MAGNA
BIBLIOTHECA
VETERVM PATRVM,
Et antiquorum SCRIPTORVM *Ecclesiasticorum.*

PRIMO QVIDEM A MARGARINO DE LA BIGNE
EX ALMA SORBONÆ SCHOLA CELEBERRIMO THEOLOGO
Doctore Parisiensi composita,

POSTEA STVDIO DOCTISSIMORVM COLONIENSIVM
Theologorum ac Professorum aucta:

NVNC VERO ADDITIONE DVCENTORVM
CIRCITER AVTHORVM, TAM GRÆCORVM QVI IN EDITIONE
Coloniensi, quam LATINORVM qui in Parisiensibus desiderabantur, locupletata,
Accuratissimè emendata, & in XVII. Tomos distributa:

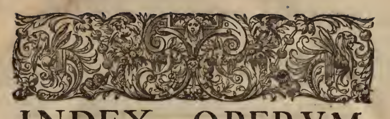
Nec non perfectiori ordine disposita, materiarum enim, de quibus scripserunt authores, seriem complectitur & Historicam methodum per singula sæcula quibus vixerunt, in indice Chronologico copiosissimo continet.

TOMVS DVODECIMVS.

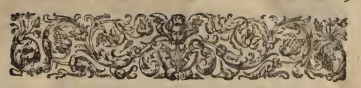

PARISIIS,
Sumptibus Ægidij Morelli Architypographi Regij.
M. DC. XXXXIV.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

INDEX OPERVM QVÆ IN HOC XII. MAGNÆ BIBLIOTHECÆ VETERVM PATRVM TOMO CONTINENTVR.

PANDECTES SCRIPTVRÆ DIVINITVS INSPIRATÆ VENERANDI PATRIS ANTIOCHI ANTE ANNOS quidem abhinc nongentos ab Authore editus: Godefrido Tilmanno Carthusiæ Parisiensis Monacho interprete.

Fuit iste Antiochus Monachus Palæstinus Lauræ S. Sabæ Abbatis, vir sanctitate et doctrina insignis, qui sub Heraclio Imperatore vixit, et sub cladem Hierosolymitanam, qua, vrbe capta, signum S. Crucis à Chosroe in Persidem abductum est (incidit ea in annum salutis 614.) scripsisse videtur, vt apparet ex Homelia 107. et aliis locis, præsertim in exomologesi, quæ est ad finem homeliarum in epistola dedicatoria. Occasionem verò et institutum scribendi hoc opus, ipsemet Antiochus exponit initio Homeliæ 66. De eodem plura exhibent tibi Annales Ecclesiastici, Tom. 8. Anno 614.

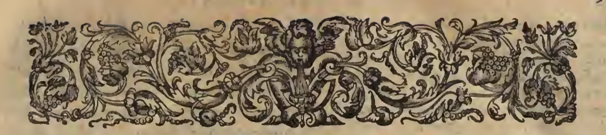
Ex eiusdem Godefridi Tilmanni Præfatione in suum Antiochum nuncupatoria.

SVNT qui maiore eloquentia scripserint, permulti: at pauci perspicuam huius (de sancto Antiocho loquitur) breuitatem fœliciter assecuti sunt. Rarenter hæc vna dos vnicuipiam contingit: amabilis plurimùm nostræ istius ætatis hominibus. Quàm decorè conseruauit, τὸ πρέπον: hoc est, ordinis decorum, in his digerendis Homeliis libet compendio perstringere. A fide orditur telam sui operis: quæ Christianæ religionis virtutúmque omnium solidissima crepido est, & basis totius spiritualis fabricæ. Siquidem teste Aurelio Augustino vbi deest agnitio veritatis æternæ, falsa est virtus omnis, etiam in optimis moribus: Fidei adiungit indiuiduam comitem, Spem; Fabricæ istius fastigium, Charitas est: quæ hominem rectà ad regnum prouehit: quare Charitatem & regnum, ad calcem operis relegauit. Iacto proinde fidei ac spei fundamento, amolienda primùm veniunt quæ impedimento esse possint; in quorum censu primas tenet Gastrimargia, teste Cassiano cap. 3. lib. 5. Remolitus primùm vitia, mox progreditur ad virtutum substructionem. Sed & hoc illi perpetuum est: Nullam non harum 130. Homiliarum finit desinens εἰς τὴν Θεοῦ δοξολογίαν. Et quidem hæc de opere. Ad

tertium flectendus mihi est calamus. Hic mihi cum primis commonendus videre Lector, vt ne præproperam feras sententiam si quid inter legendum se offeret tuis auribus insolens, quod in speciem præferet notam curiosæ nouitatis. Habuit hic pius cum magno Athanasio commune illud διδακτικόν : *genus vtique docendi pressum & adstrictum, ab omni ostentatione & affectatione prorsus abhorrens. Sex occurrerunt ex versione & relectione, quæ rudem linguæ Græcanicæ & crassioris iudicij lectorem offendere possent. Primum est: Intercisæ aliquot, pendentes & inabsolutæ se obtulerunt sententiolæ: Et has absolui, mutuatus quod deerat e biblijs Aldinis: quæ quidem Græca feruntur esse è 70. editione: ego veriùs crediderim Theodotionis esse, ex collatione locorum Hieronymi in Prophetas maximè. Et hæ perquam paucæ: vt illa est ex homil. 91.* Omnis sermo ἄξιος. *Et sub medium sequentis ex Job: desit nonnumquam negatio,* μή. *Alterum est, quod nisi nanciscetur æquum temporis & rerum æstimatorem, nota illi inuretur nouitatis. Duo proferam insigniora. Prius, homil. 98.* Οἰκέτην *famulum, vel populum, seruum: pro quo Aldus,* ἱκέτην *supplicem habent: Alterum homil. 119. sub finem:* θήραν venationem eius benedicens: *pro quo Aldus,* θύραν, *ianuam, Ecclesia,* χήραν viduam. *Facilis trasitus,* τ, *in* χ. *Lege Hieron. & August. Tertium occurrit: propria Hebraica, quam nos Latini corruptiùs inducit. Et hoc illi commune est cum cæteris Græcis Doctoribus. In Prologo, & Homil. 2. de Spe:* Sunamitis *profert & interpretatur Cœlestem, quasi à schamain, cæli etymum sortiatur: quum Sunamitis sit dicendum à Suna oppido: nempe Abysay:* Σαραφθία *Hom. 20. pro Sareptana vidua: Jothor pro Iethro. Similia passim apud Chrysostomum & Nazianzenum Hom. 74. Nabuthe, pro Naboth: vt & Basilius:* Qui Nabuthe Israëlitam perdidit? Nonne Achaaz cupiditas vineæ? *Quin & Ambrosius Græcanicæ dictionis æmulus, librum scripsit de vinea Nabuthe. Horum gratiam arbitror nos debere secundùm Deum vni Hieronymo. Quartum est, in amplificandis virtutibus & exaggerandis vitiis censeri poterit immodicus: sed & hoc illi commune est cum veteris Ecclesiæ Doctoribus, præsertim Joanne Chrysostomo. Crediderim Antiochium à puero exercuisse ingenium in scribendis Panegyricis, Encomiasticis & Epidecticis & orationibus. Quintum est: negari non potest quin alicubi lapsus sit de memoria: vt quum Hom. 78. pro Abacuc, inducit Sophoniam: pro Malachia, Micheam sub finem 107. pro Ecclesiastico, iterum Sophoniam. Sed hæc leuicula ascribenda amanuensi scribæ & exceptori, cui forsan de memoria dictabat. Superest sextum, quod vt plus habet cæteris momenti, eoque plus periculi: ita & de hoc mihi differendum est consultiùs. Vbi enim maius vertitur periculum, ibi magis est consulendum: li. ff. 14. de Carboniano edicto. l. 1. § 2. Nec enim præcipitandum est consilium, quando res ipsa exigit vt maturiùs agamus; dist. 5.* Ponderet. *Dixeris: quid illud est? Paucis accipe. Quanti fuerit periculi per omnes omnium ætatum gradus, abúsque initio primigeniæ & primùm exorientis Ecclesiæ quiduis in apricum depromere è locupletissimo penu eloquiorum diuinorum, testari abundè potest vnus ille Christianæ religionis acerrimus propugnator Gregorius Nazianzenus, quo præceptore noster Hieronymus gloriari non vno loco solet. In Apologetico etenim suo docet id perspicuè triplici ex modo oriri, è sensu, è sermone, ex ipso auditu. At quanto est hodie aleæ periculosioris scribere: aut quod in antiquario quopiam Doctore editum iam olim sit, in alienam transfundere linguam, ac proinde ad communem omnium vsum typis committere, quando quicquid quamlibet sanctè dixeris, rapi id soleat in pessimam partem? A nouatoribus istis veterum hæreseon, nihil necesse sit vt doceam quàm obliquè cuncta detorqueantur, quando non Petro, non Joannis parcunt, non viuido illi organo Spiritus sancti Paulo, ac ne Euangelio quidem. Sed & hoc malum quod ad nos attinet, vtcumque tolerabile videri possit. Quum enim sint insanabiles, præcipiti fuga præuertendi veniunt, iuxta Pauli doctrinam, & modis omnibus vitandi.*

Maior

Maior eorum cura est, qui priuata non item publica authoritate nomen sibi sumunt Theologorum qui frontem habent tam effrontem ac præfractam, & eò reciderunt temeritatis vt quasi quidam Aristarchi eorum sibi vindicent functionem Theologorum quos penes honorarium pendet iudicium expendendi Scripturas, num legitimæ sint monetæ, an adulterinæ aut supposititiæ. Eiusmodi præproperi adeò sunt & præcipitis iudicij, vt de quouis nondum maturè lecto censere ausint ac magna cum libertate pronunciare. Liberet dictum hoc meum duplici experimento confirmare, vt admonitus Lector (si quis tandem continget) pios iuxta ac doctos non satis æquo iudicij libramine expensos prospiciat, ne damnet immeriti erroris, hac præsertim ætate omni tragœdio-graphia superiore. Quod priore loco hîc dicendum fueras, visum est differre in recognitionem operis imperfecti Ioannis Chrysostomi in Matthæum. Iam ad id descendo quod me propiùs vrget. Initio statim primam αὐτοσχεδίασιν vix versam, amiculo dedi legendam, docto quidem, sed (vt exitus docuit) argutiori, quàm in euoluendis Biblijs diligentiori. In ipso aditu eius quæ de fide est, aclutum impegit. Lecto siquidem loco: Fides enim in sæculum stabit, apprehenso mordicùs labro inferiore, restabat quasi in salebra hæreret. Mox subiicit: Hic locus sapit Hæresim: certò tibi persuade, nunquam admissuros esse eum Theologos, quos penes libella cnosistit iusti examinis: quamobrem è re tua fuerit, vbique consules, si ducta litura interleueris. Huic ego: Apostolum scio Apostolicè scripsisse Fidem & Spem casuras, Charitatem verò æternùm constaturam: imò, nulli explicabile incrementum accepturam in patria, iuxta Esaiæ oraculum dicentis: Viuit Dominus, cuius ignis in Sion, & caminus in Ierusalem: Fides enim actus est rei nondum visæ: Spes, nondum habitæ. Consequens sanè fit quòd quum videbitur sicuti est & habebitur, euacuabitur quod vtrumque ex parte est, & perficietur quod est fabricæ spiritualis apex & fastigium. Est nihilominus Chatolica hæc propositio; Fides in sæculum stabit. Quod est Hebræis עולם hoc Græcis αἰών, nobis sæculum, vox cuique linguæ polysema, testibus, Hieronymo in Prophetas & Joanne Damasceno, cap. 1. Libri, 2. nunc hominis ætatem, nunc sæculi finem, vt hoc loco, signat. Sed & locum indico, vnde præscriptis verbis id axioma desumptum sit: nempe è 40. cap. Eccles. Tunc primum ab eo scrupulum hunc excussi. Neque hoc velim existimes eò à me dictum, quòd damnem D. Theologorum pios labores in explorandis Scripturis, num legitimæ sint & lectore Christiano dignæ. Quin adeò non damno, vt etiam tuendæ fidei orthodoxæ, ante Senatusconsultum in hanc rem sancitum & editum, necessarios censuerim semper & eadem ratione, vulgi atque Lutheranorum negligendos contemptim rumusculos, peruicaciæ tantùm & temeritatis Dathanicæ & Abironicæ perquam plenos. De suo opificio pronunciat quiuis opifex, sutor, sartor, piscator, pellio: de Theol. re omnium quæ in terris sunt, augustissima, soli isti eius rudissimi censebunt opifices: vni Theologo non licebit in suomet campo pronuntiare? Et hæc tam multis libuit scribere, vt intelligas in quantis hodie versetur periculis quisquis scribit. Ad ea & pauca venio, quæ nonnihil desiderant lucis qua illustrentur & splendescant, & hæc, in quàm paucissima conferam, quandoquidem vrget prælum vehementer. Locus qui se offert discutiendum, primus ille est in ipso Prologi vestibulo è Canticis Salomonis depromptus, quo Libros Bibliorum (eximiæ inter cæteros authoritatis) parabolica collatione confert sexaginta Reginis, cùm neutiquam totidem sint Libri. Cæterùm non numerum hîc attendis, sed authoritatem siue dignitatem: quod sat est ad eliciendam veritatem Homœoseos, cuius species tres sunt, Εἰκών, καὶ παράδειγμα, καὶ παραβολή. Homil. 26. quòd hortatur Monachos, manibus strenuè vt laborent; idem Hieronymus ad Rusticum, Benenedictus, & cæteri. Homil 49. arcet Simoniacos à iudicio, non qualicunque sed vsurpatorio, suspicioso, & temerario, maximè à iudicio reprobationis, quod solius est Dei: non item prohibet publicum siue contentiosum in hoc institutum, vt protegatur innocentia,

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΝΤΙΟΧΟΥ

ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ ΤΟΥ ΑΒΒΑ ΣΑΒΑ ΠΡΟΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΝ ΗΓΟΥΜΕΝΟΝ

μονῆς Ἀτταλίνης, πόλεως Ἀγκύρας τῆς Γαλατίας, περὶ τῶν ἐκ [illegible] ἁγίων πατέρων· ἐν ᾧ καὶ κεφάλαια ρλ΄. καὶ προσευχὴ ἐξομολογήσεως.

EPISTOLA ANTIOCHI

MONACHI LAVRÆ SABÆ ABBATIS AD EVSTACHIVM PRÆPOSITVM MONASTERII

Atalinæ, ciuitatis Ancyræ Galatiæ.

Lauram Neoterici Græci insigne dicunt Monasterium, pro magna hominum copia qui deuotionis ergò instar multarum aquarum eò confluunt.

ΠΕΙΔΗΠΕΡ γεγράφηκάς μοι, τίμιε πάτερ Εὐστάθιε, πολλὴν θλίψιν ὑπομεμενηκέναι, τόπον ἐκ τόπου, καὶ χώραν ἐκ χώρας ἀμείβοντα, φόβῳ τῆς ἐπικρατούσης Χαλδαϊκοῦ χειμῶνος, πείνης τε καὶ δίψης πειραθῆναι, οὐκ ἄρτου καὶ ὕδατος, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἰρημένον, τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου· διὰ τὸ μήτε δύνασθαι ὑμᾶς βάρος βιβλίων ἐπιφέρεσθαι, μήτε ἐν τοῖς τόποις ἐν οἷς ἐπιδημεῖτε εὑρίσκειν εὐχερῶς τὰ ἐπιζητούμενα, ἐκελεύσατε τῇ ἐμῇ βραχύτητι ἐν συντόμῳ πᾶσαν συστεῖλαι τὴν θείαν γραφὴν παλαιάν τε καὶ καινήν, ὥστε μήτε ἄχθος ἡμῖν γενέσθαι βαστάγματος, (B) μήτε πάλιν ἐλλειφθῆναί τι τῶν τεινόντων ἐπ' ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν ψυχῆς, εἶξα προθύμως τῇ ὑμετέρᾳ κελεύσει, εὐθέως περιεργησάμενος πάντα τὰ παρ' ὑμῶν ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἐπιζητούμενα, εἰς ἑκατὸν πεντήκοντα κεφάλαια ἡνωμένα τε καὶ διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων, ὡς μὴ σύγχυσιν καὶ φυρμὸν ὑπομεῖναι τὸν ἀναγινώσκοντα. Ταῦτα ἔστειλα τῇ ὑμετέρᾳ θεοφιλείᾳ· ἅπερ δεχόμενος, τῷ μὲν Θεῷ τὴν πρέπουσαν δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν ἀνάπεμψον, τῷ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐν (C) ἀσθενείᾳ τελειοῦντι. ἡμᾶς δὲ ταῖς εὐπροσδέκτοις σου εὐχαῖς ἀντάμειβου, ὅπως κατὰ τὸ Θεῷ εὐάρεστον τὸ ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐκτελέσωμεν. εἰ δέ τι (ὡς εἰκὸς) εὕροις, συγγνώμην ἀποδοῦναι, καὶ τῇ ἰδιωτείᾳ καὶ τῇ σπουδῇ τῆς ἐπιτάγματος. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἔστειλ-

(A) CVM ad me scripseris, Eustathie pater venerande, te magna affici molestia, dum è loco ad locum & è regione ad regionem migrare cogeris metu vigentis Chaldæorum calamitatis: fame etiam ac siti laborare, non panis & aquæ, sed iuxta Euangelicum propheticum dictum, verbi Dei; cùm neque libros circumferre possitis, neque ita facilè in locis in quibus exulatis, quæ vultis inuenire valeatis: Cúmque meæ iusserit humilitati, vt epitomen aliquam diuinarum scripturarum ad te mitterem, quæ neque circumferendo grauis esset præ magnitudine, neque sui tenuitate in se aliquid eorum quæ ad vtilitatem & salutem animæ faciunt, desideraret; obtemperaui libenter tuis mandatis, & quàm primùm quod petis faciendum putaui. E sacra igitur scriptura centum quinquaginta excerpsi capita inuenta quidem simul, inuicem tamen ita disiuncta, vt qui ea legerit, nulla confusione trahatur. Et hæc tuæ misi pietati, quæ cùm acceperis, Deo, vt par est, gloriam & gratiarum actionem reddas, qui suam virtutem imbecillis impertitur, vt in infirmitate perficiantur. Tu verò cum tuis gratis precibus nos foueas, vt quod reliquum est nobis vitæ huius, iuxta Dei voluntatem peragere possimus: Si verò aliquid (vt facilè fieri potuit) imperfectum offenderis, ignoscas quæso te, meæ tenuitati, tum temporis angustiæ tribuas, quæ tuis mandatis voluit obtemperare: Quoniam verò illud præterea scrip-

sisti vt tibi aliquid diceremus de sanctis patribus A *nostræ Lauræ, an vera sint quæ à nonnullis audisse dicit, de eorum videlicet vita & nece, cùm vix illa credi possint, & sensum omnem superent, necessarium propterea duxi breuibus tibi priùs aperire quæ ad illos attinent, ea deinceps subiicere, quæ diximus sacræ scripturæ capitula.*

De laudabili autem vita eorum in præsentiarum agere id temporis non postulat, nec mea lingua illa posset facilè percurrere: illud tantùm dicam, quòd reuera homines erant diuini (si homines tantùm illos oporteat dicere potiùs quàm angelos) cùm in exercitatione spirituali & Monastica vita & laboribus B *quos pro pietate sustulerunt, à iuuentute sua insenuerint: senes quidem venerandi, & canos capillos habebant, sed mente magis præstabant & humilitate, honesti, modesti, veridici, irreprehensibiles, iusti, pij, ab omni turpitudine & prauitate alieni, omnibus bonis ornati, & diuino repleti amore: nonnulli ipsorum centum excesserunt annos & quinquaginta sex, in quieta & Monastica vita cùm peregissent, nec à Laura & Monasterio vnquam recesserunt: nonnulli verò neque ad Ecclesiam processerant, nec ciuitatem ampliùs viderant, ex quo vitam Monasticam semel fuerant amplexati,* C *varijs etiam virtutibus emicabant, terrestres scilicet Angeli & cœlestes homines. Quapropter hunc finem sunt adepti, & victoriæ præmium sunt consecuti:*

Cvm enim Ismaëlitæ ad nostrum accessissent Monasterium, vna septimana antequam S. Ciuitas fuisset occupata, & vniuersa sacra vasa Ecclesiæ iam diripuissent, plerique Patres aufugerunt quàm primùm, remanserunt autem in Monasterio qui fortiores Christi fuerant serui, sacrum illum locum destituere nullo pacto volentes: barbari verò cùm illos comprehendissent, D *& multos dies illos inhumanè tractassent, & tormentis afflixissent, pecunias hoc pacto sese inuenturos putantes, apud quos nihil huius seculi reperiebatur: Illi simul atque intellexerunt, sua se tandem spe ac proposito excidisse, in efferatissimam versi rabiem, ad vnum membratim beatos illos conciderunt, qui & lætitia incredibili perfusi ac proinde alacri vultu renidentes, omni cum actione gratiarum, animas reddiderunt Domino: quippe qui non ita pridem in votis habuerant resolui &* cum Christo esse *Corpora verò plusquam tragicè cæsa quum non paucos* E *dies in humum disiecta, sine sepulturæ beneficio iacuissent, ab Arabia illò vsque adproperauimus. Et quidem eximius Abbas Nicomedes spectaculum illud miserabile cæsorum patrum contemplatus, deliquio animi concidit, atque illinc relatus mortuus prope est. Modestus præterea, & ipse sanctissimus, aduentum nostrum quum anteuertisset, & Sanctorum illorum lustrasset priùs habitacula omnia, itidem angore animi contractus, multis se proluit lacrymis, ac sancta quæ eatenus resederant Lipsana* circumplexus, in Patrum superiorum deposuit conditoriis.*

Philip. 1.

Τὰ ἅγια λείψανα. *sanctas reliquias.*

A λας, τίμιε πάτερ, ὥστε σημαῖναί σοι καὶ περὶ τῶν ἁγίων πατέρων τῆς καθ' ἡμᾶς Λαύρας, εἰ ἀληθῆ εἰσιν, ἅπερ εἴπατε ἀκηκοέναι παρὰ πολλῶν, περί τε τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἀναιρέσεως αὐτῶν, δύσπιστα ὄντα καὶ ἀκοὴν ὑπερβαίνοντα, ἀναγκαῖον ἡγησάμην πρότερον ἐν βραχεῖ σημᾶναι ὑμῖν τὰ περὶ αὐτῶν, εἶθ' οὕτως καθυποτάξαι τὰ τῆς θείας γραφῆς κεφάλαια. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐναρέτου αὐτῶν πολιτείας οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ οὐδὲ τῆς ἐμῆς γλώττης διηγήσασθαι. τοῦτο δὲ μόνον λέγω, ὅτι ὡς B ἀληθῶς ἄνθρωποι ἦσαν θεῖοι (εἴγε δεῖ ἀνθρώπους αὐτοὺς καλεῖν καὶ μὴ ἀγγέλους,) τῇ τε ἀσκήσει καὶ ἡσυχίᾳ καὶ τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πόνοις ἐκ νεότητος ἐγγεγηρακότες, γηραλέοι, ἱεροπρεπεῖς, πολιοὶ τὴν τρίχα καὶ τὴν σύνεσιν, ἀγαθοί, ταπεινόφρονες, κόσμιοι, σώφρονες, ἀληθινοί, ἄμεμπτοι, δίκαιοι, θεοσεβεῖς, ἀπεχόμενοι ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος, ἀνελλιπεῖς πάντων τῶν ἀγαθῶν, πεπληρωμένοι δὲ τῆς θείας ἀγάπης. τινὲς αὐτῶν ὑπερβεβηκότες ἀπὸ πεντήκοντα καὶ ἑξήκοντα ἐτῶν, μὴ ἐξερ- C χόμενοι παντοίως τῆς Λαύρας· τινὲς δὲ μήτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσιόντες, μηδὲ ἑωρακότες τὴν πόλιν, ἀφ' οὗ ἐμόνασαν, ἀρεταῖς παντοίαις κεκοσμημένοι, ἐπίγειοι ἄγγελοι, καὶ οὐράνιοι ἄνθρωποι· ὅθεν καὶ τοιοῦτον τέλος ἀπηνέγκαντο, καὶ τὸ βραβεῖον τῆς νίκης ἐκομίσαντο.

Ἐπελθόντων γὰρ τῶν Ἰσμαηλιτῶν τῇ ἡμετέρᾳ Λαύρᾳ πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος τοῦ παραληφθῆναι τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ πάντα τὰ τῆς ἐκκλησίας ἱερὰ σκεύη διαρπασάντων, τὸ μὲν πλῆ- D θος τῶν πατέρων παραχρῆμα ὑπανεχώρησεν· ἀπέμειναν δὲ οἱ καρτερικοὶ δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Λαύρᾳ, μὴ βουλόμενοι καταλιπεῖν τὸν τόπον. οἱ δὲ βάρβαροι συλλαβόμενοι αὐτούς, καὶ ἀνηλεῶς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας βασανίζοντες, οἰόμενοι χρήματα εὑρίσκειν, παρ' οἷς μηδὲν τοῦ αἰῶνος τούτου ὑπῆρχεν, τέλος τοῦ σκοποῦ ἐκπεσόντες, ἐμμανεῖς γενόμενοι πάντας μεληδὸν κατέτεμνον. οἱ δὲ μακάριοι γηθήσαντες φαιδρῷ τῷ προσώπῳ, εὐχαρίστως τὰς ψυχὰς τῷ Κυρίῳ ἀπέδωκαν, ὡς E ἐκ πολλοῦ τὴν ἐπιθυμίαν ἔχοντες ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· ῥιφέντων δὲ τῶν σωμάτων αὐτῶν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀτάφων, ἐπικατελαβόμεθα ἡμεῖς ἀπὸ Ἀραβίας· καὶ ὁ μὲν Ἀββᾶς Νικομήδης θεασάμενος τὰ ἐλεεινὰ θεάματα τῶν πατέρων, λειποθυμήσας σχεδὸν εἰπεῖν ἤρθη νεκρός. Μόδεστος δὲ ὁ ὁσιώτατος προσελθὼν πάντα τὰ σκηνώματα τῶν ἁγίων συστείλας, ἔλουσε πολλά τε ἐπιδακρύσας, καὶ περιπτυξάμενος τὰ ἅγια καὶ καρτερικὰ αὐτῶν λείψανα, κατέθετο ἐν ταῖς θήκαις τῶν πατέρων.

ἐκτελέσας δὲ ἐπ' αὐτοῖς τὸν συνήθη κανόνα, ἐπεφθέγξατο αὐτοῖς τὸ τοῦ Ἡσαΐου λόγιον τὸ φάσκον, ἄνδρες δίκαιοι αἴρονται, καὶ οὐδεὶς κατανοεῖ· ἀπὸ προσώπου ἀδικίας ἦρται ὁ δίκαιος· ἔσται ἐν εἰρήνῃ ἡ ταφὴ αὐτοῦ. [καὶ, ψυχαὶ δικαίων ἐν χειρὶ Κυρίου· καὶ, οὐ μὴ ἅψηται αὐτῶν βάσανος. ἔδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνάναι, οἱ δέ εἰσιν ἐν εἰρήνῃ,] καὶ ἡ ἐλπὶς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης· καὶ ὀλίγα παιδευθέντες μεγάλως εὐεργετηθήσονται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπείρασεν αὐτοὺς, καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ, καὶ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτοὺς, καὶ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν ἀναλάμψουσι· καὶ ταῦτα περὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν εἰρηκὼς παρεκάλει πάντας ἡμᾶς μὴ ἐγκαταλείψαι τὸν τόπον ἡμῶν, ἀλλ' ὑπομεῖναι γενναίως ἐν τοῖς πειρασμοῖς μνημονεύοντας τοῦ Κυρίου λέγοντος, ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν. καὶ τοῦ ἀποστόλου, ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. εἴξαντες οὖν τῇ παραινέσει αὐτοῦ ἐμείναμεν ἐν τῇ Λαύρᾳ ὡς ἐπὶ δύο μῆνας. καὶ πάλιν ἀκοῆς βαρβαρικῆς γενομένης φοβηθέντες κατεφύγομεν εἰς μοναστήριον πλησίον τῆς ἁγίας πόλεως, ὡς ἀπὸ σταδίων εἴκοσι, λεγόμενον τοῦ Ἀββᾶ Ἀναστασίου, μηδένα δὲ τηνικαῦτα ἔχον. καὶ ποιήσαντες ὡς δύο χρόνους ἐν αὐτῷ, πάλιν παρεκαλούμεθα ὑπὸ τοῦ εἰρημένου ὁσιωτάτου Μοδέστου ἐπανελθεῖν, καὶ οἰκῆσαι εἰς τὸν τόπον ἡμῶν. πεισθέντες οὖν τῇ ἀγαθῇ αὐτοῦ συμβουλίᾳ, οἱ μὲν παραχρῆμα ἐπανήλθομεν, καὶ οἰκήσαμεν εἰς τὴν Λαύραν, τινὲς δὲ καὶ μικρὸν βραδύτερον φόβῳ τῶν γειτνιώντων ἡμῖν Σαρακηνῶν, τινὲς δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ ἀπεμείναμεν ἅμα Ἰουστίνῳ τῷ ὁσιωτάτῳ αὐτῶν ἡγουμένῳ, ἀποταξαμένῳ ἐν τῇ Λαύρᾳ, καὶ πλείστους χρόνους ἐν αὐτῇ πεποιηκότι, καὶ ἐν πολλαῖς ἀρεταῖς διαπρέψαντι, ὡς καὶ τῇ τοῦ πρεσβυτέρου ἀξίᾳ αὐτὸν τιμηθῆναι. ὅστις θεοσεβέστατος Ἰουστῖνος πολλὴν συνοδίαν ἐν τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι περιεποιήσατο, κρατῶν τὸν κανόνα ἀπαραλλάκτως τῆς Λαύρας καὶ τὴν λοιπὴν κατάστασιν. καὶ οὐκ ἂν εὕροι τις ἐν ὅλῃ Παλαιστίνῃ ἢ ἐν ἄλλῳ κοινοβίῳ τοιαύτην πνευματικὴν κατάστασιν. ἀνθεῖ δὲ καὶ αὐξάνει καθ' ἑκάστην· καὶ προβαίνων κατὰ τὸν Ἰσαὰκ μέγας γέγονε, ὡς ἐκ τούτου χαίρειν ἡμᾶς στοχαζομένους καλῶς, ὅτι ἐν πάσῃ χώρᾳ διαλάμπει φωστήρων δίκην τὸ σπέρμα τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Σάβα. ἡμεῖς δὲ οἱ ταπεινοὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι καὶ σπουδῇ τοῦ προειρημένου ὁσιωτάτου Μοδέστου ἐν ἡσυχίᾳ καθήμεθα ὑπὲρ τὰ πρώην ἔτη,

A *Is ad hæc, ubi solennem persoluit & ex more consuetum Canonem, illud mox oraculum Esaiæ exerta voce deprompsit;* Viri iusti tolluntur & nemo recogitat: A facie iniquitatis sublatus est iustus. Erit in pace sepulchrum eius. *Et*, Spes illorũ immortalitate plena: In paucis vexati, in multis bene disponẽtur, quia deus tẽtauit illos, & inuenit eos dignos se, & quasi holocausti hostiã* accepit eos, & in tẽpore visitationis ipsorũ, splẽdescent ac refulgebũt. *Et hæc de sanctis illis nostris patribus quũ edisseruisset, vnũquemque nostrũm adhortari cœpit ne quò emigraremus, loci illius nostri desertores: magis verò eas quæ immine-*
B *bant tentationes generoso pectore perferremus, Dominicæ illius memores sententiæ.* Quia angusta est porta, & arcta via * quæ ducit ad vitam. *Sed & Apostoli dicentis;* Quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnũ cœlorũ. *Huius itaque admonitioni visum est gerere morem. eoque in Laura duos prope menses mansitauimus. Rumore enim rursus exterriti nouæ Barbarorum excursionis suffugimus in Monasterium sanctæ ciuitati propinquum, quòd quidem ab ea disparatur stadiis fere viginti, cui nomen Abbatis Anastasij: vbi neminem prorsus tum loci incolam inuenimus,*
C *Sed & ibidem loci, duos alios propè quum demorati essemus menses, rursum admoniti sumus sanctissimi superius dicti Modesti adhortatione, vt postliminio reuersi in proprio habitaremus loco. Illius itaque probo ac salutari consilio persuasi, & quidem nonnulli è vestigio in Laurense concessimus Monasterium ibidem loci habitaturi: quidam autem remigrarunt aliquanto seriùs Lauram timore exterriti gentis Sarracenicæ haud procul habitantis: alij contra in eodem permansere Monasterio, vnà cum sanctissimo suo præside Iustino, qui in Laura renunciarat mundo huic, quo loci plu-*
D *rimum exegerat temporis, ac tanto splendore inclaruerat virtutum, vt dignitate Presbyterij cohonestari promeruerit. Iustinus hic, Dei cùm sit sapientissimus cultor, in illo suo Monasterio, gratia præduce Christi, numerosam admodum confluentium eò loci adsciuit congregationem, sic tenax & obseruans Canonis ac cæterarum constitutionum Laurentij Cœnobij, vt ab his neutrobi euariet sui semper similis, adeo vt non facilè quis vspiam inueniat inter vitæ communis * professores qui sic tueatur ac seruet mordicus spiritualem viuendi sanctionem. Floret is, & quotidiana virtutum accessione succrescit, fitque magnus temporis progressu,*
E *vt ille olim eximius Isaac: ita vt & nos quoties aciem mentis in hunc vnum pressiùs intendimus, ac veluti ad scopum rectà collineamus, incredibili perfundamur gaudio. In omni circum regione, tanti Patris celebritas instar prælucidi luminaris intermicat, splendorémque suum eiaculatur. Semen est hic Sancti patris nostri Sabæ. Nos proinde humiles & abiecti, gratia primum Dei, deinde seria admodum & accurata diligentia præmemorati sanctissimi Modesti, sedentariam hanc exigimus vitam in liberiore & tranquilliore otio, pro his etiamnum quæ paulo contigère priùs,*

Esa 57.
Sap. 3.
* Ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας. quasi integrã oblationem hostia.
Matth. 7.
* Τεθλιμμένη ὁδός Via afflictionibus septa.
Act. 14.
Presbyterij dignitas.
Canon monasticus.
* Cœnobitica.

ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ
τῆς Λαύρας μονῆς Ἀτταλίνης.

ΦΗΣΙΝ ἐν τοῖς ᾄσμασιν ὁ σοφὸς Σολομὼν, ἑξήκοντά εἰσι βασίλισσαι, καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαὶ, καὶ νεάνιδες ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. ἡμεῖς οὖν κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτὸν τὰς μὲν ἑξήκοντα βασιλίσσας τὰς ἐγκρίτους λέγομεν εἶναι βίβλους, τουτέστι τὰς ἑξήκοντα τὰς ἐν διαθήκαις τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης· τὰς δὲ ὀγδοήκοντα παλλακὰς, τὰς μὴ ἐγκεκριμένας, τὰς λεγομένας ἀποκρύφους. παλλακαὶ δὲ ὀνομάζονται διὰ τὸ ἀπαρρησιάστους καὶ νόθους αὐτὰς εἶναι. τὰς μέντοι νεάνιδας τὰς ῥήσεις τοῦ νέου κηρύγματος τῶν τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, διὰ τὸ ἀκραιφνὲς τοῦ λόγου αὐτῶν. αἱ γὰρ νεάνιδες ἁγναὶ ὀνομάζονται. φησὶ γὰρ, ζητησάτωσαν τῷ βασιλεῖ νεάνιδα παρθένον, καὶ ηὗρον τὴν Σουμανῖτιν, ἵνα θερμαίνῃ αὐτὸν, τουτέστιν, οὐράνια νοήματα καὶ μελῳδῶν ἔπη. ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου, καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ. ἡ γὰρ Σουμανῖτις οὐρανία ἑρμηνεύεται. καὶ, σῖτος νεανίσκοις, καὶ οἶνος ὀδιάζων παρθένοις. οἱ γὰρ ἀκίβδηλοι ἐκ τῆς ἐπομβρείας τοῦ οὐρανίου ἄρτου τρέφονται, τοῦ μένοντος εἰς ζωὴν αἰώνιον· καὶ τὸ πόμα αὐτῶν ἐκ τοῦ κρατῆρος τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου. καὶ ἁγνῶν ῥήσεις σεμναὶ, καὶ ῥήσεις δικαίων ἁγναὶ κατὰ τὴν γραφήν. ἀναρίθμητοι δὲ λέγονται διὰ τὸ πληθυντικὸν καὶ ἄμετρον τοῦ λόγου τῆς αὐτῶν διδασκαλίας. ἐκ τοῦ ἱστοῦ οὖν τῶν ἑξήκοντα βασιλίδων τούτων ὀλίγους στήμονας ἀνειλάμην, καὶ ἐποίησα περίζωμα εἰς θέρμην τοῖς μετὰ πίστεως ἐντυγχάνουσιν. ὥσπερ οὖν ὁ ἱστὸς πολυμερὴς ὢν εἰς μονομερῆ χιτῶνα ἀποτελεῖται· οὕτως καὶ πᾶσαι αἱ περιρρήσεις τῶν θεοπνεύστων γραφῶν εἰς τὸν τῆς οἰκονομίας δεσποτικὸν χιτῶνα κατέληξαν, ὃν ἀνείληφεν ἐκ τῆς ἁγίας ἐνδόξου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· φθαρτὸν μὲν διὰ τὸ ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, ἀποτελέσας ἄφθαρτον· ἵνα ἡμᾶς τοὺς ὑπὸ τῆς φθορᾶς κατεσχημένους ἐλευθερώσας μετασκευάσῃ εἰς ἀφθαρσίαν. περίζωμα δὲ λέγω οὐκ ἐκεῖνο τὸ Ἰουδαϊκὸν, τὸ ὑπὸ Ἱερεμίου κρυφὲν, καὶ φθαρὲν ἐν τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ, ἀλλὰ τὸ τῆς νέας χάριτος, ὅπερ ὁ Κύριος ἡμῖν ὑπέδειξεν.

SANCTI PATRIS NOSTRI
Antiochi Prologus.

DIXIT *in Canticis Salomon;* Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentulæ quarum non est numerus. *Sanè nos pro virium modulo, per hasce* sexaginta Reginas astruimus insinuari selectæ & authoritatis, præter cæteros, eximiæ libros in vetere nouóque Testamento reconditos.* B *Octoginta concubinas eas esse Scripturas intelligo, quæ in priorem classem neutiquam accenturiatæ sunt, ac proinde minùs approbantur. Hinc dictæ sunt Apocryphæ; hoc est, obscura, nec satis compertæ authoritatis.* παλλακαὶ*, hoc est,* Concubinæ, *eo nominantur, quòd quum illegitimæ sint, non queunt induci ad persuadendum cum liberiore omnium assensu. Iam verò iuuenculas, arbitror delineare nouæ dogmata prædicationis; nempe Doctorum orthodoxæ Ecclesiæ, ob indelibatam & absolutam puritatem sermonis ipsorum. Etenim iuuenculæ, nomenclaturam sortiuntur à mũdicitia virginali. Ait enim Scriptura:* C Quærant Regi adolescentulam virginem: Et inuenerunt Sunamitem quæ ipsum excalefaceret: *hoc est; cælestes prorsus sententias. Hoc itaque feruore reaccensus, ad melicam citharam emodulans dicebat:* Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. *Siquidem Sunamitis, sua interpretatione sonat,* Cælestem. Et; Frumentum iuuenculis & vinum suaui odore letificans virgines: Incorruptì enim qui sunt, pluuio aluntur humore rorulenti illius panis qui de cælo descendit, quique manet in æternam vitam. Iisis potio hauritur ex cratere vineæ illius veracis; Nam castorum* D *verba plena sunt pudoris. Et, Sermones iustorum mundi sunt; iuxta Scripturam. Innumerabiles præterea asseruntur esse, ob copiosam multitudinem sermonis doctrina illorum; Tam enim est multiplex, vt eam admetiri aut in numerum referre nemo queat. Ex tela igitur harum sexaginta Reginarum, sparsim selegi ac desumpsi stamina aliquot, orsurus cinctorium renum, aut, si mauis, suffibulum, quo vnà cum fide circumcincti futuri Lectores, diuini amoris feruorem concipiant, ac proinde recalescant. Vt enim tela ex multis conflata staminum particulis, in vnam & impartilem arte textoria coalescit tunicam; sic & vniuersa Scriptura diuinitùs inspiratæ Oracula in hunc finem conspirarunt, planè vt* E *Dominica dispensationis inconsutilem tunicam prægnarent, quam ex vtero suscepit gloriosæ ac sanctæ Deipara semper Virginis Mariæ, pro tempore quidem corruptiuæ morti obnoxiam, quod similis nostri esse voluit ad tolerandas corporis iniurias; eadem rursus nulli futura erat obnoxia corruptelæ, vt nos miserabili corruptelæ exemptos in pristinam reuocaret libertatem, ac demum iugo emancipatos diræ seruitutis ad incorruptionis gloriam transcriberet; vt e insuper restitutos, donatiuo conuestiret trabeæ immortalitatis. Id quidem dixerim perizoma non illud Iudaicum quod iussus est Hieremias in arcano quopiã loco recondere, & idem in Euphrate fluuio computruit: quin illud verius intelligo quod ad nouæ gratiæ legem pertinet, quod nobis ipse Dominus suomet præmostrauit exemplo,*

Cant. 6.

* Dignitatem attendit, non item numerũ, quod satis est Homœosi.

Scriptura Apocrypha.

3. Reg. 1.

Psalm. 38.

* Vide Præfationem.

Ch[illegible]

Hier. 13

Cùm præcinctus pedes suorum discipulorum extersit, vt à sordibus veteris fermenti purgati fierent noua conspersio, & essent pedes eorum speciosi tanquam euangelizantium pacem, & calcarent supra serpentes & scorpiones, & super omnem potestatem inimici. Huius cinguli decore Christus Ecclesiã suam induit, maculas abstergens nostras, & contractam ex Adæ præuaricatione nuditatem: sicut dictum est: Conscidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia. Hoc induimur ex sacris scripturis. Dum enim eas scrutamur, vitam æternam inuenimus, ipsum Dominum nostrum Iesum Christum, qui verus est Deus noster. Sed iam tempus deinceps nos inuitat, vt ea quæ diximus, capita subijciamus ad gloriam & laudem sanctæ ac vitæ principium largientis Trinitatis, Patris inquam & Filij & Spiritus sancti, in sæcula sæculorum. Amen.

Ioan. 13. 5. — Luc. 10. 19. — Psal. 29. 12.

A περιζωσάμενος καὶ ἐκμάξας τοὺς πόδας τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν, ἵνα τοῦ ῥύπου τῆς παλαιᾶς ζύμης καθαρισθέντες γένωνται νέον φύραμα, καὶ ὦσιν οἱ πόδες αὐτῶν ὡραῖοι ὡς εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, καὶ πατῶσιν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. τούτου τοῦ περιζώματος τὴν εὐπρέπειαν Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ἐνέδυσεν, σκεπάζων ἡμῶν τοὺς μώμους, καὶ τὴν γυμνομένην ἐκ τῆς τοῦ Ἀδὰμ παραβάσεως γύμνωσιν, κατὰ τὸ εἰρημένον, διέρρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς με B εὐφροσύνην. τοῦτο ἐνδυόμεθα ἐκ τῶν θείων γραφῶν. ἐρευνῶντες γὰρ αὐτὰς εὑρίσκομεν τὴν αἰώνιον ζωήν, αὐτὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν. ἀλλὰ καλεῖ ἡμᾶς ὁ καιρὸς λοιπὸν καθυποτάξαι τὰ εἰρημένα κεφάλαια εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τῆς ἁγίας καὶ ζωαρχικῆς τριάδος, τοῦ πατρὸς φημὶ καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

De fide, Homilia prima.

DOMINO cooperante, & sermonem confirmante, aggredimur primum hunc qui de fide est, sermonem; atque ita deinceps qui sequentur, serie contineti. In primis necesse sit, vt credas in *Deum, quia est, & exquirentibus se remunerator sit* Fides enim in sæculum stabit. Et; *Iustus ex fide* viuet.* Iustus autem qui veraci fide nititur, fidem habet mirè efficacem: Fidem, inquam, quotidiana accessione coalescentem; fidem nulla ex parte hæsitantem; fidem ad opera laude digna illustrantem, vt per ea glorifieetur vniuersorum Deus. Fides principium est diuinæ vocationis. Quisquis perfectè eredit, lapis est templi Dei, lapis est solerti apparatu læuigatus & exæquatus in substructionem Dei Patris, lapis in sublime euectus machina quapiam admirabili Iesu Christi, quæ Crux eius est; præsidio adiutus funieuli qui Spiritus sanctus est. Fides hominis, prædux vitæ est: Charitas ipsa, via est, ad Deum vsque subuehens hominem. Qui eiusmodi est, Theophorus fit, siue Christophorus, Templum insuper Dei & sanctorum sedulus lustrator locorum; nulla non sui parte, per obseruationem mandarorum Iesu Christi, perpolitus & adornatus. Vitæ origo est ea quæ per fidem & dilectionem operatur, cui nihil anteponitur. Fidem sanè dixerim non qualemcumque, sed opere ipso commendabilem, eùm fides sine operibus mortua in semetipsa sit. Opera proinde fidei istius operatoriæ, sunt; Charitas, gaudiũ, bonitas, humilitas, exultatio in Domino, fiducia erga Deum: Præterea, carnem affigere cruei, quod est, eam auocare ac sedare ab omnibus suis operibus, quemadmodum à suis interquieuisse legitur Deus: Tollere crucem suam & sectatorem esse crucis; quod est, spiritualiter viuere: Quòd si præduce Spiritu ingredieris; imputabitur tibi ad iustitiam.

Hebr. 1. — * εἰς αἰῶνα στήσεται. — * Fide scilicet, queper lectionem operatur. — Eccles. 40. — Hebr. 10. — Operatoriæ fides opera. — Carnem cruci affigere quid sit. — Tollere crucẽ suam.

Περὶ πίστεως α'.

ΤΟΥ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος ἀρχώμεθα πρῶτον τῶν περὶ πίστεως λόγων, εἶθ' οὕτως τῶν καθεξῆς. πρῶτον δεῖ C πιστεῦσαι εἰς Θεόν, ὅτι ἐστὶ καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. πίστις γὰρ * εἰς τὸν αἰῶνα στήσεται, καὶ ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. ὁ δὲ ὄντως δίκαιος ἐκ πίστεως πίστιν ἔχει ἐνεργῆ, πίστιν αὐξάνουσαν, πίστιν πεπληροφορημένην, πίστιν φωτίζουσαν ἐν τοῖς καλοῖς ἔργοις, ἵνα δοξασθῇ ὁ τῶν ὅλων Θεός. πίστις ἀρχὴ κλήσεως Θεοῦ. ὁ τέλειος πιστὸς λίθος * ναοῦ Θεοῦ ὑπάρχει ἡτοιμασμένος εἰς οἰκοδομὴν Θεοῦ πατρός, ἀναφερόμενος εἰς τὰ ὕψη, διὰ τῆς μη- D χανῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅ ἐστι σταυρὸς σχοίνῳ χρώμενος τῷ πνεύματι. ἡ δὲ πίστις ἀνθρώπου ἀναγωγεύς ἐστιν, ἡ δὲ ἀγάπη ὁδὸς ἡ ἀναφέρουσα εἰς τὸν Θεόν. καὶ ὁ τοιοῦτος γίνεται θεοφόρος, ἤγουν χριστοφόρος καὶ ναὸς Θεοῦ καὶ ἁγιοδρόμος, καὶ τὰ πάντα κεκοσμημένος ἐν ταῖς ἐντολαῖς Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἀρχὴ ζωῆς ἡ διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης εἰς οὐδὲν προκρίνεται. ἀλλὰ πίστιν λέγω ἐνεργῆ, ἐπεὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. τὰ δὲ ἔργα τῆς πίστεώς ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθω- E σύνη, ταπεινοφροσύνη καὶ αὔχησις ἐν Κυρίῳ, πεποίθησις εἰς Θεόν, σταυρῶσαι τὴν σάρκα, ὅ ἐστι καταπαῦσαι ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων, καθὼς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός, ὅ ἐστιν ἆραι τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθῆσαι, πνεύματι ζῆν, πνεύματος τυχεῖν· αὕτη λογισθήσεται εἰς δικαιοσύνην.

Ταῦτά ἐστι τὰ ἔργα τῆς πίστεως. ὁ πίστει τρέχων διὰ τῶν ἐντολῶν καταλαμβάνει τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. ἐὰν ἔχωμεν πίστιν, ἐσμὲν ἐν τῇ πίστει, καὶ στήκομεν ἐν αὐτῇ ἑδραῖοι, καὶ ἐν Κυρίῳ κατοικούμεθα καλῶς. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Κύριος διὰ τοῦ προφήτου, οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ. ὁμοίως καὶ ὁ Ἱερεμίας, ἰδοὺ Κύριε οἱ ὀφθαλμοί σου εἰς πίστιν. λέγει δὲ καὶ ὁ Πέτρος, χορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν, τὴν ἀγάπην, καὶ αὖθις ἐποικοδομοῦντες ἐν τῇ πίστει, νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τινὰ καταπιεῖν· ᾧ ἀντίστητε * στερεοὶ τῇ πίστει. καὶ ὁ Παῦλος, ἐν ᾧ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ· καὶ πάλιν, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως· ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. καὶ αὖθις, ἔστι πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις. ἐν * ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. κατὰ πίστιν γὰρ ἀπέθανον οὗτοι πάντες. καὶ πάλιν, δικαιοσύνην δὲ Θεοῦ διὰ πίστεως εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας. καὶ αὖθις, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. καὶ ἀνάγει, καὶ ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. καὶ ἐπάγει· διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν ᾖ, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ * τῷ ἐκ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ * τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ. οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ Τιμοθέῳ, δίωκε δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην μετὰ πάντων τῶν ἐπικαλουμένων τὸν Κύριον. καὶ, χωρὶς πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι Θεῷ. καὶ ὁ Ἰωάννης· αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύωμεν * τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν αἰώνιον ἔχητε. ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν Θεός φησιν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. τοῦτο δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἤμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. καὶ πάλιν, τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος; καὶ * ἄλλῃ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην· καὶ τῇ Μάρθᾳ, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ τοῖς μαθηταῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει. καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. καὶ αὖθις, πιστεύετε εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἱκανῶς τοίνυν ὡς οἶμαι προεθέμεθα τὰς ἐκ τῶν θείων γραφῶν περὶ πίστεως μαρτυρίας, πίστιν δὲ λέγομεν τὴν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, τὴν ὁμοούσιον καὶ ζωοποιὸν τριάδα διαφερομένην, εἰς ἣν καὶ πιστεύομεν.

A Hæc ea sunt efficacis fidei opera. Qui fide percurrit viam mandatorum, cœlestem illam assequetur Ierusalem. Planè si fidem habemus & in fide sumus, & in eadem solidi consistimus ac stabiles in Domino pulchrè habitamus. Etenim per prophetam loquitur Dominus, *Oculi mei fideles terræ ut sedeant mecum.* Nec secus Hieremias, *Ecce Domine, oculi tui respiciunt fidem.* Dicit & Petrus, *Ministrate in fide vestra virtutem & charitatem.* Rursus: *Superædificantes vosmetipsos in fide, sobrij estote, vigilate, quia aduersarius vester Diabolus tanquam leo rugiens circumit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide* Et Paulus: *In* B *quo cùm credideritis, signati estis Spiritu promissionis sancto.* Iterum: *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere* Rursus, *Fides est sperandarum substantia rerum. In hac enim testimonium consecuti sunt seniores: Iuxta fidem* enim *defuncti sunt omnes hi.* Itemque, *Iustitiam autem Dei per fidem in omnes qui credunt, ut promissionem accipiamus Spiritus per fidem* Et: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam: Et verò qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, imputatur fides ad iustitiam.* Itaque inducit: *Propter hoc ex fide, ut se-* C *cundùm gratiam firma esset promissio omni semini, non ei qui ex lege est solùm, sed & ei qui ex fide est Abrahæ. Non est autem scriptum propter ipsum solum, sed etiam propter nos quibus reputabitur credentibus in Dominum nostrum Iesum Christum: Iustificati igitur ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum.* Item Timotheo, *Sectare iustitiam, fidem, charitatem, pacem cum omnibus qui inuocant Dominum.* Et, *Sine fide impossibile est placere Deo.* Ioannes etiamnum, *Hoc est mandatum eius, ut credamus in nomine Filij eius Iesu Christi, & ut, credentes, vitam æternam habeatis.* Dominus autem noster, Iesus Christus D qui verus est Deus noster, ait: *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, hoc autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum.* Rursus idem: *quis putas fidelis est seruus & prudens?* Aliis quoque dixit: *Fides tua te saluum fecit, vade in pace.* Marthæ item: *qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit viuet* Discipulus ait: *Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ille faciet.* Et, *Qui credit in me, habet vitam æternam.* Rursus: *creditis in Deum? Et in me credite.* Et quidem hactenus de fide abundè testimo- E nium arbitror me deprompsisse è locupletissimo penu diuinarum Scripturarum. Astruimus porrò fidem esse, qua ipsi credimus in Patrem, & Filium & Spiritum sanctum, consubstantialem & viuificantem Trinitatem cunctis supereminentem.

Psal.100. Hier.5. 2.Petri 2. 1.Petri 5. Ephes.1. * στερεοὶ τῇ πίστει. *Ephes.6. Heb.11. Rom.5.* * αὐτῇ. *Rom.4. Rom.5.* * τῷ. * τῷ. *2.Tim.2. Heb.11. 1.Ioh.5.* * εἰς τὸ ὄνομα. *Io.7. Matt.24. Luc.8. Ioh.11.* * ἄλλαις. *Ioh.14.*

Fides Trinitatis necessaria.

διὰ πάντων οὖν τῶν προειρημένων δείκνυται ὡς πᾶσα θεολογία ἡνωμένη τέ ἐστι καὶ διακεκριμένη. καὶ οὔτε τὰ ἡνωμένα διαιρεῖν θέμις, οὔτε τὰ διακεκριμένα συγχεῖν. καὶ τὰ μὲν ἡνωμένα τῆς ὅλης θεότητός ἐστι, τὸ ὑπεράγαθον, τὸ ὑπέρθεον, τὸ ὑπερούσιον, τὸ ὑπέρζωον, τὸ ὑπέρσοφον, μεθ' ὧν καὶ τὰ * αἰτιολογικὰ πάντα, τὸ ἀγαθὸν, τὸ καλὸν, τὸ ὂν, τὸ ζωογονοῦν, τὸ σοφὸν, καὶ ὅσα ἐκ τῶν ἀγαθοπρεπῶν αὐτῆς δωρεῶν ἡ πάντων ἀγαθῶν αἰτία κατονομάζεται. τὰ δὲ διακεκριμένα, τὸ πατρὸς ὑπερούσιον ὄνομα καὶ χρῆμα καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος, οὐδεμιᾶς ἐν τούτοις ἀντιστροφῆς, ἢ ὅλως κοινότητος ἐπεισαγομένης. λαβόντες οὖν Θεοῦ γνῶσιν διὰ τῆς πίστεως, μὴ ἀγνοήσωμεν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν χάριν, ὑπὲρ ἧς πέπονθεν ἀληθῶς ὁ Κύριος. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μύρον ἔλαβεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὁ Κύριος, ἵνα πνέῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀφθαρσίαν. μηδεὶς οὖν ἀλειφέσθω δυσωδίας ἀπιστίας τοῦ ἄρχοντος τοῦ αἰῶνος, μὴ παρεκτραπῶμεν τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ἵνα δυνηθῶμεν ἐπιλαβέσθαι τῆς ἐλπίδος τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, καὶ τῆς ἀϊδίου ζωῆς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A Itaque per hæc superiùs dicta declaratur quòd Theologia omnis & vnita est, & discreta, neque tamen quæ discreta sunt, quicquam admittunt confusionis. Et quidem ea quæ vnita sunt, siue quæ ad vnitam pertinent Theologiam, has habent nomenclaturas totius indices Deitatis: puta Superbonum, Pulchrum, Ens, Viuificans, Augustissima diuinitas, Perquam plenè extans substantia, Quæ viuunt cuncta producens, Sapiens; & quæcunque id genus nomenclaturæ, ex quàm optima ipsius & munificentissima liberalitate profectæ B occurrunt, quibus bonorum omnium auctor esse denominatur. Ad discretam verò Theologiam pertinent denominationes; ceu sunt, Supersubstantialitas atque opulentia Patris: eædem & Filio & Spiritui sancto perςquè cōmunes, vt nihil in his debeat intelligi diuersi aut dissimilitudinis, præterquam sola parilis naturæ communio inter sese coalescens. Per fidem itaque cùm cœperimus cognoscere Deum, ne, quæso, ignoremus quantum nobis indultum gratiæ sit, cuius causa Dominus ipse verissimè passus est. Ob hoc enim siuit ipse C Dominus caput suum myrrha optima perfundi, vt suauissimæ immortalitatis fragrantiam suæ aspiraret Ecclesiæ. Nemo igitur se illini permittat graueolenti putore infidelitatis, per Principem sæculi istius suggerendæ, nequādo exerremus à calle rectitudinis, quò vel tandem spe perfrui contingat vitæ æternæ in Christo Iesu Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Theologia & vnita est & discreta.

De his abũdè Dionys. Areop. cap. 11. de diuinis nominibus.

* αἴτια ἢ λογικά.

Matth. 26.

Περὶ ἐλπίδος, β'.

De spe. HOMILIA. II.

ΑΠΟ τῆς πίστεως πορευώμεθα ἐπὶ τὴν δευτερεύουσαν ἐλπίδα, ἥτις ἐξ αὐτῆς δροσιζομένη καρποφορεῖ, ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. ἐλπίδος γὰρ ἡδρασμένης οὐδὲν ἀνώτερον. περὶ δὲ τῆς ἀγάπης, ἥτις τρίτη μὲν ὀνομάζεται, πρώτη δὲ τυγχάνει πασῶν τῶν ἀρετῶν, ἐν τοῖς κατόπιν δηλώσομεν. πρῶτος Ἐνὼς ὁ τοῦ Σὴθ δίκαιος ἐκ δικαίου, οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ. ὅσοι γὰρ διὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος χειραγωγοῦνται, πρὸς αὐτὸν ἀνάγονται καὶ φωτίζονται ἐκ τῆς αἴγλης τοῦ * ἀϊδίου φωτός. Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς γηράσας, καὶ μὴ θερμαινόμενος ἐν τοῖς δικαιώμασιν αὐτοῦ, ᾔτησε μίαν παρθένον, ἵνα θερμαίνῃ αὐτὸν, Σουναμῖτιν. Σουναμῖτις δὲ ἑρμηνεύεται οὐρανία. ἀλλ' οὐκ ἔγνω αὐτὴν ὁ βασιλεύς. τουτέστιν οὐκ ἔφθειρε τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ τὴν οὐράνιον. ὅρα τί λέγει ἡ γραφή· Ἐὰν ὦσι δύο, καί γε θέρμη αὐτοῖς ἐστι.

D A FIDE digressi, ad eam progrediantur quæ secundas obtinet, Spem: quæ sanè, fidei roscida aspergine perfusa fructum adferet, vnum quidem trigesimum, alterum sexagesimum, alium rursus centesimum. Spe enim constabilitâ, vix vlla alia virtus peræquè sublimis. De charitate autem, quæ tertiam sortitur in classe virtutum nomenclaturam, primiceria alioqui cùm sit, cæterasque omneis anteuertens dignitate, posteriore loco explicatiùs disseremus. Primus Enos filius Seth, iustus ex iusto * sperauit E inuocare nomen Domini Dei. Quicunque præsidio Spei, in Deum constantis, nixi, velut manu ducuntur, mirè hos Deus ad sublimem & theoricam anagogem subuehit, ac propriæ lucis splendore corrusco irradiat. Dauid eximius Rex senio defessus, cùm suismet iustificationibus nullo pacto recalesceret, adsciuit sibi virgunculam vnam, nempe Sunamitem, quæ ipsum excalefaceret (Sunamitis proinde sua interpretatione sonat cœlestem) cæterùm non agnouit eam rex: hoc est, nihil vitij, aut corruptelæ intulit spei suæ cœlesti. Mihi vide, num id Scriptura illa insinuet: *Si fuerint duo, vtique color illis nentiquam defuturus est.*

Matth. 13.

Gen. 4.

* ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι.

* ἰδίου.

3. Reg. 1.

De Sunamiti- de lege Præfationem.

Eccl. 4.

nimirum si fidem viuida constansque comita- A
bitur spes. Sed & peculiare spei opus est hoc,
1.Petri 1. Se possidenrem, reddit præferuidum, iuxta B.
Petri sententiam, dicentis: *Succincti lumbos*
mentis vestræ, sobrij, perfectè sperate in eam quæ
offertur vobis gratiam, in reuelatione Iesu Christi
Eccl.2. *quasi filij obedientiæ.* Eôdem spectat illud Iesu
filij Sirach; *quis sperauit in Dominum, & dere-*
lictus est? aut quis permansit in timore eius, & des-
Psal.39. *pexit eum?* Melicus insuper Psalmorum con-
Psal.5. centor, *Beatus vir cuius est nomen Domini spes*
Psal.27. *eius.* Et, *Lætentur omnes qui sperant in te.* Rur-
sus, *In ipso sperauit cor meum, & adiutus sum, &*
refloruit caro mea; & ex propria voluntate. Sed
Psal.61. & alios velut manu ducens instituebat, inui- B
Psal.36. tans ad complexum solidæ spei, dum dicit;
Sperate in eum omnis congregatio populorum, ef-
Isa.26. *fundite coram illo corda vestra, quia Deus adiutor*
noster. Et, *Spera in Dominum, & fac bonitatem.*
Et, *Reuela Domino viam tuam & spera in eum, &*
* ὀνό. *ipse faciet.* Esaias itē: *Sperauimus in nomine Do-*
Rom.8. *mini & in memoria eius desiderium nostrū.* Rursum
Paulus, *Spe salui facti sumus: Spes autem quæ*
Heb.6. *videtur, non est spes: quod enim videt quis, quid*
1.Cor.9. *sperat? Si autem quod non videmus, speramus, per*
patientiam expectamus. Iterum: *Forte solatium*
habemus, qui confugimus ad tenendam propositam
Luc.2. *spem, quam sicut anchoram habemus tutam ac fir-* C
* τῦ μετέχειν. participandi. *mam* Inducit: *quia debet in spe qui arat arare, &*
qui triturat, in spe fructus percipiendi. Et in Lucæ
Euangelio de Symeone, *acceperat enim respon-*
sum à Spiritu sancto, non visurum se mortem prius-
quam videret Christum Domini. Neque hic mor-
tificauit spem, sed erat expectans rem quam
magnopere desiderabat, nimirum vt videret
Redemptorem ac Saluatorem mundi. Cúm-
que accepisset & astrinxisset vlnis, lætitia
perfusus dicebat, Dimitte me Domine veni-
re ad te Regem meum, neque enim frustra- D
tus sum spe mea. Ipsi gloria in sæcula,
Amen.

ἡ πίστις, ἐὰν ἔχῃ ἐλπίδα. ἔχει δὲ ἴδιον ἔργον, τὸ θερμὸν εἶναι τὸν κεκτημένον, καθώς φησιν ὁ μακάριος Πέτρος· ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν, ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς. καὶ ὁ τοῦ Σιράχ· τίς ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον, καὶ ἐγκατελείφθη; ἢ τίς ἐνέμεινε τῷ φόβῳ αὐτοῦ, καὶ ὑπερεῖδεν αὐτόν; ὁ δὲ ψαλμῳδὸς· μακάριος ἀνὴρ οὗ ἐστι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπὶς αὐτοῦ. καὶ, εὐφρανθήτωσαν πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ σοί. καὶ αὖθις, ἐπ' αὐτῷ ἤλπισεν ἡ καρδία μου καὶ ἐβοηθήθην, καὶ ἀνέθαλεν ἡ σάρξ μου καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου βοηθήματος. καὶ ἄλλους ἐχειραγώγει λέγων, ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν πᾶσα ἡ συναγωγὴ λαοῦ, ἐκχέατε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς ὑμῶν. καὶ, ἔλπισον ἐπὶ Κύριον, καὶ ποίει χρηστότητα, καὶ ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδόν σου, καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς ποιήσει. καὶ ὁ Ἡσαΐας, ἠλπίσαμεν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου καὶ ἐπὶ τῇ μνείᾳ * αὐτοῦ ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν. καὶ πάλιν ὁ Παῦλος· τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν· ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. καὶ πάλιν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχομεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν. καὶ ἐπάγει, ὅτι ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ * μετέχειν. καὶ ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ περὶ τοῦ Συμεών φησιν ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, ἕως οὗ ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου, καὶ οὐκ ἐνέκρωσε τὴν ἐλπίδα, ἀλλ' ἦν προσδεχόμενος τὸν ποθούμενον λυτρωτὴν καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου, καὶ δεξάμενος αὐτὸν γεγηθὼς ἐν ταῖς ἀγκάλαις ἔλεγεν, ἀπόλυσόν με δέσποτα ἀπελθεῖν πρὸς τὸν ποθούμενόν μου βασιλέα σου. ἀπέλαβον γὰρ τὴν ἐλπίδα, μου τὸν Χριστὸν Κυρίου· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De Conuiuio.

HOMILIA III.

DE epulari conuiuio Parœmiastes ait:
Prou.23. *Si sederis ad cœnandum in mensa po-*
tentium, attentè considera quæ apponuntur E
tibi, & inijce manum tuam, sciens quo-
niam oportet te talia præparare: quòd si
insatiabilior es, ne desideres cibos eius. Alter
Eccl.31. item: *ad mensam magnam sedisti? ne aperias*
guttur tuum super illum, memento quoniam
malum, oculus nequam: quocunque inspexe-
ris, ne extendas manum tuam, & ne coniun-
* ἐν παντὶ πράγματι. *gare ei in catino. Intellige quæ sunt proximi ex*
teipso, & quasi in omni re * *cogita: Comede vt ho-*
mo, quæ apponuntur tibi, & ne nimis deuores, vt
ne odio habearis: desine prior gratia disciplinæ, &

Περὶ ἑστιάσεως γʹ.

ΠΕΡΙ τῆς ἑστιάσεώς φησιν ὁ παροιμιαστής, ἐὰν καθίσῃς δειπνῆσαι ἐπὶ τραπέζης δυναστῶν, νοητῶς νόει τὰ παρατιθέμενά σοι, καὶ ἐπίβαλλε τὴν χεῖρά σου, εἰδὼς ὅτι δεῖ σε τοιαῦτα παρασκευάζειν. εἰ δὲ ἀπληστότερος εἶ, μὴ ἐπιθύμει τῶν ἐδεσμάτων αὐτοῦ. καὶ ἕτερός φησιν, ἐπὶ τραπέζης μεγάλης ἐκάθισας, μὴ ἀνοίξῃς φάρυγγά σου ἐπ' αὐτῆς. μνήσθητι ὅτι κακὸν ὀφθαλμὸς πονηρός, οὗ ἐὰν ἐπιβλέψῃς, μὴ ἐκτείνῃς τὴν χεῖρά σου, καὶ μὴ συνθλίβου αὐτῷ ἐν τρυβλίῳ· νόει τὰ τοῦ πλησίον ἐκ σεαυτοῦ, καὶ ἐπὶ παντὶ πράγματι διανοοῦ. φάγε ὡς ἄνθρωπος τὰ παρακείμενά σοι, καὶ μὴ διαμασσοῦ, ἵνα μὴ μισηθῇς. παῦσαι πρῶτος χάριν παιδείας, καὶ

ἀπληστεύου, μή ποτε προσκόψῃς· καὶ εἰ ἀνὰ μέσον τῶν πλειόνων ἐκάθισας, πρότερος αὐτῶν μὴ ἐκτείνῃς τὴν χεῖρά σου. ὡς ἱκανὸν ἀνθρώπῳ πεπαιδευμένῳ τὸ ὀλίγον. ὁ δὲ Μωϋσῆς, πρόσεχε σεαυτῷ, λέγων, μὴ φαγὼν καὶ ἐμπλησθεὶς ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. καὶ ὁ Παῦλος, εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε, καὶ μὴ εἰς κρίσεις διαλογισμῶν. ὃ μὲν γὰρ πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. καὶ ἐπάγει· ὁ ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. σὺ γὰρ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ Κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει. καὶ πάλιν, ὁ ἐσθίων, Κυρίῳ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ, καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, Κυρίῳ οὐκ ἐσθίει. μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐπάγει· πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι· καὶ μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. βρῶμα δὲ ἡμᾶς * παρίστησι τῷ Θεῷ. οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν, οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, * ὑστερούμεθα. καὶ ὁ παροιμιαστής, μὴ ἀπατηθῇς * χορτασίᾳ κοιλίας. ψυχὴ γὰρ ἐν πλησμονῇ οὖσα κηρίοις ἐμπαίζει· ψυχῇ δὲ ἐνδεεῖ, καὶ τὰ πικρὰ γλυκεῖα φαίνεται. ὁ δὲ ἀπόστολος καθαρίζων τὰ βρώματα, φησίν, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετ᾽ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, καὶ * ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετ᾽ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου καὶ ἐντεύξεως, καὶ πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς. καί, εἰς τὸ φαγεῖν ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. φησὶ δὲ καὶ ὁ νόμος· φαγὼν καὶ ἐμπλησθείς, εὐλόγησον Κύριον τὸν Θεόν σου. καὶ ὁ Δαβὶδ εὐχαριστῶν ἔλεγεν· ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου, ἀπὸ καρποῦ σίτου καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου. καὶ πάλιν, ὅτι ἐχόρτασε ψυχὴν κενήν, καὶ ψυχὴν πεινῶσαν ἐνέπλησεν ἀγαθῶν. ὁ δὲ ἀγαθὸς Κύριος θέλων ἡμᾶς μετριοφρονεῖν, φησίν, ὅταν * κληθῇς εἰς ἄριστον, μὴ κατακλιθῇς εἰς πρωτοκλισίαν, μή ποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ᾽ αὐτοῦ· καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ ἐκεῖνον καλέσας, ἐρεῖ σοι, δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ μετ᾽ αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. ἀλλ᾽ ὅταν κατακληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσαι εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵν᾽ ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον πάντων τῶν συνανακειμένων σοι, ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτόν, ὑψωθήσεται. καὶ ταῦτα μὲν εἰς σύνεσιν καὶ ὠφέλειαν ἱκανά. καλὸν δὲ καὶ ἐπιμνησθῆναι καὶ τοῦ Ἰώβ. φησὶ γάρ· εἰ δὲ καὶ τὸν ψωμὸν μόνος ἔφαγον, καὶ οὐχὶ ὀρφανῷ μετέδωκα, ὅτι ἐκ νεότητός μου ἐξέτρεφον ὡς πατήρ. καὶ πάλιν ὁ Κύριος· ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει

A *ne sis insaturabilis, ne fortè offendas: quòd si in medio multorum sederis, prior illis ne * extendas manum tuam.* Quàm sufficiens est homini erudito, exiguum. Moyses: *Attende tibi ipsi, ne dum comederis & saturatus fueris, obliuiscaris Domini Dei tui.* Concinit Apostolus: *Siue comeditis, siue bibitis, siue quid aliud facitis, omnia ad gloriam Dei facite, non item ad disceptationes cogitationum. Ille quidem credit licere vesci omnibus, hic autem infirmus cùm sit, olera manducat.* Inducit: Qui manducat, *non manducantem ne iudicet: Tu enim quis es qui* B *iudicas alienum seruum? suo Domino stat aut cadit.* Iterum: *qui manducat, Domino manducat, & gratias agit Deo.* Rursus: *Noli propter cibum perdere opus Dei.* Inducit: *Omnia quidem munda, sed malum est, propter offendiculum manducare.* Et: *Beatus qui non iudicat seipsum, in eo quod probat. Qui autem discernit, si comedat, damnationem incurrit, quia non ex fide: verumtamen esca nos commendat Deo: neque si comedamus, abundabimus, neque si non comederimus, minus habebimus.* Parœmiastes: *Ne te decipiat saturitas ventris. Anima enim satura * illudit fauis: animæ autem* C *esurienti, etiam amara, dulcia videntur.* Apostolus insinuans nullum non cibi genus esse mundum, ait: *Quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus & iis qui agnouerunt veritatem, quia omnis creatura Dei bona est, & nihil abijciendum, quod cum gratiarum actione sumitur: Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem.* Et, *omnia munda mundis.* Et, *Ad manducandum inuicem expectate.* Lex insuper: *dum comederis & saturatus fueris, benedicito Dominum Deum tuum.* Dauid, Deo neutiquam in- D gratus: *Dedisti,* inquit, *Lætitiam in corde meo, à fructu frumenti vini & olei.* Iterum, *quia satiauit animam inanem, & animam esurientem saturauit bonis.* Cupiens porrò Dominus, modesti vt simus ac frugi homines, ait: *Quando inuitatus fueris ad prandium, ne eas discubitum in primo accubitu, ne fortè honoratior te veniat inuitatus ab illo, & veniens qui te & illum inuitauit, dicat tibi, da huic locum, & tunc incipies cum pudore nouissimum locum tenere: Sed cùm inuitatus fueris, vade, discumbe in nouissimo loco, vt cùm venerit qui te inuitauit, dicat tibi, A-* E *mice ascende superiùs; Tunc erit tibi gloria coram omnibus tibi accumbentibus: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.* Et hæc quidem quatenus ad intelligentiam ac spirituale commodum attinet, satis sint. Non dissentaneum fuerit meminisse sententiæ illius Iob: *Quòd si buccellam meam solus comedi, & non pupillum participem feci, quoniam ab adolescentia mea * enutriui vt pater.* Iterum, Dominus: *Cum feceris prandium aut cœnam, ne vocaueris*

* πάνυ ὀρεχθῇς.
Deut.6.
1.Cor.10.
Rom.14.
* παρίστησι.
Prou.27.
* ὑστερούμεθα.
* ἐμπαίζει,
rectiùs nostra Editio, calcabit.
* χορτασίᾳ.
* ἐπεγνωκόσι.
1.Tim.4.
1.Cor.11.
Deut.8.
Psal.4.
Psal.106.
Luc.14.
* κληθῇς.
* ἐξέτρεφον ὡς πατήρ, pro quo Iob cap. xxxi. grandiuit, adoleuit, vel creuit mecum
Luc.15.

amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites, ne fortè & ipsi reinuitent te & fiat tibi retributio: sed quando feceris conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos; & beatus eris: quia non habent retribuere tibi: retribuetur autem tibi in resurrectione iustorum. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

De edacitate siue ventris ingluuie

Homilia IV.

NVLLI non hominum apprimè necessarium sit vim inferre ventris edacitati; eámque iusta temperie moderari: in primis tamen eos addecet, quibus curæ est pia seruitute colere Deum. Honestum sanè fit prandium omne illud quod moderata transfigitur quantitate. Nam citra illam temperiem ac irreuerentè suffarcinare ventrem eduliis, perquam simile est naui onere immodico degrauatæ; quo velut oppressa nullo negotio vndosis fluctibus immergitur & pessumit. Et quidem corpus alimonia eget, non item expediariis lautisque ferculis quibus se ad voluptatem inuitet & satiet. Ciborum frugalitatis illi opportunior, non inamœna sanetas. Edulio opus, quod satis sit, non item luxu profusiore qui artus collutilet corporis. Illa siquidem mirè iuuat & corpus & animam, quippe quæ sospitatem parit corpori, robur confirmat, & habitudinem addit pulchrè temperatam: extrema verò vtrumque lædunt, nec simpliciter. Neque enim sanitati solùm noxia sunt genuina quadam sua ad corruptelam procliuitate, sed & morbos vix eluctabiles ac permolestos pariunt. Rei istius euidens argumentum exhibent monachi, qui cum exiguo contenti abeant cibo, vtique comperiuntur & acumine intellectus perspicaciores, & corporis temperatura illis saniores, quos iuuat totos se immergere vitæ mollioris illecebris. Neque id boni solùm, sed & dum vētris frenas ingluuiem; animæ per hoc imminuis turbulētas affectiones. Nam qui se vinci sinit ciborum intemperie; vtique materiam exaggerat illicem atque incentiuam voluptatum. Vt enim copiosam lignorum congeriem igni si admoues, maiorē excitas flāmam, ita & copia ciborū si inditur ventri, alit concupiscentiam. Esculentorū splendidus ac profusior luxus guttur quidem oblectat; sed & vermē intemperantiæ alit irrequietum ac peruigilem. Quemadmodum enim terra situ squalēs & inarata, suapte natura edit spinas; ita mens ventris studio addicti hominis, indecoras prorsus cogitationes progerminat atque obscœnas. Monachus iusto edacior aliud nihil censendus quàm proprij tributarius ventris. Et quidem is ad censum enumerat sanctos, & eorum commeminit inter colloquia, re autem vera intemperans cùm sit, neutiquam illorum vitam æmulatur & mores. Ventri saturando addictior, nulla alia re tā gloriatur, aut ducit venerationi, quàm quòd latissimo est ventre & amplissimè capaci. Planè illi venter fit promptuarium, & honoratior stercorū apotheca: sed & halitus ipse qui in sic edaci habitat, anxiè interclusus, mirè turbulentus est ac prætristis. Dumque is ægerrimè fert, quam ex se spirat graueolētiam, à seipso si qua fieri possit, quærit secedere, séque fugit. Vt enim fumus dirè angit apes & persequitur, ita & exsatiandæ gulæ studiosus, gratiam à se repellit Spiritus sancti

Frugalitatis commoda.

Monachi, delicatis sunt valentiores.

Monachus edax, quid sit.

Deest negatio, οὐ μιμεῖται.

A τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας * πλησίον σου, μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα. ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν, κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλοὺς, καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι. ἀνταποδοθήσεται δέ σοι, ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων, παρὰ τοῦ Θεοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

*πλουσίους.

Περὶ γαστριμαργίας. δʹ.

B ΠΑΣΙ μὲν ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ βιάζεσθαι καὶ κρατεῖν γαστρός. μάλιστα δὲ τοῖς Θεῷ δουλεύειν ἐθέλουσι. καλὸν γάρ ἐστι πάνυ μέτρον ἄριστον. τὸ δὲ ἀμέτρως ἐσθίειν, ἔοικε νηῒ ὑπερφορτουμένῃ. τὸ γὰρ σῶμα τροφῆς δεῖται, οὐ τρυφῆς· ὀλιγοδείας, οὐ πλησμονῆς· αὐταρκείας, οὐ πολυτελείας· αἱ μὲν γὰρ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὠφελοῦσιν, ὑγείαν, καὶ ῥώμην, καὶ εὐεξίαν τίκτουσαι· αἱ δὲ, ἄμφω καταβλάπτουσαι, οὐ μόνον τὴν ὑγείαν διαφθείρουσαι, ἀλλὰ καὶ νοσήματα χαλεπώτατα ὠδίνουσαι. ἀπόδειξις δὲ σαφὴς τὸ τοὺς τὴν ὀλιγοδείαν καταδεχομένους ἀσκητὰς μᾶλλον τῶν ἁβροδίαιτον ἑλομένων βίον, καὶ συνετωτέρους, καὶ σωφρονεστέρους, καὶ C ὑγιεινοτέρους εἶναι· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐλαττοῖ τὰ πάθη ὁ κρατῶν γαστρός. ὁ γὰρ ἡττώμενος βρώμασιν αὔξει τὰς ἡδονάς. ὥσπερ γὰρ ξύλα πολλὰ μεγάλην ἐγείρει φλόγα, οὕτω καὶ πλῆθος βρωμάτων * ἐγείρει ἐπιθυμίας. ἡ τῶν βρωμάτων πολυτέλεια, λαιμὸν μὲν τέρπει, τρέφει δὲ σκώληκα ἀκολασίας ἀκοίμητον. ὥσπερ γὰρ ἡ χερσωθεῖσα γῆ ἀκάνθας τίκτει, οὕτω καὶ ὁ νοῦς γαστριμάργου βλαστάνει λογισμοὺς αἰσχρούς. μοναχὸς γαστρίμαργος, οὐδὲν ἕτερον, ἢ μόνον κοιλίας ὑποφόρος ἐστὶ, καὶ τὰς D μνείας τῶν ἁγίων ἀριθμεῖ· ὁ δὲ ἐγκρατὴς τοὺς αὐτῶν βίους * μιμεῖται· ὁ γαστρίμαργος εἰς οὐδὲν ἕτερον ἐναβρύνεται, ἀλλ' ἢ εἰς πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον κοιλίαν, ταμεῖον τῆς τιμίας αὐτοῦ κόπρου ἀποθήκης. ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἐνοικοῦν ἐν τῷ γαστριμάργῳ ἀνθρώπῳ λυπεῖται καὶ μὴ φέρων τὴν δυσωδίαν ἀναχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ. ὥσπερ ὁ καπνὸς διώκει τὰς μελίσσας, οὕτω ὁ γαστρίμαργος τὴν χάριν τοῦ ἁγίου

*τρέφει.

πιθύματος. κρεῖσσον οὖν ἐστι παραδραμεῖν τὰ καρυκεύματα τῆς γαστρὸς, καὶ διὰ λιτῆς τροφῆς τὴν χρείαν ἐκπληροῦν τοῦ σώματος, ἵνα μὴ ὁμοιωθῶμεν τῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ κοιλιοδούλῳ λαῷ. ἐκάθισε γὰρ, φησὶν, ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. ἐν τῷ γὰρ ἀμέτρως αὐτοὺς ἐσθίειν καὶ πίνειν, τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἐπελάθοντο, καὶ εἰς εἰδωλολατρείαν ἐξώκειλαν. καλῶς οὖν τοῖς διαδόχοις αὐτῶν γράφει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. καὶ πάλιν, τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην, καὶ ταῦτα καταργήσει. καὶ αὖθις, εἰ διὰ βρῶμα λυπεῖται ὁ ἀδελφός σου, οὐκ ἔτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε. καὶ ἐπάγει, οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ. καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. καὶ αὖθις· τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος· τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη· καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασι. καὶ πάλιν, οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη, καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ οὐχὶ τρυφὴ καὶ σπατάλη, καθὼς εἴρηται, βορὰ σκωλήκων. ἡ γὰρ χλιδὴ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἑστία ἑρπετῶν· ὡς καὶ ὁ Ἰάκωβος ὀνειδίζων τοῖς κοιλιοδούλοις ἔγραφε λέγων, ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπαταλήσατε, ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. καὶ ὁ Κύριος δὲ τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίοις φησὶν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων, καὶ ἐχορτάσθητε· καὶ ἐπιφέρει, ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν * μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δίδωσιν ὑμῖν. αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Περὶ μέθης. Λόγος ε´.

ΜΕΘΗ πλείω τῆς ἀδηφαγίας βαρυτέρα ὑπάρχει, καὶ πάνυ ἀπηγόρευται παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ. καὶ γὰρ ἀθέμιτόν ἐστι ταύτῃ ἐναβρύνεσθαι, ὥς τινες κοσμόφρονες, ἐν τῷ οἰνοῦσθαι αὐτοὺς, καυχῶνται. ἡ γὰρ οἰνοφλυγία οὐδὲν ἕτερον παρέχει, ἢ ἔκστασιν νοὸς καὶ πενίαν, καὶ τὸ σῶμα εὐδιάλυτον καὶ χαῦνον ἀπεργάζεται. καλὸν οὖν καὶ ἀποδεκτόν ἐστι διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος ὀλίγῳ οἴνῳ κεχρῆσθαι.

A sancti. Praestiterit igitur eiusmodi lautitias condimentorum ventris ingluuiem prolicientes praetercurrere, & perquam tenui pabulo necessitatem declinare corporis; ne quando assimiles deprehendamur fuisse populo illi qui suo ventri tam anxiè inseruisse legitur. *Sedit* enim (ait) *populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Dum enim & edunt & bibunt immoderatiùs, in obliuionem diuini venere mandati; nec solùm, sed & in malesuadam ac vaesanientem impegerunt idololatriam. Rectè igitur successoribus talium Apostolus scribit: *Quorum* B *Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.* Iterum: *Escae, ventri; & venter, escis: Deus autem & hac & hunc destruet.* Rursus: *Si propter cibum contristatur frater tuus, non iam secundùm charitatem ambulas, noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est:* Inducit. *Qui enim tales sunt, Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri; & per suauiloquium & benedictionem seducunt corda innocentum.* Rursum: *Prudentia carnis, mors: prudentia verò spiritus, vita & pax; bonum enim est gratia stabilire cor, non escis.* Iterum: C *Non enim est regnum caelorum esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in Spiritu sancto.* Sed nec quidem genialis vitae splendor aut illecebrosa voluptas (ceu iam dictum mihi est) quae in diem mortis pabulum condit & thesaurizat vermibus: Ipsa enim indulgentioris vitae illecebra, aliud nihil est quàm molliculus & epularis cibus reptilium, vel teste Iacobo, qui opprobrans scribebat, suo ventri anxiè nimis seruientibus: *Deliciati estis super terram & lasciuistis, & enutristis corda vestra vt in die occisionis.* Dominus D insuper incredulis Iudaeis ait: *Amen Amen dico vobis, quaeritis me, non quia vidistis signa, sed quia comedistis ex panibus, & saturati estis.* Infert: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam, quem Filius hominis dabit vobis.* Ipsi gloria in saecula saeculorum: Amen.

Exod. 32. Philip. 4. Rom. 14. Heb. 13. Iac. 5. Ioan. 6. * μένουσαν

Eiusdem sancti Antiochi, de Ebrietate.

HOMILIA V.

E EBRIETAS multo exuperat suapte grauitate edacitatem, & eius vsu, nobis prorsum scripturae diuinae sanctio interdixit. Nec enim fas cuiquam turpitudine istius gloriari ebrietatis; ceu quidam assolent: qui nihil tam resipiunt atque mundi prudentiam, sese hoc nomine venditantes insolentiùs, quòd pulchrè ventrem mero onerarint. Aliud planè temulentia nihil meri bibulo confert, quàm emotionem mentis atque paupertatem. Exolescit proinde per eam corpus, ac friatile redditur & enerue. Sanè quàm bonum sit nec improbandum propter infirmitatem corporis modico vti vino.

Vt enim terra moderato perfusa imbre, se- A
men quod in viscera sua deiectum purum
excepit, multo cum fœnore emicare cogit
Terra immodico imbre sterilescit. & emergere è diuerso, si immodicæ pluuiæ
madescat illapsu & inebrietur, spinas pro-
fert solùm & tribulos: ita & terra cordis no-
stri, siquidem cum temperie vino vtemur,
quæ suopte genio semina pura accepit, red-
dit multiplici cum accessione: si tota vini
humore permaduerit, séque mero copiosio-
re proluerit; iam, velis nolis, spinas & aliud
nihil exeret; nempe improbas cogitationes.
Neque id modò, sed & ebriacum illum effi- B
cit sui similibus, hoc est, stultis, deridiculum,
prudentibus autem, per commiserationem
Gen 9. luctum extorquet: Noë enim, ait diuina scri-
ptura, vir iustus biberat vinum, séque eo
proluerat inmodicè, & iacebat nudus, (nec
tamen eo scribitur iustus, quòd vino imma-
duisset, sed eatenus expers vsus vini) & ab
imprudente illo Cham, habitus ludibrio est,
à prudentibus autem filiis tecta est ignomi-
nia nuditatis. Vitemus igitur (Fratres) ebrie-
tatis dæmonem, vt ne demùm illi nos exhi-
beamus deridiculos, quinimò nos ipsos præ-
muniamus sobrietate, quæ hunc nostrum C
hominem incolumem seruet cum primaria
Prou.21.17. eius portione, videlicet mente: sicut & Pa-
Prou.23.25. rœmiastes suo præscribit mandato: *Noli esse*
potator vini: omnis enim ebrius, pauper est. Ite-
rum, *Cui væ, & cui tumultus? cui iudicia? cui in-
fuauitas & nugæ? cui contritiones superfluæ? cuius
liuidi oculi? nónne iis qui immorantur diutiùs ex-
hauriendo vino? nunquid non his qui peruesti-
gant vbi fiunt compotationes?* Tum addit: *No-
Eccl.31. li inebriari vino, sed conuersare cum hominibus
Prou.12.21. iustis.* Alius item: *Ne esto virilis in vino, mul-
tos enim perdidit vinum:* Iterum, *Qui iucundus
Prou.23.20. est in vini congressibus, in suis munitionibus de-* D
Prou.20. *relinquet ignominiam.* Rursum: *Noli esse po-
tator vini, non enim conferunt stulto deliciæ.* Et,
*Luxuriosa res & contumeliosa ebrietas: omnis
Oz.4.11. autem qui se immiscet his, non erit sapiens.* O-
Esa 5.11. zeas Propheta, de vetere illo populo, *Vi-
num & ebrietatem excepit cor populi mei.* Esaias
συγκαύσει, item, miseros eos insinuans qui diutiùs im-
succendet. morantur vino, dicebat: *Væ qui consurgunt
συγκάψει mane, & siceram sectantur manentes vsque in
Aldus habet. serum, vinum succendet * eos.* Interim Ioel
nihil huic dissentaneus clamat: *Euigilate
ebrij à vino, flete vosipsos, & lugete omnes* E
qui bibitis vinum ad ebrietatem: Flere enim &
lugere constitutum est his qui artifices sunt
& operarij vinolentiæ. Est enim ebrietas vi-
tium istis peculiare qui pessime vitam hanc
transmittunt, & à rectitudine in pudendos
errores deflexerunt, vel teste Iob, qui quos-
Iob.12.25. dam percellens acriter, dicit, *Errent sicut ebrij.*
Quibus autem cordi est pudicè ac probè cō-
uersari, ab ebrietate, omni studio sibi tem-
perant, atque inoffensè per viam pergunt re-
ctitudinis, per omnia morigeri Apostolicæ

A ὃν τρόπον γὰρ ἡ γῆ συμμέτρῳ μὲν ὄμβρῳ ἀρ-
δευομένη, καθαρὸν τὸ εἰς αὐτὴν σπέρμα κατα-
βαλλόμενον μετὰ προσθήκης ἀνίησιν, ὑπὸ πολλῶν
δὲ ὄμβρων μεθυσκομένη ἀκάνθας φέρει, καὶ τριβό-
λους μόνον· οὕτω καὶ ἡ γῆ τῆς καρδίας, ἐὰν συμ-
μέτρως τῷ οἴνῳ χρώμεθα, καθαρὰ τὰ φυσικὰ αὐ-
τῆς ἀναδίδωσι σπέρματα. ἐὰν δὲ διαβρεχθῇ ὑπὸ
πολυποσίας πάντη, ἀκάνθας. οὕτως φέρει τοὺς
ἀπρεπεῖς αὐτῆς λογισμούς. οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλ-
λὰ καὶ ποιεῖ τὸν μεθύοντα παρὰ μὲν τῶν ἀφρόνων
B γελᾶσθαι· παρὰ δὲ τῶν φρονίμων ἐλεεῖσθαι.
Νῶε γάρ, φησὶν ἡ θεία γραφή, ἀνὴρ δίκαιος, ἔ-
πιεν οἶνον, καὶ ἐμεθύσθη, καὶ ἔκειτο γυμνός, καὶ οὐχ
ὅτι ἄσοφος ἦν, ὁ δίκαιος, ἀλλ' ἄπειρος τῆς τοῦ οἴ-
νου χρήσεως. καὶ παρὰ μὲν τοῦ ἄφρονος Χὰμ ἐ-
γελάσθη, παρὰ δὲ τῶν φρονίμων υἱῶν ἐσκεπάσθη.
Φύγωμεν οὖν ἀδελφοὶ τὸν τῆς μέθης δαίμονα, ἵνα
μὴ καταγελασθῶμεν ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον τῇ
νήψει ἑαυτοὺς ἀσφαλισώμεθα, ἵνα τηρῆται ἄρτιος
ἄνθρωπος σὺν τῷ ἡγεμονικῷ, ὡς καὶ ὁ παροιμιαστὴς
C ἐντέλλεται λέγων, μὴ ἴσθι οἰνοπότης· πᾶς γὰρ μέ-
θυσος πτωχεύει. καὶ πάλιν, τίνι Οὐαί, καὶ τίνι θό-
ρυβος, τίνι κρίσις καὶ τίνι ἀηδίαι καὶ λέσχαι, τίνι
συντρίμματα διακενῆς; τίνων πελιδνοὶ οἱ ὀφ-
θαλμοί; οὐ τῶν ἐγχρονιζόντων ἐν οἴνοις; οὐ τῶν κα-
τασκοπουμένων ποῦ πότοι γίνονται; καὶ ἐπάγει· μὴ
μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἀλλ' ὁμιλεῖτε ἀνθρώποις δι-
καίοις. καὶ ἄλλος φησίν, ἐν οἴνῳ μὴ ἀνδρίζου, πολ-
λοὺς γὰρ ἀπώλεσεν οἶνος. καὶ πάλιν, ὃς ἐστὶν
ἡδὺς ἐν οἴνων διατριβαῖς, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ὀχυ-
ρώμασι καταλείψει ἀτιμίαν· καὶ πάλιν, μὴ ἴσθι
D οἰνοπότης· οὐ γὰρ συμφέρει ἄφρονι τρυφή. καὶ
πάλιν, ἀκόλαστον καὶ ὑβριστικὸν, μέθη· πᾶς δὲ ὁ
μιγνύμενος ταύτῃ, οὐκ ἔσται σοφός. καὶ ὁ προ-
φήτης Ὠσηέ, περὶ τοῦ παλαιοῦ λαοῦ, οἶνον καὶ
μέθυσμα ἐδέξατο καρδία λαοῦ μου. καὶ ὁ Ἡ-
σαΐας ταλανίζων τοὺς ἐν οἴνῳ χρονίζοντας, ἔλε-
γεν· Οὐαὶ οἱ ἐγειρόμενοι πρωΐ, καὶ οἱ σίκερα
διώκοντες, οἱ μένοντες τὸ ὀψέ. ὁ γὰρ οἶνος αὐ-
τοὺς * συγκαύσει. καὶ πάλιν, πεπλανημένοι εἰσὶν
E ἀπὸ τῆς μέθης τοῦ οἴνου, ὡς αὐτὸς καὶ Ἰωὴλ
βοᾷ, ἐκνήψατε οἱ μεθύοντες ἐξ οἴνου αὐτῶν,
κλαύσατε καὶ θρηνήσατε πάντες οἱ πίνοντες
οἶνον εἰς μέθην. κλαίειν καὶ θρηνεῖν προσ-
τέτακται τοῖς τῆς οἰνοφλυγίας ἐργάταις. καὶ γὰρ
ἀληθῶς τῶν αἰσχίστων ἀνθρώπων ἐστὶν ἡ μέθη, καὶ
πεπλανημένων, ὡς ὁ Ἰὼβ ὑπὸ τινῶν κατεχό-
μενος, φησί· πλανηθείησαν ὡς μεθύων. οἱ δὲ σε-
μνῶς βουλόμενοι πολιτεύεσθαι, καὶ τῇ εὐθείᾳ
ὁδῷ ἀπλανῶς βαδίζουσιν, ἀκούοντες τοῦ ἀποστόλου,

λέγοντος, μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία. καὶ πάλιν, μέθυσοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι, καὶ τὸ, ἡ σπαταλῶσα χήρα ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ἐπάγει, διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνίετε τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· πάντα γὰρ τὰ αἰσχρὰ πάθη ἐκ τῆς μέθης ἀναφύονται. ὡς καὶ Δαβὶδ φησι, νὺξ φωτισμὸς ἐν τῇ τρυφῇ μου, τουτέστι νὺξ ἦν περὶ ἐμὲ τὸν δείλαιον, καὶ ἠγνόουν, τὴν τρυφὴν νύκτα ὀνομάζων. καὶ γὰρ ἀχλὺς καὶ σκότος τοῖς μεθύουσι, κατὰ τὸν ἀπόστολον. τὴν γὰρ περὶ τῶν θυγατέρων τοῦ Λὼτ ἱστορίαν ἑκὼν ὑπερβήσομαι· ὁ δὲ Κύριος ἐπιβεβαιοῖ τὰ προκείμενα, πᾶσιν ἐντέλλεσθαι λέγων, βλέπετε μὴ βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

A sententiæ: *Nolite inebriari vino in quo est luxuria.* Iterum: *Ebrij regnum Dei non hæreditabunt:* Ephes.5.18.
Et illud, *Vidua quæ in delicijs viuit, viuens mortua est.* Inducit, *Propterea nolite fieri insipientes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei.* Quotquot enim obscœnæ & ignominiosæ affectiones, ex vnius ebrietatis stirpe prognascuntur & suppullulant, vt & Dauid astruit: *Nox(ait) illuminatio mea in delicijs meis:* hoc est, Nox circumfundebat me timidulum, & ignorabam. Delicias per hæc nominat noctem, desa enim caligo quædam est, temulentia, ac tenebræ. 1 Tim.5. Ephes.5.17. Psal.138.11.
B Nam qui se immodico vino proluunt & immergunt, vtique noctu se inebriant, iuxta Apostoli sententiam. Filiarum Lot historiam sciens volensque transmittam. Dominus autem priùs dicta priuata authoritate fortiter astruens, omnibus in commune præscribit: *Videte ne grauentur corda vestra, crapula & ebrietate.* Ipsi gloria, in sæcula. Amen. Gen.19. Luc.21.34.

Περὶ ἐγκρατείας. Λόγος ς΄.

Ἡ ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ πᾶσι μὲν ἁρμόδιος, μάλιστα δὲ τοῖς βουλομένοις Θεῷ διαρεστεῖν. ἐγκράτειαν δέ φαμεν οὐ τῶν βρωμάτων μόνον, ἀλλὰ τὴν περιεκτικήν· τουτέστι, τὴν ἀποχὴν πάντων τῶν ἀπηγορευμένων. διὸ οὖν τὸν ἐγκρατευόμενον πάντα ἐγκρατεύεσθαι κατὰ τὸν ἀπόστολον. ὥσπερ γὰρ ἀνθρώπου οἱονδήποτε ἀφαιρεθὲν τῶν μελῶν, τὸ πᾶν τοῦ ἀνθρώπου λοιπὸν σχῆμα ἄμορφον ἀπεργάζεται, οὕτω καὶ ὁ μιᾶς παρὰ μέρος ἀρετῆς ὅλην τῆς ἐγκρατείας ἀφανίζει διαπρέπειαν. χρὴ οὖν οὐ μόνον τὰς σωματικὰς φιλοπονεῖν ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ τὰς τὸν ἔνδον ἡμῶν ἄνθρωπον καθαίρειν δυναμένας. ἐγκρατείας γὰρ ἔργον ἐστὶ τὸ ἀπέχεσθαι πάσης ἀλόγου ἡδονῆς, καὶ μηδὲν παρὰ τὸ βούλημα ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ πράττειν. ἐγκράτειά ἐστι χαλινὸς ἄγχων τὴν ἐπὶ βρώματα, ἢ χρήματα, ἢ δόξαν, τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ὁρμήν. οὐ γάρ ἐστι τι τῶν ἀγαθῶν κτήσασθαι ἄνευ ὑπομονῆς, καὶ τῆς γνησιωτάτης ἐγκρατείας. ἐν γὰρ τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. ὁ θέλων οὖν κατορθῶσαι τὴν ἐγκράτειαν, συνεχῶς προσευχέσθω. ἀδιαλείπτως οὖν προσεύχεσθε, φησιν. ἡ εὐχὴ, καὶ ἡ ἐγκράτεια ἐξάγει τὸν νοῦν τῶν κοσμικῶν ἡδονῶν, καὶ ἀπὸ πάσης αὐτὸν κακοεργίας ἀναστέλλει.

De abstinentia siue temperantia.

HOMILIA VI.

C ABSTINENTIA siue temperantia vniuerso hominum generi apprimè cōsentanea virtus est: iis tamen propriùs congruit, qui Deo magnopere student gratiosi esse & amabiles. Sanè abstinentiam dicimus non eā modò qua comite ab esculentis abstinemus, sed & quæ cætera suo ambitu complectitur: hoc est, abstinentiam omnium, quorum vsu ipsi interdicimur. Necessum igitur sit iuxta Apostolicam doctrinam, vt is qui sedulò curat esse & dici abstinens, ab omnibus sibi temperet & abstineat. Vt enim ab homine quopiam, quomodolibet tandem, resciſſa fi sunt 1.Cor.9.
D membra aliquot, per hoc totus hominis habitus decolor demum fit ac deformatur: ita vna aliqua virtus, si è membris cæterarum resecta comperietur, decus atque elegantiam abstinentiæ obscurat prorsus & intercipit. Oportet igitur non eas virtutes solùm industria qualicumque nostra consequi atque exercere, quæ circa moderationem temperiémque versantur corporis: sed & illæ nobis adsciscendæ veniunt, quæ interiores nostri hominis concretas & inolitas fæces vi sua efficaci præualent expurgare. Temperantiæ siquidem peculiaris functio est, tibi per eam vt temperes & contineas à pecunia ac rationis experte voluptate, nihilque conficias operis quod diuinæ aduersetur voluntati. Abstinentia frenum est impetum concupiscibilis potentiæ præproperum & alacrem frangens, & quasi obtorto collo præfocans: quo quidem motu inniramur ad exsatiandos nos epulis præter modum, ad congerendas pecunias, ad parandam nominis proprij famam. Neque enim contingit vt quippiam assequare de genere bonorum, nisi præduce patientia, & ea quæ in genere ambit cæteras atque amplectitur, nempe abstinentia, siue temperantia: *In patientia enim vestra possidebitis animas vestras.* Quisquis igitur legitimè & cum laude cupit consequi abstinentiæ virtutem, is continenter oret. *Indesinenter orate,* ait Apostolus. Oratio & abstinentia mentem auocant & emoluunt ab intemperie mundialium volnptatum, sed & omnem illarum vitiosam operationem, à nobis semotiùs propellunt. Luc.21. 1.Thess.5.17.

Carnem enim & sanguinem dixit Apostolus A carnales affectiones quæ mentem prolectant & pertrahunt ad earum cogitationes sensusque: & eò dixit, *Quia caro & sanguis regnum Dei non possunt possidere.* Caro eiusmodi pabulum dæmonum est: *Dum enim appropinquant aduersum me nocentes, vt edant carnes meas.* Itaque quisquis macerat carnes, & ad tabem mittit virtute abstinentiæ perducere, vtique Dæmones fame enecat, & ad procinctum conferendi aduersum se reddit multò imbecilliores. Necesse igitur iuxta præscriptam sententiam, non vt per vnum sensuum abstinens B sis, sed per omnes: puta per visum, per auditum, per odoratum, linguam, ventrem & tactum, per incessum indecorum, & cætera id genus omnia. Oportet (inquam) abstinentem præsentiore esse animo ac sublimiore, quàm aliquando manus vt det victas vili obscœnæ voluptati aut concupiscentiæ vitiosæ. Amatores siquidem abstinentiæ propalam conspiciuntur, & corporis tueri incolumitatem, & secundum animam erga Deum non mediocri perfundi gaudio: nimirum cùm mens se à terrenis istis & caducis extricauerit, & ad cœlestia expetenda se totam expanderit. Ab omni enim cùm se submouerint intemperie voluptatis, deinceps fiunt eiusmodi vitiosarum affectionum osores: Deo proinde accepti deprehenduntur. Oratio item talium, ad Dominum, syncera est, eodemque studio cum Angelis Deum præcipuo venerantur honore. Sed & scriptura ait, *Post concupiscentias tuas ne eas, & ab appetentiis tuis auertere, ne lateris super multis delictis, neque te exsaties in omnibus deliciis, neque te effuderis in multa fercula. In multis enim cibis erit morbus: qui autem attendet sibi, adijciet vitam.* Beatus item Dauid perfectio- D nem indicans abstinentiæ, ait, *Percussus sum vt fœnum, & exaruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum:* Et, *A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ:* Iterum, *Quia cinerem tanquam panem manducabam, & poculum meum cum fletu temperabam.* Paulus item: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram.* Rursus, *Expurgemus nos ipsos* (charissimi) *ab omni inquinamento carnis ac spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei, vt efficiamur templum Dei viui.* Petrus: *Subministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam.* Iuxta igitur E mandatum Dominicum necesse sit semper sobrij inueniamur ac peruigiles. Ait enim, *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando reuertatur à nuptiis, vt cùm venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei.* Inducit, *beati serui illi quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quia præcinget se & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis:* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

1. Cor. 6.

Eccl. 18.

περιέχει, dic. ἀπέχει, abstinens.

Psal. 101.

ἀγαπητοί.

1. Petri 1.

A [illegible]

[illegible] ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ [illegible]

[illegible]

B [illegible]

εἰδήλως τῷ μὲν σώματι [illegible], τὴν δὲ φρένα ὑψηλὴν, τὴν ψυχὴν τῇ εἰς Θεὸν θυμηδίᾳ εὐφραινόμενοι, τὸν νοῦν τῶν γηΐνων μὲν ἀφιστάμενον, καὶ τῶν ἄνω ὀρεγόμενον. πάσης γὰρ ἡδυπαθείας ἀλλότριοι ὄντες, λοιπὸν μισοπαθεῖς καὶ θεοφιλεῖς [illegible]. ἡ δὲ εὐχὴ αὐτῶν καθαρὰ πρὸς Κύριον, καὶ σὺν τοῖς ἀγγέλοις γεραίρουσι τὸν Θεόν. Φησὶ δὲ ἡ γραφή· ὀπίσω τῶν C ἐπιθυμιῶν σου μὴ πορεύου, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέξεών σου κωλύου, καὶ μὴ εὐφραίνου ἐπὶ πολλῇ τρυφῇ. καὶ μὴ [illegible] Δαβὶδ [illegible] D [illegible] Παῦλος [illegible] Θεοῦ [illegible] ναοὶ Θεοῦ ζῶντος. καὶ Πέτρος [illegible] Κυρίου [illegible] E [illegible] [illegible] ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος [illegible] Ἀμήν.

A

Περὶ νηστείας, Λόγος ζ'.

ΜΟΝΑΧΟΣ βουλόμενος διὰ καθαρᾶς νηστείας ἑαυτὸν τῷ Θεῷ προσοικειῶσαι, τὴν ὄντως ἀκραιφνεστάτην νηστείαν χρεωστεῖ αἱρεῖσθαι, καὶ μὴ δουλεύεσθαι πάθεσι, καὶ μεγάλην ἡσυχίαν γεωργεῖν διὰ παντός. καὶ ὁ τοιοῦτος τοῖς ἀγγέλοις συναμιλλᾶται, τοῖς δικαίοις συγχορεύει. ἐλευθερούμενος γὰρ τῶν γηΐνων, εἰς τὰ οὐράνια ἀδολεσχεῖ. ἐντεῦθεν στυγνάζων ἐκεῖθεν φαιδρύνεσθαι· ἐνταῦθα βιαζόμενος ἐκεῖθεν ἀναπαύεσθαι. ἔοικε γὰρ ὁ νηστευτὴς τῷ τοῦ φοίνικος ἄνθει τῷ λεγομένῳ ἐλατίῳ, ὅτι ἔξωθεν μέν ἐστι στυγνόχροον, ἔσωθεν δὲ χιονῶδες, καὶ πολύκαρπον. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ νηστευτὴς ἔξωθεν μὲν στυγνάζει, ἔσωθεν δὲ φωτοειδὴς ὑπάρχων, τῷ Θεῷ μετὰ παρρησίας διαλέγεται. ὅσῳ γάρ φησιν ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ. νηστεία οὖν ἐστιν οὐ μόνον τὸ βραδυφαγῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ βραχυφαγῆσαι, καὶ οὐ διὰ δύο ἐσθίειν (τοῦτο ἄσκησίς ἐστιν) ἀλλὰ τὸ μὴ πολυφαγῆσαι. ἄσκησις γάρ ἐστιν ἐν μονοειδεῖ τροφῇ συνεσταλμένη τράπεζα. νηστεία δέ ἐστιν ἄλογος ἡ τὸν ὁρισμένον μὲν καιρὸν ἀναμένουσα, ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ τῆς τροφῆς ἀχαλινώτως πρὸς τὴν τράπεζαν ὁρμῶσα, καὶ μετὰ τῆς σαρκὸς, καὶ τὸν νοῦν πρὸς ἡδονὴν τῶν παρακειμένων δεσμεύουσα. ἀναγκαῖον δὲ καὶ τοῦτο διατηρεῖν ἐν τῇ ἐγκρατείᾳ τῇ ἐπὶ βρωμάτων, ἵνα μὴ εἰς βδέλυξίν τινος αὐτῷ ἔλθοι τί ποτε. τοῦτο δὲ καὶ ἐπικατάρατόν ἐστι, καὶ δαιμονιῶδες ὅλως. οὐ γὰρ ὡς φαύλων ἀπεχόμεθα, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἵνα τῶν ἡδέων τροφῶν ἑαυτοὺς ἀποσπῶντες τὰ φλεγμαίνοντα μέλη τῆς σαρκὸς συμμέτρως κολάζωμεν. ἵνα μὲν ὑγιαίνῃ, κολάζηται πρεπόντως· ὅταν δὲ ἀσθενῇ, πιαίνοιτο μετρίως. οὐ γὰρ ἀπονεῖν δεῖ τὸ σῶμα τὸν ἀγωνιζόμενον, ἀλλ' ὅσον ἀρκεῖν πρὸς τὸν ἀγῶνα δύνασθαι. πρῶτον ὁ νόμος ἐντέλλεται, λέγων, ὃς ἂν εὔξηται, ἀπὸ οἴνου καὶ σικέρας ἁγιασθήσεται, καὶ ὅσα κατεργάζεται ἐξ ἀμπέλου, οὐ φάγεται πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὅτι ἅγιος ἔσται τῷ Κυρίῳ. καὶ ὁ Δανιὴλ φησιν, ἐγὼ ἤμην πενθῶν τρεῖς ἑβδομάδας ἡμερῶν, ἄρτον ἐπιθυμιῶν οὐκ ἔφαγον, καὶ οἶνος οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου, ἄλειμμα οὐκ ἠλειψάμην.

De Ieiunio. HOMILIA VII.

MONACHVS qui meritò ieiunij syncerioris magoopere cupit Dei gratiam emereri, sibique coociliare eam familiariter, prorsus is debet primùm omnium sibi ieiunium adsciscere, non qualecunque, sed quod purissimum sit peccati omnis, secúmque, decreto immobili ceu trabali clauo constituat, nolli, dum in viuis fuerit, seruire vnquam vitioso affectui, B sed & silentij perpetis excolat taciturnitatem, atque iugiter tueatur. Hic talis cum Aogelis perquam familiariter congreditur, medioque in cœtu iustorum, spiritualem agit choream: siquidem liber iam strepitus omnis terreoi, ad cœlestium rapitur coontemplationem: hinc dum se macerat ieiunio, mœrenti similis conspicitur primùm, at illinc exhilarescit totus, consideratione æteroorum. Hinc etiam, principio, vim cogitur inferre pristinæ consuetudini: sed idem animo refouetur, & rranquilla perC fruitur quiete. Qui sic ieiuoat, videri possit assimilis flori eius Palmæ quæ ἐλάτιον dicitur: &, externè quidem, colore interspergitur planè subtristi & inamœno; internè autem niueum candorem præfert, sed & arbor admirabili fructuum vbertate prægnans est. Ad eum se habet modum quisquis syncerirer ieiunat: externè subtristis ipso prospectu videtur, internè, diuini luminis spleodore illustratus, Deo colloquitur multa cum fiducia. *Quanto enim noster hic homo exterior corrumpitur, tanto veriùs interior renouatur de die in diem*, ait Paulus. IeiuD niuin igitur est, non solùm si cibum sumpseris solito seriùs, at, ne si bis quidem comedas (tale enim ad exercitationem pertinet monasticam sed prouidendum magis ne vtare obsoniis tam vario apparatu concinnatis & iostructis. Monachi exercitatio esse debet, vt meosulam suam ad vniformem contrahat cibum. Ieiùnium porrò id dixerim vacare prorsus ratione omni, siquidem ad sumptionem alimooiæ præfiniti temporis opperiris articulum, in ipsa autem hora, cum immoderata atque effreni intemperie te inuitas ad mensam atque adeò cum carne mentem etiamnum ad voluptatem exsatiandum his quæ appoountur, affigis & alligas. Est & illud opus, vt obserues in abstinentia quæ circa cibi sumptionem versatur, vt ne qnem cibũ aliquando abominêre, hoc enim execrabile cum primis, ac Dęmonum malignitati perquam simile: oeque enim ab vllo ciborum genere oobis temperamus, quòd suapre natura mali siot (absit hoc) magis verò vt nos à pollucibiliore ediliorum voluptate arque illecebra auulsi, membra hæc carnis nostræ quæ facilè inflammantur & intumescunt, moderarè castigemus: vt siquidem sana sunt, cum decoro & honestate coerceantur; si infirma, moderata indulgeotia opimentur & pinguescant. Neque enim vsque adeò delassandum corpus est eius qui in procinctu versatur palæstræ spiritualis; sed quatenus sufficere possit ad legitimè sustinendum semel arreptum agooem. Primaria illa lex dixit: *Qui votum vouerit, à vino & sicera sanctificabitur, & quæcumque ex vinea conficiuntur, non comedet omnibus diebus voti sui, quia sanctus Domino est.* Daniel insuper: *Ego eram lugens tres hebdomadas dierum, panem desiderabilem non comedi, neque vinum introiuit in os meum, sed nec vnguento vnctus sum:*

Non ἐλάτιον, sed ἐλάτη, quæ & ἐλάτη apud Dioscoridem, c.52.l.1.

2.Cor.4.

Obsoniorum apparatus imprimis in Ieiunio est fugiendus.

Audi Luthero cum tuis asseclis.

Num.6.

Dan.10.

Quid ita ſe vir tantus macerabat ieiunio, adeò vt nihil gliſceret miniſtrari ſibi eſculentorum? Sanè quòd eſſet vir deſideriorum quæ Spiritum illuſtrant: hinc dignus habitus cui retruſa myſteria reuelarentur, eorúmque fieret ſpectator quæ eatenus nulli dum reuelata fuerant; nec indignus qui cum Gabriele Archangelo congrederetur familiariter. Nec ſecus trium puerorum epulares cibi ex ſemine prouenerant terræ illius, & eorundem abſtinentia, ſed & charitas erga Deum ardentis camini ignem in roſcidum vaporem permutauit. Moyſes quoque per dies quadraginta dum ieiunat, Legem promeruit accipere. Conformiter & Helias totidem dierum ieiunio Dominicæ gloriæ ſpectator effectus eſt. Anna Samuelem filium impetrauit, præſidio freta orationis & ieiunij. Apoſtolus item: *In laboribus, in vigilijs, in ieiunijs,* ſuum ſubigebat ſeruituti corpus. Sed & propheta Ioël: *Sanctificate ieiunium, prædicate curam* & medelam, & clamate: Hei mihi, hei mihi, quia prope eſt dies Domini.* Idem poſt pauca: *Et nunc dicit Dominus Deus noſter, conuertimini ad me ex toto corde veſtro, in ieiunio & fletu & planctu, & ſcindite corda veſtra, & conuertimini ad Dominum Deum veſtrum, quia miſericors & miſerator eſt, longanimis & multæ miſericordiæ & pœnitens ſuper malitijs veſtris.* Dauid, *Ego autem cùm mihi moleſti eſſent, induebar cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam:* Et, *Genua mea infirmata ſunt à ieiunio, & caro mea immutata eſt propter oleum.* Ieiunium porrò illud verum eſt, non modò id, quo tuas ipſius carnes ad tabem & marcorem perducis, ſed & ſi quantum detrahis priuatæ expenſæ per tuam abſtinentiam (quod alioqui inſumpturus fueras edendo) tantum viduæ impartiaris & pupillo, quo accepto exſatietur, & pro cullarore beneficij exoret, perque manus inopis Deo præſentetur accepta eiuſmodi victima: quemadmodum & Eſaias ait, *cùm ieiunas, frange eſurienti panem tuum.* Benigniſſimus Dominus noſter, ſui nos vt erudiret exemplo operis, primus ipſe ieiunauit. Sed de eo qui à ſæuo dæmone miſere vexabatur, ait: *hoc genus in nullo poteſt exire, niſi in oratione & ieiunio.* Inducit, *quum autem ieiunaueris, ne ſis ſicut hypocritæ:* Et, *Beati qui eſuriunt nunc, quia ſaturabuntur.* Ipſi gloria in ſæculo. Amen.

Margin: *pro. ἀδυδίμων, lege, ἐδωδίμων.* — *Dan.3.* — *Exod 24.* — *3.Reg.19.* — *1.Reg 1.* — *2.Cor.6.* — *Ioel 2.* — *θεραπείαν.* — *Pſal.34.13.* — *Pſal.108.24.* — *Ieiunium verum eſt quod Eleemoſynam comitē habet.* — **Iſa.58.7.* — *Matth.17.21.* — *Matth.6.* — *Matth.5.*

A ὅθεν οὕτως ἑαυτὸν ἐκτήξας τῇ ἀσιτίᾳ, ὥστε μηδ᾽ ὅλως γλιχόμενος τῶν * ἀδωδίμων; ἐγένετο ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος, καὶ κατηξιώθη μυστηρίων ἀπορρήτων θεατὴς γενέσθαι, καὶ συνόμιλος τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ. ὁμοίως καὶ ἡ ἐπὶ ἀπειρία τῶν τριῶν παίδων ἐκ τῶν σπερμάτων τῆς γῆς ἐκείνης, καὶ ἡ αὐτῶν ἐγκράτεια καὶ ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη τὸ πῦρ τῆς καμίνου εἰς δρόσον μετέβαλε. καὶ ὁ Μωυσῆς διὰ μ᾽. ἡμερῶν νηστείας τὸν νόμον ἐδέξατο. ὡσαύτως καὶ Ἠλίας διὰ τοσούτων ἡμερῶν νηστείας αὐτόπτης δό-
B ξης Θεοῦ γέγονε. καὶ Ἄννα τὸν Σαμουὴλ διὰ προσευχῆς καὶ νηστείας ἀπέλαβε. καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις τὸ σῶμα ἐδουλαγώγει. φησὶ δὲ καὶ ὁ προφήτης Ἰωὴλ, ἁγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε * θεραπείαν, κεκράξατε οἴμοι, οἴμοι, ὅτι ἐγγὺς ἡ ἡμέρα Κυρίου. καὶ μετ᾽ ὀλίγον, καὶ νῦν λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπιστράφητε πρός με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν ἐν νηστείᾳ, καὶ ἐν κλαυθμῷ, καὶ ἐν κοπετῷ, καὶ διαρρήξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ ἐπιστρέψατε πρὸς Κύριον
C τὸν Θεὸν ὑμῶν, ὅτι ἐλεήμων, καὶ οἰκτίρμων ἐστὶ, μακρόθυμός τε καὶ πολυέλεος, καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις ὑμῶν. καὶ πάλιν ὁ Δαβὶδ, ἐγὼ δὲ ἐν τῷ αὐτοὺς παρενοχλεῖν μοι, ἐνεδυόμην σάκκον, καὶ ἐταπείνουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχήν μου. καὶ, τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας, καὶ ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη δι᾽ ἔλαιον. νηστεία γὰρ ἀληθινή ἐστιν οὐ μόνον τὸ ἑαυτὸν ἐκτήξειν, ἀλλὰ καὶ τὴν ποσότητα τῆς δαπάνης ἣν ἔμελλες ἐσθίειν, δοῦναι χήρᾳ, ἢ πτωχῷ, ἵνα ὁ εἰληφὼς ἐμπλησθεὶς εὔξηται ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ δεκτὴ γένηται ἡ θυσία αὐτοῦ παρὰ τῷ Θεῷ. καθὼς
D καὶ ὁ Ἡσαΐας φησὶν, νηστεύων διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου. ὁ δὲ ἀγαθὸς ἡμῶν δεσπότης βουλόμενος ἔργῳ ἡμᾶς παιδεῦσαι, πρῶτος αὐτὸς ἐνήστευσε· καὶ περὶ τοῦ δαίμονός φησι, τοῦτο δὲ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. καὶ ἐπάγει, ὅταν νηστεύῃς μὴ γίνου ὥσπερ οἱ ὑποκριταί. καὶ, μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De Philargyria, hoc eſt, amore pecuniæ.

HOMILIA VIII.

E

Περὶ φιλαργυρίας.

Λόγος η᾽.

Auaritia qualis ſit morbus.

PECVNIÆ amor morbus eſt mirè peruicax, expugnatu difficilis, denique & pernicioſus. Impoſſibile namque, eum qui ſit aſſectator voluptatum ſimul & congerendæ pecuniæ cupientior, ſecundùm Deum vitam vt inſtituat ſuam. Planè ſi quando hic morbus animam internanciſcetur ſegni torpore lenteſcentem, & animam diffidentem Deo,

ΤΟ τῆς φιλαργυρίας νόσημα πάνυ δεινὸν, καὶ ὀλέθριον ὑπάρχει. ἀδύνατον οὖν ζῆσαι κατὰ Θεὸν, τὸν φιλήδονον ὄντα καὶ φιλάργυρον. αὕτη ἡ νόσος ὅταν χλιαρὰν καὶ ἄπιστον εὕρῃ ψυχὴν,

εὐλόγους τινὰς αὐτῷ ὑποβάλλει προφάσεις. ὑποβάλλει γὰρ κατὰ διάνοιαν τῷ μοναχῷ, γῆρας μακρὸν, καὶ ἀσθένειαν σώματος. καὶ ὥσπερ ἡ θάλασσα οὐκ ἐμπίπλαται δεχομένη πλῆθος ποταμῶν, οὕτως ἐπιθυμία φιλαργύρου οὐ πληροῦται χρημάτων. ὁ θέλων γοῦν ἐκκόψαι τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος, τὴν ῥίζαν ἐκκοπτέτω· μενούσης γὰρ τῆς ῥίζης, καὶ ἐπιτέμνων τοὺς κλάδους, πάλιν ἄλλοι ἀναφύονται. φιλάργυρος μοναχὸς ἐργάζεται ἐντόνως· ὁ δὲ ἀκτήμων ταῖς προσευχαῖς σχολάζει καὶ ἀναγνώσμασι. ὁ φιλάργυρος θησαυρίζει βαλάντιον, ὁ δὲ ἀκτήμων, ἐν οὐρανῷ. λέγει ἡ γραφὴ, ἐπικατάρατος ὁ ποιῶν εἴδωλον, καὶ τιθεὶς ἐν ἀποκρύφῳ. ὁμοίως καὶ ὁ ἔχων φιλαργυρίας πάθος. ὁ μὲν γὰρ προσκυνεῖ κιβδήλῳ καὶ ἀνωφελεῖ· ὁ δὲ ἀγαλματοφορεῖ φαντασίαν πλούτου. καὶ ὥσπερ γίνεται τοῖς κοιλιοδούλοις Θεὸς ἡ κοιλία, τούτῳ ὁ χρυσὸς ὁμοίως. οὗτος ὁ δαίμων σὴς ἐν τοῖς ὀστέοις τοῦ ἀνθρώπου γίνεται, κατεσθίων αὐτὸν διὰ τῆς μερίμνης, καὶ τῆς ἀγρυπνίας. καὶ γὰρ τῇ θείᾳ γραφῇ εἰκότως ἀπηγόρευται τοῦτο τὸ πάθος, ὡς εἴρηται, οἱ ἄπιστοι καὶ ἀνέλπιστοι νοσοῦσι· μᾶλλον δὲ οἱ φιλήδονοι καὶ εἰδωλολάτραι· ὅτι γὰρ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ᾽ εἰς ζῴδια βασιλικά, οἵτινες τῆς εὐθείας ὁδοῦ ἐκτραπέντες, εἰς κρημνοὺς καὶ βάραθρα ἀπωλείας φέρονται, ὥσπερ φησὶν ἡ γραφὴ, ὁ ἀγαπῶν χρυσίον οὐ δικαιωθήσεται. καὶ αὖθις, φιλαργύρου οὐδὲν ἀνομώτερον· οὗτος γὰρ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἔκπρατον ποιεῖ, καὶ πολλοὶ ἐφθάρησαν εἰς πτώματα χρυσίου, ὡς καὶ ὁ Ἰούδας διὰ τῆς φιλαργυρίας, οὐ μόνον τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων ἐξώκειλεν, ἀλλὰ καὶ προδότης γέγονεν τοῦ δεσπότου, καὶ δι᾽ ἀγχόνης ἀπώλετο. καὶ γὰρ ἀληθῶς, καὶ βδέλυγμα λέπρας ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ὡς ἀποδέδεικται διὰ τοῦ Γιεζῆ· οὐκ ἔμμονος μέντοι τῷ θέλοντι· οὐ γὰρ φυσική ἐστιν αὕτη, ἀλλὰ προαιρετική, καὶ δύναται ταχέως καθαρισθῆναι ὁ τοιοῦτος, κράζων τῷ Ἰησοῦ, Κύριε ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι· καὶ τῷ μὴ βουλομένῳ ξύλον προσκόμματός ἐστι τοῖς θυσιάζουσιν αὐτῇ. μακάριος οὖν ἄνθρωπος, ὃς εὑρέθη ἄμωμος, καὶ ὀπίσω χρυσίου οὐκ ἐπορεύθη, κατὰ τὴν γραφήν. ὁ γὰρ Ἰάκωβος ἀπειλῶν τοῖς φιλαργύροις, φησὶν, ὁ χρυσὸς ὑμῶν,

A mox illi ſuggerit commenta quædam excuſandi ſui conſentanea, vel quæ vmbram præferant iuſtæ excuſationis. Eiuſmodi prætextus vmbratilis ſecreta cogitatione Monacho ſe offert, ſenectutem prolixam eſſe, præterea infirmam eſſe valetudinem corporis. Vt mare, quantumlibet in ſe incurrentium fluminum excipiat multitudinem, nunquam tamen exſatiatur aut impletur; haud ſecus auari concupiſcentia; neque enim quantiſlibet expletur diuitiis. Quiſquis igitur vult iſtius cupiditatis exſcindere inexplebilem affectionem; ab radice eam conſcindat ac re- B uellat: Dum enim manet radix, caſſo labore reſecas ramos: alicunde enim rurſus alij emergent ac renaſcentur. Monachus inhians cumulandæ pecuniæ, enixiſſimè iotendit operi: qui autem nullum quærit poſſidere peculium, nunc orationi ſtreuuam commodat operam, nuoc in lectione eſt totus: Monachus pecuniæ ſtudiuſus theſaurum corradit & indit marſupio: qui ſine peculio eſt, theſaurum colligit ſibi & condit cœlo: Dicit certè Scriptura: *Maledictus qui facit idolum, & ponit in occulto:* haud ſecus facit qui vi- C tioſo affectu laborat auaritiæ: Ille quidem procidit idolo rubigine pallenti ac prorſum inutili, hic autem ſecum circumfert imaginem prorſus inanem, nempe diuitiarum ambitioſam cogitationem. Atque vt veoter ſuis ventricolis euadit in Deum, ita iſti aurum pro Deo habetur. Dæmon hic tinea quædam efficitur in oſſibus auari per anxiam & irrequietam ſollicitudinem & peruigilium, ipſum arrodens ac depaſcens. Iure optimo in ſacris litteris peſtilenti hac paſſione interdicimur, ceu dictum nobis eſt, qua noſ- D cuotur laborare grauiter, à fide ſpéque obtinendæ ſalutis alieoi; imprimis tamen voluptati ac idololatriæ obnoxij: neque enim ſupereſt illis quicquam ſpei erga Deum, ſed in animalcula regia: qui cùm à recto calle deflexerint, in præcipitio erroris atque perditionis barathrum prono illapſu feruntur; vel teſte ſcriptura, *Qui diligit aurum, non iuſtificabitur.* Rurſus: *Auaro nihil iniquius: hic enim, etiam animam ſuam venalem* * *habet.* Et: *Multi* E *dati ſunt in ruinam propter aurum:* vt & Iudas: is enim per auaritiam, noo Apoſtolorum modò excidit cœtu, ſed & proditor factus eſt Domini, ac demùm gulam ſibi præfocauit laqueo, iuſtè quidem. Scelus planè eſt & abominatio; Lepra (inquam) eſt, auiditas pecuniæ, vt & luculenter per Giezi demonſtratum eſt: oon quòd volenti neutiquam auferri poſſit, naturalis cùm noo ſit, ſed cùm, electione liberæ voluntatis illã quis inciderit, ab ea vtique mundari poſſit: nec difficile, ſi quidem clamarit ad Dominum Ieſum, *Domine ſi vis, potes me mundare:* nolenti verò, fuſtis eſt & trabes offenſionis, iis qui hoſtias offerunt Domino. Sed & quiſqois inſipiens eſt, capietur auri cupiditate: *Beatus* itaque *vir qui inuentus eſt ſine macula, qui poſt aurum non abyt,* iuxta Scripturam. Ait hîc enim Iacobus interminatis iſtus pecuniæ helluonibus: *Aurum veſtrum,*

Auaritia mox ſuggerit excuſandi commenta.

Auaritia à radice eſt reuellenda.

Deut.27.15

1.Tim.6.

Eccl.31 6.

Eccl 10.9.

* ἐμπρόσδεκτον, *acceptabilem, legendum puto, venalem,* ἐμπρατον.

Eccl.31.9.

Matth.8.2.

Eccl.31.8.

Iacob.5.

& argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimonium erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Item, *Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs quæ aduenient vobis.* His perquam similia propheta Abacuc dicit, auaris istis opprobrans: *Væ ei qui multiplicat sibi quæ sua non sunt:* qui per auaritiam malam exorta congerit domui suæ. Sanè quàm eleganter dixit, *quæ sua non sunt:* etenim iis qui tales sunt, omnibus, suppetunt diuitię; vt & Dauid suomet astruit patrocinio; *Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & præualuit in vanitate sua.* Iob quoque: *Si congregauerit peccator quasi terram, argentum, & quasi lutum, aurum, hæc omnia iusti acquirent.* Is de inculpatæ vitæ mundicia spem sumens, dicebat, *Si constitui aurum fortitudinem meam, si lætatus sum pro eo quòd multæ adessent diuitiæ.* *Melius* igitur *modicum iusto, super diuitias peccatorum multas.* Sed & Paulus contestatur, malorum omnium radicem esse pecuniæ concupiscentiam. Est enim, qui cupiditate eiusmodi laborat, nihil indolescens alienæ calamitati, & prorsus immisericors. Dominus ipse, nostræque pararius salutis, quum probè nosset affectionem hanc auaritiæ præsentaneam esse animæ perniciem, congruam medelam adfert, dicens: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque æs in zonis vestris:* eóque inducit: *Amen dico vobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cælorum,* cùm interim nullius terrenæ rei possessio, facilè ac liberis alis in cœlum transuolat & attollitur. Ipsi gloria in sæcula.

Abac. 2. Psal. 51. 9. Iob 27. Iob 32. 2. Matth. 10.

A καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ. καὶ πάλιν, ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. παραπλήσια δὲ τούτοις Ἀββακοὺμ ὁ προφήτης ὀνειδίζων τοὺς φιλαργύρους, φησίν, Οὐαὶ ὁ πληθύνων ἑαυτῷ τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ. καλῶς γὰρ εἶπεν τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ, καὶ γὰρ τοῖς πᾶσιν ὁ πλοῦτος. καὶ ὁ Δαβὶδ τούτοις συνηγορῶν ἔλεγεν, ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου αὐτοῦ, B καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰὼβ, ἐὰν συναγάγῃ ἁμαρτωλὸς ὥσπερ γῆν ἀργύριον, ἴσα δὲ πηλοῦ χρυσίον, ταῦτα πάντα δίκαιοι περιποιήσονται. καὶ θαρρῶν εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἄμεμπτον βίον, ἔλεγεν, εἰ ἔταξα χρυσίον ἰσχύν μου, εἰ δὲ καὶ ηὐφράνθην πολλοῦ πλούτου μοι γενομένου. κρεῖσσον οὖν ὀλίγον τῷ δικαίῳ, ὑπὲρ πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία. ἔστι γὰρ καὶ ἀσυμπαθὴς, καὶ ἀνελεήμων ὁ φιλάργυρος. ὁ δὲ σωτὴρ ἡμῶν καὶ κύριος εἰδὼς τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας, C ψυχῆς ὄλεθρον ὄντα, τὴν προσήκουσαν θεραπείαν προσφέρει, λέγων, μὴ κτήσασθε χρυσὸν, ἢ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν, εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, καὶ ἐπάγει ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πλούσιος δυσκόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὡς τῆς ἀκτημοσύνης εὐτελοῦς οὔσης, καὶ ἐλαφρῶς εἰς οὐρανὸν ἀνιπταμένης. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

D

De vitanda munerum acceptione.

Homilia IX.

QVISQVIS captat munera, aut plùs quàm par sit quærit possidere, item pecuniæ auidus & fœnerator; quatuor hi, vnum eundémque trahunt currum, sed eo præduce qui superbiæ auriga est & princeps. Atqui hic Domini imperio deiectus est: Eos attamen hic impurus inquietat, qui ipsum ad animæ vsque depulsio- E nem sequuntur. Non igitur æquum fuerit, vt qui sanæ sunt mentis, tam cruenti hostis fræna patiantur, ne illius aurigatione cum suo auriga in puteum abripiantur supplicij; quin potiùs præitore Apostolo, rectà contendit ead vitam: *Habentes* (inquit) *victum, & quibus tegamur his contenti simus,* qui enim *volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum Diaboli.* Profectò qui Apostoli mandatum reueretur, imò verius, Domini dicentis, *Nolite possidere aurum aut argentum,*

Auaritiæ quadriga, cuius auriga est dæmon superbiæ.

Prou. 12.

Περὶ δωροληψίας,
Λόγος θ'.

Ὁ ΔΩΡΟΛΗΠΤΗΣ καὶ ὁ πλεονέκτης, καὶ ὁ φιλάργυρος, καὶ ὁ τοκιστὴς, ἓν ἅρμα εἰσὶ τέτρωρον, ἔχοντες τὸν τῆς ἀλαζονείας ἡνίοχον καὶ ἀρχηγόν. ὅστις ὑπὸ τοῦ Κυρίου καταβέβληται μὲν, συνελαύνει δὲ πάντας τοὺς ἑπομένους αὐτῷ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀπώλειαν. οὐ θεμιτὸν οὖν τοὺς εὖ φρονοῦσιν ὑπὸ τοῦ δυσμενοῦς ἡνιοχεῖσθαι, ἵνα μὴ σὺν αὐτῷ εἰς βόθρον κολάσεως κατασυρῶσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰς ζωὴν ὁδηγεῖσθαι, τοῦ λέγοντος, ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ γὰρ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. ὁ οὖν δεδιὼς τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀποστόλου, μᾶλλον δὲ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, λέγοντος, μὴ κτήσασθε χρυσὸν, καὶ ἄργυρον,

μηδὲ μεριμνᾶτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε· τὸν [illegible] A
[illegible] καταβάλλει, καὶ [illegible] τοῖς ἑαυτοῦ ποσὶ [illegible]
[illegible]. καλῶς οὖν ὁ παροιμιαστὴς [illegible]
[illegible], λέγων, μὴ ἐκβιάζου πένητα· πτωχὸς γάρ
ἐστι. καὶ πάλιν, ὁ ἀγαπῶν ἀργύριον, οὐκ ἐμπλησθή-
σεται ἀργυρίου. διὰ τοῦτο ὁ πένης οὐδὲν [illegible] κατ' ἐνώ-
πιον τῆς ζωῆς. καὶ τό, μὴ ἔστω ἡ χείρ σου ἐκτεταμένη
εἰς τὸ λαβεῖν, καὶ ἐν τῷ διδόναι [illegible]. τὸ αὐτὸ
δὲ καὶ ὁ Παῦλος, μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι, ἢ λαμ-
βάνειν. ὁ δὲ νόμος φησὶν οὐ [illegible] τὸν ἀσεβῆ ἕνεκεν
δώρων. καί, δῶρα οὐ λήψῃ· τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ B
ὀφθαλμοὺς βλεπόντων. καὶ ὁ Σαμουήλ, [illegible]
[illegible] τοῦ λαοῦ, μὴ ἐκ χειρός
[illegible]; ἢ [illegible]; ἰδοὺ μάρτυς
Κύριος. ὁ δὲ προφήτης Ἀμώς, [illegible] κατὰ τοῦ
λαοῦ, ἔλεγεν, δῶρα [illegible] ἐδέξασθε [illegible] πτω-
χῶν. καὶ ὁ Ἡσαΐας [illegible] φησίν, οἱ ἄρχοντες [illegible]
[illegible] πάντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα. [illegible]
[illegible], ἐπάγει, Οὐαὶ οἱ δικαιοῦντες τὸν ἀσεβῆ ἕνε-
κεν δώρων· οἱ δὲ δίκαιοι, [illegible]. καὶ ἄλλως
[illegible] C
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] D
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] E
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Περὶ σκνιφότητος [illegible] Λόγος ί.

Ἡ ΣΚΝΗΦΟΤΗΣ ἀπὸ μικροψυχίας ἀναβλαστάνει, μᾶλλον δὲ ἀπιστίας, καὶ δυσελπιστίας. Εἰ γὰρ περὶ τὰ ὁρώμενα ἃ παρέχει ἡμῖν ἀγαθὰ καθ' ἑκάστην πλουσίως ἡ αὐτοῦ ἀγαθότης,

A *& ne sollicitisitis quid manducetis aut bibatis:* in aurigam superbiæ exturbat curru, atque suis proterit pedibus. Pulchrè igitur Parœmiastes, per admonitionem, munera captantibus dicit, *Ne opprimas pauperem aut vim illi feceris: Pauper enim est.* Item; *Qui diligit pecuniam, non implebitur pecunia.* Propterea, pauper facilè non [illegible] ingredi in conspectu Domini. Et: *Ne sit manus tua extensa ad accipiendum, & ad reddendum contracta.* Hoc ipsum & Paulus: *Beatius est dare quam accipere.* Lex item, *Non iustificabis impium pro muneribus.* Et, *Non accipies munera: munera enim excæcant oculos videntium.* Samuel:
B *Num de manu cuiusquam accepi munus aut calceamentum?* Ecce testis Dominus. Propheta Amos aduersus populum indignabundus dicebat: *Dona electa accepistis à pauperibus.* Huic per omnia consentaneus Esaias ait: *Principes tui diligunt munera, sequuntur retributiones.* Tales qui sunt miseros esse confirmans inducit: *Væ qui iustificatis impium pro muneribus, & qui auferetis iustitiam iusti ab eo.* Et, *Dona excæcant oculos sapientium.* Itemque; *Rectè se fert* [illegible]
C *Melius est* [illegible]. David [illegible] precatus Dominum [illegible] dicebat: [illegible] leges [illegible] Item; [illegible]
D [illegible]
[illegible] Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Ecel.4.
Idem & Paulus tribuit Domino.
Amos 6.
Esai.1.
Esai.5. & 10.
Psal. 48. 11.
Luc 10.
Psal.118.
Iob 36.
Luc.12.

De sordida & illiberali parcitate.

HOMILIA X.

PARCITAS, aut si mauis, tenacitas, ab radice progerminat pusillanimitatis; veriùs autem proficiscitur ab infidelitate & desperatione. Etenim si circa hæc visibilia quæ in dies singulos abundè & opulenter nobis suggerit Domini benignitas, *Tenacitas unde nam oritur.*

Necessarium proinde sit, diuinæ Scripturæ vsum ac testimonia hac de re depromere ad illustrandas legentium animas. Itaque per omnem qui de diuinis est, tractatum, augustissimam Dei maiestatem sacris conspicimus celebrari hymnis, nunc quidem vt singularem vnitatem, propter simplicitatem impartilitatis natura omni superioris, eóque inenarrabilis illius per quam tanquam virtutem vnificam ipsi in vnum coalescimus & covnimur: Nunc verò Trinitatis nomine prædicatur, vt tanta illa maiestas, qualicunque delineatione declaretur tribus subsistere personis, alioqui prolificationis immensæ. Huiusce rei gratia diximus, quoniam Theologi nomina omnia quæ diuinam maiestatem insinuant, sua interpretatione referunt ad supersubstantialem simul & consubstantialem Trinitatem; ceu sunt, Deus, Dominus, Bonus, Lux, Vita, Veritas, Imperator omnium, Omnipotens, Dominus Sabbaoth, quod interpretatur *exercituum*, & pleraque alia, quæ ab ipsis Theologis depromuntur, quibus religiose collaudatur Deus, quatenus sinimur eam Trinitatem pro modulo nostro intelligere, ab eadem edocti, dum seipsam edisserit: *Quid me interrogas de bono? Nemo bonus, nisi vnus Deus.* Et his qui excolendæ vineæ operas suas elocarent; *quia ego bonus sum.* Et, *spiritus tuus bonus.* Et Moysi, *Ego sum qui sum.* Et Ioannes, *quod erat ab initio.* Et, *Qui venit*, Et, *Imperator siue omnipotens Dominus, nomen illi.* Et, *Spiritus veritatis qui est, qui à patre procedit.* Sed & Thomæ, *Ego sum via, veritas & vita.* Et, *sanctifica eos in veritate tua.* Et, *Verbum tuum veritas est.* Et, *Cùm autem venerit Paracletus quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis qui à Patre procedit.* Rursus, *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, ducet vos in omnem veritatem: Ille me glorificabit, quia de meo accipiet & annunciabit vobis.* Rursus, *Quæcunque habet Pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet & annunciabit vobis.* Iterum: *sicut Pater suscitat mortuos & viuificat, sic & Filius, quos vult, viuificat.* Et, *Spiritus est qui viuificat:* sed &, *Dominus Spiritus est.* Et, *omnia ex Deo, & per ipsum & in ipso creata sunt omnia:* Et, *omnia per ipsum facta sunt.* Et, *Emittet Spiritum suum & creabuntur.* Et, *Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Atque vt singula compendio perstringam, ipsum diuinæ maiestatis Verbum ait: *Ego & Pater vnum sumus.* Et, *Omnia mea tua sunt, & tua, mea.* Itemque, Quæcunque sunt & Patris & ipsius Filij; eadem prorsus Spiritui sancto & in maiestate Deitatis augustissimo ipse Filius adscribit propter indiscretam parilitatem communis & vnius naturæ, puta propter reuerendam culturam diuinæ operationis, fontanam ac perpetem creatricis potentiæ caussam, dum dicit: *Profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.*

Marginal notes: *Attributa Deo.* — Mar 10. — Matth.20. — Psal.141. — Exod.4. — 1.Ioh.1. — Psal.167. — Ioh.15. — Ioh.17. — Ioh.16. — Ioh.5. — Psal.103. — Psal. 32. — Ioh.103. — Ioh.17. — * τῷ θεαρχικῷ. — Matth.28.

A. ἀναγκαῖον δὲ καὶ τὰς περὶ τούτου χρήσεις καὶ μαρτυρίας τῆς θείας γραφῆς παραθεῖναι, πρὸς φωτισμὸν τῶν ἐντυγχανόντων. διὰ πάσης τοίνυν τῆς θεολογικῆς πραγματείας τὴν θεαρχίαν ὁρῶμεν ἱερῶς ὑμνουμένην, ὡς μονάδα μὲν καὶ ἑνάδα διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ ἑνότητα τῆς ὑπερφυοῦς ἀμερείας, ἐξ ἧς ὡς ἑνοποιοῦ δυνάμεως ἑνιζόμεθα· ὡς τριάδα δὲ διὰ τὴν τρισυπόστατον τῆς ὑπερουσίου γονιμότητος ἔμφασιν. τοῦτο οὖν φαμὲν ὡς πάντα τὰ θεαρχικὰ ὀνόματα εἰς τὴν ὑπερούσιον καὶ ὁμοούσιον τριάδα οἱ B θεολόγοι ἐκλαμβάνουσιν· οἷον τὸ, Θεὸς Κύριος, ἅγιος, ἀγαθός, φῶς, ζωή, ἀλήθεια, παντοκράτωρ, παντοδύναμος, Κύριος Σαβαώθ, ὅ ἐστι στρατιῶν, καὶ ὅσα ἄλλα παρὰ τῶν θεολόγων ἱερῶς ὑμνεῖται, ὥς ἐστι μαθεῖν παρ' αὐτῆς τῆς θεαρχίας αὐτὴν περὶ αὐτῆς ὑφηγουμένην. τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός. καὶ τοῖς ἐν τῷ ἀμπελῶνι, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι, καὶ, τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθόν· καὶ τῷ Μωϋσεῖ, ἐγώ εἰμι ὁ ὤν. καὶ ὁ Ἰωάννης· ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς· καὶ, ὁ ἐρχόμενος· καὶ, ὁ παντοκράτωρ Κύριος ὄνομα αὐτῷ· καὶ, τὸ πνεῦμα τῆς ἀλη- C θείας τὸ ὄν, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. καὶ τῷ Θωμᾷ, ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· καὶ τὸ, ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. καὶ, ὁ λόγος ὁ σὸς, ἀλήθειά ἐστιν. καὶ, ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. καὶ αὖθις, ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἁπάσῃ· ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. καὶ πάλιν, ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι· διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. D καὶ αὖθις, ὥσπερ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ· καὶ, τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν· καὶ, ὁ Κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν, καὶ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ ἔκτισται τὰ πάντα· καὶ τὸ, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ, ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται· καὶ, τῷ λόγῳ Κυρίου οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, αὐτὸς ὁ F. θεαρχικὸς ἔφη λόγος, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ, σά ἐστιν, καὶ τὰ σὰ, ἐμά· καὶ αὖθις, ὅσα ἐστὶ τοῦ πατρὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, * τῷ θεαρχικῷ πνεύματι κοινωνικῶς καὶ ἡνωμένως ἀνατίθησι τῆς θεουργίας τὸ σέβας, καὶ τὴν πηγαίαν καὶ ἀνέκλειπτον αἰτίαν, ἐν τῷ λέγειν, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

A διὰ πάντων οὖν τῶν προειρημένων δείκνυται ὡς πᾶσα θεολογία ἡνωμένη τέ ἐστι καὶ διακεκριμένη. καὶ οὔτε τὰ ἡνωμένα διαιρεῖν θέμις, οὔτε τὰ διακεκριμένα συγχεῖν. καὶ τὰ μὲν ἡνωμένα τῆς ὅλης θεότητός ἐστι, τὸ ὑπεράγαθον, τὸ ὑπέρθεον, τὸ ὑπερούσιον, τὸ ὑπέρζωον, τὸ ὑπέρσοφον, μεθ' ὧν καὶ τὰ * αἰτιολογικὰ πάντα, τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, τὸ ὄν, τὸ ζωογονοῦν, τὸ σοφόν, καὶ ὅσα ἐκ τῶν ἀγαθοπρεπῶν αὐτῆς δωρεῶν ἡ πάντων ἀγαθῶν αἰτία κατονομάζεται. τὰ δὲ διακεκριμένα, τοῦ πα- B τρὸς ὑπερούσιον ὄνομα καὶ χρῆμα καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος, οὐδεμιᾶς ἐν τούτοις ἀντιστροφῆς, ἢ ὅλως κοινότητος ἐπεισαγομένης. λαβόντες οὖν Θεοῦ γνῶσιν διὰ τῆς πίστεως, μὴ ἀγνοήσωμεν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν χάριν, ὑπὲρ ἧς πέπονθεν ἀληθῶς ὁ Κύριος. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μύρον ἔλαβεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὁ Κύριος, ἵνα πνέῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀφθαρσίαν. μηδεὶς οὖν ἀλειφέσθω δυσωδίας ἀπιστίας τοῦ ἄρχοντος τοῦ αἰῶνος, μὴ παραιτώμεθα τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ἵνα δυνηθῶμεν ἐπιλαβέσθαι τῆς ἐλπίδος C τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, καὶ τῆς ἀιδίου ζωῆς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Itaq; per hæc superiùs dicta declaratur quòd Theologia omnis & vnita est, & discreta: neque tamen quæ discreta sunt, quicquam admittunt confusionis. Et qnidem ea quæ vnita sunt, siue quæ ad vnitam pertinent Theologiam, has habent nomenclaturas totius indices Deitatis: puta Superbonum, Pulchrum, Ens, Viuificans, Augustissima diuinitas, Perquam plenè extans substantia, Quæ viuunt cuncta producens, Sapiens; & quæcunque id genus nomenclaturæ, ex quàm optima ipsius & munificentissima liberalitate profectæ occurrunt, quibus bonorum omnium auctor esse denominatur. Ad discretam verò Theologiam pertinent denominationes; ceu sunt, Supersubstantialitas atque opulentia Patris: eædem & Filio & Spiritui sancto perquè cōmunes, vt nihil in his debeat intelligi diuersi aut dissimilitudinis, præterquam sola parilis naturæ communio inter sese coalescens. Per fidem itaque cùm cœperimus cognoscere Deum, ne, quæso, ignoremus quantum nobis indultum gratiæ sit, cuius causa Dominus ipse verissimè passus est. Ob hoc enim fuit ipse Dominus caput suum myrrha optima perfundi, vt suauissimæ immortalitatis fragrantiam suæ aspiraret Ecclesiæ. Nemo igitur se illini permittat graueolenti putore infidelitatis, per Principem sæculi istius suggerendæ, nequādo exerremus à calle rectitudinis, quò vel tandem spe perfrui contingat vitæ æternæ in Christo Iesu Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Theologia & vnita est & discreta.

De his abūdè Dionys. Areop. cap. 11. de diuinis nominibus.

* αἴτια οὐ λογικά.

Matth.26.

Περὶ ἐλπίδος, β'.

ΑΠΟ τῆς πίστεως προΐωμεν ἐπὶ τὴν δευτερεύουσαν ἐλπίδα, ἥτις ἐξ αὐτῆς ἀρδευομένη καρποφορεῖ, ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. ἐλπίδος γὰρ ἡδρασμένης οὐδὲν ἀνώτερον. περὶ δὲ τῆς ἀγάπης, ἥτις τρίτη μὲν ὀνομάζεται, πρώτη δὲ τυγχάνει πασῶν τῶν ἀρετῶν, ἐν τοῖς κατόπιν δηλώσομεν. πρῶτος Ἐνὼς ὁ τοῦ Σὴθ δίκαιος ἐκ δικαίου, οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ. ὅσοι γὰρ διὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος χειραγωγοῦνται, πρὸς αὐτὸν ἀνάγονται καὶ φωτίζονται ἐκ τῆς αἴγλης τοῦ * ἀιδίου E φωτός. Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς γηράσας, καὶ μὴ θερμαινόμενος ἐν τοῖς δικαιώμασιν αὐτοῦ, ἤτησε μίαν παρθένον, ἵνα θερμαίνῃ αὐτόν, Σουναμῖτιν. Σουναμῖτις δὲ ἑρμηνεύεται οὐρανία. ἀλλ' οὐκ ἔγνω αὐτὴν ὁ βασιλεύς. τουτέστιν οὐκ ἔφθειρε τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ τὴν οὐράνιον. ὅρα τί λέγει ἡ γραφή· Εἰ ὦσι δύο, καί γε θέρμη αὐτοῖς ἐστιν.

De spe. HOMILIA. II.

D A FIDE digressi, ad eam progrediantur quæ secundas obtinet, Spem: quæ sanè, fidei roscida aspergine perfusa fructum adferet, vnum quidem trigesimum, alterum sexagesimum, alium rursus centesimum. Spe enim constabilità, vix vlla alia virtus peræquè sublimis. De charitate autem, quæ tertiam sortitur in classe virtutum nomenclaturam, primiceria alioqui cùm sit, cæterasque omneis anteuertens dignitate, posteriore loco explicatiùs differemus. Primus Enos filius Seth, iustus ex iusto * speraut inuocare nomen Domini Dei. Quicunque præsidio Spei, in Deum constantis, nixi, velut manu ducuntur, mirè hos Deus ad sublimem & theoricam anagogem subuehit, ac propriæ lucis splendore corrusco irradiat. Dauid eximius Rex senio defessus, cùm suismet iustificationibus nullo pacto recalesceret, adsciuit sibi virgunculam vnam, nempe Sunamitem, quæ ipsum excalefaceret (Sunamitis proinde sua interpretatione sonat cœlestem) cæterùm non agnouit eam rex: hoc est, nihil vitij, aut corruptelæ intulit spei suæ cœlesti. Mihi vide, num id Scriptura illa insinuet: *Si fuerint duo, vtique color illis neutiquam defuturus est.*

Matth.13.

Gen.4.

* ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι

* ἰδίου.

3.Reg.1.

De Sunamitide lege Præfationem.

Eccl.4.

nimirum si fidem viuida constansque comita- A bitur spes. Sed & peculiare spei opus est hoc,
1.Petri 1. Se possidentem, reddit præferuidum, iuxta B. Petri sententiam, dicentis: *Succincti lumbos mentis vestræ, sobrij, perfectè sperate in eam quæ offertur vobis gratiam, in reuelatione Iesu Christi*
Eccl.2. *quasi filij obedientiæ*. Eôdem spectat illud Iesu filij Sirach; *quis sperauit in Dominum, & derelictus est? aut quis permansit in timore eius, & des-*
Psal.39. *pexit eum?* Melicus insuper Psalmorum con-
Psal.5. centor, *Beatus vir cuius est nomen Domini spes*
Psal.27. *eius*. Et, *Lætentur omnes qui sperant in te*. Rursus, *In ipso sperauit cor meum, & adiutus sum, & refloruit caro mea; & ex propria voluntate*. Sed
Psal.61. & alios velut manu ducens instituebat, inui- E
Psal.36. tans ad complexum solidæ spei, dum dicit; *Sperate in eum omnis congregatio populorum, ef-*
Isa.26. *fundite coram illo corda vestra, quia Deus adiutor noster*. Et, *Spera in Dominum, & fac bonitatem*. Et, *Reuela Domino viam tuam & spera in eum, &*
*ονῶ *ipse faciet*. Esaias itẽ: *Sperauimus in nomine Do-*
Rom.8. *mini & in memoria eius desiderium nostrũ*. Rursum Paulus, *Spe salui facti sumus: Spes autem quæ*
Heb.6. *videtur, non est spes: quod enim videt quis, quid*
1.Cor.9. *sperat? Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus*. Iterum: *Forte solatium habemus, qui confugimus ad tenendam propositam*
Luc.2. *spem, quam sicut anchoram habemus tutam ac fir-* C
* τῷ μετέχειν. participandi. *mam* Inducit: *quia debet in spe qui arat arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi*. Et in Lucæ Euangelio de Symeone, *acceperat enim responsum à Spiritu sancto, non visurum se mortem priusquam videret Christum Domini*. Neque hic mortificauit spem, sed erat expectans rem quam magnopere desiderabat, nimirum vt videret Redemptorem ac Saluatorem mundi. Cúmque accepisset & astrinxisset vlnis, lætitia perfusus dicebat, Dimitte me Domine venire ad te Regem meum, neque enim frustra- D tus sum spe mea. Ipsi gloria in sæcula, Amen.

ἡ πίστις, ἐὰν ἔχῃ ἐλπίδα. ἔχει δὲ ἴδιον ἔργον, καὶ ὁρμή ἐστι τῷ κεκτημένῳ, καθώς φησιν ὁ μακάριος Πέτρος· ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ἡμῖν χάριν, ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς. καὶ ὁ τοῦ Σιρὰχ τίς ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον, καὶ ἐγκατελείφθη; ἢ τίς ἐνέμεινε τῷ φόβῳ αὐτοῦ, καὶ ὑπερεῖδεν αὐτόν; ὁ δὲ ψαλμῳδὸς· μακάριος ἀνὴρ οὗ ἐστὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπὶς αὐτοῦ. καὶ, εὐφρανθήτωσαν πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ σοί. καὶ αὖθις, ἐπ' αὐτῷ ἤλπισεν ἡ καρδία μου· καὶ ἐβοηθήθην, καὶ ἀνέθαλεν ἡ σάρξ μου καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου βοηθήματος. καὶ ἄλλοις ἐχειραγώγει λέγων, E ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν πᾶσα ἡ συναγωγὴ λαοῦ, ἐκχέατε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς ὑμῶν· καὶ, ἔλπισον ἐπὶ Κύριον, καὶ ποίει χρηστότητα, καὶ ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδόν σου, καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς ποιήσει. καὶ ὁ Ἠσαΐας, ἠλπίσαμεν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου καὶ ἐπὶ τῇ μνείᾳ * αὐτοῦ ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν. καὶ πάλιν ὁ Παῦλος· τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν· ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. καὶ πάλιν, ἰσχυρὰν παρά- C κλησιν ἔχομεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν. καὶ ἐπάγει, ὅτι ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ * μετέχειν. καὶ ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ περὶ τοῦ Συμεὼν φησὶν ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, ἕως οὗ ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου, καὶ οὐκ ἐνέκρωσε τὴν ἐλπίδα, ἀλλ' ἦν προσδοκῶν τὸν ποθούμενον λυτρωτὴν καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου, καὶ δεξά- D μενος αὐτὸν γηθὼς ἐν ταῖς ἀγκάλαις ἔλεγεν, ἀπόλυσόν με δέσποτα ἀπελθεῖν πρὸς τὴν ποθουμένην μοι βασιλείαν σου. ἀπέλαβον γὰρ τὴν ἐλπίδα, μου τὸν Χριστὸν Κυρίου· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De Conuiuio.

HOMILIA III.

Prou.23. DE epulari conuiuio Parœmiastes ait: *Si sederis ad cœnandum in mensa potentium, attentè considera quæ apponuntur* E *tibi, & inijce manum tuam, sciens quoniam oportet te talia præparare: quòd si insatiabilior es, ne desideres cibos eius*. Alter
Eccl.31. item: *ad mensam magnam sedisti? ne aperias guttur tuum super illum, memento quoniam malum, oculus nequam: quocunque inspexeris, ne extendas manum tuam, & ne coniun-*
*ἐπὶ παντὶ πράγματι. *gare ei in catino. Intellige quæ sunt proxími ex teipso, & quasi in omni re* cogita: Comede vt homo, quæ apponuntur tibi, & ne nimis deuores, vt ne odio habearis: desine prior gratia disciplinæ, &*

Περὶ ἑστιάσεως γʹ.

ΠΕΡΙ τῆς ἑστιάσεώς φησιν ὁ παροιμιαστής, ἐὰν καθίσῃς δειπνῆσαι ἐπὶ τραπέζης δυναστῶν, νοητῶς νόει τὰ παρατιθέμενά σοι, καὶ ἐπίβαλλε τὴν χεῖρά σου, εἰδὼς ὅτι δεῖ σε τοιαῦτα παρασκευάζειν. εἰ δὲ ἀπληστότερος εἶ, μὴ ἐπιθύμει τῶν ἐδεσμάτων αὐτοῦ. καὶ ἕτερός φησιν, ἐπὶ τραπέζης μεγάλης ἐκάθισας, μὴ ἀνοίξῃς φάρυγγά σου ἐπ' αὐτῆς. μνήσθητι ὅτι κακὸν ὀφθαλμὸς πονηρός, οὗ ἐὰν ἐπιβλέψῃς, μὴ ἐκτείνῃς τὴν χεῖρά σου, καὶ μὴ συνθλίβου αὐτῷ ἐν τῷ τρυβλίῳ· νόει τὰ τοῦ πλησίον ἐκ σεαυτοῦ, καὶ ἐπὶ παντὶ πράγματι διανοοῦ. φάγε ὡς ἄνθρωπος τὰ παρακείμενά σοι, καὶ μὴ διαμασῶ, ἵνα μὴ μισηθῇς. παῦσαι πρῶτος χάριν παιδείας, καὶ

ἀπληστεύου, μὴ πρότερος κόψῃς· καὶ εἰ ἀνὰ μέσον τῶν πλειόνων ἐκάθισας, πρότερος αὐτῶν μὴ ἐκτείνῃς τὴν χεῖρά σου. ὡς ἱκανὸν ἀνθρώπῳ πεπαιδευμένῳ τὸ ὀλίγον. ὁ δὲ Μωυσῆς, πρόσεχε σεαυτῷ, λέγων, μὴ φαγὼν καὶ ἐμπλησθεὶς ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. καὶ ὁ Παῦλος, εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε, καὶ μὴ εἰς κρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν γὰρ πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. καὶ ἐπάγει· ὁ ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. σὺ γὰρ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ Κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει. καὶ πάλιν, ὁ ἐσθίων, Κυρίῳ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ, καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, Κυρίῳ οὐκ ἐσθίει. μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐπάγει· πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. καὶ μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. βρῶμα δὲ ἡμᾶς * παρίστησι τῷ Θεῷ. οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν, οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, * ὑστερούμεθα. καὶ ὁ παροιμιαστής, μὴ ἀπατηθῇς * χορτασίᾳ κοιλίας. ψυχὴ γὰρ ἐν πλησμονῇ οὖσα κηρίοις ἐμπαίζει· ψυχῇ δὲ ἐνδεεῖ, καὶ τὰ πικρὰ γλυκεῖα φαίνεται. ὁ δὲ ἀπόστολος καθαρίζων τὰ βρώματα, φησίν, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, καὶ * ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου καὶ ἐντεύξεως, καὶ πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς. καί, εἰς τὸ φαγεῖν ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. φησὶ δὲ καὶ ὁ νόμος· φαγὼν καὶ ἐμπλησθεὶς, εὐλόγησον Κύριον τὸν Θεόν σου. καὶ ὁ Δαβὶδ εὐχαριστῶν ἔλεγεν· ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου, ἀπὸ καρποῦ σίτου καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου. καὶ πάλιν, ὅτι ἐχόρτασε ψυχὴν κενήν, καὶ ψυχὴν πεινῶσαν ἐνέπλησεν ἀγαθῶν. ὁ δὲ ἀγαθὸς Κύριος θέλων ἡμᾶς μετριοφρονεῖν, φησίν, ὅταν * κληθῇς εἰς ἄριστον, μὴ κατακλιθῇς εἰς πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ ἐκεῖνον καλέσας, ἐρεῖ σοι, δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. ἀλλ' ὅταν κατακλιθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσαι εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵν' ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον πάντων τῶν συνανακειμένων σοι, ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτόν, ὑψωθήσεται. καὶ ταῦτα μὲν εἰς σύνεσιν καὶ ὠφέλειαν ἱκανά. καλὸν δὲ καὶ ἐπιμνησθῆναι καὶ τοῦ Ἰώβ. φησὶ γάρ· εἰ δὲ καὶ τὸν ψωμὸν μόνος ἔφαγον, καὶ οὐχὶ ὀρφανῷ μετέδωκα, ὅτι ἐκ νεότητός μου ἐξέτρεφον ὡς πατήρ. καὶ πάλιν ὁ Κύριος· ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει

A *ne sis insaturabilis, ne fortè offendas: quid si in medio multorum sederis, prior illis ne** *extendas manum tuam.* Quàm sufficiens est homini erudito, exiguum. Moyses: *Attende tibi ipsi, ne dum comederis & saturatus fueris, obliuiscearis Domini Dei tui.* Concinit Apostolus: *Siue comeditis, siue bibitis, siue quid aliud facitis, omnia ad gloriam Dei facite, non item ad disceptationes cogitationum. Ille quidem credit licere vesci omnibus, hic autem infirmus cùm sit, olera manducat.* Inducit: *Qui manducat, non manducantem ne iudicet: Tu enim quis es qui* B *iudicas alienum seruum? suo Domino stat aut cadit.* Iterum: *qui manducat, Domino manducat, & gratias agit Deo.* Rursus: *Noli propter cibum perdere opus Dei.* Inducit: *Omnia quidem munda, sed malum est, propter offendiculum manducare.* Et: *Beatus qui non iudicat seipsum, in eo quod probat. Qui autem discernit, si comedat, damnationem incurrit, quia non ex fide: verumtamen esca nos commendat Deo: neque si comedamus, abundabimus, neque si non comederimus, minus habebimus.* Parœmiastes: *Ne te decipiat saturitas ventris. Anima enim satura** *illudit fauis: animæ autem* C *esurienti, etiam amara, dulcia videntur.* Apostolus insinuans nullum non cibi genus esse mundum, ait: *Quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus & iis qui agnouerunt veritatem, quia omnis creatura Dei bona est, & nihil abiiciendum, quod cum gratiarum actione sumitur: Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem.* Et, *omnia munda mundis.* Et, *Ad manducandum inuicem expectate.* Lex insuper: *dum comederis & saturatus fueris, benedicito Dominum Deum tuum.* Dauid, Deo neutiquam in- D gratus: *Dedisti,* inquit, *Lætitiam in corde meo, a fructu frumenti vini & olei.* Iterum. *quia satiauit animam inanem, & animam esurientem saturauit bonis.* Cupiens porrò Dominus, modesti vt simus ac frugi homines, ait: *Quando inuitatus fueris ad prandium, ne eas discubitum in primo accubitu, ne fortè honoratior te veniat inuitatus ab illo, & veniens qui te & illum inuitauit, dicat tibi, da huic locum, & tunc incipies cum pudore nouissimum locum tenere: Sed cùm inuitatus fueris, vade, discumbe in nouissimo loco, vt cùm venerit qui te inuitauit, dicat tibi, A-* E *mice ascende superiùs; Tunc erit tibi gloria coram omnibus tibi accumbentibus: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.* Et hæc quidem quatenus ad intelligentiam ac spirituale commodum attinet, satis sint. Non dissentaneum fuerit meminisse sententiæ illius Iob: Quòd *si buccellam meam solus comedi, & non pupillum participem feci, quoniam ab adolescentia mea** *enutriui vt pater.* Iterum, Dominus: *Cum feceris prandium aut cœnam, ne vocaueris*

Margin notes: * [illegible] — Deut.6. — 1.Cor.10. — Rom.14. — * [illegible] — Prou.27. — * ὑστερούμεθα — * ἐμπαίζει — rectius nostra Editio, calcabit. — * [illegible] — * ἐπεγνωκόσι — 1.Tim.4. — 1.Cor.11. — Deut.8. — Psal.4. — Psal.106. — Luc.14. — * κληθῇς — * [illegible], pro quo Iob cap xxxi. grandiuit, adoleuit, vel creuit mecum — Luc.15.

A *amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites, ne fortè & ipsi reinuitent te & fiat tibi retributio: sed quando feceris conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos; & beatus eris: quia non habent retribuere tibi: retribuetur autem tibi in resurrectione iustorum.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

De edacitate siue ventris ingluuie.

HOMILIA IV.

B NVLLI non hominum apprimè necessarium sit vim inferre ventris edacitati; eámque iusta temperie moderari: in primis tamen eos addecet, quibus curæ est pia seruitute colere Deum. Honestum sanè fit prandium omne illud quod moderata transigitur quantitate. Nam citra vllam temperiem ac irretentè suffarcinare ventrem eduliis, perquam simile est naui onere immodico degrauatæ; quo velut oppressa nullo negotio vndosis fluctibus immergitur & pessumit. Et quidem corpus alimonia eget, non item cupediariis lautisque ferculis quibus se ad voluptatem inuitet & satiet. Ciborum frugalitas illi opportunior, non inamœna satietas. Edulio opus, quod satis sit, non item luxu profusiore qui artus collutilet corporis. Illa siquidem mirè iuuat & corpus & animam, quippe quæ sospitatem parit corpori, robur confirmat, & habitudinem addit pulchrè temperatam: extrema verò vtrumque lædunt, nec simpliciter. Neque enim sanitati solùm noxia sunt genuina quadam sua ad corruptelam procliuitate, sed & morbos vix eluctabiles ac permolestos pariunt. Rei istius euidens argumentum exhibent monachi, qui cum exiguo contenti abeant cibo, vtique comperiuntur & acumine intellectus perspicaciores, & corporis temperatura illis saniores, quos iuuat totos se immergere vitæ mollioris illecebris. Neque id boni solùm, sed & dum vētris frenas ingluuiem; animæ per hoc imminuis turbulētas affectiones. Nam qui se vinci sinit ciborum intemperie; vtique materiam exaggerat illicem atque incentiuam voluptatum. Vt enim copiosam lignorum congeriem igni si admoues, maiorē excitas flāmam, ita & copia ciborū si inditur ventri, alit concupiscentiam. Esculentorū splendidus ac profusior luxus guttur quidem oblectat; sed & vermē intemperantiæ alit irrequietum ac peruigilem. Quemadmodum enim terra situ squalēs & inarata, suapte natura edit spinas; ita mens ventris studio addicti hominis, indecoras prorsus cogitationes progerminat atque obscœnas. Monachus iusto edacior aliud nihil censendus quàm proprij tributarius ventris. Et quidem is ad censum enumerat sanctos, & eorum commeminit inter colloquia, re autem vera intemperans cùm fit, neutiquam illorum vitam æmulatur & mores. Ventri saturando addictior, nulla alia re tā gloriatur, aut ducit venerationi, quàm quòd latissimo est ventre & amplissimè capaci. Planè illi venter fit promptuarium, & honoratior stercorū apotheca: sed & halitus ipse qui in sic edaci habitat, anxiè interclusus, mirè turbulentus est ac prætristis. Dumque is ægerrimè fert, quam ex se spirat graueolētiam, à seipso si qua fieri possit, quærit secedere, séque fugit. Vt enim fumus dirè angit apes & persequitur, ita & exsatiandæ gulæ studiosus, gratiam à se repellit Spiritus sancti

Frugalitatis commoda.

Monachi, delicatis sunt valentiores.

Monachus edax, quid sit.

Deest negatio, οὐ μιμεῖται.

A τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας * πλησίον σου, μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα. ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχήν, κάλει πτωχούς, ἀναπήρους, χωλούς, τυφλούς, καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι. ἀνταποδοθήσεται δέ σοι, ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων, παρὰ τοῦ Θεοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

* πλουσίους.

Περὶ γαστριμαργίας. δ'.

B ΠΑΣΙ μὲν ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ βιάζεσθαι καὶ κρατεῖν γαστρός. μάλιστα δὲ τοῖς Θεῷ δουλεύειν ἐθέλουσι. καλὸν γάρ ἐστι πᾶν μέτρον ἄριστον. τὸ δὲ ἀμέτρως ἐσθίειν, ἔοικε νηῒ ὑπερφορτουμένῃ. τὸ γὰρ σῶμα τροφῆς δεῖται, οὐ τρυφῆς· ὀλιγοδείας, οὐ πλησμονῆς· αὐταρκείας, οὐ πολυτελείας· αἱ μὲν γὰρ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὠφελοῦσιν, ὑγείαν, καὶ ῥώμην, καὶ εὐεξίαν τίκτουσαι· αἱ δὲ, ἄμφω καταβλάπτουσαι, οὐ μόνον τὴν ὑγείαν διαφθείρουσαι, ἀλλὰ καὶ νοσήματα ἀργαλεώτατα ὠδίνουσαι. ἀπόδειξις δὲ σαφὴς τὸ τοὺς τὴν ὀλιγοδείαν καταδεχομένους ἀσκητὰς μᾶλλον τῶν ἀβροδίαιτον ἑλομένων βίον, C καὶ συνετωτέρους, καὶ σωφρονεστέρους, καὶ ὑγιεινοτέρους εἶναι· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐλαττοῖ τὰ πάθη ὁ κρατῶν γαστρός. ὁ γὰρ ἠπλωμένος βρώμασιν αὔξει τὰς ἡδονάς. ὥσπερ γὰρ ξύλα πολλὰ μεγάλην ἐγείρει φλόγα, οὕτω καὶ πλῆθος βρωμάτων * ἐγείρει ἐπιθυμίαν. ἡ τῶν βρωμάτων πολυτέλεια, λαιμὸν μὲν τέρπει, τρέφει δὲ σκώληκα ἀκολασίας ἀκοίμητον. ὥσπερ γὰρ ἡ χερσωθεῖσα γῆ ἀκάνθας τίκτει, οὕτω καὶ ὁ νοῦς γαστριμάργου βλαστάνει λογισμοὺς αἰσχρούς. μοναχὸς γαστρίμαργος, οὐδὲν ἕτερον, ἢ μόνον κοιλίας ὑποφόρος ἐστί, καὶ τὰς D μνείας τῶν ἁγίων ἀριθμεῖ· ὁ δὲ ἐγκρατὴς τοὺς αὐτῶν βίους * μιμεῖται· ὁ γαστρίμαργος εἰς οὐδὲν ἕτερον ἐναβρύνεται, ἀλλ' ἢ εἰς πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον κοιλίαν, ταμεῖον τῆς τιμίας αὐτοῦ κόπρου ἀποθήκης. ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἐνοικοῦν ἐν τῷ γαστριμάργῳ ἀνθρώπῳ λυπεῖται καὶ μὴ φέρων τῆς δυσωδίας ἀναχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ. ὥσπερ ὁ καπνὸς διώκει τὰς μελίσσας, οὕτω ὁ γαστρίμαργος τὴν χάριν τοῦ ἁγίου

* τρέφει.

πιθύματος. κρεῖσσον οὖν ἐστι παραδραμεῖν τὰ καρυκεύματα τῆς γαστρὸς, καὶ διὰ λιτῆς τροφῆς τὴν χρείαν ἐκπληροῦν τοῦ σώματος, ἵνα μὴ ὁμοιωθῶμεν τῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ κοιλιοδούλῳ λαῷ. ἐκάθισε γὰρ, φησὶν, ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. ἐν τῷ γὰρ ἀμέτρως αὐτοὺς ἐσθίειν καὶ πίνειν, τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἐπελάθοντο, καὶ εἰς εἰδωλομανίαν ἐξώκειλαν. καλῶς οὖν τοῖς διαδόχοις αὐτῶν γράφει ὁ ἀπόστολος Παῦλος· ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. καὶ πάλιν, τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην, καὶ ταῦτα καταργήσει. καὶ αὖθις, εἰ διὰ βρῶμα λυπεῖται ὁ ἀδελφός σου, οὐκ ἔτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε. καὶ ἐπάγει, οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ. καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. καὶ αὖθις· τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος· τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη· καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασι. καὶ πάλιν, οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη, καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ οὐχ ἡ τρυφὴ καὶ σπατάλη, καθὼς εἴρηται, βορὰ σκωλήκων. ἡ γὰρ χλιδὴ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἑστία ἑρπετῶν· ὡς καὶ ὁ Ἰάκωβος ὀνειδίζων τοῖς κοιλιοδούλοις ἔγραφε λέγων, ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπαταλήσατε, ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. καὶ ὁ Κύριος δὲ τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίοις φησὶν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ᾽ ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων, καὶ ἐχορτάσθητε· καὶ ἐπιφέρει, ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν * μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δίδωσιν ὑμῖν. αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A sancti. Præstiterit igitur eiusmodi lautitias condimentorum ventris ingluuiem prolicientes prætercurrere, & perquam tenui pabulo necessitatem declinare corporis, ne quando assimiles deprehendamur fuisse populo illi qui suo ventri tam anxiè inseruisse legitur. *Sedit* enim (ait) *populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* (Exod. 32.) Dum enim & edunt & bibunt immoderatiùs, in obliuionem diuini venere mandati: nec solùm, sed & in malesuadam ac væsanientem impegerunt idololatriam. Rectè igitur successoribus talium Apostolus scribit: B *Quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.* (Philip. 4.) Iterum: *Escæ, ventri: & venter, escis: Deus autem & has & hunc destruet.* (Rom. 14.) Rursus: *Si propter cibum contristatur frater tuus, non iam secundùm charitatem ambulas, noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est:* Inducit, *Qui enim tales sunt, Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri, & per suauiloquium & benedictionem seducunt corda innocentum.* Rursum: *Prudentia carnis, mors: prudentia verò spiritus, vita & pax: bonum enim est gratia stabilire cor, non escis.* (Heb. 13.) Iterum: C *Non enim est regnum cælorum esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in Spiritu sancto.* Sed nec quidem genialis vitæ splendor aut illecebrosa voluptas (ceu iam dictum mihi est) quæ in diem mortis pabulum condit & thesaurizat vermibus: Ipsa enim indulgentioris vitæ illecebra, aliud nihil est quàm molliculus & epularis cibus reptilium, vel teste Iacobo, qui opprobrans scribebat, suo ventri anxiè nimis seruientibus: *Deliciati estis super terram & lasciuistis, & enutristis corda vestra vt in die occisionis.* (Iac. 5.) Dominus (Ioan. 6.) D insuper incredulis Iudæis ait: *Amen Amen dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia comedistis ex panibus, & saturati estis.* Infert: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis.* Ipsi gloria in sæcula sæculorum: Amen.

* μένουσαν

Περὶ μέθης. Λόγος ε´.

Einsdem sancti Antiochi, de Ebrietate.

HOMILIA V.

ΜΕΘΗ πλείω τῆς ἀδηφαγίας βαρυτέρα ὑπάρχει, καὶ πάνυ ἀπηγόρευται παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ. καὶ γὰρ ἀθέμιτόν ἐστι ταύτῃ ἐναβρύνεσθαι, ὥς τινες κοσμόφρονες, ἐν τῷ οἰνοῦσθαι αὐτοὺς, καυχῶνται. ἡ γὰρ οἰνοφλυγία οὐδὲν ἕτερον παρέχει, ἢ ἔκστασιν νοὸς καὶ πενίαν, καὶ τὸ σῶμα ἐκλύει καὶ χαῦνον ἀπεργάζεται. καλὸν οὖν καὶ ἀποδεκτόν ἐστι διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος ὀλίγῳ οἴνῳ κεχρῆσθαι.

E EBRIETAS multo exuperat suapte grauitate edacitatem, & eius vsu, nobis prorsum scripturæ diuinæ sanctio interdixit. Nec enim fas cuiquam turpitudine istius gloriari ebrietatis; ceu quidam assolent: qui nihil tam resipiunt atque mundi prudentiam, sese hoc nomine venditantes insolentiùs, quòd pulchrè ventrem mero onerarint. Aliud planè temulentia nihil meri bibulo confert, quàm emotionem mentis atque paupertatem. Exolescit proinde per eam corpus, ac friatile redditur & enerue. Sanè quàm bonum sit nec improbandum propter infirmitatem corporis modico vti vino.

λέγοντος, μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία. καὶ πάλιν, μέθυσοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν, καὶ τὸ, ἡ σπαταλῶσα χήρα ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ἐπάγει, διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνίετε τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· πάντα γὰρ τὰ αἰσχρὰ πάθη ἐκ τῆς μέθης ἀναφύονται. ὡς καὶ Δαβὶδ φησιν, νὺξ φωτισμὸς ἐν τῇ τρυφῇ μου, τουτέστι νὺξ ἦν περὶ ἐμὲ τὸν δείλαιον, καὶ ἠγνόουν, τὴν τρυφὴν νύκτα ὀνομάζων. καὶ γὰρ ἀχλὺς καὶ σκότος τοῖς μεθύουσι, κατὰ τὸν ἀπόστολον. τὴν γὰρ περὶ τῶν θυγατέρων τοῦ Λὼτ ἱστορίαν ἑκὼν ὑπερβήσομαι. ὁ δὲ Κύριος ἐπιβεβαιῶν τὰ προειρημένα, πᾶσιν ἐντέλλεται λέγων, βλέπετε μὴ βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

A sententiæ: *Nolite inebriari vino in quo est luxuria.* Iterum: *Ebrij regnum Dei non hæreditabunt:* *Ephes.5.18.* Et illud, *Vidua quæ in delicijs viuit, viuens mortua est.* *1 Tim.5.* Inducit, *Propterea nolite fieri insipientes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei.* *Ephes.5.17.* Quotquot enim obscœnæ & ignominiosæ affectiones, ex vnius ebrietatis stirpe prognascuntur & suppullulant, vt & Dauid astruit: *Nox (ait) illuminatio mea in delicijs meis:* *Psal.138.11.* hoc est, Nox circumfundebat me timidulum, & ignorabam. Delicias per hæc nominat noctem, densa enim caligo quædam est, temulentia, ac tenebræ. B Nam qui se immodico vino proluunt & immergunt, vtique noctu se inebriant, iuxta Apostoli sententiam. *Gen.19.* Filiarum Lot historiam sciens volensque transmittam. Dominus autem priùs dicta priuata authoritate fortiter astruens, omnibus in commune præscribit: *Luc.21.34.* *Videte ne grauentur corda vestra, crapula & ebrietate.* Ipsi gloria, in sæcula. Amen.

Περὶ ἐγκρατείας. Λόγος ϛ'.

Η ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ πᾶσι μὲν ἁρμόδιος, μάλιστα δὲ τοῖς βουλομένοις Θεῷ εὐαρεστεῖν. ἐγκράτειαν δὲ φαμὲν οὐ τὴν βρωμάτων μόνον, ἀλλὰ τὴν περιεκτικήν· τουτέστι, τὴν ἀποχὴν πάντων τῶν ἀπηγορευμένων. δεῖ οὖν τὸν ἐγκρατευόμενον πάντα ἐγκρατεύεσθαι κατὰ τὸν ἀπόστολον. ὥσπερ γὰρ ἀνθρώπου οἱονδήποτε ἀφαιρεθὲν τῶν μελῶν, τὸ πᾶν τοῦ ἀνθρώπου λοιπὸν σχῆμα ἄμορφον ἀπεργάζεται, οὕτω καὶ ὁ μιᾶς παρὰ μέλος ἀρετῆς ὅλην τῆς ἐγκρατείας ἀφανίζει εὐπρέπειαν. χρὴ οὖν οὐ μόνον τὰς σωματικὰς φιλοπονεῖν ἀρετὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς τὸν ἔνδον ἡμῶν ἄνθρωπον καθαίρειν δυναμένας. ἐγκρατείας γὰρ ἔργον ἐστὶ τὸ ἀπέχεσθαι πάσης ἀλόγου ἡδονῆς, καὶ μηδὲν παρὰ τὸ βούλημα ἐναντίον τοῦ Θεοῦ πράττειν. ἐγκράτειά ἐστι χαλινὸς ἄγχων τὴν ἐπὶ βρώματα, ἢ χρήματα, ἢ δόξαν, τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ὁρμήν. οὐ γάρ ἐστί τι τῶν ἀγαθῶν κτήσασθαι ἄνευ ὑπομονῆς, καὶ τῆς γενικωτάτης ἐγκρατείας. ἐν γὰρ τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. ὁ θέλων οὖν κατορθῶσαι τὴν ἐγκράτειαν, συνεχῶς προσευχέσθω. ἀδιαλείπτως οὖν προσεύχεσθε, φησιν. ἡ εὐχὴ, καὶ ἡ ἐγκράτεια εἴργει τὸν νοῦν τῶν κοσμικῶν ἡδονῶν, καὶ ἀπὸ πάσης αὐτῶν κακουργίας ἀναστέλλει.

De abstinentia siue temperantia.

HOMILIA VI.

C ABSTINENTIA siue temperantia vniuerso hominum generi apprimè cõsentanea virtus est: iis tamen propriùs congruit, qui Deo magnopere student gratiosi esse & amabiles. Sanè abstinentiam dicimus non eã modò qua comite ab esculentis abstinemus, sed & quæ cætera suo ambitu complectitur: hoc est, abstinentiam omnium, quorum vsu ipsi interdicimur. Necessum igitur sit iuxta Apostolicam doctrinam, vt is qui sedulò curat esse & dici abstinens, ab omnibus sibi temperet & abstineat. *1.Cor.9.* Vt enim ab homine quopiam, quomodolibet tandem, rescissa si sunt D membra aliquot; per hoc totus hominis habitus decolor demum fit ac deformatur: ita vna aliqua virtus, si è membris cæterarum resecta comperietur, decus atque elegantiam abstinentiæ obscurat prorsus & intercipit. Oportet igitur non eas virtutes solùm industria qualicumque nostra consequi atque exercere, quæ circa moderationem temperiémque versantur corporis: sed & illæ nobis adsciscendæ veniunt, quæ interiores nostri hominis concretas & inolitas fæces vi sua efficaci præualent expurgare. Temperantiæ siquidem peculiaris functio est, tibi per eam vt temperes & contineas à pecunia ac rationis experte voluptate, nihilque conficias operis quod diuinæ aduersetur voluntati. Abstinentia frenum est impetum concupiscibilis potentiæ præproperum & alacrem frangens, & quasi obtorto collo præfocans: quo quidem motu innitamur ad exsatiandos nos epulis præter modum, ad congerendas pecunias, ad parandam nominis proprij famam. Neque enim contingit vt quippiam assequare de genere bonorum, nisi præduce patientia, & ea quæ in genere ambit cæteras atque amplectitur, nempe abstinentia, siue temperantia: *In patientia enim vestra possidebitis animas vestras.* Quisquis igitur *Luc.21.* legitimè & cum laude cupit consequi abstinentiæ virtutem, is continenter oret. *Indesinenter orate,* *1.Thess.5.17.* ait Apostolus. Oratio & abstinentia mentem auocant & emoliuntur ab intemperie mundialium voluptatum, sed & omnem illarum vitiosam operationem, à nobis semotiùs propellunt.

Carnem enim & sanguinem dixit Apostolus A carnales affectiones quæ mentem prolicitant & pertrahunt ad earum cogitationes sensusque: & eò dixit, *Quia caro & sanguis regnum*
1.Cor.6. *Dei non possunt possidere.* Caro eiusmodi pabulum dæmonum est: *Dum enim appropiant aduersum me nocentes, vt edant carnes meas.* Itaque quisquis macerat carnes, & ad tabem nititur virtute abstinentiæ perducere, vtique Dæmones fame enecat, & ad procinctum conferendi aduersum se reddit multò imbecilliores. Necesse igitur iuxta præscriptam sententiam, non vt per vnum sensuum abstinens B sis, sed per omnes: puta per visum, per auditum, per odoratum, linguam, ventrem & tactum, per incessum indecorum, & cætera id genus omnia. Oportet (inquam) abstinentem præsentiore esse animo ac sublimiore, quàm aliquando manus vt det victas vlli obscœnæ voluptati aut concupiscentiæ vitiosæ. Amatores siquidem abstinentiæ propalam conspiciuntur, & corporis tueri incolumitatem, & secundùm animam erga Deum non mediocri perfundi gaudio: nimirum cùm mens se à terrenis istis & caducis extricauerit, & ad cœlestia expetẽda se totam expanderit. Ab omni enim cùm se submouerint intemperie voluptatis, deinceps fiunt eiusmodi vitiosarum affectionum osores: Deo proinde accepti deprehenduntur. Oratio item talium, ad Dominum, syncera est, eodémque studio cum Angelis Deum præcipuo venerantur honore.
Eccl.18. προσέχειν, dic. ἀπέχειν, abstinens. Sed & scriptura ait, *Post concupiscentias tuas ne eas, & ab appetentiis tuis auertere, ne læteris super multis delictis, neque te exsaties in omnibus deliciis, neque te effuderis in multis ferculis. In multis enim cibis erit morbus: qui autem attendet sibi,*
Psal.101. *adijciet vitam.* Beatus item Dauid perfectio- D nem indicans abstinentiæ, ait, *Percussus sum*
ἐκίρνων. *vt fœnum, & exaruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum:* Et, *A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ:* Iterum, *Quia cinerem tanquam panem manducabam, & poculum meum cum fletu temperabam.* Paulus item: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram.* Rursus, *expurgemus nos ipsos* (charissimi) *ab omni inquinamento carnis ac spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei, vt efficiamur templum Dei viui.* Petrus: *Subministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam.* Iuxta igitur E
2.Petri 1. mandatum Dominicum necesse sit semper sobrij inueniamur ac peruigiles. Ait enim, *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando reuertatur à nuptiis, vt cùm venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei.* Inducit, *beati serui illi quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quia præcinget se & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Σάρκα γὰρ καὶ αἷμα [illegible] ὁ ἀπόστολος τὰ σαρκικὰ πάθη A κατασπῶντα τὸν νοῦν εἰς τὰς φροντίδας αὐτῶν. διὸ εἴρηκεν, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ οὐ δύνανται κληρονομῆσαι. [illegible] ἡ σὰρξ [illegible] [illegible] τὰς σάρκας, [illegible] δαίμονας, [illegible] [illegible] ἐγκρατείας, βασιλεία [illegible] [illegible] καὶ [illegible] πάσης [illegible] B [illegible] οἱ γὰρ τῆς ἐγκρατείας ἐρασταὶ [illegible] τῷ μὲν σώματι [illegible], τὴν δὲ φρένα ὑψηλὸς, τὴν ψυχὴν τῇ εἰς Θεὸν θυμηδίᾳ διαφραινόμενοι, τοῦ νοῦ τῶν γηΐνων μὲν ἀφιστάμενοι, καὶ τῶν ἄνω ὀρεγόμενοι. πάσης γὰρ ἡδυπαθείας ἀλλότριοι ὄντες, λοιπὸν μισοπαθεῖς καὶ θεοφιλεῖς [illegible]. ἡ δὲ εὐχὴ αὐτῶν καθαρὰ εἰς Κύριον, καὶ σὺν τοῖς ἀγγέλοις γεραίρουσι τὸν Θεόν. φησὶ δὲ ἡ γραφή· ὀπίσω τῶν C ἐπιθυμιῶν σου μὴ πορεύου, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέξεών σου κωλύου, καὶ μὴ εὐφραίνου ἐπὶ πολλῇ τρυφῇ, καὶ μὴ ἀπληστεύου ἐν πάσῃ τρυφῇ, καὶ μὴ ἐκχυθῇς ἐπὶ πολλῶν ἐδεσμάτων· ἐν πολλοῖς γὰρ βρώμασιν ἔσται νόσος, [illegible] Δαβὶδ [illegible] ὁ [illegible] ἐγκρατείας, φησὶν [illegible] ὡσεὶ χόρτος καὶ ἐξηράνθη ἡ καρδία μου, ὅτι ἐπελαθόμην τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον μου. [illegible] φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ μου ἐκολλήθη τὸ ὀστοῦν μου τῇ σαρκί μου. καὶ πάλιν, ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον, καὶ τὸ πόμα D μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων. ὁ δὲ Παῦλος, νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ αὖθις, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς * ἀδελφοὶ ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ, ἵνα γενώμεθα ναοὶ Θεοῦ ζῶντος. καὶ Πέτρος, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν. [illegible] [illegible] τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου [illegible] ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες E περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων· ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. καὶ ἐπάγει, μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται, καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Περὶ νηστείας, Λόγος ζ.

ΜΟΝΑΧΟΣ βουλόμενος διὰ καθαρᾶς νηστείας ἑαυτὸν τῷ Θεῷ προσοικειῶσαι, τὴν ὄντως ἀκραιφνεστάτην νηστείαν χρεωστεῖ αἱρεῖσθαι, καὶ μὴ δουλοῦσθαι πάθεσι, καὶ μεγάλην ἡσυχίαν γεωργεῖν διὰ παντός. καὶ ὁ τοιοῦτος τοῖς ἀγγέλοις συναμιλλᾶται, τοῖς δικαίοις συγχορεύει. ἐλευθερούμενος γὰρ τῶν γηΐνων, εἰς τὰ οὐράνια ἀδολεσχεῖ. ἐντεῦθεν στυγνάζων ἐκεῖθεν φαιδρύνεται· ἐνταῦθα βιαζόμενος ἐκεῖθεν ἀναπαύεται. ἔοικε γὰρ ὁ νηστευτὴς τῷ τοῦ φοίνικος ἄνθει τῷ λεγομένῳ ἀλατίῳ, ὅτι ἔξωθεν μέν ἐστι στυγνόχροον, ἔσωθεν δὲ χιονώδες, καὶ πολύκαρπον. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ νηστευτὴς ἔξωθεν μὲν στυγνάζει, ἔσωθεν δὲ φωτοειδὴς ὑπάρχων, τῷ Θεῷ μετὰ παρρησίας διαλέγεται. ὅσῳ γάρ φησιν ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ. νηστεία οὖν ἐστιν οὐ μόνον τὸ βραδυφαγῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ βραχυφαγῆσαι, καὶ οὐ διὰ δύο ἐσθίειν (τοῦτο ἄσκησίς ἐστιν) ἀλλὰ τὸ μὴ πολυφαγῆσαι. ἄσκησις γάρ ἐστιν ἐν μονοειδεῖ τροφῇ συνεσταλμένη τράπεζα. νηστεία δέ ἐστιν ἄλογος ἡ τὸν ὡρισμένον μὲν καιρὸν ἀναμένουσα, ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ τῆς τροφῆς ἀχαλινώτως πρὸς τὴν τράπεζαν ὁρμῶσα, καὶ μετὰ τῆς σαρκὸς, καὶ τὸν νοῦν πρὸς ἡδονὴν τῶν παρακειμένων δεσμοῦσα. ἀναγκαῖον δὲ καὶ τοῦτο διατηρεῖν ἐν τῇ ἐγκρατείᾳ τῇ ἐπὶ βρωμάτων, ἵνα μὴ εἰς βδέλυξίν τινος αὐτῷ ἔλθοι τί ποτε. τοῦτο δὲ καὶ ἐπικατάρατόν ἐστι, καὶ δαιμονιῶδες ὅλως. οὐ γὰρ ὡς φαύλων ἀπεχόμεθα, μὴ γένοιτο, ἀλλ᾽ ἵνα τῶν ἡδέων τροφῶν ἑαυτοὺς ἀποσπῶντες τὰ φλεγμαίνοντα μέλη τῆς σαρκὸς συμμέτρως κολάζωμεν. ἵνα μὲν ὑγιαίνῃ, κολάζηται πρεπόντως· ὅταν δὲ ἀσθενῇ, πιαίνοιτο μετρίως. οὐ γὰρ ἀτονεῖν δεῖ τὸ σῶμα τὸν ἀγωνιζόμενον, ἀλλ᾽ ὅσον ἀρκεῖν πρὸς τὸν ἀγῶνα δύνασθαι. πρῶτον ὁ νόμος ἐντέλλεται, λέγων, ὃς ἂν εὔξηται, ἀπὸ οἴνου καὶ σίκερας ἁγιασθήσεται, καὶ ὅσα κατεργάζεται ἐξ ἀμπέλου, οὐ φάγεται πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὅτι ἅγιος ἔσται τῷ Κυρίῳ. καὶ ὁ Δανιὴλ φησιν, ἐγὼ ἤμην πενθῶν τρεῖς ἑβδομάδας ἡμερῶν, ἄρτον ἐπιθυμιῶν οὐκ ἔφαγον, καὶ οἶνος οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου, ἄλειμμα οὐκ ἠλειψάμην.

De Ieiunio. HOMILIA VII.

MONACHVS qui meritò ieiunij syncerioris magnopere cupit Dei gratiam emereri, sibique conciliare eam familiariter, prorsus is debet primùm omnium sibi ieiunium adsciscere, non qualecunque, sed quod purissimum sit peccati omnis, secúmque, decreto immobili ceu trabali clauo constituat, nulli, dum in viuis fuerit, seruire vnquam vitioso affectui, sed & silentij perpetis excolat taciturnitatem, atque iugiter tueatur. Hic talis cum Angelis perquam familiariter congreditur, medioque in cœtu iustorum, spiritualem agit choream: siquidem liber iam strepitus omnis terreni, ad cœlestium rapitur contemplationem: hinc dum se macerat ieiunio, mœrenti similis conspicitur primùm, at illinc exhilarescit totus, consideratione æternorum. Hinc etiam, principio, vim cogitur inferre pristinæ consuetudini: sed idem animo refouetur, & tranquilla perfruitur quiete. Qui sic ieiunat, videri possit assimilis flori eius Palmæ quæ ἀλάτιος dicitur: &, externè quidem, colore interspergitur planè subtristi & inamœno; internè autem niueum candorem præfert, sed & arbor admirabili fructuum vbertate prægnans est. Ad eum se habet modum quisquis synceriter ieiunat: externè subtristis ipso prospectu videtur, internè, diuini luminis splendore illustratus, Deo colloquitur multa cum fiducia. *Quanto enim noster hic homo exterior corrumpitur, tanto veriùs interior renouatur de die in diem*, ait Paulus. Ieiunium igitur est, non solùm si cibum sumpseris solito seriùs, at, ne si bis quidem comedas (tale enim ad exercitationem pertinet monasticam sed prouidendum magis ne vtare obsoniis tam vario apparatu concinnatis & instructis. Monachi exercitatio esse debet, vt mensulam suam ad vniformem contrahat cibum. Ieiunium porrò id dixerim vacare prorsus ratione omni, siquidem ad sumptionem alimoniæ præfiniti temporis opperiris articulum, in ipsa autem hora, cum immoderata atque effreni intemperie te inuitas ad mensam atque adeò cum carne mentem etiamnum ad voluptatem exsatiandum his quæ apponuntur, affigis & alligas. Est & illud opus, vt obserues in abstinentia quæ circa cibi sumptionem versatur, vt nequem cibũ aliquando abominère, hoc enim execrabile cum primis, ac Dæmonum malignitati perquam simile: neque enim ab vllo ciborum genere nobis temperamus, quòd suapte natura mali sint (absit hoc) magis verò vt nos à pollucibiliore ediliorum voluptate atque illecebra auulsi, membra hæc carnis nostræ quæ facilè inflammantur & intumescunt, moderatè castigemus: vt siquidem sana sunt, cum decoro & honestate coerceantur; si infirma, moderata indulgentia opimentur & pinguescant. Neque enim vsque adeò delassandum corpus est eius qui in procinctu versatur palæstræ spiritualis; sed quatenus sufficere possit ad legitimè sustinendum semel arreptum agonem. Primaria illa lex dixit: *Qui votum vouerit, à vino & sicera sanctificabitur, & quæcumque ex vinea conficiuntur, non comedet omnibus diebus voti sui, quia sanctus Domino est.* Daniel insuper: *Ego eram lugens tres hebdomadas dierum, panē desiderabilem non comedi, neque vinum introiuit in os meum, sed nec vnguento vnctus sum:*

Non ἀλάτιος, sed ἐλάτη, quæ & σπάθη apud Dioscoridem, c.52.l.1.

2. Cor. 4.

Obsoniorum apparatus imprimis in Ieiunio est fugiendus.

Audi Luthere cum tuis asseclis.

Num. 6.

Dan. 10.

Quid ita se vir tantus macerabat ieiunio, adeò vt nihil gliſceret miniſtrari ſibi eſculentorum? Sanè quòd eſſet vir deſideriorum
pro, ἀδωδίμων, lege, ἐδωδίμων. quæ Spiritum illuſtrant: hinc dignus habitus cui retruſa myſteria reuelarentur, eorúmque fieret ſpectator quæ eatenus nulli dum reuelata fuerant; nec indignus qui cum Gabriele Archangelo congrederetur familiariter. Nec
Dan.3. ſecus trium puerorum epulares cibi ex ſemine prouenerant terræ illius, & eorundem abſtinentia, ſed & charitas erga Deum ardentis
Exod.24. camini ignem in roſcidum vaporem permutauit. Moyſes quoque per dies quadraginta dum ieiunat, Legem promeruit accipere.
3.Reg.19. Conformiter & Helias totidem dierum ieiu-
1.Reg.1. nio Dominicæ gloriæ ſpectator effectus eſt. Anna Samuelem filium impetrauit, præſidio
2.Cor.6. freta orationis & ieiunij. Apoſtolus item: *In laboribus, in vigilijs, in ieiunijs*, ſuum ſubigebat
Ioel 2. θεραπείαν. ſeruituti corpus. Sed & propheta Ioël: *ſanctificate ieiunium, prædicate curam* * *& medelam, & clamate: Hei mihi, hei mihi, quia prope eſt dies Domini.* Idem poſt pauca: *Et nunc dicit Dominus Deus noſter, conuertimini ad me ex toto corde veſtro, in ieiunio & fletu & planctu, & ſcindite corda veſtra, & conuertimini ad Dominum Deum veſtrum, quia miſericors & miſerator eſt, longanimis & multæ miſericordiæ & pœnitens ſuper malitijs veſtris.* Dauid, *Ego autem cùm mihi*
Pſal.34.13. *moleſti eſſent, induebar cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam*: Et, *Genua mea infirmata*
Pſal.108.24. *ſunt à ieiunio, & caro mea immutata eſt propter oleum.* Ieiunium porrò illud verum eſt, non
Ieiunium verum eſt quod Eleemoſynam comitē habet. modò id, quo tuas ipſius carnes ad tabem & marcorem perducis, ſed & ſi quantum detrahis priuatæ expenſæ per tuam abſtinentiam (quod alioqui inſumpturus fueras edendo) tantum viduæ impartiaris & pupillo, quo accepto exſatietur, & pro collatore beneficij exoret, perque manus inopis Deo præſentetur accepta eiuſmodi victima: quemodmodum & Eſaias ait, *cùm ieiunas, frange eſurienti*
Iſa.58.7. *panem tuum.* Benigniſſimus Dominus noſter, ſui nos vt erudiret exemplo operis, primus ipſe ieiunauit. Sed de eo qui à ſæuo dæmone miſere vexabatur, ait: *hoc genus in nullo poteſt*
Matth.17.21. *exire, niſi in oratione & ieiunio.* Inducit, *quum*
Matth.6. *autem ieiunaueris, ne ſis ſicut hypocritæ*: Et,
Matth.5. *Beati qui eſuriunt nunc, quia ſaturabuntur.* Ipſi gloria in ſæculo. Amen.

A ὅθεν οὕτως ἑαυτὸν ἐκτήξας τῇ ἀσιτίᾳ, καὶ μηδ᾽ ὅλως γλιχόμενος τῶν * ἐδωδίμων· ἐγένετο ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος, καὶ κατηξιώθη μυστηρίων ἀπορρήτων θεατὴς γενέσθαι, καὶ συνόμιλος τῷ ἀρχαγγέλῳ Γαβριήλ. ὁμοίως καὶ ἡ ἐπὶ ἀπειρία τῶν τριῶν παίδων ἐκ τῶν σπερμάτων τῆς γῆς ἐκείνης, καὶ ἡ αὐτῶν ἐγκράτεια καὶ ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη τὸ πῦρ τῆς καμίνου εἰς δρόσον μετέβαλε. καὶ ὁ Μωϋσῆς διὰ μ΄. ἡμερῶν νηστείας τὸν νόμον ἐδέξατο. ὡσαύτως καὶ Ἠλίας διὰ τοσούτων ἡμερῶν νηστείας αὐτόπτης δό-
B ξης Θεοῦ γέγονε. καὶ Ἄννα τὸν Σαμουὴλ διὰ προσευχῆς καὶ νηστείας ἀπέλαβε. καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις τὸ σῶμα ἐδουλαγώγει. φησὶν δὲ καὶ ὁ προφήτης Ἰωήλ, ἁγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε * θεραπείαν, κεκράξατε οἴμοι, οἴμοι, ὅτι ἐγγὺς ἡ ἡμέρα Κυρίου· καὶ μετ᾽ ὀλίγον, καὶ νῦν λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπιστράφητε πρός με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν ἐν νηστείᾳ, καὶ ἐν κλαυθμῷ, καὶ ἐν κοπετῷ, καὶ διαρρήξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ ἐπιστρέψατε πρὸς Κύριον
C τὸν Θεὸν ὑμῶν, ὅτι ἐλεήμων, καὶ οἰκτίρμων ἐστὶ, μακρόθυμός τε καὶ πολυέλεος, καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις ὑμῶν. καὶ πάλιν ὁ Δαβὶδ, ἐγὼ δὲ ἐν τῷ αὐτοὺς παρενοχλεῖν μοι, ἐνεδυόμην σάκκον, καὶ ἐταπείνουν ἐν νηστείᾳ, τῇ ψυχῇ μου. καὶ, τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας, καὶ ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη δι᾽ ἔλαιον. νηστεία γὰρ ἀληθινή ἐστιν οὐ μόνον τὸ ἑαυτὸν ἐκτήκειν, ἀλλὰ καὶ τὴν ποσότητα τῆς δαπάνης ἐκείνης ἣν ἔμελλεν ἐσθίειν, δοῦναι χήρᾳ, ἢ πτωχῷ, ἵνα ὁ εἰληφὼς ἐμπλησθεὶς εὔξηται ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ δεκτὴ γένηται ἡ θυσία αὐτοῦ παρὰ τῷ Θεῷ. καθὼς
D καὶ ὁ Ἠσαΐας φησὶν, νηστεύων διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου. ὁ δὲ ἀγαθὸς ἡμῶν δεσπότης βουλόμενος ἔργῳ ἡμᾶς παιδεῦσαι, πρῶτος αὐτὸς ἐνήστευσε· καὶ περὶ τοῦ δαίμονός φησι, τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. καὶ ἐπάγει, ὅταν νηστεύῃς μὴ γίνου ὥσπερ οἱ ὑποκριταί· καὶ, μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De Philargyria, hoc eſt, amore pecuniæ.

Homilia VIII.

E

Περὶ φιλαργυρίας.

Λόγος η΄.

Auaritia qualis ſit morbus. PECUNIÆ amor morbus eſt mirè peruicax, expugnatu difficilis, denique & pernicioſus. Impoſſibile namque, eum qui ſit aſſectator voluptatum ſimul & congerendæ pecuniæ cupientior, ſecundùm Deum vitam vt inſtituat ſuam. Planè ſi quando hic morbus animam internanciſcetur ſegni torpore lenteſcentem, & animam diffidentem Deo,

ΤΟ τῆς φιλαργυρίας νόσημα πάνυ δεινὸν, καὶ ὀλέθριον ὑπάρχει. ἀδύνατον οὖν ζῆσαι κατὰ Θεὸν, τὸν φιλήδονον ὄντα καὶ φιλάργυρον. αὕτη ἡ νόσος ὅταν χλιαρὰν καὶ ἄπιστον εὕρῃ ψυχὴν,

εὐλόγους τινὰς αὐτῷ ὑποβάλλει προφάσεις. ὑποβάλλει γὰρ κατὰ διάνοιαν τῷ μοναχῷ, γῆρας μακρὸν, καὶ ἀσθένειαν σώματος. καὶ ὥσπερ ἡ θάλασσα οὐκ ἐμπίπλαται δεχομένη πλῆθος ποταμῶν, οὕτως ἐπιθυμία φιλαργύρου οὐ πληροῦται χρημάτων. ὁ θέλων γοῦν ἐκκόψαι τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος, τὴν ῥίζαν ἐκκοπτέτω· μενούσης γὰρ τῆς ῥίζης, μάτην ἐπιτέμνων τοὺς κλάδους, πάλιν ἄλλοι ἀναφύονται. φιλάργυρος μοναχὸς ἐργάζεται ἐντόνως· ὁ δὲ ἀκτήμων ταῖς προσευχαῖς σχολάζει καὶ ἀναγνώσμασι. ὁ φιλάργυρος θησαυρίζει βαλάντιον, ὁ δὲ ἀκτήμων, ἐν οὐρανῷ. λέγει ἡ γραφὴ, ἐπικατάρατος ὁ ποιῶν εἴδωλον, καὶ τιθεὶς ἐν ἀποκρύφῳ. ὁμοίως καὶ ὁ ἔχων φιλαργυρίας πάθος. ὁ μὲν γὰρ προσκυνεῖ κιβδήλῳ καὶ ἀνωφελεῖ· ὁ δὲ ἀγαλματοφορεῖ φαντασίαν πλούτου. καὶ ὥσπερ γίνεται τοῖς κοιλιοδούλοις Θεὸς ἡ κοιλία, τοῦτο ὁ χρυσὸς ὁμοίως. οὗτος ὁ δαίμων σὴς ἐν τοῖς ὀστέοις τοῦ ἀνθρώπου γίνεται, κατεσθίων αὐτὸν διὰ τῆς μερίμνης, καὶ τῆς ἀγρυπνίας. καὶ γὰρ τῇ θείᾳ γραφῇ εἰκότως ἀπηγόρευται τοῦτο τὸ πάθος, ὡς εἴρηται, οἱ ἄπιστοι καὶ ἀνέλπιστοι νοσοῦσι μᾶλλον ἢ οἱ φιλήδονοι καὶ εἰδωλολάτραι· ὅτι γὰρ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' εἰς ζώδια βασιλικὰ, οἵτινες τῆς εὐθείας ὁδοῦ ἐκτραπέντες, εἰς κρημνοὺς καὶ βάραθρα ἀπωλείας φέρονται, ὥσπερ φησὶν ἡ γραφὴ, ὁ ἀγαπῶν χρυσίον οὐ δικαιωθήσεται. καὶ αὖθις, φιλαργύρου οὐδὲν ἀνομώτερον· οὗτος γὰρ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκπρόσδεκτον ποιεῖ, καὶ πολλοὶ ἐφθάρησαν εἰς πτώματα χρυσίου, ὡς καὶ ὁ Ἰούδας διὰ τῆς φιλαργυρίας, οὐ μόνον τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων ἐξώκειλεν, ἀλλὰ καὶ προδότης γέγονεν τοῦ δεσπότου, καὶ δι' ἀγχόνης ἀπώλετο. καὶ γὰρ ἀληθῶς, καὶ βδελυρία λέπρα ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ὡς ἀποδέδεικται διὰ τοῦ Γιεζῆ· οὐκ ἔμμονος μέντοι τῷ θέλοντι· οὐ γάρ φυσική ἐστιν αὕτη, ἀλλὰ προαιρετική, καὶ δύναται ταχέως καθαρισθῆναι ὁ τοιοῦτος, κράζων τῷ Ἰησοῦ, Κύριε ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι· ἐπεὶ τῷ μὴ βουλομένῳ ξύλον προσκόμματός ἐστι τοῖς θυσιάζουσιν αὐτῇ. μακάριος οὖν ἄνθρωπος, ὃς εὑρέθη ἄμωμος, καὶ ὀπίσω χρυσίου οὐκ ἐπορεύθη, κατὰ τὴν γραφήν. ὁ γὰρ Ἰάκωβος ἀπειλῶν τοῖς φιλαργύροις, φησὶν, ὁ χρυσὸς ὑμῶν,

A mox illi suggerit commenta quædam excusandi sui consentanea, vel quæ vmbram præferant iustæ excusationis. Eiusmodi prætextus vmbratilis secreta cogitatione Monacho se offert, senectutem prolixam esse, præterea infirmam esse valetudinem corporis. Vt mare, quantamlibet in se incurrentium fluminum excipiat multitudinem, nunquam tamen exsatiatur aut impletur; haud secus auari concupiscentia; neque enim quantislibet expletur diuitiis. Quisquis igitur vult istius cupiditatis exscindere inexplebilem affectionem; ab radice eam conscindat ac reuellat: B Dum enim manet radix, casso labore resecas ramos: alicunde enim rursus alij emergent ac renascentur. Monachus inhians cumulandæ pecuniæ, enixissimè intendit operi: qui autem nullum quærit possidere peculium, nunc orationi streuuam commodat operam, nunc in lectione est totus: Monachus pecuniæ studiosus thesaurum corradit & indit marsupio: qui sine peculio est, thesaurum colligit sibi & condit cœlo: Dicit certè Scriptura: *Maledictus qui facit idolum, & ponit in occulto:* haud secus facit qui vi- C tioso affectu laborat auaritiæ: Ille quidem procidit idolo rubigine pallenti ac prorsum inutili, hic autem secum circumfert imaginem prorsus inanem, nempe diuitiarum ambitiosam cogitationem. Atque vt venter suis ventricolis euadit in Deum, ita isti aurum pro Deo habetur. Dæmon hic tinea quædam efficitur in ossibus auari per anxiam & irrequietam sollicitudinem & peruigilium, ipsum arrodens ac depascens. Iure optimo in sacris litteris pestilenti hac passione interdicimur, ceu dictum nobis est, qua nos- D cuntur laborare grauiter, à fide spéque obtinendæ salutis alieni; imprimis tamen voluptati ac idololatriæ obnoxij: neque enim superest illis quicquam spei erga Deum, sed in animalcula regia: qui cùm à recto calle deflexerint, in præcipitio erroris atque perditionis barathrum prono illapsu feruntur; vel teste scriptura, *Qui diligit aurum, non iustificabitur.* Rursus: *Auaro nihil iniquius: hic enim, etiam animam suam venalem * habet.* Et: *Multi* E *dati sunt in ruinam propter aurum:* vt & Iudas: is enim per auaritiam, non Apostolorum modò excidit cœtu, sed & proditor factus est Domini, ac demùm gulam sibi præfocauit laqueo, iustè quidem. Scelus planè est & abominatio, Lepra (inquam) est, auiditas pecuniæ, vt & luculenter per Giezi demonstratum est: non quòd volenti neutiquam auferri possit, naturalis cùm non sit, sed cùm, electione liberæ voluntatis illã quis inciderit, ab ea vtique mundari possit: nec difficile, si quidem clamarit ad Dominum Iesum, *Domine si vis, potes me mundare:* nolenti verò, fustis est & trabes offensionis, iis qui hostias offerunt Domino. Sed & quisquis insipiens est, capietur auri cupiditate: *Beatus* itaque *vir qui inuentus est sine macula, qui post aurum non abyt*, iuxta Scripturam. Ait hîc enim Iacobus interminatis istis pecuniæ helluonibus: *Aurum vestrum,*

Auaritia mox suggerit excusandi commenta.

Auaritia à radice est reuellenda.

Deut. 27. 15

1. Tim. 6.

Eccl. 31. 6.

Eccl. 10. 9.

** ἐναπόδεκτον, acceptabilem, legendum puto, venalem, ἐμπορευτόν.*

Eccl. 31. 9.

Matth. 8. 2.

Eccl. 31. 8.

Iacob. 5.

& argentum vestrum aeruginauit, & aerugo eorum in testimonium erit, & manducabis carnes vestras sicut ignis. Item, *Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs quae aduenient vobis.* His per quam similia propheta Abacuc dicit, auaris istis opprobrans: *Vae ei qui multiplicat sibi quae sua non sunt*: qui per auaritiam malam exorta congerit domui suae. Sanè quàm eleganter dixit, *quae sua non sunt*: etenim iis qui tales sunt, omnibus, suppetunt diuitię; vt & Dauid suomet astruit patrocinio; *Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & praeualuit in vanitate sua.* Iob quoque: *Si congregauerit peccator quasi terram, argentum, & quasi lutum, aurum, haec omnia iusti acquirent.* Is de inculpatae vitae mundicia spem sumens, dicebat, *Si constitui aurum fortitudinem meam, si laetatus sum pro eo quod multae adessent diuitiae.* *Melius* igitur *modicum iusto, super diuitias peccatorum multas.* Sed & Paulus contestatur, malorum omnium radicem esse pecuniae concupiscentiam. Est enim, qui cupiditate eiusmodi laborat, nihil indolescens alienae calamitati, & prorsus immisericors. Dominus ipse, nostraeque pararius salutis, quum probè nosset affectionem hanc auaritiae praesentaneam esse animae perniciem, congruam medelam adfert, dicens: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque aes in zonis vestris*: eóque inducit: *Amen dico vobis, quia diues difficilè intrabit in regnum caelorum*, cùm interim nullius terrenae rei possessio, facilè ac liberis alis in caelum transuolat & attollitur. Ipsi gloria in saecula.

Abac. 2. — Psal. 51. 9. — Iob 27. — Iob 31. 2. — Matth. 10.

De vitanda munerum acceptione.

Homilia IX.

QVISQVIS captat munera, aut plùs quàm par sit quaerit possidere, item pecuniae auidus & foenerator; quatuor hi, vnum eundémque trahunt currum, sed eo praeduce qui superbiae auriga est & princeps. Atqui hic Domini imperio deiectus est: Eos attamen hic impurus inquietat, qui ipsum ad animae vsque depulsionem sequuntur. Non igitur aequum fuerit, vt qui sanae sunt mentis, tam cruenti hostis fraena patiantur, ne illius aurigatione cum suo auriga in puteum abripiantur supplicij: quin potiùs praeitore Apostolo, rectà contendit ad vitam: *Habentes* (inquit) *victum, & quibus tegamur his contenti simus*, qui enim *volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum Diaboli.* Profectò qui Apostoli mandatum reueretur, imò verius, Domini dicentis, *Nolite possidere aurum aut argentum,*

Auaritia quadriga, cuius auriga est daemon superbia. — Prou. 22.

A καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ. καὶ πάλιν, ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. παραπλήσια δὲ τούτοις Ἀββακοὺκ ὁ προφήτης ὀνειδίζων τοὺς φιλαργύρους, φησὶν, Οὐαὶ ὁ πληθύνων ἑαυτῷ τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ. καλῶς γὰρ εἶπεν τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ, καὶ γὰρ τοῖς πᾶσιν ὁ πλοῦτος. καὶ ὁ Δαβὶδ τούτοις συνηγορῶν ἔλεγεν, ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου αὐτοῦ,
B καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰὼβ, ἐὰν συναγάγῃ ἁμαρτωλὸς ὥσπερ γῆν ἀργύριον, ἴσα δὲ πηλοῦ χρυσίον, ταῦτα πάντα δίκαιοι περιποιήσονται. καὶ θαρρῶν εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἀμώμητον βίον, ἔλεγεν, εἰ ἔταξα χρυσίον ἰσχύν μου, εἰ δὲ καὶ ηὐφράνθην πολλοῦ πλούτου μοι γενομένου. κρεῖσσον οὖν ὀλίγον τῷ δικαίῳ, ὑπὲρ πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία. ἔστι γὰρ καὶ ἀσυμπαθὴς, καὶ ἀνελεήμων ὁ φιλάργυρος. ὁ δὲ σωτὴρ ἡμῶν καὶ κύριος εἰδὼς τὸ πάθος τῆς φιλαρ-
C γυρίας, ψυχῆς ὄλεθρον ὄντα, τὴν προσήκουσαν θεραπείαν προσφέρει, λέγων, μὴ κτήσασθε χρυσὸν, ἢ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν, εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, καὶ ἐπάγει ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πλούσιος δυσκόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὡς τῆς ἀκτημοσύνης ἁπλοῦς οὔσης, καὶ εὐχερῶς εἰς οὐρανὸν ἀναλαμβανούσης. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

D

Περὶ δωροληψίας,
Λόγος θ'.

Ὁ ΔΩΡΟΛΗΠΤΗΣ καὶ ὁ πλεονέκτης, καὶ ὁ φιλάργυρος, καὶ ὁ τοκιστὴς, ἓν ἅρμα ἐστὶν τέτρωρον, ἔχοντες τὸν τῆς ἀλαζονείας ἡνίοχον καὶ ἀρχηγόν. ὅστις ὑπὸ τοῦ Κυρίου καταβέβληται μὲν, συνελαύνει δὲ πάντας τοὺς ἑπομένους αὐτῷ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀπώλειαν. οὐ θεμιτὸν οὖν τοῖς
E εὖ φρονοῦσι ὑπὸ τοῦ δυσμενοῦς ἡνιοχεῖσθαι, ἵνα μὴ σὺν αὐτῷ εἰς βόθρον κολάσεως κατασυρῶσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰς ζωὴν ὁδηγεῖσθαι, τοῦ λέγοντος, ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ γὰρ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. ὁ οὖν δεδιὼς τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀποστόλου, μᾶλλον δὲ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, λέγοντος, μὴ κτήσασθε χρυσὸν, καὶ ἄργυρον,

μηδὲ μεριμνᾶτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε· τὸν [illegible] A
[illegible] καταβάλλει, καὶ [illegible] ποδῶν [illegible]
[illegible] καλῶς οὖν ὁ παροιμιαστὴς [illegible]
[illegible], λέγων, μὴ ἐκβιάζου πένητα, πτωχὸς γάρ
ἐστι. καὶ πάλιν, ὁ ἀγαπῶν ἀργύριον, οὐκ ἐμπλησθήσεται
ἀργυρίου. [illegible] προελθεῖν κατενώπιον
τῆς ζωῆς. καὶ τό, μὴ ἔστω ἡ χείρ σου ἐκτεταμένη
εἰς τὸ λαβεῖν, καὶ ἐν τῷ διδόναι συνεσταλμένη. [illegible]
δὲ καὶ ὁ Παῦλος, μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι, ἢ λαμβάνειν.
ὁ δὲ νόμος φησὶν οὐ δικαιώσεις τὸν ἀσεβῆ [illegible]
δώρων. καὶ, δῶρα οὐ λήψῃ· τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ B
ὀφθαλμοὺς βλεπόντων. καὶ ὁ Σαμουήλ, [illegible]
[illegible] ἔλεγχε τὸν λαόν, μὴ ἐκ χειρός
[illegible] εἴληφα; [illegible] ἰδοὺ μάρτυς
Κύριος. [illegible] Ἀμώς, [illegible]
[illegible]
[illegible] καὶ Ἡσαΐας [illegible] φησίν, οἱ ἄρχοντές σου
[illegible] δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα. [illegible]
[illegible] Οὐαὶ οἱ δικαιοῦντες τὸν ἀσεβῆ ἕνεκεν
δώρων [illegible]
[illegible] C
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] D
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] E
[illegible]

Περὶ σκνιφότητος [illegible] Λόγος Ι.

Η ΣΚΝΗΦΟΤΗΣ ἀπὸ μικροψυχίας ἀναβλαστάνει, μᾶλλον δὲ ἀπιστίας, καὶ δυσελπιστίας. Εἰ γὰρ τοῖς τὰ ὁρώμενα ἃ παρέχει ἡμῖν ἀγαθὰ καθ' ἑκάστην πλουσίως ἡ αὐτοῦ ἀγαθότης,

A *& ne solliciti sitis quid manducetis aut bibatis:* is aurigam superbiae exturbat curru, atque suis proterit pedibus. Pulchrè igitur Paroemiastes, per admonitionem, munera captantibus dicit, *Ne opprimas pauperem aut vim illi feceris: Pauper enim est.* Item, *Qui diligit pecuniam, non implebitur pecunia.* Propterea, pauper facilè nouit ingredi in conspectu Domini. Et, *Ne sit manus tua extensa ad accipiendum, & ad reddendum contracta.* Hoc ipsum & Paulus: *Beatius est dare quàm accipere.* Lex item, *Non iustificabis impium pro muneribus.* Et, *non accipies munera: munera enim excaecant oculos videntium.* Samuelo: B *Nunquid de manu cuiusquam accepi munus aut calceamentum?* Ecce testis Dominus. Propheta Amos aduersus populum indignabundus dicebat: *Domus [illegible] accepistis à pauperibus.* Huic per omnia consentaneus Esaias, ait: *Principes [illegible] diligunt munera, sequuntur retributiones.* Tales qui sunt miseros esse confirmans inducit: *Vae qui iustificatis impium pro muneribus, & qui aufertis iustitiam [illegible].* Et, *Dona excaecant oculos sapientum.* Iterum, *Reddet [illegible] qui accipit munera, [illegible] acceptionem munerum [illegible].* Rursum: *Accipiens munera in sinu [illegible]* C *Melius itaque [illegible].* Dauid propterea precatus Dominum, & huic exitio eorum noxae dicebat: *Ne [illegible] cum impiis animam meam, & cum viris sanguinum vitam meam, in quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus.* Impios, exleges sine iniquos, atque viros sanguinum [illegible] perstringit, in [illegible] corruptores numerum. Item, *[illegible]* Atque [illegible] illud: *[illegible]* D Sed eos plane eos nominat, qui [illegible] sua spes [illegible] certè deprehendi quorum [illegible] vitae [illegible]. Rursus: *[illegible]* Iob quoque [illegible] declarauit se, [illegible] *[illegible] dona.* Sed & Dominus, noster vindex salutis, *Videte (ait) & cauete ab omni auaritia, quia non ex eo quod quis abundat, vita eius est.* Ipsi gloria in saecula saeculorum, Amen.

Eccl. 4.
Idem & Paulus tribuit Domino.
Amos 6.
Esai. 1.
Esai. 5. & 10.
Psal. 48. 11.
Luc 10.
Psal. 118.
Iob 30.
Luc. 12.

De sordida & illiberali parcitate.

HOMILIA X.

PARCITAS, aut si mauis, tenacitas, ab radice progerminat pusillanimitatis; veriùs autem proficiscitur ab infidelitate & desperatione. Etenim si circa haec visibilia quae in dies singulos abundè & opulenter nobis suggerit Domini benignitas,

Tenacitas vnde nam oritur.

A

Περὶ δανειζόντων. Λόγος ια'.

ΤΟ δανεῖσαι, ἐποφειλόμενόν ἐστι μάλιστα τοῖς ὁμοπίστοις καὶ συγκληρονόμοις ἀδελφοῖς, καθὼς καὶ ὁ νόμος διαγορεύει· φησὶ γάρ, τῷ ἀδελφῷ σου δανιεῖς. τοῦτ' ἔστιν τῷ ὑπὸ νόμον· ἀλλοτρίῳ δὲ οὐκ ἐκδανιεῖς, τοῦτ' ἔστιν τῷ ἀνόμῳ. Ταῦτα μὲν ὁ νόμος. συνηγορεῖ δὲ καὶ ὁ παροιμιαστής, λέγων, ὁ ποιῶν ἔλεος, δανιεῖ τῷ πλησίον αὐτοῦ. καί, ὁ ἐπισχύων τῇ χειρὶ αὐτοῦ τηρεῖ ἐντολάς. καὶ πάλιν, δάνεισον τῷ πλησίον ἐν καιρῷ χρείας αὐτοῦ. (B) καί, μὴ ἀπόσχῃ εὖ ποιεῖν ἐνδεῆ· ἡνίκα ἂν ἔχῃ ἡ χείρ σου βοηθεῖν, μὴ εἴπῃς, ἐπανελθὼν ἐπάνηκε, καὶ αὔριον δώσω. Τούτοις παραπλήσιον καὶ ὁ ψαλμῳδὸς παραινεῖ, λέγων, χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτείρων, καὶ κιχρῶν. καὶ πάλιν, ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ, καὶ δανείζει ὁ δίκαιος, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται. καὶ πάλιν, δανείζεται ὁ ἁμαρτωλός, καὶ οὐκ ἀποτίσει. ὁ δὲ δίκαιος, οἰκτείρει καὶ δίδωσιν. χρὴ δὲ εἰδέναι τὸν σκοπὸν τῆς θείας γραφῆς, ὅτι τὸ δανεῖσαι, ἀντὶ τοῦ ἐλεῆσαι τὸν πλησίον, προστέτακται· καθὼς γέγραπται, (C) χάριν ἐντολῆς ἀντιλαβοῦ πένητος· ἀπόλεσον ἀργύριον διὰ ἀδελφόν. καὶ πάλιν, ὡς ὡραῖος ἔλεος ἐν καιρῷ θλίψεως. συνεπισχύσεις τὸν σύσσωμόν σου, ἕξεις αὐτὸν παρεστῶτα ἐν τῇ ἀναστάσει, τῆς συμπαθείας μάρτυρα, καὶ μὴ στενάζοντα κατὰ σοῦ. οὐκ ἀλυσιτελὲς γὰρ τοῦτο. μὴ οὖν διὰ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ βρώματα, γενώμεθα ἀπάνθρωποι, ὧν ὁ ἰός, καὶ ὁ σής, εἰς μαρτύριον ἡμῖν ἔσται· ἀκούοντες τοῦ Παύλου, λέγοντος, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι, καὶ ταῖς χρείαις τῶν (D) ἁγίων κοινωνοῦντες. καὶ ἑτέρωθι, μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι, εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. Φησὶ δὲ καὶ ὁ προφήτης Ζαχαρίας, κρίμα δίκαιον κρίνατε, καὶ ἔλεος, καὶ οἰκτιρμὸν ποιήσατε, ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰωάννης, ὃς ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; (E) τούτοις ἀκολούθως ὁ τῆς σωτηρίας ἡμῶν προνοητὴς Κύριος παρακελεύεται, λέγων, παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε, δίδου, καὶ τὸν θέλοντα δανείσασθαι ἀπὸ σοῦ, μὴ ἀποστραφῇς. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Fratrum necessitati occurrendum, mutuo vel commodato. HOMILIA XI.

MVTVO aut commodato quid vtendum dare fratribus, maximè qui germanitate fidei tibi iunguntur, súntque expectatione futuræ hæreditatis compares, magnopere conducit, iuxta præscriptum legis quæ ait, *Fratri tuo dabis mutuum*: ei nimirum qui sub lege tecum militat: alienigenę autem non commodabis, hoc est, exlegi, quique à legis iugo extorris viuit. *Deut.23.* Et hæc quidem lex ipsa suo astruit patrocinio. Sed & Parœmiastes, (B) *Qui facit misericordiam, fœneratur proximo suo.* Et: *Qui præualet manu sua, seruat mandata.* *Eccl.20.* Rursus: *Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis suæ, & ne abstineas benefacere indigenti cùm ad manum habeas & possis auxiliari, ne dicas, reuertens redi, & cras dabo.* *Prou.3.* Peræque his consimia dicit regius Psaltes, *Iucundus vir qui miseretur & commodat.* *Psal.36.* Rursum, *Tota die miseretur & commodat iustus, & semen eius in benedictione erit,* Item: *Mutuabitur peccator & non soluet, iustus autem miseretur & tribuit.* Quem sibi præscribat scopum nomine fœnoris Scriptura, nosse conuenit: δανεῖσαι enim fœnerari, pro beni- (C) gnè & misericorditer accipere proximum, vt plurimum adscribitur: quemadmodum illud adscriptum est: *Propter mandatum succurre pauperi, perde argentum propter fratrem.* Iterum: *Quàm speciosa misericordia in tempore tribulationis.* Confortabis tibi concorporem atque consortem; sed & hunc habiturus es in die resurrectionis, pararium & conciliatorem. Vicem enim suam testabitur clementer indoluisse te, nec commisisse, vt aduersum te ingemisceret: sanè non mediocre emolumentum adferet tibi hoc. Ne igitur tam illiberales simus & inhumani ob aurum & qualia- (D) cunque esculenta, quorum rubigo & tinea in testimonium aduersum nos futura alioqui sint. Quin Paulinæ magis sententiæ geramus morem: *Qui tribuit, in simplicitate, qui miseretur in hilaritate*: Et, *Necessitatibus sanctorum communicantes*, *Rom.12.* Alibi item: *Discant autem & nostri, bonis operibus præesse ad vsus necessarios, vt non sint infructuosi.* Zacharias insuper Propheta: *Iustum iudicate.* Et: *Misericordiam & miserationem facite vnusquisque cum proximo suo.* Et Ioannes: *Qui habuerit substantiam mundi hu-* *1.Ioh 3.* (E) *ius, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua: quomodo charitas Dei manet in eo?* His consentiunt & astipulantur, quæ nostræ omnium prouisor salutis, Dominus, vt faciamus admonet, *Omni petenti te tribue: & volentem petere mutuum abs te, ne auerseris.* *Matt.5.* Ipsi gloria in sæcula.

De Vsuris. HOMILIA XII.

MVNDI huius homines ante tribunalia nunquam conquiescent controuertere & lites intendere proximis, eousque dum accessorio perfruantur quod præter sortem contigit, dum maximè præter debitum vsuras corradunt & colligunt, adeò vt quod iustè ad illos pertinet, principium fiat magnæ iniquitatis. Quapropter qui vsuras exercent, non abs re ceu execrabiles & strigosi nominatim perstringuntur. Sunt planè coram Domino & hominibus abominationi; cùm in genere nulli non Christiano interdictum sit artificio quouis exercendæ vsuræ: sicut & de iniqua illa ciuitate ait Propheta, *Non defecit de plateis eius vsura & dolus:* Cùm interim iusto hoc elogium reddat, *Argentum suum non dedit ad vsuram.* Item, *Ex vsura & ex iniquitate redimet animas eorum.* Parœmiastes quoque, *Qui multiplicat diuitias suas cum vsuris & abundantiis, vtique ei congregat qui miserebitur pauperis.* Item: *Vsuram super vsuram, & dolum super dolum.* Noui ego aliquot qui per immodicam auiditatem lucri, præter animæ detrimentum, sortem elocatæ pecuniæ perdiderunt: Dignè quidem, cùm lex præscribat, dicens: *Fratri tuo non dabis ad vsuram argentum, non cibos, aut rem quamcunque.* Rursus: *Argentum tuum non dabis ad vsuram.* Et: *Ad superabundantiam non dabis cibos tuos.* Ecclesiastes de istis qui per iniquitatem vsuris extortam locupletantur, edisserit hunc in modum: *Est infirmitas grauis quam vidi sub sole, nempe eum qui diuitias custodit in malum proprium, & pereunt diuitiæ illæ in occupatione mala, & certè omnes dies illius in tenebris & luctu & in indignatione multa & infirmitate: Et labor istius, in ventum ibit.* Consentit his illud Pauli ad Timotheum: *Diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum; bene agere, diuites esse in operibus bonis, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam.* Authoritate igitur persuasi (fratres) scripturæ diuinæ, ab inexplebili illa auiditate congerendi diuitias auocemus mentem: longissimè submoueamus nos ab hac execrabili prorsus vsurarum excogitatione: potius imitemur beati Zachæi pium zelum, cum eodem dicentes: *Ecce dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.* Idque vt ab eo promereamur audire, qui cordium nostrorum arcanos recessus perspicuè nouit Domino nostro ac Saluatore, *hodie salus domui huic facta est.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Vsurarij, sunt omnibus execrabiles. — *Psal.54.* — *Psal.14.* — *Psal.71.* — *Prou.28.* — *Deut.23.* — *Leu.25.36.* — *1.Tim.6.* — *Luc.19.*

Περὶ τόκων. Λόγος ιβ.

Οἱ τοῦ κόσμου τούτου ἄνθρωποι, οὐκ ἂν τὸ δικάζεσθαι παύσονται, εἰ μὴ μετὰ προσθήκης τὰ τῶν ἐναγαγόντων ἀπολάβωσιν πράγματα· ὅταν μάλιστα παρὰ τὸ χρέος τοὺς τόκους κομίζονται· ὥστε γενέσθαι αὐτῶν τὸ δίκαιον ἀρχὴν ἀδικίας μεγάλης. καὶ διὰ τοῦτο οἱ τοκίζοντες, ἐναγεῖς καὶ ἀμείλικτοι ὀνομάζονται. βδελυκτοὶ γάρ εἰσιν ἐναντι Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων. καὶ τὸ σύνολον Χριστιανοῖς ἀπηγόρευται ἡ ἐπίνοια τοῦ τόκου. καθὼς φησὶν ὁ προφήτης περὶ ἀδίκου πόλεως, οὐκ ἐξέλιπεν ἐκ τῶν πλατειῶν αὐτῆς τόκος καὶ δόλος. περὶ δὲ τοῦ δικαίου, τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ. καὶ πάλιν, ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν. ὁ δὲ παροιμιαστὴς, ὁ πληθύνων τὸν τόκον αὐτοῦ μετὰ τόκων καὶ πλεονασμῶν, τῷ ἐλεοῦντι πτωχοὺς συνάγει αὐτόν. καὶ ἄλλος, τόκον ἐπὶ τόκου, καὶ δόλον ἐπὶ δόλου. οἶδα ἐγώ τινας, ὅτι διὰ τὸ κέρδος τοῦ τόκου σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ κεφάλαιον ἐζημιώθησαν. ἀξίως γὰρ ὁ νόμος παρακελεύεται, λέγων, τῷ ἀδελφῷ σου οὐκ ἐκτοκιεῖς ἀργυρίου, ἢ βρωμάτων, ἢ παντὸς πράγματος. καὶ πάλιν, τὸ ἀργύριόν σου οὐ δώσεις ἐπὶ τόκῳ, καὶ πλεονασμῷ, οὐ δώσεις τὰ βρώματά σου. ὁ δὲ ἐκκλησιαστὴς περὶ τῶν πλουτούντων ἐκ τόκων, ἢ ἐξ ἀδικιῶν, οὕτως διαγορεύει· ἔστιν ἀρρωστία δεινὴ, ἣν εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, πλοῦτον φυλασσόμενον τῷ παρ᾽ αὐτοῦ εἰς κακίαν αὐτοῦ. καὶ, ἀπολεῖται ὁ πλοῦτος ἐκεῖνος ἐν περισπασμῷ πονηρῷ. καί γε πᾶσαι αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ἐν σκότει, καὶ ἐν πένθει, καὶ ἐν θυμῷ πολλῷ, καὶ ἀρρωστίᾳ, καὶ ὁ μόχθος αὐτοῦ εἰς ἄνεμον. ὁμοίως καὶ ὁ ἀπόστολος παραινῶν Τιμοθέῳ ἔλεγεν, τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ᾽ ἐπὶ Θεῷ τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικοὺς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς. πειθόμενοι οὖν ἀδελφοὶ τῇ θείᾳ γραφῇ, ἀποστῶμεν τῆς δεινῆς πλεονεξίας, καὶ τῆς βδελυρᾶς ἐπινοίας ταύτης τῶν τόκων. ὁ γὰρ τόκος, τῷ δόλῳ συνέζευκται. καὶ μᾶλλον ζηλώσωμεν τὸν καλὸν ζῆλον τοῦ μακαρίου Ζακχαίου λέγοντες σὺν αὐτῷ, ἰδοὺ τὸ ἥμισυ τῶν ὑπαρχόντων μου, Κύριε, τοῖς πτωχοῖς δίδωμι. καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν· ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀκούσωμεν παρὰ τοῦ εἰδότος τὰ κρυπτὰ ἡμῶν Δεσπότου, καὶ Σωτῆρος, Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A

Περὶ πλεονεξίας, Λόγος ιγ'.

ΦΗΣΙΝ ὁ Κύριος, οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. Ἢ γὰρ τοῦ ἑνὸς καταφρονήσει, καὶ τοῦ ἑτέρου ἀνθέξεται· ἢ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει. οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ Μαμμωνᾷ. ἐλευθερωθέντες γὰρ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. καὶ οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ Μαμμωνᾷ, ὃ ἑρμηνεύεται, πλοῦτος, καθὼς λέγει· πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ, μὴ προστίθεσθε καρδίαν. ναὶ γὰρ ἁμαρτωλῷ ἐπιβαίνοντι ἐπὶ δύο τρίβους· ἐπεὶ ἐὰν ᾖ (κατὰ τὸν νόμον) μέρος λεπρὸν, καὶ μέρος καθαρὸν, ὅλον ἀκάθαρτόν ἐστιν. ὁ οὖν πλεονέκτης κόρον οὐκ ἔχει τῆς φιλοχρηματίας. ὅταν γὰρ πολλὰ κτήσηται, πάλιν ἄλλων ὀρέγεται. καὶ ὅταν καὶ αὐτὰ οἰκειώσηται, αὖθις ἕτερα ἐπιθυμεῖ, καὶ οὐδέποτε παύεται τῆς ματαίας ταύτης ὀρέξεως. καὶ οὐκ οἶδεν ὅτι ὅσα ἂν κατ' ἀναλογίαν ἣν ἔχει ὁ ἄνθρωπος περὶ τὴν ὕλην προσπαθείας, τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποστασίας μετέχει. καὶ ὁ τοιοῦτος οὐ προσδοκᾷ τέλος βίου, οὐδὲ ἐπίσταται ὅτι πάροικος ἐν τῷδε τῷ βίῳ· καὶ ἅπερ κέκτηται, ὅτι οὐκ αὐτοῦ εἰσιν. καὶ οὕτως τοῖς ἄφροσι τέτακται. κοινωνὸς γάρ ἐστι τοῦ πλουσίου ἐκείνου, οὗ τινος ηὐπόρησεν ἡ χώρα. καὶ καλῶς λέγει περὶ τῶν τοιούτων ἡ γραφή· ὅτι ὥσπερ ᾅδης, καὶ ἡ ἀπώλεια οὐκ ἐμπιπλῶνται, οὕτως καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων ἄπληστοι. βουλόμενος οὖν ὁ μακάριος Ἰάκωβος θεραπεῦσαι τὸ τοιοῦτον νόσημα τῆς πλεονεξίας, ἐπιστέλλει λέγων· ἄγετε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες, ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπεν, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν, σητόβρωτα γέγονεν. ὁ δὲ Δαβὶδ περὶ τῶν τοιούτων ἀποτείνεται· μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος, πλὴν μάτην ταράσσεται· θησαυρίζει, καὶ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά. ἀεὶ γὰρ οἱ θησαυρισταὶ, ματαιοκόποι, καὶ ἀλλοτριοκάματοι εὑρίσκονται. οἱ γὰρ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν, καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβεράς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν (κατὰ τὸν ἀπόστολον.) καὶ αὖθις παραγγέλλει φεύγειν τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι' ἣν ἐπέρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπιστίας. καλὸν οὖν ἐστιν ἀπορρῖψαι τὸ ἐκ τοῦ πλούτου ἀλόγιστον καύχημα, τὰς οἰκείας ἐπιθυμίας μισήσαντα· ὅπερ ἐστὶ μισῆσαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ ἀποκτήσασθαι πάντα ἕνεκεν τῆς δόξης τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Θεοῦ. ὁ γὰρ

De immoderata affectione conquirendi: siue de auaritia

HOMILIA XIII.

AIT Dominus: *Nemo potest duobus dominis seruire: aut enim vnum contemnet & alterum sustinebit: aut vnum oderit & alterum diliget: non potestis Deo seruire & Mammonæ.* (Matth.6.) *Liberati* enim *à peccato, serui facti estis iustitiæ*, (Rom.6.18.) nec iam potestis Deo seruire & Mammonæ: cuius interpretatio est (diuitiæ) sicut ille dicit: *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere:* (Psal.61.11.) B quandoquidem iuxta legis præscriptum, pars vna corporis lepra si aspergitur, altera autem syncera est, totum interim censetur immundum. (Leuit.13.) Planè alienæ facultatis appetentior, quantalibet pecuniæ exuberet copia, nunquam exsatiatur. Quum enim permulta indipiscetur, rursus alia tantò expetet auidiùs: cùmque sibi hæc conciliarit, aliis rursum expanso concupiscentiæ sinu inhiat cumulandis, nec vnquam væsanientem hunc sedat appetitum. Nec enim is nouit, quia quantam habet materiam vitiosæ istius af- C fectionis secundùm proportionem, tanto recedit à Deo, fitque particeps apostasiæ. Vtique talis nullum operitur vitæ istius finem: neque intelligit in hac vita inquilinum se esse atque incolam, & quæ adeptus est non esse sua. (Auarus non cogitat se moriturum.) Planè is accensendus venit ordini stultorum. Particeps enim est illius diuitis cui suspecta erat loci sui angustia. De eiusmodi eleganter Scriptura loquitur: *Quemadmodum infernus & perditio non implentur, ita oculi hominum insatiabiles.* (Prou.30.) Beatus itaque Iacobus cupiens morbo isti cupiditatis immensæ adferre medelam, per epistolam D dicit: *Agite nunc diuites, plorate vlulantes super miserijs quæ aduenient vobis: diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra à tinea comesta sunt.* (Iac.5.) Tales & Dauid perstringit, *Verumtamen in imagine pertransit homo: sed frustra conturbatur, thesaurizat & ignorat cui congregabit ea.* (Psal.34.) Isti enim thesaurorum congestores frustra sudasse comperiuntur, nec sibi vnquam, sed aliis laborasse. *Qui enim volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum Diaboli:* (1.Tim.6 9.) suamque vt plurimùm experiuntur tandem cupiditatem, inamœnam esse atque dispendiosam: quæ & iux- E ta Apostolum, demergit homines in perniciem ac perditionem. Iubet rursum is, multa vt circumspectione vitemus superfluam hanc, nec vllis finibus circumscriptam auaritiam, *Quæ est idolorum cultus, per quam venit ira Dei in filios diffidentiæ.* (Ephes.5.) Sanè quàm decorum sit, vt expuncta ab animo iactantia citra rationem vllam proficiscente ex diuitiis, oderis insuper incentiua quæuis propriæ concupiscentiæ: id quod est, odisse animam suam, & à se excussisse omne suum peculium pro gloria Euangelij Dei. (Odisse animã & renunciare omnibus quid sit.)

ἀπραγμοσύνη γὰρ ἡσυχία τῆς ἐν πράγμασι περιφανείας τιμιωτέρα· μάλιστα τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. καὶ πάλιν, ἵν' ἤρεμον, καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. ταῦτα δὲ καὶ ὁ πολυπόθητος Κύριος ἡμᾶς διὰ τῆς Μάρθας ἐκδιδάσκει, λέγων πρὸς αὐτὴν, Μάρθα Μάρθα μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά· ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. Μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο. ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τῆς παραβολῆς τοῦ σπείροντος, ἐν τῷ λέγειν· ἃ μὲν ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά. καὶ ἑρμηνεύων ἐπιφέρει, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν σπαρεὶς, οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον μου ἀκούοντες ἐν καρδίᾳ ἀγαθῇ, τουτέστιν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ, καὶ καρποφοροῦσι τῷ Θεῷ· ὁ μὲν τριάκοντα· ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ ἑκατόν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A Sanè quies libera & expers negotij secularis multo est clarior atque illustrior splédore isto nominis qui paratur obeundis mūdi negotiis: vel teste cum primis Apostolo: *Nemo militans implicatur vitæ huius negotiis, vt ei placeat cui se probauit:* Rursus, *Vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate.* His consentanea, votis omnibus expetendus Dominus nos per Martham edocet, dicens eidem: *Martha sollicita es & turbaris circa multa.* Consimiliter per parabolam de eo inductam qui seminat, quando dicit, quoddam quidem cecidisse inter spinas; quæ vbi ascenderunt, suffocauerunt illud: per interpretationē infert: ille est qui verbum quidem audit, sed sollicitudo sæculi huius ac deceptio diuitiarum præfocant verbum, nec fructificat: quod autem in terram bonam seminatum est: hi sunt qui audiūt verbum corde bono, hoc est requieto & trāquillo, & isti fructum referunt Deo, ille quidem trigesimum, alter autem sexagesimum, alius verò centesimum. Ipsi gloria in sæcula sæculorum, Amen.

1.Tim.2.

Luc.10.

Matth.13.

B

Περὶ τοῦ μὴ ἀγαπᾷν τὸν κόσμον. Λόγος ιε'.

ΑΝΔΡΕΣ, οἱ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀγάπην καταλείψαντες γονεῖς, καὶ τέκνα, καὶ ἀδελφοὺς καὶ πάντα τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου σκύβαλα ἡγησάμενοι, ἵνα Χριστὸν κερδήσωμεν, μὴ ἐνταῦθα ζητήσωμεν δόξαν, μὴ σαρκὸς πρόνοιαν ἐργασώμεθα, μὴ πρόσκαιρα καὶ φθαρτὰ ἀγαπήσωμεν, μὴ κατορύξωμεν εἰς τὴν γῆν τὸ τάλαντον, μὴ ἐπιζητήσωμεν ὧδε πατρίδα, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητήσωμεν. ἀποβλέψωμεν δὲ εἰς τοὺς μισοκόσμους, καὶ φιλοθέους καὶ ὀψώμεθα αὐτοὺς, ὅλην τὴν διάνοιαν αὐτῶν μετῳκισμένην περὶ τὰς ἐκεῖ αἰωνίους μονάς. οἳ καὶ περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, καὶ αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι· ἵνα τοῦ ποθουμένου κοσμοποιοῦ κατατρυφήσωσι. διὸ καὶ ἡμεῖς ἀφορῶντες εἰς τοὺς θαυμασίους ἄνδρας τοῖς ἴχνεσιν αὐτῶν ἐπακολουθήσωμεν, πρὸς μηδὲν ἕτερον βλέποντες, μὴ πρὸς δόξαν ἀνθρωπίνην, μηδ' ὅλως τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου, ἵνα ἀξιωθῶμεν καταλαβεῖν σὺν αὐτοῖς τὰ ἡτοιμασμένα τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν ἀγαθά. φύγωμεν οὖν ἀγαπητοὶ τὸν κόσμον, καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. ὁ γὰρ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται, καθὼς ὁ θεῖος ἀπεφήνατο λόγος· ψυχὴ γὰρ μὴ τῶν κοσμικῶν ἀπαλλαγεῖσα φροντίδων, οὔτε τὸν Θεὸν ἀγαπήσει γνησίως, οὔτε τὸν διάβολον βδελύξεται ἀξίως. κάλυμμα γὰρ ἅπαξ ἔχει φορτικὸν τὴν μέριμναν τοῦ βίου.

Quod hic mundus nequaquam veniat diligendus.

HOMILIA XV.

C VIRI, qui igne charitatis in Christum accensi, parentes reliquimus, filios, fratres, denique omnia quæ istius sunt sæculi velut stercora æstimauimus, vt tandem Christum promereamur lucrifacere: ne, quæso, inanem aucupemur hîc gloriam, ne curam carnis fecerimus, nec temporaria hæc & obnoxia corruptelæ tantopere deamemus, ne in terra defodiamus talentum nobis concreditum, neve hîc patriam inquilini quæramus, magis verò futuram illam toto perquiramus pectore; tota animi cogitatione suspiciamus beatos illos mundi quidem ex professo osores, eóque amatores Dei. Illos intueamur, qui mentem nusquam aliò euariantem in æterna illa domicilia transcripserunt, qui & *circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, afflicti:* vt vel deliciarentur séque oblectarent contemplatione mundi istius opificis, nulli non pro votis omnibus expetendi; eóque & nos in admirabiles viros oculis animi defixis, rectâ illorum vestigiis ingrediamur, in nullam prorsus rem aliam attenti; non ad hominum de nobis æstimationem, non aliud item quiduis respectantes sæculi istius: vt cum ipsis possimus aliquando bonis illis perfrui quæ parata sunt *diligentibus* Deum. Fugiamus itaque mundum (charissimi) & quæ in mundo sunt: *Mundus* enim hîc *totus in maligno positus est*, prout diuinus prænunciauit sermo. Anima enim quæ nondum se extricauit mundi istius perplexis curis, & liberam reddidit: Deum germanè ac synceriter non potest diligere, sed neque diabolum prout meretur, odisse & execrari. Esto, colorem pretexere qualécunque possit tetricum & grauem, nempe sollicitudinem anxiam vitę istius.

D

Hebr.11.

E

1.Ioan.5.16.

A sanè si deinceps eò vertamus mentem, vt quæ in mundo videntur bona aspernemur, possumus nobiscum dispensante Spiritu sancto, appetentiam hanc animæ ad terrena propendentem, concordem reddere rationali ipsius affectui. Quod si vt hospites habitamus hic, si ciuitas nostra longiore intercapedine disiuncta est & disparata ab hac quam incolimus, & planè nouimus ciuitatem illam quam certo credimus nos inhabitaturos, quid in aliena apparamus agros, substructiones, ædificia? addo magnificas ac splendidas prolatationes ædificiorum. B Vtique quisquis in aliena ciuitate studiosius apparat hæc; re ipsa innuit nihil iam sibi spei superesse, vt aliquando deflectat iter in eam quæ propria est, ciuitatem, nempe cœlestem illam Ierusalem. Isthæc cogitatio imprudentium est hominum, nihil pensi de salute animæ habentium, eóque miserabilium. Non enim intelligit exotica hæc alieni esse iuris, & potestati subesse alterius: nimirum istius sæculi principis. Cùm igitur hîc habitemus vt inquilini & alieni, nihil est quod nobis ipsis impendio apparemus, præter frugalitatem vitæ ac virtutem. C Qui erga suum Dominum syncera charitate toti inardescunt, nullo non tempore circumferunt illum in cordibus suis, & per ipsius mandata inoffensè gradiuntur, promissis eius fide nihil dubia acquiescunt, ac scopum expectationis suæ iis affigunt. Bonum ergo, vt pro istis facultatibus, pro peculio qualicunque, quæ hodie quidem penes nos sunt, at crastinò aut perendie in alterius constituentur arbitrio, pro his (inquam) animas redimamus miserè afflictas, pro cuiusque virili, viduis prospiciendo & pupillis, non item auersando illos. Vtque in Monasteriis dispensantur, ita conuenit per vnumquemque pauperum ritè disponere ac dispertiri diuitias quas quisque à Deo accepit in vita, & liberaliter insumere in indigos. D In hunc siquidem vsum eas nobis impertiuit clementia Domini, vt in obsequium insumantur pietatis, ac demum pro eiusmodi in pauperes liberalitate, thesaurum reportemus nullo vnquam æuo intercipiendum. Sanè multò præstiterit nobis, vt tales coëmamus agros, tale peculium quod æternum duret, nósque recta prouehat ad illam nobis promissam ciuitatem quæ est mater nostra, quando ad illam quotidiana contendimus peregrinatione. Ne igitur (dilectissimi) ceu dictum est, tam anxiè mundi bona cogitemus; vt vel tandem æternis detur perfrui. E Mundum hunc velut cursu præcipiti transmittamus, quò ad mundi opificem pertingamus beatifica fruitione: siquidem mundi istius figura, ad imaginem transit insomnij. Tametsi ipso vtimur mundo, ne sic quidem eo abutamur, iuxta Beati Ioannis mandatum: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt: si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo, quia omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non sunt ex Patre,*

Fort. κτημάτων

Monasteriorum Eleemosyna.

1. Ioh. 2.

ἐὰν οὖν εἰς ἕξιν ἔλθωμεν τοῦ καταφρονεῖν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καλῶν, δυνάμεθα καὶ τὴν γεώδη τῆς ψυχῆς ὄρεξιν τῇ λογικῇ αὐτῆς συνάψαι διαθέσει, τῆς κοινωνίας τοῦ ἁγίου πνεύματος τοῦτο οἰκονομούσης ἡμῖν. εἰ οὖν ἐπὶ ξένης κατοικοῦμεν, καὶ ἡ πόλις ἡμῶν μακρὰν ἀπέχει ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης, καὶ οἴδαμεν τὴν πόλιν ἡμῶν ἐν ᾗ μέλλομεν κατοικεῖν· τί εἰς τὴν ἀλλοτρίαν ἑτοιμάζομεν ἀγροὺς καὶ οἰκοδομὰς καὶ οἰκήματα μάταια, καὶ παρατάξεις πολυτελεῖς; ταῦτα οὖν ὁ ἑτοιμάζων εἰς ἀλλοτρίαν πόλιν, δῆλός ἐστιν, ὅτι οὐ προσδοκᾷ ἐπανακάμψαι εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, τουτέστιν εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. ὁ γὰρ λογισμὸς οὗτος ἀφρόνων, καὶ διψύχων, καὶ ταλαιπώρων ἀνθρώπων ἐστίν. οὐ γὰρ συνίησιν ὅτι ταῦτα πάντα ἀλλότριά εἰσι, καὶ ὑπὸ ἐξουσίας ἑτέρου εἰσί, τουτέστι τοῦ ἄρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου. οὐκ οὖν ὀφείλομεν ὡς ἐπὶ ξένης κατοικοῦντες μηδὲν πλέον ἑτοιμάζειν ἑαυτοῖς, εἰ μὴ τὴν αὐτάρκειαν τὴν ἀρκετήν. οἱ γὰρ ἀγαπῶντες τὸν ἑαυτῶν Κύριον, καὶ ἔχοντες αὐτὸν ἀεὶ ἐν τῇ ἑαυτῶν καρδίᾳ, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ πορεύονται, καὶ ταῖς ἐπαγγελίαις αὐτοῦ πιστεύουσι, καὶ καραδοκοῦσι. καλὸν οὖν ἐστιν ἀντὶ τῶν * κτισμάτων καὶ χρημάτων τῶν σήμερον μὲν ἡμετέρων, αὔριον δὲ ἀλλοτρίων, ὠνήσασθαι ψυχὰς θλιβομένας, καθὼς τις δύναται, καὶ χήρας καὶ ὀρφανοὺς ἐπισκέπτεσθαι, καὶ μὴ παραβλέπειν αὐτούς. ὡσαύτως καὶ ἐν μοναστηρίοις, καὶ οὕτω καλῶς διοικεῖν τὰ καθ᾽ ἑαυτούς· καὶ τὸν πλοῦτον, ὃν παρὰ Θεοῦ εἰλήφαμεν ἐν τῷδε τῷ βίῳ, εἰς αὐτοὺς ἀναλίσκειν. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ παρέσχεν ἡμῖν αὐτὰ ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν δεσπότης, ἵνα εἰς τὴν διακονίαν ταύτην δαπανηθῶσι, καὶ ἀντ᾽ αὐτῶν κομισώμεθα θησαυρὸν ἀνέκλειπτον. πολὺ οὖν βέλτιόν ἐστι τοιούτους ἀγροὺς, καὶ κτήματ᾽ ἀγοράζειν, ἅτινα καὶ παράμονά εἰσι, καὶ προσάγουσιν εἰς τὴν ἡμῶν μητρόπολιν ὅταν ἀποδημήσωμεν εἰς αὐτήν. ἀμεριμνήσωμεν οὖν ἀγαπητοὶ τῶν προσκαίρων, ἵνα τῶν ἀϊδίων ἐπιτύχωμεν· παραδράμωμεν τὸν κόσμον, ἵνα τὸν κοσμοποιὸν καταλάβωμεν. καταλείπωμεν τὰ μὴ ἡμέτερα, ἵνα τὰ ἡμέτερα ἀπολαύωμεν. τὸ γὰρ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου παράγει ὡς ὄναρ, καὶ κἂν τί χρώμεθα τῷ κόσμῳ τούτῳ, γενώμεθα ὡς μὴ καταχρώμενοι· καθὼς καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης ἐντέλλεται, λέγων, μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον μήτε τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ, ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς,

ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καί, ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία· ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. φησὶν δὲ καὶ ὁ Ἰάκωβος, ὃς ἂν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. ὁ δὲ Παῦλος, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν ἀνακαινούμενον. καὶ ἐπιφέρει, οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δηλονότι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. ταῦτα καὶ ὁ Σολομὼν αἰτεῖ, λέγων, πλοῦτον, καὶ πενίαν μή μοι δῷς· σύνταξον δέ μοι τὰ δέοντα, καὶ αὐτάρκη. καὶ αὖθις ὁ Παῦλος, βουλόμενος ἡμᾶς μετεωροπορεῖν, καὶ οὐρανοπολίτας καταστῆσαι, παραινεῖ λέγων, Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος· τὰ ἄνω φρονεῖτε μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπεθάνετε γὰρ ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται ἐν τῷ Θεῷ. θέλων δὲ ἡμᾶς τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν ἀλλοιωθῆναι, ἐπάγει· μὴ σχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν. ὁ δὲ ἀγαθὸς ἡμῶν Κύριος ἐπικυρῶν τὸν λόγον τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν, ἔφη, τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ παρρησίας. Λόγος ιϛ'.

ΕΟΙΚΕΝ ἡ παρρησία καύσωνι μεγάλῳ· οὗ τινος μὴ φέροντες τὸν φλογμὸν φεύγουσιν οἱ ἄνθρωποι ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τῇ σκιᾷ προστρέχουσιν διὰ τὸ ἀναψύχειν· ἥτις ἐστὶν τὸ ἀπαρρησίαστον καὶ εὐλαβές. ἀπαυτομολοῦσιν τοῦ δριμέος καπνοῦ τῆς παρρησίας. καὶ αὐτομολοῦσιν πρὸς τὴν ἀτμίδα τοῦ εὐώδους θυμιάματος· ἥτις ἐστὶν ἡ ἡσυχία. φεύγουσιν τὴν δυσωδίαν τοῦ σκοροδοφάγου. καὶ πλησιάζουσιν, τῷ μυροφόρῳ, καὶ γλυκορρήμονι, τῷ ἐξερευνωμένῳ λόγον ἀγαθόν, καὶ πηγάζοντι λόγια Κυρίου ἁγνά. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐξαφανίζειν τὴν ἀρετὴν πέφυκεν, ὡς ἡ εὐτραπελία, καὶ τὸ παίζειν. καὶ ἡ ἀργολογία. καὶ πάλιν, οὐδὲν οὕτως τὴν πεπαλαιωμένην ψυχὴν ἀνακαινίζει, ὡς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ καλὴ προσευχή, καὶ τὸ μελετᾶν ἀπαύστως τὰ λόγια Κυρίου, καὶ τῇ προσευχῇ ἀεὶ ἑαυτὸν καθοπλίζειν, καὶ τῆς ἀγρυπνίας τὸ κέρδος ἰχνηλατεῖν.

A *sed ex mundo sunt*: Et, *Mundus transit & concupiscentia eius: qui autem voluntatem Dei facit, manet in æternum.* Ait item Iacobus: *Qui voluerit amicus mundi esse, inimicus Dei constituitur.* (Iac. 4.) Paulus quoque: *Expoliantes veterem hominem cum actibus suis, induite nouum qui renouatur:* (Col. 3. 9.) Infert: *Nihil enim intulimus in mundum, manifestum est quia nec efferre quid possumus. Habentes autem alimenta ac tegumenta, his contenti simus.* (1. Tim. 6.) Et hæc postulat Salomon à Domino; *Diuitias & paupertatem ne dederis mihi, sed coordina mihi necessaria & quæ sufficiant.* (Prou. 30.) Rursum B Paulus, cupiens magnopere vt neglectis terrenis, cœlestia inambulamus; simulque volens nos constituere cœlestis patriæ municipes, admonet dicens: *Si igitur consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quærite, vbi Christus in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram: mortui enim estis cum Christo, & vita vestra abscondita est cum Christo.* (Col. 3.) Optat autem nos permutari eleganti admodum transmutatione, eóque inducit, *Nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in nouitate mentis vestræ.* (Rom. 12. 2.) Clementissimus Dominus noster Discipulorum suorum sermonem, suę C pondere maiestatis sanciens & corroborans ait: *Quid enim proderit homini si lucretur vniuersum mundum, animæ verò suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* (Matth. 6.) Ipsi gloria in sæcula. Amen.

De immodica & audaciore fiducia loquendi.

HOMILIA XVI.

TEMERARIA illa & impudens loquendi libertas videri possit assimilis Clausoni D magno; febri nimirum exæstuanti, cuius incendium cæteri neutiquam ferentes illinc se proripiunt, cursuque præcipiti in locum concedunt vmbratilem, animæ refrigerandæ gratia. (*Clausonẽ accipe febrè exæstuantem, de qua Galen.*) Vmbra est refrigeratrix, censeturis qui in loquendo modestior est, eóque circunspectior. Nam ab illo quidem nec salutato defugiunt, vt ab acri & nares obturante fumo linguæ procacis, sese commodùm recipientes ad captandam auram amœniùs spirantem, ad suaue fragrantis incensi exhalationem, quæ silentium est. Eius vi- E tant graueolentiam, qui alliis vescitur; & ei se adiungunt propius, qui quopiam fragrat nobili vnguento, hoc est, suauiloquo. qui sedula indagine perscrutatur verbum bonum, & qui casta Dei eloquia abundè effundit. Nihil enim sic obscurare consueuit & abolere splendorem virtutis, vt blandiloqua atque vrbanior scurrilitas, vt ludicra ac petulans nugacitas, vt otiosus sermo & expers frugis bonæ. (*Scurrilitas obscurat splẽdorẽ virtutis.*) Item nihil sic renouat & quodammodo repubescere facit animam alioqui inueteraram, vt timor Dei, vt oratio sanè quàm speciosa, vt perpes & indefessa meditatio eloquiorum Domini, vt si teipsum obarmes & communias iugi precatione, si sedulò ac veluti per vestigia sciscitere quantum ex vigiliis resiliat compendij. (*Anima reiuuenescentia.*)

A Illa porrò audacior atque imperiosa libertas loquẽdi, abominatio est, vtque scriptura continet in Ecclesiaste, Execratio (inquam) apud Dominũ, qui firmat oculũ: sed & indocti, intemperantis linguæ sunt. Si verberaueris imprudentẽ, in medio cõsilij illi opprobrans, nũ-
Eccl.9.& 20. quã abstuleris stultitiã illius. Rursus, Sapiẽtia hominis illustrat faciẽ eius: impudens autẽ facie odibilis erit. Et in Prouerbiis: Rarius infer pedem tuum in domũ amici, ne forrè satiatus oderit te. Auerte abs te sermones opprobrij. Iterũ, Qui benedicit mane amicũ exerta vo-
Prou.20. ce, nihil differre videtur ab eo qui maledicit.
B Rursum, Qui custodit os suũ & linguã, cõseruat à tribulatione animam suam. Et nos igitur pro virili fratres toto nixu prouideamus, ne quem locum in nobis vitiosus hic nãciscatur affectus linguę procacis, nequando aduersum nos inualescat imperiosius. Perquam molesta est hæc animę intemperies, è qua ceu parente cæteræ progerminant & emergunt: eoq; fructus exercitij huius nostri omneis putrilagine ac marcore perdit, virtutes ipsas hominis reddit inanes frugis bonæ. In eos cadit vitiosus hic affectus, quod odit Deus infensissimè. Vn-
2.Reg.6. de & Ozan qui per temeritatem exporrigere
C manum ausus est, vt arca Dei seruaretur incolumis: vt execrabilẽ ac prophanũ in vestigio morte multauit. Temerè ergo loqui ac sese efferre impotẽtiùs, vtrumque apud Deum & homines caret gratia. Quod cùm perspicuè nosset Dauid, dicebat: Bonum mihi quòd humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Et, Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim tuis timui. Sed & Paulus: Datus est mihi
τῇ σαρκὶ carni. 2.Cor.11. stimulus carnis Angelus Satanæ, qui me colaphizet, vt ne extollar. Alius itẽ, Quis gloriabitur mundum se habere cor? Aut quis liberè
D loquetur coram eo? Vnde & Dominus Petro audaciùs quàm conueniebat locuto; cũ enim is dixisset, propitius esto tibi Domine, nõ erit tibi hoc, acriter eum coarguit: Vade retro Satana. Atqui idẽ mox à resurrectione à Domino interrogatus, Petre diligis me, omni cũ timore ac reuerẽtia respõdit, Certè Domine tu scis, quia amo te. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Quòd abstinendum sit à familiari colloquio mulierum. HOMILIA XVII.

MAximopere accõmodum est ac rationi prorsus consentaneum, vt ij qui cupiunt vitam hanc transmittere inculpatã, nec
E vlla in parte defœdatam, à familiari mulierũ congressu sibi temperent. Nihil enim minus conuenit, quàm vt qui semel mundum hunc fugerũt, mulieribus se insinuẽt familiari colloquio, aut per earum cõgressum ac delicias, eneruẽt & inquinent arreptũ propositũ. Quidã enim, prætextu à cõpassione frustrà quæsito, religiosum esse censent ac pium, vitam exigere communiter cum mulieribus. Quotquot hoc faciunt aggressi ex professo solitariã vitam, vtique suo hoc faciunt periculo, seque vltro trudũt in precipitium, iidem ad ingerenda conuitia propẽsissimi, & scandalorum nec mediocrium miri opifices.

A ἡ γὰρ παῤῥησία βδελυκτή ἐστι, καθὼς γέγραπται ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ, ὅτι βδέλυγμα Κυρίῳ στηρίζων ὀφθαλμόν· καὶ οἱ ἀπαίδευτοι, ἀκρατεῖς γλώσσης. ἐὰν μαστιγώσῃς ἄφρονα ἐν μέσῳ συνεδρίου ἀτιμάζων, οὐ μὴ ἀφελεῖς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ. καὶ αὖθις, σοφία ἀνθρώπου φωτιεῖ πρόσωπον αὐτοῦ. ἀναιδὴς δὲ προσώπῳ αὐτοῦ, μισηθήσεται. καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις, σπάνιον εἴσαγε σὸν πόδα πρὸς σὸν φίλον, μή ποτε πλησθείς μισήσῃ σε. ἀπόστρεψον ἀπὸ σοῦ ἐπονειδίστους λόγους. καὶ πάλιν, ὃς ἂν εὐλογῇ
B φίλον πρωῒ μεγάλῃ τῇ φωνῇ, καταρωμένου οὐδὲν διαφέρειν δόξει. καὶ πάλιν, ὃς φυλάσσει τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ τὴν γλῶσσαν, διατηρεῖ ἐκ θλίψεως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. ἀγωνισώμεθα οὖν ἀγαπητοὶ πάσῃ δυνάμει μὴ δοῦναι χώραν τοῦ κατακυριεύειν ἡμῶν τὸ πάθος τῆς δεινῆς παῤῥησίας. χαλεπὸν γάρ ἐστι λίαν, καὶ γεννητικὸν πάντων τῶν παθῶν, καὶ διαφθείρει ὅλους τοὺς καρπούς, καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνθρώπου· μεμισημένον δέ ἐστι καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ. ὅθεν καὶ τὸν Ὀζὰν, τολμήσαντα ἐκτεῖναι τὴν χεῖρα, καὶ πε-
C ρισπᾶσθαι τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ, παραχρῆμα, ὡς ἐναγῆ καὶ ἀσεβῆ ἐθανάτωσεν. τὸ παῤῥησιάζεσθαι οὖν, καὶ ἐπαίρεσθαι, δυσάρεστον τῷ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις ἐστίν. καὶ τοῦτο σαφῶς ἐπιστάμενος ὁ Δαβὶδ, ἔλεγεν, ἀγαθόν μοι ὅτι ἐταπείνωσάς με, ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά σου. καὶ, καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμάτων σου ἐφοβήθην. καὶ ὁ Παῦλός φησιν, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ, ἄγγελος Σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. καὶ ἄλλος, τίς καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν, ἢ τίς παῤῥησιά-
D σεται ἐνώπιον αὐτοῦ; ὅθεν καὶ ὁ Κύριος παῤῥησιασαμένῳ τῷ Πέτρῳ, καὶ εἰπόντι ἵλεώς σοι Κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο, ἐπετίμησεν, εἰπών, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. ἐπερωτηθεὶς δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, Πέτρε φιλεῖς με, σὺν πάσῃ εὐλαβείᾳ ἀπεκρίθη, ναὶ Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. αὐτῷ ἡ δόξα, ἀμήν.

Περὶ τοῦ ἀπέχεσθαι γυναικῶν. Λόγος ιζʹ.

ΤΟ ἀπέχεσθαι γυναικῶν πάνυ προσφορον, καὶ ἁρμόδιόν ἐστι τοῖς ἐθέλουσι βίον ἄμωμον καὶ
E ἀκηλίδωτον διάγειν. ἀνάρμοστον γὰρ τοῖς ἅπαξ φυγοῦσι τὸν κόσμον ὁμιλεῖν γυναιξὶν, ἢ γλίχεσθαι συντυχίας γυναικῶν. τινὲς γὰρ προφάσει δῆθεν συμπαθείας, εὐσεβὲς οἴονται συνδιάγειν γυναιξί· ῥιψοκινδύνως μονώτατοι τοῦτο πράττοντες· οἳ καὶ λοιδόρητοι καὶ σκανδάλων πολλῶν αἴτιοι γίνονται.

καὶ περιφανῶς οὕτως ἀσχημονοῦντες οὐκ ἐρυθριῶσι. τί δὴ ἄρ' οὐ ποιήσωσι τῶν ἀφανῶν κακῶν, εἰ ἐπὶ τοῖς περιδήλοις οὕτως ἐναβρύνονται; πῶς δὲ σωφρονισθείησαν οἵγε καὶ τοὺς σωφρονοῦντας χλευάζοντες; πῶς δὲ ἐλεγχόμενοι παύσονται, οἵγε καὶ τοὺς ἐλέγχοντας διασύροντες; πῶς δὲ καὶ τοὺς θείους χρησμοὺς αἰδεσθῶσιν, οἵγε μύθους αὐτοὺς νομίζουσιν; πῶς δὲ τὴν κρίσιν φοβηθήσονται, οἵγε μηδὲ ὅλως ταύτην διὰ τῶν ἔργων κηρύττοντες; πῶς δὲ τῷ Χριστῷ πιστευθήσονται, οἱ μὴ βουλόμενοι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ κατέχειν, ἀλλὰ τοῖς ἑαυτῶν θελήμασι πορευόμενοι; ὅπερ οὐ θέμις τοῖς εὐσεβέσι Χριστιανοῖς. καλὸν οὖν ἐστιν ἀπαυτομολεῖν ἀπ' αὐτῶν. τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον Θεῷ καὶ ἀνθρώποις. ἡ γὰρ τῆς γυναικὸς ὄψις βέλος ἐστὶ πεφαρμακευμένον. ἔτρωσε τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν ἰὸν ἐναπέθετο. καὶ ὅσον χρονίζει, τοσοῦτον τὴν σῆψιν ἐργάζεται. ὁ δὲ φυλασσόμενος, οὐκ ἐμπέσῃ εἰς αὐτὴν καὶ οὐ μὴ τρωθῇ ὑπὸ τῶν βελῶν αὐτῆς. ὥσπερ γὰρ τὴν τοῦ λύχνου λαμπάδα τρέφει ἔλαιον, οὕτω καὶ τὸν τῆς ἡδονῆς πυρσὸν ἐξάπτει ἡ τῆς γυναικὸς συντυχία· καὶ ὥσπερ σπινθὴρ χρονίσας ἐν ἀχύροις αἴρει φλόγα, οὕτω μνήμη γυναικὸς παραμένουσα ἐξάπτει ἐπιθυμίας. καὶ ὥσπερ οἱ πυρόβολοι λίθοι οἱ ἐν τῷ ἀνατολικῷ ὄρει, ὁ ἄρρην καὶ ἡ θῆλυ, ἐν ᾧ εἰσὶ μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων, οὐδαμοῦ πῦρ καίει· ἐὰν δὲ ἐγγίσῃ τῷ ἄρρενι ἡ θήλεια, ἀνάπτεται πῦρ, καὶ ἐμπυρίζει πάντα· οὕτω καὶ τὸ λογικὸν ἀρρενόθηλυ. φύγωμεν οὖν ἀπ' αὐτῶν ἀγαπητοὶ, ὅτι δηλητήριοι ὑπάρχουσιν αἱ αὐτῶν συντυχίαι, καὶ εὐχερῶς ἀγρεύουσι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. ἀκούσωμεν οὖν τί περὶ αὐτῶν καὶ ἡ θεία γραφὴ διαγορεύει. πρῶτος ὁ παροιμιαστὴς φησὶν, ἀπὸ γυναικὸς ἀρχὴ ἁμαρτίας, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθνήσκομεν πάντες. καὶ ἐπάγει· μὴ δῷς ὕδατι ἔξοδον, καὶ γυναικὶ πονηρᾷ παρρησίαν. καὶ μὴ προσκόψῃς ἐπὶ κάλλος γυναικὸς καὶ, γυναῖκα μὴ ἐπιθυμήσῃς. καὶ πάλιν, οἱ ὀφθαλμοί σου ὀρθὰ βλεπέτωσαν, ὅτι ἐνώπιόν εἰσι τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν ὁδοὶ ἀνδρός. ὀρθὰς τροχιὰς ποίησον σοῖς ποσὶ μὴ ἐκκλίνῃς εἰς τὰ δεξιὰ. μηδὲ εἰς τὰ ἀριστερά. ἀπόστρεψον τὸν πόδα ἀπὸ ὁδοῦ κακῆς. καὶ πάλιν, υἱὲ μή σε νικήσῃ κάλλους ἐπιθυμία· μηδὲ ἀγρευθῇς σοῖς ὀφθαλμοῖς, μηδὲ συναρπαγῇς σοῖς βλεφάροις, ὅτι γυνὴ, ἀνδρῶν τιμίων ψυχὰς ἀγρεύει. πλανᾷ γὰρ τὸν ἄνθρωπον πολλὴ ὁμιλία, βρόχοις τε τοῖς ἀπὸ χειλέων ἐξώκειλεν αὐτόν.

A Cùmque in omnium oculis se vsque adeò gerant indecorè, nec vel sic tantillum suppudescũt. Quid non isti designẽt flagitiorum in occulto, & quæ hominũ fallant obtutus, quãdo in prospectu omnium sic impudẽter se venditant & gloriantur? Quonã pacto ad sobrietatem ac vitæ frugalitatem se recipient, qui ridiculis, nec ferẽdis sannis proscindũt eos quos vident sibi tẽperatè ac moderatè viuere? Qua quæso, ratione speres istos interquieturos & ab improbitate desituros, qui quamlibet euidentibus argumentis conuicti, miserè cõcer- B punt ac lanciant se coarguentes? Aut quo tandem modo diuina oracula indubia fide isti reuereãtur & habere possint venerationi, qui fabularum loco, sacra habent eloquia? Qui etiamnum iudicium illud formidãt, qui vel tenendis memoria Dei mandatis, suas operas tã oscitanter commodant pro consuetudine suę exlegis vitæ interim obambulantes, id quod nec fas vlli Christiano, pius qui sit. Egregium proinde fuerit, à mulierum congressu si nos ipsos amoliemur quàm lõgissimè. Hoc enim Deo cũ primis gratiosum, & hominibus per- C quam amabile. Ipse enim vel aspectus mulieris telũ est veneno lethali litum. Vt primùm vulnus affixit animæ, ac miserè sauciauit impressione sagittæ, quantò diuturniorem conficit moram, tantò periculosiorem putrilaginem in ea operatur. Qui autem vitabundus se à mulieris submouet consortio, is non facilè id incurrerit periculi, neque telo mulieris saucius aliquando concidet. Quemadmodũ enim splendorem lucernæ alit oleum, sic & colloquium mulieris ignem redaccendit voluptatis. Vtique scintilla, diutiùs si immore- D tur adhærescens paleis, erumpit in flammam: sic memoria cuiuspiam mulierculæ, si vel tantillum duret, incendium excitat concupiscẽtiæ. Sicut item lapides illi in monte Eoam plagam respiciente, è venulis suis attritu aut contiguitate eiaculantur ignem: ita mas & fœmina si ab inuicem semotiùs disparentur, nentiquam exardescet ignis: sin mari se fœmina propiùs admouerit, ignis conflagrabit, atque vniuersa depascet incendio. Ad eum modum se habet animal illud rationale, vir, sed effœminatus. Fugiamus itaque (charissi- E mi) illarum consortia, sunt enim aliud nihil viro quàm virus præsentaneum, vt quæ animas nostras procliuiter admodum suis irretiant pedicis, ceu plagis venaticis. Audiamus interim quid de eisdem diuina iubeat scriptura. Primus in aream prodeat Parœmiastes. A muliere principium peccati, & per eam morimur omnes. Inducit: Ne des aquæ exitum, & mulieri malæ fiduciam loquendi aduersum te. Et, Ne impegeris in pulchritudinem mulieris, &, Mulierem ne concupiscas. Rursus: Oculi tui recta videant, quia coram oculis Dei viæ hominis sunt: rectas orbitas facito pedibus tuis: non declinabis ad dexteram, neque ad sinistram: auerte pedem tuum à via mala. Rursum, Fili, ne te superet pulchritudo concupiscentiæ, néve capiaris pupillis tuis, quia mulier animas venatur virorũ honorabilium. Implanat hominem multa colloquutione, & laqueis labiorum illexit eũ & irretiuit.

Mulieris aspectus est veneno illitum telum.

Eccl. 21.

Prou. 21.

θριαμβεύει δὲ καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Σιράχ τὴν πονηρίαν αὐτῶν, μικρὰ πᾶσα κακία πρὸς κακίαν γυναικός· καὶ αὖθις, συνοικῆσαι λέοντι καὶ δράκοντι ἄμεινον ἢ μετὰ γυναικὸς πονηρᾶς. καὶ ὁ παροιμιαστής, μακρὰν ποίησον ἀπ' αὐτῆς τὴν ὁδόν. μὴ ἐγγίσῃς πρὸς θύραις οἴκων αὐτῆς, ἵνα μὴ πλησθῶσιν ἀλλότριοι σῆς ἰσχύος, καὶ μεταμεληθῇς ἐπ' ἐσχάτων. καλὸν οὖν ἕπεσθαι τῷ λέγοντι φεύγειν τὸν κόσμον καὶ τὰς ὄψεις, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A Sed & illarum nequitiam Iesus Sirach filius conspicuam reddit, & omnibus perspectissimam, dicens: Omnem nequitiam & non nequitiam mulieris. *Eccl.25.* Cohabitare leoni & draconi melius, quàm habitare cum muliere nequam. Rursus, Parua omnis malitia ad malitiam mulieris. Parœmiastes, Procul ab ea facito viam. Ne appropies foribus domus eius, ne impleantur alieni robore tuo, & pœniteat te in nouissimis tuis. Satius igitur eius sequi consilium, qui dicit: Qui sine vxore est, cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Domino. Qui verò vxorem habet, cogitat *1.Cor.7.* B quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est. Clementissimus quoque hominum amator Dominus, cùm is clarissimè nosset, quantum perniciem, quamque ineluctabilem corruptelam vitiosus hic affectus concupiscentiæ inhereret animabus nostris, tali sciuit decreto, aduersúsque hunc pronunciauit: Omnis qui viderit *Matth.5.* mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Deum nostrum addecet gloria in sæcula. Amen.

Περὶ τοῦ μὴ ἐνδελεχίζειν ψαλλούσαις γυναιξίν. Λόγος ιη'.

ΚΑΙ τὸ ἐνδελεχίζειν ψαλλούσαις ἀσύμφορόν ἐστιν ἡμῖν ἐστιν, βλαπτομένων ἡμῶν ταῖς αὐτῶν συντυχίαις τῶν λεγομένων μοναστριῶν. τὸ γὰρ ἴνδαλμα τῆς ὄψεως τῶν γυναικῶν, ἄρχεται κλονίζειν τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀποσπᾶν τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς ἡσυχίας, καὶ κατόπιν αὐτὸν φέρειν καὶ λοιπόν, ἐν τῇ εὐχῇ κεχηνότα καὶ ἀπασχολοῦντα τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ, καὶ σχολάζοντα τῇ περὶ αὐτῶν μερίμνῃ. τὸ γὰρ εἰωθὸς τῆς αὐτῶν συντυχίας, ἔοικεν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ μοναχοῦ, ὥσπερ σκώληξ ἐν ξύλῳ καὶ σὴς ἐν ἱματίῳ γίνεσθαι. ἐὰν οὖν θέλῃς σωφρονεῖν, φεῦγε τὴν αὐτῶν συντυχίαν, καὶ μὴ δῷς αὐταῖς παρρησίαν θαρρῆσαί σοι. ἐν ἀρχῇ γὰρ εὐλάβειαν ἔχουσιν, καὶ οὕτως ὑποκρίνονται, ὕστερον δὲ ἀναιδῶς πάντα τολμῶσιν. περὶ τῆς συντυχίας λαλοῦσιν πραέως, καὶ τὸ βλέμμα κάτω, καὶ συνεχῶς δακρύουσαι, σχηματίζονται σεμνῶς, καὶ πικρὸν στενάζουσιν. ἐρωτῶσιν περὶ ἁγνείας, καὶ ἡδέως ἀκούουσιν. δευτέρα συντυχία, καὶ μικρὸν ἀνένδοσαν· τρίτῃ, σὺ ἐμειδίασας, κἀκείνη κεχυμένως ἐγέλασεν. λοιπὸν καὶ λόγους λαλοῦσιν μαλάσσοντας τὸ αἰσχρὸν πάθος. ταῦτα δὲ γίνονταί σοι ἄγκιστρα δελεάζοντα εἰς θάνατον· κρεῖττον οὖν προσεγγίσαι πυρὶ καιομένῳ, ἢ γυναικὶ νέᾳ, νέος ὢν καὶ αὐτός. πυρὸς μὲν ἀπτόμενος καὶ ὀδυνηθείς, ἀποπηδᾷς ταχέως· γυναικὸς δὲ ῥήμασι θηλυνθείς, δυσχερῶς ἀναχωρήσεις,

Quòd minimè conueniat crebrò assidere cantatriculis.

HOMILIA XVIII.

CREBRO assidere cantillantibus mulierculis vix æquè nobis incommodum aliud occurrit. C Ob hoc domus hæ dictæ monasteria nomine ipso arcent nos ab earum colloquiis: iure quidem. Sola siquidem apprehensio vultus fœminei initio statim nescio quam ingerit cordi hominis turbulentam intemperiem, à tranquillitate in diuersum auocat mentem, ac transfert aliò: cùm ipsa inter orandum deinceps hinlca fauce oblatret, nec requiete vacet diuinis laudibus, quin potius huic vni incumbit curæ, nempe de istis cogitans. Qui earum colloquiis creber incubuit monachus simillima in corde tacitus comminiscitur, vt in ligno vermis, vt tinea in vestimento. Fuge igitur illarum familiares con- D gressus, néve illas permiseris audaciam sumere aduersum te. Principio quidem, reuerentiæ nonnihil præferunt, atque ita suam tegunt nequitiam pallio hypocriseos, deinceps nonnihil audent impudenter imperiosæ. *Mulierum impudens imperium.* In ipso enim anditu primæ confabulationis multa cum lenitate loquuntur, & prono in terram vultu continenter illacrymantur, reuerenter admodùm habitum morúmque corporis ementiuntur, suspiria attollunt amarulentię plena, de sanctimonia aut castitate etiamnum interrogant, magna eum voluptate auscultant differentem. *Mulierum fraudes in colloquiis.* E Alter à primo congressu, superiora illa sensim repellit ac repudiat. In tertio, quid ita ardentibus oculis ac renidente vultu arrisisti? Adhęc illa in risum soluitur. Tum deinceps sermones texunt, quę premolli quodam lenocinio demulceant atque inuitent affectionem turpitudinis. Et hęc planè aliud nihil sunt quàm irritamenta quæ te inescent ac proliciant ad mortem: quare prestiterit ardenti igni propiùs se admouere, quàm mulieri: presertim iuuenis vterque si est. Etenim excusso igne, tametsi vehementi dolore affectus, ocyus in terram desilis. At mulie-bri blandiloquentia pręmollitus, non iam paruo negotio te ab illa excutere potueris ac secedere,

Bonum igitur, sed & Deo atque hominibus cùm primis acceptum, vt nos ab illarum consuetudine extricemus vitabundi, nec eis continenter assideamus, ne quando earum retibus impliciti periclitemur, quin libertatem quàm ocyssimè nobis vindicemus, ceu assolent animalcula quæuis semel telæ arachneæ illapsa. Nos omnium maximè, qui relicto peculio totos nos Deo consecrauimus, nihil imposterum necesse sit cum illis congredi familiariùs, quarum quidem confabulatio, & plena est vanitatis & animabus mirè detrimentosa. Fas igitur defugiamus, ne flagitij quippiam adhærescat animabus nostris: Ipse enim Dæmon peccati amantissimus, commenta aduersum nos non pauca excogitat ac molitur insidiosè. Istis mulierculis suggerit, orent nos cum lacrymis & obtestatione, eas vt assiduè visitemus, illarum saluti vt consulamus; spe mercedis à Domino obtinendæ. Ab istis interim persuasi auferimus remunerationem, hulcera nimirùm animæ vix vllis curanda antidotis, salaces scilicet & obscœnas cogitationes. Adeò deinceps cor tot agitatum intemperiis pœnas luit merito suo dignas, dum mens atque affectio concepti facinoris cor miserum distrahunt, inque carnificum morem nunc huc ille, nunc illuc alter plusquam tragicè concerpunt. Omnem igitur superat vanitatem, nos quum parentes reliquerimus & fratres, conciliare velle eiusmodi mulierum consuetudinem, in apertam perditionem animæ. Prorsus rationi dissentaneum videtur, vt homo cupiat exercitationem monasticam profiteri; & idem cum muliere, vel comedat, vel bibat, aut certè à muliere expetat sibi ministrari, siue ipsarum gerere curam, vtque absoluam cuncta compendio, ad earum pertingere cognitionem. Pari iure congruum sit, eas quæ se Canonicas profitentur, communem cum viris tolerare vitam, vt ne quid scandali exoriatur nostri causa: quin studeamus potiùs exhibere nos cæteris omnibus irreprehensibiles. *Scientes* (ait Apostolus) *timorem Domini, suademus hominibus, Deo autem manifesti sumus.* Metuendum sanè nobis, ceu dictum est, ne qui per nos in scandalum vllum incidant, cùm dicat Dominus, quia melius est vt lapis molaris pendeat à collo, & is proiiciatur in mare, quàm vt scandalizet vnum ex his pusillis. Itaque vt à facie serpentis, & à perplexo quopiam peccato, ita & ab istis porrò secedendum, quòd præsentaneam adferat mortem illarum consuetudo iis qui vitam exercent monasticam. Nec illarum declinanda solum colloquia, sed & de eis cogitationem ab radice conuelli oportere docet Parœmiastes: *Ne des diuitias mulieri* mentem tuam, vitam denique & consilium. Alius: *Cum cantatrice assiduus ne esto, nequando capiaris in argutis operibus illius.* Quin & Esaiam de istis arbitror loqui: *Pro eo quòd exaltatæ sunt filiæ tuæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nictibus oculorū:* & quæ sequũtur. Et inducit, *Et Dominus reuelabit habitū illarū in die illa:* Id quod nunc tēporis contigisse arbitror, per aduētum Chaldæorū.

Vel hinc disce Lutherane vota religiosorum non esse nouitia.

Canonica.

2. Cor. 5.

Matth. 18.

Prou. 31.

Esai. 3.

A καλὸν οὖν ἐστὶν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις παραιτεῖσθαι, καὶ μὴ ἐνδελεχίζειν αὐταῖς, ἵνα μὴ ἐμπλακέντες εἰς τὰ αὐτῶν δίκτυα, κινδυνεύσωμεν ῥυσθῆναι, ὥσπερ τὰ ἐμπεσόντα ζωΰφια ἐν τῷ ἱστῷ τῆς ἀράχνης· μάλιστα ἡμεῖς οἱ τῶν οἰκείων ἀποταξάμενοι, καὶ ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ ἀναθέμενοι, οὐ χρείαν ἔχομεν τῆς ματαίας αὐτῶν καὶ ψυχοβλαβοῦς συντυχίας, ἵνα μὴ γένηταί τι ἄλογος ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν. ὁ γὰρ φιλαμάρτητος δαίμων πολλὰ μηχανᾶται καθ' ἡμῶν·
B ὑποβάλλει αὐταῖς παρακαλεῖν μετὰ ποτνιασμοῦ καὶ δακρύων, συνεχῶς ἐπισκέπτεσθαι αὐτὰς, καὶ προσνοεῖν διὰ τὸν τοῦ Κυρίου μισθόν. πειθόμενοι δὲ αὐταῖς, αἴρομεν ἀντιμισθίαν, δυσίατα ἕλκη ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ λογισμοὺς αἰσχροὺς καὶ λοιπὸν, ἡ καρδία ταρασσομένη κολάζεται ὡς ἐπιδημιῶν τινῶν ὄντων αὐτῇ, ἔνθα καὶ ἔνθα τοῦ νοὸς καὶ τοῦ πάθους. ματαιοσύνη οὖν ἡμῖν ἐστὶν, καθὼς προείρηται, ἀφέντας γονεῖς, καὶ ἀδελφοὺς, κτᾶσθαι συντυχίας εἰς
C ψυχῆς ἀπώλειαν. ὅλως γὰρ ἀνάρμοστόν ἐστιν ἀνθρώπῳ ἀσκῆσαι βουλομένῳ, μετὰ γυναικὸς ἐσθίειν, καὶ πίνειν, ἢ ὑπὸ γυναικὸς ὑπηρετεῖσθαι, ἢ προσνοεῖν γυναικῶν, ἢ ὅλως μετ' αὐτῶν ἔχειν γνῶσιν. ὁμοίως δὲ καὶ κανονικαῖς ἀνάρμοστόν ἐστι συνδιάγειν μετὰ ἀνδρῶν, πρὸς τὸ μηδένα σκανδαλίζεσθαι δι' ἡμῶν, ἀλλ' ἵνα ὦμεν πᾶσιν ἀπρόσκοποι. εἰδότες γὰρ, φησὶν, τὸν φόβον τοῦ Κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν, Θεῷ δὲ πεφανερώμεθα. φοβηθῶμεν τοίνυν, ὡς εἴρηται, τοῦ σκανδαλίσαι τινὰς, ἀκούοντες τοῦ Κυρίου,
D λέγοντος, ὅτι συμφέρει ἵνα λίθος μυλικὸς κρεμασθῇ περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. χρὴ οὖν ὡς ἀπὸ προσώπου ὄφεως, καὶ ἁμαρτίας μεγάλης φεύγειν ἀπ' αὐτῶν, διὰ τὸ θανατηφόρον εἶναι τοῖς βουλομένοις ἀσκεῖν, οὐ μόνον τὴν αὐτῶν ὁμιλίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνθύμησιν. διδάσκει δὲ ἡμᾶς τοῦτο ὁ παροιμιαστὴς λέγων, μὴ δῷς σὸν πλοῦτον
E γυναικὶ καὶ τὸν σὸν νοῦν, εἰς ὑστεροβουλίαν. καὶ ἄλλος· μετὰ ψαλλούσης μὴ ἐνδελέχιζε, μήποτε ἁλῷς ἐν τοῖς ἐπιχειρήμασιν αὐτῆς. οἶμαι δὲ καὶ τὸν Ἡσαΐαν, περὶ αὐτῶν λέγειν, ἀνθ' ὧν ὑψώθησαν αἱ θυγατέρες Σιὼν, καὶ ἐπορεύθησαν ὑψηλῷ τραχήλῳ καὶ ἐν νεύμασιν ὀφθαλμῶν. καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ὑπάγει, καὶ ὁ Κύριος ἀποκαλύψει τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. ὅπερ ἀπέβη ὡς ὑπολαμβάνω, ἐπὶ τῆς νῦν παρουσίας τῶν Χαλδαίων.

λέγει δὲ ἀλλαχοῦ, παρθένον μὴ καταμάνθανε, μήποτε σκανδαλισθῇς ἐν τοῖς ἐπιτιμίοις αὐτῆς. καὶ αὖθις, οἶνος καὶ γυναῖκες, ἀποστήσουσι καρδίας συνετῶν. καὶ ὁ Ἐκκλησιαστὴς, πικρότερον ὑπὲρ θάνατον συζητεῖν γυναῖκα, ἥτις ἐστὶ θήρευμα, καὶ σαγήνη καρδία αὐτῆς· δεσμὸς εἰς χεῖρας αὐτῆς· ἀγαθὸς πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἁμαρτάνων συλληφθήσεται ἐν αὐτῇ. καὶ ἐπιφέρει· εὐφραίνου νεανίσκε ἐν νεότητί σου, καὶ περιπάτει ἐν ὁδοῖς ἄμωμος, καὶ μὴ ἐν ὁράσει ὀφθαλμῶν σου, καὶ γνῶθι ὅτι ἐπὶ πᾶσι τούτοις, ὅτι ἄξει σε ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν. ὡσαύτως καὶ ὁ ἀπόστολος· τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ· ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὰ εἴτε κακά. ἡμεῖς οὖν οἱ δοκοῦντες εἰδέναι τὰς γραφάς, καὶ μὴ φυλάσσοντες, περισσοτέρως ἔχομεν ἐγκληθῆναι ὑπὲρ τοὺς μὴ εἰδότας, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὅτι ἐκεῖνος ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, καὶ μὴ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς. καὶ ἐπάγει, παντὶ ᾧ ἐδόθη πολλά, περισσότερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Περὶ πορνείας. Λόγος ιθ'.

Τὸ πάθος τῆς πορνείας τὸ πολυσχιδὲς ἐκ τῆς συντυχίας τῶν γυναικῶν ἐπηύξηται· ῥᾳδίως γὰρ ἐναποτίθεται ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου τὰς κολακευτικὰς ὁμιλίας τῶν σοβαρῶν γυναικῶν τὸ ἔντεχνον δέλεαρ. οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διπλοῦς καθέστηκεν ὁ τῆς πορνείας δαίμων, ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι συνιστάμενος. καὶ τούτου χάριν, διπλῆν κατ' αὐτοῦ χρὴ τὴν πάλην ἀναδέξασθαι. οὐ γὰρ ἱκανὴ ὑπάρχει μόνη ἡ σωματικὴ νηστεία, ἵνα κτήσηταί τις τελείαν σωφροσύνην, καὶ ἁγνείαν, εἰ μὴ καρδίας ὑπάρξῃ συντετριμμός, καὶ εὐχὴ ἐκτενὴς πρὸς Θεόν, καὶ τῶν γραφῶν πυκνὴ μελέτη, καὶ κάματος καὶ ἐργόχειρον, ἅπερ δύνανται τὰς ἀτάκτους τῆς ψυχῆς ὁρμὰς συστέλλειν. πρό γε πάντων συμβάλλεται ταπείνωσις ψυχῆς, ἧς χωρὶς οὔτε πορνείας, οὔτε τῶν ἄλλων παθῶν δυνατόν τις περιγενέσθαι. χρὴ δὲ τὴν καρδίαν πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν ἀπὸ ῥυπαρῶν λογισμῶν. ἐκ γὰρ ταύτης ἐξέρχονται κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν διαλογισμοὶ πονηροί. Εἰ οὖν ἐστιν ἡμῖν κατὰ τὸν ἀπόστολον νομίμως ἀθλῆσαι καὶ στεφανωθῆναι, νικήσαντας τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα τῆς πορνείας, μὴ τῇ ἡμετέρᾳ δυνάμει, ἢ ἀσκήσει θαρρήσωμεν, ἀλλὰ τῇ τοῦ δεσπότου Θεοῦ βοηθείᾳ. οὐ παύεται γὰρ ἄνθρωπος πολεμούμενος ὑπὸ τοῦ πνεύματος τούτου ἕως οὗ ἐν ἀληθείᾳ πιστεύσῃ, ὅτι οὐχὶ ἰδίᾳ σπουδῇ, καὶ καμάτῳ,

A Dicit autẽ & alio loco: *Virginem ne complectaris, ne fortè scandalizeris in increpationibus illius.* Rursus: *Vinum & mulieres apostatare faciunt corda intelligentium.* Proinde Ecclesiastes: *Amarius morte est, conuersari cum muliere; Ipsa enim laqueus venatoris est, & sagena cor illius, vinculum in manus eius. Bonus ante faciem Dei, submouebitur ab ea: qui peccat, comprehendetur in ea.* Infert: *Lætare iuuenis in adolescentia tua, & ambula in vijs innocens & immaculatus, & in conspectu oculorum tuorum, & scito quia pro his omnibus adducet te Deus in iudicium.* Nec aliter Apostolus: *Omnes enim nos manifestari oportet* B *ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, quæ gessit; siue bonum siue malum.* Nos igitur qui cæteris scripturarum cognitionem administramus, nec tamen eas explemus opere, multò præ ignaris istis atrocius manet iudicium, iuxta verbum Domini dicentis; *Quia seruus qui nouit voluntatem Domini sui, nec fecit secundum illam, vapulabit multis.* Inducit: *Ab omni cui multùm donatum est, plus repetent ab eo.* Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Ecc. 7. — *2. Cor. 5.* — *Luc 12.*

C

De Fornicatione.

HOMILIA XIX.

FOrnicationis affectus multifidus quidem ex familiari cooritur & surgit mulierum consuetudine. Nullo enim negotio assentatrix illa & illex congressio procacium mulierum, se hominis inserit cordi illecebra, veteratoriæ artis perquam plena. Neque id simplex malum; cùm fornicationis Dæmonem duplicem esse constet. Est enim, qui aduersus animam est, & qui aduersum corpus conspirat. D Istius rei gratia agon duplex nobis excipiendus aduersus impurum hunc. Neque enim sustinendo huic conflictui satis fuerit corporale ieiunium, solùm si adsit, vt hoste triumphato palmarium reportes perfectæ sobrietatis & castimoniæ. Etenim necesse sit, adsint hæc comites; cordis contritio, deprecatio iugis ad Deum, crebra meditatio scripturarum: His adde laborem, & manuariam industriam. Sanè possunt hæc, insolescentes atque importunos animæ motus supprimere. Præ his omnibus plurimum adfert emolumenti animæ sese deiicientis humiliatio: qua sine, non E fornicationem, non vllam aliarum passionum peruincere quis potuerit. Peruigili itaque custodia asseruandum cor; ne quid insynceræ cogitationis irrepat alicunde. Iuxta enim Dominicam vocem, *Ex carne exeunt cogitationes malæ.* Tametsi in nostra repositum potestate est, iuxta Apostoli sententiam, vt agonem hunc sustineamus legitimè & coronemur: si quando tamen dabitur aduersus hunc spurcissimum fornicationis spiritum, victricem palmam obtinere: non eò pertingere nos potuisse confitendum propriis viribus aut monastica exercitatione, sed Domini auxilio. Neq; enim homini cõtingat requietũ esse ab impugnatione istius impuri spiritus, donec verissimè crediderit se nullo pacto, aut studio aut laboribus propriis

Fornicationis fomes consuetus mulierũ. — *Medicina spirituales cõtra fornicationẽ.* — *Animæ humilitas, vitiis omnibus medetur.* — *Matth. 15.* — *Fornicationẽ vicisse: à Deo est.*

emancipari posse ab eiusmodi morbo, sed A Dei non solùm protectione ac præsidio. Non igitur malum fuerit ad depulsionem aduersarij, corporisque tuendam castitatem, priusquam vos sopor premat, hanc vt ad Deum effundatis in cubili orationem:

S. P. Antiochi ante somnum dicenda oratio.

Ad quietem soporis nobis consedentibus, indulge (mi Domine) requiem corporis: tuere nos, ne tenebricosa peccati istius inuoluamur caligine: eripe nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, concede, in timore tuo ritè vt B corporis perficiamus sanctificationem. Submoue nos ab omni demulcente lenocinio illecebrosæ voluptatis, per tenebras noctis huius. Impetus passionum seda, ac iube conquiescere. Ignitam extingue tentationem corporis istius. Rebellionem carnis acriùs insolescentem discute. Vitiosam affectionem corporis, & carnis prudentiam consopi, & fac in nobis obdormiscere. Da nobis tranquilli soporis cubile. Peruigiles concede cogitationes ac mentem sobrium, ne nos grauis C opprimat sopor, sed qui nos reddat excitatiores ad exhibendum tibi munus nocturnæ ac matutinæ Liturgiæ. Peruigilium noctis nobis clementi impertire gratia tua, ad illustrandam hymnis gloriam magnificentissimi tui nominis, Patris, Filij, & Spiritus sancti, in sæcula. Amen.

Nocturna & matutina Liturgia.

Mulierum colloquia fugienda.

Egregium planè vti priùs dictum est, sagenas illas atque irritamenta mulierum nos ad se prolicientium auersari, & ab earum se submouere colloquiis. Hoc enim sapientissi- D mus alioqui Salomon doctrinæ experientia cùm didicisset, omnes nos in commune admonet, dicens: *Ne attende ad mulierem malam, mel enim distillat à labiis mulieris fornicariæ, & ad tempus impinguat guttur suum: in nouissimo autem felle amarius quid inuenies: ne igitur oculum tuum intendas in eam.* Rursus: *Ne obuiam procedas mulieri meretrici, ne fortè incidas in laqueos illius:* Inducit, *Quis alligabit ignem in sinu, vestimenta verò non comburet? aut ambulabit aliquis super carbones ignis, & pedes illi non ardebunt? sic non innocens erit omnis qui tangit eam.* Sed & lex dicit: *Non fornicaberis: qui fornicatus* E *fuerit cum vxore proximi sui, morte morietur.* Dauid autem: *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Propheta Osee aduersus populi peccata se discrucians dicebat, *Spiritu fornicationis seducti sunt, & populus intelligens adhæsit meretrici:* Rursus, *Fornicantes exfornicati sunt, dilexerunt ignominiam.* Iterum, *Spiritus fornicationis est in eis, Dominum autem non cognouerunt.* Apostolus per Epistolam dicit: *Fugite fornicationem, omne peccatum quod fecit homo extra corpus est. qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat.*

Prou. 5.

Prou. 6.

Leuit. 20.

Osea 4.

1. Cor. 6.

ἀλλὰ τῇ τοῦ Θεοῦ σκέπῃ καὶ βοηθείᾳ ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου ταύτης.

Καλὸν οὖν ἐστιν εἰς ἀποτροπὴν τοῦ ἐναντίου, καὶ ἁγνείας σώματος, πρὸ ὕπνου ἐπὶ κοίτης τό.

Δὸς ἡμῖν δέσποτα, εἰς ὕπνον ἀπιοῦσιν, ἀνάπαυσιν σώματος, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ζοφεροῦ ὕπνου τῆς ἁμαρτίας· ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος. δὸς ἡμῖν ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ σου· καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης σκοτεινῆς καὶ νυκτερινῆς ἡδυπαθείας. παῦσον τὰς ὁρμὰς τῶν παθῶν· σβέσον τὴν τοῦ σώματος πύρωσιν· τὰς τῆς σαρκὸς ἐπαναστάσεις κατάργησον· τὰ σωματικὰ πάθη, τῆς τε σαρκὸς τὰ φρονήματα κοίμησον· δώρησαι ἡμῖν ὁ Θεὸς γρήγορον νοῦν, σώφρονα λογισμὸν, καρδίαν νήφουσαν, ὕπνον ἐλαφρὸν, καὶ πάσης σατανικῆς φαντασίας ἀπηλλαγμένον· καὶ διέγειρον ἡμᾶς πρὸς τὰς νυκτερινὰς καὶ ἑωθινὰς λειτουργίας. παννύχιον ἡμῖν τὴν σὴν δοξολογίαν χάρισαι, τοῦ ὑμνεῖν τὸ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Καλὸν οὖν ἐστιν, ὡς προείρηται, τὰς σαγήνας καὶ τὰ ἄγκιστρα τῶν γυναικῶν ἀποφεύγειν, καὶ στέλλεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ὁ γὰρ σοφώτατος Σολομὼν τὴν πεῖραν προειληφὼς πᾶσι παραινεῖ λέγων· μὴ πρόσεχε φαύλῃ γυναικί, μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, ἣ πρὸς καιρὸν λιπαίνει τὸν φάρυγγα· ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὑρήσεις· μὴ ἐπιστήσῃς οὖν σὸν ὄμμα ἐπ' αὐτήν. καὶ πάλιν, μὴ πρόσεχε φαύλῃ γυναικί, [τῆς γὰρ ἀφροσύνης οἱ πόδες κατάγουσι τοὺς χρωμένους αὐτῇ μετὰ θανάτου εἰς τὸν ᾅδην. μακρὰν ποίησον ἀπ' αὐτῆς σὴν ὁδόν. καὶ πάλιν, μὴ ἀπάντα γυναικὶ ἑταιριζομένῃ, μήποτε ἐμπέσῃς εἰς τὰς παγίδας αὐτῆς. καὶ ἐπάγει, ἀποδύσῃ.] ὡς πῦρ ἐν κόλπῳ, τὰ δὲ ἱμάτια οὐ κατακαύσει; ἢ περιπατήσει τις ἐπ' ἀνθράκων πυρὸς, τοὺς δὲ πόδας οὐ κατακαύσει; ὡσαύτως οὐκ ἀθωωθήσεται πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῆς. καὶ ὁ νόμος φησὶν, οὐ πορνεύσεις, οὐ μοιχεύσεις· ὃς ἂν μοιχεύσῃ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίου αὐτοῦ, θανάτῳ τελευτάτω. καὶ ὁ Δαβὶδ, μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος, καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις. καὶ ὁ προφήτης Ὠσηὲ, ἀλγούμενος περὶ τοῦ λαοῦ ἔλεγε, πνεύματι πορνείας ἐπλανήθησαν, καὶ ὁ λαὸς ὁ συνιὼν συνεπλέκετο μετὰ πόρνης. καὶ αὖθις, πορνεύοντες ἐξεπόρνευσαν, ἠγάπησαν ἀτιμίαν. καὶ πάλιν, πνεῦμα πορνείας ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, τὸν δὲ Κύριον οὐκ ἔγνωσαν. ὁ δὲ ἀπόστολος ἐπιστέλλει λέγων· φεύγετε τὴν πορνείαν, πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει.

Interr,

καὶ ἐπιφέρει· Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, ὃ ἔχετε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ; καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. καὶ ἐν τοῖς ὄντως πιστοῖς, τοῖς πνεῦμα Θεοῦ ἔχουσιν, οὐδὲν σαρκικὸν δύναται εἶναι· ἅτινά ἐστι, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια· καὶ τὰ ἑξῆς. οἱ γὰρ σαρκοφθόροι, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ἤδη γὰρ οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἀπέθανον. ὁ δὲ παροιμιαστής φησιν, ἀπόστρεψον ὀφθαλμὸν ἀπὸ γυναικὸς εὐμόρφου· ἐν γὰρ κάλλει γυναικῶν πολλοὶ ἐπλανήθησαν. καὶ, μὴ συμβολοκοπήσῃς μετ᾽ αὐτῆς ἐν οἴνῳ, μήποτε ἐκκλίνῃ ἡ ψυχή σου ἐπ᾽ αὐτῇ, καὶ τῷ πνεύματί σου ὀλισθήσῃ εἰς ἀπώλειαν. ἄλλος δὲ, πορνεία γυναικὸς ἐν μετεωρισμοῖς ὀφθαλμῶν. ἐπίγνωθι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις. καὶ αὖθις ὁ Παῦλος, Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστιν; ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποιήσω μέλη πόρνης; ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἓν σῶμά ἐστι; καὶ πάλιν, Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε; καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐνοικεῖ ἐν ὑμῖν; καὶ ἐμβριθέστερον ἐπάγει, εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς. καὶ πάλιν, πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ. καὶ πάλιν, καὶ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ σώματος, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον. ὁ δὲ Κύριος, λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. τῷ Θεῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ σωφροσύνης. Λόγος κʹ.

Η σωφροσύνη, τιμία καὶ ἐπαινετὴ, καὶ εὐπαρρησίαστος παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, καὶ ἐκτὸς βασκανίας ὑπάρχει· εἰ δὲ καί τινες δυσμενεῖς εἰωθότες συκοφαντεῖν τοὺς δι᾽ αὐτῆς βουλομένους τῷ Θεῷ προσοικειοῦσθαι, ἡ ἀλήθεια διαρρήδην δείκνυται· καθὼς ἐπὶ τῷ Ἰωσὴφ, καὶ τῇ μακαρίᾳ Σωσάννῃ τῇ κατὰ τὸν Δανιήλ. αὕτη γὰρ εἵλετο μᾶλλον τὸν πρόσκαιρον θάνατον, ἤπερ τὸν τῆς σωφροσύνης ζημιωθῆναι στέφανον. καὶ ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν τοῦ Δανιὴλ (οὕτως γὰρ ἑρμηνεύεται) τοὺς κριτὰς τῆς βασκανίας κατέκρινεν, καὶ τὴν σώφρονα ἐλευθέραν ἀπέδειξεν, καὶ ἐκ θανάτου ἐρρύσατο. οὕτως καὶ ὁ Ἰωσὴφ συκοφαντούμενος παρὰ τῆς Αἰγυπτίας, καὶ ἐν τῇ εἱρκτῇ κατακλεισθεὶς, οὐ μετὰ τὸ πολὺ διέπειν τὴν Αἴγυπτον ἔλαχεν. καὶ ἡ νίκη τῆς σωφροσύνης αὐτοῦ οὐ μόνον κατάδηλος τοῖς τότε γέγονεν, ἀλλὰ καὶ πάσαις ταῖς μετέπειτα γενεαῖς, ὥσπερ στήλη καὶ ὑπογραμμὸς ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγέγραπται. καὶ ἡ

A Infert, *Nescitis quia corpora vestra templum sunt Spiritus sancti qui habitat in vobis: quod habetis à Deo? & non estis vestri? empti enim estis pretio.* Qui enim fidem de Deo genuinam habent ac synceram, vtique & Spiritum habent Dei; & nihil esse in illis potest carnale; cuiusmodi sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, & cętera. Neque enim qui propriam domum corrumpunt, hæreditabunt regnum Dei: qui enim talia agunt, mortui iam sunt. Sed & Parœmiastes. *Auerte oculum à muliere formosa: In specie enim mulierum multi exerrauerunt:* Et, *Ne veles cum illa* B *accumbere in vino, ne fortè declinet anima tua ad illam, & spiritus tuus labatur in perditionem.* Alius item: *Fornicatio mulieris in extollentia oculorum.* Et, *Scito quia in medio laqueorum habitas* Iterum Paulus: *Nescitis, quia corpora vestra membra sunt Christi? tollam ergo membra Christi, & faciam membra meretricis? nunquid non scitis quia qui adhæret meretrici, vnum corpus est?* Rursus: *Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* Sed & acrimonia asperiore vsus, inducit: *Si quis templum Dei corruperit, corrumpet illum Deus: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Ite- C rum: *Fornicatio autem & immunditia ne nominetur quidem in vobis. Hæc enim voluntas Dei est, sanctificatio vestra. Abstinete vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrûm, suum vas possidere in sanctificatione & honore.* Rursum: *Et sanctimoniam corporis, sine qua nemo videbit Dominum.* Dominus item: *Qui reliquerit vxorem suam nisi causa fornicationis, & duxerit aliam, mæchatur.* Et: *Qui repudiatam duxerit, mæchatur.* Deum nostrum addecet gloria in sæcula. Amen.

Eccl 9. Eccl 26. Eccl 9. 1.Cor.6. Ephes.5.

De Castitate HOMILIA XX.

D CASTITAS, honoris est præcipui, ac laude digna, & quæ apud Deum & homines plurimùm obtinet ingenuæ libertatis ac fiduciæ, extra omnem inuidiæ aleam consistens: tametsi comperiantur nonnulli qui consueuerint infensis linguis traducere ac sugillare eos qui hac comite contendunt diuinæ gratiæ sibi conciliare fauorem. Veritas dicti luculenter declaratur exemplo Ioseph ac beatæ illius Susannæ apud Danielem. Maluit enim E hæc temporariæ mortis discrimen adire, quàm vt coronæ suæ castitatis vlla ex parte inferret contumeliam & detrimentum: Et iudicium Dei (hoc est, Daniel, hæc enim nominis istius est interpretatio) iudices damnauit inuidiæ: castimoniam verò pudicæ mulieris re ipsa docuit esse intentati flagitij liberam, eámque subduxit morti. Nec secùs contigit beato Ioseph, qui intoleranda calumnia appetitus per Ægyptiam, eôque in carceris ergastulo conclusus, non adeò post multùm velut sortitò accepit Ægypti gubernacula. Nec istis solùm qui ea ætate supererant, virtus tantæ castitatis inclaruit, sed & ea prodita memoriæ est, & adscripta sacris Bibliis tanquam columna ac monumentum ad memoriam posteritatis in omnes futuras generationes,

Castitas, calumniis aliquando traducitur.

Castitas Ioseph & Susanna. Dan. 13.

Sareptana illa vidua, merito castimoniæ atque hospitalitatis, pudica cùm esset ac sancta, magnum illū Heliā promeruit excipere hospitio, vtq; filius suus ad vitā postliminio reuocaretur precibus Prophetæ. Similem in modū magnus Gregorius Neocæsareæ Episcopus gētiles alioqui parētes cùm haberet, ipse etiā dū gentilis, ab ipso ætatis flore, intemerataq; castitatis pudorē custodiuit: cuius gratia dignus habit⁹ est qui doctrice Matre Domini atq; Euangelista Ioanne mysteriū condisceret fidei, denique hic orbi inclaruit mirabiliū opifex operum. Amatores siquidem pudicitiæ & integritatis, non in hac modò vita laudē referūt, sed & coronā decoris & palliū castitatis reportabūt de manu Domini; secumque dicet: *Exulta nūc anima mea in Domino: Induit enim me pallio salutari, & indumento lætitiæ, quasi sponso circūposuit mihi mitrā, & quasi sponsam adornauit me mundo.* Hi fulgebunt in regno patris, si modò non fictè reliquas sibi cōciliarint virtutes, quibus pulchrè conueniat cū vna hac castitate. Illic istis videbitur vita & lōgiturnitas dierum trāquilla prorsus & ab omni submota intēperie: ab eo enim regno procul fugit dolor, mœror, ac gemitus lōgissimè seiūcta sunt. Perfectè castus omni ex parte cōmunit ac custodit se. Audiui enim de Rege quopiā à fide alieno: Is Ephesi cùm vidisset sacrificulā quandam decore admirabili præcellētem; ex Epheso eā cōfestim emisit, veritus ne quis illā violēta impressione subigeret, & indecori in illam quidpiā admitteretur. Cyrus proinde Persarū rex Tympanistriam (cui, omniū testimonio, admirabilis & supra quàm credi posset, tribuebatur elegātia corporis) ne videre quidē sustinuit. Quòd si talia suo asseuerāt testimonio à fide exotici, & à salutari vnctione alieni; quid nos non conueniat præ illis tātò efficere, qui Christi ex professo discipuli sumus? Necesse igitur sit; tēperemus nobis non à collocutione modò, sed & ab aspectu, qui quidē via est recta deducens ad operationē flagitij.* Esto; ad opus vsque nō progrediatur, aliquousque tamen defœdat cogitationē ac mœchū efficit talē captiuū. Quis (quæso) eousque temeritatis prouectus est, qui cùm in alienam pulchritudinē continenter & pressiùs defigat oculos, dicere ausit nulla hinc se ex parte lædi? Hoc perquam difficilè sit. Maximè quidem omnium, vitandi sunt mulierum congressus assidui. Quòd si necesse fuerit, oculi quoque dispalantes ac vagi, velut iniecto fræno coërcendi sunt. Hoc, se fecisse Iob irreprehensibilis & pudicus, cum amicis suis differens ait: *Si secutum est cor meum mulierem viri alterius, & si insidiator fui ad ianuas eius, placeat vtique vxor mea alteri; Furor enim iræ irretentibilis est contaminare vxorem viri; Ignis enim est omnes consumens partes: quemcumque adoriatur, ab radice ipsa hunc perdet.* Beatus insuper Paulus per epistolam admonet dicens; *Obsecro igitur vos (fratres) per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam sanctā, Deo bene placentem.*

Gregorij Neocæsariensis intemerata castitas.

Perfectè castus, omni ex parte se custodit.

Xenophon, in Pædia Cyri, & Plutarchus.

Aspectus est via recta ad fornicationē. Si nescis oculi sunt in amore duces.

Iob 31.9.

Rom. 12.

Σαρεφθία χήρα, διὰ τὴν σωφροσύνην, καὶ φιλοξενίαν, ἁγνὴ οὖσα, καὶ ὁσία, ἠξιώθη τὸν μέγαν Ἡλίαν ὑποδέξασθαι. καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς ὑπ' αὐτοῦ ζωοποιηθῆναι. ὡσαύτως καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ Νεοκαισαρείας ἐπίσκοπος, Ἑλλήνων γονέων, καὶ αὐτὸς ἔτι Ἕλλην ὑπάρχων, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπιμελῶς τηρήσας τὴν σωφροσύνην, ἠξιώθη παρὰ τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου, καὶ τοῦ εὐαγγελίστου Ἰωάννου, μαθεῖν δὲ τὸ τῆς πίστεως μυστήριον, καὶ θαυματουργὸς μέγας ἀναδειχθῆναι. οἱ γὰρ τῆς σωφροσύνης ἐρασταί, οὐ μόνον τὸν ἔπαινον ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν στέφανον τοῦ κάλλους, καὶ τὸν χιτῶνα τῆς σωφροσύνης ἐκ χειρὸς Κυρίου κομίσονται· καὶ ἐροῦσιν· ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχή μου, ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· ἐνέδυσεν γάρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης ὡς νυμφίῳ περιέθηκέν μοι μίτραν, καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησεν κόσμῳ. οὗτοι ἐκλάμψουσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός, εἰ ἀληθῶς καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς κέκτηνται, τὰς ἁρμοζούσας τῇ σωφροσύνῃ. ἐκεῖ αὐτοῖς ὀφθήσεται ἡ ζωή, καὶ ἡ μακρότης τῶν ἡμερῶν, ἡ γαληνιῶσα καὶ ἀτάραχος, ἐν ᾗ ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη, καὶ στεναγμός. ὁ τέλειος σώφρων πάντοθεν ἑαυτὸν φυλάττει. ἤκουσα γὰρ περί τινος βασιλέως τῶν ἔξω, ὅτι Ἐφεσίαν ἱέρειαν ἰδὼν ὑπερβολῇ κάλλους φαινομένην, ἀνέζευξεν εὐθὺς ἐξ Ἐφέσου, φοβούμενος μὴ παρά τινος ἐκβιασθῇ, καὶ πράξῃ τι τῶν ἀτόπων. καὶ Κῦρος δὲ ὁ Πέρσης, οὐδὲ ἰδεῖν τὴν ἀσμίαν κατεδέξατο, θαυμαστόν τι καὶ ἀμήχανον κάλλος ἔχειν μαρτυρουμένην. εἰ τοίνυν καὶ τὰ προστάγματα ἔξωθεν, καὶ χωρὶς τοῦ σωτηρίου χρίσματος μαρτυροῦσιν ταῦτα, πόσον μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τοῦ Χριστοῦ φοιτηταί. ἀναγκαῖον οὖν ἐστιν ἐγκρατεύεσθαι, καὶ κρατεῖν, οὐ μόνον λαλιᾶς, ἀλλὰ καὶ ὁράσεως· ἡ γὰρ συνεχὴς θέα, ὁδός ἐστιν ἡ ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ἄγουσα. εἰ δὲ καὶ εἰς ἔργον μὴ προβαίνει, τέως τὸν λογισμὸν μολύνει, καὶ μοιχὸν ἀποτελεῖ τὸν ἁλόντα. τίς τοσοῦτόν ἐστιν τολμηρός, ὃς τοῖς ἀλλοτρίοις συνεχῶς κατοπτεύων κάλλεσιν, λέγει, μηδὲ δὲ παρὰ πᾶν παραβλάπτεσθαι; εἰ δὲ τοῦτο δύσκολον. χρὴ μάλιστα φεύγειν τὰς συνεχεῖς τῶν γυναικῶν ἐντεύξεις. εἰ δὲ ἀνάγκη χαλινοῦν τοὺς ὀφθαλμούς, ὁ ἄμεμπτος καὶ σώφρων Ἰὼβ τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις διαλεγόμενός φησιν, εἰ δὲ καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ καρδία μου γυναικὶ ἀνδρὸς ἑτέρου, εἰ καὶ ἔγκαθετος ἐγενόμην ἐπὶ θύραις αὐτῆς, ἀρέσαι ἄρα καὶ ἡ γυνή μου ἑτέρῳ. θυμὸς γὰρ ὀργῆς ἀκατάσχετος τοῦ μιᾶναι γυναῖκα ἀνδρός· πῦρ γάρ ἐστι καιόμενον ἐπὶ πάντων τῶν μερῶν, ᾧ δ' ἂν ἐπέλθῃ, ἐκ ῥιζῶν ἀπώλεσεν. καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἐπιστέλλων νουθετεῖ· παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ.

A φησὶ δὲ Τίτῳ, Πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνούς, σώφρονας. Πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἱεροπρεπεῖς, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνάς. καὶ αὖθις, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως, καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι. καὶ Τιμοθέῳ, χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. καὶ ἐπάγει, ἡ δὲ ὄντως χήρα, καὶ μεμονωμένη, ἤλπισεν ἐπὶ τὸν Θεόν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας· καθὼς καὶ ἡ
B ὁσία Ἄννα, ἡ θυγάτηρ Φανουήλ, ζήσασα μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς σωφρόνως ἔτη ἑπτά, ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, καθὰ τὸ εὐαγγέλιον διαγορεύει, καὶ αὐτὴ χήρα οὖσα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα τῷ Κυρίῳ· καὶ προφητείας ἀξιωθεῖσα, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλάλει πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ περὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ παρθενίας. Λόγος κα'.

C Η ΠΑΡΘΕΝΙΑ πλησιάζει μὲν τῇ σωφροσύνῃ, ἀνωτέρα δὲ καὶ αὐτῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν τυγχάνουσα, τοῖς ἀγγέλοις συναμιλλᾶται, καὶ Θεῷ πλησιάζει διὰ τὴν καθαρότητα. μέγα οὖν ὡς ἀληθῶς τὸ κτῆμα τῆς παρθενίας, καὶ ἀγγελικόν, καὶ οὐράνιον. τεκμήριον δέ, ὅτι οὐ ταχέως ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς εὑρίσκομεν ταύτῃ τῇ ἀρετῇ διαπρέψαντα πρὸ τοῦ νόμου. καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ οὐκ ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν τινα, εἰ μὴ τὸν ἐπίγειον ἄγγελον, καὶ οὐράνιον ἄνθρωπον Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην,
D καὶ τὸν τούτου φοιτητὴν Ἐλισσαῖον· τάχα δέ, καὶ Ἱερεμίαν, καὶ ἄλλους τινὰς ἐναριθμήσειεν ἐν τοῖς προφήταις, καὶ τὸν μέγαν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν γενόμενον, τὸν παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης μεσίτην. οὗτος γὰρ ἀληθινὸς παρθένος, σώματι καὶ πνεύματι· ὃς διὰ τὸ εἰλικρινές, καὶ τὸ καθαρὸν τοῦ βίου, οὐ μόνον φίλος τοῦ νυμφίου ἐκλήθη, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν κατηξιώθη βαπτίσαι τὸν Κύριον. καὶ πλείω τούτων, οὐκ ἄν τις δείξῃ, ἐν τοῖς πρὸ νόμου καὶ νόμῳ τινάς, διὰ τῆς παρθενίας τῷ Θεῷ εὐαρεστήσαντας. παρὰ δὲ
E Ἕλλησι καὶ αὐτοῖς λεγομένοις αὐτῶν φιλοσόφοις, οὐ μόνον δὲ ὅτι οὐδέπω ἐφάνη παρθενία, ἀλλ' οὐδὲ πιστεύουσι τινὰ ἄνθρωπον σῶμα περικείμενον, ταύτῃ αὐτοφθαλμῆσαι· καὶ δικαίως· πῶς γὰρ πιστεύσωσι περὶ παρθενίας, οἱ τὰ αἰσχρὰ πάθη θεοποιήσαντες, καὶ δίκην χοίρων ἐμπολιτευόμενοι, πάσῃ ἀσελγείᾳ καὶ ἀκολασίᾳ; Ἰουδαῖοι δὲ μέχρι τῆς σήμερον, παρθενίαν μὲν οὔτε

A Et ad Tirum, *Presbyteros, sobrij vt sint, pudici, casti: Anus similiter vt sint in habitu decenter, bene docentes, vt prudentiam doceant adolescentulas, vt viros suos ament, filios diligant: prudentes, castas.* Rursum: *Vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè & iustè & piè viuamus in hoc seculo.* Timotheo quoque: *Viduas honora quæ verè viduæ sunt*: Inducit, *Quæ autem verè vidua est & desolata, speret in Deum & instet obsecrationibus & orationibus nocte & die*: quemadmodum sancta illa Anna, filia Phanuël, quæ cùm viro caste vixerat annis septem à virginitate sua: (iuxta Euangelicam narrationem:) Et hæc vidua
B ad annos vsque octoginta quatuor prouecta, non descendebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens Deo, & prophetico spiritu pro vitæ merito illustrata; eadem hora superueniens confitebatur Domino & loquebatur omnibus expectantibus redemptionem Ierusalem, de Domino ac Deo & saluatore nostro Iesu Christo; cui gloria in secula sæculorum. Amen.

Tim. 2.
Vel, vt abnegata impietate & secularibus desiderijs. &c. Videtur hic, non pro sobriè, sed pro castè, & pudicè, sumi.
1. Tim. 5.
Luc. 20.

De virginitate. HOMILIA XXI.

C VIRGINITAS, propinqua germanitate cohęret castitati. Est autē hac & cæteris partibus cōtinentię superior, quippe quæ cū Angelis ipsis proximè cōgreditur, ac Deo propinquar per integritatē ac munditiam. Nō igitur mediocris prærogatiuæ est, possessio virginitatis, angelicæ puritatis æmula cùm sit, eóq; cœlestis. Huiusce dicti mei argumentū est, quòd non vsque adeò promptū sit, in diuinis literis quempiā inuenisse qui perpeti tenore secūdū eā, vitā instituerit, aut ipsam illustrarit virtutis nomine ante legē. Sed ne legis quidē tempore, facilè quis vllū enumeret; nisi angelū illū ter-
D restrē, ac planè cœlestē hominē Heliā Thesbitē, & huius discipulū Helizęū. His fortè accēsendus venit Hieremias. Alios itē quis fortasse adnumeret, sed inter Prophetas adde his eximium illum in mulierum natis, veteris nouiq; testamēti mediatorē. Hic integer ac verus corpore simul & spiritu virgo cū esset, ob vitę syncēritatem ac mūdiciam non vocari solùm promeruit amicus spōsi, sed & dignus habitus qui ipsum Dominum lymphis tingeret sacri Baptismatis. Hos præter, nemo argumētis euicerit, vllū per virginitatē probasse se Deo, eorū qui vel legislationem præiuerint, vel vixerint sub
E lege. Proinde apud gentiles (adde & eos qui in his Philosophi dicuntur) non solùm virginitas syncera nunquam suum exeruit splendorem; sed nec credūt vllum hominem corporis fragilitate circūdatum proprus illam perspexisse oculis. Iure id: quo enim pacto isti fidem commodent de virginitate disserēti, qui Deos suòs totius spurcitiæ & obscœnitatis tutelares patronos cōstituūt? qui porcorū instar, per omnē impuritatem traducūt vitā flagitiosissimè? Iudæi vsque hodie, ne salute quidē dignātur vir-

Virginitas cęteris continentię partibus praeminet.
Helias Angelus terrestris.
Ioannes, veteris & noui testamenti mediator: lex enim vsque ad Ioannem. Luc. 16.
Dii gentilium impuri.

Iudæi, Christianorũ virginitati inuident.

ginitatem, adeò nõ exercent. A Atqui cùm apud nos Christianos perspiciant toto terrarum orbe eam suauè fragrantes & peramœnos flores exerere, ac per omnem ætatem pulchrè regi & officio fungi; isti per inuidiam eliquantur miserè & contabescunt, iuxta Prophetæ sententiam: *Peccator videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet.* Ex quo tempore Dominus noster Iesus Christus Filius sua solius erga nos benignitate ex vtero voluit sanctæ & intemeratæ Deiparæ semper virginis Mariæ, suo ad nos aduentu inclarescere mundo, simulque vires suggessit quibus obluctemur Diabolo, facilè deinceps sit virtutem perficere virginitatis, modò is ex animo velit, vt ardua sit fūctio virtutis istius: B sed & quæ bonis toto pectore Deum diligentibus per repromissionem reposita sunt, nulli obscurum longè esse præstantiora. Nulli tamen possibile ad tãtæ virtutis pertingere fastigium, nisi præsidio inuetur & erga Deũ charitatis, & animi de se quàm modestissimè sentientis, iuxta testimonium Deiparæ omni laudum genere celeberrimæ, nulli obnoxiæ vitiò, sed gloria omni dignissimæ, in hunc modũ emodulantis, *Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo:* cùm enim per hãc, subindicet, suam erga Deum charitatem: mox addit, *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.* Rursus: *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles,* C & quæ ordine sequuntur. Sed & aliquãtò priùs Gabrieli responderat; *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secũdùm verbum tuum.* His igitur clarissimè explicatum reor, quia per summam humilitatẽ & erga Deum charitatem, plena cùm esset gratiæ, promeruit sibi vestẽ pertexere virginitatis, nulla ruga decolorẽ, nulli obnoxiã reatui. Qui autẽ ad excurrendũ stadiũ eiusmodi omnibus se extricauit remoris, secũdum Apostolicã sententiam, necesse est legitimè vt certet, & ad palmam vsq; suũ promoueat agonẽ. Neq; enim isti *aduersus sanguinem* modò *& carnem* adornatur *colluctatio, sed & aduersus inuisibiles potestates.* Itaque adolescẽtulus qui se propter cœlorũ regnũ castrauit, similiter & virgo quæpiã: nisi per omnia sese præstiterint, ceu addecet veros imitatores Christi, neutiquã ad portum prouehẽtur salutis. Vt enim virgo vna aliqua dicatur, nec interim cæteras curet indipisci virtutes quæ virginitati proximè respondeant, quæ tuendæ virginitati faciant plurimũ & quadrẽt in eiusmodi virginẽ stultã dixit Dominus, quippe quę nullũ præ se ferat illustre lumen, nihil secum gestet F olei. Talis quę est, aditu excluditur regni cœlorũ, neutiquã admissa, gaudio vt perfruatur spõsi sed in earũ deputabitur collegiũ quæ sponsum oderint. Quæ enim est talis, peræq; se habet ac si nihil boni confecerit operis, sed imprudenter seipsam seduxit. Opus itaque suũ probet vnusquisque & exploret, séq; agnoscat; alioqui obseruatio omnis vitæ quamlibet religiosæ, infrugi futura est & inanis: eorum nempe qui penes se esse profitentur virginitatem, ac temperare sibi à carnis illecebris, cùm re ipsa virtutem eius negent. Nam quæ tantopere commendatur castratio à lenocinijs carnis, ac vera planè in Domino virginitas, sancta est & corpore & spiritu, indiuulsè

Virginitas facilis est Christianis volentibus.

Sine charitate & humilitate nemo potest assequi virginitatem.

Luc. 1.

Virginitatem professo legitimè certãdum est.

Ephes. 6.

Matth. 25.

A ἀσπάζεσθαι, οὔτε μετέρχεσθαι. τῶν ἡμῶν δὲ τοὺς Χριστιανοὺς ὁρῶντες αὐξηθέντας κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐμπολιτευομένην διὰ πάσης ἡλικίας, τήκονται, κατὰ τὸ εἰρημένον, ἁμαρτωλὸς ὄψεται, καὶ ὀργισθήσεται· τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ βρύξει, καὶ τακήσεται. ἀφ' οὗ γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ τοῦ Θεοῦ υἱὸς ηὐδόκησεν ἐκ τῆς ἁγίας ἀχράντου, θεοτόκου, καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας τῷ κόσμῳ ἐπιφανῆναι, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν κατὰ τοῦ διαβόλου, εὐχερῶς ἐξανύεσθαι παντὶ τῷ βουλομένῳ· τοιαύτη δὲ τῆς παρθενίας ἡ ἀρετή. ἀλλ' ὅτι μὲν μέγα τὸ κατόρθω- B μα, καὶ μείζονα τὰ ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκείμενα ἀγαθὰ, τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πᾶσι πρόδηλον. ἀμήχανον δὲ χωρὶς ἀγάπης Θεοῦ καὶ ταπεινοφροσύνης, φθάσαι τινὰ εἰς τὸ ὕψος τῆς τοιαύτης ἀρετῆς, ὡς μαρτυρεῖ αὐτὴ ἡ πανάμωμος, καὶ πανύμνητος, καὶ πανένδοξος θεοτόκος ᾄδουσα· Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρί μου, τὴν θείαν ἀγάπην ἐμφαίνουσα. καὶ εὐθέως, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. καὶ αὖθις, καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς· καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ C πρὸς τὸν Γαβριὴλ πρότερον, ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. σαφῶς οὖν διὰ τούτων ἀποδέδεικται, ὅτι ἐξ ἄκρας ταπεινώσεως καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, τὸν τῆς παρθενίας ἄμωμον χιτῶνα ἑαυτῇ ἡ κεχαριτωμένη ἐξύφανεν. ἀλλ' ὅτι μὲν μεγάλη ἡ ἀρετὴ τῆς παρθενίας, ἀποδέδεικται. χρὴ δὲ τὸν εἰς τοῦτο τὸ στάδιον ἀποδυόμενον νομίμως ἀθλῆσαι (κατὰ τὸν ἀπόστολον.) οὐ γάρ ἐστιν αὐτῷ ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα μόνον, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀοράτους δυνάμεις. ὁ νεανίσκος τοίνυν, τουτέστιν ὁ ἑαυτὸν εὐνουχίσας διὰ τὴν βασιλείαν, καὶ ἡ παρθένος, ἐὰν μὴ κατὰ πάντα τοιοῦτοι ὦσιν, ὥσπερ οἱ ἀληθινοὶ μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ δύνανται σωθῆναι. τὸ γὰρ λέγεσθαι παρθένον, καὶ τὰς ἀρετὰς μὴ ἔχειν ἀναλόγους, καὶ οἰκείους καὶ ἁρμοζούσας τῇ παρθενίᾳ, μωρὰν τὴν τοιαύτην παρθένον φησὶν ὁ Κύριος. ἀφεγγὴς γὰρ οὖσα καὶ ἀνέλαιος, ἔξω τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐγκλείεται, νυμφίου χαρᾶς στερηθεῖσα, καὶ μετὰ τῶν μισουσῶν τὸν νυμφίον λογισθήσεται. δοκεῖ γὰρ F εἶναί τι ἡ ἀπρακτος μηδὲν οὖσα, καὶ φρεναπατᾷ ἑαυτήν. δοκιμαζέτω δὲ ἕκαστος τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἑαυτὸν ἐπιγινωσκέτω, ἐπεὶ θρησκεία ἐστὶ ματαία, παρθενίαν καὶ ἐγκράτειαν ὁμολογοῦντας ἔχειν, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένους. ἡ γὰρ ὄντως εὐνουχία, καὶ ἡ ὄντως παρθενία ἐν Κυρίῳ, ἁγία ἐστὶ τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι, ἀπερισπάστως

καὶ ἀπερισπάστως τῷ Κυρίῳ λατρεύουσα ἐν πνεύματι Θεοῦ, καθαρῶς καὶ ἀμιάντως ἀρέσκουσα τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀεὶ μεριμνῶσα πῶς ἀρέσει αὐτῷ, καὶ ἓν πνεῦμά ἐστιν πρὸς Κύριον, καθὼς γέγραπται, ἅγιοι ἔσεσθε ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι, λέγει Κύριος. οὐ γὰρ ὀνόματι μόνον ψιλῷ ὁ ἅγιος, ἅγιός ἐστιν, ἀλλ' ἐν παντὶ ὁ ἅγιος, τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι. Εἰ ἀπετάξω οὖν τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσι, πρόσεχε τὸν ἀγῶνα τῆς ἀληθοῦς παρθενίας· Εἰ εὐνουχίσαι ἑαυτὸν ἠθέλησας διὰ τὴν αἰώνιον βασιλείαν, ἐπιμελῶς κάτεχε τὸν τῆς ἀσκήσεως ἀγῶνα, καὶ πρόσεχε τὰς προσβολὰς τοῦ ἀντιπάλου, ὥσπερ κυβερνήτης τὰ κύματα διαβαίνων· νήφου ἐνισχυόμενος ὑπὸ τῆς χάριτος, μὴ παρατραπεὶς τῆς εὐθείας ὁδοῦ· ἀγώνισαι ἀπερισπάστως, καὶ ὅλῃ καρδίᾳ δουλεύειν Θεῷ, καὶ αὐτῷ ἀρέσκειν ἐν ἁγίῳ σώματι, καὶ πνεύματι, ἵνα καταλάβῃς τῆς ἐναρέτου πολιτείας τὴν δόξαν. ἀγώνισαι νομίμως ἀθλῆσαι, ἵνα τὸν στέφανον, ὃν ἠρετίσω, ἀπολαύσῃς, καὶ στεφανηφόρος ἀπέλθῃς πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, δι' ἣν καὶ ἀπετάξω τῷ τῆς σαρκὸς φρονήματι. ἀνάθες τὴν χάριν τῆς ἁγνείας σου τῷ Θεῷ, ὅτι οὐ συνέκλεισέν σε εἰς τὰς χεῖρας τῶν θελημάτων τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ αἵματος, ἢ τῶν παραβαλλομένων τούτοις φθοροποιῶν καὶ ἀκαθάρτων ἀνθρώπων· ἀλλὰ κατησφαλίσατο τῇ ἑαυτοῦ δεξιᾷ. μέγα οὖν ἐστιν ἐν ἁγνείᾳ μένειν εἰς τὴν τιμὴν τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου ἐν ἀκαυχησίᾳ. ἐὰν γὰρ καυχήσηται, ἀπόλετο. χρὴ δὲ καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς, καθὼς εἴρηται, ἀναλόγως ἔχειν τῇ παρθενίᾳ. ὅτι ἡ παρθενία ἀνωτέρα πάντων ἐστίν. παρθένος γὰρ μήτρα ἐκύησε τὸν Θεὸν λόγον. ἐκ τούτου γνῶθι τὴν * δόξαν τῆς παρθενίας. οἱ γὰρ ἀφιερωμένοι τῷ Θεῷ, μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ γίνονται. φησὶν γὰρ, μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ. ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις φρονήμασιν, φρόνημα σαρκὸς οὐχ ὑπάρχει. χρὴ οὖν πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν τὴν ἑαυτῆς καρδίαν, καὶ μηδὲ ὅλως συνδιαλέγειν παρθένον μετὰ νεανίσκου. ὃ παράπτωμα· εἰ δὲ καὶ ἀθροισθῶσιν πρεσβύτιδες ἱεροπρεπεῖς, καὶ χρεία παραθέσεως, εἰλῆσαι τὰς ἑαυτῶν χεῖρας τῷ ἑαυτῶν ἱματίῳ. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄνδρες, μετὰ αἰδοῦς ὀρθῶς βλέποντες σωφρόνως τε καὶ σεμνῶς ἐν Κυρίῳ, τὰς ἑαυτῶν δεξιὰς περικεκαλυμμένας ἔχοντες τῷ ἑαυτῶν ἱματίῳ, ἀποχωρισθῶσιν.

& perpeti tenore Domino seruiens in spiritu Dei, synceriter ac procul omni spurcitia se probans Domino, secum conferens iugiter quibus studiis possit ei gratiosa esse & amabilis: eóque vnus cum Domino efficitur spiritus, sicut scriptum est; *Sancti eritis quia ego sanctus sum, dicit Dominus:* Neque enim is nomine tenus, tanquã prerogatiua insigniatur sublimioris nomenclaturæ, sanctus dicitur: sed per omnia sanctus est, & corpore & spiritu. Si igitur affectionibus renunciasti carnis, sedulò tecum reputa, quẽ subieris veræ virginitatis agonẽ. Quum te ab istis mundi illecebris castrasti, si quidem id feceris propter regnũ cœlorum, magna cum cautione rac retineas ac tuearis susceptum semel agonẽ hũc propositi monastici. Animo presenti & arrecto fac vigiles aduersus omnes colluctatoris tui violẽtos assultus, imitatus prudẽtis naucleri solertiam, qui cõtra fluctiuomos vndarum vortices perdius stat & pernox. Præduce Dei gratia, animi tui impetus aurigæ in morem frena ac moderare, nequãdo à recto calle exerres deuius. Indiuulsam da operam, Deo vt seruias & proinde gratiosus illi inueniaris, dum te illi probas in sanctimonia corporis & spiritus, vt strenuæ conuersationis ac vitæ ornamentis virtutũ perpolitæ assequaris gloriã. Eluctare pro virili aduersus hostẽ agone legitimo, vt corona quam ardentibus votis expetisti & adamasti, aliquãdo potiaris, ac palmari redimitus corona, in illam cœlestem Ierusalem, celebri cum põpa subueharis victor: cuius obtinendæ gratia, prudentiã hanc carnis à te excussisti. Atqui vide, gratiam tuæ istius sanctimoniæ vt ad Dei gloriam referas, qui minimè siuit te in eorum deuolui & cõcludi manus, qui voluntatem explent carnis & sanguinis, & ad hec corruptelæ atque obscœnæ turpitudinis opera tota propendent; sed te sua dextera præmuniuit. Magnum planè fuerit, si citca iactantiam, ad honorem solùm Dominicæ carnis perpetuò te continueris in sanctimonia ac puritate. Quisquis interim ob eã gloriatus hîc fuerit, isti intercipietur fructus omnis ac deperiet. Proinde vt iam dictum est, necesse sit, tibi vt concilies virtutes reliquas quæ sua proportione comites assident vni virginitati: Ipsa enim sublimiore gradu cæteras antegreditur. In vtero siquidẽ virginis Dei verbũ sibi domiciliũ deligit, ac mansitauit: qua vna ex re, agnosce quanta præpolleat gloria virginitas. Quotquot autem se consectant Deo, Christum necesse est imitentur: At enim Paulus, *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi* In talibus proinde, ne vestigium quidem inuenire sit prudentiæ carnis. Sanè omni circũspectione prouidendũ est proprij cordis custodiæ, nec sibi vlla prorsus ratione permittat virgo, cum adolescentulo quouis, vt aliquid communicet & conspiret arcani. Virgines verò consecratione Dei venerabiles, sed & ætate prouectiores, in vnum si cõperientur conuenisse, necessitas insuper appetat administrandi ferculi: vos virgunculæ, manus vestras suo quæque obuoluite palliolo. Haud secus viris arbitror faciendum, vt cum pudore recta contuẽtes, castè & modestè in Domino suas ipsorum manus circuntectas toga cùm habuerint, illic secedant.

Monastici propositi certamen.

Iactantia intercipit fructũ virginitatis: sed cauendum est.

1. Cor. 11.

Virginis nihil arcani sit cum vllo adolescentulo.

Virgines, Dei consecratione venerabiles.

Virginibus toga obuoluendæ sunt manus.

Sed & ante omnia virginem addecet, vt ne priuetur sponsi gaudio ac lætitia, suam vt concinnet lampadem, ac oleum infundat; oleum planè morigeræ obedientiæ: idque iuxta Dominicam parabolam qua dicitur: *Prudentes acceperunt oleum in vasis suis*, simulque conuenerunt cum sponso, sanéque desiderabili: *Et clausa est ianua.* At hæ interim perpeti gaudio perfruuntur sui sponsi. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Matth. 25.

Πρὸ δὲ πάντων χρὴ τὴν παρθένον τὸ ἔλαιον τῆς εὐπειθείας κατασκευάσαι τὴν ἑαυτῆς λαμπάδα, ἵνα μὴ στερηθῇ χαρᾶς νυμφίου, καὶ εὐφροσύνης, κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου, ὅτι αἱ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν, καὶ συνεισῆλθον τῷ πολυποθήτῳ νυμφίῳ· καὶ ἐκλείσθησαν αἱ θύραι· καὶ ἀπήλαυσαν τῆς χαρᾶς αὐτοῦ αἰωνίως. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De effreni incontinentia linguæ. HOMILIA XXII.

Περὶ περπερείας. Λόγος κβ΄.

LEx dicit: *Si testimonium tulerint aduersus illum, & ipsi non occiderit eum, pœnam luet.* Contingit nonnunquam vt inter epulandum hilariter, cogitatio quædam exoriatur ac subsultet gloriæ inanis, volens intempestiuiter in sermonē erumpere. Aduersus hunc bonæ aliæ suo se obiiciunt testimonio cogitationes, quæ reclamant ac protestantur non debere te cogitationem illam nimisquam nugacem in publicum depromere. Hanc igitur nisi freno silentij in os iniecto suppresseris; sed effreniter & intempestiuè siueris illam prodire in apricum: deinceps lues quam promereris pœnam, aut certè exigente iustitia in atroci aliquod & graue peccatum prolabêre. Sermone enim aut rebus ipsis temerarius qui est, mirè is est turbulētus, & agitatur intemperus. Atqui idem magna cum voluptate studet cæteris sancire leges, ac iura cuique præscribere, altis contentiosiùs adnititur palmarium præripere & euincere: quémque sermonem semel ore protulerit, ratum facit priuata authoritate, firmat & sancit. Qui eiusmodi est, vehementer se comprobat imprudentem. Audi enim tu, sed à Parœmiaste: *Qui confidit in audacia cordis, imprudens est: sapientes autem abscondent sensum.* Et, *Os procacis propinquat contritioni: qui verò parcit labijs, intelligens erit.* Rursus: *Qui custodit os suum, seruat animam suam: qui autem temerarius est labijs, perdet seipsum.* Itemque: *Qui respondet sermonem, priusquam audiat, imprudentia erit illi & opprobrium.* Iterum: *Si videris virum velocem ad loquendum, scito, quia præ illo spem habet stultus.* Et, *Sermone procax & temerarius, edibilis erit.* Iacobus: *Si quis verbo non offendit, hic perfectus est vir, potens frænare etiam totum corpus.* Rursus: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum.* Inducit: *Si quis autem videtur religiosus esse, non refrenans linguam suam, huius vana est religio.* Iterum: *Nolite multi esse magistri (fratres mei) scientes quia maius iudicium sumemus. In multis enim offendimus omnes.* Paulus item: *Vt in vobis discatis non supra ea quæ scripta sunt sapere, vt ne vnus pro vno infletur aduersus alterum.* Et illud: *Charitas nō agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa.* Et infert: *Puto enim quòd Deus nos Apostolos nouissimos ostēdit, tanquā morti destinatos.* Et illud: *Nos stulti propter Christum.* Satius igitur, vt sileas & sis: quàm vt loquaris, nec interim sis. Egregium (fateor) est docere, modò quæ quis dicit, faciat.

Deut. 19.

Nugaces vitijs abundant.

Prou. 21.

Prou. 28.

Iacob. 3.

Iacob. 1.

ΦΗΣΙΝ ὁ νόμος, ἐὰν ὦσι διαμεμαρτυρημένοι αὐτῷ, καὶ μὴ ἀφανίσῃ αὐτὸν, ἀποτίσει. ἔστιν ὅτι ἐν συμποσίῳ παρεισπηδᾷ ὁ κενόδοξος λογισμὸς λαλῆσαι βουλόμενος παρὰ τὸν καιρόν. διαμαρτύρονταί σε οἱ ἀγαθοὶ λογισμοὶ, ἀφανίσαι τὸν φιλοφλύαρον λογισμόν. ἐὰν τοίνυν μὴ ἀφανίσῃς αὐτὸν τῇ σιωπῇ, ἀλλὰ παραχωρήσῃς αὐτὸν προελθεῖν, τότε λοιπὸν ἀποτίσεις τὸ ὄφλημα, ἢ ἁμαρτίᾳ μεγάλῃ ὑπὸ τῆς δίκης παραδοθείς. ὁ γὰρ περπερὴς ἐν λόγῳ ἢ ἐν πράγμασιν, ἔχει καὶ τὸ θολερὸν, ἥδιστα δὲ καὶ νομοθετεῖν θέλει· ζητεῖ γὰρ ἀεὶ καταγωνίζεσθαι. καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ κυροῦσθαι. ὁ δὲ τοιοῦτος ἰσχυρῶς ἄφρων. ἀκούει γὰρ παρὰ τοῦ παροιμιαστοῦ, ὃς πέποιθεν ἐπὶ θράσει καρδίας, ἄφρων· σοφοὶ δὲ κρύψουσιν αἴσθησιν· καὶ, στόμα προπετοῦς ἐγγίζει συντριβῇ· φειδόμενος δὲ χειλέων, νοήμων ἔσται. καὶ πάλιν, ὃς φυλάσσει τὸ στόμα αὐτοῦ, τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. ὁ δὲ προπετὴς χείλεσι, πτοήσει ἑαυτόν. καὶ πάλιν, ὃς ἀποκρίνεται λόγον πρὶν ἀκοῦσαι, ἀφροσύνη αὐτῷ ἐστι, καὶ ὄνειδος. καὶ αὖθις, ἐὰν ἴδῃς ἄνδρα ταχὺν ἐν λόγοις, γίνωσκε ὅτι ἐλπίδα ἔχει μᾶλλον ὁ ἄφρων αὐτοῦ. καὶ, ὁ προπετὴς ἐν λόγῳ, μισηθήσεται. ὁ δὲ Ἰάκωβος· εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. καὶ πάλιν, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, καὶ βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι. καὶ ἐπάγει· εἰ δέ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι, μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. καὶ πάλιν, μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι τὸ μεῖζον κρίμα ληψόμεθα. πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. καὶ ὁ Παῦλος, ἵνα ἐν ὑμῖν μάθητε τὸ, μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται, φρονεῖν, ἵνα μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς φυσιοῦσθαι κατὰ τοῦ ἑτέρου. καὶ τὸ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ. καὶ ἐπιφέρει, δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους. καὶ τὸ, ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν. ἄμεινον οὖν ἐστι σιωπᾶν, καὶ εἶναι, ἢ λαλοῦντας μὴ εἶναι. καλὸν τὸ διδάσκειν, ἐὰν ὁ λέγων ποιῇ.

εἷς οὕτω ὁ διδάσκαλος· ὡς εἶπεν, καὶ ἐγένετο. καὶ ἃ σιγῶν δὲ πεποίηκεν, ἄξια τοῦ πατρός ἐστιν. ὁ λόγον Ἰησοῦ Χριστοῦ κεκτημένος, ἀληθῶς δύναται καὶ τῆς ἡσυχίας αὐτοῦ ἀκούειν, ἵνα ᾖ τέλειος· ἵνα δι' ὧν λαλεῖ, πράσσῃ, καὶ δι' ὧν σιγᾷ, γινώσκηται. οὐδὲν γὰρ λανθάνει τὸν Κύριον, ἀλλὰ καὶ τὰ κρυπτὰ ἡμῶν ἐγγὺς αὐτοῦ εἰσιν. φοβηθῶμεν οὖν, τὸ κρίμα τῶν διδασκάλων. περισσότερον γάρ ἐστι τῶν λεγόντων, καὶ μὴ ποιούντων, τὸ κρίμα· ψευδώνυμον γνῶσιν διδασκόντων, καὶ ἐμβατευόντων εἰκῆ, καὶ φυσιουμένων ἀπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς, τυφλῶν, τυφλοῖς ὁδηγούντων, καὶ ἀμφοτέρων εἰς βόθυνον πιπτόντων. ἐκ γὰρ ἐξόδου λόγου αὐτοῦ γνωσθήσεται ἀνήρ. περὶ ὧν καὶ ὁ ἀπόστολός φησιν, οὗτοί εἰσιν ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον, ἢ φιλόθεοι. καὶ ὁ προπετὴς Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ἔλεγεν, διατί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; εἶπε δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν· [καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν, καὶ τὰ ἐμβαλλόμενα ἐβάσταζεν.] μᾶλλον δὲ ἄσπονδος ὢν, ἀθέμιτα ἐλάλει πρέποντα τῇ αὐτοῦ γνώμῃ. ὁ δὲ μακρόθυμος Κύριος ὁ πάντα φέρων, ἔλεγεν, ἄφετε αὐτὴν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Περὶ ὀργῆς. Λόγος κγ'.

ΜΕΓΑΛΩΣ θέλει βιάσασθαι ἄνθρωπος τοῦ κρατῆσαι τοῦ πάθους τῆς ὀργῆς, καὶ καταστεῖλαι τὸν θυμὸν τῆς ψυχῆς διὰ μακροθυμίας, δι' ἐπιεικίας, διὰ προσευχῆς, καὶ ταπεινώσεως· καὶ ἐν παντὶ ἔχειν ἑαυτὸν ἀψήφιστον. πολὺ γὰρ πολεμεῖ ὁ δαίμων οὗτος τῆς ὀργῆς τὸν ἄνθρωπον, κατὰ πολλοὺς τρόπους, μάλιστα τοὺς βουλομένους ἀγωνίζεσθαι. ἵνα οὖν συνάγῃ καρποὺς μετὰ πολλοῦ καμάτου, εἴτε διὰ νηστειῶν, καὶ ἀγρυπνιῶν, ἢ διὰ προσευχῶν, καὶ ψαλμῳδιῶν, ἢ διὰ διακονιῶν, ὑφ' ἓν σκορπίσει αὐτούς, μάλιστα ἐὰν ἴδῃ τινὰ μικρὸν παρατραπέντα τῆς εὐχῆς. ἐπιρρίπτει γὰρ ὁ παμπόνηρος δαίμων οὗτος τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ οὓς συνήγαγεν ἐν πολλῷ χρόνῳ καρποὺς, ἐν μιᾷ ῥοπῇ ὥρας σκορπίζει. καὶ λοιπὸν εὑρίσκεται ὁ ἄνθρωπος μεθύων χωρὶς οἴνου, οὓς καὶ ταλανίζει ὁ προφήτης, λέγων, οὐαὶ οἱ μεθύοντες ἄνευ οἴνου. πολλοῦ οὖν ἀγῶνος δεῖται ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἐξορίσαι τὸ πάθος τῆς ὀργῆς ἐν ἐκτενείᾳ προσευχῆς. ὁ τοίνυν βουλόμενος πρὸς τελείωσιν ἐλθεῖν, καὶ ἐπιθυμῶν τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα ἀγωνίσασθαι, ἀπὸ παντὸς ἐλαττώματος ὀργῆς ἀλλότριος ἔσω.

A Sanè vnus fuit magister, qui, quæ dixit, fecit: nam vel tacens, digna gessit Patre suo. Qui verbum Iesu Christi penes se tenet ac recondit (siquidem perfectus iam est) verè is potest vel silentium Christi intelligere, vsque adeò vt per ea quæ silētio premit Christus, se tamē prodat & agnoscatur. Nihil vspiam est quod Domini fugiat cognitionem, quin arcana pectoris vestri in conspicuo illi sunt proximè. Iudicium itaque quod manet doctores eiusmodi, terrorem nobis incutiat. Abundantius etenim iudicium iis imminet qui quæ dicunt, non faciunt, docētes falsi nominis scientiā, nullo fructu suam *Doctorū improborū abundantius erit iudicium.*

B doctrinam ferentes, at interim sensu carnis exuberantes ac præturgidi. Cæci cùm sint, viā præstruunt cæcis, vt vtrique in foueam abeant præcipites: ab exitu enim sermonis sui cognoscetur vir. Eos qui tales sunt, perstringit Apostolus, *Hi sunt incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, inflati, voluptatum amatores magis quàm Dei.* Sed & effrenis ille lingua ac præproperus Iudas, cognomēto Iscariotes, dicebat, *Vt quid vnguentum hoc non venīit trecentis denariis, & datum est pauperibus: dixit autem hoc non quòd pauperes haberet curæ, sed quia fur* *Matth. 15.* *2. Tim. 3.*

C *erat:* potiùs verò, implacabilis cùm esset, suæ tegendæ voluntati, quædam in speciem decentia prætexebat homo nefarius. At Dominus longanimiter cuncta hæc præferens, respondit mitissimus, *Sinite eam, in diem sepulturæ meæ seruauit sibi.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

De Ira. HOMILIA XXIII.

NECESSE sit non mediocrem vim sibi inferat homo & eluctetur, turbulentā hanc vt frenet affectionem iræ, vimque animæ ad iram propendentem vt contineat in officio per longanimem tolerātiam, per orationem, ac sui *Ira Dæmon imprimis oppugnat certātes monachos.*

D quam humilimam deiectionem, adeò vt se nec fucatè iudicet, qui in aliorum cēsu numeretur, esse indignum. Innumeris siquidem modis iræ incentor hic Dæmon, ac multiformi conflictu hominem adoritur & oppugnat, eos potissimū qui ad sustinēdum agonem hunc in procinctu iam sunt: vt quos ingenti cum labore congeris fructus, siue ieiunio, siue peruigilio noctis, oratione, & decātatione psalmorū, aut certè administrandi officio, ad vnum dispergat omnes ac dissipet; omniū maximè, si quem viderit parū

E orationi attētum atque exerrantem. Suggerit enim hominis menti Dæmon hic totius malignitatis artifex, quot fructus eatenus coēgerit, tanto nimirum tempore, eos vt vel momento intercipiat & disperdat. Atqui homo talis deinceps inuenitur ebrius, nō item à vino. Huic assimiles deplorat miserè Propheta: *Væ qui ebrij estis sine vino.* Homini igitur semel infesso passione hac iræ; opus admodum sit, multū eluctetur præsidio extentæ orationis, eam à se vt ableget & agat in exiliū. Sanè cui est cordi perfectionis scop⁹, cui magnopere placet agō spiritualis; ab omni turbulēto defectu iræ se reddat extorrē. *Isai. 29.* *Ira oratione expugnatur.*

Interdum enim ſpiritus hic iræ cordi aſſidens tenebricoſis ſuis intemperiis oculum mentis excæcat adeò, vt in reliquum quæ ſaluti parandæ commodant & conferant, nequeamus diſcernere, non vllam deprehendere intelligentiam ſcientiæ ſpiritualis: non vllius obtinere ſalutaris conſilij perfectionem: extorres prorſus efficimur vitæ fœlicioris: non iam capax aut idonea fuerit mens diuinæ lucis contemplationis, non denique ſapientiæ reddimur participes, ſed nec vnum admittimus ſalutare conſilium aduerſus perplexam animi hæſitationem, non iuſtitia moderatrice iam poſſimus in ſobrietate premere cordis intẽperiem. Nulla igitur ex cauſa par eſt conciri nos per iram aduerſus fidei comparis virum, prætorquam aduerſus proprias affectiones, contra cogitationes improbas, quæ eò deuergunt prono curſu, vt nos à rectitudine auocent veræ viæ. Ob hoc iubet Eccleſiaſtes: *Auerte indignationem à te, quia iuuentus & ignorantia, vanitas:* Et, *Memor eſto creatoris tui, in die iuuentutis tuæ.* Rurſus: *Ira perdit etiam prudentes, ſermo durus ſuſcitat iras:* Et, *Ira patris filius imprudens, iracundiam autem viri mitigat famulus ſapiens.* Rurſum: *Grauis quidem lapis, grauis item portatu arena, ſed ira ſtulti vtroque grauior.* Item: *Non reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam eius, ne ſibi videatur eſſe prudens.* Iterum: *Stultus ſtatim prodit irám, qui autem aſtutus eſt, conſeruat eam.* Et: *Terribile verbum conturbat cor viri.* Et: *Sicut aqua mouetur vi ventorum, ita vir iracundus turbatur cogitationibus iræ plenis.* Monachus iracundus aper eſt eremiticus: quoſdam mox vt viderit, infrendens, dentibus exertis vulnus affigit. Iacobus item pulchrè nos docet: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum, & tardus ad iram: Ira enim viri, iuſtitiam Dei non operatur.* Item: *Vnde bella? vnde pugnæ inter vos? nonne hinc, ex voluptatibus veſtris?* Paulus item: *Non vos ipſos vindicantes (chariſſimi) ſed date locum iræ.* Rurſum: *Omnis amaritudo, & iracundia, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia.* Concinit Dauid: *Deſine ab ira, & derelinque furorem.* Et, *Iraſcimini & nolite peccare.* Sed & Dominus, noſtrarum prouidus curator animarum, ſententiam hanc tulit: *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio: Qui autem dixerit, fatue, reus gehennæ ignis.* Ipſi gloria in ſæcula.

Nulli Chriſtiano, ſed noſtris ipſorum cogitationibus debemus ſuccenſere.

Prou. 15.

Prou. 12.

Monachus iracundus, eſt aper eremiticus.

Rom. 12.

Pſal. 36.

Matth. 5.

A τὸ γὰρ πνεῦμα τῆς ὀργῆς, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ καρδίᾳ καθήμενον, τὸν μὲν ὀφθαλμὸν τῆς διανοίας σκοτειναῖς ταραχαῖς ἐκτυφλοῖ λοιπόν, ὥστε διακρίνειν τῶν συμφερόντων δυνάμεθα κτήσασθαι, ὥστε πνευματικῆς γνώσεως εὑρεῖν κατάληψιν, ὥστε βουλεύματος ἀγαθοῦ κατέχειν τελειότητα, ὥστε τῆς ὄντως ζωῆς γενέσθαι μέτοχοι· ὥστε τῆς θεωρίας τοῦ θείου φωτὸς δεκτικὸς ὁ ἡμέτερος νοῦς γενήσεται· ὥστε σοφίας μέτοχοι, ἀλλ' οὐδὲ τὰς σωτηριώδεις τῆς διακρίσεως βουλὰς κτήσασθαι δυνάμεθα, ὥστε τὰς τῆς δικαιο-

B σύνης κυβερνήσεις νηφαλέᾳ καρδίᾳ ἐπέχειν ἰσχύσομεν. οὐ χρὴ οὖν ἐξ οἵας δήποτε αἰτίας μετ' ὀργῆς κινεῖσθαι κατὰ τοῦ ὁμοπίστου, ἀλλ' ἢ μόνον κατὰ τῶν ἰδίων παθῶν, καὶ τῶν πονηρῶν λογισμῶν, οἵτινες σπεύδουσιν ἀπατῆσαι ἡμᾶς τῆς ἀληθινῆς ὁδοῦ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ παροιμιαστὴς ἐντέλλεται λέγων, ἀπόστησον παροργισμὸν ἀπὸ σοῦ, ὅτι ἡ νεότης καὶ ἡ ἄνοια ματαιότης. καί, μνήσθητι τοῦ κτίσαντός σε, ἐν ἡμέρᾳ νεότητός σου. καὶ πάλιν, ὀργὴ ἀπόλλυσι καὶ φρονίμους, λόγος δὲ σκληρὸς ἐγείρει ὀργάς. καί, ὀργὴ πατρὸς, υἱὸς ἄφρων, θυμὸν δὲ ἀνδρὸς πραΰνει θεράπων φρόνιμος. καὶ πά-

C λιν, βαρὺ λίθος, καὶ δυσβάστακτος ἄμμος, ὀργὴ δὲ ἄφρονος βαρυτέρα ἀμφοτέρων. καὶ πάλιν, μὴ ἀποκρίνου ἄφρονι κατὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ δόξῃ παρ' ἑαυτῷ φρόνιμος εἶναι. καὶ πάλιν, ἄφρων αὐθημερὸν ἐξαγγέλλει ὀργήν· ὁ δὲ πανοῦργος, ταμιεύεται. καὶ φοβερὸς λόγος ταράσσει καρδίαν ἀνδρός. καί, ὥσπερ τὸ ὕδωρ κινεῖται ὑπὸ βίας ἀνέμων, οὕτως θυμώδης ταράσσεται ὑπὸ λογισμῶν ὀργίλων. μοναχὸς ὀργίλος, σύαγρος ἐρημικός. ἰδὼν τινάς, καὶ τοὺς ὀδόντας πριέτεισι. ὁ δὲ Ἰάκωβος διδάσκει ἡμᾶς, λέγων· ἔστω

D πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, καὶ βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι· βραδὺς δὲ εἰς ὀργήν. ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς, δικαιοσύνην Θεοῦ κατεργάζεται. καὶ αὖθις, πόθεν πόλεμοι, καὶ πόθεν μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν; καὶ ὁ Παῦλος, μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ. καὶ πάλιν, ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. καὶ πάλιν, πᾶσα πικρία, θυμός, καὶ κραυγή, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. ὁμοίως καὶ ὁ Δαβίδ,

E παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλειπε θυμόν. καί, ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ὁ δὲ κηδεμὼν τῶν ψυχῶν ἡμῶν Κύριος ἀπεφήνατο, λέγων, ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ, μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ θυμοῦ. Λόγος κδʹ.

ΚΑΙ περὶ τοῦ θυμοῦ ἐὰν εἰσέλθῃ σοι πειρασμός, ἢ ἀντιλογία, ἢ ἐρεθισμὸς πρός τινα κινῆσαι θυμόν, μνήσθητι τῆς προσευχῆς, καὶ τοῦ τοιούτου κρίματος, καὶ εὐθέως ἡ ἄτακτος ἐν σοὶ κίνησις ἠρεμίσει. ὁ γὰρ θυμὸς πλεῖον τῶν ἄλλων παθῶν ταράττειν εἴωθε, καὶ συγχεῖν τὴν ψυχήν. ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργή, οἱ δύο οὗτοι μιᾶς μητρὸς ἔγγονα τυγχάνουσιν τῆς καλουμένης ἀφροσύνης. φησὶ γάρ, ὅλον τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐκφέρει ἄφρων. καί, ἄφρων αὐθημερὸν ἐξαγγέλλει ὀργήν. ὁ οὖν θέλων χωρισθῆναι ἀπὸ τῆς δυσειδοῦς τεκούσης αὐτούς, κρατησάτω ἑαυτὸν ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, καὶ πρᾳείᾳ καρδίᾳ καὶ τῇ πρὸς Θεὸν ἱκεσίᾳ, καὶ διὰ τοῦ ἀρνήσασθαι ἑαυτόν· καὶ ταχέως ἐλευθεροῦται ἐξ αὐτῆς. καὶ γίνεται ὁ υἱὸς τῆς σοφίας θεόφοβος καὶ θεόφιλος. ἀρχὴ γὰρ σοφίας φόβος Κυρίου. καί, οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον μισεῖτε πονηρά. ἐκ τοῦ γὰρ φόβου εἰς τὴν ἀγάπην προβαίνει τοῦ Θεοῦ. καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής φησιν, ἀπόστησον θυμόν σου ἀπὸ καρδίας σου· καὶ παράγαγε πονηρίαν ἀπὸ σαρκός σου. καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις, πραΰθυμος ἀνὴρ καρδίας ἰατρός. σὴς δὲ ὀστέων καρδία αἰσθητική. καὶ πάλιν, ἀπόκρισις ὑποπίπτουσα ἀποστρέφει θυμόν· ὁ δὲ ὀξύθυμος πράσσει μετὰ ἀβουλίας. καὶ πάλιν, ἀνὴρ φρόνιμος πολλὰ ὑποφέρει. καί, ὁ μακρόθυμος ἀνὴρ πολὺς ἐν φρονήσει. ὁ δὲ ὀλιγόψυχος ἰσχυρῶς ἄφρων. καί, ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων. καὶ αὖθις, ὅλον τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐκφέρει ἄφρων, σοφὸς δὲ ταμιεύεται κατὰ μέρος. καὶ πάλιν, μὴ σπεύσῃς ἐν πνεύματί σου θυμοῦσθαι, ὅτι θυμὸς ἐν κόλπῳ ἀφρόνων ἀναπαύσεται. καὶ πάλιν, ἄνθρωπος θυμώδης ἐκκαίει μάχην. οὐ γὰρ δυνήσεται ἄνθρωπος θυμώδης δικαιωθῆναι. καὶ αὖθις, ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς ταράξει φίλους, καὶ ἀνὰ μέσον εἰρηνευόντων ἐμβαλεῖ διαβολήν. καὶ πάλιν, μὴ ἴσθι * ἑταῖρος ἀνδρὶ θυμώδει. φίλῳ δὲ ὀργίλῳ μὴ συναυλίζου, μήποτε μάθῃς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. καὶ ὁ Δαβὶδ περὶ τούτων φησί, θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως, ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ βυούσης τὰ ὦτα αὐτῆς. ὥσπερ γὰρ τὰ τῆς ἐχίδνης γεννήματα κατεσθίουσι τεκοῦσαν μητέρα, οὕτω λογισμὸς θυμώδης. ἡ προσευχὴ τοῦ θυμώδους, ὡς θυμίαμα ἐβδελυγμένον, καὶ ἡ ψαλμῳδία αὐτοῦ ὡς ἦχος ἀηδής. καὶ ὥσπερ λέων ἐν ζωγρείῳ κινεῖ τὰς στροφίγγας συνεχῶς, οὕτω καὶ θυμώδης ἐκκινεῖ λογισμοὺς ὀργῆς. καὶ ὥσπερ ἅρμα σφοδρὸν οὐ κινεῖ πύργον ὀχυρόν· οὕτω ψυχὴν ἀόργητον οὐ συναρπάζει θυμός. ὁ δὲ ἀπόστολος νουθετῶν φησιν, ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργήν,

A

De iracundia, siue indignatione, & animositate.

HOMILIA XXIV.

IAM de acriore illo impetu animi incandescentis, si quando te adorietur tentatio quæpiam, puta contradictio aut irritatio, quæ tibi aduersus vnum aliquem concitat animos: fac memineris orationis Dominicæ atque ipsius iudicij, & confestim inordinatus efferuescentis animi motus residebit & conquiescet. Isthæc enim præferuida intemperies animi, præter cæteras vitiosas affectiones, plus concitat turbarum. Nec B hoc solùm, sed & animam premit miserè & affligit continenter. Duo isti affectus, nempe ira & indignatio, nepotes vtique sunt matris vnius, eius quæ stultitia vocatur siue imprudentia. Ait enim: *Totum animum suum profert stultus.* Et, *Stultus ipso die prodit iram.* Qui igitur ab hac inuisa & hostili parente, quæ istos progenuit fœtus, disparari vult ac seiungi, seipsum vt vincat necesse est, in multa patientia & cordis lenitate, supplici prece ad Deum, suique ipsius abnegatione: & is iugo illo mox emancipa- C tur, fitque filius sapientiæ. Quid enim? Dei constituitur amicus, Deum obseruat venerabili cum timore: *Initium* siquidem *sapientiæ, timor Domini.* Et, *Qui diligitis Dominum, odite mala.* A timore enim Dei ad eius dilectionem, ordo est progressus. Sed & Ecclesiastes: *Aufer iracundiam à corde tuo, & remoue malitiam à carne tua.* In parabolis quoque: mansueti animi & placabilis vir cordis est medicus, tinea autem ossium, cor * sensitiuum. Rursum, *Responsio mollis auertit iram: qui præceps est ad iram, operatur sine consilio.* D Rursum, *Vir prudens multa suffert:* Et, *longanimis vir multæ est prudentiæ, pusillanimis autem, fortis est stultitia.* Et, *Vir iracundus neutiquam pulcher:* Et, *Totum animum suum profert stultus, sapiens autem reseruat per partem.* Iterum, *Ne sis velox spiritu ad irascendum, quia ira in sinu stultorum requiescit. Homo iracundus incendit pugnam, non enim poterit iracundus iustificari. Vir peccator turbabit amicos, & in medium pacem habentium immittet calumniam.* Inducit: *Ne fueris* * *socius viro iracundo, amico quoque furioso ne cohabites, ne fortè discas viam eius.* De eiusmodi etiam Dauid: *Furor illis secundùm similitudinem* E *serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas.* Quemadmodum enim viperæ fœtus matrem arrodunt suam, sic iracundi hominis cogitationes cor exedunt. Vt thymiama inamœnum & execrabile, ita istius concentus psalmorum, sonus insuauis. Quemadmodum leo in viuario continuè mouetur obliquis flexibus, ita iracundus secum versat cogitationes iræ. Sicut currus, turrim munitam non mouet loco: sic animum inirascibilem non abripit iracundia. Apostolus admonens ait: *Deponite & vos omnia, iram,*

Medicina spiritualis cōtra iracundiam.

Ira, stultitiæ filia est.

Psalm. 96.

Eccl. 11.

* καρδία αἰσθητική.

Prou. 14.

Prou. 15.

Eccl. 7.

Psal 57.

* φίλος.

indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro: Infert, *In pace enim vocauit nos Deus.* Iracundi enim, pro Christi inimicis habentur, ceu in alio dictum loco, *Cœperunt animo moueri principes.* Sed & Herodes videns quòd illusus esset a Magis, iratus est valde, & missis satellitibus occidit omnes pueros qui erant in Bethleem & in omnibus finibus eius, propter longè pretiosissimum margaritum cui vitam inuidebat: nempe Dominum Deum nostrum Iesum Christum, cui gloria in sæcula: Amen.

Matth. 2.

A θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν, ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. καὶ ἐπιφέρει, ἐν γὰρ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεός. οἱ γὰρ θυμώδεις εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ λογίζονται, ὡς καὶ ἐν ἄλλῳ εἴρηται, ἤρξαντο θυμοῦσθαι οἱ ἄρχοντες. καὶ ὁ Ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν. καὶ πέμψας ἀνεῖλεν πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, διὰ τὸν φθονούμενον καὶ πολύτιμον μαργαρίτην τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας,
B Ἀμήν.

De Tristitia.
Homilia XX.

Tristitia intempestiua est à Dæmone.

QVòd quis intempestiuo conficitur mœrore, ab ipso nostræ salutis æmulo Dæmone proficiscitur. In hoc enim instillat cordi importunam tristitiam, vt mentem à proposito auertat & amoliatur, orandi: ac proinde hominem ipsum infrugi reddat atq; inutilem. Neutiquam igitur admittenda est tristitia, nec eiusmodi suscipienda importuna ægritudo animi, vt ne inimicum impleas gaudio: quin potiùs calces obiiciendi, & reluctandum aduersus insidias furiæ istius inuentoris tristitiæ dæmonis. Si quando enim malignus hic spiritus clanculario quodam ambitu menti tuæ se insinuauerit, totam eam tetra caligine obscurabit, nec iam sinet preces absoluere te cũ alacritate spiritus; non sacræ lectioni permittet fixiùs vt assideas, idque magno tuo incommodo. Sic ægrescentem non sinit cum mansuetudine inserere se fratrum sodalitio: quin odium veriùs mẽti sic vitiatæ instillat, & ingignit aduersus propositi semel arrepti professionem. Omnia deniq; consilia quamlibet ea sint consentanea parandæ saluti & accommodata, semel vbi permiscuerit se mœror hic animam circumfundens, hominem reddit perinde ac vesanientem, mentéq; ac stupore captum, illi interdicens bona omni cõsuetudine ac fratrum congressu: adeò vt nec à germanè amicis exhibiti cõsilij salutaris sinat excipere sermones illos, sed ne etiã responso pacifico ac modesto dignatur: quin sic omnes animæ vires circũplexa semel tristitia, tota amarulẽtia complet atque insuaui intẽperie. Persuadet proinde homines vt vitabundus defugiat quasi authores suæ istius turbulẽtiæ. Neq; enim permittit vt agnoscat ægritudinẽ quæ se vrget, ab intimo prosilire animi recessu, sed externè. Tũc elucescit primùm veritas, cùm tentationes quę miserum inuaserãt, in apertam se proferunt lucem: quod sola cõtingit exercitatione. Tristitia igitur animæ est mœrentis deiectio. Os autem leonis, helluonis ritu nõ magno negotio absorbet mœrore tali cõfectum. Tristitia vermis est cordis, suammet exedens matrem. Neutiquam hęc experimento didicit, suauis quàm sit gustus mellis. Monachus mœrore intabescens, assimilis est ei qui exæstuanti febre laborat. Qui cõtinenti tristitia laborat monachus, nullo hic pacto mentem ad contemplationis surriget studium,

Tristitiæ definitio.

Περὶ λύπης. Λόγος κε'.

ΤΟ ἀκαίρως λυπεῖσθαι, ἐκ τοῦ φθονεροῦ δαίμονός ἐστιν. ἵνα γάρ πως ἀποσπάσῃ ἐκ τῆς προθέσεως τῆς εὐχῆς τὸν νοῦν, καὶ ἄκαρπον ποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τοῦτο ἐπιπέμπει αὐτῷ τὴν ἄκαιρον λύπην. οὐ χρὴ τοίνυν προσδέχεσθαι αὐτὴν, καὶ ἄχθεσθαι ἀκαίρως, καὶ πληροῦν τὴν χαρὰν τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀ-
C νασφῆλαι ἐκ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ ἀλάστορος τοῦ τῆς λύπης δαίμονος. ὅταν γὰρ τὸ πονηρὸν τοῦτο πνεῦμα περιδράξηται τῆς ψυχῆς, καὶ ὅλην αὐτὴν σκοτίσῃ, οὐκ εὐχὰς ἐκτελεῖν μετὰ προθυμίας συγχωρεῖ, οὔτε ἱερῶν ἀναγνωσμάτων τῇ ὠφελείᾳ ἐγκαρτερεῖν· οὔτε πρᾶον καὶ εὐκατάμικτον πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀφίησιν. καὶ πρὸς αὐτὴν τοῦ βίου τὴν ἐπαγγελίαν μῖσος ἐμποιεῖ, καὶ πάντα ἁπλῶς τὰ σωτηριώδη βουλεύματα τῆς ψυχῆς ἡ λύπη συγχέασα, ὡς ἄφρονα ταύτην
D καὶ παράπληκτα ἀπεργάζεται, κωλύουσα πᾶσαν ἀγαθὴν συντυχίαν. καὶ οὐδὲ παρὰ τῶν γνησίων φίλων συγχωροῦσα δέχεσθαι λόγον συμβουλίας, οὐδὲ εἰρηνικὴν ἀπόκρισιν ἀφίησι τούτοις μεταδιδόναι· ἀλλὰ περιλαβοῦσα πᾶσαν τὴν ψυχὴν, πικρίας καὶ ἀηδίας αὐτὴν πληροῖ, καὶ πείθει αὐτὴν φεύγειν τοὺς ἀνθρώπους, ὡς αἰτίους αὐτῇ τῆς ταραχῆς γινομένους. οὐ γὰρ συγχωρεῖ αὐτὴν ἐπιγνῶναι, ὅτι οὐκ ἔξωθεν, ἀλλ' ἔνδοθεν ἔχει τὴν νόσον ἀποκειμένην. τότε δὲ φανεροῦται, ὅταν οἱ πειρασμοὶ ἐπελθόντες, διὰ τῆς γυμνασίας εἰς τὸ ἐμφα-
E νὲς ταύτην προαγάγωσιν. λύπη οὖν ἐστι κατήφεια μὲν ψυχῆς, στόμα δὲ λέοντος καταπίνον εὐχερῶς τὸν λυπούμενον. λύπη ἐστὶ σκώληξ καρδίας, κατεσθίων τὴν τεκοῦσαν μητέρα. οὐκ οἶδεν μέλιτος γεῦσιν ὁ λυπούμενος μοναχὸς, ὡς ὁ πυρέσσων σφοδρῶς. λυπούμενος μοναχὸς, οὐ κινεῖ τὸν νοῦν πρὸς θεωρίαν,

οὐδὲ προσευχὴν καθαρὰν ἀναπέμπει ποτὲ τῷ Θεῷ. ὁ κρατήσας παθῶν, ἐκράτησεν τῆς λύπης· ἡττημένος δὲ ἡδονῆς, οὐκ ἐκφεύξεται τοὺς δεσμοὺς αὐτῆς. ὁ λυπούμενος συνεχῶς, καὶ προσποιούμενος ἀπάθειαν, ὅμοιός ἐστιν νοσοῦντι, καὶ ὑγείαν ὑποκρινομένῳ. ὥσπερ γὰρ ὁ νοσῶν δηλοῦται ὑπὸ τῆς χροιᾶς, οὕτως ἐμπαθὴς ἐλέγχεται ὑπὸ τῆς λύπης. ὁ ἀγαπῶν τὸν κόσμον, λυπηθήσεται πολλά· ὁ δὲ καταφρονῶν τῶν ἐν αὐτῷ, εὐφρανθήσεται διὰ παντός. καὶ ὥσπερ χωνευτήριον καθαίρει ἀδόκιμον ἀργύριον, οὕτως ἡ κατὰ Θεὸν λύπη καρδίαν ἐνάμαρτον καθαίρει. καλὸν οὖν ἄγαν καὶ συμφέρον τῇ ψυχῇ, τὸ στερρῶς βαστάζειν πᾶσαν θλῖψιν, εἴτε παρὰ ἀνθρώπων, εἴτε παρὰ δαιμόνων ἐπαγομένην, καὶ εἰδέναι ἀκριβῶς, ὅτιπερ χρεῶσται ὑπάρχομεν τῆς καταπονήσεως. χρὴ οὖν ἐν προσευχῇ καὶ ὑπομονῇ ἀνθίστασθαι τῷ δαίμονι τούτῳ. ὁ γὰρ ἐκτὸς προσευχῆς καὶ ὑπομονῆς πειρασμοὺς νικῆσαι θέλων, οὐκ ἀπώσεται αὐτούς, ἀλλὰ πλέον ἐμπλακήσεται αὐτοῖς. οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς δι' ὑπομονῆς σὺν τῷ Δαβὶδ ψάλλομεν, ἵνα τί περίλυπος εἶ ἡ ψυχή μου, καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με; ἔλπισον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ, σωτήριον τοῦ προσώπου μου, καὶ ὁ Θεός μου. ἀμήχανον γάρ ἐστιν χωρὶς λύπης παρελθεῖν τὸν ἐμπαιδευόμενον τοῖς πειρασμοῖς. ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, πολλῆς χαρᾶς πληροῦνται οἱ τοιοῦτοι (μάλιστα ἐὰν δι' εὐχῆς καὶ ὑπομονῆς ἑαυτοὺς καθοπλίσωσιν) καὶ δακρύων γλυκέων, καὶ νοημάτων θείων, ὅσοι ἐγκαρτέρησαν τὸν πόνον καὶ τὴν θλῖψιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. ἐν γὰρ ταῖς θλίψεσιν, τοῖς ἀθλοῦσιν οἱ στέφανοι. ἐπεὶ ἐὰν χαυνωθῇ ὁ λογισμὸς ἐκ τῆς εὐχῆς, ἄρχεται ἡ λύπη κατεσθίειν τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς εἴρηται, ὥσπερ σὴς ἱμάτιον, καὶ σκώληξ ξύλον· ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ γενομένη. καὶ εὑρίσκεται ὁ ἄνθρωπος σκυθρωπὸς ἐν σκοτώσει λογισμῶν. διὰ τοῦτο καὶ ἡ γραφὴ παραινεῖ λέγουσα, λύπην μακρὰν ἀπόστησον ἀπὸ σοῦ· πολλοὺς γὰρ ἀπέκτεινεν ἡ λύπη, καὶ οὐκ ἔστιν ὠφέλεια ἐν αὐτῇ· καί, ἀπὸ λύπης ἐκβαίνει θάνατος· καί, λύπη καρδίας, κάμψει ἰσχύν. καὶ ἐπάγει, μὴ δώσῃς λύπην τῇ καρδίᾳ σου, ἀλλὰ ἀπόστησον αὐτήν, μνήσθητι τὰ ἔσχατα αὐτῆς. ἆρον οὖν ἀπὸ σοῦ ταύτην τὴν λύπην. καὶ μὴ λύπει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κατοικοῦν ἐν σοί· μή ποτε ἐντεύξηται τῷ Θεῷ, καὶ ἀποστῇ ἀπὸ σοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ δοθὲν εἰς τὴν σάρκα ταύτην, λύπην οὐχ ὑποφέρει, οὐδὲ στενοχωρίαν.

A neque ad orationem ſinceram quæ ad Deum deſtinetur, mentem reflectet. Victor paſſionũ, vtique victor triſtitiæ eſt. Quem vicit voluptas, is non facilè effugerit triſtitiæ vincula. Qui cõtinenti triſtitia cõficitur, cúmque hac perfectę animæ tranquillitatem ſibi vt comparet, adnititur; aſſimilis eſt ei qui ægreſcit quidem, ſed ſimulatione ementitur habere ſe ſanitatem. Quemadmodũ vel colore quis ſe prodit, morbo ſi premitur: ita qui perturbatione animi quapiã agitatur, triſtitię cõuincitur argumẽto. Qui mundum diligit, is neceſſe ſit vt ſubinde contriſtetur & mœreat: qui autẽ quæ in mun- B do ſunt bona, ne tantilli quidem ducit, iugi lætitia perfruetur. Quemadmodum conflatoria ars ex plumbi materia detrahit iugi cõflatione & imminuit: ita & triſtitia mundi iſtius mentem atterit. Vt argẽtum alioqui reprobum colluſtrat cõflatorium & purius reddit; ſic triſtitia quæ ſecundùm Deum eſt, cor expiat, licèt occalluerit peccati ſcoria. Sanè egregium eſt & animæ conducit non mediocriter, omnẽm inuectam afflictionem forti perferre animo, ſiue improbitate hominum ea infligatur impreſſio, ſiue aſſultus hic incentore dæmone irrogetur, ſed & noſſe te exactiùs conuenit nos iſtius C debitores eſſe ærumnæ & afflictionis. Opus igitur huic vt obluctemur ſæuo dæmoni, præſidio ſubnixi & orationis & patientiæ: nam qui tentationum iacula à ſe depellere quidem vult, nec fulcit ſe armis orationis & patientiæ, adeò à ſe non profligat eas, vt etiam illis perplexiùs inuoluatur. Nos igitur cum beato Dauid tolerãtes afflictionem, pſallamus; *Vt quid triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniã confitebor ei: ſalutare vultus mei & Deus meus.* Neque enim qui tẽtationem vibramentis eruditur, poſſibile ſit quin mœreat ac triſtetur. At- D que patienter tolerato agone, tales non mediocri perfunduntur gaudio; maximè ſi ſeipſos armis communierint orationis, patientiæ, & dulcium lacrymarum, necnon intelligentia diuinæ Scripturæ. Quanticumque enim ſunt quos labor & afflictio exercuere in cordibus ſuis? Iure quidem: Coronæ enim agonem fortiter ſuſtinentibus concinnantur. Quòd ſi mens inertia animi eneruetur, mox triſtitia arrodere incipit hominis cor, iuxta ſententiam ſuperiorem; ceu aſſolet pallium exedere tinea, vermis lignũ in ligni oſſibus prognatus. Deprehenditur homo E tunc in denſiſſima verſari caligine cogitationum. Ob hoc vnum admonet ſcriptura, dicẽs, *Triſtitiam longè auerte à te: multos enim occidit triſtitia, & non eſt vtilitas in ea.* Et, *Ex triſtitia prouenit mors.* Et, *Triſtitia cordis inclinabit & emollìet robur.* Inducit: *Ne des in triſtitiam cor tuum, ſed aufer eam abs te, memento nouiſſimorum eius.* Auerte igitur abs te triſtitiam hanc, & ne contriſtes Spiritum ſanctum qui in te habitat, ne fortè interpellet Deum & recedat à te. Spiritus enim Dei qui in hanc etiam carnem ſe effudit, triſtitiam non fert, neque animi anguſtiam.

Qui à voluptate vincitur, facilè vincetur à triſtitia.

Triſtitiæ medetur oratio & patientia.

Triſtitia ſequitur inertiam.

Eccleſ. 30.

Spiritus Dei fugatur triſtitia.

Circunda igitur tibi hilaritatem, quæ omni tempore promeretur gratiam apud Dominum, & delectare in ea: Hilaris enim vir bona quidem operatur, & nihili ducit tristitiam, vir autem turbulentus ac tristis, malignè agit semper. Et quidem primùm, malignè agit, Spiritũ sanctum mœstificat, qui homini datus est hilaris. Huc accedit, quia preter hoc iniquitatem is operatur dum Domino confitetur: neque enim viri istius sic turbulenti interpellatio vim vllam obtinet diutiùs persistendi ante altare Dei. Assidet enim interpellationi eius spiritus tristitię, non finẽs puram esse diutius eius interpellationem ante altare Dei. Vt enim acetum vino vnà si immisceatur, nihil adfert iucundi gustus: ad eundem modum, tristitia mistim inserta Spiritus sancti domicilio, collocutionem reddit inamœnam. Profuerit igitur tristitiam eiusmodi à sè excutere, séque amicire totius indumento hilaritatis. Itaque ab hac tristitia extorres, nos

2.Cor.7. studio omni constituamus, quæ tristitia est mũdi: *Quæ autem secundùm Deum est tristitia*, iuxta Apostoli Pauli sentẽtiam, *pœnitentiam operatur ad salutem*, nec sanè pœnitẽdam aut aspernabi-

Prou.10. lem: tristitia mũdi è diuerso operatur mortem. Parœmiastes: *Benedictio Domini super caput iusti, nec apponetur ei tristitia in corde.* Rursus: *Cor gau-*

2.Cor.1. *dens & hilare, bonam parit valetudinem, tristis autem viri exsiccantur ossa.* Paulus item: *Non enim vos volumus ignorare (fratres) de tribulatione nostra quæ facta est nobis in Asia, quia supra modum grauati sumus supra virtutem, ita vt tæderet nos*

Psal.31. *etiam viuere, sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus*, Cum beato igitur Dauid dicendum nobis: *Miserere mei (Domine) quoniam tribulor, conturbatus est in ira oculus meus, quoniam afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à*

Ioan.15. *gemitu cordis mei.* Et: *Contristatus sum in exercitatione mea, & conturbatus sum à voce inimici & à tribulatione peccatoris.* Sed, *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerũt aquæ vsque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, & non est substantia.* Et: *Ne auertas faciem tuã à puero tuo, quoniam tribulor, velociter exaudi me: Tu* enim *refugium meum es à tribulatione quæ circundedit me: Intreeat in cõspectu tuo oratio mea, inclina aurem tuã ad precem meam.* Is tristitię iugo exemptus cùm esset, multa cum alacritate dicebat: *Dominus de cœlo in terram aspexit, vt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum.* Et: *Quid retribuam*

Psal.115. *Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* quia de *tribulatione inuocaui eum, & exaudiuit me in latitudine.* Sed & Dominus discipulis suis dicebat, *Amen dico vobis, quia plorabitis & lugebitis vos, mundus autem gaudebit:* Quin & parabolicè de puerpera quòd tristitiam habeat,

A ἔνδυσαι οὖν τὴν ἱλαρότητα, τὴν πάντοτε ἔχουσαν χάριν παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ ἐντρύφα ἐν αὐτῇ. ὁ γὰρ ἱλαρὸς ἀνὴρ ἀγαθὰ ἐργάζεται, καὶ καταφρονεῖ τῆς λύπης. ὁ δὲ λυπηρὸς ἀνὴρ, πάντοτε πονηρεύεται. πρῶτον μὲν πονηρεύεται, ὅτι λυπεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ δοθὲν τῷ ἀνθρώπῳ ἱλαρόν. δεύτερον δὲ λοιπὸν ἀνομίαν ἐργάζεται, μὴ ἐξομολογούμενος τῷ Κυρίῳ. τοῦ γὰρ λυπηροῦ ἀνδρὸς ἡ ἔντευξις οὐκ ἔχει δύναμιν ἀναβῆναι ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ. ἐγκάθηται γὰρ ἡ λύπη εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ. μεμιγμένη

B οὖν λύπη μετὰ τῆς ἐντεύξεως οὐκ ἀφίησι τὴν ἔντευξιν ἀναβῆναι καθαρὰν πρὸς τὸ θυσιαστήριον. ὥσπερ γὰρ ὄξος καὶ οἶνος μεμιγμένος ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὴν αὐτὴν ἡδονὴν οὐκ ἔχουσιν· οὕτως καὶ ἡ λύπη μεμιγμένη μετὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, τὴν αὐτὴν ἔντευξιν οὐκ ἔχει. καλὸν οὖν ἐστιν ἀποβαλεῖν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν λύπην, καὶ ἐνδύσασθαι πᾶσαν ἱλαρότητα. ταύτης οὖν τῆς λύπης πάσῃ σπουδῇ ἐκτὸς γενώμεθα, ὅτι κατὰ κόσμον ἐστίν. ἡ δὲ κατὰ Θεὸν λύπη, ὡς εἶπεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κα-

C τεργάζεται· ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. καὶ ὁ παροιμιαστής, εὐλογία Κυρίου ἐπὶ κεφαλὴν δικαίου, [αὕτη πλουτίζει,] καὶ οὐ μὴ προστεθῇ αὐτῇ λύπη ἐν καρδίᾳ. καὶ πάλιν, καρδίας εὐφραινομένης εὐεκτεῖν ποιεῖ. ἀνδρὸς δὲ λυπηροῦ ξηραίνεται τὰ ὀστᾶ. καὶ ὁ Παῦλος, οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρύνθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινούς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεός. καὶ ἡμεῖς οὖν σὺν τῷ

D Δαβὶδ εἴπωμεν, ἐλέησόν με Κύριε, ὅτι θλίβομαι· ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμός μου, ὅτι ἐκακώθην, καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα· ὠρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου, καὶ ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου, καὶ ἐταράχθην ἀπὸ φωνῆς ἐχθροῦ, καὶ ἀπὸ θλίψεως ἁμαρτωλοῦ. ἀλλὰ σῶσόν με ὁ Θεός, ὅτι εἰσήλθοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου· ἐνεπάγην εἰς ὕλην βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπόστασις. καὶ, μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου· ὅτι θλίβομαι, ταχὺ ἐπάκουσόν μου. σὺ γάρ μου εἶ κα-

E ταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως τῆς περιεχούσης με. εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή μου· κλῖνον τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέησίν μου. καὶ ὅτε ἀπηλλάγη ἀπὸ τῆς λύπης, ἀγαλλιῶν λέγει, Κύριος ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν τοῦ ἀκοῦσαι τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπεδημένων, τοῦ λῦσαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων· καί, τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; ὅτι ἐκ θλίψεως ἐπεκαλεσάμην αὐτόν, καὶ ἐπήκουσέ μου εἰς πλατυσμόν. καὶ ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἔλεγεν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται. καὶ παραβολικῶς περὶ τῆς τικτούσης, ὅτι λύπην ἔχει

καὶ ἐπάγει, οὕτως καὶ ὑμεῖς μὲν λύπην ἕξετε, πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. αὐτῷ ἡ δόξα τῷ τοὺς ἐν θλίψει χαροποιοῦντι εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ ἀκηδίας. Λόγος ϛʹ.

ΔΕΙΝΟΣ καὶ οὗτος ὁ τῆς ἀκηδίας δαίμων, καὶ οὗτος συνεργὸς καὶ σύζυγος ὑπάρχει τοῦ πνεύματος τῆς λύπης, καὶ σφόδρα βαρύτατος· ὅστις περὶ ὥραν ἕκτην ἐμπίπτει τῷ μοναχῷ, ἀγωνίαν αὐτῷ ἐμποιῶν, καὶ ἀπεχθῶς ἔχειν πρὸς τὸν τόπον, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸς τοὺς συνδιατρίβοντας ἀδελφούς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον, καὶ πρὸς τὴν θείαν γραφήν, ἀηδίαν καὶ χάσμην πυκνοτάτην ἐμποιεῖ. πρὸς τούτοις, καὶ πεῖναν πολλὴν παρέχει· καὶ ὧδε κἀκεῖσε στρεφόμενον καραδοκοῦντα τὴν ὥραν τῆς ἑστιάσεως. καὶ λαβὼν βιβλίον ἀναγινώσκει μικρόν· καὶ πάλιν τίθησιν αὐτό, καὶ ἄρχεται τρίβειν τὴν ὄψιν, καὶ ταῖς θυρίσιν ἀτενίζειν· καὶ αὖθις ὀλίγον ἀναγινώσκειν, εἶτα μετρεῖν τὰς τετράδας, καὶ τὰς ἀρχὰς ἐπιζητεῖν τῶν κεφαλαίων τῆς βίβλου. τέλος πτύξας τὸ βιβλίον κοιμᾶται· μικροῦ δὲ ὕπνου διαλαβόντος, πάλιν ἀνίσταται· ταῦτα δὲ ποιεῖ, βουλόμενος ἀναλίσκειν τὰς ὥρας· ποτὲ δὲ ἀκούσῃ τοῦ σημαντῆρος τοῦ ἀρίστου, ἀκούσας δὲ εὐπρόθυμος γίνεται, εὑρίσκεται δὲ καὶ εἰς διακονίαν ὀξύς, καὶ ἐντολὴν λογίζεται τὴν ἑαυτοῦ πληροφορίαν. λοιπὸν δὲ οὗτος ὁ τῆς ἀκηδίας δαίμων ὑποβάλλει αὐτῷ καὶ λογισμοὺς μεταβάσεως, καὶ ὡς εἰ μὴ μεταστήσῃ ἑαυτὸν πρὸς τόπους ἑτέρους, πᾶς ὁ χρόνος καὶ ὁ πόνος μάταιος αὐτῷ γενήσεται. εἶτα ὑποτίθεται αὐτῷ, ὡς οὐδενὶ ἄλλῳ τρόπῳ δυνήσεται τῆς νόσου ταύτης ἀπαλλάττεσθαι, εἰ μὴ διὰ τὸ συνεχῶς ἐξέρχεσθαι, καὶ παραβάλλειν ἀδελφοῖς, δῆθεν ὠφελείας, ἢ ἐπισκέψεως ἀσθενούντων χάριν, καὶ εὑρίσκεται ὥσπερ φρύγανον ἐρημίας· ὀλίγον ἡσύχασε, καὶ πάλιν ὑπὸ ἀνέμου ἐλαύνεται. καὶ ὥσπερ φυτὸν μέγα ἀφαιρούμενον, οὕτω καὶ μοναχὸς γυρευτὴς οὐκ οἴσει καρπὸν ἀρετῆς· καὶ ὥσπερ νεφέλη ἄνυδρος ὑπὸ ἀνέμου διώκεται, οὕτω μοναχὸς μὴ ἔχων ὑπομονὴν ὑπὸ πνεύματος ἀκηδίας. καὶ ὅταν δὲ καὶ μὴ δυνηθῇ ἐκβαλεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς κέλλης, ἄρχεται αὐτὸν ἐν αὐτῇ περισπᾶν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς συνάξεως,

A inducit: *Sic & vos nunc quidem tristitiam habebitis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

De Acedia.

Homilia XXVI.

HIc etiamnum dæmon accedia planè intolerandus, cooperarius cùm sit & nihilo B dispar spiritui tristitiæ: est alioqui ea sua grauitate modestior, vt cùm circa horam sextam, velut ex insidiis assilit monacho, tædiosam ac formidabilem agoniam illi incutiens, vsque adeò vt vel locum oderit, veriùs autem fratres ipsos inuisos habeat quibuscum viuit communiter. Quid? ad opus quodlibet, ad diuinæ scripturæ lectionem, nescio quam illi ingerit insuauem & hiulcam oscitationem. His adde, esuriem suggerit, tempore prolixiore sustinendam. Ad eum modum supinus ille ac securus, boni operis scopum vnicum spectat; nempe C horam sumendæ alimoniæ. Interim tamen sumpto in manus libro legit nonnihil, quem & ordine suo locat: mox oculorum aciem intēdere incipit, inque fenestras propiùs defigit. Quiddam rursùs legit: deinde suos admetitur & enumerat quaterniones: Plicato mox libro obdormiscit: somni aliquantùm vbi decerpsit, rursus assurgit experrectus. Hæc eò facit vt horas deterat ac temporis fallat prolixitudinem. Atqui audito primùm signifero & indicio prādij, quàm alacer, quàm exprompitus eò prouolat? Inuenitur proinde & is ad ministran- D dum haud segnis, certò sibi promittens, eiusmodi munus loco mandati imputatum iri. Subinde tali suggerit dæmon hic acediæ cogitationum intempetiem: nempe aliò vt emigret, & quia tempus omne & labor omnis vacua sibi erunt frugis bonæ & inania, ni se ad alia conferat loca. Consilium rursus nouat misero isti, quia alio nullo pacto potest morbi sic perniciosi defungi intemperie, nisi continenter euagetur & commeet, séque recipiat ad fratres, quasi verò fiat id ob publicam vtilitatem procurandam, aut certè infirmos vt E inuiset. Is tandem nihil dissimilis comperitur virgulto deserti, quod vbi aliquantum interquieuit, rursus huc illuc aspiratione ventorum perpellitur. Aut certè, quemadmodum planta quæpiam procerior & exolescens genitali loco emota, ita & monachus gyrouagus, ne vnius quidem virtutis frugem referet. Quemadmodum item nubes nullo aquæ humore concreta, venti agitatione percellitur, ita monachus spiritu agitatus accediæ, nullam habet solidam requiem. Si quando dæmon hic ex adyto cellę illum non quiuerit extrudere, tunc hora maximè communionis ipsum adoritur, vt eius mentem dissipet & in diuersa abripiat:

ἀκηδία, quid; Thom. 2.2. q. 35

Acediosi monachi descriptio.

Acediosus monachus, errat semper & vagatur.

Monachus errro, non proficit in virtutibus.

A Secum interim admurmurat, hoc incommodè nec suo loco positum est; illud item, atq; aliud, nihil est necesse vt hîc sit: dúmque miserũ auocat à laudibus diuinis, quo pacto eius mentem reddit vacuam bonæ operationis, & ab omni fruge alienam? Cũcta hæc quid aliud operatur, quàm iners otium ac socordia animi lentescentis? Monachus enim acediæ spiritu agitatus ordine conciuno nullum vnquam opus clauserit. Ad orationem totus cùm desideat, quàm propendet ad otium? Sanè dæmonẽ hunc quisquis insigni triumpho à se ablegare vult, in omni suo opere modum sibi præscribat ordine certo, nec B priùs desciscat à cœpto opere quàm finem imposuerit: Continenter proinde oret ac magna animi contentione, atque ita demum ab eo se quàm longissimè submouebit spiritus hic acediæ: Isthæc enim turbulenta affectio subuertitur attentè si ores, si te auoces ab otioso sermone, si quantùm sinunt vires, vni cuipiam operi admoliaris manum, si diuinis eloquiis accommodes mentem, si denique nihil ægrè feras tẽtationum assultus. Nos enim ni compererit cõmunitos istiusmodi armis, suis iaculis saucios vacillãtes reddet & instabiles. Dúmque è locis C loca permutamus, aliud nihil anxiè vel cogitare faciet vel circumspicere, quàm vbi locorum symposia* celebrantur, aut Sanctorum memoriæ. Mens interim sic acediâ deiecti, aliud nihil imaginatur & secũ admurmurat, quàm vt per hæc eleuetur in sublime, & gloriolam hinc aucupetur. Hoc genere studij fit vt talem in posterum mundi negotiis curet obstringendum: atque ira irretitũ, velut offa porrecta, sensim inescat ac decipit istis occupationibus mirè detrimẽtosis, quousque tandẽ prorsus deturbet è fastigio monasticæ professionis. Rectè quidem D Apostolus, perinde ac medicæ artis quispiã absolutus professor, magnopere cupiens morbi istius ab radice excidere causas, è quib⁹ prognata acedia est, admonet dicens: *Fratres, ipsi scitis quemodo oporteat imitari nos, quoniã nõ inquieti fuimus inter vos, neque gratis panẽ manducauimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrûm grauaremus.* Inducit: *Nõ quòd non habuerimus potestatem: sed vt nosmetipsos formã daremus vobis ad imitandũ nos.* Prorsus itaque cõducibile fuerit nobis vt operi cuipiã manuario cõmodemus operam: nõ acediæ solùm gratia à nobis depellendæ atque in exilium ab- E legandæ, sed & vt hinc nobis alimonia suppetat, & eadem opera alienæ inopiæ consulamus. Iugiter proinde illud meditemur B. Dauidis, *Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus, quia humiliauit inimicus animam meam, collocauit me in obscuris sicut mortuos sæculi, & anxiatus est super me spiritus meus: sed ne auertas faciem tuam à me,* ô benigne, *quia ad te leuaui animam meam.* Exaudi me Domine, quia anima in angustiis est, & spiritus præ tædio clamauit ad te. Ne sinas, præterquam possum, me tentari, sed fac *cum tentatione* etiam *exitum* vt possim sustinere.

Acedia domanda mewodus.

Agapas intelligit.

2. Thess. 3.

Quo instituto possit Monachus operi cuipiam manuario commodare operam.

Orationes cõtra Acediam, ex Psalmis.

τοῦτό φησιν ἀνεπιτηδείως κεῖται· τὸ ἄλλο οὐ χρεία ὧδε εἶναι, ὅπως τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀργὸν καὶ ἄκαρπον καταστήσῃ ἐκ τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα δὲ πάντα ἡ ἀργία καὶ ἡ ῥαθυμία κατεργάζεται. οὐδὲ γὰρ τοιχίσαι ἀκηδιαστὴς μοναχὸς ἔργον ἐνίοτε· ἀλλὰ καὶ εἰς προσευχὴν ὀκνηρὸς, εἰς δὲ ἀργολογίαν πρόθυμος. ὁ θέλων οὖν περιγενέσθαι τοῦ δαίμονος τούτου, τάξει ἑαυτῷ μέτρον ἐν παντὶ ἔργῳ. καὶ μὴ πρότερον ἀποστῇ πρὶν τελέσαι τοῦτο. καὶ προσευχέσθω συνεχῶς καὶ συντόμως, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας φεύξεται ἀπ' αὐτοῦ. τὸ γὰρ πάθος τοῦτο διὰ προσευχῆς ἀνατρέπεται, καὶ ἀποχῆς ἀργολογίας, καὶ τοῦ κατὰ δύναμιν ἐργοχείρου, καὶ μελέτης τῶν θείων λογίων καὶ τῆς ἐν τοῖς πειρασμοῖς ὑπομονῆς. ἐὰν γὰρ μὴ τοῖς ὅπλοις τούτοις κατασφαλιζομένους ἡμᾶς εὕρῃ, κατατοξεύσας τοῖς ἑαυτοῦ βέλεσι, ῥεμβοὺς καὶ ἀκαθέτους ἡμᾶς ἀποτελεῖ, καὶ ἀμείβοντας τόπους ἐκ τόπων· καὶ οὐδὲν ἄλλο μεριμνᾷν καὶ περισκοπεῖν, ἢ τοῦτο μόνον, ποῦ πότοι καὶ ἁγίων μνῆμαι γίνονται. τοῦ γὰρ ἀκηδιαστοῦ ἡ διάνοια οὐδὲν ἄλλο φαντάζεται, καὶ ψηφίζει, ἢ τοὺς ἐκ τούτων μετεωρισμούς. λοιπὸν δὲ ἐκ τούτου καὶ εἰς κοσμικὰ πράγματα αὐτὸν συνδεσμεῖ· καὶ κατ' ὀλίγον δελεάζει ταῖς ἐπιβλαβέσι ταύταις ἀσχολίαις, ἕως ἂν καὶ τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος τελείως αὐτὸν ἐκβάλῃ. καλῶς οὖν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὡς ἄριστος ἰατρὸς βουλόμενος ἐκτεμεῖν τῆς νόσου ταύτης τὰς αἰτίας, ὅθεν ἀκηδία τίκτεται, παραινεῖ λέγων, ἀδελφοί, αὐτοὶ οἴδατε πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. καὶ ἐπάγει, οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. πάνυ οὖν ἀγαπητοὶ συμβάλλεται ἡμῖν τῷ ἐργοχείρῳ προσμένειν, οὐ μόνον διὰ τὸ τὴν ἀκηδίαν ἐξορίζειν, ἀλλὰ καὶ τὸ τὴν τροφὴν ἐξ αὐτοῦ πορίζεσθαι, καὶ τοῖς ὑστερουμένοις βοηθεῖν. καὶ συνεχῶς μελετᾷν τὰ τοῦ Δαβίδ· τὸ ταχὺ εἰσάκουσόν μου Κύριε, ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου, ὅτι ἐταπείνωσεν ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχήν μου, ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς, ὡς νεκροὺς αἰῶνος· καὶ ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμὲ τὸ πνεῦμά μου. ἀλλὰ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ ἀγαθέ, ὅτι πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχήν μου. Εἰσάκουσόν μου Κύριε ὅτι ἡ ψυχή μου ἐν στενοῖς, καὶ πνεῦμα ἀκηδίας κέκραγε πρὸς σέ· μὴ συγχωρήσῃς με πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ οὐ δύναμαι, ἀλλὰ ποίησον σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαί με ὑπενεγκεῖν.

ῥῦσαί με τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν λογισμῶν. ἐπίστρεψόν με εἰς ὁδὸν εὐθείας, εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας. καὶ δός μοι ἐν καθαρᾷ συνειδήσει μετὰ παρρησίας πάσης λατρεύειν σοι ἀδιαστάκτῳ καρδίᾳ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. ναὶ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, χαρακτὴρ, καὶ ἀπαύγασμα τοῦ εὐλογημένου σοῦ πατρὸς, ὁ ἐγκαταφυτεύσας τοὺς θείους σου λόγους εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, ὁ μόνος κηδόμενος τῶν σῶν δούλων, καὶ ἰατρὸς δωρεὰν ἰώμενος, ὁ μόνος εὐεργέτης καὶ ἀνυπερήφανος, ὁ μόνος ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος, ὁ μόνος σωτὴρ καὶ δίκαιος, ὁ ἀεὶ ὢν καὶ ἐν πᾶσι ὢν καὶ πανταχοῦ παρὼν, καὶ περιέχων καὶ πληρῶν τὰ πάντα Ἰησοῦ Χριστὲ Θεὲ καὶ Κύριε, σὺ ταῖς σαῖς δωρεαῖς καὶ τῷ σῷ ἐλέει περίσκεπε ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ σὲ ἐλπίζοντας, ὁ ἐπιστάμενος ἀκριβῶς τοῦ πανταχῆ ἡμῶν ἀντιδίκου τὰς τέχνας, τὰς ἐπηρείας ἃς καθ᾽ ἡμῶν ἐπιβουλεύει. Κύριε, σὺ μόνος βοήθησον ἡμῖν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ σου τῇ ἁγίᾳ, καὶ ὅτε ἀνεθῇς, λέγε, οἶδα δέσποτα φιλάνθρωπε, ὅτι ἐν τῷ ἀκηδιάσαι τὴν καρδίαν μου ἐν πέτρᾳ ὕψωσάς με, ὡδήγησάς με, ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου, καὶ πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ. λοιπὸν παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματί σου εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ σκεπασθήσομαι ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου, ὅτι σὺ ὁ Θεός μου εἰσήκουσας τῶν εὐχῶν μου. καὶ γὰρ ἐνύσταξεν ἡ ψυχή μου ἀπὸ ἀκηδίας, ἀλλὰ σὺ Κύριε βεβαίωσόν με ἐν τοῖς λόγοις σου. ἐὰν οὕτως δεηθῶμεν μετὰ εἰλικρινοῦς καρδίας τοῦ ἀμνησικάκου Κυρίου, ἀκουσόμεθα παρ᾽ αὐτοῦ, ὅτι πᾶς ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται· καὶ ὅτι ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου ἐν εἰρηνικῷ λογισμῷ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A Eripe me ab istis indecentium atque improbarum cogitationum vibramentis. Conuerte me in viam rectam, qua ad agnitionē prouehar veritatis. Cōcede mihi in sinceritate cōscientiæ, cúmque omni fiducia puram tibi exhibere seruitutem corde indiuulso, omnibus diebus vitę meæ. Etiam, Domine mi Iesu Christe, figura & splendor benedicti Patris tui, qui cordibus nostris diuina eloquia quasi semina inspirasti, misericors & clemens hominum amator, qui de nobis solus quàm optimè mereris, nihil interim per elationem tibi arrogās; qui nos solus donas salute, solus insuper iustus, qui semper es
B & in omnibus & vbique præsens, qui ambis vniuersa, cōplexu tuo ad imples, Iesu Christe, idem Dominus, idem & Deus: Tu nos tuis propugnadonis, tua misericordia tuere, quia in te vnum spem animæ omnem reclinamus. Exactissimè enim nosti commenta hostis infensissimi, nullo non loco obuia. Impressiones veteratorias quibus nos ex insidiis adoritur, quis te vno, Domine intelligit perspicacius? Tu solus Domine auxiliare nobis visitatione tua sancta. Ab hac animi ægritudine absolutus iam æliber, dic: Noui, mi Domine animarum amator,
C quia dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me, & in viam reuocasti, quia factus es spes mea, & turris fortitudinis à facie inimici. Deinceps habitabo in tabernaculo tuo in sæcula, & protegar in velamento alarum tuarum quia tu Deus exaudisti orationes meas. Etenim dormitauit anima mea præ tædio, sed tu Domine confirmasti me in verbis tuis. Si ad hunc modum vnà cum cordis sinceritate preces ad Dominum fuderimus, qui flagitiosissima quæque se agnoscentium perperi, obliuione indulgenter abolet: vtique audire ab eodem promere-
D bimur, quia, *Omnis qui petit, accipit, & qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur.* Et: *Fides tua te saluum fecit*, valde in pacifica & tranquilla cogitatione. Ipsi gloria in sæcula seculorum, Amen.

Περὶ ἀπογνώσεως.
Λόγος ζ'.

ΤΟ τῆς ἀπογνώσεως πάθος δεινότερον τῶν παρ᾽ αὐτὸ ἐστὶ πάνυ καὶ δυσαλγές. φέρει γὰρ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀπιστίαν, καὶ ἀνελπιστίαν. καὶ λοιπὸν ἔκδοτον ἑαυτὸν καθίστησι τοῖς ἀλιτηρίοις δαίμοσι· καὶ εὑρίσκεται αὐτοῖς βρῶμα καὶ ἐπίχαρμα. ὥσπερ γὰρ ὁ πιστὸς καὶ εὔελπις ἐστὶ βρῶμα τοῦ Χριστοῦ (ἐμὸν γάρ φησι βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου· θέλημα δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τὸ σωθῆναι πάντα ἄνθρωπον) οὕτω καὶ τοῦ πονηροῦ καὶ ἀνθρωποκτόνου διαβόλου τὸ θέλημα, τὸ εἰς ἀπόγνωσιν εἰσφέρειν, καὶ ἀπολέσαι τὸν ἄνθρωπον. ἡμεῖς οὖν οἱ Χριστὸν ἐνδεδυμένοι καὶ σύσσωμοι αὐτοῦ ὄντες, καὶ ἀκούοντες παρ᾽ αὐτοῦ ὅτι οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους,

De Desperatione.
HOMILIA XXVII.

DESPERATIONIS perturbatio cæteras præ se dictas facilè anteit, & grauitate, & inexplebili angore. Hominem enim rectà præcipitat in infidelitatis barathrum, adeò inclementer, vt nihil illi reliquum faciat sperandæ salutis. Elocatum siquidē ac miserrimè proditum, committit exitialium dæmonum torturę,
E quo fit, vt in cibum illis iam vertatur ac deridiculam insultationem. Vt enim fidelis vir, spéq; quàm optima nitēs, suaue fit Christo edulium: (*Meus* enim *cibus est*, ait, *vt faciā voluntate Patris mei*, Volūtas autem Patris est, vt per eum saluetur homo omnis) ita & nostræ omniū saluris æmuli atque homicidę diaboli voluntas peculiariter vna hæc est, hominem vt laqueo implicet desperationis, denique & perdat. Nos igitur qui Christū induimus, qui cōcorpore sei sumus qui ipso doctore didicimus, *Non veni vocare iustos,*

Ioan. 6.
Luc. 5.

sed peccatores ad pœnitentiam: certatim contendamus præsidio subnixi pœnitẽtiæ, tam exorabilem placare Dominum qui mala omnia obliuione interlinet. Id facto nobis opus, ne illud
Hier. 8. Hieremiæ audire contingat: *Nunquid cadens non resurgit: aut conuertens non conuertetur?* Rursus: *Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi, quia auersus est populus hic auersione imprudenti?* Itaque (fratres) cùm habeamus prouidum curatorem Deũ, ad omnia ipsi accollemur glutino charitatis, non item vt refugæ a tam benigno desciscamus, *Appropinquate mihi* (ait) *& appropinquabo vobis*: Ipsi enim curæ futura est nostri, vt qui nos tanti æstimauit, quos proprio redimeret sanguine. Animæ præstãtis prorsus ac generosę peculiaris cõditio ea est, vt quantæcunque tãdem inundent calamitatum procellæ, nullo vnquam pacto sinat à se auelli spei solidæ anchorã. Ob hoc enim hominis vita πειρατήριον dicitur: hoc est, tentationum siue piratarum domicilium. At nos ne sic quidem à Domino deficiamus, quousque tentatorem iubeat semotiùs à nobis secedere; & per tolerantiam atque immobilem animi rigorem vitæ restituamur trãquilliori. Quod enim peccati genus vsquam inueniatur atrocius desperatione? Iudas ille Domini proditor, quàm pusilli erat
Matth 26. & abiecti animi? quàm rudis & expers cõflictus tentationum? Ob hoc enim spem omnem à se cum abiecisset, insiliente in eum inimico, funiculo sibi pręfocauit gulam. At Petrus solida illa petra, nunquid non in peccatum impegit nec mediocre? Verùm is, tanquam qui tales conflictus, doctrice experientia didicisset, ob maleloquam negationem, spem neutiquã abiecit, sed lacrymas adhibuit pararias apud Dominum & conciliatrices. Quasnam? sanè plenas amaritudinis, & quæ ex corde prosilierint, deflagrante incendio charitatis. Hanc Petri magnanimitatem hostis cùm vidisset, nulli dubiũ sit, quin se illinc concitus prorip uerit ingenti cũ eiulatu, ac si igni illi facies cõflagrasset. Ne igitur (charissimi) à nobis spẽ abiiciamus impetrãdæ illius beatę vitæ: magis verò quantumcũque est neruos intendamus, omnique ex parte eam communiamus lumine fidei. Aduersus malignum incentorem, multa cum fiducia vociferemur: quid tibi & nobis commune est, à Dei consortio extorris, & cœlestis municipij refuga perditissime, serue nequam? nihil enim in nos obtines iuris. Christus enim Dei Filius, nostri ille denique & omnium plena solus perfruitur potestate: illi peccauimus; coram illo nos etiamnum purgauimus: à nobis tu quàm longissimè, exitialis ac pestilens secede. Siquidem nos Domini crucem omni honore dignam cùm retineamus pignoris loco, quamlibet sublime illud caput tuum, calce proterimus ô serpens venenate. Ad hũc sanè modum aduersus colluctatorem & aduersarium nostrum (pe audaci nitentes deprælíemur ac repugnemus, nec vllo vnquã pacto finamus nos intercipi laqueo desperationis, per deditionem; Dæmones enim ipsi, ne in abyssum præcipitarentur, cùm obsecrarunt Dominum, sua petitione fraudati non sunt: quanto dignius est eum exaudiri, Christum qui per fidem induit, suppliciter deprecantem, à spirituali morte vt liberetur?

A ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν· ἀγωνισώμεθα
διὰ μετανοίας δυσωπῆσαι τὸν ἀμνησίκακον Θεὸν,
ἵνα μὴ ἀκούσωμεν παρὰ τοῦ Ἱερεμίου, μὴ ὁ πί-
πτων οὐκ ἀνίσταται; ἢ ὁ ἀποστρέφων, οὐκ ἐπιστρέ-
φει; καὶ πάλιν, μὴ ῥητίνη οὐκ ἔστιν ἐν Γαλαάδ,
ἢ ἰατρὸς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ; ὅτι ἀπεστράφη ὁ λαὸς
οὗτος ἀποστροφὴν ἀναιδῆ. ἔχοντες οὖν ἡμεῖς ἀδελ-
φοὶ τὸν Θεὸν ἐπίκουρον, ἐν πᾶσιν αὐτῷ κολλη-
θῶμεν, καὶ μὴ ἀποστῶμεν ἀπ' αὐτοῦ. ἐγγίσατε
γάρ μοί φησι, καὶ ἐγγιῶ ὑμῖν. αὐτῷ γὰρ μέλει
B περὶ ἡμῶν, ὡς τῷ ἰδίῳ αἵματι ἐξαγοράσαντι
ἡμᾶς. μεγαλοφυοῦς οὖν ψυχῆς, καὶ γενναίας
ἴδιον τὸ, μὴ ἀπογινώσκειν ἐν οἵαις δήποτε συμφο-
ραῖς. διὸ καὶ πειρατήριόν ἐστιν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου·
ἀλλ' ἡμεῖς μὴ ἀποστῶμεν ἀπὸ Κυρίου μέχρις ἂν
προστάξῃ ἀπελθεῖν ἀφ' ἡμῶν τοὺς πειράζοντας·
καὶ ζωοποιηθῶμεν διὰ ὑπομονῆς, καὶ στερρᾶς
ἀπαθείας. χαλεπώτερον γὰρ τῶν ἁμαρτημάτων
ἐστὶ, τὸ ἀπελπίζειν. Ἰούδας ὁ προδότης μικρό-
ψυχος ἦν, καὶ ἀπειροπόλεμος· καὶ διὰ τοῦτο ἀπο-
γνόντι ἑαυτὸν ἐπιδραμὼν ὁ ἐχθρὸς ἀγχόνης σχοι-
C νίῳ περιέβαλε. Πέτρος δὲ ἡ στερεὰ πέτρα με-
γάλῳ πτώματι κατενεχθεὶς, ὡς ἐμπειροπόλεμος
οὐκ ἀπέγνω δυσθυμήσας, ἀλλὰ προσήγαγε πι-
κρότατα δάκρυα ἀπὸ καρδίας κατακαιομένης.
καὶ θεασάμενος ὁ πολέμιος ταῦτα, ὥσπερ πυρὶ
καιόμενος τὴν ὄψιν, ἀπέδρα μακρὰν δεινῶς ὀλο-
λύζων. μὴ οὖν ἀπογνῶμεν ἑαυτῶν, ἀγαπη-
τοὶ, ἀλλὰ μᾶλλον νευρούμενοι, καὶ περιτειχι-
ζόμενοι τῷ φωτὶ τῆς πίστεως, ἀντικράζωμεν
μετὰ πολλῆς παρρησίας πονηρῷ· τί σοι καὶ ἡμῖν ἀλ-
D λότριε τοῦ Θεοῦ, καὶ δραπέτα τῶν οὐρανῶν, καὶ
δοῦλε πονηρέ; οὐκ ἔχεις σὺ παρρησίαν καθ' ἡ-
μῶν· Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ υἱὸς, ἡμῶν τε καὶ πάν-
των τὴν ἐξουσίαν ἔχει· αὐτῷ ἡμάρτομεν, αὐτῷ καὶ
ἀπολογησώμεθα· σὺ δὲ φεῦγε ἀφ' ἡμῶν μακρὰν ὀ-
λέθριε. ἡμεῖς γὰρ ἐνέχυρον ἔχοντες τὸν τίμιον αὐτοῦ
σταυρὸν, πατοῦμεν ἐπάνω σου τοῦ ὄφεως τὴν κε-
φαλήν. οὕτως οὖν ἡμεῖς ἀντιστῶμεν ἀεὶ τῷ πο-
λεμίῳ θαρσαλέοι, καὶ μὴ εἰς ἀπόγνωσιν ἑαυ-
τοὺς ἐκδῶμεν. εἰ γὰρ οἱ δαίμονες παρακαλέσαν-
E τες τὸν Κύριον, ἵνα μὴ τῇ ἀβύσσῳ παραπεμφ-
θῶσιν, ἔτυχον τοῦ αἰτήματος, πόσῳ μᾶλλον εἰ-
σακουσθήσεται ὁ τὸν Χριστὸν ἐνδεδυμένος, δεό-
μενος ἐλευθερίας τυχεῖν τοῦ νοητοῦ θανάτου;

μὴ οὖν ἀπελπίσωμεν ἑαυτῶν, ἀλλὰ στῶμεν ἑδραῖοι εἰς ἐξομολόγησιν, καὶ εἴπωμεν μετὰ κατανύξεως, Δέσποτα, Κύριε οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, βασιλεῦ τῶν αἰώνων, εὐδόκησον ἀνοῖξαί μοι θύραν τῆς μετανοίας, ὅτι ἐν ὀδύνῃ ψυχῆς ἱκετεύω σε τὸν ἀληθινὸν Θεὸν τὸν πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ φῶς τοῦ κόσμου ἐπιβλέψαι τῇ πολλῇ σου εὐσπλαγχνίᾳ, καὶ προσδέξαι μου τὴν δέησιν, καὶ μὴ ἀπώσῃ μου αὐτήν, ἀλλὰ σύγγνωθί μοι τῷ ἐν πολλοῖς πταίσμασιν εὑρεθέντι. κλῖνον δὲ τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέησίν μου, καὶ συγχώρησόν μοι πάντα ὅσα ὡς ἄνθρωπος ἡττηθεὶς ὑπὸ τῆς προαιρέσεώς μου κακὰ εἰργασάμην. ζητῶ γὰρ ἄνεσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκω διὰ τὸ τὴν συνείδησίν μου μὴ συγχωρεῖν μοι. ὑπομένω εἰρήνην, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ εἰρήνη διὰ τὸν βυθὸν τοῦ πλήθους τῶν ἀνομιῶν μου. ἄκουσον Κύριε καρδίας μου πρὸς σὲ βοώσης, καὶ μὴ προσέχῃς τοῖς φαύλοις μου ἔργοις, ἀλλ᾽ ἐπίβλεψον ἐπὶ ὀδύνην τῆς ψυχῆς μου, καὶ τάχυνον τοῦ ἰάσασθαί με δεινῶς τετραυματισμένον· καὶ δὸς μοι καιρὸν ἀναψύξεως κατὰ τὴν χάριν τῆς φιλανθρωπίας σου, καὶ ῥῦσαί με ἀπὸ τῶν ἀτιμοτάτων ἔργων, καὶ μὴ ἀντιμετρήσῃς μοι, μηδὲ θελήσῃς ἀποδοῦναί μοι ἄξια ὧν ἔπραξα· ἵνα μὴ τελείως ἀπόλλωμαι. ἄκουσον Κύριε ἐν ἀπογνώσει μου ὄντος. ὁ γὰρ πάσης προθυμίας ἐρημωθεὶς καὶ ἐννοίας εἰς τὸ διορθώσασθαι ἐμαυτόν, προσπίπτω τοῖς οἰκτιρμοῖς σου, τοῦ ἐλεῆσαί με τὸν ἐπὶ γῆς ἐρριμμένον ἐν καταδίκῃ ἁμαρτιῶν μου. ἀνακάλεσαί με δέσποτα τὸν αἰχμάλωτον, καὶ κατεχόμενον ὑπὸ τῶν πράξεών μου, καὶ ὡς ἀπὸ ἁλύσεως σφιγγόμενον. σὺ γὰρ μόνος οἶδας λύειν πεπεδημένους, ἰάσασθαι τὰ ἄδηλα τραύματα ἃ σὺ μόνος ἐπίστασαι ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης ὑπάρχων. ὅσα γὰρ πάθη πρόσεισί μοι κακῶν, εἰς πάντα σε εὑρίσκω ὀνομαζόμενον, ἰατρὸν τῶν κακῶς ἐχόντων, θύραν τῶν ἔξω προσοδυρομένων, ὁδὸν τῶν πεπλανημένων, φῶς τῶν ἐσκοτισμένων, λυτρωτὴν τῶν ἀπαγομένων, ἐπέχοντα ἀεὶ τὴν χεῖρά σου, καὶ μὴ ἐπαφιέντα τὴν ὀργὴν τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἡτοιμασμένην, ἀλλὰ διὰ τὴν πολλήν σου φιλανθρωπίαν ἔδωκας καιρὸν ἀναψύξεως. ἐπιφάνηθί μοι Δέσποτα δεινῶς καταπεπτωκότι ὁ ταχὺς ἐν ἐλέει, καὶ βραδὺς ἐν κολάσει· καὶ τῇ σῇ εὐσπλαγχνίᾳ θέλησον ὀρέξαι μοι χεῖρα, καὶ ἀνάστησόν με ἐκ τοῦ βορβόρου τῶν ἀνομιῶν μου. σὺ γὰρ μόνος ὑπάρχεις ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ μὴ τερπόμενος ἐπ᾽ ἀπωλείᾳ ἁμαρτωλῶν, ὁ μὴ ἀποστρεφόμενος πρόσωπον ἐν δάκρυσιν εἰς σὲ ἀτενίζοντος. εἰσά-

A Ne igitur spe abiecta despondeamus animum; magis autem perseueremus in cõfessione solidi ac stabiles, & cum compunctione dicamus: Here mi, Domine cœli & terræ, Rex sæculorum, quæso mihi velis ad aperire pœnitentiæ ianuã. Siquidem tota afflictione animæ obsecro te verum Deũ Patrẽ Domini nostri Iesu Christi qui lumen est mundi, vt videã, lumẽ tua solius exuberanti misericordia. Admitte, quæso, meã hãc supplicationem. Ne meam deprecationẽ repudies, sed condona mihi sic miserè intercepto in multiplici præuaricatione mãdatorum tuorũ. Inclina autem tuam ad precem meam, mihiq; B cuncta indulge quæ admisi nequiter vt homo propria victus volũtate. Quæro enim requiem, nec vspiã inuenio, eò quòd minimè indulgeas conscientiæ meæ tranquillitatem. Expecto pacẽ, & ecce nõ est pax mihi, sed hoc facit abyssus immẽsa iniquitatum mearũ. Audi Domine cor meum; ad te enim voce querula suspirat. Neu aures accõmoda operibus meis planè improbis & flagitiosis, quin potiùs ad animæ meæ dolorẽ respice, nec cuncteris medicam manum tuam mihi adhibere atrociter saucio: tẽpus proinde resipiscendi tua solius benignitate impartire C mihi. Extrica, quæso me, istis pedicis quæ aduersum me cõsistunt, operum meorum. Ne ad tuæ æquilibrium iustitiæ mecũ admetiaris, neu digna factis requiras in me; vt ne totus in nihilũ redigar. Audi Domine in periculo me cõstitutũ desperationis. Omni enim destitutus sum alacritate atque intelligẽtia spirituali, qua meipsũ ad rectitudinẽ reuocare possim. Tuis procido & aduoluor supplex miserationibus, mei vt misetearis in humũ miserè deiecti, dum ipse mea peccata accuso & dãno. Reuoca me, Here mi, eiectitiũ, in operibus propriis deprehẽsum, & quasi catena quapiam constrictum. Tu enim D solus nosti cõpedibus adstrictos absoluere, vulneribus nulli dũ perspectis aut cognitis certissimam adferre medelam, quæ sane solus tu clarissimè perspicis vtpote arcanorum cognitor. Quantæcúmque enim mihi imminent vitiosæ affectiones, vnũ te compeno quem nominatim opplorẽ ad eas omneis curan[illegible] [illegible]um nẽpe malè habentium, eorum ianuam qui pro vestibuli aditu, querula ac lugubri voce comploranti viam á recto calle exorbitãtium; inter tenebras obambulantium, præfulgidũ lumẽ; eorum redemptorem qui rapiuntur ad depẽdendam pœnam. Manũ proinde premis & cohibes E tuã, nec facilè irã alioqui aduersus peccatores paratam exeris & cõtorques: tempus magis indulges, ipsi vt resipiscamus, & hoc nimisquam multa erga nos tua fit benignitate. Exorere tãdem & affulge mihi, Domine, miserè collapso; vtique tu ad misericordiã festinus, tardus ad irrogandam pœnam. Manum, quæso tuã, in me exporrigere tua digneris clementia: & me è lacustri fouea iniquitatum mearum subleua & arrige. Tu enim solus Deus noster qui nihil minus quàm vt oblecteris pereuntium peccatorum depulsione, faciem neutiquam auertis ab eo qui in te vnum cum lacrymis pressius mentis aciẽ defigit.

S. Antioch[illegible] [illegible] de[illegible] sperationem.

A Exaudi Domine serui tui vocem clamantis ad te; lumenque tuum illustra atque irradia in me qui extinctus iam sum; rorulentam aspergínem sancti tui Spiritus instilla in me, & promptam animi alacritatem impertire mihi vel gratuitò: vt qui à me spem alioqui abieci, corroborem meipsum in te vehementer & confirmem. Verte mi Domine *planctum meum in gaudium mihi, disrumpe saccum meum & circuncinge me lætitia.* Complaceat aliquando vt desinam, & ab occiduis atque vespertinis meis operibus interquiescam, ac demum diluculari & matutina B perfruar requie, qua tu tuos electos tranquillissimè refoues Domine, à quibus porrò dolor fugit ac gemitus. Regni tui ianua mihi, quæso adaperiatur: vt eam ingressus cum his qui lumine vultus tui Domine perfruuntur, demum ipse perfruar etiam beatifica perfruitione æternæ illius tuæ vitæ, in Christo Iesu Domino nostro. Ad eum modum, si deiecto & humili corde ipsi procidemus, vtique nostram admittet deprecationem. In omni igitur affulgentia lucis diuinæ qua illustrari nos sentimus & circumfundi, hymnorum laudúmque iubilis necesse sit ipsum vt C celebremus. Ipse enim bonorum omnium author est, origo, vita, essentia. Idem eorum quoque qui ab ipso desciuerunt reuocatio & resurrectio; qui autem & defluxerunt atque prolapsi sunt, restauratio ac reformatio: stantium proinde firmitas, & tutelaris protectio. Dixit Ecclesiastes: Est spes, quia *canis viuus melior est leone mortuo*: qui enim viuunt, vtique nouerunt se esse morituros: mortui verò, ne canem quidem deploratum sciunt. Sed & Paulus de eo qui Corinthi in graue impegerat delictum, per epistolam dicit: *Ita vt è contrario magis donetis & consolemini, ne fortè D abundantiori tristitia absorbeatur is: propter quod obsecro vos vt confirmetis in illum charitatem, vt ne circumueniamur à Satana, non enim ignoramus cogitationes eius.* Nos itaque cum Paulo parilem agonem sustineamus, dicentes: *In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur; aperimur, sed non destituimur; persecutionem patimur, sed non derelinquimur; deijcimur, sed non perimus, semper mortificationem Iesu in corpore circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali.* Rursus: *Pater misericordiarum &* E *Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione per consolationem qua consolamur à Deo: quia sicut abundant passiones Iesu, ita per Christum abundat & consolatio nostra: Siue tribulamur, pro vestra exhortatione & salute: siue ipsi consolamur, per vestram consolationem quæ efficaciter operatur in tolerantia passionum ipsius, quas & nos patimur, & spes nostra firma est.* Ne igitur charissimi, truculentissimi istius dæmonis,

Eccles. 9.

1. Cor. 5.

2. Cor. 1.

A κουσον Κύριε φωνῆς τοῦ δούλου σου βοῶντος πρὸς σε· καὶ ἐπίφαυσον τὸ φῶς σου ἐν ἐμοὶ τῷ ἐσβεσμένῳ, καὶ ἀπόστειλον τὴν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος ἰκμάδα, καὶ χάρισαί μοι μακρὰν προθυμίαν, ἵνα ἀνασφήλω σφόδρα ἐμαυτοῦ ἀπογνούς. στρέψον Κύριε τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί· διάρρηξον τὸν σάκκον μου, καὶ περίζωσόν με εὐφροσύνῃ· καὶ εὐδόκησον ἵνα ἀναπαύσωμαι τῶν ἑσπερινῶν μου ἔργων· καὶ τύχω ἀναπαύσεως πρωϊνῆς ὥσπερ τοὺς ἐκλεκτούς σου Κύριε, ὧν ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη, καὶ στεναγμός. καὶ B ἀνοιγείτω μοι θύρα τῆς βασιλείας σου, ἵνα εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ μετὰ τῶν ἀπολαυόντων τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου Κύριε, τύχω τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. ἐὰν οὕτως αὐτῷ προσέλθωμεν μετὰ ταπεινῆς καρδίας, προσδέξεται τὴν δέησιν ἡμῶν. ἐν πάσῃ οὖν φωτοφανείᾳ ὑμνεῖν καὶ δοξάζειν αὐτὸν ὀφείλομεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ἡ αἰτία πάντων τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἀρχὴ καὶ οὐσία καὶ ζωή. καὶ τῶν μὲν ἀποπεπτωκότων αὐτῆς, ἀνάκλησις, καὶ ἀνάστασις· τῶν δὲ ἀπολισθανόντων ἀναχωνισμός, καὶ ἀναμόρφωσις, καὶ τῶν ἑστηκότων ἵδρυσις καὶ ἀσφάλεια. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής. C ἔστιν ἐλπὶς ὅτι ὁ κύων ὁ ζῶν αὐτὸς ἀγαθὸς ὑπὲρ τὸν νεκρὸν λέοντα. ὅτι οἱ ζῶντες γνώσονται ὅτι ἀποθανοῦνται, καὶ οἱ νεκροὶ οὐκ οἴδασι τὸν κύνα τὸν ἀπεγνωσμένον. λέγει δὲ καὶ ὁ Παῦλος περὶ τοῦ παραπεπτωκότος ἐν Κορίνθῳ ἐπιστέλλων, ὅτι τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην, ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν. καὶ ἡμεῖς οὖν συναθλήσωμεν σὺν τῷ Παύλῳ λέγον- D τες, ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι· διωκόμενοι ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες. ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. καὶ αὖθις, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως, καὶ ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς E ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρακλήσεως ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Ἰησοῦ, οὕτω διὰ τοῦ Χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα, διὰ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας· εἴτε παρακαλούμεθα, διὰ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία. μὴ οὖν παραδεξώμεθα ἀγαπητοὶ τὴν κακίστην συμβουλίαν τοῦ δια-

βόλου, ἤγουν τῆς ἀπογνώσεως· μηδ᾽ ὅλως ἄρῃ παρείσδυσιν εἰς ἡμᾶς. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τελεία χαρὰ τοῦ διαβόλου· ἀλλὰ μᾶλλον ἀνανήψωμεν ὡς ὁ ἄσωτος υἱός, καὶ ἐπιστρέψωμεν πρὸς τὸν εὔσπλαγχνον πατέρα μετ᾽ αἰδοῦς καὶ χαρᾶς· καὶ εἴπωμεν, πάτερ ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐνώπιόν σου, δέξαι με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου· καὶ, εἰσάγαγέ με εἰς τὴν μάνδραν σου τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον· ἵνα μὴ ἔξω εὑρών με ὁ λύκος ὁ λυμεὼν καταφάγῃ με. οἶδα γάρ σε δέσποτα τὸν καλὸν ποιμένα, καὶ λιμένα τῶν χειμαζομένων, ἐλπίδα τῶν ἀπηλπισμένων· ἴασαι τῶν ἀπεγνωσμένων, ἐπίδησον δέσποτα τὰ τραύματά μου ἐλαίῳ καὶ οἴνῳ, ἃ ἐτρώθην ὑπὸ τῶν λῃστῶν. αὐτὸς γὰρ εἶπας Κύριε, οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες. ἐὰν οὕτω δεηθῇς, ἐγερεῖ σε ὡς τὸν παράλυτον, καὶ λέξει σοι, ἰδοὺ ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε. αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος παραβολικῶς εἶπε περὶ τῆς χήρας, καὶ τοῦ κριτοῦ τῆς ἀδικίας, περὶ τοῦ δεῖν ἡμᾶς πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν. καὶ ἐπάγει, ὁ Θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ, τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ μακροθυμεῖ; ναὶ λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A nempe desperationis, vnquã admiserimus consilium, vt ne qua ex parte comperiat aditũ, quo se menti nostræ blãdissimus veterator insinuet, clámve irrepat; (Aliud enim nihil desperatio quàm perfectum diaboli gaudium) quin potiùs nos ipsos recipiamus ad sobriæ ac melioris vitæ frugem, exemplo filij prodigi. Cum reuerentia simul & gaudio ad clementissimum patrem cõuertamur, cui & dicamus: *Pater peccaui in cœlum & coram te*, Suscipe me vt vnum aliquem è mercenariis tuis, méque introduc in caulam gregis tui, ouiculam hanc misere perditã, vt ne extra B caulæ tuæ septa inuentam hiulca fauce absorbeat lupus ille truculẽtus corruptor. Planè noui ego, mî Here, bonum te esse pastorem; ac eorum esse tutissimũ portum qui quauis tempestate miserè percelluntur, spem certissimam de se desperantium; immedicabili morbo desperationis laborantium præsentissimum medicũ. Cura ô Domine olei ac vini infusione vulnera mea, quibus prædones isti me inclemẽter consauciarunt. Certè, Domine, ipse dixisti: *Nõ egent qui sani sunt, medico: sed qui malè habent.* Hoc pacto cùm oraueris, iacentem te vt illum paralyticum eriget, dicétque tibi: *Ecce sanus* C *factus es: Iam ampliùs noli peccare.* Idem namque Dominus de vidua illa parabolicè, & de iudice iniquitatis dixit, oportere nos semper orare, neque vnquam defatisci aut defatigari: eoque inducit: *Deus autem non faciet vltionem electorũ suorum clamantium ad se die ac nocte, & longanimiter patietur? dico vobis, quia propediem faciet vltionem eorũ.* Ipsi gloria in sæcula sæculorũ. Amen.

Desperatio est perfectum dæmonis gaudiũ

Luc. 15.

Matth. 2.

Ioan. 5.

Περὶ γογγυσμοῦ. Λόγος κη΄.

Τὸ γογγύζειν, εἴτε μετ᾽ εὐλόγου προφάσεως, εἴτε δίχα προφάσεως, τῶν ἐναγῶν ἐστιν. ὁ D γὰρ ὀρθὸς βίος, καὶ δεκτὸς παρὰ τῷ Θεῷ, ὁ τῶν ἀγογγύστων καὶ εὐχαρίστων ἐστίν. ἀγόγγυστος ὥσπερ ὕδωρ διαυγὲς ὑπάρχει· ὁ δὲ γογγυστὴς, θολώδης, καὶ τεταραγμένος· ὁ ἀγόγγυστος, εὐχάριστος· ὁ δὲ γογγυστὴς, ἀχάριστος. ἀγόγγυστος, φιλητός· ὁ δὲ γογγυστὴς στυγητός. ὁ ἀγόγγυστος, ἄψεκτος, ὁ δὲ γογγυστὴς, ψεκτός· ὁ ἀγόγγυστος, ἀλοίδορος, ὁ δὲ γογγυστὴς, λοίδορος, καὶ ἰταμὸς, καὶ θρασυγλώσσος εὑρίσκεται. τὸ γὰρ πάθος τοῦτο ἐξ ἀσωτίας καὶ ἀφοβίας Θεοῦ γεννᾶται. καὶ ὥσπερ δι᾽ ἀνθρώπου, δι᾽ ἀνθρώπου βούλεται σῶσαι ὁ Κύριος· οὕτως E ἄνθρωπον δι᾽ ἀνθρώπου σπουδάζει ὁ Σατανᾶς ἀπολέσαι. οὐ χρὴ οὖν κολλᾶσθαι τῷ εὐκατατρεχεῖ, καὶ μὴ φυλάττοντι γλῶσσαν, ἵνα μὴ σὺν αὐτῷ εἰς κόλασιν ἀπέλθῃς. καλὸν οὖν ἐστι τὸ φεύγειν τοὺς ἀπαιδεύτους

De murmuratione.

HOMILIA XXVIII.

ET quidem murmurare, siue prætextus aliquis ratiori in speciem cõsentaneus ferat, siue citra vllum prætextum, vtcumque res habet, virorum est cõtaminatæ & piacularis vitę. Recta enim vitæ constitutio, ac Deo cum primis accepta, est eorũ qui quacunque de re adeò nõ oblatrant, vt etiam referant gratiarum actionem. [Talis qui nulla de re obmurmurat, imaginem refert aquæ lympidioris ac pellucidæ: è diuerso obstreperus murmurator, mirè turbulentus, quotidianis intemperiis agitatur. Ille cum actione gratiarum viuit gratiosus, hic planè ingratus. Nescius murmurationis, nulli non se exhibet amabilẽ: murmurator nulli non se reddit inuisum & execrabilem. Illi nulli peruius vitùperationi, hic nulli non conspicitur vituperapilis. Ille conuitiatur nemini, hic vehementer impudens ac temerarius deprehenditur: quo fit vt talem infensè oderit Deus. Isthæc affectio ex vita enascitur planè impura ac flagitiis contaminata, & ex eo quod à te excusseris Dei timorem. Quemadmodum diuinæ est voluntatis, vt homo per hominem seruetur, ita Satanas magnopere contendit hominem per hominem in laqueum protrudere perditionis. Ne igitur tali adhærescas, qui in hoc vitium propendet decliuior, nec linguæ præcipitium vllo remoratur freno, ne cum ipso præceps ruas ad supplicium. Sanè non indecorum sit vitare eiusmodi qui nullam norunt linguæ adhibere tem-

Theologus quidã in illud.

Sap. 1.

Custodite vos à murmurationibus, desinite murmurationem querelam cum impatientia.

Eccl. 10.

Ἀνὴρ ἐπιστήμων οὐ γογγύσει. vir prudens, sine periculo non murmurabit, & non contristabit. Iustum quicquid ei acciderit.

Prov. 12.

Exod. 15.

periem, qui nihil tam spirant quàm pugnas verborum, qui suis agitationibus tam internis quàm externis turbas conciunt. Qui talis est, comperitur particeps esse & consors exitialibus illis ac planè ingratis Iudæis qui in eremo leguntur murmurâsse aduersus Deum, iuxta quod scriptum est, *Et erat populus murmurans aduersus Moysem, Et dixit Moyses, non enim aduersum me est murmur vestrum, sed aduersus Deum.* Rursus: *Quid iurgamini contra me, & tentatis Dominum?* ait item Esaias: *Qui dicunt quod dulce est amarum, & quod amarum est dulce.* Inducit: *Murmuratores discite obedientiam.* Dauid ad eundem modulum de istis dicit. *Non crediderunt verbo eius, & murmurauerunt in tabernaculis suis.* Rursum: *Quorum os locutum est vanitates, & dextera eorum dextera iniquitatis.* Dicit autem & Iudas Iacobi frater: *Hi sunt murmuratores, querulosi, secundùm proprias concupiscentias ambulantes, & os eorum loquitur superba.* Nos igitur (fratres) ipsi interquiescamus à murmuratione: & quid Philippensibus Paulus scribat audiamus: *Omnia facite sine murmurationibus & hæsitationibus, vt sitis sine querela & simplices filij Dei sine reprehensione.* Meritò proinde dictum est: *Arbor vitæ est, linguæ sanitas, qui enim eam custodit, propinquabit spiritui iuxta scripturam.* Parœmiastes quoque mandat dicens: *Custodite igitur vos à murmuratione quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ.* Ne dixeris: *Quid factum est, quia dies priores fuerunt meliores his? quia non in sapientia hac de re interrogauerunt.* Eiusmodi enim murmuratorum nepotes, Scribæ & Pharisæi aduersus Domini discipulos pro amore auito murmurabant dicentes: *Vt quid cum peccatoribus & publicanis manducat & bibit?* Isti igitur pressiùs tuentes paternam traditionem, quasi reprobi hæredes improbatæ hæreditatis atque turpissimæ, aduersus etiamnum salutis nostræ vindicem obmurmurabant: quòd is dixerat, *Ego sum panis qui descendit de cælo:* Dominus autem ad eos: *Quid murmuratis inter vos? nemo potest ad me venire, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* Murmurabant & primi illi operarij aduersus Patremfamilias, propter eos qui circa decimam horam venerant, dicentes: *Hi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstum?* Hoc proinde audierunt: *Amice, non facio tibi iniuriam, nonne ex denario conuenisti mecum? tolle quod tuum est, & vade, volo & huic nouissimo dare sicut & tibi: an non licet mihi facere quod volo?* Indicans autem eorum æmulam inuidiam atque malignitatem, inducit: *An non oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Aug. in Ioannem. De nulla re magis offendisse Deū dicitur Iudaicus ille populus, quàm contra Deū murmurando.

Psal. 105.

Psal. 2.

Sap. 1.

Luc. 5.

Ioan. 6.

Matth. 10.

A τῇ γλώσσῃ, καὶ τοὺς μακροσυμβούλους, καὶ ταραττομένους τοῖς ἐντὸς καὶ τοῖς ἐκτὸς κινήμασιν· ἐπεὶ εὑρίσκεται συμμέτοχος καὶ κοινωνὸς τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀλιτηρίοις, καὶ ἀχαρίστοις Ἰουδαίοις, οἵτινες ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ Θεοῦ, καθὼς γέγραπται· καὶ ἦν ὁ λαὸς γογγύζων ἐπὶ Μωϋσῆν. καὶ εἶπεν Μωϋσῆς, οὐ γὰρ καθ' ὑμῶν ἐστιν ὁ γογγυσμὸς ὑμῶν, ἀλλὰ κατὰ τοῦ Θεοῦ. καὶ πάλιν, τί λοιδορεῖτέ με, καὶ τί πειράζετε Κύριον; φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας, οἱ λέγοντες τὸ γλυκὺ, πικρὸν, καὶ τὸ πικρὸν, γλυκύ. καὶ ἐπάγει, οἱ γογγύζοντες μαθήσονται B ὑπακούειν. καὶ ὁ Δαβὶδ ὁμοίως περὶ αὐτῶν λέγει· οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ ἐγόγγυσαν ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν. καὶ πάλιν, ὧν τὸ στόμα αὐτῶν ἐλάλησεν ματαιότητας, καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν, δεξιὰ ἀδικίας. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἰούδας, ὁ τοῦ Ἰακώβου ἀδελφός, οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ, μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα. ἡμεῖς οὖν παυσώμεθα τοῦ γογγύζειν, καὶ ἀκούσωμεν τοῦ Παύλου, Φιλιππησίοις γράφοντος, πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν, C ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι, καὶ ἀκέραιοι, τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα. εἰκότως οὖν δένδρον ζωῆς, ἴασις γλώσσης· ὁ δὲ φυλάσσων αὐτὴν, πληρωθήσεται πνεύματος ἁγίου κατὰ τὴν γραφήν. καὶ ὁ παροιμιαστὴς ἐντέλλεται λέγων, φυλάξατε τοίνυν γογγυσμὸν ἀνωφελῆ, καὶ ἀπὸ καταλαλιᾶς φείσασθε γλώσσης· καὶ πάλιν μὴ εἴπῃς, τί ἐγένετο; ὅτι αἱ ἡμέραι αἱ πρότεραι ἦσαν ἀγαθαὶ ὑπὲρ ταύτας. οὐκ ἐν σοφίᾳ ἐπηρώτησας περὶ τούτου. τὰ δὲ ἔγγονα τῶν γογγυστῶν, οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυ- D ρίου, κατὰ τὸ εἰωθὸς τῶν πατέρων αὐτῶν ἐγόγγυζον, λέγοντες, διὰ τί μετὰ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; ἔχοντες οὖν τὴν παράδοσιν, ὡς κακοὶ κληρονόμοι αἰσχίστης κληρονομίας, κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐγόγγυζεν, ὅτι εἶπεν, ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτούς, μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων, οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατήρ μου ὁ πέμψας με, ἑλκύσῃ αὐτόν. ἐγόγγυζον δὲ καὶ οἱ πρότεροι ἐργάται κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, διὰ τοὺς περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἐλ- E θόντας, ὅτι οὗτοι μίαν ὥραν ἐλθόντες εἰργάσαντο, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. καὶ ἤκουσαν παρ' αὐτοῦ, ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε· θέλω δὲ καὶ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω, ἐν τοῖς ἐμοῖς; καὶ δεικνύων τὸν φθόνον αὐτῶν, καὶ τὴν πονηρίαν, ἐπάγει· εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A

Περὶ καταλαλιᾶς. Λόγος κθʹ.

Ἡ Καταλαλιὰ καὶ ὁ γογγυσμὸς, πλησιέστεραι ἀλλήλων εἰσίν· ἀμφότεραι δὲ κλάδοι τῆς ἀσυνεσίας. ὁ μὲν γὰρ γογγυστὴς, ἑαυτὸν ὄλλυσιν· ὁ δὲ καταλαλῶν, ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀκούοντας. βούλεται γὰρ διὰ τῆς καταλαλιᾶς, διαστῆσαι καὶ ἄλλους, καὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀφροσύνῃ συγκοινωνοὺς ποιῆσαι· διπλοῦν ὄφλημα ἑαυτοῦ ἁμαρτίας συρεύων, καὶ ὑπὸ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν αὐτοῦ 3 πειθομένων ὑπεύθυνος γινόμενος. Εἰ γὰρ καὶ ἀκούσωμεν λόγους κακοὺς, ἑαυτοὺς μεμψώμεθα, καὶ μὴ τοὺς λαλήσαντας. πρὸς γὰρ τὴν προαίρεσιν ἡμῶν, καὶ οἱ διακομισταὶ τοῦ λόγου. οὐ χρὴ οὖν ἐπὶ τοῖς ὑπαρχομένοις ἡμῖν θλιβεροῖς, ἄλλους μέμφεσθαι, καὶ καταλαλεῖν, ἵνα μὴ παρευρεθῶμεν τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ προσήκοντος· ἀλλὰ μᾶλλον ἑαυτοὺς μεμψώμεθα. τοῦτο γὰρ ἀρεστὸν τῷ Θεῷ. καλὸν οὖν ἐστιν ἐπὶ μηδενὸς καταλαλεῖν, μηδὲ ἡδέως ἀκούειν καταλα- C λοῦντος. Εἰ δὲ μὴ, καὶ ὁ ἀκούων ἔνοχος ἔσται τῆς ἁμαρτίας τοῦ καταλαλοῦντος, ἐὰν πιστεύσῃ τῇ καταλαλιᾷ. ὁ γὰρ πιστεύσας ἔξω κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· οὗτος οὖν ἔνοχός ἐστι τῆς ἁμαρτίας τοῦ καταλαλοῦντος. οὐ δεῖ γὰρ κατὰ ἀπόντος ἀδελφοῦ λέγειν τι, σκοπῷ τοῦ διαβάλλειν αὐτὸν, ὅπερ ἐστὶ καταλαλιὰ, κἂν ἀληθῆ ᾖ τὰ λεγόμενα· ἀλλὰ μᾶλλον ἀποστρέφεσθαι τὸν καταλαλοῦντα. ὢ πόσον πονηρά ἐστιν ἡ καταλαλιὰ, D ἀκατάστατον δαιμόνιον, μηδέποτε εἰρηνεῦον, ἀλλὰ πάντοτε ἐν διχοστασίαις κατοικοῦν; καλὸν οὖν ἐστιν ἀποθέσθαι τὴν κακίαν ζύμην, τὴν παλαιωθεῖσαν καὶ ἐνοχλήσασαν τοῦ γογγυσμοῦ καὶ τῆς καταλαλιᾶς, καὶ μεταβαίνειν ἐπὶ τὸ νέον φύραμα τῆς ὑπακοῆς, καὶ εὐχαριστίας. οὐ γὰρ πρέπει ἡμῖν ἐοικέναι τῷ ἐν ἐρήμῳ γογγυστῇ λαῷ καὶ καταλάλῳ λαῷ· ἀλλὰ μᾶλλον ὡς τέκνα ὄντα τῆς χάριτος μιμησώμεθα τοὺς ἐν τῇ χάριτι πολιτευομένους ἁγίους, εὐήκοοι, καὶ εὐάρεστοι γινόμενοι. γέγραπται γὰρ περὶ ἐκείνων, E καὶ κατελάλησαν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶπον, μὴ δυνήσεται ὁ Θεὸς ἑτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ; καὶ, κατελάλησαν Ἀαρὼν καὶ Μαριὰμ, κατὰ Μωυσῆ, καὶ εἶπον· μὴ Μωϋσῆ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς μόνῳ; καὶ ὠργίσθη Κύριος ἐπ᾽ αὐτοῖς, καὶ ἰδοὺ Μαριὰμ λεπρῶσα. λέγει δὲ καὶ ὁ παροιμιαστής. μὴ ἀγάπα καταλαλεῖν, ἵνα μὴ ἐξαρθῇς. παγὶς γὰρ ἰσχυρῷ ἀνδρὶ, τὰ ἴδια χείλη. ὁ δὲ ἄστεγος χείλεσιν σκολιάζων ὑποσκελισθήσεται·

De Detractione.

HOMILIA XXIX.

DETRACTIO & murmuratio germana quadam propinquitate confines sunt, ac mutuo fœdere copulantur. Vtraq; porrò aliud nihil quàm rami inconsiderationis & stultitiæ. Etenim murmurator seipsum perdit: Detractor & seipsom it perditum, nec solum, sed & audiẽtes. Siquidem is hoc vnum spectat, sua vt detractione conciat & aliós, proinde & conturbet, suæque stultitiæ adsciscat sibi ac paret cõplices. Duplex vno hoc peccato sibi congerit debitum, & sibi quidem obnoxius primùm fit, deinde istis quos detrahendo in senrentiam soam adduxit. Quòd si nos continget audire improbrandos sermonès, nõ tam eum qui protulit, quàm nosipsos coarguamus: pro voluntate enim nostra & delatores sermonis vel admittuntur vel reiiciuntur. Nihil igitur oportet ob ea quæ in nos recidunr aduersa, in alios detorquere reprehendendo aut detrahendo, vt ne decidamos a discretione rei per se honestæ ac decentis: in nosipsos potiùs, si quid reprehensi- C bile occurrit, recellamus: Hoc enim perquam acceptum Deo est. Sanè decorum sit nemini prorsus obtrectare: at ne etiã detrahentem audire cum suaui pruritu aurium, néve vlli detractioni fidem cõmodes. Qui enim fidem adhibuit detractioni, is imposterum aduersus fratrẽ suum iniquiore afficietur animo: talis igitur efficitur reus peccati, cum detractore. Non enim conuenit quicquam proloqui aduersus fratrẽ vllum absentem, calumniandi præsertim intẽtione, siue illi vt inuras notam (id quod propriè est καταλαλιά: id est, detractio) tametsi vera sint D quæ dicuntur. Debes potiùs auersari detrahentem, & aliò iter deflectere. Nunquid non maligna hæc est detractio, & irrequietum dæmonium, nec vlla vnnuam temperie pacificum? Perpetuò siquidem monsitat ac moratur inter velitares verborum pugnas aut seditiones. Cõuenit igitur à se excutere vitiosum illud fermentum, & diuturna detrahendi ac murmurandi consuetudine inueteratum, séque transferre ad assumptionem nouæ conspersionis, obedientiæ nimirum & gratiarũ actionis. Neque enim decet nos populo illi inueniri assimiles, qui tam fuit malè gratus Deo vt in eremo E adoersos eum & murmurarit & detraxerit. Sãctos imitemur potiùs, qui ad fulgorem prælucentis gratiæ vitam moderantur suam. Obedientes simus, nec ingrati: de illis quippe scriptum est, qui & aduersus Deum locuti sunt, & dixerunt: *Nunquid poterat Deus parare mensam in deserto?* Sed & Aaron & Maria detraxerunt Moysi: dixerunt enim, *Num Moysi soli locutus est Deus?* In illos proinde ira Dei exarsit, & ecce Maria lepra percussa est. Parœmiastes ait: *Laqueus forti viro propria labia sunt: qui autem irretentibiliter vacat labiis, supplantabitur:*

Detractio & murmuratio sunt rami stultitiæ.

Detractio minuit charitatem proximi.

Num 12.

Rursus: *Gloria viro auertenti se à conuitijs, stultus autem his implicatur.* Iterum: *Vir conuiciator, ad tumultum pugnæ: qui verò custodit os suum & linguam, conseruat à tribulatione animam suam.* Et: *Qui diligit vitam, parcet ori suo.* Rursum: *Quæ viderunt oculi tui, dic, vt ne impingas in pugnam, ne te pœniteat in nouissimis,* Iob item amicis suis: *Loquimini aduersum me, nec erubescitis aduersum me consistere.* Psaltes quoque regius: *Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar.* Rursus: *Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos: Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum: Quia dilexisti malitiam super benignitatem, iniquitatem magis quàm loqui æquitatem: dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa.* Et: *Qui loquatur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum; etenim sedebunt principes & aduersum me loquebantur.* Iacobus quoque admonet dicens: *Nolite detrahere alterutrum fratres, qui enim detrahit fratri & iudicat fratrem suum, detrahit legi & iudicat legem.* Petrus item: *Deponentes igitur omnem malitiam & omnem dolum & simulationes & inuidias & omnes detractiones.* Affectionem hanc detractionis omnium odio dignissimam, iusto planè odio persequamur, ne quando depreheodamur Iudæis illis detractoribus nihilo dissimiles, qui & dicebant: *Hic non eijcit dæmonia, nisi in Beelzebuth * principe dæmoniorum.* Dominus autem mitissimus & longaoimis, quid ad hæc? *Si ego in Beelzebuth eijcio dæmonia, filij vestri in quo eijciunt? porrò si in digito Dei, profectò peruenit in vos regnum Dei.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Psal. 49.

Iac. 4.

1. Petr. 2.

Βεελζεβοὺλ lege, Beelzebub, idolum muscæ.

A Καὶ πάλιν, δόξα ἀνδρὶ ἀποστρέφεσθαι λοιδορίας. ὁ δὲ ἄφρων τοιούτοις ἐμπλέκεται. καὶ πάλιν, ἀνὴρ λοίδορος, εἰς ταραχὴν μάχης. ὃς δὲ φυλάττει τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ τὴν γλῶσσαν, διατηρεῖ ἐκ θλίψεως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. καὶ ὁ ἀγαπῶν ζωὴν, φείσεται τοῦ στόματος αὐτοῦ. Καὶ αὖθις, ἃ εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου, λέγε· μὴ προσέκπιπτε εἰς μάχην, ἵνα μὴ μεταμεληθῇς ἐπ' ἐσχάτων. Καὶ ὁ Ἰὼβ τοῖς φίλοις αὐτοῦ, καταλαλεῖτέ μου, μὴ αἰσχυνόμενοι ἐπίκεισθαί μοι. ὁ δὲ ψαλμῳδὸς, τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξε-
B δίωκον. Καὶ αὖθις, τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίας, καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολιότητας. καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρός σου ἐτίθεις σκάνδαλον, ὅτι ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθωσύνην, ἀδικίαν, ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δικαιοσύνην· ἠγάπησας πάντα τὰ ῥήματα καταποντισμοῦ, γλῶσσαν δολίαν. καὶ, λαλῶν ἄδικα, οὐ κατεύθυνεν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μου. καὶ γὰρ ἐκάθισαν ἄρχοντες καὶ κατ' ἐμοῦ κατελάλουν. ὁ δὲ Ἰάκωβος παραινεῖ, λέγων, μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελ-
C φοί· ὁ γὰρ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον. Καὶ ὁ Πέτρος· ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιάς. μισήσωμεν οὖν ἀγαπητοὶ, τὸ μυσαρὸν τοῦτο πάθος τῆς καταλαλιᾶς, ἵνα μὴ ὁμοιωθῶμεν τοῖς καταλάλοις Ἰουδαίοις τοῖς λέγουσιν, οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβοὺλ, τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. ὁ δὲ μακρόθυμος Κύριός φησιν, εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; εἰ δὲ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλ-
D λω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De Susurratione.

HOMILIA XXX.

RVRSVS susurro & detractor complices cùm sint, in extremam suam operationem conspirant. Par siquidem & vna est vtriusque operatio, vtrumque rectà in viam abripiens perditionis: vtrumque cum infensè oderint & Deus & homines. Execrandum enim detractionis scelus atque susurrij, in iisdem comperiuntur, contubernales quum sint: quæ res facilè indicat talium vitam, longè esse contaminatissimam atque impuram maximè. Ne igitur in istinsmodi viuendi ratione oobis prorsus interdicta ac nefaria perseueremus, vt ne Dei iudicium deprehendat oos sine fœdere vllo & concordi compagine charitatis fuisse erga nobis congenerem. Canet enim interdicto lex id fieri: *Non admittes auditionem vanam, non sedebis simul cum iniquo, vt sis testis iniquus. Omne verbum improbum*, *execratio est apud Dominum.* Salomon item:

Detractionis scelus execrandum.

Exod. 23.

Περὶ ψιθυρισμοῦ. Λόγος λ'.

ΠΑΛΙΝ ὁ ψιθυρὸς, καὶ ὁ κατάλαλος, κοινωνοὶ ὑπάρχουσι τῆς αἱρέσεως αὐτῶν ἐργασίας. καὶ γὰρ μία ἐστὶν ἀμφοτέρων ἡ πρᾶξις εἰς ὁδὸν ἀπωλείας ἀπάγουσα· συγητηθέντες παρὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώποις. τὸ γὰρ ἄγος τῆς καταλαλιᾶς καὶ τοῦ ψιθυρισ-
E μοῦ, συμβιοτεύον αὐτοῖς, ἐσπιλωμένην καὶ ἀκάθαρτον τὴν πολιτείαν αὐτῶν ἀποδείκνυσιν. μὴ οὖν ἐπιμείνωμεν τῇ ἀπηγορευμένῃ ταύτῃ καὶ ἀθεμίτῳ διαγωγῇ, ἵνα μὴ εὑρεθῶμεν ἄσπονδοι πρὸς τὸ ὁμόφυλον. διαγορεύει δὲ καὶ ὁ νόμος, οὐ παραδέξῃ ἀκοὴν ματαίαν· οὐ συγκαταθήσῃ μετὰ ἀδίκου γενέσθαι μάρτυς ἄδικος. πᾶν ῥῆμα πονηρὸν, βδέλυγμα Κυρίῳ ἐστίν. ὁ δὲ σοφώτατος Σολομών φησιν,

Ψίθυρον καὶ δίγλωσσον καταρᾶσθαι ἄξιον· πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσαν εἰρηνεύοντας. καὶ αὖθις, γλῶσσα διττὴ πολλοὺς ἐσάλευσεν· ὁ προσέχων αὐτῇ, οὐ μὴ εὕρῃ ἀνάπαυσιν. καὶ πάλιν, πληγὴ γλώσσης, συντρίβει ὀστᾶ· θάνατος γὰρ πονηρὸς, ὁ θάνατος αὐτῆς. ὁ δὲ προφήτης Ἀββακοὺκ, ἄνδρες εἰρηνικοί σου, ἔθηκαν ἐνέδρας ὑποκάτω σου. καὶ ὁ Ἱερεμίας φησὶν, βολὶς τιτρώσκουσα, ἡ γλῶσσα αὐτῶν· καὶ δόλια τὰ ῥήματα αὐτῶν. ὁ δὲ Δαβὶδ, βουλόμενος ἀποστῆναι αὐτοὺς τῆς δυσμενείας ταύτης, παραγγέλλει λέγων, παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη σου, τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. εἰδὼς δὲ αὐτῶν τὸ ἀπηνὲς τῆς γνώμης, ἐπάγει, τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν, κρῖνον αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ὅτι ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν. κατ' ἐμοῦ γὰρ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχθροί μου, κατ' ἐμοῦ ἐλογίζοντο κακά μοι· λόγον παράνομον κατέθεντο κατ' ἐμοῦ· ἀλλ' ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές με, ἐντροπὴν καὶ περιβαλέσθωσαν, ὡς διπλοΐδα, αἰσχύνην αὐτῶν. καὶ ἐπεύχεται λέγων· Κύριε ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ χειλέων ἀδίκων, καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας. ἀλλὰ κἀμὲ αὐτὸν ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου, ἵνα ἄμωμος γένωμαι. καὶ ὁ παροιμιαστὴς ἐντέλλεται λέγων, μὴ κληθῇς ψίθυρος, καὶ τῇ γλώσσῃ σου μὴ ἐνέδρευε· μολύνει γὰρ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὁ ψίθυρος. ἀνὴρ γὰρ ἀμετάβολος γλώσσῃ, ἐμπεσεῖται εἰς κακά. καὶ πάλιν, θάνατος καὶ ζωὴ ἐν χειρὶ γλώσσης· οἱ δὲ κρατοῦντες αὐτῆς, ἔδονται τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ ὁ Ἰάκωβος, εἴ τις δοκεῖ θρησκὸς εἶναι, μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία· καὶ ἐπάγει, ἰδοὺ ἡλίκον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει· καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας. ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως. εὔδηλον ὅτι τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν. ὁ γὰρ βίος τοῦ ἀνθρώπου, τροχὸς ὑπάρχει ἀνακυλιόμενος, καὶ φλογιζόμενος ὑπὸ τῆς γεέννης. φύγωμεν οὖν ἀδελφοὶ τὸν ψιθυρισμὸν, ἵνα μὴ στερήσῃ ἡμᾶς τοῦ παραδείσου, καὶ παραπέμψῃ εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ψιθυρίσας γὰρ ὁ ὄφις, ἐξέβαλεν τὴν Εὔαν ἐκ τοῦ παραδείσου· καθώς τις σοφός φησιν· μακάριος ὃς ἐν γλώσσῃ οὐκ ὠλίσθησεν. καὶ πάλιν, μακάριος ὁ σκεπασθεὶς ἀπὸ προσώπου γλώσσης· καὶ ὀλίσθημα ἀπὸ ἐδάφους μᾶλλον ἢ ἀπὸ γλώσσης. καὶ ὁ Παῦλος, μήπως ἐν ὑμῖν ἔρεις, ζῆλος, θυμὸς, ἐριθεῖαι, καὶ καταλαλιαὶ, ψιθυρισμοὶ, φυσιώσεις καὶ τὰ ἑξῆς. ὁ δὲ Κύριός φησιν, ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προσφέρει τὸ ἀγαθόν· ὁ δὲ πονηρὸς ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ πονηροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ, ἐκβάλλει τὰ πονηρά· ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. αὐτῷ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A *Susurronem & bilinguem maledici dignum est, multos enim perdiderunt pacem habentes.* Rursus: *Lingua duplex, multos commouit pacem habentes: qui attendit ei, non inuenit requiem.* Iterum: *Plaga linguæ conterit ossa, mors enim mala mors eius.* Propheta quoque Abacuch, *Viri pacifici tui posuerunt insidias aduersum te.* Ieremias item ait: *Iaculum vulnerans lingua eorum.* Dauid insuper istos auocare cupiens ab hac immanitate plusquam hostili, præcipiendo dicit: *Auerte linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.* Quódque perspectam haberet efferatam atque minacem B voluntatis istorum ferociam, inducit: *Sepulchrum patens est guttur eorum: Linguis suis dolosè agebant, iudica illos Deus, quia venenum aspidum sub labijs eorum: etenim aduersum me susurrabant omnes inimici mei, aduersum me cogitabant mala mihi: Verbum iniquum constituerant aduersum me.* Sed &: *Induantur qui detrahunt mihi, pudore.* Et: *Induantur sicut diploide confusione sua, qui dicunt mihi, euge, euge.* Sibique apprecatur dicens: *Domine libera animam meam à labijs iniquis & à lingua dolosa.* Sed & meipsum *ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo, vt immaculatus efficiar.* Iubet quoque Parœmiastes: *Ne voceris* C *susurro, & lingua tua ne cui moliaris insidias: suam enim ipsius animam inquinat susurro: Vir enim incontinentis linguæ ruet in mala,* Rursum: *Mors & vita in manu linguæ: qui autem dominantur eius, comedent fructus eius.* Iacobus: *Si quis videtur religiosus esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio.* Inducit: Ecce, quantus ignis, quàm magnam syluam incẽdit: Et: *Lingua ignis est, vniuersitas iniquitatis.* Et: *lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ.* Liquet per hoc intelligi temporariæ istius vitæ momenta, quibus ipsa sursum deorsum prouo- D luitur. Quid enim hominis vita aliud quàm rota quæ perpeti rotatu versatur? Sed & eadem inflammatur à gehenna. Susurrationem itaque (fratres) quàm maximè fugiamus, vt ne nos amœnitate priuet paradisi, nosque transmittat in gehennam ignis. Suo enim susurrio serpens ille Euam tranquillitate exclusit paradisi. Ad eam formulam quidam sapiens; *Beatus qui non est lapsus lingua.* Et: *beatus qui protectus est à facie linguæ.* Et: *In humum labi præstat, quàm à lingua.* Paulus proinde: *Ne forté inter vos sint cõtentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes:* & quæ ordine sequũtur. E Dominus porrò ait: *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, malus autem homo, de malo thesauro eijcit mala: Ex abundantia enim cordis loquitur.* Immortali Deo sit gloria in sæcula. Amen.

Leuit. 19. Eccles. 28. Psal. 33. Psal. 5. Eccles. 5.

A

Vt ne delator querulus sit, aut importunus reprehensor.

HOMILIA XXXI.

NE quempiam incuses aut deferas intempestiuiter, neu de re vlla dequeraris non satis æquo examine perpensa, interdicto Scriptura cauit, nisi fortè si quis aduersus proximum querimonia vti volet, vt is ad viæ rectitudinem se recipiat. Qui enim Dei illud mandatum reueretur quod est, *Nolite condemnare, vt ne condemnemini*, suos ipse defectus non oscitanter perspicit. Vix credibile quàm sit homini detrimentosum, tam attentum esse & alacrem ad aliorum contuenda atque expendenda errata, suis interim debitis per oscitantiam neglectis. Dum enim tam es aliorum deprehensor, querulus aut delator, nihil dubiis argumentis teipsum declaras inculpatum esse & irreprehensibilem. Hunc, quisquis eiusmodi est, infensissimè auersatur Deus, & à se repellit quàm longissimè. Quòd si quidpiam te adorietur aduersæ tribulationis à proximo excitatæ, hãc vide vt feras quasi tuam, non vt alienam. Etenim dum impatientiùs conflictaris aduersùm eas quæ te vehementer alioqui premunt violentas impressiones, & alios interim incusas, quasi qui non noris eas Dei iudicio contigisse: iam tu diuinæ reluctaris admonitioni. Sin tu eas æquo toleras animo; planè liquet te sustinere Dominum. Hac de re docet nos Parœmiastes: *Priusquam examinaueris, ne reprehendas quemquam de his quæ aure didicisti, sed & intellige primùm, tunc increpa: priusquam audieris, ne respondeas, & in medio sermonum ne interseras verbum, quia mors & vita in manu linguæ.* Et: *Ad aures stulti nihil dic, ne fortè subsannet eruditos tuos sermones.* Alter item Sapiens: *Cor excipiet mandata, qui autem intolerabiliter vacat labijs, supplantabitur.* Dicit autem & Ecclesiastes: *Ad omnia verba quæ loquentur impij, ne apponas cor tuum, & in conclaui cubilis tui ne malè dixeris diuiti, quia auis cœli portabit vocem tuam.* Paulus item per epistolam dicit: *Fratres, supportantes inuicem & donantes vobismetipsis si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut & Christus donauit vobis, sic & vos: super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.* Mos sanè gerendus Paulinæ isti doctrinæ, qua nos ad subeundam palæstram ceu ceromate linit, additque vires, nequando in nos audiatur contorta illa Iudæ fratris Iacobi sententia: *Hi sunt murmuratores, querulosi, & os eorum loquitur superba, admirantes personas quæstus causa.* Nemini itaque conuenit sic esse querulum, nisi Pharisæis, & solis: quippe qui seipsos iustitiæ nomine venditant. Vnde & discipuli Domini acri fame quum vrgerêtur, cœpissentque primùm spicas conuellere, & inediam qua laborabant, vel tantillo leuare, Pharisæi dixerunt Domino: *Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbatis,*

Περὶ τοῦ μὴ μέμφεσθαι. Λόγος λα'.

ΤΟ μέμφεσθαι ἀκαίρως καὶ ἀνεξετάστως, ἀπηγόρευται παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ, εἰ μήπου γε ἄρα τις πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ ἐσφαλκότος δι' ἀγάπην βούλοιτο τοιαύτῃ μέμψει πρὸς τὸν πλησίον χρήσασθαι. ὁ γὰρ δεδιὼς μάλιστα τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, τὴν λέγουσαν, μὴ καταδικάσητε, ἵνα μὴ καταδικασθῆτε, τὰ ἑαυτοῦ ἐλαττώματα ὁρᾷ, καὶ τὰ τοῦ πλησίου παρορᾷ.
B ἐπιβλαβὲς γὰρ ἀνθρώπῳ καταλιπεῖν τὰ ἑαυτοῦ ὀφλήματα, καὶ προσέχειν ἀλλότρια ἐλαττώματα. ὁ γὰρ ἄλλους μέμφεσθαι, δηλοῖ ἐστιν ὅτι ἑαυτὸν ἄμεμπτον ἀποδείκνυσιν. ὅθεν τὸν τοιοῦτον ὁ Θεὸς πόρρω ἀποστρέφεται. Εἰ δὲ καὶ θλίψις ἐπέρχεταί σοι ἕνεκεν τοῦ πλησίον, καταδέξαι αὐτὴν ὡς σὴν, καὶ οὐχ ὡς ἀλλοτρίαν. εἰ δὲ ἀντιπέσῃ ταῖς σκυθρωπαῖς ἐπιφοραῖς, καὶ ἄλλους μέμφῃ, ὡς οὐκ οἶδας, τῇ κελεύσει τοῦ Θεοῦ ἀντιμάχῃ. ἐὰν δὲ καταδέξῃ, δῆλον ὅτι ὑπομένεις τὸν Κύριον. καὶ περὶ τούτου διδάσκει ἡ-
C μᾶς ὁ παροιμιαστὴς, λέγων, πρὶν ἐξετάσαι, μὴ μέμψῃ δι' ἀκοῆς· ἀλλὰ νόησον πρῶτον, καὶ τότε ἐπιτίμα· πρὶν ἀκοῦσαι, μὴ ἀποκρίνου, καὶ ἐν μέσῳ λόγων, μὴ ἐπίβαλλε ῥῆμα. ὅτι θάνατος καὶ ζωὴ ἐν χειρὶ γλώσσης. καὶ, εἰς ὦτα ἄφρονος μηδὲν λέγε· μή ποτε μυκτηρίσῃ τοὺς συνετούς σου λόγους. καὶ ἕτερος· σοφὸς καρδίᾳ δέξεται ἐντολάς· ὁ δὲ ἄστεγος χείλεσιν, σκολιάζων ὑποσκελισθήσεται. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἐκκλησιαστὴς, εἰς πάντας λόγους οὓς λαλοῦσιν οἱ ἀσεβεῖς, μὴ θῇς καρδίαν σου· καὶ ἐν ταμιείοις κοιτῶνός σου, οὐ μὴ καταράσῃ πλούσιον,
D ὅτι πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ ἀποίσει σου τὴν φωνήν. ὁ δὲ Παῦλος ἐπιστέλλει λέγων, ἀδελφοὶ, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφὴν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν, οὕτως καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, τὴν ἀγάπην, ὅ ἐστι σύνδεσμος τῆς τελειότητος. χρισώμεθα οὖν πειθόμενοι τῷ Παύλῳ ἐπαλείφοντι ἡμᾶς, ἵνα μὴ ἀκούσωμεν παρὰ Ἰούδα τοῦ ἀδελφοῦ Ἰακώβου, ὅτι οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ,
E μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι. καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα· θαυμάζοντες πρόσωπα, ὠφελείας χάριν. τὸ γὰρ μέμφεσθαι, οὐδενὶ ἁρμόζει, εἰ μὴ μόνοις τοῖς Φαρισαίοις, ὡς δικαιοῦντας ἑαυτούς. ὅθεν καὶ ὅτε οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν τοὺς στάχυας καὶ ἐσθίειν, οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τῷ Κυρίῳ, ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι.

οἱ κατακρινόμενοι, τοὺς ἀμέμπτους ἐμέμφοντο. ὁ δὲ ἀνεξίκακος Κύριος πρὸς αὐτούς· οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαβὶδ ὅτε ἐπείνασεν, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις; καὶ παιδεύων αὐτοὺς μὴ μέμφεσθαι ἀκαίρως τοὺς ἀναιτίους, καὶ προσθεὶς εἶπεν· εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. Κύριος γάρ ἐστιν, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A Isti quam promeruere, sententiam condemnationis retulerunt, quòd illos falsa delatione sugillassent qui nulli erant culpę obnoxij. Dominus siquidem iniuriæ omnis immemor respondit: *Num legistis quid fecerit Dauid cùm esuriret ipse & qui cum eo erant, quomodo ingressus sit domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat edere nisi solis sacerdotibus?* Illos istis verbis cùm erudiret, vt ne imposterum aduersus insontes intempestiuiter dequererentur, induxit: *Si sciretis quid est, misericordiam volo & non sacrificium*: vtique hos non condemnassetis in- B noxios. Dominus enim est Filius hominis etiam Sabbati. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ ἀντιλογίας. Λόγος λβʹ.

Ἡ ἀντιλογία καὶ ἡ ἰταμότης ὑπὸ τοῦ ζυγοῦ τῆς κακίας σφίγγονται. ὁ γὰρ ἀντίλογος, ἰσοσθενὴς τῷ ἀφηνιαστῇ. θέλει γὰρ ἀεὶ καταγωνίζεσθαι κατὰ τῆς ἀληθείας, καὶ συχνῶς κλονεῖται πολεμούμενος τοῦ καθηγεῖσθαι· καθὼς καὶ ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται· ὅτι ἀντέστησαν τῷ Μωϋσῇ, Κορὲ, καὶ Δαθὰν, καὶ Ἀβιρών· καὶ ἐθυμώθη Κύριος ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἠνοίχθη ἡ γῆ ὑποκάτωθεν αὐτῶν, καὶ κατέπιεν αὐτοὺς, καὶ τοὺς οἴκους αὐτῶν. οἱ γὰρ ἀπὸ ἰδίας δυνάμεως, χωρὶς Θεοῦ, ἀρχὰς ἐπιζητοῦντες, καὶ τῇ ὑπὸ Θεοῦ ἀρχῇ ἀνθιστάμενοι, τοιαύταις τιμωρίαις ὑπόκεινται. γράφει δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος περὶ τῶν ἀντιλεγόντων, οὕτως· ὃν τρόπον Ἰωάννης καὶ Μαμβρῆς ἀντέστησαν τῷ Μωϋσῇ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν. ὁμοίως καὶ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, Ἐλυμᾶς ὁ μάγος ἀνθίστατο τῷ Παύλῳ, καὶ τῷ Βαρνάβᾳ, ζητῶν τὸν ἀνθύπατον διαστρέψαι ἀπὸ τῆς πίστεως· καὶ εὐθέως ἐτυφλώθη. καὶ πάλιν, ἐπιστέλλων ὁ ἀπόστολος Τιμοθέῳ, φησὶν, Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά κακά μοι ἐνεδείξατο· ἀποδώῃ αὐτῷ Κύριος. ὃν καὶ σὺ φυλάσσου· λίαν γὰρ ἀνθέστηκεν τοῖς ὑμετέροις λόγοις. καὶ οὕτως ἐκομίσατο ἀξίαν τῆς ἀντιλογίας ἀντάμειψιν. καὶ ὁ προφήτης Μιχαίας, πενθῶν δὲ ἀπηνὲς τοῦ λαοῦ, οὕτως λέγει, ἡ γλῶσσα αὐτῶν ὑψώθη ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. οἴμοι ψυχὴ, ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς. καὶ ἄλλος· ἀντιλογίας ἐγείρει πᾶς κακός. ὁ δὲ Κύριος, ἄγγελον ἀνελεήμονα ἐπιπέμψει αὐτῷ. καὶ πάλιν, Σοφία ἀνθρώπου φωτιεῖ πρόσωπον αὐτοῦ. καὶ ἀναιδὴς προσώπῳ, μισηθήσεται, καὶ φθεγγόμενος ἄδικα, οὐδεὶς οὐ μὴ λάθῃ. ὁ γὰρ πονηρὸς ἑαυτῷ, τίνι ἀγαθὸς ἔσται; ὡσαύτως καὶ ὁ Σολομῶν, κακὸς μεθ' ὕβρεως, πράσσει κακά· οἱ δὲ ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες, σοφοί.

De Contradictione.

HOMILIA XXXII.

CONTRADICTIO & contumacia, parili constringuntur malitiæ iugo. Qui enim contradicit, vtique contendit inueniri ei compar robore cui sua temeritate contumax C est & rebellis. Huic siquidem studium est est perpes, veritati vt controuertat, eamque impugnet. Dum enim cæteros vt anteeat authoritate, connititur pro virili; frequentes admodum concit turbas, illorum exemplo de quibus in lege scriptum est, nempe Core, Dathan, & Abiron; quando in faciem restiterunt Moysi. *Num.1.* Et iratus est furore Dominus: subque illorum vestigiis adaperta est terra, & eos absorpsit simulque illorum domicilia. Hi enim propria nixi virtute, non item Dei decreto, ambitiosiùs expetebant populi principatum, eóque reclamantes magistratui diuina or- D dinatione instituto, istiusmodi subiacuêre pœnis. Scribit autem & Apostolus de istis qui contumaciter contradicunt, *Quemadmodum Iamnes & Mambres restiterunt Moysi, ita & hi resistũt veritati, homines corrupti, mente reprobi circa fidem.* Ad eundem modum Helymas magus restitit Paulo & Barnabæ, quærens auertere pro- *Act.13.* consulem à fide: Is confestim excæcatus est, iuxta relationem Apostolicorum Actuum. Sed & Apostolus, per epistolam dicit Timotheo: *Alexander ærarius multa mala ostendit mihi: reddet ei Dominus: quem & tu deuita: multum enim restitit verbis nostris:* & hic dignam reportauit sua E contradictione vicissitudinem ac mercedem. Michæas Propheta lugens efferatam populi rebellionem, ait: *Lingua eorum eleuata est in ore ipsorum:* Hei mihi anima, quia periit pius à terra. Alius item: contradictiones suscitat omnis malus; Dominus autem Angelum immisericordem immittet ei. Rursum: *Sapientia hominis illustrat faciem eius, impudens autem facie odibilis erit.* Et: *qui loquitur iniqua, non effugiet: qui sibi est nequam, cui bonus erit?* Similem in modum Salomon: *Malus cum contumelia perpetrat mala: qui autem seipsos explorant & agnoscunt, sapientes sunt.*

Terrorē nobis sacra hæc incutiat Scriptura; ac proinde ab omni temeritate & contradictione desciscamus, vt ne eadem de nobis illud pronunciet: *Curauimus Babylonem, & non est sanata.* Quin potiùs illud ex Esaia ipsi audire promereamur: *Si volueritis & exaudieritis me, bona terræ comedetis.* Itaque nosipsos communiamus in primis humilitate & silentio, sacrámque secuti scripturam, in eorū sortem redigamur quibus curæ est sedare contradictiones. Sanè vt Deo consuescas loqui plurimùm, cum hominibus autem quàm rarissimè, hæc monastica exercitatio, ingens est animę scutum. Die ac nocte, ad extremam vsque exitus horam, intenta acie mentis, spectandum est, nequando comperiamur Iudæorum sacerdotibus assimiles, qui quidem consuetudine execrabili Domino restiterunt semper. Accesserunt enim principes Sacerdotum ad Iesum, dicentes, *In qua potestate hæc facis? aut quis tibi dedit hanc potestatem? longanimis Dominus, quàm illis respondit mansuetè? Interrogabo & ego vos, vnum verbum: quod si dixeritis mihi, & ego dicam vobis in qua potestate hæc facio.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Matth. 21.

De otioso sermone.

HOMILIA XXXIII.

OTIOSILOQVIVM ex eo ingignitur tibi, quòd per otium vitam transmittis, & à te excussisti certam futuræ vitæ spem. Si enim æterni illius supplicij formidabilis horror, & contra, beati regni desiderium mentem occuparet nostram, nullo vnquam momento sic per inaniloquia traduceremus vitam: idque eò maximè, quia Dominicum vrget mandatum, quo significat rationem reposituros nos esse in die illo iudicij, de verbo otioso. Quæcumque porrò animæ tuæ nihil adferunt emolumenti, verba otiosa sunt. Operæ igitur pretium sit, vt ipsi ab immodicis colloquiis intenta cura nobis temperemus, ne quis resideat locus otioso sermoni. Qui enim facilè sinit intercipi se ac vinci à re permodica; à magnis necesse sit hunc in seruitutem redigi. Qui parua hæc contemptim negligit, & illis obluctatur quæ alioqui apud Dominum magni sunt momenti. Omni igitur custodia custodiendum cor & corpus, nec laxiùs quàm decet perfectos, loquendum, nobis maximè qui mundi homines videmur erudire, ac viæ salutaris esse illis præduces, ne quando contingat audire nos; *Qui alium doces, teipsum non doces?* Temeritatis planè euidens est argumentum sic otiosè verba effundere & nugari, quemadmodum & in Prouerbiis scriptum est: *Fili ne æmuleris viros malos, néve concupiscas esse cum eis.* Et inducit: *Os quod non habet operculum, parit seditiones.* Et: *Stultus multiplicat verba, qui abundat sermone, abominabilis erit. Ex multiloquio non effugiet peccatum, parcens autem labiis, intelligens erit.* Rursus: *apud amicum & inimicum ne enarres vitam alienam.*

Matth. 12. 36.

Quænam dicantur otiosa verba.

Colloquia immodica, sunt fugienda.

Eccles. 20.

Prou. 10.

A φοβηθῶμεν οὖν ἀδελφοὶ τὴν θείαν γραφήν, καὶ παυσώμεθα τοῦ εἶναι ἰταμοὶ καὶ ἀντίλογοι, ἵνα μὴ εἴπῃ καὶ περὶ ἡμῶν, ἰατρεύσαμεν τὴν Βαβυλῶνα, καὶ οὐκ ἰάθη· καὶ ἀκούσωμεν μᾶλλον τοῦ Ἡσαΐου λέγοντος· ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε. ἡμεῖς οὖν τῇ ταπεινοφροσύνῃ καὶ τῇ ἡσυχίᾳ ἑαυτοὺς ἀσφαλισώμεθα. καὶ ἑπόμενοι τῇ θείᾳ γραφῇ ὑποταγῶμεν τῷ κλήρῳ παύοντι τὰς ἀντιλογίας. μέγα οὖν ἐστὶν ὅπλον τῆς ψυχῆς, ἡ κατὰ Θεὸν ἄσκησις, τὸ λαλεῖν B τῷ Θεῷ πολλά, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐλάχιστα· νυκτὸς δὲ καὶ ἡμέρας, πρὸς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν ἀποβλέπειν. καὶ μὴ ὁμοιωθῶμεν τοῖς ἱερεῦσι τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες εἰώθασι ἀεὶ ἀντίστασθαι τῷ Θεῷ. προσῆλθον γάρ φησιν οἱ ἀρχιερεῖς, τῷ Ἰησοῦ λέγοντες, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἤ, τίς σοι δέδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ὁ δὲ μακρόθυμος Κύριος ἐπιεικῶς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων, ἐπερωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. αὐτῷ ἡ δόξα, εἰς τοὺς C αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ ἀργολογίας. Λόγος λγ΄.

ΗΑΡΓΟΛΟΓΙΑ ἐκ τοῦ σχολάζειν ἄγειν γίνεται, καὶ μὴ προσδοκᾶν τὰ μέλλοντα. εἰ γὰρ τὴν κόλασιν ἐδεδοίκειμεν, καὶ τῆς βασιλείας ὠρεγόμεθα, οὐκ ἂν ἀργολογοῦμεν ποτε, μάλιστα ὅτι τοῦ Κυρίου ἐντολή ἐστιν λόγον ὑφέξειν ἡμᾶς ἐν καιρῷ κρίσεως περὶ ἀργοῦ ῥήματος· ὅσα δὲ ὄνησιν τῇ D ψυχῇ οὐ φέρει, ἀργὰ ῥήματα ὑπάρχουσιν. ἀναγκαῖον οὖν βιαίως ἐγκρατεύεσθαι τοῦ μὴ δοῦναι χώραν τῇ ἀργολογίᾳ· ὁ γὰρ ὑπὸ τῶν μικρῶν εὐχερῶς νικώμενος, καὶ τοῖς μεγάλοις ἐξ ἀνάγκης δεδούλωται· ὁ δὲ τούτων καταφρονῶν, καὶ τοῖς μεγάλοις ἐν Κυρίῳ, ἀντιπάσσεται. χρὴ οὖν πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν τὴν καρδίαν καὶ τὸ σῶμα, ἀκρατῶς φθέγγεσθαι ὡς ἀτελεῖς, μάλιστα ἡμᾶς τοὺς δοκοῦντας παιδεύειν, καὶ καθηγεῖν τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα μὴ ἀκούσωμεν, ὁ διδάσκων ἑτέρους, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις. E ἀβουλίας γὰρ τεκμήριον τὸ ἀργολογεῖν, ὡς καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις γέγραπται. υἱὲ μὴ ζηλώσῃς ἄνδρας κακούς, μηδὲ ἐπιθυμήσῃς εἶναι μετ' αὐτῶν. καὶ ἐπάγει, λέγων, στόμα ἄστεγον, ποιεῖ ἀκαταστασίας, καὶ ὁ ἄφρων πληθύνει λόγους. καὶ πάλιν, ὁ πλεονάζων λόγον, βδελυχθήσεται. ἐκ πολυλογίας γὰρ οὐκ ἐκφεύξεται ἁμαρτίαν· φειδόμενος δὲ χειλέων, νοήμων ἔσῃ. καὶ πάλιν, ἐπὶ φίλου καὶ ἐχθροῦ μὴ διηγοῦ βίους ἀλλοτρίους.

καὶ εἰ μὴ ἔστι σοι ἁμαρτία, μὴ ἀποκαλύψῃς. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἰὼβ τοῖς φίλοις αὐτοῦ· εἴη δὲ ὑμῖν κωφεῦσαι, καὶ ἀποβήσεται ὑμῖν σοφία. καὶ ἕτερος, μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ὠλίσθησεν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. καὶ πάλιν, ὁ ἐγκρατευόμενος γλώσσῃ, ἄμαχος βιώσεται· καὶ, ὁ μισῶν λαλίαν, ἐλαττοῦται κακίαν. διαγορεύει δὲ καὶ ὁ Ἐκκλησιαστὴς, λόγοι στόματος σοφοῦ, χάρις· καὶ χείλη ἄφρονος καταποντίσουσιν αὐτόν· ἀρχὴ γὰρ στόματος αὐτοῦ ἀφροσύνη· καὶ ὁ ἄφρων πληθύνει λόγους. καὶ ἐπάγει, ὁ ἀγαπῶν ζωὴν, φείσεται στόματος αὐτοῦ. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος· πᾶς λόγος σαπρὸς, ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. ἔχοντες οὖν ἀγαπητοὶ τοσαύτας μαρτυρίας, πάσῃ σπουδῇ ἀποφεύγωμεν τῆς ἀνωφελοῦς, μᾶλλον δὲ ψυχοβλαβοῦς ἀργολογίας, ἐννοοῦντες ἀδιαλείπτως, ὡς εἴρηται, τὴν φοβερὰν ἀπειλὴν τοῦ Κυρίου, λέγοντος, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι λόγον περὶ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Et: *Si non adsit tibi peccatum, ne reueles.* Iob quoque amicis suis, *Vtinam obmutesceretis, & vt contingeret vobis sapientia.* Alter: *Beatus vir qui non est lapsus lingua sua.* Rursus: *Qui moderatur linguam, sine iurgiis viuet: qui odit loquacitatem, minuit malitiam.* Sed & Ecclesiastes, garrula ista loquacitate interdicit nobis: *Sermones oris sapientis, gratia, labia stulti demergent eum: principium enim oris eius stultitia.* Et, *Stultus multiplicat sermones.* Inducit: *Qui diligit vitam, parcet ori suo.* His concinit Apostolus: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad aedificationem, vt det gratiam audientibus.* Quum igitur (charissimi) tot adeò moneamur Scripturae testimoniis, omni studio vitabundi defugiamus otiosos sermones, non inutiles modò, sed & magnopere animabus nostris detrimentosos, atque vt dictum iam est, vocem illam Domini terroris & fortitudinis plenam perpetim cogitemus, qua poenam interminatur: *Amen dico vobis, quia omne verbum otiosum quodcumque locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.* Ipsi gloria, in saecula. Amen.

Iob 13.

Ephes. 4. λόγος σαπρὸς, *marcidus, vitiosus.*

Matth 12.

Περὶ περιεργίας.

Λόγος λδ'.

ΤΟ πολυπραγμονεῖν καὶ περιεργάζεσθαι τὰ ἀλλότρια, ἀνάρμοστόν ἐστιν ἀνθρώπῳ τῷ θέλοντι εὐαρεστῆσαι Θεῷ. ὁ γὰρ βουλόμενος ἀξιέπαινον βίον πολιτεύεσθαι ἐν τῷδε τῷ βίῳ, αὐτόστοιχος θέλει εἶναι, τουτέστιν, ἑαυτῷ προσέχειν, καὶ ἐν ἡσυχίᾳ προσομιλεῖν τῷ Θεῷ ἀρεμβάστῳ λογισμῷ, καὶ ἀπεριέργῳ νῷ, ἐν ἁπλῇ διαθέσει. οὕτως γὰρ ἐπελεύσεται ἐπ' αὐτὸν πλουσίως ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος. γέγραπται δὲ καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις, βαθύτερά σου μὴ ἐρεύνα, καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέταζε. ἃ προσετάγη σοι, ταῦτα καὶ διανοοῦ· οὐ γάρ ἐστί σοι χρεία τῶν κρυπτῶν βλέπειν ὀφθαλμοῖς σου. καὶ αὖθις, ἄμελγε γάλα, καὶ ἔσται βούτυρον· ἐὰν δὲ ἐκπιέζῃς μυκτῆρας, ἐξελεύσεται αἷμα. ἐὰν δὲ ἐξέλκῃς λόγους, ἐξελεύσονται κρίσεις καὶ μάχαι. καὶ πάλιν, ἐν τοῖς περισσοῖς τῶν ἔργων σου, μὴ περιεργάζου. γνώσεως δὲ ἀμοιρῶν, μὴ ἐπαγγέλλου. κόρας γὰρ μὴ ἔχων, ἀπορήσεις φωτός. λέγει δὲ καὶ ὁ Πέτρος, τοῦτο πρῶτον γινώσκετε, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, ἐν ἐμπαιγμῷ οἱ ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέγοντες, ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; καὶ ἐπιφέρει, διὸ ἀγαπητοὶ, σπουδάσατε ἄσπιλοι καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι. καὶ τὴν τοῦ Κυρίου μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε.

De Otio.

HOMILIA XXXIV.

RERVM alienarum satagere curiosiùs, & quae superuacanea sunt, nec vllius frugis, moliri, prorsus dissentaneum videtur, nec conuenire ei qui Deo contendit quàm maximè esse gratiosus. Qui enim vitae sanctimoniam profiteri vult, atque munditiam, necesse sit perpeti tenore vitam instituat suam: hoc est, sibi vt attendat, Deóque quàm proximè potest, congrediatur omni cum tranquillitate, nec istis externis occupata cogitatione, affectu irē simplici. Sic enim gratia Spiritus sancti opulentiore is perfunditur. Scriptum namque est in Prouerbiis: *Profundiora te ne scruteris: & fortiora te ne exquiras: quae autem praecepta sunt tibi, illa cogita: non enim necesse est tibi, vt quae occulta sunt, videas oculis.* Rursus: *Mulge lac, & erit butyrum: si autem expresseris nares, exibit sanguis: quòd si elicueris sermones, exibunt iudicia & pugnae. In pluribus operibus tuis curiosus ne sis: scientiam autem rerum innumerabilium ne promitte. Pupillas enim oculorum qui non habet, priuabitur lumine.* Sed & Petrus: *Hoc primùm scientes quòd venient in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, & dicentes: Vbi est promissio aduentus eius?* Et infert: *Propter quod (charissimi) satagite immaculati & inuiolati ei inueniri, & Domini longanimitatem, salutem arbitramini.*

Prou. 30.

2. Petr. 3.

Similem in modum Paulus Apoſtolus per Epiſtolam ait: *Sunt enim multi inobedientes, vaniloqui & ſeductores, quos oportet redargui: qui vniuerſas domos ſubuertunt, docentes quæ non oportet.* Alio item loco: *Etenim quando eramus apud vos, hoc denunciabamus, quia ſi quis non vult operari, nec manducet. Audimus enim quoſdam inter vos ambulantes inordinatè, nihil operantes ſed curioſè agentes.* Sed & hypocritæ atque curioſuli illi Phariſæi Dominum adierunt, dicentes: *Quid tibi videtur: licet cenſum dare Cæſari, an non?* dabimus, an non dabimus? At Dominus, illorum ſuperfluam & curioſam hypocriſin merito dedecore aſpergens, reſpondit: *Quid me tentatis hypocritæ? oſtendite mihi nomiſma cenſus. Illi autem protulerunt ei denarium: & ait illis: Cuius eſt imago hæc & ſuperſcriptio? Dicunt ei, Cæſaris: dicit eis: reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.* Illi ſe illinc proripuerunt ingenti cum dedecore: Curioſum enim confuſio circumuelat & operit. Benigno & clementi Deo noſtro gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Tit. 1. — *ἐπιστομίζειν. obturare, occludere.* — *1. Theſſ. 3.* — *Matth. 22.* — *Nomiſma.*

De Contemptu.

Homilia XXXV.

NIHIL non contemptim faſtidire & aſpernari, non mediocre eſt peccatum, in his maximè qui Deo quęrunt adhęreſcere propiùs. Ne igitur vltrò nos ipſos dedamus ceu vilia mancipia iſti ignauiæ & aliorum contemptui, vt ne in imprecationem incidamus Hieremiæ dicentis: *Maledictus homo qui facit opus Domini negligenter.* Etenim ordinem habēt omnia, iuxta Apoſtoli doctrinam, dicentis: *Omnia honeſtè & ſecundum ordinem fiant.* Ozias ille, Nunquid non inſolens quiddam ac indecorum molitus eſt, Deo dum adolet incenſum? Saul dum immolat, regiæ maieſtatis gradu deturbari promeruit. Non igitur mediocri circumſpectione opus, ſibi vt quiſque attendat, nec quicquam ſupra viriculas proprias ſecum conſtituat aggredi, nequando illud Abacuch in ſe audiat detorqueri: *Arrogans & contemptor, inſolens & ſuperbus, nihil ad finem vſque perducet.* Alio item loco: *Viuo ego, dicit Dominus, niſi glorificantes glorificabo: qui autem contemnit me, erit ignobilis.* Paræmiaſtes: Qui rem qualemcunque contemnit, contemnetur ab ea: qui autem veretur prætergredi mandatum, ſanus eſt. Micheas item: Filius glorificat patrem, & ſeruus Dominum ſuum. Quòd ſi Pater ego ſum, vbi eſt gloria mea? Et: Si Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus? Eôdem ſpectat illud Dauidis, Dixit iniuſtus, vt delinquat in ſemetipſo, non eſt timor Dei ante oculos eius. Petrus quoque, Iam tempus eſt, vt incipiat iudicium à domo Dei.

Hier. 48. — *1. Reg. 2.* — *Malachias.* — *Malach. 1.* — *1. Petr. 4.*

ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Παῦλος ἐπιστέλλων φησίν· εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν· οἵτινες ὅλους τοὺς οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ. καὶ ἀλλαχοῦ· καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας ἐν ὑμῖν περιπατοῦντας ἀτάκτως, καὶ μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. καὶ οἱ ὑποκριταὶ δὲ, καὶ περίεργοι Φαρισαῖοι, προσῆλθον τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι, ἢ οὔ; δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; ὁ δὲ Κύριος καταισχύνων αὐτῶν τὴν περίεργον ὑπόκρισιν, φησὶ πρὸς αὐτούς· τί με πειράζετε ὑποκριταί; ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. καὶ λέγει αὐτοῖς, τίνος ἡ εἰκὼν καὶ ἡ ἐπιγραφή; λέγουσιν αὐτῷ, Καίσαρος. ἔφη αὐτοῖς, ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος, Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ. καὶ ἀπῆλθον καταισχυνθέντες. τοὺς γὰρ περιέργους, αἰσχύνη κατακαλύπτει. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Περὶ καταφρονήσεως. Λόγος λε'.

ΤΟ καταφρονεῖν παντὸς πράγματος, δεινὸν καὶ ἁμάρτημα. μάλιστα δὲ τῶν τῷ Θεῷ ἁρμοζόντων. μὴ οὖν ἐκδώσωμεν αὑτοὺς τῇ ἀμελείᾳ καὶ καταφρονήσει, ἵνα μὴ ὑποπέσωμεν τῇ ἀρᾷ τοῦ Ἱερεμίου, λέγοντος, ἐπικατάρατος πᾶς ἄνθρωπος ὁ ποιῶν τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου ἀμελῶς· πάντα γὰρ τάξιν ἔχει· καθὼς καὶ ὁ Παῦλος διδάσκει ἡμᾶς, λέγων, πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. ἐπεὶ τί ἄτοπον ἐποίει Ὀζίας θυμιῶν τῷ Θεῷ; τί δὲ ὁ Σαοὺλ, θύων; ἀλλὰ ἀπόβλητος αὐτῷ ἡ θυσία γέγονεν. προσέχειν δὲ ἕκαστον ἀσφαλῶς ἑαυτῷ χρὴ, καὶ μὴ ὑπὲρ τὰ μέτρα αὐτοῦ ἐννοεῖν τι ἢ πράττειν· ἵνα μὴ ἀκούσωμεν παρὰ τοῦ Ἀββακοὺκ, ὁ δὲ κατοιόμενος καὶ καταφρονητὴς ἀνὴρ, ἀλαζὼν καὶ ὑπερήφανος, οὐδὲν καὶ μὴ περάνει. καὶ ἀλλαχοῦ· ζῶ ἐγὼ λέγει Κύριος, ὅτι ἀλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ ὁ ἐξουθενῶν με, ἀτιμασθήσεται. καὶ ὁ παροιμιαστής, ὁ καταφρονῶν πράγματος, καταφρονηθήσεται ὑπ' αὐτοῦ· ὁ δὲ φοβούμενος ἐντολὴν, οὗτος ὑγιαίνει. καὶ ὁ Μιχαίας φησὶν, υἱὸς δοξάζει πατέρα, καὶ δοῦλος τὸν κύριον αὐτοῦ. καὶ, εἰ πατὴρ ἐγώ εἰμι, ποῦ ἐστιν ἡ δόξα μου; καὶ, εἰ κύριός εἰμι, ποῦ ἐστιν ὁ φόβος μου; ὁμοίως καὶ ὁ Δαβὶδ, φησὶν ὁ παράνομος, τοῦ ἁμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ, οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. ὁ δὲ Πέτρος φησὶν, ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ.

εἰ δὲ ἀφ' ἡμῶν πρῶτον, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων; καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; καὶ ὁ Παῦλος Κορινθίοις· διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς, καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ, ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. καὶ αὖθις, ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, οὕτως ἔρχεται. ὅταν δὲ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος ἐφίσταται αὐτοῖς ὄλεθρος. φησὶ δὲ καὶ ἄλλος. μὴ εἴπῃς, ὁ οἰκτιρμὸς αὐτοῦ πολὺς, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν μου ἐξιλάσεται. B ἔλεος γὰρ καὶ ὀργὴ παρ' αὐτῷ. καὶ πάλιν, μὴ ἀναμένε ἐπιστρέφειν πρὸς Κύριον, καὶ μὴ ἀναβάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας. κατὰ γὰρ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, οὕτως καὶ πολὺς ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ. ἄνδρα κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ κρινεῖ. καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ, ἐν τῷ ἀποστρέφειν δίκαιον ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι ἀδικίαν, πᾶσαι αἱ δικαιοσύναι αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθῶσιν, ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται. ἕκαστον κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, ἐν ᾗ εὕρω αὐτὸν, κρινῶ αὐτὸν, λέγει Κύριος. καὶ ὁ Παῦλος, ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν. ἀλλὰ γρηγορῶμεν, καὶ νήφωμεν. C οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσιν, καὶ οἱ μεθύσκοντες, νυκτὸς μεθύσκονται. καὶ ἐπάγει, ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσιν. φησὶν δὲ καὶ ὁ Κύριος· γρηγορεῖτε, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ἡμέρᾳ ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται. ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ εἴασεν διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ γινώσκετε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν. D

Quòd si à nobis primùm, quis finis eorum qui non credunt? Et si iustus vix saluatur, impius & peccator vbi parebunt? Paulus Corinthiis: Propter hoc inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Si enim nosipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Dum autem iudicamur, à Domino corripimur: vt non cum hoc mundo damnemur. Rursus, Dies Domini tanquam fur in nocte, ita veniet. Quum autem dixerint, Pax & securitas: tunc repentinus superueniet eis interitus. Sed & alius, Ne dixeris, quia miseratio Domini multa, multitudini peccatorum meorum propitiabitur. Misericordia & ira apud eum sunt. Iterum, Ne tarda conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: Secundùm multitudinem misericordiæ eius: ita & increpatio ipsius. Virum secundùm opera iudicat Ezechiel. Si auersus fuerit iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius non recordabuntur: in peccato suo morietur. Vnumquemque iuxta viam suam in qua inuenero eum, iudicabo, dicit Dominus. Paulus item, Itaque ne dormiamus, sed vigilemus & sobrij simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Inducit. Sicut filij lucis ambulate, redimentes tempus quia dies mali sunt. Sed & Dominus, Vigilate quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Illud autem scitote, quia si sciret pater-familias qua vigilia fur veniret, vigilaret vtique, & non fineret perfodi domum suam. Quapropter & vos estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Ipsi gloria in sæcula Amen.

Ezech. 18.

Περὶ ὀκνηρείας. Λόγος λϛ'.

Ἡ ΟΚΝΗΡΙΑ, συνέζευκται τῇ πονηρίᾳ. δοῦλε γὰρ, φησὶν, καὶ πονηρὲ καὶ ὀκνηρέ. τοῦ οὖν Κυρίου τὴν ἰσχὺν ἐπιχορηγοῦντος, καὶ ἡμεῖς τὸ εὐπρόθυμον δείξωμεν, καὶ ἀποῤῥίψωμεν ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν ὀκνηρείαν, καὶ ἐργάται γινώμεθα τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου, καὶ φύλακες τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου ὡς υἱοὶ γνήσιοι, καὶ μὴ ὡς δοῦλοι πονηροὶ, ἢ καὶ ὡς ἐργάται μισθωτοὶ, νομίζοντες πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν, δουλεύοντες ταῖς αὐτῶν κοιλίαις, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας, ἐξαπατῶντες τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. μὴ γινώμεθα, ὡς ὁ Παῦλός φησιν, χριστέμποροι, καὶ φιλάργυροι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς διακόνους φωτὸς, σκότος τυγχάνοντες· E

De Pigritia.

Homilia XXXVI.

PIGRITIA coniuncta nequitiæ est & affinis. Serue nequam & piger, ait Dominus. Quum itaque robur abundè suppeditet Dominus, viresque suggerat: multam re ipsa ostentemus alacritatem animi; atque à nobis porrò expungamus omnimodam cunctationem siue pigritiam, inque veraci vinea impigrè operemur per exactam mandatorum Domini obseruationem, tanquam ingenui ac legitimi filij, non item vt serui improbi siue vt operarij mercenarij, qui pietatem aliud esse nihil promittunt quàm quæstum, suo interim seruientes ventri, per suaues sermones & benedictiones dùm decipiunt corda innocentium. Ne iuxta Pauli doctrinam, abutamur Christi nomine, quasi in nundinis negotiantes; néve ad congerendam pecuniam simus auidiores, & operarij dolosi, transfigurantes non in ministros lucis, cùm interim opere ipso simus tenebræ:

2. Cor. 11.

quin potius dignè vocatione conſeruemur & profeſſiooe hac noſtra, ſanctè viuentes, iuſtè ac piè, prouidentes booa non ſolùm coram Domino, ſed etiam coram hominibus : hoc enim iuſtum vt glorificetur Deus in omnibus. Excutiamus à nobis quàm longiſſimè lentorem animi. Vt fideles ſerui, diem præſtolemur aduentus Domini ooſtri : quo die cœli ſoluentur, terra autem efferueſcet, & euomet eos qui à condito primùm orbe obdormierint. Mootes atque arida omoia obſtupeſcent à facie eius. Quum venerit iudex cum nubibus, tunc voiuerſa corripiet tremor, & cœlorum virtutes mouebuntur. Multa etenim valde ſeries eſt caſtrorum eius; quia fortia opera, quæ ſolo verbo eius fient: in conſummatiooe & commotione, via eius, & nubes puluis pedum eius. Interminatur mari & exſiccat illud. Adueniet enim Dominus cum furore ſuo, quaſi ignis, & quaſi tempeſtas ioundans currus. Ignis præcedet faciem eius. Qui comperientur ſtrenui fuiſſe & impigri in operibus bonis, ad vitam emigrabunt æternam : contrà, qui deprehendentur pigro lentore intepuiſſe ac flagitioſè vixiſſe, ad ſupplicium æternum rapientur. Et quidem viſuri ſunt horrendum illud ac formidabile iudicis tribunal: vbi & ſedes in hoc iudicium apparatæ conſpicientur. Ignis proinde flumiois in morem præterfluens in conſpectu iudicis tanti. Libri inſuper aperti, hinc omnibus palam fient hominum actiones & perſpicuæ. Quare diei illius ſedulò memores, ne, quæſo, lenteſcamus, ne cunctemur ea explere quæ ad arreptum vitæ iſtius propoſitum attinent : neque temporariis his tanquam æternis mentem affigamns. Docet hoc nos Parœmiaſtes: *Si impiger fueris, veniet quaſi fons meſſis tua : egeſtas autem tanquam vir malus, fugiet à te.* Rurſum : *Qui operatur terram ſuam, implebitur panibus : qui verò ſectatur otium, replebitur paupertate.* Iterum : *In pigritia humiliabitur contignatio, & in otio manuum ingemiſcet domus.* Rurſus : *Paupertas virum humiliat, manus autem fortium diteſcent.* Iterum : *Deſideria occidunt pigrum, non enim volunt manus eius quicquam operari.* Itémque : *Vade ad formicam ò piger, & imitare vias eius, & illa eſto ſapientior.* Illa enim cùm ei non ſuppetat vlla agricolatio, neque habens qui ſe eò laboris adigat, parat meſſis tempore cibum. Iterum : *Perge ad apiculam ò piger, & diſce quàm hæc ſolerter ac ſtrenuè operetur.* Opus facit ſanè quàm munditiæ & honeſtatis plenum, cuius labores reges iuxta ac idiotæ adhibent tuendæ ſanitati. Item : *Vſquequò piger dormies ? quando de ſomno expergiſceris ?* &c. *poſteà adueniet tibi paupertas, & egeſtas tanquam bonus curſor.*

Prou. 12.

ἀλλὰ ἀξίως τῆς κλήσεως καὶ τῆς ὁμολογίας ἡμῶν πολιτευσώμεθα, ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς ζῶντες, προνοούμενοι καλά, οὐ μόνον ἐνώπιον Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων. τοῦτο γὰρ δίκαιόν ἐστιν ἵνα δοξάζηται ὁ Θεὸς ἐν πᾶσιν. ἀπορρίψωμεν οὖν τὴν ὀκνηρίαν ἀφ' ἡμῶν, καὶ ὡς δοῦλοι πιστοὶ ἀναμένοντες τὴν ἡμέραν τῆς παρουσίας τοῦ δεσπότου ἡμῶν, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ λυθήσονται, καὶ ἡ γῆ ἀναβράσει τοὺς ἐξ αἰῶνος καθεύδοντας· ὄρη καὶ πᾶσα ἡ ξηρὰ ἐκστήσεται ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, ἡνίκα παραγίνεται ὁ κριτὴς μετὰ τῶν νεφελῶν· τότε τὰ σύμπαντα τρόμος λήψεται, καὶ αἱ τῶν οὐρανῶν δυνάμεις σαλευθήσονται· διὰ πολλή ἐστιν ἡ παρεμβολὴ σφόδρα αὐτοῦ· ὅτι ἰσχυρὰ ἔργα λόγων αὐτοῦ· ἐν συντελείᾳ καὶ ἐν συσσεισμῷ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ, καὶ νεφέλη κονιορτὸς ποδῶν αὐτοῦ· ἀπειλῶν θαλάσσῃ, καὶ ξηραίνων αὐτήν. ἥξει γὰρ Κύριος μετὰ θυμοῦ αὐτοῦ ὡς πῦρ, καὶ ὡς καταιγίδες τὰ ἅρματα αὐτοῦ· καὶ πῦρ προπορεύσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ οἱ ἐν τοῖς μνήμασιν ἀκούσονται τῆς φοβερᾶς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται οἱ ἄοκνοι, καὶ οἱ ἐν ἀγαθοῖς ἔργοις, εἰς ζωὴν αἰώνιον· οἱ δὲ ὀκνηροὶ καὶ φαῦλοι, εἰς κόλασιν αἰώνιον· καὶ ὄψονται τὸ φρικῶδες δικαστήριον τοῦ Χριστοῦ· ἔνθα θρόνοι πρόκεινται εἰς κρίσιν, καὶ τὸ ποταμηδὸν ῥέον πῦρ ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ βίβλοι δημοσιευόμεναι, ἔνθα πράξεις ἀνακαλύπτονται. διὸ μνημονεύοντες τὴν ἡμέραν ἐκείνην, μὴ ὦμεν ὀκνηροὶ καὶ ἀμελεῖς ἐν τοῖς προσκαίροις ἡμῶν, μηδὲ τοῖς ἐνεστῶσιν ὡς αἰωνίοις προσχῶμεν. διδάσκει δὲ ἡμᾶς καὶ ὁ παροιμιαστής, λέγων, εἰ ἄοκνος ᾖς, ἥξει ὥσπερ πηγὴ ὁ ἀμητός σου· ἡ δὲ ἔνδεια ὥσπερ κακὸς ἀνήρ, ἀπαυτομολήσει. καὶ πάλιν, ἐργαζόμενος τὴν ἑαυτοῦ γῆν, πλησθήσεται ἄρτου· ὁ δὲ διώκων σχολήν, πλησθήσεται πενίας· καὶ πάλιν, ἐν ὀκνηρίᾳ ταπεινωθήσεται ἡ δόκωσις, καὶ ἐν ἀργίᾳ χειρῶν στάξει ἡ οἰκία. καὶ πάλιν, πενία ἄνδρα ταπεινοῖ· χεῖρες δὲ ἀνδρείων πλουτίζουσιν. καὶ αὖθις, ἐπιθυμίαι ὀκνηρὸν ἀποκτείνουσιν. οὐ γὰρ προαιροῦνται αἱ χεῖρες αὐτοῦ ποιεῖν τι· καὶ πάλιν, ἴθι πρὸς μύρμηκας ὦ ὀκνηρέ, καὶ ζήλωσον τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ· καὶ γενοῦ ἐκείνου σοφώτερος. ἐκείνῳ γὰρ γεωργίου οὐχ ὑπάρχοντος, οὐδὲ τὸν ἀναγκάζοντα ἔχων, ἑτοιμάζεται θέρους τὴν τροφήν. καὶ πάλιν, πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν, καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστίν, τήν τε ἐργασίαν ὡς σεμνὴν ποιεῖται, ἧς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγείαν προσφέρονται. καὶ πάλιν, ἕως τίνος ὀκνηρὲ κατάκεισαι· πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθήσῃ; μικρὸν κοιμᾶσαι, ὀλίγον δὲ ἐναγκαλίζῃ χερσὶ στήθη· εἶτα παραγίνεταί σοι ἡ πενία, καὶ ἡ ἔνδεια, ὥσπερ ἀγαθὸς δρομεύς.

ὁ δὲ Ἱερεμίας φησίν, ἐκοιμήθημεν ἐν τῇ αἰσχύνῃ ἡμῶν, καὶ ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς ἡ ἀτιμία ἡμῶν· οὐαὶ ἡμῖν ὅτι ταλαιπωρούμεθα. λέγει δὲ καὶ ἄλλος· λίθῳ ἠρδαλωμένῳ προσσυνεβλήθη ὁ ὀκνηρός, καὶ πᾶς ἐκσυριεῖ ἐπὶ τῇ ἀτιμίᾳ αὐτοῦ. καὶ αὖθις, ὀνειδιζόμενος ὀκνηρὸς οὐ καταισχύνεται. βολβίτῳ γὰρ κοπρίας παρομοιοῦται ὁ ὀκνηρός. ἀποβαλλώμεθα οὖν ἀδελφοὶ ὅσῃ δυνάμει τὴν ὀκνηρίαν, καὶ τὴν ἀργίαν, ἵνα μὴ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν στερηθῶμεν, τῇ δὲ γεέννῃ τοῦ πυρὸς παραπεμφθῶμεν. ἀκούσωμεν οὖν τοῦ ἀποστόλου συμβουλεύοντος· τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, ψάλλοντες δὲ καὶ μετὰ τοῦ Δαβίδ, εὐλογητὸς Κύριος, ὁ Θεός μου ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς παράταξιν, καὶ τοὺς δακτύλους μου εἰς πόλεμον. φοβηθῶμεν δὲ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ κρύψαντος τὸ τάλαντον εἰς τὴν γῆν, ἵνα μὴ ἀκούσωμεν παρὰ τοῦ Κυρίου, δοῦλε πονηρὲ καὶ ὀκνηρέ, καὶ, ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ, τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλλετε εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμός, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· ἀλλὰ μᾶλλον σπουδάσωμεν ἀκοῦσαι τό, εὖ δοῦλε ἀγαθέ, καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα εἶς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω, εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A Ieremias quoque : *Dormiuimus in confusione nostra, & operuit nos ignominia nostra: Vae nobis quia miseri facti sumus.* Alius item: Lapidi polluto exaequatus est piger, & omnis exsibilabit super ignominia eius. Iterum: *Piger etsi opprobriis oppetitur, nihil tamen suppudescit: Boum enim stercori comparatus est piger.* Toto igitur conatu, fratres, submoueamus nos ab hac inerti socordia atque otio, ne nos illo regno priuet, inque gehennam ignis agat praecipites ac deturbet. Audiamus Apostoli consilium, dicentis, *Sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes.* Dauid quoque hunc in modum concinentem
B auscultemus : *Benedictus Dominus qui docet manus meas ad praelium, & digitos meos ad bellum.* Terrorem nobis incutiat serui illius exemplum, qui sibi creditum talentum infodit humo, & occuluit, ne quando audire contingat à nostrae omnium vindice salutis, *Serue male & piger.* Et: *Tollite ab eo talentum.* Et: *Hunc inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores. Ibi erit fletus & stridor dentium.* Festinemus pro virili, aliquando vt audire contingat, *Euge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui:* Ipsi gloria in saecula. Amen.
C

Eccles.22.
Mire variant exemplaria Graeca.
Rom.12.
Matth.25.

Περὶ τοῦ μὴ ἐρίζειν μετὰ δυνάστου.
Λόγος λζ'.

ΥΠΟ τῆς θείας γραφῆς παιδευόμεθα ὅτι ἀσύμφωνον ἡμῖν ἐστι μετὰ δυνάστου ἐρίζειν. οὐ γὰρ ἱκανοί ἐσμεν κριθῆναι μετὰ ἀσυγκρίτου. ὥσπερ γὰρ οἱ τέλειοι ἰχθύες ἐφεδρεύοντες, καταβρώματα αὐτῶν τοὺς ἥττονας ποιοῦσιν ἰχθύας, οὕτως καὶ οἱ δυνατοὶ εὐμαρῶς ἔχουσι τοῦ ἀδικῆσαι τοὺς ἀδυνάτους. κέκτηνται δὲ καὶ τὸ ἀπηνὲς καὶ ἀνάλγητον· καὶ διαρπάζοντες τὰ τῶν πενήτων, θηρεύματα αὐτὰ ἡγοῦνται. οὐ γὰρ ἴσασι τοῦ βίου τὸ ἄδηλον. εἰ γὰρ καὶ ᾔδεσαν, οὐκ ἂν τὰ ὑστερήματα τῶν ἐνδεῶν προσετεθήκασιν εἰς τὸ αὐτῶν περίσσευμα. ἀγωνιζόμενοι ὥσπερ ἀκυρῶσαι τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀποστόλου φάσκοντος, τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ὑστέρημα τῶν πτωχῶν. καλῶς γοῦν ἡ θεία γραφὴ παραινεῖ ἡμῖν φυλάττεσθαι ἀπὸ τῶν τοιούτων· φησὶ γάρ· μὴ παρεκτείνου πένης ὢν πλουσίου. πλούσιος γὰρ ἠδίκησεν, καὶ αὐτὸς προσενεβριμήσατο· πτωχὸς ἠδίκηται, καὶ αὐτὸς προσαπειληθήσεται. τί γὰρ κοινωνήσει, φησί, χύτρα πρὸς λέβητα; αὐτὴ

Aduersus optimates & praefectos non esse contendendum.

HOMILIA XXXVII.

DIVINIS litteris erudimur, ne cum eo qui publica fungitur authoritate, velitaribus verbis aut litibus conflictemur. Eiusmodi enim contētiosa velitatio cum potente quopiam adeò nihil adfert cōmodi, vt incommodet plurimùm. Inidonei enim nos
D nec sufficientes qui causam iudicio experiamur cum incōparabiliter nobis eminētiore. Vt enim pisces qui iam adoleuerunt iusta corporis magnitudine, ex insidiis imminent nondum per aetatem adultis, quò illos parent in suā alimoniam: ita & isti primores ac magistratus nullo suo negotio iniurij sunt in imbelles & opprimunt: qui si quid obtinuerint, indemne illis cedit & impune, neque hinc quicquam sentiunt doloris, adeò vt cum rapto viuāt, rapinam à pauperibus vi exortam,
E suam deputent venationem: neque enim secum reputare norunt, vita haec quàm sit incerta. Vtique si nossent, nunquam supetuacaneae isti suae copiae fuerant adiecturi indigorū inopúmve penuriā. In hoc studiū locāt sua, vt Apostolico illi mādato authoritatem detrahant & abrogent. *Vestra abundantia pauperū suppleat inopiam.* Rectè igitur diuina nos admonet scriptura, istorum cōgressum vt vitemus: dicit enim, *Ne te extendas vsque ad diuitem, pauper cum sis.* Diues enim quempiam si iniuria affeci, interminatur ac frendet ira: pauper verò iniuriam si sustinuit, insuper & minis deterretur. *Quid enim* (ait Scriptura) *communicabit olla ad cacabū? Ipsa vtique*

Magistrat. rapinā suam [illegible] mortis.
2.Cor.8.

impinget, & eadem contereretur. Et: *Ne comederis cum eo offulam tuam: euomet enim illam, & disperdes sermones tuos bonos* De his, & Amos Propheta: *Pugnis tundebant capita pauperum, & viam humilium declinauerunt. Vinum calumniantium bibebant.* Pulchrè & doctor Gentium Apostolus, Corinthiis scribens: *Vt quid non magis fraudem patimini? quare non magis iniuriam accipitis? sed vos iniuriam facitis & fraudatis, & hoc fratribus.* Ioducit: *Omnino dictum est inter vos: An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt?* Dominus item de Scribis & Pharisæis ait: *Alligant onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem nolunt ea mouere.* Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Ameo.

Amos 5.

1. Cor. 9.

A προσκρούσῃ, καὶ αὐτῇ συντριβήσεται. Φησὶ δὲ καὶ ὁ παροιμιαστής, μὴ παρεκτείνου πένης ὢν πλουσίῳ, καὶ μὴ φάγῃς τὸν ψωμόν σου μετ᾽ αὐτοῦ· ἐξεμέσει γὰρ αὐτόν, καὶ λυμανεῖ τοὺς λόγους σου τοὺς καλούς. Καὶ ὁ προφήτης Ἀμὼς περὶ αὐτῶν φησιν· ἐκονδύλιζον εἰς κεφαλὰς πτωχῶν, καὶ ὁδὸν ταπεινῶν ἐξέκλινον, οἶνον ἐκ συκοφαντιῶν ἔπινον. ὁ δὲ καλὸς εἰσηγητὴς ἀπόστολος Κορινθίοις γράφων ἔλεγεν· διατί οὐ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; διατί μᾶλλον οὐχὶ ἀδικεῖσθε; ἀλλ᾽ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ τοῦτο, ἀδελφούς. καὶ ἐπάγει· ὅλως ἥττημα ὑμῖν B ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε καθ᾽ ἑαυτῶν. οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν; ὁ δὲ Κύριος περὶ τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων φησί, δεσμεύουσι φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

De Inobedientia.

HOMILIA XXXVIII.

Περὶ παρακοῆς. Λόγος λη´.

QVEMADMODVM vitam obedientia, ita & inobedientia, efficaciter mortem operatur. Meo huic sermoni testimonium facilè reddit homo is qui primus Dei manu formatus est. Dum enim sui opificis mandato gessit morem, oeutiquaoi ligni vitalis priuatus est vsu: contrà, à paradisi amœnitate in hanc complorationis ac miseriæ vallem, per inobedientiam relegatus, se suamque posteritatem æternæ addixit morti. Audiuit enim: *Terra es & in terram ibis.* Sed & Iudæi profecti ex Ægypto, quorum cadauera in eremo prostrata sunt, *Non exaudierunt vocem Domini, & in lege eius noluerunt ambulare.* Dei enim mãdato iubebantur singuli quique vno quoque die Mãna colligere vt vescerẽtur, nec quicquam ex eo relinquerent in crastioum. Cumque istorum nonoulli in alterum diluculum sibi sepostuissent, pro Manoa reportarunt vermes, iique io putrilaginem sunt versi: id quod in ignominiam atque dedecus istorum cessit malè morigerorum: perinde atque diceres: Sola est inobedientia author Mannæ in vermes degenerantis, & odoris istius grauiter spirantis: priùs enim nihil dum tale cootigisse conspicitur: Ob hoc enim iuxta regium Psalten, oomenclaturam promeruit Angelicæ alimoniæ: *Panem enim Angelorum manducauit homo.* Filij proinde Heli, Ophoi & Phinees quòd patris sui vocem exaudire noluerint, vnà cum filiis Israel in acie gladij conciderunt, Domioò vindice, qui & Arcam in manus tradidit alienigeoarum. Ad hanc exemplarem formulam diuioæ vltionis nunc oobis quoque contigit. Circumcirca Ierusalem, populum in ore gladij Chaldæi ceciderũt, nec est qui sepeliat: Crucẽ verò Syri velut in coloniã secum exportarunt: Cõsimilem in modum Saul Dei mandatum venatoria atque subdola ioterpretatione eludẽs, mẽte mota væsanire cœpit atque excidit regno, ac demũ miserabili cõcidit morte:

Obediẽtia vitam, inobediẽtia mortem operatur.

Exod. 16.

Sub Cedro tyranno.

1. Reg. cap. 15.

ΩΣΠΕΡ ἡ ὑπακοὴ ζωὴν κατεργάζεται, οὕτως C καὶ ἡ παρακοὴ θάνατον. καὶ μαρτυρεῖ μοι τῷ λόγῳ ὁ πρῶτος χειρὶ Θεοῦ πλασθεὶς ἄνθρωπος. εἰ γὰρ μὴ παρήκουσεν τῆς ἐντολῆς τοῦ δημιουργοῦ, οὐκ ἂν μὲν ὑστερεῖτο τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς· ἐξόριστος δὲ τοῦ παραδείσου γενόμενος, θάνατον κατεδικάσθη αὐτὸς καὶ οἱ ἀπ᾽ αὐτοῦ, τὸ αἰώνιον ἀκούσας, γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. ὁμοίως καὶ οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου. ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φωνῆς τοῦ Κυρίου, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ οὐκ ἠβουλήθησαν πορεύεσθαι. παρήγγελλει γὰρ αὐτοῖς ὁ Θεὸς αὐθήμερον τὸ μάννα ἐσθίειν, καὶ μὴ D καταλιμπάνειν εἰς τὴν αὔριον· καὶ παρακουσάντων, καὶ καταλειψάντων ἕως πρωΐ, ἐξέζεσεν σκώληκας, καὶ ἐπόζεσεν· καὶ ὥσπερ εἰς ἀτιμίαν καὶ ὄνειδος ἐχώρησεν τοῖς παρακούσασιν. ὢ τῆς παρακοῆς, καὶ αὐτὸ τὸ μάννα σκωλήκων καὶ δυσωδίας αἴτιον γέγονεν. φαίνεται γὰρ πρὸ τούτου, μηδὲν τοιοῦτον γεγενημένον· διὰ τὸ μάλιστα τροφὴν ἀγγέλων κεχρηματικέναι· ὥς φησιν ὁ προφήτης· ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος. καὶ οἱ υἱοὶ Ἡλί, Ὀφνὶ, Φινεὲς, οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φωνῆς τοῦ πατρὸς αὐτῶν· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος, αὐτοὺς μέν, καὶ τοὺς υἱοὺς Ἡλὶ ἐν E ῥομφαίᾳ ἀπώλεσεν, τὴν δὲ κιβωτὸν εἰς χεῖρας τῶν ἀλλοφύλων παρέδωκεν. ὥσπερ καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν νῦν γέγονεν. τὸν μὲν λαὸν οἱ Χαλδαῖοι ἀπέκτειναν ἐν ῥομφαίᾳ, ἐν μέσῳ καὶ κύκλῳ Ἱερουσαλήμ· καὶ οὐκ ἦν ὁ θάπτων. τὸν δὲ σταυρὸν ἐν Ἀσσυρίοις ἀπῴκισεν. ὡσαύτως καὶ ὁ Σαούλ, παραλογισάμενος τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἐμανιώθη, καὶ τῆς βασιλείας ἐξέπεσεν, καὶ οἴκτιστον θάνατον ἀπηνέγκατο.

καὶ πολλὰ πενθῶν περὶ αὐτοῦ ὁ προφήτης Σαμουήλ, καὶ τὸν Θεὸν παρακαλῶν, οὐδὲν αὐτὸν ὤνησεν, ἀλλ' ὕστερον ἤκουσεν παρὰ τοῦ προφήτου, ἀγαθὴ ὑπακοὴ ὑπὲρ θυσίαν, καὶ ἀκρόασις, ὑπὲρ στέαρ κριῶν. ταῦτα μὲν ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ. ἐπεὶ καὶ ἀνήκοος μαθητής, ὥσπερ ξύλον διεστραμμένον, καὶ οὐ μὴ ὀρθωθῇ, ἐλεγχόμενος συνεχῶς. καὶ ὁ ἀσύμφωνος ἀδελφός, ὡς ἀπηχοῦσα αὔρα ἀνέμου, τῇ ἀσυμφωνίᾳ λυομένη τοὺς κοινοὺς μέλους, καὶ ὥσπερ ἡ σφὴξ τοὺς πόνους τῶν μελισσῶν ἐσθίει, οὕτως καὶ ῥάθυμος ἀδελφός, ἀχρειοῖ συνοδίας ἐναρέτων πράξεων. καὶ ὥσπερ δειλὸς στρατιώτης τὰς χεῖρας τῶν πολεμιστῶν ἐκλύει, οὕτως καὶ μοναχὸς ἀμέριμνος τὴν τῶν ἀδελφῶν προθυμίαν χαυνοῖ. φοβηθῶμεν οὖν ἀδελφοὶ τὰ τοσαῦτα παραδείγματα, καὶ φύγωμεν τὸν ὄλεθρον τῆς παρακοῆς, ἵνα μὴ σὺν τοῖς προλαβοῦσιν κατακριθῶμεν. ποῖον γὰρ ὄφελος ἔσται τῷ τὸ σῶμα παρθένον τηρήσαντι, τὴν δὲ ψυχὴν ὑπὸ τῆς παρακοῆς μεμοιχευμένην δαίμονος; ἢ πῶς στεφανωθήσεται ὁ γαστριμαργίας μέν, καὶ πάσης ἐπιθυμίας κρατήσας, οἰήσεως δὲ καὶ φιλοδοξίας μὴ ἐπιμελησάμενος; λέγει δὲ καὶ ὁ παροιμιαστής, υἱὸς πανοῦργος, ὑπήκοος πατρί· υἱὸς δὲ ἀνήκοος, ἐν ἀπωλείᾳ ἔσται. καὶ αὖθις, ἐπειδὴ ἐκάλουν, καὶ οὐχ ὑπηκούσατε, ἀλλὰ ἀκύρους ἐποιήσατε ἐμοὺς λόγους. τοιγαροῦν κἀγὼ τῇ ὑμετέρᾳ ἀπωλείᾳ ἐπιγελάσομαι. ἔσται γὰρ ὅταν ἐπικαλέσησθέ με, ἐγὼ δὲ οὐχ εἰσακούσομαι. ζητήσουσι γάρ με κακοί, καὶ οὐχ εὑρήσουσιν, ὅτι τὸν φόβον Κυρίου οὐ προείλοντο. τοιγαροῦν ἔδονται καὶ τῆς ἑαυτῶν ὁδοῦ τοὺς καρπούς. καὶ πάλιν, μὴ ἀσεβήσῃς πολλά, καὶ μὴ γίνου σκληρός, ἵνα μὴ ἀποθάνῃς ἐν οὐ καιρῷ σου. καὶ πάλιν, ὁ ἐκκλίνων τὸ οὖς αὐτοῦ, τοῦ μὴ εἰσακοῦσαι νόμου, καὶ αὐτὸς τὴν προσευχὴν αὐτοῦ ἐβδέλυκται· καὶ ἄλλος, ὁ ἀπολιπόμενος φυλάξαι παιδείαν πατρός, μελετήσει ῥήσεις κακάς. καὶ πάλιν, ὁ σπείρων φαῦλα, θερίσει κακά. ἀπαιδεύτῳ γὰρ συναντᾷ θάνατος. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἱερεμίας, ἐπιστράφητε πρός με, λέγει Κύριος, καὶ οὐκ ἦν ὁ εἰσακούων. καὶ ὁ ἀπόστολος· εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα μὴ ἐντραπῇ τε. καὶ πρὸς Τίτον φησίν· εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν. καὶ πρὸς Ἑβραίους· περισσοτέρως δὲ δεῖ προσέχειν ἡμᾶς μήποτε παραρρυῶμεν. ἀποστῶμεν οὖν ἀγαπητοὶ ἀπὸ τῆς θανατηφόρου ταύτης παρακοῆς, καὶ ὑπήκοοι γενώμεθα ἐν ἅπασι, τοῖς πνευματικοῖς πατράσιν ἡμῶν, ἵνα ἀκούσωμεν παρὰ τοῦ Κυρίου, ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται· ὁ δὲ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A tametsi hunc Propheta Samuel multo tempore lugeret, próque salute eius venerabundus ac supplex precaretur, adeò nihil iuuit, vt audierit tandem illud voce Prophetica, *Melior est obedientia, quàm victima, & auscultatio prę adipe arietum.* Hæc sanè diuina continet scriptura. Discipulus proinde malè audiens dicto superioris, perinde ac lignum obtortum & obliquè interuersum; tametsi continenter arguatur; ne sic quidem vnquam se ad rectitudinem recipiet. Frater amans discordiæ & litis, vt lenis ventus sed stridulus ac dissonus, suo B illo discordi stridore concordem aliorum in commune vitiat ac perdit concentum. Vtque fucus labores ac industriam argumentosæ apis exedit ac depascitur, ita & frater segni otio lentescens, totius congregationis operationem alioqui efficacem reddit inutilem. Vt miles ignauus ac timidulus manus commilitonum dissoluit atque eneruat, ita Monachus securus curæ omnis & iners, fratrum alacritatem emollit. Tot ac tantis eruditi exemplis timeamus, charissimi, ac vitemus istius inobedientiæ perniciem, ne cum istis qui ætatem C nostram anteuerterunt, damnemur. Quid enim ad te resiliet emolumenti, si virginitatem indelibatam quidem conseruasti corporis, at animam dæmoni per inobedientiam prostituisti? Aut qua fronte speres te donatum iri corona, qui ventris ingluuiem & reliquam omnem concupiscentiam temperantiæ freno suppressisti; vni autem superbiæ & ambitioni ex animo deturbandæ nullam impendisti diligentiam? Dicit Parœmiastes: *Filius solers obedit patri suo, filius autem inobediens in perditione erit.* Rursus: *Quia vocaui & non obediui-* D *stis, sed irrita fecistis consilia mea: igitur & vestræ perditioni insultabo: erit enim quando inuocabitis me, ego autem non exaudiam: quærent me mali, nec inuenient, quia timorem Domini noluerunt: comedent igitur fructus viæ suæ.* Iterum: *Ne impie egeris multum, & ne sis durus: vt ne moriaris in tempore non tuo.* Rursum: *Qui declinat aurem ne audiat legem, ipse quoque in oratione sua execrabilis.* Alius: *Qui renuit custodire disciplinam patris sui, excogitabit locutiones malas.* Et, *Seminans peruersa, metet mala: Inerudito enim occurrit mors.* Ieremias: *Conuertimini ad me, dicit Dominus: & non erat qui audiret nos.* Apostolus: *Si quis non* E *obedit nobis, per epistolam hunc notate, & ne commisceamini illi, vt confundatur.* Item ad Titum: *Sunt multi inobedientes, loquentes vana, & seductores, quos oportet redargui.* Ad Hebræos: *Abundantiùs autem oportet attendere nos, ne fortè prætereffluamus.* Ab hac igitur inobedientia quæ præsentaneam adfert mortem sui studiosis, quàm longissimè nos auocemus, Charissimi, & spiritualium Patrum hortamenta consectemur in omnibus morigeri & obedientes, vt illud à Domino audiamus: *Qui audit vos, & me audit, qui accipit vos, accipit eum qui me misit.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Discordiarum amantes quales sint.

Prou.1.

Prou.18.

A

De Obedientia.

HOMILIA XXXIX.

QVI sincero affectu per omnia spiritualium Patrum monitiones sectatur, & obedit; nihil non eorum quæ perfecit, ad Dei transcribit gloriam; & illi vni quicquid laude cum primis dignum magna animi contentione conficere potuerit, multa cum alacritate consecrat. Vir planè obediens, tametsi in vita præsenti est; attamen ita conuersatur tanquam à mundo extorris & exoticus: Propriam enim voluntatem renunciando cùm à se excusserit, eam perficit liberiùs quæ Domini est. Atqui talis in numerum transit Christi Confessorum: nec id assequitur solùm, sed & quod reliquum illi est temporis sui incolatus prorsus viuit curæ omnis liber. Ad hæc, opere ipso, sedulum se probat Domini imitatorem: Ipse enim *factus est obediens ad mortem, mortem autem crucis.* Sanè obedientia est, qua quis persuadetur & obedit citra vllam diiudicationem, adeò vt quod superioris imperio imponitur, iucundus quis & alacer, non item turbulentus, expleat. Obedientia renunciatio propriæ est voluntatis, nulla non sui parte perfecta, quæ solo moderatoris sui annutu ad quiduis operandum nihil turbulentè mouetur. Ad explenda opere mandata, Obedientia primum sortitur locum. Inter eas virtutes quæ hominem velut manu ducunt & instituunt ad pietatem, quiddam egregium in se complecti perspicitur obedientia. Hæc stultam illam sui existimationem siue arrogantiam aspernatur: iure quidem, parens modestiæ cùm sit atque humilitatis: Principium enim diuinæ est dilectionis: vnde & Dominus iuxta rationem dispensationis vsque ad crucem & mortem Patri suo obediuit, in hoc, vt eos quos comperiret in hac vita inoffensum obedientiæ tenuisse callem, ad æternam illam reuehat vitam. Quis non talem demiretur ac beatum prædicet? Quin potiùs quis non hanc admirabilis vitæ rationem studeat æmulari? Voluntatem propriam à te exscindere, perinde est ac si proprium fundas sanguinem: sed & hæc homini imputatur pro victima. Functio hæc, hoc munus, viri planè est & prudentis & perfecti: Id quod clarissimè docet nos Esaias dicens: *Si non feceris voluntatem tuam in die sancto, & non extuleris pedem tuum ad opus, neque locutus fueris verbum in ira, eris fiduciam habens in Domino, & cibabit te bonis terræ.* Salomon item, *Filius fui & ego patri obediens, & dilectus in conspectu matris meæ: qui docebant me dicentes, confirmetur sermo noster in corde tuo.* Alius insuper: *Qui custodit mandatum conseruat animam suam, qui autem negligit vias suas, morietur.* Rursus: *Beatus vir qui timet omnia per circunspectionem: qui enim custodit mandatum, non sentiet quicquam mali.* Proinde Petrus per Epistolam dicit: *Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Dominum.* Et, *Famuli subiecti in*

Obediens transit in numerum confessorum.

Philipp. 2.

Obedientiæ definitio.

Christus obedut Patri, vt exemplo esset nobis.

Prou. 4.

Περὶ ὑπακοῆς. Λόγος λθ'.

Ὁ ΕΙΛΙΚΡΙΝΩΣ ἐν πᾶσιν ὑπακούων τοῖς πνευματικοῖς πατράσιν αὐτοῦ, τὰ κατὰ Θεὸν τῷ Θεῷ ἀνατίθησιν. ὁ ὑπήκοος ἀνὴρ κἂν ἐν τῷδε τῷ βίῳ διάγῃ, ἀλλ᾽ ὡς ἔξω τοῦ κόσμου τούτου πομπεύεται. τὸ γὰρ αὐτοῦ θέλημα ἀρνησάμενος, τὸ τοῦ Κυρίου ἐκτελεῖ. καὶ ὁ τοιοῦτος τοῖς ὁμολογηταῖς συναριθμεῖται. οὐ μόνον δὲ τοῦ-

B

το, ἀλλὰ καὶ ἀμερίμνως βιοῖ ἅπαντα τὸν τῆς παροικίας αὐτοῦ χρόνον. πρὸς τούτοις καὶ μιμητὴς τοῦ Κυρίου ἀναδείκνυται, ὅτι αὐτὸς ὑπήκοος ἐγένετο μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. ὑπακοὴ οὖν ἐστιν ἀδιάκριτος πειθὼ· ἵνα τις τὸ προσταχθὲν ἀλύπως ἐπιτελέσῃ. ὑπακοή ἐστι παντελὴς ὑποταγὴ τοῦ ἰδίου θελήματος ἐστερημένη, καὶ μόνῳ τῷ τοῦ ἐπιστατοῦντος νεύματι ἀταράχως πρὸς πρᾶξιν κινουμένη ἐν πάσαις ἐντολαῖς. ἡ ὑπακοὴ πρωτεύει ἐν πάσαις ταῖς εἰσαγωγικαῖς ἀρεταῖς ἔγνωσται ὑπάρχειν καλόν· καὶ

C

τὴν μὲν οἴησιν ἀθετεῖ, τὴν δὲ ταπεινοφροσύνην τίκτει. ἀρχὴ γὰρ ἐστὶ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης. ὅθεν καὶ ὁ Χριστὸς τῷ τῆς οἰκονομίας λόγῳ ἄχρι σταυροῦ καὶ θανάτου, ὑπήκουσε τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ, ἵνα τοὺς ἐν ὑπακοῇ ζήσαντας, εἰς αἰώνιον ζωὴν ἐπαγάγῃ. τίς οὖν μὴ μακαρίσῃ τὸν τοιοῦτον; μᾶλλον δὲ τίς μὴ ζηλώσῃ τὴν τοιαύτην πολιτείαν; τὸ γὰρ ἐκκόψαι τὸ ἴδιον θέλημα αἱματεκχυσία ἐστὶ, καὶ εἰς θυσίαν λογίζεται τῷ ἀνθρώπῳ· καὶ φρονίμου καὶ τελείου ἀνδρός ἐστι

D

τὸ κατόρθωμα. καὶ σαφῶς διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ἡσαΐας λέγων, ἐὰν μὴ ποιήσῃς τὸ θέλημα τὸ σὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἁγίᾳ, καὶ οὐκ ἀρῇς τὸν πόδα σου ἐπ᾽ ἔργῳ, οὐδὲ λαλήσῃς λόγον ἐν ὀργῇ, καὶ ἔσῃ πεποιθὼς ἐπὶ Κύριον, καὶ ψωμιεῖ σε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς. φησὶ δὲ ὁ σοφὸς Σολομὼν, υἱὸς ἐγενόμην καὶ πατρὶ ὑπήκοος, καὶ ἐν προσώπῳ μητρὸς ἀγαπώμενος· οἵτινες ἐδίδασκόν με λέγοντες, ἐρειδέσθω ὁ λόγος ἡμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ σου. καὶ ἄλλος, ὃς φυλάσσει ἐντολὴν, τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν· ὁ δὲ καταφρονῶν τῶν ἑαυτοῦ ὁδῶν, ἀπολεῖται.

E

καὶ πάλιν, μακάριος ὃς καταπτήσσει πάντα δι᾽ εὐλάβειαν. ὁ γὰρ φυλάσσων ἐντολὴν, οὐ γνώσεται πονηρά. ὁ δὲ Πέτρος ἐπιστέλλει λέγων, ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον. καὶ οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ

τόπῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς· ὡσαύτως καὶ ὁ Παῦλός φησιν, τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι· καὶ οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις ὑμῶν, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείας, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν φόβῳ Θεοῦ. καὶ ἀλλαχοῦ. διὰ τοῦτο ἔγραψα ὑμῖν ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. [καὶ εἴ τις οὐχ ὑπακούει ὑμῶν, τὸν τοιοῦτον διὰ τῆς ἐπιστολῆς σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ.] καὶ αὖθις, ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. καὶ περὶ τοῦ Κυρίου· καίπερ ὢν υἱὸς ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο πᾶσι τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου. καὶ ὁ Κύριος, καταβέβηκα, φησίν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. [καὶ πάλιν, ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται. καὶ αὖθις, ὁ ἀκούων ὑμᾶς, ἐμοῦ ἀκούει.] αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A *omni loco, dominis non solùm bonis & modestis, sed etiam difcolis.* Similem in modum Paulus, *Filij obedite parentibus.* Et: *Serui obedite carnalibus dominis vestris, non ad oculum seruientes, quasi placentes hominibus, sed in timore Dei.* Alio item loco: *Propter hoc scripsi vobis, vt intelligatis probationem vestram, si in omnibus obedientes estis.* Rursus: *Vestra enim obedientia ad omnes peruenit.* Et de Domino: *Et quidem cùm esset Filius, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam, & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ.* Dominus denique ait: *Descendi de cælo, non vt* B *faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me, Patris:* cui & gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Coloss. 3. — Hebr. 5.

Περὶ συκοφαντίας. Λόγος μ'.

ΔΕΙΝΟΝ τὸ τῆς συκοφαντίας πάθος, μᾶλλον δὲ καὶ διαβολικόν, κατὰ τὸ περὶ αὐτοῦ ἐν ψαλμοῖς εἰρημένον, ταπεινώσει συκοφάντην. ἄσπονδοι γὰρ ὄντες, καὶ θεοστυγεῖς οἱ συκοφάνται, κοινωνοὶ, καὶ συμμέτοχοι, καὶ συγκληρονόμοι γίνονται τοῖς προδοῦσι καὶ σταυρώσασι τὴν ἀλήθειαν· τουτέστι, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. ἐγὼ γάρ εἰμι, φησίν, ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή. παρακελεύεται οὕτω ὁ νόμος λέγων, οὐκ ἐμμενεῖ μάρτυς εἷς κατὰ πᾶσαν ἀδικίαν καὶ ἁμαρτίαν ἣν ἂν ἁμάρτῃ. ἐπὶ στόματος, φησί, δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. ὁ δὲ Σαοὺλ παρακρουσάμενος τὴν ἐντολὴν ταύτην, τοὺς τριακοσίους ἱερεῖς τοῦ Κυρίου ἀπέκτεινεν διὰ τῆς μαρτυρίας ἑνὸς συκοφάντου Δωὴκ τοῦ Σύρου. καὶ αὖθις, οὐ συκοφαντήσει ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ. καὶ ὁ παροιμιαστής, ὁ συκοφαντῶν πένητα, παροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτόν. καὶ ἐπάγει· δόξα ἀνδρὶ ἀποστρέφεσθαι λοιδορίας. πᾶς δὲ ἄφρων τούτοις συμπλακήσεται. ὁ δὲ Δαβίδ, ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν, καὶ ἐπ' ὀργὴν δόλους διελογίζοντο· καὶ αὐτὸς ἱκετεύει λυτρωθῆναι ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων· καὶ ἐπαγγέλλεται φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. καὶ αὖθις, σκέπασόν με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων, καὶ συστροφῆς πονηρευομένων, οἵτινες ἠκόνησαν ὡς ῥομφαίαν τὰς γλώσσας αὐτῶν. καὶ ἐπάγει, μακάριος ἀνήρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται Κύριος ἁμαρτίαν, οὐδὲ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος. καὶ ἄλλος· ὁ συκοφαντῶν πτωχόν, πολλὰ ποιεῖ τὰ ἑαυτοῦ κακά. καὶ ὁ παροιμιαστής φησιν, ἀνδρεῖος ἐν ἀσεβείᾳ, συκοφαντεῖ πτωχούς. καὶ πάλιν. Λέων πεινῶν, καὶ λύκος διψῶν, ὃς τυραννεῖ, πτωχὸς ὤν, ἔθνος πενιχρόν.

De Calumnia.

HOMILIA XL.

C PERVICAX & perplexa est affectio hæc calumniæ: verius dixerim esse diabolicam, secundùm id quod de ea in Psalmis dictum est, *Humiliabit calumniatorem.* Tales nemini conciliantur, infidi cum sint, & per hoc, Deo inuisi maximè. Illorum accensendi sunt consortio, participio, nec dispari hæreditati, qui veritatem ipsam perfidissimè prodiderunt, denique cruci affixerunt, hoc est, Dominum nostrum Iesum Christum. Ipse enim dixit: *Ego sum veritas & vita.* Cauet enim lex ne vnus & solus consistat testis, ad perhibendum testimonium aduersus peccatum omne D quo quis peccauit. *In ore* (ait) *duorum aut trium testium stabit omne verbum.* Sed & Saul, præceptum hoc cùm veluti obiecto cubito à se fuisset amolitus ac repudiasset, ad vnius sycophantæ Doëch Syri testimonium, trecentos sacerdotes Domini peremit: Rursus edicto cauet, ne quis proximo suo faciat calumniam. Parœmiastes item, *Qui calumniatur pauperem, exacerbat eum qui fecit illum.* Inducit: *Gloria est viro qui auertit se à conuitiis, qui autem imprudens est, immiscebitur his.* Dauid: *Mihi quidem pacificè loquebantur, & in iracundia dolos cogitabant.* Idem supplex orat eximi E siue redimi à calumniis hominum, atque hinc promisso obstringit se ad custodiam mandatorum Dei. Rursum: *Protege me à conuentu malignantium, qui quidem exacuerunt vt gladium linguas suas.* Inducit: *Beatus vir cui non imputabit Dominus peccatum, neque est in ore eius dolus.* Alius: Qui calumniam struit pauperi: aggrauat sua ipsius peccata. Parœmiastes: *Qui ad impietatem fortis est, calumniatur pauperes.* Iterum: *Leo esuriens, & lupus sitiens,* qui cùm sit pauper, tyrannide premit gentem paupercu-

1. Reg. 22. — Prou. 22. — Psal. 118. — Prou. 28.

lorum. Et: Rex indigens prouentuum, magnus est calumniator. Et: *Qui fodit foueam proximo, incidet in eam.* Ecclesiastes: *Conuerti ego me, & vidi vniuersas calumnias quæ fiunt sub sole, & ecce lacrymæ eorum qui opprimuntur calumnijs, & non est qui consoletur eos.* Rursus: *Circumagit ac perturbat sapientem & perdit generositatem eius.* Dominus autem *saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem.* Præmuniamus igitur nosipsos, fratres mei, aduersus calumniam, nulla non sui parte pestilentem ac perniciosam: eorum atroci supplicio exterriti, qui ambitiosiore studio eam excoluerunt. Aduersum hanc melicum illud & perquam suaue Pauli verbum cum eodem cantillemus: *Persecutionem patimur, & sustinemus, blasphemamur, & obsecramus, tanquam purgamenta mundi facti sumus, omnium peripsema vsque adhuc:* vt ne cum Iudæis qui Christum infenso atque hostili oderant animo, compari mulctemur damnatione. Isti ad Pilatum cùm venissent, exerta voce aduersus Dominum dicebant, *Hunc inuenimus subuertentem gentem, & prohibentem tributa dari Cæsari, dicentem se Christum regem esse:* Ipse autem vt agnus innocens, longanimi tolerantia cuncta perferebat. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Eccles. 4. — *1. Cor. 4.*

A καὶ βασιλεὺς ἐνδεὴς προσόδων, μέγας συκοφάντης. καὶ, ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν. καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής, ἐπέστρεψα ἐγώ, καὶ ἴδον πάσας τὰς συκοφαντίας τὰς γινομένας ὑπὸ τὸν ἥλιον· καὶ ἰδοὺ δάκρυα τῶν συκοφαντουμένων. καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ὁ παρακαλῶν· καὶ αὖθις· ἡ συκοφαντία περιφέρει σοφὸν, καὶ ἀπολλύει τὴν καρδίαν εὐγενείας αὐτοῦ. ὁ δὲ Κύριος σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων, καὶ ταπεινώσει συκοφάντην. ἀσφαλισώμεθα οὖν ἑαυτοὺς ἀδελφοὶ, ἀπὸ τῆς παγκάκου συκοφαντίας B διὰ τῆς πικρᾶς κολάσεως τῶν ταύτην μετιόντων. τοὐναντίον δὲ, τὰ τοῦ Παύλου, σὺν τῷ Παύλῳ μελῳδήσωμεν· λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν. ὡσπερεὶ καθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. μὴ συγκατακριθῶμεν τοῖς δυσμενέσιν ἐχθροῖς τοῦ Χριστοῦ, Ἰουδαίοις· οἵτινες προσελθόντες τῷ Πιλάτῳ, κατὰ τοῦ Κυρίου ἔλεγον, τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα Καίσαρι διδόναι φόρους, λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι. C αὐτὸς δὲ πάντα ὡς ἀρνίον ἄκακον μακροθύμως ἔφερεν, αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

De Furto.

HOMILIA XLI.

Latrocinij auspicia, siue initia.

DÆMON hic improbandi furti teprobus artifex primùm quidem à vilibus & exiguis rebus auspicium sumit suæ artis: Atqui temporis progressu ad magna sensim prouehitur, ac tandem in difficillima quæque desinit. Eorum enim quæ fiunt vnumquodque, à minimo suum capit exordium: Vbi autem ea res sumpta paulatim alimonia adoleuerit, grã descit iã quotidiana accessione. Malitiæ enim istius deploratissimæ ars, rete quoddam est miris technis implexum & inuolutum: qui aliquò vsque se iam siuit hoc implicari laqueo; si quidem cunctetur & negligat his tricis explicare se & euoluere, omni mox ex parte adstringitur. Dum enim extenuat furti grauitatem, secum admurmurat tacitus: parua sunt hæc, nihil hæc sunt, non est peccatum: ac ita deinceps inualescente consuetudine, gangrenę in morem, in vlcus fœdissimũ proserpere inuenitur. Consuetudo enim (ait ille) altera est natura. Ecquis tandem ab hac furandi consuetudine, quantiscumque laboribus eximitur & emãcipatur, vel semel ab ea edomitus? ni forsan is non perfunctoriè ac nullo temorante pudore Christi Domini supplex procidat pedibus, per orationem, ieiunium, & eleemosynam, exerta voce dicens, Iesu: Tu mî Domine, libera (quæso) me, vt olim liberasti latronem vnà tecum cruci affixũm, Leui insuper & Zacchæum publicanos? Necesse proinde sit; hunc talem, ad Dominum lacrymas prǽmittere & offerre: etenim lacrymæ illi perquam acceptæ sunt. Simul enim Deus vt istius videt pœnitentiam, bonam mox aspirat cordi cogitationem, vt ne in posterum quicquam malè concupiscat eorum quæ in peculio sunt proximi.

Medicina spiritualis cõtra furandi consuetudinem.

Περὶ κλοπῆς. Λόγος μα΄.

ΟΥΤΟΣ ὁ κακότεχνος τῆς κλοπῆς δαίμων, πρῶτον μὲν μικρῶν τῶν πραγμάτων ἀπάρχεται. καὶ προϊὼν εἰς μεγάλα καὶ παχέα καταλήγει. καὶ γὰρ καὶ ἕκαστον τῶν γινομένων ἀπὸ μικροῦ ἀπάρχεται, καὶ κατὰ μέρος τρεφόμενον λαμβάνει τὴν D αὔξησιν· ὅτι δικτυωτόν ἐστιν πολύπλοκον τῆς κακίας μέθοδος. ὁ μικρῶς ἐμπλακεὶς, ἐὰν ἀμελήσῃ, περιεκτικῶς σφίγγεται· εὐτελίζων γὰρ τὰ μικρά, φησιν, οὐδέν εἰσιν, οὐκ ἔστιν ἁμαρτία· καὶ λοιπὸν συνηθείας ἐπικρατούσης, ὡς γάγγραινα νομὴν εὑρίσκει. ἔθος γάρ φησιν, δευτέρα φύσις. καὶ πολλῷ κόπῳ τίς ἐλευθεροῦται κατακυριευόμενος ὑπ' αὐτοῦ εἰ μή τις ἀνενδότως καὶ ἀναιδῶς προσέλθῃ τῷ δεσπότῃ Χριστῷ διὰ προσευχῆς καὶ νηστείας, καὶ ἐλεημοσύνης, κράζων τῷ Ἰησοῦ, καὶ λέγων, ἐλευθέρωσόν με δέσ- E ποτα, ὡς τὸν συσταυρωθέντα σοι λῃστὴν, καὶ Λευῒν, καὶ Ζακχαῖον τοὺς τελώνας. χρὴ δὲ καὶ δάκρυα προσκομίσαι αὐτῷ, ὅτι τὰ δάκρυα δεκτὰ αὐτῷ εἰσιν. καὶ βλέπων ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ, παρέχει αὐτῷ ἀγαθὸν λογισμὸν τοῦ μὴ ὀρέγεσθαι τὰ τοῦ πλησίον.

Quisquis

ὁ θέλων οὖν, ὡς εἴρηται, τῆς ἀνόμου ταύτης ἐργασίας, ἐλευθερίας τυχεῖν, εὐμαρῶς, δι' ἀκτημοσύνης, καὶ ὀλιγοσιτίας, καὶ προσευχῆς, καὶ τῆς τῶν μελλόντων προσδοκίας, ῥᾳδίως ἀπαλλάττεται. ὁ φυλάττων γὰρ τὸν νόμον, φυλάττεται ὑπὸ νομοθέτου Χριστοῦ. μὴ οὖν ἀμβλύνωμεν ἀγαπητοὶ τοῦ συντόμως ἀπαλλαγῆναι τῆς τοιαύτης αἰσχύνης. ἔστι γὰρ τὸ πάθος τοῦτο δυσαπάλλακτον· ἐπεὶ θυμηδέστερον φαίνεται τῷ κλέπτῃ ἐπιθυμεῖν τῶν ἀλλοτρίων. καὶ δοκεῖν θηρεύειν τὰ μὴ αὐτοῦ, ἀπόλλεσιν τὰ αὐτοῦ. συνάπτεται δὲ καὶ τῇ κλοπῇ τὸ ψεῦδος καὶ ἡ συκοφαντία. φησὶ γὰρ ὁ νόμος, οὐ κλέψεις, οὐ ψεύσῃ, οὐδὲ συκοφαντήσεις τὸν πλησίον σου. ὁ δὲ Ἀχὰρ παραβάτης νόμου καὶ ἐντολῆς γενόμενος, ἔκλεψεν ἐκ τοῦ ἀναθέματος, ψιλὸν, καὶ γλῶσσαν χρυσῆν, καὶ δίδραχμα διακόσια· καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ ἁμαρτίαν ὁ λαὸς ὤλετο, εἰ μὴ ὁ θεράπων Ἰησοῦς ἐβόησεν πρὸς Κύριον, καὶ αὐτὸς ἐφανέρωσεν αὐτῷ αὐτόν. καὶ εἶπεν Ἰησοῦς, τί ὅτι ὤλεσας ἡμᾶς; ἐξολοθρεύσαι σε Κύριος· καὶ ἀπέλαβεν ἰσόρροπον τοῦ κλέμματος τῆς παρανομίας. ἐλιθοβολήθη γὰρ αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς σὺν πᾶσι τοῖς αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν. καὶ ὁ προφήτης Ζαχαρίας περὶ τῶν τοιούτων φησίν, καὶ εἰσελεύσεται ἡ ἀρὰ εἰς τὸν οἶκον τοῦ κλέπτου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὀμνύοντος, καὶ καταλύσει ἐν μέσῳ αὐτοῦ. ἔχει δὲ καὶ ὁ κλέπτης, καὶ τὸν ὅρκον συνεπισχύοντα, ὥστε τὸ κλέμμα ἀνάθεμα. ὁ δὲ παροιμιαστής, ὁδοὺς ἀσεβῶν μὴ ἐπέλθῃς, ἔκκλινον ἀπ' αὐτῶν, καὶ παράλλαξον. ἀσέβεια γάρ ἐστιν, τὰ τῶν ἄλλων οἰκειώσασθαι. καὶ ἐπάγει· εἰ γὰρ ἐπορεύοντο τρίβους ἀγαθάς, εὕροσαν ἂν τρίβους δικαιοσύνης. καὶ ὁ Παῦλος παραινῶν φησίν· μὴ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ· ὁ κλέπτων, μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω, ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερσὶν τὸ ἀγαθόν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. καὶ αὖθις, ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ. καί, ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου. καὶ ἐπιφέρει· ἐὰν οὖν ἐκκαθάρῃ τις ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον. καὶ ἐπιστέλλει τῷ Τίτῳ· δούλους δεσπόταις ἰδίοις ὑποτάσσεσθαι ἐν πᾶσιν, εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πᾶσαν πίστιν ἐνδεικνυμένους ἀγαθήν. εἰ γὰρ ἐκ τῶν οἰκείων νοσφισάμενοι, τοιοῦτον τέλος ἀπηνέγκαντο, Ἀνανίας, καὶ Σαπφείρα, (οἱ ἐν ταῖς πράξεσί φημι,) πόσῳ μᾶλλον οἱ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων; τὸ γὰρ κλέμμα σύμβολόν ἐστι τοῦ ἀφίστασθαι τῆς ἀληθείας, μᾶλλον δὲ καὶ τῆς δεσποτικῆς προδοσίας. γέγραπται γὰρ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ.

A Quisquis igitur, ab hac exlege & iniqua operatione non magno admodum negotio cupit emancipari & libertate perfrui, sanè is per eleemosynam & frugalitatem siue parsimoniam victus, per orationem & futurorum spem neutrobi vacillantem, facilè voti fiet compos. Qui autem seruat legem, vtique ab eo protegitur & seruatur qui sanxit legem, Christo. Ne igitur (charissimi) cunctemur ab hoc per se pudendo & ignominioso dedecore, quàm ocyssimè emancipari. Hæc enim animi ægritudo insidens animo semel, ab eo ægerrimè B se finit auelli, cùm fur credat, cupiditatem aliena suppilare, rem esse magnopere expetendam ac delectabilem: inde fit, vt cùm videtur, non sua venatorum more consectari, quæ sui sunt iuris perdat miser. Furto mendacium atque calumnia pari iugo confœderantur: Siquidem lex ait, *Non furtum facies, non mentieris, non calumniaberis proximum tuum.* Achar ille sancitæ legis istius ac mandati præuaricator factus, furatus est ex anathemate militare pallium, linguam auream & ducentas didrachmas: atque ob hoc peccatum C perierat populus, nisi Iosuë famulus Domini ad Deum supplex exclamasset. At hic furtum suum prodidit Iosuë, qui & dixit, *Vt quid turbasti nos? exturbet te Dominus.* Ecquem recepit fructum de furto præuaricationis? Cum vniuerso siquidem peculio ipse intercidit, ac mortuus est, à populo appetitus lapidibus. Zacharias Propheta, de eiusmodi: *Et ingredietur maledictio in domum furis, & in domum iurantis, & euersio fiet in medio domus illorum.* Habet enim fur iuramentum quo se fulcit ac firmat. Itaque furtum omne anathema est. Parœmiastes: *Ad vias impiorum ne accesseris,* D *sed declina ab eis & discede.* Sanè, impietatis est sibi vendicare quæ alieni sunt iuris. Si enim isti recta ingressi fuissent; nimirum inuenissent semitas iustitiæ. Iure igitur admonet Paulus: *Ne dederitis locum diabolo: qui furabatur, iam ne furetur: magis autem laboret, operans suis manibus quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem habenti.* Rursus: *Nouit Dominus qui sunt eius:* Et, *Abscedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini:* Et infert, *Si quis igitur se emundauerit ab his, erit vas in honorem sanctificatum.* Per epistolam iubet & Tito, *Serui vt sint dominis suis subiecti,* E vtque in omnibus sint grati, non item contradicentes, non furantes, sed vt omnem fidem demonstrent bonam. Si enim qui ex prædiis propriis suppilarunt, talem reportarunt ex furto exitum (Ananiam dico & Sapphiram, vt in Apostolicorum actuum historia proditum est) quanto atrocius illos manet supplicium, qui ex alieno compilant & arrodunt peculio? Eiusmodi enim furtiua compilatio pararia est consilij quo ab ipsa deficias veritate, magis autem author Dominicæ proditionis. Scriptum quippe est in Ioannis Euangelio:

Exod. 20.

Αχαρ, dic, Acham.

Iosue 7.

Zach. 5.

Fur, iuramento fulcit se.

Ephes. 4.

Act. 5.

A *Dicit igitur vnus ex discipulis ipsius Iudas Simonis ille Iscariotes, Vt quid vnguentum istud non venijt trecentis denarijs, & datum est pauperibus? dixit autem hoc, non quia de pauperibus cura illi erat, sed quia fur erat & loculos habebat, & ea quæ mittebantur, exportabat:* Dominus autem nihil non perferebat longanimiter. Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Ioan.12.

De Mendacio.

HOMILIA XLII.

B MENDACIVM prorsus interdictum Christianis est. Vt enim vera qui loquitur, verbi veritatis se nihil obscurè declarat esse seruum: ita qui ore nihil dubitat mendacia depromere; mancipem se esse demonstrat verbi mendacis: magis verò patris mendacis: *A quo enim quis victus est, huic & in seruitutem redigitur*, ait Petrus. Sunt enim inter animæ vitiosas affectiones pleraque aliæ, quas vel ipso naturæ sensu deprehendimus esse peccata: mendacium autem, vbi assiduitate occaluit atque induruit, ne vnus quidem intelligit, quàm sit hæc animi ægritudo molesta, imò exitialis. Prorsus sanctione diuinæ Scripturæ interdicimur mendacio. Est enim C cæteris perturbationibus animæ non paulò plùs adferens molestiæ atque periculi. *Ego* enim *sum* (ait Dominus) *veritas & vita*: adeò se inquinat ac defœdat quisquis patris diaboli persuasione falsum sibi arrogat nomen: res enim ipsa luculenter docet mendacium à malo proficisci. Qui igitur veritatem diligit, nihil obscurè hic Dominum & diligit. Lex illa prior edicto cauet, ne quis aduersus proximum falsum dicat testimonium: eademque iubet, verbum omne iniquum vt auerfere. D Sed & Sapientia: *Os quod mentitur, occidit animam*: Rursus, *Ne exares & concinnes mendacium aduersus fratrem tuum, & ne velis mentiri omne mendacium: assiduitas enim eius non cedit bonum.* Rursus: *Accendit mendacium testis iniquus*, mittit accusationes in medium fratrum. Esaias item de illo nunquam non mendaci populo ad hanc loquitur formulam: *Propter malitiam labiorum, per linguam alteram.* Rursus: *Et posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.* Sed & Hieremias: *Quia mendacium & non fides inualuit super terram.* Dauid E quoque: *Filij alieni inueterati sunt & claudicauerunt à semitis suis.* Siquidem qui alieni à veritate sunt vtique claudicant, nempe à rectitudine viæ (quæ Christus est) transuersi ac detorti: *Ego enim via sum & veritas*, ait Dominus. Et illud, *Inimici Domini mentiti sunt ei.* Quapropter odio habet omnes qui operantur iniquitatem, Et: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium* Et. *Quia mentita est iniquitas sibi, labia enim dolosa in corde & in corde locuta sunt mendacium.* Quin sapientissimus Salomon Deo ait,

2.Petr.2.
Mendacium quàm lethale sit, ne vnus quidem intelligit.
Sap.1.
Eccles.7.
Pendet sententia.
Desi hic. filij alieni mentiti sunt mihi.
Psal.5.

A λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν, Ἰούδας Σίμωνος ὁ Ἰσκαριώτης, διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; εἶπεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. ὁ δὲ Κύριος, μακροθύμως πάντα ἔφερεν. αὐτῷ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ ψεύδους. Λόγος μβ΄.

B ΤΟ ψεῦδος παντελῶς ἀπηγόρευται Χριστιανοῖς. ὥσπερ γὰρ ὁ ἀληθολάλος, δοῦλός ἐστι τοῦ ἀληθινοῦ λόγου· οὕτως καὶ ὁ ψευδολόγος τοῦ ψευδοῦς λόγου, μᾶλλον δὲ τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους. ᾧ γάρ τις φησὶ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. τὰ μὲν γὰρ πλείονα τῶν ἄλλων παθῶν αἰσθανόμεθα ὅτι ἁμαρτία ἐστὶν, τὸ δὲ ψεῦδος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐνδιαλεχίζειν οὐδὲ ἴσμεν ὅτι χαλεπὸν καὶ ὀλέθριόν ἐστιν. πάνυ γὰρ παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ ἀπηγόρευται, καὶ ἔστιν χαλεπώτερον πάντων τῶν παθῶν. ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα τοῦ ἀψεύ- C στου ἁγιάζεται ἐκ τῆς ἀληθείας, (ἐγὼ γάρ εἰμι ἡ ἀλήθεια φησὶν ὁ Κύριος.) οὕτως μολύνεται ὁ ψευδόμενος ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ διαβόλου. τὸ γὰρ ψεῦδος ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι σαφῶς ὁ Κύριος διδάσκει. ὁ οὖν ἀγαπῶν τὴν ἀλήθειαν, δῆλον ὅτι τὸν Κύριον ἀγαπᾷ· καὶ ὁ χαίρων τῷ ψεύδει, τὸ θέλημα τοῦ δυσμενοῦς ἀγαπᾷ. πρῶτος ὁ νόμος παρακελεύεται, οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ· ἀπὸ παντὸς ῥήματος ἀδίκου ἀποστήσῃ. D καὶ ἡ σοφία· στόμα καταψευδόμενον ἀναιρεῖ ψυχήν. καὶ πάλιν, μὴ ἀροτρία ψεῦδος ἐπὶ ἀδελφῷ σου, καὶ μὴ θέλε ψεύδεσθαι πᾶν ψεῦδος. ὁ γὰρ ἐνδελεχισμὸς αὐτοῦ οὐκ εἰς ἀγαθόν. καὶ πάλιν, ἐκκαίει ψεῦδος μάρτυς ἄδικος, καὶ ἐπιπέμπει κρίσεις ἀνὰ μέσον ἀδελφῶν. ὁ δὲ Ἡσαΐας περὶ τοῦ ἀεὶ ψεύστου λαοῦ, οὕτως φησὶν, διὰ φαυλισμὸν χειλέων, καὶ διὰ γλώσσης ἑτέρας. καὶ αὖθις· καὶ ἐθήκαμεν ψεῦδος τὴν ἐλπίδα ἡμῶν, καὶ τῷ ψεύδει σκεπασθησόμεθα. καὶ ὁ Ἱερεμίας, ὅτι ψεῦδος, καὶ οὐ πίστις ἐνίσχυσεν ἐπὶ τῆς γῆς. E ὁ δὲ Δαβὶδ, υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι· υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν· καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν. οἱ γὰρ ἀλλότριοι τῆς ἀληθείας, χωλαίνουσιν ἐκτραπέντες τῆς εὐθείας ὁδοῦ, τουτέστιν ἀπὸ Κυρίου (ἐγὼ γάρ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ ἀλήθεια φησὶν ὁ Κύριος.) καὶ οἱ ἐχθροὶ Κυρίου, ἐψεύσαντο αὐτῷ· καὶ διὰ τοῦτο ἐμίσησεν πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν. καὶ, ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος· ὅτι ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῇ. χείλη γὰρ δόλια ἐν καρδίᾳ ἐλάλησαν ψευδῆ. ὁ δὲ σοφώτατος Σολομὼν

δύο αἰτοῦμαι πρὸς Θεόν φησι, μὴ ἀφέλῃς ἀπ' ἐμοῦ πρὸ τοῦ με ἀποθανεῖν· μάταιον λόγον, καὶ ψευδῆ, μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ ποίησον. βδέλυγμα γὰρ Κυρίῳ χείλη ψευδῆ· ὁ δὲ ποιῶν πίστεις, δεκτὸς παρ' αὐτῷ. ὃς ἐπερείδεται ἐπὶ ψεύδεσιν, οὗτος ποιμανεῖ ἀνέμους. ἡ γὰρ ψευδὴς γλῶσσα, μισεῖ ἀλήθειαν. καὶ, μάρτυς ψευδὴς οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται· ὁ δὲ ἐγκαλῶν ἀδίκως, οὐ μὴ διασωθῇ. καὶ, μάρτυς ψευδὴς ἀπολεῖται. ἀνὴρ δὲ ὑπήκοος φυλασσόμενος, λαλήσει ἀλήθειαν. καὶ πάλιν, μὴ ἴσθι ψευδὴς μάρτυς ἐπὶ τὸν πολίτην, τουτέστιν, ἐπὶ τὸν ὁμόπιστον· μηδὲ πλατύνου ἐπὶ τοῖς χείλεσιν. καὶ ἄλλος, μῶμος πονηρὸς, ψεῦδος ἐν ἀνθρώπῳ. ὁ δὲ πιστὸς μάρτυς οὐ ψεύδεται. καὶ πάλιν, ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ, πανοῦργος δὲ ἔρχεται εἰς μετάνοιαν. καὶ πάλιν, οὐχ ἁρμόσει ἄφρονι χείλη πιστὰ, οὐδὲ δικαίῳ χείλη ψευδῆ. καὶ ἐπάγει, αἱρετώτερον κλέπτης ἢ ὁ ἐνδελεχίζων ψεύδει. ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος, μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀλλὰ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν, ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν ὁ Πέτρος τῷ Ἀνανίᾳ· διατί, φησιν, ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; καὶ ἐπάγει, οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ. καὶ ὁ Ἰάκωβος· εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε, καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. ὁ δὲ Κύριος περὶ τοῦ ἀντιχρίστου· ὅταν λαλῇ, φησι, τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν, ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. ἀκούσαντες οὖν, ἀγαπητοὶ, τὸν πονηρὸν ψόγον τοῦ διαβολικοῦ ψεύδους, πάσῃ σπουδῇ φύγωμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ προσδράμωμεν τῇ ἀληθείᾳ, ὅς ἐστι Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A *Duo sunt quæ peto, ne deneges siue auferas à me,*
priusquam moriar: Sermonem vanum ac menda- Prou 30.
cem longè fac à me. Abominatio enim *apud Domi-*
num labia mendacia: qui autem fidelis est, acce-
ptus est apud Deum Et: *Qui nititur mendacijs,*
hic pascet ventos: mendax enim *lingua odit ve-*
ritatem. Et, testis mendax non erit impuni-
tus: qui autem defert iniustè, non saluabi- Deut. 19.
tur. Et: Testis mendax, peribit; *Vir autem*
obediens qui sibi cauet, loquetur veritatem. Et:
Ne sis testis mendax aduersus conciuem tuum,
hoc est, aduersus confidelem, *Et ne dilate-*
ris labijs tuis. Alius item: *Reprehensio mala,*
B *mendacium in homine, qui autem fidelis est testis,*
non mentitur. Item: *Innocens credit omni verbo,*
veteratorem autem & & astutum pœnitebit. Et:
Non conueniunt stulto labia fidelia, neque iusto Ephes 4.
verba mendacia. Inducit: *Eligibilius quid est*
fur, quam qui assiduè mentitur. Apostolus item
Paulus: *Loquimini veritatem vnusquisque cum*
proximo suo. In actibus quoque Petrus Ana-
niæ dixit: *Vt quid impleuit satanas cor tuum,*
mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio
agri? Inducit: *Non es mentitus hominibus,*
sed Deo. Iacobus: Cùm amarum zelum ha- Ioan. 8.
beatis in cordibus vestris, nolite gloriari &
C mentiri aduersus veritatem. Sed & Domi-
nus, de Antichristo: *Quum enim loquitur men-*
dacium, ex proprijs loquitur: quia mendax est, vt
& pater eius. Audita igitur (charissimi) diabo-
lici mendacij vituperabili malignitate, quàm
longissimè ab illo secedamus: ad complexum
verò veritatis studio omni contendamus per-
tingere, qui Christus est Deus noster verus.
Ipsi gloria in sæcula. Amen.

D

Περὶ κενοδοξίας.

Λόγος μγ'.

Ὁ ΚΕΝΟΔΟΞΟΣ δηλοῖ ὅτι προσέσχεται τῇ μισοθέῳ δόξῃ. ἥδιστα γὰρ θηρεύει τοὺς ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς αὐτοὺς ἐναβρύνεται ὑπὲρ ἑσμοῦ ἑστιάσεως. ὁ τοιοῦτος ὡς ἀνθρωπάρεσκος κρίνεται ὅτι ἀγαπᾷ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, ὑπὲρ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην· ἀλλ' ὥσπερ διὰ θλίψεως, τὰ ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἡτοίμασται, οὕτως καὶ τὰ κακὰ, διὰ κενοδοξίας, καὶ ἡδονῆς. ῥίζα γὰρ αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας ἀνθρώπινος ἔπαινος· οὐχ ὅταν ἀκούωμεν αὐτὰ, ἀλλ' ὅταν αὐτὰ καταδεχώμεθα ἡδέως. ἡ γὰρ κενοδοξία, καὶ ἡδονὴ, αἴτια ὑπάρχει πάσης κακίας.

De inani gloria.

HOMILIA XLIII.

VANIGLORIVS, re ipsa declarat exosam se habere Dei gloriam: ab hominibus enim laudes captat ac venatur perquam suauiter. Hinc ad eas secum ambitiosiùs subsultat ac prægestit gloriosiùs quàm vel coëpulonum E quantuslibet cœtus. Talis vt humani fauoris captator iudicatur: ab hominibus enim sibi exhibitam gloriam, præ gloria Dei diligit: iuxta Euangelistam Ioannem: Sanè vt sunt hominibus apparata bona per afflictionũ tolerantiam, ita & per inanem gloriam atque illecebram voluptatis conciliantur mala. Radix proinde obscœnæ ac turpis concupiscentiæ est ex hominibus aucupari laudem, non quidem ipso statim articulo iactationis, sed tunc quum exceptas illam & perquam suauiter admittis. Planè malitiæ omnis artifex vana est gloria, simul & voluptas.

Inanis gloria est malũ subtile.

Inanis gloria in omni negotio clã irrepit.

Gloria inanis artes varia.

Inanis gloriæ cupiditas, perdit virtutis mercedem.

Affectio proinde ambitiosior gloriæ istius inanis, quàm est multiformis? quàm est malum subtile? Adeò enim nequit planè internosci, vt ne vel ab eo qui tentatur, deprehendi facilè possint impressiones illius sic insidiosæ. Attamẽ quæ aduersum se instrui bellum, initio ipso nouitanima, eiusmodi incursus à se facilè remolitur ac depellit, siquidem ad asylum suffugerit orationis. Et quidem isthæc malitia quum tot induat formas, dici vix possit quàm est difficilis expugnatu. In omni propè negotio irrepit clã, in habitu, in elegantia formæ, in ipso incessu, in voce ac sermone, in silentio, in opere, in vigiliis, in ieiuniis, in oratione, in lectione, in quiete, in longanimi tolerantia. Per hæc omnia hominem Dei magnopere studet gloria inanis suis conficere telis. Si quando perspexerit non potuisse se per vestimentorum luxum profusiorem hominem prolicere ad sui consensum, illum adoritur, vt tentet per vestis sorditiem. Cuius animum nequiuerit ad consensum elationis deflectere obiectione honoris, hunc eò tollit, vt vel iam consentiat arrogantiæ, per hoc quòd æquo fert animo se ignominia aspergi. Rursus, si quando persuadere nequiuerit, vt quis magnificè glorietur quòd sit eloquens, eũdem aggreditur quasi qui requietus sit & taciturnus, ac propemodum nescat & prolicit ad consensum per taciturnitatem. Quem non potuerit ad ambitionem gloriæ emollire per eduliorum sumptus magnificos, hunc dissoluit laudi propriæ vt consentiat per ieiunium & vitæ frugalitatem. Vtque cõpendio absoluam, nullum non genus exercitationis dæmoni huic reprobo occasionem suggerit conciendi aduersum nos belli. Denique monachus comperitur honoris esse ambitiosulus, vt qui beneficus sit citra cõdignam mercedem. Laborem enim sustinuit, nec recipit sui mercedem laboris. Ista hæc gloriæ momento euanescentis cupiditas, miserè perdit mercedes debitas virtuti. Et quemadmodum lapis in aëra cõtortus, ad cœli vsque conuexa nunquam pertingit, ita nec hominis oratio humanos fauores captantis ad aures Dei vnquam conscẽdet. Vir, prudens si est, thesaurum, suæque virtutis laborem occultat ac recondit. Monachus intelligens ingeniosam & solertem imitatur apiculam. Quos externè legerit flosculos, defert in aluearium, internè mellificium fauumque operosiùs conficit. Ne labores tuos humanæ isti gloriolæ exponas néve futuram gloriam prodas tam vili mercedula, nempe ob qualemcumque hominum fauorem. Humana gloria deorsum in puluere suum figit tabernaculum: quare eius laus momento extinguitur ac deperit: quæ autem virtuti debetur gloria, nullo intercipietur æuo. Nos igitur (charissimi) huic animæ perturbationi locũ ne cedamus, ne quando nostri dominetur. Cũ timore eũ exaudiamus qui dicit: *Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent.* Apostolicã potiùs æmulati sententiã sincero pectore promamus: *Modò enim hominibus suadeo, an Deo? an quæro hominibus placere? si enim adhuc hominibus placerẽ,*

A Τὸ πάθος τοῦτο τῆς κενοδοξίας πάνυ πολύμορφόν ἐστιν καὶ λεπτότατον; καὶ οὐ ταχέως, οὐδ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ πειραζομένου καταλαμβανόμενον. ἐπὶ γὰρ τῶν ἄλλων παθῶν αἱ προσβολαὶ φανερώτεραι τυγχάνουσιν· καὶ ἡ ψυχὴ ῥᾳδίως ἐπιγινώσκει τὸν πρὸς αὐτὴν πόλεμον, καὶ διὰ προσευχῆς τοῦτον ἀνατρέπει. ἡ δὲ τῆς κενοδοξίας κακία, ὡς οὖσα πολύμορφος, δυσκαταγώνιστος τυγχάνει. ἐν παντὶ γὰρ ἐπιτηδεύματι παρυφίσταται, ἔν τε σχήματι καὶ ἐν μορφῇ καὶ ἐν βαδίσματι, καὶ ἐν φωνῇ, καὶ ἐν λόγῳ, καὶ ἐν σιωπῇ, καὶ ἐν ἔργῳ, καὶ ἐν ἀγρυπνίαις, καὶ ἐν νηστείαις, καὶ ἐν εὐχῇ, καὶ ἐν ἀναγνώσει, καὶ ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ ἐν μακροθυμίᾳ· διὰ τούτων πάντων ἐπιχειρεῖ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον κατατοξεύειν. ὅταν γὰρ μὴ δυνηθῇ διὰ πολυτελῶν ἐνδυμάτων πρὸς κενοδοξίαν ἀποστῆσαι, δι᾽ εὐτελῶν ἐπιχειρεῖ πειράζειν. καὶ ὃν οὐκ ἠδυνήθη διὰ τιμῆς ἐπᾶραι, τοῦτον διὰ τὸ φέρειν δοκεῖν ἀτιμίαν, εἰς ἀπόνοιαν αἴρει. καὶ ὃν οὐκ ἠδυνήθη πεῖσαι δι᾽ ἐπισήμων C λόγων κενοδοξεῖν, τοῦτον διὰ σιωπῆς ὡς ἡσυχον δοκεῖν δελεάζει· καὶ ὃν οὐκ ἠδυνήθη διὰ πολυτελείας βρωμάτων χαυνῶσαι, τοῦτον διὰ νηστείας πρὸς ἔπαινον ἐκλύει. καὶ ἁπλῶς πᾶν ἐπιτήδευμα πρόφασιν παρέχει πολέμου τῷ πονηρῷ τούτῳ δαίμονι. λοιπὸν εὑρίσκεται ὁ κενόδοξος μοναχὸς ὡς ἐργάτης ἄμισθος. τὸν γὰρ πόνον ὑπέστη, καὶ τὸν μισθὸν οὐκ ἔλαβεν. ἡ γὰρ κενοδοξία ἀπόλλυσι μισθοὺς ἀρετῶν. καὶ ὥσπερ λίθου βολὴ οὐ φθάνει εἰς οὐρανόν, οὕτως οὐδὲ προσευχὴ ἀνθρωπαρέσκου ἀναβήσεται πρὸς τὸν Θεόν. D ὁ φρόνιμος ἀνὴρ κρύπτει θησαυρόν, καὶ ἀρετῆς πόνον· συνετὸς μοναχὸς τὴν μέλισσαν μιμεῖται, ἔξωθεν φέρων ἄνθη, καὶ ἔσωθεν κηρίον ἐργαζόμενος. μὴ πωλήσῃς τοὺς πόνους σου δόξῃ ἀνθρωπίνῃ, μηδὲ τὴν μέλλουσαν δόξαν προδῷς δι᾽ εὐτελῆ εὐφημίαν. δόξα γὰρ ἀνθρωπίνη εἰς χοῦν κατασκηνοῖ, καὶ τὸ κλέος αὐτῆς σβέννυται. ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς δόξα μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἡμεῖς οὖν ἀγαπητοὶ, μὴ δῶμεν χώραν ὥστε τὸ πάθος τοῦτο κυριεῦσαι ἡμῶν· φοβούμενοι τὸν λέγοντα, ὁ E Θεὸς ἐσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων. ἑπόμενοι δὲ μᾶλλον τῷ ἀποστολικῷ ῥητῷ, εἴπωμεν εἰλικρινῶς· ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν Θεόν, ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον,

Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. καὶ αὖθις, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀρέσκοντες ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ φησιν ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν πρὸς ὑμᾶς, καθὼς οἴδατε, οὔτε προφάσει πλεονεξίας, (Θεὸς μάρτυς) οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστάνων, ἐκεῖνος δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ Κύριος συνίστησιν, καθώς φησιν ἡ μακαρία Ἄννα ἡ τοῦ Σαμουήλ. μὴ καυχάσθω ὁ φρόνιμος, ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ, καὶ ὁ δυνατὸς ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ, καὶ ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ· ἀλλ' ἐν τῷ συνιέναι, καὶ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύνην. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἐζεκίας, τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων θηρώμενος, καὶ περιχαρείᾳ κρατούμενος, ἔδειξε τοῖς Χαλδαίοις τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ. καὶ ἀπέστειλε Κύριος τὸν Ἡσαΐαν πρὸς αὐτὸν λέγων· ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, καὶ ληφθήσονται πάντα ἃ εἶδον, εἰς Βαβυλῶνα· ὡς καὶ ἐφ' ἡμῖν νῦν γέγονεν. ἐπαχύνθημεν γὰρ καὶ ἀπελακτίσαμεν, καὶ παρέδωκεν Κύριος τὴν ἰσχὺν ἡμῶν, τὸν τίμιον σταυρὸν, τοῖς Χαλδαίοις, καὶ τὰ ἅγια ἡμῶν ἐρημώθησαν. καλῶς οὖν ὁ παροιμιαστὴς λέγει· κρείσσων ἀνὴρ ἐν ἀτιμίᾳ ἑαυτῷ δουλεύων, ἢ ὁ τιμὴν ἑαυτῷ περιθεὶς, καὶ ἐνδεόμενος ἄρτου. καὶ πάλιν, ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα· ἀλλότριος, καὶ μὴ τὰ σὰ χείλη. ὁ δὲ ψαλμῳδὸς, ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων· κατῃσχύνθησαν ὅτι ὁ Θεὸς ἐξουδένωσεν αὐτούς. καὶ ὁ ἀπόστολος, τί γὰρ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών; καὶ τοῖς ἐν Κρήτῃ, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὃ ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις δουλεύοντες. δεινὸν οὖν ἐστιν, ὡς εἴρηται, τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος· καὶ πάσας τὰς ἀρετὰς ἃς ἐργάζεται ὁ ἄνθρωπος, περιεμβάλλει ἑαυτῷ καὶ σπουδάζει ἀχρειῶσαι τοὺς καρποὺς τοῦ μοναχοῦ. καὶ τὸ χαλεπώτερον ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων παθῶν, πορνείας φημὶ, καὶ ὀργῆς, λυπούμεθα εἰκὸς, καὶ θρηνοῦμεν, καὶ εὐχόμεθα ἀπαλλαγῆναι· ἐπὶ δὲ τῆς κενοδοξίας οὔτε πονοῦμεν, οὔτε λυπούμεθα, οὔτε τὸν Θεὸν παρακαλοῦμεν ἐλευθερωθῆναι ἐξ αὐτῆς. μισήσωμεν οὖν ἀδελφοὶ τὸ τέλειον μῖσος τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν τοὺς καμάτους ἡμῶν· τῆς γὰρ τοῦ Χριστοῦ δουλείας καὶ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως ἀφίστησι τὸν ἄνθρωπον, καθώς φησιν ὁ Κύριος, πῶς δύνασθε πιστεύειν εἰς ἐμὲ, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες; αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A *Christi seruus non essem.* Rursus: *Sic loquimur non quasi hominibus placentes, sed Deo qui probat corda nostra: neque enim* (ait) *in sermone adulationis fuimus apud vos, sicut & scitis, neque in occasione auaritiæ* (Deus testis) *neque quærentes ab hominibus gloriam: Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Dominus commendat.* In hunc etiam modum loquitur beata illa Samuëlis mater Anna: *Ne glorietur prudens in prudentia sua, & potens in potentia sua, & diues in diuitijs suis, sed in hoc glorietur, si intelligit & facit iudicium & iustitiam.* Rex etiamnum Ezechias hominum gloriam quasi quadã venatiuncula ca- 4 *Reg.* 10.
B ptans, ac profusiore gaudio victus, suos omnes thesauros Chaldæis visendos explicuit: & ecce in vestigio misit Dominus Esaiam, qui diceret, *Ecce dies venient & sument quæ viderunt omnia, in Babylonem:* sicut nobis quoque nunc contigit. Dedecore atque ignominia perfusi sumus, & ecce rebellionis calces obtrudimus. Tradidit Dominus fidei nostræ robur, venerabilem & honore præcipuo dignam crucem Chaldæis, Sanctuaria nostra in solitudinem redacta sunt. Pulchrè igitur Parœmiastes dicit: Melior vir qui in ignominia sua seruit, quàm qui asciscit
C sibi alicunde honorem, & indiget pane. Rursus: *Laudet te proximus, & non os tuum: alienus, & non labia tua.* Psaltes item regius: *Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent, confusi sunt quoniam Deus spreuit eos.* Apostolus: *Quid enim habes quod non accepisti? quid gloriaris, quasi non acceperis?* Collossenses item admonens: *Non ad oculum seruientes quasi hominibus placentes, sed quodcumque facitis, ex animo operemini, quasi Domino & non hominibus seruientes.* Hæc inanis gloriæ affectio sanè quàm vehemens & perplexa est, iuxta superiorem sententiam: nullam enim relinquit
D virtutum quas opereretur homo, cui non impudentiùs obluctetur, séque obiiciat. In hoc operam nauat accuratissimam, fructus monachi intercipere vt possit & reddere inutiles. Habet in se & hoc cæteris periculosius. Inter alias enim animi perturbationes constituti (puta in fornicatione, & ira) mœrore conficimur, nec iniuria; lugemus quoque, oramus insuper eximi earum laqueis: aduersus inanem gloriam ne laboramus quidem; nihil nos contristant pellaces illius illecebræ, sed nec Deum obsecramus, nos vt liberet & subducat illius iugo. Sanè blandissimam hanc sed & veteratoriam intemperiem
E gloriæ inanis oderimus (quæso) fratres, odio prorsus perfecto, vt ne per eam quanticumque nostri labores eant pessum, sintque vacui & inanes frugis bonæ. Hominem enim ipsa euocat à Christi seruitute: denique & à fide qua in Deum credimus, transfugam reddit & desertorem, vel teste Domino. *Quomodo,* inquit, *potestis credere in me, qui gloriam à vobisipsis capitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Margin notes: *Prou.* 27. (beside "Laudet te proximus"); *Coloss.* 3. (beside "Quid enim habes quod")

A

De Superbia.
HOMILIA XLIV.

SVPERBIÆ ægritudo grauitate malitiæ cæteras animi turbulentas affectiones longè exuperat: quā & Deus odit infensissimè, nec vlli prorsus hominum consentanea est aut congrueos. Pulchrè illi competit & soli qui nostræ est æmulus salutis, nēpe diabolo, ad suam ipsius expleodam malitiam, cùm per eam deturbatus sit regno cœlorum. Is cùm gloriosius subsultaret ac prægestiens diceret, *Ponam thronum meum super astra cœli*; momento inuentus est non habens vllum tranquillæ quietis locum, sed quasi vnus aliquis maoceps miserrimæ captiuitatis, quouis locorum triumphatus ostētatur ad gloriam summi Dei. Atque ita peculiaris hic dæmon superbiæ, cùm præter cæteras affectiooes animam miserrimè affligat & cruciet, eos tamē omoium maximè impugnat, & vt deturbet atque euertat, aggreditur, qui profectu virtutum aliquousque iam promoueruot. Superbia perinde est ac morbus quidam pestilēs & tabificus, qui nō vnum modò corporis membrum, sed corpus ipsum dira putrilagine depascitur, vitiat, conficit. Aliæ enim quantæcumque passiones sint, vnam aliquam portionē animæ suis offuodūt tenebris, atque eam obturbāt: superbiæ iotemperies nullam non animæ vim horrenda caligine circūfundit, ioque noo simplicem ruinam agit præcipitem. Anima enim superbi in præcelsum aliquod ac sublime fastigiū sinitur cōscendere, vnde commodiùs deturbetur in subiectam foueam. Vt ramum copia fructuum exuberātem moles onerosa diffriogere solet, sic animā generosam multiplicíque fœtu virtutum præfertilem plerumq; superbia deiicit gradu. Quemadmodum fructus marcore aut carie vitiatus cultori suo nihil adfert cōmodi, ita & superbi oratio, nihil ex Deo relatura est frugis bonæ. Ne dederis superbiæ animam tuam: & imagines horrendas atque plenas formidiois non cogeris perspicere: Anima enim superbi diuioo destituitur præsidio: quò fit, vt in dæmooum vertatur ludibrium ac deridiculam gratulationē. Monachus superbus arbor prorsus infrugifera est: quippe quæ radicem non habet, eóque violentas impressiones ventorum assilientium nunquam feret. Quemadmodum inundantis aquæ bulla, mox vt rumpitur, mox euanescit, ita superbi memoria à morte vel momeoto deperit atque intercipitur obliuiooe. Sicut modesti siue humilis oratio Dei inflectit iram, ita superbi deprecatio exacerbat Deum. Quicumque turgētes superbiæ tumore ac dissidentes cum fratribus detrectant imperium, eandem cum diabolo conserunt pugnam. Neque enim naturalis est soperbia, sed contumacissimi dæmonis simulachrum: attestante Scriptura: *Non concreata est homini superbia.* Rursus: *Sedes Principum superborum destruxit Dominus.* Principium enim superbi hominis est recedere à Domino: quia *initium peccati superbia: & qui tenuerit illam, inundabit in illum abominatio, & in fine subuertetur.* In lege item scriptum est: *Anima quæ quiduis fecerit in manu superbiæ, exterretur de populo.*

Esa.14.

Perfectiores oppugnat superbia.

Tollitur in altum, vt lapsu grauiore ruat

Horrenda in somnis imagines ex superbia.

Superbia, non est à natura sed à dæmone.
Ecclesi.10.

Περὶ ὑπερηφανίας. Λόγος μδ΄.

Τὸ τῆς ὑπερηφανίας νόσημα χεῖρον τυγχάνει ὅλων τῶν παθῶν, καὶ προσῴχθιστον πάνυ, καὶ μὴ ἁρμόζον ὅλως ἀνθρώποις, ἀλλ᾽ αὐτῷ μόνῳ τῷ δυσμενεῖ διαβόλῳ, πρὸς τὴν αὐτοῦ κακίαν, τῷ δι᾽ ὑπερηφανίαν ἐξ οὐρανοῦ πεσόντι. ὁ γὰρ καυχησάμενος, καὶ λέγων, θήσω τὸν θρόνον μου ἐπάνω τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ, εὑρέθη μὴ ἔχων χώραν ἀναπαύσεως, ἀλλ᾽ ὡς αἰχμάλωτος πανταχοῦ θριαμβεύεται.
B
οὗτος ὁ τῆς ὑπερηφανίας δαίμων χαλεπώτατος πάντων τῶν παθῶν ὑπάρχων, πάλιν τοὺς ἐν προκοπῇ πολεμεῖ, καὶ ἐπιχειρεῖ καταστρέφειν. καὶ καθάπερ νόσος λοιμική, καὶ φθοροποιὸς οὐχ ἓν μέλος τοῦ σώματος, ἀλλ᾽ ὅλον διαφθείρει, οὕτω καὶ τὸ πάθος τοῦτο. καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάθη ἐκ μέρους ἐπισκοτοῦσι τὴν ψυχήν, ἢ καὶ ταράττουσιν αὐτήν· τὸ δὲ τῆς ὑπερηφανίας πάθος πᾶσαν αὐτὴν σκοτοῖ, καὶ εἰς μεγάλην πτῶσιν κατάγει. ἡ γὰρ ψυχὴ τοῦ ὑπερηφάνου εἰς ὕψος μέγα ἀναβαίνει· κἀκεῖθεν ἑαυτὸν εἰς βυθὸν καταβάλλει. ὥσπερ γὰρ βάρος κατεάξει κλάδια εὔκαρπον, οὕ-
C
τως ὑπερηφανία ψυχὴν ἐνάρετον καταβάλλει. καὶ ὥσπερ καρπὸς σητόπωτος ἄχρηστος γεωργῷ, οὕτως ἀρετὴ ὑπερηφάνου οὐ χρησιμεύει τῷ Θεῷ. μὴ δῷς ὑπερηφανίᾳ τὴν ψυχήν, καὶ οὐ μὴ ἴδῃς φαντασίας φρικτάς. ψυχὴ γὰρ ὑπερηφάνου καταλιμπάνεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ γίνεται δαιμόνων ἐπίχαρμα. ὑπερήφανος μοναχὸς δένδρον ἄκαρπον, καὶ ἄρριζον, καὶ οὐ μὴ ἐνέγκῃ ποτὲ προσβολὴν ἀνέμου. καὶ ὥσπερ πομφόλυξ ῥαγεῖσα ἀφανίζεται· οὕτω μνήμη ὑπερηφάνου μετὰ θάνατον ὄλλυται· καὶ ὥσπερ
D
προσευχὴ ταπεινοῦ κάμπτει Θεόν, οὕτω παροξύνει Θεὸν δέησις ὑπερηφάνου. καὶ ὅσοι δι᾽ ὑπερηφανίας ἀφηνιάζουσι τὸν ἀδελφόν, τῷ διαβόλῳ ἁμιλλῶνται. οὐ γὰρ φυσική ἐστιν ἡ ὑπερηφανία, ἀλλ᾽ ἴνδαλμα τοῦ ἀφηνιαστοῦ δαίμονος· καθὼς μαρτυρεῖ ἡ γραφή. φησὶ γάρ, οὐ συνέκτισται ἀνθρώποις ὑπερηφανία. καὶ αὖθις, θρόνους ἀρχόντων ὑπερηφάνων καθεῖλε Κύριος. ἀρχὴ γὰρ ὑπερηφανίας ἀνθρώπου ἀποστῆναι ἀπὸ Κυρίου, ὅτι ἀρχὴ ἁμαρτίας ὑπερηφα-
E
νία· καὶ ὁ κρατῶν αὐτῆς, ἐξομβρήσει βδέλυγμα, καὶ καταστραφήσεται εἰς τέλος. καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ γέγραπται· ψυχή, ἥτις ἐποίησεν ἐν χειρὶ ὑπερηφανίας, ἐκτριβήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ.

καὶ ὁ Ἡσαΐας, καὶ ἀπολῶ πάντας ὑπερηφάνους. καὶ ὁ ψαλμῳδὸς διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ὑπερηφανία εἰς τέλος, ὅτι περιεβάλλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν αὐτῶν. καὶ, ἐξέλιπον καὶ ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν. καὶ αὖθις, ἡ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σε, ἀνέβη διὰ παντός. ὅθεν πάσῃ σπουδῇ κέχρηνται τὰ ἱερά σου καθελεῖν, καὶ τὰ ἅγιά σου ἐρημῶσαι. ἀλλ' ἔπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος, ὅπως αἰσχυνθήσονται οἱ ὑπερήφανοι, ὅτι ἀδίκως ἠνόμησαν εἰς ἡμᾶς. ἀεὶ γὰρ ὑπερήφανοι ὡς οἱ ἐν τῇ ἐρήμῳ πατέρες αὐτῶν παρηνόμουν ἕως σφόδρα. ὁ δὲ δοῦλός σου Δαβὶδ ἀπὸ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐξέκλινε. οὔτε ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ καὶ ἀπλήστῳ καρδίᾳ συνήσθιεν, οὐδ' ὅλως κατῴκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας αὐτοῦ λογισμὸς ποιῶν ὑπερηφανίαν. καὶ ὁ παροιμιαστὴς, φόβος Κυρίου μισεῖ κακίαν, ὕβριν τε καὶ ὑπερηφανίαν, καὶ ὁδοὺς πονηρῶν. ἐπάγει, ὅσῳ μέγας εἶ, τοσοῦτον ταπείνου σεαυτὸν, καὶ εὑρήσεις χάριν ἔναντι Κυρίου, καὶ μὴ ἐξύψου σεαυτὸν, ἵνα μὴ πέσῃς, ὅτι μισητὸς ἐνώπιον Κυρίου καὶ ἀνθρώπου πᾶς ὑπερήφανος. καὶ ὁ Ἰάκωβος· ὑπερηφάνοις Κύριος ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. καὶ ἐπιφέρει, ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑψώσῃ ὑμᾶς. φοβηθῶμεν οὖν, ἀδελφοί, καὶ πάσῃ φυλακῇ τηρήσωμεν τὴν ἑαυτῶν καρδίαν ἀπὸ τοῦ θανατηφόρου πνεύματος τῆς ὑπερηφανίας. ὅταν γὰρ κατακυριεύσῃ τῆς ἀθλίας ψυχῆς, ὥσπερ τις χαλεπώτατος τύραννος μεγάλην πόλιν καὶ ὑψηλὴν παραλαβὼν, ὅλην αὐτὴν καταστρέφει καὶ κατασκάπτει. καὶ τὸ ἐλεεινότατον, ὅτι οὗτος ὁ ἐπικατάρατος δαίμων τοὺς τελείους, ὡς εἴρηται, μάλιστα, καὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν ἀναβεβηκότας ἐπιχειρεῖ καταστρέφειν· καὶ οὐδὲ πρὸς μετάνοιαν αὐτοὺς συγχωρεῖ ἐπιστρέψαι. πῶς γὰρ μετανοήσωσιν οἱ ὅλον διάβολον δεχόμενοι ἐν ἑαυτοῖς διὰ τῆς ὑπερηφανίας, καὶ τὸν Θεὸν ἀντιπαλαιόμενον αὐτοῖς καθιστῶντες; ἡμεῖς οὖν διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης ἀποκρουσώμεθα τὸν ὑπερήφανον δαίμονα· ἐπιλέγοντες ἑαυτοῖς τὸ τοῦ ἀποστόλου, ἐπὰν ἀρετήν τινα κατορθώσωμεν· οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί. καὶ πάλιν, οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον, χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. οὕτως γὰρ δυνησόμεθα πάλιν ἀκοῦσαι αὐτοῦ τοῦ Κυρίου λέγοντος· ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα· ἰδοὺ, ἔδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. αὐτῷ δὲ τῷ ἀγαθῷ πρέπει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A In Esaia: *Et disperdam omnes superbos.* Psaltes regius: *Ideò tenuit eos superbia in finem, quia operti sunt iniquitate & impietate sua.* Et: *Defecerunt & perierunt propter impietatem suam.* Et: *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.* Vnde & omni studio vsi sunt, sancta tua vt demolirentur, sanctuaria tua in solitudinem redigerent. Cæterùm, tu alleua manus tuas in superbias eorũ in finem, vt confundantur superbi, quia iniustè & iniquè egerunt cõtra nos. Semper enim superbi isti, quemadmodum patres eorum in eremo, nimiùsquam præuaricati sunt legem tuam. Atqui seruus tuus Dauid non declinauit à lege tua, nec cum *superbo oculo & insatiabili corde* si-B mul edebat, & nec omnino talis habitabat *in medio domus* illius, cogitatio videlicet vlla resipiens superbiam. Parœmiastes: Timor Domini odit malitiam, contumeliámque, & superbiam, ac vias prauas. Inducit: *Quanto maior es, tanto humilia teipsum, & inuenies gratiam in conspectu Domini.* Et: *Ne exaltes teipsum, vt ne cadas, quia odibilis ante Dominum & homines omnis superbus.* Iacobus: *Dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Infert: *Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, vt vos exaltet.* Timeamus itaque, fratres) & omni custodia cor hoc nostrum liberum conseruemus, ac purum exitialis & C mortiferi spiritus superbiæ. Si quando enim illius tyrãnis aduersus miserabilẽ prorsus animã inualuerit, haud secus facit ac si tyrannus quispiam supra modum ferox & immanis, vnam aliquam ciuitatem & amplitudine loci & situs sublimitate celebrem velut per manus captam à fundamentis totam subruit, æquatam solo, suffodit. Longè & hoc omni comploratione dignissimum: Execrabilis siquidem dæmon hic, viros (vt mihi dictum est) in perfectionis culmine iam constitutos, ac maximè, qui sublimis theoriæ merito ad cœlorum vsque fa-D stigium conscendisse videbantur, modis omnibus admolitur vt subruat ac præcipitet. Sed ne illos quidem post lapsum sinit ad pœnitentiæ portum ceu postliminio reuerti. Quo enim pacto isti ad pœnitudinis ac resipiscentiæ sinum se conferant, qui totum diabolum in se excipientes per superbiam, Deum per hoc colluctatorem sibi cõstituêre & aduersarium? Nos igitur humilitatis prȩsidio subnixi, principem hunc superbiæ omnis à nobis quàm longissimè profligemus & amoliamur, nobiscum taciti E mussitantes illud Apostoli elogium, quũ quidpiam operis confecerimus virtutis nomine dignum: *Non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Iterum: *Non volentis, neque currentis, sed miserentis Dei.* Sed & illud a Domino dictum arcana cogitatione aduersum superbiæ tentationem admurmurandum venit: *Sine me nihil potestis facere.* Ita enim ab eodem Domino promerebimur audire & illud. *Videbam Satanam tãquam fulgur de cœlo cadentem: Ecce dedi vobis potestatem calcãdi super serpentes & scorpionem & super omnem virtutem inimici.* Clementem & benignum Deum addecet gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Psal.72.

Iac.4.

Suberbi via ad pœnitentiam redeunt.

1.Cor.15.

Luc.10.

A

De specie superbiæ, qua quis de se quàm sit par, sentit altiora.

HOMILIA XLV.

QVI de se, quàm æquum sit, sentit altiora, complex vtique superbi est, & eodem conspirat. Ad vaniglorium tamen collatus nonnihil euariat & abit diuersus. Et quidem vnius arboris quum sint rami, fructus vtriusque, habent discerniculi aliquid. Nam hic, vt ne videatur, propendet in terram decliuis: ille verò vanæ gloriæ ramus in cœlum vsque prospectat. Hic, fidem vt commodet vanis, mirè alacer ac credulus: ille, ad consectanda gulæ irritamenta agilis admodum & expromptus. Vis dicam? Planè infrugi isti fructus & inutiles. Qui enim animas nostras infensè oderunt dæmones, quibusdam insusurrant ac suggerunt, quasi gratuiti beneficij loco nobis eam instillent & conferant animi inflationem. Deinde vt indulgentiùs solito nos ipsos laxemus, adhortantur. Quòd si animo præmolliti, locum cesserimus stultæ isti de nobis existimationi; nihil est quod deinceps inimici laborent vt nos in captiuitatem abducant. Prouidendum igitur ne vel tempore orationis nostræ ipsi occasionem vllam insultandi nobis demus inimico: quod fit dum extrahimur mente, & per eorum suggestionem absurdis prorsum & externis inescamur cogitationibus, quemadmodum docet Parœmiastes: *Noli altum sapere, & ne sis iustius multum: & ne sapias superflua, ne fortè declines.* Et: *Altam qui facit domum suam, quærit contritionem: qui autem renuit discere, incidet in mala.* Rursum: *Immundus est apud Dominum omnis qui alto est corde.* Iterum: *Ne gloriosus appareas coram rege, & in locis principum ne steteris, melius enim vt dicatur tibi, ascende ad me, quàm vt humiliet te coram principibus.* Alius: Ne gloriemini & ne loquamini sublimia ad fastum, neque egrediatur verbum iactantiæ de ore vestro. Paulus quoque Timotheo ait: *Dominis huius sæculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo qui præstat nobis omnia abundè.* Alibi: *Fratres, non alta sapientes, sed humilibus consentientes.* Romanis item: *Dicis ergo mihi, fracti sunt rami vt ego inserar: bene, propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas, noli altum sapere sed time: si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat.* Nos igitur sinceriter ea ipsa quæ opere perfecit Dauid, melico concentu emodulemur: *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me, sed humiliter sentiebam, sicut ablactatus super matrem suam.* Consimilem in modum, cum tribus illis pueris: *Quia Domine imminuti sumus super omnes gentes, & sumus humiles hodie propter peccata nostra.*

Prou.17.

Rom.11.

Psal.130.

Περὶ ὑψηλοφροσύνης.

Λόγος με΄.

ΟΥψηλόφρων ἕτερος μέν ἐστι τοῦ ὑπερηφάνου· παρήλλακται δὲ πρὸς τὸν κενόδοξον. ἑνὸς γὰρ δένδρου κλάδοι εἰσίν, ὁ δὲ καρπὸς ἐνηλλαγμένος· ὁ μὲν τῷ δοκεῖν κεκυφώς, ὁ δὲ μετεωρόκλαδος. καὶ ὁ μὲν πιστακοκενός, ὁ δὲ καρυόκουφος· ἀμφότεροι δὲ ἄχρηστοι. οἱ δὲ μισοῦντες τὰς ψυχὰς ἡμῶν δαίμονες ὑποτίθενταί τισιν ὥστε τινὰ φυσίωσιν ἡμῖν χαρίσασθαι· εἶτα πρὸς ταύτην ἡμᾶς διαλυθῆναι προτρέπουσιν. ἐὰν τοίνυν χαυνωθέντες τῇ οἰήσει, δῶμεν τόπον τῇ ὑψηλοφροσύνῃ, οὐ κάμνουσιν λοιπὸν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν αἰχμαλωτίσαι ἡμᾶς. μὴ οὖν γινώμεθα δοξοχαρεῖς, καὶ ὑψηλόφρονες, ἵνα μὴ οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ νώτου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προσώπῳ ἡμῶν τεκταίνωσιν οἱ ἁμαρτωλοί, καὶ γινώμεθα ἐπίχαρμα αὐτοῖς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, ἐξελκόμενοι, καὶ δελεαζόμενοι ὑπ' αὐτῶν ἐν λογισμοῖς ἀλλοκότοις· καθὼς καὶ ὁ παροιμιαστὴς διδάσκει ἡμᾶς, μὴ ὑψηλοφρόνει φησίν, καὶ μὴ γίνου δίκαιος πολύ, καὶ, μὴ σοφίζου περισσά, μήποτε ἐκκλίνῃς. καὶ, ὁ ὑψηλὸν ποιῶν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, ζητεῖ συντριβήν· ὁ δὲ σκολιάζων τοῦ μαθεῖν, ἐμπεσεῖται εἰς κακά. καὶ πάλιν, ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίου, πᾶς ὑψηλοκάρδιος. καὶ αὖθις, μὴ ἀλαζονεύου ἐνώπιον βασιλέως, καὶ ἐν τόποις δυναστῶν μὴ ἐφίστασο. κρεῖσσον γάρ σοι ῥηθῆναι, ἀνάβηθι πρός με, ἢ ταπεινῶσαί σε ἐνώπιον δυναστῶν. καὶ ἄλλος, μὴ καυχᾶσθε, καὶ μὴ λαλεῖτε ὑψηλὰ εἰς ὑπεροχήν, μηδὲ ἐξελθέτω μεγαλορρημοσύνη ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. καὶ ὁ Παῦλος Τιμοθέῳ φησίν, τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι· ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ, τῷ παρέχοντι πάντα ἡμῖν πλουσίως. καὶ ἑτέρωθι, ἀδελφοὶ μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. καὶ Ῥωμαίοις, ἐρεῖς οὖν μοι, ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ, καλῶς, τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν· σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας· μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ Θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μήπως οὐδέ σου φείσεται. ἡμεῖς οὖν μετὰ τοῦ Δαβὶδ διαπραξώμεθα, εἰλικρινῶς μετὰ τοῦ Δαβὶδ ψάλλωμεν, Κύριε οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις, οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ. ἀλλ' ἐταπεινοφρόνουν ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ. ὡσαύτως καὶ μετὰ τῶν τριῶν παίδων, ὅτι δέσποτα ἐσμικρύνθημεν παρὰ πάντα τὰ ἔθνη, καί ἐσμεν ταπεινοὶ ἐν πάσῃ τῇ γῇ σήμερον, διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν.

B C D E

τίς γὰρ καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παρρησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν; ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε, Κύριε τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστιν. Ταύτην οὖν ἐν εἰλικρινεῖ καρδίᾳ ἀναμέλποντες τοῦ Θεοῦ τὴν ᾠδὴν, ἀκουσώμεθα παρ' αὐτοῦ, ὅτι ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται, οἱ δὲ ὑψηλοφρονοῦντες, ἐλεγχθήσονται. ὡς οἱ Φαρισαῖοι παρὰ τοῦ Σωτῆρος, λέγοντος πρὸς αὐτοὺς, ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἑαυτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιφέρει, ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A *Quis enim gloriabitur mundum se habere cor? Aut quis profitebitur purum se esse à peccatis? Si enim iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? quia apud te propitiatio est.* Vt hanc planè melicam harmoniam recinentes corde sincero, ab ipso Domino audire promereamur: *Qui se humiliat, exaltabitur*: & qui de se quàm par sit, sublimius aliquid sentiunt, coarguentur. Vt & Pharisæi ab ipso Saluatore nostro: qui & illis dixit: *Vos estis qui iustificatis vosipsos in conspectu hominum: Deus autem nouit corda vestra, quia quod inter homines altum videtur, abominatio est* B *apud Deum.* Dicit proinde discipulis suis: *Amen amen dico vobis, nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Infert: *Quicunque igitur humiliauerit se, sicut paruulus iste, hic maior est in regno cælorum.* Ipsi gloria in sæcula. Amen. *Luc. 6.* *Matth. 18.*

Περὶ τοῦ μὴ μεγαλοφρονεῖν περὶ ἑαυτοῦ.

Λόγος μϛ'.

ΚΑΙ τὸ μεγαλοφρονεῖν περὶ ἑαυτοῦ, ψεκτὸν καὶ ἀπηγορευμένον εὑρίσκομεν παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ. ὁ τοιοῦτος ἐν τοῖς ἄφροσι τέτακται, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖς μωροῖς. φησὶν γὰρ, μωρὸς, καθ' ἑαυτὸν φρόνιμος. μὴ οὖν κρατήσωμεν, ἀγαπητοὶ, τὸ μάταιον τοῦτο φρόνημα· ἀλλὰ μᾶλλον κατέχωμεν τὰς διδασκαλίας τῶν πνευματοφόρων ἀνδρῶν, τουτέστιν τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ βαίνωμεν κατόπισθεν αὐτῶν, καὶ μὴ ἐπαιρώμεθα ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τὸ παράπαν ἔν τινι, ἢ ἐν ἔργῳ, ἢ ἐν ἐπιτηδειότητι, ἢ ἐν διαταγῇ, ἢ ἐν διοικήσει πραγμάτων, ἢ ἐν λόγῳ σοφίας, ἢ ἐπινοήμασι γραφικοῖς, μήποτε τὸν Θεὸν παροργίσωμεν, καὶ τῷ πνεύματι τῆς βλασφημίας περιπέσωμεν κατὰ νοῦν. καλὸν δὲ μανθάνειν μᾶλλον, κἂν λίαν τις φρόνιμος τυγχάνει. ἡ γὰρ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ, ὠφελιμωτέρα ἐστὶ τῆς ὑμετέρας φρονήσεως. καλὸν δέ ἐστιν πάντα ἐνεργῶς λαλεῖν. ὁ γὰρ ἐκτὸς ἔργου σοφιζόμενος, καὶ λέγων λόγον, ἐξ ἀδικίας πλουτεῖ. καὶ οἱ πόνοι αὐτοῦ, εἰς οἴκους ἀλλοτρίους εἰσέρχονται κατὰ τὴν γραφήν. πρῶτος ὁ παροιμιαστὴς παραινῶν λέγει, ἔσο πεποιθὼς ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου ἐπὶ Κύριον· ἐπὶ δὲ τῇ σοφίᾳ μὴ ἐπαίρου. καὶ μὴ ἴσθι φρόνιμος παρὰ σεαυτῷ. φοβοῦ δὲ τὸν Κύριον, καὶ ἀπὸ παντὸς κακοῦ ἔκκλινον καὶ μὴ καυχῶ τὰ εἰς αὔριον. οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. καὶ αὖθις,

Apud temetipsum ne quid de te magni concipias.

C HOMILIA XLVI.

MAGNVM quiddam de se sentire, aut insolescere, & sibi placere, vituperabile est. Eiusmodi elatione animi insolescentis sacræ scripturæ decreto interdicimur, cùm talis iure in sensu numeretur imprudentium, magis verò stultorum. Ait enim: *Stultus apud semetipsum videtur sapiens.* Nihil igitur (charissimi) nobis sit curæ, flaccidam hanc & inanem assequi prudẽtiam, magis verò illorum doctrinam virorũ quos Spiritus afflauit, in armariolo memoriæ pressiùs recondamus, puta modestiam D animi quàm humillima de se sentientis: atque eorundem ingrediamur vestigiis; nec vllam ob rem corde efferamur aut insolescamus omninò, non propter operis solertiã, idoneitatẽ siue industriam, ordinem, iurisdictionem siue rerum administrationem, non ob sermonem sapientiæ, siue multiplicem scripturarum intelligentiam, ne fortè Domini aduersus nos prori- temus iram & exasperemus; qua fiat, vt mente emota sinamur in spiritum deuolui atque incidere blasphemiæ. *Blasphemia spiritus sequitur superbiã.* Sanè præstiterit, te vt tradas in discipulum, tametsi multa obrueris prudentia. Dispensatio enim Dei, cõparabiliter commodior atque vtilior est, nostra hac qualicumque prudentia: longè enim per omnia plùs adfert emolumenti, si efficaciter loquaris. Dum enim doces sapientiam, aut sermonem edisseris absque operis suffragio, ditescis quidem tu, sed de iniquitate. Atqui tui isti labores, iuxta scripturam, in alienas commigrant domos. Primus Parœmiastes per admonitionem dicit: *Esto fiduciam habens ex toto corde tuo in Dominum, ob tuam autem sapientiam ne eleueris.* Et: *Ne sis prudens apud temetipsum, time verò Dominum & declina ab omni malo.* Et: *Ne glorieris in crastinum, non enim scis quid paritura sit crastina dies.* Rursus: *Prou. 3.*

Fili, si sapiens fueris, tibimetipsi sapiens eris & pro- A
Prou.9. *ximo: si autem malus euaseris, solus hauries mala.* Iterum: *Vidi virum qui apud semetipsum videbatur esse sapiens, spem præ illo habebat stultus.* Rursum: *Sapiens apud semetipsum vir diues, pauper autem intelligens condemnabit eum.* Item: *Filius malus sublimes habet oculos, palpebris autem suis*
Iac.4. *extollitur.* Scribit & Iacobus: *Nunc autem exultatis in superbijs vestris.* Omnis exultatio talis maligna est. Eodem conspirat illud Pauli: *Noli-*
Esa.5. *te esse prudentes apud vosmetipsos, & in conspectu*
1.Cor.2. *vestro scientes.* Psaltes item regius: *Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.* Et: B *Dominus dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.* Corinthiis per Epistolam Paulus: *Et ego,* ait, *quando veni ad vos (fratres) non veni in sublimitate sermonis aut sapientiæ, annuntians vobis mysterium Christi: non enim iudicaui me aliquid scire inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum: & ego in infirmitate & in timore & tremore fui apud vos.* Inducit: *Non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo, non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter exa-* C *minatur: Spiritualis autem diiudicat omnia, & ipse*
2.Cor.3. *à nemine iudicatur.* Rursum: *Confidentiam talem habemus ad Deum, non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis ipsis: sed idoneos nos fecit ministros noui testamenti, non littera sed*
Philip 3. *spiritus: Littera enim occidit, spiritus autem viuificat.* Iterum: *Ego me ipsum nondũ arbitror cõprehendisse: Vnum autem, ea quæ sunt retro, obliuiscens: ad ea verò quæ sunt priora, extendens meipsum.*

Sanè hanc Apostoli modestiam sese ad eum modum demittentis pro virili (fratres) imitemur ac desinamus magnificè de nobisipsis sen- D tire ob qualemcúnque nobis indultam sapientiam & intelligentiam, parabola exteriti quam induxit Dominus de Pharisæo sese gloriosiùs venditante, atque Publicano.

Ait enim; *stans Pharisæus apud semetipsum hæc orabat: Deus gratias ago tibi quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, aut etiam vt hic Publicanus: Publicanus contrà percutiebat pectus suum dicens. Deus propitius esto mihi peccatori.* Inducit: *Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam magis quàm ille: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.* E Ipsi gloria in sæcula. Amen.

A υἱὲ, ἐὰν σοφὸς γένῃ σεαυτῷ, σοφὸς ἔσῃ, καὶ τοῖς πλησίον σου. ἐὰν δὲ κακὸς ἀποβῇς, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά. καὶ πάλιν, ἴδον ἄνδρα δόξαντα παρ᾽ ἑαυτῷ εἶναι σοφὸν, ἐλπίδα μέντοι γε ἔσχεν μᾶλλον ὁ ἄφρων αὐτοῦ. καὶ πάλιν, σοφὸς παρ᾽ ἑαυτῷ, ἀνὴρ πλούσιος· πένης δὲ νοήμων καταγνώσεται αὐτοῦ. καὶ πάλιν, [ἔγγονον κακὸν, δίκαιον ἑαυτὸν κρίνει. τὴν δὲ ἔξοδον ἑαυτοῦ οὐκ ἀπένιψεν] ἔκγονον κακὸν ὑψηλοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχει, καὶ τοῖς βλεφάροις αὐτοῦ ἐπαίρεται. γράφει δὲ καὶ Ἰάκωβος· νυνὶ δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν· B πᾶσα καύχησις τοιαύτη, πονηρά ἐστιν. ὡσαύτως καὶ ὁ Παῦλος, μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ᾽ ἑαυτοῖς. καὶ ὁ Ἡσαΐας, οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον ἑαυτῶν ἐπιστήμονες. ὁ δὲ ψαλμῳδὸς, Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι, καὶ Κύριος διασκεδάζει βουλὰς ἐθνῶν, ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν, καὶ ἀθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων. τοῖς δὲ Κορινθίοις ὁ Παῦλος, κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ἦλθον οὐ καθ᾽ ὑπεροχὴν λόγου, ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινα εἰδέναι ἐν C ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον· κἀγὼ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐπάγει, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ᾽ ἐν διδακτοῖς πνεύματος, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ. μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς, ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ᾽ οὐδενὸς ἀνακρίνεται. καὶ πάλιν, πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν πρὸς D τὸν Θεὸν, οὐχ ὅτι ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἱκανοί ἐσμεν λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος ἀλλὰ πνεύματος· τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. καὶ πάλιν, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι, ἓν δὲ, τὰ μὲν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος. μιμησώμεθα οὖν, ἀδελφοὶ, τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ ἀποστόλου, καὶ ἀποβαλώμεθα τὸ μέγα φρονεῖν, ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν σοφίᾳ, καὶ συνέσει· φοβούμενοι μάλιστα τὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου, τὴν περὶ τοῦ E μεγαλαύχου Φαρισαίου, καὶ τοῦ τελώνου. φησὶ γὰρ, σταθεὶς ὁ Φαρισαῖος, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα ηὔχετο· ὁ Θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ, ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, [μοιχοὶ] ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. ὁ δὲ τελώνης ἔτυπτεν τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων· ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. καὶ ἐπάγει· λέγω ὑμῖν, ὅτι κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A

Περὶ τοῦ μὴ ἐξουθενεῖν τινά. Λόγος μζ'.

ΟΥ θεμιτόν ἐστιν ἐξουθενεῖν τινα, ἢ εὐτελίζειν, ἢ ἐπαίρεσθαι κατά τινος, ὡς ὅτι ἰδιώτης ἐστὶν, ἢ ἀνείδεος, ἢ ἀμαθὴς, ἢ ἀμελὴς, ἢ ἁμαρτωλὸς, ἢ περὶ οἱουδήποτε πράγματος. οὓς γὰρ ἡμεῖς ἐξουθενούμεθα, τούτους ὁ Θεὸς ἐπιλέγεται, καὶ οὓς ἡμεῖς εὐτελίζομεν, τούτους ὁ Θεὸς εἰς μέτρον ἄγει πάλιν. εἰ εἴληφας χάρισμα πνευματικὸν, καὶ λόγον σοφίας, ἢ γνώσεως, ἢ διδασκαλίας ἢ προφητείας, ἢ διακονίας, εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ πάμπλουτος, ὁ Θεὸς ὁ διδοὺς πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ μὴ ὀνειδίζων. σὺ δ' οὖν μὴ ἐπαίρου κατὰ τοῦ πλησίον, ἐπεὶ οὐ παραμένει σοι ἡ χάρις· βδελύττεται γὰρ τοὺς τοιούτους. χάρισμα ἔχεις παρὰ Κυρίου, διακόνησον τοῖς πνευματικοῖς, τοῖς γινώσκουσιν, ὅτι ἃ λέγεις, Κυρίου ἐστὶν, εἰς οἰκοδομὴν τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος, ἐν πάσῃ ταπεινοφροσύνῃ καὶ πραότητι· ὅπερ ἐστὶ καλὸν καὶ ὠφέλιμον τοῖς ἀνθρώποις. γέγραπται δὲ ἐν ταῖς παροιμίαις, μὴ ἐπαινέσῃς ἄνδρα ἐν κάλλει αὐτοῦ. καὶ, μὴ βδελύξῃς ἄνθρωπον ἐν ὁράσει αὐτοῦ. μικρὰ ἐν πετεινοῖς ἡ μέλισσα, καὶ ἀρχὴ γλυκασμάτων ὁ καρπὸς αὐτῆς. καὶ πάλιν, πολλοὶ τύραννοι ἐκάθισαν ἐπ' ἐδάφους· ὁ δὲ ἀνυπονόητος ἐφόρεσε διάδημα. καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν, περὶ τῶν υἱῶν Ἰεσσαὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Σαμουὴλ, μὴ ἐπιβλέψῃς εἰς τὴν ὄψιν αὐτοῦ, μηδὲ εἰς τὴν ἕξιν τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, ὅτι ἀπώσμαι αὐτόν· ὅτι οὐχ ὡς ἴδοι ὁ Θεὸς, ὄψεται ἄνθρωπος· ὅτι ἄνθρωπος ὄψεται εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς, εἰς καρδίαν. καὶ παρήγαγεν Ἰεσσαὶ τοὺς ἑπτὰ υἱοὺς αὐτοῦ, τοὺς δυνατούς. καὶ, οὐδένα ἐξ αὐτῶν ἐξελέξατο ὁ Κύριος, εἰ μὴ τὸν μειρακίσκον Δαβὶδ, τὸν παρὰ ἀνθρώποις ἀψήφιστον, παρὰ δὲ Θεῷ ψηφιστὸν τὸν πρᾶον, καὶ ταπεινὸν, ὃ καὶ ἐμαρτύρησεν ὁ Θεὸς, μετὰ ταῦτα λέγων, εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου. καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν, εἶπεν Ἠσαΐας ὁ προφήτης πρὸς Ἐζεκίαν· τάδε λέγει Κύριος, ἐξουδένωσέ σε παρθένος, θυγάτηρ Σιὼν ἐπὶ σοὶ κεφαλὴν ἐκίνησεν· καὶ ἐπάγει· οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὴν πόλιν ταύτην. καὶ ἐξῆλθεν ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων, ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας· ὁ δὲ Δαβὶδ, κἀγὼ ἐγενήθην ὄνειδος αὐτοῖς· εἴδοσάν με, καὶ ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν. καὶ, ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς. καὶ, σὺ βοηθός μου κραταιός. καὶ ὁ Ἰὼβ, νυνὶ δὲ κιθάρα εἰμὶ αὐτῶν, καὶ ἐμὲ θρύλλημα ἔχουσιν. καὶ ἐπεὶ θρύλλημα αὐτὸν ἔσχον, ὁ δὲ Θεὸς ὕψωσεν αὐτὸν πολλαπλασίως. ὁ δὲ παροιμιαστὴς,

Neminem debere contemni.

HOMILIA XLVII.

NEVTIQVAM fas sit vllum hominum contemnere aut illius imminuere famam, aut certè aduersus alium sese efferre impotentiùs, puta quòd idiota sit, nec agat pro potestate sed priuatus, aut quia deformis est, cunctator & ignauus, peccator, rudis & inscius literarũ, denique ob similem quamcumque causam. Quos enim nihili ducimus & aspernamur, Deus clementer respectat, & quorum imminuimus famam, illos Dei benignitas reuocat ad moderatam vitæ temperiem. Rursus: si quod accepisti spirituale donum, putà, sermonem sapientiæ, aut sciẽtiæ, aut doctrinæ, aut prophetiæ, aut ministrationis, benedictus Deus per omnia diues: *Deus* (inquam) *qui dat omnibus hominibus, nec improperat.* Tibi interim prospiciendum, ne quando hoc nomine eleuêre aduersus proximum insolentiùs. Isthæc enim gratia, temporaria cùm sit, non est penes te vnum permansura. Tales Dominus abominationi habet & execratur. Donum quodpiam sortitò accepisti, Dei benignitate, fac illud impartiare communiter & administres spiritualibus. Vtique isti persuasum habent & pro comperto, quia quę dicis tu, Domini vtique sunt, idque ad ædificationem, cum omni modestia & mansuetudine, quod ad communem omnium cedit magnopere commendandam vtilitatem. Scriptũ quippe est in Prouerbiis: *Ne laudaueris virum in specie illius, & ne abomineris hominem in visu eius: breuis in volatilibus apis, & initium dulcoris fructus eius est.* (Eccl. 11.) E diuerso: *Multi tyranni sederunt super pauimentum, insuspicabilis autem portauit diadema.* Sed & in primo regnorum de filiis Iesse dixit Dominus Samuëli: *Ne respicias ad vultum, eius neque ad habitum magnitudinis ipsius, quia abieci eum: quia non sicut viderit Deus, videbit homo: homo enim in faciem prospiciet, Deus autem intuetur cor.* (1. Reg. 16.) Et adduxit Iesse septem filios suos, vtique potentes robore, neminemque ex istis elegit Dominus, nisi adolescentulum illum Dauid, qui in hominum quidem prospectu in nullo videbatur censu numerandus, at apud Deum magni habebatur loco suffragij, vt qui mansuetus erat admodum & modestè humilis: cui & secundùm hæc testimonium reddidit Deus dicens: *Inueni Dauid filium Iesse virum secundùm cor meum.* Sed & regnorum quarto dixit Esaias Propheta ad Ezechiam: *Contempsit te virga filia Sion: super te caput mouit.* (4. Reg. 18.) Inducit: *Num ingredietur ciuitatem hanc? & exijt Angelus Domini & interfecit de castris Assyriorum centum octoginta quinque millia.* Dauid item: *Et ego factus sum opprobrium illis, viderunt me & mouerunt capita sua.* Et: *Tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis.* (Iob 30.) Iob quoque: *Nunc autem cithara sum eorum, & me in prouerbium habent.* Cúmque hunc in prouerbij derisiculi vicem habuissent, tunc illum multò copiosiùs extulit in sublime. Parœmia-

A

De Obedientia.

Homilia XXXIX.

QVI sincero affectu per omnia spiritualium Patrum monitiones sectatur, & obedit; nihil non eorum quæ per se facit, ad Dei transcribit gloriam: & illi vni quicquid laude cum primis dignum magna animi coontentione conficere potuerit, multa cum alacritate consecrat. Vir planè obediens, tametsi in vita præsenti est; attamen ita conuersatur tanquam à mundo extorris & exoticus: Propriam enim voluntatem renunciando cùm à se excusserit, eam perficit libenùs quæ Domini est. Atqui talis in numerum transit Christi Confessorum: nec id assequitur solùm, sed & quod reliquum illi est temporis sui incolatus prorsus viuit curæ omnis liber. Ad hæc, opere ipso, sedulum se probat Domini imitatorem: Ipse enim *factus est obediens ad mortem, mortem autem crucis*. Sanè obedientia est, qua quis persuadetur & obedit citra vllam diiudicationem, adeò vt quod superioris imperio imponitur, iucundus quis & alacer, non item turbulentus, expleat. Obedientia renunciatio propriæ est voluntatis, nulla non sui parte perfecta, quæ solo moderatoris sui annutu ad quiduis operandum nihil turbulentè mouetur. Ad explenda opere mandata, Obedientia primum sortitur locum. Inter eas virtutes quæ hominem velut manu ducunt & instituunt ad pietatem, quiddam egregium in se complecti perspicitur obedientia. Hæc stultam illam sui existimationem siue arrogantiam aspernatur: iure quidem, parens modestiæ cùm sit atque humilitatis: Principium enim diuinæ est dilectionis: vnde & Dominus iuxta rationem dispensationis vsque ad crucem & mortem Patri suo obediuit, in hoc, vt eos quos comperiret in hac vita inoffensum obedientiæ tenuisse callem, ad æternam illam reuehat vitam. Quis non talem demiretur ac beatum prædicet? Quin potiùs quis non hanc admirabilis vitæ rationem studeat æmulari? Voluntatem propriam à te exscindere, perinde est ac si proprium fundas sanguinem: sed & hæc homini imputatur pro victima. Functio hæc, hoc munus, viri planè est & prudentis & perfecti: Id quod clarissimè docet nos Esaias dicens: *Si non feceris voluntatem tuam in die sancto, & non extuleris pedem tuum ad opus, neque locutus fueris verbum in ira, eris fiduciam habens in Domino, & cibabit te bonis terræ.* Salomon item, *Filius fui & ego patri obediens, & dilectus in conspectu matris meæ: qui docebant me dicentes, confirmetur sermo noster in corde tuo.* Alius insuper: *Qui custodit mandatum conseruat animam suam, qui autem negligit vias suas, morietur.* Rursus: *Beatus vir qui timet omnia per circunspectionem: qui enim custodit mandatum, non sentiet quicquam mali.* Proinde Petrus per Epistolam dicit: *Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Dominum.* Et, *Famuli subiecti in*

Obediens transit in numerum confessorum.

Philipp. 2.

Obedientia definitio.

Christus obediuit Patri, vt exemplo esset nobis.

Prou. 4.

Περὶ ὑπακοῆς. Λόγος λθ.

Ὁ ΕΙΛΙΚΡΙΝΩΣ ἐν πᾶσιν ὑπακούων τοῖς πνευματικοῖς πατράσιν αὐτοῦ, τὰ κατὰ Θεὸν τῷ Θεῷ ἀνατίθησιν. ὁ ὑπήκοος ἀνὴρ κἂν ἐν τῷδε τῷ βίῳ διάγῃ, ἀλλ' ὡς ἔξω τοῦ κόσμου τούτου πομπεύεται. τὸ γὰρ αὐτοῦ θέλημα ἀπαρνησάμενος, τὸ τοῦ Κυρίου ἐκτελεῖ. καὶ ὁ τοιοῦτος τοῖς ὁμολογηταῖς συναριθμεῖται. οὐ μόνον δὲ τοῦτο, B ἀλλὰ καὶ ἀμερίμνως βιοῖ ἅπαντα τὸν τῆς παροικίας αὐτοῦ χρόνον. πρὸς τούτοις καὶ μιμητὴς τοῦ Κυρίου ἀναδείκνυται, ὅτι αὐτὸς ὑπήκοος ἐγένετο μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. ὑπακοή οὖν ἐστιν ἀδιάκριτος πειθώ· ἵνα τις τὸ προσταχθὲν ἀλύπως ἐπιτελέσῃ. ὑπακοή ἐστι παντελὴς ὑποταγὴ τοῦ ἰδίου θελήματος ἐστερημένη, καὶ μόνῳ τῷ τοῦ ἐπιστατοῦντος νεύματι ἀταράχως πρὸς πρᾶξιν κινουμένη ἐν πάσαις ἐντολαῖς. ἡ ὑπακοὴ πρῶτον ἐν πάσαις ταῖς εἰσαγωγικαῖς ἀρεταῖς ἔγνωσται ὑπάρχειν καλόν· καὶ C τὴν μὲν οἴησιν ἀθετεῖ, τὴν δὲ ταπεινοφροσύνην τίκτει. ἀρχὴ γὰρ γέγονε τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης. ὅθεν καὶ ὁ Χριστὸς τῷ τῆς οἰκονομίας λόγῳ ἄχρι σταυροῦ καὶ θανάτου, ὑπήκουσε τῷ ἑαυτοῦ πατρί, ἵνα τοὺς ἐν ὑπακοῇ ζήσαντας, εἰς αἰώνιον ζωὴν ἐπαγάγῃ. τίς οὖν μὴ μακαρίσῃ τὸν τοιοῦτον; μᾶλλον δὲ τίς μὴ ζηλώσῃ τὴν τοιαύτην πολιτείαν; τὸ γὰρ ἐκκόψαι τὸ ἴδιον θέλημα αἱματεκχυσία ἐστί, καὶ εἰς θυσίας λογίζεται τῷ ἀνθρώπῳ· καὶ φρονίμου καὶ τελείου ἀνδρός ἐστι D τὸ κατόρθωμα. καὶ σαφῶς διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ἡσαΐας λέγων, ἐὰν μὴ ποιήσῃς τὸ θέλημα τὸ σὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἁγίᾳ, καὶ οὐκ ἀρῇς τὸν πόδα σου ἐπ' ἔργον, οὐδὲ λαλήσῃς λόγον ἐν ὀργῇ, καὶ ἔσῃ πεποιθὼς ἐπὶ Κύριον, καὶ ψωμιεῖ σε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς. φησὶ δὲ ὁ σοφὸς Σολομών, υἱὸς ἐγενόμην καὶ πατρὶ ὑπήκοος, καὶ ἐν προσώπῳ μητρὸς ἀγαπώμενος· οἵτινες ἐδίδασκόν με λέγοντες, ἐρειδέσθω ὁ λόγος ἡμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ σου. καὶ ἄλλος, ὃς φυλάσσει ἐντολήν, τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν· ὁ δὲ καταφρονῶν τῶν ἑαυτοῦ ὁδῶν, ἀπολεῖται. E καὶ πάλιν, μακάριος ὃς καταπτήσσει πάντα δι' εὐλάβειαν. ὁ γὰρ φυλάσσων ἐντολήν, οὐ γνώσεται πονηρά. ὁ δὲ Πέτρος ἐπιστέλλει λέγων, ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον. καὶ οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ

τόπω τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς· ὡσαύτως καὶ ὁ Παῦλός φησιν, τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι· καὶ οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις ὑμῶν, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείας, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν φόβῳ Θεοῦ. καὶ ἀλλαχοῦ. διὰ τοῦτο ἔγραψα ὑμῖν, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. [καὶ εἴ τις οὐχ ὑπακούει ὑμῶν, τοῦτον διὰ τῆς ἐπιστολῆς σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ.] καὶ αὖθις, ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. καὶ περὶ τοῦ Κυρίου· καίπερ ὢν υἱὸς ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο πᾶσι τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου. καὶ ὁ Κύριος, καταβέβηκα, φησιν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. [καὶ πάλιν, ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται. καὶ αὖθις, ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει.] αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A *omni loco, dominis non solùm bonis & modestis, sed etiam discolis.* Similem in modum Paulus, *Filij obedite parentibus.* Et: *Serui obedite carnalibus dominis vestris, non ad oculum seruientes, quasi placentes hominibus, sed in timore Dei.* Alio item loco: *Propter hoc scripsi vobis, vt intelligatis probationem vestram, si in omnibus obedientes estis.* Rursus: *Vestra enim obedientia ad omnes peruenit.* Et de Domino: *Et quidem* Coloss.3.
cùm esset Filius, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam, & consummatus factus est omnibus Hebr.5.
obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ. Dominus denique ait: *Descendi de cœlo, non vt*
B *faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me, Patris:* cui & gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Περὶ συκοφαντίας. Λόγος μ΄.

ΔΕΙΝΟΝ τὸ τῆς συκοφαντίας πάθος, μᾶλλον δὲ καὶ διαβολικόν, κατὰ τὸ περὶ αὐτοῦ ἐν ψαλμοῖς εἰρημένον, ταπεινώσει συκοφάντην. ἄσπονδοι γὰρ ὄντες, καὶ θεοστυγεῖς οἱ συκοφάνται, κοινωνοί, καὶ συμμέτοχοι, καὶ συγκληρονόμοι γίνονται τοῖς προδοῦσι καὶ σταυρώσασι τὴν ἀλήθειαν τουτέστι, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. ἐγὼ γάρ εἰμι, φησιν, ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή. παρακελεύεται οὖν ὁ νόμος λέγων, οὐκ ἐμμενεῖ μάρτυς εἷς κατὰ πᾶσαν ἀδικίαν καὶ ἁμαρτίαν ἣν ἂν ἁμάρτῃ. ἐπὶ στόματος, φησι, δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. ὁ δὲ Σαοὺλ παραχευσάμενος τὴν ἐντολὴν ταύτην, τοὺς τριακοσίους ἱερεῖς τοῦ Κυρίου ἀπέκτεινεν διὰ τῆς μαρτυρίας ἑνὸς συκοφάντου Δωὴκ τοῦ Σύρου. καὶ αὖθις, οὐ συκοφαντήσει ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ. καὶ ὁ παροιμιαστής, ὁ συκοφαντῶν πένητα, παροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτόν. καὶ ἐπάγει· δόξα ἀνδρὶ ἀποστρέφεσθαι λοιδορίας. πᾶς δὲ ἄφρων τούτοις συμπλακήσεται. ὁ δὲ Δαβίδ, ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν, καὶ ἐπ' ὀργὴν δόλους διελογίζοντο· καὶ αὐτὸς ἐπεύχεται λυτρωθῆναι ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων· καὶ ἐπαγγέλλεται φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. καὶ αὖθις, σκέπασόν με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων, καὶ συστροφῆς πονηρευομένων, οἵτινες ἠκόνησαν ὡς ῥομφαίαν τὰς γλώσσας αὐτῶν. καὶ ἐπάγει, μακάριος ἀνήρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται Κύριος ἁμαρτίαν, οὐδὲ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος. καὶ ἄλλος· ὁ συκοφαντῶν πτωχόν, πολλὰ ποιεῖ τὰ ἑαυτοῦ κακά. καὶ ὁ παροιμιαστής φησιν, ἀνδρεῖος ἐν ἀσεβείᾳ, συκοφαντεῖ πτωχούς. καὶ πάλιν. Λέων πεινῶν, καὶ λύκος διψῶν, ὃς τυραννεῖ, πτωχὸς ὤν, ἔθνος πενιχρόν.

De Calumnia.

HOMILIA XL.

C PERVICAX & perplexa est affectio hæc calumniæ: verius dixerim esse diabolicam, secundùm id quod de ea in Psalmis dictum est, *Humiliabit calumniatorem.* Tales nemini conciliantur, infidi cum sint, & per hoc, Deo inuisi maximè. Illorum accensendi sunt consortio, participio, nec dispari hæreditati, qui veritatem ipsam perfidissimè prodiderunt, denique cruci affixerunt, hoc est, Dominum nostrum Iesum Christum. Ipse enim dixit: *Ego sum veritas & vita.* Cauet enim lex ne vnus & solus consistat testis, ad perhibendum testimonium aduersus peccatum omne
D quo quis peccauit. *In ore* (ait) *duorum aut trium testium stabit omne verbum.* Sed & Saul, præceptum hoc cùm veluti obiecto cubito à se 1.Reg.22.
fuisset amolitus ac repudiasset, ad vnius sycophantæ Doëch Syri testimonium, trecentos sacerdotes Domini peremit: Rursus edicto cauet, ne quis proximo suo faciat calumniam. Parœmiastes item, *Qui calumniatur pauperem, exacerbat eum qui fecit illum.* Inducit: Prou.22.
Gloria est viro qui auertit se à conuitiis, qui autem imprudens est, immiscebitur his. Dauid: Psal.118.
Mihi quidem pacificè loquebantur, & in iracundia dolos cogitabant. Idem supplex orat eximi
E siue redimi à calumniis hominum, atque hinc promisso obstringit se ad custodiam mandatorum Dei. Rursum: *Protege me à conuentu malignantium,* qui quidem *exacuerunt vt gladium linguas suas.* Inducit: *Beatus vir cui non imputabit Dominus peccatum, neque est in ore eius dolus.* Alius: Qui calumniam struit pauperi: aggrauat sua ipsius peccata. Parœmiastes: *Qui ad impietatem fortis est, calumniatur pauperes.* Prou.28.
Iterum: *Leo esuriens, & lupus sitiens,* qui cùm sit pauper, tyrannide premit gentem pauperculam.

lorum. Et: Rex indigens prouentuum, magnus est calumniator. Et: *Qui fodit foueam proximo, incidet in eam.* Ecclesiastes: *Conuerti ego me, & vidi vniuersas calumnias quæ fiunt sub sole, & ecce lacrymæ eorum qui opprimuntur calumniis, & non est qui consoletur eos.* Rursus: *Circumagit ac perturbat sapientem & perdit generositatem eius.* Dominus autem *saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem.* Præmuniamus igitur nos ipsos, fratres mei, aduersus calumniam, nulla non sui parte pestilentem ac perniciosam: eorum atroci supplicio exterriti, qui ambitiosiore studio eam excoluerunt. Aduersum hanc melicum illud & perquam suaue Pauli verbum cum eodem cantillemus: *Persecutionem patimur, & sustinemus, blasphemamur, & obsecramus, tanquam purgamenta mundi facti sumus, omnium peripsema vsque adhuc:* vt ne cum Iudæis qui Christum infenso atque hostili oderant animo, compari mulctemur damnatione. Isti ad Pilatum cùm venissent, exerta voce aduersus Dominum dicebant, *Hunc inuenimus subuertentem gentem, & probibentem tributa dari Cæsari, dicentem se Christum regem esse:* Ipse autem vt agnus innocens, longanimi tolerantia cuncta perferebat. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Eccles. 4. *1. Cor. 4.*

A καὶ βασιλεὺς ἐνδεὴς προσόδων, μέγας συκοφάντης. καὶ, ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν. καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής, ἐπέστρεψα ἐγώ, καὶ ἴδον πάσας τὰς συκοφαντίας τὰς γινομένας ὑπὸ τὸν ἥλιον· καὶ ἰδοὺ δάκρυα τῶν συκοφαντουμένων. καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ὁ παρακαλῶν· καὶ αὖθις· ἡ συκοφαντία περιφέρει σοφὸν, καὶ ἀπολλύει τὴν καρδίαν εὐγενείας αὐτοῦ· ὁ δὲ Κύριος σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων, καὶ ταπεινώσει συκοφάντην. ἀσφαλισώμεθα οὖν ἑαυτοὺς ἀδελφοί, ἀπὸ τῆς παγκάκου συκοφαντίας B δεδιότες τὴν πικρὰν κόλασιν τῶν ταύτην μετιόντων. τοὐναντίον δὲ, τὰ τοῦ Παύλου, σὺν τῷ Παύλῳ μελῳδήσωμεν· λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν. ὡσπερεὶ καθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. μὴ συγκατακριθῶμεν τοῖς δυσμενέσιν ἐχθροῖς τοῦ Χριστοῦ, Ἰουδαίοις· οἵτινες προσελθόντες τῷ Πιλάτῳ, κατὰ τοῦ Κυρίου ἔλεγον, τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα Καίσαρι διδόναι φόρους, λέγοντα ἑαυτὸν C Χριστὸν βασιλέα εἶναι. αὐτὸς δὲ πάντα ὡς ἀρνίον ἄκακον μακροθύμως ἔφερεν, αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

De Furto.

HOMILIA XLI.

Latrocinij auspicia, sine initia.

DÆMON hic improbandi furti reprobus artifex primùm quidem à vilibus & exiguis rebus auspicium sumit suæ artis: Atqui temporis progressu ad magna sensim prouehitur, ac tandem in difficillima quæque desinit. Eorum enim quæ fiunt vnumquodque, à minimo suum capit exordium: Vbi autem ea res sumpta paulatim alimonia adoleuerit, grã D descit iã quotidiana accessione. Malitiæ enim istius deploratissimæ ars, rete quoddam est miris technis implexum & inuolutum: qui aliquò vsque se iam siuit hoc implicari laqueo; si quidem cunctetur & negligat his tricis explicare se & euoluere, omni mox ex parte adstringitur. Dum enim extenuat furti grauitatem, secum admurmurat tacitus: parua sunt hæc, nihil hæc sunt, non est peccatum: ac ita deinceps inualescente consuetudine, gangrenę in morem, in vlcus fœdissimũ proserpere inuenitur. Consuetudo enim (ait ille) altera est natura. Ecquis E tandem ab hac furandi consuetudine, quantiscumque laboribus eximitur & emãcipatur, vel semel ab ea edomitus? ni forsan is non perfunctoriè ac nullo remorante pudore Christi Domini supplex procidat pedibus, per orationem, ieiunium, & eleemosynam, exerta voce dicens, Iesu: Tu mi Domine, libera (quæso) me, vt olim liberasti latronem vnà tecum cruci affixum, Leui insuper & Zacchæum publicanos? Necesse proinde sit; hunc talem, ad Dominum lacrymas præmittere & offerre: etenim lacrymæ illi perquam acceptæ sunt. Simul enim Deus vt istius videt pœnitentiam, bonam mox aspirat cordi cogitationem, vt ne in posterum quicquam malè concupiscat eorum quæ in peculio sunt proximi.

Medicina spiritualis cõtra furandi consuetudinem.

Περὶ κλοπῆς. Λόγος μα'.

ΟΥΤΟΣ ὁ κακότεχνος τῆς κλοπῆς δαίμων, πρῶτον μὲν μικρῶν τῶν πραγμάτων ἀπάρχεται. καὶ προϊὼν εἰς μεγάλα καὶ παχέα καταλήγει. καὶ γὰρ καὶ ἕκαστον τῶν γινομένων ἀπὸ μικροῦ ἀπάρχεται, καὶ κατὰ μέρος τρεφόμενον λαμβάνει τὴν D αὔξησιν· ὅτι δικτυόν ἐστιν πολύπλοκον τῆς κακίας μέθοδος. ὁ μερικῶς ἐμπλακεὶς, ἐὰν ἀμελήσῃ, περιεκτικῶς σφίγγεται· εὐτελίζων γὰρ τὰ μικρά, φησιν, οὐδέν εἰσιν, οὐκ ἔστιν ἁμαρτία· καὶ λοιπὸν συνηθείας ἐπικρατούσης, ὡς γάγγραινα νομὴν εὑρίσκει. ἔθος γάρ φησιν, δευτέρα φύσις. καὶ πολλῷ κόπῳ τις ἐλευθεροῦται κατακυριευόμενος ὑπ' αὐτοῦ εἰ μὴ ἀνενδότως καὶ ἀναιδῶς προσέλθῃ τῷ δεσπότῃ Χριστῷ διὰ προσευχῆς καὶ νηστείας, καὶ ἐλεημοσύνης, κράζων τῷ Ἰησοῦ, καὶ λέγων, ἐλευθέρωσόν με δέ- E σποτα, ὡς τὸν συσταυρωθέντα σοι λῃστὴν, καὶ Λευῒν, καὶ Ζακχαῖον τοὺς τελώνας. χρὴ δὲ καὶ δάκρυα προσκομίσαι αὐτῷ, ὅτι τὰ δάκρυα δεκτὰ αὐτῷ εἰσιν. καὶ βλέπων ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ, παρέχει αὐτῷ ἀγαθὸν λογισμὸν τοῦ μὴ ὀρέγεσθαι τὰ τοῦ πλησίον.

A ὁ θέλων οὖν, ὡς εἴρηται, τῆς ἀνόμου ταύτης ἐργασίας ἐλευθερίας τυχεῖν, εὐμαρῶς, δι' ἐλεημοσύνης, καὶ ὀλιγοσιτίας, καὶ προσευχῆς, καὶ τῆς τῶν μελλόντων προσδοκίας, ῥᾳδίως ἀπαλλάσσεται. ὁ φυλάττων γὰρ τὸν νόμον, φυλάττεται ὑπὸ νομοδότου Χριστοῦ. μὴ οὖν ἀμελήσωμεν ἀγαπητοὶ τοῦ συντόμως ἀπαλλαγῆναι τῆς τοιαύτης αἰσχύνης. ἔστι γὰρ τὸ πάθος τοῦτο δυσαπάλλακτον· ἐπειδὴ θυμηδέστερον φαίνεται τῷ κλέπτῃ ἐπιθυμεῖν τῶν ἀλλοτρίων. καὶ δοκεῖ θηρεύειν τὰ μὴ αὐτοῦ, ἀπόλλυσιν τὰ αὐτοῦ. B συνέζευκται δὲ καὶ τῇ κλοπῇ τὸ ψεῦδος καὶ ἡ συκοφαντία. φησὶ γὰρ ὁ νόμος, οὐ κλέψεις, οὐ ψεύσῃ, οὐδὲ συκοφαντήσεις τὸν πλησίον σου. ὁ δ' Αχὰρ παραβάτης νόμου καὶ ἐντολῆς γενόμενος, ἔκλεψεν ἐκ τοῦ ἀναθέματος, ψιλλὸν, καὶ γλῶσσαν χρυσῆν, καὶ δίδραχμα διακόσια· καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ ἁμαρτίαν ὁ λαὸς ὤλετο, εἰ μὴ θεράπων Ἰησοῦς ἐβόησε πρὸς Κύριον, καὶ αὐτὸς ἐφανέρωσεν αὐτῷ αὐτόν. καὶ εἶπεν Ἰησοῦς, τί ὅτι ὤλεσας ἡμᾶς; ἐξολοθρεύσαι σε, Κύριος· καὶ C ἀπέλαβεν ἰσόρροπον τοῦ κλέμματος τῆς παρανομίας. ἐλιθοβόλησεν γὰρ αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς σὺν πᾶσι τοῖς αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν. καὶ ὁ προφήτης Ζαχαρίας περὶ τῶν τοιούτων φησίν, καὶ εἰσελεύσεται ἡ ἀρὰ εἰς τὸν οἶκον τοῦ κλέπτου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὀμνύοντος, καὶ καταλύσει ἐν μέσῳ αὐτοῦ. ἔχει δὲ καὶ ὁ κλέπτης, καὶ τὸν ὅρκον συνεπισχύοντα, ὥστε πᾶν κλέμμα ἀνάθεμα. ὁ δὲ παροιμιαστής, ὁδοὺς ἀσεβῶν μὴ ἐπέλθῃς, ἔκκλινον ἀπ' αὐτῶν, καὶ παράλλαξον. ἀσέβεια γάρ ἐστιν, τὰ τῶν ἄλλων οἰκειοῦσθαι. D καὶ ἐπάγει· εἰ γὰρ ἐπορεύοντο τρίβους ἀγαθάς, εὕροσαν ἂν τρίβους δικαιοσύνης. καὶ ὁ Παῦλος παραινῶν φησίν· μὴ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ· ὁ κλέπτων, μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω, ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερσὶν τὸ ἀγαθόν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. καὶ αὖθις, ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ. καί, ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου. καὶ ἐπιφέρει· ἐὰν οὖν ἐκκαθάρῃ τις ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον. καὶ ἐπιστέλλει τῷ Τίτῳ· δούλους δεσπόταις ἰδίοις E ὑποτάσσεσθαι ἐν πᾶσιν, εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πᾶσαν πίστιν ἐνδεικνυμένους ἀγαθήν. εἰ γὰρ ἐκ τῶν οἰκείων νοσφισάμενοι, τοιοῦτον τέλος ἀπηνέγκαντο, Ἀνανίας, καὶ Σαπφείρα, (οἱ ἐν ταῖς πράξεσι φημί,) πόσῳ μᾶλλον οἱ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων; τὸ γὰρ κλέμμα σύμβολόν ἐστι τοῦ ἀφίστασθαι τῆς ἀληθείας μᾶλλον δὲ καὶ τῆς δεσποτικῆς προδοσίας. γέγραπται γὰρ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ,

A Quisquis igitur, ab hac ex lege & iniqua operatione non magno admodum negotio cupit emancipari & libertate perfrui, sanè is per eleemosynam & frugalitatem siue parsimoniam victus, per orationem & futurorum spem neutrobi vacillantem, facilè voti fiet compos. Qui autem seruat legem, vtique ab eo protegitur & seruatur qui sanxit legem, Christo. Ne igitur (charissimi) cunctemur ab hoc per se pudendo & ignominioso dedecore, quàm ocyssimè emancipari. Hæc enim animi ægritudo insidens animo semel, ab eo ægerrimè B se sinit auelli, cùm fur credat, cupiditatem aliena suppilare, rem esse magnopere expetendam ac delectabilem: inde fit, vt cùm videtur, non sua venatorum more consectari, quæ sui sunt iuris perdat miser. Furto mendacium atque calumnia pari iugo confœderantur: Siquidem lex ait, *Non furtum facies, non mentieris, non calumniaberis proximum tuum.* Exod. 20. Achar ille sancitæ legis istius ac mandati præuaricator factus, furatus est ex anathemate militare pallium, linguam auream & ducentas didrachmas: atque ob hoc peccatum perierat populus, nisi Iosuë famulus Domini C ad Deum supplex exclamasset. Axar, dic, Acham. Iosue 7. At hic furtum suum prodidit Iosuë, qui & dixit, *Vt quid turbasti nos? exturbet te Dominus.* Ecquem recepit fructum de furto præuaricationis? Cum vniuerso siquidem peculio ipse intercidit, ac mortuus est, à populo appetitus lapidibus. Zacharias Propheta, de eiusmodi: *Et ingredietur maledictio in domum furis, & in domum iurantis, & euersio fiet in medio domus illorum.* Zach. 5. Habet enim fur iuramentum quo se fulcit ac firmat. Itaque furtum omne anathema est. Parœmiastes: *Ad vias impiorum ne accesseris,* Fur iuramento se fulcit se. D *sed declina ab eis & discede.* Sanè, impietatis est sibi vendicare quæ alieni sunt iuris. Si enim isti recta ingressi fuissent; nimirum inuenissent semitas iustitiæ. Iure igitur admonet Paulus: *Ne dederitis locum diabolo: qui furabatur, iam ne furetur: magis autem laboret, operans suis manibus quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem habenti.* Ephes. 4. Rursus: *Nouit Dominus qui sunt eius:* Et, *Abscedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini:* Et infert, *Si quis igitur se emundauerit ab his, erit vas in honorem sanctificatum.* Per epistolam iubet & Tito, *Serui vt sint dominis suis subiecti,* Act. 5. E vtque in omnibus sint grati, non item contradicentes, non furantes, sed vt omnem fidem demonstrent bonam. Si enim qui ex prædiis propriis suppilarunt, talem reportarunt ex furto exitum (Ananiam dico & Sapphiram, vt in Apostolicorum actuum historia proditum est) quanto atrocius illos manet supplicium, qui ex alieno compilant & arrodunt peculio? Eiusmodi enim furtiua compilatio pararia est consilij quo ab ipsa deficias veritate, magis autem author Dominicæ proditionis. Scriptum quippe est in Ioannis Euangelio:

Ioan. 12.

A *Dicit igitur vnus ex discipulis ipsius Iudas Simonis ille Iscariotes, Vt quid vnguentum istud non venijt trecentis denarys, & datum est pauperibus? dixit autem hoc, non quia de pauperibus cura illi erat, sed quia fur erat & loculos habebat, & ea quæ mittebantur, exportabat:* Dominus autem nihil non perferebat longanimiter. Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

De Mendacio.

Homilia XLII.

B MENDACIVM prorsus interdictum Christianis est. Vt enim vera qui loquitur, verbi veritatis se nihil obscurè declarat esse seruum: ita qui ore nihil dubitat mendacia depromere; mancipem se esse demonstrat verbi mendacis: magis verò patris mendacis: *A quo enim quis victus est, huic & in seruitutem redigitur*, ait Petrus. Sunt enim inter animæ vitiosas affectiones pleræque aliæ, quas vel ipso naturæ sensu deprehendimus esse peccata: mendacium autem, vbi assiduitate occaluit atque induruit, ne vnus quidem intelligit, quàm sit hæc animi ægritudo C molesta, imò exitialis. Prorsus sanctione diuinæ Scripturæ interdicimur mendacio. Est enim cæteris perturbationibus animæ non paulò plùs adferens molestiæ atque periculi. *Ego* enim *sum* (ait Dominus) *veritas & vita*: adeò se inquinat ac defœdat quisquis patris diaboli persuasione falsum sibi arrogat nomen: res enim ipsa luculenter docet mendacium à malo proficisci. Qui igitur veritatem diligit, nihil obscurè hic Dominum & diligit. Lex illa prior edicto cauet, ne quis aduersus proximum falsum dicat testimonium: eademque iubet, verbum omne iniquum vtauerfere. D Sed & Sapientia: *Os quod mentitur, occidit animam*: Rursus, *Ne exares & concinnes mendacium aduersus fratrem tuum, & ne velis mentiri omne mendacium: assiduitas enim eius non cedit bonum.* Rursus: *Accendit mendacium testis iniquus*, mittit accusationes in medium fratrum. Esaias item de illo nunquam non mendaci populo ad hanc loquitur formulam: *Propter malitiam labiorum, per linguam alteram.* Rursus: *Et posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.* Sed & Hieremias: *Quia mendacium & non fides inualuit super terram.* Dauid E quoque: *Filij alieni mentiti sunt & claudicauerunt à semitis suis.* Siquidem qui alieni à veritate sunt vtique claudicant, nempe à rectitudine viæ (quæ Christus est) transuersi ac detorti: *Ego* enim *via sum & veritas*, ait Dominus. Et illud, *Inimici Domini mentiti sunt ei.* Quapropter odio habet omnes qui operantur iniquitatem, Et: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium* Et. *Quia mentita est iniquitas sibi, labia enim dolosa in corde & in corde locuta sunt mendacium.* Quin sapientissimus Salomon Deo ait,

2. Petr. 1.

Mendacium quàm lethale sit, ne vnus quidem intelligit.

Sap. 1.

Eccles. 7.

Pendet sententia.

Desit hic, filij alieni mentiti sunt mihi.

Psal. 5.

A λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν, Ἰούδας Σίμωνος ὁ Ἰσκαριώτης, διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; εἶπεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν· καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. ὁ δὲ Κύριος, μακροθύμως πάντα ἔφερεν. αὐτῷ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ ψεύδους. Λόγος μβʹ.

B ΤΟ ψεῦδος παντελῶς ἀπηγόρευται Χριστιανοῖς· ὥσπερ γὰρ ὁ ἀληθινολόγος, δοῦλός ἐστι τοῦ ἀληθινοῦ λόγου· οὕτως καὶ ὁ ψευδολόγος τοῦ ψευδοῦς λόγου, μᾶλλον δὲ τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους. ᾧ γάρ τις φησὶν τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. τὰ μὲν γὰρ πλείονα τῶν ἄλλων παθῶν αἰσθανόμεθα ὅτι ἁμαρτία ἐστίν, τὸ δὲ ψεῦδος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐνδιαλεχίζειν οὐδὲ ἴσμεν ὅτι χαλεπὸν καὶ ὀλέθριόν ἐστιν. πάνυ γὰρ παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ ἀπηγόρευται, καὶ ἔστιν χαλεπώτε- C ρον πάντων τῶν παθῶν. ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα τοῦ ἀψεύστου ἁγιάζεται ἐκ τῆς ἀληθείας, (ἐγὼ γάρ εἰμι ἡ ἀλήθεια φησὶν ὁ Κύριος.) οὕτως μολύνεται ὁ ψευδόμενος ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ διαβόλου. τὸ γὰρ ψεῦδος ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι, σαφῶς ὁ Κύριος διδάσκει. ὁ οὖν ἀγαπῶν τὴν ἀλήθειαν, δῆλον ὅτι τὸν Κύριον ἀγαπᾷ· καὶ ὁ χαίρων τῷ ψεύδει, τὸ θέλημα τοῦ δυσμενοῦς ἀγαπᾷ. πρῶτος ὁ νόμος παρακελεύεται, οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ· ἀπὸ παντὸς ῥήματος ἀδίκου ἀποστήσῃ. D καὶ ἡ σοφία· στόμα καταψευδόμενον ἀναιρεῖ ψυχήν. καὶ πάλιν, μὴ ἀροτρία ψεῦδος ἐπὶ ἀδελφῷ σου, καὶ μὴ θέλε ψεύδεσθαι πᾶν ψεῦδος. ὁ γὰρ ἐνδελεχισμὸς αὐτοῦ οὐκ εἰς ἀγαθόν. καὶ πάλιν, ἐκκαίει ψεῦδος μάρτυς ἄδικος, καὶ ἐπιπέμπει κρίσεις ἀνὰ μέσον ἀδελφῶν. ὁ δὲ Ἡσαΐας περὶ τοῦ ἀεὶ ψεύστου λαοῦ, οὕτως φησίν, διὰ φαυλισμὸν χειλέων, καὶ διὰ γλώσσης ἑτέρας. καὶ αὖθις· καὶ ἐθήκαμεν ψεῦδος τὴν ἐλπίδα ἡμῶν, καὶ τῷ ψεύδει σκεπασθησόμεθα. καὶ ὁ Ἱερεμίας, ὅτι ψεῦδος, καὶ οὐ πίστις ἐνίσχυσεν ἐπὶ τῆς γῆς. E ὁ δὲ Δαβίδ, υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι· υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν· καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν. οἱ γὰρ ἀλλότριοι τῆς ἀληθείας, χωλαίνουσιν ἐκτραπέντες τῆς εὐθείας ὁδοῦ. τουτέστιν ἀπὸ Κυρίου (ἐγὼ γάρ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀλήθεια φησὶν ὁ Κύριος.) καὶ οἱ ἐχθροὶ Κυρίου, ἐψεύσαντο αὐτῷ· καὶ διὰ τοῦτο ἐμίσησεν πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν. καὶ, ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος· ὅτι ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῇ. χείλη γὰρ δόλια ἐν καρδίᾳ ἐλάλησαν ψευδῆ. ὁ δὲ σοφώτατος Σολομὼν

A δύο αἰτοῦμαι πρὸς Θεόν φησι, μὴ ἀφέλῃς ἀπ' ἐμοῦ πρὸ τοῦ με ἀποθανεῖν· μάταιον λόγον, καὶ ψευδῆ, μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ ποίησον. βδέλυγμα γὰρ Κυρίῳ χείλη ψευδῆ· ὁ δὲ ποιῶν πιστῶς, δεκτὸς παρ' αὐτῷ. ὃς ἐρείδεται ἐπὶ ψεύδεσιν, οὗτος ποιμανεῖ ἀνέμους. ἡ γὰρ ψευδὴς γλῶσσα, μισεῖ ἀλήθειαν. καὶ, μάρτυς ψευδὴς οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται· ὁ δὲ ἐγκαλῶν ἀδίκως, οὐ μὴ διασωθῇ. καὶ, μάρτυς ψευδὴς ἀπολεῖται. ἀνὴρ δὲ ὑπήκοος φυλασσόμενος, λαλήσει ἀλήθειαν. καὶ πάλιν, μὴ ἴσθι ψευδὴς μάρτυς ἐπὶ σὸν πολίτην, τουτέστιν, ἐπὶ σὸν ὁμόπιστον· μηδὲ πλατύνου ἐπὶ τοῖς χείλεσιν. B καὶ ἄλλος, μῶμος πονηρὸς, ψεῦδος ἐν ἀνθρώπῳ. ὁ δὲ πιστὸς μάρτυς οὐ ψεύδεται. καὶ πάλιν, ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ, πανοῦργος δὲ ἔρχεται εἰς μετάνοιαν. καὶ πάλιν, οὐχ ἁρμόσει ἄφρονι χείλη πιστά, οὐδὲ δικαίῳ χείλη ψευδῆ. καὶ ἐπάγει, αἱρετώτερος κλέπτης ἢ ὁ ἐνδελεχίζων ψεύδει. ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος, μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀλλὰ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν, ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν ὁ Πέτρος πρὸς Ἀνανίαν· διατί, φησιν, ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; C καὶ ἐπάγει, οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ. καὶ ὁ Ἰάκωβος· ἐπεὶ μικρὸν ζῆλον ἔχετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε, καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. ὁ δὲ Κύριος περὶ τοῦ ἀντιχρίστου· ὅταν λαλῇ, φησι, τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστίν, ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. ἀκούσαντες οὖν, ἀγαπητοί, τὸν πονηρὸν ψόγον τοῦ διαβολικοῦ ψεύδους, πάσῃ σπουδῇ φύγωμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ προσδράμωμεν τῇ ἀληθείᾳ, ἥτις ἐστὶ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. D

A *Duo sunt quæ peto, ne deneges siue auferas à me, priusquam moriar: Sermonem vanum ac mendacem longè fac à me.* (Prou. 30.) *Abominatio* enim *apud Dominum labia mendacia: qui autem fidelis est, acceptus est apud Deum* Et: *Qui nititur mendacijs, hic pascet ventos: mendax* enim *lingua odit veritatem.* Et, testis mendax non erit impunitus: qui autem defert iniustè, non saluabitur. (Deut. 19.) Et: Testis mendax, peribit; *Vir autem obediens qui sibi cauet, loquetur veritatem.* Et: *Ne sis testis mendax aduersus conciuem tuum,* hoc est, aduersus confidelem, *Et ne dilateris labijs tuis.* Alius item: *Reprehensio mala,* B *mendacium in homine, qui autem fidelis est testis, non mentitur.* Item: *Innocens credit omni verbo, veteratorem autem & & astutum pœnitebit.* Et: *Non conueniunt stulto labia fidelia, neque iusto verba mendacia.* (Ephes. 4.) Inducit: *Eligibilius quid est fur, quam qui assiduè mentitur.* Apostolus item Paulus: *Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo.* In actibus quoque Petrus Ananiæ dixit: *Vt quid impleuit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?* Inducit: *Non es mentitus hominibus, sed Deo.* (Ioan. 8.) Iacobus: Cùm amarum zelum habeatis in cordibus vestris, nolite gloriari & C mentiri aduersus veritatem. Sed & Dominus, de Antichristo: *Quum enim loquitur mendacium, ex proprijs loquitur: quia mendax est, vt & pater eius.* Audita igitur (charissimi) diabolici mendacij vituperabili malignitate, quàm longissimè ab illo secedamus: ad complexum verò veritatis studio omni contendamus pertingere, qui Christus est Deus noster verus. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ κενοδοξίας.

Λόγος μγ'.

Ὁ ΚΕΝΟΔΟΞΟΣ δηλοῖ ὅτι προσώχθισται τῇ μισοθέῳ δόξῃ. ἥδιστα γὰρ θηρεύει τοὺς ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς αὐτοὺς ἐναβρύνεται ὑπὲρ ἐσμοῦ συνεστιάσεως. ὁ τοιοῦτος ὡς ἀνθρωπάρεσκος κρίνεται ὅτι ἀγαπᾷ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, E ὑπὲρ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην. ἀλλ' ὥσπερ διὰ θλίψεως, τὰ ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἡτοίμασται, οὕτως καὶ τὰ κακὰ, διὰ κενοδοξίας, καὶ ἡδονῆς. ῥίζα γὰρ αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας ἀνθρώπινος ἔπαινος· οὐχ ὅταν ἀκούωμεν αὐτά, ἀλλ' ὅταν αὐτὰ καταδεχώμεθα ἡδέως. ἡ γὰρ κενοδοξία, καὶ ἡδονὴ, αἴτια ὑπάρχει πάσης κακίας.

De inani gloria.

HOMILIA XLIII.

VANIGLORIVS, re ipsa declarat exosam se habere Dei gloriam: ab hominibus enim laudes captat ac venatur perquam suauiter. Hinc ad eas secum ambitiosiùs subsultat ac prægestit gloriosiùs quàm vel coëpulonum quantuslibet cœtus. Talis vt humani fauoris captator iudicatur: ab hominibus enim sibi exhibitam gloriam, præ gloria Dei diligit: iuxta Euangelistam Ioannem: Sanè vt sunt hominibus apparata bona per afflictionū tolerantiam, ita & per inanem gloriam atque illecebram voluptatis conciliantur mala. Radix proinde obscœnæ ac turpis concupiscentiæ est ex hominibus aucupari laudem, non quidem ipso statim articulo tētationis, sed tunc quum exceptas illam & perquam suauiter admisitis. Planè maniæ omnis artifex vana est gloria, simul & voluptas,

Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. καὶ αὖθις, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀρέσκοντες ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ φησιν ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν πρὸς ὑμᾶς, καθὼς οἴδατε, οὔτε προφάσει πλεονεξίας, (Θεὸς μάρτυς) οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστάνων, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ Κύριος συνίστησιν, καθώς φησιν ἡ μακαρία Ἄννα ἡ τοῦ Σαμουήλ. μὴ καυχάσθω ὁ φρόνιμος ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ, καὶ ὁ δυνατὸς ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ, καὶ ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ· ἀλλ' ἐν τῷ συνιέναι, καὶ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύνην. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἐζεκίας, τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων θηρώμενος, καὶ περιχαρείᾳ κρατούμενος, ἔδειξε τοῖς Χαλδαίοις τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ. καὶ ἀπέστειλε Κύριος τὸν Ἡσαΐαν πρὸς αὐτὸν λέγων· ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, καὶ ληφθήσονται πάντα ἃ ἴδον, εἰς Βαβυλῶνα· ὡς καὶ ἐφ' ἡμῶν νῦν γέγονεν. ἐπαισχύνθημεν γὰρ καὶ ἀπελακτίσαμεν, καὶ παρέδωκε Κύριος τὴν ἰσχὺν ἡμῶν, τὸν τίμιον σταυρὸν, τοῖς Χαλδαίοις, καὶ τὰ ἅγια ἡμῶν ἠρημώθη. καλῶς οὖν ὁ παροιμιαστὴς λέγει· κρείσσων ἀνὴρ ἐν ἀτιμίᾳ ἑαυτῷ δουλεύων, ἢ ὁ τιμὴν ἑαυτῷ περιθεὶς, καὶ ἐνδεόμενος ἄρτου. καὶ πάλιν, ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα· ἀλλότριος, καὶ μὴ τὰ σὰ χείλη. ὁ δὲ ψαλμῳδὸς, ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων· κατῃσχύνθησαν ὅτι ὁ Θεὸς ἐξουδένωσεν αὐτούς. καὶ ὁ ἀπόστολος, τί γὰρ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών; καὶ τοῖς ἐν Κρήτῃ, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὃ ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις δουλεύοντες. δεινὸν οὖν ἐστιν, ὡς εἴρηται, τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος· καὶ πάσας τὰς ἀρετὰς ἃς ἐργάζεται ὁ ἄνθρωπος, περιεμβάλλει ἑαυτῷ καὶ σπουδάζει ἀχρειῶσαι τοὺς καρποὺς τοῦ μοναχοῦ. καὶ τὸ χαλεπώτερον ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων παθῶν, πορνείας φημὶ, καὶ ὀργῆς, λυπούμεθα εἰκὸς, καὶ θρηνοῦμεν, καὶ εὐχόμεθα ἀπαλλαγῆναι· ἐπὶ δὲ τῆς κενοδοξίας οὔτε πονοῦμεν, οὔτε λυπούμεθα, οὔτε τὸν Θεὸν παρακαλοῦμεν ἐλευθερωθῆναι ἐξ αὐτῆς. μισήσωμεν οὖν ἀδελφοὶ τὸ τέλειον μῖσος τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν τοὺς καμάτους ἡμῶν· τῆς γὰρ τοῦ Χριστοῦ δουλείας καὶ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως ἀφίστησι τὸν ἄνθρωπον, καθώς φησιν ὁ Κύριος, πῶς δύνασθε πιστεύειν εἰς ἐμὲ, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες; αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A *Christi seruus non essem.* Rursus: *Sic loquimur non quasi hominibus placentes, sed Deo qui probat corda nostra: neque enim* (ait) *in sermone adulationis fuimus apud vos, sicut & scitis, neque in occasione auaritiæ* (Deus testis) *neque quærentes ab hominibus gloriam: Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Dominus commendat.* In hunc etiam modum loquitur beata illa Samuelis mater Anna: *Ne glorietur prudens in prudentia sua, & potens in potentia sua, & diues in diuitijs suis, sed in hoc glorietur, si intelligit & facit iudicium & iustitiam.* Rex etiamnum Ezechias hominum gloriam quasi quadã venatiuncula captans, 4 Reg.10.
B ac profusiore gaudio victus, suos omnes thesauros Chaldæis visendos explicuit: & ecce in vestigio misit Dominus Esaiam, qui diceret, *Ecce dies venient & sument quæ viderunt omnia, in Babylonem:* sicut nobis quoque nunc contigit. Dedecore atque ignominia perfusi sumus, & ecce rebellionis calces obtrudimus. Tradidit Dominus fidei nostræ robur, venerabilem & honore præcipuo dignam crucem Chaldæis, Sanctuaria nostra in solitudinem redacta sunt. Pulchrè igitur Parœmiastes dicit: Melior vir qui in ignominia sua seruit, quàm qui asciscit
C sibi alicunde honorem, & indiget pane. Rursus: *Laudet te proximus, & non os tuum: alienus, & non labia tua.* Prou.37. Psaltes item regius: *Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent, confusi sunt quoniam Deus spreuit eos.* Apostolus: *Quid enim habes quod non accepisti? quid gloriaris, quasi non acceperis?* Coloss.3. Collossenses item admonens: *Non ad oculum seruientes quasi hominibus placentes, sed quodcumque facitis, ex animo operemini, quasi Domino & non hominibus seruientes.* Hæc inanis gloriæ affectio sanè quàm vehemens & perplexa est, iuxta superiorem sententiam: nullam enim relinquit
D virtutum quas operetur homo, cui non impudentiùs obluctetur, séque obiiciat. In hoc operam nauat accuratissimam, fructus monachi intercipere vt possit & reddere inutiles. Habet in se & hoc cæteris periculosius. Inter alias enim animi perturbationes constituti (puta in fornicatione, & ira) mœrore conficimur, nec iniuria; lugemus quoque, oramus insuper eximi earum laqueis: aduersus inanem gloriam ne laboramus quidem; nihil nos contristant pellaces illius illecebræ, sed nec Deum obsecramus, nos vt liberet & subducat illius iugo. Sanè blandissimam hanc sed & veteratoriam intemperiem
E gloriæ inanis oderimus (quæso) fratres, odio prorsus perfecto, vt ne per eam quanticumque nostri labores eant pessum, sintque vacui & inanes frugis bonæ. Hominem enim ipsa euocat à Christi seruitute: denique & à fide qua in Deum credimus, transfugam reddit & desertorem, vel teste Domino. *Quomodo,* inquit, *potestis credere in me, qui gloriam à vobisipsis capitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

De Superbia.

HOMILIA XLIV.

SVPERBIÆ ægritudo grauitate malitiæ cæteras animi turbulentas affectiones longè exuperat: quã & Deus odit infensissimè, nec vlli prorsus huminum consentanea est aut congruens. Pulchrè illi competit & soli qui nostræ est æmulus salutis, nẽpe diabolo, ad suam ipsius explendam malitiam, cùm per eam deturbatus sit regno cœlorum. Is cùm gloriosius subsultaret ac prægestiens diceret, *Ponam thronum meum super astra cœli;* momento inuentus est non habens vllum tranquillæ quietis locum, sed quasi vnus aliquis manceps miserrimæ captiuitatis, quouis locorum triumphatus ostẽtatur ad gloriam summi Dei. Atque ita peculiaris hic dæmon superbiæ, cùm præter cæteras affectiones animam miserrimè affligat & cruciet; eos tamẽ omnium maximè impugnat, & vt deturbet atque euertat, aggreditur, qui profectu virtutum aliquousque iam promouerunt. Superbia perinde est ac morbus quidam pestilẽs & tabificus, qui nõ vnum modò corporis membrum, sed corpus ipsum dira putrilagine depascitur, vitiat, conficit. Aliæ enim quantæcumque passiones sint, vnam aliquam portionẽ animæ suis offundũt tenebris, atque eam obturbãt: superbiæ intemperies nullam non animæ vim horrenda caligine circũfundit, inque non simplicem ruinam agit præcipitem. Anima enim superbi in precelsum aliquod ac sublime fastigiũ sinitur cõscendere, vnde commodiùs deturbetur in subiectam foueam. Vt ramum copia fructuum exuberãtem moles onerosa diffringere solet, sic animã generosam multiplicíque fœtu virtutum præfertilem plerúmq; superbia deiicit gradu. Quemadmodum fructus marcore aut carie vitiatus cultori suo nihil adfert cõmodi, ita & superbi oratio, nihil ex Deo relatura est frugis bonæ. Ne dederis superbiæ animam tuam: & imagines horrendas atque plenas formidinis non cogeris perspicere: Anima enim superbi diuino destituitur presidio: quò fit, vt in dæmonum vertatur ludibrium ac deridiculam gratulationẽ. Monachus superbus arbor prorsus infrugifera est: quippe quæ radicem non habet, eóque violentas impressiones ventorum assilientium nunquam feret. Quemadmodum inundantis aquæ bulla, mox vt rumpitur, mox euanescit, ita superbi memoria à morte vel momento deperit atque intercipitur obliuione. Sicut modesti siue humilis oratio Dei inflectit iram, ita superbi deprecatio exacerbat Deum. Quicumque turgẽtes superbiæ tumore ac dissidentes cum fratribus detrectant imperium, eandem cum diabolo conferunt pugnam. Neque enim naturalis est superbia, sed contumacissimi dæmonis simulachrum: attestante Scriptura: *Non concreata est homini superbia.* Rursus: *Sedes Principum superborum destruxit Dominus.* Principium enim superbi hominis est recedere à Domino: quia *initium peccati superbia: & qui tenuerit illam, inundabit in illum abominatio, & in fine subuertetur.* In lege item scriptum est: *Anima quæ quiduis fecerit in manu superbiæ, exteretur de populo.*

Esa. 14.

Perfectiores oppugnat superbia.

Tollũtur in altum, vt lapsu grauiore ruat

Horrenda in somnis imagines ex superbia.

Superbia, non est à natura sed à dæmone.

Eccles. 10.

Περὶ ὑπερηφανίας. Λόγος μδʹ.

ΤΟ τῆς ὑπερηφανίας νόσημα χεῖρον τυγχάνει ὅλων τῶν παθῶν, καὶ δυσούλωτον πάνυ, καὶ μὴ ἁρμόζον ὅλως ἀνθρώποις, ἀλλ᾽ αὐτῷ μόνῳ τῷ δυσμενεῖ διαβόλῳ, πρὸς τὴν αὐτοῦ κακίαν, τῷ δι᾽ ὑπερηφανίαν ἐξ οὐρανοῦ πεσόντι. ὁ γὰρ καυχησάμενος, καὶ λέγων, θήσω τὸν θρόνον μου ἐπάνω τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ, εὑρέθη μὴ ἔχων χώραν ἀναπαύσεως, ἀλλ᾽ ὡς αἰχμάλωτος πανταχοῦ θριαμβεύεται. ἔστι ὁ τῆς ὑπερηφανείας δαίμων χαλεπώτατος πάντων τῶν παθῶν ὑπάρχων, πάνυ τοῖς ἐν προκοπῇ πολεμεῖ, καὶ ἐπιχειρεῖ καταστρέφειν. καὶ καθάπερ νόσος λοιμικὴ, καὶ φθοροποιὸς οὐχ ἓν μέλος τοῦ σώματος, ἀλλ᾽ ὅλον διαφθείρει, οὕτω καὶ τὸ πάθος τοῦτο. καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάθη ἐκ μέρους ἐπισκοτοῦσι τὴν ψυχὴν, ἢ καὶ ταράσσουσιν αὐτήν· τὸ δὲ τῆς ὑπερηφανείας πάθος πᾶσαν αὐτὴν σκοτεῖ, καὶ εἰς μεγάλην πτῶσιν κατάγει. ἡ γὰρ ψυχὴ τοῦ ὑπερηφάνου εἰς ὕψος μέγα ἀναβαίνει κἀκεῖθεν ἑαυτὸν εἰς βυθὸν καταβάλλει. ὥσπερ γὰρ βάρος κατεάξει κλάδον ἔγκαρπον, οὕτως ὑπερηφανία ψυχὴν ἐνάρετον καταβάλλει. καὶ ὥσπερ καρπὸς σεσηπὼς ἄχρηστος γεωργῷ, οὕτως ἀρετὴ ὑπερηφάνου οὐ χρησιμεύει τῷ Θεῷ. μὴ δῷς ὑπερηφανίᾳ σὴν ψυχὴν, καὶ οὐ μὴ ἴδῃς φαντασίας φρικτάς. ψυχὴ γὰρ ὑπερηφάνου καταλιμπάνεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ γίνεται δαιμόνων ἐπίχαρμα. ὑπερήφανος μοναχὸς δένδρον ἄκαρπον, καὶ ἄρριζον, καὶ οὐ μὴ ἐνέγκῃ ποτὲ προσβολὴν ἀνέμου. καὶ ὥσπερ πομφόλυξ ῥαγεῖσα ἀφανίζεται· οὕτω μνήμη ὑπερηφάνου μετὰ θάνατον ὄλλυται· καὶ ὥσπερ προσευχὴ ταπεινοῦ κάμπτει Θεὸν, οὕτω παροξύνει Θεὸν δέησις ὑπερηφάνου. καὶ ὅσοι δι᾽ ὑπερηφανείαν ἀφηνιάζουσι τὸν ἀδελφὸν, τῷ διαβόλῳ ἁμιλλῶνται. οὐ γὰρ φυσική ἐστιν ἡ ὑπερηφανία, ἀλλ᾽ ἴνδαλμα τοῦ ἀφηνιαστοῦ δαίμονος· καθὼς μαρτυρεῖ ἡ γραφή. φησὶ γὰρ, οὐ συνεκτίσθη ἀνθρώποις ὑπερηφανία. καὶ αὖθις, θρόνους ἀρχόντων ὑπερηφάνων καθεῖλε Κύριος. ἀρχὴ γὰρ ὑπερηφανείας ἀνθρώπου ἀποστῆναι ἀπὸ Κυρίου, ὅτι ἀρχὴ ἁμαρτίας ὑπερηφανία· καὶ ὁ κρατῶν αὐτὴν, ἐξομβρήσει βδέλυγμα, καὶ καταστραφήσεται εἰς τέλος. καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ γέγραπται· ψυχὴ, ἥτις ἐποίησεν ἐν χειρὶ ὑπερηφανείας, ἐκτριβήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ.

καὶ ὁ Ἡσαΐας, καὶ ἀπολῶ πάντας ὑπερηφάνους. καὶ ὁ ψαλμῳδὸς διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ὑπερηφανία εἰς τέλος, ὅτι περιεβάλλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν αὐτῶν. καὶ, ἐξέλιπον καὶ ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν. καὶ αὖθις, ἡ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σε, ἀνέβη διὰ παντός. ὅθεν πάσῃ σπουδῇ κέχρηνται τὰ ἱερά σου καθελεῖν, καὶ τὰ ἅγιά σου ἐρημῶσαι. ἀλλ' ἔπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος, ὅπως αἰσχυνθήσονται οἱ ὑπερήφανοι, ὅτι ἀδίκως ἠνόμησαν εἰς ἡμᾶς. ἀεὶ γὰρ ὑπερήφανοι ὡς οἱ ἐν τῇ ἐρήμῳ πατέρες αὐτῶν παρηνόμησαν ἕως σφόδρα. ὁ δὲ δοῦλός σου Δαβὶδ ἀπὸ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐξέκλινε. οὔτε ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ καὶ ἀπλήστῳ καρδίᾳ συνήσθιεν, οὐδ' ὅλως κατῴκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας αὐτοῦ λογισμὸς ποιῶν ὑπερηφανίαν. καὶ ὁ παροιμιαστής, φόβος Κυρίου μισεῖ κακίαν, ὕβριν τε καὶ ὑπερηφανίαν, καὶ ὁδοὺς πονηράς. ἐπάγει, ὅσῳ μέγας εἶ, τοσοῦτον ταπείνου σεαυτόν, καὶ εὑρήσεις χάριν ἔναντι Κυρίου, καὶ μὴ ἐξύψου σεαυτόν, ἵνα μὴ πέσῃς, ὅτι μισητὸς ἔναντι Κυρίου καὶ ἀνθρώπου πᾶς ὑπερήφανος. καὶ ὁ Ἰάκωβος, ὑπερηφάνοις Κύριος ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δίδωσι χάριν. καὶ ἐπιφέρει, ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑψώσῃ ὑμᾶς. φοβηθῶμεν οὖν, ἀδελφοί, καὶ πάσῃ φυλακῇ τηρήσωμεν τὴν ἑαυτῶν καρδίαν ἀπὸ τοῦ θανατηφόρου πνεύματος τῆς ὑπερηφανίας. ὅταν γὰρ κατακυριεύσῃ τῆς ἀθλίας ψυχῆς, ὥσπερ τις χαλεπώτατος τύραννος μεγάλην πόλιν καὶ ὑψηλὴν παραλαβών, ὅλην αὐτὴν καταστρέφει καὶ κατασκάπτει. καὶ τὸ ἐλεεινότατον, ὅτι οὐδὲ ὁ ἐπικατάρατος δαίμων τοὺς τελείους, ὡς εἴρηται. μάλιστα, καὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν ἀναβεβηκότας ἐπιχειρεῖ καταστρέφειν· καὶ οὐδὲ πρὸς μετάνοιαν αὖθις συγχωρεῖ ἐπιστρέψαι. πῶς γὰρ μετανοήσωσιν οἱ ὅλον διάβολον δεχόμενοι ἐν ἑαυτοῖς διὰ τῆς ὑπερηφανίας, καὶ τὸν Θεὸν ἀντιταττόμενον αὐτοῖς καθιστῶντες; ἡμεῖς οὖν διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης ἀποκρουσώμεθα τὸν ὑπερήφανον δαίμονα· ἐπιλέγοντες ἑαυτοῖς τὸ τοῦ ἀποστόλου, ὅταν ἀρετήν τινα κατορθώσωμεν· οὐκ ἐγὼ δὲ ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί· καὶ πάλιν, οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον, χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. οὕτως γὰρ δυνησόμεθα πάλιν ἀκοῦσαι αὐτοῦ τοῦ Κυρίου λέγοντος· ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα· ἰδού, ἔδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. αὐτῷ δὲ τῷ ἀγαθῷ πρέπει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A In Esaia: *Et disperdam omnes superbos.* Psaltes regius: *Ideò tenuit eos superbia in finem, quia operti sunt iniquitate & impietate sua.* Et: *Defecerunt & perierunt propter impietatem suam.* Et: *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.* Vnde & omni studio vsi sunt, sancta tua vt demolirentur, sanctuaria tua in solitudinem redigerent. Cæterùm, tu alleua manus tuas in superbias eorũ in finem, vt confundantur superbi, quia iniustè & iniquè egerunt cõtra nos. Semper enim superbi isti, quemadmodum patres eorum in eremo, nimiisquam prævaricati sunt legem tuam. Atqui seruus tuus Dauid non declinauit à lege tua, nec eum *superbo oculo & insatiabili cordi* si-
B mul edebat, & nec omnino talis habitabat *in medio domus* illius, cogitatio videlicet vlla resipiens superbiam. Parœmiastes: Timor Domini odit malitiam, contumeliámque, & superbiam, ac vias prauas. Inducit: *Quanto maior es, tanto humilia teipsum, & inuenies gratiam in conspectu Domini.* Et: *Ne exaltes teipsum, vt ne cadas, quia odibilis ante Dominum & homines omnis superbus.* Iacobus: *Dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Infert: *Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, vt vos exaltet.* Timeamus itaque (fratres) & omni custodia cor hoc nostrum liberum conseruemus, ac purum exitialis &
C mortiferi spiritus superbiæ. Si quando enim illius tyrãnis aduersus miserabilẽ prorsus animã inualuerit, haud secus facit ac si tyrannus quispiam supra modum ferox & immanis, vnam aliquam ciuitatem & amplitudine loci & situs sublimitate celebrem velut per manus captam à fundamentis totam subruit, æquatam solo, suffodit. Longè & hoc omni comploratione dignissimum: Execrabilis siquidem dæmon hic, viros (vt mihi dictum est) in perfectionis culmine iam constitutos, ac maximè, qui sublimis theoriæ merito ad cœlorum vsque fa-
D stigium conscendisse videbantur, modis omnibus admolitur vt subruat ac præcipitet. Sed ne illos quidem post lapsum sinit ad pœnitentiæ portum ceu postliminio reuerti. Quo enim pacto isti ad pœnitudinis ac resipiscentiæ sinum se conferant, qui totum diabolum in se excipientes per superbiam, Deum per hoc colluctatorem sibi cõstituêre & aduersarium? Nos igitur humilitatis præsidio subnixi, principem hunc superbiæ dæmonis à nobis quàm longissimè profligemus & amoliamur, nobiscum taciti
E insusurrantes illud Apostoli elogium, quũ quidpiam operis confecerimus virtutis nomine dignum: *Non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Iterum: *Non volentis, neque currentis, sed miserentis Dei.* Sed & illud a Domino dictum arcana cogitatione aduersum superbiæ tentationem admurmurandum venit: *Sine me nihil potestis facere.* Ita enim ab eodem Domino promerebimur audire & illud. *Videbam Satanam tãquam fulgur de cœlo cadentem. Ecce dedi vobis potestatem calcãdi super serpentes & scorpionem & super omnem virtutem inimici.* Clementem & benignum Deum addecet gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Psal.72.

Iac.4.

Superbi via ad pœnitentiam redeunt.

1.Cor.15.

Luc.10.

De specie superbiæ, qua quis de se quàm sit par, sentit altiora.

HOMILIA XLV.

QVI de se, quàm æquum sit, sentit altiora, complex vtique superbi est, & eòdem conspirat. Ad vanigloriam tamen collatus nonnihil euariat & abit diuersus. Et quidem vnius arboris quum sint rami, fructus vtriusque, habent discerniculi aliquid. Nam hic, vt ne videatur, propendet in terram decliuis: ille verò vanæ gloriæ ramus in cœlum vsque prospectat. Hic, fidem vt commodet vanis, mirè alacer ac credulus: ille, ad consectanda gulæ irritamenta agilis admodum & expromptus. Vis dicam? Planè infrugiisti fructus & inutiles. Qui enim animas nostras infensè oderunt dæmones, quibusdam insusurrant ac suggerunt, quasi gratuiti beneficij loco nobis eam instillent & conferant animi inflationem. Deinde vt indulgentiùs solito nos ipsos laxemus, adhortantur. Quòd si animo præmolliti, locum cesserimus stultæ isti de nobis existimationi; nihil est quod deinceps inimici laborent vt nos in captiuitatem abducant. Prouidendum igitur ne vel tempore orationis nostræ ipsi occasionem vllam insultandi nobis demus inimico: quod fit dum extrahimur mente, & per eorum suggestionem absurdis prorsum & externis inescamur cogitationibus, quemadmodum docet Parœmiastes: *Noli altum sapere, & ne sis iustus multum: & ne sapias superflua, ne fortè declines.* Et: *Altam qui facit domum suam, quærit contritionem: qui autem renuit discere, incidet in mala.* Rursum: *Immundus est apud Dominum omnis qui alto est corde.* Iterum: *Ne gloriosus appareas coram rege, & in locis principum ne steteris, melius enim vt dicatur tibi, ascende ad me, quàm vt humiliet te coram principibus.* Alius: Ne gloriemini & ne loquamini sublimia ad fastum, neque egrediatur verbum iactantiæ de ore vestro. Paulus quoque Timotheo ait: *Diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo qui præstat nobis omnia abundè.* Alibi: *Fratres, non alta sapientes, sed humilibus consentientes.* Romanis item: *Dicis ergo mihi, fracti sunt rami vt ego inserar: bene, propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas, noli altum sapere sed time: si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat.* Nos igitur sinceriter ea ipsa quæ opere perfecit Dauid, melico concentu emodulemur: *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me, sed humiliter sentiebam, sicut ablactatus super matrem suam.* Consimilem in modum, cum tribus illis pueris: *Quia Domine imminuti sumus super omnes gentes, & sumus humiles hodie propter peccata nostra.*

Prou.17.

Rom.11.

Psal.130.

Περὶ ὑψηλοφροσύνης.

Λόγος με'.

Ὁ ὑψηλόφρων ἕτερος μέν ἐστι τοῦ ὑπερηφάνου· παρήλλακται δὲ πρὸς τὸν κενόδοξον. ἑνὸς γὰρ δένδρου κλάδοι εἰσίν, ὁ δὲ καρπὸς ἐνηλλαγμένος· ὁ μὲν γὰρ δοκεῖ κεκυφώς, ὁ δὲ μετεωρόκλαδος. καὶ ὁ μὲν πιστακοκενός, ὁ δὲ καρυόκρυφος· ἀμφότεροι δὲ ἄχρηστοι. οἱ δὲ μισοῦντες τὰς ψυχὰς ἡμῶν δαίμονες ὑποτίθενταί τισιν ὥστε τινὰ φυσίωσιν ἡμῖν χαρίσασθαι· εἶτα πρὸς τρυφὴν ἡμᾶς διαλυθῆναι προτρέπουσιν. ἐὰν τούτῳ χαυνωθέντες τῇ οἰήσει, δῶμεν τόπον τῇ ὑψηλοφροσύνῃ, οὐ κάμνουσι λοιπὸν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν αἰχμαλωτίσαι ἡμᾶς. μὴ οὖν γινώμεθα δι' ἐξοχῆς, καὶ ὑψηλόφρονες, ἵνα μὴ οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ νώτου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προσώπῳ ἡμῶν τεκταίνωσιν οἱ ἁμαρτωλοί, καὶ γινώμεθα ἐπίχαρμα αὐτοῖς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, ἐξελκόμενοι, καὶ δελεαζόμενοι ὑπ' αὐτῶν ἐν λογισμοῖς ἀλλοκότοις· καθὼς καὶ ὁ παροιμιαστὴς διδάσκει ἡμᾶς, μὴ ὑψηλοφρόνει φησίν, καὶ μὴ γίνου δίκαιος πολύ, καὶ, μὴ σοφίζου περισσά, μήποτε ἐκκλίνῃς. καὶ, ὁ ὑψηλὸν ποιῶν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, ζητεῖ συντριβήν· ὁ δὲ σκολιάζων τοῦ μαθεῖν, ἐμπεσεῖται εἰς κακά. καὶ πάλιν, ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίου, πᾶς ὑψηλοκάρδιος. καὶ αὖθις, μὴ ἀλαζονεύου ἐνώπιον βασιλέως, καὶ ἐν τόποις δυναστῶν μὴ ἐφίστασο. κρεῖσσον γάρ σοι ῥηθῆναι, ἀνάβηθι πρός με, ἢ ταπεινῶσαί σε ἐνώπιον δυναστῶν. καὶ ἄλλος, μὴ καυχᾶσθε, καὶ μὴ λαλεῖτε ὑψηλὰ εἰς ὑπεροχήν, μηδὲ ἐξελθέτω μεγαλορρημοσύνη ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. καὶ ὁ Παῦλος Τιμοθέῳ φησί, τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι· ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ, τῷ παρέχοντι πάντα ἡμῖν πλουσίως. καὶ ἑτέρωθι, ἀδελφοί, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. καὶ Ῥωμαίοις, ἐρεῖς οὖν μοι, ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ, καλῶς, τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν· σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας· μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ Θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μήπως οὐδὲ σοῦ φείσεται. ἡμεῖς οὖν μετὰ τοῦ Δαβὶδ διαπραξώμεθα, εἰλικρινῶς μετὰ τοῦ Δαβὶδ ψάλλωμεν, Κύριε οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις, οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ. ἀλλ' ἐταπεινοφρόνουν ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ. ὡσαύτως καὶ μετὰ τῶν τριῶν παίδων, ὅτι δέσποτα ἐσμικρύνθημεν παρὰ πάντα τὰ ἔθνη, καί ἐσμεν ταπεινοὶ ἐν πάσῃ τῇ γῇ σήμερον, διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν.

τίς γὰρ καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παῤῥησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν; ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε, Κύριε τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστι. Ταύτην οὖν εἰλικρινεῖ καρδίᾳ ἀναμέλποντες τῷ Θεῷ τὴν ᾠδὴν, ἀκούσωμεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται, οἱ δὲ ὑψηλοφρονοῦντες, ἐλεγχθήσονται. ὡς οἱ Φαρισαῖοι παρὰ τοῦ Σωτῆρος, λέγοντος πρὸς αὐτοὺς, ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἑαυτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιφέρει, ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον, τοῦτο οὗτός ἐστιν ὁ μείζων εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A *Quis enim gloriabitur mundum se habere cor? Aut quis profitebitur purum se esse à peccatis? Si enim iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? quia apud te propitiatio est.* Luc.6. Vt hanc planè melicam harmoniam recinentes corde sincero, ab ipso Domino audire promereamur: *Qui se humiliat, exaltabitur:* & qui de se quàm par sit, sublimius aliquid sentiunt, coarguentur. Vt & Pharisæi ab ipso Saluatore nostro: qui & illis dixit: *Vos estis qui iustificatis vosipsos in conspectu hominum:* Matth.18. Deus autem nouit corda vestra, quia quod inter homines altum videtur, abominatio est B apud Deum. Dicit proinde discipulis suis: *Amen amen dico vobis, nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Infert: *Quicunque igitur humiliauerit se, sicut paruulus iste, hic maior est in regno cælorum.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ τοῦ μὴ μεγαλοφρονεῖν παρ' ἑαυτῷ.

Λόγος μϛ'.

ΚΑΙ τὸ μεγαλοφρονεῖν παρ' ἑαυτῷ, ψεκτὸν καὶ ἀπηγορευμένον εὑρίσκομεν παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ. ὁ τοιοῦτος ἐν τοῖς ἄφροσι τέτακται, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖς μωροῖς. φησὶ γὰρ, μωρὸς, καθ' ἑαυτὸν φρόνιμος. μὴ οὖν κρατήσωμεν, ἀγαπητοὶ, τὸ μάταιον τοῦτο φρόνημα· ἀλλὰ μᾶλλον κατέχωμεν τὰς διδασκαλίας τῶν πνευματοφόρων ἀνδρῶν, τουτέστι τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ βαίνωμεν κατόπισθεν αὐτῶν, καὶ μὴ ἐπαιρώμεθα ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τὸ παράπαν ἐπί τινι, ἢ ἐν ἔργῳ, ἢ ἐν ἐπιτηδειότητι, ἢ ἐν στρατηγίᾳ, ἢ ἐν διοικήσει πραγμάτων, ἢ ἐν λόγῳ σοφίας, ἢ ἐπιστήμασι γραφικοῖς, μή ποτε τὸν Θεὸν παροργίσωμεν, καὶ τῷ πνεύματι τῆς βλασφημίας περιπέσωμεν τῷ νοΐ. καλὸν δὲ μανθάνειν μᾶλλον, κἂν λίαν τις φρόνιμος τυγχάνει. ἡ γὰρ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ, ὠφελιμωτέρα ἐστὶ τῆς ὑμετέρας φρονήσεως. καλὸν δέ ἐστιν πάντα ἐνεργῶς λαλεῖν. ὁ γὰρ ἐκτὸς ἔργου σοφιζόμενος καὶ λέγων λόγον, ἐξ ἀδικίας πλουτεῖ. καὶ οἱ πόνοι αὐτοῦ, εἰς οἴκους ἀλλοτρίους εἰσέρχονται κατὰ τὴν γραφήν. πρῶτος ὁ παροιμιαστὴς παραινῶν λέγει, ἔσο πεποιθὼς ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου ἐπὶ Κύριον· ἐπὶ δὲ τῇ σοφίᾳ μὴ ἐπαίρου. καὶ μὴ ἴσθι φρόνιμος παρὰ σεαυτῷ. φοβοῦ δὲ τὸν Κύριον, καὶ ἀπὸ παντὸς κακοῦ ἔκκλινον καὶ μὴ καυχῶ τὰ εἰς αὔριον. οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. καὶ αὖθις,

Apud temetipsum ne quid de te magni concipias.

C

HOMILIA XLVI.

MAGNVM quiddam de se sentire, aut insolescere, & sibi placere, vituperabile est. Eiusmodi elatione animi insolescentis sacræ scripturæ decreto interdicimur, cùm talis iure in sensu numeretur imprudentium, magis verò stultorum. Ait enim: *Stultus apud semetipsum videtur sapiens.* Nihil igitur (charissimi) nobis sit curæ, flaccidam hanc & inanem affequi prudētiam, magis verò illorum doctrinam virorū quos Spiritus afflauit, in armariolo memoriæ pressiùs recondamus, puta modestiam D animi quàm humillima de se sentientis: atque eorumdem ingrediamur vestigiis; nec vllam ob rem corde efferamur aut insolescamus omninò, non propter operis solertiā, idoneitatē siue industriam, ordinem, iurisdictionem siue rerum administrationem, non ob sermonem sapientiæ, siue multiplicem scripturarum intelligentiam, ne fortè Domini aduersus nos prorritemus iram & exasperemus; qua fiat, vt mente emota sinamur in spiritum deuolui atque incidere blasphemiæ. *Blasphemia spiritus sequitur superbiā.* Sanè præstiterit, te vt tradas in discipulum, tametsi multa obrueris prudentia. Dispensatio enim Dei, cōparabiliter commodior atque vtilior est, nostra hac qualicumque prudentia: longè enim per omnia plùs adfert emolumenti, si efficaciter loquaris. Dum enim doces sapientiam, aut sermonem edisseris absque operis suffragio, ditescis quidem tu, sed de iniquitate. Atqui tui isti labores, iuxta scripturam, in alienas commigrant domos. Primus Parœmiastes per admonitionem dicit: *Esto fiduciam habens ex toto corde tuo in Dominum,* Prou.3. *ob tuam autem sapientiam ne eleueris.* Et: *Ne sis prudens apud temetipsum, time verò Dominum & declina ab omni malo.* Et: *Ne glorieris in crastinum, non enim scis quid paritura sit crastina dies.* Rursus:

A *Fili, si sapiens fueris, tibimetipsi sapiens eris & proximo: si autem malus enaseris, solus haurics mala.* (Prou. 9.) Iterum: *Vidi virum qui apud semetipsum videbatur esse sapiens, spem pra illo habebat stultus.* Rursum: *Sapiens apud semetipsum vir diues, pauper autem intelligens condemnabit eum.* Item: *Filius malus sublimes habet oculos, palpebris autem suis extollitur.* Scribit & Iacobus: *Nunc autem exultatis in superbijs vestris.* (Iac. 4.) Omnis exultatio talis maligna est. Eôdem conspirat illud Pauli: *Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, & in conspectu vestro scientes.* (Esa. 5.) Psaltes item regius: *Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.* (1. Cor. 2.) B Et: *Dominus dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.* Corinthiis per Epistolam Paulus: *Et ego, ait, quando veni ad vos (fratres) non veni in sublimitate sermonis aut sapientiæ, annuntians vobis mysterium Christi: non enim iudicaui me aliquid scire inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum: & ego in infirmitate & in timore & tremore fui apud vos.* Inducit: *Non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo, non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter exa- C minatur: Spiritualis autem diiudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur.* (2. Cor. 3.) Rursum: *Confidentiam talem habemus ad Deum, non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis ipsis: sed idoneos nos fecit ministros noui testamenti, non littera sed spiritus: Littera enim occidit, spiritus autem viuificat.* (Philip. 3.) Iterum: *Ego me ipsum nondũ arbitror cõprehendisse: Vnum autem, ea quæ sunt retro, obliuiscens: ad ea verò quæ sunt priora, extendens meipsum.*

Sanè hanc Apostoli modestiam sese ad eum modum demittentis pro virili (fratres) imitemur ac desinamus magnificè de nobisipsis sen- D tire ob qualemcúnque nobis indultam sapientiam & intelligentiam, parabola exteriti quam induxit Dominus de Pharisæo sese gloriosiùs venditante, atque Publicano.

Ait enim; *stans Pharisæus apud semetipsum hæc orabat: Deus gratias ago tibi quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, aut etiam vt hic Publicanus: Publicanus contrà percutiebat pectus suum dicens, Deus propitius esto mihi peccatori.* Inducit: *Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam magis quàm ille: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.* E Ipsi gloria in sæcula. Amen.

A υἱὲ, ἐὰν σοφὸς γένῃ σεαυτῷ, σοφὸς ἔσῃ, καὶ τοῖς πλησίον σου. ἐὰν δὲ κακὸς ἀποβῇς, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά. καὶ πάλιν, ἴδον ἄνδρα δόξαντα παρ' ἑαυτῷ εἶναι σοφὸν, ἐλπίδα μέντοι γε ἔσχεν μᾶλλον ὁ ἄφρων αὐτοῦ. καὶ πάλιν, σοφὸς παρ' ἑαυτῷ, ἀνὴρ πλούσιος· πένης δὲ νοήμων καταγνώσεται αὐτοῦ. καὶ πάλιν, [ἔγγονον κακὸν, δίκαιον ἑαυτὸν κρίνει. τὴν δὲ ἔξοδον ἑαυτοῦ οὐκ ἔνιψεν] ἔκγονον κακὸν ὑψηλοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχει, καὶ τοῖς βλεφάροις αὐτοῦ ἐπαίρεται. γράφει δὲ καὶ Ἰάκωβος· νυνὶ δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν· B πᾶσα καύχησις τοιαύτη, πονηρά ἐστιν. ὡσαύτως καὶ ὁ Παῦλος, μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. καὶ ὁ Ἡσαΐας, οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον ἑαυτῶν ἐπιστήμονες. ὁ δὲ ψαλμῳδὸς, Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι, καὶ Κύριος διασκεδάζει βουλὰς ἐθνῶν, ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν, καὶ ἀθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων. τοῖς δὲ Κορινθίοις ὁ Παῦλος, κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου, ἢ σοφίας, καταγγέλων ὑμῖν τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινα εἰδέναι ἐν C ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον· κἀγὼ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐπάγει, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ. μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς, ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. καὶ πάλιν, πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν πρὸς D τὸν Θεὸν, οὐχ ὅτι ἀφ' ἑαυτῶν ἱκανοί ἐσμεν λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος ἀλλὰ πνεύματος· τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. καὶ πάλιν, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι, ἓν δὲ, τὰ μὲν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος. μιμησώμεθα οὖν, ἀδελφοὶ, τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ ἀποστόλου, καὶ ἀποβαλώμεθα τὸ μέγα φρονεῖν, ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν σοφίᾳ, καὶ συνέσει· φοβούμενοι μάλιστα τὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου, τὴν περὶ τοῦ E μεγαλαύχου Φαρισαίου, καὶ τοῦ τελώνου. φησὶ γὰρ, σταθεὶς ὁ Φαρισαῖος, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο· ὁ Θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ, ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, [μοιχοὶ,] ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. ὁ δὲ τελώνης ἔτυπτεν τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων· ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. καὶ ἐπάγει· λέγω ὑμῖν, ὅτι κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A

Περὶ τοῦ μὴ ἐξουθενεῖν τινά. Λόγος μζ'.

ΟΥ θεμιτόν ἐστιν ἐξουθενεῖν τινα, ἢ ἀτιμάζειν, ἢ ἐπαίρεσθαι κατά τινος, ὡς ὅτι ἰδιώτης ἐστὶν, ἢ ἀνείδεος, ἢ ἀμαθὴς, ἢ ἀμελὴς, ἢ ἁμαρτωλὸς, ἢ περὶ οἱουδήποτε πράγματος. οὓς γὰρ ἡμεῖς ἐξουθενοῦμεν, τούτους ὁ Θεὸς ἐπιλέγεται, καὶ οὓς ἡμεῖς ἀτιμάζομεν, τούτους ὁ Θεὸς εἰς μέτρον ἄγει· πάλιν, εἰ εἴληφας χάρισμα πνευματικὸν, καὶ λόγον σοφίας, ἢ γνώσεως, ἢ διδασκαλίας ἢ προφητείας, ἢ διακονίας, εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ πάμπλουτος, ὁ Θεὸς ὁ διδοὺς πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ μὴ ὀνειδίζων. σὺ δὲ ὅπως μὴ ἐπαίρῃ κατὰ τοῦ πλησίον, ἐπεὶ οὐ παραμενεῖ σοι ἡ χάρις· βδελύττεται γὰρ τοὺς τοιούτους. χάρισμα ἔχεις παρὰ Κυρίου, διακόνησον τοῖς πνευματικοῖς. τοῖς γινώσκουσιν, ὅτι ἃ λέγεις, Κυρίου ἐστὶν, εἰς οἰκοδομὴν τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος, ἐν πάσῃ ταπεινοφροσύνῃ καὶ πρᾳότητι· ὅπερ ἐστὶ καλὸν καὶ ὠφέλιμον τοῖς ἀνθρώποις· γέγραπται δὲ ἐν ταῖς παροιμίαις, μὴ ἐπαινέσῃς ἄνδρα ἐν κάλλει αὐτοῦ. καὶ, μὴ βδελύξῃς ἄνθρωπον ἐν ὁράσει αὐτοῦ. μικρὰ ἐν πετεινοῖς ἡ μέλισσα, καὶ ἀρχὴ γλυκασμάτων ὁ καρπὸς αὐτῆς. καὶ πάλιν, πολλοὶ τύραννοι ἐκάθισαν ἐπ' ἐδάφους· ὁ δὲ ἀνυπονόητος ἐφόρεσεν διάδημα. καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν, περὶ τῶν υἱῶν Ἰεσσαὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Σαμουὴλ, μὴ ἐπιβλέψῃς εἰς τὴν ὄψιν αὐτοῦ, μηδὲ εἰς τὴν ἕξιν τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, ὅτι ἀπώσμαι αὐτόν· ὅτι οὐχ ὡς ἴδοι ὁ Θεὸς, ὄψεται ἄνθρωπος· ὅτι ἄνθρωπος ὄψεται εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς, εἰς καρδίαν. καὶ παρήγαγεν Ἰεσσαὶ τοὺς ἑπτὰ υἱοὺς αὐτοῦ, τοὺς δυνατούς. καὶ, οὔτε ἕνα ἐξ αὐτῶν ἐξελέξατο ὁ Κύριος, εἰ μὴ τὸν μειρακίσκον Δαβὶδ, τὸν παρὰ ἀνθρώποις ἀψήφιστον, παρὰ δὲ Θεῷ ψηφιστὸν τὸν πρᾷον, καὶ ταπεινὸν, ὃ καὶ ἐμαρτύρησεν ὁ Θεὸς, μετὰ ταῦτα λέγων, εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου. καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν, εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης πρὸς Ἐζεκίαν· τάδε λέγει Κύριος, ἐξουδένωσέν σε παρθένος, θυγάτηρ Σιὼν ἐπὶ σοὶ κεφαλὴν ἐκίνησεν· καὶ ἐπάγει· οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὴν πόλιν ταύτην. καὶ ἐξῆλθεν ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων, ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας· ὁ δὲ Δαβὶδ, κἀγὼ ἐγενήθην ὄνειδος αὐτοῖς· ἴδοσάν με, καὶ ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν. καὶ, ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς. καὶ, σὺ βοηθός μου κραταιός. καὶ ὁ Ἰὼβ, νυνὶ δὲ κιθάρα εἰμὶ αὐτῶν, καὶ ἐμὲ θρύλλημα ἔχουσιν. καὶ ἐπειδὴ θρύλλημα αὐτὸν εἶχον, ὁ δὲ Θεὸς ὕψωσεν αὐτὸν πολλαπλασίως. ὁ δὲ παροιμιαστὴς,

Neminem debere contemni.
HOMILIA XLVII.

NEVTIQVAM fas sit vllum hominum cootemoere aut illius imminuere famam, aut certè aduersus alium sese efferre impotentiùs, puta quòd idiota sit, oec agat pro potestate sed priuatus, aut quia deformis est, cunctator & ignauus, peccaror, rudis & inscius literarũ, denique ob similem quamcumque causam. Quos enim nihili ducimus & aspernamur, Deus clementer respectat, & quorum imminuimus famam, illos Dei benignitas reuocat ad moderatam vitæ temperiem. Rursus: si quod accepisti spitituale donum, putà, sermonem sapientiæ, aut sciẽtiæ, aut doctrinæ, aut ptophetiæ, aut ministrationis, beoedictus Deus per omnia diues: *Deus* (inquam) *qui dat omnibus hominibus, nec improperat.* Tibi interim prospiciendum, ne quando hoc nomine eleuêre aduersus proximum insolentiùs. Isthæc enim gratia, temporaria cùm sit, non est penes te vnum permansura. Tales Dominus abominationi habet & execratur. Donum quodpiam sortitò accepisti, Dei benignitate, fac illud impartiare communiter & administres spiritualibus. Vtique isti persuasum habent & pro competto, quia quę dicis tu, Domini vtique sunt, idque ad ædificationem, cum omni modestia & mansuerudine, quod ad communem omnium cedit magnopere commendandam vtilitatem. Scriprũ quippe est in Prouerbiis: *Ne laudaueris virum in specie illius, & ne abomineris hominem in visu eius: breuis in volatilibus apis, & initium dulcoris fructus eius est.* (Eccl. 11.) E diuerso: *Multi tyranni sederunt super pauimentum, insuspicabilis autem portauit diadema.* Sed & in primo regnorum de filiis Iesse dixit Domious Samuëli: *Ne respicias ad vultum, eius neque ad habitum magnitudinis ipsius, quia abieci eum: quia non sicut viderit Deus, videbit homo: homo enim in faciem prospiciet, Deus autem intuetur cor.* (1. Reg. 16.) Et adduxit Iesse septem filios suos, vtique potentes robore, nemioemque ex istis elegit Domious, nisi adolescentulum illum Dauid, qui in hominum quidem prospectu in nullo videbatur censu nomerandus, at apud Deum magni habebatur loco suffragij, vt qui mansuetus erat admodum & modestè humilis: cui & secundùm hæc testimonium reddidit Deus dicens: *Inueni Dauid filium Iesse virum secundùm cor meum.* (4. Reg. 18.) Sed & regoorum quarto dixit Esaias Propheta ad Ezechiam: *Contempsit te virgo filia Sion: super te caput mouit.* Inducit: *Num ingredietur ciuitatem hanc? & exijt Angelus Domini & interfecit de castris Assyriorum centum octoginta quinque millia.* Dauid item: *Et ego factus sum opprobrium illis, viderunt me & mouerunt capita sua.* Et: *Tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis.* (Iob 30.) Iob quoque: *Nunc autem cithara sum eorum, & me in prouerbium habent.* Cùmque hunc in prouerbij derisiculi vicem habuissent, tunc illum multò copiosiùs extulit in sublime. Paroemia-

stes item: *Diuitiæ addunt multos amicos: pauper autem etiam ab eo quierat, destituitur.* Planè hæc assentatorum sunt & ventri suo seruientium, qui in hęc solùm quę temporaria sunt, defigunt aciem mentis ac inspiciunt venerabundi. Atqui pauperis interim sapientia contemnitur, nec ipsius sermones exaudiuntur. Hæc quis dubitet esse eorum qui toti extuberant ac turgent tumore superbiæ? simile quid ex Euangelio: *Quum venisset Iesus in patriam suam, docebat Sabbatis in Synagoga eorum, & dicebant: Vnde huic talia? & quæ sapientia data est ei? sed & virtutes tales per manus eius fiunt, nunquid non hic est fabri filius: frater Iacobi & Iosephi? & scandalizabantur in eo.* Ipse autem malorum omnium immemor nihil non tolerabat mitissimus. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Matth. 5.

A πλοῦτος προστίθησι φίλους πολλούς· ὁ δὲ πτωχὸς καὶ ἀπὸ τοῦ ὄντος φίλου αὐτοῦ διαχωρίζεται. Ταῦτα τῶν κολάκων καὶ κοιλιοδούλων εἰσίν, οἳ τὰ πρόσκαιρα ἀφορῶντες μόνον· καί, ἡ σοφία τοῦ πένητος ἐξουδενωμένη, οἱ λόγοι αὐτοῦ οὐκ εἰσὶν ἀκουόμενοι. καὶ ταῦτα τῶν πεφυσιωμένων. Καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ἐλθών, φησιν, ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἐδίδασκεν τοῖς σάββασιν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, καὶ ἔλεγον, πόθεν τούτῳ ταῦτα, καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καί, δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου B καὶ Ἰωσήφ; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ ἀμνησίκακος Κύριος πάντα ἔφερεν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Ne quempiam derisui habeto.

HOMILIA XLVIII.

DERISVI habere vnum aliquem atque contemptui pariter quidem iugum est, & C vnum. Vtrumque enim v. ciliim & absurda atque indecentia arat, & lolliaceos demetit zizaniorum fructus, in cõbustionem ignis. Contingere id mali nobis consueuit per hoc quòd ad expendenda propria peccata tam lentescimus oscitanter, quòd de eis nihil anxiè ac sedulò recogitemus, nec formidabile illum iudicij diem sollicita pensitemus mẽte: quo quidem die nudi necesse sit vt præsentemur iudici, & magno tremore inhorrescentes. Nemo non illic pro se est responsurus, ac pœnas dependurus non operum modò, sed & verborum, cogitationum, arcanarum insuper animi motionum. Horum D memoriam si sedula cogitatione renouaremus, nullus nobis resideret locus sic insolescendi per iactantiam, nullo vnquam tempore per arrogantiam efferremur aduersus tantò nobis meliores. Non conuenit (fratres mei) nos qui ingenuè Christianos profitemur, hanc improbandæ vitæ sectari formulam, ad quam viuunt isti qui spem omnem à se dispunxerunt futuræ illius resurrectionis: imò luctum magis exerceamus præferuido lacrymarum defluuio madentem, quarum gratia nos Dominus ab amaritudine liberet supplicij æterni. *Beati enim qui* E *lugent nunc, quoniam ipsi consolabuntur.* Planè, qui sua luget peccata, huic nullus relinquitur locus alterum vt derideat, aut derisiculis sannis aspergat & exacerbet fratrem. Audi enim, quid dicat Parœmiastes; *Ne deriseris hominem in amaritudine animæ suæ:* Et, *qui deridet pauperem, exacerbat factorem eius.* Rursus: *Oculum eius qui deridet patrem, & qui inhonorat senectutem matris, effodient corui conuallium.* Malignos & obliquos, in vias obliquas mittet Deus. Rursum: *Qui deridet ciues suos, in demonstratione sensus erit: vir autem prudens tacet.* Iacobus admonẽs dicit:

Proximũ iudicat ac ridet, qui de suis peccatis & iudicio extremo non cogitat.

Matth. 5.

Eccl. 7.

Prou. 30.

Περὶ τοῦ μὴ καταγελᾶν.

Λόγος μζ΄.

ΤΟ καταγελᾶν, καὶ τὸ ἐξουθενεῖν, ζύγος μέν ἐστιν ἐνηλλαγμένον, ἀροτρεύει δὲ τὰ C ἄτοπα, καὶ θερίζει καρποὺς ζιζανιώδεις εἰς καῦσιν πυρός. τοῦτο δὲ ἡμῖν συμβαίνει, διὰ τὸ μὴ βλέπειν ἡμᾶς τὰς ἰδίας ἁμαρτίας, μηδὲ μεριμνᾶν περὶ αὐτῶν. μηδὲ ἔχειν ἐν νῷ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἐν ᾗ γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι παραστησόμεθα τῷ κριτῇ, ἕκαστος ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογούμενος, καὶ εὐθύνας εἰσπραττόμενος, οὐ μόνον τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ λόγων, καὶ ἐννοιῶν, καὶ κινήσεων. εἰ γὰρ τούτων ἀνεμιμνησκόμεθα ἁπάντων, οὐκ ἂν ἐγαυριῶμεν, καὶ ἐπαιρόμεθα κατὰ τῶν κρειττόνων ἡμῶν. οὐ χρὴ δέ, ἀδελφοί μου, Χριστιανοὺς ἡμᾶς ὄντας, οὕτως πολιτεύεσθαι, ὡς καὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα ἀναστάσεως· ἀλλὰ μᾶλλον ἀσκήσωμεν τὸ πένθος, τὸ μεμεστωμένον τῶν δακρύων, ἵνα ῥύσηται ἡμᾶς τῆς πικρᾶς κολάσεως. μακάριοι γὰρ οἱ πενθοῦντες νῦν, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. ὁ γὰρ πενθῶν τὰ οἰκεῖα κακά, οὐ καταγελᾷ, οὐδὲ μυκτηρίζει ἄλλον. ἀκούει γὰρ τοῦ παροιμιαστοῦ λέγοντος· μὴ καταγελάσῃς ἄνθρωπον ὄντα ἐν πικρίᾳ ψυχῆς αὐτοῦ. καί, ὁ καταγελῶν πτωχόν, παροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτόν. καὶ πάλιν, ὀφθαλμὸν καταγελῶντα πατρός, καὶ ἀτιμάζοντα γῆρας μητρός, ἐκκόψαισαν αὐτὸν κόρακες ἐκ τῶν φαράγγων· στρεβλοὺς γὰρ τοὺς σκολιοὺς σκολιὰς ὁδοὺς ἐξαποστέλλει ὁ Θεός. καὶ πάλιν, μυκτηρίζει πολίτας ἐνδεὴς φρενῶν· ἀνὴρ δὲ φρόνιμος, ἡσυχίαν ἄγει. ὁ δὲ Ἰάκωβος παραινῶν ἔλεγεν,

quis

τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας. καὶ ὁ Παῦλός φησιν, αἰσχρότης, ἢ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, ἃ οὐκ ἀνῆκεν, μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν. λυσιτελέστερον οὖν ἐστι μᾶλλον, καταγελᾶσθαι, ἢ καταγελᾶν· δίκαιοι γὰρ καταγελῶνται. παραδίδονται γὰρ εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν [καὶ ἀσεβῶν,] κατὰ τὸν Ἰώβ. καὶ ὁ ὑμνῳδός φησι, κατ' ἐμοῦ ἠδολέσχουν οἱ καθήμενοι ἐν πύλῃ, καὶ εἰς ἐμὲ ἔψαλλον οἱ πίνοντες οἶνον. καὶ οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ. φοβηθῶμεν οὖν τοῦ Κυρίου τὴν ἀπειλὴν λέγοντος, οὐαὶ οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι κλαύσετε, καὶ θρηνήσετε. ἀποσχώμεθα οὖν καὶ τοῦ καταγελᾶν τινος. ἀπὸ γὰρ ἀφοβίας Θεοῦ γίνεται τὸ καταγελᾶν· ἵνα μὴ ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς παρὰ τοῦ Κυρίου, ὑποκριτὰ ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου. καὶ πάλιν, ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προσφέρει τὸ πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας αὐτοῦ λαλεῖ τὸ στόμα. τῷ δὲ Χριστῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A *quis sapiens & sciens inter vos? ostendat per bonam conuersationem opera sua, in mansuetudine sapientiæ.* Paulus: *Turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas quæ ad rem non pertinent, ne nominentur quidem in vobis.* Ephes. 5. Multò igitur profuerit derideri te, quàm vnum aliquem vt ipse derideas: Iusti enim derisui ac ludibrio haberi solent, non item deridere: traduntur enim in manus peccatorum, iuxta beati Iob sententiam. Et melicus ille Concentor hymnorum: *Aduersum me loquebantur, qui sedebant in porta, & in me psallebant, qui bibebant vinum.* Psal. 68. Et: *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* B Domini itaque interminationem illam pio tremore accensi reuereamur, qua dicit: *Væ qui ridetis nunc, quia flebitis & lugebitis.* Neminem deinceps habeamus derisui. (Derisio enim proximi per hoc fit, quia abest Dei timor) ne audire contingat nos à Domino, *Hypocrita, eijce primùm trabem ex oculo tuo.* Et rursus: *Malus homo de malo thesauro cordis sui profert malum: ex abundantia enim cordis os loquitur.* Matth. 12. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

C

Περὶ τοῦ μὴ κατακρίνειν.
Λόγος μθ'.

Non temere condemnandum esse proximum.
Homilia XLIX.

Τὸ κατακρίνειν χεῖρον πάντων ἐστίν. οὓς γὰρ δοκοῦμεν ἡμεῖς κατακρίνειν, ἐκεῖνοι μὲν τὸ βάρος ἐλαφρικῶται, ἡμεῖς δὲ αὐτὸ αὐτὸν ἀντιφορτιζόμεθα, καὶ εὑρισκόμεθα ἑαυτοὺς κατακρίνοντες. πάσῃ οὖν σπουδῇ ἀγαπητοὶ φυλαξώμεθα τοῦ μὴ κατακρίνειν τινάς. οὐδὲ γὰρ ἡμῖν ἐστι μέγα, ἀνίατα νοσοῦντας, καὶ δυσίατα ἕλκη ἔχοντας, καὶ ὑποχρέους ὄντας ἡμᾶς μυρίων ὀφλημάτων, τὰ ἀλλότρια σφάλματα περιεργάζεσθαι, καὶ κατοπτεύειν. οὐ γὰρ καλὸν κατακρίνειν τὸν πόρνον, ἐὰν τοῦ λοιποῦ σωφρονήσῃ. καλὸν δὲ φυγεῖν τὴν πρᾶξιν, μὴ ψέγειν τὸν πράξαντα. ὁ εἰπὼν, οὐ φονεύσεις, εἶπεν, οὐ κατακρινεῖς. εἰ δὲ κατακρίνεις, σὺ τούτῳ κατακρίνῃ, δι' ὧν αὐτὸν κατακρίνεις. οὐ γὰρ ἡμῶν ἐστι τὸ κρῖναι, ἢ κατακρῖναι, ἀλλὰ μόνου Θεοῦ, καὶ μεγάλου κριτοῦ τοῦ ἐπισταμένου τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ τὰ κρυπτὰ πάθη τῆς φύσεως. τίς γὰρ καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν, ἢ τίς παρρησιάσεται, λέγων, καθαρός εἰμι ἀπὸ ἁμαρτιῶν; μὴ οὖν προπετῶς, καὶ ἀβασανίστως ἀπογινώσκωμεν τοὺς πταίοντας, κἂν εἰς αὐτὰ τὰ ἔσχατα τῆς κακίας ἀφίκωνται, κἂν ἔρημοι τῆς ἀρετῆς γένωνται,

Pronunciare in fratrem damnationis sententiam, nunquid non cętera suapte malignitate antegreditur? Nam quos sic temere condemnare videmur, adeò illos non grauamus, vt alleuemus magis, dum interim quæ illos vrgebat molem iudicij, in nosmet nostra temeritate reclinamus, & comperimur in nosipsos eam damnationis censuram detorquere. Omni itaque studio (dilectissimi) prouidendum nobis, D vt ne quem condemnemus. Quanto enim dedecore digni nos, qui cùm incurabili ex se morbo laboremus, cùm animas habeamus vlceribus nullo prope remedio sanandis miserè suggillatas; cùm simus debitis obnoxij, nulli explicandis, (tam multa sunt) aliena interim minutula errata excutimus curiosiùs, ac tota mentis acie contemplamur & exploramus? At ne fornicarium quidem debes E sententia percellere damnationis, is modò sibi imposterum temperet à fornicatione, & ad vitæ melioris se recipiat frugem. Operationē ipsā fornicationis bonū est vt vites; eū autē qui id admisit flagitij ne cōcerpas amarulētiùs. Qui enī dixit: *Nō occides:* vtiq. & illud dixit, *nō cōdenabis.* quòd si cōdēnas, iā per eadē iudicas per quæ & cōdēnas. Atqui neutiquā nostræ est sūctionis de salute vllius iudicio, vel condemnatione decernere: sed illius, & planè solius, qui intimos recessus cordis nostri clarissimè nouit, & retrusissima quæq; naturæ tonus intelligit perspectissimè. Quis porrò gloriabitur mundū se habere cor? aut, quis omni cum fiducia ausit dicere, *Mundus sum à peccatis?* Ne igitur sic temerè & inexpēsè, eorū qui peccāt, desperemus salutē, tametsi ad extremā vsque lineā prouecti iā sint malitiæ & improbitatis, etiā si tales omni virtutū destituātur præsidio,

Κατακρίνειν, vt apud Basilium & Damascenum. καταδικάζειν καὶ καταγινώσκειν, est definitè pronuntiare, vnum aliquē, nunquam mores mutaturū, aut damnatū iri: quod est eximia temeritatis, quum de nullius (dū viuit) desperādū correctione sit & salute.

Exemplo sunt Manasses & Latro ille pius vide præfationem: καρδιογνώστης enim est solus Deus.

Prou. 10.

& à se pudorem quàm longissimè ablegarint, A licèt naturæ istius conspicuæ elegantissimum quemque ordinem peruerterint, ac pudendis flagitiis corruperint. Par est enim credere, tales aliquando experrectos, & à graui quo premebantur, veterno excussos, ad Deum eructuros esse aciem mentis, & tanto propius se aduoluturos pedibus Domini, quanto se longiùs disiunxerant. Esto, quis labitur (non iam de anima loquor) quis quæso, est qui non vel lingua sua peccauit? Nos igitur quæ præscripsimus, hæc cogitemus attenti, nimirum proprios defectus vt lugeamus, lacrymarum aspergine obliteremus, B Deum precemur supplices, & per hæc, ab inueterata & cariosa peccatorum putredine nosipsos expurgemus: nec solùm, sed & alienæ compatiamur calamitati, atque indolescamus ex animo, eorum maximè qui nobis germanitate iunguntur, vel generis, vel fidei quæ in Christum est, eóque sunt concorpores. Per hæc sanè quis Dei possit sibi conciliare & emereri gratiam. Apostolus proinde per epistolam ait: *Tu quid iudicas fratrem tuum?* Aut etiam cum spernis fratrem tuum? *Omnes enim præsentabimur ante tribunal Christi, itaque rationem reddet suorum factorum vnusquisque Deo: ne igitur in posterum, inuicem iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, aut scandalum.* C Infert: *Propter quod inexcusabilis es, ô homo omnis qui iudicas: In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quæ iudicas. Scimus enim quia iudicium Dei est secundùm veritatem in eos qui talia agunt.* Rursus: *Scimus autem eum qui dixit, mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus:* quia iudicabit Dominus populum suum. (Iac. 4.) Haud aliter Iacobus, hæc colligit: *Vnus est legislator & index, qui potest saluare & perdere: tu autem quis es qui iudicas proximum?* Rursum Paulus: D *Tu quis es qui iudicas alienum seruum? suo Domino stat aut cadit: stabit autem; potens enim est Deus statuere illum.* Dominus bis concinit: *Nolite iudicare, vt non iudicemini, nolite condemnare, vt non condemnemini.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

καὶ ἀποχωρισθῶσι μακρότερον, κἂν πᾶσαν, κατὰ τὸ φαινόμενον, ἐξαφανίσωσι τὴν κατὰ φύσιν καλλίστην κατάστασιν. εἰκὸς γὰρ τοὺς τοιούτους ποτὲ ἐξυπνισθέντας πρὸς Θεὸν ἀναβλέψαι, καὶ τοσοῦτον γενέσθαι ἐγγὺς τῶν ποδῶν τοῦ Κυρίου, ὅσον μακρότερον ἀπέσχον. ἔστιν γοῦν ὁ ὀλισθαίνων λόγῳ, καὶ οὐκ ἀπὸ ψυχῆς· τίς δέ ἐστιν ὃς οὐχ ἥμαρτεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ; ἡμεῖς οὖν ἃ προσετάχθημεν, ταῦτα διαφυλάξωμεν, τουτέστιν, τοῦ πενθεῖν καὶ κλαίειν τὰ ἑαυτῶν ἐλαττώματα, καὶ δέεσθαι τοῦ Θεοῦ καθαρεῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς σαπρίας ἡμῶν, καὶ συμπάσχειν καὶ συναλγεῖν τοῖς ὁμογενέσι, καὶ συσσώμοις, καὶ ὁμοπίστοις. ἐν τούτοις γὰρ εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. ἐπιστέλλει δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος, λέγων, σὺ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου, ἢ καὶ σὺ τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ. ἄρα οὖν ἕκαστος περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ. μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ εἰς σκάνδαλον. καὶ ἐπιφέρει, διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων· ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν γὰρ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ ἐστι κατὰ ἀλήθειαν, ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας. καὶ αὖθις, οἴδαμεν δὲ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις. ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος. καὶ, ὅτι, κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ ὁ Ἰάκωβος ταῦτα ἐπιλέγει, εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης καὶ κριτὴς, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι· σὺ δὲ τίς ὁ κρίνων τὸν πλησίον; καὶ πάλιν ὁ Παῦλος, σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει. σταθήσεται δέ. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς στῆσαι αὐτόν. καὶ ὁ Κύριος, μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κατακριθῆτε, καὶ μὴ καταδικάζετε, ἵνα μὴ καταδικασθῆτε. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Nemini dandum esse scandalum.

HOMILIA X.

Περὶ τοῦ μὴ σκανδαλίζειν.

Λόγος ι'.

OMNI custodia (fratres) nosipsos conseruemus, atque aduigilemus, ne cui demus E vllam scandali siue offendiculi occasionem, liberi vt simus atque immunes miserrimæ illius calamitatis, quam talibus apprecati sunt cum Prophetæ tum Apostoli: Nec solùm, sed & Dominus noster Iesus Christus. (Abac. 2.) Primus se offert Propheta Abacuc: *Væ* (ait) *qui potat proximum suum euersione dolosa.* (Eccl. 25.) Ecclesiastes item: *Qui fodit foueam proximo suo, incidet in eam.* (Prou. 27) Et: *Qui voluit lapidem, super se voluit.* Et: *Qui demolitur sepem, mordebit eum coluber.* (Eccl. 10.) Parœmiastes: *Circumcide abs te os prauum,*

ΠΑΣΗ φυλακῇ τηρήσωμεν ἑαυτοὺς, ἀδελφοὶ, τοῦ μὴ δοῦναι ἀφορμὴν σκανδάλου, ἢ προσκόμματός τινι, ἵνα ῥυσθῶμεν τοῦ ταλανισμοῦ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ δεσπότου ἡμῶν, καὶ φιλανθρώπου Χριστοῦ. πρῶτον γοῦν ὁ προφήτης Ἀββακούμ· οὐαὶ φησὶν ὁ ποτίζων τὸν πλησίον αὐτοῦ ἀνατροπῇ θολερᾷ. καὶ ὁ Ἐκκλησιαστὴς, ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν. καὶ ὁ κυλίων λίθον, ἐφ' ἑαυτὸν κυλίει. καὶ καθαιροῦντα φραγμὸν, δήξεται αὐτὸν ὄφις. καὶ ὁ παροιμιαστὴς, περίελε ἀπὸ σοῦ σκολιὸν στόμα·

καὶ ἄδικα χείλη μακρὰν ἀπὸ σοῦ ποίησον, ὅτι ἐνώπιόν εἰσι τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν, ὁδοὶ ἀνδρός. ὁ δὲ ἀπόστολος Ἑβραίοις, γῆ γάρ φησιν, ἡ πιοῦσα πολλάκις τὸν ἐπ' αὐτῆς ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς· ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. Ταῦτα περὶ τοῦ εἰς πίστιν σκανδάλου διελέγετο πρὸς αὐτοὺς, ὡς δεξαμένοις μὲν τὴν σπορὰν τοῦ λόγου, ἀκανθώδεσιν δὲ λογισμοῖς συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ μὴ καρποφοροῦσι. Ῥωμαίοις δέ φησιν, παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας, καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι, οὐ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. καὶ πάλιν, βλέπετε μήπως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν· ἐὰν γάρ φησιν, ἴδῃ σε τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ, ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται, εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἐπάγει, ἀπόλλυται γὰρ ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν· οὕτως δὲ αὐτῶν τύπτοντες τὴν συνείδησιν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. καὶ αὖθις· ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ; ὁ δὲ Κύριος ἀπεφήνατο λέγων· ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. καὶ ἐπιφέρει, ὁρᾶτε, μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν, ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου. καὶ αὖθις, οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· δεῖ γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. δοξάσωμεν οὖν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Περὶ τοῦ μὴ ὀνειδίζειν, ἀλλὰ μᾶλλον, ὀνειδίζεσθαι. Λόγος να'.

Ὁ ὀνειδίζων τὸν πλησίον ἔν τινι πλημμελήματι, τοῖς αὐτοῖς δικτύοις περιπλακήσεται. ὁ γὰρ ἀπείρανθρωπος τοῦτο καὶ θεῖον· ἐγκαταλιμπάνεται γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ ἀσυμπαθὲς καὶ τὴν ἔπαρσιν. καὶ εἰς τὸ αὐτὸ πταῖσμα περιπίπτει, εἰ μὴ διὰ μετανοίας ἐξιλεώσηται τὸν Θεόν, ἐξομολογούμενος τὸ πταῖσμα αὐτοῦ. ὁ δὲ ὀνειδισθεὶς, ἐὰν ἀταράχως καὶ εὐχαρίστως δέξηται τὸν ὀνειδισμὸν, λογιζόμενος ἑαυτὸν ὑπεύθυνον εἶναι τοῦ ὀνειδισμοῦ,

& labia iniqua longè fac à te, quia coram oculis Dei sunt viæ viri. Apostolus quoque ad Hebræos ait: *Terra enim sæpè bibens imbrem super se venientem, & pariens herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo: proferens autem spinas & tribulos, reproba & maledictioni proxima est, cuius finis in combustionem.* Hebr. 6. Hæc planè disserebat istis de scandalo, quo fidei acceptæ segetem premebant, qui semen quidem verbis acceperant, sed illud spinarum instar aculeatis cogitationibus præfocabant, nihil proinde proferentes frugis bonæ. Idem & Romanis: *Obsecro igitur vos (fratres) vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula faciunt, præter doctrinam quam vos didicistis: & declinate ab eis: tales enim Domino nostro Iesu Christo non seruiunt, sed suo ventri, & per suauem sermonem & benedictionem seducunt corda innocentium.* Rom. 16. Iterum: *Videte ne fortè potestas vestra offendiculum fiat infirmis: si quis enim viderit te qui habes scientiam, in idolio recumbentem, nunquid conscientia ipsius cùm sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta?* 1. Cor. 8. Inducit: *Et peribit infirmus frater, in tua scientia, pro quo Christus mortuus est: atque ita ipsorum percutientes conscientiam, in Christum peccatis.* Rursus: *Vt quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quòd gratias ago?* Dominus porrò aduersùs tales pronunciauit, dicens: *Qui scandalizauerit vnum ex his pusillis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius & demergatur in profundum maris;* Matth. 18. potius quam scandalizet vnum ex paruulis istis. Et addit: *videte ne scandalizetis vnum ex paruulis istis: Dico vobis quia Angeli eorum in cœlis vident faciem Patris mei.* Rursus: *Væ mundo, à scandalis.* Et: *Verumtamen væ homini illi per quem scandalum venit.* Benignum & clementem Deum nostrum addecet gloria in sæcula Amen.

Vt neminem afficias probro aut dedecore, magis autem optes affici.

Homilia LI.

Qvi contumeliosus in proximum opprobrat quidpiam delictis suis ipse, quæ alteri intexuit & adornauit, irretietur retibus. Iure quidem. *Quod enim seminat quis, hoc & metet.* Is siquidem medio in discrimine destituitur Dei præsidio, quòd per elationẽ mentis adeò nõ indolescit calamitati alienę, vt etiam inclemẽter insultet: is vt plurimùm in eandẽ ruinã nec semel prolabetur, ni erratũ suũ cõfessus, per pœnitentiã Deũ sibi conciliet & reddat propitiũ. Ille verò in quem intortum est contumeliosius opprobrium, si quidem eam contumeliam imperturbato animo exceperit & cum gratiarũ actione,

per eam humiliationem diuina ope protegitur, ne in eadem iam victus reuoluatur peccata. Contumelia enim hominis cordi afflictiuam tribulationem adfert; at æquo animo sustinenti author est eidem munditiæ & puritatis. Sed & quantò quis pro Christi veritate exceperit insigniorem obiectæ confusionis ignominiam, tantò is vberiorem gloriam promerebitur. Audiet & illud ab animarum nostrarum principe medico: *Ecce sanus factus es, iam ampliùs noli peccare.* Vnus proinde inter sapientes dicit: *Ne exprobres homini auertenti se à peccato*: quin potiùs prouide bona coram Deo & hominibus. Cor igitur nostrum (charissimi) solidè firmemus & communiamus, ne se occupet explorandis aliorum peccatis, neu cuiquam opprobrium intendat, aut contumeliam, ne nos merito nostro audire contingat à beato Dauide, *Filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Amici quoque beati Iob exprobratoriè dicebant, *Vbi est domus principis?* Rursus: *Quid enim si tu morieris: erit ne subcœlestis hæc plaga inhabitabilis?* Sed & Eliphax aliquanto priùs ait: *Nunquid non militia tua multa? Innumerabilia sunt peccata tua: Pignorabas à fratribus tuis frustrà, vestimentum verò nudorum abstulisti: at ne aquæ quidem poculo refocillasti sitientes, sed & esurientes priuasti frustulo panis: Viduas emisisti vacuas, pupillos verò afflixisti: Itaque laquei circumdederunt te.* Et hæc quidem commenti adornato mendacio, iusto isti contumeliosiùs opprobrabant, non quòd illum odissent, sed vt asperitate verborum humiliarent alioqui humillimum: Illi etenim, beato viro affines erant. Nam Eliphaz frater patris Iob erat primus. Attamen iustus hic contorta in se contumeliæ spicula omnia generoso pectore ferebat, & quidem tali plaga inclementer cùm esset saucius. Quin & hos suos exprobratores conciliabat Deo, & repropitiabat, quod vtique non contigisset, nisi preces intercessissent admirabilis huius Iob. Iam quando iuxta Scripturam, *Homo improperans verbis improperij, omnibus diebus suis non erudietur*: & nos igitur Christiani, rectâ per sanctorum callem incedentes dicamus: *Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi sustinuissem vtique, & si is qui me oderat, super me magna loquutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo.* Et: *Tota die exprobrabant mihi inimici, & qui laudabant me, aduersum me iurabant: Ego autem tanquam surdus non audiebam.* Ait autem & beatus Petrus, *Si reprobamini in nomine Domini, beati, quoniam quod est honoris & virtutis, & qui est Dei spiritus, super vos requiescit.* Et Apostolus: *In hoc enim & laboramus & maledicimur, quia speramus in Deo viuo, qui saluator est omnium hominum, maximè fidelium.* Sed & Dominum à cruce pendentem qui præteribant, blasphemabant,

Iob.5.
Eccl.8.
Psalm.56.
Iob 22.
Amici Iob non malè affecti in eum. Eliphaz erat patruus Iob.
Matth.27.

διὰ τὴν ταπείνωσιν αὐτοῦ ὁ Θεὸς σκεπάζει αὐτόν, τοῦ μηκέτι ἐν τοῖς αὐτοῖς ἡττᾶσθαι ἁμαρτήμασιν. ὀνειδισμὸς γὰρ ἀνθρώπου, θλίψιν μὲν παρέχει τῇ καρδίᾳ, ἁγνείας δὲ αἴτιος γίνεται τῷ ὑπομένοντι. καὶ ὅσον μὲν ἄν τις ὑπὲρ ἀληθείας Χριστοῦ καταδέξηται ὄνειδος, πολυπλασίως ὑπὸ πλήθους δοξασθήσεται, καὶ ἀκούσεται παρὰ τοῦ ἰατροῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἴδε, ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε. λέγει δὲ καί τις σοφός· μὴ ὀνείδιζε ἄνθρωπον ἀποστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας, ἀλλὰ μᾶλλον προνοοῦ καλὰ ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἀνθρώπων. B τηρήσωμεν οὖν, ἀγαπητοί, τὴν καρδίαν ἡμῶν ἐρηρεισμένην, τοῦ μὴ προσέχειν ἀλλοτρίοις πταίσμασιν, καὶ ὀνειδίζειν, ἵνα μὴ ἀκούσωμεν παρὰ τοῦ Δαβίδ, υἱοὶ ἀνθρώπων, οἱ ὀδόντες αὐτῶν, ὅπλα καὶ βέλη καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν, μάχαιρα ὀξεῖα. καὶ γὰρ τοῦ Ἰὼβ οἱ φίλοι ὀνειδίζοντες αὐτὸν ἔλεγον, ποῦ ἐστιν οἶκος ἄρχοντος; καὶ πάλιν, τί γὰρ ἐὰν σὺ ἀποθάνῃς, ἀοίκητος ἡ ὑπ᾽ οὐρανόν; ὁ δὲ Ἐλιφὰζ προέτερον φησίν, οὐχὶ ἡ κακία σου ἐστὶ πολλή; ἀναρίθμητοι δέ εἰσιν αἱ ἁμαρτίαι σου, ἐνεχύραζες δὲ τοὺς ἀδελφούς σου διὰ C κενῆς. ἀμφίασιν δὲ γυμνῶν ἀφείλου· οὐδὲ ὕδωρ διψῶντας ἐπότισας, ἀλλὰ πεινώντων ἐστέρησας ψωμόν· χήρας δὲ ἐξαπέστειλας κενάς· ὀρφανοὺς δὲ ἐκάκωσας. τοιγαροῦν ἐκύκλωσάν σε παγίδες. ταῦτα μὲν ψευδηγοροῦντες ὠνείδιζον αὐτόν· οὐ διὰ μῖσος δὲ, ἀλλὰ διὰ τὸ ταπεινωθῆναι αὐτὸν τοῖς ῥήμασιν. ἦν γὰρ γνώριμος αὐτῶν· ὁ γὰρ Ἐλιφὰζ ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἦν [illegible]· πλὴν ὁ δίκαιος πάντα ἔφερεν γενναίως· καίτοιγε ἐν τοιαύτῃ πληγῇ ὤν, καὶ ὀνειδιζόμενος ὑπ᾽ αὐτῶν ἐξιλεοῦτο τὸν Θεόν· καὶ εἰ μὴ διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ Ἰώβ, D ἀπώλεσεν ἂν αὐτοὺς ὁ Θεός. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Ἰώβ. ἐπεὶ καὶ ἄνθρωπος συνεθιζόμενος λόγοις ὀνειδισμοῦ, ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ οὐ μὴ παιδευθῇ, κατὰ τὴν γραφήν. ἡμεῖς οὖν ὡς Χριστιανοὶ τῇ ὁδῷ τῶν ἁγίων βαδίζοντες εἴπωμεν, ὅτι εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνείδισέ με, ὑπήνεγκα ἄν. καὶ εἰ ὁ μισῶν με, ἐπ᾽ ἐμὲ ἐμεγαλορρημόνησεν, ἐκρύβην ἂν ἀπ᾽ αὐτοῦ. καὶ τό, ὅλην τὴν ἡμέραν ὠνείδιζόν με οἱ ἐχθροί μου· καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με, κατ᾽ ἐμοῦ ὤμνυον. ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον. φησὶ δὲ καὶ ὁ μακάριος Πέτρος· εἰ ὀνειδίζεσθε E ἐν ὀνόματι Κυρίου, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ πνεῦμα ἐφ᾽ ὑμᾶς ἀναπέπαυται. καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν, καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι· ὅς ἐστιν πατὴρ πάντων ἡμῶν, μάλιστα δὲ πιστῶν. καὶ τὸν Κύριον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν,

κινοῦντες τὰς κεφαλάς. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν γραμματέων ἐμπαίζοντες ἔλεγον, ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι; τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ συσταυρωθέντες ὠνείδιζον αὐτόν. ὁ δὲ μακρόθυμος Κύριος, τὸ ἐναντίον, ὑπὲρ αὐτῶν ἐξιλεοῦτο τὸν πατέρα· καὶ ἔλεγεν, πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν· οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν. καὶ πρὸ τούτου, θαρσοποιῶν τοὺς μαθητάς, ἔλεγεν, μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ᾽ ὑμῶν, ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A mouentes capita: nec secus Principes sacerdotum cum scribis illudebant dicentes, *Alios saluos fecit, non potest se saluare. Idem* prorsùs & latrones qui cum ipso crucifixi erant, improperabant ei. Longanimis Dominus ex contrario pro istis sic impiis repropitiabat Patrem, & dicebat: *Pater ignosce illis peccatum, non enim sciunt quid faciunt.* Quid aliquantò priùs, nonnihil iniiciens discipulis audaciæ, dicebat? *Beati eritis cùm exprobrauerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne verbum aduersum vos, mentientes: gaudete & exultate, quia merces vestra multa est in cœlis.* Ipsi gloria in sæcula. Amen. Matth. 5. B

Περὶ τοῦ μὴ ἀνταποδοῦναι κακόν.

Λόγος νβ΄.

ΠΡΩΗΝ μὲν περὶ τοῦ μὴ ὀνειδίζειν, ἀλλ᾽ ὀνειδίζεσθαι, ὀλίγα διαλαβόντες, νῦν περὶ τοῦ μὴ ἀνταποδοῦναι κακίαν, τὸν λόγον μετενέγκωμεν. εἰ οὖν βουλόμεθα συγκληρονόμοι Χριστοῦ εἶναι, ἐφάμιλλοι γενώμεθα τοῖς τοῦ Χριστοῦ φιλοτάτοις. μιμησώμεθα τὸ πρᾶον τοῦ Δαβίδ, ὅπως καὶ ἡμεῖς ἀκούσωμεν παρὰ τοῦ Θεοῦ, εὗρον ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου. εὗρον γάρ φησιν ὁ ὑπεράγαθος καὶ φιλάγαθος, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου, περὶ τοῦ ἀμνησικάκου Δαβίδ, καὶ περὶ ἐχθροὺς ἀγαθοῦ. καὶ ἡμεῖς οὖν μὴ ποιήσωμέν τι πρὸς ἄμυναν ἀδελφοῦ κατηδικηκότος ἡμᾶς, ἵνα μὴ ἀπάντα ἡμῖν σκολιὰ γένηται ἐν καιρῷ προσευχῆς. ὁ νόμος παρακελεύεται προσνοεῖν τὸ ὑποζύγιον τοῦ ἐχθροῦ· καὶ ὁ Ἰώβ, ὡς ἐχόμενος ἀπὸ κακίας παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐμαρτυρεῖτο. καὶ ὁ Ἰωσήφ, τοὺς ἐπιβούλους ἀδελφοὺς οὐκ ἠμύνατο. καὶ Ἄβελ ἁπλῶς καὶ ἀνυπόπτως συνεπορεύετο τῷ ἀδελφοκτόνῳ Κάϊν. καὶ πάντως ἁπλῶς διακηρύττει ἡ θεολογία τοὺς ἐν ἀκακίᾳ πολιτευομένους ἁγίους. φησὶν δέ τις, ὃς ἀνταποδίδωσιν κακὸν, ἀντὶ ἀγαθῶν, οὐ κινηθήσεται κακὰ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ. καὶ πάλιν, ὁ βαλὼν λίθον εἰς ὕψος, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τὴν ἑαυτοῦ βάλλει. καὶ ὁ ὀρύσσων τῷ πλησίῳ βόθρον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν. καὶ ὁ ἱστῶν παγίδα, ἁλώσεται ἐν αὐτῇ. καὶ ποιοῦντι πονηρὰ, ἐπ᾽ αὐτὸν κυλισθήσεται. ὁ δὲ Ἱερεμίας, ἐντυγχάνων τῷ Θεῷ, κατὰ τὸν Ἰσραὴλ λέγει· εἰ ἀνταποδίδοται ἀντὶ ἀγαθῶν κακὰ, μνήσθητι ὡς ἐλάλησα ὑπὲρ αὐτῶν ἀγαθά. οὕτως ὁ δίκαιος, νυκτός τε καὶ ἡμέρας ὑπὲρ αὐτῶν τὸν Θεὸν ἐξιλεοῦτο.

Quòd malum malo retaliandum non sit.

HOMILIA LII.

PAVLO quidem priùs de eo quòd nemini ingerendum sit improperium, sed ingestum tolerandum æquanimiter, nonnihil disseruimus: nunc nobis est sermo aliò transcribendus, nempe vt doceamus non conuenire C Christiano, malum vt repenset, aut retaliet mala. Sanè Christi cohæredes si esse cupimus, magnopere nobis est contendendũ perquam similes vt inueniamur sanctis Christo charissimis. Id fiet, si mansueti Dauidis imitabimur lenitatem, vt & nos quiddam assimile audire à Deo promereamur, quod & de ipso Dauide pronuntiauit, viro iniuriarum immemore prorsus, & erga inimicos perquam benigno, nimirum illud: *Inueni virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* Et nos igitur tanti Herois prouocati exemplo, nonnihil auxilij prꝍstemus ac suf-
D fragemur fratri, à quo qualicunque iniuria pul- Exod. 23.
sati sumus: ne vel tempore orationis postulatio *Ipsissimis verbis eadẽ prorsus Dionysii Areop. epistola 8.*
omnis nostra repudietur, resque abeat in diuersum quam petimus. Iubet lex subiugale animal inimici (si fors labi contingat) vt proinde subleues. Iob testimonium à Deo reportare promeruit, quòd suam adhuc retineret ac tueretur innocentiam. Ioseph de fratribus nullam expetiuit vltionẽ, quos alioqui vitæ insidiatores suæ fuerat passus. Abel amabili simplicitate præditus nec vllius suspicax in se iniuriæ, simul cum fratricida cõcessit in agrũ. In genere, quotquot sanctos diuinæ concelebrant literꝍ, eos astruũt
E per innocentiæ callem vitam instituisse suam. Sed & vnus aliquis ait: *Qui reddiderit mala pro bonis, non mouebuntur mala de domo eius.* Iterum: *Qui iacit lapidem in altum, in suum caput iacit.* Et: *Qui fodit foueam proximo, incidet in eam.* Et: *Qui statuit laqueum, capietur in eo, & qui facit mala, in eum deoluentur.* Hieremias quoque Deum interpellans aduersus Israël dicit: *Si redduntur pro bonis mala, recordare, quanta locutus sim pro eis bona.* Adeò iustus hic, perdius Hier. 18.
& pernox istis sic ingratis exorabilem Dei clementiam studebat conciliare, & flectere iram:

vnde & semel & secundò diuina voce accepit responsum, *Noli orare pro eis, non enim exaudiam te.* Ecquid tandem excepit dignæ retributionis? vtrique tam bene de se merentem demiserunt in lacum fœtulentum ac cœnosum madidum. Hæc perpetuò Iudæos comitata est malè grata strenuitas, sic se fortes præstiterunt.
Gen.50. Ioseph præterea adeò nihil interminatus est vltricis vindictæ fratribus, vt vnumquemque complexus seorsim, colla illorum oppleuerit
Psalm.7. lacrymis: tanta erga illos liquescebat charitate Sed & dicebat: *Nolite timere, ego pascam vos* Quid proinde postularit Dauid à Deo, expendendum nunc: *Domine Deus meus, si feci istud* (ait) *si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam vtique ab inimicis meis inanis.* Petrus item admonens ait, *Non reddentes malum pro malo, aut maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis:* Pau-
i.Thess.5. lus etiamnum: *videte ne quis malum pro malo reddat, sed semper quod bonum est, sectemini & in inuicem & in omnes.* Rursum: *Noli vinci à malo,*
Matth.5. *sed vince in bono malum.* Quid Dominus? *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, benedicite maledicentibus vobis: quicunque percusserit te in dexteram maxillam: præbe ei & alteram, & ei qui vult tecum contendere in iudicio, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium tuum.* Et: *Si quis angariauerit te milliare vnum, vade cum eo & alia duo.* Et: *Estote misericordes & perfecti, sicut Pater vester cælestis.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

A ὅτε καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἤκουσε παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι μὴ ἀξίου ὑπὲρ αὐτῶν, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου. αὐτοὶ δὲ ἀντημείψαντο αὐτόν, χαλάσαντες αὐτὸν ἐν τῷ βορβόρῳ τοῦ λάκκου. τοιαῦτα γὰρ ἀεὶ τῶν Ἰουδαίων τὰ ἀνδραγαθήματα. καὶ Ἰωσὴφ δὲ, οὐ μόνον οὐκ ἠμύνατο τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔκλαυσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν ἐξ ἀγάπης πολλῆς· καὶ ἔλεγεν, μὴ φοβεῖσθε, ἐγὼ διαθρέψω ὑμᾶς. ἴδωμεν τί καὶ ὁ Δαβὶδ ἐντυγχάνει τῷ Θεῷ· Κύριε ὁ Θεός μου, φησιν, εἰ ἐποίησα τοῦτο, εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χερσί μου,
B εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά, ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός. ὁ δὲ Πέτρος παραινῶν λέγει· μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας· τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. καὶ ὁ Παῦλος, ὁρᾶτε, φησιν, μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. καὶ αὖθις· μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. ὁ δὲ Κύριος, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχ-
C θροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς. καὶ ὅστις σε ῥαπίσει εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιόν σου. καὶ εἴ τις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. καὶ γίνεσθε οἰκτίρμονες καὶ τέλειοι ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

De memoria acceptæ iniuriæ.

HOMILIA LIII.

ABSOLVTO vtcumque sermone, de eo quòd pro malo neutiquam rependendum sit malum, ad eum trascendamus, qui est de memoria acceptæ iniuriæ. Non modò (fratres) non debemus meminisse vllius mali à contribulibus aut affinitate propinquis accepti: sed ex diuerso cuncti veniunt Christiana longanimitate tolerandi, ac mali nostra sunt subleuandi benignitate: nec vtcumque, verùm erga tales nostræ conduplicemus argumenta liberalitatis, vt vel piorum operum efficacia nosipsos declaremus ingenuos Christi esse discipulos: Ipse enim Christus in malos atque inutiles suam effundit benignitatem. Ad eum modum pia contentione imitari Dominum debemus, quatenus sinunt viriculæ nostræ. Sanè si qua incessit cupido obtinendæ aliquando beatitudinis, eius necesse sit iram vt arceamus, non ab opere solùm, sed nec in mentis domicilium sinamus alicunde irrepere. Neque enim tanti est in ipso incandescentis iræ articulo frænare os, nec vllum depromere verbũ concepti furoris index:

Περὶ τοῦ μὴ μνησικακεῖν.

D

Λόγος νγ'.

ΤΟΝ περὶ τοῦ μὴ ἀνταποδοῦναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, λόγον τελέσαντες, μετέλθωμεν καὶ εἰς τὸν τῆς μνησικακίας. οὐ μόνον γὰρ, ἀδελφοί, οὐκ ὀφείλομεν μνησικακεῖν τοῖς ὁμογενέσι καὶ ὁμογάμβροις, ἀλλὰ τοὐναντίον, Χριστιανικῶς φερόμενοι, καὶ τοὺς κακοὺς ἀγαθύνοντες, καὶ ἐφαπλοῦντες ἐπ' αὐτοὺς πολλὴν ἀγαθότητα, καὶ ἐπιδεικνύντες διὰ τῶν ἔργων ἑαυτοὺς ἀληθινοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ,
E ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀχαρίστους. οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν, ἐν ἅπασι, κατὰ τὸ δυνατὸν ἡμῖν, μιμήσασθαι τὸν Κύριον ἡμῶν. εἰ τοίνυν ἐπιθυμοῦμεν τοῦ μακαρισμοῦ αὐτοῦ, οὐ μόνον τὴν κατ' ἐνέργειαν ὀργὴν κωλῦσαι ὀφείλομεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ διάνοιαν. οὔτε γὰρ τοσοῦτόν ἐστι τὸ κρατεῖν τοῦ στόματος ἐν καιρῷ θυμοῦ, καὶ μὴ ἐκφέρειν ῥήματα μανιώδη·

ὅσον δὲ καθαρίζειν τὴν καρδίαν ἀπὸ μνησικακίας, καὶ μὴ ἀναστρέφειν ἐν τῇ διανοίᾳ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ πονηροὺς λογισμούς. τὰς ῥίζας γὰρ τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκόπτεσθαι παραγγέλλει ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία. τῆς ῥίζης γὰρ ἐκκοπείσης τοῦ θυμοῦ ἀπὸ τῆς καρδίας, οὔτε μῖσος, οὔτε φθόνος εἰς ἔργον προαχθήσεται. ὥσπερ οὖν σκιάζει ἥλιον ὑποδραμὸν νέφος, οὕτως νοῦν λογισμὸς μνησικακίας. ἐν μνησικάκῳ γὰρ ψυχῇ ἀλώπεκες κατασκηνώσουσι, καὶ ἐν τεταραγμένῃ καρδίᾳ θηρία φωλεύσουσιν. καὶ ὥσπερ ἀνὴρ σεμνὸς καταγώγιον αἰσχρὸν φεύγει, οὕτως καὶ ὁ Θεός, μνησίκακον καρδίαν· καὶ ὃν τρόπον καπνὸς ταράσσει ὀφθαλμούς, οὕτως μνησίκακος ἐν καιρῷ προσευχῆς. ἀκούσωμεν οὖν τί ἐντέλλεται ἡμῖν δι᾽ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν δούλων αὐτοῦ ὁ Κύριος. τοιγαροῦν διαμαρτύρεται ἡμῖν ὁ προφήτης Ζαχαρίας, λέγων, κακίαν ἕκαστος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μὴ μνησικακείτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· ἕκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ μὴ λογιζέσθω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. καὶ ἄλλος, ὃς μνησικακεῖ, παράνομος. καὶ πάλιν, ὁ κρύπτων ἔχθρας, συνίστησι δόλον. ἐν παντὶ ἀδικήματι μὴ μνησικακήσῃς τὸν πλησίον· ἀλλ᾽ ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, τρέφε αὐτόν· καὶ ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν. καὶ πάλιν, ἄφες τὸ ἀδίκημα τῷ πλησίῳ σου. καὶ τότε δεηθέντος σου αἱ ἁμαρτίαι σου λυθήσονται. καὶ ἐπάγει, ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ συντηρεῖ ὀργήν, καὶ παρὰ Θεοῦ ζητεῖ ἴασιν· αὐτὸς σὰρξ ὤν, διατηρεῖ μῆνιν, καὶ τίς ἐξιλάσεται τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ; καὶ ἐπιφέρει· μνήσθητι τὰ ἔσχατά σου, καὶ παῦσαι ἐχθραίνων. καὶ αὖθις, ἀπόσχου ἀπὸ μάχης, καὶ ἐλαττώσεις ἁμαρτίας. καὶ ὁ παροιμιαστής, φόβος Κυρίου, μισεῖ κακίαν, ὕβριν τε καὶ ὑπερηφανίαν, καὶ ὁδοὺς πονηρῶν. καὶ πάλιν, μὴ εἴπῃς, ὃν τρόπον ἐχρήσατό μοι, χρήσομαι αὐτῷ· ἤ, τίσομαι αὐτόν, ἅ με ἠδίκησεν. καὶ αὖθις, μὴ εἴπῃς, τίσομαι τὸν ἐχθρόν μου· ἀλλ᾽ ὑπομεῖνον τὸν Κύριον ἵνα σοι βοηθήσῃ. ἐν ὁδοῖς γὰρ δικαιοσύνης ζωή, ὁδοὶ δὲ μνησικάκων εἰς θάνατον. καὶ ὁ Ἰάκωβος· ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν ῥυπαρίαν, καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πρᾳότητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. ὁ δὲ Παῦλος, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσί, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε. φύγωμεν οὖν, ἀδελφοί, τὸ ὀλέθριον πάθος τῆς μνησικακίας, ἵνα μὴ ἀπαλλοτριώσῃ ἡμᾶς τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας· οὐ γὰρ τολμήσει τις νοσῶν τοῦτο τὸ νόσημα τῆς μνησικακίας, παραστῆναι τῷ Θεῷ ἐν καθαρᾷ προσευχῇ.

A quanti est expurgare cor ab omni acceptæ iniuriæ inamœna & insuaui memoria, vt ne tecùm aduersus fratrem quidpiam malignæ cogitationis tacita mente obuerses. Siquidem Euangelica doctrina cumprimis iubet ab radice peccata exscindi. Iræ enim radicem prorsus à corde si excideris, iam non odium erit, non inuidia ad opus vsque progredietur. Itaque vt radiosissimum solis iubar subtercurrens obumbrat & occulit nubes, ita & menti nostræ vel sola acceptæ iniuriæ cogitatio densam oppandit caliginem. In anima enim sic tenaci iniuriarum insidiosæ vulpes sinum sibi figunt atque exædificant vmbratile B tabernaculum, inque eiusmodi corde turbulento, tanquam in spelæis retrusissimis delitescunt feræ immanes. Vt quisque casti pudoris amantissimus, longissimè se submouet ab obscœno & infami diuerticulo meretricum, ita quoque Deus cor auersatur & defugit eius qui fixius memoria tenet irrogatam sibi iniuriam. Quemadmodum fumus obturbat & circumfundit quamlibet perspicacem aciem oculorum, sic & orationis tempore memoria contumeliæ mentem sua intemperie exagitat. Quid itaque faciendum nobis præscribat Dominus, per se suosque C seruos, intenta percipiamus aure. In primis suo testimonio præscriptam confirmat sententiam Zacharias Propheta: *Malitiam* (inquit) *ne meminerit vnusquisque aduersus proximum suum in cordibus vestris.* Alius eôdem respicit: *Vnusquisque malitiam proximi sui ne cogitetis in cordibus vestris.* Rursus: *Qui meminit iniuriæ, iniquus.* Iterum: *Qui occultat inimicitiam, concinnat dolum: In omni iniustitia, ne sis memor iniuriæ proximi:* sed, *Si esurierit frater tuus, ciba illum: si sitit, potum da ei.* Et: *Dimitte iniuriam proximo, & tunc deprecante te, peccata tua soluentur.* Inducit: *Homo homini conseruat iram, & à Deo quærit medelam? Talis caro cùm sit, reseruat iram: & quis propitiabit peccata illius?* Infert: *Memento nouissimorum, & desine inimicari, abstine à lite, & minues peccata.* Parœmiastes, *Timor Domini odit malitiam, contumeliam, superbiam, & vias prauorum.* Rursus: *Ne dixeris, quomodo fecit mihi, faciam ei quæ mihi fecit iniustè.* Et, *Ne dixeris, vindicabo me de inimico meo: sed sustine Dominum, vt tibi auxilietur: In vijs enim iustitiæ, vita: viæ* E *autem renunniscentium iniuriæ, ad mortem.* Iacobus: *Deponentes igitur omnem immunditiam & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum quod potest saluare animas vestras.* Paulus item: *Nolite pueri effici sensibus, sed innocentia paruuli estote.* Hæc itaque perniciosa perturbatio, memoriæ nempe retentricis iniuriarum, nobis (fratres) magnopere vitanda est, vt ne nos à fiducia abalienet quam erga Deum habemus. Neque enim qui hoc ægrotet genere morbi, Deo se ausit præsentare cum sinceritate orationis, nec enim potest.

Contumelia memoria inter orandum, vexat mentem.

Eccl.10.

Eccl.28.

Prou.8.

Prou.20.& 24

Iacob.1.

1.Cor.14.

Matth.5. Dominico etenim illo præcepto reuocatur & arcetur: *Si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris, quia habet aliquid frater tuus aduersum te, relinque ibi munus tuum altare, & vade priùs vt reconcilieris fratri tuo, & tunc vbi redieris, offer munus tuum.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Inimicitias in nullum prorsus exerceri debere.

HOMILIA XLV.

INFENSE atque inimiciter persequi vnum aliquem qui tibi sit contribulis, aut fidei germana communione fœderetur, nefarium prorsus, nec vlli consentaneum qui Deum veneratur, séque ex professo cultui diuino mancipavit. Neque enim Deus inimicitias vlli hominum exercendas sua sanxit lege, præterquam aduersus illum homicidam diabolum qui ipso statim initio orbis conditi hominem illici lenocinio inescatum decepit, atque adeò deceptum, amœnitate exegit paradisi. Haud secus iubemur Madianitas execrari & odisse, nimirum impuros illos spiritus fornicationis atque omnifariæ libidinis incentores, qui improbas cogitationes & nimisquam obscœnas quasi semina cordibus inseruit nostris. Hos pro virili portione vt oderis, necesse sit, eósque declines quàm ocyssimè, nequando nos reddant inuisos Deo per impuram cum ipsis conflictationem & amicitiam, iuxta sententiam illam: *Nonne*
Psal.139. *qui oderunt te Domine, oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi.* Aduersus autem alium quemuis, locum nullum habet inimicitia, præsertim si de damno agitur corporali, de detractione, vel contumelia, aut quæcunque tandem sunt conformia isti sæculo & consentanea. Neque enim aduersus tuum gentilem siue contribulem debes hostilem affectum induere ob hæc temporaria, potiùs agendæ veniunt gratiæ, quòd nobis sunt salutis certiùs obtinendæ pararij. Sola enim est malitia quæ nos à familiari Dei congressu diremit, hominesque à charitate mutua auulsit. Hanc igitur aduersum homines inimicitiam, ante omnia abs te vt amoliaris ac vites, operæ pretium est: at virtutem continenti studio persequere, quæ te Deo conciliet, & proximis agglutinet mutuæ glutinio charitatis. Scopus enim vnicus hic est virtutis & philosophiæ, vt citra
Esai.1. fucum quiduis agat, præsertim si cum prudentia coniungitur. Esaias Propheta nostrum sermonem suo confirmat patrocinio, ait enim: *Nec eris cum pluribus in malitia.* Hæc quidem de impuris & obscœnis cogitationibus dicens. Inducit autem: *Lauamini, mundi estote, auferte malitias ab animabus vestris, quiescite à malitijs vestris, discite benefacere.*

A κωλύεται γὰρ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, λέγοντος, ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ἔχει ὁ ἀδελφός σου τὶ κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ τοῦ μὴ ἐχθραίνειν.

Λόγος με'.

B ΤΟ ἐχθραίνειν ἀνθρώποις ὁμοφύλοις καὶ ὁμοπίστοις, ἀθέμιτον καὶ ἀνάρμοστον τοῖς φοβουμένοις τὸν Θεὸν, καὶ ἐπαγγελλομένοις θεοσέβειαν. ὁ γὰρ Θεὸς, ἔχθραν οὐκ ἐνομοθέτησεν ἀνθρώποις, εἰ μὴ μόνον πρὸς τὸν ὄφιν, ἤγουν πρὸς τὸν δι' αὐτοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀπατήσαντα, καὶ ἐξαγαγόντα ἐκ παραδείσου τὸν ἄνθρωπον, ἀνθρωποκτόνον διάβολον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐχθραίνειν προσετάχθημεν τοῖς Μαδιηναίοις, τουτέστι, τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι τῆς πορνείας καὶ ἀσελ-
C γείας, τοῖς ἐπεγείρουσι τοὺς πονηροὺς καὶ βεβήλους λογισμοὺς εἰς τὴν καρδίαν. τούτοις δὴ πάσῃ δυνάμει ἐχθραίνειν καὶ ἀποστρέφεσθαι, ἵνα μὴ ἐχθροὺς ἡμᾶς ποιήσωσι τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς φιλικῆς ὁμιλίας, κατὰ τὸ εἰρημένον, οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε Κύριε, ἐμίσησα, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς σου ἐξετηκόμην; τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτοὺς, εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι. πρὸς δὲ ἄνθρωπον οὐ χρὴ ἔχθραν ἔχειν· μάλιστα περὶ ζημίας σωματικῆς, ἢ καταλαλιᾶς, ἢ ὕβρεως,
D ἢ ὅσα τῷ αἰῶνι τούτῳ ἁρμόζει. οὐ χρὴ δὲ αὐτὰ ἀπεχθῶς διακεῖσθαι πρὸς τὸν ὁμόφυλον· ἀλλὰ μᾶλλον εὐεργετεῖν, ὅτι πρόξενοι ἡμῖν γίνονται σωτηρίας. ἡ γὰρ κακία, τῆς μὲν εἰς Θεὸν συναφείας ἀπέστησε, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀλλήλων διέστησε. ταύτην οὖν πρὸ πάντων δεῖ φεύγειν, καὶ διώκειν τὴν ἀρετὴν, καὶ Θεῷ προσεγγίζουσαν, καὶ ἀλλήλοις συνάπτουσαν. ἀρετῆς δὲ καὶ φιλοσοφίας ὅρος, τὸ μετὰ συνέσεως ἄπλα-
E στον. συνηγορεῖ δὲ τῷ λόγῳ ἡμῶν καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας· φησὶ γὰρ, οὐκ ἔσῃ μετὰ πλειόνων ἐν κακίᾳ. περὶ τῶν ἀκαθάρτων λέγων λογισμῶν. καὶ ἐπάγει, λούσασθε, καὶ καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν.

καὶ ὁ παροιμιαστής φησι, μὴ φιλεχθρήσῃς εἰς ἄνθρωπον μάτην, μή ποτε εἰς σὲ κακὸν ἐργάσηται. καὶ πάλιν, φόβος Κυρίου, μισεῖ κακίαν· ὁ δὲ ἀναιδής, μεθ' ὕβρεως πράσσει κακά. καὶ ὁ φιλομαχῶν, χαίρει μάχαις. καὶ πάλιν, ἀνὴρ ἀμετάβολος γλώσσῃ, ἐμπεσεῖται εἰς κακά. ὁ δὲ Δαβὶδ ἀντιβολῶν φησι πρὸς τὸν Θεόν, μὴ ἐπιχαρείησάν μοι οἱ ἐχθραίνοντές μοι ἀδίκως, οἱ μισοῦντές με δωρεάν· ἀλλ' αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν μου. καὶ ἀπόστρεψον τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου. καὶ, ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου (τουτέστιν, ἐν τῷ Χριστῷ) ἐξολόθρευσον αὐτούς. καὶ, Κύριος ἐμοὶ βοηθός, κἀγὼ ἐπόψομαι τοὺς ἐχθρούς μου· ἐν τῷ Θεῷ γὰρ ποιήσομεν δύναμιν καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν. ταῦτα δὲ περὶ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν προσηύχετο, καὶ οὐχὶ περὶ ἀνθρώπων. καὶ μάρτυς ἡ κατ' αὐτὸν ἱστορία· τοῦ γὰρ Σαοὺλ ζητοῦντος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ διώκοντος αὐτόν, μετὰ τρισχιλίων ἀνδρῶν, καὶ παραδοθέντος εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἅπαξ, καὶ δίς, καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ λεγόντων, ἰδοὺ ἡ ἡμέρα ἣν Κύριος παρέδωκεν τὸν ἐχθρόν σου ἐν τῇ χειρί σου· αὐτὸς ἀπελογεῖτο, ζῇ Κύριος, οὐ μὴ ἐπαγάγω τὴν χεῖρά μου ἐπὶ χριστὸν Κυρίου. καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπένθει θανόντος αὐτοῦ. καὶ ἐθανάτωσε τὸν εὐαγγελισάμενον αὐτῷ τὴν σφαγὴν αὐτοῦ. ὁμοίως πάλιν ἐπένθει καὶ περὶ τοῦ θανάτου Ἀβεσαλὼμ τοῦ ζητοῦντος αὐτὸν ἀποκτεῖναι. σαφῶς οὖν ἀποδέδεικται διὰ τούτων, ὅτι οὐ πρὸς ἀνθρώπους ἦν αὐτῷ ἡ ἔχθρα, ἀλλὰ πρὸς τοὺς νοητοὺς δαίμονας. καὶ ἡμεῖς οὖν τῷ πάντων Θεῷ ἀναθώμεθα, καὶ αὐτὸς σώζει ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν, μάλιστα ἐὰν ἀκούσωμεν τοῦ Ἰακώβου, λέγοντος μὴ στενάζετε ἀδελφοί μου κατ' ἀλλήλων, ἵνα μὴ κριθῆτε. καὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰρηκότος, ὑμῖν δὲ λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A Parœmiastes item: *Ne diligas inimicitias aduersus hominem frustra, ne fortè in te aliquid mali operetur.* Prou. 8. Iterum: *Timor Domini odit malitiam, impudens autem cum contumelia operatur mala.* Dauid item suppliciter Deo procidens, ait: *Ne gaudeant super me qui aduersantur mihi iniquè, qui oderunt me gratis, sed confundantur & reuereantur quærentes animam.* Et: *Auerte mala inimicis meis, & in veritate tua*, hoc est in Christo) *disperde illos.* Et, *Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos: In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.* Et hæc quidem orasse intelligi B debet aduersus spirituales inimicos, non item aduersus homines. Historia testimonio est aduersus intellectuales hostes Dauidem esse precatum Deum: Cùm enim Saül animam Dauid propensissimè appeteret, eúmque persequeretur manu stipatus virorum trium millium, & esset Saul semel & secundò traditus in manus ipsius Dauid & eorum qui cum ipso erant, qui etiam dicerent: *Ecce dies in qua tradidit Dominus inimicum tuum in manu tua:* 2. Reg. 1. Respondit Dauid, *Viuit Dominus, non iniiciam manum meam in Christum Domini.* Neque id modò fecit, sed & Saülis mortem luxit, eúmque dedidit neci, C qui cædem renunciarat Saulis. 2. Reg. 18. Nec aliter Absalonis lugebat mortem, qui necem tam studiosè expetiuerat patris. Arbitror sanè per hæc nihil obscuris argumentis declaratum istius inimicitias neutiquam in homines intentatas fuisse, sed aduersus Dæmones odio omni dignissimos. Et nos igitur qui præ cæteris (vel ipso teste habitu) spirituales videmur, audiamus Iacobum dicentem: Iac. 5. *Nolite ingemiscere in alterutrum, fratres mei: vt ne in iudicium decidatis.* Sed & ipse Dominus quid dixerit, attenta ac fideli aure percipiamus: Matth. 5. *Vobis autem dico audientibus, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: Orate pro his D qui calumniantur & persequuntur vos.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ τοῦ μὴ φθονεῖν.

Λόγος νε'.

Καὶ ὁ φθόνος δεινὸν πάθος καὶ διαβολικόν, E καὶ δυσίατον· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἀρξάμενον εὐθέως μετεπήδησεν εἰς τὸν ἀδελφοκτόνον Κάϊν. καὶ καθεξῆς εἰς τοὺς κυριοκτόνους Ἰουδαίους κατήντησε. δεινὸν οὖν, ὡς ἔφαμεν, καὶ πονηρὸν ὁ φθόνος. ὁ μὲν γὰρ φθονῶν ἄχθεται, καὶ τήκεται. καὶ ὥσπερ σκώληξ ἐν ξύλῳ καὶ σὴς ἐν ἱματίῳ, οὕτως τὴν καρδίαν

Ne cupiam inuideris.

Homilia LV.

Iam inuidia quàm vehemens sit animi affectio, veriùs diabolica intemperies, vixque illam admittens medelam; quis referat? Ab ipso enim diabolo vix dum traxerat originem; & ecce è vestigio in fratricidam Caïnum transiliuit, atque ordine deinceps prono cursu in Dominicidas Iudæos deuoluta est. *Inuidia, à diabolo, in Cainũ, & ab hoc in Iudæos transfugium.* Planè inuidia vehemens atque atrox malum ac modis omnibus crudele est. Qui enim cuipiam inuidet: animi angore discruciatur, cõtabescit miserè, eliquatur totus. Inuidia enim quasi vermis in ligno, & in vestimẽto tinea, ita cor deniq;

& faciem eius conficit ac macerat hebeti pallo- A
re, qui semel in ipsius manus incidit. Contra, is
cui inuidetur, in hominum prospectu miris mo-
dis promouetur ac proficit, à Domino prote-
ctus. Exemplo est beatus ille Ioseph: Quo enim
faces fraternæ inuidiæ in illum exarserant a-
criùs; hoc ille sublimiùs à Deo prouehebatur,
quousque tandem ad regni gubernacula pro-
1.Reg.17. motus est. Sic & Saul œstro exstimulatus inui-
diæ, admirabilem illum Dauid persequebatur,
sicut scriptum est: *Exierunt quæ cum tripudio age-
bant triumphalem choream puellæ, ac dicebant, per-
cussit Saul in millibus suis, & Dauid in decem mil-
libus suis.* Dicto ocyus parens ille inuidiæ om-
nis in Saulis corde sibi delegit vitæ domici- B
lium, eique insusurrauit, vt diceret: *Dauid de-
derunt decem millia, mihi autem mille?* Et quidem
Psalm.108. domus Dauid, cui sic inuidebatur, quotidiana
accessione crescebat & confortabatur, ipse per
hæc ad lyram melicum cantillabat carmen; *Po-
suerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro
dilectione mea.* Iterum: *Maledicent illi & tu be-
nedices: Ego autem non proponebam ante oculos meos
Abac.1. rem iniustam.* Sed & Propheta Abacuc: *Purus
*LXX. ἐπὶ πό- est oculus tuus, ne videat mala & aspiciat super la-
νους ὀδύνης. bores doloris.* Apostolus item ad Philippenses
scribens, pulchrè doctores illos notat inuidiæ:
Quidam quidem per inuidiam & contentionem, ex C
concertatione scilicet proficiscentem; *Chri-
stum annunciant, existimantes pressuram se suscita-
re vinculis meis.* Per admonitionem inducit:
*estote ergo in inuicem benigni, misericordes, donantes
inuicem sicut & Christus donauit vobis. Estote*
igitur *imitatores Christi sicut filij charissimi, &
ambulate in dilectione.* Animæ sincerioris pe-
culiare est argumentum, vt quod loquitur, ni-
hil prorsus resipiat inuidiæ. Zelum alioqui
habet malitiæ omnis exortem, & qui iugiter
Dei quærat ac firmet gloriam. Nihil minùs
conuenit quàm vt profiteamur nos esse disci- D
pulos Domini, re autem ipsa sinamus nos in-
tercipi peste inuidiæ, inque vicem tumultue-
mur. Id maximè tum contingit, si quando vide-
rimus quosdam fratrum, totius sodalitij quàm
minimos, aut certè deformes, ad magistratum
obeundum esse promotos: audimus dominum
tunc dicentem, *da huic locum, vt recubitu sedeat
sublimiore.* Quin miremur potiùs rerum condi-
tarum curatorem, qui sua sapienti atque arca-
na prouidentia, illi quidem velut sortitò (mise-
rabilis licèt in speciem cõspiciatur) adiudicauit E
hæreditatem, siue cæteros vt antegrediatur au-
thoritate, aut certè vt imperet, nos cõtra in po-
strema sedere voluit parte. Ab hac igitur (fra-
tres) pestili lue inuidiæ quàm ocyssimè defu-
Gen.4. giamus, quæ diaboli germen est: vt ne compari
mulcta dãnationis cum Caino inuoluamur; qui
quidẽ per suspiria crebra, artuúmq; miserabilẽ
Matth.27. tremorẽ vitã cùm exegisset, amara morte fun-
ctus est: Neu rursus cum malignissimis Iudæis
qui per inuidiã mirabiliũ Dei operũ, ipsum ad
mortẽ prodiderũt, vel teste Euãgelio. Cõgregat enim dixit Pilatus: *Quē vultis, dimittã vobis? Barrabã*

A καὶ τὸ πρόσωπον ἐξαφανίζει τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ὁ φθόνος. ὁ δὲ φθονούμενος ἐπὶ τὰ πρόσω προκόπτει, ὑπὸ Κυρίου σκεπαζόμενος· ὥσπερ καὶ ὁ Ἰωσήφ· ὅσον γὰρ ἐφθόνουν αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τοσοῦτον ὁ Θεὸς ὕψωσεν αὐτὸν, ἕως οὗ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν. ὡσαύτως καὶ ὁ Σαοὺλ, διὰ φθόνον ἐδίωκεν τὸν Δαβὶδ, καθὰ γέγραπται, ἐξῆλθον αἱ χορεύουσαι καὶ ἔλεγον, ἐπάταξεν Σαοὺλ ἐν χιλιάσιν αὐτοῦ, καὶ Δαβὶδ ἐν μυριάσιν αὐτοῦ. παραχρῆμα γὰρ ἐρρίζωσεν ὁ φθόνος ἐν τῇ καρδίᾳ Σαοὺλ· καὶ εἶπεν
B τῷ Δαβὶδ, σοὶ δέδωκαν τὰς μυριάδας, κἀμοὶ τὰς χιλιάδας. καὶ ὁ μὲν οἶκος τοῦ φθονεροῦ Σαοὺλ, ἐπορεύετο καὶ ἠλαττονοῦτο· ὁ δὲ οἶκος τοῦ φθονουμένου Δαβὶδ, ηὔξανεν, καὶ ἐκραταιοῦτο· καὶ αὐτὸς ἐμελῴδει· ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγαπήσεώς μου. καὶ πάλιν, καταράσονται αὐτοὶ καὶ σὺ εὐλογήσεις· ἐγὼ δὲ οὐ προεθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον. καὶ ὁ προφήτης Ἀββακοὺκ, καθαρὸς ὀφθαλμὸς τοῦ μὴ ὁρᾶν πονηρὰ, καὶ ἐπιβλέπειν * ἐπὶ πόνους ὀδύνης. ὁ δὲ ἀπόστολος στηλιτεύων τοὺς ἐν φθό-
C νῳ διδασκάλους, γράφει Φιλιππησίοις, τινὲς μὲν διὰ φθόνον καὶ ἔριν, ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν, οἰόμενοι θλίψιν ἐγείρειν τοῖς δεσμοῖς μου· καὶ παραινῶν αὐτοὺς, ἐπάγει, γίνεσθε οὖν εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐχαρίσατο ὑμῖν. γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ. ψυχῆς γὰρ καθαρᾶς ἴδιον, λόγος μὲν ἄφθονος. ζῆλος δὲ ἄκακος, ἔρως δὲ ἄ-
D παυστος τοῦ Κυρίου τῆς δόξης. οὐκ ἔστιν οὖν ἁρμόδιον τοῖς τοῦ Κυρίου φοιτηταῖς φθόνῳ κρατεῖσθαι, ἢ θορυβεῖσθαι, ὅταν μάλιστα θεωρήσωμεν ἀδελφούς τινας ἐλαχίστους, ἢ ἀειδεῖς ἐπὶ ἀρχὴν προκύψαντας. ἀκούσωμεν γὰρ τοῦ Κυρίου λέγοντος, δὸς τούτῳ τόπον, ὥστε κατακλιθῆναι ἀνώτερον. ἀλλὰ μᾶλλον θαυμάζωμεν τὸν δίκαιον προνοητὴν, σοφῶς καὶ ἀπορρήτως κεκρικότα, ἐκεῖνον μὲν τὸν οἶκον κληρωθῆναι καὶ προελθεῖν καὶ καθηγεῖσθαι,
E ἡμᾶς δὲ ἐσχατίζειν. φύγωμεν οὖν ἀγαπητοὶ τὸν φθόνον, τὸ γέννημα τοῦ διαβόλου· ἵνα μὴ συγκατακριθῶμεν τῷ Κάϊν· ὅστις στένων, καὶ τρέμων κατέλυσε τὸν βίον. μηδὲ πάλιν τοῖς πονηροῖς Ἰουδαίοις, οἵτινες διὰ φθόνον τῶν τοῦ Κυρίου θαυμάτων, παρέδωκαν αὐτὸν εἰς θάνατον, καθὼς μαρτυρεῖ τὸ εὐαγγέλιον. συνηγμένων γάρ φησιν αὐτῶν, εἶπεν ὁ Πιλᾶτος, τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν

ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; ᾔδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. ὁ δὲ ἀμνησίκακος Κύριος, ὡς ἀρνίον ἄκακον, πάντα ὑπέφερεν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ μὴ ἐρίζειν. Λόγος νϛʹ.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ἐριστὴς οὐ μόνον μετὰ τῶν οἰκείων οὐκ εἰρηνεύει, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τῶν ἀλλοτρίων. θέλων γὰρ τὸν ἐριστικὸν αὐτοῦ λογισμὸν πληροφορῆσαι, ἀεὶ εἰς ῥᾳδιουργίας ἐπιτηδεύει, καὶ ἐνδελεχῶς παροξύνεται, καὶ ἄλλους θολοῖ. ὁ τοιοῦτος στυγητὸς παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εὑρίσκεται, μᾶλλον δὲ καὶ οἴκτιστος. γέγραπται γὰρ ἐν τῇ Γενέσει, ὅτι ἔλαβεν Ἠσαῦ ἐκ τῶν ἀλλοφύλων γυναῖκας, καὶ ἦσαν ἐρίζουσαι τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῇ Ῥεβέκκᾳ. Εἶπεν δὲ Ῥεβέκκα τῷ Ἰσαάκ, προσώχθισα τῇ ζωῇ μου, διὰ τὰς θυγατέρας τῶν υἱῶν Χέτ. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ λόγου, ὅτι τὸ ἐρίζειν ἀθέοις ἁρμόζει, καὶ οὐχὶ πιστοῖς καὶ εὐλαβέσι. οἱ γὰρ ὄντως εὐλαβεῖς, καὶ Χριστοῦ μαθηταί, τὸν ἑαυτῶν δεσπότην καὶ διδάσκαλον μιμοῦνται. Οὐκ ἐρίσει, γάρ, φησιν, οὐδὲ κεκραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. καὶ οἱ τοιοῦτοι οὐ πειρῶνται οἱονδήποτε πρᾶγμα δι' ἐρισμοῦ καὶ φιλονεικίας ἐπιλῦσαι, ἀλλὰ δι' ὑπομονῆς, καὶ προσευχῆς, καὶ ὑπακοῆς καὶ μονολογίστου ἐλπίδος. φησὶ γὰρ ὁ Κύριος, ἦλθον οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. καὶ ὁ παροιμιαστὴς δὲ περὶ τῶν ἐριστῶν φησι, μὴ διαμάχου ἀνθρώπῳ γλωσσώδει, μηδὲ ἐπισώρευε ἐπὶ τὸ πῦρ αὐτοῦ ξύλα. καί, μὴ ἀποκρίνου ἄφρονι πρὸς τὴν ἐκείνου ἀφροσύνην, [ἵνα μὴ ὅμοιος γένῃ αὐτῷ· ἀλλ' ἀποκρίνου ἄφρονι κατὰ τὴν ἀφροσύνην ἐκείνου,] ἵνα μὴ φαίνηται σοφὸς παρ' ἑαυτῷ. καὶ ἄλλος, ἔρις κατασπευδομένη ἐκκαίει πῦρ, καὶ μάχη κατασπεύδουσα, ἐκχέει αἷμα. καὶ πάλιν, ἐὰν φυσήσῃς εἰς σπινθῆρα, ἐκκαυθήσεται· καὶ, ἐὰν ἐμπτύσῃς εἰς αὐτόν, σβεσθήσεται, καὶ ἀμφότερα ἐκ τοῦ στόματος ἐκπορεύεται. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἰάκωβος, ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἔρις, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. ὁ δὲ Παῦλος φησι, τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, ὀργή, καὶ θυμός· θλίψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν. καὶ ἐν ἄλλοις, ὃν τρόπον Ἰαμνὴς καὶ Ἰαμβρὴς ἀντέστησαν τῷ Μωσῇ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ· ἐπιστέλλει δὲ καὶ τῷ Τίτῳ, λέγων· μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔρεις, καὶ μάχας νομικὰς περιΐστασο. εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι.

A *in Iesum qui dicitur Christus? sciebat enim, quia per inuidiam tradidissent eum.* Dominus autem iniuriç omnis immemor, quasi agnus innocens, nihil non tolerabat mansuetissimus. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Ne contendito.

HOMILIA LVI.

CONTENTIOSVS & qui litibus serendis insueuit, adeò cum domesticis, habiturus pacem non est, sed ne cum externis quidem. B Dum enim suç cogitationi, quam contentionis serēdæ studio cōcepit, cupit modis omnibus vt satisfiat; nunquam non ad ingenium & cōmenta veteratoriç artis conuersus cōminiscitur nouitias fraudes, ac veluti acri quopiā œstro percitus, perpetim nouandis litibus extimulatur. Per hçc interim aliis concitat turbas, & suis eos exagitat intemperiis. Hic talis nulli non deprehenditur inuisus, atque omnium odio longè dignissimus: veriùs dixerim, omnium multò miserrimus. Scriptum quippe in Genesi est, quia Esau vxores accepit non suæ gentis, sed exter- C næ, quæ pro consuetudine contendebant cum Isaac & Rebecca. Dixit autem Rebecca Isaac, *Distædet me vitæ meæ, mihique ipsi infensa sum propter filias filiorum Her.* (Gen. 27.) Luculēter per hoc insinuatur verum esse, quia pugnis atque contentione verborum velitarium digladiari & serere lites, eorum est qui à Deo sunt alieni, non item fidelium & qui se excolendæ pietati totos consecrarunt. Religiosi enim verè qui sunt & Christi discipuli, suum ipsorum æmulantur & dominum & doctorem. *Non contendet* (ait quidam) *nec clamabit, neque audiet quis vocem eius.* (Isa. 42. Matth. 12.) Quic- D quid isti tandem rei vel operis aggrediuntur, nunquam id per litem & contentionem ad exitum vsque promouent & absoluunt. (*Contentiosi nil unquam ad exitum perducunt.*) Finis enim imponitur operi debitus, per patiētiam, orationem, obedientiam, pérque solam spem generosam. Ait enim Dominus: *Veni, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me patris.* Parœmiastes item de contentiosis eiusmodi: *Ne litiges cum homine linguaci, neque struas super ignem illius ligna.* Et, *Ne respondeas stulto secundùm stultitiam illius, vt ne videatur sibi sapiens.* Alius quidam: *Lis festinata incendit ignem, & pugna festinans effundit pugnas.* Rursum: *Si* E *sufflaueris in scintillam, accendetur: & si conspueris in illam, extinguetur, & ambo ex ore procedunt.* Dicit & beatus Iacobus: *Vbi enim zelus & contentio: ibi inconstantia & omne opus prauum.* Paulus præterea: *Iis qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credūt autem iniquitati, ira & indignatio: tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum.* Alio item loco: *Quemadmodum Iamnes & Mambres restiterunt Moysi, ita & hi resistunt veritati.* Sed & ad Titum epistola: *Stultas quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita: sunt enim inutiles & vanæ.* (Tit. 3.)

A *Fili, si sapiens fueris, tibimetipsi sapiens eris & proximo: si autem malus euaseris, solus haurtes mala.* Prou. 9.
Iterum: *Vidi virum qui apud semetipsum videbatur esse sapiens, spem pra illo habebat stultus.* Rursum: *Sapiens apud semetipsum vir diues, pauper autem intelligens condemnabit eum.* Item: *Filius malus sublimes habet oculos, palpebris autem suis extollitur.* Scribit & Iacobus: *Nunc autem exultatis in superbijs vestris.* Iac. 4. Omnis exultatio talis maligna est. Eòdem conspirat illud Pauli: *Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, & in conspectu vestro scientes.* Esa. 5. Psaltes item regius: *Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vana sunt.* 1. Cor. 2. Et:
B *Dominus dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.* Corinthiis per Epistolam Paulus: *Et ego,* ait, *quando veni ad vos (fratres) non veni in sublimitate sermonis aut sapientia, annuntians vobis mysterium Christi: non enim iudicaui me aliquid scire inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum: & ego in infirmitate & in timore & tremore fui apud vos.* Inducit: *Non in doctis humana sapientia verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo, non percipit ea qua sunt Spiritus Dei, Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter exa-*
C *minatur: Spiritualis autem diiudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur.* 2. Cor. 3. Rursum: *Confidentiam talem habemus ad Deum, non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis ipsis: sed idoneos nos fecit ministros noui testamenti, non littera sed spiritus: Littera enim occidit, spiritus autem viuificat.* Philip. 3. Iterum: *Ego me ipsum nondũ arbitror cõprehendisse: Vnum autem, ea qua sunt retro, obliuiscens: ad ea verò qua sunt priora, extendens meipsum.*

Sanè hanc Apostoli modestiam sese ad eum modum demittentis pro virili (fratres) imitemur ac desinamus magnificè de nobisipsis sen-
D tire ob qualemcúnque nobis indultam sapientiam & intelligentiam, parabola exteriti quam induxit Dominus de Pharisæo sese gloriosiùs venditante, atque Publicano.

Ait enim; *stans Pharisaus apud semetipsum hac orabat: Deus gratias ago tibi quia non sum sicut cateri hominum, raptores, iniusti, aut etiam vt hic Publicanus: Publicanus contrà percutiebat pectus suum dicens, Deus propitius esto mihi peccatori.* Inducit: *Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam magis quàm ille: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.*
E Ipsi gloria in sæcula. Amen.

A υἱέ, ἐὰν σοφὸς γένῃ σεαυτῷ, σοφὸς ἔσῃ, καὶ τοῖς πλησίον σου. ἐὰν δὲ κακὸς ἀποβῇς, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά. καὶ πάλιν, ἴδον ἄνδρα δόξαντα παρ' ἑαυτῷ εἶναι σοφόν, ἐλπίδα μέντοι γε ἔσχεν μᾶλλον ὁ ἄφρων αὐτοῦ. καὶ πάλιν, σοφὸς παρ' ἑαυτῷ, ἀνὴρ πλούσιος· πένης δὲ νοήμων καταγνώσεται αὐτοῦ. καὶ πάλιν, [ἔγγονον κακόν, δίκαιον ἑαυτὸν κρίνει. τὴν δὲ ἔξοδον ἑαυτοῦ οὐκ ἀπένιψεν] ἔγγονον κακὸν ὑψηλοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχει, καὶ τοῖς βλεφάροις αὐτοῦ ἐπαίρεται. γράφει δὲ καὶ Ἰάκωβος· νυνὶ δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν·
B πᾶσα καύχησις τοιαύτη, πονηρά ἐστιν. ὡσαύτως καὶ ὁ Παῦλος, μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. καὶ ὁ Ἡσαΐας, οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον ἑαυτῶν ἐπιστήμονες. ὁ δὲ ψαλμῳδός, Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι, καὶ Κύριος διασκεδάζει βουλὰς ἐθνῶν, ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν, καὶ ἀθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων. τοῖς δὲ Κορινθίοις ὁ Παῦλος, κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου, ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινα εἰδέναι ἐν
C ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. κἀγὼ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐπάγει, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ. μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικός, ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. καὶ πάλιν, πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν πρὸς
D τὸν Θεόν, οὐχ ὅτι ἀφ' ἑαυτῶν ἱκανοί ἐσμεν λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος ἀλλὰ πνεύματος· τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. καὶ πάλιν, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι, ἓν δέ, τὰ μὲν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος. μιμησώμεθα οὖν, ἀδελφοί, τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ ἀποστόλου, καὶ ἀποβαλώμεθα τὸ μεγαφρονεῖν, ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν σοφίᾳ, καὶ συνέσει· φοβού-
E μενοι μάλιστα τὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου, τὴν περὶ τοῦ μεγαλαύχου Φαρισαίου, καὶ τοῦ τελώνου. φησὶ γάρ, σταθεὶς ὁ Φαρισαῖος, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα ηὔχετο· ὁ Θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμί, ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, [μοιχοί] ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. ὁ δὲ τελώνης ἔτυπτεν τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων· ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. καὶ ἐπάγει· λέγω ὑμῖν, ὅτι κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτόν, ὑψωθήσεται. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A

Περὶ τοῦ μὴ ἐξουθενεῖν τινά. Λόγος μζʹ.

ΟΥ θεμιτόν ἐστιν ἐξουθενεῖν τινα, ἢ εὐτελίζειν, ἢ ἐπαίρεσθαι κατά τινος, ὡς ὅτι ἰδιώτης ἐστίν, ἢ ἀνείδεος, ἢ ἀμαθής, ἢ ἀμελής, ἢ ἁμαρτωλός, ἢ περὶ οἱουδήποτε πράγματος. οὓς γὰρ ἡμεῖς ἐξουθενοῦμεν, τούτους ὁ Θεὸς ἐπιβλέπεται, καὶ οὓς ἡμεῖς εὐτελιζόμεθα, τούτους ὁ Θεὸς εἰς μέτρον ἄγει. πάλιν, εἰ εἴληφας χάρισμα πνευματικόν, καὶ λόγον σοφίας, ἢ γνώσεως, ἢ διδασκαλίας ἢ προφητείας, ἢ διακονίας, εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ πάμπλουτος, ὁ Θεὸς ὁ διδοὺς πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ μὴ ὀνειδίζων. σὺ δὲ μὴ ἐπαίρου κατὰ τοῦ πλησίον, ἐπεὶ οὐ παραμενεῖ σοι ἡ χάρις. βδελύττεται γὰρ τοὺς τοιούτους. χάρισμα ἔχεις παρὰ Κυρίου, διακόνησον τοῖς πνευματικοῖς. τοῖς γινώσκουσιν, ὅτι ἃ λέγεις, Κυρίου ἐστίν, εἰς οἰκοδομὴν τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος, ἐν πάσῃ ταπεινοφροσύνῃ καὶ πραότητι· ὅπερ ἐστὶ καλὸν καὶ ὠφέλιμον τοῖς ἀνθρώποις. γέγραπται δὲ ἐν ταῖς παροιμίαις, μὴ ἐπαίνει ἄνδρα ἐν κάλλει αὐτοῦ. καί, μὴ βδελύξῃς ἄνθρωπον ἐν ὁράσει αὐτοῦ. μικρὰ ἐν πετεινοῖς μέλισσα, καὶ ἀρχὴ γλυκασμάτων ὁ καρπὸς αὐτῆς. καὶ πάλιν, πολλοὶ τύραννοι ἐκάθισαν ἐπ' ἐδάφους· ὁ δὲ ἀνυπονόητος ἐφόρεσεν διάδημα. καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν, περὶ τῶν υἱῶν Ἰεσσαί, εἶπεν Κύριος πρὸς Σαμουήλ, μὴ ἐπιβλέψῃς εἰς τὴν ὄψιν αὐτοῦ, μηδὲ εἰς τὴν ἕξιν τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, ὅτι ἀπῶσμαι αὐτόν· ὅτι οὐχ ὡς ἴδει ὁ Θεός, ὄψεται ἄνθρωπος· ὅτι ἄνθρωπος ὄψεται εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς, εἰς καρδίαν. καὶ παρήγαγεν Ἰεσσαὶ τοὺς ἑπτὰ υἱοὺς αὐτοῦ, τοὺς δυνατούς. καὶ, οὔτε ἕνα ἐξ αὐτῶν ἐξελέξατο ὁ Κύριος, εἰ μὴ τὸν μειρακίσκον Δαβίδ, τὸν παρὰ ἀνθρώποις ἀψήφιστον, παρὰ δὲ Θεῷ ψηφιστὸν τὸν πρᾶον, καὶ ταπεινόν, ὃ καὶ ἐμαρτύρησεν ὁ Θεός, μετὰ ταῦτα λέγων, εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου. καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν, εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης πρὸς Ἐζεκίαν· τάδε λέγει Κύριος, ἐξουδένωσέ σε παρθένος, θυγάτηρ Σιών· ἐπὶ σοὶ κεφαλὴν ἐκίνησεν· καὶ ἐπάγει· οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὴν πόλιν ταύτην. καὶ ἐξῆλθεν ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων, ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας· ὁ δὲ Δαβίδ, κἀγὼ ἐγενήθην ὄνειδος αὐτοῖς· ἴδοσάν με, καὶ ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν. καί, ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς. καί, σὺ βοηθός μου κραταιός. καὶ ὁ Ἰώβ, νυνὶ δὲ κιθάρα εἰμὶ αὐτῶν, καὶ ἐμὲ θρύλλημα ἔχουσιν. καὶ ἐπεὶ θρύλλημα αὐτὸν ἔσχον, ὁ δὲ Θεὸς ὕψωσεν αὐτὸν πολλαπλασίως. ὁ δὲ παροιμιαστής,

Neminem debere contemni.

HOMILIA XLVII.

NEVTIQVAM fas sit vllum hominum contemnere aut illius imminuere famam, aut certè aduersus alium sese efferre impotentiùs, puta quòd idiota sit, nec agat pro potestate sed priuatus, aut quia deformis est, cunctator & ignauus, peccator, rudis & inscius literarũ, denique ob similem quamcumque causam. Quos enim nihili ducimus & aspernamur, Deus clemente respectat, & quorum imminuimus famam, illos Dei benignitas reuocat ad moderatam vitæ temperiem. Rursus: si quod accepisti spirituale donum, putà, sermonem sapientiæ, aut sciẽtiæ, aut doctrinæ, aut prophetiæ, aut ministrationis, benedictus Deus per omnia diues: *Deus (inquam) qui dat omnibus hominibus, nec improperat.* Tibi interim prospiciendum, ne quando hoc nomine eleuêre aduersus proximum insolentiùs. Isthæc enim gratia, temporaria cùm sit, non est penes te vnum permansura. Tales Dominus abominationi habet & execratur. Donum quodpiam sortitò accepisti, Dei benignitate, fac illud impartiare communiter & administres spiritualibus. Vtique isti persuasum habent & pro comperto, quia quę dicis tu, Domini vtique sunt, idque ad ædificationem, cum omni modestia & mansuetudine, quod ad communem omnium cedit magnopere commendandam vtilitatem. Scriptũ quippe est in Prouerbiis: *Ne laudaueris virum in specie illius, & ne abomineris hominem in visu eius: breuis in volatilibus apis, & initium dulcoris fructus eius est.* E diuerso: *Multi tyranni sederunt super pauimentum, insuspicabilis autem portauit diadema.* Sed & in primo regnorum de filiis Iesse dixit Dominus Samuëli: *Ne respicias ad vultum, eius neque ad habitum magnitudinis ipsius, quia abieci eum: quia non sicut viderit Deus, videbit homo: homo enim in faciem prospiciet, Deus autem intuetur cor.* Et adduxit Iesse septem filios suos, vtique potentes robore, neminemque ex istis elegit Dominus, nisi adolescentulum illum Dauid, qui in hominum quidem prospectu in nullo videbatur censu numerandus, at apud Deum magni habebatur loco suffragij, vt qui mansuetus erat admodum & modestè humilis: cui & secundùm hæc testimonium reddidit Deus dicens: *Inueni Dauid filium Iesse virum secundùm cor meum.* Sed & regnorum quarto dixit Esaias Propheta ad Ezechiam: *Contempsit te virga filia Sion: super te caput mouit.* Inducit: *Num ingredietur ciuitatem hanc? & exijt Angelus Domini & interfecit de castris Assyriorum centum octoginta quinque millia.* Dauid item: *Et ego factus sum opprobrium illis, viderunt me & mouerunt capita sua.* Et: *Tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis.* Iob quoque: *Nunc autem cithara sum eorum, & me in prouerbium habent.* Cùmque hunc in prouerbij derideculi vicem habuissent, tunc illum multò copiosiùs extulit in sublime. Parœmia-

Marginal notes: B; C; D; E; Eccl.11.; 1.Reg.16.; 4.Reg.18.; Iob 30.

A stes item: *Diuitiæ addunt multos amicos: pauper autem etiam ab eo quem erat, destituitur.* Planè hæc assentatorum sunt & ventri suo seruientium, qui in hæc solùm quæ temporaria sunt, defigunt aciem mentis ac inscipiunt venerabundi. Atqui pauperis interim sapientia contemnitur, nec ipsius sermones exaudiuntur. Hæc quis dubitet esse eorum qui toti extuberant ac turgent tumore superbiæ? simile quid ex Euangelio: *Quum venisset Iesus in patruam suam, docebat Sabbatis in Synagoza eorum, & dicebant: Vnde huic talia? & quæ sapientia data est ei? sed & virtutes tales per manus eius fiunt, nunquid non hic est fabri filius: frater Iacobi & Iosephi? & scandalizabantur in eo.* B Ipse autem malorum omnium immemor nihil non tolerabat mitissimus. Ipsi gloria in sæcula Amen.

Matth. 5. (*sic*)

πλοῦτος προστίθησιν φίλους πολλούς· ὁ δὲ πτωχὸς καὶ ἀπὸ τοῦ ὑπάρχοντος φίλου διαχωρίζεται. Ταῦτα τῶν κολάκων καὶ κοιλιοδούλων εἰσίν, οἱ τὰ πρόσκαιρα ἀφορῶντες μόνον· καὶ, ἡ σοφία τοῦ πένητος ἐξουδενοῦται, οἱ λόγοι αὐτοῦ οὐκ εἰσὶν ἀκουόμενοι. καὶ ταῦτα τῶν πεφυσιωμένων. Καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ἐλθών, φησίν, ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἐδίδασκεν τοῖς σάββασιν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, καὶ ἔλεγον, πόθεν τούτῳ ταῦτα, καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσήφ; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ ἀμνησίκακος Κύριος πάντα ἔφερεν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Ne quempiam derisui habeto.

Homilia XLVIII.

Περὶ μὴ καταγελᾶν.

Λόγος μζ΄.

Proximũ iudicat ac ridet, qui de suis peccatis & iudicio extremo non cogitat.

DERISVI habere vnum aliquem atque contemptui partic quidem iugum est, & C vnum. Vtrumque enim vicissim & absurda atque indecentia arat, & loliaceos demetit zizaniorum fructus, in cõbustionem ignis. Contingere id mali nobis consueuit per hoc quòd ad expendenda propria peccata iam lentescimus oscitanter, quòd de eis nihil anxiè ac sedulò recogitemus, nec formidabilem illum iudicij diem sollicita pensiremus mẽte: quo quidem die nudi necesse sit vt præsentemur iudici, & magno tremore inhorrescentes. Nemo non illic pro se est responsurus, ac pœnas depensurus non operum modò, sed & verborum, cogitationum, ar- D canarum insuper animi motionum. Horum memoriam si sedula cogitatione renouaremus, nullus nobis resideret locus sic insolescendi per iactantiam, nullo vnquam tempore per arrogantiam efferremur aduersus tantò nobis meliores. Non conuenit (fratres mei) nos qui ingenuè Christianos profitemur, hanc improbandæ vitæ sectari formulam, ad quam viuunt isti qui spem omnem à se dispunxerunt futuræ illius resurrectionis: imò luctum magis exerceamus præferuido lacrymarum defluuio madentem, quarum gratia nos Dominus ab amaritudine liberet supplicij æterni. *Beati* enim *qui* E *lugent* nunc, *quoniam ipsi consolabuntur.* Planè, qui sua luget peccata, huic nullus relinquitur locus alterum vt derideat, aut deridiculis sannis aspergat & exacerbet fratrem. Audi enim, quid dicat Parœmiastes; *Ne deriseris hominem in amaritudine animæ suæ*: Et, *Qui deridet pauperem, exacerbat factorem eius.* Rursus: *Oculum eius qui deridet patrem, & qui inhonorat senectutem matris, effodiunt corui conuallium.* Malignos & obliquos, in vias obliquas mittet Deus. Rursum: *Qui deridet ciues suos, in deminoratione sensus erit: vir autem prudens tacet.* Iacobus admonẽs dicit: quis

Matth. 5.

Eccl 7.

Prou. 30.

Τὸ καταγελᾶν, καὶ τὸ ἐξουθενεῖν, ζιζάνιον μέν ἐστιν ἐνηλλαγμένον, ἀροτριᾶν δὲ τὰ ἄτοπα, καὶ θερίζειν καρποὺς ζιζανιώδεις εἰς καῦσιν πυρός. τοῦτο δὲ ἡμῖν συμβαίνει, διὰ τὸ μὴ βλέπειν ἡμᾶς τὰς ἰδίας ἁμαρτίας, μηδὲ μεριμνᾶν περὶ αὐτῶν. μηδὲ ἔχειν ἐν νῷ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἐν ᾗ γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι παραστησόμεθα τῷ κριτῇ, ἕκαστος ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογούμενος, καὶ εὐθύνας εἰσπραττόμενος. οὐ μόνον τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ λόγων, καὶ ἐννοιῶν, καὶ κινήσεων. εἰ γὰρ τούτων ἀμεριμνοῦμεν ἁπάντων, οὐκ ἂν ἐγαυριῶμεν, καὶ ἐπαιρώμεθα κατὰ τῶν κρειττόνων ἡμῶν. οὐ χρὴ δὲ, ἀδελφοί μου, Χριστιανοὺς ἡμᾶς ὄντας, οὕτως πολιτεύεσθαι, ὡς καὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα ἀναστάσεως· ἀλλὰ μᾶλλον ἀσκήσωμεν τὸ πένθος, τὸ μεμεστωμένον τῶν δακρύων, ἵνα ῥύσηται ἡμᾶς τῆς πικρᾶς κολάσεως. μακάριοι γὰρ οἱ πενθοῦντες νῦν, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. ὁ γὰρ πενθῶν τὰ οἰκεῖα κακὰ, οὐ καταγελᾷ, οὐδὲ μυκτηρίζει ἄλλον. ἄκουε γὰρ τοῦ παροιμιαστοῦ λέγοντος· μὴ καταγελάσῃς ἄνθρωπον ὄντα ἐν πικρίᾳ ψυχῆς αὐτοῦ. καὶ, ὁ καταγελῶν πτωχὸν, παροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτόν. καὶ πάλιν, ὀφθαλμὸν καταγελῶντα πατρὸς, καὶ ἀτιμάζοντα γῆρας μητρὸς, ἐκκόψαισαν αὐτὸν κόρακες ἐκ τῶν φαράγγων· πονηροὺς γὰρ τοὺς σκολιοὺς σκολιὰς ὁδοὺς ἐξαποστέλλει ὁ Θεός. καὶ πάλιν, μυκτηρίζει πολίτας ἐνδεὴς φρενῶν· ἀνὴρ δὲ φρόνιμος, ἡσυχίαν ἄγει. ὁ δὲ Ἰάκωβος παραινῶν ἔλεγεν,

τις σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας. καὶ ὁ Παῦλός φησιν, αἰσχρότης, ἢ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, ἃ οὐκ ἀνῆκεν, μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν. λοιπὸν λέγει συνοίσειν ἐστὶ μᾶλλον, καταγελᾶσθαι, ἢ καταγελᾶν· δίκαιοι γὰρ καταγελῶνται. παραδίδονται γὰρ εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν [καὶ ἀσεβῶν,] κατὰ τὸν Ἰώβ. καὶ ὁ ὑμνῳδός φησι, κατ' ἐμοῦ ἠδολέσχουν οἱ καθήμενοι ἐν πύλῃ, καὶ εἰς ἐμὲ ἔψαλλον οἱ πίνοντες οἶνον. καὶ οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ. φοβηθῶμεν οὖν τοῦ Κυρίου τὴν ἀπειλὴν λέγοντος, οὐαὶ οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι κλαύσετε, καὶ θρηνήσετε. ἀποστῶμεν οὖν καὶ τοῦ καταγελᾶν τινος. ἀπὸ γὰρ ἀφοβίας Θεοῦ γίνεται τὸ καταγελᾶν· ἵνα μὴ ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς παρὰ τοῦ Κυρίου, ὑποκριτὰ ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου. καὶ πάλιν, ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προσφέρει τὸ πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας αὐτοῦ λαλεῖ τὸ στόμα. τῷ δὲ Χριστῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A quis sapiens & sciens inter vos? ostendat per bonam conuersationem opera sua, in mansuetudine sapientiæ. Paulus: *Turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas quæ ad rem non pertinent, ne nominentur quidem in vobis.* (Ephes. 5.) Multò igitur profuerit derideri te, quàm vnum aliquem vt ipse derideas: Iusti enim derisui ac ludibrio haberi solent, non item deridere: traduntur enim in manus peccatorum, iuxta beati Iob sententiam. Et melicus ille Concentor hymnorum: *Aduersum me loquebantur, qui sedebant in porta, & in me psallebant, qui bibebant vinum.* (Psal. 68.) Et: *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* B Domini itaque interminationem illam pio tremore accensi reuereamur, qua dicit: *Væ qui ridetis nunc, quia flebitis & lugebitis.* Neminem deinceps habeamus derisui. (Derisio enim proximi per hoc fit, quia abest Dei timor) ne audire contingat nos à Domino, *Hypocrita, ejice primùm trabem ex oculo tuo.* Et rursus: *Malus homo de malo thesauro cordis sui profert malum: ex abundantia enim cordis os loquitur.* (Matth. 12.) Ipsi gloria in sæcula. Amen.

C

Περὶ τοῦ μὴ κατακρίνειν.
Λόγος μθʹ.

Non temere condemnandum esse proximum.

HOMILIA XLIX.

ΤΟ κατακρίνειν χεῖρον πάντων ἐστίν. οὓς γὰρ δοκοῦμεν ἡμεῖς κατακρίνειν, ἐκεῖνοι μὲν τοῦ βάρους ἐλαφρύνονται, ἡμεῖς δὲ ἀντ' αὐτῶν ἀχθοφοροῦμεν, καὶ εὑρισκόμεθα ἑαυτοὺς κατακρίνοντες. πάσῃ οὖν σπουδῇ, ἀγαπητοί, φυγῶμεν τοῦ μὴ κατακρίνειν τινάς. οὐδὲ γὰρ ἡμῖν ἐστι μέγα, ἀνίατα νοσοῦντας, καὶ δυσίατα ἕλκη ἔχοντας, καὶ ὑποχρέους ὄντας ἡμᾶς μυρίων ὀφλημάτων, τὰ ἀλλότρια πταίσματα περιεργάζεσθαι, καὶ κατοπτεύειν. D οὐ γὰρ καλὸν κατακρῖναι τὸν πόρνον, ἐὰν τοῦ λοιποῦ σωφρονήσῃ. καλὸν δὲ φυγεῖν τὴν πρᾶξιν, μὴ ψέγειν τὸν πράξαντα. ὁ γὰρ εἰπών, οὐ φονεύσεις, εἶπεν, οὐ κατακρινεῖς. εἰ δὲ κατακρίνεις, σὺ τούτῳ κατακρίνῃ, δι' ὧν αὐτὸν κατακρίνεις. οὐ γὰρ ἡμῶν ἐστι τὸ κρῖναι, ἢ κατακρῖναι, ἀλλὰ μόνου Θεοῦ, καὶ μεγάλου κριτοῦ τοῦ ἐπισταμένου τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ τὰ κρυπτὰ πάθη τῆς φύσεως. E τίς γὰρ καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν, ἢ τίς παρρησιάσεται, λέγων, καθαρός εἰμι ἀπὸ ἁμαρτιῶν; μὴ οὖν προπετῶς, καὶ ἀβασανίστως ἀπογινώσκωμεν τοὺς πταίοντας, κἂν εἰς αὐτὰ τὰ ἔσχατα τῆς κακίας ἀφίκωνται, κἂν ἔρημοι τῆς ἀρετῆς γένωνται,

PRONVNCIARE in fratrem damnationis sententiam, nunquid non cętera suapte malignitate antegreditur? Nam quos sic temere condemnare videmur, adeò illos non grauamus, vt alleuemus magis, dum interim quæ illos vrgebat molem iudicij, in nosmet nostra temeritate reclinamus, & comperimur in nosipsos eam damnationis censuram detorquere. Omni itaque studio (dilectissimi) prouidendum nobis, vt ne quem condemnemus. Quanto enim dedecore digni nos, qui cùm incurabili ex se morbo laboremus, cùm animas habeamus vlceribus nullo prope remedio sanandis miserè suggillatas; cùm simus debitis obnoxij, nulli explicandis, (tam multa sunt) aliena interim minutula errata excutimus curiosiùs, ac tota mentis acie contemplamur & exploramus? At ne fornicarium quidem debes sententia percellere damnationis, is modò sibi imposterum temperet à fornicatione, & ad vitæ melioris se recipiat frugem. Operationē ipsā fornicationis bonū est vt vites; eū autē quiid admisit flagitij ne cōcerpas amarulētiis. Qui enī dixit: *Nō occides:* vtiq. & illud dixit, *nō cōdēnabis.* quòd si cōdēnas, iā per eadē iudicas per quæ & cōdēnas. Atqui neutiquā nostræ est functionis de salute vllius iudicio, vel condemnatione decernere: sed illius, & planè solius, qui intimos recessus cordis nostri clarissimè nouit, & retrusissima quæq; naturæ totius intelligit perspectissimè. Quis porrò gloriabitur mundū se habere cor? aut, quis omni cum fiducia ausit dicere; *Mundus sum à peccatis?* Ne igitur sic temerè & inexpēsè, eorū qui peccāt, desperemus salutē, tametsi ad extremā vsque lineā prouecti iā sint malitiæ & improbitatis, etiā si tales omni virtutū destituātur præsidio,

Κατακρίνειν ut apud Basilium & Damascenum. κατεδικάζειν καὶ καταγινώσκειν, est definitè pronuntiare, vnum aliquē, nunquam mores mutaturū, aut damnatū iri: quod est eximia temeritatis, quum de nullius (dū viuit) desperādū correctione sit & salute. Exemplo sunt Manasses & Latro ille pius vide præfationem: καρδιογνώστης enim est solus Deus.

Prou. 20.

& à se pudorem quàm longissimè ablegarint, licèt naturæ istius conspicuæ elegantissimum quémque ordinem peruerterint, ac pudendis flagitiis corruperint. Par est enim credere, tales aliquando experrectos, & à graui quo premebantur, veterno excussos, ad Deum eructuros esse aciem mentis, & tanto propius se aduoluturos pedibus Domini, quanto se longiùs disiunxerant. Esto, quis labitur (non iam de anima loquor) quis quæso, est qui non vel lingua sua peccauit? Nos igitur quæ præscripsimus, hæc cogitemus attenti, nimirum proprios defectus vt lugeamus, lacrymarum aspergine oblitteremus, Deum precemur supplices, & per hæc, ab inueterata & cariosa peccatorum putredine nosipsos expurgemus: nec solùm, sed & alienæ compatiamur calamitati, atque indolescamus ex animo, eorum maximè qui nobis germanitate iunguntur, vel genetis, vel fidei quæ in Christum est, eóque sunt concorpores. Per hæc sanè quis Dei possit sibi conciliare & emereri gratiam. Apostolus proinde per epistolam ait: *Tu quid iudicas fratrem tuum?* Aut etiam cum spernis fratrem tuum? *Omnes enim præsentabimur ante tribunal Christi, itaque rationem reddet suorum factorum vnusquisque Deo: ne igitur in posterum, inuicem iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, aut scandalum.* Infert: *Propter quod inexcusabilis es, ô homo omnis qui iudicas: In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quæ iudicas. Scimus enim quia iudicium Dei est secundùm veritatem in eos qui talia agunt.* Rursus: *Scimus autem eum qui dixit, mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus:* quia iudicabit Dominus populum suum. Haud aliter Iacobus, hæc colligit: *Vnus est legislator & iudex, qui potest saluare & perdere: tu autem quis es qui iudicas proximum?* Rursum Paulus: *Tu quis es qui iudicas alienum seruum? suo Domino stat aut cadit: stabit autem; potens enim est Deus statuere illum.* Dominus his concinit: *Nolite iudicare, vt non iudicemini, nolite condemnare, vt non condemnemini.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Iac. 4.

καὶ ἀπογυμνωθῶσι μακρότερον, κἂν πᾶσαν, κατὰ τὸ φαινόμενον, ἐξαφανίσωσι τὴν κατὰ φύσιν καλλίστην κατάστασιν. εἰκὸς γὰρ τοὺς τοιούτους ποτὲ ἐξυπνισθέντας πρὸς Θεὸν ἀναβλέψαι, καὶ τοσοῦτον γενέσθαι ἐγγὺς τῶν ποδῶν τοῦ Κυρίου, ὅσον μακρότερον ἦσαν πρότερον. ἔστι γοῦν ὁ ὀλισθαίνων λόγῳ, καὶ οὐκ ἀπὸ ψυχῆς· τίς δέ ἐστιν ὃς οὐχ ἥμαρτεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ; ἡμεῖς οὖν ἃ προεστάχθημεν, ταῦτα διανοηθῶμεν, τουτέστι, τοῦ πενθεῖν καὶ κλαίειν τὰ ἑαυτῶν ἐλαττώματα, καὶ δέεσθαι τοῦ Θεοῦ καθαρίσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς σαπρίας ἡμῶν, καὶ συμπάσχειν καὶ συναλγεῖν τοῖς ὁμογενέσι, καὶ συσσώμοις, καὶ ὁμοχρίστοις. ἐν τούτοις γὰρ εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. ἐπιστέλλει δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος, λέγων, σὺ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου, ἢ καὶ σὺ τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ. ἄρα οὖν ἕκαστος περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ. μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ εἰς σκάνδαλον. καὶ ἐπιφέρει, διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων· ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν γὰρ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ ἐστι κατὰ ἀλήθειαν, ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας. καὶ αὖθις, οἴδαμεν δὲ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις. ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος. καὶ, ὅτι, κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ ὁ Ἰάκωβος ταῦτα ἐπιλέγει, εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης καὶ κριτὴς, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι· σὺ δὲ τίς ὁ κρίνων τὸν πλησίον; καὶ πάλιν ὁ Παῦλος, σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει. σταθήσεται δέ. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς στῆσαι αὐτόν. καὶ ὁ Κύριος, μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κατακριθῆτε, καὶ μὴ καταδικάζετε, ἵνα μὴ καταδικασθῆτε. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Nemini dandum esse scandalum.

HOMILIA I.

Περὶ τοῦ μὴ σκανδαλίζειν.

Λόγος ι.

OMNI custodia (fratres) nosipsos conseruemus, atque aduigilemus, ne cui demus vllam scandali siue offendiculi occasionem, liberi vt simus atque immunes miserrimæ illius calamitatis, quam talibus apprecati sunt cum Prophetæ tum Apostoli: Nec solùm, sed & Dominus noster Iesus Christus. Primus se offert Propheta Abacuc: *Væ (ait) qui potat proximum suum euersione dolosa.* Ecclesiastes item: *Qui fodit foueam proximo suo, incidet in eam.* Et: *Qui voluit lapidem, super se voluit.* Et: *Qui demolitur sepem, mordebit eum coluber.* Parœmiastes: *Circumcide abs te os prauum,*

Abac. 2. Eccl. 27. Prou. 27 Eccl. 10.

ΠΑΣΗ φυλακῇ τηρήσωμεν ἑαυτοὺς, ἀδελφοὶ, τοῦ μὴ δοῦναι ἀφορμὴν σκανδάλου, ἢ προσκόμματός τινι, ἵνα ῥυσθῶμεν τοῦ ταλανισμοῦ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ δεσπότου ἡμῶν, καὶ φιλανθρώπου Χριστοῦ. πρῶτον γοῦν ὁ προφήτης Ἀββακούκ· οὐαί φησιν ὁ ποτίζων τὸν πλησίον αὐτοῦ ἀνατροπῇ θολερᾷ. καὶ ὁ Ἐκκλησιαστὴς, ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίῳ, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν. καὶ ὁ κυλίων λίθον, ἐφ' ἑαυτὸν κυλίσει. καὶ καθαιροῦντα φραγμὸν, δήξεται αὐτὸν ὄφις. καὶ ὁ παροιμιαστὴς, περίελε ἀπό σου σκολιὸν στόμα·

καὶ ἄδικα χείλη μακρὰν ἀπὸ σοῦ ποίησον, ὅτι ἐνώπιόν εἰσι τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν, ὁδοὶ ἀνδρός. ὁ δὲ ἀπόστολος Ἑβραίοις, γῆ γάρ φησιν, ἡ πιοῦσα πολλάκις τὸν ἐπ' αὐτῆς ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγὺς ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. ταῦτα περὶ τοῦ εἰς πίστιν σκανδάλου διελέγετο πρὸς αὐτοὺς, ὡς δεξαμένους μὲν τὴν σπορὰν τοῦ λόγου, ἀκανθώδεσι δὲ λογισμοῖς συμπνίγοντας τὸν λόγον, καὶ μὴ καρποφοροῦντας. Ῥωμαίοις δέ φησιν, παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας, καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι, οὐ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. καὶ πάλιν, βλέπετε μήπως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν· ἐὰν γάρ φησι, ἴδῃ τις τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ, ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται, εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἐπάγει, ἀπόλλυται γὰρ ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν· οὕτως δὲ αὐτῶν τύπτοντες τὴν συνείδησιν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. καὶ αὖθις· ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ; ὁ δὲ Κύριος ἀπεφήνατο λέγων· ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. καὶ ἐπιφέρει, ὁρᾶτε, μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν, ἐν οὐρανοῖς διαπαντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου. καὶ αὖθις, οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· δεῖ γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. δοξάσωμεν οὖν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Περὶ τοῦ μὴ ὀνειδίζειν, ἀλλὰ μᾶλλον, ὀνειδίζεσθαι. Λόγος να'.

Ὁ ὀνειδίζων τὸν πλησίον ἔν τινι πλημμελήματι, τοῖς αὐτοῖς δικτύοις περιπλακήσεται. ὁ γὰρ ἀπηνὴς ἄνθρωπος οὗτος καὶ θεῖος· ἐγκαταλιμπάνεται γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ ἀσυμπαθὲς καὶ τὴν ἔπαρσιν. καὶ εἰς τὸ αὐτὸ πταῖσμα περιπίπτει, εἰ μὴ διὰ μετανοίας ἐξιλεώσηται τὸν Θεὸν, ἐξομολογούμενος τὸ πταῖσμα αὐτοῦ. ὁ δὲ ὀνειδισθεὶς, ἐὰν ἀταράχως καὶ εὐχαρίστως δέξηται τὸν ὀνειδισμὸν, λογιζόμενος ἑαυτὸν ὑπεύθυνον εἶναι τοῦ ὀνειδισμοῦ,

A *& labia iniqua longè fac à te, quia coram oculis Dei sunt viæ viri.* Apostolus quoque ad Hebræos ait: *Terra enim sæpè bibens imbrem super se venientem, & pariens herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo: proferens autem spinas & tribulos, reproba & maledictioni proxima est, cuius finis in combustionem.* Hebr. 6. Hæc planè disserebat istis de scandalo, quo fidei acceptæ segetem premebant, qui semen quidem verbis acceperant, sed illud spinarum instar aculeatis cogitationibus præfocabant, nihil proinde proferentes frugis bonæ. Idem B & Romanis: *Obsecro igitur vos (fratres) vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula faciunt, præter doctrinam quam vos didicistis: & declinate ab eis: tales enim Domino nostro Iesu Christo non seruiunt, sed suo ventri, & per suauem sermonem & benedictionem seducunt corda innocentium.* Rom. 16. Iterum: *Videte ne fortè potestas vestra offendiculum fiat infirmis: si quis enim viderit te qui habes scientiam, in idolio recumbentem, nunquid conscientia ipsius cùm sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta?* 1. Cor. 8. Inducit: *Et peribit infirmus frater, in tua scientia, pro quo Christus mor-* C *tuus est: atque ita ipsorum percutientes conscientiam, in Christum peccatis.* Rursus: *Vt quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quòd gratias ago?* Dominus porrò aduersùs tales pronunciauit, dicens: *Qui scandalizauerit vnum ex his pusillis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius & demergatur in profundum maris;* Matth. 18. potius quam scandalizet vnum ex paruulis istis. Et addit: *videte ne scandalizetis vnum ex paruulis istis: Dico vobis quia Angeli* D *eorum in cælis vident faciem Patris mei.* Rursus: *Væ mundo, à scandalis.* Et: *Verumtamen væ homini illi per quem scandalum venit.* Benignum & clementem Deum nostrum addecet gloria in sæcula Amen.

Vt neminem afficias probro aut dedecore, magis autem optes affici.

E

HOMILIA LI.

QVI contumeliosus in proximum opprobrat quidpiam delicti sui ipse, quæ alteri intexuit & adornauit, irretietur retibus. Iure quidem. Quod enim *fummat quis, hoc & metet.* Is siquidem medio in discrimine destituitur Dei præsidio, quòd per elationẽ mentis adeò nõ indolescit calamitati alienę, vt etiam inclemẽter insultet: is vt plurimùm in eandẽ ruinã nec semel prolabetur, ni erratũ suũ cõfessus, per pœnitentiã Deũ sibi conciliet & reddat propitiũ. Ille verò in quem intortum est contumeliosius opprobrium, si quidem eam contumeliam imperturbato animo exceperit & cum gratiarũ actione,

κινοῦντες τὰς κεφαλάς. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν γραμματέων ἐμπαίζοντες ἔλεγον, ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι; τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ συσταυρωθέντες ὠνείδιζον αὐτόν. ὁ δὲ μακρόθυμος Κύριος, τὸ ἐναντίον, ὑπὲρ αὐτῶν ἐξιλεοῦτο τὸν πατέρα· καὶ ἔλεγε, πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν· οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν. καὶ πρὸ τούτου, θαρσοποιῶν τοὺς μαθητάς, ἔλεγε, μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς B ἐν τοῖς οὐρανοῖς. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A mouentes capita: nec secus Principes sacerdotum cum scribis illudebant dicentes, *Alios saluos fecit, non potest se saluare. Idem* prorsus *& latrones qui cum ipso crucifixi erant, improperabant ei.* Longanimis Dominus ex contrario pro istis sic impiis repropitiabat Patrem, & dicebat: *Pater ignosce illis peccatum, non enim sciunt quid faciunt.* Quid aliquantò priùs, nonnihil iniciens discipulis audaciæ, dicebat? *Beati eritis cùm exprobrauerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne verbum aduersum vos, mentientes: gaudete & exultate, quia merces vestra multa est in cælis.* Ipsi gloria in sæcula. Amen. *Matth. 5.*

Περὶ τοῦ μὴ ἀνταποδιδόναι κακόν.
Λόγος νβʹ.

ΠΡΩΗΝ μὲν περὶ τοῦ μὴ ὀνειδίζειν, ἀλλ' ὀνειδίζεσθαι, ὀλίγα διαλαβόντες, νῦν περὶ τοῦ μὴ ἀνταποδιδόναι κακίαν, τὸν λόγον μετενέγκωμεν. εἰ οὖν βουλόμεθα συγκληρονόμοι Χριστοῦ C εἶναι, ἐφάμιλλοι γενώμεθα τοῖς τοῦ Χριστοῦ φιλτάτοις. μιμησώμεθα δὲ πρᾶον τὸν Δαβίδ, ὅπως καὶ ἡμεῖς ἀκούσωμεν παρὰ τοῦ Θεοῦ, εὗρον ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου. εὗρον γάρ φησιν ὁ ὑπεράγαθος καὶ φιλάγαθος, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου, περὶ τοῦ ἀμνησικάκου Δαβίδ, καὶ περὶ ἐχθροὺς ἀγαθοῦ. καὶ ἡμεῖς οὖν μὴ ποιήσωμέν τι πρὸς ἄμυναν ἀδελφοῦ κατηδικηκότος ἡμᾶς, ἵνα μὴ ἄπρακτα ἡμῖν σκολιὰ γένηται ἐν καιρῷ προσευχῆς. ὁ νόμος παρακελεύεται προσνοεῖν δὲ ὑποζύγιον τοῦ ἐχθροῦ· καὶ ὁ Ἰώβ, D ὡς ἀπεχόμενος ἀπὸ κακίας παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐμαρτυρεῖτο. καὶ ὁ Ἰωσήφ, τοὺς ἐπιβούλους ἀδελφοὺς οὐκ ἠμύνατο. καὶ Ἄβελ ἁπλῶς καὶ ἀνυπόπτως συνεπορεύετο τῷ ἀδελφοκτόνῳ Κάϊν. καὶ πάντας ἁπλῶς ἀνακηρύττει ἡ θεολογία τοὺς ἐν ἀκακίᾳ πολιτευομένους ἁγίους. φησὶν δέ τις, ὃς ἀνταποδίδωσιν κακὸν ἀντὶ ἀγαθῶν, οὐ κινηθήσεται κακὰ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ. καὶ πάλιν, ὁ βάλλων λίθον εἰς ὕψος, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τὴν ἑαυτοῦ βάλλει. καὶ ὁ ὀρύσσων τῷ πλησίον βόθρον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν. καὶ ὁ ἱστῶν E παγίδα, ἁλώσεται ἐν αὐτῇ. καὶ ποιοῦντι πονηρά, ἐπ' αὐτὸν κυλισθήσεται. ὁ δὲ Ἱερεμίας, ἐντυγχάνων τῷ Θεῷ, κατὰ τὸν Ἰσραὴλ λέγει· εἰ ἀνταποδίδοται ἀντὶ ἀγαθῶν κακά, μνήσθητι ὡς ἐλάλησα ὑπὲρ αὐτῶν ἀγαθά. οὕτως ὁ δίκαιος, νυκτός τε καὶ ἡμέρας ὑπὲρ αὐτῶν τὸν Θεὸν ἐξιλεοῦτο.

Quòd malum malo retaliandum non sit.

Homilia LII.

PAVLO quidem priùs de eo quòd nemini ingerendum sit improperium, sed ingestum tolerandum æquanimiter, nonnihil disseruimus: nunc nobis est sermo aliò transcribendus, nempe vt doceamus non conuenire C Christiano, malum vt repenset, aut retaliet mala. Sanè Christi cohæredes si esse cupimus, magnopere nobis est contendendū perquam similes vt inueniamur sanctis Christo charissimis. Id fiet, si mansueti Dauidis imitabimur lenitatem, vt & nos quiddam assimile audire à Deo promereamur, quod & de ipso Dauide pronuntiauit, viro iniuriarum immemore prorsus, & erga inimicos perquam benigno, nimirum illud: *Inueni virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* Et nos igitur tanti Herois prouocati exemplo, nonnihil auxilij prestemus ac suf- D fragemur fratri, à quo qualicunque iniuria pulsati sumus: ne vel tempore orationis postulatio omnis nostra repudietur, resque abeat in diuersum quam petimus. Iubet lex subiugale animal inimici (si fors labi contingat) vt proinde subleues. Iob testimonium à Deo reportare promeruit, quòd suam adhuc retineret ac tueretur innocentiam. Ioseph de fratribus nullam expetiuit vltionē, quos alioqui vitæ insidiatores suæ fuerat passus. Abel amabili simplicitate præditus nec vllius suspicax in se iniuriæ, simul cum fratricida cōcessit in agrū. In genere, quotquot sanctos diuinæ concelebrant literę, eos astruūt E per innocentiæ callem vitam instituisse suam. Sed & vnus aliquis ait: *Qui reddiderit mala pro bonis, non mouebuntur mala de domo eius.* Iterum: *Qui iacit lapidem in altum, in suum caput iacit.* Et: *Qui fodit foueam proximo, incidet in eam.* Et: *Qui statuit laqueum, capietur in eo, & qui facit mala, in eum deoluentur.* Hieremias quoque Deum interpellans aduersus Israël dicit: *Si redduntur pro bonis mala, recordare, quanta locutus sim pro eis bona.* Adeò iustus hic, perdius & pernox istis sic ingratis exorabilem Dei clementiam studebat conciliare, & flectere iram:

Exod. 23. *Ipsissimis verbis eadē prorsus Dionysii Areop. epistola 8.*

Hier. 18.

vnde & semel & secundò diuina voce accepit responsum, *Noli orare pro eis, non enim exaudiam te.* Ecquid tandem excepit dignæ retributionis? vtrique tam bene de se merentem demiserunt in lacum fœtulentum ac cœno madidum. Hæc perpetuò Iudæos comitata est malegrata strenuitas, sic se fortes præstiterunt.
Gen.50. Ioseph præterea adeò nihil interminatus est vltricis vindictæ fratribus, vt vnumquemque complexus seorsim, colla illorum oppleuerit
Psalm.7. lacrymis: tanta erga illos liquescebat charitate Sed & dicebat: *Nolite timere, ego pascam vos* Quid proinde postularit Dauid à Deo, expendendum nunc: *Domine Deus meus, si feci istud* (ait) *si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam vtique ab inimicis meis inanis.* Petrus item admonens ait, *Non reddentes malum pro malo, aut maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis:* Pau-
1.Thess.5. lus etiamnum: *videte ne quis malum pro malo reddat, sed semper quod bonum est, sectemini & in inuicem & in omnes.* Rursum: *Noli vinci à malo,*
Matth.5. *sed vince in bono malum.* Quid Dominus? *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, benedicite maledicentibus vobis: quicunque percusserit te in dexteram maxillam: præbe ei & alteram, & ei qui vult tecum contendere in iudicio, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium tuum.* Et: *Si quis angariauerit te milliare vnum, vade cum eo & alia duo* Et: *Estote misericordes & perfecti, sicut Pater vester cœlestis.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

A ὅτε καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἤκουσεν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι μὴ ἀξίου ὑπὲρ αὐτῶν, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου. αὐτοὶ δὲ ἀνταμείψαντο αὐτόν, χαλάσαντες αὐτὸν ἐν τῷ βορβόρῳ τοῦ λάκκου. τοιαῦτα γὰρ ἀεὶ τῶν Ἰουδαίων τὰ ἀνδραγαθήματα. καὶ Ἰωσὴφ δὲ, οὐ μόνον οὐκ ἠμύνατο τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔκλαυσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν ἐξ ἀγάπης πολλῆς· καὶ ἔλεγεν, μὴ φοβεῖσθε, ἐγὼ διαθρέψω ὑμᾶς. ἴδωμεν τί καὶ ὁ Δαβὶδ ἐντυγχάνει τῷ Θεῷ· Κύριε ὁ Θεός μου, φησιν, εἰ ἐποίησα τοῦτο, εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χερσί μου,
I εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά, ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός. ὁ δὲ Πέτρος παραινῶν λέγει· μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας· τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε, καὶ ὁ Παῦλος, ὁρᾶτε, φησιν, μήτις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. καὶ αὖθις· μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. ὁ δὲ Κύριος, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχ-
C θροὺς ὑμῶν· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς. καὶ ὅστις σε ῥαπίσει εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιόν σου. καὶ εἴ τίς σε ἀγγαρεύσῃ μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. καὶ γίνεσθε οἰκτίρμονες καὶ τέλειοι ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

De memoria acceptæ iniuriæ

HOMILIA LIII.

ABSOLVTO vtcumque sermone, de eo quòd pro malo neutiquam rependendum sit malum, ad eum trascendamus, qui est de memoria acceptæ iniuriæ. Non modò (fratres) non debemus meminisse vllius mali à contribulibus aut affinitate propinquis accepti: sed ex diuerso cuncti veniunt Christiana longanimitate tolerandi, ac mali nostra sunt subleuandi benignitate: nec vtcumque, verùm erga tales nostræ conduplicemus argumenta liberalitatis, vt vel piorum operum efficacia nosipsos declaremus ingenuos Christi esse discipulos: Ipse enim Christus in malos atque inutiles suam effundit benignitatem. Ad eum modum pia contentione imitari Dominum debemus, quatenus sinunt viriculæ nostræ. Sanè si qua incessit cupido obtinendæ aliquando beatitudinis, eius necesse sit iram vt arceamus, non ab opere solùm, sed nec in mentis domicilium sinamus alicunde irrepere. Neque enim tanti est in ipso incandescentis iræ articulo frænare os, nec vllum depromere verbũ concepti furoris index:

Περὶ τοῦ μὴ μνησικακεῖν.

D

Λόγος νγ'.

ΤΟΝ περὶ τοῦ μὴ ἀνταποδοῦναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, λόγον τελέσαντες, μετέλθωμεν καὶ εἰς τὸν τῆς μνησικακίας. οὐ μόνον γὰρ, ἀδελφοὶ, οὐκ ὀφείλομεν μνησικακεῖν τοῖς ὁμογενέσι καὶ ὁμοφύλοις, ἀλλὰ τοὐναντίον, Χριστιανικῶς φερόμενοι, καὶ τοὺς κακοὺς ἀγαθύνοντες, καὶ ἐφαπλοῦντες ἐπ' αὐτοὺς πολλὴν ἀγαθότητα, καὶ ἐπιδεικνύντες διὰ τῶν ἔργων ἑαυτοὺς ἀληθινοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ,
I ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀχαρίστους. οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν, ἐν ἅπασι, κατὰ τὸ δυνατὸν ἡμῖν, μιμήσασθαι τὸν Κύριον ἡμῶν. εἰ τοίνυν ἐπιθυμοῦμεν τοῦ μακαρισμοῦ αὐτοῦ, οὐ μόνον τὴν κατ' ἐνέργειαν ὀργὴν κωλῦσαι ὀφείλομεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ διάνοιαν. οὔτε γὰρ τοσοῦτόν ἐστι τὸ κρατεῖν τοῦ στόματος ἐν καιρῷ θυμοῦ, καὶ μὴ ἐκφέρειν ῥήματα μανιώδη·

ἐστιν δὲ καθαρίζειν τὴν καρδίαν ἀπὸ μνησικακίας, καὶ μὴ ἀναστρέφειν ἐν τῇ διανοίᾳ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ πονηροὺς λογισμούς. τὰς ῥίζας γὰρ τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκόπτεσθαι παραγγέλλει ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία. τῆς ῥίζης γὰρ ἐκκοπείσης τοῦ θυμοῦ ἀπὸ τῆς καρδίας, οὔτε μῖσος, οὔτε φθόνος εἰς ἔργον προαχθήσεται. ὥσπερ δὲ σκοτίζει ἥλιον ὑποδραμὸν νέφος, οὕτως νοῦν λογισμὸς μνησικακίας. ἐν μνησικάκῳ γὰρ ψυχῇ ἀλώπεκες κατασκηνώσουσιν, καὶ ἐν τεταραγμένῃ καρδίᾳ θηρία φωλεύσουσιν. καὶ ὥσπερ ἀνὴρ σεμνὸς καταγώγιον αἰσχρὸν φεύγει, οὕτως καὶ ὁ Θεὸς, μνησίκακον καρδίαν· καὶ ὃν τρόπον καπνὸς ταράσσει ὀφθαλμούς, οὕτως μνησικακος ἐν καιρῷ προσευχῆς. ἀκούσωμεν οὖν τί ἐντέλλεται ἡμῖν δι' ἑαυτοῦ, καὶ τῶν δούλων αὐτοῦ ὁ Κύριος. Ἰσχυρῶς διαμαρτύρεται ἡμῖν ὁ προφήτης Ζαχαρίας, λέγων, κακίαν ἕκαστος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μὴ μνησικακείτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· ἕκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ μὴ λογιζέσθω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. καὶ ἄλλος, ὃς μνησικακεῖ, παρανομεῖ. καὶ πάλιν, ὁ κρύπτων ἔχθρας, συνίστησι δόλον. ἐν παντὶ ἀδικήματι μὴ μνησικακήσῃς τῷ πλησίον· ἀλλ' ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, τρέφε αὐτόν· καὶ ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν. καὶ πάλιν, ἄφες τὸ ἀδίκημα τῷ πλησίον σου. καὶ τότε δεηθέντος σου αἱ ἁμαρτίαι σου λυθήσονται. καὶ ἐπάγει, ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ συντηρεῖ ὀργήν, καὶ παρὰ Θεοῦ ζητεῖ ἴασιν· αὐτὸς σὰρξ ὤν, διατηρεῖ μῆνιν, καὶ τίς ἐξιλάσεται τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ; καὶ ἐπιφέρει· μνήσθητι τὰ ἔσχατά σου, καὶ παῦσαι ἐχθραίνων. καὶ αὖθις, ἀπόσχου ἀπὸ μάχης, καὶ ἐλαττώσεις ἁμαρτίας. καὶ ὁ παροιμιαστής, φόβος Κυρίου, μισεῖ κακίαν, ὕβριν τε καὶ ὑπερηφανίαν, καὶ ὁδοὺς πονηρῶν. καὶ πάλιν, μὴ εἴπῃς, ὃν τρόπον ἐχρήσατό μοι, χρήσομαι αὐτῷ· ἤ, τίσωμαι αὐτόν, ἅ με ἠδίκησεν. καὶ αὖθις, μὴ εἴπῃς, τίσομαι τὸν ἐχθρόν μου· ἀλλ' ὑπομεῖνον τὸν Κύριον ἵνα σοι βοηθήσῃ. ἐν ὁδοῖς γὰρ δικαιοσύνης ζωή, ὁδοὶ δὲ μνησικάκων εἰς θάνατον. καὶ ὁ Ἰάκωβος· ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν ῥυπαρίαν, καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πρᾳότητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. ὁ δὲ Παῦλος, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσί, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε. φύγωμεν οὖν, ἀδελφοί, τὸ ὀλέθριον πάθος τῆς μνησικακίας, ἵνα μὴ ἀπαλλοτριώσῃ ἡμᾶς τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας· οὐ γὰρ τολμήσει τις νοσῶν τοῦτο τὸ νόσημα τῆς μνησικακίας, παραστῆναι τῷ Θεῷ ἐν καθαρᾷ προσευχῇ.

A quanti est expurgare cor ab omni acceptæ iniuriæ inamœna & insuaui memoria, vt ne tecum aduersus fratrem quidpiam malignæ cogitationis tacita mente obuerses. Siquidem Euangelica doctrina cumprimis iubet ab radice peccata exscindi. Iræ enim radicem prorsus à corde si exciderîs, iam non odium erit, non inuidia ad opus vsque progredietur. Itaque vt radiosissimum solis iubar subtercurrens obumbrat & occulit nubes, ita & menti nostræ vel sola acceptæ iniuriæ cogitatio densam oppandit caliginem. In anima enim sic tenaci iniuriarum insidiosæ vulpes suum sibi figunt atque exædificant vmbratile B tabernaculum, inque eiusmodi corde turbulento, tanquam in speluis retrusissimis delitescunt feræ immanes. Vt quisque casti pudoris amantissimus, longissimè se submouet ab obscœno & infami diuerticulo meretricum, ita quoque Deus cor auersatur & defugit eius qui fixius memoria tenet irrogatam sibi iniuriam. Quemadmodum fumus obturbat & circumfundit quamlibet perspicacem aciem oculorum, sic & orationis tempore memoria contumeliæ mentem sua intemperie exagitat. Quid itaque faciendum nobis præscribat Dominus, per se suosque

Contumelia memoriæ interorandum, vexat mentem.

C seruos, intenta percipiamus aure. In primis suo testimonio præscriptam confirmat sententiam Zacharias Propheta: *Malitiam* (inquit) *ne meminerit vnusquisque aduersus proximum suum in cordibus vestris.* Alius eôdem respicit: *Vnusquisque malitiam proximi sui ne cogitetis in cordibus vestris.* Rursus: *Qui meminit iniuriæ, iniquus.* Iterum: *Qui occultat inimicitiam, concinnat dolum: In omni iniustitia, ne sis memor iniuriæ proximi:* sed, *Si esurierit frater tuus, ciba illum: si sitit, potum da ei.* Et: *Dimitte iniuriam proximo, & tunc deprecante te, peccata tua soluentur.* Inducit: *Homo homini conseruat iram, & à Deo quærit medelam? Talis caro cum sit, reseruat iram: & quis propitiabit peccata illius?* Infert: *Memento nouissimorum, & desine inimicari, abstine à lite, & minues peccata.* Parœmiastes, *Timor Domini odit malitiam, contumeliam, superbiam, & vias prauorum.* Rursus: *Ne dixeris, quomodo fecit mihi, faciam ei quæ mihi fecit iniustè.* Et, *Ne dixeris, vindicabo me de inimico meo: sed sustine Dominum, vt tibi auxilietur: In vijs enim iustitiæ, vita: viæ* E *autem reminiscentium iniuriæ, ad mortem.* Iacobus: *Deponentes igitur omnem immunditiam & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum quod potest saluare animas vestras.* Paulus item: *Nolite pueri effici sensibus, sed innocentia paruuli estote.* Hæc itaque perniciosa perturbatio, memoriæ nempe retentricis iniuriarum, nobis (fratres) magnopere vitanda est, vt ne nos à fiducia abalienet quam erga Deum habemus. Neque enim qui hoc ægrotet genere morbi, Deo se ausit præsentare cum sinceritate orationis, nec enim potest.

Eccl. 10. Eccl. 28. Prou. 8. Prou. 20. & 24. Iacob. 1. 1. Cor. 14.

Matth. 5. Dominico etenim illo præcepto reuocatur & arcetur: *Si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris, quia habet aliquid frater tuus aduersum te, relinque ibi munus tuum altare, & vade priùs vt reconcilieris fratri tuo, & tunc vbi redieris, offer munus tuum.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

A κωλύεται γὰρ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, λέγοντος, ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ἔχει ὁ ἀδελφός σού τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Inimicitias in nullum prorsus exerceri debere.

HOMILIA XLV.

INFENSE atque inimiciter persequi vnum aliquem qui tibi sit contribulis, aut fidei germana communione fœderetur, nefarium prorsus, nec vlli consentaneum qui Deum vereatur, séque ex professo cultui diuino mancíparit. Neque enim Deus inimicitias vlli hominum exercendas sua sanxit lege, præterquam aduersus illum homicidam diabolum qui ipso statim initio orbis conditi hominem illici lenocinio inescatum decepit, atque adeò deceptum, amœnitate exegit paradisi. Haud secus iubemur Madianitas execrari & odisse, nimirum impuros illos spiritus fornicationis atque omnifariæ libidinis incentores, qui improbas cogitationes & nimisquam obscœnas quasi semina cordibus inseruit nostris. Hos pro virili portione vt oderis, necesse sit, eósque declines quàm ocyssimè, nequando nos reddant inuisos Deo per impuram cum ipsis conflictationem & amicitiam, iuxta sententiam illam: *Nonne*
Psal. 139. *qui oderunt te Domine, oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi.* Aduersus autem alium quemuis, locum nullum habet inimicitia, præsertim si de damno agitur corporali, de detractione, vel contumelia, aut quæcunque tandem sunt conformia isti sæculo & consentanea. Neque enim aduersus tuum gentilem siue contribulem debes hostilem affectum induere ob hæc temporaria, potiùs agendæ veniunt gratiæ, quòd nobis sunt salutis certiùs obtinendæ pararij. Sola enim est malitia quæ nos à familiari Dei congressu diremit, hominesque à charitate mutua auulsit. Hanc igitur aduersum homines inimicitiam, ante omnia abs te vt amoliaris ac vites, operæ pretium est: at virtutem continenti studio persequere, quæ te Deo conciliet, & proximis agglutinet mutuæ glutinio charitatis. Scopus enim vnicus hic est virtutis & philosophiæ, vt citra
Esai. 1. fucum quiduis agat, præsertim si cum prudentia coniungitur. Esaias Propheta nostrum sermonem suo confirmat patrocinio, ait enim: *Nec eris cum pluribus in malitia.* Hæc quidem de impuris & obscœnis cogitationibus dicens. Inducit autem: *Lauamini, mundi estote, auferte malitias ab animabus vestris, quiescite à malitijs vestris, discite benefacere.*

Περὶ τοῦ μὴ ἐχθραίνειν.

Λόγος νϛʹ.

B ΤΟ ἐχθραίνειν ἀνθρώποις ὁμοφύλοις καὶ ὁμοπίστοις, ἀθέμιτον καὶ ἀνάρμοστον τοῖς φοβουμένοις τὸν Θεὸν, καὶ ἐπαγγελλομένοις προσέχειν. ὁ γὰρ Θεὸς, ἔχθραν οὐκ ἐνομοθέτησεν ἀνθρώποις, εἰ μὴ μόνον πρὸς τὸν ὄφιν, ἤγουν πρὸς τὸν δι' αὐτοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀπατήσαντα, καὶ ἐξαγαγόντα ἐκ παραδείσου τὸν ἄνθρωπον, ἀνθρωποκτόνον διάβολον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐχθραίνειν προσετάχθημεν τοῖς Μαδιηναίοις, τουτέστι, τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι τῆς πορνείας καὶ ἀσελ-
C γείας, τοῖς σπείρουσι τοὺς πονηροὺς καὶ βεβήλους λογισμοὺς εἰς τὴν καρδίαν. τούτοις δὴ πάσῃ δυνάμει ἐχθραίνειν καὶ ἀποστρέφεσθαι, ἵνα μὴ ἐχθροὺς ἡμᾶς ποιήσωσι τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς φιλικῆς ὁμιλίας, κατὰ τὸ εἰρημένον, οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε Κύριε, ἐμίσησα, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς σου ἐξετηκόμην; τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτοὺς, εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι. πρὸς δὲ ἄνθρωπον οὐ χρὴ ἔχθραν ἔχειν· μάλιστα περὶ ζημίας σωματικῆς, ἢ καταλαλιᾶς, ἢ ὕβρεως,
D ἢ ὅσα τῷ αἰῶνι τούτῳ ἁρμόζει. οὐ χρὴ δι' αὐτὰ ἀπεχθῶς διακεῖσθαι πρὸς τὸν ὁμόφυλον· ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστεῖν, ὅτι πρόξενοι ἡμῖν γίνονται σωτηρίας. ἡ γὰρ κακία, τῆς μὲν εἰς Θεὸν συναφείας ἀπέστησε, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀλλήλων διέστησε. ταύτην οὖν πρὸ πάντων δεῖ φεύγειν, καὶ διώκειν τὴν ἀρετὴν, καὶ Θεῷ προσάγουσαν, καὶ ἀλλήλοις συνάπτουσαν. ἀρετῆς δὲ καὶ φιλοσοφίας ὅρος, τὸ μετὰ συνέσεως ἄπλα-
E στον. συνηγορεῖ δὲ τῷ λόγῳ ἡμῶν καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας· φησὶ γὰρ, οὐκ ἔσῃ μετὰ πλειόνων ἐν κακίᾳ. περὶ τῶν ἀκαθάρτων λέγων λογισμῶν. καὶ ἐπάγει, λούσασθε, καὶ καθαροὶ γίνεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν.

καὶ ὁ παροιμιαστής φησι, μὴ φιλεχθρήσῃς εἰς ἄνθρωπον μάτην, μή ποτε εἰς σε κακόν τι ἐργάσηται. καὶ πάλιν, φόβος Κυρίου, μισεῖ κακίαν· ὁ δὲ ἀναιδὴς, μεθ' ὕβρεως προσάπτει κακά. καὶ ὁ φιλομαχῶν, χαίρει μάχαις. καὶ πάλιν, ἀνὴρ ἀμετάβολος γλώσσῃ, ἐμπεσεῖται εἰς κακά. ὁ δὲ Δαβὶδ ἀντιβολῶν φησι πρὸς τὸν Θεὸν, μὴ ἐπιχαρείησάν μοι οἱ ἐχθραίνοντές μοι ἀδίκως, οἱ μισοῦντές με δωρεάν· ἀλλ' αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν μου. καὶ ἀπόστρεψον τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου. καὶ, ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου (τουτέστιν, ἐν τῷ Χριστῷ) ἐξολόθρευσον αὐτούς. καὶ, Κύριος ἐμοὶ βοηθὸς, κἀγὼ ἐπόψομαι τοὺς ἐχθρούς μου· ἐν τῷ Θεῷ γὰρ ποιήσομεν δύναμιν καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν. ταῦτα δὲ περὶ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν προσηύχετο, καὶ οὐχὶ περὶ ἀνθρώπων. καὶ μαρτυρεῖ ἡ κατ' αὐτὸν ἱστορία. τοῦ γὰρ Σαοὺλ ζητοῦντος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ διώκοντος αὐτὸν, μετὰ τρισχιλίων ἀνδρῶν, καὶ παραδοθέντος εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἅπαξ, καὶ δὶς, καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ λεγόντων, ἰδοὺ ἡ ἡμέρα ἣν Κύριος παρέδωκεν τὸν ἐχθρόν σου ἐν τῇ χειρί σου· αὐτὸς ἀπελογεῖτο, ζῇ Κύριος, οὐ μὴ ἐπαγάγω τὴν χεῖρά μου ἐπὶ χριστὸν Κυρίου. καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπένθει θανόντος αὐτοῦ. καὶ ἐθανάτωσεν τὸν εὐαγγελισάμενον αὐτῷ τὴν σφαγὴν αὐτοῦ. ὁμοίως πάλιν ἐπένθει καὶ περὶ τοῦ θανάτου Ἀβεσαλὼμ τοῦ ζητοῦντος αὐτὸν ἀποκτεῖναι. σαφῶς οὖν ἀποδέδεικται διὰ τούτων, ὅτι οὐ πρὸς ἀνθρώπους ἦν αὐτῷ ἡ ἔχθρα, ἀλλὰ πρὸς τοὺς μισητοὺς δαίμονας. καὶ ἡμεῖς οὖν τῷ πάντων Θεῷ ἀναθώμεθα, καὶ αὐτὸς σώζει ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν, μάλιστα ἐὰν ἀκούσωμεν τοῦ Ἰακώβου, λέγοντος μὴ στενάζετε ἀδελφοί μου κατ' ἀλλήλων, ἵνα μὴ κριθῆτε. καὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰρηκότος, ὑμῖν δὲ λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A Parœmiastes item: *Ne diligas inimicitias aduersus hominem frustra, ne fortè in te aliquid mali operetur.* Iterum: *Timor Domini odit malitiam, impudens autem cum contumelia operatur mala.* Dauid item suppliciter Deo procidens, ait: *Ne gaudeant super me qui aduersantur mihi iniquè, qui oderunt me gratis, sed confundantur & reuereantur quærentes animam.* Et: *Auerte mala inimicis meis, &: in veritate tua*, hoc est in Christo) *disperde illos.* Et, *Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos: In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.* Et hæc quidem orasse intelligi B debet aduersus spirituales inimicos, non item aduersus homines. Historia testimonio est aduersus intellectuales hostes Dauidem esse precatum Deum: Cùm enim Saul animam Dauid propensissimè appeteret, eúmque persequeretur manu stipatus virorum trium millium, & esset Saul semel & secundò traditus in manus ipsius Dauid & eorum qui cum ipso erant, qui etiam dicerent: *Ecce dies in qua tradidit Dominus inimicum tuum in manu tua:* Respondit Dauid, *Viuit Dominus, non iniciam manum meam in Christum Domini.* Neque id modò fecit, sed & Saulis mortem luxit, eúmque dedidit neci, C qui cædem renunciarat Saulis. Nec aliter Absalonis lugebat mortem, qui necem tam studiosè expetiuerat patris. Arbitror sanè per hæc nihil obscuris argumentis declaratum istius inimicitias neutiquam in homines intentatas fuisse, sed aduersus Dæmones odio omni dignissimos. Et nos igitur qui præ cæteris (vel ipso teste habitu) spirituales videmur, audiamus Iacobum dicentem: *Nolite ingemiscere in alterutrum, fratres mei: vt ne in iudicium decidatis.* Sed & ipse Dominus quid dixerit, attenta ac fideli aure percipiamus: *Vobis autem dico audientibus, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: Orate pro his* D *qui calumniantur & persequuntur vos.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Prou. 8. | 2. Reg. 1. | 2. Reg. 12. | Iac. 5. | Matth. 5.

Περὶ τοῦ μὴ φθονεῖν.

Λόγος νε'.

ΚΑΙ ὁ φθόνος δεινὸν πάθος καὶ διαβολικὸν, καὶ δυσίατον· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἀρξάμενον εὐθέως μεταπήδησεν εἰς τὸν ἀδελφοκτόνον Κάϊν. καὶ καθεξῆς εἰς τοὺς κυριοκτόνους Ἰουδαίους κατήντησε. δεινὸν οὖν, ὡς ἔφαμεν, καὶ πονηρὸν ὁ φθόνος. ὁ μὲν γὰρ φθονῶν ἄχθεται, καὶ τήκεται. καὶ ὥσπερ σκώληξ ἐν ξύλῳ καὶ σὴς ἐν ἱματίῳ, οὕτως τὴν καρδίαν

Ne cuipiam inuideris.

HOMILIA LV.

E IAM inuidia quàm vehemens sit animi affectio, veriùs diabolica intemperies, vixque illam anmittens medelam; quis referat? Ab ipso enim diabolo vix dum traxerat originem; & ecce è vestigio in fratricidam Caïnum transiliuit, atque ordine deinceps prono cursu in Dominicidas Iudæos deuoluta est. Planè inuidia vehemens atque atrox malum ac modis omnibus crudele est. Qui enim cuipiam inuidet: animi angore discruciatur, cōtabescit miserè, eliquatur totus. Inuidia enim quasi vermis in ligno, & in vestimēto tinea, ita cot deniq;

Inuidia, à diabolo, in Caïnū, & ab hoc in Iudæos transfugium.

& faciem eius conficit ac macerat hebeti pallore, qui semel in ipsius manus incidit. Contra, is cui inuidetur, in hominum prospectu miris modis promouetur ac proficit, à Domino protectus. Exemplo est beatus ille Ioseph: Quo enim faces fraternæ inuidiæ in illum exarserant acriùs; hoc ille sublimiùs à Deo prouehebatur, quousque tandem ad regni gubernacula promotus est. Sic & Saul œstro exstimulatus inuidiæ, admirabilem illum Dauid persequebatur, sicut scriptum est: *Exierunt quæ cum tripudio agebant triumphalem choream puellæ, ac dicebant, percussit Saul in millibus suis, & Dauid in decem millibus suis.* Dicto ocyus parens ille inuidiæ omnis in Saulis corde sibi delegit vitæ domicilium, eique insusurrauit, vt diceret: *Dauid dederunt decem millia, mihi autem mille?* Et quidem domus Dauid, cui sic inuidebatur, quotidiana accessione crescebat & confortabatur, ipse per hæc ad lyram melicum cantillabat carmen; *Pesucrunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.* Iterum: *Maledicent illi & tu benedices: Ego autem non proponebam ante oculos meos rem iniustam.* Sed & Propheta Abacuc: *Purus est oculus tuus, ne videat mala & aspiciat super labores doloris.* Apostolus item ad Philippenses scribens, pulchrè doctores illos notat inuidiæ: *Quidam quidem per inuidiam & contentionem*; ex concertatione scilicet proficiscentem; *Christum annunciant, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.* Per admonitionem inducit: *estote ergo in inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem sicut & Christus donauit vobis. Estote* igitur *imitatores Christi sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione.* Animæ sincerioris peculiare est argumentum, vt quod loquitur, nihil prorsus resipiat inuidiæ. Zelum alioqui habet malitiæ omnis exortem, & qui iugiter Dei quærat ac firmet gloriam. Nihil minùs conuenit quàm vt profiteamur nos esse discipulos Domini, re autem ipsa sinamus nos intercipi peste inuidiæ, inque vicem tumultuemur. Id maximè tum contingit, si quando viderimus quosdam fratrum, totius sodalitij quàm minimos, aut certè deformes, ad magistratum obeundum esse promotos: audimus dominum tunc dicentem, *da huic locum, vt recubitu sedeat sublimiore.* Quin miremur potiùs rerum conditarum curatorem, qui sua sapienti atque arcana prouidentia, illi quidem velut sortitò (miserabilis licèt in speciem cõspiciatur) adiudicauit hæreditatem, siue cæteros vt antegrediatur authoritate, aut certè vt imperet, nos cõtra in postrema sedere voluit parte. Ab hac igitur (fratres) pestili lue inuidiæ quàm ocyssimè defugiamus, quæ diaboli germen est: vt ne compari mulcta dãnationis cum Caino inuoluamur; qui quidẽ per suspiria crebra, artuúmq; miserabilẽ tremorẽ vitã cùm exegisset, amara morte functus est: Neu rursus cum malignissimis Iudæis qui per inuidiã mirabiliũ Dei operũ, ipsum ad mortẽ prodiderũt, vel teste Euãgelio. Cõgregat enim dixit Pilatus: *Quem vultis, dimittã vobis? Barrabã*

1.Reg.17.

Psalm.108.

Abac.1.

*LXX. ἐπὶ πόνοις ὀδυνῶν.

Gen.4.

Matth.27.

A καὶ τὸ πρόσωπον ἐξαφανίζει τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ὁ φθόνος. ὁ δὲ φθονούμενος ἐπὶ τὰ πρόσω προκόπτει, ὑπὸ Κυρίου σκεπαζόμενος· ὥσπερ καὶ ὁ Ἰωσήφ· ὅσον γὰρ ἐφθόνουν αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τοσοῦτον ὁ Θεὸς ὕψωσεν αὐτὸν, ἕως οὗ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν. ὡσαύτως καὶ ὁ Σαοὺλ, διὰ φθόνον ἐδίωκεν τὸν Δαβὶδ, καθὰ γέγραπται, ἐξῆλθον αἱ χορεύουσαι καὶ ἔλεγον, ἐπάταξεν Σαοὺλ ἐν χιλιάσιν αὐτοῦ, καὶ Δαβὶδ, ἐν μυριάσιν αὐτοῦ. παραχρῆμα γὰρ ἐρρίζωσεν ὁ φθόνος ἐν τῇ καρδίᾳ Σαούλ· καὶ εἶπεν

B τῷ Δαβὶδ, σοὶ δέδωκαν τὰς μυριάδας, κἀμοὶ τὰς χιλιάδας. καὶ ὁ μὲν οἶκος τοῦ φθονεροῦ Σαοὺλ, ἐπορεύετο καὶ ἠλαττονοῦτο· ὁ δὲ οἶκος τοῦ φθονουμένου Δαβὶδ, ηὔξανεν, καὶ ἐκραταιοῦτο· καὶ αὐτὸς ἐμελῴδει· ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγαπήσεώς μου. καὶ πάλιν, καταράσονται αὐτοὶ καὶ σὺ εὐλογήσεις· ἐγὼ δὲ οὐ προετιθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον. καὶ ὁ προφήτης Ἀββακοὺκ, καθαρὸς ὀφθαλμὸς τοῦ μὴ ὁρᾷν πονηρὰ, καὶ ἐπιβλέπειν * ἐπὶ πόνους ὀδυνῆς. ὁ δὲ ἀπόστολος στηλιτεύων τοὺς ἐν φθόνῳ διδασκάλους, γράφει Φιλιππησίοις, τινὲς μὲν

C διὰ φθόνον καὶ ἔριν, ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν, οἰόμενοι θλίψιν ἐγείρειν τοῖς δεσμοῖς μου· καὶ παραινῶν αὐτοὺς, ἐπάγει, γίνεσθε οὖν εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐχαρίσατο ὑμῖν. γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ. ψυχῆς γὰρ καθαρᾶς ἴδιον, λόγος μὲν ἄφθονος. ζῆλος δὲ ἄκακος, ἔρως δὲ ἄπαυστος τοῦ Κυρίου τῆς δόξης. οὐκ ἔστιν οὖν ἁρμό-

D διον τοῖς τοῦ Κυρίου φοιτηταῖς φθόνῳ κρατεῖσθαι, ἢ θορυβεῖσθαι, ὅταν μάλιστα θεωρήσωμεν ἀδελφούς τινας ἐλαχίστους, ἢ δυσειδεῖς ἐπὶ ἀρχὴν προκόψαντας. ἀκούσωμεν γὰρ τοῦ κυρίου λέγοντος, δὸς τούτῳ τόπον, ὥστε κατακλιθῆναι ἀνώτερον. ἀλλὰ μᾶλλον θαυμάζωμεν τὸν δίκαιον πρύτανιν, σοφῶς καὶ ἀπορρήτως κεκρικότα, ἐκεῖνον μὲν τὸν οἰκτρὸν κληρωθῆναι καὶ προτερεύειν καὶ καθηγεῖσθαι,

E ἡμᾶς δὲ ἐσχατίζειν. φύγωμεν οὖν ἀγαπητοὶ τὸν φθόνον, τὸ γέννημα τοῦ διαβόλου· ἵνα μὴ συγκατακριθῶμεν τῷ Κάϊν ὅστις στένων, καὶ τρέμων κατέλυσε τὸν βίον. μηδὲ πάλιν τοῖς πονηροῖς Ἰουδαίοις, οἵτινες διὰ φθόνον τῶν τοῦ Κυρίου θαυμάτων, παρέδωκαν αὐτὸν εἰς θάνατον, καθὼς μαρτυρεῖ τὸ εὐαγγέλιον. συνηγμένων γὰρ φησὶν αὐτῶν, εἶπεν ὁ Πιλάτος, τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν

ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; ᾔδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. ὁ δὲ ἀμνησίκακος Κύριος, ὡς ἀρνίον ἄκακον, πάντα ὑπέφερεν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A an Iesum qui dicitur Christus? sciebat enim, quia per inuidiam tradidissent eum. Dominus autem iniuriæ omnis immemor, quasi agnus innocens, nihil non tolerabat mansuetissimus. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ τοῦ μὴ ἐρίζειν. Λόγος νζ'.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ἐριστὴς οὐ μόνον μετὰ τῶν οἰκείων οὐκ εἰρηνεύει, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τῶν ἀλλοτρίων. θέλων γὰρ τὸν ἐριστικὸν αὐτοῦ λογισμὸν πληροφορῆσαι, ἀεὶ εἰς ῥᾳδιουργίας ἐπιτηδεύει, καὶ ἐνδελεχῶς τερατεύεσθαι, καὶ ἄλλους θολοῖ. ὁ τοιοῦτος μισητὸς παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εὑρίσκεται, μᾶλλον δὲ καὶ οἴκτιστος. γέγραπται γὰρ ἐν τῇ Γενέσει, ὅτι ἔλαβεν Ἠσαῦ ἐκ τῶν ἀλλοφύλων γυναῖκας, καὶ ἦσαν ἐρίζουσαι τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῇ Ῥεβέκκᾳ. Εἶπεν δὲ Ῥεβέκκα τῷ Ἰσαάκ, προσώχθισα τῇ ζωῇ μου, διὰ τὰς θυγατέρας τῶν υἱῶν Χέτ. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ λόγου, ὅτι τὸ ἐρίζειν ἀθέοις ἁρμόζει, καὶ οὐχὶ πιστοῖς καὶ εὐλαβέσι. οἱ γὰρ ὄντως εὐλαβεῖς, καὶ Χριστοῦ μαθηταί, τὸν ἑαυτῶν δεσπότην καὶ διδάσκαλον μιμοῦνται. Οὐκ ἐρίσει, γάρ, φησιν, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. καὶ οἱ τοιοῦτοι οὐ πειρῶνται οἱονδήποτε πρᾶγμα δι' ἐρισμοῦ καὶ φιλονεικίας ἐπιλῦσαι, ἀλλὰ δι' ὑπομονῆς, καὶ προσευχῆς, καὶ ὑπακοῆς, καὶ μονολογίστου ἐλπίδος. φησὶ γὰρ ὁ Κύριος, ἦλθον οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός· καὶ ὁ παροιμιαστὴς δὲ περὶ τῶν ἐριστῶν φησι, μὴ διαμάχου ἀνθρώπῳ γλωσσώδει, μηδὲ ἐπισίβαζε ἐπὶ τὸ πῦρ αὐτοῦ ξύλα. καί, μὴ ἀποκρίνου ἄφρονι πρὸς τὴν ἐκείνου ἀφροσύνην, [ἵνα μὴ ὅμοιος γένῃ αὐτῷ· ἀλλ' ἀποκρίνου ἄφρονι κατὰ τὴν ἀφροσύνην ἐκείνου,] ἵνα μὴ φαίνηται σοφὸς παρ' ἑαυτῷ. καὶ ἄλλος, ἔρις κατασπευδομένη ἐκκαίει πῦρ, καὶ μάχη κατασπεύδουσα, ἐκχέει αἷμα. καὶ πάλιν, ἐὰν φυσήσῃς εἰς σπινθῆρα, ἐκκαυθήσεται· καὶ ἐὰν ἐμπτύσῃς εἰς αὐτόν, σβεσθήσεται, καὶ ἀμφότερα ἐκ τοῦ στόματος ἐκπορεύεται. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἰάκωβος, ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἔρις, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. ὁ δὲ Παῦλος φησι, τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, ὀργή, καὶ θυμός, θλῖψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν. καὶ ἐν ἄλλοις, ὃν τρόπον Ἰαμνῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν τῷ Μωσῇ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ· ἐπιστέλλει δὲ καὶ τῷ Τίτῳ, λέγων· μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔρεις, καὶ μάχας νομικὰς περιΐστασο. εἰσὶν γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι·

Ne contendito.

HOMILIA LVI.

CONTENTIOSVS & qui litibus serendis insueuit, adeò cum domesticis, habiturus B pacem non est, sed ne cum externis quidem. Dum enim suę cogitationi, quam contentionis serēdæ studio cōcepit, cupit modis omnibus vt satisfiat; nunquam non ad ingenium & cōmenta veteratorię artis conuersus cōminiscitur nouitias fraudes, ac veluti acri quopiā œstro percitus, perpetim nouandis litibus extimulatur. Per hęc interim alius concitat turbas, & suis eos exagitat intemperiis. Hic talis nulli non deprehenditur inuisus, atque omnium odio longè dignissimus: veriùs dixerim, omnium multò miserrimus. Scriptum quippe in Genesi est, quia Esau vxores accepit non suæ gentis, sed exter- C næ, quæ pro consuetudine contendebant cum Isaac & Rebecca. Dixit autem Rebecca Isaac, *Distædet me vitæ meæ, mihique ipsi infensa sum propter filias filiorum Her.* Luculēter per hoc insinuatur verum esse, quia pugnis atque contentione verborum velitarium digladiari & serere lites, eorum est qui à Deo sunt alieni, non item fidelium & qui se excolendæ pietati totos consecrarunt. Religiosi enim verè qui sunt & Christi discipuli, suum ipsorum æmulantur & dominum & doctorem. *Non contendet* (ait quidam) *nec clamabit, neque audiet quis vocem eius.* Quic- D quid isti tandem rei vel operis aggrediuntur, nunquam id per litem & contentionem ad exitum vsque promouent & absoluunt. Finis enim imponitur operi debitus, per patiētiam, orationem, obedientiam, pérque solam spem generosam. Ait enim Dominus: *Veni, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me patris.* Parœmiastes item de contentiosis eiusmodi: *Ne litiges cum homine linguaci, neque struas super ignem illius ligna.* Et, *Ne respondeas stulto secundùm stultitiam illius, vt ne videatur sibi sapiens.* Alius quidam: *Lis festinata incendit ignem, & pugna festinans effundit pugnas.* Rursum: *Si* E *sufflaueris in scintillam, accendetur: & si conspueris in illam, extinguetur, & ambo ex ore procedunt.* Dicit & beatus Iacobus: *Vbi enim zelus & contentio: ibi inconstantia & omne opus prauum.* Paulus præterea: *Iis qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credūt autem iniquitati, ira & indignatio: tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum.* Alio item loco: *Quemadmodum Iannes & Mambres restiterunt Moysi, ita & hi resistunt veritati.* Sed & ad Titum epistola: *Stultas quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita: sunt enim inutiles & vanæ.*

Gen. 27.

Isa. 42.
Matth. 12.
Contentiosi nil vnquam ad exitum perducunt.

Tit. 3.

Nos igitur (charissimi) quasi filij obedientiæ, ne quæso vaniloquis istis litigatoribus & contentiosis simus assimiles, vt qui doctrice Scriptura didicimus, quàm noxia sit & detrimentosa litigandi consuetudo, nequando contingat subire nos damnationis censuram cum iniquis & exlegibus Iudæis, qui veritati perpetuò restiterunt, ac dicebant Domino, *Tu de teipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum.* Rursus: *Tu quis es?* ad quos Dominus respondit, *Principium* se esse, *Quia & ego loquor vobis. Amen amen dico vobis, nisi credideritis quia ego sum, moriemini in peccatis vestris.* Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Ioan. 8.

Neminem oderis.

HOMILIA LVII.

SCRIPTVM est, quoniam qui diligit Deum, diligit & fratrem suum, *Qui autem odit fratrem*, non Deo inuisus solùm, sed & homicida est: quem enim odit, arcani affectus cogitatione perimit: cuius quidem sanguinem non acie gladij perspiciunt homines effusum, Deus verò illum videt odij maligno affectu peremptum: qui cuilibet nostrûm aut coronam reddit, aut vltricem pœnam pro qualitate non operis solùm, sed & cogitationis & destinatæ voluntatis: quemadmodum idem per Prophetam dicit, *Ego venio vt congregem opera & cogitationes & inuentiones, siue internas conceptiones eorum.* Sed & malitia diutina cogitatione in animo versata atque exercita, audaciam addit cordi; quæ tamen per abstinentiam & spem ablata, contritionis gratiam confert cordi eidem. Non igitur fas sit odisse nos vnum aliquem è contribulibus, aut qui fide compares & cohæredes futuri sunt regni cœlorum: Diabolum porrò indefessum nostræ salutis osorem odisse licet, communem omnium hominum hostem, maximè fidelium: illum (inquam) cum operibus ipsius malignis oderimus. Nemo qui integra fide ex professo sit Christianus, peccat hoc genere odij, neque qui habeat charitatem, odit vllum hominum. Arboris qualitas ex fructu quem profert, liquidò cognoscitur. Qui igitur se Christi profitetur esse discipulum, per ea quæ facit, stetne à Christo, intelligetur: quemadmodum in Prouerbiis scriptum est, quia *Omnis qui odit fratrem pauperem, hic longè erit ab amicitia, vir autem prudens inueniet eam.* Ioannes verò: *Qui dicit in lumine se esse, & fratrem suum odit, in tenebris est vsque adhuc: si quis dixerit, quia ego diligo Deum, & fratrem suum odit, mendax est: qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere?* Dicit insuper & lex, *Non habebis odio fratrem tuum in corde tuo, redargutione redargues eum, & non accipies propter eum peccatum.* Et: *non comminaberis populo tuo.* Conformiter Paulus: *Consideremus inuicem in prouocationem charitatis & bonorum operum.* Et: *Estote ad inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Christus donauit vobis.*

1. Ioan. 3. — *Esa. 66.* — *Non alium quàm Dæmonem debemus odisse.* — *1. Ioan. 4.* — *Leuit. 19.*

A ἡμεῖς οὖν, ἀγαπητοί, ὡς τῆς ὑπακοῆς ὄντες τέκνα, μὴ ὁμοιωθῶμεν τοῖς ματαίοις ἐρισταῖς καὶ φιλονείκοις, μαθόντες ἐκ τῆς θείας γραφῆς τὸ βλαβερὸν τοῦ ἐρισμοῦ, μήποτε καταξιωθῶμεν σὺν τοῖς παρανόμοις Ἰουδαίοις, οἵτινες ἀεὶ ἀνθίσταντο τῇ ἀληθείᾳ· καὶ ἔλεγον τῷ δεσπότῃ· σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής. καὶ πάλιν, σὺ τίς εἶ; πρὸς οὓς ἀπεκρίνατο ὁ Κύριος, τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. B αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ μὴ μισεῖν. Λόγος νς'.

ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ, ὅτι ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, οὐ μόνον ὅτι θεοστυγής ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωποκτόνος, εἴρηται. φονεύει γὰρ αὐτὸν τῇ διαθέσει τοῦ μίσους, κατὰ διάνοιαν· οὗτινος τὸ αἷμα, οὐ διὰ ξίφους ἐκχυθὲν ἄνθρωποι βλέπουσιν, ἀλλὰ τῇ διαθέσει τοῦ μίσους ἀναιρεθὲν Θεὸς ἐφορᾷ. C ὃς, οὐ μόνον ὑπὲρ πράξεων ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ λογισμῶν, καὶ προαιρέσεως ἑκάστου, ἢ στεφάνους, ἢ τιμωρίας ἀποδίδωσιν. καθὼς αὐτὸς διὰ τοῦ προφήτου φησὶν, ἐγὼ ἔρχομαι συναγαγεῖν τὰ ἔργα, καὶ τοὺς λογισμοὺς, καὶ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ κακία ἐν λογισμοῖς μελετωμένη, θρασύνει καρδίαν, ἀναιρουμένη δὲ, δι' ἐγκρατείας καὶ ἐλπίδος συντρίβει αὐτήν. ἀθέμιτον οὖν ἔχειν ἡμᾶς μῖσος πρὸς τὸν ὁμόφυλον καὶ ὁμόπιστον, καὶ συγκληρονόμον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. μισήσωμεν οὖν τὸν μισοῦντα ἡμᾶς διά- D βολον, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὸν κοινὸν πάντων ἀνθρώπων ἐχθρὸν, μάλιστα δὲ πιστῶν· οὐδεὶς γὰρ πίστιν ἐπαγγελλόμενος, ἁμαρτάνει. οὐδὲ ἀγάπην ἔχων, μισεῖ. φανερὸν γὰρ τὸ δένδρον ἀπὸ τοῦ καρποῦ γίνεται. ὁ οὖν ἐπαγγελλόμενος Χριστοῦ εἶναι, δι' ὧν πράσσει, ὀφθήσεται. καθὼς ἐν ταῖς παροιμίαις γέγραπται· ὅτι πᾶς ὃς μισεῖ ἀδελφὸν πτωχὸν, οὗτος καὶ φιλίας μακρὰν ἔσται· ἀνὴρ δὲ φρόνιμος εὑρήσει αὐτήν. ὁ δὲ Ἰωάννης, ὁ λέγων, φησὶν, ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. καὶ ἐάν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν E μισεῖ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὃν ἑώρακε, τὸν Θεὸν, ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾷν; λέγει δὲ καὶ ὁ νόμος, οὐ μισήσεις τὸν ἀδελφόν σου ἐν τῇ διανοίᾳ σου. ἐλεγμῷ ἐλέγξεις αὐτὸν, καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν ἁμαρτίαν· καὶ οὐ μηνιεῖς τοῖς τοῦ λαοῦ σου. ὁμοίως καὶ ὁ Παῦλος, κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων. καὶ, γίνεσθε εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν.

καὶ ἐπιφέρει. ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ, καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. ἡμεῖς οὖν οἱ Χριστὸν ἐνδεδυμένοι, ἀπαιτούμεθα, οὐ μόνον τὸ μὴ μισεῖν τινα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγαπᾶν, οὐ μόνον τοὺς ἀδελφοὺς καὶ φίλους, ἀλλὰ καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς, καὶ ἐχθραίνοντας. κἂν γάρ τι καθ᾽ ἡμῶν λαλῶσιν ἢ πράττωσι, πάντα διὰ τὴν εὐεργεσίαν καρτερῶμεν, διὰ τὴν μέλλουσαν ἀνταπόδοσιν. εἰώθασι γὰρ οἱ ἐκ τοῦ κόσμου, τοὺς ἐκτὸς τοῦ κόσμου διώκειν καὶ θλίβειν καὶ καταλαλεῖν. ἐλάλησαν γάρ, φησι, κατ᾽ ἐμοῦ γλώσσῃ δολίᾳ, καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με. καθὼς καὶ ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς φησιν, εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. καί, εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. καὶ ἐπιφέρει, μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀφορίσωσιν, καὶ ὀνειδίσωσιν, καὶ ἐκβάλλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρόν, ἕνεκεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ πάλιν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

A Infert idem: *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum tanquam æs sonans aut cymbalum tinniens.* (1.Cor 13.) Nos igitur qui Christum induimus, à Domino postulemus ne nos finat quemquam non solùm non odisse, sed vt diligamus ex charitate non fratres modò aut amicos, sed & in commune osores atque inimicos nostros. (*Dilectio inimicorum in commune.*) Tametsi aduersum nos nonnihil loquantur, aut faciant: cuncta tamen in gratiam futuræ retributionis, cum actione gratiarum excipienda sunt, & æquo animo toleranda. Hominum enim mundi istius amatorum ea est & solemnis cõsuetudo, vt alios persequantur, affligant, obloquantur. David B testis: *Locuti sunt (ait) aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odij circundederunt me, & expugnauerunt me gratis.* Quemadmodum & Dominus suis dixit discipulis: *Si de mundo essetis, mundus quod suum esset, diligeret: quia autem de mundo non estis, propterea odit vos mundus.* (*Ioan 15.*) Et: *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.* (*Matth.5.*) Infert: *Beati eritis cùm vos oderint homines, & separauerint & exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum, propter filium hominis: gaudete & exultate, quoniam merces vestra multa est in cœlis.* Iterum: *Diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos, & orate pro calumniantibus &* C *persequentibus vos, vt sitis filij Patris vestri qui in cœlis est.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ τοῦ μὴ ἐπιχαίρειν.
Λόγος νη΄.

ΤΟ ἐπιχαίρειν οἱῳδήποτε ἀνθρώπῳ ἐν θλίψει, ἢ ἐν ζημίᾳ, ἢ ἐν πτώσει, ἀνθρώπου ἐστὶ παραφρονουμένου, καὶ ἐξιτήλου μᾶλλον δὲ κοινωνοῦ τῶν σταυρωσάντων τὸν Κύριον. αὐτοὶ γὰρ ἔλεγον, οὐὰ ὁ καταλύων τὸν ναόν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγείρων αὐτόν, σῶσον σεαυτόν. τοῦτο δὲ ἀθέμιτόν ἐστιν. οὐ γὰρ ἐὰν προσκόψῃ ὁ πούς, ἐπιχαίρεται ἡ χείρ. τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ ἐπιμελεῖται, ἢ δι᾽ ἐλαίου, ἢ δι᾽ ἐμπλάστρου. εἴπερ ἓν σῶμά ἐσμεν, οὐ χρὴ οὖν καταγελᾶν καὶ ἐπιχαίρειν τοῦ ἰδίου μέλους, ἀλλὰ συναλγεῖν, καὶ συμπάσχειν, κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου, οὐ μόνον δὲ τὸ ἐπιχαίρειν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ὅλως ἀκούειν δυστυχίας ἀνθρώπου. οἱ γὰρ οὕτως τῶν τοιούτων ῥημάτων ἀκούοντες, τῆς οἰκείας προθέσεως τοὺς καρποὺς τρυγῶσιν. καί, μὴ νόμιζε πᾶσαν θλίψιν δι᾽ ἁμαρτίας ἐπέρχεσθαι τοῖς ἀνθρώποις· εἰσὶ γάρ τινες εὐαρεστοῦντες καὶ πειραζόμενοι, ἀσεβεῖς γὰρ καὶ ἄνομοι ἐκ διωχθήσονται.

Nemini insultandum in afflictione aut angore animi constituto.

HOMILIA LVIII.

INSVLTARE cuiuscunque tandem conditionis homini, tribulatione quapiam aut rei D peculiaris iactura miserè afflicto, viri certè est temere insolescentis, non mentis satis sinceræ. (*Afflicto insultare, hominis est flagitiosi.*) Veriùs hic se illorum probat re ipsa consortem qui cruci Dominum fixerunt, cui & à cruce pendenti dicebant, *Vah, qui destruis templum Dei, & in tribus diebus excitas illud, salua temetipsum:* (*Matth.27.*) Hoc planè flagitiosi est hominis & nefarij. Etenim pes si fors illiserit, aut labatur, num insultabit manus? Sanè res hæc in diuersum abit, nã olei infusione, aut emplastro, pedi medetur. Siquidem vnum corpus sumus, nihil minùs consentaneum rationi sit, quàm vnum aliquod corporis membrum quod nonnihil affligetur, habere derisui, ac proinde eidem insultare. Potiùs enim conueniebat sic miserè afflicto pio compassionis affectu indolescere, & congemiscere, iuxta Apostoli verbũ. Nec solùm alienæ infœlicitati insultandum non est, sed ne vllo quidem pacto calamitatis alienæ insultanti, commodandæ aures sunt. Qui enim tam toti propendent ad exaudiendas delationes eiusmodi, sui iam propositi vindemiãt fructus. (*Calamitates omnes non semper nobis eueniunt ob peccata.*) Atqui nolim putes, quicquid aduersæ & afflictiuæ rei cõtingit hominibus, ascribi debere semper ipsorum peccatis: quosdam enim inuenias, qui etsi Deo gratiosi sint, tentantur tamen. Diuersum contingit istis à pietate ac lege Christiana alienis, quos credimus legatum iri à regno, & proinde puniendos.

A Adhuncmodum, *Qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patientur*, quemadmodum verbis Parœmiastæ erudimur. Prov.24. Is enim ait: *Si ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas super eo, & in supplantatione eius ne extollas te, ne fortè videat Dominus, & non placeat ei.* Et hæc quidem de ioimico. Prov.17. Et: *Qui insultat pereunti, non erit innocens.* Et iterum: *Væ vobis qui lætamini super malis, & gaudetis super prauitate mala.* Et: *Laqueo capientur, qui lætantur super ruina piorum, & dolor mercedis loco apprehendat eos ante mortem.* Et: *Memorare dies tenebrarum, quia multi erunt.* Sed & inculpatus Iob: Iob,1. *Si etiam lætatus sum super ruina inimicorum meorum, & dixit* B *cor meum, euge:* beatus item Paulus per epistolam scribit Romanis: Rom.11. *Quod si qui ex ramis fracti sunt, tu autem cùm oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, noli gloriari aduersus ramos: quòd si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix, te: dicis ergo, fracti sunt rami, vt ego inserar, bene, propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time: si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat.* Infert: Cor.13. *Charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* C Ne igitur (dilectissimi) committamus, vt suggerente inimico hoc nostro, aliquando insultemos proximorum malis, vt ne nos io easdem sinat Dei prouidentia semel & iterum deuolui calamitates. Hæc enim ait Iob: *Et vos accessistis ad me sine misericordia, itaque videntes vulnus meum extimuistis.* Nos igitur cum beato Dauid oremus, diceotes Deo: Psal.70. *Ne abijcias me in tempore senectutis, cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me: quia dixerunt inimici mei, & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnum, dicentes, Deus dereliquit eum, persequimini & comprehendite eum,* D *quia non est qui eripiat: sed tu Deus meus ne elongeris à me, ne gaudeant super me qui aduersantur mihi iniquè, qui oderunt me gratis:* Et quidem tua virtute, *Conuertantur retrorsum confestim confusi qui dicunt mihi, Euge, Euge!* Nostræ igitur partes sunt, vt optemos mundo isti esse deridiculi, vt nobis suis insultet sanois, cùm interim Scribæ & Pootifices suo illo more insultant miseris. Illudebant enim (ait) Pontifices ad inuicem cum Scribis, dicentes, Matth.27. *Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere, Christus rex Israël, descendat nunc de cruce, vt videamus & credamus.* Hanc illorum væsaoientem insultationem longanimiter E tolerabat benignus hominum amator Dominus. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

A ὡσαύτως καὶ οἱ εὐσεβῶς θέλοντες ζῆν ἐν Χριστῷ, διωχθήσονται, καθὼς καὶ ὑπὸ τοῦ παροιμιαστοῦ παιδευόμεθα· φησὶ γάρ, ἐὰν πέσῃ ὁ ἐχθρός σου, μὴ ἐπιχαρῇς αὐτῷ. ἐν δὲ τῷ ὑποσκελίσματι αὐτοῦ μὴ ἐπαίρου, μήποτε ἴδῃ Κύριος, καὶ οὐκ ἀρέσῃ αὐτῷ. καὶ ταῦτα μὲν περὶ ἐχθροῦ. καὶ ὁ ἐπιχαίρων ἀπολλυμένῳ οὐκ ἀθωωθήσεται. καὶ πάλιν, οὐαὶ οἱ εὐφραινόμενοι ἐπὶ κακοῖς, καὶ χαίροντες ἐπὶ διαστροφῇ κακῇ. καὶ αὖθις, παγίδι ἁλωθήσονται οἱ εὐφραινόμενοι ἐπὶ πτώσει εὐσεβῶν, καὶ ὀδύνη αὐτομαλώσει αὐτοὺς πρὸ B τοῦ θανάτου αὐτῶν. καὶ, μνήσθητι τὰς ἡμέρας τοῦ σκότους ὅτι πολλαὶ ἔσονται. ὁ δὲ ἄμεμπτος Ἰὼβ, εἰ δὲ καὶ ἐπιχαρὴς ἐγενόμην, φησίν, ἐπὶ πτώματι ἐχθρῶν μου, καὶ εἶπεν ἡ καρδία μου, εὖγε. καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, ἐπιστέλλων Ῥωμαίοις ἔλεγεν, εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὢν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης, καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων· εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ῥίζα σε. ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν οἱ κλάδοι, ἵνα ἐ- C γὼ ἐγκεντρισθῶ, καλῶς τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν· σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας, μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ Θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, οὐδέ σου φείσεται. καὶ ἐπιφέρει, ἡ ἀγάπη οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ. μὴ οὖν ἀνεχώμεθα, ἀγαπητοί, τοῦ ὑποβάλλοντος ἡμῖν ἐχθροῦ ἐπιχαίρειν τοῖς τοῦ πλησίον κακοῖς, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς τοῖς αὐτοῖς περιπέσωμεν. ἀτὰρ γάρ φησιν ὁ Ἰὼβ· καὶ ὑμεῖς ἐπέβητέ μοι ἀνελεημόνως, ὥστε ἰδόντες τὸ ἐμὸν τραῦμα, ἐφοβήθητε. ἡμεῖς οὖν εὐξώμεθα, μετὰ τοῦ D Δαβὶδ λέγοντες, μὴ ἀπορρίψῃς με εἰς καιρὸν γήρους· ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου μὴ ἐγκαταλείπῃς με, ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροί μου ἐμοί, καὶ οἱ φυλάσσοντες τὴν ψυχήν μου ἐβουλεύσαντο ἐπὶ τὸ αὐτό, λέγοντες· ὁ Θεὸς ἐγκατέλιπεν αὐτόν, καταδιώξατε, καὶ καταλάβετε αὐτόν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ῥυόμενος· ἀλλὰ σὺ ὁ Θεός μου μὴ μακρύνῃς ἀπ' ἐμοῦ, ἵνα μὴ ἐπιχαρῶσί μοι οἱ ἐχθραίνοντές μοι ἀδίκως, καὶ οἱ μισοῦντές με δωρεάν. ἀλλὰ τῇ σῇ δυνάμει ἀποστραφήτωσαν παραυτίκα αἰσχυνόμενοι, οἱ λέγοντές μοι, εὖγε, εὖγε. τὸ καταγελᾶσθαι τοίνυν, καὶ ἐπιχαίρεσθαι ἡμῶν E ἐστιν· τὸ δὲ ἐπιχαίρειν, τῶν γραμματέων καὶ ἀρχιερέων ἐστίν. ἐνέπαιζον γάρ φησιν οἱ ἀρχιερεῖς πρὸς ἀλλήλους, μετὰ τῶν γραμματέων λέγοντες, ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι; ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν εἰς αὐτόν. ὁ δὲ μακρόθυμος Κύριος, ἔφερεν τὴν ἀπόνοιαν αὐτῶν, ὡς φιλάνθρωπος. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ συγχαίρειν. Λόγος νθʹ.

ΜΕΓΑΛΗ ἀρετή ἐστιν καὶ Θεῷ εὐάρεστος τὸ συγχαίρειν τοῖς εὖ βιοῦσιν, καὶ ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ προκόπτουσιν, κἂν παρά τισιν οὐδὲν λελόγισται. τὸ δὲ ἀληθῶς συγχαίρειν, αὐτὰ τὰ ἴχνη τῆς ὄψεως ἀριδήλως δεικνύουσιν. τὸ γὰρ θυμῶδες τῆς καρδίας δηλοῦσιν οἱ ὀφθαλμοί, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καρδίας εὐφραινομένης πρόσωπον θάλλει. τοῦτο δὲ τῆς τελείας ἀγάπης ἐστίν, τὸ συγχαίρειν ἐπὶ τῇ προκοπῇ τοῦ πλησίου. πολλοὶ γὰρ ἐν μιᾷ προκοπῇ ὄντες, καὶ ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, ἐπειδὰν συνέβη ἕνα ἐξ αὐτῶν περισσοτέρας τυχεῖν προκοπῆς, ὁ ἕτερος εἰς τὸ τοῦ φθόνου βάραθρον κατέπεσεν· ὁ δὲ συγχαίρων ἀληθῶς τῷ κατορθοῦντι, ἐκτενῆ εὐχὴν ἀδιαλείπτως ὑπὲρ αὐτοῦ προσφέρει τῷ Θεῷ. καθὼς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, συγχαίρων τισίν, ἔλεγεν. ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν, καὶ πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, οἷς ἀνέχεσθε ἔνδειγμα τῆς δικαιοκρισίας αὐτοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. ὁμοίως καὶ Φιλιππησίοις, ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι, φησιν, ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι. ὥσπερ γὰρ τὰ μέλη μεριμνῶσιν ὑπὲρ ἀλλήλων· καὶ εἴτε χαίρει ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη· εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· οὕτως καὶ ἡμεῖς χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων ὀφείλομεν. καὶ τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, ὑπερέχοντας ἑαυτῶν. ἀλλὰ καὶ Κορινθίοις φησίν· οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε, καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμεν· καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην ἐλθεῖν καὶ πρότερον πρὸς ὑμᾶς, ἵνα δευτέραν χαρὰν σχῆτε, πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ, ὡς δὲ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν τὴν Ἐλισαβέτ, καὶ ἐγέννησεν υἱόν, καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι, καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. οὕτω γὰρ νομίμου φιλίας θεσμόν, καὶ κοινὰ ποιεῖσθαι τὰ τῶν φιλουμένων. καὶ αὐτὸς οὖν ὁ τε[illegible]ὶς Ἰωάννης ἔλεγεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὁ φίλος τοῦ νυμφίου, ὁ ἑστηκώς, καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται, ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. ὁ γὰρ ἔχων τελείαν ἀγάπην, ἑαυτὸν ἐλάττονα ἡγεῖται· τὸν δὲ πλησίον, ὑπερέχοντα ἑαυτοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A *Alienæ fœlicitati aggratulandum esse & congaudendum.*

HOMILIA LIX.

EXIMIA sanè virtus ac Deo ipsi cumprimis gratiosa sit, vt iis congaudeas & aggratulêre, qui tenore legitimo vitam instituunt suam, quique quotidiana accessione promouent ad obseruationem Dei mãdatorum, tametsi ea res apud plerosque nihili æstimetur. Vtrùm ne sinceriter alteri congaudeas, ipsa vestigia vultus tui nihil obscurè produnt. Siquidem iræ aut furoris incandescentia insedit cordi, vel ipsi oculi omnibus reddunt perspicuum, iuxta Scripturæ B sentẽtiam: *Corde exhilarato, reuirescit facies.* Perfectæ autem charitatis insigne hoc est, si ad proximorum promotionem exhilarescis, nec fucato perfunderis gaudio. Sunt enim plerique, qui quidem etsi in promotione sint, habeantq; mutuam illam erga fratres charitatem: vbi tamen primùm contingit vnum aliquem ex ipsis ampliore perfrui promotione, ille alter in immane per hoc concidit inuidiæ barathrum. Qui autẽ citra fucum vllum proximo cõgratulatur rectè fungenti officio, pro illo quoque intentam Deo & indiuulsam offert orationem, exemplum se- C cutus beati Pauli quibusdam cõgratulantis atque dicentis: *Ita vt & nos ipsi in vobis glorientur in Ecclesiis Dei pro patientia vestra, & fide in omnibus persecutionibus vestris, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij ipsius, vt digni habeamini regno Dei.* Nec secus ad Philippenses: *Sed etsi immolor supra sacrificium & obsequium fidei vestræ, gaudeo & congratulor omnibus vobis. Idipsum autem & vos gaudete & congaudete mihi: quemadmodum enim membra* (ait) *pro se inuicem solicita sunt, & siue gaudet vnum membrum, congaudent omnia membra: siue patitur vnum membrum, compatiuntur omnia mem-* D *bra: sic & nos gaudere cum gaudentibus, flere cum flẽtibus debemus.* Et: *Honore inuicem præuenientes:* eos nimirum qui nobis ipsis prę eminent. Sed & Corinthiis ait: *Non enim alia scribimus vobis præter ea quæ & legitis & agnoscitis: spero autem quia & vsque in finem cognoscetis sicut & cognouistis ex parte, quia gloria vestra sumus, sicut & vos nostra in die Domini nostri Iesu Christi: & hac confidentia volebam priùs venire ad vos vt secundam gratiam haberetis, cõfidens erga omnes vos quia meum gaudium omnium vestrûm est.* Scriptum autem est & in Lucæ Euangelio: *Postquam autem impleti sunt dies pariendi Elizabeth, & ipsa genuit filium, & audie-* E *runt vicini & cognati eius, & congratulabantur ei.* Adeò quæ amicorum sunt peculiariter, communia efficit vinculũ legitimæ amicitiæ. Quin & hic, ipse (inquam) Ioannes, suis differens discipulis, dicebat: *Amicus sponsi stans, & audiens ipsum, gaudio gaudet propter vocem sponsi.* Igitur hoc meum gaudium impletum est, *Illum oportet crescere me autem minui.* Qui enim ad perfectam vsque promouit charitatem, se quidem minorem ducit, proximum verò ingenuè profitetur eminentiorem. Ipsi gloria in sæcula sęculorum. Amen.

Eximia virtus est, iustorum fœlicitati c. ngaudere.

2.Thess.1

Philipp.2.

1.Cor.12.

1.Cor.1.

Luc.1.

Ioan.3.

A

Ne cui ingeras tristitiam.

HOMILIA LX.

1. Ioan 4. Ephes. 4. Matth. 25.

QVi diligit fratrem suum, Deum vtique diligit: contrà, quisquis fratrem suum neutiquam ex animo diligit, neque is diligit Deum, iuxta Ioannis Apostoli sententiam. Nulli obscurum esse putem, quoniam quisquis fratrem mœrore facit, idem contristat & Deum. *Nolite contristare Spiritum sanctum* (ait) *in quo signati estis*. Et: *Me contristauerunt, dicit Dominus*. Rursum: *Quandiu fecistis vni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis*: Et, *Quandiu non fecistis vni ex his, neque mihi fecistis*. His igitur prædictis idoneè satis demonstrari putem, quoniam qui de fratre bene meritus exhibet obsequium, obsequitur & Deo. Quum igitur (charissimi) probè iam nouerimus, nos in hoc obsequi ac inseruire Deo, si nulla in re proximum contristemus: modis omnibus adnitamur, ne qua in re vllam suggeramus occasionem siue causam proximo tristitiæ & mœroris, siue res ferat rationi vtcunque consentanea, siue minùs: vt ne nostra oratio periode ac reiectitia quæpiam ouis & reproba, Deo ingrata fiat. *Vnus* enim *orans* (ait Syrach) *& vnus maledicens, cuius vocem exaudiet Dominus?* quemadmodum in Sapientia Iesu Syrach luculenter expressum est. Rursum; *Vnus ædificans & vnus destruens, quid commodi adferent præter labores? Qui lauatur à morticinio, & iterum tangit morticinium, quæ vtilitas in lauacro eius?* Sic qui ieiunat homo pro peccatis suis, & is iterum fornicatur, ac eadem facit quæ priùs, orationem istius quis exaudiet? Ecquid profecit humiliando se? Inducit: *Ne machineris mali aduersus amicum tuum qui iuxta te habitat, & habet in te fiduciam: ex ore enim stultorum, baculi contumeliæ expellentur, labia autem sapientum custodient eos.* Sanè, qui rectè incedit, timet Dominum; qui autem vias suas deprauat, ignominiosus erit. Propheta insuper Michæas suppliciter obtestans aduersus Israël, *Vnusquisque proximum suum tribulant tribulatione, ad malum manus suas præparant.* Apostolus quoque: *Si frater tuus propter te contristatur, non iam secundum charitatem ambulas.* Dicit autem Dominus: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo, Rakka, reus erit concilio: qui verò dixerit fatue, reus erit in gehennam ignis.* Inducit: *Si igitur offeras munus tuum ante altare, & illic recordatus fueris quia habet aliquid aduersum te frater tuus, dimitte ibi munus tuum ante altare, & vade priùs vt reconcilieris fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum.* Deum nostrum addecet gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

Eccl 34. Sapientia, liber Iesu Syrach. Prou. 10. Rom 14.

Περὶ τοῦ μὴ λυπεῖν τινά.

Λόγος ξ.

Εἰ ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, οὐδὲ τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ, κατὰ τὸν ἀπόστολον Ἰωάννην, δῆλόν ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ λυπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν Θεὸν λυπεῖ. μὴ λυπεῖτε γάρ φησι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε· καὶ τό, ἐμὲ ἐλυπήσατε, λέγει Κύριος. καὶ αὖθις, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. ἀποδέδεικται τοίνυν διὰ τῶν προειρημένων, ὅτι ὁ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ θεραπεύων, τὸν Θεὸν θεραπεύει. γινώσκοντες οὖν, ἀγαπητοί, ὅτι ἐν τούτῳ τὸν Θεὸν θεραπεύομεν, ἐν τῷ μὴ λυπεῖν ἔν τινι τὸν πλησίον, παντοίως ἀγωνισώμεθα μὴ δοῦναι πρόφασιν ἢ αἰτίαν τινί, τοῦ λυπεῖσθαι καθ' ἡμῶν εὐλόγως ἢ ἀλόγως· ἵνα μὴ ἀπρόσδεκτος γένηται ἡ προσευχὴ ἡμῶν, ὡς προβάτιον ἐπὶ βωμόν. εἷς γάρ, φησιν, εὐχόμενος, καὶ εἷς καταρώμενος, τίνος φωνῆς εἰσακούσεται ὁ δεσπότης; καθὼς ἐν τῇ σοφίᾳ δεδήλωται. καὶ αὖθις, εἷς οἰκοδομῶν, καὶ εἷς καθαιρῶν, τί ὠφελήσουσι πλέον, ἢ κόπους; βαπτιζόμενος ἀπὸ νεκροῦ, καὶ πάλιν ἁπτόμενος, τί ὠφέλησε τὸ λουτρὸν αὐτοῦ; οὕτως νηστεύων ἄνθρωπος ἐπὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ· καὶ πάλιν πορνευόμενος, καὶ τὰ αὐτὰ ποιῶν, τῆς προσευχῆς αὐτοῦ τίς εἰσακούσεται; καὶ τί ὠφέλησεν ἐν τῷ ταπεινοῦσθαι αὐτόν; καὶ ἐπάγει, μὴ τέκταινε ἐπὶ σὸν φίλον κακά, παροικοῦντα, καὶ πεποιθότα ἐπὶ σοί. ἐκ στόματος γὰρ ἀφρόνων, ἐξελαύνεται βακτηρία ὕβρεως· χείλη δὲ σοφῶν, φυλάξουσιν αὐτούς. ὁ πορευόμενος ὀρθῶς, φοβεῖται τὸν Κύριον· ὁ δὲ σκολιάζων ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, ἀτιμασθήσεται. καὶ ὁ προφήτης Μιχαίας ποτνιώμενος κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ ἔλεγεν, ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐκθλίβει, εἰς τὸ κακὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν ἑτοιμάζοντες. ὁ δὲ ἀπόστολος, εἰ γὰρ ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, φησιν, οὐκ ἔτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριος, πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· καὶ ὃς δ' ἂν εἴπῃ, μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. καὶ ἐπάγει, ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ἔχει τι κατὰ σοῦ ὁ ἀδελφός σου, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτῷ. Λόγος ξα'.

ΤΟ προσέχειν ἑαυτῷ ἐν ἅπασι, μέγα πρᾶγμά ἐστι καὶ σωτήριον, καὶ Θεῷ εὐάρεστον. ἔστι δὲ καὶ γλυκυτάτη ἐντολή. ὁ τοιοῦτος, ἐκφεύγει μὲν πᾶσαν ἁμαρτίαν, πᾶσαν δὲ ἀρετὴν καὶ ἐντολὴν Θεοῦ κατεργάζεται· ὁ τοιοῦτος τὰ τῶν ἄλλων ὁμοιόμορφα ἐλαττώματα παρορᾷ, καὶ τὰ ἑαυτοῦ μεριμνᾷ, μονότροπον τὸν νοῦν πρὸς Θεὸν κεκτημένος· ὁ τοιοῦτος συστέλλει ἑαυτὸν ἀπὸ ὅλων τῶν γηΐνων πραγμάτων, καὶ μετάρσιος γίνεται πρὸς τὰ οὐράνια καὶ αἰώνια. πανηγύρει γὰρ ἔοικε πᾶσα σύμβασις· ὁ εἰδὼς πραγματεύσασθαι, κερδαίνει πολλά· ὁ δὲ μὴ εἰδώς, ζημίαν ὑποφέρει. μεγάλης οὖν καὶ φιλοθέου ψυχῆς ἐστι τὸ προσέχειν ἀεὶ ἀσφαλῶς ἑαυτῷ. ὁ γὰρ τοιοῦτος τὰ παρόντα ἀνόνητα λογιζόμενος, τὰ δὲ μέλλοντα ἀνέφικτα, καὶ ἀκατάληπτα καραδοκῶν, καὶ ἐπιθυμῶν, τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν βαδίζει, καὶ εἰς τὸν ἀχείμαστον λιμένα τοῦ Χριστοῦ καταντᾷ. χρὴ οὖν προσέχειν ἀκριβῶς τὰ συμφέροντα καὶ μὴ συμφέροντα. δύο γάρ εἰσιν ἄγγελοι μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἷς τῆς δικαιοσύνης, εἷς τῆς πονηρίας. καὶ ὁ μὲν τῆς δικαιοσύνης ἄγγελος αἰσχυντηρὸς καὶ πρᾶος, καὶ ἡσύχιος ἐστιν. ὅταν οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβῇ, εὐθέως λαλεῖ μετ' αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης, περὶ ἁγνείας, περὶ σεμνότητος, περὶ αὐταρκείας, περὶ παντὸς ἔργου δικαίου, περὶ πάσης ἀρετῆς ἐνδόξου. ὅταν οὖν ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβῇ, πρόδηλόν ἐστιν ὅτι ὁ ἄγγελος τῆς δικαιοσύνης μετ' αὐτοῦ ἐστιν. τοῦ δὲ ἀγγέλου τῆς πονηρίας τὰ ἔργα· πρῶτον πάντων ὀξύχολός ἐστι, καὶ πικρὸς καὶ ἄφρων, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά, καταστρέφοντα τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ. ὅταν οὖν οὗτος ἐπὶ καρδίας ἀνθρώπου ἀναβῇ, δεῖ γνῶναι αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ· ὅταν γὰρ ὀξυχολία τις τινὶ προσέλθῃ, ἢ πικρία, φανερῶς ὁ τοιοῦτος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐστίν· εἶτα ἐπιθυμία πράξεων πολλῶν, καὶ πολυτέλεια ἐδεσμάτων πολλῶν, καὶ ποικίλων τρυφῶν, καὶ ἐπιθυμία γυναικῶν καὶ πλεονεξιῶν, καὶ ὑπερηφανεία καὶ ἀλαζονεία, καὶ ὅσα τούτοις ἐστὶ παραπλήσια, καὶ ὅμοια. ἀλλὰ καὶ αἱ πονηραὶ ἐνθυμήσεις αὐτοῦ εἰσι πᾶσαι. προσέχωμεν οὖν ἀκριβῶς ἑαυτοῖς, καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῷ πονηρῷ ἀποταξώμεθα, τῷ ἀγγέλῳ τῆς δικαιοσύνης ἀκολουθήσωμεν· καθὼς καὶ ὁ νόμος παρακελεύεται, λέγων,

A *Vide, tibi ipsi vt attendas.*

HOMILIA LXI.

NVLLA non in re attētam sui ipsius gerere curam, res quidem per quam ardua, sed salutaris, Deóq; vel imprimis accepta. Sanè mandatū hoc in genere omnes concernit. Talis qui est, peccatum omne vitabundus fugit, omnem verò virtutem, neque non mādata Dei perficit. Hic aliorum defectus quamlibet multiformes quasi non videat, neglectim transmittit: quippe qui aliorum securus, sui tātùm ipsius attentam curam obit, mentem habens per hoc ad Deum B vniformiter arrectam. Talis sibi temperat séq; remolitur ab vniuersis terrenarū rerum negotiis, eóque mentem sublimiter attollit ad cœlestia & æternùm duratura. Cōuentus hic noster (fratres) perquā assimilis videtur nūdinis. Qui negotiari nouit, nō mediocre capit ex nūdinatione lucrū: qui artis mercatoriæ rudis est, adeò nihil refert compendij, vt plurimum etiam dispendij sustineat. Generosæ prorsus ac Deū sinceriter amantis animæ est, sibiipsi magna cum cautione attēdere. Talis, præsentia hæc cū inamœna deputet atque inutilia, futura verò, inenarrabilia credat & quæ cōprehendi nō queāt, C ea tamen præstolatur spe nihil dubia, cupientissimè eò interim suspirans, recta ingreditur via, donec ad tranquillissimum & ab omni procellarum intemperie requietum obuius appellat Christi portum. Operæ igitur pretium est, quisque vt attēdat ac diligēter exploret, quæ eò cōtendentibus conducunt. Duo enim Angeli dati sunt homini assessores. Vnus quidem iustitiæ amantissimus, alter verò malitiæ omnis incentor malignissimus. Et quidē iustitiæ Angelus, verecūdiæ atque intemerati pudoris cupiētissimus, māsuetus insuper est & trāquillus. Hic vbi primùm ad cor hominis ascenderit, cū eo mox ser- D monē texit familiariter de iustitia, de munditia & castitate, de probitate morum, de frugalitate siue parcimonia victus, de operatione quæ iusta sit, deniq; de virtute omni gloriæ cœlestis conciliatrice. Simul atque hæc cūcta ad cor hominis ascēderint, perspicuè sentitur præsentia Angeli iustitiæ. Contrà, Angeli malitiæ administri opera hæc sunt: Primùm omnium acerrimæ est bilis, & ad iracūdiam propēdet totus, amarulētus ac stolidus: huius maligna opera tranquillitatem seruorum Dei interuertunt ac subruunt. Nosse si voles, quādo ad cor hominis ascēderit, E vtique licebit ex operū qualitate. Quum enim acrimonia bilis excitatior & ad iracūdiā deuergens accesserit, aut amaritudo, perspicuū euadit, in homine iam esse. Deinde intēpestiua cupiditas multiplicium operationum, eduliorum luxus profusior, studium sordentis crapulæ, voluptatum non vniformium consectatio, concupiscentia mulierū, immoderata cupiditas augendi peculij, superbia, superciliosa & pompatica arrogantia, & quæcunque tandem istis confinia sunt & similia. Sed & conceptiones animi malignæ omnes hoc incentore accenduntur. Nobis itaque circumspectim attendamus, ac vale supremum dicamus isti sic improbo spiritui: Angelum verò iustitiæ indiuiduum nobis adsciscamus vitæ huius comitem. Ita enim adhortatur nos lex,

Monachorum conuentus similis nundinis.

Bini Angeli hominibus dati à Deo assessores, & eorū quàm inuicem pugnantes sint inspirationes.

Attende (ait) *tibi ipsi & custodi animam tuam valde: ne obliuiscaris Domini Dei tui, & ne recedant sermones eius à corde tuo omnibus diebus vitæ tuæ, sed diliges Dominum Deum tuum ex tota fortitudine tua, qui è fornace ferrea eduxit te de seruitute Ægyptiorum:* hoc est, è iugo Prinxipis tenebrarum mundi huius. Ægyptus enim sua interpretatione insinuat tenebras. *Attende tibiipsi, ne postquam comederis & saturatus fueris, obliuiscaris Domini Dei tui*, & recalcitres vt aliquando dilectus ille populus, nunc autem Deo odibilis: sed verba eius inseres cordi tuo, & erunt inconcussa atque immota ante oculos tuos. Attende tibiipsi ne derelinquas Leuitam omnibus diebus vitæ tuæ, hoc est, ministros Domini: Sacerdotes enim Leuitæ etiamnum sunt: Ipsi enim portant peccata populi. *Atten-
Deut.4. de tibiipsi ne fortè fiat in corde tuo verbum* quod occultet quidpiam flagitij, hoc est, ne curiosè & superuacaneè confictis argumentis tibiipsi blandiaris, magis autem dies transmittito vitæ istius tuæ citra illius simulationis fucum: ceu per Hieremiam iubet Dominus: *Ecce dedi ante faciem vestram viam vitæ & viam mortis:* hoc est seruitutem & libertatem. *Qui enim aliquando eramus tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Attende iis quæ sunt in Domino, nequando præterfluant, comedenti enim vuam acerbam obstupescunt dentes. Vnusquisque peccato suo morietur, Ecclesiastes ait:
Prou.24. *Tribuli & laquei in vijs obliquis, qui autem custodit animam suam, effugiet ea. Omni custodia serua cor tuum, ex eo enim exitus vitæ.* Iterum: *Præpara ad exitum opera tua, & præparare in agrum*, & vade post me, & reædificabis domum tuam, quæ quidem præ cariosa vetustate transgressionis Adam, collapsa erat: in baptismate autem instaurata est. Apostolus item Paulus: *Videte quomodo ambuletis, non quasi in-
Ephes.5. sipientes, sed vt sapientes redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Et in Apostolicis actibus:
Act.20. *Attendite vobisipsis & vniuerso gregi, in quo posuit vos Spiritus sanctus pascere Ecclesiam Dei.*
1 Ioan.2. Et Ioannes: *Pueri, nouissima hora est, sicut audistis de Antichristo, quia venit, & nunc Antichristi multi sunt, vnde scimus quia nouissima ho-
Matth.7. ra est.* Dominus quoque: *Attendite vobisipsis à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoscetis eos.* Ipsi benigno Deo gloria in sæcula. Amen.

A Πρόσεχε σεαυτῷ, καὶ φύλαξον τὴν ψυχήν σου σφόδρα· μὴ ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου· καὶ μὴ ἀποστήτωσαν οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀπὸ τῆς καρδίας σου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ἀλλ' ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, τὸν ἐκ καμίνου σιδηρᾶς ἐξαγαγόντα σε ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων, τουτέστι, τοῦ κοσμοκράτορος τοῦ σκότους. Αἰγύπτιος γὰρ σκότος ἑρμηνεύεται. πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ φαγὼν καὶ ἐμπλησθεὶς ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ
B Θεοῦ σου· καὶ ἀπολακτίσῃς ὥς ποτε ὁ ἠγαπημένος λαός, νῦν δὲ θεοστυγής. καὶ ἐμβαλεῖς τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν σου, καὶ ἔσται ἀσάλευτα πρὸ ὀφθαλμῶν σου. πρόσεχε σεαυτῷ, μήποτε καταλείπῃς τὸν Λευΐτην πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, τουτέστι τοὺς νῦν λειτουργοὺς Κυρίου. οἱ γὰρ ἱερεῖς καὶ Λευῖται ἐξηγηταί σου εἰσιν. αὐτοὶ γὰρ αἴρουσι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ· πρόσεχε σεαυτῷ μήποτε γένηται ῥῆμα ἐν τῇ καρδίᾳ σου κρυπτὸν ἀνόμημα, τουτέστι, μὴ περιέργοις ἐνθυμήμασιν, ἀλλ' ἀπλάστως παρόδευε τὰς τῆς ζωῆς σου ἡμέρας. καθὼς καὶ διὰ Ἱερε-
C μίου διαμαρτύρεται ὁ Θεός, λέγων, ἰδοὺ δέδωκα πρὸ προσώπου ὑμῶν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, τουτέστι τὴν δουλείαν, καὶ τὴν ἐλευθερίαν· εἰ γάρ ποτε σκότος ὄντες, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ, προσέχετε ἑαυτοῖς ἀκριβῶς, μή ποτε παραῤῥυῆτε. τοῦ γὰρ φαγόντος τὸν ὄμφακα, αἱμωδιάσουσιν οἱ ὀδόντες. ἕκαστος τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται. καὶ ὁ ἐκκλησιαστής φησι, τρίβολοι καὶ παγίδες ἐν ὁδοῖς σκολιαῖς· ὁ δὲ φυλάσσων τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, ἀφέξεται ἀπ' αὐτῶν. καὶ αὖθις, πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν. ἐκ γὰρ τούτων ἔξοδοι ζωῆς. καὶ πάλιν, ἑτοίμαζον εἰς τὴν
D ἔξοδον τὰ ἔργα σου, καὶ παρασκευάζου εἰς τὸν ἀγρόν. καὶ πορεύου κατόπισθέν μου. καὶ ἀνοικοδομήσεις τὸν οἶκόν σου τὸν διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδὰμ σαθρωθέντα, ἐν δὲ τῷ βαπτίσματι δὲ ἀνακαινισθέντα. καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ Παῦλος, βλέπετε πῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοὶ ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, προσέχετε ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ἔθετο ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν
E τοῦ Θεοῦ. καὶ ὁ Ἰωάννης, παιδία, ἐσχάτη ὥρα ἐστί. καὶ καθὼς ἠκούσατε περὶ τοῦ ἀντιχρίστου ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν. ὅθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστί. καὶ ὁ Κύριος, προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες· ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν γνώσεσθε αὐτούς. αὐτῷ ἡ δόξα τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ χρηστολογίας.

Λόγος ξβ'.

Ἡ Χρηστολογία ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προέρχεται. ἐὰν μή τις καθάρῃ ἑαυτοῦ καρδίαν ἀπὸ χρηστολογίας, χρηστολογῆσαι οὐ δύναται. κἂν γὰρ δοκεῖ λέγειν τοῖς ἀκροαταῖς, ἀπρόσδεκτοί εἰσιν οἱ λόγοι αὐτοῦ, καὶ ἀπόβλητοι, μὴ ἔχοντες ἰκμάδα τῆς χάριτος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου. ὁ θέλων οὖν ὠφελῆσαί τινα ἐν λόγῳ, αἰτείσθω παρὰ τοῦ Θεοῦ λόγου, λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος αὐτοῦ, καθὼς ὁ Ἡσαΐας διαγορεύει· Κύριος γάρ, φησι, δίδωσί μοι γλῶσσαν παιδείας τοῦ εἰδέναι, ἡνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον. καὶ ἐπάγει, ἀκούσατέ μου, καὶ ζήσεται ἐν ἀγαθοῖς ἡ ψυχὴ ὑμῶν. ὁ δὲ παροιμιαστής, κηρίον μέλιτος λόγοι καλοί. γλύκασμα δὲ αὐτῶν ἀκοή, καὶ ἴασις ψυχῆς. ὅσοι γὰρ πρὸς σωτηρίαν λέγονται, γλύκασμα καὶ ἴασιν ἐμποιοῦσι τῇ ψυχῇ. συνετὸς δὲ ἐν πράγμασιν εὑρετὴς ἀγαθῶν. καὶ χείλη φιλήσουσιν ἀποκρινόμενα λόγους καλούς. καὶ χείλη λεῖα, καλύπτει καρδίας λύπην. καὶ πάλιν, λόγος λυπηρὸς ἐγείρει ὀργάς· γλῶσσα δὲ σοφῶν, καλὰ ἐπίσταται· ἴασις γὰρ γλώσσης, δένδρον ζωῆς. καὶ πάλιν, στόμα δικαίου ἀποστάζει σοφίαν, καὶ χείλη δικαίων, ἀποστάζουσι χάριτας. καὶ στόμα ταπεινὸν μελετᾷ σοφίαν. καὶ πάλιν, ἀπὸ καρπῶν στόματος, ψυχὴ ἀνδρὸς πλησθήσεται ἀγαθῶν· ἀνταπόδομα δὲ χειλέων αὐτοῦ, δοθήσεται αὐτῷ. καὶ αὖθις, χείλη ἀληθινά, κατορθοῖ μαρτυρίαν. οἱ δὲ βουλόμενοι εἰρήνην, εὐφρανθήσονται. ὁ δὲ ὑμνῳδὸς ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν· καὶ Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ. καί, Κύριε τὰ χείλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν σου. ἐπιστέλλει δὲ καὶ ὁ Παῦλος λέγων, ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ἑκάστῳ ὑμᾶς ἀποκρίνασθαι. καὶ Ῥωμαίοις· ἐπιποθῶ γάρ φησιν ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς. τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως ὑμῶν τε, καὶ ἐμοῦ· καὶ πάλιν, παρακαλοῦντες ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, καὶ παραμυθούμενοι εἰς τὸ περιπατεῖν ἀξίως τοῦ Θεοῦ. εἴ τις οὖν αἰσθάνεται ἑαυτοῦ εἰληφότος χάρισμα διδασκαλίας παρὰ τοῦ Θεοῦ, λαλείτω μετὰ ταπεινοφροσύνης, ἵνα καὶ ἄλλους οἰκοδομῇ, μήποτε καὶ ἐγκληθῇ ὡς ὁ κρύψας τὸ τάλαντον. ὁ δὲ μήπω εἰληφὼς χάρισμα τοιοῦτον, σιγάτω, καὶ μὴ προσφερέτω ῥήματα ἀργὰ ἀπὸ καρδίας αὐτοῦ. μήποτε ἀκούσῃ, τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν, καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω; ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἄνθρωπος,

A

De benigna & comi allocutione.

HOMILIA LXII.

BENIGNA & suauis allocutio è bono cordis thesauro exerit se ac promit. Nisi enim quis suum ipsius cor ab inutili garrulæ locutionis expurgarit abusu, neutiquam is poterit compellare fratres benigno affatu. Tametsi videri possit quædam differere auditoribus, ingrati tamen futuri sunt sermones ac digni qui repudientur, neque enim rorulentam illam habent asperginem gratiæ Spiritus sancti. B Quisquis cupit nonnihil prodesse verbo suo, à Deo Verbo supplex postulet verbum in apertione oris sui: quemadmodum & Esaïas ait: *Dominus dat mihi linguam eruditam, vt nouerim quem oporteat proferre sermonem.* Inducit: *Audite me, & viuet in bonis anima vestra.* Parœmiastes; *Fauus mellis sermones boni, educatio autem eorum auditio, & sanitas animæ.* Quanticúmque enim ad parandam salutem pertinentes depromuntur, per quàm suauem dulcedinem atque sanitatem ingignunt animæ. Sed & prudens in negotiis, inuentor bonorum. Labia amabilia sunt, quæ respon- C dent sermones bonos. Et: *Labia lenia occultant tristitiam cordis.* Rursus: *Sermo tristis excitat iras, lingua autem sapientium bona scit:* medela enim linguæ, arbor vitæ. Iterum: Os iusti distillat sapientiam, & labia iustorum distillant gratias. Et, *Os humile meditatur sapientiam.* Rursus: *A fructibus oris anima viri replebitur bonis: retributio labiorum eius dabitur ei.* Rursus: *Labia veracia prosperè dirigunt testimonium, qui autem volunt habere pacem, lætabuntur.* Melicus hymnorum concentor: *Eructauit cor meum verbum bonum.* Et, *Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa.* Et: D *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.* Sed & Paulus per epistolam dicit: *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respondere.* Et ad Romanos: *Desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis, ad confirmandos vos, id est, simul consolari in vobis per eam quæ inuicem est, fidem.* Iterum: *Deprecantes vnumquemque vestrum & consolantes, vt ambuletis dignè Deo.* Quisquis igitur sentit se E à Deo accepisse doctrinæ donum: loquatur omni cum modestia, vt aliis sit ædificationi: ne fortè illi vertatur crimini quasi qui talentum Dominicum occuluerit. Qui autem nondum donum tale accepit, sileat interim, nec è corde suo prosilientia verba nullius bonæ frugis proferat, ne fortè in se audiat detorqueri quod peccatori dixit Deus: *Quare tu enarras iustitias meas: & assumis testamentum meum per os tuum? tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum.* Bonus siquidem homo

Vir garrulus non potest benignè loqui.

Esa 50.

Prou.12.

Psal.44.

Col.4.

Psal.49.

de bono thesauro cordis sui, hoc est, dono Spiritus sancti, *profert bonum*: Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Non esse iurandum.

HOMILIA LXIII.

IAM quòd iurandum non sit. Et quidem vetus illa lex, quasi sua sanciret decreta pusionibus, qui necdum essent per ætatem sanctioris disciplinæ capaces, tantum illud cauet, vt nequis per intempestiuam occasionem, neu per dolum iuret proximo suo: Nobis autem nostræ omnium vindex salutis Dominus dicit, omnino vt ne iuremus. Ait enim, *Sit sermo vester, est est, non non, quod autem abundantius est, à malo est.* Ac si diceret, illi populo priori callosæ admodum ceruicis ac prædurae, mandaui sic, *Non peierabis, reddes autem Domino iuramenta tua*: Populo nempe illi cui cor vsque adeò occalluerat, vt contumax semper fuerit nec credulus verbis meis. Vos autem qui fidem quæ in me est, nihil grauatim estis complexi, quibus & dedi potestatem filios Dei fieri, regeneratis iam ex Spiritu sancto: vos (inquam) adhortor, omnino vt ne iuretis, * vt vel hoc discerniculo & insigni declaretur, qui degeneres sint quive legitimi mei filij. Reuereamur (dilectissimi) eum qui nos tanto dignatus honore est, Dominum dico, & ipsius Patrem. Sed & omni cum timore, tanquam ingenui ac veraces serui hoc eius verbum sedulò obseruemus, vt ne iuremus omnino: ne quando in nos illud intorquear, *Filios genui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me.* Et: *Filij alieni mentiti sunt mihi,* Ne (quæso) aduersus sermonem hunc Dominicum temerè quicquam aut per contemptum admittamus. Etenim quæ à nobis vel fiunt vel dicuntur citra iuramenti accessionem, fidem multò apud homines maiorem impetrant, súntque Deo longè gratiora. Rectè igitur denunciat Sapientia: *Iuramento non assuefacias os tuum & nomini sancto ne assuescas: qui enim per assuetudinem iurat, nunquam purgabitur à peccato:* Rursum. *Vir multum iurans, implebitur ignominia, & non recedet ab eo flagellum.* Sed vel sola locutio viri iuramentis assueti, non solùm capillos surrigit: verùm aures insuper infensè & pugnaciter vellicat audientium. Lex quoque dicit: *Non iures per nomen meum in re iniusta.* Propheta autem Zacharias: *Iuramentum mendax ne diligatis, veritatem & pacem diligite.* Dicit & Osee: *Ne iuretis viuentem Dominum.* Michæas: *Et ero testis velox aduersus eos qui iurant in nomine meo mendaciter.* Dicit & Iacobus, per epistolam, *Ante omnia (fratres) nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum: sit autem sermo vester, est est, non non: vt non sub iudicio decidatis.* Concinit his & Dominus ac Saluator: *Ego autem dico vobis,*

Matth. 5. *Iac. 5.* *Hier. 4.* *Esa. 1.* *Eccles. 23.* *Zach. 8.* *Osee 4.* *Iac. 5.* *Matth. 5.*

** Nisi illa adsint comites: veritas, iudicium & iustitia.*

φησὶν ὁ Κύριος, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ, τουτέστιν τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου πνεύματος προσφέρει τὸ ἀγαθόν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν.

Λόγος ξγ΄.

ΠΕΡΙ τοῦ μὴ ὀμνύειν, ὁ μὲν παλαιὸς νόμος, ἅτε δὴ νηπίοις νομοθετῶν, ἐντέλλεται, μὴ ἀκαίρως, μηδὲν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίῳ ὀμνύειν. ἡμῖν δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτὴρ ἐντέλλεται, μήτε ὅλως ὀμόσαι, μήτε εὐκαίρως, μήτε ἀκαίρως. ἤτω γάρ φησιν ἐν ὑμῖν, τὸ ναὶ, ναί. καὶ τὸ, οὒ οὔ. τὸ δὲ περισσὸν, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. καὶ τῷ προτέρῳ, φησὶν, λαῷ ὡς σκληροτραχήλῳ ἐνετειλάμην, οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου· ὡς σκληροκαρδίοις καὶ ἀπειθοῦσίν μοι. ὑμῖν δὲ τοῖς πιστεύσασιν εἰς ἐμὲ, οἷς δέδωκα ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς ἀναγεννηθεῖσιν ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος, παρακελεύομαι μήποτε ὅλως ὀμόσαι τὸν οἱονδήποτε μικρὸν ἢ μέγαν ὅρκον, ἵνα δειχθῇ τὸ διάφορον τῶν νόθων, καὶ τῶν γνησίων μου τέκνων. αἰδεσθῶμεν οὖν ἀγαπητοὶ, τὸν οὕτως τιμήσαντα ἡμᾶς δεσπότην, καὶ πατέρα, καὶ μετὰ πάντος φόβου ὡς δοῦλοι γνήσιοι φυλάξωμεν τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ, τοῦ μηδ᾽ ὅλως ὀμνύειν· μήποτε καὶ περὶ ἡμῶν εἴπῃ, υἱοὺς ἐγέννησα, καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. καὶ, υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι. μὴ οὖν γενώμεθα ἰταμοὶ καὶ καταφρονηταὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ δεσπότου ἡμῶν. τὰ γὰρ χωρὶς ὅρκου γινόμενα ἢ λεγόμενα, εὐπειθέστερά ἐστιν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τῷ Θεῷ εὐάρεστα. καλῶς οὖν ἡ σοφία διαγγέλει, ὅρκῳ μὴ ἐθίσῃς τὸ στόμα σου, καὶ ὀνομασίᾳ τοῦ ἁγίου μὴ συνεθίσῃς. ὁ γὰρ ὀμνύων οὐ μὴ καθαρισθῇ ἀπὸ ἁμαρτίας. καὶ πάλιν, ἀνὴρ πολύορκος, πλησθήσεται ἀνομίας, καὶ οὐκ ἀποστήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ μάστιξ, ἀλλὰ καὶ ἡ λαλιὰ τοῦ πολυόρκου οὐ μόνον τρίχας ὀρθοῖ, ἀλλὰ καὶ ἀκοαῖς πολεμία. φησὶν δὲ καὶ ὁ νόμος, οὐκ ὀμεῖσθε τὸ ὄνομά μου ἐπὶ ἀδίκῳ. καὶ ὁ προφήτης Ζαχαρίας, ὅρκον ψευδῆ μὴ ἀγαπᾶτε· τὴν ἀλήθειαν δὲ, καὶ τὴν εἰρήνην ἀγαπᾶτε. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠσηὲ, καὶ μὴ ὀμνύετε ζῶντα Κύριον. ὁ δὲ Μιχαίας, καὶ ἔσομαι, φησιν, μάρτυς ταχὺς ἐπὶ τοὺς ὀμνύοντας τῷ ὀνόματί μου. ἐπιστέλλει δὲ καὶ ὁ Ἰάκωβος, λέγων, πρὸ πάντων, ἀδελφοί, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε τινὰ ἄλλον ὅρκον· ἤτω δὲ ὑμῶν, τὸ ναὶ, ναί· καὶ τὸ, οὒ οὔ· ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν πέσητε· ὡσαύτως καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτὴρ, ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν,

μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐστι· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν ἁγία τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν, ἢ μέλαιναν ποιῆσαι· ἤτω δὲ ὑμῶν, τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ, οὔ. τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. τῷ δὲ Χριστῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ φυλάσσειν μυστήριον.

Λόγος ξδ΄.

B Τὸ θαρρεῖσθαι μυστήριον, τῶν ἔσω ἐστὶ, τουτέστι, τῶν γνησίων καὶ πιστῶν, οὐχὶ δὲ τῶν ἔξω. ὑμῖν γὰρ δέδοται φησὶν ὁ Κύριος γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας. ἐὰν οὖν θαρρηθεὶς μὴ φυλάξῃ, προδότης τῆς ἀληθείας γέγονεν. ἀναγκαῖον οὖν ἐστιν ἄγαν πάσῃ φυλακῇ ἐγκρατεύεσθαι καὶ τηρεῖν τὸ ἑαυτῷ θαρρηθὲν μυστήριον, ἵνα μὴ καὶ ὁ γνήσιος αὐτοῦ φίλος, ἀπαράλλακτος αὐτοῦ ἐχθρὸς διαμείνῃ, καθὼς C καὶ ὑπὸ τῆς θείας γραφῆς παιδευόμεθα, περὶ τοῦ μὴ ἐκφαίνειν μυστήριον. λέγει γὰρ ὁ παροιμιαστής, ὅτι ὃς κρύπτει ἀδικήματα, ζητεῖ φιλίαν· ὃς δὲ μισεῖ κρύπτειν, διΐστησι φίλους καὶ οἰκείους. καὶ ἄλλος, ἀκήκοας λόγον, φησὶν, συναποθανέτω σοι· ὁ γὰρ ἀποκαλύπτων μυστήριον, ἀπολεῖ πίστιν. καὶ αὖθις, ἐὰν ἀποκαλύψῃς μυστήριον τοῦ φίλου σου, οὐ μὴ καταδιώξῃς ὀπίσω αὐτοῦ. ὥσπερ γὰρ πετεινὸν ἐκ τῆς χειρός σου * ἀπωλέσας, οὕτως ἀφῆκας τὸν πλησίον σου, καὶ οὐ θηρεύσεις αὐτόν. μὴ οὖν αὐτὸν διώξῃς, ὅτι μακρὰν ἀπέχει. καὶ ἐπάγει, ὅτι τραῦμά ἐστι καταδῆσαι, D καὶ λοιδορίας ἐστὶ καταλλαγή· ὁ δὲ ἀποκαλύψας μυστήριον, ἀπώλεσε πίστιν. γενναίας οὖν καὶ ἀνδρείας καὶ πιστῆς ψυχῆς ἐστι τὸ κατὰ πάντα τρόπον κρύπτειν μυστήριον· καὶ μὴ διά τινος αἰτίας, ἢ λύπης, ὡς εἰκὸς, ἐκφαίνειν τὰ αὐτῷ θαρρούμενα· μικρὸν γὰρ πρὸς ὥραν βαστάξας, καὶ κρατήσας, ὕστερον τρυγᾷς γλυκασμὸν χαρᾶς ἐκ τοῦ καρποῦ τῆς ἐγκρατείας. ὁ γὰρ πιστὸς δοῦλος τὸ μυστήριον τοῦ δεσπότου αὐτοῦ φυλάσσει. φησὶ γὰρ ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν παραβολαῖς τὰ E πάντα λέγεται, ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες ἀκούσωσι, καὶ μὴ συνιῶσιν. αὐτῷ ἡ δόξα τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A *nolite iurare omnino, neque per cælum, quia sedes Dei est, neque per terram, quia scabellum pedum ipsius est, neque per Hierosolymam, quia ciuitas est Regis magni, & ne per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere aut nigrum: sit autem sermo vester, est est, non non: quod autem his abundantius est, à malo est.* Christo gloria in sæcula. Amen.

De fideli custodia commissi arcani.

Homilia LXIV.

Arcanvm pectoris vnius cuiuspiam fidei concredere, eorum est qui sunt intimi & domesticè noti, hoc est, quos sinceræ veritatis ac fidei indelibatæ commendat integritas; non item eorum qui externi sunt, quorum videlicet fidem nondum habes exploratam: *Vobis enim datum est nosse mysterium regni*, ait Dominus. Qui igitur suæ fidei commissum minùs fideliter custodierit, proditor iam factus est regni. Sanè omnisquam necessarium sit omni cum C circumspectione prouidere te, vt mysterium tuæ semel concreditum fidei contineas, penes te asserues & premas; ne is qui tibi germanè amicus est, ex amico inimicus perseueret, quemadmodum & diuina scriptura doctrice erudimur, quæ & docet secretum nullo pacto euulgandum. Dicit enim Parœmiastes, *Qui celat iniuriam, quærit amicitiam: qui autem renuit celare, dissociat amicos & domesticos. Audisti verbum? commoriatur in te*, ait: *Qui enim secretum reuelat, perdit fidem.* Rursus: *Si reuelaueris secretum amici tui, nunquam persequaris post eum: sicut enim auem è manu tua demisisti,* D *sic perdidisti proximum tuum: & non capies eum: noli persequi eum quia longè abest.* Inducit: *Vulnus liceat alligare, & conuitij est conciliatio: qui autem reuelauit arcanum, perdidit fidem.* Generosæ igitur ac virilis animæ est, modis omnibus alterius secretum penes se recondere, nec vllam ob causam aut inuectum tristitiæ nubilum prodere & euulgare arcanum cum fiducia concreditum. In sustinendo quidem vel ad horam, & continenter premendo secretum, nonnihil principio aditur laboris: demum incredibilem gaudij vindemiabis dulcedinem ex fructu continentis linguæ. Seruus enim fidelis si est, dominicum arcanum penes se tacitus seruat. Ait E enim & Dominus discipulis suis: *Vobis datum est nosse mysteria regni Dei*, nempe externis, omnia *in parabolis* dicuntur, vt videntes videant, & non intelligant. Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Matth. 13.

Prou. 17.

1. *Eccl. 27.*

*lege ἀπέλυσας.

Continentis lingua dulcis est fructus.

A

Non cuiuis intempestiuiter aut temerè committendum arcanum.

Homilia LXV.

VNICUILIBET obuio concredere sui pectoris arcanum, id peculiare est animæ prorsus ineruditæ, & quæ nihilum experta est decori atque honestatis. Plerósque contigit perplexas atque vix tolerabiles incidere in afflictiones, ex eo quòd quibus non debebant, nimisquam temerè se crediderunt. Necesse igi- B tur sit, circunspectim & comite consilio agere omnia, nec inconsultè, vt ferè fit, secretum cuiquam committere, vt ne demum per tuam temeritatem, fructus demetas doloris. Ad aures enim imprudentis bonum est nihil dicere, vt & Salomon ait, ne fortè subsannet eruditos tuos
Prou.25. sermones. Docet autem & alius Sapiens. *Cum stulto noli inire consilium, non enim poterit tegere verbum.* Rursus: *Omni homini ne prodas cor tuum, neque omnem hominem induc in domum tuam: multæ enim sunt insidiæ calumniatoris.* Rursum: *Coram alieno nihil facias secreti, neque enim scis,* C *quid pariet.* Iterum: *Vir bilinguis reuelat consilia in concilio habita: qui autem fidelis est spiritu, occultat rem.* Michæas Propheta clamat: *Noli fidem habere amicis, & à Conthorali tua caue, & nihil illius fidei committe.* Hoc en dixit, ne fortè eadem toleremus quæ & Samson: Iusto enim huic: quæ cum ipso viuebat communiter, inexplicabiles concituit turbas. Samson enim pro-
Iud.16. positi problematis solutionem enunciarat: id quod non mediocrem inuexit viro tristitiam. Nec secus altera thori consors, nempe Dalila subdolis & illicibus verbis iusto cùm imposuisset, effecit vt hic tantus publicæ esset insulta- D tioni inimicis suis: is qui Angelica promissione conceptus est, pérque annos viginti Israëliticæ Iudex fuerat. Idem manibus in leonis ora iniectis ipsum diffecuerat: In mandibula asini mille peremit viros: ex eadem maxilla scaturientem bibit aquam: hic exuperanti fretus robore, portas Gazæ vrbis cùm emouisset loco, vnà cum seris humeris impositas, sustulit in montem: & hic tantus abiectæ ac vilis muliérculæ inescatus illecebris, momento non tantummodo perdidit fortitudinem, sed excauatis atque effossis oculorum orbibus, ad ludibrium expositus est puerulis gentis Philistinę, hoc est, E alienigenæ: quibuscum oppressus, diem suum obiit. Sequi igitur debemus Dominicam illam
Matth.7. sententiam, quæ dicit: *Nolite dare sancta canibus, neque proijciatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus, & conuersi dirumpant vos.* Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Περὶ τοῦ μὴ ἀκαίρως θαρρεῖν.

Λόγος ξε΄.

ΤΟ ἀκαίρως θαρρεῖν τινι, ἀπαιδεύτου καὶ ἀπειροκάλου ψυχῆς ἴδιον. πολλοὶ γὰρ ἐκ τοῦ ἀπερισκέπτως θαρρῆσαι οἷς οὐκ ὤφελον, ὕστερον εἰς θλίψεις μεγάλας καὶ ἀφορήτους ἐνέπεσον. χρὴ οὖν πάντα περιεσκεμμένως καὶ μετὰ βουλῆς πράττειν, B καὶ μὴ θαρρεῖν τινι ὡς ἔτυχεν, ἵνα μὴ ὕστερον τῆς ἑαυτοῦ κακοβουλίας καρποὺς ὀδυνηροὺς θερίσῃ. εἰς γὰρ ὦτα ἄφρονος καλόν ἐστιν μηδὲν λέγειν, ὥς φησιν ὁ Σολομῶν, μήποτε μυκτηρίσῃ τοὺς σοὺς λόγους. διδάσκει δὲ καὶ ἄλλος σοφός, μετὰ μωροῦ μὴ συμβουλεύου, οὐ γὰρ δυνήσεται λόγον στέρξαι. καὶ πάλιν, παντὶ ἀνθρώπῳ μὴ ἔκφαινε τὰ τῆς καρδίας σου· μηδὲ πάντα ἄνθρωπον εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. πολλὰ γὰρ τὰ ἔνεδρα τοῦ διαβόλου. καὶ αὖθις, ἐνώπιον ἀλλοτρίου μηδὲν ποιήσῃς κρυπτόν, οὐ γὰρ γινώσκεις τί τέξεται. καὶ C πάλιν, ἀνὴρ δίγλωσσος ἀποκαλύπτει βουλὰς ἐν συνεδρίῳ· ὁ δὲ πιστὸς πνοῇ κρύπτει πράγματα. καὶ ὁ προφήτης Μιχαίας βοᾷ λέγων, μὴ καταπιστεύετε ἐν φίλοις, καὶ ἀπὸ τῆς συγκοίτου σου φύλαξαι τοῦ μὴ ἀναθέσθαι αὐτῇ τι. καλῶς γοῦν καὶ ὁ προφήτης παρῄνει φυλάττεσθαι ἀπὸ τῆς συγκοίτου, μήποτε ὑπομείνωμεν τὰ τοῦ Σαμψών. ὀχληθεὶς γὰρ ὁ δίκαιος ὑπὸ τῆς αὐτοῦ συμβίου, ἀπήγγειλεν αὐτῇ τὸ πρόβλημα, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὸν εἰς λύπην μεγάλην. ὡσαύτως καὶ ἡ δευτέρα αὐτοῦ σύμβιος Δαλιλά, D ἀπατηλοῖς λόγοις ἀπατήσασα τὸν δίκαιον, ἐπίχαρμα αὐτὸν κατέστησεν τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ. καὶ ὁ ἐξ ἐπαγγελίας συλληφθείς, καὶ κρίνας εἴκοσι ἔτη τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἀνασχίσας τοῖς παλάμαις τὸ στόμα τοῦ λέοντος, καὶ ἐν σιαγόνι ὄνου χιλίους ἀποκτείνας ἄνδρας, καὶ ὕδωρ ἐκ τῆς σιαγόνος πιών, καὶ δι᾽ ὑπερβολὴν ἰσχύος τὰς πύλας Γάζης σὺν τῷ μοχλῷ ἐπ᾽ ὤμων ἄρας, καὶ εἰς τὸ ὄρος ἀνενέγκας, ὑπὸ φαύλης γυναικὸς δελεασθείς, ἐξαίφνης, οὐ μόνον τὴν τοσαύτην ἰσχὺν ἀπώλεσεν, ἀλλὰ καὶ τὰ ὄμματα E ἐξορυχθείς, παίγνιον τοῖς παιδαρίοις τῶν ἀλλοφύλων γενόμενος, σὺν αὐτοῖς τὸν βίον κατέλυσεν. ἑπόμενον οὖν ἐστι τὸ τοῦ Κυρίου ῥητὸν τὸ φάσκον, μὴ δῶτε τὰ ἅγια τοῖς κυσί, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A

Περὶ ἀληθείας. Λόγος ξϛ΄.

ΙΣΩΣ θαυμάσῃς πάτερ Εὐστάθιε θαυμάσιε, σύ τε καὶ οἱ ἐντευξάμενοι τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ, τίνος ἕνεκεν τὴν ὑμῶν προτροπήν, καὶ πρὸς ὑμᾶς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου ποιησάμενος, εὐθέως ὥσπερ ἐπιλαθόμενος ἑαυτοῦ, ὡς πρός τινας φοιτητὰς χρῄζοντας διδασκαλίας, τὰς διαλέξεις ἐποιησάμην. ἀλλὰ μηδεὶς θαυμαζέτω, μηδὲ ἀγνοίας ἔγκλημα ἐγκαλεσάτω μοι, τὴν ἐναλλαγήν, ἀλλὰ μᾶλλον B ἀποδεξάσθω τῆς ἐπαινετῆς δειλίας. οὐ γὰρ ἐπιλελησμένος ἐμαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν ἀπολογίαν ἐρῶ. τὰς μὲν γὰρ ἀφορμὰς τοῦ παρόντος πονήματος τοῦ κεφαλαιῶσαι ἐν συντόμῳ πᾶσαν τὴν θείαν γραφήν, παλαιάν τε καὶ καινήν, καὶ πάτερ σοι, διὰ τὸ συνεχῶς χώρας καὶ πόλεις ἀμείβειν, ἕνεκεν τοῦ ἐπικρατοῦντος Χαλδαϊκοῦ χειμῶνος πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἐξ ὑμετέρας προτροπῆς εἴληφα. ἐπεὶ δὲ αἱ γραφαὶ καὶ τῆς θεοπνεύστου διδασκαλίας μαρτυρίαι ἐδέοντό τινος ἠθικοῦ λόγου· ὡς ἂν οἰκοδομὴ ἐκ με- C γάλων καὶ ἐντίμων λίθων συνισταμένη, χρῄζει τῆς τῶν εὐτελῶν καὶ μικρῶν βιζακίων συνοικοδομῆς· τούτου ἕνεκεν οὕτως καὶ ἐποιησάμην τὴν ὑποτύπωσιν τῆς παρούσης πραγματείας, μὴ τολμήσας πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ κοινῇ τὰς διδασκαλίας ποιήσασθαι. ἐπίσταμαι γὰρ καὶ τὴν ἐμαυτοῦ ἀσθένειαν, καὶ τὸ τέλειον τῆς ὑμετέρας πρᾳότητος. νῦν δὲ ὡς ἔφθασεν ὁ περὶ τῆς ἀληθείας λόγος, ἀναγκαῖον ὑμῖν ἐνόμισα τοῦτον ἀναθεῖναι, ὡς δῶρόν τι θεῖον, καὶ ἐξαίρετον. ἡ ὄντως ἀλήθεια ὁ Θεός D ἐστιν. χρὴ οὖν πάντα ἄνθρωπον ἐρῶντα τὰ τῆς ἀληθείας, πρῶτον εὔξασθαι τοῦ ἐπιγνῶναι τὴν ὄντως ἀλήθειαν· καὶ εἰπεῖν περὶ αὐτῆς, ὡς πρέπει τῷ τῆς ἀληθείας ἐραστῇ, κατὰ τὸν εἰπόντα, μὴ περιέλῃς ἐκ τοῦ στόματός μου λόγον ἀληθείας ἕως σφόδρα. ἡ γὰρ ἀλήθεια πρὸς τοὺς ἐργαζομένους αὐτὴν ἐπιλάμψει. ὥσπερ οὖν ὁ λαλῶν τὸ ψεῦδος μολύνει τὴν καρδίαν, καὶ τὸ στόμα, τὸ γὰρ ψεῦδος τῷ δυσμενεῖ διαφέρει· ὁ γὰρ πατὴρ τοῦ ψεύδους, ὁ διάβολός ἐστιν· οὕτως καὶ ὁ λαλῶν τὴν ἀλήθειαν, ἁγιάζεται τὴν ψυχήν, καὶ τὸ σῶμα, καὶ πάντα τὰ μέλη· ἡ γὰρ ἀλήθεια ὁ Χριστός ἐστιν. νουθετῶν δὲ καὶ ὁ προφήτης Ζαχαρίας τὸν ἀνήκοον λαόν, φησὶ πρὸς αὐτούς, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ,

De Veritate.

HOMILIA LXVI.

MIRABERE forsan, Pater mihi venerabilis Eustathie, túque & qui lecturi sunt præsentis operis commentationem, cur vestra exhortatione admonitus scriberem, & à vobis cùm sim auspicatus telam pertexere istius operis, mox tamen quasi mei ipsins oblitus, hasce conciones ita pertexui vt videri possim discipulis quibusdam loqui, quibus opus la- B cte sit eruditionis & doctrinę. Atque nemo miretur: neque vicariam hanc permutationem temerè obiiciat factam esse per ignorationem aut incogitantiam: magis verò gratnm habeat timorem non vsquequaque aspernabilem, qno subueritus detrectabam mnnus scribendi: neque enim mei ipsius oblitus sum. Sed iam ad causæ redditionem venio. Occasionem enim operosæ istius lucubrationis sic digestę nouerit lector fuisse hanc, vt per capita tibi (Pater) distinguerem & cõtraherem in compendium diuinam omnem scripturam, veteremque & nouam. Tale enim scribendi munus, vestra susce- C pi exhortatione, qnòd momentis singulis loca & ciuitates permutare cogimur, per hanc Chaldaicæ gentis tempestatem, quæ totum propè terrarum orbem sua premit tyrannide. Cùm verò testimonia doctrinæ diuinitus inspiratæ quàm verissimè scripta, nonnihil egeant sermone morali, perinde atque si fabrica quæpiam operosior & fastigiosa magnifico sumptu ingentium lapidum ac pretiosorum substructa sit & cõpacta, egeat nihilominùs ad absolutam & solidam substructionem minutulis scrupis & rudusculis perquam tenuibus, huiusce rei gratia D visum est summariam delineationem præsentis opusculi tali serie digerere & efformare: interim non ausus vni ex vobis peculiariter, sed in commune omnibus qualemcumque hanc inferre doctrinã. Siquidem ingenioli mei imbecillitas mihi satis superq; persuasa est & perspecta, nec minùs exploratam habeo & compertam eximiam animi vestri lenitatem. Nũc autem cùm eò sit prouectus liber, vt de veritate mihi sit disserendum, necessarium duxi, eum tibi dicare peculiariter quasi diuinum quoddam & insigne munus. Prorsum veritas Deus est: Necesse igitur sit, vt homo omnis, (si modò veritatis est amantissimus) in votis habeat hoc primum, & oret sibi indulgeri germanæ veritatis cognitionem, déqne ea vt sermonem edisserat prorsus amatore veritatis dignum, iuxta illius sententiam qui dixit: *Ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque.* Veritas enim ad eos recipiet se, & illustrabit: qui eam opere ipso exercent. Quemadmodum igitur qui profert mendacium, contaminat ac defœdat cor & os (nihil enim ab hoste humanæ salutis differt mendacium, pater enim mendacij Diabolus est) ita & qui veritatem loquitur, animam sanctificat, & os, & reliqua corporis membra: Veritas enim Christus est. Admonens autem Propheta Zacharias populum illum malè morigerum, ait: *Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo,*

Veritas Deus.

Psal. 118.

Zach. 8.

& iudicium pacificum iudicate. Alius: *Labia veracia dirigunt testimonium, qui autem conseruare volunt pacem, lætabuntur.* (Prou. 13.) Iterum: *Veritatem posside, & ne abieceris sapientiam atque disciplinam: quia os verax implebitur risu,* hoc est, gaudio. Dauid: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Infert: (Ps. 14.) *Qui ingreditur sine macula & operatur iustitiam, qui loquitur veritatem in corde suo,* hoc est, corde. Principium sermonum tuorum veritas, & in omnia sæcula iudicia iustitiæ tuæ. Etenim, *Opera manuum tuarum veritas & iudicium.* (Ps. 44.) Et, *Misericordia & veritas præcedent faciem tuam.* Propter hoc, *Intende prospere, procede, & regna propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam. In ore* enim inimicorum meorum *non est veritas,* quia, *cor eorum vanum est: sepulchrum patens guttur eorum, linguis suis dolosè egerunt,* propter hoc *iudica illos Deus.* Sed & veridicus Iob: *Non enim elusi verba sancti Dei mei.* (Prou. 19.) Parœmiastes: *Melior est pauper in veritate ambulans diuite mendace.* Facere enim quæ iusta sunt, & loqui veritatem, accepta sunt Deo magis quàm sanguis victimarum. (Prou. 12.) Rursus: Aperiens è labiis recta, quia veritatem meditabitur guttur meum, execrabilia autem in conspectu meo labia mendacia. (Ephes. 4.) Item Apostolus: *Deponentes igitur mendacium loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quia sumus inuicem membra.* Et: *In charitate nonficta, in verbo veritatis.* Ioannes quoque: *Scimus quia filius Dei venit & dedit nobis sensum, vt cognoscamus verum Deum, & simus in vero filio eius Iesu Christo: qui est verus Deus, & vita æterna: qui enim veritatem loquitur, in Deo manet.* Necesse igitur sit, ex hominis ore nullum effundi sermonem qui non veritate omnimoda nitatur, vt Spiritus ille veritatis qui idem Deus est, intelligatur in hac etiamnum carne sibi delegisse domicilium: qui per hoc, apud omne hominum genus comperitur veridicus: atque ita demum glorificabitur Dominus inhabitans hominem. In omni verbo verax est Dominus, nec vllum possit in ipso deprehendi mendacij vestigium. Quotquot igitur semet irretiunt (*Mendaces deludunt Deum*) mendaciorum funiculis, frustrantur & eludunt Dominum, fiuntque prædones Domini, dum id quod penes se depositum est, non reddunt incolume & sanum. Spiritum enim acceperunt nulla contage mendacij decolorem. Hunc si reddiderint Domino interstinctum variis mendaciorum notis, vtique videri possunt contaminasse depositum: quò fit, vt dici debeant rei alienæ suppilatores. Iam veritatem quisquis custodit ac tuetur, citra difficultatem vllam potest sibi emereri beatam vitam. Ab ipsa enim protegitur veritate necunde talem adoriatur & vrgeat quidpiam mali. Iure igitur, & pro decoro tuendi hactenus cœpri ordinis sermonem hunc (qui de veritate est) succedaneum tibi ô venerabilis pater Eustathi, consecrauimus. semper enim Christum indutus in ipso viuis & moueris

καὶ κρῖμα εἰρηνικὸν κρίνατε. καὶ ἄλλος, χείλη ἀληθινὰ κατορθοῖ μαρτυρίαν. οἱ δὲ βουλόμενοι εἰρηνεύειν, εὐφρανθήσονται. καὶ πάλιν, ἀλήθειαν κτῆσαι, καὶ μὴ ἀπώσῃ σοφίαν καὶ παιδείαν· ὅτι στόμα ἀληθινὸν, ἐμπλησθήσεται γέλωτος, τουτέστι, χαρᾶς. ὁ δὲ Δαβὶδ, Κύριε, τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματί σου; ἢ τίς κατασκηνώσει ἐν ὄρει ἁγίῳ σου; καὶ ἐπιφέρει, πορευόμενος ἄμωμος, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, λαλῶν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, τουτέστιν, ἀπὸ καρδίας. ἀρχὴ γὰρ τῶν λόγων σου ἀλήθεια, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου. καὶ γὰρ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου ἀλήθεια, καὶ κρίσις, καὶ ἔλεος, καὶ ἀλήθεια προπορεύσεται πρὸ προσώπου σου. καὶ διὰ τοῦτο ἔντεινον καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασίλευε, ἕνεκεν ἀληθείας, καὶ πραότητος, καὶ δικαιοσύνης. ἐν τῷ στόματι γὰρ τῶν ἐχθρῶν μου οὐκ ἔστιν ἀλήθεια, ὅτι ἡ καρδία αὐτῶν ματαία· καὶ, τάφος ἀνεῳγμένος, ὁ λάρυγξ αὐτῶν· ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν, διὰ τοῦτο κρῖνον αὐτοὺς ὁ Θεός. φησὶ δὲ καὶ ὁ ἀληθινὸς Ἰὼβ, Οὐ δὲ καὶ ἐψευσάμην ῥήματα ἁγίου Θεοῦ μου. καὶ ὁ παροιμιαστὴς, κρείσσων πτωχὸς ἐν ἀληθείᾳ πορευόμενος, πλουσίου ψεύστου. ποιεῖν γὰρ δίκαια, καὶ ἀληθεύειν, ἀρεστὰ παρὰ τῷ Θεῷ μᾶλλον, ἢ θυσιῶν αἷμα. καὶ αὖθις, ἀνοίγων, φησὶν, ἀπὸ χειλέων ὀρθὰ, ὅτι ἀλήθειαν μελετήσει ὁ λάρυγξ μου· ἐβδελυγμένα δὲ ἐνώπιόν μου χείλη ψευδῆ. ὁ δὲ ἀπόστολος· ἀποθέμενοι οὖν τὸ ψεῦδος λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη· καὶ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, καὶ ἐν λόγῳ ἀληθείας. ὁ δὲ Ἰωάννης, οἴδαμεν φησὶν ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεόν. καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅς ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος. ὁ γὰρ λαλῶν ἀλήθειαν, ἐν τῷ Θεῷ μένει. χρὴ οὖν πᾶσαν ἀλήθειαν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορεύεσθαι, ἵνα τὸ πνεῦμα, ὃ ὁ Θεὸς κατῴκησεν ἐν τῇ σαρκὶ ταύτῃ, ἀληθὲς εὑρεθῇ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ οὕτως δοξασθῇ ὁ Κύριος ὁ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κατοικῶν. ὅτι ὁ Κύριος ἀληθινὸς ἐν παντὶ ῥήματι, καὶ οὐδὲν παρ᾽ αὐτῷ ψεῦδος. οἱ οὖν ψευδόμενοι, ἀθετοῦσι τὸν Κύριον, καὶ γίνονται ἀποστερηταὶ τοῦ Κυρίου, μὴ ἀποδιδόντες αὐτῷ τὴν παραθήκην ἣν ἔλαβον. ἔλαβον γὰρ πνεῦμα ἄψευστον. τοῦτο ἐὰν ψευδὲς ἀποδώσωσιν, ἐμίαναν τὴν τοῦ Θεοῦ παραθήκην, καὶ ἐγένοντο ἀποστερηταί. ὁ γὰρ φυλάττων τὴν ἀλήθειαν, δύναται ἑαυτῷ ζωὴν περιποιήσασθαι· φυλάττεται γὰρ ὑπὸ τῆς ἀληθείας. εἰκότως οὖν κατὰ τάξιν, ὦ μάκαρ πάτερ Εὐστάθιε, ὑμῖν ἀνεθήκαμεν τὸν περὶ τῆς ἀληθείας λόγον.

Semper

ἀεὶ γὰρ τὸν Χριστὸν ἐνδεδυμένος, ἐν αὐτῷ ζῇς καὶ κινῇ καὶ εἶ ὡς ἀληθινὸς ἄνθρωπος, καὶ τῆς ἀληθείας ἐρασμιώτατος [νῦν γὰρ θαρρεῖν μοι παρακελεύει) τοῦτο περὶ σοῦ ἀποφήνασθαι, ὁ εἰπὼν τῷ Θωμᾷ, ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή· καὶ οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ.] αὐτῷ πρέπει δόξα σὺν πατρὶ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ ἐλέγχειν. Λόγος ξζʹ.

Τὸ κατὰ Θεὸν ἐλέγχειν τὸν πλησίον, εὐάρεστόν ἐστιν τῷ Θεῷ, καὶ φίλον. τεκμήριον γάρ ἐστιν φιλαδελφίας, καὶ συμπαθοῦς γνώμης, μόνον ἐν εἰλικρινεῖ καρδίᾳ καὶ καθαρῷ συνειδότι ἐν φόβῳ Θεοῦ, μετὰ πάσης εὐσπλαγχνίας ἐλέγχειν, σκοπῷ τοῦ ἐπιστρέψαι τὸν ἁμαρτάνοντα, δεῖ τοῦτο ποιεῖν· χρὴ δὲ καὶ διακρίνειν ὅπου δεῖ ἐλέγχειν· ἐπεὶ ἄνδρα δυνατὸν οὐ χρὴ ἐλέγχειν ἐπὶ κενοδοξίας· ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ἐπιφορὰν τῆς μελλούσης ἀτιμίας ἐπιδεῖξαι. τῷ γὰρ τρόπῳ τούτῳ, οἱ τοιοῦτοι ἡδέως ἐλέγχονται. ὡσαύτως τὸν παυσάμενον, καὶ μετανοοῦντα, οὐκ ἔστιν καλὸν ἐλέγχειν. εἰ δὲ λέγεις, διὰ Θεὸν καὶ τὴν εἰς τὸν πλησίον ἀγάπην ἐλέγχειν, φανεροποίησον αὐτῷ πρότερον τὰ σὰ πλημμελήματα, καὶ οὐ λυπεῖται ἐλεγχόμενος. γέγραπται ἐν ταῖς παροιμίαις, ὅτι κρείσσονες ἔλεγχοι ἀποκαλυπτόμενοι, κρυπτομένης φιλίας. ἀξιοπιστότερα γὰρ τραύματα φίλου, ἢ ἑκούσια φιλήματα ἐχθροῦ, καὶ κρείσσων ἀνὴρ ἐλέγχων, ἀνδρὸς ἀδίκου σκληροτραχήλου. ἐξάπινης γὰρ φλεγομένου οὐκ ἔστιν ἴασις. καὶ πάλιν, ὁ ἐλέγχων ἀνθρώπου ὁδοὺς αὐτοῦ, χάριτας ἕξει μᾶλλον τοῦ πρὸς χάριν γλωσσοχαριτοῦντος. καὶ πάλιν, μὴ ἔλεγχε κακοὺς, ἵνα μὴ μισήσωσί σε· ἔλεγχε σοφὸν, καὶ ἀγαπήσει σε· ἄσοφον, καὶ προσθήσει τοῦ μισεῖν σε. δίδου σοφῷ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται. γνώριζε δικαίῳ καὶ προσθήσει τοῦ δέχεσθαι. καὶ πάλιν, ὁ ἐννεύων ὀφθαλμὸν μετὰ δόλου, συνάγει ἀνδράσι λύπας· ὁ δὲ ἐλέγχων μετὰ παῤῥησίας, εἰρηνοποιεῖ. ἔλεγξον φίλον μή ποτε οὐκ ἐποίησεν· καὶ εἰ ἐποίησεν, ἵνα μὴ προσθήσῃ τὰ αὐτά. καὶ ὁ νόμος φησὶν, ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου, μή ποτε οὐκ ἐποίησεν. εἰ δὲ καὶ ἐποίησεν ἵνα μὴ προσθήσῃ. καὶ αὖθις, ὡς ὑπὲρ καλόν ἐστιν ἐλέγχειν, ἢ θυμοῦσθαι κρυπτῶς. καὶ ἐπάγει, ἐν συμποσίῳ οἴνου μὴ ἐλέγξῃς τὸν πλησίον· καὶ μὴ ἐξουδενώσῃς αὐτὸν ἐν εὐφροσύνῃ αὐτοῦ. καὶ πάλιν, ἐὰν ἐλέγχῃς ἄνδρα φρόνιμον, νοήσει αἴσθησιν· καρδία γὰρ αἰσθητικὴ, λυπηρὰ ψυχὴ αὐτοῦ, οἱ δὲ ἐλέγχοντες, βελτίους φανεροῦνται ἐπ' αὐτοῖς. καὶ ὁ Παῦλος Τιμοθέῳ φησὶν, τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσιν,

A moueris, vtque homo verax, præcipuo & exuberanti amore ipsam deperis veritatem Christum: quem vnà cum Patre & Spiritu sancto compar addecet gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Neminem præter decorum & discretionem coargui debere.

Homilia LXVII.

PROXIMUM coarguere secundùm Deum, Deo ipsi quàm sit gratiosum & amabile, quis explicet? Aliud enim est nihil quàm insi-B gne fraternæ dilectionis argumentum, ac piæ erga proximum voluntatis illustre signum, alieno periculo indolescentes, sincero cordis affectu & munda prorsus conscientia. In timore autem Dei id fiat, nec sine indiuidua eius comite misericordia, vnum aliquem arguere, hoc nimirum mentis scopo, vt ad rectitudinis reuoces viam & conuertas peccatorem; Idquidem fiat, oportet: sed & necesse sit discretionis aciem intendere, vbi & quò loci sit necessaria reprehensio. Vir potens authoritate, siue diuitiis suffarcinatus neutiquam reprehendendus venit inanis gloriæ: potiùs enim huic impendens periculũ C futuræ ignominiæ conuenit inductis exemplis demonstrare: hoc enim pacto tales non illibenter admittent reprehensionem. Consimili ratione nihil profuerit eum increpare, qui à peccatis interquieuit, quémque prioris pœnitet vitæ. Quòd si dicis reprehendere te per charitatem erga Deum & proximum; primùm vide illi inclarescat delictorum grauitas, nec iam mœrore aut tristitia contabescit reprehensus: Scriptum quippe est in Prouerbiis; *Melior est reprehensio manifesta quàm abscondita amicitia: fideliora enim sunt vulnera amici quàm voluntaria os-* D *cula inimici;* melior enim qui reprehendit viro iniusto, & ceruicis duræ. Eius enim qui repente inflammescit ira, non est sanitas. Rursus, *Qui ostendit homini vias suas, plus habebit gratiæ eo qui ad gratiam linguam suam componit.* Iterum: *Noli arguere malos, nequando oderint te; argue sapientem, & diliget te; da sapienti occasionem, & sapientior erit; notifica iusto, & addet vt accipiat.* Iterum: *Qui annuit oculo cum dolo, congregat viris tristitias: qui autem cum libertate reprehendit, habet pacem: ar-* E *gue amicum, ne fortè non fecerit, & si fecit, vt ne addat.* Eodem prorsus lex ait: *Argues proximum tuum, ne fortè non fecerit: quòd si fecit, ne adiiciat:* Quàm *bonum est arguere potiùs quàm irasci occultè?* Inducit: *In conuiuio vini ne arguas proximum, & ne spreueris eum in lætitia eius.* Item: *Si argueris prudentem, considerabit sensum: cor sensitiuum, anima illius tristis est: qui autem reprehendunt, sibiipsis videntur, quàm sint, esse meliores.* Paulus item Timotheo ait: *Peccantes, coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.*

Discretionis ratio in reprehensionibus.

Potentes, quo argumento sint castigandi

Prou.27.

Prou 28.

Ecclef.19.

Ecclef.28.

1.Tim.5.

Rursus: *Argue, increpa, obsecra.* Sed & is qui A nos ad salutem magnopere studet prouehere Dominus ac Saluator noster, hunc in modum nos adhortatur: *Si peccauerit in te frater tuus,* Matth.18. *vade, corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum; si autem te non audierit, adhibe tecum vnum aut duos, vt in ore duorum aut trium testium stet omne verbum: quòd si nec hos audierit, dic Ecclesiæ: si autem nec Ecclesiam audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.* Deo nostro gloria in sæcula. Amen.

Vt ipse coarguaris, debes expetere.

Homilia LXVIII.

Homo (siquidem de se quàm modestissimè sentit, séque pro abiecto habet & vili) multa cum animi voluptate & beneuolentia eas exceptat quæ in se recidunt correptiones, aut quamlibet asperam obiurgationem. Beatus igitur Monachus qui seipsum aliud esse censet nihil, quàm omnium peripsema. Incredibili enim lætitia perfunditur tacitus, super priuata deiectione & cõtemptu (dum seipsum deputat C nec fucatè cæteris tanto esse minorem) magis quàm pro exhibito honore aut proprij celebritate nominis. Vnde & talis à Deo prædicatur beatus, iuxta Esaiæ testimonium dicentis: *Sanctificate eum qui extenuat animam suam: qui autem odit correptiones, imprudens est*: Sed & huic impendet non simplex perturbatio: qui autem diligit eas, liquet hunc nulla iam percelli animi perturbatione, sed sedato est animo. Quàm igitur profuerit benignè eos excipere qui nos suis exercent sannis & scommatibus quamlibet amarulentis, prę illis qui nos adornant suis com- D mentitiis laudibus? qui iuxta scripturam nihil ab eo differunt qui maledicit. Idem rursus Esaias: *Audite verbum Domini, qui intremiscitis ad sermonem eius, dicite his qui vos oderunt & execrantur, Fratres mei.* Sed & Parœmiastes: *Conterit comminatio cor prudentis, imprudens autem etiam flagellatus non sentit.* Iterum: *Qui repellit disciplinam, odit seipsum, qui autem seruat correptionem, possidet prudentiam.* Rursus: *Qui habet prudentiam, in bonis erit, & qui custodit correptiones, sapiens efficietur.* Et, *Qui seruat increpationes,* Prou.15. *suam ipsius diligit animam: qui autem oderunt, ignominiosè moriuntur.* E Et: *Paupertatem & ignominiam aufert disciplina: qui autem custodit correctiones, glorificabitur.* Rursum: *Plagæ & obiurgationes tribuunt sapientiam: puer autem deerrans confundit parentes suos.* Iterum: *Qui diligit disciplinam, diligit* Prou.12. *sensum: qui autem odit increpationes, imprudens.* Dauid quoque: *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Non quidem quòd is deprecaretur, aut defugeret vitabundus Dominicam correptionem, sed eam quæ cum ira graui infertur, disciplinam à se precatione hac vsus amoliebatur ac depellebat.

καὶ αὖθις, ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον· καὶ ὁ θέλων ἡμᾶς σωθῆναι Κύριος, καὶ Σωτὴρ ἡμῶν, παρακελεύεται ἡμῖν λέγων, ἐὰν ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου· ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σεαυτοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθῇ πᾶν ῥῆμα· ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς, καὶ ὁ τελώνης. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ ἐλέγχεσθαι.

Λόγος ξη΄.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ἐὰν ἐστὶν ταπεινόφρων, καὶ ἔχῃ ἑαυτὸν εὐτελῆ, μετὰ θυμηδίας καὶ εὐμενείας τοὺς ἐπιφερομένους αὐτῷ ἐλέγχους, καὶ τὸ ἐπιτίμιον, παραδέχεται. μακάριος οὖν ἐστὶν ὁ μοναχὸς ὁ πάντων περίψημα ἑαυτὸν ἔχων. ἐλαχιστότερον γὰρ ἑαυτὸν λογιζόμενος, γέγηθε μᾶλλον ἐπὶ τῇ εὐτελείᾳ, καὶ καταφρονήσει, ἤπερ ἐπὶ τιμῇ καὶ εὐκλείᾳ. ὅθεν καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἁγιάζεται, καθὼς μαρτυρεῖ Ἡσαΐας. ἁγιάσατε γάρ φησι τὸν φαυλίζοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ μισῶν ἐλέγχους, ἄφρων· ἀλλὰ καὶ ἔγκειται πάθει. ὁ δὲ ἀγαπῶν, δῆλον ὅτι ἀπαθής ἐστιν. καλὸν οὖν ἀποδέχεσθαι τοὺς σκώπτοντας ἡμᾶς, ὑπὲρ τοὺς ἐπαινοῦντας, οἵτινες οὐδὲν διαφέρουσι καταρωμένου κατὰ τὴν γραφήν. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἡσαΐας, ἀκούσατε ῥῆμα Κυρίου, οἱ τρέμοντες τὸν λόγον αὐτοῦ, εἴπατε, Ἀδελφοὶ ἡμῶν, τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ βδελυσσομένοις. φησὶ καὶ ὁ παροιμιαστὴς, συντρίβει ἀπειλὴ καρδίαν φρονίμου· ἄφρων δὲ μαστιγωθεὶς, οὐκ αἰσθάνεται. καὶ πάλιν, ὃς ἀπωθεῖται παιδείαν, μισεῖ ἑαυτόν. ὁ δὲ τηρῶν ἐλέγχους, κτᾶται φρόνησιν. καὶ πάλιν, ὁ δεχόμενος παιδείαν, ἐν ἀγαθοῖς ἔσται. ὁ δὲ φυλάσσων ἐλέγχους, σοφισθήσεται. καὶ ὁ ἀκούων ἐλέγχους ζωῆς, ἐν μέσῳ σοφῶν αὐλισθήσεται. καὶ πάλιν, ὁ τηρῶν ἐλέγχους, ἀγαπᾷ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. οἱ δὲ μισοῦντες, τελευτῶσιν αἰσχρῶς. καὶ αὖθις, πενίαν καὶ ἀτιμίαν ἀφαιρεῖται παιδεία. ὁ δὲ φυλάσσων ἐλέγχους, δοξασθήσεται. καὶ πάλιν, πληγαὶ καὶ ἔλεγχοι διδόασι σοφίαν. παῖς δὲ πλανώμενος, αἰσχύνει γονεῖς αὐτοῦ. καὶ πάλιν, ὁ ἀγαπῶν παιδείαν, ἀγαπᾷ αἴσθησιν· ὁ δὲ μισῶν ἐλέγχους, ἄφρων. ὁ δὲ Δαβὶδ, Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με· οὐχ ὅτι τὸν ἔλεγχον παρῃτεῖτο, ἀλλὰ τὸν μετ' ὀργῆς παιδείας.

ἐπιφέρει γὰρ, παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με. μέγας οὖν ἐστιν, ἀγαπητοὶ, καὶ θαυμαστὸς ὁ ἐλεγχόμενος, ἢ ἀτιμαζόμενος ὑπό τινος, καὶ βαστάζων, καθάπερ καὶ ἡ σεμνὴ καὶ μεγάλη ἐκείνη Χαναναία, ἥτις ἀκούσασα παρὰ τοῦ Κυρίου, ὅτι οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις, οὐκ ἠγανάκτησεν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἑαυτὴν εὐτελίζουσα εἶπεν, ναὶ Κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν· ὅθεν ὑπερθαυμάσας ὁ Κύριος τὴν ταπείνωσιν καὶ πίστιν αὐτῆς εἰπών, ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A Infert enim: *Corripiet me iustus in misericordia & increpabit me.* Sanè, quàm eum par est *Psal.140.* magnum censeri & admirabilem, qui cùm increpatur acriùs & ignominia non leui aspergitur, perfert tamen: quemadmodum honesta illa Chananitis, magnique meriti, quæ quidem simul atque à Domino audisset, *Non est bonum sumere panem filiorum & mittere catellis*: non hæc modò indignata non est, sed ex diuerso seipsam extenuans respondit; *Imò Domine, etenim catelli* *Matth.15.* *edunt de buccellis quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Hoc responso in admirationem tantæ istius & humilitatis & fidei se surrigens Domi-B nus, dicit: *O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ τοῦ αἰσχύνεσθαι.

Λόγος ξθ΄.

ΚΑΛΗ ἐστιν ἀγαπητοὶ ἡ κατὰ Θεὸν αἰσχύνη, (ἤγουν αἰδὼς) ἡ ἀκαπήλευτος, ἡ ἀκίβδηλος, ἡ ἀνεπίληπτος, ἡ τῷ Θεῷ διαλλάκτης. ταύτῃ οὖν καταρχώμεθα, ἵνα παῤῥησιασώμεθα ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου· ἤγγικεν γὰρ καὶ ἐπὶ θύραις ἐστίν. C ἔστιν δὲ ἡ κατὰ Θεὸν αἰσχύνη, τὸ μὴ τολμᾷν ὅλως ἀναιδεύεσθαι αὐτῷ, ἢ παῤῥησιάζεσθαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, διὰ τὰ πλήθη τῶν κακῶν ὧν ἑαυτοῖς συνειδόσιν. ἢ ὅταν οὖν ἀτιμίαν τινὰ παρὰ ἀνθρώπων πάθωμεν, εὐθὺς τῆς παρὰ Θεοῦ δόξης τὴν ἐπιφορὰν ἐννοήσωμεν, καὶ εὐχαρίστως δι᾽ ὑπομονῆς δεξώμεθα. ὑπὲρ γὰρ τοῦ συμφέροντος ἡμῶν ἐπάγει ὁ Θεός· καὶ ἐπὶ τῇ ἀτιμίᾳ ἄλυποι καὶ D ἀπερίσχοι ἐσόμεθα. πολὺ οὖν ὀφείλομεν αἰδεῖσθαι τὸν ἀμνησίκακον Κύριον. καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἐνεστῶτι καιρῷ, κατὰ τὸ εἰρημένον, ἢ νῦν οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀνοῖξαι τὸ στόμα, αἰσχύνη καὶ ὄνειδος ἐγενήθημεν τοῖς δούλοις σου, καὶ τοῖς σεβομένοις σε. τῷ γὰρ Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἡ δικαιοσύνη, ἡμῖν δὲ ἡ αἰσχύνη τῶν προσώπων ἡμῶν, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη ἡμῖν, καὶ τοῖς ἄρχουσιν ἡμῶν, καὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν ὅτι ἡμάρτομεν, καὶ ἠνομήσαμεν, καὶ ἐξήμάρτομεν ἐν πᾶσι, καὶ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἠκούσαμεν, καθὼς καὶ ὁ Ἱερεμίας προφητεύων τὰ E νῦν ἡμῖν συμβαίνοντα, τὰ δέ φησιν, ᾐσχύνθημεν ὅτι ἠκούσαμεν ὀνειδισμὸν ἡμῶν, καὶ κατεκάλυψεν ἀτιμία τὸ πρόσωπον ἡμῶν, ὅτι εἰσῆλθον ἀλλογενεῖς εἰς τὰ ἅγια ἡμῶν, εἰς οἶκον Κυρίου. φησὶ δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ, σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν ὀνειδισμόν μου, καὶ τὴν αἰσχύνην μου, καὶ τὴν ἐντροπήν μου·

De Pudore & Verecundia.

HOMILIA LXIX.

VERECVNDIA (Charissimi) siue pudor qui secundùm Deum est, quanto prænitet decore? Nihil enim admittit insincerum aut permistum; nulla pallenti rubigine vitiatur C hypocriseos, nihil in se prorsum hrbet quod reprehensione dignum sit. Nec solum, sed & inter Deum nósque sequester est. Pudorem hunc igitur anteuertamus assequi, vt in Dominico aduentu maiore cum fiducia præsentemur: vicinus enim illius aduentus est, & ecce pro foribus adsistit. Quæ enim secundùm Deum verecundia est, ne annutu quidem aut vultu arrecto ausit quicquam petere, aut quiduis præsente Deo liberiùs depromere, præ malorum multitudine, quorum ipsi nobis conscij sumus. Si quando igitur dedecore quopiam aut probro D aspergemur, mox cogitemus eam impressionem nobis inflictam pro cumulo gloriæ quam nobis à Deo datam iri speramus, cúmque actione gratiarum nihil ægrè illam toleremus. Magno enim commodo nostro sinit Deus eam nobis infligi, atque ita interim dum ignominia percellimur, securi erimus tristitiæ omnis, nulla nos conciet mentis intemperies. Sanè non parum vereri debemus Dominum qui tanta lenitate malorum omnium quę gessimus, obliuiscitur, si quando aliàs, nunc maximè temporis, iuxta id quod dictum est. Neque enim nunc vel obgannire licet aut aperire os. Siquidem E Domine, seruis tuis & iis qui te colunt, confusio iniusta est & illatum opprobrium. Tibi enim Deo nostro iustitia, nobis autem confusio vultus nostri, vt hęc probat dies nobis, principibus nostris & regibus nostris, quia peccauimus, iniquè egimus & à rectitudine deflexiumus viæ tuæ, nec mandatis tuis obediuimus. Quæ enim *Hier.31.* prophetico afflatus spiritu futura præcinuit Hieremias, nunc temporis contigêre. Is enim ait, Cõfusi sumus, quia audiuimus opprobrium nostrum. Operuit ignominia faciem nostram, quia ingressi sunt alienigenæ sanctuaria nostra, in domum Domini. Sed & Dauid, Tu scis improperium meum, & confusionem meam, *Psal.68.*

quia tota die confusio mea contra me est. Et, A Confusio faciei meæ cooperuit me. (*Eccles. 4.*) Eiusmodi igitur pudor siue verecũdia planè bona est, cùm secundùm Deum sit, vt quæ hominem adducit ad pœnitentiam, ac proinde nõ mediocrem adfert animæ fiduciam. Est autem & altera confusionis siue verecundiæ species planè noxia ac detrimentosa, secundùm scripturam, quę dicit: Est confusio adducens peccatum, & est cõfusio gloria & gratia. (*Prou. 8.*) Plerique enim dum alios improbo timore verentur, in Diaboli retia non semel reuoluti sunt. Infert, Qui non reuelat impietatem suam, non prosperabitur: qui autem B exponit & reprehẽdit, diligetur. Rursus, Iustus accusator est suiipsius in principio sermonis Et, Quanto tempore innocentes proximè sequuntur iustitiam, non cõfundentur. Nosse enim legem, mentis est bonæ. Inducit, Beatus qui in omnibus timet propter circunspectionem. Et, Præpara ad exitum opera tua. Et, Ne confundatis confiteri peccata tua. Non mediocri opus homini est lumine discretionis, vt norit vbi debeat suppudescere & circumfundi verecundia, quæ ad animę suæ promoueat salutem, vbi contra debeat eã à se repellere ac propellere, quòd C ad peccatum ducat. Liceat enim inuenire qui pollicetur quidem suo ipsius amico verecundi pudoris gratiam, denique eum ipsum sortitus gratuito inimicum. Nos igitur dilectissimi eam verecundiæ speciem pro virili nobis adsciscamus quæ secundùm Deum est, imitati Publicani illius exemplum, qui vel in cœlum suspicere & attollere oculos verebatur, interim suum tundens pectus, hisque orans verbis, Deus propitius esto mihi peccatori; vt illius exemplo absolutam peccatorum remissionem mereamur assequi, in Christo Iesu Domino nostro: cui gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen. D

De Modestia animi siue humilitate.

HOMILIA LXX.

MODESTIA animi sese vltrò demittentis, siue humilitas, hominem altiuolum efficit & aëriuagum. (*Exod. 18.*) Quanto enim quis se infra deiicit: tanto hunc sublimius subuehit Deus & alleuat. Sic Moses, qui Deo tam familiariter congrediebatur: Hic tantus, de se cùm molestissimè sentiret, consilium neutiquam auersatus est sui soceri Ietro, tametsi tanta priùs fuisset, nempe augustissima Dei visio- E ne perfruitus. Verùm quæcunque ille suggesserat, hic effecit: eóque ipsum Deus præter cæteros ómnes qui in terra morabantur, euexit in sublime. (*Iud. 8.*) Haud secus Gedeon respondebat tribui Ephraim, moderata vsus & eo opportuniore prudentia dum dicit, Quid feci nunc vt vos fecistis? Nunquid non melior est racemulus Ephraim quàm vindemia Abiezer? In manibus vestris tradidit Dominus principes Madian. Ecquid tale facere potui, quale vos? Atqui huic Deus eam contulerat victoriam

A ὅτι ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἐντροπή μου κατ' ἐναντίον μού ἐστιν. καὶ ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου μου ἐκάλυψέν με. αὕτη τοίνυν ἐστὶν ἡ καλὴ καὶ κατὰ Θεὸν αἰσχύνη ἥτις εἰς μετάνοιαν καὶ παῤῥησίαν ἄγει τὸν ἄνθρωπον. ἔστι δὲ καὶ αἰσχύνη ἐπιβλαβὴς, κατὰ τὴν λέγουσαν γραφήν· ἔστιν αἰσχύνη ἐπάγουσα ἁμαρτίαν· καὶ ἔστιν αἰσχύνη, δόξα καὶ χάρις. πολλοὶ γὰρ αἰσχυνόμενοί τινας, περιεπίπτουσιν τοῖς δικτύοις τοῦ διαβόλου. καὶ ἐπιφέρει, ὁ ἀποκαλύπτων ἀσέβειαν αὐτοῦ, οὐκ εὐοδωθήσεται. ὁ δὲ ἐξηγούμενος καὶ ἐλέγχων, ἀγα- B πηθήσεται. καὶ αὖθις, δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογίᾳ. καὶ τὸ, ὅσον ἂν χρόνον ἄκακοι ἔχονται τῆς δικαιοσύνης, οὐκ αἰσχυνθήσονται. τὸ γὰρ γνῶναι νόμον, διανοίας ἐστὶν ἀγαθῆς. καὶ ἐπάγει, μακάριος ὃς καταπτήσσει πάντα δι' εὐλάβειαν. καὶ τὸ, ἑτοίμαζε εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα σου. καὶ μὴ αἰσχυνθῇς ὁμολογῆσαι ἐφ' ἁμαρτίαις σου. διακρίσεως γνώσεως δεῖται ὁ ἄνθρωπος, ἵνα γνῷ ποῦ μὲν ὀφείλει αἰσχυνθῆναι ἐπὶ σωτηρίας τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ποῦ δὲ καὶ ἀποβάλλεσθαι αὐτὴν ὡς ἐφαμάρτητον. ἔστι γὰρ C αἰσχύνης χάριν ἐπαγγελλόμενος τῷ ἑαυτοῦ φίλῳ, καὶ ἐκτήσατο αὐτὸν ἐχθρὸν δωρεάν. ἡμεῖς οὖν, ἀγαπητοὶ, τὴν κατὰ Θεὸν αἰσχύνην κατασχῶμεν, μιμούμενοι τὸν τελώνην τὸν αἰδούμενον ἀναβλέψαι εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλὰ τύπτοντα τὸ ἑαυτοῦ στῆθος, καὶ λέγοντα, ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, ἵνα καὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν ὁμοίως τύχωμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ ταπεινοφροσύνης.

Λόγος ο'.

Η ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗ ὑψοποιεῖ, καὶ ἀεροπόρον ἀποτελεῖ τὸν ἄνθρωπον. ὅσον γάρ τις ἑαυτὸν ταπεινοῖ, πολλαπλασίως ὑψοῖ αὐτὸν ὁ Θεός· καθὼς καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ συνόμιλος Μωσῆς ταπεινοφρονῶν, οὐκ ἀπεβάλλετο τὴν συμβουλίαν τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἰωθώρ· καίτοι μετὰ τοσαύτης θεοφανείας, ἀλλ' E ὅσα εἶπεν αὐτῷ, ἐποίησεν· διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν παρὰ πάντας τοὺς ἐπὶ γῆς. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Γεδεὼν ἀπολογεῖται μετρίῳ φρονήματι, τῷ Ἐφραὶμ λέγων, τί ἐποίησα νῦν καθὼς ὑμεῖς ἐποιήσατε; ἢ οὐχὶ κρείττων ἐπιφυλλὶς Ἐφραὶμ, ἢ τρυγητὸς Ἀβιέζερ; ἐν χειρὶ ὑμῶν παρέδωκεν Κύριος τοὺς ἄρχοντας Μαδιάμ· καὶ τί ἠδυνήθην ποιῆσαι καθὼς ὑμεῖς; καὶ τοίγε αὐτῷ τὴν νίκην ἐδωρήσατο ὁ Θεὸς

ἐν τοῖς τετρακοσίοις ἀνδράσι. ἀλλ' ὁ δίκαιος διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης κατέπαυσε τὸν θυμὸν αὐτῶν. καὶ πρὸ τούτου πρὸς τὸν ἄγγελον ἔλεγεν, τίς εἰμι ἐγὼ, ἢ ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου; ἡ χιλιάς μου ταπεινοτέρα ἐν Μανασσῇ. λέγει δὲ καί τις σοφός· ὅσον μέγας εἶ, τοσοῦτον ταπείνου σεαυτὸν, καὶ ἔναντι Κυρίου εὑρήσεις χάριν, ὅτι πάντα τὰ ἔργα τοῦ ταπεινοῦ, φανερὰ παρὰ Κυρίου. καὶ στόμα ταπεινοῦ μελετᾷ σοφίαν. σύνεσις δὲ ἀγαθὴ, δίδωσι χάριν. ὁ δὲ ψαλμῳδός φησιν· ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουδένωμα λαοῦ. καὶ πάλιν, ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς, καὶ σὺ βοηθός μου κραταιός. ὁ ταπεινόφρων καὶ ἔργον ἔχων πνευματικὸν, ἀναγινώσκων τὰς θείας γραφὰς, πάντα εἰς ἑαυτὸν νοεῖ, καὶ οὐχ εἰς τὸν ἕτερον. ἐὰν οὖν θέλωμεν τῷ ὄντι εὐαρεστῆσαι Θεῷ, καὶ τὴν μακαριωτάτην φιλιωθῆναι φιλίας, γυμνὸν τὸν νοῦν ἡμῶν παραστήσωμεν, μηδὲν ἐπισυρόμενον τοῦ παρόντος αἰῶνος, μή τινα τεχνάσματα, ἢ σοφίσματα, ἢ δικαιολογίας· ἀποστρέφεται γὰρ τὸ θεῖον τοὺς μετὰ οἰηματικοῦ τοῦ τρόπου τούτου προσερχομένους αὐτῷ. ἐὰν γὰρ θεοσεβὴς καὶ ταπεινόφρων ὑπάρχῃ τις, καὶ μὴ ὑπεραιρόμενος σωματικῷ ὄγκῳ, μήποτε περπερευόμενος, ἀλλὰ κατεαγμένος τῇ καρδίᾳ, καὶ λογιζόμενος ἑαυτὸν ἀχρεῖον δοῦλον εἶναι, τότε ἐπιβλέπει καὶ ἐνοικεῖ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. ἀληθινῆς γὰρ ταπεινοφροσύνης γνώρισμα, οὐ τὸ ἑαυτῷ καταχέειν ὕβρεις, ἀλλὰ τὸ παρ' ἄλλων ὑβριζόμενον γενναίως φέρειν. καὶ οὐδεὶς ταπεινόφρων δικαιολογεῖταί ποτε. ὥσπερ οὖν καρπὸς πολὺς κάμπτει κλῶνας δένδρου, οὕτως ἀρετῆς πλῆθος ταπεινοῖ φρόνημα ἀνδρός. καὶ ὥσπερ χάραξ βαστάζει κλῶνα κατάκαρπον, οὕτως φόβος Θεοῦ ἐνάρετον. ὁ δὲ μακάριος Παῦλος καταστέλλων ἡμῶν τὸ φρόνημα, ἐπιστέλλει, λέγων· ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; καὶ πάλιν, ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν πάντων περίψημα. ταῦτα δὲ τὰ ῥήματα, ταπεινοφροσύνης ὑπόδειγμα. καὶ αὖθις· γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ ἐπάγει· παρακαλῶ οὖν ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πρᾳότητος, μετὰ μακροθυμίας ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ. καὶ ἐπιφέρει τὸ ὕστερον πάντων· ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί.

A in trecentis viris. Cæterum iustus hic modestia ac lenitate responsi excitatam iram repressit ac sedauit, quin priùs aliquanto Angelo respondit, quis sum ego, aut quæ est domus patris mei? Millenarius meus abiectior est & humilior in Manasse. Sapiens quidam dicit: Quanto maior es, tanto humilia teipsum: & coram Domino inuenies gratiam. Nam opera omnia humiliantis se manifesta sunt & conspicua oculis Domini. Os enim humile meditatur sapientiam: intellectus autem bonus dat gratiam. *Eccles. 3.* Ait item Psaltes regius. Ego autem vermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Rursus. Tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor meus fortis. Qui B de se moderatè sentit & opus tractat spirituale, interim diuinas dum legit scripturas, quæcunque occurrunt, vniuersa in seipsum tacita cogitatione reflectit, & non in alterum. *Psal. 70.* Si cupimus Deo nostro magnopere esse gratiosi & amabiles, amicitiámque eius felicissimam exosculari suauissimè & amplecti: mentem illi nostram exhibeamus nudam & ab omni coccretione materiæ defæcatam, quæ nihil sæculi istius alicunde ad se adsciscat, nullas aduocet molitiones fraudum, nihil commentitium aut sophisticum, non item causificationes siue disceptationes iustis. C Auersatur enim numen illud eos qui se adeunt superciliosa quadam freti persuasione. Contra si quis Deicola ac pius de se alioqui quàm abiectissimè sentiēs, neutiquam turgescens aut veluti extuberans inani fastu, nihil temere sibi adscribens meritorum tacita cogitatione, magis verò qui se inutilem esse seruum deputet, hunc talem clementer respicit Dominus, eiúsque inhabitat mentem gratia Dei. Verissimæ humilitatis insigne hoc est, nullas in D quempiam intorquere contumelias, sed ab aliis in se contortas generosè & infracto perferre animo. Siquidem nemo (modò is sit non fucatè) humilis, qui causificetur aut partes voquam sustineat tuendi se. Vt enim arborum ramos exuberās copia fructuum deorsum versus inflectit: ita & accessio diues virtutum sensum hominis se possidentis demittit atque humiliat. *Homœosis.* Rursus, quemadmodum statumen aut vineę pedamentum ramum communit ac gestitat fructuum vbertate prægnantem: ita timor Dei eum suffulcit, qui virtute adornat se. *Similitudo altera.* E Beatus ille Paulus extenuans ac supprimens nostrum hunc fastum, per epistolam dicit, miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? *Rom. 7.* Iterum. Vt purgamenta mundi facti sumus, omnium peripsema. Hæc porrò verba in exemplum posita sunt insinuandę humilitatis. Rursus, Cognoscite gratiā Dei, quia propter nos diues cùm esset, pauper factus est: vt nos illius paupertate diuites essemus. *Ephes. 4.* Inducit. Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, digne vt ambulemus in vocatione qua vocati sumus, cū omni humilitate & mansuetudine, cū longanimitate supportantes inuicem in charitate. Denique infert, Postremo omnium tanquam abortiuo visus est & mihi. *1. Cor. 15.*

Ergo enim sum minimus Apostolorum, qui
non sum dignus vocari Apostolus. Quisquis i-
gitur studet indipisci virtutem humilitatis, quę
à solo Deo prærogatur, simúlque declinare pa-
rentem vanitatis, à Deo modis omnibus inui-
sum tumorem superbiæ, ceu priùs dictum mihi
est, nihil omittat eorum quæ conducunt ad pa-
randum humilitatis legitimam functionem,
sed talia sint habitus, pallium, incessus, sedile,
alimonia, stratus, sermo, ipse corporis motus,
aspectus, congressus cum proximo ac familiare
colloquium, denique quæ ab illo cum labore
fiunt: ad frugalitatem & parcimoniam spectant
omnia. In primis suo de se iudicio ne se totum
permittat, memor sit Domini, qui nequaquam
indignum duxit submittere se lauandis discipu-
lorum pedibus, qui & dixit: *Exemplum enim
dedi vobis*, nempe humilitatis, *Vt quemadmo-*
Ioan.13. *dum feci vobis, & vos faciatis inuicem.* Si hæc
scitis, beati eritis si feceritis ea. Ipsi gloria in
sæcula. Amen.

De eo quòd proximo condonandum sit.

Homilia LXXI.

VT proximo ignoscas in plenitudine cor-
dis, Dominicum vrget te mandatum,
vniuerso hominum generi apprimè salutife-
rum. Domini autem mandatum æterna est
vita. Itaque condonando proximis, veniam
ipsi impetramus. Sin remittemus ex animo,
nostra ipsorum peccata per hoc quasi copiam
signaculo insignimus, ne veniam promerea-
mur. Quis igitur (sapiens modò sit) qui cùm
magnopere cupiat suorum nec vlli numeran-
dorum delictorum perfrui absolutione, non
cum ingenti gaudio festinet proximo condo-
nate minutissimos quosque defectus? Iam hoc
à nobis vt fiat, non ore solùm præscripsit Do-
minus, sed & opere ipso præmonstrauit, quo
pacto expleri debeat. Patrem enim suum
cruci confixus interpellabat: ipsis apprecatus
veniam qui se extremè & iniquissimè diuexa-
Luc.9. bant: *Pater* (ait) *dimitte illis, non enim sciunt
quid faciunt.* Quin & aliquantò priùs, cùm
dequererentur discipuli aduersus quosdam Sa-
maritas, vt qui hos detrectarant excipere hos-
pitio, rogarent proinde, sic inclementes igne
cœlitus misso consumi, quid respondit Domi-
nus? Vtique eos increpuit: *Nescitis* (inquit)
cuius spiritus estis? nimirum mansueti, clemen-
tis, & benigni. Hoc ipsum nos propheticis
oraculis edocuit Dominus, ait enim Za-
charias: *Iudicium iustum iudicate, miseri-*
Zach.7. *cordiam & miserationem facite vnusquis-
que cum proximo suo*: Sed & Paulus:
*Estote igitur inuicem benigni, misericor-
des, imitatores Dei, sicut filij charissimi,
donantes vobismetipsis sicut & Deus dona-
uit vobis.* Abdias item Propheta: Quem-

A ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος πάντων τῶν ἀποστόλων. ὃς
οὐκ εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι ἀπόστολος [διότι ἐδίωξα
τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ.] ὁ οὖν βουλόμενος κτήσα-
σθαι τὴν ποθεινοτάτην ταύτην ἀρετὴν τῆς ταπεινο-
φροσύνης, καὶ φυγεῖν, καθὼς προείρηται, τὸν μά-
ταιον καὶ θεοστύγητον ὄγκον τῆς ὑπερηφανίας, μηδὲν
παραλειπέτω τῶν συντελούντων εἰς τὴν κατόρθω-
σιν αὐτῆς, ἀλλ' ἔστω αὐτοῦ, καὶ σχῆμα, καὶ ἱμάτιον, καὶ
βάδισμα, καὶ καθέδρα, καὶ τροφή, καὶ στρωμνή, καὶ
B λόγος, καὶ κίνησις, καὶ βλέμμα, καὶ ἡ πρὸς τὸν πλη-
σίον ἔντευξις, πάντα πρὸς εὐτέλειαν ἠσκημένα.
περὶ πάντων δὲ ἐν μηδενὶ πιστευέτω ἑαυτῷ, ἀλλ'
ὑποτασσέσθω τῷ πλησίον, καὶ δουλευέτω αὐτῷ, με-
μνημένος τοῦ Κυρίου, μὴ ἀπαξιώσαντος νίψαι τοὺς
πόδας τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν καὶ εἰρηκότος· ὑπόδειγμα
γὰρ ὑμῖν δέδωκα τῆς ταπεινοφροσύνης, ἵνα καθὼς
ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε ἀλλήλοις. Εἰ
ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά.
αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

C Περὶ τοῦ συγχωρεῖν τῷ πλησίῳ.

Λόγος οα'.

ΤΟ συγχωρεῖν τῷ πλησίον ἀπὸ καρδίας,
δεσποτικὴ ἐντολή ἐστιν, καὶ σωτήριος πᾶσιν
ἀνθρώποις. ἡ γὰρ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν.
ἐὰν οὖν συγχωρῶμεν, συγχωρούμεθα· ἐὰν δὲ μή,
ἐπισφραγίζομεν τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας. τίς οὖν
σοφὸς ὁ θέλων τυχεῖν τῆς ἀφέσεως τῶν ἀναριθμή-
των αὐτοῦ πλημμελημάτων, μὴ μετὰ χαρᾶς ἀ-
φήσει τῷ πλησίον αὐτοῦ τὰ ἐλάχιστα ἐλαττώμα-
D τα; οὐ μόνον δὲ ὁ Κύριος τοῦτο ἐντέλλεται ἡμῖν
ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἡμῖν ὑπέδειξέν πως δεῖ αὐ-
τὴν ἐκτελεῖν. ἐν γὰρ τῷ σταυρῷ ὢν παρεκάλει
ὑπὲρ τῶν εἰς αὐτὸν ἀνομησάντων, τὸν ἑαυτοῦ πα-
τέρα, λέγων· πάτερ ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν
ταύτην, οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν. ἰδοὺ ὁ εὔσπλαγ-
χνος, καὶ ὑπεράγαθος ὑπεραπολογεῖται ὑπὲρ αὐ-
τῶν, λέγων, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσιν. καὶ πρὸ τού-
του δὲ τῶν μαθητῶν ἀγανακτησάντων κατά τινων
Σαμαρειτῶν μὴ δεξαμένων αὐτούς, καὶ αἰτησάντων
E θεηλάτῳ πυρὶ ἀναλωθῆναι αὐτούς, ἐπετίμησεν
αὐτοῖς, λέγων, οὐκ οἴδατε ποίου πνεύματός ἐστε.
τουτέστιν, τοῦ πράου, καὶ ἀγαθοῦ. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ
διὰ τῶν προφητῶν ἐκδιδάσκει ἡμᾶς. φησὶν ὁ
Ζαχαρίας, κρίμα δίκαιον κρίνατε, καὶ ἔλεος καὶ
οἰκτιρμὸν ποιεῖτε ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.
καὶ ὁ Παῦλός φησιν, γίνεσθε οὖν εἰς ἀλλήλους χρη-
στοὶ εὔσπλαγχνοι, μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀ-
γαπητά, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς
ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν. ὁ δὲ προφήτης Ἀβδιού,

ὃν τρόπον πεποίηκας, ἔσται σοι οὕτως· καὶ τὸ ἀνταπόδομά σου ἀνταποδοθήσεται σοι εἰς κεφαλήν σου. ὀφείλομεν οὖν συμπάσχειν καὶ συγχωρεῖν ἀλλήλοις, ὅτι ἓν σῶμά ἐσμεν καὶ ἀλλήλων μέλη, καὶ τὸ αὐτὸ ὀφείλομεν ὑπὲρ ἀλλήλων φρονεῖν· φοβούμενοι καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου φοβερὰν ἀπόφασιν, καὶ ἀπὸ καρδίας συγχωρήσωμεν ἀλλήλοις. εἶπε γάρ, ὅτι οὕτως ποιήσει ὑμῖν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν. δοῦλε γάρ φησι πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με, οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς κἀγὼ σὲ ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον. καὶ τῷ Πέτρῳ δὲ ἐρωτήσαντι, ποσάκις ἀφήσω τῷ ἀδελφῷ μου ἐὰν ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμέ; ἕως ἑπτάκις; ἀπεκρίνατο αὐτῷ ὁ Κύριος, οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. διὰ τοῦτο ἐπάγει, ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν. καὶ ἐὰν ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ. καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμαρτήσῃ εἰς σέ, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ πρὸς σέ, λέγων, μετανοῶ, ἄφες αὐτῷ. αὐτῷ ἡ δόξα τῷ εὐσπλάγχνῳ καὶ φιλανθρώπῳ Χριστῷ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ εὔχεσθαι ὑπὲρ ἀλλήλων, καὶ τῶν ἐχθρῶν.
Λόγος οβ'.

ΚΑΛΟΝ, ἀγαπητοί, τὸ διὰ πασῶν ὁδεύειν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ ἑτέρα τῆς ἑτέρας ἔχεται ὡς ἐπὶ ἁλύσεως χρυσῆς. πισταὶ γὰρ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, ἐστηριγμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. δεῖ οὖν τὸν ἀληθινῶς θέλοντα μαθητεῦσαι τῷ Χριστῷ, καὶ ἐκκαιόμενον τῷ πυρὶ τῆς ἀγαπήσεως αὐτοῦ μηδεμίαν παρελθεῖν ἐντολὴν αὐτοῦ, εἰ καὶ βραχεῖά τις, ἢ βαρεῖα δοκεῖ εἶναι. αὐτὸς γὰρ εἶπεν, ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε. καὶ αὖθις, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη, πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. χθὲς οὖν, ἀγαπητοί, περὶ τοῦ ἀφῆσαι τῷ πλησίῳ διηλέχθημεν· σήμερον οὐ μόνον τοῦ ἀφῆσαι, ἀλλὰ καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν ὑμᾶς ὑπομιμνήσκομεν, ἤγουν παρακαλοῦμεν, ἐπειδὴ ἀμφότερα ὁ δεσπότης ἡμῶν καὶ Σωτὴρ ἐντέλλεται. μηδεὶς οὖν βαρείας ἡγείσθω τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· ὁ γὰρ ζυγός μου, φησί, χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι. καὶ ὁ ἀπόστολος, τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν.

A *admodum fecisti, fiet tibi: retributio tua retribuetur in caput tuum.* Debemus sanè alienis indolescere malis, nec grauatim mutuas donare offensas: sumus enim vnum corpus, & alteri aliorum membra. Debemus insuper idipsum inter nos atque idem sapere; perculsi terrore formidabilis sententiæ Domini, ex corde inuicem remittamus offensas. Dixit enim, quia sic faciet vobiscum Pater meus cœlestis, si non dimiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris peccata ipsorum. *Serue* (ait) *nequam, omne illud debitum dimisi tibi, quia rogasti me: nonne oportebat & te misereri conserui tui,*
B *sicut & ego tui misertus sum: & iratus tradidit eum tortoribus, quousque redderet omne debitum.* Quin Petro roganti, *Quoties dimittam fratri meo, si peccauerit in me? vsque septies?* Respondit Dominus: *Non dico vsque septies, sed vsque septuagies septies*: eóque subiecit, *Dimittite & dimittetur vobis.* Quòd si peccauerit in te frater tuus, corripe eum; si resipuerit per pœnitentiam, dimitte ei, si septies etiamnum in die ad te reuersus fuerit, dicens, me pœnitet, dimitte ei. Deum nostrum addecet gloria in sæcula sæculorum. Amen. Ephes 4. Matth.18.

C

Quòd pro inuicem orandum sit, & quamlibet inimicis.

Homilia LXXII.

PRÆCLARE nobiscum agetur, dilecti, si per omnia ingrediemur ad præscriptam nobis à Christo formulam mandatorum: quan-
D doquidem sic alterum alteri cohærescit & innectitur, quasi annulli aureę cuiuspiam catenulæ conserti inter se & implexi: *Fidelia enim omnia mandata eius confirmata in sæculum sæculi.* Prorsus necesse sit eum qui velit verus esse Christi discipulus, tanto erga Christum succendi charitatis ardore, vt ne vllum quidem mandatorum ipsius prætergrediatur, tametsi id exigui momenti aut graue esse videatur. Ipse enim dixit: *Si diligitis me, mandata mea seruate.* Rursus, *Amen dico vobis, nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorũ, nun-*
E *quam intrabitis in regnum cælorum.* Et quidem, (dilectissimi) hesterna collatione edisseruimus vobis quàm sit necesse, vt animo ignoscamus proximis: hodie verò non id suggerimus solùm charitati vestrę, vt condonetis offensas: quin & hortamur, vt pro illis quoq; preces effundatis. Iam quando Dominus ipse ac nostræ assertor salutis vtraq; hæc obseruari oportere sanxit: nemo in posterũ censeat grauia esse mãdata eius. *Iugum enim meum suaue est* (inquit) *& onus meum leue.* Non abludit à sententia Domini Apostolus: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonũ.* Matth.5. Matth.11.

Ad eum modum inuenire liceat in diuinis Scripturis, mandatum hoc opere impleſſe ſanctos omnes, veriùs multo abſoluiſſe omnia. Et quidem Propheta ille Samuel populo reſpondit: *Abſit hoc à me vt recedam à Domino, vt ceſſem clamare, vt deſinam orare pro vobis ad Dominum:* Rurſus idem, *Abſit hoc à me, vt peccem in Domino, vt ceſſem orare pro vobis.* Vt hunc admirabilem è priſtinæ dignitatis gradu deiecerint Iudæi, imò exinaniuerint, petito ſuper ſe Rege, nulli arbitror non perſpicuum. Sed & Hieremias inſignis etiamnum Propheta, per Iudæorum ingratitudinem tanta paſſus, pro eiſdem nullo non tempore precabatur. Id verum eſſe liquidò colligitur per ea quę illi dicebat Deus: *Et tu ne ores pro eis, neque enim exaudiam te.* Ad eundem modum Moſes dicebat Deo, *Si quidem dimittis eis peccatum, dimitte: quòd ſi non, dele me de libro tuo.* Et hoc ſanè non illi modò faciebant qui ſub veteris teſtamenti viuebant iugo, ſed & qui ſub gratia nouæ legis. Beatus Iacobus Domini frater, Angelicam vitam in terris cùm vixiſſet, omnium ſuffragiis dici promeruit, iuſtus: nimirum per conuerſationem ſanctioris vitæ. Hic talis munimentum erat populi. Feſtus igitur dies Paſchæ cùm illuxiſſet, inque templum multæ conueniſſent myriades Iudæorum, & hunc beatum in pinnaculum templi extuliſſent: Iuſte, te obſecramus (aiunt) vt dicas populo ne in poſterum exerret poſt eum qui dicitur Ieſus, tibi enim omnes nos fidem habemus. Reſpondit beatus, Quid me interrogatis de Filio hominis? en ipſe ſedet ad dexteram Dei in excelſis. Exleges illi & iniqui Pontifices ac Phariſæi acclamarunt: O ô, etiam iuſtus hic in errorem prolapſus eſt. Et dixerunt ad inuicem, malè fecimus, talem teſtem produximus qui ſecundùm ſe teſtimonium ferret pro Ieſu: ipſo enim audito non pauci ex plebe, crediderunt. Cæteri qui cum eo aſcenderant, è ſublimi præcipitarunt ſanctum: qui cùm in genua recidiſſet, nec ſtatim oppetiſſet mortem, ſed oraret pro ipſis, vnus filiorum Rhecam propiùs cùm ſe illi admouiſſet, audiuit orantem & dixit: quid facitis? en quoque pro vobis iuſtus orat. Tunc vnus quiſpiam arte fullo, cùm accurriſſet, lignum intorſit in caluariam eius, quo quidem opifices illi ſordidas veſtes exprimunt: vitámque illi ademit. Similem in modum beatus Stephanus in medio conſiſtens iniquorum, exclamauit: *Ecce video cœlos apertos & Filium Dei ſtantem à dextris ipſius.* Cúmque rapuiſſent eum, eiecerunt extra ciuitatem, & lapidabant inuocantem & dicentem: Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum. Ecce igitur ipſi perſpicimus pro ſuis etiamnum inimicis oraſſe ad vſque mortem ſanctos.

1.Reg.7. *Hier.11.* *Exod.32.* *De hoc ſaſius, 2.c.23. Eccleſ. hiſtor. cui conſonant Hier. & Soph.* *Act.7.*

καθὼς καὶ ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς εὑρίσκομεν πάντας τοὺς ἁγίους, ἔργῳ ἐκτελέσαντας τὴν ἐντολὴν ταύτην, μᾶλλον δὲ καὶ πάσας. φησὶ γοῦν ὁ προφήτης Σαμουὴλ πρὸς τὸν λαόν· μή μοι γένοιτο ἀποστῆναι ἀπὸ Κυρίου, τοῦ μὴ βοᾷν ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενον. καὶ πάλιν, ἐμοὶ μὴ γένοιτο τοῦ ἁμαρτεῖν τῷ Κυρίῳ, τοῦ διαλείπειν προσευχόμενον ὑπὲρ ὑμῶν. ὅπως δὲ ἀπώσαντο καὶ αὐτὸν, καὶ ἐξουδένωσαν, αἰτήσαντες βασιλέα, πᾶσι πρόδηλον ἐστί. καὶ ὁ Ἱερεμίας δὲ ὁ προφήτης ὁ τοσαῦτα κακὰ ὑπομείνας παρ' αὐτῶν, πάντοτε B προσηύχετο ὑπὲρ αὐτῶν. καὶ δῆλον ἐξ ὧν πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν ὁ Θεός. καὶ σὺ μὴ ἀξίου περὶ αὐτῶν, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου. ὡσαύτως καὶ ὁ Μωσῆς ἔλεγε πρὸς τὸν Θεόν· εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου. οὐ μόνον δὲ οἱ ἐν τῇ παλαιᾷ τοῦτο ἐποίουν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῇ νέᾳ. ὁ γὰρ μακάριος Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου, ἀγγελικὸν βίον ζήσας ἐπὶ τῆς γῆς, ἤκουσε παρὰ πάντων δίκαιος, ἤγουν ὀβλίας, ὅ ἐστι περιοχὴ τοῦ λαοῦ. ἑορτῆς οὖν οὔσης τοῦ πάσχα, καὶ πολλῶν μυ- C ριάδων συνελθόντων ἐν τῷ ναῷ Ἰουδαίων, ἀνενέγκαντες αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, εἶπον, ἀξιοῦμέν σε, δίκαιε, εἰπεῖν τῷ λαῷ ὅπως μὴ πλανᾶται ὀπίσω τοῦ λεγομένου Ἰησοῦ, σοὶ γὰρ πάντες πειθόμεθα· ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, τί με ἐρωτᾶτε περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ αὐτὸς κάθηται ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ ἐν ὑψηλοῖς; οἱ δὲ παράνομοι ἀρχιερεῖς, καὶ Φαρισαῖοι ἔκραξαν, ὢ, ὢ, καὶ ὁ δίκαιος ἐπλανήθη, καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, κα- D κῶς ἐποιήσαμεν τοιαύτην μαρτυρίαν καθ' ἑαυτῶν ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ παραγαγόντες. πολλοὶ γοῦν ἐκ τοῦ λαοῦ ἀκούσαντες αὐτοῦ, ἐπίστευσαν. οἱ δὲ λοιποὶ ἀνελθόντες, κατέβαλον αὐτὸν ἄνωθεν κάτω· ὁ δὲ πεσὼν ἐπὶ γόνατα, οὐ παραχρῆμα ἀπέθανεν, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῶν προσηύχετο· καὶ ἐγγίσας τις τῶν υἱῶν Ῥαχὰβ, ἤκουσεν αὐτοῦ· καὶ λέγει αὐτοῖς· τί ποιεῖτε; ὁ δίκαιος ὑπὲρ ὑμῶν προσεύχεται. τότε δραμὼν τις κναφεὺς ἔδωκεν αὐτῷ εἰς τὸ κρανίον, μετὰ τοῦ ξύλου, ἐν ᾧ τὰ ἱμάτια ἀπο- E πιέζουσιν, καὶ ἐθανάτωσαν αὐτόν. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ μακάριος Στέφανος ἑστὼς ἐν μέσῳ τῶν παρανόμων, ἔκραξεν, ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. συναρπάσαντες δὲ αὐτὸν, ἐξέβαλον ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐλιθοβόλουν αὐτὸν, ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα, Κύριε μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. ἰδοὺ τοίνυν βλέπομεν τοὺς ἁγίους ὅτι ἕως θανάτου ὑπερηύχοντο τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν.

καὶ γὰρ ἀδικησάντων ἀνθρώπων ὁ ὑπὲρ αὐτῶν εὐχόμενος καταράσσει μὲν δαίμονας, αὐτὸς δὲ βασιλείας οὐρανῶν ἀποδείκνυται κληρονόμος. παρακελεύεται δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων προσεύχεσθαι. τὸ γὰρ εὔχεσθαι ὑπὲρ πάντων σημαίνει, ὅτι οὐ μόνον ὑπὲρ τῶν φίλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν δεῖ προσεύχεσθαι. ἐὰν οὖν βουλώμεθα μιμηταὶ τῶν ἁγίων καὶ μαθηταὶ γνήσιοι τοῦ Κυρίου ἀναδειχθῆναι, χρεωστοῦμεν καὶ ἡμεῖς, οὐ μόνον ὑπὲρ τῶν φίλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἐχθρῶν προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ αὐτὸς ἔργῳ ἡμῖν τοῦτο ὑπέδειξεν. ἐν μὲν τῷ σταυρῷ ὑπὲρ τῶν σταυρωσάντων αὐτὸν, παρακαλῶν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα· πρὸ δὲ τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ μυστικῷ δείπνῳ ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ φίλων καὶ μαθητῶν. ὑμεῖς γὰρ φίλοι μού ἐστε, φησὶ, καὶ, Οὐκ ἔτι λέγω ὑμᾶς δούλους. ηὔχετο λέγων, πάτερ ἅγιε τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι. καὶ αὖθις, Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος ὁ σὸς, ἀλήθειά ἐστιν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A Iure quidem: nam qui pro se afficientibus iniuria quapiam effundit precem, illidit quidem & deturbat Dæmones: se autem hoc ipso opere declarat hæredem esse regni cœlorum: Admonet præterea Apostolus, vt pro omni hominum oremus genere: vtique cùm ait: *Pro omnibus*: per hoc indicat, nos non pro amicis solùm, sed & pro inimicis oportere orare. Itaque si Domini imitatores videri velimus, necesse sit non pro amicis solùm vt oremus, sed & pro inimicis, prouocati Domini exemplo. Ipse enim opere docuit facere hoc nos oportere. Siquidem à cruce dum penderet, Patrem interpellauit pro se crucifigentibus: pro amicis item antequam in crucem surrigeretur: próque discipulis in mystico illo conuiuio orasse legitur. *Vos enim amici mei estis* ait. Et: *Iam non dico vos seruos.* Orabat tum dicens, *Pater sancte serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi.* Rursus, *Non rogo vt tollas eos de mundo, sed vt serues eos à malo; sanctifica eos in veritate tua, sermo tuus veritas est.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

1. Tim 2.

B

Ioan. 17.

C

Περὶ τοῦ μὴ ζητεῖν τὰ ἑαυτοῦ.

Λόγος ογ'.

ΩΣΠΕΡ χρεωστοῦμεν ἐκ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ τὸ συγχωρεῖν, καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ ἀλλήλων, οὕτως ὀφείλομεν, καὶ τὸ μὴ ζητεῖν τὰ ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ὁμοσώμων ἀδελφῶν· ἵνα μὴ παρέχωμεν ἑαυτοῖς βλάβης ἀφορμήν. λέγει γὰρ ὁ Θεὸς τῷ Μωσῇ, λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου. τουτέστι, λῦσόν σου τὸ δικαίωμα, τὸ σαρκικὸν φρόνημα τοῦ ἰδίου θελήματος· ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστὶν, ἣν κληρονομοῦσιν πρᾳεῖς. καὶ ἡμεῖς οὖν κόψωμεν τὰ θελήματα ἡμῶν τὰ σαρκικὰ, καὶ τῷ τοῦ Θεοῦ κατασχῶμεν, ἵνα μὴ ἐγκληθῶμεν ὑπ' αὐτοῦ διὰ Ἱερεμίου λέγοντος, ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ἐπορεύθησαν τοῖς θελήμασιν αὐτῶν τοῖς κακοῖς. προσέχωμεν οὖν ἀσφαλῶς, μήποτε ποτίσωμεν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἀνατροπὴν θολεράν, δι' οἱουδήποτε σκανδάλου. εἰ γὰρ διὰ βρῶμα, φησὶν, ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ, ἢ προσκόπτει, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς· μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν. οὕτως δὲ καὶ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνομεν. διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν σου,

De non quærendo quæ sua sunt.

Homilia LXXIII.

QVEMADMODVM Dominico mandato vrgemur & mutuas donare offensas & pro inuicem orare, ita nec debemus quæ nostra ipsorum sunt, quærere cupidius, sed quæ fratrum qui eiusdem sunt membra corporis, vt ne nostro vitio vllam adeant occasionem noxæ aut detrimenti. Dixit enim Deus Moysi: *Solue calceamentum pedum tuorum*: hoc est, solue iustificationem tuam, carnalem istam prudentiam ac fastum propriæ voluntatis. *Locus enim in quo tu stas, terra sancta est*, quam vtique sortitò hæreditant mansueti. Nos itaque carnalis istius voluntatis nostræ præcidamus præputium, eam explentes quæ Dei est: ne ab eo excidamus qui per Hieremiam dicit: *Me dereliquerunt fontem aquæ viuentis.* Et, *Ambulauerunt post voluntates suas malas.* Magna nobis cautione prouidendum, ne fratres nostros exsatiemus poculo turbulentæ subuersionis, nempe scandali. Si enim propter cibum, ait Paulus, frater tuus contristatur, aut infirmatur, aut offendit, non iam secundùm charitatem ambulas: *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.* Sic autem peccantes in conscientiam fratrum infirmam, in Christum peccamus: Ideóque si esca scandalizat fratrem tuum,

D

Exod. 3.

E

Hier. 2.

Rom. 14.

dicamus & nos qui religiosissimus: Non manducabo carnes in æternum, vt ne fratrem meũ scandalizem. Hæc nihil obscurè faciebat (fratres mei) beatus ille fidelis prorsus, Dei & Christi eius amãtissimus, idémque salutis proximorum cupientissimus. Hic ne quis improbo suo exemplo scandalizaretur, irreprehensibilem se per omnia exhibebat, mortem denique oppetiuit. Itaque, fratres, in omnibus voluntati nostræ iniiciamus frenum, proximi causa eam præcidentes: vt ne authores vllius simus scandali aut subuersionis audientibus, atque vitæ istius nostræ institutum explorantibus. Ille perquam beatus qui pietatis tuendæ gratia cuncta veretur ac timet. Scriptura namque habet ac beatus Paulus; Nemo quærat quæ sua sunt, sed quæ proximi. Irreprehensibiles estote (ait) & Iudæis & Græcis & Ecclesiæ Dei, quemadmodum & ego omnibus per omnia placere; non quærens quod mihi ipsi vtile est, sed quæ multorum; vt salui fiant. Et rursus: *Charitas non quærit quæ sua ipsius sunt, non irritatur, omnia suffert, omnia sustinet.* Sed & is infert: *Debemus autem nos qui potentes sumus, infirmitates impotentium sustinere, & non nobis ipsis placere; etenim ipse Christus non sibi ipsi placuit.* Iterum: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror?* Sed & Dominus: *Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me, Patris, & perficiam opus eius.* Voluntas autem ipsius est, vt saluem omnem hominem. Rursus: *Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me, Patris.* Ipsi gloria in sæcula sæculorum: Amen.

1. Cor. 10.

1 Cor. 13.

Rom. 15.

2. Cor. 11.

Ioan. 4.

A εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ εὐλαβεῖς, οὐ μὴ φάγω κρέατα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω· ταῦτα δὲ λέγει, ἤγουν ποιεῖ, ὁ ὄντως πιστὸς, καὶ φιλόθεος, καὶ φιλόχριστος, καὶ φιλόπλουσιος, ὁ κατὰ πάντα ἀπρόσκοπον ἑαυτὸν τηρῶν, ἵνα μὴ δι᾽ αὐτοῦ τις σκανδαλισθεὶς ἀποθάνῃ. κόψωμεν οὖν, ἀδελφοὶ, τὰ θελήματα ἡμῶν, διὰ τὸν πλησίον ἡμῶν ἐν πᾶσι, ἵνα μὴ γενώμεθα αἴτιοι σκανδάλων, καὶ καταστροφῆς τοῖς ἀκούουσιν, καὶ βλέπουσιν τὴν διαγωγὴν ἡμῶν. μακάριος ὃς καταπτήσσει πάντα δι᾽ εὐλάβειαν. γράφει

B δὲ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, μηδεὶς τὰ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὰ τοῦ πλησίον ἕκαστος. ἀπρόσκοποι γίνεσθε, φησὶν, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησιν, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω οὐ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν. καὶ πάλιν, ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει. καὶ ἐπιφέρει· ὀφείλομεν δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν. καὶ πά-

C λιν, τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; καὶ ὁ Κύριός φησιν, ἐμὸν βρῶμά ἐστιν ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρὸς, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. θέλημα δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐστιν τὸ σωθῆναι πάντα ἄνθρωπον. καὶ πάλιν, καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De non concupiscendo.

HOMILIA LXXIV.

Rom. 8. SCRIPTVM est; *Quicunque Spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei:* quòd si filij Dei filias diligunt hominum; hoc est, humani fauoris vel existimationis ducuntur affectibus: cui obscurum sit, talium commistura gigni in posterum gigantes initio statim conditi orbis celebres opinione atque famosos? hoc est, è quibus germen emersit gloriæ inanis, nempe superbia, elatio, inflatio siue fastus, arrogantia siue immodica existimatio sui, iactantia siue gloriatio. A sæculo enim emersit superbia, ac cæteri vitiosi affectus ex ipsa enati sunt. Sed quid Deus? *Non permanebit Spiritus meus in hominibus his in æternum:* quia carnales sunt per prauæ concupiscentiæ corruptelam, quemadmodum & Paulus Galatas coarguens dicit: *Quum spiritu cœperitis, nunc carne consummamini.* Egregium sanè fuerit, si quidem ab eiusmodi quæ in mundo sunt, concupiscentiis excidemur. Talis enim concupiscentia omnis aduersus spiritum militat:

Gen. 6.

Gal. 3.

Περὶ τοῦ μὴ ἐπιθυμεῖν.

D Λόγος οδ΄.

ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ ὅσοι πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ. ἐὰν οὖν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ ἀγαπήσωσι τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, τουτέστιν, δόξας ἀνθρωπίνας, ἐκ τούτων λοιπὸν γεννῶνται γίγαντες, οἱ ἀπ᾽ αἰῶνος ὀνομαστοί· τουτέστιν, ἐκ τῆς τοιαύτης δόξης γεννᾶται ὑπερηφανία, ἔπαρσις, φυσίωσις, οἴησις, ὕψος, ἀλαζονία· ἀπ᾽ αἰῶνος γὰρ ἡ ὑπερη-

E φανία καὶ τὰ λοιπὰ πάθη. καὶ λέγει ὁ Θεὸς, οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σαρκικοὺς τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν. καθὼς καὶ ὁ Παῦλος λέγει, μεμφόμενος Γαλάταις· πνεύματι ἀρξάμενοι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε. καλὸν οὖν ἐστιν τὸ ἀνακόπτεσθαι ἀπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι πᾶσα ἐπιθυμία κατὰ τοῦ πνεύματος στρατεύεται·

ἡ γὰρ φιλήδονος καρδία εἱρκτή, καὶ ἅλυσις τῇ ψυχῇ ἐν καιρῷ ἐξόδου γίνεται· ἡ δὲ φιλόπονος, θύρα ἐστὶν ἀνεῳγμένη. τὸ γὰρ τῆς ἐπιθυμίας πάθος, βλάστημα τῆς ἀργίας ὑπάρχει. ἡ γὰρ ἀργία, ἀπογεννᾷ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν ὀκνηρίαν, μᾶλλον δὲ καὶ τὴν ἀνελπιστίαν. Εἰ γὰρ ἐγινώσκομεν ὅτι πάροικοί ἐσμεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ εἴχομεν τὰ παρόντα φθαρτὰ καὶ παρατρέχοντα ἡμᾶς, χειμάρρου τρόπον, οὐκ ἂν ὠρεγόμεθα τὰ μὴ ἡμέτερα, καὶ ὀλιγοχρόνια, ἀλλ' ἐπεθυμοῦμεν τὰ ὄντως ἡμέτερα, καὶ διαιωνίζοντα, τουτέστι τὸ μετὰ Χριστοῦ εἶναι, καὶ ἀπολαύειν τῆς αὐτοῦ γλυκύτητος καὶ βασιλείας. οἱ γὰρ τὸν αὐτοῦ πόθον ἔχοντες, τὰ τοῦ παρόντος αἰῶνος πάντα, πλοῦτον φημι, καὶ δόξαν, καὶ δυναστείαν, καὶ κάλλη σωμάτων ὡς σκύβαλα ἡγοῦνται. καὶ οὐ δύναται ἐν τινὶ ἀπατῆσαι αὐτοὺς ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἀποστῆσαι τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγάπης. καθὼς καὶ ὁ Σολομών φησιν, ἐπιθυμήσατε σοφίαν, ἵνα εἰς τὸν αἰῶνα βασιλεύσητε. ζητήσατε φρόνησιν, καὶ κατορθώσατε σύνεσιν ἐν γνώσει· καὶ ὅσα ἕτερα τοιαῦτα γέγραπται. τὰ γὰρ αἰσχρὰ πάντα, καὶ ἀλλότρια, ἀπαγορεύει ἐπιθυμεῖν· ὥστε συλλήβδην που, μετὰ πολλῆς διαφορᾶς, μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ, διακρινοῦσαι. φησὶ γὰρ, ἆρον ἀπὸ σοῦ πᾶσαν ἐπιθυμίαν πονηράν· ἔνδυσαι δὲ ἐπιθυμίαν ἀγαθὴν καὶ σεμνήν· ἐνδεδυσκόμενος γὰρ τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην, μισήσεις τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν, καὶ χαλιναγωγήσεις αὐτήν, καθὼς βούλει. ἀγρία γάρ ἐστιν ἡ ἐπιθυμία ἡ πονηρά, καὶ δυσκόλως ἡμεροῦται. φοβερωτέρα γάρ ἐστι, καὶ λίαν τῇ ἑαυτῆς ἀγριότητι δαπανᾷ τοὺς ἀνθρώπους. ἐν δὲ τῷ λέγειν, ἀγρία ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία ἡ πονηρά, σημαίνει, ὅτι ἑαυτὴν ἀναφύει ὡς ἀγρία βοτάνη, εἰς ἀγεώργητον χωρίον· ἢ ὡς ἄγριον ζῷον. ἐν ἑαυτῷ νεμόμενον, ἄνευ λογικῆς ἐπιστάσεως. τίς δὲ καὶ ποταπή ἐστιν οὐ μόνον ἡ πονηρία, ἀλλὰ καὶ ἀγαθὴ ἐπιθυμία ἐν τῷ καθεξῆς διαλόγῳ, ἀκριβῶς ἐκτίθεται, ἵνα δῆλον, ὅτι ἀποστραφέντες πᾶσαν πονηρὰν ἐπιθυμίαν ἐμπολιτευσώμεθα τῇ ἀγαθῇ καὶ σεμνῇ ἐπιθυμίᾳ. ὅθεν τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν, καλὸν, καὶ πονηρὸν, δεκτικόν ἐστι τοῦ τὸν ἄνθρωπον δεκτικὸν εἶναι γνώσεως καλοῦ καὶ πονηροῦ· διαφορὰν δὲ ἐμφαίνει, οὐχ ἵνα τις ἐν τῷ αὐτῷ τὸ πονηρὸν μετὰ τοῦ καλοῦ ποιῇ, ἀλλ' ἵνα ποιῶν τὸ καλὸν, ἐκκλίνῃ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, κατὰ τὸν λέγοντα, ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. πρῶτος ὁ νόμος παρακελεύεται, λέγων,

A Cor enim voluptatum affectatoris carcer vtiq; eſt, & catena animę in ipſo exitus articulo: e contrà induſtrio & laboris patiēti, vt libera euolet, aperta eſt ianua. Affectus namque concupiſcētię germen eſt ex otio ſuppullulans. Otiū enim ſuo velut ſemine gignit cōcupiſcentiam, atque animi lentorem, magis verò deſperationem. Si enim recto rationis iudicio perpēderemus, quia ſuper terram inquilini ſumus, & quia celerius emigrandum hinc nobis eſt, cūcta vtique iſtæc temporaria obnoxia corruptioni & quæ nos rapidiſſimi torrentis inſtar prætereūt, neutiquam B tanto expeteremus ſtudio, quippe quæ noſtra non ſunt ac vix tantillo durāt tempore. Quare ſinum noſtræ cōcupiſcentiæ fuſiſſimè laxemus ad ea quæ verè noſtra ſunt, & quæ perennabūt nobiſcū: nimirum vt ſimus cum Chriſto, vt eius incogitabili dulcedine atque regno mereamur perfrui. Nā qui tales, pręſentis iſtius ſæculi omnia, diuitias dico, gloriam, præfecturam, decoram atque amabilem corporis elegantiā, vt fœdiſſima ſtercora deputanr, iſtis nulla in re imponere queat princeps huius ſæculi, vt à rectitudine deflectant, aut auocare à charitate Chriſti, aſtruente hoc Salomone, *Cōcupiſcite (ait) ſapien-* C *tiam, vt in æternum regnetis*. Et: *Quærite prudentiam, & proficite in ſcientiæ intelligentia*, & alia id genus nō pauca ſcripta ſunt. Ab omnibus enim ſcripturæ nobis interdicunt, quę ſunt per ſe obſcœna & ab honeſtate aliena; ita vt veluti in vnū faſcem confertim, vbi multa contentione differentiā explicauit bonæ malæque concupiſcentiæ, ſubuectat: *Aufer à te ipſo omnem concupiſcentiam malā, induere verò eam quæ bona eſt & pudica.* Hac ſiquidem redimitus veſte concupiſcentię, facilè illam execrabere atq; infenſè oderis quæ improba eſt & vitioſa, próq; animi tui ſententia quaſi iniecto in os freno moderabere. Eſt enim D iſthæc maligna concupiſcentia mirè agreſtis ac præferox: nec citra negotiū cicuratur aut manſuefit. Supra modū enim formidabilis eſt, quādoquidem cunctos prope abſumit ac deuorat. Per id quod dicit, *Agreſtis eſt concupiſcentia mala*, inſinuat talē ſuapte genio emergere, ceu aſſolet emicare herba agreſtis in agro minimè proſciſſo & inarato, aut certè ceu animal naturæ agreſtis, quod ſe in agris exſatiat paſcuo gramine citra moderationē rationis. Quæ tandē maligna hæc eſt & qualis cōcupiſcentia? Cęterū vtriuſq; indoles bonę iuxta ac vitioſę, ſermone proximo explicatur eò exactiùs, vt vtriuſq; diſcrimine lucidiùs explicato, aduerſati eā omnē quæ vitioſa eſt, vitam noſtrā inſtituamus ad præſcriptum canonē illius quę bona eſt & per ſe honeſta. Vnde & lignū illud ſcientiæ ad infuſionē pertinens cognitionis, capax eſt & boni & mali; & hominē indicat capacē eſſe cognitionis & boni & mali. Diſcrimē verò vtriuſque explicat preſſiùs, non eò vt quis malū cū bono promiſcuè operetur; quin magis, vt faciēs quod bonum eſt, declinet à malo, iuxta ſententiam dicentis, *Declina à malo & fac bonū.* Sed & primaria illa lex edicto cauet.

Otium parens cōcupiſcentiæ, acedia ac deſperationis.

Sap. 6.

Exod. 20. Nequid eorum concupiscas quæ sunt proximi tui. 3. Reg. 21. Et quidem Achas mandatum hoc transgressus, vineam Nabuthæ concupiuit, sed & iustum dedidit neci: sibi autem ac domui suæ extremam inuexit cladem æternæ perditionis. Num. 11. Concupiuit proinde populus concupiscentiam in deserto, quapropter illic prociderunt membra illorum. Prou. 21. Dicit & Parœmiastes: *Otiosus omnis in concupiscentia erit, manus autem fortium in diligentia.* Rursus: Vana occupatio mentem perscrutatur & explorat non malum. Itémque: *Impius tota die concupiscit concupiscentias non bonas, iustus autem misericors & miserator, nec parcè.* Et inducit: Prou. 6. *Ne te vicerit pulchritudinis concupiscentia, neque irretiaris tuis palpebris.* Job 31. Inculpatus quoque nec vlli obnoxius reprehensioni Iob, qui & pulchrè affectum hunc concupiscentiæ protriuerat, dicit: *Si oculum meum secutum est cor meum,* &c. 1. Pet. 2. Apostolus item Petrus: *Charissimi, obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam.* Col. 3. Eòdem contendit Paulus *Mortificate itaque membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, passionem, concupiscentiam malam: non enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem: non igitur regnet peccatum in vestro mortali corpore, in hoc vt obediatis concupiscentijs eius, sed induimini Dominum nostrum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideriis* Ephes. 2. Rursus: *In quibus omnes nos conuersati sumus aliquando in concupiscentiis cordium nostrorum, facientes voluntates carnis & cogitationum nostrarum.* Quisquis igitur cupit concupiscentiam fugere, totius corruptelæ artificem, quæ hominem rectà transmittit in penitissimam abyssum inferni; is sibi studiosè parat Dei timorem. Psal. 18. *Timor* enim *Domini sanctus permanens in sæculum sæculi*, ait Dauid. Rursus idem: Psal. 118. *Confige timore tuo carnes meas.* Qui enim iugiter ob oculos mentis ponit & obuersat impendentem mortem, ignem illum æternum, insomnem nec vnquam interquiescentem vermem, illas exteriores tenebras, fletum ac stridorem dentium, dedecus quoque illud ignominiæ perquam plenum quo aspergendi sunt reprobi, ante formidabile Christi tribunal, inque conspectu & Angelorum hominum constituti, nullo negotio is interpolat ac prorsus dissoluit quantamlibet lenocinantem illecebram voluptatis, omnem denique concupiscentiam qua oppugnatur, in amorem transcribit Dei. *Remedium contra voluptarias cogitationes.* Labores igitur capessamus & corporis & spiritus, & in articulo suscepti laboris secedit concupiscentia. Pigrum enim ac socordem concupiscentia occidit: non enim volunt manus eius quicquam operari. Matth. 5. Dominus animarum amantissimus ait: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum & proijce abs te: melius enim tibi est,*

A οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τοῦ πλησίον σού ἐστιν. ὁ δὲ Ἀχαὰβ παραβὰς τὴν ἐντολὴν ταύτην, ἐπεθύμησε τὸν ἀμπελῶνα Ναβουθέ· καὶ τὸν μὲν δίκαιον, ἀπέκτεινεν. ἑαυτῷ δὲ καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἀπήνεγκεν ὄλεθρον ἀπωλείας αἰώνιον. ἐπεθύμησε δὲ καὶ ὁ λαὸς ἐπιθυμίαν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐκεῖ ἔπεσον τὰ κῶλα αὐτῶν. λέγει δὲ καὶ ὁ παροιμιαστὴς, πᾶς ἀεργὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ ἐστί. χεῖρες δὲ ἀνδρείων, ἐν ἐπιμελείᾳ. καὶ πάλιν, ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας, μεταλλεύει νοῦν ἄκακον· καὶ B πάλιν, ἀσεβὴς ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπιθυμεῖ ἐπιθυμίας κακάς. ὁ δὲ δίκαιος, ἐλεεῖ, καὶ οἰκτείρει ἀφειδῶς. καὶ ἐπάγει, μή σε νικήσῃ κάλλος ἐπιθυμίας, μηδὲ ἀγρευθῇς σοῖς ὀφθαλμοῖς. ὁ δὲ ἄμεμπτος Ἰὼβ, πατήσας τὸ πάθος τῆς ἐπιθυμίας, λέγει· εἰ δὲ καὶ τῷ ὀφθαλμῷ μου ἐπηκολούθησεν ἡ καρδία μου, τὰ δέ μοι σκυθρωπὰ συμβαίη. φησὶ καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ, ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους ἀπέχεσθαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ C τῆς ψυχῆς. καὶ ὁ Παῦλος, νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. καὶ αὖθις, ἐν οἷς πάντες, φησὶν, ἡμεῖς ἀνεστράφημέν ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν D ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῶν καρδιῶν καὶ τῶν διανοιῶν ἡμῶν. ὁ οὖν θέλων ἐκφυγεῖν τὴν φθοροποιὸν ταύτην ἐπιθυμίαν, τὴν κατάγουσαν τὸν ἄνθρωπον εἰς πυθμένα ᾅδου, τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ κτησάσθω. ὁ φόβος γὰρ, φησὶ, Κυρίου ἁγνὸς, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος. καὶ πάλιν, καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου· ὁ γὰρ ἐνθυμούμενος ἀεὶ τὸν θάνατον, καὶ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, καὶ τὸν σκώληκα τὸν ἀκοίμητον, καὶ τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, καὶ τὸν κλαυθμὸν, καὶ βρυγμὸν τῶν ὀδόντων, καὶ τὴν αἰσχύνην ἐκείνην, τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἐνώπιον ἀγγέλων, καὶ ἀνθρώπων, E διαλύει μὲν τὸ λίαν τῆς ἡδονῆς, πᾶσαν δὲ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ εἰς Θεὸν μετατίθησι. ἐφαψώμεθα οὖν, ἀγαπητοὶ, τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν κόπων, καὶ ἡ ἐπιθυμία ὑποχωρεῖ. ἐπιθυμίαι γὰρ ὀκνηρὸν ἀποκτείνουσιν. οὐ γὰρ προαιροῦνται αἱ χεῖρες αὐτοῦ ποιεῖν τι. ὁ δὲ φιλόψυχος Κύριός φησιν, ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι,

vt

ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς τὴν γέενναν [τοῦ πυρός. ῥυσθείημεν χάριτι Χριστοῦ Κυρίου ἡμῶν.] αὐτῷ ἡ δόξα [τῷ ἀγαθῷ Θεῷ] εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ δικαιοκρισίας.
Λόγος οε'.

ΟΙ βουλόμενοι δικαίως κρίνειν, πρῶτα μὲν αἰτήσονται παρὰ τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ σύνεσιν, κατὰ τὸν Σολομῶντα, ταύτην μόνην καὶ πρώτην αἰτήσει παρακαλέσαντα δοθῆναι αὐτῷ· ὃς οὐ μόνον λαβόντος τὴν χάριν, ἀλλὰ καὶ ἐπαινεθέντος παρὰ Θεοῦ, ὡς καλῶς αἰτήσαντος. ἔπειτα δὲ τὸν οἶνον παραιτήσονται. φησὶ γὰρ ἡ θεία γραφή, ἄνοιγε σὸν στόμα λόγῳ Θεοῦ, καὶ κρῖναι πάντα ὑγιῶς. καὶ αὖθις· οἱ δυνάσται θυμώδεις εἰσίν, οἶνον μὴ πινέτωσαν, ἵνα μὴ ἐπιλάθωνται τῆς σοφίας, καὶ ὀρθὰ κρῖναι οὐ δυνῶνται τοῖς ἀσθενέσιν. καὶ ὅταν τις λῦσαι θέλῃ πρᾶγμα συμπεπλεγμένον, ζήτησον περὶ αὐτοῦ, πρῶτον τὸ τῷ Θεῷ ἀρέσκον, καὶ εὑρήσεις αὐτοῦ τὴν λύσιν ἐπωφελῆ. πρῶτος ὁ νόμος ἐντέλλεται λέγων, οὐ ποιήσετε ἄδικον ἐν κρίσει· καὶ οὐ προστεθήσῃ μετὰ πλήθους ἐκκλῖναι κρίσιν. καὶ πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει· καὶ οὐ διαστρέψεις κρίσιν πένητος· οὐ λήψῃ πρόσωπον πτωχοῦ, οὐδὲ θαυμάσεις πρόσωπον δυνάστου· ἐν δικαιοσύνῃ κρινεῖς τὸν πλησίον σου· καὶ οἱ κριταί σου κρίσιν δικαίαν κρινοῦσιν, καὶ οὐκ ἐπιγνώσονται πρόσωπον, οὐ λήψονται δῶρα. τὰ γὰρ δῶρα ἐξαίρει λόγους δικαίων· καὶ δίκαιος τὸ δίκαιον διώξει. καὶ ὁ Ἱερεμίας, ποιήσατε κρίμα καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἐξαιρεῖσθε διηρπασμένον ἐκ χειρὸς ἀδικοῦντος. καὶ ἄλλος, ἐν ἄλλοις, ὃς δίκαιον κρινεῖ τὸν ἄδικον, ἄδικον δὲ τὸν δίκαιον, καὶ ἀμφότεροι βδελυκτοὶ παρὰ Κυρίου· ὁ δὲ ζητῶν τὸν Κύριον, εὑρήσει γνῶσιν μετὰ δικαιοσύνης. καὶ πάλιν, καρδία ἀνδρὸς λογιζέσθω δίκαια, ἵνα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διορθωθῇ τὰ διαβήματα αὐτοῦ· καὶ ὁ παροιμιαστής, ἐπίσταται ὁ δίκαιος κρίνειν πενιχροῖς· ὁ δὲ ἀσεβὴς οὐ νοήσει γνῶσιν. καὶ πάλιν, ἀνὴρ φρόνιμος κατευθύνων πορεύεται· καὶ ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς, τὸ ποιεῖν δίκαια. καὶ ὁ Ἰώβ· δικαιοσύνην, φησίν, ἐνδεδύκειν, ἠμφιασάμην δὲ κρίμα, ἴσα διπλοΐδι. καὶ αὖθις, εἰ ἐξέκλινεν ὁ πούς μου ἐκ τῆς ὁδοῦ· εἰ δὲ καὶ ἐφαύλισα κρίμα θεράποντός μου. καὶ ταῦτα μὲν περὶ δικαιοκρισίας. καλὸν δὲ ἐπιμνησθῆναι καὶ τὸ τοῦ ἀποστόλου ῥητὸν τὸ φάσκον, τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἁγίων; καὶ ἐπάγει, ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν· διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε;

A *vt pereat vnum membrorum tuorum, & non totum corpus proijciatur in gehennam.* Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

De iusto iudicio.

HOMILIA LXXV.

QVI rectitudinem seruare cupiunt iudicij, primùm quidem postulent à Deo, sibi prærogari sapientiam atque intellectum, Salomonis exemplum secuti: hanc B quippe vnam, & primam, & solam postulationem dati obsecrauit. Neque tamen solam hanc accepit gratiam, sed & Dei præconio promeruit laudari, quòd rectè postulasset. Deinde vinum vitent: ait enim Scriptura: *Aperi os tuum sermoni Dei, & rectè cuncta decerne.* Rursus: *Potentes facilè incandescunt; vinum itaque ne bibant, ne obliuiscantur sapientiæ, ne rectè iudicare possint in causa debilium.* Prou.31. Si quando quid perplexum & explicatu difficile occurrerit, quod cupies dissoluere, à Deo quære primùm quid illi C acceptum sit & gratiosum: mox eius solutionem nanciscère accommodam ac perutilem. Et quidem primaria lex iubet, dicens: *Non facies quod iniustum est in iudicio, nec adijcies vt cum multitudine declines iudicium.* Exod.23. Et: *Non peruertet iudicium pauperis, non accipiet personam pauperis, neque reuereberis vultum potentis: In iustitia iudicabis proximum tuum.* Et: *Iudices tui iudicium iustum iudicabunt, neque agnoscent personam, non accipient munera: etenim* D *munera auferunt verba iustorum.* Iustus quod iustum est persequitur. Et Hieremias: *Facite iudicium & iustitiam, eripite eum qui patitur rapinam de manu oppressoris.* Hier.22. Alioqui tam qui iustum decernit esse iniustum, quàm qui iniustum iudicat esse iustum, vterque apud Dominum execrabilis. Qui quærit Dominum, inueniet scientiam cum iustitia. Rursus: *Cor viri cogitet iusta, vt à Deo dirigantur gressus eius.* Prou.21. Et Parœmiastes: *Nouit Dominus iudicare pauperculos, impius autem non intelliget scientiam.* Iterum: *Vir pru-* E *dens, via rectâ ingreditur: & principium viæ bonæ, facere quæ iusta sunt.* Iob item: *Iustitia indutus sum: vestitus autem sum iudicium, quasi diploidem.* Iob 30. & 31. Rursus: *Si declinauit pes meus de via, si contempsi iudicium famuli tui.* Et hæc quidem de iudicij æquitate. Non inconcinnum alioqui fuerit meminisse Apostolicæ sententiæ, quæ dicit: *Audet aliquis vestrûm negotium habens aduersus alterum, iudicari apud iniquos, & non magis apud sanctos?* Inducit: *Iam enim omnino delictum in vobis est*, quia iudicium habetis inter vosmet

quare non magis fraudem patimini? sed vos iniuream facitis, & hoc fratribus? an nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Atqui nemo existimet nostrûm de iusto iudicio sermonem solis iis competere qui de communibus negotiis lites dirempturi sententiam ferunt, atque hinc supinus obdormiscat, desertens interim ac securus curę omnis: Omnibus enim ex ęquo viuificator ille Spiritus hoc præscribit mandatum. Ait enim is, per os Dauid: *Erudimini omnes, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore, & exultate ei in tremore, apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.* Rursus: *Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore.* Et: *Si verè vtique iustitiam loquimini, rectè iudicate filij hominum.* Si verè, vtique non commentitiè ac mendaciter, neque per hypocrisin. Dixeris: quid igitur ad me istud attinet mandatum, cui nulla concedita functio iudiciariç potestatis, qui nihil minus quàm iudicem profiteor? Huic responderim, Deus qui hominem condidit, fecit eum suæ esse spontis ac liberi arbitrij: capacem præterea propositi alterutrius; aut virtutis aut vitij. Cúmque in faciem hominis inspirans, multiplicem sensum inseuisset, perinde atque in agello quopiam, explessétque satellitum ordinem: in horum medio iussit mentem residere primariam atque sensuum moderatricem, ceu regem stipatum satellitio milite, regem planè, ex conditione bonum ac iustum. Penes eum igitur omnino est iudicandi libertas, quo discetniculo virtus à vitio distinguatur, puta temperantia ab effreni libidine, ingluuies ab exercitio abstinentiæ, ira à mansuetudine, inanis gloriæ sitis ab humilitate: Virtus denique omnis vitium habet cui reluctetur, quo cum iudicium exerceat. Mens igitur si malitiam condemnet, ferat autem pro virtute sententiam, rectè iudicauit, fecitque iudicium & iustitiam. Quòd si per immoderatam sumptionem vini seipsam fugerit ac nescierit, prolapsa iam est à rectitudine iudicij, vt ille olim Ochozias, ac miserè ægrotat ægrotatione ad mortem: hoc est, desciuit à iusto rationis iudicio, vltróque malitiæ cessit palmaris victoriæ tesseram, ac se æternæ morti addixit. Hæc Dominus suo astruit testimonio, dicens: *Cur autem à vobis ipsis non iudicatur quod iustum est?* Quando vadis cum aduersario tuo ad principem, in via da operam liberari ab eo, nequando trahat te ad iudicem, & iudex tradat te tortori, & tortor mittat te in carcerem: Amen amen dico tibi, non exibis illinc donec reddideris nouissimum quadrantem. Ipsi gloria soli iusto iudici Christo in sæcula. Amen.

Psalm. 2.

Primata, mentis, iudicandi potestas.

4. Reg. 1.

Matth. 5.

A διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; ἀλλ' ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ τοῦτο ἀδελφούς. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν; ἀλλὰ μηδεὶς οἰέσθω μόνοις τοῖς τὰ κοινὰ πράγματα δικάζουσιν ἁρμόζειν τὸν περὶ τῆς δικαιοκρισίας νόμον, καὶ ὑπτίως κείσθω ῥέγχων ἀμερίμνως. πᾶσι γὰρ ἐξ ἴσου τὸ ζωοποιὸν πνεῦμα ἐγκελεύεται τὴν ἐντολὴν ταύτην. φησὶ γὰρ καὶ διὰ τοῦ Δαβίδ, παιδεύθητε πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν, δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ· πᾶς ἄνθρωπος δράξασθε παιδείας μήποτε ὀργισθῇ Κύριος, καὶ ἀπο-

B λεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας. καὶ πάλιν, μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, καὶ ποιοῦντες δικαιοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ. καὶ εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λαλεῖτε, εὐθεῖα κρίνατε υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. εἰ ἀληθῶς ἄρα, καὶ μὴ ψευδῶς, μηδὲ καθ' ὑπόκρισιν. τί οὖν, φησίν, πρός με, τὸν μὴ ἐμπεπιστευμένον δικαστικὴν ἀρχήν; τὸ παράγγελμα τοῦτο ἐγὼ σοὶ ἐρῶ. ὁ Θεὸς ὁ κτίσας τὸν ἄνθρωπον, αὐτεξούσιον αὐτὸν ἐποίησεν, δεκτικὸν προσβολῆς, ἀρετῆς καὶ κακίας. φυτεύσας δὲ τὰς πλείους αἰσθήσεις, ὥσπερ ἐν μικρῷ τινι χω-

C ρίῳ, τὴν ὅλην δορυφόρων τάξιν ἐκπληρούσας, ἐνθρονίζει αὐταῖς, ὥσπερ βασιλέα ἀγαθόν, καὶ δίκαιον, τὸν ἡγεμόνα νοῦν. κρίνεται οὖν πάντως ἀρετὴ καὶ κακία, τουτέστι, σωφροσύνη, καὶ ἀκολασία, γαστριμαργία, καὶ ἄσκησις, θυμὸς, καὶ πρᾳότης, κενοδοξία, καὶ ταπεινοφροσύνη· καὶ ἁπλῶς πᾶσα ἀρετὴ δίκην ἔχει πρὸς τὴν ἀντιδιαστελλομένην αὐτῇ κακίαν. ἐὰν οὖν ὁ νοῦς κατακρίνῃ τὴν κακίαν, δικαιώσῃ δὲ τὴν ἀρετήν, εὐθεῖα ἔκρινεν, καὶ ἐφύλαξεν κρίμα καὶ δικαιοσύνην. εἰ δὲ ἐκ πολυποσίας

D ἐπιλάθηται ἑαυτοῦ, πίπτει ἐκ τοῦ δικαίου, ὡς Ὀχοζίας, καὶ ἀρρωστεῖ ἀρρωστίαν πρὸς θάνατον, τουτέστιν ἀπόλλει τὴν διάκρισιν, καὶ δίδωσιν τὴν νικῶσαν ψῆφον τῇ κακίᾳ, καὶ ἀποθνήσκει τὸν αἰώνιον θάνατον. τούτοις δὲ ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ὁ Κύριος, λέγων, τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ κριτὴς παρα-

E δώσῃ σε τῷ πράκτορι· καὶ ὁ πράκτωρ βάλῃ σε εἰς φυλακήν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως οὗ ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην. αὐτῷ ἡ δόξα τῷ μόνῳ δικαιοκρίτῃ Χριστῷ εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A

Περὶ δικαιομετρείας.

Λόγος ος'.

ΠΑΝΤΑ τὰ δίκαια θεόφιλα καὶ εὐάρεστα. ὥσπερ γὰρ τὴν δικαιοκρισίαν ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς, οὕτως καὶ τὴν δικαιομετρείαν. δίκαιος γὰρ ὢν, προσηνὸς τοῦ δικαίου. εἰκότως οὖν ἡ γραφὴ παρεγγυᾷ, περὶ ἰσοσταθμίας, καὶ ἰσομετρείας. ἀθέμιτον γάρ ἐστιν, καὶ πάσης ἀδικίας ἐπέκεινα, διπλᾶ μέτρα ἔχειν μικρὸν καὶ μέγα. ἔνθεν καὶ ὁ προφήτης Ἀμὼς φησιν, ταλανίζων τοὺς ἀνηκόους, οὐαὶ ὁ ἐπιθυμῶν τὴν ἡμέραν Κυρίου, καὶ αὐτη ἐστὶν σκότος, τοῦ ποιῆσαι μικρὸν μέτρον, καὶ ζυγὸν ἄδικον. ὁμοίως καὶ ὁ Μιχαίας, Εἰ δικαιωθήσεται, λέγων, ἐν ζυγῷ ἄνομος, καὶ ἐν μαρσυππίῳ σταθμία δόλου. τὰ αὐτὰ καὶ ὁ ψαλμῳδός· ψευδεῖς γὰρ εἰσιν υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικῆσαι. καὶ δεικνύων ὅτι τῆς πλεονεξίας ἐστὶ τὸ νόσημα. καὶ ἐπιφέρει, αὐτοὶ ἐκ ματαιότητος ἐπὶ τὸ αὐτὸ μὴ ἐλπίζετε, ἐπ' ἀδικίαν καὶ ἐπὶ ἅρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε. πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ, μὴ προστίθεσθε καρδίαν· καὶ ὁ νόμος παραγγέλλει, λέγων· ἐν μέτροις, καὶ ἐν σταθμοῖς, καὶ ἐν ζυγοῖς, δίκαια ἔσται ὑμῖν· καὶ αὖθις, οὐ μετακινήσεις, φησὶν, ὅρια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου. ὁ δὲ προφήτης Σοφονίας, κρίμα ἐργάζεσθε, καὶ δικαιοσύνην ζητήσατε. ὅπως σκεπασθῆτε ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς Κυρίου. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ, κρίμα καὶ δικαιοσύνην ποιήσατε, λέγων, ζυγὸν δίκαιον, καὶ μέτρον δίκαιον, καὶ χοίνιξ δικαία ἔσται ὑμῖν. ὁ δὲ παροιμιαστής. ζυγοὶ δόλιοι, βδέλυγμα ἐνώπιον Κυρίου. σταθμίον δὲ δίκαιον δεκτὸν αὐτῷ. καὶ πάλιν, σταθμίον μέγα, καὶ μικρὸν, καὶ μέτρα διπλᾶ, ἀκάθαρτα ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἀμφότερα ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν συμποδισθήσονται. ἴσως δοκεῖ ταῦτα τοῖς πολλοῖς τοῦ μηδενὸς ἄξια εἶναι· ἀλλ' οὐδὲν εἰκῆ. καὶ μάτην αἱ θεόπνευστοι γραφαὶ διαγορεύουσιν. πάντα δὲ πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν καὶ ζωὴν αἰώνιον τὸ προσκυνητὸν ἐνομοθέτησεν πνεῦμα· φυλαξώμεθα τοίνυν, ἀγαπητοὶ, τὸ πάθος τῆς πλεονεξίας, τῆς δευτέρας εἰδωλολατρείας. τοῦτο γὰρ παιδευόμεθα διὰ τῆς ἰσομετρείας, ὡς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις προσέταξε, ἡμῖν λέγων, δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλὸν ἐπιπεπιεσμένον, καὶ σεσαλευμένον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. τῷ αὐτῷ γὰρ μέτρῳ ᾧ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De iusta mensura.

HOMILIA LXVI.

QVÆ iusta sunt omnia, perquam amabilia Deo sunt & accepta. Vt enim æquitatem iudicij, ita & in metiendo seruatam iustitiam diligit Deus. Iustus enim cùm sit, in id respicit clementer, quod iustum est. Luc.19. Iure igitur iubet scriptura seruandam esse æquitatem & ponderis & mensuræ. Nefarium prorsus atque omnem expurans iniquitatem B est, duplices habere mensuras, paruam & magnam. Vnde & Propheta Amos, eiusmodi immorigeros nec dicto audientes indicans longè esse misertimos: *Væ ei (ait) qui desiderat diem Domini; Ipsa enim est tenebræ: vt faciat paruam mensuram & stateram.* Amos 5. Nec abludit Michæas: *Si iustificabitur in statera iniquus, & in marsupio statera dolosi.* Concinit is regius Psaltes: *Mendaces filij hominum in stateris, vt iniustè agant.* Simúlque insinuans tales morbo impotentis auaritiæ ægrescere, infert: *Ipsi de vanitate in idipsum nolite sperare, in iniquitatem &* Psal.61. *rapinam nolite concupiscere, diuitiæ si affluant,* C *nolite cor apponere.* Quin lex ipsa iubet, vt in mensuris, in ponderibus & in stateris iusta sint vobis. Addit & illud: *Non transferes terminos quos posuerunt patres tui.* Sed & Sophonias Propheta: *Indicium operemini & iustitiam exquirite, vt protegamini in die iræ Domini.* Nec secus Ezechiel: Ezech.45. *Iudicium & iustitiam facite. Statera iusta, & mensura iusta, & chœnix iusta erit vobis.* Accedit his Parœmiastes: *Statera dolosa abominatio est ante Dominum, pondus autem iustum acceptabile est ei.* Prou.11 & 20. Iterum: *Pondus magnum & paruum, & mensuræ duplices immundæ sunt co-* D *ram Domino: & vtraque in studijs irretientur.* Fortè hæc multis videri poterunt nullius prope momenti, & indigna quæ depromantur in aërem: at certè nihil horum temerè siue frustratoriè enunciant aut produnt scripturæ diuinitus inspiratæ. Cuncta enim ad salutem nostram, æternam quoque parandam vitam, sanxit sacer ille ac suppliciter adorandus Spiritus. Magno igitur studio vitemus (charissimi) vitiosam auaritiæ affectionem, quæ (erudiente nos Apostolo) secundùm idolola- E triam, primas tenet. *Date* (ait Dominus in Euangelijs) *& dabitur vobis: mensuram bonam,* Luc.6. *coagitatam dabunt in sinum vestrum: eadem enim mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis.* Ipsi gloria in sæcula sæculorum, Amen.

A

De Pœnitentia.

Homilia LXXVII.

φάρμακον, dictio medica est, vt probatur de verborum signific. l. 236. ex 4. O. dyssea. Hîc in bonam partem sumitur pro antidoto siue remedio. Ex Dion. Areop. Epist. ad Dorotheum.

QVANTVM in se habet dulcoris (fratres mei) Pœnitentia, quàm est suauis! Aliud prorsus nihil quàm farciendæ vitæ salutare pharmacum, vt eo maximè, quia suauis est Dominus noster, malè à nobis cõmissorum facilè immemor, benignus, miserator humani generis, imò animarum nostrarum amantissimus, modis omnibus prospiciens nostræ omnium saluti. Hic talis nihil tam sitit quàm vt resipiscamus, nósque pœniteat vitæ turpiter actæ. B Super lacrymis se recipientium ad meliorem vitæ frugem mirè lætatur & exhilarescit Exultat super confessione pœnitentium, super contrito corde & humiliato incredibili gaudio perfunditur. Quin nimisquam longanimiter nostram opperitur conuersionem, nec interim conquiescit, ad supremum vsque vitæ nostræ halitum sustinens, ac demum post tot alioqui infandorum criminum myriades, post tot flagitia quæ incentore diabolo ipsi gessimus, inuitans & exhortans ad ipsum vt cõuertamur, quemadmodum voce clamat prophetica: Et C cùm hæc omnia feceris, vel serò ad me reuertere. Addo, nobis longè disiunctis vltro obuius occurrit, circumplectitur & adstringit; tótque piaculorum notis interstinctum, totásperſum probris, & ceruicem vsque nulla non parte sordibus squalentem dignatur benignissimus suaui osculo: ac ne cum eiusmodi quidem de eatenus commissis expostulat, magis autem fœlicissimæ illius vitæ futura bona se daturum pollicetur: atque vt est perquam clemens, indulgentissimè non solùm priora delicta, sed & nobis prærogat arrham vitæ secuturæ, nimi- D rum gratiam Spiritus sancti, stolámque exhibet primariam illam incorruptionis, quam ipsi

Luc. 15. accepimus primùm regenerati sacri vnda Baptismatis, sed eadem per peccatum miserè eramus spoliati. Hanc ipsam nobis sinceriter pœnitentibus ac toto pectore ad eum conuersis gratuito donat pius. Ad hæc, diem indicit transigi festum, eò beatas illas ac sibi perquam charas virtutes, ostentans gratulabundus, quam inuenit drachmam (nimirum æterni Regis imaginem) ouémque erraticam impositam humeris gestitans, ad sui Patris inducit E conspectum, vbi lætantium omnium habitatio in ipso est, animam istius supra omnes locat, qui à tam clementi Patre vltronei resiliunt ac secedunt. Sed & nobis subinde ac temerè dequerentibus ac secũ expostulantibus, non raró sustinet ac perfert longanimis. Itaque (fratres) talem cùm habeamus & sic misericordem Dominum, ne cunctemur ad eum conuerti, neu intolerandorum ac innumerabilium more exterriti peccatorũ nos ipsos dedamus socordiæ, aut in abyssum pertrudamus desperationis.

Περὶ μετανοίας.

Λόγος οζʹ.

ΩΣ γλυκεῖά ἐστιν, ἀδελφοί μου, ἡ μετάνοια· οὐδὲν ἕτερον ἀλλ' ἢ φάρμακον ζωῆς. μάλιστα ἐπεὶ ὁ γλυκὺς δεσπότης ἡμῶν, ὁ ἀμνησίκακος, ἀγαθὸς, ὁ οἰκτίρμων, ὁ φιλάνθρωπος, ὁ φιλόψυχος, ὁ φιλόσπλαγχνος, ὁ κηδεμὼν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἀεὶ διψᾷ τὴν μετάνοιαν ἡμῶν. εὐφραίνεται γὰρ ἐπὶ τοῖς δάκρυσι τῶν μετανοούντων, ἀγαλλιᾶται ἐπὶ τῇ ἐξομολογήσει, χαίρει ἐπὶ τῇ συντετριμμένῃ καὶ τεταπεινωμένῃ καρδίᾳ, καὶ μετὰ μακροθυμίας πολλῆς ἀναμένει τὴν ἐπιστροφὴν ἡμῶν, καὶ οὐκ ἀπολείπει ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς· [ποθεῖ πολλὰ τὴν μετάνοιαν ἡμῶν καὶ ὡς τὸν μετανοήσαντα ἄσωτον υἱὸν δέχεται, καὶ καταφιλεῖ.] παρακαλῶν καὶ προτρεπόμενος ἕνα ἕκαστον ἡμῶν μετὰ μυρίας ἀθεμιτουργίας καὶ διαβολικὰς πράξεις πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψαι καθὼς βοᾷ διὰ τοῦ προφήτου λέγων, μετὰ ταῦτα πάντα πρός με ἀνάστρεψον. καὶ ἔτι μακρὰν ἡμῶν ἀπεχόντων προστρέχει, καὶ καταφιλεῖ καὶ καταλαμβάνει τὸν κατάστικτον καὶ κηλιδωμένον καὶ ὁλορύπαρον ἡμῶν τράχηλον· καὶ οὐκ ἐγκαλεῖ περὶ τῶν προτέρων, ἀλλ' ἐπαγγέλλεται τὰ μέλλοντα· καὶ ὡς ὑπεράγαθος οὐ μόνον συγχωρεῖ τὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀῤῥαβῶνα τῆς ζωῆς παρέχει, τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ τὴν πρώτην στολὴν τῆς ἀθανασίας, καὶ τῆς ἀφθαρσίας, ἣν ἐνεδύθημεν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ἀπεδυσάμεθα διὰ τῆς ἁμαρτίας· αὖθις εἰλικρινῶς ἡμῶν μετανοούντων καὶ ὁλοκαρδίως ἐπιστρεφόντων ἡμῶν πρὸς αὐτὸν, χαρίζεται ἡμῖν καὶ ἑορτὴν ἄγει, καὶ συγκαλεῖ τὰς φίλας αὐτοῦ ἁγίας δυνάμεις, ἐπιδεικνὺς αὐταῖς τὴν δραχμὴν, ἣν εὗρε, τουτέστι τὴν βασιλικὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ καθομοίωσιν· καὶ ἐπ' ὤμων φέρων τὸ πλανώμενον πρόβατον εἰσάγει πρὸς τὸν ἴδιον πατέρα· ἔνθα εὐφραινομένων πάντων ἡ κατοικία ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν ἀποφυγόντων. καὶ πολλάκις καὶ εἰκῆ κατεγκαλούμενος παρ' ἡμῶν μακροθυμεῖ καὶ ἀνέχεται. [καὶ χαίρει ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ καὶ μετανοίᾳ ἡμῶν.] ἔχοντες οὖν, ἀδελφοὶ, τοιοῦτον εὔσπλαγχνον δεσπότην, μὴ ὀκνήσωμεν ἀποστρέψαι πρὸς αὐτὸν ἑαυτοὺς, μηδὲ βάλλωμεν ἑαυτοὺς εἰς ῥαθυμίας, καὶ ἀπόγνωσιν διὰ τὰ δύσπιστα καὶ ἀναρίθμητα ἡμῶν ἁμαρτήματα·

A αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τελεία χαρὰ τοῦ διαβόλου· αὕτη ἐστὶν ἡ πρὸς θάνατον ἁμαρτία, ἣν λέγει ἡ γραφή. προσέλθωμεν οὖν τῇ μετανοίᾳ, ἣ αὐτὴ πρεσβεύει ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν· βοήσωμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου, ὅτι αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν ἀντέστησαν ἡμῖν, ὅτι πολλαὶ αἱ ἀνομίαι ἡμῶν ἐναντίον σου Κύριε· ποίησον ἡμῖν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου. καὶ, σὺ ἐν ἡμῖν Κύριε, καὶ τὸ ὄνομά σου ἐπικέκληται ἐφ᾽ ἡμᾶς. καὶ μετὰ Μιχαίου, ὀργὴν Κυρίου ὑποίσω, διότι ἥμαρτον αὐτῷ. καὶ μετὰ τοῦ Δα- B βίδ, τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα, καὶ τὴν ἁμαρτίαν μου οὐκ ἐκάλυψα· ἀλλ᾽ ἐξαγορεύσω κατ᾽ ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ, καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου. σὺ γὰρ εἶπας Κύριε, εἰπὲ πρῶτος τὰς ἀνομίας σου ἵνα δικαιωθῇς· θαρρῶν οὖν, δέσποτα, εἰς τὸ πέλαγος τῆς εὐσπλαγχνίας σου, προσφέρω σοι ἐκ στόματος ῥυπαροῦ, καὶ χειλέων ἀκαθάρτων τὴν ἱκεσίαν ταύτην· μνήσθητι ὅτι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἐπικέκληται ἐπ᾽ ἐμοί, καὶ ἐξηγόρασάς με τῷ τιμίῳ σου αἵματι· ὅτι ἐσφρά- C γισάς με τῷ ἀρραβῶνι τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ ἀνήγαγές με ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς τῶν ἀνομιῶν μου, ἵνα μὴ ἀποσυλήσῃ με ὁ ἐχθρός. Ἰησοῦ Χριστὲ ἀντίλαβοῦ μοι καὶ γενοῦ μοι βοηθὸς κραταιὸς ἐν πολέμῳ, ὅτι δοῦλός εἰμι ἐπιθυμίας, καὶ πολεμοῦμαι ὑπ᾽ αὐτῆς· ἀλλὰ σὺ, Κύριε, μὴ ἐγκαταλίπῃς με τὸν ἐπὶ γῆς ἐρριμμένον ἐν καταδίκῃ ἔργων μου· ἐλευθέρωσόν με, δέσποτα, τῆς πονηρᾶς δουλείας τοῦ κοσμοκράτορος, καὶ οἰκείωσόν με ἐν τοῖς προστάγμασί σου· ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς μου ὁ Χριστός μου· καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφ- D θαλμῶν μου, τὸ πρόσωπόν σου Θεὲ δέσποτα, καὶ Κύριε τῆς ζωῆς μου μετεωρισμὸν ὀφθαλμῶν μου μὴ δῴης μοι· καὶ ἐπιθυμίαν κακὴν ἀπόστησον ἀπ᾽ ἐμοῦ. ἀντίλαβοῦ με Χριστὲ τῇ χειρί σου τῇ ἁγίᾳ· ὀρέξεις καὶ συνουσιασμοὶ μὴ καταλαβέτωσάν με, καὶ ψυχῇ ἀναιδεῖ μὴ παραδῷς με. λάμψον ἐν ἐμοὶ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου Κύριε, ἵνα μὴ σκοτία καταλάβῃ με, καὶ ὁ περιπατῶν ἐν αὐτῇ ὑφαρπάσῃ με. μὴ παραδῷς Κύριε, θηρίοις ἀοράτοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι. μὴ καταδέξῃ Κύριε πληγῆναι τὸν δοῦλόν σου ὑπὸ κυνῶν ἀλλοτρίων· ξενίων τοῦ ἁγίου σου πνεύματος καταξίωσόν με, πάτερ ἅγιε, γενέσθαι, καὶ οἶκον τοῦ Χριστοῦ σου· οἰκοδόμησόν με ὁ ὁδηγὸς τῶν πεπλανημένων· ὁδήγησόν με ἵνα μὴ ἐκκλίνω εἰς τὰ ἀριστερά· τὸ πρόσωπόν σου, Κύριε, ἰδεῖν ἐπιποθῶ· ὁ Θεὸς τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου ὁδήγησόν με· ῥοὴν δακρύων χάρισαί μοι τῷ δούλῳ σου, καὶ ἰκμάδα τοῦ ἁγίου σου πνεύματος δώρησαι τῷ πλάσματί σου, ἵνα μὴ ξηρανθῶ ὡς ἡ συκῆ, ἣν σὺ κατηράσω· καὶ ἔστω τὰ δάκρυά μου εἰς ἐμὸν πόμα· καὶ ἡ προσευχή μου ἀντὶ βρώσεως.

A Dum enim lentescimus & cuoctamur coouerti, pleoum paramus diabolo gaudium: Desperatio aotem rectè ad mottem deducit. Accedamus ioterim ad pœoitentiam, quæ nostri causa apud Deum plena suogatur legatiooe ac precetur. Nos quoque cum Hieremia propheta clamemus voce exerta: *Quia peccata nostra ipsa restiterunt nobis, & quia multæ præuaricationes nostræ coram te Domine: sed fac nobiscum pro gloria nominis tui.* Et: *Tu in nobis es Domine, & nomen sanctum tuum inuocatum est super nos.* Et cum Michea opploremus: *Iram Domini portabo,* B *quoniam peccaui ei.* Cum Dauid: *Delictum meum cognitum tibi feci, & peccatum meum non abscondi.* Sed reuelabo & *confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.* Tu enim dixisti Domine: *Dic tu primus iniquitates tuas, vt iustificeris.* Spe igitur fretus, Domine, ioexhaustæ & abyssalis misericordiæ tuæ, ex ore meo impuro, & labiis immundis, hanc vnam supplicatiooem offero tibi. Memor esto, quia nomen tuum saoctum iouocatum est super me, qui me redemisti pretioso tuo sanguine. Sigoasti enim me arrhabone saocti tui C Spiritus: reduxisti enim me ex altissima voragioe ioiquitatum mearum, vt ne in prædã abduceret me inimicus. Iesu Christe suffulci me atque sustenta, & esto mihi auxiliaris tu in bello potẽs. Seruus eoim sum cõcupiscentiæ, ab hac miserè oppugoor: sed tu, Domine, oe me derelinquas io terrã disiectũ, quandoquidẽ agnosco & damno opera mea. Emancipa me, Domine, iugo depressum miserãdæ seruitutis, qua mũdi istius obstringor principi. Tuæ me ascribito clieotelæ, tuus vt sim per obseruatiooem maodatorum tuorum, tu qui via es vitæ meæ, & D Christos meus, sed & facies tua lumen oculorum meorum est, Deus Domine, & Domine vitæ meæ, extolleotiam oculorum meorum ne dederis mihi, & concupiscentiam prauã auerte à me. Sustenta me, Domine, manu tua sancta. Appetitus ventris & concubitus non appreheodant me, & aoimæ irreuerẽti ne tradas me. Illustra in me lumen vultus tui Domine, vt oe comprehendant me tenebræ, sed & qui obambolat eas, oe claocularijs suis dolis abripiat me. Ne tradas, Domioe, bestiis inuisibilibus animam confitentem tibi. Ne patiaris Domine seruum tuum immaoiter torqueri à canibus istis, qui à te alieni suot & defecerunt. Dignum me efficito, Pater saocte, hospitali munere saocti tui Spiritus, méque exædifica io domicilium Christi tui. Dux eorum qui exerrarunt à via, prædux mihi esto & comitare, vt ne ad sioistram declinem. Faciem tuam, mi Domioe, flagrantibus votis videre concupisco. Deus illustratiooe vultus tui dirige me in viam, flumen lacrymarum iodulge mihi seruo too, humorem sancti tui Spiritus huic tuo plasmati liberaliter impartire, vt ne exarescat exemplo ficulneæ illius cui tu maledixisti. Poculum mihi, meæ sint lacrymæ, vicem alimoniæ suppleat oratio mea,

Pœnitentiæ procrastinatio est plenũ Dæmonis gaudiũ.

Hier. 14.

Mich. 7.

Oratio dicenda tempore pœnitentiæ.

Verte planctum meum in gaudium mihi; admitte me in æterna tabernacula tua: Anticipet me misericordia tua Domine, & miserationes tuæ apprehendant me, & remitte omnia peccata mea. Tu enim Deus verus, qui remittis iniquitates. Ne patiaris, Domine, opus manuum tuarum vllo atrociore aspergi opprobrio, ob multitudinem iniquitatum mearum: quin reuoca me per vnigenitum Filium tuum nostræ omnium salutis vindicem. Excita me miserè iacentem, vt olim illum telonem Leui: viuifica me peccatorum morte tabefactum, vt tunc filium viduæ; tu solus resurrectio es mortuorum. Tibi gloria in sæcula.

Optet in primis, quem verè pœnitet, & se ob ea quæ perperam gessit, durius coargui, & quæ ab aliis ingeruntur opprobria, generosè ferat: Pœnitentia enim est ab imprudentibus subsannari: ac interim dum hæc toto perfers pectore, non desinis Deo offerre confessionem. Esaias Deum suppliciter obtestans pro duri admodum cordis hominibus, próque impœnitentibus, dicit: *Nunquid non*

Esai. 59. *potest Dominus vos saluos facere? sed propter peccata vestra auertit faciem suam à vobis, quia nemo iusta loquitur, neque est iudicium verum.* Sed & alter: *quàm bonum est, eum qui coarguitur, manifestare pœnitentiam! sic enim effu-*

Eccl. 20. & 21. *gies voluntarium peccatum.* Rursus: *Peccasti? ne addas vltra: sed & pro peccatis tuis prioribus deprecare.* Inducit item: *Quasi à facie*

Iob 31. *serpentis fuge à peccato; sapiens enim timore correptus declinat à malo.* Iob item: *Quòd si postquam peccaui, voluntariè occultaui peccatum meum, non enim reueritus sic sum copiosam multitudinem*

Act. 3. *ciuitatis, quoniam proderem, confiterer & euulgarem illud in conspectu eorum.* Et in actibus Petrus multitudini dixit: *Pœnitemini igitur & conuertimini, vt deleantur peccata vestra, si quando venerint tempora refrigerij.* Et nos (charissimi) quemadmodum superiùs mihi dictum est, vnà pœniteat vitæ prioris, corde prorsus sincero, à malis quæ ipsi gessimus, conuersos ad Deum, ac dicentes: Peccauimus, propitius esto; iniquè egimus, condona; offendimus, conciliare tu nobis. Expurga nos, exemplo meretricis illius, vt publicanum illum nos etiamnum iustifica. Veniat super me misericordia tua, super me roscidus humor clementiæ tuæ distillet, neque sinas me venundari pretio peccatorum meorum, nequando obdormiscam & emoriar amarissima morte peccati, quin potiùs redime me à præsenti sæculo nequam. Indulge mihi pœnitentiæ tempus, locum purgandæ conscientiæ imparti. *Non enim est pax in ossibus meis à facie peccatorum meorum, quia iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, sicut onus graue grauatæ sunt super me:* etenim *Domine si obseruaueris iniquitates, quis sustinebit? quia apud te propitiatio est.*

A στρέψον, Κύριε, τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί· καὶ δέξαι με εἰς τὰς αἰωνίους σου σκηνάς· φθασάτω με ἡ ἐλεημοσύνη σου Κύριε, καὶ οἱ οἰκτιρμοί σου καταλαβέτωσάν με, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου. σὺ γὰρ εἶ Θεὸς ἀληθινὸς ἀφιεὶς ἀνομίας, καὶ μὴ καταδέξῃ Κύριε, ἀτιμάσαι τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου, διὰ τὰ πλήθη τῶν ἀνομιῶν μου, ἀλλ' ἀνακάλεσαί με διάσωσε, διὰ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν· καὶ ἔγειρέ με κείμενον ὡς Λευὶ τὸν τελώνην· B καὶ ζωοποίησόν με τὸν ἐν ἁμαρτίαις νενεκρωμένον, ὡς τῆς χήρας τὸν υἱόν, ὅτι σὺ μόνος ὑπάρχεις ἡ ἀνάστασις τῶν τεθνεώτων. καί σοι δόξα πρέπει εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Θέλει γὰρ ὁ ἐν ἀληθείᾳ μετανοῶν ἐφ' οἷς ὅπερ ἔπραξε κακοῖς, καὶ ἑαυτὸν ἐπιμέμφεσθαι. καὶ τὰ παρὰ τῶν ἄλλων ὀνείδη καρτερικῶς φέρειν. μετάνοια γάρ ἐστι τὸ ὑπὸ ἀφρόνων χλευάζεσθαι, καὶ καρτερεῖν, καὶ ὁλοκαρδίως προσφέρειν τῷ Θεῷ ἐξομολόγησιν. ὁ Ἡσαΐας ποτνιώμενος περὶ τῶν σκληρῶν καὶ ἀμετανοήτων, λέγει· μὴ οὐκ ἰσχύει Κύριος τοῦ σῶσαι; C ἀλλὰ διὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀφ' ὑμῶν, ὅτι οὐδεὶς λαλεῖ δίκαια, οὐδὲ ἔστι κρίσις ἀληθινή. ἕτερος δέ φησι· ὡς καλὸν ἐλεγχθέντα φανερῶσαι μετάνοιαν. οὕτω γὰρ φεύξῃ ἑκούσιον ἁμαρτίαν. καὶ πάλιν, ἥμαρτες, μὴ προσθῇς ἔτι, καὶ περὶ τῶν προτέρων σου δεήθητι. καὶ ἐπάγει, ὡς ἀπὸ προσώπου ὄφεως φεῦγε ἀπὸ ἁμαρτίας· σοφὸς γὰρ φοβηθεὶς ἐξέκλινεν ἀπὸ κακοῦ. φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἰώβ, εἰ γὰρ καὶ ἁμαρτὼν ἑκουσίως, ἔκρυψα τὴν ἁμαρτίαν μου· οὐ γὰρ διετράπην πολυοχλίας πόλεως τοῦ μὴ ἐξαγορεῦσαι ἐνώπιον αὐτῶν. D καὶ ἐν ταῖς Πράξεσιν ὁ Πέτρος τῷ πλήθει· Μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε, εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύξεως. καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, καθὼς προείρηται, ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας μετανοήσωμεν ἀπὸ τῶν κακῶν, ὧν ἐπράξαμεν, ἐπιστραφέντες πρὸς τὸν Θεόν, καὶ λέγοντες, ἡμάρτομεν, ἱλάσθητι· ἠνομήσαμεν, συγχώρησον· προσεκρούσαμεν, καταλλάγηθι. ὡς τὴν πόρνην καθάρισον· ὡς τὸν τελώνην δικαίωσον· ἐλθέτω ἐπ' ἐμὲ τὸ ἔλεός σου· E ἐπισταξάτω ἐπ' ἐμὲ ἡ φιλανθρωπία σου, καὶ μὴ συγχωρήσῃς με παραδοθῆναι ταῖς ἁμαρτίαις μου, μηδὲ ὑπνῶσαι καὶ ἀποθανεῖν τὸν πικρὸν τῆς ἁμαρτίας θάνατον, ἀλλ' ἐξαγόρασόν με ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ. δός μοι καιρὸν μετανοίας, καὶ τόπον ἀπολογίας, ὅτι οὐκ ἔστιν εἰρήνη τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου· ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῇραν τὴν κεφαλήν μου. ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ. ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε, Κύριε τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστι.

πιστεύσωμεν οὖν τῷ Θεῷ, οἱ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀπεγνωκότες τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ ἐπιστρέψωμεν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἡμῶν. καὶ ἐργασώμεθα τὴν δικαιοσύνην τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, καὶ δουλεύσωμεν αὐτῷ ὀρθῶς κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ· καὶ ποιήσει ἴασιν τοῖς προτέροις ἡμῶν παραπτώμασι. καὶ ἕξομεν δύναμιν τοῦ κατακυριεῦσαι τῶν ἔργων τοῦ διαβόλου. τὴν δὲ ἀπειλὴν αὐτοῦ ὅλως μὴ φοβηθῶμεν· ἄτονος γάρ ἐστιν, ὥσπερ νεκρόνευρα· ἀλλὰ φοβηθῶμεν τὸν παντοδύναμον Κύριον, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάξωμεν, καὶ ζήσωμεν ἐν αὐτῷ. καὶ ἐὰν οὕτω μετὰ στεναγμῶν καὶ δακρύων ἱκετεύσωμεν πρὸς αὐτόν, λέξει καὶ πρὸς ἡμᾶς διὰ Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου· ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. καὶ αὖθις, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐπιστρέψῃ ὁ ἄνομος ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ, καὶ ποιήσει δικαιοσύνην, οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ. πολλὰ γὰρ ποθεῖ ὁ Κύριος τὴν ὑμῶν σωτηρίαν. φησὶ γὰρ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, λέγετε αὐτοῖς, μετανοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. διὰ τοῦτο γὰρ καταλιπὼν τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα πρόβατα ἐν τῷ ὄρει ὁ ποιμὴν ὁ καλός, πορεύεται ζητῶν τὸ ἀπολωλός, καὶ εὑρὼν βαστάζει ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ χαίρων, καὶ συγκαλεῖ τὰς ἄνω δυνάμεις, χαίρων καὶ λέγων, συγχάρητέ μοι ὅτι εὗρον τὸ ἀπολωλός. καὶ ἐπάγει, λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A Credamus igitur Deo, qui vrgentibus peccatis, propriæ vitæ spem abiecimus, & conuertamur ad Dominum Deum in plenitudine cordis nostri, operantes interim iustitiam, quodque superest vitæ istius nostræ vertamus in legitimam ipsius seruitutem pro bona eius voluntate, vt medelam accuret obliterandis prioris vitæ delictis, nobisque virtutem suggerat, qua aduersus commenta diabolicæ malignitatis ipsi præualeamus. Terriculamenta mináſve eius nihil omninò est quòd timeamus. Emarcuit enim illius impuri virtus, quasi nerui præmortui. Quin potiùs omnipotentem Dominum B reuereamur, illius obseruemus mandata, atque in hoc vitam expleamus. Si ad eum modum cum gemitu ac lacrymis ipsum supplices obtestati fuerimus, vtique respondebit quod per Ezechielem prophetam dixit: *Viuo ego dicit Dominus, quia nolo mortem peccatoris, magis autem vt conuertatur & viuat.* Rursus: *In quacunque die conuersus fuerit iniquus ab omnibus iniquitatibus suis, & fecerit iustitiam, non erunt vltra in memoria peccata illius.* Desiderat Dominus magnopere salutem nostram. Dixit enim discipulis suis: *Dicite eis, Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum.* Ob hoc enim bonus C hic pastor relictis nonaginta nouem ouibus in monte, erraticam illam vbi inuenit, impositam humeris refert ad caulam gaudens. Conuocat sublimes illas virtutes, dicens: *Congratulamini mihi, quia inueni perditam illam ouiculam.* Et inducit: *dico vobis, quia sic erit gaudium in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente magis quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Ezech. 18.

Marc. 1.

Luc. 15.

Περὶ ὑπομονῆς.

Λόγος οη'.

D

De Patientia.

HOMILIA LXXVIII.

Ὀλίγα τινὰ περὶ μετανοίας ἡμῖν προδιαλεχθέντες, εἴπωμεν Θεοῦ συνεργοῦντος καὶ περὶ ὑπομονῆς τῆς σωζούσης τὸν ἄνθρωπον· ὅσα ἡ αὐτοῦ παρέχει φιλανθρωπία. χρήζει γὰρ ἡ μετάνοια τῆς ὑπομονῆς, καὶ χωρὶς αὐτῆς τελειωθῆναι οὐ δύναται. μονόπτερος γὰρ ἀετὸς οὐ δύναται εἰς ὕψος ἀναπτῆναι· καὶ ὑπομονὴ τελειοῖ τὴν μετάνοιαν, καὶ στεφανηφοροῦσαν αὐτὴν ἀναδείκνυσιν. οὐ μόνον δέ ἐστι χρήσιμος ἡ ὑπομονὴ εἰς τὴν τῆς μετανοίας συνέργειαν, ἀλλ' οὐδ' ὅλως ἀρετήν, ἢ ἐντολὴν Θεοῦ δυνάμεθα χωρὶς αὐτῆς κατορθῶσαι. τὸ κεφάλαιον οὖν τῶν ἐν ἡμῖν ἀγαθῶν ἡ ὑπομονὴ τυγχάνει. καὶ χρὴ πάντα πειρασμὸν καὶ θλίψιν μεθ' ὑπομονῆς καὶ εὐχαριστίας προσδέξασθαι, ὅπως καταλάβωμεν τὴν γῆν τῆς ἐπαγ-

ET quidem de pœnitentia cùm perpauca disseruerimus vobis priore sermone, superest, Deo cooperante, nonnihil vt dicamus de patientia, quæ sanè hominem rectà prouehit ad salutis portum. Ea vtique dicemus, quæcunque ipsius Domini suggeret benignitas. Pœnitentia enim indiga admodum est pa- E tientiæ, citra cuius operam perfici neutiquam possit. Neque enim aquila vnialis si est & alterutrius destituta præsidio, queat vnquam subuolare & in sublime sustolli. Patientia pœnitentiàm perficit, & eam velut indice ostentat præsigni corona redimitam. Nec eo solùm conducibilis nobis censenda est patientia, quòd efficaciter cooperetur perficiendæ pœnitentiæ, sed quòd nulla prorsum virtus, nullúmve Dei mādatum nisi hac comite, legitimè perfici queat. Bonorum igitur, (si qua in nobis sunt) cardo & caput patientia est. Omnem proinde tentationem, afflictionem omnem necesse sit vt suscipiamus cum patientia & gratiarum actione, quo vel tandem assequi detur terram illam pro-

Pænitentia citra patientiā perfici non potest.

missionis. Egregium planè sit, non facilè (plani
Erroneum non esse, egregium est. in morem ac vagi) è loco in locum diduci.
Vnusquisque enim in quod vocatus est, in eo &
maneat. Patientia solum hoc te edocet, per abstinentiam infracto vt feras animo tentationes
quæ alicunde extrinsecus te adoriuntur.
Quemadmodum enim cera vt plurimum, nisi
recalescat aut præmolliatur, non facilè in se recipit sigilli impressionem: ita & homo, nisi laborum ac multiuariæ infirmitatis probetur
exercitio, neutiquam sinet insigniri se signaculo diuinæ gratiæ. Ob hoc Paulo respondit
1.Cor.12. Dominus: *Sufficit tibi gratia mea, Virtus enim mea in infirmitate perficitur.* Quando Dominum
dimisit diabolus, tunc venerunt Angeli & mi-
Matth.4. nistrabant ei. Quemadmodum igitur dum
tentaretur, non leguntur adfuisse Angeli; ita
nobis quoque in tentatione positis, tantillo interim se submouent tempore, nec procul tamen absistunt Angeli Dei. Cæterùm mox à
tentatoris secessu, instant nobis suggerentes
quæ ad diuinæ bonitatis cogitationem faciant;
puta, illustrationem mentis, compunctionem, dulcedinem spiritus, & patientiam:
atque ita deinceps, anima talis amissas resumit vires, ac refouetur pro modulo toleratæ
afflictionis. Propter hoc Esaias: *Sustinentes
Esai.40. Deum mutabunt fortitudinem, assument pennas vt aquilæ, current & non lassescent, vadent & non esurient:* Et Moses ad populum: *Propter
Deut.8. hoc tentauit te & afflixit te, vt pasceret te Manna, vt nota fierent quæ in corde tuo versabantur, quasi siquis erudit homo filium suum, sic Dominus erudiuit te.* Rursus: *Et afflixit te Dominus, vt bene tibi faceret in postremis tuis.*
Dicit autem & propheta Nahum: *Bonus Dominus expectantibus eum in die tribulationis.*
Alius item: *Ne dicas, vltionem expetam de
Prou.20. inimico meo, sed sustine Dominum vt auxilietur tibi, non enim fraudabit patientia pios.* Ad
eum modum nihil non sufferebat lenissimo
& placabili animo vir Dauid. Neque enim
2.Reg.16. is cùm intoleranda maledicentia lacesseretur,
& audiret: *Egredere, vir iniquus,* vllum dedit
concitati animi indicium. Sed & consobrinus
ipsius tali indignitate permotus cùm dixisset:
Quis hic est canis qui maledicit Domino meo regi? profectus hinc, percutiam eum, & auferam caput ipsius. Hunc duriùs coarguit, dicens: *Dimitte eum, vt maledicat mihi, vt videat Dominus & pro maledictione hac retribuat mihi bona.*
Psalm 37. Quocirca non abs re psallebat: *Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi, & exaudiuit deprecationem meam.* Rursus: *Expectabo nomen tuum, quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum.* Qui & nos ad patientiã adhortatur, dicens:
*Viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum: sustinentes enim Dominum ipsi hæreditabũt
Eccles.27. terram viuentium.* Et, Non confundentur qui expectant te Domine, Domine virtutum. Vasa
enim figuli probat fornax, & tentatio hominis
in cogitationibus eius. Væ autem iis qui prædi-

A γίας. καλὸν δὲ τὸ μὴ μεταβαίνειν ἐκ τόπου εἰς τόπον. ἕκαστος γὰρ ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω. ἡ ὑπομονὴ μόνον ἐκδιδάσκει, καὶ τοὺς ἔξωθεν πειρασμοὺς κατὰ τῆς ἐγκρατείας καρτερῶς φέρειν. ὃν τρόπον γὰρ μὴ θερμανθεὶς μηδὲ μαλαχθεὶς ὁ κηρὸς ἐπὶ πολὺ, οὐ δύναται τὴν ἐπιτιθεμένην αὐτῷ σφραγῖδα δέξασθαι· οὕτως οὐδὲ ἄνθρωπος ἐὰν μὴ διὰ πόνων καὶ ἀσθενειῶν δοκιμασθῇ, οὐ δύναται χωρῆσαι τῆς ἀρετῆς τοῦ Θεοῦ τὴν σφραγῖδα. διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἔλεγε τῷ Παύλῳ, ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ὅτε ἀφῆκεν ὁ
B διάβολος τὸν Κύριον, τότε ἦλθον οἱ ἄγγελοι, καὶ διηκόνουν αὐτῷ. ὥσπερ οὖν ἐν τῷ πειράζεσθαι αὐτὸν οὐ παρῆσαν οἱ ἄγγελοι, οὕτως καὶ ἡμῶν πειραζομένων καιρῷ τινι ὑποχωροῦσιν οὐ μακρὰν οἱ τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι, καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν πειραζόντων, ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς διακονοῦντες θεῖα νοήματα, φωτισμὸν, κατάνυξιν, γλυκασμὸν, καὶ ὑπομονήν· καὶ λοιπὸν ἀνακτᾶται ψυχὴ, ὡς κοπιάσασα. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἠσαΐας λέγει, οἱ ὑπομένοντες τὸν Θεὸν, ἀλλάξουσιν ἰσχύν· πτεροφυήσουσιν ὡς ἀετοί· δραμοῦνται,
C καὶ οὐ κοπιάσουσι· βαδιοῦνται, καὶ οὐ πεινάσουσιν. καθὼς φησὶν καὶ ὁ Μωσῆς πρὸς τὸν λαόν· διὰ τοῦτο ἐπείρασέ σε, καὶ ἐκάκωσέ σε, ἵνα ψωμίσῃ σε τὸ μάννα, ἵνα γνωσθῇ τὰ ἐν καρδίᾳ σου. ὡς εἴ τις παιδεύει ἄνθρωπος τὸν υἱὸν αὐτοῦ, οὕτως Κύριος ἐπαίδευσέ σε. καὶ αὖθις, καὶ ἐκάκωσέ σε Κύριος, ἵνα εὖ σοι ποιήσῃ ἐπ' ἐσχάτων. λέγει δὲ καὶ ὁ προφήτης Ναοὺμ, χρηστὸς Κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως. ἄλλος δὲ, μὴ εἴπῃς, κακῶς χρήσομαι τὸν ἐχθρόν μου, ἀλλ' ὑπόμεινον τὸν Κύριον ἵνα σοι βοηθήσῃ· οὐ καθυστερήσει γὰρ
D ὑπομονὴ εὐσεβείας. οὕτως ὑπέμεινε καὶ ὁ πρᾳότατος Δαβίδ· καταρώμενος γὰρ καὶ λιθαζόμενος ὑπὸ τοῦ Σεμεὶ, καὶ ἀκούων, ἔξελθε ἀνὴρ ὁ παράνομος, οὐκ ἠγανάκτησε. χαλεπήναντος δὲ ἐπὶ τούτῳ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ, καὶ εἰπόντος, τίς ἐστιν οὗτος ὁ κύων ὃς καταρᾶται τὸν Κύριόν μου τὸν βασιλέα, παρελθὼν δὲ πατάξω αὐτὸν, καὶ ἀφελῶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ; ἐπετίμησεν αὐτῷ, λέγων, ἄφετε αὐτὸν καταρᾶσθαί με, ὅπως ἴδῃ Κύριος, καὶ ἀνταποδώσῃ μοι ἀγαθά· ὅθεν εἰκότως ἔψαλλεν, ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύ-
E ριον, καὶ προσέσχε μοι. καὶ εἰσήκουσεν τῆς δεήσεώς μου. προτρεπόμενος δὲ ἡμᾶς φησιν, ἀνδρίζου καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμεινον τὸν Κύριον. οἱ γὰρ ὑπομένοντες τὸν Κύριον αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν τῶν ζώντων. καὶ οὐ μὴ αἰσχυνθήσονται οἱ ὑπομένοντές σε Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων. σκεύη γὰρ κεραμέως δοκιμάζει κάμινος, καὶ πειρασμὸς ἀνθρώπου ἐν διαλογισμοῖς αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ τοῖς ἀπολωλεκόσι τὴν

ὑπομονήν. καὶ τί ποιήσουσιν ὅταν ἐπισκέπτηται ὁ Κύριος; ἡ γὰρ ὑπομονὴ τῶν πενήτων οὐκ ἀπολεῖται εἰς τέλος. καὶ ὁ Σοφονίας, ἐὰν ὑστερήσῃ, ὑπόμεινον αὐτόν· ὅτι ὁ ἐρχόμενος ἥξει καὶ οὐ χρονιεῖ· καὶ ἐὰν ὑποστείληται ὁ δίκαιος, οὐκ εὐδοκεῖ ἐν αὐτῷ ἡ ψυχή μου. καὶ ὁ Παῦλος, εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· καὶ πάλιν, ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες κομίσησθε τὰς ἐπαγγελίας. καὶ ὁ Ἰάκωβος, πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν· ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω. καὶ ἐπάγει, Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος, λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. ὁ δὲ Κύριός φησιν, ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. καὶ πάλιν, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A derunt patientiam. Et quid facient, cùm visitabit Dominus? Patientia enim pauperum non peribit in finem. *Ps. 9.* Ait autem & Sophonias, Si moram fecerit, expecta eum: quia veniens veniet & non tardabit. *Σοφονίας, imò Abacbuk. 2.* Et, Si subtraxerit se iustus, non placebit in illo anima mea. Et Paulus, Si sustinuerimus, & conregnabimus. Rursus, Patientia vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes reportetis promissiones. *Heb. 10.* Iacobus quoque; Omne gaudium existimate, fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis, scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur: *Iacob 1* *ἐχέτω, habeat, non, ἔχει, habet.* B Patientia autem opus perfectum habeat. Inducit idem, Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Dominus item, Qui sustinuerit vsque in finem, hic saluus erit. *Luc 21.* Iterum, in patientia vestra possidebitis animas vestras. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ ἀγῶνος.
Λόγος πθ΄.

Ὁ ἀγὼν, συστρατιώτης ἐστὶ καὶ συμμέτοχος τῆς ὑπομονῆς· μᾶλλον δὲ ἀρχὴ καὶ τέλος. καὶ σχεδὸν εἰπεῖν, ἕν τί ἐστι δεόμενον τῆς παρ' ἀλλήλων βοηθείας καὶ συναρτήσεως. οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ἑτέραν χωρὶς θατέρας στεφανωθῆναι. ἐναρμονίως γοῦν καὶ ἀκολούθως ἐξεδέξαμεν τῇ ὑπομονῇ τὸν ἀγῶνα, ὅτι κατὰ παντὸς πάθους διαβολικοῦ τὴν νίκην ἀποφέρονται, συνεπισχύοντος καὶ ἐπαμύνοντος τοῦ ἀγωνοθέτου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται, καὶ οὐ παύεται ἕως ἂν ἐξαλείψῃ Κύριος πάντας τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. ἡ οὖν ἐγκράτεια διπλῆ ἐστιν. ἐπί τινων γὰρ δεῖ ἐγκρατεύεσθαι, ἐπὶ τινῶν δὲ οὐ δεῖ. τὸ πονηρὸν γὰρ δεῖ ἐγκρατεύεσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν αὐτό. τὸ δὲ ἀγαθὸν μὴ ἐγκρατεύεσθαι, ἀλλὰ ποιεῖν. ἐγκράτευσαι οὖν ἀπὸ πάσης πονηρίας, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν· ἐγκράτευσαι ἀπὸ μοιχείας, πορνείας, μεθύσματος, ἀνομίας, ἀπὸ τρυφῆς, ἀπὸ πονηρίας, ἀπὸ τῶν ἐδεσμάτων πολλῶν, καὶ πολυτελείας, πλούτου καὶ καυχήσεως, ὑψηλοφροσύνης καὶ ὑπερηφανίας, καὶ ἀπὸ ψεύσματος, καὶ καταλαλιᾶς καὶ ὑποκρίσεως, καὶ μνησικακίας, καὶ πάσης βλασφημίας, κλέμματος, ἀποστερήσεως, ψευδομαρτυρίας, πλεονεξίας, ἐπιθυμίας πονηρᾶς, ἀπάτης, κενοδοξίας, ἀλαζονείας, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοιά ἐστι. τούτων δὲ τῶν ἔργων δεῖ ἐγκρατεύεσθαι τὸν ἀγωνιστὴν καὶ δοῦλον τοῦ Θεοῦ.

De Agone.
HOMILIA LXXIX.

C AGON commilito est & cõsors patientiæ. Verius initium est & finis: ac prope dixerim, amplius quiddam. Adeo enim alterutra alterius ope eget ac mutua compagine, vt neutra possit ad victricem pertingere coronã sine sua cõpare. Concinno igitur ordine ac rationi consentaneo patiẽtiæ cõnexuimus agonem. Vtraque enim Domino nostro Iesu Christo (qui spiritualis palęstrę totius agonothetes est) vires suggerẽte ac protegente, palmarem victoriam reportat aduersus omnẽ diabolicę perturbationis violentã impressionem. D Qui in agone contẽdit, ab omnibus se abstinet, nec interquiescit, donec inimicos remoliatur & aboleat à facie sua. Sanè temperantia duplex est. Quædã enim sunt à quibus necesse sit tibi vt temperes, alia item sunt quæ opus sit exequaris. *Temperantia duplex.* Ab improbitate, operæ sit pretium vt abstineas, nec expleas opere: contra, ab eo quod bonum est & honestum manus ne contrahito, magis autem eas fac accommodes pio operi. Ab omni igitur malitia manus amolitor honesto cuipiam operi attentus. Fac contineas ab adulterio, à fornicatione, ebrietate, ab iniquitate & legis trans- *A quibus maximopere continendum.* E gressione, à geniali luxu deliciarum, ab eduliorum immoderata copia, ab immodico quæstu diuitiarum, ab impotenti iactantia, ne quid de te senseris sublimius, ne per superbiam euehare. Abstine à mendacio, detractione, hypocrisi. Acceptæ iniuriæ memor ne esto. Prouide tibi vt temperes ab omni blasphemia, à furto, à veteratoria fraude, falso testimonio, auaritia, concupiscentia mala, impostura & circumuentione, ab inanis gloriæ appetitu, & arrogantia, denique ab iis quæcunque horum sunt perquam similia. Ab istis igitur operibus quisquis es, o serue Dei, qui spiritualis vitæ aggrederis certamen, modis omnibus temperandum censeo.

Hæc vide opera vt expleas.

Sunr contra & bona opera quæ vt opereris, necesse sit, non item vt ab eis contineas Omoium primum fides est, deinde timor Domioi, cbaritas, concordia animorum, verba iustitiæ, veritas, patientia, subseruire viduis, pupillos solatio destitutos parentum, interuisere, seruos Dei quauis necessitate oppressos extricare ac redimere, hospitio excipere peregrinos, esse requietum & taciturnum, postremo vt de omnibus in commune bene merearis, senes reueretor, iustitiam exerceto, fraternam conseruato dilectionem. Longanimem conuenit esse te ac tolerantem, nullius à quopiam acceptæ iniuriæ memineris, fac eos consoleris qui animo afflictantur & laborant. Qui etiamnum in fide hærent perplexi & scandali quidpiam adierunt, hos ne abiicito, magis autem adoitere, in viam vt redeant fidei, bonóque sint & alacri ad fidem animo. In errores deuios qui exorbitant, tuo hortatu & consilio ad rectitudinem reuoca. Debito quopiam obstrictos tibi, inopia si premuntur, ne afflictes: Et si qua his confinia sunt. Istæc opera quisquis ritè obseruauerit, noo item ab eiusmodi manus contraxerit per socordiam ac lentorem animi, vtique viuet Deo. Opus adhæc fuerit, vt qui in spirituali agone decertat, suum maceret & tabe conficiat aduersarium in carne propria delitescentem, ne humore exudanti periclitetur mens, & concidat præceps in leuorem ac planitiem illicium voluptatum; quò mens ipsa spiritualem agonem sustinentium, illustrata diuini luminis splendore, efficaciùs operetur, legi Dei seruiat & condelectetur, iuxta Apostoli sententiam. Sed & eadem adornanda venit & immutanda animi cogitatio, & ad cœlum vsque transcribenda est & attollenda, supráque omnem creaturam in sublime est erigeodus animus, & flagranti desiderio, irrequieta atque perpeti cogitatione par est vt adhærescat & ad stringatur præceptis, quæ agonistæ illi veraces opere ipso repræsentarunt, suáque sententia sanxerunt piis obseruanda, dum se agone spirituali exercerent. Illi enim eminus & è loonginquo prospectu, per fidem contemplati promissiooes, nullam afflictionum accessionem prolixitudinémve recusarunt perferre. Etenim fidelem esse eum crediderunt, qui repromisit; expectantes ioterim diem illum Dominici aduentus insigni claritate prælustrem futurum, quo suos famulos publico præconio declaraturus est, cùm venerit in oubibus cœli, inque vnū suos aggregabit sanctos, nimirum spirituales agonistas & integerrimos. Necesse igitur est vt decertemus: & quidē corpus cōtinuę asperitati obiiciendum, aduersus autem improbas cogitationes omni securitate & patientia præmuniendæ sunt animæ. Oportet insuper, vt accutemus testimonium conscientiæ propriæ habere in conspectu Dei. *Expectans enim expectaui Dominum: intendit mihi.* Non enim potest quis indipisci virtutem, ni priùs (pro illius assecutione) cum labore & tolerantia afflictionum, cum hoste congrediatur. Ex aduerso enim obluctandum peccato est vsque ad mortem, & acri certamine atque indesinenter in procinctu consistendum, iuxta Paulinam vocem. Dicit proinde Scriptura: *Ante hominem posita sunt vita & mors, & quod placuerit, dabitur ei.* Sed enim

Rom. 7.

Anima præmunienda est contra cogitationes improbas.

Deut. 30.

Cogitatio grauamina si fit afflictionum: pariet virtutes.

A εἰσὶ δὲ καὶ ἔργα ἀγαθὰ ἃ δεῖ ἐργάζεσθαι καὶ μὴ ἐγκρατεύεσθαι· πρὸ δὲ πάντων, πίστις, φόβος Κυρίου, ἀγάπη, ὁμόνοια, ῥήματα δικαιοσύνης, ἀλήθεια, ὑπομονή, χήραις ὑπηρετεῖν, ὀρφανοὺς ὑστερουμένους ἐπισκέπτεσθαι, ἐξ ἀνάγκης λυτροῦσθαι τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, φιλόξενον εἶναι, ἥσυχον, ἐν διέφορον ἐργάζεσθαι πάντων ἀνθρώπων, πρεσβύτας σέβεσθαι, ἀσκεῖν δικαιοσύνην, ἀδελφότητα συντηρεῖν, μακρόθυμον εἶναι, μνησικακίαν μὴ ἔχειν, κάμνοντας τῇ ψυχῇ παρακαλεῖν, ἐσκανδαλισμένους ἀπὸ πίστεως μὴ ἀποβάλλεσθαι, ἀλλ' ἐπιστρέφειν καὶ εὐθύμους ποιεῖν, ἁμαρτάνοντας νουθετεῖν, χρεώστας μὴ θλίβειν ἐνδεεῖς· καὶ εἴ τινα τούτοις ὅμοιά ἐστιν. ταῦτα γὰρ ἄν τις φυλάξῃ καὶ μὴ ἐγκρατεύσηται ἀπ' αὐτῶν, ζήσεται τῷ Θεῷ. χρὴ δὲ τὸν ἀγωνιστὴν καὶ ἐκτήκειν τὸν ἀντίπαλον ἐν τῇ ἑαυτοῦ σαρκί, ἵνα μὴ διὰ τῆς ὑγρότητος ὀλισθαίνῃ ὁ νοῦς εἰς τὸ λεῖον τῶν ἡδονῶν, ὅπως ὁ νοῦς τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὸ τοῦ θείου φωτὸς ἐνεργῆται, καὶ τῷ θείῳ νόμῳ δουλεύῃ καὶ συνήδηται, κατὰ τὸν ἀπόστολον. δεῖ οὖν ἐπιστρέψαι τὸν νοῦν καὶ μεταρσιῶσαι τὴν διάνοιαν, καὶ ὑπερκύψαι τοὺς οὐρανούς, καὶ πάσης κτίσεως ὑπεράνω που γενέσθαι, καὶ διαπύρῳ ἐπιθυμίᾳ, ἀκαταπαύστῳ τῇ διανοίᾳ προσεδρεύειν καὶ προσδεῖσθαι ἃ καὶ οἱ ἀληθινοὶ ἀγωνισταὶ ἔδειξαν, καὶ ἐδογμάτισαν ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῶν. πόρρωθεν γὰρ ἑωρακότες τὰς ἐπαγγελίας διὰ πίστεως, μῆκος θλίψεων ὑπέμειναν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσαντο τὸν ἐπαγγειλάμενον, ἀπεκδεχόμενοι τὴν λαμπροτάτην ἡμέραν τοῦ δεσπότου, ἐν ᾗ ἀναδείξει ὁ Θεὸς τοὺς ἑαυτοῦ θεράποντας, ὅταν ἔλθῃ ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ συναγάγῃ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ τοὺς τελείους ἀγωνιστάς. χρὴ οὖν δοκιμάζεσθαι καὶ ὑποφέρειν συνεχῶς μὲν ἀνωμαλίαις τὸ σῶμα, λογισμοῖς δὲ πονηροῖς τὰς ψυχάς. ἐν ὅσῳ μετὰ πάσης ἀσφαλείας καὶ ὑπομονῆς χρὴ τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν κατεργάζεσθαι ἡμᾶς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. ὑπομένων γὰρ ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι. οὐ δύναται γάρ τις κτήσασθαι ἀρετήν, εἰ μὴ πρότερον ὑπὲρ αὐτῆς ἕως αἵματος παρατάξηται. δεῖ γὰρ ἕως θανάτου ἀντικαθίστασθαι πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, ἀγωνιστικῶς καὶ ἀνεκλύτως, κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον. λέγει δὲ καὶ ἡ γραφή, ἐνώπιον ἀνθρώπου ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὃ ἐὰν εὐδοκήσῃ, δοθήσεται αὐτῷ. καὶ γὰρ δι-

σπότης τῶν παθῶν λέγεται εἶναι ὁ εὐσεβὴς καὶ φρόνιμος λογισμός. διὰ μὲν σωφροσύνης ἐπικρατεῖ τῆς γαστριμαργίας τε καὶ ἐπιθυμίας· διὰ δὲ δικαιοσύνης, πάσης κακίας· διὰ δὲ ἀνδρείας, θυμοῦ καὶ λογισμοῦ καὶ φόβου· καὶ ταῦτα οὐχ ὥστε αὐτὰ καταλῦσαι, ἀλλ' ὥστε αὐτοῖς μὴ εἶξαι. οὐ γὰρ ἐκριζωτής ἐστι τῶν παθῶν ὁ λογισμός, ἀλλ' ἀνταγωνιστής. διὸ καί, φησίν, ἐπιθυμίαν τις ὑμῶν οὐ δύναται ἐκκόψαι, ἀλλὰ μὴ δουλωθῆναι τῇ ἐπιθυμίᾳ δύναται ὁ λογισμὸς παρασχέσθαι. πολλοῦ τοίνυν ἀγῶνος χρεία, ἵνα καὶ ἡμεῖς σὺν τῷ Παύλῳ ἐνεργῶς εἴπωμεν, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα, λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. ἐπαλείφων δὲ καὶ ἡμᾶς πρὸς τὸν ὅμοιον ζῆλον, ἔλεγεν· ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. καὶ πάλιν, Οὐκ οἴδατε, ὅτι ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω ὡς οὐκ ἀδήλως, οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων· ἀλλ' ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι. ἐπιστέλλει δὲ καὶ Φιλιππησίοις, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ὃν ἴδετε καὶ ἐμάθετε ἐν ἐμοί, καὶ νῦν ἀκούετε. τοῖς δὲ Ἑβραίοις φησίν, οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι· καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται· υἱέ, φησίν, μὴ ὀλιγώρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. ἄλλους δὲ ἐγκωμιάζων λέγει, ὥστε ἡμᾶς καυχᾶσθαι ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν, καὶ πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν καὶ θλίψεσιν, αἷς ἀνέχεσθε, ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. ὅσοι γὰρ θέλουσιν εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ, διωχθήσονται. ὁ δὲ Ἰωάννης, μὴ θαυμάζετε, φησίν, ἀδελφοί εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. καὶ ὁ Κύριος, ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν· καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσπορευόμενοι δι' αὐτῆς, ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, ἧς ἀξιωθείημεν χάριτι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A pia ac prudens cogitatio, domina astruitur esse affectionum: Per frugalitatem enim vitæ siue temperantiam aduersus ventris ingluuiem præualet & concupiscentiam: iustitia autem comite, malitiam omnem subigit, vincit verò fortitudine iracundiam, at prudenti consideratione suppeditat timorem & excludit: Idque non quòd asserat eas animi affectiones vi illarum virtutum prorsus exinaniri, quin potiùs mistione quadam esse inuicem coniunctas. Neque enim consideratio siue ratiocinatio quantalibet, possit ab ratione conuel- B lere omnem passionum intemperiem, sed in hoc indulta homini est, vt ipsis obluctetur ac repugnet. Ob hoc ait quidem, Concupiscentiam nemo vestrum prorsus extirpare potest: sed quid? vt ne concupiscentiæ seruiatur, hoc ipsa præstare potest consideratio. Sanè non mediocri opus agone, vt reuera & efficaciter dicere possimus cum Paulo: *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: In reliquum reposita est mihi corona iustitiæ.* Idem nos ad exempli similis imitationem exercens, dicebat: *Qui in agone* C *contendit, non coronabitur nisi legitimè decertauerit.* Iterum: *Nescitis, quod qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? sic currite, vt comprehendatis; ego igitur sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aërem verberans; sed castigo corpus meum & in seruitutem redigo, ne fortè cùm alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* Ad Philippenses autem per epistolam dicit: *Certamen quod vidistis & didicistis in me, & nunc auditis.* Ad Hebræos quoque: *Nondum vsque ad sanguinem restitistis aduersus peccatum repugnantes, & obliti estis consolationis quæ vobis tanquam filijs loquitur:* D *Fili, ait, noli negligere disciplinam, neque fatigeris dum ab eo argueris: quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.* Alios item non mediocri laude commendans, ait: *Ita vt nos gloriemur pro patientia vestra & fide in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei, pro qua & patimini; quicunque* enim *volunt piè viuere in Christo, persecutionem patientur.* Ioannes autem ait: *Nolite mirari (fratres) si odit vos Mundus, nos scimus quia translati sumus de morte ad vitam.* Dominus verò: *Contendite intrare per angustam portam, quia lata est porta & spatiosa* E *via quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui vadunt per eam: quàm angusta verò porta, & arcta est via quæ ducit ad vitam.* Cuius digni facti sumus per gratiam Dei. Ipsi gloria, in sæcula. Amen.

Nota hunc nō tueri immobilitatem erga passiones.

2.Tim.4.

2.Tim.2.

1.Cor.9.

Philipp.1.

Hebr.12.

2.Thess.1.

2.Tim.3.

1.Ioh.3.

Luc.13.

A

De Concordia.

Homilia LXXX.

Nullo praetextu debemus nos diuellere ab vnitate corporis Ecclesiae.

DEo quàm acceptum sit tuendae Ecclesiasticae vnitatis studium, quis oratione consequatur? Hac vna nihil vsquam inter homines comperietur melius. Sed & portandi omnes sunt, Domini exemplo qui nos patientissimè tulit: omnes (inquam) in charitate tolerandi veniunt. Nec vllo praetextu, quamlibet videri possit rationabilis (vt ne dicam quòd id à ratione alienum sit) conuenit se ab Ecclesiastici corporis vnitate diuellere ac seorsim degere, sed in vnum coadunatis vna sit oratio, deprecatio vna, mens vna, vna spes in charitate, in gaudio quod nulli pateat iustae reprehensioni (qui Iesus Christus est) quo quidem nihil potest animo insidere gratius. Debemus igitur omnes nos parili & eodem animo perinde ac ad altare (ita modò loqui liceat) concurrere. Tametsi sumus multiplici varietate membrorum distincti, eadem sit & sententia & par voluntas, quum vnum idémque simus corpus. Quemadmodum enim examen apum fauum sibi conficit mellis, ita fratrum congregatio regnum repraesentat Dei. Sicut tubarum clangor bellantium promouet & excitat alacritatem, ita & practicae virtutis doctrina studia discipulorum mirè exacuit. Nam quisquis se à caeteris segregat & in totum auellit, nihil differre videtur ab aui quae è nido proprio euolauit, eóque cogitur è loco permutare. Auicula quae talis est nihil difficilè capitur per aucupis aut venatoris insidias. Omni enim ex parte aucupes illi & spirituales captores, laqueos ac scandala iniquitatis praestruunt & agglomerant illi vago, coruíque rapaces, istiusmodi excauant & exterebrant oculos. Decora prorsus & apertè per omnia congruens fraternae est vnionis consensio cum animorum concordia: id quod locum habet vel maximè, vbi solida ac perfecta charitas radices suas fixiùs impressit. Exemplum inuenimus in Elisaeo cum Helia. Ille enim semel & bis cùm audisset: *Sede hic:* cum iuramento respondit: *Viuit Dominus & viuit anima tua, si deseram te.* Nec secus, Ruth illa Moabitis socrui suae: *Haec faciat mihi Dominus & haec addat, quia mors inter me & te sola distinguet.* Iure igitur Booz benedixit ei, dicens: *Reddat Dominus opus tuum, & sit merces tua plena à Domino.* Haec alioqui alienae cùm esset gentis, connubio iuncta est ipsi Booz, ex quo genuit eximij Dauidis auum. Ecce sanè, quid *bonum* aut quid *iucundum*, si non *habitare fratres in vnum?* Paroemiastes item: *Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma,* & in editiore loco sita. Et: *Boni duo super vnum, quibus est eis merces: quia si ceciderint, vnus eriget consortem suum.* Et: *Vae vni, si ceciderit, & non sit secundus qui erigat eum.*

bi est vera charitas, ibi est concordia.
4. Reg. 2.
Ruth. 1.
Prou. 18.

Πεϱὶ ὁμονοίας.

Λόγος π'.

ΕΥΑΠΟΔΕΚΤΟΝ Θεῷ τῆς ἑνώσεως τῆς ἐκκλησίας φροντίζειν, ἧς οὐδὲν ἄμεινον ἐν ἀνθρώποις. καὶ τὸ, πάντας βαστάζειν, ὡς καὶ ἡμᾶς ὁ Κύριος, καὶ πάντων ἀνέχεσθαι ἐν ἀγάπῃ. καὶ οὐ χρὴ εὐλόγῳ δῆθεν προφάσει, ἵνα μὴ εἴπω, καὶ λίαν ἀλόγῳ, ἀποσπᾶν ἑαυτοὺς τοῦ σώματος τῆς B ἐκκλησίας, καὶ ἰδιάζειν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ μία προσευχὴ, μία δέησις, εἷς νοῦς, μία ἐλπὶς, ἐν ἀγάπῃ, ἐν τῇ χαρᾷ τῇ ἀμώμῳ, ὅ ἐστιν Ιησοῦς Χριστὸς, οὗ οὐδὲν θυμηδέστερον. πάντες οὖν ὀφείλομεν συντρέχειν ὡς ἐπὶ ἓν θυσιαστήριον, μία ψυχὴ, κἂν ἐν πολλοῖς τοῖς μέρεσιν μία γνώμη ἑνὶ θελήματι, ὡς ἓν σῶμα ὑπάρχοντες. ὥσπερ γὰρ σμῆνος μελισσῶν ἐργάζεται κηρίον, οὕτως σύστημα ἀδελφῶν βασιλείαν Θεοῦ· καὶ ὥσπερ σάλπιγξ διεγείρει προθυμίαν πολεμιστῶν, οὕτως μαθη- C τῶν σπουδὴν, διδασκαλία πρακτικῆς ἀρετῆς. ὁ γὰρ χωρίζων ἑαυτὸν, ἔοικεν ὀρνέῳ ἐκπετασθέντι τῆς ἰδίας νοσσιᾶς, καὶ τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοντι. ὅπερ εὐεπιβούλευτον γίνεται παντὶ ἰξευτῇ καὶ θηρευτῇ. πάντοθεν γὰρ παγίδες, καὶ σκάνδαλα ἀνομίας αὐτῷ καταπεπήγασιν οἱ νοητοὶ ἰξευταὶ καὶ θηρευταὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἁρπάκται κόρακες ἐξορύσσουσιν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. κατὰ πάντα οὖν καλὴ καὶ εὐάρμοστος ἡ συμφωνία τῆς ἀδελφότητος μετὰ ὁμονοίας, μάλιστα ὅπου τελεία ἀγά- D πη ἐρρίζωσεν· καθὼς εὑρίσκομεν Ελισσαῖον, μετὰ Ηλίου. ἀκούσας γὰρ ἅπαξ, καὶ δὶς, κάθου ἐνταῦθα, αὐτὸς μεθ' ὅρκου ἀπεκρίνατο· ζῇ Κύριος, λέγων, καὶ ζῇ ἡ ψυχή σου, εἰ ἐγκαταλείψω σε. ὁμοίως καὶ Ρούθ ἡ Μωαβῖτις, τῇ πενθερᾷ αὐτῆς, τάδε ποιήσαι μοι Κύριος, καὶ τάδε προσθείη, λέγουσα, ὅτι ὁ θάνατος διαστελεῖ ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ. εἰκότως οὖν ὁ Βοὸζ, εὐλόγησεν αὐτὴν, λέγων, ἀποτίσαι Κύριος τὴν ἐργασίαν σου, καὶ γένοιτο ὁ μισθός σου πλήρης παρὰ Κυρίου· καὶ ἀλλογενὴς οὖσα ἡρμόσθη τῷ Βοὸζ, καὶ ἐγέννησεν τὸν πάππον τοῦ Δαβίδ. λέγει δὲ καὶ E αὐτὸς οὕτως ὁ Δαβίδ· ἰδοὺ δὴ τί καλὸν, ἢ τί τερπνὸν ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό; καὶ ὁ παροιμιαστής φησιν, ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ, καὶ ὑψηλή. καὶ ἀγαθοὶ οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα, οἷς ἐστιν ὁ μισθὸς αὐτοῖς, ὅτι ἐὰν πέσωσιν, ὁ εἷς ἐγείρει τὸν μέτοχον αὐτοῦ. καὶ, οὐαὶ τῷ ἑνὶ, ἐὰν πέσῃ, καὶ μὴ ᾖ δεύτερος τοῦ ἐγεῖραι αὐτόν·

Et: Si

καὶ ἐὰν * κραταιωθῇ ὁ εἷς, οἱ δύο στήσονται κατέναντι αὐτοῦ· καὶ τὸ σπαρτίον τὸ ἔντριτον οὐ ταχέως ἀπορραγήσεται. καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων γέγραπται, ὅτι πάντες οἱ πιστεύσαντες, ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά· καὶ μετ' ὀλίγον, τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευόντων ἦν ἡ ψυχὴ, καὶ ἡ καρδία μία, καὶ οὐδεὶς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. μακάριος οὖν ἐστιν ὁ μοναχὸς ὁ πάντας ἀνθρώπους ὡς Θεὸν μετὰ Θεὸν ἡγούμενος· μακάριός ἐστιν μοναχὸς ὁ τὴν ἁπάντων σωτηρίαν καὶ προκοπὴν, ὡς οἰκείαν μετὰ πάσης χαρᾶς ἡδέως ὁρῶν. μοναχός ἐστιν, ὁ ἑαυτὸν μετὰ πάντων ἡγούμενος· διὰ τὸ ἐν ἑκάστῳ ἑαυτὸν ἀπαραλείπτως δοκεῖν καθορᾶν. καὶ ὁ ἀπόστολος δέ φησι· καθάπερ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα, οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν· οὕτως καὶ οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, τὸ δὲ καθ' εἷς, ἀλλήλων μέλη. καὶ ἐπάγει, ἀλλ' ὁ Θεὸς συνεκέρασεν τὸ σῶμα, τῷ ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δοὺς τιμὴν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσματα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων τὰ μέλη μεριμνῶσι. διὰ τοῦτο ὀφείλομεν ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζειν, καὶ εἶναι πάντες ὁμόφρονες, ὁμόψυχοι, εὔσπλαγχνοι, ταπεινόφρονες, πάντα ποιοῦντες ἐν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ οὕτως τὸν Θεὸν πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπασώμεθα, καὶ εὐπρόσδεκτος γένηται ἡ προσευχὴ ἡμῶν. λέγει γὰρ ὁ Κύριος, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ἐξ ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν αἰτήσονται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσιν συνηγμένοι δύο ἢ τρεῖς εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A Et: *Si vnus impegerit, duo consistent aduersus eum. Funiculus triplex non citò rumpetur.* Sed in Actibus Apostolorum scriptum est, quia *quotquot crediderant, erant in vnum, & habebant omnia communia.* Aliquanto post: *Multitudinis eorum qui crediderant, erat cor vnum & anima vna: & nemo quidquam eorum quæ possidebat, dicebat esse suum, sed erant illis omnia communia.* Beatus igitur is monachus, qui quod ad Deum pertinet, cæteros omneis admirationi ducit & honori, idque post Deum. Beatus planè monachus, qui in genere omnium B salutem & promotionem peræquè ac propriam, omni cum gaudio & animi iucunditate peruidet. Monachus est, qui vnum se esse inter cæteros deputat, per hoc quòd credit impræter missè seipsum contueri in vnoquoque fratrum. Apostolus: *Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita & multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.* Inducit: *Sed Deus temperauit corpus, ei cui deerat, abundantiorem tribuens honorem, vt non sit schisma in corpore,* C *sed in idipsum pro inuicem sollicita sint membra.* Ob id debemus mutuò præstare operam in subleuandis aliorum oneribus, & concordibus animis eadem sentire, ac pia erga alios gestare viscera, modestè ac humiliter de nobis sentire, nihil non designantes operis in charitate, quò vel his operibus promereamur nobis ipsis Dei gratiam adsciscere & conciliare fauorem, vt in illius oculis acceptabilis fiat nostra deprecatio. Dicit enim ipse Dominus: *Amen dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de quacunque re quam* D *postulauerint, fiet eis à patre meo qui est in cælis: Vbi enim sunt congregati duo vel tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Ipsi gloria & potestas in sæcula. Amen.

Pro κραταιωθῇ Aldinum exemplar habet ἐπικραταιωθῇ, victus fuerit.

Eccl.4.

Hac mentem reddunt Authoris, non sic verba. corruptus enim locus est.

Act.4.

Rom.12.

Matth.18.

Περὶ λογισμῶν.

Λόγος πα'.

ΦΗΣΙΝ ἡ γραφή· Νόμον εἰς βοήθειαν ἔδωκε· βοήθειαν δηλαδὴ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς γεωργίαν· ὡς γεωργὸς πρὸς τὸ καθαίρειν τὸ φυτὸν τῷ σιδήρῳ· ἀπὸ μὲν σαρκὸς ἀποβάλλειν ὅτε διοχλοῦσιν αἱ φυσικαὶ πρὸς ἡδονὴν ἐπιθυμίαι· ἀπὸ δὲ ψυχῆς ὁμοίως τοὺς ταράττοντας αὐτὴν ἀηδεῖς λογισμούς,

De Cogitationibus.

HOMILIA LXXXI.

E DICIT Scriptura: *Legem in adiutorium dedit.* Adiutorium, ipsi videlicet hominum naturæ: quo homo subnixus, perinde atque agricola ferro assolet plantam perpurgare, ita agricolationem strenuè exerceret virtutis. A carne quidem, vt à te repellas ac profliges, cùm perstrepunt atque obturbant ventosæ illæ fastus ampullæ, & ad obscœnam voluptatem proliciunt irritatrices concupiscentiæ: ab anima verò consimiliter: quæcunque cogitationes per infirmitatem ipsi animæ turbulentam conciunt intemperiem, vt primùm sentis obrepere, prouideto, vt à te quàm citissimè submoueas,

Tentatur homo, vel à carnis infirmitate, vel à dæmonum malignitate.

1.Tim.2.

2.Cor.10.

Turpes cogitationes, orationis tempore in primis sunt reyciendæ.

Consensus sequitur diuturniores cogitationes.

Cogitationes sunt radices peccatorum.

Ps.33.17.

Psal.13.6.9.

Cogitationum tria sunt genera.

*Ambitiosus honos, & opes, & fœda voluptas: * Hæc tria pro trino numine mũdus habet. Bapt. Mant.*

Matth.4.

Cogitationes statim initio sunt profligandæ.

siue ad ea illectent quæ studium carnis perscolendæ resipiunt, siue inclinent te ad isthæc temporaria ac terrena. Et quidem ad eum modum afficimur partim conditione naturæ fragilioris, partim item eò nos promouet & instigat malignorum Spirituum insidiosa suggestio, qui naturam ipsam sua malignitate quasi destagnantibus vndis tantumnon obruunt, vt & doctrice experientia perspicué nouimus. In hoc igitur data lex est, ne velut per oscitantiam agricolæ, planta, alioqui vtilis, nullum adferens fructum, obsolescat squalore. Dicit autem & Apostolus: *Volo viros orare in omni loco, leuantes sanctas manus sine ira & disceptationibus cogitationum.* Iterum: *Consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei.* Hic itaque vnicus Apostolo fuit scopus, nos vt redderet putos obscœnarum & turpium cogitationum, maximè cùm sistimur offerendæ Deo orationi. Inter enim graueolentiam & suauem fragrantiam nulla intercedit consensio, neque quicquam conuenit ori putido ac fœtulento, cum vnguento suauiter spirante. Qui se sinit cogitationum turbellis abstrahi, ab eis vtique excæcatur. Vbi enim imagines cogitationum hærent diutiùs, ibi & consensio gignitur. Sanè primus ille assultus profligandus venit semper & prosternendus, ac disperdendæ cogitationes, de terra, quæ radices sunt peccatorum: è terra (inquam) quæ est cor nostrum, iuxta Dominicum sermonem. Dúmque infantiles adhuc ac tenelli filij Babylonis (improbæ nimirum cogitationes) offerunt se menti, allidendæ sunt solo, conterendæque ad petram quæ est Christus. Tres omnium maximè generales cogitationes incentore diabolo aduersum nos promotæ in vestigio eliminandæ sunt cordis aditu. Harum malignitate nitens nostræ salutis æmulus Dæmon, & bellum nobis indicit, & eas clam instillat ac suggerit. Tres dixerim, ventris ingluuiem, studium congerendæ pecuniæ, & ambitionem gloriæ inanis. Per has & ipsum Dominum nostrum Iesum Christum ac Saluatorem, (cùm integro ætatis flore adoleuisset) aggressus est, omni genere tentationum vt tentaret: vnde & victus reiectus est. Hinc nos suo docuit Dominus exemplo, qua arte illius impuri insidiosæ omnes pedicæ inefficaces reddi debeant, nempe ieiuniis & orationibus. Omni enim conatu leo hic dolosus nobis apparat ac molitur insidias, desidens in spelunca sua. Clam enim concinnat hic malorum incentor pedicas nobis, ac retia obscœnarum cogitationum, & quæ nos à pietate auocent. Atqui, ceu dictum iam est, multiuariæ eiusmodi cogitationes, nulla mora, sed ipso statim aditu profligandæ sunt ac declinandæ studio piæ contradictionis atque orationis. Hæ maximè præuertendæ veniunt, quæ mentem defœdant ac veluti prostituunt, vt ne inquinent sanctitatem loci, neu hominem Dei profanent & contaminent.

A ἢ τὰ σαρκὸς φρονοῦντας, ἢ τὰ πρόσκαιρα καὶ γήινα προσκλίνοντας, καὶ ἐκ φύσεως οὕτως ὁρμώντων, καὶ ἐξ ὑποβολῆς δὲ πονηρῶν πνευμάτων ἐπικλυζόντων τὴν φύσιν, ὡς ἡ πεῖρα οἶδε. καὶ διὰ τοῦτο διδομένου νόμου, ἵνα μὴ ὡς ἀμελοῦντος γεωργοῦ χερσωθῇ τὸ φυτὸν τὸ ἐπιτήδειον μὴ φέρον καρπόν. λέγει δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος, βούλομαι τοὺς ἄνδρας προσεύχεσθαι ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαίροντας ὁσίας χεῖρας χωρὶς ὀργῆς, καὶ διαλογισμῶν. καὶ πάλιν, λογισμοὺς B καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. σκοπὸς οὖν ἐστὶ τῷ ἀποστόλῳ καθαροὺς ἡμᾶς εἶναι ἀπὸ λογισμῶν ἀκαθάρτων, μάλιστα, ὅταν τῷ Θεῷ προσευχὴν παριστάμεθα· οὐ γὰρ συμφωνεῖ δυσωδία εὐωδίᾳ, οὐδὲ δυσοσμία τῷ μύρῳ. ὁ γὰρ λογισμοῖς συναπαγόμενος ἐκτυφλοῦται ὑπ' αὐτῶν. ὅπου γὰρ εἰκόνες λογισμῶν, ἐκεῖ καὶ συγκατάθεσις γίνεται. χρὴ οὖν τὴν πρώτην προσβολὴν ἀεὶ ἀνατρέπειν, καὶ ἐξολοθρεύειν τοὺς ἁμαρτωλοὺς λογισμοὺς ἐκ τῆς C γῆς, ἥτις ἐστὶν ἡ καρδία ἡμῶν κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. καὶ ὡς ἔτι εἰσὶ νήπιοι οἱ Βαβυλώνιοι, τουτέστιν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ, ἐδαφίζειν τούτους καὶ συντρίβειν πρὸς τὴν πέτραν, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός. μάλιστα τοὺς τρεῖς γενικωτάτους καθ' ἡμῶν λογισμοὺς τοῦ διαβόλου· δι' ὧν καὶ πολεμεῖ ὁ φθονερὸς δαίμων, καὶ ὑποβάλλει ἡμῖν· τὸν τῆς γαστριμαργίας φημὶ καὶ φιλαργυρίας, καὶ κενοδοξίας· δι' ὧν καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Σωτῆρα, ἐν τῷ τε- D λέσαι αὐτὸν, πάντα πειρασμὸν ἐπεχείρησε πειράσαι, ὅθεν καὶ ἡττημένος ἀπεκρούσθη. ὑπόδειγμα ἡμῖν ὁ Κύριος εἰς πάντα γενόμενος, τουτέστι τοῦ διὰ νηστειῶν καὶ διὰ προσευχῶν τούτων ἄπρακτον καθιστᾶν. ἐνεδρεύει γὰρ ὁ δόλιος ὡς λέων ἐν τῇ μάνδρᾳ αὐτοῦ κρύπτων ἡμῖν παγίδας, καὶ δίκτυα λογισμῶν ἀκαθάρτων καὶ ἀσεβῶν. χρὴ οὖν τοὺς πολυμόρφους λογισμοὺς, ὡς εἴρηται, συντόμως παραποκλίνειν δι' εὐσεβοῦς ἀντιλογίας καὶ προσευχῆς, καὶ μάλι- E στα τοὺς κοινοῦντας, ἵνα μὴ κοινώσωσι τὸν ἅγιον τόπον, καὶ τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ βεβηλώσωσι.

μετὰ πάσης οὖν φόβου ὀφείλομεν τὰς λειτουργίας ἐκτελεῖν τῷ Θεῷ, μήποτε εὑρεθῶμεν τοῖς μὲν χείλεσι τῷ Θεῷ προσδιαλεγόμενοι, τῇ δὲ καρδίᾳ αἰχμάλωτοι εἰς Βαβυλῶνα ἀκάθαρτα τρώγοντες· καὶ ἀκούσωμεν, ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. ἀγῶνος οὖν χρεία, ἀγαπητοὶ, καὶ νήψεως πολλῆς, ἵνα συμφωνῇ ὁ νοῦς σὺν τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς χείλεσιν ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ, ἵνα μὴ παροργίσωμεν τὸν Κύριον ἀντὶ τοῦ θεραπεῦσαι αὐτὸν, ἐν τῇ προσευχῇ μίσγοντες ἐν τῷ θυμιάματι κνίσσαν κακίας· καὶ εὑρεθῇ ἡ θυσία τῆς προσευχῆς ἡμῶν ἐπίμωμος ὡς ἡ τοῦ Κάϊν. πολὺ γὰρ βδελύττεται ὁ Θεὸς τοὺς ἀκαθάρτους λογισμοὺς, μᾶλλον δὲ τὴν ἐκτυποῦσαν αὐτοὺς καρδίαν· ὡς δηλοῖ καὶ ὁ νόμος. φησὶ γὰρ, οὐκ ἀροτριάσεις ἐν μόσχῳ καὶ ὄνῳ, τουτέστιν, ἐν καθαρῷ καὶ ἀκαθάρτῳ λογισμῷ· οὐ προσοίσεις προσευχὴν· οὐ προσάξεις εἰς θυσίαν πρόβατον ἐπίμωμον, ἢ ὠτότμητον, ἢ κολοβόκερκον, ἢ ψωριῶν. ἀλλ' οὐδὲ καρπὸν ἐξίτηλον προσδέξεται ἐκ τῆς χειρός σου· πόσῳ μᾶλλον εὐχὴν θολώδη καὶ καταφρονητικήν; ἐπίσταται γὰρ τὰ κρυπτὰ ἡμῶν, ὡς μαρτυρεῖ Δαβὶδ, λέγων, Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι. καὶ πολλὴν σπουδὴν ἐποιεῖτο τοῦ ἐλευθερωθῆναι ἀπ' αὐτῶν, λέγων, Εἰς τὰς πρωΐας ἀπέκτεινον πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν. οὐ γὰρ συγκεχώρηται ἀκαθάρτῳ εἰσιέναι εἰς οἶκον Κυρίου, καθώς φησιν ὁ νόμος· οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς· καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐντὸς ἡμῶν ἐστιν. ἁμαρτωλοὶ δὲ τῆς γῆς οἱ χαμαιερπεῖς καὶ ὀφιώδεις λογισμοὶ οἱ ἐν τῇ καρδίᾳ ἐμφωλεύοντες. προσφόρως οὖν εὔχεται λέγων, ἀποκατάστησον τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν, καὶ διασκόρπισον ἔθνη, τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα. καὶ σῶσόν με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμπαγῶ· ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπομονή μου, Κύριε. ὅθεν καὶ ὁ Κύριος πρὸς αὐτὸν ἐν θλίψει, φησὶν, ἐπεκαλέσω με, καὶ ἐῤῥυσάμην σε· ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ καταιγίδος. καὶ ἡμεῖς οὖν, ἀδελφοὶ, ὀφείλομεν ἐν ἐκπετάσει χειρῶν, καὶ τεταμένῃ διανοίᾳ δυσωπῆσαι τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν, καταπέμψαι ἡμῖν βοήθειαν, ὅπως νικήσωμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, ὥσπερ Μωσῆς τὸν Ἀμαλήκ. δεινὸν γὰρ καὶ ὀλέθριον τὸ συμπεπεῖσθαι κρυπτῶς τοῖς ἀκαθάρτοις λογισμοῖς. ἐκ γὰρ τῶν λογισμῶν καὶ εἰς τὴν πρᾶξίν τις κατασύρεται, ἐκ τοῦ μικροῦ ἀλλοτριοῦται τοῦ Θεοῦ,

A Omnem igitur diuini officij cultum debemus persoluere Deo, nequando deprehendamur Deum quidem compellare & alloqui labiis tenus: corde verò media in Babylone desidentes & captiui, arrodere quicquid impurum est: ita *Esai.29.* vt in nos audiamus iure detorqueri, *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Agone igitur nobis opus est (dilectissimi) ac peruigili attentione, vt interim dum emodulamur psalmos, mens vnà cum corde concinat labiis: vt ne per hoc quòd orantes credimur Domini gratiam emereri, & conciliare illius fauorem, ipsum tanto exacerbamus atro-
B ciùs, dum suaue fragranti orationis incenso tetrum inspergimus culinæ nidorem, ac proinde orationis nostræ hostia reproba comperiatur ac magnopere reprehensibilis, vt olim reiectitia illa Caini oblatio. Execratur enim *Genes.4.* impendio Deus, ac deuouet spurcas atque *Deut.22.* obscœnas cogitationes, imò ipsum cor odit tantò infensiùs, quòd eas enititur ac parit: id quòd lex liquidò docet: *Non arabis* (ait) *in* *Leuit.22.* *vitulo & asino*: hoc est, in munda simul & immunda cogitatione non offeres orationem. Neque adduces pro victima ouem
C quæ præferat maculam decolorem, vel quæ aurem habeat defectam, aut caudam detruncatam ostentet & mutilam, aut fœda scabie prurientem, sed neque de manu tua fructum accipiet qui elutus sic at parum sincerus. Quantò magis orationem à se repellet ac repudiabit tot turbulentam intemperiis, & per contemptum oblatam? Nouit Dominus arcana cordium nostrorum, vel teste Dauid: *Nouit Dominus cogitationes hominum,* *Psalm.93.* *quoniam vanæ sunt.* Et quidem ille peruigili studio adnitebatur, quò eluctari posset & extri-
D cari à cogitationum intemperie, dicens: *In* *Psal.100.8.* *matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.* Neque enim vllus immundus sinebatur ingredi domum Domini: iuxta legem: cuius quidem Domini domus sumus nos: sed & Ierusalem intra nos est. Peccatores porrò terræ, cogitationes sunt, reptilium more repentes humi, quæ in arcano cordis ceu latibulis delitescunt. Apposite igitur orat dicens: *Restitue* *Psalm.68.* *animam meam à malignitate eorum:* &, *disperge gentes quæ bella volunt:* Et, *Saluum me fac de luto vt nō infigar, quia tu patientia mea, Domine.* Vnde
E & Dominus, ad eos qui quapiam tribulatione affliсtantur: *Inuocasti me & liberaui te, exaudiui te in abscondito tempestatis.* Manibus igitur expassis & attenta mente (fratres) clementissimus Deus nobis venit exorandus ac repropitiandus, vt è solio suo emittat auxiliare præsidium, quo freti, hostes superemus, quemadmodum Moses *Exod.17.* prostrauit Amalec. Non enim mediocris est periculi, imò exitiale prorsus, arcana quadam persuasione pacisci & assentiri impuris cogitationibus. Ab istis enim cogitationib. pertrahitur quis ad operationē, ac sensim deficit à Deo,

Proinde qui ex compacto assensum præbet istis, damnatur, ac si operetur peccatum. Neque enim *in maleuolam animam intrabit sapientia, sed nec habitabit in corpore subdito peccatis: peruersæ enim cogitationes separant à Deo; sanctus enim Spiritus sapientiæ effugiet fictum, & subtrahet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu*, iuxta sacræ dogma Scripturæ. Sed & Dominus: *Ex corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.* Eiusmodi sunt vitia quæ in thesauro cordis sui, vt reprobus quisque est, recondit. Atqui nos ipsos nullo non tempore prouoluamus in conspectum diuinæ benignitatis, ac proiiciamus, obsecrantes Dominum, corda nostra vt expiet, sic vt digni habeamur qui illi offeramus dona in spiritualem illam transcribenda Ierusalem, & ab ipso audiamus: *Bonus homo de thesauro cordis sui profert bonos fructus Deo.* Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Sap. 1.

Matth. 15.

A ὁ πρόθυμος καὶ ὁ συγκατατιθέμενος αὐτοῖς, ὡς ἐργασάμενος τὴν ἁμαρτίαν, κατακρίνεται. εἰς γὰρ κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία, οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι καταχρέῳ ἁμαρτίας. σκολιοὶ γὰρ λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπὸ Θεοῦ. ἅγιον γὰρ πνεῦμα σοφίας φεύξεται δόλον, καὶ ἀπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων, κατὰ τὴν γραφήν· φησὶ δὲ καὶ ὁ Κύριος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. ταῦτα ἔχει ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐν τῷ θησαυρῷ τῆς καρδίας αὐτοῦ.
B ἡμεῖς δὲ προσρίψωμεν ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, δεόμενοι αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν ὥραν, ἵνα καθαρίσῃ τὰς καρδίας ἡμῶν, ὥστε προσενέγκαι αὐτῷ δῶρα ἐπὶ τὴν νοητὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀκοῦσαι παρ' αὐτοῦ, ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προσφέρει ἀγαθὰ βλαστήματα τῷ Θεῷ. ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

De disciplina siue correptione.

HOMILIA LXXXII.

C

Περὶ παιδείας.

Λόγος πβ'.

DISCIPLINA quominus bona videri debeat, nulla suppetit ratio, maximè si secundùm Deum est. Neque enim eum qui ab ineunte primùm ætate philosophatus sit & eruditus ad disciplinæ & Dominicæ admonitionis tenorem, vsque in senectam & senium hunc Deus dereliquet. Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur disciplinæ & laboris eorum qui pro gloria nominis ipsius non instrenuè sustinent. Quæ secundùm Deum est disciplina, in extremis suis multa cum libertate ac fiducia loquetur. A nobis vtique Deus etiam bona aufert, quemadmodum à sancto Iob diuitias: *Dominus enim dedit, & Dominus abstulit.* Quæcunque ab initio conditi sæculi mala intulit, de manu eius accepimus: *Bona enim & mala Domino*, ait Scriptura. Proinde qui mala hæc inuehit nobis, idem quoque Deus æternam inducet lætitiam. Debemus itaque multa cum gratiarum actione accipere in omnibus disciplinam & correptionem Domini: qui enim pro veritate, quamlibet perplexos labores non fert vltroneus, nolit licèt, multo plectetur disciplina atrociore. Quisquis autem explendæ diuinæ voluntati se spontaneus accommodat, per modicos labores vltroneè toleratos, longè euadet acerbiores. Parœmiastes siquidem ait: *Qui timet Dominum, excipiet disciplinam.* Rursus: *Qui parcit baculo, odit filium: qui autem diligit, diligenter erudit illum.* Iterum: *Erudi filium tuum, sic enim bonæ spei erit: audi fili, & excipe meos sermones, & multiplicabuntur anni vitæ tuæ,*

Iob. 1.

Eccles. 3.

Qui non laborat sponte, inuitus feret dolores.

Pr. 13.

ΚΑΛΗ ΕΣΤΙΝ ἡ παιδεία κατὰ πᾶσαν αἰτίαν, μάλιστα δὲ κατὰ Θεόν. τὸν ἐκ νεαρᾶς γὰρ ἡλικίας ἐκφιλοσοφοῦντα, καὶ παιδευόμενον παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, ἕως γήρους, καὶ πρεσβείου, οὐ μὴ ἐγκαταλείπῃ ὁ Θεός. οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τῆς παιδείας, καὶ τοῦ κόπου τῶν διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὑπομενόντων. ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν παιδεία ἐπ' ἐσχάτων
D παρρησιασθήσεται ἐν πολλῇ ἀδείᾳ. ἔτι γε καὶ τὰ καλὰ ἐξ ἡμῶν πολλάκις ἀφαιρεῖται Κύριος, ὥσπερ τὸν πλοῦτον τοῦ Ἰώβ· Κύριος γὰρ ἔδωκεν, Κύριος ἀφείλετο. πάντως που καὶ τὰ κακὰ ἀφ' ἡμῶν ἐπάγει ὁ αἰώνιος, ἐκ χειρὸς ἡμῶν λήψεται· ἀγαθὰ γὰρ καὶ κακὰ παρὰ Κυρίου, φησίν· καὶ ὁ ἐπαγαγὼν ἡμῖν τὰ κακά, αὐτὸς ἐπάξει ἡμῖν τὴν αἰώνιον εὐφροσύνην. οὐκοῦν ὀφειλέται ἐσμὲν τὰ ἐν πάσῃ παιδείας εὐχαρίστως δέξασθαι. ὁ γὰρ μὴ αἱρούμενος τοὺς ὑπὲρ ἀληθείας πόνους, ἑκουσίως ὑπὸ τῶν ἀκουσίων
E χαλεπωτέρως παιδεύεται. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ κατὰ δύναμιν, διὰ μικρῶν πόνων τοὺς μεγάλους ἐκφεύξεται. φησὶν δὲ καὶ ὁ παροιμιαστής, ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἐκδέξεται παιδείαν. καὶ αὖθις, ὃς φείδεται τῆς ἑαυτοῦ βακτηρίας, μισεῖ τὸν ἑαυτοῦ υἱόν· ὁ δὲ ἀγαπῶν, ἐπιμελῶς παιδεύει. καὶ πάλιν, παίδευε τὸν υἱόν σου· οὕτως γὰρ ἔσται εὔελπις. ἄκουε υἱέ, καὶ δέξαι ἐμοὺς λόγους, καὶ πληθυνθήσονται ἔτη ζωῆς σου.

ἐπιλάθῃ δέ μου τῆς παιδείας, μὴ ἀφεὶς· υἱὸς γὰρ ἀπολιμπανόμενος φυλάξαι παιδείαν πατρός, μελετήσει ῥήσεις κακάς. καὶ πάλιν, ἄφρων μυκτηρίζει παιδείαν πατρός· ὁ δὲ φυλάσσων ἐλέγχους, πανουργότερος. καὶ πάλιν, δὸς εἰς παιδείαν τὴν καρδίαν σου, τὰ δὲ ὦτά σου ἑτοίμασον λόγοις αἰσθήσεως. καὶ πάλιν, μὴ ἀπόσχῃ νήπιον παιδεύειν, ὅτι ἐὰν πατάξῃς αὐτὸν ῥάβδῳ, οὐκ ἀποθανεῖται, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ σώσεις. καὶ αὖθις, παίδευε υἱόν σου, καὶ ἀναπαύσει σε, καὶ δώσει κόσμον τῇ σῇ ψυχῇ. καὶ πάλιν, ἀγαθὸν δὲ ἀκοῦσαι ἐπιτίμησιν σοφοῦ, ὑπὲρ ἄνδρα ἀκούοντα ᾆσμα ἀφρόνων. καὶ ἐπάγει, ἀκούσατε παῖδες παιδείαν πατρός, καὶ προσέχετε γνῶναι ἔννοιαν. δῶρον γὰρ ἀγαθὸν δωροῦμαι ὑμῖν, τὸν ἐμὸν νόμον μὴ ἐγκαταλίπετε. νοήσατε ἄκακοι πανουργίαν· οἱ δὲ ἀπαίδευτοι ἔνθεσθε καρδίαν· λάβετε παιδείαν, καὶ μὴ ἀργύριον, καὶ γνῶσιν ὑπὲρ χρυσίον δεδοκιμασμένον. καὶ διὰ τοῦ προφήτου Σοφονίου φησὶν ὁ Θεός, φοβεῖσθέ με καὶ δέξασθε παιδείαν, καὶ οὐ μὴ ἐξολοθρευθῆτε, τοῦ δουλεύειν Κυρίῳ ὑπὸ ζυγὸν ἕνα. καὶ ὁ Μιχαίας φησί, ποίμαινε λαόν σου ἐν ῥάβδῳ. ὁ δὲ ἀπόστολος ἐπιστέλλων Ἑβραίοις, λέγει, υἱέ, μὴ ὀλιγώρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. τίς γάρ ἐστιν υἱὸς ὃν οὐ παιδεύει ὁ πατήρ; εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἄρα νόθοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ υἱοί. καὶ Κορινθίοις. εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἐπιφέρει, πᾶσα δὲ παιδεία, πρὸς μὲν τὸ παρόν, οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις, ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. καὶ ὁ Δαβίδ, λέγων, Μακάριος ἄνθρωπος ὃν ἂν παιδεύσῃς Κύριε, καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξῃς αὐτόν· καί, παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος, τῷ δὲ θανάτῳ οὐ παρέδωκέ με. καὶ πάλιν, παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με. καὶ ἡ παιδεία σου ἀνώρθωσέ με εἰς τέλος, καὶ ἡ παιδεία σου αὐτή με διδάξει. καὶ ὁ Ἰὼβ δέ, πρότερον, οὐχὶ πειρατήριόν ἐστιν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ὥσπερ μισθίου αὐθημερινοῦ ἡ ζωὴ αὐτοῦ. εἰ γὰρ πειρατήριόν ἐστιν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, πῶς δὲ ἐν τῷ πειρατηρίῳ ὄντα μὴ πειράζεσθαι; τὸ γὰρ παρὰ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον, γρηγορεῖτε, καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ ἐμπέσητε εἰς πειρασμόν, μηνύει τὸ μὴ καταποθῆναι ὑπὸ τοῦ πειρασμοῦ, καὶ ἡττηθῆναι. τὸ γὰρ περιγενέσθαι, καὶ ἀοίδιμον, καὶ εὐκλεές. λέγει δὲ πάλιν ὁ Κύριος, τίς ἐξ ὑμῶν ἔχων δοῦλον ἀροτριῶντα, ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ, ἐρεῖ, εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσε;

A *suscipe correptionem meam, ne dimittas eam; filius enim qui omittit custodire disciplinam patris, excogitabit colloquia praua.* Prou.23. Iterum: *Stultus subsannat disciplinam patris, qui autem custodit correptiones, astutior erit.* Rursus: *Da ad disciplinam cor tuum, aures autem tuas accommoda sermonibus sensus.* Iterum: *Ne omiseris erudire puerum? quia si virga eum percusseris, non morietur, animam autem eius saluabis.* Rursus: *Erudi filium tuum, & refocillabit te & dabit ornamentum animæ tuæ.* Iterum: *Melius* Prou.4. B *est audire correptionem sapientis, quàm audire canticum stultorum.* Inducit: *Audite filij disciplinam patris; & attendite, vt sciatis intelligentiam, donum enim bonum dabo vobis, legem meam ne derelinquatis: Intelligite simplices astutiam, & ineruditi apponite cor, accipite disciplinam & non argentum, & scientiam magis quàm aurum probatum.* Per Sophoniam Prophetam Deus: *Timebitis* Soph.3. *me, & accipietis disciplinam & non peribitis, vt seruiatis Domino sub iugo vno.* Michæas: Mich.7. *Pasce populum tuum in virga.* Paulus He- Hebr.12. C bræis dicit per epistolam: *Fili, noli negligere disciplinam Dei, neque fatigeris dum ab eo argueris: quem enim diligit Dominus, castigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit: quis enim filius, quem non corripit pater? quòd si extra disciplinam estis, ergo adulterini & non filij estis.* Corinthiis item: *Si enim ego contristo vos, & quis est qui lætificat me, nisi is qui contristatur per me?* Infert: *Omnis autem disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij sed mœroris,* D *posteà verò fructum pacatum per eam exercitatis reddet iustitiæ.* Dauid, *Beatus* Psalm.117. *homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum:* &, *Castigans castigauit me Dominus, & morti non reddidit me.* Iterum: *Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me.* Et: *Disciplina tua ipsa me docebit.* Et qui Dauidis ætatem anteuertit Iob: *Numquid non locus tentationis est vita hominis super terram?* Et, quasi mercenarij diei vnius vita eius. Quòd si hominis vita super terram locus E est tentationis, qui fieri possit vt non tentetur qui in loco consistit tentationis? Sanè à Domino & Saluatore dictum est: *Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.* Vtique, hoc veluti indice docet, vt ne sinamus nos absorberi à tentatione ac vinci: Prorsus enim tentationem vincere, res commendatione atque insigni præconio digna est. Dominus iterum: *Quis vestrum* Luc.17. *habens seruum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi, statim vbi transieris, recumbe:*

& non magis dicet ei, para quod cenem, & praecinctus ministra mihi donec manducem & bibam, & post haec tu manducabis & bibes tu? Ioducit: Nunquid gratiam habet seruo illi, quia fecit quae ei imperauerat? oon puto! sic & vos cùm feceritis omnia quae praecepta sunt vobis, dicite, quia inutiles serui sumus. Ipsi gloria in saecula. Amen.

ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον τί δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι, ἕως ἂν φάγω, καὶ πίω· καὶ μετὰ ταῦτα, φάγεσαι, καὶ σὺ, καὶ πίεσαι; καὶ ἐπάγει, μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ ὅτι ἐποίησε τὰ διαταχθέντα; οὐ δοκῶ. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε τὰ διαταχθέντα ὑμῖν πάντα, λέγετε ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοί ἐσμεν· ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

De consolatione, siue consilio.

B

Περὶ συμβουλίας.

Homilia LXXXIII.

IN quocunque negotio non mediocris operae feceris pretium, rémque Deo magnopere acceptam, si consilium expetes. Nemo enim inuenietur qui non indigus sit consiliarij, nisi Deus & solus, penes qoem sapientia est omnis. Nam homo omois indigus est probae consultationis, prae halitu quem ore efflat ac spirat, vt nos diuinae Scripturae erudiunt hunc

Prou.15. io modom: *Omnia fac cum consilio, cum consilio vinum bibe:* nimirum id quod cor laetificat: spirituale videlicet vinum. Qui talis est, nuoquam aberrat à scopo; sed liber anxiae sollicitudiois, suam omnem tranquillè exigit vitam. Consilium enim à quopiam corrogare & expetere, planè argumentom est bominum qui superbiam oderint, & de se modestè sentiant, eorum maximè qui praesenti vrgentur periculo. Nulli arbitror obscurum, quia humilibus Deus dat gratiam; superbis autem resistit. Quemadmodum Tobias dicit filio: *Consilium ab omni sapiente perquire, & ne contempseris consilium vtile.*

Consiliũ quaerere, est argumentum humilitatis.

Tob.4. Qui enim particeps est boni consilij, per viam iogreditur mandatorum Domini, vir autem inconsultus, sibiipsi hostis est. Exem-

3.Reg.12. plo est Roboam Salomonis filius: qui derelicto seoiorum probo consilio, dum puerorum qui secum iodulgentiùs fuerant educati, adhaerescit consilio, Israëlitici regni sceptra decem perdidit. Rectè igitur sic incoosultos depraedicat miseros Esaias, dicens: *Vae qui initis consilium, non per Dominum, in occulta facientes, & erunt in tenebris opera eorum.* Consilium enim malignorum, iniqua consultat, pij autem, prudeotia inière consilia. Alius item Sapiens

Sceptra, intellige Tribus decem.

Eccles.37. dicebat: *A malo consiliario custodi animam tuam: etenim ille sibiipsi consulit, & stabit ex opposito vt videat quid eueniturum sit.* Rursus: *Ne consilieris cum eo qui te toruè intuetur, & à zelantibus te, absconde consilium.* Non igitur abs re, sed cõgruè (ceu praedictum est) in omnibus expectandum nobis est coosortium spiritualis consilij à senioribus quos vsus rerum prolixior prudentes redd[illegible], carnalium verò & ineruditorum co[illegible] tationes vitandae prorsus, vt ne pro fulcimento sapionis è robore palmae decerpti,

Λόγος πγ΄.

ΤΟ συμβουλεύεσθαι ἐν παντὶ πράγματι, καλὸν καὶ εὐάρεστόν ἐστιν. οὐδεὶς γὰρ ὁ μὴ χρῄζων συμβούλου, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεὸς, ὁ τὴν σοφίαν κτήσας. πᾶς δὲ ἄνθρωπος χρείαν ἔχει συμβουλίας ἀγαθῆς μᾶλλον ἢ τὸν ἀέρα ἀναπνεῖν. καθὼς καὶ παρὰ τῆς θείας γραφῆς παιδευόμεθα. φησὶν γὰρ, μετὰ βουλῆς πάντα ποίει, μετὰ βουλῆς οἰνοπότει· τὸν πνευματικὸν δηλαδὴ οἶνον, τὸν εὐφραίνοντα καρδίαν. ὁ τοιοῦτος οὐδέποτε ἀστοχεῖ, ἀλλ' ἀμερίμνως παράγει πάντα τὸν βίον αὐτοῦ. μισοτυφίας γὰρ καὶ ταπεινώσεως τεκμήριον, τὸ δεῖσθαι συμβουλίας, μάλιστα τῶν ἐν πείρᾳ γεγονότων. πρόδηλον δέ ἐστι ταπεινοῖς δίδωσιν ὁ Θεὸς χάριν, ὑπερηφάνοις δὲ ἀντιτάσσεται. καθὼς φησιν καὶ ὁ Tobίας τῷ υἱῷ αὐτοῦ· συμβουλίαν παρὰ παντὸς φρονίμου ζήτησον, καὶ μὴ καταφρονήσῃς ἐπὶ πάσης συμβουλίας χρησίμης. ὁ γὰρ μετέχων συμβουλίας ἀγαθῆς, ἐν τῇ ὁδῷ τῶν ἐντολῶν τοῦ

D Κυρίου βαδίζει· ἀνὴρ δὲ ἀσύμβουλος, ἑαυτοῦ πολέμιος· ὡς Ῥοβοάμ, ὁ τοῦ Σολομῶντος. ἐγκαταλείψας γὰρ τὴν ἀγαθὴν βουλὴν τῶν πρεσβυτέρων, καὶ κατασχὼν τὴν τῶν παιδαρίων βουλὴν, ἀνεκτραφέντων μετ' αὐτοῦ, ηὑρέθη ἀπόλλων τὴν βασιλείαν τῶν δέκα σκήπτρων τοῦ Ἰσραήλ. καλῶς οὖν ταλανίζει τοὺς τοιούτους ὁ Ἠσαΐας. οὐαὶ γὰρ, φησιν, οἱ βουλευόμενοι, οὐ διὰ Κυρίου, οἱ ἐν κρυφῇ ποιοῦντες· καὶ ἔσται ἐν σκότει τὰ ἔργα αὐτῶν. ἡ γὰρ βουλὴ τῶν πονηρῶν ἄνομα βουλεύεται· οἱ δὲ εὐσεβεῖς, συνετὰ

E ἐβουλεύσαντο· καὶ ἄλλος σοφὸς ἔλεγεν· ἀπὸ κακοῦ συμβούλου φύλαξον τὴν ψυχήν σου· καὶ γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ βουλεύεται, καὶ στήσεται ἐξ ἐναντίας, ἰδεῖν τὸ συμβησόμενον. καὶ αὖθις, μὴ βουλεύου μετὰ ὑποβλεπόντων σε, καὶ ἀπὸ τῶν ζηλούντων σε, κρύψον βουλήν. εἰκότως οὖν καὶ ἀρεστῶς, καθὼς προείρηται, ὀφείλομεν ἐν πᾶσι τῆς πνευματικῆς συμβουλίας τῶν ἐμπείρων γερόντων μετέχειν. φεύγειν δὲ τὰς τῶν σαρκικῶν καὶ ἀπαιδεύτων συμβουλίας· ἵνα μὴ ἀπὸ σπειρημοῦ φοινικίνης βακτηρίας.

καλαμίνην ῥάβδον κατέχωμεν· ἥτις τὴν χεῖρα τοῦ A ἀνθρώπου τρήσει, καὶ τὸν ἰὸν τῆς φύσεως ἐκβάλλει, ἢ ἀντὶ προβάτου λύκῳ περιπέσωμεν. ὁ γὰρ συμπορευόμενος σοφοῖς, σοφὸς ἔσται· ὁ δὲ συμπορευόμενος ἄφροσιν, γνωσθήσεται· αἴσθησις γὰρ παρὰ φρενίμοις, εὐχερής. ὁ δὲ Σολομών, ὃς πλανᾷ φησιν, εὐθεῖς ἐν ὁδῷ κακῇ, εἰς διαφθορὰν αὐτὸς ἐμπεσεῖται· καὶ πάλιν, υἱέ, μὴ καταλάβῃ σε βουλὴ κακή, ἡ ἀπολείπουσα διδασκαλίας νεότητος. οἷς γὰρ μὴ ὑπάρχει κυβέρνησις, πίπτουσιν ὡς φύλλα· σωτηρία δὲ ὑπάρχει ἐν πολλῇ βουλῇ. ὥσπερ γὰρ πόλις ἀτείχιστος, οὕτως ἀνὴρ μὴ μετὰ βουλῆς πράσσων τι. B ὁ τῷ Θεῷ συνομιλῶν Μωσῆς, οὐκ ἀπηξίωσεν τῆς συμβουλίας τοῦ Ἰωθόρ, ἀλλὰ καὶ ὅσα εἶπεν αὐτῷ, διδαχθείς, πάντα ἐποίησεν, καὶ οὐκ ἐπῆρεν αὐτὸν ἡ τοσαύτη δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ τὸν Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα Παῦλος ὁ ἀπόστολος φησὶ πρὸς Γαλάτας· ἀνέβην εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω, κατ᾽ ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν, μήπως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον· ὁ λέγων μὴ διδαχθῆναι παρὰ ἀνθρώπων, ἀλλὰ δι᾽ ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἀπηξίωσεν συμβουλεύσας τοῖς συμμαθηταῖς αὐτοῦ. C οὐδὲ γὰρ ἑαυτῷ ἐπίστευσεν, φοβούμενος μὴ εἰς κενὸν τρέχῃ, ἢ ἔδραμεν. ἡμεῖς δὲ οἱ μὴ γινώσκοντες, ποία δεξιὰ ἢ ἀριστερά, πολλῷ μᾶλλον ὀφείλομεν πάντα μετὰ γνώμης τῶν πνευματικῶν ἡμῶν πατέρων πράττειν, φοβούμενοι τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἀποστόλου· καὶ πάσῃ σπουδῇ τῇ συμβουλίᾳ χρησάμενοι· ἐν μηδενὶ θαρροῦντες ἑαυτοῖς, ἢ πιστεύοντες τοῖς λογισμοῖς ἡμῶν, ἀλλὰ στοιχοῦντες τῇ συμβουλῇ καὶ τῇ κρίσει τῶν πρὸ ἡμῶν πατέρων, μήποτε ἐμπαιχθῶμεν D ὑπὸ τῶν πονηρῶν δαιμόνων. ὡς γὰρ θέλουσιν, μετασχηματίζουσιν τὰ πράγματα, μάλιστα τοῖς τὰς τέχνας αὐτῶν μὴ ἐπισταμένοις, ἢ πεποιθόσιν ἐπὶ τῷ τόξῳ, καὶ τῷ βραχίονι αὐτῶν. διὰ γὰρ τῆς ταπεινώσεως ἐπελεύσεται ἐφ᾽ ἡμᾶς ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος· καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐδίδαξεν ἡμᾶς λέγων, ὅταν προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγάς, καὶ τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα E διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A arundineam retineamus virgam, quæ manum hominis fodicet ac perforet, suæque inspergat venenum naturæ; aut pro oue, in lupum reuoluamur & incidamus: qui enim graditur cum sapientibus, sapiens erit; stultis ac dementibus sensus est procliuior. Salomon verò: *Qui seducit rectos in via mala, in corruptionem ipse deuoluetur.* (Prou. 13.) Iterum: *Fili, ne te apprehendat consilium malum, quod relinquit doctrinam iuuentutis: quibus enim non suppetit gubernatio, foliorum instar decidunt, salus autem adest, vbi multa consilia: sicut enim ciuitas nullis cincta mœnibus, ita qui quidpiam agit consilio.* (Prou. 11.) Moyses qui tam familiariter cum Deo loquebatur, neutiquam re- (Exod. 17.) B pudiauit consilium Iothor, sed quæcunque ipsius relatu didicit, expleuit opere, eadem comprobans: neque hinc in superbiam extulit se, tanta alioqui apud Deum & homines perfruitus gloria. Sed & Paulus Apostolus, Christum in se loquentem qui habebat, ait (Gal. 2.) Galatis: *Ascendi in Ierusalem, & contuli cum eis Euangelium quod prædico, seorsum autem his qui videbantur esse, ne fortè in vanum currerem aut cucurrissem.* Et is qui dicit se non ab hominibus didicisse, sed per reuelationem Iesu Christi, nihil grauatim tulit eum condiscipulis conferre, consilij ineundi gratia. Neque enim pri- C uato iudicio tantùm sibi vni tribuit fiduciæ, veritus ne in vanum curreret aut cucurrisset. Nos autem, quos latet quæ sit aut dextera aut sinistra, quanto æquius est nihil moliri operis absque spiritualium patrum arbitratu & consilio, exemplo tanti istius Apostoli? sed omni studio illorum consilio vsi, non item in re quauis nitentes nostra qualicunque prudentia, aut propriis cogitationibus fidem accommodantes; magis autem ad eorum qui nostram hanc anteuerterunt ętatem, consilium decretúmve, ceu ad scopum rectà collineemus, ne fortè D contingat insidiosa malignitate Dæmonum nobis illudi. Pro sua enim veteratoria voluntate res quaslibet in aliam subinde permutant formam, in eorum maximè prospectu qui commentitias artes illorum non admodum scitè callent, aut qui plùs æquo nituntur fiducia sui arcus siue brachij. In nos enim per humilitatem, sidit ac delabitur sancti Spiritus gratia: quemadmodum nos edocuit Dominus: *Quum adduxerint vos ad synagogas & principatus & potestates, nolite cogitare quomodo aut quid respondeatis: Spiritus enim Sanctus docebit vos in illa hora quid vos oporteat dicere.* (Matth 10.) E Ipsi gloria in sæcula, Amen.

A

De insomnijs.

Homilia LXXXIV.

IAm quando nonnulli sunt qui per hoc quod fidem habuerunt insomniis, a rectitudine viæ abducti in pudendos errores deflexerunt; huiusce rei gratia submonemus vos (dilectissimi) nequando istiusmodi aëriuagis & multiformibus insomniis commodetis fidem. Sunt enim hæc aliud nihil quàm mentis implanatæ ac deerrantis simulachra, imaginationes, & frustratoriæ ludificationes reproborum dæmonum, nobis vt imponant & implanent; sic miserè seductos vt inescent istis delinimentis atque oblectent, vt deinceps nullo negotio hominem pertrahant ad captanda lenocinia illecebrosæ voluptatis, iuxta verbum Iudæ Apostoli Iacobi fratris, de eiusmodi quibusdam, dicentis: *Similiter & hi insomnia sua sectantes, carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem verò blasphemant:* Ecclesiastes item præcipit, dicens: *Insomnium in multitudine tentationis, & vox stulti in multitudine sermonum.* Inducit: *Ne des os tuum vt exerrare facias carnem tuam, vt ne irascatur Deus super voce tua, & corrumpat labores manuum tuarum, quia in multitudine somniorum & vanitatum & sermonum multorum.* Iesus item Sirach filius: *Insomnia extollunt imprudentes.* Infert: *Quemadmodum qui pugno captat vmbras & persequitur ventos, sic qui intendit insomnijs, à mendace enim quid egredietur veritatis?* Iterum: *Diuinationes & auguria & insomnia vana sunt, multos enim errare fecerunt insomnia, & exciderunt spem ponentes in eis.* Si cuipiam igitur vestrum qui in hoc spirituali desudat agone, se visendam obtulerit aut lux aut alia quævis figura imaginem repræsentans ignis, nullo pacto eiusmodi spectrum sinat animo illabi: aliud enim id nihil est quàm luculenta fraus, subdola arte inimici concinnata. Hoc perspicuè docet nos Apostolus, dum astruit impurum illum solere se transfigurare *in Angelum lucis.* Profuerit, priusquam carpendo sopori in cubili dedas te, ad animæ salutare antidotum ad amoliendam & propulsandam ab ea dæmonum imposturam, vt ores orationem hanc:

Eccles 5.

Eccles.34.

Spectris nō attendendum.

Nisi adsit discretio spirituum.

2.Cor.11.

Oratio contra visiones nocturnas.

Omnipotens Verbum Patris, tuapte natura perfectus Deus Iesu Christe; per viscera tua, Iesu bone, quæ ad misericordiam propensissima sunt; qui nunquam à famulis tuis te disiungis, sed in ipsis conquiescis: quæso, Pastor bone ouium tuarum Iesu, ne me tradas insidiosæ malignitati serpentis, neu sinas me intercipi concupiscentia Satanæ: semen enim corruptelæ in ipso prognatum est. Tu igitur Domine mi, rex sanctissime, Deus adorande Iesu Christe, custodi me dormientem, immortali tuo consilio: tuóque sancto Spiritu, quo tuos illos sanctificasti discipulos. Exime me serpentis veteratorij insidiis.

Secus habet editio nostra, & LXX. Visiones speciei sunt Aug. 5. Gregorio in cap. 7. tom. 6. Quibus & quatenus fides habenda sit lege Præfationē.

Περὶ ἐνυπνίων.

Λόγος πδʹ.

Ἐπειδή τινες ἐμπιστεύσαντες ἐνυπνίοις, ἐξετράπησαν τῆς ἀληθείας ὁδοῦ, τούτου χάριν ὑπομιμνήσκομεν ὑμᾶς, ἀγαπητοί, ὡς οὐ χρὴ ῥᾳδίως ἐμπιστεύσαι τοῖς ἀεροπόλοις καὶ πολυειδέσιν ἐνυπνίοις. ταῦτα γὰρ οὐδὲν ἕτερόν εἰσιν ἢ διανοίας πλανωμένης ἰνδάλματα, καὶ φαντασίαι, καὶ χλεύη τῶν πονηρῶν δαιμόνων, πρὸς τὸ ἀπατᾶν ἡμᾶς, καὶ ἐξακολουθεῖν B αὐτῶν τοῖς δελεάσμασι, λοιπὸν δὲ ἵνα καὶ πρὸς ἡδονὴν κατασύρωσι τὸν ἄνθρωπον, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος Ἰούδας ὁ Ἰακώβου περί τινων τοιούτων. φησὶ γάρ, ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι σάρκα μὲν μιαίνουσι, κυριότητας δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσι. ὁ δὲ ἐκκλησιαστὴς, παραγγέλλει γὰρ λέγων, ἐνύπνιον ἐν πλήθει πειρασμοῦ, καὶ φωνὴ ἄφρονος ἐν πλήθει λόγων. καὶ ἐπάγει, μὴ δῷς τὸ στόμα σου ἐξαμαρτῆσαι τὴν σάρκα σου· ἵνα μὴ ὀργισθῇ ὁ Θεὸς ἐπὶ φωνῇ σου, καὶ διαφθείρῃ τὰ ποιήματα τῶν χειρῶν σου, ὅτι ἐν πλήθει ἐνυπνίων καὶ ματαιοτήτων καὶ λόγων πολλῶν. καὶ ὁ τοῦ Σιρὰχ C φησὶν ὅτι ἐνύπνια ἀναπτεροῦσιν ἄφρονας· καὶ ἐπιφέρει, ὥσπερ ὁ δρασσόμενος σκιᾶς, καὶ ὁ διώκων ἀνέμους, οὕτως ὁ ἐπέχων ἐνυπνίοις, ἀπὸ γὰρ ψευδοῦς τί ἀληθεύει; καὶ πάλιν, μαντεῖαι, καὶ οἰωνισμοί, καὶ ἐνύπνια μάταιά ἐστι· πολλοὺς γὰρ ἐπλάνησαν τὰ ἐνύπνια, καὶ ἐξέπεσον ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτοῖς. ἐὰν οὖν ὀφθῇ τινι τῶν ἀγωνιζομένων, ἢ φῶς, ἢ σχῆμά τι πυροειδές, μηδαμῶς καταδεξάσθω τὸ τοιοῦτον ὅραμα. ἀπάτη γάρ ἐστι σαφὴς ἐκ τῆς κακοτεχνίας τοῦ ἐχθροῦ. τοῦτο δὲ σαφῶς καὶ ὁ ἀπόστολος διδάσκει ἡμᾶς, εἰς ἄγγελον φωτὸς αὐτὸν λέγων μετασχηματίζεσθαι. καλὸν οὖν ἐστι D πρὸ τοῦ ὕπνου ἐπὶ κοίτης εἰς φυλακτήριον ψυχῆς, καὶ φυγαδευτήριον τῆς πλάνης εὔχεσθαι τὴν εὐχὴν ταύτην.

Παντοκράτωρ λόγε τοῦ Πατρός, ὁ αὐτοτελὴς Θεὸς Ἰησοῦ Χριστέ, τὰ ταχέα σου σπλάγχνα, Ἰησοῦ, ὁ μηδέποτε χωριζόμενος τῶν σῶν οἰκετῶν, ἀλλ' ἀεὶ ἐν αὐτοῖς ἀναπαυόμενος, Ἰησοῦ, ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τῶν σῶν προβάτων, μὴ παραδῷς με τῇ ἐπιβουλῇ τοῦ ὄ- E φεως, μηδὲ τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ Σατανᾶ καταλίπῃς με, ὅτι σπέρμα φθορᾶς πέφυκεν ἐν αὐτῷ. σὺ οὖν Κύριε βασιλεῦ πανάγιε, ὁ Θεὸς ὁ προσκυνητὸς Ἰησοῦ Χριστέ, καθεύδοντά με φύλαξον τῇ ἀθανάτῳ σου βουλῇ καὶ τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ, ᾧ ἡγίασας τοὺς σοὺς μαθητάς, ῥυόμενός με ἐκ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ ὄφεως,

δὸς δέ μοι τῷ ἀναξίῳ τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου ἐπὶ τῆς κοίτης μου, καὶ φώτισόν μου τὸν νοῦν τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως τοῦ εὐαγγελίου σου. τὴν ψυχήν μου ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ σταυροῦ σου· τὴν καρδίαν μου ἐν τῇ καθαρότητι τῶν λόγων σου· τὸ σῶμά μου ἐν τῷ σῷ πάθει, τῇ σῇ ἀπαθείᾳ· τοὺς λογισμούς μου ἐν τῇ σῇ εἰρήνῃ διαφύλαξον· καὶ ἔγειρέ με ἐν καιρῷ εὐθέτῳ πρὸς σὴν δοξολογίαν· ὅτι προσκυνητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Εἰσὶ δὲ ἐνύπνια καὶ ἄλλα, οἷά τι ὡς λέγει ὁ Ἰώβ, ἐν γὰρ τῷ ἅπαξ λαλήσει Κύριος· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐνυπνίῳ, ὡς ὅταν ἐμπίπτῃ φόβος ἐν νυκτί. ἡμεῖς δὲ, ἀγαπητοί, οὐκ ὀφείλομεν πιστεύειν, ἢ συγκατατίθεσθαι τοῖς ἐνυπνίοις· εἰ καὶ ὡς εἰκὸς ἐκ θείας τινὸς ἀποκαλύψεως καταπεμφθῇ ἡμῖν ὅραμα, μὴ προσέχωμεν τούτῳ, ἵνα μὴ ἀντὶ φωτὸς καπνὸν ὑποδεξώμεθα· οὐδὲν γὰρ ἐν τούτῳ παροργίζομεν τὸν Κύριον, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἀποδέξεται ἡμᾶς μετὰ φόβου φυλάττοντας τὸν ἐμπιστευθέντα ἡμῖν παρ' αὐτοῦ θησαυρόν. καὶ εὕρομεν πολλὰ διηγήματα ἐλθόντα εἰς ἡμᾶς παλαιὰ καὶ νέα ἐφ' ἡμῶν γενόμενα περὶ τῶν χλευασθέντων ἀπὸ ἐνυπνίων, καὶ ἐλεεινῶς ἐκπεσόντων, ἐνθέσθαι τῇ παρούσῃ γραφῇ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἐντυγχανόντων· ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκπέσωμεν τοῦ προκειμένου ἡμῖν σκοποῦ, ἓν καὶ μόνον κεφάλαιον παραθεὶς, καταπαύσω τὸν λόγον· ἐγένετό τις περιβόητος μοναχὸς ἐν τῷ ὄρει τῷ Σινᾷ ὃς τοσαύτην ἐγκράτειαν ἐπιδειξάμενος, καὶ ἐν κελλίῳ ἐπικεκλεισμένος ἐπὶ ἔτη πολλά, ὕστερον διαβολικαῖς ἀποκαλύψεσι καὶ ἐνυπνίοις ἐμπαιχθεὶς, πρὸς Ἰουδαϊσμὸν κατέπεσε, καὶ περιτομὴν σαρκός. πολλάκις γὰρ δείξας αὐτῷ ὁ διάβολος ἀληθινὰ ἐνύπνια, καὶ δι' αὐτῶν δελεάσας τὸν ἐσκοτισμένον αὐτοῦ νοῦν, δείκνυσιν αὐτῷ ὕστερον τὸν δῆμον τῶν μαρτύρων, καὶ ἀποστόλων, καὶ ὅλων τῶν Χριστιανῶν, σκοτεινόν τε καὶ πάσης αἰσχύνης πεπληρωμένον. ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ Μωσέα, καὶ τοὺς προφήτας, καὶ τὸν θεοστυγῆ δῆμον τῶν Ἰουδαίων λαμπρῷ φωτὶ περιαυγαζόμενον, καὶ ἐν χαρᾷ καὶ ἱλαρότητι διάγοντα. ταῦτα ἑωρακὼς ὁ ἄθλιος παραχρῆμα ἀναστὰς, καὶ καταλείψας τὸ ἅγιον ὄρος, ἔρχεται εἰς Παλαιστίνην, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Νόαρα καὶ Λιβυάδα, τὰ ὁρμητήρια τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀφηγησάμενος αὐτοῖς τὰς φανείσας αὐτῷ διαβολικὰς φαντασίας, περιετμήθη καὶ ἰουδάϊσε, καὶ γυναῖκα ἔλαβε, καὶ προφανῶς ὑπὲρ Ἰουδαίων κατὰ Χριστιανῶν ἐδογμάτιζε. τοῦτον κἀγὼ ἐθεασάμην, καὶ πολλοὶ τῶν μοναχῶν· οὐδὲ γὰρ οὐκ ἔχει τρία ἔτη κακῷ θανάτῳ τὴν ψυχὴν ἀπορρήξας.

A *Mihi quamlibet indigno impartire gaudium tui salutaris in cubili meo, mentémque meam illustra luce cognitionis Euangelij tui. Animam meam in dilectione sanctæ tuæ crucis: cor meum in sinceritate verborum tuorum; corpus meum in passione tua; idque per gratiam tuæ impassibilitatis, cogitationes meas in pace tua custodi: opportuno tempore expergefacito me ad glorificandum nomen tuum. Adorandus enim tu & glorificandus cum Patre & sancto Spiritu in sæcu-* B *la. Amen.*

Sunt proinde & alia insomnia, quale illud de quo Iob: *Etenim semel loquetur Dominus, in secundo autem insomnium, sicut càm inciderit timor in nocte.* Nos proinde (dilectissimi) non facilè cōmodare fidem debemus, aut assentiri insomniis, tametsi in speciem videri possint ad nos cœlitus demissa esse (nisi adsit discretio spirituum, certa nec fallax interpres rei visæ) ne pro luce fumum inanem captemus. Num (quæso) per hoc exacerbamus aduersum nos Dominum? Adeò nihil illum hac vna re exasperamus, vt illi C etiam futuri simus gratiores, quippe qui cum timore & circumspectione nec mediocri asseruamus thesaurum ab ipso nobis concreditū. Et quidem nō pauca eius generis exēpla possimus enarrare quæ ad nos vsque peruenerunt, cùm vetera, tum nova, vt quę ætate etiam hac nostra contigerunt, de his qui per insomnia ludificationes Dæmonum perpessi sunt, & miserè conciderunt per fidem habitā insomniis. Sanè hæc præsenti scripto venirent inserēda ad cautelam legentium: At ne proposito nobis semel scopo excidamus, vnum hoc & solum vbi adiecero ceu corollarium, finem imponam præsenti Ho- D miliæ. Fuit in monte Sina monachus quidam, qui celebre adeò edidit suæ continentiæ specimen, vt in cellula multos vixerit annos inclusus. Postremò multiuariis reuelationibus diaboli & insomniis illusus, ad Iudaïsmum delapsus est, & carnis circuncisionem. Quum igitur diabolus huic identidem vera quædam insomnia demonstrasset, & veluti obiecta illecebra inescasset illius obscuratam mentem, nouissimè oculis istius obiicit copiosam turbam Apostolorum, Martyrum, aliorúmque omnis E generis Christianorum, densissimis tenebris & omni dedecore oppletam: Parte opposita, Mosen, prophetas, populum quoque Iudæorum (Deo alioqui inuisum) offert splendida admodum luce conspicuos, inque gaudio & hilaritate viram traducentes. Hæc cùm spectasset miser, in vestigio surrexit, derelictóque sancto illo monte, in Palæstinam vsque peruenit. Rectà contendit in Noara & Libyadem, asyla Iudæorum. Cū istis denarrasset quæ sibi visæ fuissent, diabolicas apparitiones, circumcisus est, ac professus Iudaïsmum, accepit vxorē, inque omniū prospectu aduersus Christianos edidit dogmata, propugnator fact' Iudaïcæ superstitionis. Hūc ego vidi ac plerique monachorū. Neq; enim quatuor anni sunt à morte illius, qua miserè perruptus est.

Monachus Sinaites, illusione Dæmonis in Iudaïsmum prolapsus.

Catharri enim profluuium aliquandiu passus, & vermium arrosione contabescens expirauit. Hunc cùm vidissemus, ego & alij aliquot monachi, correpti timore, ingenti cum luctu lamentati sumus. Erat id sanè quàm miserabile spectaculum. Vir hic totus incanuerat in monastica exercitatione, consenueratque laboribus attritus, & is tandem cum mulieribus iocatur, immundarum carnium (nempe Iudaïcarum) gustu se defœdat & inquinat, verba loquitur obscœna & impura, blasphemat Christum, Spiritum sanctum non tolerandis afficit contumeliis. Et hunc talem illi exleges Iudæi secundum vocabant Abraham. Merito igitur Dominus dicebat: *Vigilate quia nescitis qua hora fur veniet.* Inducit: *Hoc autem scitote, quia si sciret Pater familias qua hora fur veniret, vigilaret vtique & non sineret perfodi domum suam.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Matth. 24. Luc. 12.

A κατάῤῥευσας γὰρ ἀπὸ χρόνων, καὶ ὑπὸ σκωλήκων βρωτὸς ἐξέψυξε. τοῦτον ἰδόντες ἐγὼ, καί τινες ἀδελφοὶ μοναχοὶ, πολλὰ ἐθρηνήσαμεν. ἦν γὰρ ἐλεεινὸν θέαμα, ἀνὴρ ὅλος πεπολιωμένος, ἐν ἀσκήσει καὶ πόνοις καταγηράσας, γυναιξὶ προσπαίζων, κρεῶν μεμολυσμένων τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀπογευόμενος, ἄσεμνα ῥήματα λαλῶν, τὸν Χριστὸν βλασφημῶν, καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐνυβρίζων, ὅν τινα οἱ ἄνομοι Ἰουδαῖοι δεύτερον Ἀβραὰμ ἐκάλουν. εἰκότως οὖν ἔλεγεν ὁ Κύριος, γρηγορεῖτε, ὅτι οὐκ οἴδατε B ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται. καὶ ἐπάγει, τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ εἴασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. αὐτῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα εἰς αἰῶνας.

De pusillanimitate, & duplicitate.

Homilia LXXX.V

Περὶ ὀλιγοψυχίας καὶ διψυχίας.

Λόγος πέ.

Spiritum ad irascēdum facilem quis poterit sustinere? Prou. 18.

C NE (fratres) locum demus spiritui pusillanimitatis, nequando nostri dominetur; vt ne ipsi damnemur, dicente Scriptura: *Virum pusillanimem quis sustineat?* quin potiùs omnem nostram sollicitudinem proiiciamus in Dominum: Ipsi enim cura futura est nostri. A nobis itaque auferamus duplicitatem simul & pusillanimitatem. Nulla prorsus ex parte duplices inueniamur, dum quidvis à Deo deposcimus, in nobis ipsis insusurrantes, qui possim à Domino & petere & accipere, qui tanta in illum admisi? Magis autem toto corde conuertere ad Dominum, & pete ab eo nihil dubius aut euarians, & ita facilè intelliges quàm copiosa sint ipsius viscera misericordiæ: neque enim vllo pacto, in discrimine quo vis positum te deseret, sed plena fide satisfaciet petitioni animæ tuæ. Neque enim Deus vt homines, qui acceptæ semel iniuriæ tam solent meminisse pertinaciter. Ipse enim nullius memor iniuriæ est, magis in creaturam omnem indulgentissimè expandit suæ viscera benignitatis. Tu igitur cor tuum perpurga tantùm ab omni vacillatione & hæsitatione, ac pete ab eo, erisque tuæ petitionis compos: nam varius & anceps si deprehendêre, nihil accipies. Qui enim erga Deum animo fluctuant, ac veluti diuiduntur, isti animo duplices cùm sint, ne tantillum quidem è suis postulationibus assequuntur. Ac perfecti qui sunt fidei integritate, quum spe nitantur erga Dominum incolumi, quicquid postulant, accipiunt, quandoquidē nihil hærēdo nouerit petere. Quòd si seriùs quàm velles continget te accipere, ne ob id vacilles animo anxius, quia nō in vestigio tuę animę postulationē cōsequutus es. Omnino enim ob aliquā tētationē, aut certè quia intercidit delicti quidpiā (quod alioqui ipse ignoras) seriꝰ accipis

Non hæsitandum in oratione. Iac. 1.

Cur seriùs accipimus quæ petimus à Deo. Iac. 4.

ΜΗ δῶμεν χώραν, ἀδελφοὶ, τῷ πνεύματι τῆς ὀλιγοψυχίας, κατακυριεῦσαι ἡμῶν, ἵνα μὴ καταγνωσθῶμεν ὑπὸ τῆς λεγούσης γραφῆς, ἄνδρα ὀλιγόψυχον τίς ὑποίσει; ἀλλὰ πᾶσαν τὴν μέριμναν ἡμῶν ἐπιῤῥίψωμεν ἐπὶ Κύριον ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ἡμῶν. ἄρωμεν οὖν ἀφ' ἡμῶν τὴν διψυχίαν, καὶ ὀλιγοψυχίαν, καὶ μηδ' ὅλως διψυχήσωμεν, αἰτήσασθαί τι παρὰ τοῦ Θεοῦ, λέγοντες ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι πῶς δύναμαι αἰτήσασθαι παρὰ Κυρίου, καὶ λαβεῖν, ἡμαρτηκὼς τοσαῦτα εἰς αὐτόν; ἀλλ' ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου ἐπίστρεψον ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ αἴτει παρ' αὐτοῦ ἀδιστάκτως, D καὶ γνώσῃ τὴν πολλὴν αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν, ὅτι οὐ μή σε ἐγκαταλίπῃ, ἀλλὰ τὸ αἴτημα τῆς ψυχῆς σου πληροφορήσει. οὐκ ἔστιν γὰρ ὁ Θεὸς ὡς οἱ ἄνθρωποι, μνησικακοῦντος, ἀλλ' αὐτὸς ἀμνησίκακός ἐστιν, καὶ σπλαγχνίζεται ἐπὶ τὴν ποίησιν αὐτοῦ. σὺ οὖν καθάρισον τὴν καρδίαν σου ἀπὸ τοῦ διστάζειν, καὶ αἴτει παρ' αὐτοῦ, καὶ λήψῃ τὸ αἴτημά σου· ἐπὰν δὲ διστάζῃς, οὐ λήψῃ. οἱ γὰρ διστάζοντες εἰς τὸν Θεὸν, οὗτοί εἰσιν οἱ δίψυχοι, καὶ οὐδὲν ὅλως ἐπιτυγχάνουσιν τῶν αἰτημάτων αὐτῶν. E οἱ δὲ ὁλοτελεῖς ὄντες, ἐν τῇ πίστει πάντα αἰτοῦνται, πεποιθότες ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ λαμβάνουσιν ὅτι ἀδιστάκτως αἰτοῦνται. ἐὰν δὲ καὶ βραδύτερον λαμβάνῃς, μὴ διψυχήσῃς ὅτι οὐκ ἔλαβες ταχὺ τὸ αἴτημα τῆς ψυχῆς σου· πάντως γὰρ διὰ πειρασμόν τινα, ἢ παράπτωμά τι ὃ σὺ ἀγνοεῖς, βραδύτερον λαμβάνεις

σὺ οὖν μὴ διαλίπῃς αἰτούμενος τὸ αἴτημα τῆς ψυχῆς σου, καὶ λήψῃ αὐτό. ἐὰν δὲ ἐκκακήσῃς αἰτούμενος, σεαυτὸν αἰτιῶ, καὶ μὴ τὸν διδόντα σοι. ἡ γὰρ διψυχία θυγάτηρ ἐστὶ τοῦ διαβόλου, καὶ λίαν πονηρεύεται εἰς τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ. σὺ οὖν ἔνδυσαι τὴν πίστιν τὴν ἰσχυράν. στῶμεν οὖν ἑδραῖοι, ὡς ἄκμονες τυπτόμενοι. μεγάλου ἀθλητοῦ ἐστιν δέρεσθαι, καὶ νικᾶν. μάλιστα δὲ Θεοῦ ἕνεκεν πάντα ὑπομένωμεν, ἵνα καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὑπομείνῃ· σπουδαῖοι γενώμεθα, τοὺς καιροὺς καταμάθωμεν, τὸν ὑπὲρ χρόνον προσδοκῶντες, τὸν ἄχρονον, τὸν ἀόρατον, δι' ἡμᾶς δὲ ὁρατόν, τὸν ἀψηλάφητον, δι' ἡμᾶς δὲ ψηλαφηθέντα, τὸν ἀπαθῆ, δι' ἡμᾶς δὲ παθόντα· τὸν ἐν μακροθυμίᾳ πάντα δι' ἡμᾶς ὑπομείναντα. λέγει δὲ καὶ ἡ γραφή, οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, ἀναμείνατε τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐκκλίνετε, ἵνα μὴ πέσητε. καὶ ἐπάγει, τίς ἐπίστευσεν Κυρίῳ, καὶ κατῃσχύνθη; ἢ τίς ἐπεκαλέσατο αὐτόν, καὶ ὑπερεῖδεν αὐτόν; ἢ τίς ἐνέμεινεν τῷ φόβῳ αὐτοῦ, καὶ ἐγκατελείφθη; μὴ οὖν ὀλιγοψυχήσῃς ἐν τῇ προσευχῇ σου, ἵνα μὴ ὁμοιωθῇς τῷ ἐν Αἰγύπτῳ λαῷ, οἵτινες ἀπὸ ὀλιγοψυχίας, οὐκ ἤθελον ἀκοῦσαι τοῦ Μωσῆ. ἄκουσον Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, λέγοντος, Φυλάξασθαι σφόδρα τὰς ψυχὰς ὑμῶν, ἀγαπᾶν Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, καὶ αὐτὸς πολεμήσει ὑπὲρ ὑμῶν. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τοῖς Κριταῖς, μὴ παροργίσωμεν Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἵνα μὴ ἀναβῇ Μαδιάμ, μετὰ τῶν κτηνῶν αὐτῆς, καὶ διαφθείρῃ τὸν καρπὸν ἡμῶν, καὶ πτωχεύσωμεν σφόδρα. ἀκούσωμεν Ἠσαΐου λέγοντος, παρακαλεῖτε ὀλιγοψύχους τῇ διανοίᾳ, Κύριος γὰρ δίδωσιν ὀλιγοψύχοις μακροθυμίαν, καὶ ζωὴν τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ. καὶ ἡμεῖς οὖν μετὰ κατανύξεως σὺν τῷ Δαβὶδ ἐντύχωμεν τῷ Θεῷ, λέγοντες, ἠδολέσχησα, καὶ ὠλιγοψύχησεν τὸ πνεῦμά μου· ἡ καρδία μου ἐταράχθη, ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου· ἀπώλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχήν μου· ἀλλὰ μὴ ἐγκαταλίπῃς με Κύριε ὁ Θεός μου, μὴ ἀποστῇς ἀπ' ἐμοῦ· τὰς δὲ μάστιγάς σου ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῆς χειρός σου ἐγὼ ἐξέλιπον. καὶ ἰδού, ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ηὐλίσθην ἐν τῇ ἐρήμῳ, προσδεχόμενός σε τὸν ζωοποιοῦντα Θεόν, ἀπὸ ὀλιγοψυχίας, καὶ ἀπὸ καταιγίδος. ἐκολλήθη γὰρ τῷ ἐδάφει ἡ ψυχή μου· ἀλλὰ ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου. οἶδα γάρ σε, ἀγαθὲ Κύριε, ὅτι ἐν τῷ ἀκηδιάσαι τὴν καρδίαν μου, ἐν πέτρᾳ ὕψωσάς με, καὶ δώσεις δύναμιν καὶ κραταίωσιν τοῖς ἀγαπῶσί σε. προσέχωμεν τί καὶ ὁ Παῦλος ἡμῖν παρακελεύεται, ἐνδύσασθε, φησί, τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου.

A Tu igitur ne interquiescas aut cuncteris petere à Deo quod magnopere contendit anima tua, & accipies. Quòd si delassabere inter petendum, teipsum incusa, non item eum qui dat. Dupliciras animi planè diaboli est filia, quæ omnium maximè in seruos Dei, natiua sua malignitate debacchatur ac sæuit. Tu igitur fortem ac strenuam fidem vide indutus vt sis. Sanè perstemus solidi ac stabiles incudis in morem, vndelibet attriti contusionibus. Excelsi animo athletæ est, & vndique cædi, & tamen vincere: maxi- B mè in gratiam Dei nihil non toleremus alacres, vt & ipse nos longanimiter toleret. Studiosi simus ac peruigiles: Condiscamus ferre temporis istius iniquitatem, qui spe nihil dubia præstolamur aduentum eius qui supra tempora est & qui sine tempore est: & inuisibilis, nostri causa in rempore palpabilis esse voluit; impassibilis cùm esset, dignatus esse passibilis. Et hic tantus in gratiam nostræ salutis tolerantissimè cuncta pertulit. Dicit proinde Scriptura: *Qui timetis Dominum, expectate misericordiam eius, & ne declinetis, vt ne cadatis.* Inducit: C *Quis confidit in eum & confusus est? aut quis inuocauit eum & despexit illum, aut quis permansit in timore eius, & derelictus est?* Ne esto in oratione tua pusillanimis, vt ne inueniare illi assimilis populo in Ægypto qui abnuit audire Moysen, vitio laborans pusillanimitatis. Audi tu Iesum Naue, dicentem: *Custodite vehementer animas vestras, vt diligatis Dominum Deum vestrum, & ipse pugnabit pro vobis.* Scriptum est & in Iudicum libro: *Ne exacerbemus Dominum, vt ne ascendat Madian cum iumentis suis, & corrumpat fructum nostrum, & ad extremam pau-* D *pertatem deuoluamur.* Quin & audiamus Esaiam dicentem: *Consolamini pusillanimes mente:* Dominus enim iis qui pusillo sunt animo, infundit consolationem, & vitam contritis corde. Nos igitur cum Dauide, corde compuncto Deum interpellemus, dicentes: *Exercitatus sum & defecit spiritus meus: Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea: Perijt fuga à me, & non est qui requirat animam meam, sed ne derelinquas me Domine Deus meus, & ne discesseris à me.* Flagella autem tua auerte à me, quia *à fortitudine manus tuæ ego defeci:* &, *ecce* E *elongaui fugiens, & mansi in solitudine dum expecto te Deum qui saluum me facis à pusillanimitate & tempestate: adhæsit* enim *pauimento anima mea,* sed *& viuifica me secundùm verbum tuum.* Noui enim te, Domine clementissime, quia *dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.* Et, *Dabis virtutem & fortitudinem* diligentibus te. Sed & quid Paulus nobis præscribat faciendum, excipiamus auribus arrectis: *Induimini armaturam Dei: vt possitis stare aduersus insidias diaboli.*

Duplicitas animæ diaboli filia est.

Loquutus est Aaron & fecit signa corā populo, & credidit populus. Exod 4.

Fly Israel non audiunt me (ait Moyses) & quomodo audiet me Pharaon? Exod. 9.

Ios 23.

Isa. 35.

Ps. 76.

Ps. 54.

Ps. 118.

Ps. 60.

Ephes. 6.

Sed & iis qui spiritus alacritate præualent, edicit: *Consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.* Verba hæc sanè afflatu numinis scripta multa & alacri patientia meditemur, ne fortè audire contingat suggillationem illam: *Quum deberetis esse magistri propter tempus, rursum indigetis vos vt doceamini, & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo,* Profuerit igitur orationes profundere ad Dominum, ne nos sinat induci in tentationem. Si quà ingruerit, nósque adorietur, eam cum patientia excipiamus & actione gratiarum, vt nostram non vt alienam. Quòd quis vitioso cuipiam affectui astrictus, toto corde omnique cum humilitate credens in Dominum, donum accipit serenioris conscientiæ, testem habes Scripturam: *Hodie* enim *mecum eris in Paradiso.* Et, *fides tua te saluum fecit, vade in pace:* quæ à passionum tumultu seiuncta est: & quæcunque sunt formulæ consimilis. Et in semine vua maturescit. Ne igitur expromptam alacritatem nostram retundant inimici, & animi hebetent acrimoniam dum nos scutis colaphisant multiformium tentationum: Tolerantia enim tentationum concinnantur ac plectuntur coronæ, & infirmitatibus virtus perficitur Christi. Imò magis pertinaci freti constantia, ad orationem persistamus, Dominum nostrum obsecrantes, ac dicentes: Domine qui solus bonus, erga humanum genus clemens, solus suauis & mitis, solus verax & iustus, solus miserator Deus noster: Pater Domini nostri Iesu Christi, qui sub Pontio Pilato cruci est appensus, & tertia die resurrexit, & ita introiuit in gloriam suam pariter & tuam, adueniat quæso super me seruum tuum virtus tuæ maiestatis, & confirmet me, Domine, & constabiliat salutaris doctrina Euangelij. Certè Domine, viscera mea artúsque meos omnes fac splendescere infusione tuæ lucis, tuáque solius voluntate. Expia me ab omni malitia & peccato. Conseruato me immaculatum & irreprehensibilem ab omni operatione aduersarij: tuáque benignitate imparti mihi, vt quæ tua sunt cogitem, quæ tua sunt sapiam, in iis quæ tua sunt conuerser, tuo, nempe filiali, timore te timeam ad extremum vsque halitum. Inuoco te Domine Iesu Christe, ego peccator, vt per inenarrabilem misericordiam tuam conserues corpus meum, animam ac spiritum ab omni laqueo oppugnantis me. Ita, Pater sancte, tua solius pietate propugna me seruum tuum, nec in tanto discrimine constitutum deseras me, vt ne dicant inimici mei, deglutiuimus eum. Tu enim Domine mi, propugnator meus es, & in te, *Laudatio mea semper,* & in sæcula. Amen.

1. Thess. 5.

Hebr. 5.

Conscientia senioris donũ.

Luc. 23.

Maturitate nigrescit, excoquitur, mollescit vua.

2. Cor. 12.

Oratio contra pusillanimitatem in tentationibus.

A φησὶν δὲ καὶ τοῖς δυνατοῖς, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθαι τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ταῦτα οὖν τὰ θεόπνευστα ῥήματα, ἀεὶ μελετήσωμεν ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, μήποτε ἀκούσωμεν, ὅτι οἱ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκοντος ἡμᾶς, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. καλὸν οὖν ἐστιν εὔξασθαι, μὴ ἐλθεῖν ἡμῖν πειρασμόν· ἐλθόντα δὲ καταδεξώμεθα ὡς ἡμέτερον, B καὶ οὐκ ἀλλότριον, μετὰ ὑπομονῆς καὶ εὐχαριστίας. ὅτι δὲ καὶ ἐμπαθὴς πιστεύσας ὁλοκαρδίως καὶ τεταπεινωμένως, λαμβάνει χάρισμα ἀπαθείας, ἔχει μαρτυροῦσαν τὴν γραφήν· μετ᾽ ἐμοῦ σήμερον γάρ, φησιν, ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην τῆς ἀπαθείας, καὶ ὅσα τοιουτότροπα. καὶ, ἐν τῷ σπόρῳ περκάζει ἡ σταφυλή. μὴ οὖν τὴν προθυμίαν ὑμῶν οἱ ἐχθροὶ ἀμβλυνέτωσαν τοῖς ποικίλοις πειρασμοῖς, τὴν ψυχὴν κολαφίζοντες. ἐκ γὰρ τῶν θλίψεων οἱ στέφανοι πλέ- C κονται, καὶ ἐν ταῖς ἀσθενείαις τελειοῦται ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ μᾶλλον, θαρσαλέῳ φρονήματι στῶμεν εἰς προσευχήν, παρακαλοῦντες τὸν δεσπότην ἡμῶν, καὶ λέγοντες, Κύριε, ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, ὁ μόνος χρηστός, καὶ ἐπιεικής, ὁ μόνος ἀληθινὸς, καὶ δίκαιος, ὁ μόνος οἰκτίρμων Θεὸς ἡμῶν, ὁ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου σταυρωθέντος, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντος, καὶ εἰσελθόντος εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τὴν σήν, ἐλθέτω ἡ δύναμις τῆς μεγαλωσύνης σου ἐπ᾽ ἐμὲ τὸν δοῦλόν σου. καὶ ἐνδυνάμωσόν με, Κύ- D ριε τῷ εὐαγγελίῳ τῆς διδασκαλίας σου· ναὶ, δέσποτα, φώτισόν μου τὰ σπλάγχνα, καὶ πάντα τὰ μέλη τῷ σῷ θελήματι, καὶ καθάρισόν με ἀπὸ πάσης κηλῖδος, καὶ κακίας, καὶ ἁμαρτίας, καὶ συντήρησόν με ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον, ἀπὸ πάσης ἐνεργείας τοῦ ἀντικειμένου· καὶ χάρισαί μοι κατὰ τὴν χρηστότητά σου τὰ σὰ νοεῖν, καὶ τὰ σὰ φρονεῖν, ἐν τοῖς σοῖς ἀναστρέφεσθαι, τὸν σὸν φόβον φοβεῖσθαι μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, καὶ ὥρας, καὶ ἀναπνοῆς· ἐπικαλοῦμαί σε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ ἁμαρτωλὸς ἐγώ, ὅπως κατὰ τὸ ἀνεκ- E διήγητόν σου ἔλεος συντηρήσῃς μου τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα, ἀπὸ πάσης παγίδος τοῦ ἀντικειμένου. ναὶ πάτερ ἅγιε σκέπασόν με τῇ σῇ εὐσπλαγχνίᾳ τὸν σὸν δοῦλον· καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς με, ἵνα μὴ εἴπωσιν οἱ ἐχθροί μου, ὅτι κατεπίομεν αὐτόν, ὅτι σὺ εἶ ὁ ὑπερασπιστής μου, Κύριε· καὶ ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διὰ παντὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Οὕτως οὖν προσελθώμεθα τῷ ἀγαθῷ δεσπότῃ, καὶ μὴ ὀλιγοψυχήσωμεν ἔν τινι, ἀλλὰ ἀγωνισώμεθα ἀνδρείως μνημονεύοντες τοῦ γεγραμμένου, τοῦ, εἶπε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς, πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν. καὶ ἐπιφέρει. ὁ δὲ Θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ μακροθυμεῖ; ναὶ λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει ἐν τάχει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Ad hunc modum propius adiungamus nos tam clementi Domino, nec vlla ex re sic miserè eliquemur aut deficiamus animo: magis verò strenuè contendamus, illius memores scripturæ: *Dixit autem eis & parabolam, quia oportet semper orare & non deficere.* Infert: *Deus vero non faciet vindictam clamantium ad se die ac nocte, & patiens erit? certè dico vobis, quia faciet velociter vindictam eorum.* Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen. Luc. 18.

Περὶ κόπου. Λόγος πϛʹ.

Οἱ κατὰ Θεὸν κόποι, σώζουσι τὸν ἄνθρωπον, καὶ παρρησίαν αὐτῷ παρέχουσι πρὸς τὸν Θεὸν λέγειν, ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου, καὶ τὸν κόπον μου, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου, ὅτι ἐκοπίασα κράζων, ἐβραγχίασεν ὁ λάρυγξ μου, καὶ οἱ ὀφθαλμοί μου ἐξέλιπον ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν με ἐπὶ τὸν Θεόν μου. δῶμεν οὖν, ἀγαπητοί, τὸ σῶμα ἡμῶν εἰς κόπον σὺν τῇ ψυχῇ ἐν νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις, καὶ ψαλμῳδίαις, καὶ εὐχαῖς ἀδιαλείπτοις, καὶ ἐργοχείρῳ, ἵνα ἀπολάβωμεν τὸν μισθὸν, ὅταν δῷ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον, τουτέστιν ἀνάπαυσιν, ποῖον μισθόν; τὸ κληρονόμους ἡμᾶς γενέσθαι καὶ υἱοὺς Θεοῦ. ἔστι γὰρ ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς, τουτέστι τῆς ἐγκρατείας. εὑρίσκονται γὰρ οἱ τοιοῦτοι ὡς οἱ ἀπόστολοι, μάλιστα οἱ ἀσκοῦντες τὴν ἀκτημοσύνην. ὡσεὶ βέλη γὰρ ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως υἱοὶ τῶν ἐκτιναξάντων ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς ὕλης τοῦ αἰῶνος τούτου. οἱ τοιοῦτοι μακαρίζονται, ὡς καλὴν ἐπιθυμίαν πληρώσαντες, καὶ οὐ καταισχυνθήσονται, ὅταν λαλῶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλῃ. τουτέστιν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτῶν ἐξόδου. ὅταν ἔρχονται οἱ πονηροὶ δαίμονες θέλοντες κατασχεῖν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος. τίς οὖν σοφὸς ταῦτα γινώσκων, μὴ κοπιάσει ἕως θανάτου σῶσαι τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ; οὐ μόνον δὲ τὴν ψυχὴν σώζουσιν οἱ κατὰ Θεὸν κόποι, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα ὑγιὲς καὶ εὔρωστον ἀποτελοῦσιν· ἐπιχορηγεῖ γὰρ τὴν ἰσχὺν ὁ Θεὸς κατὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ ἀνθρώπου. ἡ δὲ ἀργία κακίαν ἐκδιδάσκει ἀκανθώδη· ἐν γὰρ χερσὶ τοῦ ἀέργου ἄκανθαι φύονται. καὶ, ὁδοὶ ἀέργων ἐστρωμέναι ἀκάνθαις. τοιοῦτοί εἰσιν οἱ μηδὲν ἐργαζόμενοι, καταλαλοῦντες, καὶ φλυαροῦντες ἐν ἀφοβίᾳ Θεοῦ. πρὸς τούτοις δὲ, καὶ προπετεῖς εἰσιν ἐν λόγοις ἀσυναρτήτοις, προφάσει δῆθεν διδασκαλίας· μὴ νοοῦντες ἃ λέγουσιν, μήτε περί τινος διαβεβαιοῦνται. οὓς καὶ ὁ ψαλμῳδὸς μέμφεται, λέγων, ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγωθήσονται.

De labore qui secundùm Deum est.

HOMILIA LXXXVI.

QVI secundùm Deum sunt labores, hominem rectâ prouehunt ad portum salutis, multúmque præstant fiduciæ apud Deum: qua fretus, dicere ingenuè ausit: *Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte vniuersa peccata mea: quia laboraui clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ, & oculi mei defecerunt dum spero in Deum meum.* Corpus itaque nostrum, animámque (charissimi) assiduis maceremus ieiuniis, manuario item operi nosipsos mancipemus, vt, *Cùm dederit dilectis suis somnum,* hoc est, requiem, fructum dignæ recipiamus mercedis. Quamnam mercedem? nimirum cùm efficiemur hæredes ac filij Dei. Hæc planè *merces fructus ventris:* hoc est, temperantiæ. Inueniuntur & tales assimiles Apostolis maximè qui rerum inopiam studio affectabantur. *Quasi enim sagittæ in manu potentis* ita eorum qui se excusserunt ab omni cura coneretionis materiæ sæculi istius. Eiusmodi sanè quàm beati prædicantur, vt qui honestam & commendabilem explent concupiscentiam, ne confundantur, cùm loquentur *inimicis suis in porta:* hoc est, in articulo suæ defunctionis atque exitus è corporis domicilio: quo potissimùm tempore hominem maligni adoriuntur Dæmones, studio & conatu præoccupandi animam. Qui sapit & hæc planè nouit, ad mortem vsque non conquiescet, donec suam ipsius animam faciat saluam. Nec animam modò faciunt saluam qui secundùm Deum sunt labores, sed & corpori sanitatem ac vires conciliant, cui Deus robur suppeditat pro hominis proposito: At otium, malitiam omnem perdocet spinarum instar aculeatam. In manibus enim otiosi sponte sua emicant spinæ. Et, *Viæ otiosorum spinis instratæ sunt.* Tales dum aliud nihil conficiunt operis, totos se dedunt detractioni, dispuncto à se & excusso Dei timore. Adde his, temeratij & effrontes, verbis sunt inconcinnis ac immoderatis, quæ prætextum alioqui præ se ferant alicuius doctrinæ, cùm interim non intelligant, neque quæ ipsi loquuntur, neque de quibus affirmant. Hoc genus hominis scitè admodum perstringit concentor Psalmorum Dauid, dicens: *In laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.*

Psal. 2. — *Opus manuarium monachis est meritorium.* — *Rom. 8.* — *Ps. 126.* — *Dæmones maximè in tempore exitus, hominem oppugnant.* — *Labor vtilis est, otium malitiam omnem perdocet.* — *Prou. 15.* — *Psalm. 72.*

O.

A Qui enim peccant, nec tamen resipiscunt, pœnitudine ducti, neque flagris coerceri sinuntur siue castigantur hîc cum hominibus, illic vtique in dæmonum contubernio pœnas luent nullo circumscribendas fine. Id hoc perdocet nos & instruit scriptura, laborem vt diligamus, quòd is ad omnia mirè conducit. Dicit enim, *Ne oderis laboriosam operationem, sed humilia valde animam tuam.* (Eccl. 7.) Et: *In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi: In desiderio enim erit omnis piger, viæ autem fortium planæ sunt.* (Eccles. 32.) Dauid item: *Hoc labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, sed & propterea laborabo, vt viuam in finem.* B Tu enim dixisti Domine: *Ego sum Dominus Deus tuus qui te eduxi de terra Ægypti, de domo seruitutis*, luti & lateris, nempe obscœnarum ac turpium affectionum. (Exod 20.) Sanè profuerit æmulari Apostolum: Ait enim is, *Fratres memores estote laborum nostrorum & afflictionum, nocte ac die operantes fuimus, ne quem vestrum grauaremus: Ipsi enim scitis quia gratis panem non manducauimus.* (1. Thess. 2.) Sed & ad Corinthios, enumeratis agonibus suis quos pro tuenda pietate desudarat, addit: *In laboribus abundantius.* Iterum: *Præ illis abundantius laboraui, non autem ego, sed gratia* C *Dei mecum.* (1. Cor. 15.) Et quidem labores nobis subeundi sunt, sed cum humilitate & arbitratu discretiuo spiritualium patrum. Ita enim fiet vt in nullum incidamus errorem, nec dæmonibus reddemur deridiculi. (Labores cum humilitate subeundi, & iudicio præfectorum.) Impuris enim istis spiritibus hoc inest peculiare studium, ferore indiscreto accendunt semper hominem, ea vt moliatur, quibus perficiendis neutiquam par sit: Talem postremo deridiculis sanniis prosciodunt. (Feruor indiscretus, à Dæmone est.) Iuxta igitur Apostolum dicendum est & sapiendum, quoties quidpiam operis cum laude ac legitimè D gesserimus: *Non ego autem, sed gratia Dei mecum.* (1. Cor. 15.) Nec Apostolus modò nobis ad omnia, formula vitæ factus est, sed & ipse Dominus noster Iesus Christus suomet exemplo nihil non quod confici debeat, delineauit. Is enim in quem nulla decolor peccati eluuies cadere poterat. Deus cùm esset, nec vllius corporalis indigus laboris, nobis tamen erudiendis, nihil non suscepit faciendum: Ieiunauit enim diebus quadraginta, & *Fatigatus est ex itinere*, nec interim habebat pius, vbi caput reclinaret. (Matth. 4.) Idem pernoctabat in orationibus Dei. Ipsi gloria E in sæcula. Amen.

A οἱ γὰρ ἁμαρτάνοντες καὶ μὴ μετανοοῦντες, μηδὲ μαστιγούμενοι, ἤγουν παιδευόμενοι ἐνταῦθα μετὰ ἀνθρώπων, ἐκεῖ μετὰ δαιμόνων ἀτελευτήτως κολασθήσονται. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς παρὰ τῆς γραφῆς παιδευόμεθα ἀγαπᾶν τὸν κόπον, ὅτι εἰς πάντα συμβάλλεται ἡμῖν. λέγει γάρ, μὴ μισήσῃς ἐπίπονον ἐργασίαν· ταπείνωσον σφόδρα τὴν ψυχήν σου. καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου γίνου ἐντρεχής, καὶ πᾶν ἀρρώστημα οὐ μή σοι ἀπαντήσῃ. ἐν ἐπιθυμίᾳ γὰρ ἔσται πᾶς ἀεργός· αἱ δὲ ὁδοὶ τῶν ἀνδρείων λεῖαι. ὁ δὲ Δαβίδ· τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου, ἕως οὗ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστήριον B τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο κοπιῶ, ἵνα ζήσω εἰς τέλος. σὺ γὰρ εἶπας, δέσποτα, ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὁ ἀναγαγών σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας, τοῦ πηλοῦ, καὶ τῆς πλινθείας τῶν αἰσχρῶν παθῶν. καλὸν δέ ἐστι ζηλῶσαι καὶ τὸν ἀπόστολον. φησὶ γὰρ αὐτός, ἀδελφοί, μνημονεύετε τῶν κόπων ἡμῶν, καὶ τῶν μόχθων, ὅτι νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ὅτι δωρεὰν ἄρτον οὐκ ἐφάγομεν. καὶ C πρὸς Κορινθίους, ἀπαριθμησάμενος τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας αὐτοῦ, προστίθησιν, ἐν κόποις περισσοτέρως. καὶ πάλιν, περισσότερον αὐτῶν ἐκοπίασα· οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί. δεῖ οὖν καὶ ἡμᾶς ποιεῖν μὲν τοὺς κόπους μετὰ ταπεινώσεως, καὶ διακρίσεως, τουτέστι, δι' ἐρωτήσεως πνευματικῶν πατέρων. οὕτως γὰρ οὐκ ἐκπεσούμεθα εἰς πλάνην καὶ χλεύην δαιμόνων· ἀεὶ γὰρ θερμαίνουσι τὸν ἄνθρωπον τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα, εἰς ἃ οὐ δύναται ἐκτελέσαι, καὶ ὕστερον ἐκμυκτηρίζουσιν αὐτόν. λέD γει δὲ καὶ φρονεῖν ἡμᾶς χρὴ κατὰ τὸν ἀπόστολον, ὅταν τι κατορθώσωμεν, οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί. οὐ μόνον δὲ ὁ ἀπόστολος εἰς πάντα, τύπος ἡμῖν γέγονεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δι' ἑαυτοῦ ὑπέδειξεν ἡμῖν τὰ πάντα. ἀναμάρτητος γὰρ ὤν, καὶ Θεὸς ὤν, καὶ μὴ χρῄζων σωματικῶν, πάντα κατεδέξατο ποιῆσαι καὶ διδάξαι ἡμᾶς. ἐνήστευσε γὰρ τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ ἐκοπίασεν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, καὶ οὐκ εἶχέ που τὴν κεφαλὴν κλῖναι, καὶ ἐνυκτέρευσεν ἐν ταῖς προσευχαῖς τοῦ E Θεοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De studio siue sollicitudine, quæ secundùm Deum sit.

Homilia LXXXVII.

Περὶ σπουδῆς.

Λόγος πζ.

Diligens & studiosa sollicitudo quæ secundùm Deum est, nullo non tempore nulla non in re bona comprobatur. Sed & Dominicum illud primum

Ἡ κατὰ Θεὸν σπουδὴ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πράγματι καλή ἐστι. καὶ δεσποτικὴ πρώτη

ἐντολή ἐστιν, ἡ ἐκ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν μετάγουσα. καὶ γὰρ ὁ λαὸς ἐξ Αἰγύπτου μετὰ σπουδῆς προσετάγη ἐξελθεῖν, καὶ εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν καταπτῆσαι, ἐκ τῆς σκοτεινῆς δουλείας, εἰς τὸ ἐλευθέριον φῶς, καὶ τὸ πάσχα μετὰ σπουδῆς ἐπιτέτραπται αὐτοῖς φαγεῖν. καὶ ὁ Παῦλος ἐπιστέλλει Τιμοθέῳ, λέγων· σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ Θεῷ ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον. καὶ ἐπάγει, πᾶς γὰρ ὁ ἀγωνιζόμενος, πάντα ἐγκρατεύεται. καὶ ἄλλος, ἐὰν ἴδῃς συνετὸν, ὄρθριζε πρὸς αὐτόν. καὶ τίς σοφός; αὐτῷ προσκολλήθητι· πᾶσαν διήγησιν θείαν θέλε ἀκροάσασθαι, καὶ παροιμίαι συνέσεως μὴ ἐκφυγέτωσάν σε. καὶ πάλιν, ἐν ταῖς ἐντολαῖς Κυρίου μελέτα διὰ παντὸς, τήρησον τὴν καρδίαν σου, καὶ μὴ ἀστόχει διηγήματος γερόντων, ὅτι παρ' αὐτῶν μαθήσῃ σύνεσιν· καὶ μετὰ συνετῶν ἔστω ὁ διαλογισμός σου· καὶ πᾶσα διήγησίς σου ἐν νόμῳ ὑψίστου. ἄνδρες δίκαιοι ἔστωσαν σύνδειπνοί σου. ταῦτα μὲν οὖν πᾶσιν ἁρμόδια. ἐξαιρέτως δὲ τοῖς οὖσιν ἐκτὸς τῶν βιωτικῶν πραγμάτων· οἵτινες καὶ ἐξελέξαντο παραρριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ οὓς ὁ Κύριος ἑαυτῷ προσηγάγετο. ἐὰν οὖν διὰ τῆς ῥαθυμίας ἀμελήσωμεν, ἀναλύονται καὶ τὰ πρότερον συγχωρηθέντα ἡμῖν. ὥσπερ γὰρ τὸ χρυσίον πυρούμενον ἐὰν ἀμεληθῇ, σκληρείαν ἐμποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ σπουδαῖος, ἐὰν ἀμελήσῃ μίαν ὥραν, ψυχραίνεται ἐκ τῆς χάριτος, καὶ εὐθέως ἐπιπολάζουσιν αὐτῷ αἱ μυῖαι τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀφανίζουσι τὴν εὐωδίαν τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἐργασίας. ὁ θέλων οὖν τὸν ἐχθρὸν ἀσθενῆ ποιῆσαι, τὴν ἁμαρτίαν περικοπτέτω, καὶ γυμνωθεὶς τῶν πτερῶν, ὡς στρουθίον ἐμπαίζεται. οἱ γὰρ πονηροὶ δαίμονες εἰώθασι παρὰ πᾶσαν τὴν ζωὴν κατὰ τῶν σπουδαίων μοναχῶν, καὶ ἡσύχιον ἑλομένων βίον, ἀκονᾶν τὰ ξίφη τῶν πειρασμῶν. καὶ μανικώτερον μᾶλλον τοῖς εὐλαβεστέροις τε, καὶ σπουδαιοτέροις ἐπιστρατεύει κατ' αὐτῶν, ἀθρόως τοὺς πολέμους ἀφορήτους, ἵνα πως δυνηθῶσιν ἀποστῆσαι τῆς εὐχῆς. χρὴ οὖν τὸ ἄοκνον καὶ θερμὸν τοῦ σπουδαίου ἐπιδεῖξαι εἰς τὸ ἔργον τῆς εὐχῆς, ἵνα οἱ μὲν ἄγγελοι εὐφραινόμενοι παραμένωσιν, οἱ δὲ δαίμονες μαστιζόμενοι δραπετεύωσι. διὰ τοῦτο οὖν ὀφείλει ὁ σπουδαῖος, πάντοτε ζέειν τῷ πνεύματι. ὥσπερ γὰρ ὁ πυρούμενος σίδηρος ὅλος ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως εἰς τὴν τοῦ πυρὸς μεταβάλλεται, καὶ γίνεται ὅλος ὡς πῦρ· οὕτως καὶ ὁ τῷ Θεῷ προσεδρεύων, ὀφείλει ἀπορρίψαι τὰ τοῦ βίου μαυρώματα, καὶ ἑνωθῆναι τῷ θείῳ πυρὶ ὃ ὁ Κύριος ἦλθε βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ γενέσθαι ὅλος πῦρ, ἵνα καὶ τοῖς ἀντικειμένοις ἀνάλωτος γένηται.

A mandatum est, quod populum à seruitutis iugo transcribit in libertatem ac vindicat. Etenim populo illi mandatum fuit, cum festinatione vt se ex Ægypto reciperet, vtque in terram bonam è tenebricosa seruitute, cursu concito properaret ad lumen genuinæ libertatis, commissumque illi pascha vt comederet cum festinatione. Paulus proinde per Epistolam suo dicit Timotheo; *Sollicitè cura, teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem.* Et inducit: *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet.* Alius: *Si videris virum sensatum, manè surge ad eum, ecquis sapiens? adhæresc(it)o ei, omnem* B *enarrationem velis auscultare, & prouerbia intelligentiæ non te effugiant.* Iterum: *In mandatis Domini meditare iugiter, confirma cor tuum, & ne deerres à narratione senum: quia ab eis disces intelligentiam: Cum prudentibus sit sermocinatio tua, & omnis enarratio tua in lege Altissimi: Viri iusti erunt conuiuæ tui.* Et hæc quidem omnibus apposite congruunt, sed eos alioqui peculiariter respiciunt, qui se ab omni temporariæ rei extricarunt sollicitudine, qui elegerunt abiecti esse in domo Dei: imò quos in suum famulitium asciuit Dominus, ac propiùs adiunxit sibi. Planè prioris vitæ peccata quæ benignitate Domini indulta C sunt, redibunt de integro, siquidem supino quodam animi desidebimus veterno. Vt enim aurum exploratum igni & perpurgatum, si minùs accuratè tractetur, strigositatem contrahit & asperitatem: ita & studiosus virtutis, si vel vnam horulam desederit otiosus, mox à feruore gratiæ refrixit, & in vestigio se illi inferunt muscæ peccati, quæ exinaniunt spiritualis opificij suaueolentiam. Quisquis igitur voles imbellem reddere inimicum, circuncidito peccatum, esto alis nudus, imitatus passerculum cui à puerulis illuditur. Dæmones enim nullo non genere veteratoriæ malignitatis obarmati consueuerunt per omnem D omnino vitam aduersus monachos piæ actionis studiosos, & eos qui requietam tranquillámque delegerunt viuendi formulam, suarum exacuere gladios tentationum. Et quo quisque studet esse arrepti propositi obseruantior, eo aduersus talem copias suæ malignitatis, apparat insanus Dæmon, & promouet perplexos vixque tolerabiles conflictus, vt quoquo pacto diuellere hunc ab oratione possit. Opus igitur fuerit, vt E virtutis studiosus ad opus iturus orationis, suam alacritatem ostenderet expromptam & præferuidam, vt Angeli perspecta hac promptitudine, exhilarescant, ac proinde cum tali perseuerent; è diuerso, dæmones tanto feruore flagellati se in fugam proripiant refugè. Debet igitur vel ob hoc, cultor virtutis feruere semper spiritu. Quemadmodum enim ferrum igni candens totum à propria natura in eam quę natiua est igni transit, fitque propemodũ ignis: ita & qui Deo propiùs adiungitur, par est, à se vt vitę istius situ ferrugineo & tenebricoso obductas curas excutiat, & vniatur igni, quem Dominus venit mittere in terram, fiatque totus ignis, ne à quoquam aduersariorum intercipi possit & expugnari.

Exod 12. *2. Timot. 2.* *Eccl. 6.* *Eccl. 8.* *Gratia feruorem extinguit desidia.* *Eccl. 10.* *Luc. 12.*

Ait item & Apostolus: *Sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes.* Qui igitur seipsum consecrauit Deo, necesse est vt cum cogitatione prorsus sincera, & ornamentis bonarum actionum conspicuus, vnà cum Dauide psallat ac dicat: *Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, vt videam quid iucundum sit Domino.* Et illud: *Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei.* Item illud: *Domine dilexi decorem domus tuæ, quia dilecta tabernacula tua Domine, concupiscit* enim *& deficit anima mea in atria tua Domine, vt inhabitet in atrijs tuis.* Beata quoque Maria Lazari soror, ad pedes sedebat Domini multo cum desiderio perseuerans, & perquam suauiter ipsius exaudiens vocem. Sed & ipse Dominus docet nos, dicens: *Contendite intrare per angustam portam, quia multi* (dico vobis) *quærent intrare, & non poterunt.* Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Rom. 12. Psal. 26. Psal. 51. Psal. 25. Luc. 10. Matth. 7. Luc 13.

De Ministerio.

Homilia LXXXVIII.

QVI minister est, multa cum sedulitate administrare debet, cum perspicuè nouerit opus esse Dei. Nulla in re sit is cunctantior aut minùs diligens, siue ob ingestam tristitiæ nubem, aut quòd à quopiã irritatus est, nec transmittat, aut segniter expleat ministerium, ob litem fortè à nonnullis excitatam. Quęcunque enim monasticæ sunt mansionis, Deo consecrantur, tanquam ea quę offeruntur illi. Quàm magno in periculo versetur is qui neglectim ministrat, nosse vis? Perinde est, ac si Deum ipsum contemptim aspernetur, habeátque nihili: *Quandiu enim fecistis vni ex his minimis, mihi fecistis, & quamdiu non fecistis, neque mihi fecistis.* Siue igitur quis administrat sedulo, siue neglectim inseruit fratribus, in Deum ipsum illius recurrit ac refertur ministerium. Iure igitur de istis cunctatoribus & malè sedulis dicebat Hieremias, *Maledictus homo qui facit opus Dei negligenter.* Talis contemptor, arrogans est & superbus. Nos igitur qui ab eiusmodi maledictione seclusi sumus, vtpote filij benedictionis, tanquam ministri Christi, omni cum sedulitate ac studio, monasterij nobis concreditam functionem plena fide exequamur, tanquam benedicti discipuli illius qui dixit, *Vbi sum ego, illic & minister meus erit.* Quid insuper Apostolus dicat, audiamus: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: nemine dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus commendantes nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in laboribus, in vigiliis, in longanimitate, in charitate non ficta, in verbo veritatis.*

Mansio monastica. Deo neglectim seruire periculosissimum est. Matth. 25. Hier. 4. 2. Cor. 6.

A Φησὶ δὲ ὁ ἀπόστολος, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες. χρὴ οὖν τὸν ἑαυτὸν ἀναθέντα τῷ Θεῷ μετὰ καθαροῦ λογισμοῦ καὶ πράξεων ἀγαθῶν, σὺν τῷ Δαβὶδ ψάλλειν, καὶ λέγειν, μίαν ᾐτησάμην παρὰ Κυρίου, ταύτην ζητήσω, τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου· τοῦ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυρίου. καὶ τό, ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. καὶ τό, Κύριε ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου, καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου. καί, B ὅτι ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε, κύριε τῶν δυνάμεων· ἐπιποθεῖ γὰρ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχή μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου. μακάριος γὰρ ὃν ἐξελέξω καὶ προσελάβου κατασκηνώσει ἐν ταῖς αὐλαῖς σου. καὶ ἡ μακαρία Μαρία ἡ τοῦ Λαζάρου ἀδελφὴ παρὰ τοὺς πόδας ἐκάθητο τοῦ δεσπότου, προσκαρτεροῦσα μετὰ πόθου πολλοῦ, καὶ ἡδέως ἀκούουσα αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος διδάσκει ἡμᾶς, λέγων, ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. C αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ διακονίας. Λόγος πη΄.

Ο διακονιστὴς χρεωστεῖ ἐπιμελῶς διακονεῖν, εἰδὼς ὅτι Θεοῦ ἔργον ἐστὶ· καὶ μὴ ἀμελῇ ἔν τινι, ἢ διὰ λύπην, ἢ παροξυσμόν, ἢ διὰ ἔριν τινὰ ἀδελφῶν, παραπέμπειν, καὶ ῥαθυμεῖν. πάντα γὰρ τὰ τῆς μονῆς τῷ Θεῷ καθιέρωνται, ὡς αὐτῷ προσφερόμενα, καὶ μεγάλῳ ὑπόκειται κινδύνῳ. ὁ ἀμελῶς διακονῶν, ὡς Θεοῦ καταφρονῶν· ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε D ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε, καὶ ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. εἴτε οὖν ἐπιμελῶς τις διακονεῖ, εἰς τὸν Θεὸν ἀνατρέχει ἡ διακονία αὐτοῦ. εἰκότως οὖν ἔλεγεν Ἱερεμίας περὶ τῶν ἀμελούντων, ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὁ ποιῶν τὸ ἔργον Κυρίου ἀμελῶς. ὁ δὲ καταφρονητὴς ἀνήρ, ἀλαζὼν καὶ ὑπερήφανος. ἡμεῖς οὖν ἐκτὸς τῆς ἀρᾶς ὄντες, τῆς δὲ εὐλογίας ἐντὸς ὡς διάκονοι Χριστοῦ ἐν πάσῃ ἐπιμελείᾳ καὶ σπουδῇ τὴν διακονίαν ἡμῶν πληροφορήσωμεν, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσωμεν, ὡς μαθηταὶ τοῦ εὐλογημένου τοῦ εἰρηκότος, ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος E ὁ ἐμὸς ἔσται. ἀκούσωμεν τί καὶ ὁ Παῦλος λέγει, ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας· μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡμῶν ἡ διακονία· ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτούς, ὡς Θεοῦ διάκονοι ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας.

καὶ πάλιν, ὡς δοῦλοι Χριστοῦ, τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιοῦντες ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας δουλεύοντες, ὡς τῷ Κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις. καὶ πάλιν, ἀδελφοὶ, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου πάντοτε· εἰδότες ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν Κυρίῳ. καὶ πρὸς Τιμόθεον, λέγων, νῆφε ἐν πᾶσιν, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. φησὶ δὲ καὶ περὶ ἑαυτοῦ· νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. ἀλλὰ συναγωνίσασθέ μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα ἡ διακονία μου εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἁγίοις. κατανοήσωμεν οὖν, ἀδελφοὶ, αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι τῆς ἐκκλησίας, μετὰ ποίου ἀγῶνος καὶ πόθου διηκόνουν τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις πτωχοῖς. φησὶ δὲ καὶ ἄλλοις, οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. λέγει δὲ καὶ ὁ Πέτρος, ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες. καὶ ἐπάγει, εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια Θεοῦ, εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ ὁ Θεὸς, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ Θεὸς, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὁ δὲ Κύριος, ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ, ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· ἐάν ἐμοί τις διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ μου. καὶ πάλιν, ἐγὼ δέ εἰμι ἐν μέσῳ ὡς ὁ διακονῶν. καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A Iterum: *Sicut serui Christi, facientes voluntatem ipsius ex animo, cum beneuolentia seruientes, quasi Domino & non hominibus.* (Ephes. 6.) Iterum: *Fratres, stabiles estote & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* (1. Cor. 15.) Et ad Timotheum; *Vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple.* (2. Tim. 4.) De seipso quoque dicit: *Nunc autem proficiscor in Ierusalem ministrare sanctis, sed adiuuate me in orationibus, vt obsequium meum acceptum sit sanctis.* (Rom. 15.) Nobiscum reputemus, fratres, ipsi Apostoli qui & columnæ Ecclesiæ, quanto agone ac desiderio
B ministrabant Hierosolymitis pauperibus. Aliis insuper dicit, *Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis quam demonstratis in nomine ipsius, dum administrastis Sanctis & administratis.* (Heb. 6.) Petrus item: *Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes:* (1. Pet. 4.) Induoit: *Si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus, vt in omnibus honorificetur Deus per Dominum nostrum Iesum Christum.* His concinit Dominus: *Qui mihi ministrat, me sequatur, & vbi sum ego, illic & minister meus erit. Si* (Ioan. 12.)
C *quis ministrauerit, honorificabit eum Pater meus.* Iterum: *Ego autem in medio vestrûm sum, sicut qui ministrat: etenim Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* (Luc. 22.) Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ ἀκτημοσύνης.
Λόγος πθʹ.

D

De inopia.
Homilia LXXXIX.

Ἡ ἀκτημοσύνη εἰλικρινῆ τὴν πολιτείαν τοῦ μοναχοῦ ἀποδείκνυσιν. ἀκτήμων μοναχὸς ἀετὸς ὑπάρχει ὑψιπέτης. ἀκτήμων μοναχὸς ἐλεύθερος τῶν ὀλίγων ἐστὶν, ἵνα ἐν ἀπολαύσει τῶν πολλῶν γένηται. ἀκτήμων [μοναχὸς] ἐπίσταται ὅτι πάροικός ἐστιν ἐπὶ τῆς γῆς. μηδὲν γὰρ ἐπιφερόμενος τοῦ προσκαίρου αἰῶνος, δῆλός ἐστιν ὅτι τῶν αἰωνίων ὀρέγεται ἀγαθῶν. ὁ ἀκτήμων μιμητὴς Ἡλίου καὶ Ἰωάννου εὑρίσκεται, καὶ τῶν λεγόντων, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; καὶ ἀκούσονται παρὰ τοῦ Σωτῆρος, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀφέντες πάντα, καὶ ἀκολουθήσαντές μοι, πολλαπλασίονα λήψεσθε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον. ὁ ἀκτήμων ἐπὶ γῆς μὲν πολιτεύεται, τὴν δὲ διατριβὴν ἐν οὐρανοῖς κέκτηται. διὰ γὰρ τῆς ἀκτημοσύνης τοῖς ἀγγέλοις συναμιλλᾶται, καὶ τοῖς δικαίοις συγχορεύει.

Facultatum omnium possessio ablegata semel à quopiam & excussa nihil obscurè declarat sinceram esse monachi conuersationem. (*Sinceram monachi conuersationem indicat voluntaria paupertas.*) Qui nullum possidet peculium monachus, aquila est altiuola. Inops monachus, liber fit paucorum vsu, vt quam plurimis perfruatur. Qui peculio exuit se, vtique nouit quia inquilinus est & aduena super terram: ex eo enim quòd nihil circumfert secum rei temporariæ ac secularis,
E per hoc prodit se sempiterna illa expetere. (*Monachi, Heliam & Ioannem Baptistam imitantur.*) Qui se exuit possessione facultatum, Heliæ comperitur esse imitator, Ioannis item & eorum qui dicunt, *Ecce nos reliquimus omnia & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis?* (Matth. 16.) Qui tales, ab ipso salutis nostræ Vindice audiunt, *Quia vos qui reliquistis omnia & sequuti estis me*, multiplicia accipietis in sæculo isto, & in futuro vitam æternam. (Luc. 18.) Qui inops est, super terram quidem versatur: conuersationem verò iam in cœlis sibi comparauit: Inopiæ enim merito, cum Angelis congreditur familiariter, choro accensetur iustorum. (*Inopia voluntaria meritũ.*)

Dum enim hæc auerſatur & repudiat terre-
na, vel ipſa imaginatione colligit iam & con-
templatur cœleſtia. Non vides quanto inter
ſe diſſideaot diſcrimine, hæc corruptiua di-
miſiſſe, & poſſediſſe iucorrupta, hæc qua-
liacúmque quæ noſtra non ſuot, reliquiſſe, &
illis perfrui quę parata ſunt diligētibus Deum,
*Quæ oculus non vidit, non auris audiuit, nec in ho-
minis cor aſcenderunt?* Quiſquis mundi iſtius oſor
eſt & Mammooæ, perſpicuum euadit, quia hic
mundi opificem diligit. Inferioribus enim
tranſmiſſis, præſtantiora nihil obſcurè expetit.
Voluntariæ paupertatis encomia. Generoſæ prorſus ac Deum ſinceriter aman-
tis animæ argumentum eſt, nihil mundi poſſi-
dere velle. Qui eiuſmodi eſt: *Hæres quidem Dei,
cohæres autem ſit Chriſti.* Qui igitur iodipiſci vult
margaritum illud multò pretioſiſſimum, præ-
ſeotium bonorum omnium poſſeſſionem à ſe
cum gaudio excutiat, vt agrum ſibi comparet
in quo vitæ quidem theſaurum inuenit eatenus
retruſum & cooditum. Tuoc enim locum quis
naociſcitur, in quo gratia Dei delituit, cùm
temporales haſce diuitias omnes à ſe abiecerit.
Ratiooi prorſus cooſentaneum eſt, vt oos (qui-
bus datum eſt ſemel noſſe pietatis viam) vni-
uerſa quæ adſunt, diſperdamus, nimirum vt ex
his quæ ſuperſunt, iuxta imperium Domini,
diſpeoſemus facultates: vt ne dum prætexímus
io ſingulos dies nos velle implere mandata,
deprehendamur malè fuiſſe morigeri tam ſa-
lutari mandato. Primùm enim quod ex eiuſ-
modi abdicatione facultatum proficiſcitur
Epheſ. 6. ingeoua eſt & perquam honeſta libertas cu-
ræ omnis, & quæ hinc etiamoum reſilit, pau-
pertas nullis parens inſidiis. Dicit itaque A-
Agonis ſpiritalis ineundi prælud ia. poſtolus: *Non eſt nobis colluctatio aduerſus ſan-
guinem & carnem:* Hoc de athleticis legibus
tranſſumptum pronuociat. Etenim quemad-
modnm illi noo veſte ſolùm exuti (eſt enim
id velut præludium ineuodi agonis, vt ſpo-
lieot ſe veſtibus) ſed & detonſi comam, inun-
cti oleo, vt ne capillis prehendi queant, magis
antem vt læuore olei commodiùs elabi poſſint
ac vitare colluctatoris manus, ſicque illi ad ſub-
euodum agonem prodeunt: Eundem in mo-
dum & oobis proſiliendum eſt ad agooem ſpi-
Tonſura monaſtica exterior. ritualem, ſi tamen inſigniri olim corona percu-
pimus. Exuti primùm veterem hominem
cum actibus ſuis: quin externè etiamnum de-
tonſi, noſque ad eleemoſynas exponeotes, nu-
Hebr. 10. di quoque cura omni ac veſte; in ſtadium aſ-
cendamus excolendæ virtutis. Sed & Hebræis
Pſal 61. idem ait, *Vinctis compaſſi eſtis & direptionem fa-
cultatum veſtrarum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſ-
centes voſmetipſos habere meliorem ſubſtantiam &
manentem in cælis.* Dauid verò & Pſaltes: *diuitiæ
ſi affluant, nolite cor apponere.* Vtique dixit ele-
ganter: *Si affluant:* More enim aquæ per ilices
diffluentis, vniuerſa mūdi iſtius oos pręterunt.
Hodie ad huius pendent arbitrium, craſtino,
futura penes alterum. Nos igitur cum B. Dauid
melico concentu cantillemus verbum ipſius,

A ἀποστρεφόμενος γὰρ τὰ ἐπίγεια, τὰ ἐπουράνια φαν-
τάζεται. οὐχ ὁρᾷς πόση διαφορὰ τοῦ ἀπολιπεῖν
τὰ ὀλιγοχρόνια, καὶ ἐντὸς γενέσθαι τῶν αἰωνίων ἀγα-
θῶν· καταλιπεῖν τὰ φθαρτὰ, καὶ κληρονομῆσαι τὰ
ἄφθαρτα· καταλιπεῖν τὰ μὴ ἡμέτερα, καὶ ἐν ἀπο-
λαύσει γενέσθαι τῶν ἡτοιμασμένων τοῖς ἀγαπῶσι
τὸν Θεόν; [καταλιπεῖν τὰ ὁρατὰ, λαμβάνειν τὰ ἀό-
ρατα;] ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε,
καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. ὁ γὰρ μισῶν τὸν
B κόσμον, καὶ τὸν μαμωνᾶν, δῆλον ὅτι τὸν κοσμοποιὸν
ἀγαπᾷ. τὰ γὰρ ἐλάττονα παραλογισάμενος, τῶν
κρειττόνων ὀρέγεται. μεγάλης οὖν ψυχῆς καὶ θεοφί-
λους γνώρισμα ἡ ἀκτημοσύνη. καὶ ὁ τοιοῦτος κλη-
ρονόμος μὲν Θεοῦ καὶ πατρὸς, συγκληρονόμος δὲ Χρι-
στοῦ γίνεται. ὁ οὖν θέλων κτήσασθαι τὸν πολύτιμον μαρ-
γαρίτην, τὰ παρόντα πάντα μετὰ χαρᾶς ἀποκτη-
σάσθω ἀγαθὰ, ἵνα τὸν ἀγρὸν οὕτως κτήσηται ἐν
ᾧπερ εὗρεν τὸν θησαυρὸν κεκρυμμένον τῆς ζωῆς.
ὅταν γὰρ πάντα τις ἀποκτήσηται τὸν βιωτικὸν πλοῦ-
C τον, τότε εὑρίσκει τὸν τόπον ἐν ᾧ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ
κατακέκρυπται. πάνυ γὰρ ἁρμόδιόν ἐστι, ἐπιγνόντας
ἡμᾶς τὴν ὁδὸν εὐσεβείας, εὐθέως ἅπαντα τὰ παρ-
όντα ἡμῖν διαπωλεῖν. καὶ τὰ ἀπὸ τούτων χρήματα
κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, διοικεῖν, καὶ μὴ προ-
φάσει τοῦ θέλειν διὰ πάντος ἐντολὰς ποιεῖν, παρα-
κούωμεν τοῦ σωτηρίου κελεύσματος. πρῶτον μὲν
γὰρ ἐκ τούτου ἔσται ἡ καλὴ ἀμεριμνία, καὶ ἡ ἐντεῦ-
θεν ἀνεπιβούλευτος πενία. λέγει οὖν ὁ ἀπόστολος,
Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα. τοῦτο
περὶ τῶν ἀθλητικῶν νόμων διαγορεύει. ὥσπερ οὖν
D ἐκεῖνοι οὐ μόνον ἀποδυσάμενοι (ἀρχὴ γὰρ τοῦ ἀγω-
νίζεσθαι, τὸ ἀποδύσασθαι) ἀλλὰ καὶ ἀποκειρά-
μενοι τὴν κόμην, ἀλειψάμενοι ἐλαίῳ, ἵνα μὴ
φυέντες θριξὶν, ἀλλὰ καὶ ὀλισθῆσαι παρασκευά-
σωσι διὰ τοῦ ἐλαίου τοῦ ἀντιπάλου τὰς χεῖρας.
οὕτως ἐπὶ τὸν ἀγῶνα χωροῦσιν· οὕτως καὶ ἡμεῖς εἴ-
γε στεφανῖται γενέσθαι ποθοῦμεν, ἀποδυσάμενοι
τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ,
καὶ τὰ ἔξωθεν ἀποκειράμενοι, καὶ εἰς ἐλεημοσύνας
καταναλώσαντες, γυμνοὶ πάσης φροντίδος καὶ
E ἀχίτωνες, εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀρετῆς ἀναβῶμεν.
φησὶ δὲ καὶ τοῖς Ἑβραίοις, τοῖς δεσμίοις συνεπαθήσα-
τε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ
χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς
κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. ὁ δὲ ψαλ-
μῳδὸς, πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ, μὴ προστίθεσθε καρδίαν.
καλῶς γοῦν εἶπεν, ἐὰν ῥέῃ· ὀχετοῦ γὰρ τρόπον
παραδραμεῖ ἡμᾶς ὅλα τὰ τοῦ κόσμου τούτου, σήμε-
ρον τούτου, αὔριον ἄλλου γινόμενα. ἡμεῖς οὖν τῷ
τοῦ Δαβὶδ μετὰ τοῦ Δαβὶδ μελῳδήσωμεν, τό,

ἐπορευόμην ἐν πλατυσμῷ, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα. καὶ, ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ χρυσίον καὶ τοπάζιον. καὶ, πτωχὸς καὶ πένης αἰνέσουσί σε, Κύριε. ὁ δὲ Κύριος τῷ πλουσίῳ, εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς αὐτὰ πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. καὶ, δεῦρο ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ πένθους. Λόγος ϙ.

ΤΟ πένθος συμμέτοχόν ἐστι τῆς ἀκτημοσύνης καὶ πᾶσιν ἡμῖν ἁρμόδιόν ἐστιν καὶ ἐπωφελές. οὐ μόνον γὰρ ἐργάζεται τὰς ἀρετὰς, ἀλλὰ καὶ φυλάσσει. καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν μετάστασιν αἴτιον χαρᾶς αἰωνίου τοῖς μέχρι τέλους κατέχουσιν αὐτὸ γίνεται, καὶ παρακλήσεως πρόξενον κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. ὑπὲρ αὐτοῦ οὖν πρὸ πάντων αἰτήσωμεν τὸν Θεὸν, ἵνα χαρίσηται ἡμῖν αὐτὸ ἀδιάστατον πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν. οἱ γὰρ τοῦ πένθους ἐρασταὶ ἔχοντες αὐτὸ παραμένον καὶ τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦσι· καὶ οἱ τοιοῦτοι ἐνδύονται τὰ ὅπλα τοῦ φωτὸς καὶ ἀκούουσι. σοῦ δὲ ἡ στολὴ θερμή. οἱ δὲ ἐχθροὶ αὐτῶν καθάπερ διπλοΐδα αἰσχύνην περιβαλοῦνται, καὶ αἱ διαδοχαὶ τοῦ πένθους εἰσὶν, καθὼς εἴρηται, ἐπουράνιος χαρὰ, καὶ τρυφὴ ἀνερμήνευτος, καὶ δόξα ἀνεκλάλητος. τοῦτο γὰρ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ διδασκόμεθα, λέγοντος, ἀγαθὸν πορευθῆναι εἰς οἶκον πένθους, ἢ πορευθῆναι εἰς οἶκον πότου. καὶ πάλιν, καρδία σοφῶν ἐν οἴκῳ πένθους· καρδία δὲ ἀφρόνων εἰς οἶκον εὐφροσύνης. καὶ ἐπάγει, μὴ ὑστέρει μετὰ κλαιόντων, καὶ μετὰ πενθούντων πένθησον. λέγει δὲ καὶ ὁ προφήτης Ἀμὼς, ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἐξαποστελῶ λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου· καὶ πενθήσει ἡ γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ. νυνὶ δὲ πεπλήρωται ἡ προφητεία αὕτη ἐν τοῖς καιροῖς ἡμῶν. πάντες γὰρ ἐξεκλίναμεν, ἅμα ἠχρειώθημεν. φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας, διὰ τοῦτο εἶπα, ἄφετέ με, πικρῶς κλαύσομαι ἐπὶ τῷ συντρίμματι τοῦ γένους μου, μὴ κατισχύσητε παρακαλεῖν με. καὶ ὁ Ἱερεμίας, τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὰς δακρύων, καὶ κλαύσομαι ἡμέρας καὶ νυκτός; ἔλεγε δὲ καὶ τῷ λαῷ, καταγαγέτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν δάκρυα ἡμέρας καὶ νυκτός. ἀλλ' ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν· τὰ γὰρ προγραφέντα εἰς ἡμᾶς κατήντησεν. ὁ δὲ Δανιὴλ, καὶ ἔδωκα τὸ πρόσωπόν μου πρὸς Κύριον τὸν Θεόν μου ἐν νηστείᾳ καὶ σάκκῳ. καὶ ὁ Δαβὶδ, ὡς πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων οὕτως ἐταπεινούμην. καὶ, ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους, ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην, ὅτι αἱ ψύαι μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμῶν. καὶ ὁ Ἰὼβ, βέλη πειρατηρίων αὐτοῦ ἐπ' ἐμέ· ἡ γαστήρ μου συγκέκαυται ἀπὸ κλαυθμοῦ· ἐπὶ βλεφάροις μου σκιὰ θανάτου.

Ambulabam in latitudine quia mandata tua exquisiui. Et, *Dilexi mandata tua super aurum & topazion.* Et, *Pauper & inops laudabunt te, Domine.* Sed & ipse Dominus diuiti: *Si vis perfectus esse, vade, vende tuas facultates, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlis.* Et, *Veni, sequere me*, sublata cruce. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Psal.118. Matth.19. Marc.10. Luc.18.

De Luctu.

HOMILIA XC.

LVCTVS, inopiæ consors est, qui & omnibus nobis congruit, estque perquam vtilis. Neque enim virtutes modò operatur, sed & easdem solerti tuetur custodia, nobisque hinc emigrantibus (iuxta Domini sermonem) author æterni fit gaudij, & consolationis pararius, si modò ipsum penes nos retinemus vsque in finem. Pro impetrando igitur luctu ante omnia interpellemus Deum, nobis vt eum gratuitò conferat, futurum indiuiduum comitem omni tempore vitæ istius nostræ. Hunc enim perpetem possident qui ipsius sunt amatores, sed & orationi inuigilant constanter. Qui tales sunt, induuntur arma lucis, & audiunt illud, *Stola tua perfida est.* Istorum verò inimici quasi diploïde confusione circumamiciuntur. Luctus sanè istius succedanea hæreditas hæc, cœleste gaudium, deliciæ non interpretabiles, ineloquibilis gloria, nunquam desitura exultatio. Hoc ipsum nos instruit Ecclesiastes, *Melius est ire ad domum luctus, quàm pergere ad domum conuiuij.* Iterum: *Cor sapientium in domo luctus, cor autem stultorum in domo lætitiæ.* Inducit: *Ne pigrieris cum flentibus, & cum lugentibus lugere.* Dicit autem & Propheta Amos: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & emittam famem super terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi verbum Domini, & lugebit terra, & ea quæ in ipsa erunt.* His nunc nostris temporibus impletum est istius prophetæ oraculum: *Omnes enim declinauimus, simul inutiles facti sumus.* Sed & Esaias: *Propter hoc dixi, recedite à me, amarè flebo super contritione gentis meæ: & ne detis operam, vt consolemini me.* Hieremias insuper: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo die ac nocte?* Dicebat item & populo: *Deducent oculi mei lacrymas die ac nocte.* Atqui inter nos non est qui intelligat. Quæ enim propheticis oraculis præsignata sunt, occurrerunt nobis. Daniel quoque: *Dedi faciem meam ad Dominum Deum meum in ieiunio & sacco.* Dauid: *Tanquam lugens & contristatus sic humiliabor.* Et, *Miser factus sum, & curuatus vsque in finem, tota die contristatus ingrediebar, quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus.* Iob item: *Sagittæ tentationum eius, super me: Venter meus exæstuauit à fletu, super palpebras autem meas vmbra mortis.*

Luctus ad finem vsque vitæ si retinetur, gaudiū parat. Matth.5. Luctus encomia. Eccles.7. Ibid. Amos.6. Sub Cosdroa Persarum tyranno. Esa.22. Hier.9. Dan.9. Ps.34. Ps.37. Iob 6.

Attenti igitur simus & nos (charissimi) & intelligamus sanctorum virorum quis fuerit, dum viuerent, tenor ac formula: acie mentis considicamus quo pacto isti tempus suum exegerint in fletu, sacco & planctu, vtque per afflictionem & luctum promeruerint effici pueri, famuli, & amici Iesu Christi. Et hæc eo sunt prodita memoriæ, vt nos ad studium inuitent concupiscendi luctum, *Vt sint nobis lacrymæ panes die ac nocte*, vt per singulas quasque noctes stratum nostrum rigemus lacrymarum profluuio, vt decolores notæ peccatorum expientur, quibus circũfundimur toti, vt vel sic digni habeamur quos nuptiali stola conuestiat & adornet Dominus: qui enim ea nuptiarum veste deprehendetur non esse indutus, excludetur regni aditu. Quum igitur habeamus sic benignum ac clementem Dominum, omnisque immemorem iniuriæ, ipsum exoremus ac repropitiemus per suspiriosos gemitus & lacrymas, vt in eius aduentu splendida illa amicti stola inueniamur. Magnopere is diligit salutem nostram: In hoc enim iubet, à se vt auferat Iesus Iosedech vestimenta sordium eluuie defœdata, & amiciatur podere, ad talos imos vsque propendente: Dicit enim ipsi Iesus, *Ecce abstuli iniquitates tuas*. Nobis itidem: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*: *Beati qui flent nunc, quia ridebunt*. Deum nostrum addecet gloria in sęcula. Amẽ.

Ps. 41. *Matth. 22.* *Zach 3.* *Matth. 5.*

A περιχωρῶμεν δὴ καὶ ἡμεῖς (ἀγαπητοὶ) καὶ συνιδῶμεν τοὺς βίους τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, πῶς τὸν χρόνον αὐτῶν διήνυσαν ἐν κλαυθμῷ καὶ σάκκῳ καὶ κοπετῷ, καὶ γεγόνασι διὰ τῆς κακουχίας, καὶ τοῦ πένθους παῖδες καὶ θεράποντες καὶ φίλοι Θεοῦ. Ταῦτα δὲ ἐγγράφησαν ἵνα ἡμᾶς εἰς ζῆλον ἀγάγωσι τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πένθους τοῦ γενέσθαι ἡμῖν τὰ δάκρυα ἄρτον ἡμέρας καὶ νυκτός· καὶ τοῦ βρέξαι καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν στρωμνὴν ἡμῶν ἐν δάκρυσι, καὶ καθαρισθῆναι τῆς κηλῖδος ἧς περικείμεθα, ὅπως ἄξιοι γενώμεθα ἐνδυθῆναι τὴν στολὴν τοῦ γάμου· ὁ γὰρ μὴ ἐνδεδυ- B μένος τὴν στολὴν τοῦ γάμου, ἔξω βληθήσεται. ἔχοντες οὖν τοιοῦτον ἀγαθὸν δεσπότην, καὶ ἀμνησίκακον, δυσωπήσωμεν αὐτὸν διὰ στεναγμῶν καὶ δακρύων, ὅπως λαμπροστόλοι εὑρεθῶμεν ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἀγαπᾷ γὰρ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ κελεύει ἀφελεῖν τὰ ῥυπαρὰ ἱμάτια Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδὲκ, καὶ ἐνδυθῆναι ποδήρη· λέγει γὰρ αὐτῷ, ἰδοὺ ἀφῄρηκα τὰς ἀνομίας σου. καὶ ἡμῖν, μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι αὐτοὶ γελάσονται. Τῷ Θεῷ C πρέπει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Quòd semper captanda sit temporis opportunitas.

Homilia XCI.

NVLLA non in re spectanda venit tempestiuitas, præterquam in oratione. Nunquam enim intempestiua potest esse oratio. Ait enim Dauid, *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo*. Et illud: *Indesinenter orate, in omnibus gratias agite*. Quòd autem cæteris in rebus spectari debeat & obseruari temporis commoditas, per Ecclesiastem erudimur: ait enim, *Omnibus suum est tempus, & tempus omni rei, tempus tacendi & tempus loquendi*. Et: *Si est tibi intellectus, responde fratri tuo, sin autem, manum superpone ori tuo: quòd si tempus appetit loquendi, bonum fuerit vt in tempore dicas verbum*. Ait enim, *Sermo vester semper sit sale conditus*; in hoc vt noueritis, quo pacto oporteat vnicuique respondere. Omnis enim sermo interruptus. Et, Qui addit scientiam, addit & laborem, siue dolorem, *Qui autem temerarius est labiis, incidet in mala, propter* enim *ineruditionem linguæ superueniunt iræ*: innocens seruat suam linguam, vt qui diligit suam animam. Qui adulatione vtuntur, seducunt corda innocentum, & qui beatificant, in errorem mittunt. Illud, *Tempus flendi*: pro eo sumitur quod est, affligitote animas vestras. Et hoc, *Tempus ridendi*:

Oratio intempestiua esse nunquam potest. *Psal. 33.* *1. Thess. 5.* *Eccles. 3.* *Coloss. 4.* *Ad dictionẽ, ἔγκοπος deficit quiddam. Est enim intercasa & interrupta & absoluta oratio.* *Eccl 1.*

Περὶ τοῦ, Καιρὸς τοῦ παντός.

Λόγος ϟα΄.

ΚΑΙΡΟΣ μὲν ἐν παντὶ πράγματι χρεία, πλὴν τῆς εὐχῆς. ἡ γὰρ εὐχὴ, πάντοτε καιρὸν ἔχει. εὐλογήσω γὰρ, φησὶ, τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ· D διὰ παντὸς γὰρ ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου. καὶ, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, καὶ ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε. περὶ γὰρ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ὅτι χρὴ σκοπεῖν καιρὸν, καὶ ἐπιτηρεῖν, ταῦτα ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ διδασκόμεθα. φησὶ γὰρ, τοῖς πᾶσιν ὁ χρόνος, καὶ καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι· καιρὸς τοῦ σιγᾶν, καὶ καιρὸς τοῦ λαλεῖν. καὶ εἰ ἔστι σοι σύνεσις, ἀποκρίθητι τῷ ἀδελφῷ σου· εἰ δὲ μήγε, χεῖρα ἐπίθες ἐπὶ τῷ στόματί σου. εἰ δὲ καιρὸς τοῦ λαλεῖν, καλὸν E εἰπεῖν λόγον ἐν καιρῷ. φησὶ γὰρ, ὁ λόγος ὑμῶν εἴη πάντοτε ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνασθαι. πᾶς γὰρ ὁ * λόγος, ἔγκοπος, καὶ ὁ προστιθεὶς γνῶσιν, προσθήσει ἄλγημα. ὁ δὲ προπετὴς χείλεσι, πεσεῖται εἰς κακά· δι' ἀπαιδευσίαν γὰρ γλώσσης ἐπέρχονται ὀργαί. ὁ δὲ ἄκακος τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν, ὡς ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. οἱ γὰρ τῇ κολακείᾳ χρώμενοι, ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων, καὶ μακαρίζοντες πλανῶσι. καιρὸς τοῦ κλαῦσαι, ἀντὶ τοῦ κακώσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. καὶ καιρὸς τοῦ γελάσαι·

καὶ τοῦτο, ἀντὶ τοῦ, ἑορτάσατέ μοι τὴν ἑορτήν. ὃ γὰρ γελάσαι, χαρμοσύνη ἐστίν. καιρὸς πολέμου, τοῦτο περὶ πάλης λέγει, ὅτι ὁ διάβολος συμβάλλει τὸν ἄνθρωπον, ἐπιχειρῶν αὐτῷ διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων πειρασμῶν· καὶ καιρὸς εἰρήνης, ὅτι μετὰ τὸ πειρασθῆναι αὐτόν, περιλάμπει ἡ χάρις, χαροποιοῦσα τὴν ψυχήν. καιρὸν κρίσεως γινώσκει καρδία σοφοῦ, καὶ τοῦτο ὅταν ἐλευθερῶται τῆς πλάνης καὶ τῶν παθῶν· χαίρουσα ἡ ψυχὴ λέγει, ἔκρινέ μοι ὁ Θεὸς, ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου, ὅτι παντὶ πράγματί ἐστιν καιρὸς καὶ κρίσις, καὶ ἀπάντημα ἓν συναντήσεται τοῖς πᾶσιν αὐτοῖς· καὶ τοῦτο περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀνθρώπου λέγει, διὰ τὸ ἄδηλον τοῦ βίου. ἐπάγει γὰρ ὅτι οὐκ ἔγνω ἄνθρωπος τὸν καιρὸν αὐτοῦ, ὡς οἱ ἰχθύες οἱ θηρευόμενοι ἐν ἀμφιβλήστρῳ. καὶ αὖθις, εἶδον πάντα τὸν περισπασμὸν ὃν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ περισπᾶσθαι ἐν αὐτῷ. τὸ δὲ ἔδωκεν, ἀντὶ τοῦ, συνεχώρησεν, ἐκληπτέον. καλὸν οὖν, καὶ εὐαπόδεκτόν ἐστιν ποιεῖν τὸ εἰρημένον. ἔστωσαν γάρ φησιν ἐν παντὶ καιρῷ τὰ ἱμάτιά σου λευκά, καὶ ἔλαιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου μὴ ὑστερησάτω. τουτέστιν, αἱ μὲν πράξεις τῆς ψυχῆς σου, καὶ τοῦ σώματος διὰ παντὸς ἔστωσαν καθαραὶ καὶ ἄμωμοι. πάσῃ δὲ τῇ δυνάμει σου, τὸ ἔλαιον τῆς ἐλεημοσύνης διὰ τῶν πενήτων ἐπίχεε ἐπὶ τὴν κεφαλήν σου Χριστόν. αὐτὸς γὰρ ἡμῶν ἡ κεφαλή, λέγων, ἐμοὶ ἐποιήσατε ὅσα τοῖς ἐλαχίστοις τοῖς ἀδελφοῖς μου ἐποιήσατε. καὶ διὰ τοῦ Ἡσαΐου, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ὅτι οὖν ἦλθεν ὁ δεκτὸς καιρός, καὶ ἡ ἡμέρα τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἡ χάρις, τοῦτον ὁ ἀπόστολος φανεροποιῶν τὸν καιρὸν, λέγει· ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας, μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλὰ πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. ὅθεν καὶ ὁ Κύριος τοῦτον δεικνύων, ἐγκαλούμενος ὑπὸ τῶν γραμματέων, καὶ Φαρισαίων, διὰ τί μὴ νηστεύουσιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἀπεστόμισεν αὐτούς, λέγων· μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐφ' ὅσον χρόνον μετ' αὐτῶν ὁ νυμφίος ἐστὶν, νηστεύειν· ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. αὐτῷ ἡ δόξα τῷ ἀθανάτῳ νυμφίῳ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A [illegible] eo, celebrate mihi diem festum. *γελάσαι* enim, tempus nimirum ridendi, lætitiæ & gaudij est index. *Tempus belli*: luctæ scilicet, quum aduersus hominem cominùs confligit, & coorItur diabolus in illum, multiplicium tentationum armatus telis. *Tempus pacis*: vbi discussa tentationum nube, serenitas amœna diuinæ gratiæ affulget & inclarescit, incredibile gaudium inserens animæ. *Tempus iudicij* nouit cor sapientis, idque cùm à lucta ac multiiuga impressione passionum emancipatur anima & asseritur in libertatem: gaudio enim perfusa dicit, *Iudicauit in me Deus de aduersario*
B *meo. Cuique enim rei præstituta sunt, & tempus & iudicium: Et vnus idemque occursus occurret omnibus his*: Hoc dicit de hominis morte, propter vitæ incertitudinem. Inducit enim: *Quia nescit homo tempus* suum, sicut pisces capti verriculo. Rursus: *Vidit omnem occupationem quam dedit Deus filiis hominum, vt occuparentur in ea*. Illud, *ἔδωκε dedit*: venit exponendum pro *συνεχώρησε*, permisit. Profuerit igitur (sed & res commendatione cum primis digna) vt quod dictum est, implendum curemus, nempe illud, *Sint in omni tempore vestimenta tua candida, & oleum in capite tuo ne deficiat*: hoc
C est, actiones quidem animæ & corporis tui puræ sordium semper sint & inculpatæ. Omni proinde studio oleum eleemosynæ tuæ per pauperum manus effunde super caput tuum, Christum videlicet. Ipse enim caput nostrum est qui dicit: *Mihi fecistis quæcumque fratribus meis minimis fecistis*. Et per Esaiam: *Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis audiui te*. Sanè tempus illud sic acceptum vbi aduenit & dies salutis nostræ, nempe gratia: tunc & Apostolus illud velut indice manifestiùs prodens, ait: *Ecce nunc tempus acceptabile dies sa-*
D *lutis, nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum, sed honestè & secundùm ordinem omnia fiant*: vnde & Dominus hoc ipsum tempus indicans, cùm accusaretur à Scribis & Pharisæis propterea quòd illius discipuli neutiquam ieiunarent: ora illorum temerè & impudenter oblatrantia compescuit, dicens: *Non possunt filij sponsi, quanto tempore sponsus est cum eis, ieiunare; venient autem dies, quum ablatus fuerit ab eis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus*. Ipsi gloria im-
E mortali sponso Christi Deo nostro in sæcula sæculorum. Amen.

Luc 18. Eccl.3. Ecclesi.9. Ecclesi.1. Ecclesi.9. Matth.25. Isa.49. 2.Cor.6.

A

Alienæ calamitati indolescendum compassionis affectu.

HOMILIA XCII.

OB alienam calamitatem angi animo, incommodisque proximorum mutuiter condolescere, suffragari item & collaborare, quàm sit Deo gratiosum & acceptum, quis explicet? Hoc etenim re ipsa vt præstemus, vel debito obstringimur, vt qui serui sumus, assessores & subministri Dei Verbi, vt illi nos probemus in cuius accenturiati sumus & adscripti militiam, à quo relaturos nos stipendia nauatæ insigniter operæ certò scimus. Animam vtique ad officia exercendę pietatis erga proximos mirè habet proclinem, quisquis sic condolescit alienæ infœlicitati. Qui talem possidet animam, nihil non bonorum ex se, tanquam ex illimi quopiam fonte edet, & in cœlum transcribet. Quòd si facultates habuerit & peculium, nihil dubitabit id in hunc pietatis vsum depromere atque insumere. Si quem viderit calamitate premi, prorumpet in fletum: si quem compererit oppugnari calumnia, manum illi exporriget auxiliarem, nec vlli alij talem deseret, quotquot ad se peruenerint. Certatim igitur contendamus, vt fides nostra, charitas, patientia, tanquam galea, & quasi hasta, omnisque species armorum, nos in procinctu spirituali conserentes, circunsistant. Longanimitatem mutuam inuicem præstemus, vitam hanc exigamus in mansuetudine & placabilitate, vt & nobiscum Deus. Abiectum & humilem lacrymantem ne contemptim prætereamus, vt ne lacrymæ tempore orationis fusæ, à Deo despectim videantur. Si qua interim gratuita dona possidemus, ne quid hinc nobis arrogemus, quin potiùs pio affectu compartiamur non habenti, eóque nobiscùm id doni in finem vsque permanebit. Dicit igitur qui inter primos in proximorum affectu pientissimo legitur fuisse Iob:

Iob 30. & 31. *Ego autem super omni impotente fleui, ingemui verò, si quem vidi virum afflictum necessitate, &*

In absoluta oratio. *quod si despexi nudum, nec vestiui eum.* Et, *Ianua autem mea omnibus aperta fuit.* Eôdem respicit illud Tobiæ: *Eleemosynas multas faciebam: si quando videbam mortuos in humum proiectos, colligebam & sepeliebam eos.* Propheta

Osee 6. Osee: *Persequamur, vt cognoscamus Dominum, propter quod misericordiam vult & non sacrificium, & scientiam Dei plusquam holocausta.* Mi-

Matth. 9. chæas: *Annunciatum est tibi, ô homo, quid bonum,*

Mich. 6. *aut quid Dominus quærit à te, nisi facere iudicium & diligere misericordiam?* Sed & in Sapientia habes:

Prou. 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem, & redimere occisos*

Iac. 2. *ne parcas.* Iacobus itē, *Si frater aut soror nudi fuerint & egeant victu quotidiano, dicat autē quis illis:*

Coloss. 3. *Ite in pace, calefacimini & saturamini, non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corporis, quid proderit?* Admonet autem & Paulus dicens: *Induimini igitur tanquam electi Dei, sancti, dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, longanimitatem, supportantes inuicem.*

Περὶ τοῦ συμπάσχειν.

Λόγος ϟβʹ.

ΤΟ συμπάσχειν ἀλλήλοις, καὶ συναλγεῖν, συντρέχειν τε, καὶ συγκοπιᾷν, εὐάρεστόν ἐστι τῷ Θεῷ. καὶ γὰρ χρεωστοῦμεν τοῦτο πράττειν, ὡς δοῦλοι, καὶ πάρεδροι, καὶ ὑπηρέται τοῦ

B Θεοῦ λόγου. ἵνα εὐαρέστωμεν, ᾧ ἐστρατεύθημεν. ἀφ' οὗ καὶ τὰ ὀψώνια κομισώμεθα. ψυχὴν ἐλεήμονα κέκτηται ὁ συμπαθής. ὁ γὰρ τὴν ψυχὴν τοιαύτην ἔχων, πάντα ἀναβλύσει τὰ καλά. κἂν γὰρ χρήματα ἔχῃ, προήσεται· κἂν ἐν συμφοραῖς ἴδῃ τινά, κλαύσεται, κἂν ἐπηρεαζόμενον περιτύχῃ, χεῖρα ὀρέξει, καὶ οὐδενὶ παραλείψει τῶν εἰς αὐτὸν φθανόντων. ἀγωνισώμεθα οὖν ἵνα ἡ πίστις ἡμῶν, καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ ὑπομονή, ὡς περικεφαλαία καὶ ὡς δόρυ, καὶ πανοπλία ἡμῖν ἔστωσαν, μακροθυμοῦν-

C τες μετ' ἀλλήλων, καὶ ἐν πρᾳότητι διάγοντες, ὡς καὶ ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν. ταπεινὸν δακρύοντα μὴ παρίδωμεν, ἵνα μὴ παροφθῇ τὰ τῆς εὐχῆς ἡμῶν δάκρυα. καὶ ἐάν τι χάρισμα ἔχωμεν, μὴ ἀλαζονευώμεθα, ἀλλὰ συμπαθήσωμεν τοῖς μὴ ἔχουσι, καὶ παραμένει ἡμῖν τὸ δώρημα ἕως τέλους. λέγει οὖν πρῶτος ὁ συμπαθήσας Ἰώβ, ἐγὼ δὲ ἐπὶ παντὶ ἀδυνάτῳ ἔκλαυσα· ἐστέναξα δέ, ἰδὼν ἄνδρα ἐν ἀνάγκαις· καί, εἰ δὲ καὶ ὑπερεῖδον γυμνόν, καὶ οὐκ ἠμφίασα· καί, ἡ δὲ θύρα μου παντὶ ἐλθόντι ἀνέῳκτο. ὡσ-

D αύτως καὶ ὁ Τωβίας. ἐλεημοσύνας φησὶν πολλὰς ἐποίουν· καὶ ὅταν ἐθεώρουν τεθνεῶτας ἐρριμμένους, συνέστελλον, καὶ ἔθαπτον αὐτούς. ὁ δὲ προφήτης Ὠσηέ φησι· διώξωμεν τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον, διότι ἔλεον θέλει, καὶ οὐ θυσίαν· καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ, ἢ ὁλοκαυτώματα. καὶ ὁ Μιχαίας, εἰ ἀνηγγέλη σοι, ἄνθρωπε, τί καλόν· ἢ τί Κύριος ἐκζητεῖ παρὰ σοῦ ἀλλ' ἢ τοῦ ποιεῖν κρῖμα, καὶ ἀγαπᾷν ἔλεος; ἔχεις δὲ καὶ ἐν τῇ Σοφίᾳ, ῥῦσαι ἀπαγομένους εἰς θάνατον· καὶ ἐκπριοῦ κτεινομένους μὴ φείσῃ. ὁ δὲ Ἰάκωβος, ἐὰν

E ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσιν, καὶ λειπόμενοι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς, ὑπάγετε, ἐν εἰρήνῃ θερμαίνεσθε, καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; παραινεῖ δὲ καὶ ὁ Παῦλος, λέγων, ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, ἅγιοι, καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πρᾳότητα, μακροθυμίαν,

ἀνεχόμενοι ἀλλήλων. φησὶ δὲ καὶ περὶ ἑαυτοῦ, ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, ὅτι λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ· ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου τῶν κατὰ σάρκα· καὶ ὅτι εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. καὶ ὁ Πέτρος· τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, ταπεινόφρονες, μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας. τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. ὁ δὲ εὔσπλαγχνος Κύριος βουλόμενος υἱοὺς ἡμᾶς ἀναδεῖξαι τοῦ οἰκείου πατρὸς, φησὶ· γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, οἰκτίρμων ἐστίν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ μὴ προσωποληπτεῖν. Λόγος ϟγ΄.

Ἡ Προσωποληψία γειτνιάζει τῇ ἀνθρωπαρεσκίᾳ, ἀμφότερα δὲ μεμπτέα καὶ ἀπηγορευμένα παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ εὑρίσκομεν. ἀεὶ γὰρ οἱ προσωπολῆπται λόγους κολακευτικοὺς, καὶ μακαρισμοὺς ψευδεῖς τοῖς ἐν ὑπεροχῇ καὶ δυναστείᾳ ὑπάρχουσι, ξύλα καὶ χόρτον, ὕλην εὔφθαρτον προσυπαφλέγοντες, ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν πυρί. περὶ ὧν φησιν ὁ προφήτης, οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν. πλούσιος γὰρ προστίθησι φίλους πολλοὺς, ὁ δὲ πτωχὸς καὶ ἀπὸ τοῦ ὑπάρχοντος φίλου διαχωρίζεται. καὶ ἡ σοφία τοῦ πένητος ἐξουδενωμένη. οὐ θέμις τοιγαροῦν οὕτως ἡμᾶς πράττειν, ἀλλ' ὀφείλομεν πάντες ὁμοπιστίαν Θεοῦ λαβόντες, ἐντρέπεσθαι ἀλλήλους, καὶ μὴ κατὰ σάρκα ὁρᾷν τὸν πλησίον, ἀλλ' ἐν Χριστῷ ἀλλήλους διὰ παντὸς ἀγαπᾶν. καὶ μηδὲν ἔσω ἐν ὑμῖν ὃ δυνήσεται ὑμᾶς μερίσαι· ἀλλὰ τοὐναντίον, κατὰ τὸν ὑμνῳδὸν, ἐξέλεσθε πένητα καὶ πτωχὸν, ἐκ χειρὸς ἁμαρτωλοῦ ῥύσασθε αὐτόν· ὁ γὰρ Θεὸς διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων, κατῃσχύνθησαν ὅτι ὁ Θεὸς ἐξουδένωσεν αὐτούς. οὐ γὰρ καλὸν αἰδεῖσθαι πρόσωπον, κατὰ τὴν γραφὴν, ἐν κρίσει. καὶ μὴ λάβῃς πρόσωπον κατὰ τῆς ψυχῆς σου, μηδὲ ἐντραπῇς εἰς πτῶσίν σου. φησὶ δὲ καὶ ὁ δίκαιος Ἰὼβ, νῦν δὲ εἰσβλέψας εἰς πρόσωπον ὑμῶν, οὐ ψεύσομαι. καὶ ὁ Ἰάκωβος, ἀδελφοὶ, μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐὰν γὰρ, φησιν, εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος, ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐτῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς· καὶ τῷ πτωχῷ, σὺ στῆθι ἐκεῖ, οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν;

A Sed & de seipso: *Veritatem dico, non mentior, quia tristitia mihi est magna & continuus dolor cordi* Rom.9. *meo: optabam enim ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis cognatis meis secundum carnem.* Et: *Quia sive patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra.* Petrus: *In fine autem, omnes vnani-* 1.Petr.3. *mes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes, quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis.* Ipse etiamnum Dominus ineffabilis clementiæ nos quum vellet declarare insigni B quopiam argumento suiipsius Patris germanos esse filios, ait: *Estote misericordes sicut & Pater ve-* Luc.6. *ster cœlestis misericors est.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

De non habenda personarum acceptione

HOMILIA XCIII.

PErsonæ acceptio, germana vicinitate adnectitur ambitioni, qua gratiam captas hominum & fauorem. Edicto diuinę scripturæ, com- C perimus nobis vtroque esse interdictum, vt reprehensibili ac vitioso. Qui enim vitio isti accipiendæ personæ obnoxij sunt, nullo non tempore sermones promunt assentatorios, ac nescio cuius cõmentitiæ beatitudinis prætexunt vmbram iis qui prærogatiua quapiam eminent dignitatis & potẽtiæ: videlicet proferunt ligna & fœnũ: vtique materiam suapte natura accliuem corruptioni, incendentes igne, de quib. ait & Propheta: *Qui vos beatificant, seducunt vos*: admirantes personas quæstus causa. Diues enim addit amicos multos, pauper verò, & ab eo qui erat amicus, disparatur. *Sapientia pauperis nihili* Isa.3. *habita ac despecta.* Atq; non iustũ sit talia vt ope- D remur, debemus magis fidẽ nihilo disparẽ complexi mutuo nos reuereri honore: non quidem metientes proximũ germanitate carnis, sed in Christo inuicẽ amoris indiuidui glutino cõfœderati, adeo vt nihil alicũde occurrat, quod nos possit à cõpagine mutuæ dilectionis dirimere: sed è diuerso iuxta sententiã eius qui hymnos emodulatus est, *Eripite pauperem, & egenum, de* Psal.8. *manu peccatoris liberate eum: Deus enim dissipauit* Psal.52. *ossa eorũ qui hominibus placent: Confusi sunt, quoniã Deus spreuit eos.* Non enim bonũ reuereri perso- Prou.18.24. E nam in iudicio, iuxta Scripturam. Et, *Ne accepe-* Deut.16. *ris personam contra animam tuam, ne autem confundaris in casum tuũ.* Iustus itẽ Iob: *Nũc autẽ in specta persona vestra non mentiar.* Iacobus quoque: *fratres nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi, si enim introieris in conuentum vestrum vir habens aureum annulum in veste splendida, introierit autem & pauper in sordido habitu, & intendentes in eum qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei, Tu sede hic bene, pauperi autem dicatis, Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum, nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?*

Inducit: *Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturam (Diliges proximum tuum sicut te ipsum) benefacitis: si autem personam accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores*. Nec abludit Parœmiastes: *Admirari personam impij non est bonum, neque sanctum declinare iustum in iudicio*. Alius: *Vereri*

Prou.24. *personam in iudicio, non est bonum: qui dicit impio, iustus est: maledicetur in populis: & odibilis erit inter gentes: qui autem reprehendunt, meliores apparebunt, super eos autem veniet benedictio*

Rom.2. *bona*. Paulus item: *Non enim est personarum acceptio apud Deum*. Iterum: *Ab his qui videbantur esse, quales aliquando fuerint, nihil mea interest: personam Deus non accipit*. Deus proin-

1.Reg.16. de Samuëli de filiis Iesse ait: *Ne respicias in vultum & ad magnitudinem eius, quia homo in faciem videbit, Deus autem intuetur cor*. Ipse

Matth.12. porrò Dominus cùm à quodam audiuisset:

Marc.3. *Ecce mater tua & fratres tui foris stant quærentes te*, respondit illi: *Quæ est mater mea & qui*

Luc.8. *sunt fratres mei?* cúmque extendisset manum suam in discipulos, dixit: *Ecce mater mea & fratres mei: quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei qui est in cœlis, hic meus frater & mater est*. Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Cohabitandum paucis quidem, sed bonis.

Homilia XCIIII.

Contentionum causa est, Deũ non timere.

PRofuerit (charissimi) cum paucis quidẽ habitare, sed bonis: id quod Deo lõgè gratius, quàm vt multis cohabites qui sunt contemptores mandatorũ Domini. Vbi enim timor Domini, illic charitas & fratrũ concordia: vbi nullius relinquitur timori Dei locus, ibi cõtẽtio ac zelus: vbi reuerẽtia ac pietas erga Deũ, & amabilis erga proximũ affectus, illic intermedius horum habitat Deus: vbi autẽ inuidia ac malè morigera & inobsequẽs subiectio, illic è regione ambitio regnat gloriæ inanis. Cõmodũ fuerit ac frugi nos mordicùs tueri ac retinere simplicitatẽ & innocentiã, atq. ad infãtilis vitæ formulã mores instituere, quib. incõperta est prorsus improba malignitas, humanæ vitæ expultrix, neq; simus aduersum nos inuectæ vllius iniuriæ memores, neu per malitiã leges prẹuaricemur: magis autẽ omnẽ deponamus malitiam, omnẽ amaritudinẽ diuinæ legis præuaricatricẽ, inque vnũ coalescamus spiritũ, omni prorsus à nobis depulsa simulatione, quatenus in nobis dignetur habitare Dominus pacis, vt spiritus ipse reualescat, pristinæ sanitati quã gratuito acceperat, in integrum restitutus. Si quispiam nostrum vestem dederit fulloni, nouam quidem illam atque incolumem; & hanc à fullone recipere velit;

καὶ ἐπάγει, εἰ μέντοι νόμον βασιλικὸν τελεῖτε κατὰ τὴν γραφήν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν, καλῶς ποιεῖτε· εἰ δὲ προσωποληπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται. ὁμοίως καὶ ὁ παροιμιαστής, θαυμάσαι πρόσωπον ἀσεβοῦς οὐ καλόν, οὐδὲ ὅσιον ἐκκλίνειν τὸ δίκαιον ἐν κρίσει. καὶ ἄλλος. αἰσχύνεσθαι πρόσωπον ἐν κρίσει, οὐ καλόν. ὁ εἰπὼν τὸν ἀσεβῆ, δίκαιός ἐστιν, ἐπικατάρατος λαοῖς ἔσται, καὶ μισητὸς εἰς ἔθνη. οἱ δὲ ἐλέγχοντες, βελτίους φανοῦνται, ἐπ' αὐτοὺς δὲ ἥξει εὐλογία ἀγαθή. καὶ ὁ Παῦλος, οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ. καὶ πάλιν, ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι, ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει· πρόσωπον Θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει. ὁ δὲ Θεὸς πρὸς τὸν Σαμουήλ, περὶ τῶν υἱῶν Ἰεσσαί, μὴ ἐπιβλέψῃς, φησίν, εἰς τὴν ὄψιν καὶ εἰς τὸ μέγεθος αὐτοῦ, ὅτι ἄνθρωπος εἰς πρόσωπον βλέψεται, ὁ δὲ Θεὸς εἰς καρδίαν ὁρᾷ. αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἀκούσας παρά τινος, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου, καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασι ζητοῦντές σε, ἀπεκρίθη αὐτῷ, τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν, ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, οὗτός μου ἀδελφός, καὶ ἀδελφή, καὶ μήτηρ μού ἐστιν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ οἰκεῖν μετὰ ὀλίγων καλῶν.

Λόγος ϟδ'.

ΚΑΛΟΝ ἐστιν, ἀγαπητοί, οἰκεῖν μετὰ ὀλίγων εὐαρεστούντων τῷ Θεῷ, ἤπερ μετὰ πολλῶν καταφρονητῶν τῶν ἐντολῶν Κυρίου. ὅπου γὰρ φόβος Κυρίου, ἐκεῖ καὶ ἀγάπη, καὶ ὁμόνοια ἀδελφῶν· ὅπου δὲ ἀφοβία, ἐκεῖ ἔρις καὶ ζῆλος· ὅπου εὐλάβεια Θεοῦ, καὶ στοργὴ τοῦ πλησίον, ἐκεῖ ὁ Θεὸς οἰκεῖ ἐν μέσῳ αὐτῶν· ὅπου δὲ φθόνος καὶ ἀνυποταξία, ἐκεῖ ὁ ἐκ κενοδοξίας ἐναβρύεται. καλόν ἐστι κρατεῖν τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν ἀκακίαν, καὶ εἶναι ὡς τὰ νήπια τὰ μὴ γινώσκοντα τὴν πονηρίαν, τὴν ἀπολλύουσαν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων· καὶ μὴ εἶναι μνησικάκους, μήτε παρανόμους τῇ κακίᾳ, ἀλλ' ἀποθέσθαι τὰς κακίας, καὶ τὰς πονηρίας, καὶ τὰς πικρίας τὰς παρανόμους, καὶ γενέσθαι ἓν πνεῦμα, καὶ τὰ σχήματα τὰ πονηρὰ ἀνατρέψαι, ὅπως ὁ Κύριος τῆς εἰρήνης κατοικήσῃ ἐν πᾶσιν, ἵνα καὶ τὸ πνεῦμα ὑγιὲς γένηται, ὥσπερ αὐτὸ ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος. ἐὰν γάρ τις κναφεῖ δώσῃ ἱμάτιον καινὸν καὶ ὑγιές, καὶ τοῦτο θέλει κομίσασθαι

fullo

ὁ δὲ κναφεὺς σχίσας τὸ ἱμάτιον, ἀποδώσει, ἆρα ἀπολήψεται αὐτό; οὐχὶ μαχήσεται, καὶ ὑβρίσει, λέγων αὐτῷ, ἱμάτιόν σοι ὑγιὲς ἔδωκα, διὰ τί αὐτὸ ἔσχισας, καὶ πεποίηκας ἄχρηστον; εἰ οὖν οὕτως περὶ ἱματίου λυπεῖταί τις καὶ μάχεται, ὅτι οὐκ ἀπείληφεν ὑγιὲς τὸ ἱμάτιον, τί δοκοῦμεν ἡμεῖς παθεῖν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, τὸ πνεῦμα λαβόντες ὑγιές, καὶ τοῦτο λυπήσαντες, καὶ ἀχρειώσαντες, μὴ ἐν σεμνότητι πολιτευσάμενοι; καὶ εἰς οὐδεμίαν χρῆσιν δύναται εἶναι τῷ κυρίῳ ἑαυτοῦ; ἡ γὰρ χρῆσις τοῦ πνεύματος ὑφ᾽ ἡμῶν κατεφθάρη. τῷ γὰρ ἐν ἔρισι, καὶ ζήλῳ, καὶ πάσῃ ἀνομίᾳ διάγειν, φανερὸν ὅτι ὀργὴν καὶ θάνατον παρὰ Κυρίου ἑαυτοῖς ἐπιφερόμεθα. αἱρετώτερον οὖν ἐστι μετὰ ὀλίγων καλῶν διάγειν, ἢ μετὰ πλήθους ἀχρήστων, εἰ μὴ ἔστι φόβος Κυρίου μετ᾽ αὐτῶν. κρείσσων γὰρ εἷς δίκαιος, ἢ χίλιοι ἁμαρτωλοί. ἐν συναγωγῇ γὰρ ἁμαρτωλῶν ἐκκαυθήσεται πῦρ. καὶ, εἰ ᾖ σκληροτράχηλος, θαυμαστὸν τοῦτο, εἰ ἀθῳωθήσεται. ἔλεος γὰρ καὶ ὀργὴ παρὰ Κυρίου. καὶ ἄλλος, μὴ ἐπιθύμει πλῆθος ἀχρήστων· ἐὰν πληθυνθῶσι, μὴ εὐφραίνου ἐπ᾽ αὐτοῖς, εἰ μὴ ἔστι φόβος Κυρίου μετ᾽ αὐτῶν. μὴ ἐμπιστεύσῃς τῇ ζωῇ αὐτῶν, στενάξεις γὰρ πένθει ἀώρῳ. κρείσσων γὰρ εἷς δίκαιος ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἢ μύριοι παράνομοι. καὶ δίκαιον ἀποθανεῖν ἄτεκνον, ἢ ἔχειν τέκνα ἀσεβῆ. ἀπὸ γὰρ ἑνὸς συνετοῦ συνοικισθήσεται πόλις. ὁ δὲ ἀπόστολός φησιν, ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ. καὶ, ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. καὶ ἐπιφέρει, ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα. καὶ ἃ μὲν εἰς τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ὅσοι οὖν ἐσμὲν ξύλινα καὶ ὀστράκινα σκεύη, ἐκκαθάρωμεν ἑαυτούς, ἵνα γενώμεθα σκεύη χρηστὰ τῷ δεσπότῃ, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένα. καὶ μὴ ἀκούσωμεν παρὰ τοῦ δεσπότου, πορεύεσθε ἀπ᾽ ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. ὁμοία γάρ, φησιν, ὁ Κύριος, ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ· ἣν ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, συνέλεξαν εἰς ἄγγεια, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. καὶ ἐπιφέρει, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ, ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμός, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί,

A fullo autem si frustillatim concisam & dissectam reddiderit, itáne (quæso) accipiet eam Dominus vestis? Nunquid non cum illo velitaribus verbis delitigabit, vitióque illi vertet, dicens: vestimentum dedi in munus tuas sanum & incolume, quid ita lacerè concidisti, vt nulli iam vsui accommodatum redderes? Quòd si vnus aliquis pro qualicunque vestimento, ad eum modum mœrore conficitur, pugnáque velitari contendit, quia non integrum recipit: quantum nos adituros supplicij par est credere, vltore Domino, qui cùm spiritum acceperimus nulla contagione decolorem, sed sanum, ipsum mœrere fecimus, quòdque vitam hanc nostram minùs composuimus religiosè, reddidimus inutilem adeò, vt nulli iam vsui esse possit Domino suo? Vsus enim ipse spiritus nostri, nostra ipsorum culpa deperiit: Dum enim sic per contentionem, zelum, & omnifariam iniquitatem vitam traducimus, vtique nulli obscurum est, quin ipsi nobismet apud Domiuum conciliemus iram, denique & mortem. Multo igitur sit præstabilius degere cum paucis qui boni sint, quàm cum crebra multitudine inutilium, vt & diuinæ tradiderunt Scripturæ. Ait enim Parœmiastes: *Ne desideres esse cum multitudine inutilium, nisi adsit timor Domini cum eis: melior enim est vnus iustus, quàm mille peccatores: In synagoga enim peccatorum, exardescet ignis: & si fuerit vnus duræ ceruicis, mirabile hoc si innocens erit: misericordia enim & ira à Domino.* Alius item: *Ne concupiscas multitudinem inutilium, si multiplicati fuerint: ne læteris super eis, nisi sit timor Dei cum ipsis: ne te credas vitæ illorum, ingemisces enim luctu intempestiuo, melior enim vnus faciens est voluntatam Domini, iustus, quàm decem millia præuaricantium legem.* Et: *Iustius est emori sine liberis, quàm habere filios impios: ab vno enim sensato inhabitabitur ciuitas.* Apostolus proinde: *Nouit Dominus qui sunt eius.* Et, *Discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini.* Infert: *In magna autem domo non solùm sunt vasa aurea & argentea, sed lignea & testacea: quædam quidem in honorem, quædam verò in contumeliam.* Quotquot igitur sumus lignea vasa & testacea, expurgemus nosmetipsos vt efficiamur vasa ad vsum Domini accommoda, ad omne bonum apparata, vt ne tandem ab ipso contingat nos audire, *Discedite à me maledicti, amen dico vobis, non noui vos vnde sitis.* Idem Dominus: *Simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti: quæ cùm impleta esset, ascenderunt ad litus, & elegerunt bonos in vasa sua, putridos verò foras miserunt.* Infert: *Sic erit in consummatione: exibunt Angeli & separabunt malos de medio iustorum: & mittent eos in caminum ignis ardentem: ibi erit fletus & stridor dentium: Multi enim sunt vocati, pauci verò electi;*

Eccl. 16.

Ibid.

2 Timot. 2.

Matth. 13.

P

Lata enim est porta & spaciosa via quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui gradiuntur per eam. De paucis proinde piis ac bonis, ait: *Quia angusta est porta* & tribulationum spinis septa vndique via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui ingrediuntur per eam. Iterum: *Noli timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Matt. 7. *Luc. 13.* *Luc. 12.*

A πλατεῖα γὰρ ἡ πύλη, καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. περὶ δὲ τῶν ὀλίγων ἀγαθῶν καὶ καλῶν φησιν, ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. καὶ πάλιν, μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Temperandum à solutiore & immoderato risu

Homilia XCV.

Περὶ τοῦ μὴ γελᾷν.

B

Λόγος ϟε΄.

Risus solutus Christianis illicitus. RIDERE solutius neutiquam iis permissum qui sint germanè Christiani: omninò minimè conuenit monachis, qui se iam crucifixerunt mundi istius vitiis. Ait enim Dominus, *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me.* *Luc. 9.* *Christi clauis non transfigitur, qui solutus risu.* Qui (quæso) probabile sit, hunc crucis Christi dulcibus clauis esse transfixum, qui sic soleat profusiore lætitia diffundi & ridere solutiùs? Neque enim ad eiusmodi animi elationem aut risum solutiorem vocati sumus, ne per hæc demum contingat nos assequi vnà cum ethnicis illud, Væ, magis verò per luctum, gustum qualemcumque prælibemus interoræ consolationis. *Luc. 6.* Pro animæ enim paranda salute vniuersus hic nobis susceptus est agon, cui aliàs non mediocre impendet periculum, non leue eam tormentum manet, sed æternum. Quis enim in inferno reliquitur confessioni locus? Nullis illic lacrymis aut suspitiosis gemitibus ira flectitur iudicis æquissimi. In nullius item gratiam, præfinitæ legis terminus prorogari illic potest, sed neque pœnitentia vlla iam resider. Ab exitu istius vitæ nulli conceditur reditus: quin ad metam vbi peruentum est huius peregrinationis, nihil iam occurret peccatrici animæ non plenum amaritudinis, nihil non plenum intolerabilis molestiæ & acerbitatis iis qui indultum ad pœnitentiam tempus neglectim & sine fructu transmiserint. *Animæ peccatricis status post hanc vitam.* His enim primum horrenda prorsus nullique non formidabilis facies peccatorum quæ eatenus admiserint, vltrò se ingeret visendam, dirum planè spectaculum & omni supplicio amarius. Sed & hos conscientia interiore flagro conscindens, eo adiget vt contineanter & vociferentur & eiulent verbis illis comploratione omni dignissimis: Væ mihi: quid ni hunc præuidi diem, miser ego? Is quaquauersum circumaget oculos, Angelos illic circumuolitantes intuebitur, à commiseratione vsque adeò abhorrentes, vt vel sola specie incredibilem atque intolerandum incutiant spectatori terrorem. *Angeli circumuolitantes.* Sub horam tantæ istius adeundæ necessitatis suspirabunt amariùs, quum nunquam finiendis, sed æternum duraturis tradentur tenebris illis exterioribus cum fletu & stridore dentium, quando nunquam intermoriturо vermi arrodendi mancipabuntur, cùm in profundam inferni voraginem agentur præcipites,

ΤΟ γελᾷν ὅλως Χριστιανοῖς οὐκ ἐπιτρέπεται, μάλιστα δὲ μοναχοῖς, τοῖς σταυρώσασιν ἑαυτοὺς τῷ κόσμῳ. Εἴ τις γὰρ θέλῃ, φησὶν, ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. καὶ πῶς ἐνδέχεται τὸν ἐμπεπαρμένον τοῖς γλυκέσι ἥλοις τοῦ σταυροῦ, διαχεῖσθαι καὶ γελᾷν. οὐ γὰρ εἰς μετεωρισμὸν ἐκλήθημεν, καὶ γέλωτα,
C ἵνα κληρονομήσωμεν τὸ, οὐαὶ, ὡς οἱ ἐθνικοὶ, ἀλλὰ διὰ τοῦ πένθους τῆς παρακλήσεως ἐντὸς γενώμεθα. περὶ γὰρ ψυχῆς ἅπας ὁ ἀγὼν ἡμῶν γένηται, περὶ ἧς πολὺς κίνδυνος, καὶ ὁ αἰώνιος βάσανος· οὐκ ἔστι γὰρ ἐν ᾅδου ἐξομολόγησις, οὐκ ἔστι δάκρυα καὶ στεναγμοὶ, τὰ δυσωποῦντα τὸν κριτήν· οὐκ ἔστι προθεσμίας ὅρος ἐκεῖ, οὐδὲ μετάνοια, οὐκ ἔστιν ἐπάνοδος μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἔξοδον· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν πάντα ὄντα πικρὰ καὶ χαλεπὰ συναντήσουσιν τοῖς ἀπολέσασι τὸν καιρὸν τῆς μετανοίας. συ-
D ναντήσονται γὰρ αὐτοῖς ἡ φρικώδης καὶ φοβερὰ ὄψις ἐκείνη τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων πάσης κολάσεως πικροτέρα, καὶ συνειδὸς μαστίζον αὐτοὺς ἔνδοθεν συνεχῶς φθέγγεσθαι τὰ ἐλεεινὰ ῥήματα ἐκεῖνα. οἴμοι ἐγὼ, ὅτι ἴδον τὴν ἡμέραν ταύτην. ὅπου γὰρ ἐὰν περιαγάγῃ τὸν ὀφθαλμὸν, ἐκεῖ ὄψεται ἀγγέλους ἀνελεήμονας, φρικωδέστατον ἔχοντας εἶδος. ἐν ἐκείνῃ γὰρ τῇ ὥ-
F ρᾳ τῆς ἀνάγκης, στενάξουσιν πικρῶς, ὅταν θανάτῳ καὶ αἰωνίῳ παραδίδωνται σκότει ἐξωτέρῳ καὶ κλαυθμῷ, καὶ βρυγμῷ ὀδόντων, καὶ σκώληκι ἀτελευτήτῳ, καὶ πυθμένι ᾅδου,

ἐξωτέρῳ, καὶ γεέννῃ χαλεπωτάτῃ. Ταῦτα γὰρ δεῖ περιβλέπεσθαι τὰ βασανιστήρια, τὰ ἀπεκδεχόμενα τοὺς ἁμαρτωλούς· καὶ μὴ διαχεῖσθαι ἐν γέλωτι, ἢ μετεωρισμοῖς. ἀλλὰ μᾶλλον ἀτενίζειν ἀδιαλείπτως εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καθὼς ὁ μακάριος Δαβὶδ, ἀποβλέπων εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἔλεγεν· ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν· οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν. καὶ πάλιν, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου. οὕτως καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νήφειν, καὶ ἐφορᾷν εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν ὑπὸ τῶν θανατηφόρων ὄφεων, τουτέστι, τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. οἱ γὰρ ὑπὸ χάριν ὄντες, ἀεὶ κατὰ νοῦν ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν πλημμελήματα, καὶ θαυμάζοντες τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγοντες ἐν ἑαυτοῖς, ἐκ πόσων κακῶν ἐρρύσατο ἡμᾶς ὁ Θεός· καὶ τί ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι ἔχομεν ἀποδοῦναι αὐτῷ; καὶ μὴ ἐν γέλωτι, καὶ μετεωρισμῷ ἀναλίσκωμεν τὰς τῆς παροικίας ἡμῶν ἡμέρας. πάσῃ οὖν φυλακῇ τηρήσωμεν ἑαυτοὺς, ἀγαπητοὶ, τοῦ μὴ ἁλῶναι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἐν τοῖς δικτύοις τοῦ γέλωτος· πολλὰ γάρ εἰσι τὰ ἐξ αὐτοῦ τικτόμενα ἄτοπα καὶ διαβολικὰ πάθη· τῶν γὰρ ἀφρόνων ἐστὶν ὁ γέλως, μᾶλλον δὲ τῶν ἐπὶ σκηνῆς ἐμπαιζομένων ἀσώτων. διὰ τοῦτο οὖν οὐ συμφέρει ἄφρονι τρυφὴ, ἵνα μὴ ἐπαίρηται. ὥσπερ ὁ ἐξ Αἰγύπτου λαὸς ἐξελθών. ἐκεῖνοι γὰρ ὅτε ἀπηλλάγησαν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ εἶδον τὸν βυθὸν αὐτῶν τάφον γεγενημένον, τότε εἰς εἰδωλολατρείαν ἐτράπησαν· διαβάντες γὰρ τὴν θάλασσαν, καὶ μηδὲν κινδυνῶδες ὑπομείναντες, ἐλθόντες εἰς τὴν γῆν ἐναυάγησαν· ὅτε τῆς πικρᾶς δουλείας, καὶ τοῦ πένθους ἐλευθερώθησαν, τότε ἐξώκειλαν. καλῶς εἶπεν ὁ παροιμιαστής· φησὶ γὰρ, γέλως ἀσυνέτων ἐν σπατάλῃ ἁμαρτίας. καὶ πάλιν, ἄφρων ἐν γέλωτι ἀνυψοῖ φωνὴν αὐτοῦ· ἀνὴρ δὲ πανοῦργος, μόλις ἡσυχῇ μειδιάσει. καὶ πάλιν, ὃς κατασπαταλᾷ ἐκ παιδόθεν, οἰκέτης ἔσται· ἔσχατον δὲ ὀδυνηθήσεται ἐφ' ἑαυτόν. καὶ ἐπάγει· ὡς φωνὴ τῶν ἀκανθῶν ὑπὸ τὸν λέβητα, οὕτως ὁ γέλως τῶν ἀφρόνων. ἡμεῖς οὖν εἴπωμεν σὺν τῷ Ἰὼβ, εἰ δὲ καὶ ἤμην πεπορευμένος μετὰ γελοιαστῶν, τὰ δέ μοι σκυθρωπὰ συμβαίνοι. ἢ καὶ μετὰ Ἱερεμίου, Κύριε οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου παιζόντων αὐτῶν, ἀλλ' εὐλαβούμην ἀπὸ προσώπου χειρός σου, καὶ κατὰ μόνας ἐκαθήμην, ὅτι πικρίας ἐπλήσθην. ὁ δὲ Ἰάκωβος, οὐ μόνον τοῦ γελᾶν ἀποτρέπει, ἀλλὰ καὶ κλαίειν ἐπιμελῶς καὶ ὀλολύζειν προστάττει.

A nempe in tartarum ac gehennam omni acerbitate superiorem. Hæc planè sunt, sunt (inquam) loca hæc atrocissimi examinis, omni recogitanda circumspectione, quæ peccatrices animas hiulco ore excipiunt: non item sic animus diffundi debet risu solutiore, aut insolescere per elationem. Præ eiusmodi tamen par est, oculos mentis indiuulsè & pressiùs defigere in propositum omnibus ceu scopum, gratiam Dei: quemadmodum & beatus Dauid, qui cùm ipsius gratiam venerabundus suspiceret, cum admiratione dicebat, *Sicut oculi seruorum in manibus dominorum, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum.*

Risu diffundi non debemus, sed gehenna cruciatus meditari.

Psal. 122.

B Iterum: *Neque elati sunt oculi mei.* Ad eum modum debemus & nos attenti esse & peruigiles, inque eam Dei gratiam oculos mentis fixiùs intendere, ne ipsi occumbamus in mortem, lethali dum abripimur morsu serpentium, hoc est, quæ ipsi admisimus, peccatorum. Qui enim se agnoscunt subesse legi gratiæ, sua ipsorum delicta nullo non tempore habent præ oculis cordis: secúmque, dum benignitatem erga se demirantur, taciti insusurrant, è quantis nos malis Deus ipse submouit & eripuit, ecquid nos indigni, retribuere possimus. Non igitur in risu,

C non in elatione mentis insumamus nostri istius incolatus dies. Nos ipsos (quæso, charissimi) peruigili custodia seruemus, ne hostis nos intercipiat irretitos intempestiui risus laqueis. Quàm multas intempestiuus hic risus ex se parit indecoras prorsus, imò diabolicas animæ perturbationes: planè risus talis imprudentium est: veriùs dixerim, stultorum ac mente captorum, in contubernio lupanaris scortantium. Ob hoc scriptum est, non conuenire stulto delicias, vt

Christianorũ cogitationes.

Risus est stultorum.

Prou. 19.

Anima periculum ex delicijs.

D ne hinc sumat animos, séque efferat impotentiùs, quemadmodum ille olim populus profectus ex Ægypto. Vt enim primùm iugo Ægyptiorum emancipati sunt, videruntque tumulum in altam voraginem depressum sibi patere: tunc ad idololatriam conuersi sunt. * Traiecto enim mari, cùm nihil sibi viderent impendere iam periculi, simul atque attigerunt terram, naufragati sunt. Tunc impegerunt, quum priùs lugentes promeruissent iugo eximi amaræ seruitutis. Pulchrè igitur ait Parœmiastes: *Risus stultorum in delicijs peccati.*

** Exod. 32.*

Cùm antea sæpius murmurassent pro cibo & potu.

Exod. 16. & 17.

E Iterum: *Stultus in risu exaltat vocem suam, vir autem astutus vix tacitè ridebit.* Iterum: *Qui in delicijs nutritur à pueritia, seruus erit: in nouissimo autem dolebit super se.* Inducit: *Quasi vox spinarum sub lebete: ita risus stultorum.* Nos igitur cum B. Iob dicamus: *Quòd si incedebam cum derisoribus, quæ tristia sunt, contingant mihi.* Et cum Hieremia: *Domine non sedi cum concilio ludentium, sed timui à facie manus tuæ: seorsim sedebam quia amaritudine repletus sum.*

Eccl. 27.

Eccl. 21.

Prou. 28.

Iob 29.

Hier. 15.

Iac. 4.

Iacobus item non à risu modò absterret nos, sed & vt fleamus sedulò mandat, atque eiulemus,

Miseri estote & plorate (ait.) *Risus vester in luctum conuertatur, & gaudium vestrum in mœrorem. In risu enim stultus operatur mala: sapientia autem parit virilem prudentiam.* Itaque, fratres, studiosi prudentiæ stultum hunc oderimus risum, ne nos demum transmittat ac præcipitet in æternum illud supplicium, iuxta Dominicam sententiam: *Væ* (inquit) *qui rident nunc, quia flebunt & lugebunt.* Quin imò strenuam demus operam, vt Dominica tandem voce laudemur atque audiamus, *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Luc 6. *Matth. 5.*

A ταλαιπωρήσατε γάρ, φησι, καὶ κλαύσατε. ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μεταστραφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. ἐν γὰρ γέλωτι ἄφρων πράσσει κακά· ἡ δὲ σοφία τίκτει ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν. γενώμεθα οὖν ἀδελφοὶ φρόνιμοι, ἀποσυγχωροῦντες τὸν ἄφρονα γέλωτα, ἵνα μὴ παραπέμψῃ ἡμᾶς τῇ αἰωνίᾳ κολάσει, κατὰ τὴν ἀπόφασιν Κυρίου, τὴν λέγουσαν, οὐαὶ οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι αὐτοὶ κλαύσονται, καὶ πενθήσουσιν· ἀλλὰ μᾶλλον ἐπαινεθῶμεν, ἀκούοντες παρὰ τοῦ Σωτῆρος, μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακλη-
B θήσονται. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De dilectione proximi.

Homilia XCVI.

PROXIMVM qui diligit, is se longiùs iam ab omni submouit peccato. Quin hoc vt faciamus, iubet scriptura omnis, cùm vetus tum noua: *Diliges proximum sicut teipsum.* Ipse siquidem Dominus mandatum hoc verbis ex lege desumptis declarauit esse secundum à primo quod est de dilectione Dei. Vnde & Jonathan Saülis filius, id liquidò cùm nosset, præ vxore dilexit Dauidem affectu prorsus sincero. Melior enim parua particula cum timore Domini, quàm thesauri magni absque timore. Melior inuitatio ad conuiuium holerum, ad amicitiam & gratiam, quàm ferculum vitulorum cum inimicitia, iuxta scripturam. Iterum: Melior pauca acceptio cum iustitia, quàm multa germina cum iniquitate. *Melior est buccella cum voluptate in pace, quàm domus plena bonis cum iurgio.* Sed & Ioannes: Fratres, diligamus inuicem, quia Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet. Iterum: Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum non est in eo. Petrus quoque: *Nosmetipsos in charitate seruemus, expectantes misericordiam Domini nostri Iesu Christi.* Rursus: *Finis autem præcepti est charitas de corde puro & conscientia bona.* Iterum Petrus: *Ministrate in patientia pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.* Et post pauca: *Ante omnia autem mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum.* Conformiter & Paulus: *In charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis.* Iterum: *Charitas patiens est, benigna est, charitas nunquam excidit.* Et inducit: *Plenitudo igitur legis est dilectio.* Rursus: *Estote igitur inuicem benigni, misericordes, imitatores Dei sicut filij charissimi.*

1. Reg 18. *2. Petr. 3.* *Non est hic Petri locus, sed Pauli. Tim. 1.* *Ephes 3.* *1. Cor 13.* *Rom. 13.*

Περὶ τοῦ ἀγαπᾷν τὸν πλησίον.

Λόγος ϞϚʹ.

ΟΑΓΑΠΩΝ τὸν πλησίον, μακράν ἐστιν ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. πᾶσα γὰρ γραφὴ παλαιά τε, καὶ νέα, τοῦτο ἡμῖν παρακελεύεται, τὸ ἀγαπᾷν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν. δευτέραν γὰρ αὐτὴν μετὰ
C τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ὁ Κύριος ἐντολὴν ἀπέδειξεν ἐκ τοῦ νόμου εἶναι. ὅθεν τοῦτο σαφῶς ἐπιστάμενος Ἰωνάθαν ὁ υἱὸς Σαοὺλ, ἠγάπησε τὸν Δαβὶδ εἰλικρινῶς, ὑπὲρ ἀγάπησιν γυναικός. κρείσσων γὰρ μικρὰ μερὶς μετὰ φόβου Κυρίου, ἢ θησαυροὶ μεγάλοι ἀφοβίας. καὶ κρείσσων ξενισμὸς λαχάνων πρὸς φιλίαν καὶ χάριν, ἢ μόσχος μετὰ ἔχθρας, κατὰ τὴν γραφήν. καὶ πάλιν, κρείσσων ὀλίγη λῆψις μετὰ δικαιοσύνης, ἢ πολλὰ γεννήματα μετὰ ἀδικίας· κρείσσων ψωμὸς μεθ' ἡδονῆς, ἐν εἰρήνῃ, ἢ οἶκος πλήρης ἀγαθῶν μετὰ μά-
D χης. φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης, ἀδελφοὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί. καὶ, ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει. καὶ πάλιν· ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. καὶ ὁ Πέτρος, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ τηρήσωμεν, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ αὖθις, τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς. καὶ πάλιν, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν· ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ, τὴν φιλαδελφίαν,
E ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ, τὴν ἀγάπην. καὶ μετ' ὀλίγα, πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἡ ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν. ὡσαύτως καὶ ὁ Παῦλος, ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι, καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις. καὶ πάλιν, ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται ἡ ἀγάπη, οὐδέποτε ἐκπίπτει. καὶ ἐπάγει· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη. καὶ αὖθις, γίνεσθε εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά.

καὶ, κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων. καὶ, ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶν σύνδεσμος τῆς τελειότητος. ὁ δὲ Κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι ὑμᾶς τῇ ἀγάπῃ, τῇ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. φησὶν δὲ καὶ ἄλλοις, περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας αὐτοὶ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε, εἰς τὸ ἀγαπᾷν ἀλλήλους. καὶ ἡμεῖς οὖν ἀδελφοὶ ἀγαπήσωμεν τοὺς ὁμοπίστους ἡμῶν ἐν τελείᾳ ἀγάπῃ καθὼς ἀπαιτεῖ ἡμᾶς ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· τιθέντες ὑπὲρ αὐτῶν τὰς ψυχὰς ἡμῶν, εἰ καιρὸς καλέσῃ. μείζονα γὰρ ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ὥς φησιν ὁ Κύριος, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. καὶ, ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. καὶ, ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχετε ἐν ἀλλήλοις. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A Et : *Consideremus inuicem in prouocationem charitatis & bonorum operum.* Et: *Super omnia hæc charitatem habete, quæ est vinculum perfectionis.* Et : *Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem in inuicem & in omnes.* Aliis idem dicit : *De charitate autem fraternitatis ipsi vos à Deo didicistis vt diligatis inuicem.* Et nos igitur, fratres, perfecta charitate eos complectamur qui nobis vniuntur parilitate fidei, sicut & à nobis repetit Dei lex : pro illis quoque & animas parati exponere, siquidem eò nos vlla occasio inuitet. *Maiorem enim hac*
B *dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam* Ioan.15.
ponat quis pro amicis suis. Et : *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* Et : *In hoc* Ioan.13. Ioan 18.
scient omnes quòd mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ φιλοξενίας.

Λόγος ϟζʹ.

Καλή ἐστιν ἡ φιλοξενία, καὶ τῷ Θεῷ ἀρέσκουσα, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως. διὰ γὰρ τῆς φιλοξενίας φίλος Θεοῦ ὁ Ἀβραὰμ ἐκλήθη· καὶ ὁ Λὼτ, ἀπειλῆς ἐπηλάτου πυρὸς δι' αὐτῆς διέφυγεν, καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη, διὰ φιλοξενίας πανοικὶ διεσώθη· καὶ παρὰ πάντων ἡ φιλοξενία ἐγκωμιάζεται τῶν ἁγίων. πρῶτος ὁ παροιμιαστὴς λέγει, εὐλογία Κυρίου ἐπὶ κεφαλὴν δικαίου· αὕτη πλουτίζει, καὶ οὐ μὴ προστεθῇ αὐτῇ λύπη ἐν καρδίᾳ. καὶ ὁ φιλόξενος δὲ Ἰὼβ, πρὸς ταῖς λοιπαῖς ἀρεταῖς καὶ τὴν φιλοξενίαν ἐκώμε. ἐγὼ γὰρ φησιν ἤμην πατὴρ ἀδυνάτων, διέσωσα γὰρ πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου. καὶ πάλιν, εὐλογία ἀπολλυμένου ἐπ' ἐμὲ ἔλθοι· στόμα δὲ χήρας εὐλόγησέν με· ὀφθαλμὸς δὲ τυφλῶν ἤμην, πούς δὲ χωλῶν· καὶ, ἡ θύρα μου παντὶ ἀνέῳκτο ἐρχομένῳ. ὁ δὲ Ἡσαΐας, πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου· ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν περίβαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων σοῦ οὐχ ὑπερόψῃ. τότε βοήσῃ, καὶ ὁ Θεὸς εἰσακούσεταί σου· ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ, ἰδοὺ, πάρειμι. καὶ πάλιν, ἐὰν ἀφέλῃς ἀπὸ σοῦ ῥῆμα γογγυσμοῦ, καὶ δῷς τὸν ἄρτον σου πεινῶντι, ἐκ ψυχῆς σου, καὶ ψυχὴν τεταπεινωμένην ἐμπλήσῃς, τότε ἀνατελεῖ ἐν τῷ σκότει τὸ φῶς σου, καὶ ἔσται ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ διὰ παντὸς καὶ ἐμπλησθήσῃ καθάπερ ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή σου. καὶ ὁ Παῦλος, ἡ φιλαδελφία μενέτω, τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους.

De hospitalitate siue benignitate erga peregrinos.

C

Homilia CXVII.

Hospitalitas speciosa admodum virtus est ac Deo perquam gratiosa, maximè si conferatur in domesticos fidei. Huiusce virtutis merito Abraham amicus Dei vocatus est. Loth quoque per hanc ignis cœlitus demissi vindicem fugit iram. Raab meretrix per hospitalitatem cum vniuersa domo seruata est incolumis: sed & hæc virtus sanctorum omnium celebrata est præconiis. Primus Parœmiastes dicit : *Benedictio Domini super caput iu-* *Hospitalitas, virtus est Deo gratissima. Abraham hospitalitatis merito, amicus Dei appellatus.* Prou.10.
D *sti : eadem dicat, & nunquam addetur ei tristitia in corde.* Iob insuper peregrinorum amator, præter cæteras virtutes, benignam hospitum acceptionem deprædicat : *Eram* (ait) *pater imbecillium, seruaui enim pauperem de manu potentum.* Iterum : *Benedictio pereuntis super me veniat, os autem viduæ mihi benedixit : oculus eram cæcorum : pes autem claudorum : Ianua mea aperta fuit omni afflicto.* Esaias item : *Pauperes sine tecto induc in domum tuam : si videris nudum, operi, & à domesticis tuis ne auertas faciem : tunc clamabis & Deus exaudiet te ; adhuc loquente te, di-* Iob.29. Ibid. Isa.58.
E *cet, ecce adsum.* Iterum : *Si abstuleris à te verbum murmurationis, & dederis panem esurienti, ex anima tua, & animam exinanitam repleueris : tunc orietur in tenebris lux tua, & erit Deus tuus tecum semper, & impleberis sicut desiderat anima tua.* Paulus item : *Amor fraternitatis maneat, hospitalitatis nolite obliuisci : per hanc enim placuerunt quidam, Angelis hospitio receptis.* Hebr.13.

Rursus: *Beneficentiæ & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.* Sed alius: *Hospitales inuicem sine murmuratione.* Si enim voluntas prompta est, secundùm id quod habet, accepta est, non secundùm id quod non habet. *Non enim vt aliis sit remissio, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate in tempore præsenti.* Idem ad Titum: *Zenam legisperitum, & Apollinem sollicitè præmitte, vt nihil illis desit, discant autem & nostri, bonis operibus præesse ad vsus necessarios, vt non sint infructuosi.* Iterum: *Salutat vos Caius hospes meus & vniuersæ Ecclesiæ,* pro eo quod est, exceptor hospitum omnium. Dominus quoque vnà cum eleemosynas conferentibus peregrinos qui excipiunt, aduocans, dicturum se pronuntiat, *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum: Hospes enim eram, & collegistis me, esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui & dedistis mihi bibere: nudus eram, & operuistis me.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Rom. 6.

A καὶ αὖθις, τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. φησὶ δὲ καὶ ἄλλος, φιλόξενοι γίνεσθε εἰς ἀλλήλους, ἄνευ γογγυσμοῦ· εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις, εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει· οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλίψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ. καὶ πρὸς Τίτον, Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλὼ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. καὶ πάλιν, ἀσπάζεται ὑμᾶς B Γάϊος, ὁ ξένος μου, καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης· ἀντὶ τοῦ, ὁ ξενοδόχος πάντων· καὶ ὁ Κύριος δὲ προσκαλούμενος μετὰ τῶν ἐλεημόνων καὶ τοὺς φιλοξένους, ἐρεῖ πρὸς αὐτούς, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν· ξένος γὰρ ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· ἐπείνασα καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με· γυμνὸς ἤμην, καὶ περιεβάλετέ με. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

De amore & pio affectu erga pauperes.

Homilia XCVIII.

C

PROPENSVS ille in pauperes & peregrinos amor, ramus vterque bifidus est pinguedinis oliuæ: cuius vtriusque fructus myrrha perquam suaue fragranti perfundit vniuersos, cuius aspergine siuit Dominus sibi inungi & caput & pedes. Sed & hunc suum inunctorem vicaria mercede repignerat, nempe regno cœlorum talem dignatur. Prorsus pauperum amator à Domino promeretur audire: *Misericordia & fides non te deserant, alliga eas collo tuo, & inuenies gratiam.* Et: *Prouide bona coram Domino & hominibus.* Et: D *Viæ iustorum vt lux splendent, procedùntque & illuminant donec illucescat dies.* Mandat autem & lex dicens: *Aperiens aperies manus tuas pauperi vt ne clamet contra te ad Dominum.* Parœmiastes verò: *Vitam pauperis ne defraudes:* Et, *Animam esurientis ne contristaueris, & ne retraxeris donum ab indigente: Famulum afflictum ne abiicias, & ne auertas faciem tuam à paupere.* Iterum: *Animæ suæ benefacit vir misericors, perdit autem suum corpus immisericors.* Propheta Osee: *Semina in iustitia misericordiam, & iudicium custodi, & appropinqua ad Deum tuum semper.* Daniel quoque Nabuchodonosor ait: *Consilium meum placeat tibi, ô rex: Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas in misericordiis pauperum.* E Dauid: *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum sæculi.* Et: *Diligit misericordiam & iudicium Deus. Beatus* igitur *qui intelligit super egenum & pauperem: in die enim mala liberabit eum Dominus.* Iob insu-

Luc. 7.
Christus vicaria mercede inunctorem suum repignerat.
Prou. 3.
1. Cor. 8.
Prou. 4.
Deut. 15.
Prou. 11.
Osee 10.
Psal. 11.

Περὶ φιλοπτωχίας.

Λόγος ϟη'.

Ἡ φιλοπτωχία καὶ ἡ φιλοξενία, δύο κλάδοι εἰσὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας· ἧς ὁ καρπὸς μυρίζει πάντας, ἐξ ἧς ἀλείφεται ὁ Κύριος τὴν κεφαλήν, καὶ τοὺς πόδας, καὶ ἀνταμείβεται τὸν ἀλείφοντα, βασιλείαν οὐρανῶν. ὁ γὰρ οὕτω φιλόπτωχος ἀκούει τοῦ λέγοντος, ἐλεημοσύναι καὶ πίστις μὴ ἐκλειπέτωσάν σε. ἄφαψαι δὲ αὐτὰς ἐπὶ σῷ τραχήλῳ, καὶ εὑρήσεις χάριν· προνοοῦ καλὰ ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἀνθρώπων. καί, ὁδοὶ δικαίων, ὁμοίως φωτὶ D λάμπουσιν. προπορεύονται καὶ φωτίζουσιν ἕως κατορθώσῃ ἡ ἡμέρα. ἐντέλλεται δὲ καὶ ὁ νόμος λέγων, ἀνοίγων ἀνοίξεις τὰς χεῖράς σου τῷ πένητι, ἵνα μὴ βοήσηται κατὰ σοῦ πρὸς Κύριον. ὁ δὲ παροιμιαστής, ζωὴν τοῦ πτωχοῦ μὴ ἀποστερήσῃς, καὶ ψυχὴν πεινῶσαν μὴ λυπήσῃς, καὶ μὴ παρελκύσῃς δόσιν ἐπιδεομένου, ἱκέτην θλιβόμενον μὴ ἀπαναίνου, καὶ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ πτωχοῦ. καὶ πάλιν, τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀγαθοποιεῖ ἀνὴρ ἐλεήμων, ἐξόλλυσι δὲ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἀνελεήμων. καὶ ὁ προφήτης Ὠσηέ, σπείρατε εἰς δικαιοσύνην, καὶ ἔλεον, καὶ κρίμα φυ-E λάσσου, καὶ ἔγγιζε πρὸς τὸν Θεόν σου διαπαντός. καὶ ὁ Δανιὴλ τῷ Ναβουχοδονόσορ, ἡ βουλή μου, φησίν, ἀρεσάτω σοι βασιλεῦ, τὰς ἁμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἀδικίας σου, ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων. καὶ ὁ Δαβίδ, ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. καί, ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ Κύριος. μακάριος οὖν ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα. ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος. ὁ δὲ Ἰὼβ φησί,

εἰ δὲ καὶ εἴασα ἀσθενῆ ἐξελθεῖν τὴν θύραν μου κόλπῳ κενῷ. καὶ ἄλλος, κλῖνον δὲ οὖς σου πτωχῷ, καὶ ἀποκρίθητι αὐτῷ εἰρηνικὰ, ἐν πραότητι· καὶ πάσῃ ἐλεημοσύνῃ ποίησον τόπον. ἕκαστος γὰρ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ εὑρήσει. καὶ αὖθις, ὁ ἐλεῶν πτωχὸν, αὐτὸς διατραφήσεται. τὸν γὰρ ἑαυτοῦ ἄρτον ἔδωκεν τῷ πτωχῷ. ὃς δίδωσι πτωχοῖς, οὐκ ἐνδεηθήσεται. καὶ πάλιν, πάντα ὅσα ἂν εὕρῃ ἡ χείρ σου ποιεῖν, ὅσον δύναμίς σου, ποίησον. τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀγαθοποιεῖ ἀνὴρ ἐλεήμων. καὶ εὐλογία Κυρίου εἰς κεφαλὴν τοῦ μεταδιδόντος. καὶ, λύτρον ψυχῆς ἀνδρὸς ὁ ἴδιος πλοῦτος. καὶ, ἐλεημοσύναις καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι, καὶ ὁ ἐλεῶν πτωχὸν, δανείζει Θεῷ· κατὰ δὲ τὸ δόμα αὐτοῦ, ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ. καλὸν οὖν ἐστιν ἐκ τῶν ἰδίων κόπων ὧν ὁ Θεὸς ἐπιχορηγεῖ, πᾶσιν ὑστερουμένοις παρέχειν ἁπλῶς, μηδὲν διστάζοντα, τίνι δῷς, τίνι μὴ δῷς. πᾶσι γὰρ ὁ Θεὸς δίδοσθαι θέλει ἐκ τῶν ἰδίων δωρημάτων, καὶ μὴ διακρίνεσθαι τίνι δῷ ἢ τίνι μὴ δῷ. ἡ γὰρ διακονία αὕτη ἁπλῶς τελεσθεῖσα, ἔνδοξος ὑπάρχει παρὰ τῷ Θεῷ. καὶ οὕτως ἁπλῶς διακονῶν, τῷ Θεῷ ζήσεται. μέγα οὖν, ἄνθρωπος, καὶ τίμιον, ἀνὴρ ἐλεήμων. καὶ ὁ ἀπόστολος τοῦτό φησιν, ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. καὶ ἐπάγει· Μακεδονία γὰρ καὶ Ἀχαΐα εὐδόκησαν κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ Κύριος, πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. ἀλλὰ προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A per. *Quod si permisi imbecillem egredi ianuam meam sinu vacuo.* Alius: *Inclina aurem tuam ad pauperem, & responde ei pacifica in mansuetudine: omni eleemosynæ facito locum: vnusquisque enim secundùm opera sua inueniet: Qui miseretur pauperis, ipse enutrietur: Panem enim suum dedit pauperi: qui dat pauperibus, non patietur penuriam.* Iterum: *Omnia quæcunque potest manus tua facere, quantacumque suppetit tibi facultas, facito. Animæ suæ benefacit vir misericors.* Et: *Benedictio Domini super caput distribuentis.* Et: *Redemptio animæ viri, diuitiæ propriæ* Et: *Eleemosynis & fide purgantur peccata.* Et: *Qui miseretur pauperis, fœneratur Deo: secundùm donum eius retri-*

B *buetur ei.* Bonum igitur fuerit, quæsita etiam propriis laboribus quæ tibi suppeditauit Deus, in vsus inopum, candido ac simplici animo dispertiri, neutram in partem vacillando, cui dare debeas, cui item non: Vult enim Deus, in commune omnibus vt des ex propriis donis. Non vult vt fluctuans disceptes tecum, cui debeas dare, cui non item. Hoc enim munus obsequij in pauperem collati cum animi candore confectum, plurimum obtinet apud Deum gloriæ. Nam qui nihil dubius sed simplici animo

C sic administrar pauperi, Deo vtique viuet. Sanè eximium quiddam est homo, & pretiosus vir misericors Apostolus: *Qui parcè seminat, parcè & metet.* Inducit: *Macedonia autem & Achaia probauerunt collationem aliquam facere in pauperes sanctorum qui sunt in Ierusalem* Dominus etiamnum ait: *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam: facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis: vbi enim est thesaurus vester, illic erit & cor vestrum.* Sed &, *Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis.* Ipsi gloria in sæcula.

D Amen.

Omnibus sine hæsitatione danda eleemosyna.

2.Cor 9.

Luc.12.

Περὶ τοῦ ἐπισκέπτεσθαι.

Λόγος ϟθ'.

ΚΑΙ ἡ ἐπίσκεψις ὁμόσκηνος καὶ ὁμοδίαιτός ἐστιν τῆς φιλοξενίας, καὶ τῆς φιλοπτωχίας. σχοινίον γὰρ ἔντριτόν ἐστιν ἀρραγὲς, μᾶλλον δὲ λυχνία τρίφωτος, περιλάμπουσα τοὺς φιλοπλησίους καὶ φιλοπόνους, καὶ ὁδηγοῦσα εἰς αἰώνιον ζωήν. ξένος γὰρ ἤμην, φησὶ, καὶ συνηγάγετέ με, ἐπείνασα καὶ ἐθρέψατέ με· ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με. ὁ οὖν ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐν ἀρρωστίαις, ἢ ἐν φυλακαῖς, ἢ ἐν ἀνάγκαις, τὸν δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντα, Θεὸν λόγον, ἐπισκέπτεται, καθὼς αὐτὸς μαρτυρεῖ. ὅτι δὲ καλὸν τὸ ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς,

De Visitatione.

HOMILIA XCIX.

VISITATIO contubernalis & conuiua est propensi in peregrinos pauperesque amoris ac benignitatis. Sanè, *Funiculus triplex difficile rumpitur*: quin veriùs, triluminare

E candelabrum suo eos circumfundens & illustrans splendore qui proximos deamant syncerìter, quique laborum sunt tolerantissimi, ac viam iisdem præstruens rectáve deducens ad vitam æternam. Ait enim: *Hospes eram & collegistis me, esuriui & pauistis me, infirmus fui & visitastis me.* Qui igitur ægrotos, aut carcere tetentos, denique quauis necessitate miserè afflictos interuisit, eum vtique, ipsomet teste, visitat, qui nostri causa pauper fieri voluit, nempe Dei Verbum. Nulli proinde teor esse obscurum, quàm bonum sit pupillos

Eccles.4.

Matth.25.

Visitandi sunt quos foecunditas filiorum degrauat.

ac viduas in tribulatione eorum visitare, pauperes insuper quos praeter priuam penuriam degrauat ac premit foecunditas filiorum: in primis tamen & omnium maximè illos si visites qui domestici sunt fidei, hoc esse virtutis opus, nemini putem controuersandum. Rursus quis inficietur eximiae cuiusdam esse bonitatis & alendae fratrum dilectioni (quae in Christo est) perquam vtile, interuisere eos qui infesto daemone quopiam diuexantur? super illos vnam aliquam quae Deo placeat, effundere orationem, fide magis quàm verborum multiplicium conscientia nitentem; potiùs quàm exercitia illa exorcismorum ad ostentationem studio emerendae hominum gratiae, vt ipsi beneloquentes videamur ac memoriae viuacis: dum interim apud energumenos fistulae instar personamus meras nugas ac battologias, non item in fide veritatis, quemadmodum nobis sua doctrina praescripsit Dominus?

Energumeni visitandi.

Matth.17. Ait enim, *hoc certè genus in oratione* intenta & fide cum *ieiunio eiicitur.* Prudenter itaque & vt exigit decorum, in spiritu humilitatis, sic aegrotans nobis visitandus est. Bonum sanè est collaborare fratribus, ceu dictum est, qui morbo quopiam afflictantur & laborant, idque per vigilias, ieiunia & induulsas orationes.

Matth.10. Dictum enim à Domino est, *Daemonia eiicite*: cum caeteris, sanitatis gratuitò conferendae donis: *Nam gratis accepistis, gratis date.* Omnia autem honestè & secundùm ordinem transigenda nobis sunt (ceu eos addecet qui sanctè Deum verentur) ad fratrum nostrorum exhortationem & consolationem, qui aut aegrotant aut laborum graui fasce premuntur. Atqui solerter prouidendum, ne deprehendamur nihilo dissimiles amicis Iob, cum probro obiicientes fratribus verisimile aliquod erratum, siue etiam peccatum, aut in arcano cordis nostri recessu illos condemnantes, aut certè dum inattenti nec satis prouidi, verbum in illos detorquemus quod eorum animam vrat & pungat: qua vna re nulli dubium quin in Deum peccemus.

Amici nec indicandi, nec verbis quae illos vrant lacessendi.

Prou.21. Scriptum enim est in Prouerbiis: *Qui obturat aures suas ne audiat infirmum, ipse inuocabit Dominum, & non exaudiet eum.*

Iob.19. Sicut & Iob ait: *Non aspexerant me proximi mei: famulum meum vocaui, & non obediuit mihi, ore autem supplicabam vxorem meam: Alienigena eram apud eos: domus enim omni mortali, terra.* Alius item Sapiens ait: *Ne pigriteris visitare aegrotos.*

Iac.1. Iacobus autem: *Religio munda & immaculata apud Deum Patrem haec est: visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc saeculo.*

Hebr.13. Paulus quoque: *Mementote vinctorum, tanquam simul vincti, & laborantium, tanquam & ipsi in corpore morantes.* Inducit: *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: maximè autem ad domesticos fidei.* Ad Philippenses quoque: *Quod in principio Euangelij nulla Ecclesia mihi communicauit in ratione dati & accepti, nisi vos soli, quia & Thessalonicam*

A καὶ χήρας, ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, καὶ πολυτέκνους πένητας, μάλιστα δὲ πρὸ πάντων καὶ τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως, πᾶσι πρόδηλα καὶ ἀναντίρρητά ἐστιν. ὅτι δὲ καὶ τοῦτο καλὸν καὶ ὠφέλιμον τῇ ἐν Χριστῷ ἀδελφότητι τοὺς δαιμονιῶντας ἐπισκέπτεσθαι, καὶ εὔχεσθαι ἐπ' αὐτῶν εὐχὴν τῷ Θεῷ εὐάρεστον, πιστῶς, καὶ μὴ ἐκ συνθέσεως λόγων πολλῶν, ἢ μετὰ ἐξορκισμῶν πρὸς ἐπίδειξιν ἀνθρωπαρεσκείας, πρὸς τὸ φανῆναι εὐλάλους, ἢ μνήμονας ἡμᾶς, δίκην αὐλοῦ ἠχοῦντας πρὸς B τοὺς ἐνεργουμένους, φλυαρίας καὶ βαττολογίας, καὶ οὐκ ἐν πίστει ἀληθείας, καθὼς ἐδίδαξεν ὁ Κύριος· τοῦτο γάρ φησι τὸ γένος ἐν προσευχῇ ἐκτενεῖ, καὶ πίστει μετὰ νηστείας, ἐξέρχεται. νηφόντως οὖν τὸν κάμνοντα ἐπισκεψώμεθα, ὡς ἐν πνεύματι ταπεινώσεως. καλὸν οὖν τὸ συγκοπιᾶν τοῖς κάμνουσιν ἀδελφοῖς, ὡς εἴρηται, δι' ἀγρυπνιῶν καὶ νηστειῶν, καὶ εὐχῶν ἀδιαλείπτων. ἐρρέθη γὰρ ὑπὸ τοῦ Κυρίου, δαιμόνια ἐκβάλλετε, μετὰ καὶ τῶν ἄλλων ἰάσεων· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. C πάντα δὲ εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν, ὡς πρέπει ἀνθρώποις φοβουμένοις τὸν Θεόν. ποιήσωμεν παράκλησιν καὶ παραμυθίαν τῶν νοσούντων, ἢ καμνόντων ἀδελφῶν ἡμῶν. ἀλλὰ μὴ εὑρεθῶμεν, ὡς οἱ φίλοι τοῦ Ἰὼβ, προσονειδίζοντες ὡς εἰκὸς σφάλμα, ἢ ἁμάρτημα τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν, ἢ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, κρυπτῶς κατακρίνοντες αὐτούς, ἢ ἐξ ἀπροσεξίας λαλοῦντες λόγον κεντοῦντα αὐτούς· καὶ ἁμαρτήσωμεν εἰς Θεὸν ἐν ἀγνοίᾳ. γέγραπται γὰρ ἐν ταῖς παροιμίαις, ὃς φράσσει τὰ ὦτα αὐτοῦ, τοῦ μὴ D ἀκοῦσαι ἀσθενοῦς, καὶ αὐτὸς ἐπικαλέσεται Κύριον, καὶ οὐκ εἰσακουσθήσεται αὐτῷ· καθώς φησιν ὁ Ἰὼβ, οὐ προσεῖδόν με οἱ ἔγγιστά μου· θεράποντά μου ἐκάλεσα, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου· στόμα δέ μου ἱκέτευσε τὴν γυναῖκά μου, ἀλλογενὴς ἤμην παρ' αὐτοῖς· οἰκία γὰρ παντὶ θνητῷ γῆ. καὶ ἄλλος σοφὸς, μὴ ὄκνει ἐπισκέπτεσθαι ἀρρώστους. ὁ δὲ Ἰάκωβος· θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν· ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου. E καὶ ὁ Παῦλος, μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. καὶ ἐπάγει, ἄρα γε ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργασώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως. καὶ Φιλιππησίοις φησὶν, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, οὐδεμία ἐκκλησία ἐκοινώνησέ μοι εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι, ὅτι ἐν Θεσσαλονίκῃ

καὶ ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε. ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω· πεπλήρωμαι δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ. τί δὲ διὰ τούτων παιδευόμεθα; τὸ, μὴ μόνον ἐπισκέπτεσθαι τοὺς χρείαν ἔχοντας, ἀλλὰ καὶ προσαναπληροῦν τὰ ὑστερήματα αὐτῶν· ἵνα καὶ ὁ Κύριος μετὰ τῶν ἄλλων ἀποδεξάμενος καὶ ἡμᾶς, εἴποι, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν. ἠσθένησα γὰρ, καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

[A] *semel & bis misistis mihi: habeo autem omnia & abundo: repletus sum acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, in odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.* Quid proinde per hæc instruimur aliud, quàm vt eos benignè visitemus qui quauis necessitate premuntur, vtque nostra copia, illorum suppleamus inopiam? Idque, vt vel tandem ipse Dominus cum cæteris nos quoque excipiat, ac dicat: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum: infirmus enim fui, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.* [Matth. 25.] [B] Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ τοῦ μὴ ἐλπίζειν ἐπ' ἄνθρωπον.

Λόγος ρ'.

ΟΥ χρὴ, ἀδελφοὶ, ἐλπίζειν ἐν οἱῳδήποτε πράγματι ἐπ' ἄνθρωπον· ἐπικατάρατον γάρ· ἀλλ' ἐπὶ τὸν ἀεὶ μεριμνῶντα ὑπὲρ ἡμῶν Κύριον, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ἡμῶν. καὶ γὰρ παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ ἀπηγόρευται τὸ μὴ ἔχειν τὴν ἐλπίδα ἐπ' ἄνθρωπον. οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ὑπὸ κατάραν ἵστησι τὸν τοιοῦτον, διὰ τοῦ Ἱερεμίου· ἐπικατάρατος γάρ, φησιν, ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ στηρίσει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ. καὶ, εὐλογημένος ἄνθρωπος ὃς πέποιθεν ἐπὶ Κύριον. καὶ ἔσται Κύριος ἐλπὶς αὐτοῦ. ὁ δὲ προφήτης Ὠσηὲ, τῇ διαφθορᾷ σου, Ἰσραὴλ, τίς βοηθήσει; ποῦ ὁ βασιλεύς σου, καὶ σωσάτω σε; ὁμοίως καὶ ὁ Δαβὶδ, μὴ πεποίθατε ἐπ' ἄρχοντας, ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία. ἀγαθὸν γὰρ πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον. καὶ, ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχοντας. καὶ ἐπιφέρει, δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως, καὶ, ματαία σωτηρία ἀνθρώπου. ἐὰν γὰρ μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων. ὁ δὲ Ἡσαΐας, περὶ τοῦ νέου λαοῦ φησιν· καὶ οὐκ ἔτι ἔσονται πεποιθότες ἐπ' ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐπὶ τὸν ποιήσαντα αὐτούς. περὶ δὲ τοῦ παλαιοῦ· οὐαὶ, οἱ καταβαίνοντες εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ βοήθειαν, οἱ ἐφ' ἵπποις πεποιθότες, καὶ ἐφ' ἅρμασιν. καὶ, οὐκ εἰσὶν πεποιθότες ἐπὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ. καὶ ὁ ἀπόστολος πρὸς Κορινθίους, τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, λέγων, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρὰ, ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ ἐπάγει· κἀγὼ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ.

Spem in nullo hominum esse collocandam.

HOMILIA C.

QVACVNQVE tandem de re, in nullum prorsus hominem reclinanda spes [C] nostra est (*maledictus* enim *qui confidet in homine*) sed in eum coniicienda qui curam nostri gerit perpetim, nempe in Dominum: etenim diuinis litteris prohibemur spem proiicere in vllum hominum. Enimvero qui talis est, maledicti censura percellitur voce Hieremiæ, dicentis, *Maledictus qui spem habet in homine, & nititur carne brachij sui.* [Hier. 17.] Et: *Benedictus qui confidit in Domino, & erit Dominus spes eius.* Sed & Propheta Osee: *Corruptioni tuæ Israel, quis auxiliabitur? vbi est rex tuus? saluum te faciat.* [Osee 13.] Consimiliter & Dauid: *Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, quibus non* [Psal. 145.] [D] *est salus: Bonum* enim *confidere in Domino, quàm confidere in homine: bonum sperare in Domino, quàm sperare in principibus.* Infert: *Da nobis auxilium de tribulatione.* Et, *Vana salus hominis:* nisi enim *Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilauerit qui custodit eam.* [Psal. 126.] Esaias insuper de nouo populo ait: *Nec erunt vltra confidentes in hominibus, sed in illum qui fecit eos:* [Isa. 31.] de vetere autem illo populo: *Væ qui descenditis in Ægyptum ad auxilium, qui in equis fiduciam habetis & in curribus.* Et, *Non erant confidentes in sancto Israel.* Apostolus item [E] Corinthiis: *Infirma mundi elegit Deus vt confundat fortia, vt ne glorietur omnis caro in conspectu eius.* [1.Cor. 1.] Inducit: *Et ego in infirmitate & timore & tremore multo fui apud vos, & sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.*

A nobis itaque (dilectissimi) excutiamus hanc
Pusillanimis de Deo fiducia de Deo pusillanimem fiduciam) ex qua id no-
bis obortum est mali, vt toti ex hominibus fidu-
cia pendeamus ac spe; quod genus facti homi-
nem reddit maledicto obnoxium: imò in illum
Hier. 7. solidam spem proijciamus qui dixit, *Nolite sol-*
Matth. 6. *licits esse quid manducetis, aut quid bibatis, aut quo*
operiamini: scit enim Pater vester quibus vobis opus
Luc. 12. *sit: quæramus* autem iuxta eiusdem verbum, *pri-*
mùm regnum Dei & iustitiam eius: vt cum istis ter-
renis præsidiis cœlestia quoque possideamus.
Matth. 2. Imitemur illos Magos qui adeò nihil Herodem
extimuerunt, vt etiam illuserint ei, per aliam
viam regressi in ciuitatem suam. Fidem con-
Matth. 9. templemur Hæmorrhoüsæ, quæ medicis ne-
Marc. 6. glectim habitis & transmissis, retro accedens
Luc. 8. Domino, oram attigit vestis Dominicæ, & in
vestigio sanitati est restituta. Nos igitur qui to-
ti ex Christo spe optima pendemus, glorifice-
mus eum in sæcula. Amen.

Ne qua fiducia nitamur propriis viribus.

HOMILIA CI.

QVEMADMODVM sermo prior ex-
presè docuit, nemini licere spem
suam in vnum aliquem proiicere mor-
talium, & qui talis sit, maledicto
reddi obnoxium: ita & hic intermi-
natur & percellit non dispari censura
eum qui præfidenter propriis nititur vi-
Deut. 8. ribus. Primus itaque Moses præcipit di-
cens; *Attende tibi ne dicas in corde tuo,*
fortitudo mea & robur fortitudinis meæ fecit
mihi potentiam hanc, sed recordare Domini Dei
tui qui ipse dat tibi fortitudinem. Nec aliò
Amos 2. spectat illud Prophetæ Amos: *Pugnator*
non saluabit animam suam, & velox non sal-
1. Reg. 2. *uabitur pedibus suis.* Sed & Anna illa Sa-
muëlis Prophetæ mater dicebat: *Ne glo-*
rietur potens in potentia sua, quia non in for-
titudine potens vir: Arcum enim potentum in-
Prou. 21. *firmauit, infirmi accincti sunt robore.* In Pro-
uerbiis: *Equus paratur in die belli, à Domi-*
Psal. 14. *no autem venit auxilium.* Psaltes regius: *Non*
in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in
tibiis viri beneplacitum est ei: non enim salua-
tur rex per multam virtutem, & gigas non
Psal. 32. *saluabitur in multitudine fortitudinis suæ.* Sed
& : *Mendax equus ad salutem, in multitu-*
dine virtutis suæ non saluabitur: neque enim
ego sperabo in arcu meo: non enim saluabit me
gladius meus: sed tu Domine saluum me fac
à tribulantibus me, pudore & confusione
eos aspergens qui oderunt me, quia tu solus
es qui recipis pauperem & egenum à diri-
pientibus eum: In te siquidem viuimus & mo-
uemur & sumus. Et: Fortitudo nostra & ro-
bur abs te est, sed & capillus de capite nostro
non cadet super terram absque tuo nutu, ô
plasmator noster & humanæ salutis assertor!

A ἀποῤῥίψωμεν οὖν, ἀγαπητοὶ, ἀφ' ἡμῶν τὴν ὀλιγο-
ψυχίαν, ἐξ ἧς ἐκπέπτωκε τὸ ἔχειν εἰς ἄνθρωπον τὴν ἐλ-
πίδα, καὶ ποιοῦν ὑπὸ κατάραν τὸν ὑπεύθυνον.
ἀλλὰ τελείως ἐλπίσωμεν ἐπὶ τὸν εἰπόντα· μὴ μερι-
μνήσητε, τί φάγητε, ἢ τί πίητε, ἢ τί περιβάλεσθε·
οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρείαν ἔχετε. ζητήσωμεν
δὲ κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ
καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ἵνα μετὰ τῶν ἐπιγείων, καὶ
τὰ οὐράνια κληρονομήσωμεν. μιμησώμεθα τοὺς μά-
γους, οἵτινες οὐ μόνον οὐκ ἐφοβήθησαν τὸν Ἡρώδην,
B ἀλλὰ καὶ ἐνέπαιξαν αὐτὸν, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀναχωρή-
σαντες εἰς τὴν χώραν αὐτῶν· καὶ τὴν πίστιν τῆς αἱ-
μοῤῥοούσης, ἥτις παρωσαμένη τοὺς ἰατροὺς ὄπισθεν
ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου τοῦ Κυρίου, καὶ πα-
ραχρῆμα ἰάθη. καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν Κύριον ἔχοντες τὰς
ἐλπίδας, δοξάσωμεν αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ τοῦ μὴ πεποιθέναι ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἰσχύϊ.

Λόγος ρα΄.

C ΩΣ ἀπέδειξεν ὁ λόγος ὅτι ἀθέμιτόν ἐστιν ἐλπί-
ζειν ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ ἐπικατάρατον· οὕ-
τως ἐπαπειλεῖται τὸν πεποιθότα ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἰσχύϊ.
πρῶτος τοίνυν Μωσῆς παραγγέλλει, λέγων, πρόσ-
εχε σεαυτῷ, μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἡ ἰσχύς
μου, καὶ τὸ κράτος τῆς ἰσχύος μου ἐποίησεν τὴν δύνα-
μιν ταύτην. καὶ μνησθήσῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου,
ὅτι αὐτὸς δίδωσί σοι ἰσχύν· ὁμοίως καὶ ὁ προφήτης
Ἀμῶς φησίν· ὁ μαχητὴς οὐ μὴ σώσῃ τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ· καὶ ὁ ὀξὺς τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, οὐ μὴ διασωθῇ. καὶ
ἡ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ μήτηρ Ἄννα ἔλεγε, μὴ
D καυχάσθω ὁ δυνατὸς ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ· ὅτι οὐκ
ἐν ἰσχύϊ δυνατὸς ἀνήρ· τόξον δυνατὸν ἠσθένησεν, καὶ
οἱ ἀσθενοῦντες περιεζώσαντο δύναμιν. καὶ ἐν ταῖς
παροιμίαις· ἵππος ἑτοιμάζεται εἰς ἡμέραν πολέ-
μου, παρὰ δὲ Κυρίου ἡ βοήθεια. καὶ ὁ ψαλμῳδός·
οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἵππου θελήσει, οὐδὲ ἐν ταῖς
κνήμαις τοῦ ἀνδρὸς εὐδοκεῖ. οὐ γὰρ σώζεται βασιλεὺς
διὰ πολλὴν δύναμιν. καὶ γίγας οὐ σωθήσεται ἐν
πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ ψευδὴς ἵππος εἰς σωτη-
ρίαν· ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ σωθήσεται. οὔ-
E τε δὲ ἐγὼ ἐλπιῶ ἐπὶ τὸ τόξον μου· οὐ γὰρ σώζει με ἡ
ῥομφαία μου, ἀλλὰ σὺ Κύριε σῶσόν με ἐκ τῶν
θλιβόντων με. καταισχύνων τοὺς μισοῦντάς με, ὅτι
σὺ μόνος εἶ ὁ ῥυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερεω-
τέρων αὐτοῦ· καὶ πτωχὸν καὶ πένητα ἀπὸ τῶν διαρ-
παζόντων αὐτόν. ἐν σοὶ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα,
καὶ ἐσμεν, καὶ ἡ ἰσχὺς ἡμῶν, καὶ ἡ εὐρωστία παρὰ σοῦ
ἐστιν· καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ
τὴν γῆν, ἄνευ σοῦ τοῦ πλαστουργοῦ, καὶ πατρὸς ἡμῶν.

Ταῦτα τοίνυν μαθόντες ἐκ τῆς θείας γραφῆς, μὴ τολμήσωμεν ὅλως πεποιθέναι ἢ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τῇ δυνάμει ἢ εὐρωστίᾳ τοῦ σώματος ἡμῶν, ἵνα μὴ τὴν κατάραν τοῦ στηρίζοντος σάρκα βραχίονος αὐτοῦ ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπισπασώμεθα. πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ καυχώμενοι, καὶ λέγοντες, αἱ χεῖρές μου τρέφουσιν καὶ ἐμὲ, καὶ ἄλλους· καὶ ἔχων τὰς χεῖράς μου, δύναμαι ζῆσαι. οὗτοι εἰσιν ἀληθῶς οἱ ματαιόφρονες, καὶ ματαιολόγοι, οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ ποιήσαντος αὐτοὺς Θεοῦ, τοῦ παρέχοντος ὑγείαν καὶ τροφὴν πάσῃ σαρκὶ, καὶ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν. ὑπερηφανίαν γὰρ νοσεῖ ὁ ἀποστήσας ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰδίᾳ δυνάμει ἐπιγράφων τὰ κατορθώματα αὐτοῦ. ὥσπερ δὲ ὁ ἐπιβὰς ἀράχνη διαπτισθεὶς κατηνέχθη κάτω· οὕτως συμπίπτει ὁ θαρρῶν τῇ ἰδίᾳ δυνάμει. οὐδὲ καὶ τοῦ Ἰὼβ ἤκουσαν λέγοντος· εἰ δὲ καὶ χεῖρά μου ἐπιθεὶς ἐπὶ στόματι ἐφίλησα, καὶ τοῦτό μοι μεγάλη ἀνομία λογισθείη, ὅτι ἐψευσάμην ἐναντίον Κυρίου τοῦ ὑψίστου. ὡσαύτως καὶ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, φησὶ γάρ· ἐκ[illegible] ἐπέστρεψα, καὶ ἴδον ὅτι οὐ τοῖς κούφοις ὁ δρόμος, οὐδὲ τοῖς δυνατοῖς ὁ πόλεμος, καί γε οὐ τοῖς σοφοῖς ἄρτος, καὶ οὐ τοῖς συνετοῖς ὁ πλοῦτος· καὶ οὐ τοῖς γινώσκουσιν ἡ χάρις. καὶ ἐπάγει, ἀγαθὴ σοφία ὑπὲρ σκεύη πολέμου. καὶ ἁμαρτάνων εἷς, ἀπολέσει ἀγαθωσύνην πολλήν. καὶ ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, φησὶ, μείνατε ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ· οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε· ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν· καὶ εἰκότως. αὐτὸς γάρ ἐστι τὸ φῶς καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, καὶ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A Hæc igitur cùm probè nouerimus, diuina nos erudiente scriptura, de nostri corporis aut viribus aut integra valetudine nihil omnino temerè ac præfidenter sustineamus præsumere, aut prægestienti animo insolescere, vt ne illius maledictionem aduersum nos reportemus, qui confirmat carnem brachij sui. Plerique enim sunt qui glorianter se his venditant verbis: Manus hæ meæ & me alunt & alios, sed & quem tuentur manus meæ, viuere potest. Planè tales verissimè vanæ sunt mentis ac vaniloqui, crassa obliuione negligentes Deum B factorem suum, qui sanitatem impertit & alimoniam omni carni: & confidunt in virtute sua. Qui talis est, non simplici superbiæ morbo laborat, quippe qui à Deo se vltroneus diremit ac desciuit refuga, dum priuatæ suæ virtuti adscribit quæ gessit cum laude. Quemadmodum autem aranea, vbi ad telæ suæ fastigium conscendit, velut euanescens momento ruit præceps, ita & qui temerè propriis nititur viribus, mox sidit, & ad priorem habitum euanidus relabitur. Tales videri possint neutiquam audisse Iob dicentem: *Si autem & manum meam imponens ori deosculatus* C *sum, & hoc nihil vtique magna iniquitas imputetur*, quia mentitus sum coram Domino altissimo. Sed neque Ecclesiasten: Is enim ait: *Verti me & vidi quia non est velocibus cursus, non est potentibus bellum, sed nec sapienti panis, intelligentibus non adsunt diuitiæ: neque cognoscentibus gratia.* Inducit: *Bona est sapientia præ folijs belli*: Et: *Peccans vnus perdet bonitatem multam.* Dominus quoque suis ait Discipulis: *Manete in me, & ego in vobis, sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis: ego sum vitis, vos palmites:* D *qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.* Iure quidem: Ipse enim hominum est lux & vita, & *omnia* denique *per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

De nostris viribus nihil præsumendum.

Insani sunt & blasphemi qui manuum suarum laboribus gloriantur & in eis confidunt.

Iob 31.

Eccles 9.

Ioann. 15.

Ioan. 1.

Περὶ τοῦ παραιτεῖσθαι τὰς ἀκαίρους συντυχίας.

Λόγος ρβ΄.

Importunam familiaritatem esse vitandam.

E

HOMILIA CII.

ΚΑΛΟΝ ἄγαν καὶ λίαν ἐπωφελὲς, τὸ παραιτεῖσθαι τὰς ἀκαίρους συντυχίας καὶ ἐκτρέπεσθαι τοὺς κοσμόφρονας, ἄτερ μεγάλης ἀνάγκης. ἄλλη γὰρ διάθεσις τοῖς ἔξω τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλη τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ. ὥσπερ τοίνυν ἀσύμφωνος ἡ συνῳδὸς τοῦ βοὸς, καὶ τοῦ βουβάλου, καὶ ὑποζυγίου, καὶ ὀνάγρου·

NIMIS quàm bonum, nec minùs vtile fuerit, intestiuam hominum consuetudinem defugere, & de eorum via recedere, atque auersari illos qui nihil tam resipiunt quàm quæ sunt mundi, modò nulla intercedat ingens necessitas. Longè enim alius vrget affectus eos, qui mundo huic vale dixere supremum, & alius eos quos totos mundi amor sibi deuinxit. Quemadmodum enim bos si accedat bubalo, si onagro veterinum quodpiam adhinniat, nulla edetur vox nisi obstrepera ac dissona:

Seculares monachis fugiendi.

sic, si familiariùs cum hominibus mundi monachi congredientur. Monachus sui ipsius potestatem non habet: illius enim se addixit ac mancipauit seruituti, cuius accensus est militiæ & adscriptitius: ceruicem enim illius substrauit iugo qui ipsum delegit, vt eos demetat, & vniuersim desecet, qui in concauis vallibus modestæ humilitatis diuino abundant frumento, riuos nempe in imum deuexos, pluuiis è cœlo & viuificante spiritu fidentibus inebriatos, cuius roscidis guttulis stillatim cœlo labentibus anima hominis, eiusmodi germinis in morem, de Deo cogitationes concipiens, lætatur & hilarescit. Etenim qui tranquillæ quietis expetit amœnitatem, quisquis cupit Deo colloqui familiariùs, debet is in genere omnem omnium prorsus familiarem congressum à se præcidere. Et hic planè instituendæ vitæ modus in solos cadit perfectos, qui seipsos mundo quidem mortificarunt, Deo autem cohæserunt glutino charitatis. Si qua interim ingruerit necessitas sic perfecto, spirituales patres vt compellet, aut se cum parili concertantes agone, aut certè ex fratribus nonnullos quibus vsui esse possit: debet vtique cum eis congredi familiariter, ac si de Deo diuinisque rebus texat sermonem. Prorsus talis emolumenti aut adferet cæteris, aut certè secum referet: siquidem scriptura ait: *Virum si inueneris prudentem, manè euigila ad illum*: Et: *Si quis fuerit sapiens, huic adiungere: qui enim conuiuit sapientibus, sapiens erit.* Atqui nobis nihil minùs conducit, quàm vt cum mundi istius hominibus familiariter congrediamur. De nulla enim re alia isti texunt sermones, quam de mundi negotiis, quorum relatu mens monachi deinceps remollitur laxius & flaccescit, ab operatione interim spirituali desidet cessator, eneruis iam resoluitur ad tuendum monasticæ exercitationis vigorem, denique & tenor ipse sumendi cibi permutatur: demonstrationem siquidem fructuum quisque suæ exhibet specimen agricolationis. Ob hoc dixerim, quod eorum vita qui cœlibes atque expertes thori maritalis degunt, nihil habeat cum mundi hominibus commune, dissentanea prorsus cùm sit. Ne quid igitur detrimenti aut noxæ adeat anima tua, necesse sit vt promptè & alacriter omnem abs te præcidas secularium consuetudinem: etiamsi vt primùm te dederis secessui ab illis seiunctus, nonnihil mens discruciatur, quòd eatenus ab obseruatione regulæ defederis, genúsque vitæ cogeris permutare. In hoc agonistæ illi spiritualis palæstræ magno studio expetebant deserta, vt à sæculi hominibus disparati, nullo negotio cum Deo congrederentur familiariùs. Quemadmodùm enim virgo interim dum custoditur, multis qui externi sunt, in desiderio est, mox vt prodit in publicum, iam non æquè omnibus se probat illius decor, sed in illa quiddam deprehenditur quod detur vitio & notam eidem inurat: ita & monachus tantisper extorris dum viuit à ciuitate & publico alienus, magno in honore habetur apud Deum & Angelos, quin & hominum ore celebratur: At si

Solitudo vtilis est ad contemplationem.

Secularium colloquiorum argumenta.

Cœlebs vita, cum maritali nihil commune habet.

Virgo quandiu domi se continet, multis admirationi est: at non ita si prodit in publicum.

A οὕτως καὶ ἡ τῶν μοναχῶν, καὶ τῶν κατὰ κόσμον. ὁ μοναχὸς ἐξουσίαν ἑαυτοῦ οὐκ ἔχει· δεδούλωται γὰρ τῷ στρατολογήσαντι αὐτόν, ὅτι ὑποκέκλικεν τὸν αὐχένα αὐτοῦ τῇ ζεύγλῃ τοῦ ἐξελεξαμένου αὐτὸν τέμνειν ἀμεταστρεπτί, τοὺς ἐν ταῖς κοιλότησι τῆς ταπεινοφροσύνης πληθύνοντας τὸν θεῖον σῖτον αὔλακας, τοὺς μεθυσκομένους ἐκ τῆς ἐπομβρίας τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωοπαρόχου πνεύματος. οὗ ταῖς σταγόσιν εὐφραίνεται ἡ ἀνατέλλουσα τὰ θεῖα νοήματα τοῦ ἀνθρώπου ψυχή. ὁ B γὰρ ὀρεγόμενος ἡσυχίας, καὶ ἀπερισπάστως βουλόμενος προσομιλεῖν τῷ Θεῷ, οὐκ ὀφείλει ὅλως συντυχεῖν τινι τὸ σύνολον· τῶν γὰρ τελείων ἐστὶ τὸ μέχρι τούτου τῶν νεκρωσάντων ἑαυτοὺς τῷ κόσμῳ, κεκολλημένων δὲ τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ χρεία γένηται συντυχίας, πατράσι πνευματικοῖς καὶ συναγωνισταῖς, ἢ ἀδελφοῖς δεομένοις ὠφελείας συντυγχάνειν. ἡ γὰρ τοιαύτη συντυχία, εἰς θεολογίαν λογίζεται καὶ πάντως ἢ ὠφελήσει, ἢ ὠφεληθήσεται. Φησὶ C δὲ καὶ ἡ γραφή, ἄνδρα εὑρὼν φρόνιμον, ὄρθριζε πρὸς αὐτόν. καί, ὃς σοφός; αὐτῷ προσκολλήθητι. ὁ γὰρ συνδιάγων σοφοῖς, σοφὸς ἔσται. ἡ δὲ τοῦ κόσμου συντυχία, ἀσύμφορος ἡμῖν ἐστι. λαλοῦσι γὰρ τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου. καὶ λοιπὸν χαυνοῦται ὁ νοῦς, καὶ καταργεῖται ἐκ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, καὶ ἐκλύεται πρὸς τὸ τῆς ἀσκήσεως τόνον. λοιπὸν δὲ καὶ ἡ σιταπεία, καὶ αὐτὴ ἐνηλλαγμένη. ἕκαστος γὰρ ἐκ τῆς ἰδίας γεωργίας τοὺς καρποὺς ἐπιδείκνυσι. διὰ τοῦτο εἴρηκα, ὅτι ἀμέτοχος καὶ ἀσύμφωνός ἐστιν ὁ D βίος τῶν ἀζύγων, καὶ τῶν κοσμικῶν. ἀνάγκη οὖν διὰ τὴν τῆς ψυχῆς βλάβην, ῥᾳδίως κόπτειν τὰς αὐτῶν συντυχίας. καὶ γὰρ μετὰ τὴν αὐτῶν ἀναχώρησιν, ἄλγεται ὁ νοῦς διά τε τὴν τοῦ κανόνος ἀργείαν, καὶ τὴν τῆς διαίτης ἐναλλαγήν. διὰ τοῦτο οἱ ἀγωνισταὶ τὰς ἐρήμους ἐδίωκον, ἵνα τούτων ἐκτὸς γενόμενοι, ἀνεμποδίστως τῷ Θεῷ προσομιλήσωσιν. ὥσπερ γὰρ παρθένος φυ- E λαττομένη ποθεῖται παρὰ τῶν ἔξω, ἐπειδὰν δὲ προσέλθῃ, οὐ πᾶσιν ἀρέσκει, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ πολλῶν ψέγεται· οὕτως καὶ ὁ μοναχός, ὅταν γένηται ἄπολις καὶ ἀδημοσίευτος, τίμιός ἐστι, καὶ Θεῷ καὶ ἀγγέλοις, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνθρώποις.

ἐπειδὰν δὲ κατέλθῃ ἐκ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας, καὶ θεωρίας, καὶ ἐμπλακῇ ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις καὶ συντυχίαις, ἀδόκιμος τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἀνθρώποις εὐκαταφρόνητος γίνεται. ἄμεινον οὖν ἐστὶν ἀπαυτομολῆσαι τὴν κοσμικήν, καὶ φυλακισθῆναι ἐν τῷ κελλίῳ, καὶ σωθῆναι ὡς δορκὰς ἐκ βρόχων, καὶ ὥσπερ ὄρνεον ἐκ παγίδος. βρόχοι γὰρ καὶ παγίδες εἰσὶν τοῖς ἐθέλουσιν σωθῆναι, αἱ τῶν κοσμικῶν συντυχίαι, καὶ μακρολογίαι ἀπάγουσαι τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δοξολογίας καὶ εὐφροσύνης, καὶ ποιοῦσαι ἀδολεσχεῖν εἰς τὰς ἑαυτῶν ματαιολογίας· ὡς φησὶν ὁ παροιμιαστής, ἀπεπλάνησεν δὲ αὐτὸν πολλῇ ὁμιλίᾳ. * λόγοις δὲ χειλέων ἐξώκειλεν αὐτόν. οἱ μέντοι περὶ ὠφελείας ψυχῆς πλησιάζουσιν ἡμῖν δι' ὀλίγων λόγων ἅλατι θείῳ ἠρτυμένων ποιησώμεθα τὴν πρὸς αὐτοὺς συντυχίαν, καὶ ἀπολύσωμεν. πλέον γὰρ οἰκοδομηθήσονται ἐν τῇ πνευματικῇ βραχυλογίᾳ ἤπερ ἐν τῇ κοσμικῇ μακρολογίᾳ. Εἰ δὲ λέγει τις, διὰ τί ὁ Παῦλος παρέτεινεν τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου; πρῶτον μὲν διὰ τὸ μέλλειν αὐτὸν ὁδεύειν· ἔπειτα δέ, ὅτι καὶ νεοκατήχητοι ἦσαν. ἀρχὴ γὰρ ἦν τοῦ κηρύγματος. πλὴν ὅτι ὁ Παῦλος ἀνάπλεος ἦν πνεύματος θείου, καὶ τὸ πνεῦμα ἐλάλει δι' αὐτοῦ. σημεῖον δὲ τοῖς ἔχουσιν τὸ ἄνωθεν πνεῦμα· πρῶτον μὲν πραΰς ἐστιν, καὶ ἡσύχιος, καὶ ταπεινόφρων, καὶ ἀπεχόμενος ἀπὸ πάσης ἐπιθυμίας ματαίας τοῦ αἰῶνος τούτου. καὶ ἑαυτὸν ἐνδεέστερον ποιεῖ πάντων τῶν ἀνθρώπων. καὶ οὐδὲ, ὅταν θέλει ὁ πνευματοφόρος λαλεῖν, λαλεῖ τὸ πνεῦμα· ἀλλὰ τότε λαλεῖ, ὅταν θέλει αὐτὸν ὁ Θεὸς λαλῆσαι. ὅταν οὖν τινες παραβάλλουσιν, ὠφελείας χάριν, καὶ ἔχουσιν πίστιν θείου πνεύματος, ἐν πρώτοις γίνηται ἔντευξις πρὸς τὸν Θεὸν περὶ πάντων. καὶ τότε τὸ θεῖον πνεῦμα πληροῖ τὸν ἄνθρωπον, καὶ πληρωθεὶς λαλεῖ, καθὼς ὁ Κύριος βούλεται· βούλεται δὲ τοῦ σωθῆναι πάντα ἄνθρωπον. καλὸν μὲν τὸ διὰ λόγων ὠφελεῖν τοὺς πυνθανομένους· κρεῖσσον δὲ τὸ δι' ἀρετῆς καὶ προσευχῆς συνεργεῖν αὐτοῖς. χρὴ οὖν τοὺς θέλοντας κτήσασθαι τὸ πλῆθος τῶν ἀρετῶν, μήτε δόξης ἐφίεσθαι, μήτε πολλοῖς συντυγχάνειν, καθὼς εἴρηται· μήτε προσόδοις συνεχέσι κεχρῆσθαι, ἢ λοιδορεῖν τινας, εἰ καὶ οἱ λοιδορούμενοι τῆς λοιδορίας εἰσὶν ἄξιοι. μήτε πολλὰ ὁμιλεῖν, κἂν πάντα καλὰ λέγειν δύνανται. ἡ γὰρ πολυλογία ἡ ἀμέτρως διαφθείρουσα τὸν νοῦν,

A At si quando è sublimi cardine delabetur suæ conuersationis & contemplationis, séque vitæ sæcularis negotiis implicuerit, non iam probatur Deo, sed & hominibus in contemptum venit. Multo igitur præstiterit, vt te quàm longissimè subducas à mundi hominibus, inque cellula quapiam dedas te custodiæ, ac salueris ceu caprea vitatis laqueis assolet, & quasi auis è reticulo aucupis. Laquei enim & pedicæ sunt aspirantibus ad salutem, secularium cõgressus, ac prolixæ eorum confabulationes mentem prorsus auocant à Dei glorificatione & spiri- *Secularium congressus impedit salutem.*
B tuali lætitia, eò etiamnum ipsam adigunt necessitatis, vt aliud nihil contempletur quàm illorum vaniloquia: iuxta Parœmiastem: *Decepit autem eum multo sermone, verbis autem labiorum impegit eum.* Quòd si propiùs nos adeunt, de animæ salutari vtilitate consulturi, cum istis liceat texere sermonem cum verborum compendio, quæ alioqui diuino condito sint sale, & illinc nos actutum proripiamus: Plus enim hac nostra breuiloquentia ædificabuntur, quàm si longissimam orationem prorogemus de rebus mundi. Quòd si quispiam obiiciat,
C quid vtique Paulus ad noctem vsque intempestam legitur protendisse sermonem? Primùm huic responderim, quòd ab eis esset mox soluturus, deinde quia recèns erant edocti prima fidei rudimenta. Tunc enim primùm iaci cœperant fundamenta fidei per prædicationem ferendæ. Ad hæc, Paulus Spiritu sancto erat plenus, nam & per eum ipse Spiritus loquebatur. Argumentum euidens quòd quis Spiritum sanctum habeat, primùm quidem si mansuetus est, si requietus, & de se quàm modestissimè sentiat, si sibi temperat ab omni vana cupiditate sæculi huius,
D séque ipsum cæteris hominibus multo æstimet inferiorem. Sed neque is qui afflatus est Spiritu sancto, quando vult loqui, loquitur Spiritus: sed tunc loquitur, si quando siuerit illum loqui Deus. Quum igitur nonnulli nos adierint vtilitatis captandæ gratia, si isti fidem habeant diuini huius Spiritus, in primis ad Deum pro hominibus fundatur interpellatrix oratio: nam tunc Spiritus ille diuinus adimplet hominem, qui gratia impletus loquitur iam iuxta Domini voluntatem: Vult autem ipse, omnem hominem saluum
E fieri. Sanè vt bonum sit auxilio esse verbis tuis ei qui te quiddam rogat, sed præstiterit ei, vt cooperere per virtutem & orationem. Qui igitur volet numerosam assequi virtutum copiam necesse sit, defugiat inanis gloriæ cupiditatem, non cum aliquo multis cõflictetur, ceu dictum iam est, ne continenti vsu consuescat pergere aliis obuius: nullis conuitietur, quamlibet digni sint quibus retalietur qui incessunt priores. Non ita cum multis sermocinetur, etiamsi videri possint bona esse quæ dicere instituit omnia. Immoderata enim & effrenis verborum prolatio, qua periclitatur mentis tranquillitas,

Argumentum euidens quòd quis habeat S. Spiritum.

Morem hunc nos Carthusiani mordicus tenemus si quãdo adeunt exteri.

Mentis tranquillitas, loquacitate periclitatur.

* pro λόγοις δὲ Ald. habet. βρόχοις τε

non solùm circa operationem spiritualem lenA tescere facit eam ac desidere, sed & molestissimo dæmoni acediæ mancipat illam ac dedit. Sanè quemadmodum exæstuantis balnei fores continenter apertæ si sunt, intimum illorum calorem ocyus efflant & expellunt in ea quæ sunt extrinsecus; ita & anima si quando multa sermocinari volet, tametsi nihil non dicat decorum & honestum, memoriam tamen sui ipsius perdit per vocalis portæ organum. Silentium igitur per omnia bonum ac frugi est. Regales quidem thesauri implebuntur auro, & sensus eorum qui non fucatè sunt monachi, saturabuntur scientiæ opulentia. Si qua interim B docendi ingruerit necessitas, ad animæ correctionem, doceto. In hac tamen docendi ratione volumus adesse doctrinæ legitimam incorruptionem, grauitatem, verbum sanum & irreprehensibile, vt per nos glorificetur Deus in omnibus. *Arma enim nostra non sunt carnalia*, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum: consilia destruentes, vt anima nullis agitata intemperiis, ac miti corde, nostra oratio sicut incensum suaue fragrans, acceptabilis ei fiat qui corda scrutatur & renes, nempe Deo. Sed & Dominus suis dixit discipulis, *Vos non* C *estis de mundo hoc, sed ego elegi vos de mundo: non tam multa loquar vobiscum.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Silentij vtilitas.

Docendi ratio Christiana.

1.Cor.10.

Ioan.15.

De silentio.

Homilia CIII.

D VEL hoc nomine nobis emolumento est silentium & adiuuat, quòd doceat à malis feriari & interquiescere. Quòd si virtutes quatuor in oratione conciliarit sibi & asciuerit, quibus nitatur, nimirum longanimem tolerantiam, animi modestiam, vigiliam, temperantiam; nihil vspiam inueniet quod breuiore compendio animam reddat circa turbulentas passiones sic stabilem, vt silentium. Quàm igitur speciosa quàmque opportuna, & accommoda est nobis virtus silentij? Aliud prorsus nihil quàm sapientissimarum cogitationum mater. Benignus etenim ille Spiritus vix aliud E tam auersatur & fugit, vt multiloquij vanitatem, quandoquidem is ab omni turbulenta se submouet intemperie atque ludificatoria imaginatione. Silentium igitur tanto cùm splendeat decore, mater iure censetur virtutum monachi: eas enim progenerat per iugem & indiuulsam ad Deum interpellationem. Monachus silentij & quietis amator non potest non à Deo diligi. Quum enim Dei amore inardescat, soli cupit Deo colloqui per sinceram orationem. Is, etsi in terra mouetur, cœlestia tamen transcendit pia imaginatione: tota enim istius mens in hâc vna & anxia cogitatione versatur, vt Deo se probet ac reddat amabilem, sanctiqne Spiritus templum promereatur effici.

Silentio sedătur animi perturbationes.

A οὐ μόνον περὶ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν ἀργὸν αὐτὸν ἀπεργάζεται, ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς ἀκηδίας αὐτὸν παραδίδωσι δαίμονι. ὥσπερ γὰρ αἱ θύραι τοῦ βαλανείου συνεχῶς ἀνοιγόμεναι, τὴν ἔνδοθεν θέρμην ταχέως ὠθοῦνται πρὸς τὰ ἔξω, οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ὅταν πολλὰ θέλῃ διαλέγεσθαι, κἂν πάντοτε καλὰ λέγῃ, τὴν ἑαυτῆς μνήμην, διὰ τῆς φωνητικῆς πύλης διαφθείρεται. καλὴ γοῦν ἐστι κατὰ πάντα ἡ σιωπή. θησαυροὶ γὰρ βασιλικοὶ πληθυνθήσονται χρυσίου, καὶ νόες τῶν ἀληθῶς μοναχῶν, πλουσίας πληθυνθήσονται γνώσεως. Εἰ δὲ καὶ ἀναγκαῖον ἐστιν, τὸ B διδάσκειν πρὸς ἐπανόρθωσιν ψυχῆς γενέσθω. χρήζομεν γοῦν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα δι' ἡμῶν δοξασθῇ ὁ Θεὸς ἐν πᾶσιν. τὰ γὰρ ὅπλα ἡμῶν, οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων· λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀθολώτῳ ψυχῇ, καὶ πρᾳείᾳ καρδίᾳ, ὡς εὐῶδες θυμίαμα ἡ εὐχὴ ἡμῶν δεκτὴ γένηται τῷ ἐτάζοντι καρδίας καὶ νεφροὺς Θεῷ. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Κύριος τοῖς ἑαυ- C τοῦ μαθηταῖς, ὑμεῖς οὐκ ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ ἡσυχίας.

Λόγος ργ΄.

D ΗΣΥΧΙΑ ὠφελεῖ, τῷ καλῶς ἀργῆσαι. ἐὰν δὲ καὶ τὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐν προσευχῇ προσλάβηται βοήθημα, τουτέστι, τὴν μακροθυμίαν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην, ἀγρυπνίαν τε καὶ ἐγκράτειαν, οὐδὲν αὐτῇ συντομώτερον πρὸς ἀπάθειαν. καλὴ γοῦν ἡ εὔκαιρος σιωπή, οὐδὲν ἕτερον οὖσα, ἢ μήτηρ ἐννοιῶν σοφωτάτων· ἐπεὶ καὶ τὸ ἀγαθὸν πνεῦμα ἐκφεύγει τὴν πολυλογίαν, ὡς ταραχῆς πάσης καὶ φαντασίας ἐκτὸς ὄν. ἡ γοῦν ἡσυχία ὡς καλὴ οὖσα μήτηρ πασῶν τῶν ἀρετῶν τυγχάνει. ἀπογεννᾷ γὰρ αὐ- E τὰς διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἀδιαλείπτου καὶ ἀπερισπάστου ἡσυχίας. ὁ φιλήσυχος μοναχὸς ἀγαπᾶται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἀγαπῶν τὸν Θεὸν αὐτῷ μόνῳ θέλει προσομιλεῖν διὰ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, καὶ ἐπὶ γῆς διάγων τὰ οὐράνια φαντάζεται. ὅλος γὰρ ὁ νοῦς αὐτοῦ μεριμνᾷ τὸ πῶς ἀρέσει τῷ Θεῷ. καὶ γενέσθαι ναὸς τοῦ ἁγίου αὐτοῦ πνεύματος.

ὁ τοιοῦτος ἀεὶ ὑποκλίνει τὸν αὐχένα αὐτοῦ τῷ ἐλαφρῷ καὶ χρηστῷ ζυγῷ τοῦ Χριστοῦ· καὶ πάντα τὰ ὁρώμενα παρορῶν τῶν ἀοράτων ἐφίεται. μᾶλλον δὲ αὐτὸν τῶν ἀοράτων ὡς ὁρῶν καρτερεῖ. οἱ τοιοῦτοι τοῖς ἀγγέλοις τοῦ βίου συναμιλλῶνται· πάντοτε τὰς ἐρήμους διώκοντες, ἵνα ἐν πολλῇ ἡσυχίᾳ καὶ ἀμεριμνίᾳ τῷ Θεῷ προσομιλοῦντες τὸν ἑαυτῶν νοῦν ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον ἀπεργάσωνται, κατὰ τὸν μέγαν Ἠλίαν, καὶ τὸν πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν τοῦ Κυρίου Ἰωάννην. μακάριοι οἱ τοιοῦτοι καὶ ἐπὶ γῆς, καὶ ἐν οὐρανοῖς· οἵτινες τὰ πάντα ἡγοῦνται σκύβαλα ἵνα Χριστὸν κερδήσωσι, καὶ εὑρεθῶσιν ἐν τῷ πραεῖ καὶ ἡσυχίῳ πνεύματι βαδίζοντες, καὶ μάλιστα εἰς οὓς ἐφθάσαμεν καιρούς. καθὼς ὁ προφήτης Ἀμὼς τὰ περὶ τοῦ ἐνεστῶτος καιροῦ ἡμᾶς παιδεύων φησίν, ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ συνιὼν σιωπήσεται, ὅτι καιρὸς πονηρός ἐστι. καὶ ὁ Ἡσαΐας, μισῶν πονηρίαν, καὶ τὰς χεῖρας ἀποσειόμενος ἀπὸ δώρων, καμμύων ὀφθαλμοὺς ἵνα μὴ ἴδῃ ἀδικίαν, οὗτος οἰκήσει ἐν σπηλαίῳ, ἄρτος αὐτῷ δοθήσεται, καὶ τὸ ὕδωρ αὐτοῦ πιστόν. καὶ ἐκ προσώπου Κυρίου φησίν, ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; καὶ ὁ Ἱερεμίας, τίς δώσει μοι, λέγων, ἐν τῇ ἐρήμῳ, σταθμὸν ἔσχατον, καὶ καταλείψω τὸν λαὸν τοῦτον; καὶ πάλιν, οὐκ ἐκάθισα μετὰ συμπαιζόντων αὐτῶν, ἀλλ' εὐλαβούμην ἀπὸ προσώπου χειρός σου. κατὰ μόνας ἐκαθήμην, ὅτι πικρίας ἐνεπλήσθην. καὶ ὁ Δαβίδ, ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ηὐλίσθην ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ, ἐθέμην τὸ ἔνδυμά μου, σάκκον. ἐθέμην τῷ στόματί μου φυλακήν, ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου [ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν. καὶ πάλιν,] ἐκωφώθην καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, ὅτι σὺ ἐποίησας, καὶ, Κύριος κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ. ἀνὴρ γὰρ φρόνιμος ἡσυχίαν ἄγει. καὶ ἄνθρωπος σοφὸς σιγήσει ἕως καιροῦ. καὶ, γινώσκων ἅμα καὶ σιωπῶν, κατὰ τὴν γραφήν. καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής, ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῇ ἐπὶ σέ, τόπον σου μὴ ἀφῇς. καὶ, ὁ Ἰωάννης ἐν ταῖς ἐρήμοις διέτριψε μέχρις ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ. ὁ δὲ Κύριος εἰς πάντα τύπος ἡμῖν γενόμενος, ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ προσευχόμενος, καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἔλεγε, δεῦτε ὑμεῖς εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε ὀλίγον. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A Hic, ceruicem suam perquam leni Christi iugo & suaui substernit accliuis semper. Visibilia cuncta transmittens, ad inuisibilium rapitur amorem, magis verò inuisibilium (quatenus ea contemplatur) aliquo vsque compos iam est. Qui tales sunt, puritate vitæ cum Angelis congrediuntur. Isti nullo non tempore expetunt adeuntque solitudines, vt taciturni ac tranquilli priùs diuina perfruantur allocutione, suámque ipsorum mentem speculum efficiant nulla labe interpunctum aut aspersum, magnum illum imitati Eliam ac præcursorem & baptistam Domini Ioannem. *Monachi Heliæ & Ioannis Baptistæ imitatores.* Beati planè tales, cùm super B terram, tum & in cœlis, qui quidem omnia ducunt quasi stercora, Christum vt lucrifaciant, inueniantúrque in miti ac requieto incedere spiritu. Idque nos omnium maximè facere addecet, qui in hæc peruenimus tempora. Sic & Propheta Amos: quæ instanti tempore contigerunt, suo nos præerudiens oraculo, ait: *In tempore illo intelligens silebit, quia tempus malum est.* *Amos 5.* Esaias quoque: *Qui odit iniquitatem & manus excutit à muneribus: qui claudit oculos ne videat iniquitatem, hic habitabit in spelunca excelsa: Panis ei dabitur: & aqua eius fidelis: Regem cum gloria videbit, &* *Isa. 33.* C *oculi vestri videbunt terram de longè, anima vestra meditabitur timorem.* Is ex Domini persona dicit: *Ad quem respiciam, nisi ad humilem & quietum & trementem sermones meos?* *Isa. 66.* Hieremias item: *Quis dabit mihi in solitudine diuersorium nouissimum, & derelinquam populum hunc?* *Hier. 9.* Rursus: *Non sedi cum colludentibus eis, sed reueritus sum à facie manus tuæ, solus sedebam, quia amaritudine repletus sum.* *Hier. 15.* David: *Elongaui fugiens, & mansi in solitudine.* *Ps. 54.* Et: *Posui testem meam saccum. Posui ori meo custodiam, dum consisteret peccator* D *aduersum me, obmutui & non aperui os meum, quia tu fecisti.* *Ps. 38.* Et: *Dominus habitare facit vnius moris in domo:* Vir enim prudens quietem agit. *Eccl. 30.* Et: *Homo sapiens silebit vsque ad tempus.* Et: *Qui intelligens est, idem & tacet*, secundùm Scripturam. *Eccl. 10.* Ecclesiastes: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, ne dimiseris locum.* Ioannes enim in desertis traxit moram *ad diem vsque ostensionis suæ* ad populum Israël. *Luc. 1.* *Solitudo S. Ioannis & Christi.* Dominus quoque, virtutum omnium typus nobis factus, in solitudines secedebat, & ora- E bat, suisque dicebat discipulis: *Venite vos in desertum locum, & requiescite paululum.* *Marc. 6.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

A

De Vigilia.

HOMILIA CIV.

Vigilia, est scutum firmissimum cōtra dæmones.

VIGILIA sanè scutum miræ magnitudinis, & eleganti decore conspicuum nobis indultum à Deo est aduersus diabolum eiusque milites, nimirum contra spiritus totius artifices malignitatis. Vigilia alacrior fit, enitet ac firmatur tenui penuria rerum, sed & peruigili sensu ac prudenti cum Deo congreditur familiariter: contrà saturitas ventris atque satietas illi obiacet & obluctatur, nec id solùm, sed & mentem timidam efficit ac imbecillem, & quæ inter obscœnarum passionum assultus deprehensa, nullo negotio inferior fit atque expugnatur. *Orandum* igitur *ne fuga nostra fiat hyeme aut sabbato*: hoc est, dum illidimur importunis affectibus, aut iacemus securi malorum. Si Christi milites sumus, ne defugiamus rectâ ingredi, qua (per laborem) ad tranquillitatem conscientiæ pertingitur, ac pro virili cum nostro colluctatore depræliemur. In obseruandis excubiis, si attentè ac prudenter vigilauerimus, poterimus vtique vulnere atrocissimo consauciare aduersarium. Et hæ quidem secundùm Deum virtutes sunt, nimirum, vigilia, oratio, psalmodia, modesta humilitas, Eucharistia. Hæ, inquam, arcus fiunt aduersus inimicum, laqueus, flagra quibus miserè conscinditur, modò ne insolentiùs efferamur, si quando inter orandum fusim nobis defluunt lacrymæ: neque enim ex nobis, sed ex illius gratia corriuantur, qui nobis eas suppeditat. Egregium sanè fit, si impensiore cura par illud virtutum exercebimus, sobrietatem, & in sumendo cibo parcimoniam: Vtriusque studium inualescit ac roboratur peruigilio: Vtraque nobis potissimùm conuenit, qui in hoc ipsum militamus, vt placeamus illi qui nos suæ ascripsit militiæ. De vigilia enim non vno loco Dominus præcipit, sanè vigilandum & orandum vt inimici machinas euadere possimus. Cum sobrietate ergo & alacritate ipsam expleamus vigiliam in humilitate & compunctione cordis, ne vlla in re obtineat aduersum nos infensissimi venatoris atque inuidi diaboli veteratoria malignitas. Qui enim strenuus est miles, omni se armorum genere communit, nec quicquam facit reliqui ex apparatu armaturæ spiritualis quo non se circumsepiat ac obarmet. Et nos igitur induamur thoracem, fidem videlicet Christi, & galeam crucem ipsius, scutúmque & hastam, ardentem erga ipsum charitatem, & gladium Spiritus, ipsius spiritus eloquia: sicque accincti aduersus colluctatorem consistamus, arrectis animis tanquam generosi milites, idque per vigilias, orationes, ac ieiunia, sicut & in Prouerbiis scriptum est: *Ne dederis somnum oculis tuis, neque dormites palpebris tuis.*

Matth. 4.

Conscientia tranquillitas.

Arma Christiani aduersus diabolum.

Matth 26. Marc. 14.

Armatura Christianorū.

Prou 6.

Περὶ ἀγρυπνίας.

Λόγος ρδʹ.

ΑΓΡΥΠΝΙΑ μέγα ὅπλον καὶ καλὸν ἡμῖν παρὰ Θεοῦ δεδώρηται κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν στρατευομένων αὐτῷ σκοτεινῶν κατὰ τῆς πονηρίας πνευμάτων. αὕτη δὲ φαιδρύνεται, καὶ ὑποστηρίζεται διὰ τῆς ὀλιγοδείας, καὶ νηφαλέῳ φρονήματι τῷ Θεῷ προσομιλεῖ. ἡ γὰρ χορτασία, καὶ ὁ κόρος τῆς γαστρὸς ἀντίκειται αὐτῇ. οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ δειλὸν καὶ ἄνανδρον τὸν νοῦν ἀπεργάζεται, καὶ εὐχερῶς ἡττώμενον ἐν ταῖς προσβολαῖς τῶν ἀκαθάρτων παθῶν. εὐξώμεθα οὖν, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ἡμῶν χειμῶνος ἢ σαββάτῳ, τουτέστιν ἐν τοῖς πάθεσι καὶ τῇ ἀναπαύσει ὄντας. Εἰ στρατιῶται Χριστοῦ ἐσμεν, τὴν ὁδὸν τῆς ἀπαθείας καὶ τοῦ κόπου θέλωμεν ὁδεύειν· καὶ ἀνδρείως ἵστασθαι κατὰ τοῦ ἀντιπάλου ἡμῶν. ἐὰν γὰρ ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ νηφόντως γρηγορῶμεν, δυνησόμεθα χαλεπωτέρως τρῶσαι αὐτόν. αἱ γὰρ κατὰ Θεὸν ἀρεταί, τουτέστιν ἀγρυπνία, καὶ εὐχή, καὶ ψαλμῳδία, καὶ ταπεινοφροσύνη, καὶ εὐχαριστία, τόξα καὶ παγὶς, καὶ μάστιγες γίνονται τῷ ἐχθρῷ. μόνον μὴ ἐπαρθῶμεν ἐν τῇ προσευχῇ ἡμῶν ἐκχέοντες δάκρυα. οὐ γὰρ ἐξ ἡμῶν τὰ δάκρυα, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐπιχορηγούσης χάριτος. καλὸν οὖν ἐστιν ἐπιμελεῖσθαι σπουδαίως τὸ ζεῦγος τῆς νήψεως, καὶ τῆς ὀλιγοσιτίας τῆς συνεπισχυούσης τῇ ἀγρυπνίᾳ, μάλιστα ἡμᾶς οἱ εἰς αὐτὸ τοῦτο στρατευόμενοι, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσωμεν. πολλαχῶς γὰρ ὁ Κύριος περὶ αὐτῆς ἐντέλλεται ἡμῖν· γρηγορεῖτε, καὶ προσεύχεσθε, ὥστε διαφυγεῖν ὑμᾶς τὰς μηχανὰς τοῦ ἐχθροῦ. μετὰ νήψεως οὖν καὶ προθυμίας ταύτην ἐκτελέσωμεν ἐν κατανύξει, ἵνα μὴ ἀγρευθῶμεν ἔν τινι ὑπὸ τοῦ δυσμενοῦς καὶ φθονεροῦ διαβόλου. ὁ γὰρ ὄντως στρατιώτης περιφράττει ἑαυτὸν τῇ πανοπλίᾳ τῆς πνευματικῆς πανοπλίας. καὶ ἡμεῖς οὖν ἐνδυσώμεθα θώρακα τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ περικεφαλαίαν τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἀσπίδα τε καὶ δόρυ, τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος· ὅ ἐστι τὰ λόγια αὐτοῦ. καὶ στῶμεν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου ὡς γενναῖοι στρατιῶται, διʼ ἀγρυπνιῶν, καὶ νηστειῶν, καὶ προσευχῶν· καθὼς καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις γέγραπται. μὴ δῷς ὕπνον σοῖς ὀφθαλμοῖς, μηδὲ ἐπινυστάξῃς σοῖς βλεφάροις.

A ἵνα σώζῃ ὥσπερ δορκὰς ἐκ βρόχων, καὶ ὥσπερ ὄρνεον ἐκ παγίδος. καὶ ὁ Δαβὶδ δέ φησιν, εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμὸν, ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ. καὶ πάλιν, ἠγρύπνησα, καὶ ἐγενόμην ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος. ἐγγὺς γὰρ Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει. καὶ αὖθις, μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου. καὶ πάλιν, ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου πρὸς σὲ ὀρθρίζω, ἐδίψησέ σε ἡ ψυχή μου. καὶ, προέφθασα ἐν ἀωρίᾳ καὶ ἐκέκραξα. καὶ, προέφθασαν οἱ ὀφθαλμοί μου πρὸς ὄρθρον τοῦ μελετᾷν τὰ λόγιά σου. καὶ τοῖς μετόχοις αὐτοῦ ἔλεγεν, ἐν ταῖς νυξὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια, καὶ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον. καὶ ὁ ἀπόστολος, τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. καὶ πάλιν, προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει. καὶ περὶ ἑαυτοῦ, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις. καὶ ἐπάγει, περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοὶ, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφειν. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε, ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης, ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται. ὅταν δὲ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ὄλεθρος ἐφίσταται, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ· καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσι. καὶ αὖθις, ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. καὶ ὁ Κύριος, γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται. ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ εἴασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. καὶ πάλιν, γρηγορεῖτε, καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. καὶ πάλιν, μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ εὑρήσει οὕτω ποιοῦντα. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν, οὔτε τὴν ὥραν. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

A *Vt salueris tanquam damula ex laqueis, & tanquam auis ex reti.* Ait item & Dauid: *Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniam locum Domino.* Iterum: *Vigilaui & factus sum sicut passerculus solitarius in tecto.* Et: *Prope est Dominus iis qui contrito sunt corde, & humiles spiritu saluabit.* Rursus: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiæ tuæ.* Iterum: *Deus Deus meus, ad te de luce vigilo, sitiuit ad te anima mea.* Et: *Præuenerunt oculi mei ad diluculum, vt meditarer eloquia tua.* Is in commune suis dicebat: *In noctibus extollite manus vestras in sancta: & B benedicite Dominum.* Apostolus: *Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione.* Iterum: *Orantes in omni tempore, in spiritu: & in hoc ipsum vigilantes in omni instantia & obsecratione.* Idem de seipso: *In laboribus, in vigiliis, in ieiuniis.* Inducit: *De temporibus & momentis, fratres, non necesse habetis vt scribam vobis: Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet: quum enim dixerint; Pax & securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugient.* Ne igitur dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus & sobrij simus. Dominus item: C *Vigilate igitur, quia nescitis qua hora Dominus vester veniet: Illud autem scitote, quia si sciret paterfamilias qua vigilia fur veniret, vigilaret vtique & non sineret perfodi domum suam.* Iterum: *Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.* Rursus: *Beatus ille seruus, quem cùm venerit Dominus eius, inuenerit ita facientem: Vigilate ergo, quia nescitis diem neque horam.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Psal.131. Psal.10. Psal.118. Psal.62. Psal.118. Psal.133. 1.Coloss.4. Ephes.6. 1.Thess.5. Marc.3. Marc.14.

Περὶ ψαλμῳδίας.

Λόγος ρε'.

Ἡ Ψαλμῳδία ἔργον ἐστὶ τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων τῶν λειτουργούντων, καὶ παρισταμένων ἀδιαλείπτως τῷ Θεῷ, κατὰ τὸ εἰρημένον, αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ. καὶ πάλιν, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ, δυνατοὶ ἰσχύϊ, ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ· εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, λειτουργοὶ αὐτοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ. ἁρμόζει δὲ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις· πᾶσα γὰρ πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον. κατεξαίρετον δὲ τοῖς μοναχοῖς, τοῖς τὸν ἀγγελικὸν ἐπανῃρημένοις βίον.

De Psalmodia.

Homilia CV.

Psalmodia est opus incorporearum virtutum Deo administrantium & indiuulsè adsistentium, iuxta quod di- E citur, *Laudate Dominum de cœlis omnes Angeli eius, & omnes virtutes eius.* Iterum: *Laudate Dominum omnes Angeli eius, potentes virtute, facientes verbum eius: benedicite Dominum omnes virtutes eius, ministri eius, qui facitis voluntatem eius.* Hoc operis competit & hominibus. *Omnis enim spiritus laudet Dominum.* Monachis autem peculiari quadam prærogatiua vel imprimis conuenit; quod institutum vitæ prorsus Angelicæ vltronei delegerunt;

Matth.24. Psalmodia est opus Angelorum. Psal.148. Psal.116. Psal.150. Monachi delegerunt sibi vitã Angelica institutum.

Psal 1. *Beatus* enim qui *meditabitur in lege Domini die ac nocte.* Et: *Qui timetis Dominum, laudate eum vniversum semen Iacob, glorificate eum.* Psalmodia sanè iuge est sacrificium, & sacrificium laudis. Debet monachus, dum sacris operatur, diuinas & legitima sanctione constitutas laudes reddere Deo iugiter & ioditruptè. *Benedicam* ait Dauid, *Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo:* Audiamus quid nos cohortetur, vt faciamus: *Psallite Deo nostro, psallite, psallite Regi nostro, psallite sapienter: psallite Domino in cithara & voce psalmi.* Sed &, *Bene psallite ei in vociferatione: exultabunt* enim *labia mea dum cantauero tibi, & anima mea quam redemisti.* Rursus: *Psallite Domino sancti eius.* Et: *Seruite Domino in timore, & exultate ei in tremore: Laus* enim *eius in Ecclesia sanctorum.* Et: *Filij Sion exultent in Rege suo. Ego autem cantabo & psallam in gloria mea, quia concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.* Et: *Dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo: sic benedicam te in vita mea, in nomine tuo leuabo manus meas*, quia, *sicut ex adipe & pinguedine repleatur anima mea & labiis exultationis laudabit os meum.* Nam *torrente voluptatis tuae potabis eos* qui psallunt tibi. Sed quid necesse sit in medium depromere singula quaeque ex Dauide testimonia, nulli non vestrum persuasa ac perspecta, quibus nos beatus ille hortatur ad psallendum? aut certè quid opus vt explicem quantum gratiae & spiritualis laetitiae inseratur cordi eius qui cum compunctione & peruigili attentione psallit Domino? Norunt planè qui, didicerunt doctrice experientia: ne cui fortè nugax videar & blatero. Sanè in eo temporis articulo quo memoria celebratur diuinae laudis, iuuerit multiplicare deprecationem, vt quod per obliuionem exciderit memoria, ipse Dominus dignetur suggerere: atque ita (charissimi) in concinendis Psalmis attenti persistamus, oremúsque voce exerta & constanti, auersati studium omne multiuariae cogitationis & curiosae sollicitudinis. Haec enim solennis consuetudo daemonibus inoleuit, si quando virum aliquem viderint animo alacri psallentem aut orantem, cogitationes tunc suggerunt rerum prospectu ipso necessariarum, mentem interim psallentis per haec aliò detorquent, nempe ad rerum illarum indaginem, vt vel sic dum ad earum perscrutationem anxia diducitur, totius perdat dulcedinem Psalmodiae. Cuius rei gratia, Christus laudem ex ore fidelium, sed malitia paruulorum prodeuntem perficit: aut certè, per operatoriam atque efficacem vim psalmodiae inimicum & vltorem prorsùs destruet, sua aduersum nos tyrannide superbiùs insolescentem. *Inimicum* dixerim virtutum, *vltorem* verò sine defensorem malitiae, diabolum.

Psal 1. | *Psalmodia est iuge laudis sacrificium.* | *Psal.33.* | *Psal.46.* | *Psal.97.* | *Psal.29.* | *Psal.2.* | *Psalm.149.* | *Psal 38.* | *Psalm.118.* | *Psal.62.* | *Psal.35.* | *Attenta psalmodia gratiã & compunctionem parit.* | *Daemonibus cura est impedire Orationem.* | *Psal 8.*

A μακάριος γάρ, ὃς μελετήσει ἐν νόμῳ Κυρίου ἡμέρας καὶ νυκτός. καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον αἰνέσατε αὐτόν, ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰακὼβ δοξάσατε αὐτόν. ἡ ψαλμῳδία τοίνυν θυσία ἐστὶν ἐνδελεχισμοῦ καὶ αἰνέσεως κατὰ τό, θυσία αἰνέσεως δοξάσει με. καί, θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως. χρεωστεῖ οὖν ὁ μοναχὸς ἐνδελεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως ἱερουργεῖν τῷ Θεῷ τὰς νενομισμένας αὐτῷ δοξολογίας. εὐλογήσω γὰρ τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. διὰ παντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου. ἀκούσωμεν τοῦ Δαβὶδ B παρακελευομένου ἡμῖν, ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψάλατε τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλατε συνετῶς, ψάλατε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ καὶ φωνῇ ψαλμοῦ· ἀλλὰ καὶ ψάλατε αὐτῷ ἐν ἀλαλαγμῷ. ἀγαλλιάσονται τὰ χείλη μου ὅταν ψάλλω σοι, καὶ ἡ ψυχή μου ἣν ἐλυτρώσω. καὶ αὖθις, ψάλατε τῷ Κυρίῳ οἱ ὅσιοι αὐτοῦ. καί, δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ. ἡ γὰρ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ ὁσίων. καὶ οἱ υἱοὶ Σιὼν ἀγαλλιάσθωσαν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν. ἐγὼ δὲ ᾄσομαι καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου, ὅτι ἐθερμάνθη C ἡ καρδία μου ἐντός μου, καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ. καὶ γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου. οὕτως εὐλογήσω σε ἐν τῇ ζωῇ μου, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀρῶ τὰς χεῖράς μου· ὡσεὶ ἐκ στέατος καὶ πιότητος ἐμπλησθείη ἡ ψυχή μου, καὶ χείλη ἀγαλλιάσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου. τὸν γὰρ χείμαρρον τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτοὺς ψάλλοντάς σοι. ἀλλὰ τί χρὴ πάσας τὰς περὶ τοῦ ψάλλειν τοῦ Δαβὶδ παρατίθεσθαι μαρτυρίας, ἃς πάντες ἴσασιν, ἢ περὶ τῆς χάριτος, καὶ εὐφροσύνης τῆς ἐγγινομένης ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν D μετὰ κατανύξεως νηφαλίως ψαλλόντων διηγεῖσθαι; καὶ τοῦτο γὰρ ἐπίστανται οἱ πεπειραμένοι, μήποτε καὶ ἀδόλεσχος κριθῶ. καλὸν οὖν ἐστιν ἐν καιρῷ μνήμης Θεοῦ πολυπλασιάσαι δέησιν, ἵνα ὅταν ἐπιλαθώμεθα ὑπομνήσῃ ἡμᾶς ὁ Κύριος. καὶ οὕτως στῶμεν ἀγαπητοὶ τῇ ψαλμῳδίᾳ καὶ προσευξώμεθα εὐτόνως ἀποστρεφόμενοι τὰς τῶν λογισμῶν καὶ φροντίδων ἐπιτάξεις. εἰώθασι γὰρ οἱ δαίμονες ὅταν ἴδωσί τινα προθύμως ψάλλοντα, ἢ E προσευχόμενον, τότε ὑποτίθεσθαι νοήματά τινων πραγμάτων δῆθεν ἀναγκαίων· κινοῦντες τὸν νοῦν πρὸς ζήτησιν αὐτῶν, ἵνα χυθεὶς ὁ νοῦς πρὸς τὴν αὐτῶν ἔρευναν ἀπολέσῃ τὴν γλυκύτητα τῆς ψαλμῳδίας. διὰ τί ἐκ στόματος τῶν νηπίων ὄντων τῇ κακίᾳ πιστῶν, ὁ Χριστὸς καταρτίζει τὸν αἶνον; ἢ πάντως ἵνα διὰ τῆς ψαλμῳδίας καταλύσῃ ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν τυραννοῦντα μεγάλως· ἐχθρὸν μὲν τῆς ἀρετῆς, ἐκδικητὴν δὲ κακίας, διάβολον.

Ἐν κοινῷ καὶ ἡμεῖς ἁπλότητι αἰνοῦντες τὸν Κύριον, συντρίβωμέν τε καὶ καταλύωμεν τὰ μηχανήματα τοῦ ἐχθροῦ. ἔστω οὖν ὁ ψαλμὸς συνεχής. Θεὸς γὰρ ὀνομαζόμενος φυγαδεύει δαίμονας. καὶ τοῦτο ἀναγκαῖον ὑπομνῆσαι ὑμᾶς, ὅπερ οὐδεὶς ἀγνοεῖ. ὅτι ἡ ψαλμῳδία ἡμῶν κανὼν λέγεται. ὥσπερ οὖν ὁ γεωργὸς ἐὰν μὴ δῷ εἰς πλήρες καὶ καλὸν τὸν κανόνα αὐτοῦ, εἰς φυλακὴν βληθήσεται, καὶ κρεμᾶται, καὶ δέρεται ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν αὐτοῦ· οὕτως καὶ ὁ μοναχὸς ὅταν ἀμελήσῃ τοῦ κανόνος αὐτοῦ, εὐθέως ἐγκαταλιμπάνεται ὑπὸ τῆς χάριτος, καὶ παραδίδοται τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ, καὶ πίπτει ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ ἐπιφέρονται αὐτῷ θλίψεις πολλαί, ὥστε κράζειν αὐτόν· Κύριε τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με· καὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου, οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ. ἀλλὰ ταχὺ εἰσάκουσόν μου Κύριε ὅτι ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου. καὶ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ᾽ ἐμοῦ, ἵνα μὴ ὁμοιωθήσομαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον. ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχή μου, καὶ ἡ ζωή μου τῷ ᾅδῃ ἤγγισε. Ταῦτα τυχὸν βοήσει πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι ἀμελῶν ἀπαραλείπτως τὸν κανόνα αὐτοῦ ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ· καὶ ἐκ τῆς παραχωρήσεως τοῖς θλίβουσιν ἐμπαιδευόμενος. ἄδηλον δὲ εἰ ἀκούσεται, ἐν θλίψει ἐπεκαλέσω με, καὶ ἐρρυσάμην σε· ἀλλὰ μὴ εἴποι αὐτῷ, οὐκ οἶδά σε· ἀπόστα ἀπ᾽ ἐμοῦ ἐργάτα τῆς ἀνομίας, ὅτι οὐκ ἤκουσας τῆς φωνῆς μου. οὐδὲ προσέσχες μοι. εἰ γὰρ ἤκουσάς μου, ἐν τῷ μηδενὶ ἂν τοὺς ἐχθρούς σου ἐταπείνωσα. καὶ ἐπὶ τοὺς θλίβοντάς σε ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά μου. διὰ τοῦτο ἐξαπέστειλά σε πορεύεσθαι κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς καρδίας σου. ἡμεῖς δὲ ἀκούσωμεν μᾶλλον τοῦ Παύλου λέγοντος· ὁ λόγος ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς. καὶ πάλιν· ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει. πάντα οὖν πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω. δι᾽ αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ Θεῷ, τοῦτ᾽ ἔστι καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. καὶ, παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἰάκωβος, ἀθυμεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω· εὐθυμεῖ τις, ψαλλέτω. ἀλλ᾽ ὥσπερ εἴπομεν, ὅτι κατὰ χρέος ἀπαιτούμεθα τὴν ψαλμῳδίαν, ὡς κανόνα ὀφειλόμενον· οὕτω χρεωστοῦμεν αὐτὴν ἄμωμον αὐτὴν καὶ ἄσπιλον προσφέρειν. τοῦτ᾽ ἔστι χωρὶς ὀργῆς, καὶ διαλογισμῶν μνησικακίας. οὐχ ὡραῖος γὰρ αἶνος ἐν στόματι ἁμαρτωλοῦ. ἐὰν οὖν ἔχῃς τι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ μὴ συγχωρήσῃς αὐτῷ,

A Nos igitur in hac nostra simplicitate laudibus concelebrantes Dominum, veteratoris inimici commentitias omnes machinas conteramus, prorsúmque demoliamur. Sit sanè in ore tuo perpes ac iugis Psalmus. Deus, dum nominatim aduocatur, dæmones abs te summouet longiùs ac profligat. Sed & necessarium vobis, vt illius renouem memoriam, quod alioqui nemo vestrum est, qui ignoret: nam psalmodia canon noster dicitur. Sanè quemadmodum vnus aliquis agricola, nisi suum canonem plenum ac bonum reddiderit, in carcerem coniicitur, suspenditur, B conscinditur flagris, quovsque omne reddiderit creditori debitum, ita continget monacho, cùm per oscitantiam sibi præscriptum transmiserit canonem. Is enim gratia mox destituitur, suis addicitur inimicis, illorum succumbit pedibus & proculcatur, nec vnæ afflictionum procellæ talem adoriuntur, ita vt vociferetur: *Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me, & dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in Deo eius?* Cæterùm: *Velociter exaudi me Domine, quia defecit spiritus meus.* Et: *Ne auertas faciem tuam à me, vt ne assimiler descendentibus in lacum, quia repleta est malis anima mea & vita mea inferno appropinquauit.* Et hæc C quiuis dum afflictione angitur, vociferabitur ad Dominum. Qui canonem alioqui non omittendum negligit reddere Deo, & per hoc quod ab opere Dei digreditur ac secedit, tribulatione multiplici attritus eruditur: Incertum prorsus, si audire illud promerebitur: *In tribulatione inuocasti me & liberaui te.* Periculum enim, ne huic respondeat Dominus: *Non noui te, discede à me operarie iniquitatis*, quia non audisti vocem meam, nec aurem commodasti verbis meis: *Si enim audisses me, pro nihilo inimicos tuos vtique humiliassem, & super tribulantes me misissem manum meam*: Propter hoc ieci te, vt D eas secundùm adinuentiones cordis tui. Nos verò Paulum magis exaudiamus dicentem: *Verbum Dei habitet in vobis abundanter, in omni sapientia docentes & admonentes vosmetipsos in Psalmis & Canticis spiritualibus.* Rursus: *Vnusquisque vestrum Psalmum habet, doctrinam habet, Apocalypsim habet: omnia igitur ad ædificationem fiant.* Ob hoc sanè Deo nullo non tempore exhibeamus sacrificium laudis: hoc est, fructum labiorum confitentium nomini ipsius, & *exhibete corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, beneplacentem Deo, rationabile obsequium vestrum.* Ait autem & Iacobus: *Tristatur quis in* E *vobis? oret, æquo animo est quis? psallat.* Verùm vt diximus, quia sicut ex debito repetimus psalmodiam tanquam canonem debitum, ita illam debuimus irreprehensibilem inculpatámque offerre: hoc est, citra iram cogitationésque acceptæ vllius iniuriæ: neque enim speciosa laus est in ore peccatoris. Quod si aduersus fratrem tuum quidpiam habueris,

Inuocatio nominis Dei, dæmones abigit.

Canon monastica vita psalmodia.

Psal. 3.

Psal. 142.

Canon psalmorum reddebatur Deo: contra Erasmum, Lutherum.

Coloss. 3.

1. Cor. 14.

Rom. 12.

Iac. 5.

Psalmodia ex debito.

Eccl. 15.

nec ei ex animo indulseris, nunquam tua acceptabilis fuerit vel psalmodia, vel oratio, siue eleemosyna, & cætera eiusmodi quæ te credis bona efficere. Voce enim Saluatoris audies dici tibi, *Vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum.* Psalmos tuos dum concinis, innocens esto & simplex, vt illi Hebræorum pueri, qui quidem Domino occurrerunt cum ramis & psalmis, dicentes: *Hosanna in altissimus, Benedictus qui venit in nomine Domini.* Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Matth.5. *Matth.21.* *Marc.11.* *Ioh.12.*

οὐ μὴ προσδεχθείη ποτὲ ἡ ψαλμῳδία σου, ἢ ἡ προσευχή σου καὶ ἡ ἐλεημοσύνη σου, καὶ τὰ λοιπά, ἃ δοκεῖς ποιεῖν. ἀκούσῃ γὰρ παρὰ τοῦ Σωτῆρος, ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. γίνου δὲ ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ σου ἄκακος καὶ ἀκέραιος, ὡς οἱ παῖδες τῶν Ἑβραίων, οἵτινες ὑπήντησαν τῷ Κυρίῳ μετὰ κλάδων, καὶ βαΐων, λέγοντες Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De oratione.
HOMILIA CVI.

Περὶ προσευχῆς. Λόγος ρϛ'.

VACARE orationi indiuulsè ac iugiter cùm primis necessarium & nobis perquam frugiferum est. A Deo igitur & Patre Domini nostri Iesu postulemus, nobis vt impertiat intelligentiam spiritualem, qua veluti conciliatrice & attenti simus & peruigiles, ab ipso vt postulare nouerimus eius voluntatem in nobis fieri. Spiritualem lucem quæ vera est lux, quæ & *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, iussit ipse vt peteremus nobis indulgeri. Quando igitur sacrosanctam & vnius eiusdémque substantiæ inuocamus Trinitatem, castissimis quidem orationibus & quæ nihil insynceri habeant admixtum, mente verò minimè turbulenta, atque aptissima vnione ad diuinam contemplationem: tunc nos beatæ Trinitati propiùs adiungimur, & pro qualicumque labore dona recipimus omnigenæ virtutis, quæ nos ergà illam solidè ac stabiliter confirment. Oratio cæteras virtutes facilè antegreditur, si modò sua illimi puritate Deo propinquat. Sanè oratio mansuetudinis & inirascentiæ germen. Oratio est & gaudij & gratiarum actionis tutelare propugnaculum, tristitiæ verò & pusillanimitatis amuletum præsentaneum. Mens igitur componenda est orationis tempore, & confirmanda vt ne obstrepera sit aut secum tumultuetur & insusurret: tunc enim poterit quis synceriter orare. Oratio, familiare est mentis cum Deo colloquium: Quo igitur in statu necesse est vt se mens constabiliat & adornet, sic familiariter cum proprio Domino congressura? Nimirum si nihil eam interpellarit externarum cogitationum. Oratio cum luctu coniuncta & ad Deum effusa in spiritu, alimonia mentis est, haud secus ac panis corpori. Beata sanè mens, cui tempore orationis datum est, nullis se interpellantibus remoris Deum posse alloqui. Talis perinde se habet, vt aquilæ pullus, dum sese in sublime attollit. Tota enim fœlici nempe ac diuina permutatione à se alienata, radioso splendore intermicat. Ad orationem dum consistemus, ceu prædictum est; ne oremus propriam expleri voluntatem, magis autem eam quæ Dei est, iuxta doctrinam illam, *Fiat voluntas tua* in me & in te qualibet: sicque ab eo deposcamus, vt eius fiat voluntas.

Orationis necessitas. *Ioan.1.* *S.Sancta & consubstantialis Trinitas.* *Orationis effectus.* *Mens orationum tempore componenda.* *Quid sit oratio.* *Oratio pabulum est mentis.*

ΤΟ προσκαρτερεῖν τῇ ἀδιαλείπτῳ προσευχῇ ἀναγκαῖον καὶ ἐπωφελὲς ἡμῖν ὑπάρχει. αἰτησώμεθα οὖν τὸν Θεὸν καὶ πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦναι ἡμῖν σύνεσιν πνευματικήν· ὥστε νήφειν, καὶ ἐγρηγορέναι τοῦ αἰτεῖν παρ' αὐτοῦ τὸ θέλημα αὐτοῦ γενέσθαι ἐν ἡμῖν. τοῦτο γὰρ αὐτὸ ὁ Θεὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν τὸ πνευματικὸν φῶς τὸ ὂν τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ἐνετείλατο ἡμῖν αἰτεῖν. ὅτε οὖν ἐπικαλούμεθα τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον τριάδα πανάγνοις μὲν εὐχαῖς, ἀπερισπάστῳ δὲ νῷ, καὶ τῇ πρὸς θείαν ἕνωσιν ἐπιτηδειότητι, τότε καὶ ἡμεῖς αὐτῇ πάρεσμεν, καὶ ἀντιλαμβανόμεθα τὰ παναρέτα δῶρα τὰ περὶ αὐτὴν ἱδρυμένα. ἡ προσευχὴ ὑψηλοτέρα τυγχάνει πασῶν τῶν ἀρετῶν καθαρεύουσα καὶ Θεῷ ἐγγίζουσα· προσευχὴ γάρ ἐστι πραότητος καὶ ἀοργησίας βλάστημα· προσευχή ἐστι χαρᾶς καὶ εὐχαριστίας πρόβλημα· ἀλέξημα δὲ λύπης καὶ ἀθυμίας. χρὴ οὖν στῆσαι τὸν νοῦν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εὐχῆς, καὶ φανῆναι ἄσαλον· τότε δυνατός τις προσεύξασθαι. ἡ γὰρ προσευχὴ ὁμιλία ἐστὶ πρὸς τὸν Θεόν. ποίας οὖν δεῖται ὁ νοῦς καταστάσεως, ἵνα δυνηθῇ ὁμιλεῖν τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ μηδενὸς ἐμποδίζοντος τῶν ξένων λογισμῶν; ἡ μετὰ πένθους καὶ ἐν πνεύματι προσευχή, τροφὴ τοῦ νοὸς ὑπάρχει, ὥσπερ ὁ ἄρτος τοῦ σώματος. μακάριος οὖν ἐστιν ὁ νοῦς, ὃς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἀπερισπάστως τῷ Θεῷ προσομιλεῖ. ὁ τοιοῦτος ὡς νεοσσὸς ἀετοῦ εἰς ὕψος αἴρεται. καὶ ὅλως ἠλλοιωμένος τῇ τοῦ Θεοῦ ἀλλοιώσει φωτοειδὴς γίνεται. καὶ ὅταν εἰς εὐχὴν στῶμεν, μὴ εὐξώμεθα ἡμῶν θέλημα γενέσθαι, καθὼς εἴρηται, ἀλλὰ καὶ τοῦ Θεοῦ καθὼς καὶ ἐδιδάχθημεν, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ἐν ἐμοί, καὶ ἐπὶ παντὶ πράγματι, ἵνα οὕτως αὐτὸν αἰτώμεθα, ὅπως τὸ αὐτοῦ γένηται θέλημα.

θέλει γὰρ τὸ ἀγαθὸν καὶ συμφέρον τῇ ψυχῇ. ἡμεῖς δὲ οὐ πάντως τοῦτο ζητοῦμεν, μᾶλλον δὲ ταλανίζομεν ἑαυτοὺς καὶ μετὰ πολλοῦ πένθους· ὅτι οὕτως ἀκάθαρτοι ὄντες τολμῶμεν Κυρίῳ Σαββαὼθ παριστάναι. ὁ βουλόμενος οὖν καθαρῶς προσεύξασθαι, πρότερον ὑπὲρ συνεργείας δακρύων προσευξάσθω, ἵνα διὰ τοῦ πένθους ἐξημερώσῃ τὴν ἀγριότητα τῆς ψυχῆς, καὶ τυγχάνῃ τῆς ἀκραιφνοῦς προσευχῆς. καὶ γὰρ ἡ ἔμμονος καὶ συνεχὴς προσευχὴ διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ὁμιλίας ἐκ τῶν μὲν ἐγκοσμίων φρονημάτων ἀρπάζει τὸν νοῦν, Θεῷ δὲ αὐτὸν παρίστησι, καὶ διὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐγγύτητος, εὐλαβείας τε αὐτὸν καὶ ἠπιότητος ἐμπιμπλᾷ. χωρὶς δὲ ταπεινοφροσύνης οὐκ ἔστιν εὐπρόσδεκτον γενέσθαι προσευχήν. ἐπέβλεψε γάρ φησιν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν, καὶ οὐκ ἐξουδένωσε τὴν δέησιν αὐτῶν. τοιγαροῦν ὁ θέλων τὴν ἑαυτοῦ καθαρεῦσαι καρδίαν τῇ μνήμῃ τοῦ Κυρίου, διὰ παντὸς διαπυρούτω αὐτήν. τοῦτο μόνον μελέτην καὶ ἔργον ἄπαυστον ἔχων. οὐ γάρ ποτε μὲν εὔχεσθαι δεῖ, ποτὲ δὲ μή, τοὺς τὴν ἑαυτῶν σαπρίαν ἀποβαλεῖν ἐθέλοντας, ἀλλ' ἀεὶ τῇ προσευχῇ σχολάζειν ἐν τῇ τηρήσει τοῦ νοός, κἂν ἔξω που τῶν εὐκτηρίων δωμάτων αὐλιζώμεθα. ὃν τρόπον γὰρ ὁ θέλων καθαρεῦσαι χρυσόν, ἐὰν κἂν πρὸς βραχὺ τὸ πῦρ ἐάσῃ σχολάσαι τοῦ χωνευτηρίου, σκληρίαν πάλιν τῇ καθαιρομένῃ ὕλῃ ἐμποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ ποτὲ μὲν μεμνημένος τοῦ Θεοῦ, ποτὲ δὲ μή. καὶ ὅπερ δοκεῖ κτᾶσθαι διὰ τῆς εὐχῆς, τοῦτο ἀπόλλυσι διὰ τῆς χαυνότητος. καὶ ὃν τρόπον ἀψηλάφητον ποιεῖ τὸν σίδηρον ἡ τοῦ πυρὸς συνάφεια, οὕτως αἱ πυκναὶ προσευχαὶ ἐρρωμενέστερον παρασκευάζουσι τὸν νοῦν εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πόλεμον. καὶ ὥσπερ ὁ σίδηρος πυρούμενος μεταμορφοῦται πρὸς τὴν τοῦ πυρὸς χροιάν, οὕτω καὶ ὁ νοῦς φωτίζεται ἐκ τῆς αἴγλης τοῦ πυρὸς τῆς χάριτος, ὃ ἦλθεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ διὰ τοῦτο ὁ θέλων ἡμᾶς σωθῆναι Κύριος, συνεχῶς ἡμῖν περὶ αὐτῆς διαλέγεται· καὶ ὑπογραμμὸς ἡμῖν γενόμενος διενυκτέρευεν ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ, Θεὸν δεικνὺς ἡμῖν ἀρίστην ὠφέλειαν καὶ πολλὴν πρὸς Θεὸν ἐγγύτητα διὰ τῆς ἐπιμόνου προσευχῆς. χρὴ οὖν πρότερον αἰτεῖσθαι λαβεῖν χάρισμα εὐχῆς (καθὼς εἴρηται) παρὰ τοῦ διδόντος εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ. τὸ γάρ, τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμά φησιν ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ λαμβάνοντες πληρώσωμεν τὰ προσταχθέντα ἡμῖν παρὰ τοῦ νομοθέτου. ὅταν προσευ-

A Iure quidem: nihil enim tam vult quàm quod bonum est & animæ conducit. Nos autem non ita per omnem modum hoc ipsum petimus, licet nosipsos deputemus miseros multo etiamnum cum luctu. Qua enim fronte impuri nos sustineamus adsistere Domino Sabbaoth? Quisquis igitur orationem puram cupit effundere, priùs apprecetur sibi indulgeri lacrymas sarciendæ putitatis cooperatrices, vt luctu velut pariario, anima præferox cicuretur ac mansuefiat, atque ita demum perfruatur sinceræ suæ voto orationis. Etenim iugis oratio & continens, per congressum cum Deo familiarem, mentem auocat B ab omni prudentia fastúque mundi, eamque Deo præsentem offert; quoque propiùs iungit Deo, hoc maiora adimplet timore simul & mansuetudine. Neque enim sine humilitate accepta possit esse oratio, vel teste scriptura: *Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum.* Quocirca, qui cor suum ab omni sorde expurgare contendit, illud perpetim accendat & inflammet memoriâ Domini. Hoc solum iugem exercitationem habet & opus nunquam intermittendum. Neque enim aliquando orandum quidem sit, C aliquando feriandum ab oratione iis qui cariosam peccatorum putrilaginem à se excutere cupiunt, sed semper orationi incumbendum, interna quidem mentis locutione, etiamsi extra oratorias ædes diuersemur. Quemadmodum enim aurum si quis vult scoria exuere & perpurgare, sinat autem illud ad teporem ignis qui in fornace exiguus sit, lentescere ac feriari, exutam semel strigositatem ac sorditiem rursus ingignit purgatæ illi materiæ: ita & qui aliquando quidem commeminit Dei, non item aliquando, etiam D quod orationis meritò videbatur assecutus, per animi semissioris laxitudinem perdit. Vtque ferrum contiguus ignis reddit impalpabile, ita & orationes crebriùs effusæ mentem corroborant, stabiliunt & confirmant ad subeundum cum hoste conflictum. Sicut ferrum igni candens, transformatione fit concolor igni, ita & mens illustrata splendore ignis (nimirum gratiæ) quem *ignem* venit Saluator noster *mittere in terram.* Eiusce rei gratia is qui nos ad salutis portum cupit prouehere, Dominus, de oratione continenter verba facit. Quin idem nobis factus exemplar E orandi, in oratione Dei pernoctabat: exemplo suo docens nos quàm longè optimam ex oratione præcerperemus vtilitatem, nec mediocrem ad Deum propinquitatem, si modò assidua fuerit. Primùm igitur petendum nobis, vt accipere promereamur orandi gratiam (ceu dictum est) ab eo qui dat orationem, sed oranti. Ait enim Apostolus: *Quid oremus sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus interpellat pro nobis.* Id gratiæ dû accepimus expleamus opera ab ipso legis datore Deo imperata.

Lacryma à Deo petenda vt orationem comitentur.

Oratio deprimit superbiã.

Psal. 101.

Nullo non tẽpore orandum & vbique.

Ædes oratoria.

Luc. 12.

Luc. 5.

Rom. 8.

Ait enim Moyses: *Si voueris votum Domino* A
Vota reddenda Domino. *Deo tuo, non tardabis reddere illud, quia requirens*
Leuit.27. *requiret à te Dominus Deus tuus, & erit tibi*
Εὐχὴν hactenus pro (oratione) posuit, *bi peccatum: quæ procedunt de labiis tuis, custodies.* Et: *Homo qui vouerit Domino & iurauerit*
nunc pro (Voto) cùm sit homonymum. *rit iuramentum, non irritum faciet verbum suum: omnia quæcumque egressa fuerint ex ore eius, faciet.* *Quemadmodum & Iephte. Dicit enim filiæ suæ; ego aperui os meum de te, & non possum mentem mutare, & perfecit suum Domino Deo sacrificium.* Alter item: *Ne impediaris reddere votum*
Num 15. *in tempore, & ne expectes vsque ad mortem iu-*
Num.30. *stificari: priusquam voueas siue ores, para teipsum* B
Deut.23. *ne sis quasi homo qui tentat Dominum. Memen-*
Eccles 5. *to iræ in die consummationis: & agonizare ad*
Eccles 15. *orationem, quia orationes corrigentium se acce-*
Eccl.38. *ptabiles sunt apud Dominum.* Et: *Orationibus*
Psal.75. *iustorum obedit Dominus.* Dauid: *Vouete &*
Psal.49 *reddite Dominon Deo vestro.* Itecum: *Immola*
Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota
Psal.115. *tua.* Et: *Ego vota mea Domino reddam in*
Rom 12. *conspectu omnis populi eius.* Paulus quoque:
2 Cor.9. *Solicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino*
seruientes, orationi instantes. Rursus: *Per*
omnem orationem & obsecrationem orantes in C
omni tempore, in spiritu, & in hoc ipsum vigilantes in omni instantia & obsecratione. Iterum: *Volo viros orare in omni loco, leuantes*
Ephes.6. *rum: Volo viros orare in omni loco, leuantes*
1.Tim.2. *sanctas manus sine ira & disceptatione.* Et
Act.2. in Actibus Apostolorum: quia *erant instan-*
tes doctrinæ Apostorum, & communi, & fra-
Act.6. *ctione panis, & orationibus.* Iterum: *Nos au-*
tem orationi & ministerio verbi instantes eri-
Eccl.5. *mus.* Sapientia: *Sicut vouisti votum Domino,*
ne moreris reddere illud, quia quæcumque voue-
ris, reddes: melius enim non vouisse, quàm vo-
Iob.31. *uisse & non reddere.* Sed & iniquorum osor D
1.Pet.5. Iob: *Nihil iniustum erat in manibus meis, ora-*
tio autem mea pura fuit. Petrus: *Sobrij estote*
Marc.11. *& vigilate in orationibus, & resistite diabolo.*
Dominus item: *Propterea dico vobis, omnia*
quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis,
& fient vobis. Is cùm esset in quopiam loco
Matth.6. orans, vtque interquieuit, quidam discipu-
lorum eius rogauit illum: *Domine doce nos*
orare: dixit Iesus, *Quum orauerıtis, dicite,*
Matth.7. *Pater noster quies in cælis, sanctificetur nomen*
tuum, &c. Inducit: *Petite, & dabitur vobis,*
quærite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vo- E
Luc 11. *bis.* Infert: *Si igitur vos cùm sitis mali, no-*
stis dona bona dare filiis vestris, quanto magis
Pater cælestis dabit Spiritum sanctum petentibus se?
Nósque cupiens, votis omnibus expetendus & desiderabilis Dominus arcana sua operatione erudiri ad offerendam Deo orationem, dicit:

φησὶ γὰρ ὁ Μωσῆς, ἐὰν εὔξῃ εὐχὴν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, οὐ χρονιεῖς ἀποδοῦναι αὐτήν, ὅτι ἐκζητῶν ἐκζητήσει αὐτὴν Κύριος ὁ Θεός σου, καὶ ἔσται σοι ἁμαρτία· τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν χειλέων σου, φυλάξεις. καὶ αὖθις, ἄνθρωπος, ὃς ἂν εὔξηται Κυρίῳ, ἢ ὀμόσῃ ὅρκον, ἢ ὁρίσηται ὁρισμόν, οὐ βεβηλώσει τὸ ῥῆμα αὐτοῦ. πάντα ὅσα ἂν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ποιήσει. καθὼς καὶ ὁ Ἰεφθαέ. λέγει γὰρ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, ἐγὼ ἤνοιξα τὸ στόμα μου περὶ σοῦ, καὶ οὐ δυνήσομαι ἀποστρέψαι. καὶ ἐτέλεσεν αὐτὴν Κυρίῳ τῷ Θεῷ θυσίαν. καὶ ἕτερος, μὴ ἐμποδισθῇς τοῦ ἀποδοῦναι εὐχὴν ἐν καιρῷ· καὶ μὴ μείνῃς ἕως θανάτου δικαιωθῆναι. πρὶν εὔξασθαι ἑτοίμαζε σεαυτόν, καὶ μὴ γίνου ὡς ἄνθρωπος πειράζων τὸν Κύριον. καί, μνήσθητι θυμοῦ ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς· καὶ ἀγωνίζου εἰς προσευχήν, ὅτι εὐχαὶ κατορθούντων δεκταὶ παρὰ Κυρίου. καὶ εὐχὰς δικαίων ἐπακούει Κύριος. καὶ ὁ Δαβίδ, εὔξασθε, καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν. καί, πάλιν θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου. καὶ, τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. φησὶ δὲ καὶ ὁ Παῦλος, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες. καὶ αὖθις, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι. καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει. καὶ πάλιν, βούλομαι τοὺς ἄνδρας προσεύχεσθαι ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς, καὶ διαλογισμοῦ. καὶ ἐν ταῖς Πράξεσιν, ὅτι ἦσαν προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς. καὶ πάλιν, ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἡ Σοφία, καθὼς ηὔξω εὐχὴν τῷ Κυρίῳ, μὴ χρονίσῃς τοῦ ἀποδοῦναι αὐτήν, ὅτι ὅσα ηὔξω ἀποδώσεις. ἀγαθὸν τὸ μὴ εὔξασθαι, ἢ εὔξασθαι, καὶ μὴ ἀποδοῦναι. ὁ δὲ μισάδικος Ἰώβ, ἄδικον, λέγων, οὐδὲν ἦν ἐν χερσί μου, εὐχὴ δέ μου καθαρά. καὶ ὁ Πέτρος, σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς προσευχάς, καὶ ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ. ὁ δὲ Κύριος, διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. καὶ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· Κύριε δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι καὶ εἶπεν, ὅταν προσεύχησθε, λέγετε, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· καὶ ἑξῆς. καὶ ἐπάγει, αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. καὶ ἐπιφέρει, εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν δόματα ἀγαθά, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; καὶ βουλόμενος ἡμᾶς ὁ πολυπόθητος Κύριος διὰ κρυπτῆς ἐργασίας τὴν εὐχὴν τῷ Θεῷ προσφέρειν, λέγει.

χει, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρί σου ἐν τῷ κρυπτῷ. καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ κατανύξεως.

Λόγος ρζ΄.

Η ΚΑΤΑΝΥΞΙΣ τίκτει τὸν κλαυθμὸν, καὶ τὰ δάκρυα· κόπῳ δέ τινι ἐργάζεται, εἰ μὴ διὰ πολλῆς ἀδολεσχίας καὶ ὑπομνήσεως τῆς φοβερᾶς ἡμέρας τῆς κρίσεως, καὶ ἀνταποδόσεως ὧν ἡμάρτομεν, ἐν λόγῳ, καὶ ἔργῳ, καὶ διανοίᾳ· καὶ τῆς αἰσχύνης ἐκείνης τῆς ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος, ἐνώπιον ἀγγέλων, καὶ ἀνθρώπων, καὶ ὅλων τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων, ὅτε γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα πάντα, ὅτε ἕκαστος ἡμῶν παρίσταται ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογούμενος, ὅτε οὐδεὶς οὐδενὶ βοηθὸς, ὅτε φανερωθήσονται τὰ κεκρυμμένα, ἃ οὐδεὶς τέως οἶδεν, εἰ μὴ ἡ συνείδησις ἡμῶν, μᾶλλον δὲ τὰ πλεῖστα οὐδὲ ἡ καρδία ἐπίσταται, εἰ μὴ μόνος ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς, ὁ Θεός, ὅτε πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται, καὶ φλογιεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ· ὅτε καταδικάζονται οἱ μὲν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· οἱ δὲ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον· ἄλλοι παραπέμπονται τῷ ἀκοιμήτῳ σκώληκι, ἄλλοι τῷ ταρτάρῳ παραδίδονται· καὶ τί δεῖ πάντα κατὰ λεπτὸν ἀπαγγέλλειν, καὶ ἀκηδίαν ἐμποιεῖν τοῖς ἀκροαταῖς; ταῦτα οὖν πάντα καὶ τὰ ὅμοια ἐννοοῦντες, ἀγαπητοὶ, ἔλθωμεν εἰς κατάνυξιν, καὶ παυσώμεθα τῶν κακῶν ἡμῶν πράξεων, καὶ κλαύσωμεν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐνώπιον Κυρίου τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς. ὅπου γὰρ δάκρυα, ἐκεῖ δυσώπησις Θεοῦ· ἡ πόρνη διὰ θερμῶν δακρύων, μιᾶς ὥρας, πολλῶν ὀφλημάτων ἄφεσιν ἐκομίσατο· τὰ δάκρυα τὴν εὐχὴν τῷ Θεῷ παριστῶσιν, καὶ εὐπρόσδεκτον αὐτὴν ποιοῦσιν. ὁ Πέτρος διὰ μιᾶς ὥρας πικρῶν δακρύων οὐ μόνον συνεχωρήθη τῷ πταίσματι τῆς ἀρνήσεως, ἀλλὰ καὶ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πιστεύεται. Ἐζεκίᾳ τῷ βασιλεῖ, δι' ὀλίγων δακρύων δεκαπέντε ἔτη τῇ ζωῇ προσετέθη. αἱ ῥανίδες τῶν δακρύων ὡς μέλι γλυκάζον εἰσὶν ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ θυμίαμα εὐώδες παρὰ τῷ Θεῷ. χρὴ οὖν πρὸ παντὸς αἰτήματος,

A *Quum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio tuo ora Patrem tuum qui est in abscondito, & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi in manifesto.* Ipsi gloria in sæcula. Amen. *Matth 6.*

De Compunctione.

B

Homilia CVII.

COMPVNCTIO fletum parit & lacrymas: Non mediocri negotio obuenit homini, nisi forsan exercitio prolixior anteuerterit, aut commemoratio formidabilis iudicij, & vicariæ retributionis eorum quæ inique gessimus sermone, opere, cogitatione: aut certè per pudorem ac dedecus quod damnandos manet ante illud formidabile tribunal, in conspectu Angelorum & hominum, vniuersarúmque cœlestium virtutum, cùm nuda & aperta erunt
C omnia, quando vnusquisque nostrûm præsentabitur pro se responsurus, cùm nemo alteri poterit esse auxilio. Quando cunctis arcana patescent, nulli eatenus comperta & explorata, nisi quæ cuiusque conscientia nouit: quin potiùs plurima quæ ne cor quidem nostrum scit, præter Deum qui corda scrutatur & renes. Cùm *ignis in conspectu eius* procedet, *& inflammabit in circuitu inimicos eius*: quando condemnabuntur hi quidem in tenebras exteriores ablegandi, quæ paratæ sunt diabolo & Angelis eius: illi verò præcipitandi in ignem æternum. Et quidem alij propellentur, addicendi nunquam dormituro vermi, alij voragini traden-
D tur tartareæ. Ecquid necesse sit, singula hæc minutim vt percenseam, quorum censu auditoribus tædium ingenerem? Hæc igitur atque his perquam similia (charissimi) si expenderimus, ad compunctionem vtique pertingemus, nosque quàm ocyssimè recipiemus à consuetis operibus improbis; die ac nocte plorabimus in conspectu Domini qui fecit nos. Vbi enim lacrymæ, ibi exorabilis Dei clementia. Meretrix illa lacrymis vnius horæ, sed præferuidis, multorum retulit remissionem debito-
E rum. Lacrymæ præsentem exhibent Deo orationem, eamque gratiosam reddunt & acceptabilem. Petrus ipse amarulentis lacrymis vna hora profusis non peccatum modò abnegationis promeruit sibi condonari, sed & in earum gratiam illi concreditæ sunt claues regni cœlorum. Ezechiæ regi eximio, quòd tantillum fudisset lacrymarum, accreuerunt ad illius vitam anni quinque & decem. Rorulentæ aspergines lacrymarum vt dulcor mellis sunt cordis, aut suaue fragrans thymiama apud Deum. Omnimodam igitur ante petitionem necesse sit lacrymarum vtatis præsidio,

Compunctio quibus ex causis homini obueniat.
Iudicij extremi memoria compunctionẽ parit.
Psal. 49.
Vbi lacrymæ, ibi exorabilis est Dei clementia.
Luc. 4.
Marc. 4.
Matth. 26.
Luc. 22.
Isa 38.

ad vitæ obtinendam correctionem. Ipse enim Dominus noster summopere gaudet dum orationem excipit quam lacrymæ comitantur cum humili corde, nec vllo pacto se efferente quasi præter multos qui inter nos sunt: ea enim animi exigitur modestia, vt ne tanto ampliùs largitorem istius gratiæ exacerbemus.

Non illacrymandum temerè.

Sunt enim plerique pro peccatis illacrymantes, quos alioqui fugit, qui sit scopus lacrymarum. Hi insania perciti, demum mente etiam moti sunt. Si quis proinde perfectus, assecutus est compunctionem, sensu ipso experietur, se à pane vitæ alimoniam accipere spiritualem: alimoniam dico, præstantioris illius (nempe filialis) timoris, alimoniam desiderij cœlestis, suspiriosum gemitum internæ consolationis & compunctionis, melleique ac suauis cantici scientiæ profundioris & diuinorum quorundam mysteriorum.

Alimonia spiritualis qua sit. Timor filialis.

Compunctionis effectus.

Compunctio adornat cor concipiendis cogitationibus quæ sint profundendis lacrymis idoneæ & perquam suaues, vnde videre prorsus liceat, semina Orationis cum lacrymis inspersa esse in terra cordis nostri propter spem metendi olim gaudij. Meditatio quam comitantur compunctio & oratio, gignit in nobis castum Dei timorem: Ait enim lex: *Sedens in domo tua, & ambulans in via, & dormiens ac surgens: fixa sint & immobilia ante oculos tuos, vt discas timere Dominum Deum tuum.* Dicit autem & Iob: *Perueniat deprecatio mea ad Dominum, coram autem eo stillet oculus meus.* Anna insuper consternata in Seloïn, flénsque, orationem effudit ad Dominum, dicens: *Si respiciens respexeris ad humilitatem meam, & dederis mihi semen viri:* & hanc Dominus exaudiuit, deditque Prophetam Samuëlem. Altera item Anna Ioachimi vxor, flens in horto suo, cùm petitionem suam obtulisset pro impetrando filio, promeruit accipere sanctam Virginem Mariam, Domini ac Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi secundùm carnem, matrem. Dauid ipse: *Exaudi orationem meam Domine & deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas: ne sileris.* Et exauditus ait, *Misericors Dominus & iustus, quia humiliatus sum & saluauit me.* Et: *Eripuit animam de morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu* Et: *Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.* Deinde & illud: *Placebo Domino in regione viuorum.* Illud item: *Euntes ibant & flebant.* Vt puto, hæc de nostra captiuitate reddidit oracula, si quidem præscripta hæc in nos incurrerunt. Nos igitur, pro nobis ipsis atque illis debemus lacrymas profundere amaritudinis plenas. Primùm quidem, quòd ciuitas sancta Ierusalem incendio conflagrarit, crux quoque sancta Christi Dei nostri in Persidem transmigrauit: in eorum item gratiam qui tot accisi bellis perierunt: nobis enim erant concorpores, & eadem nobiscum insigniebantur fide, Ad quem modum Ioël Propheta clamat:

Deut. vi.

Iob 16.

I. Reg. 1.

S. Anna Deipara mater fleuit ad Deũ pro impetrando filio.

Ps. 38.

Ps. 114.

Sub Cosdrea tyranno Persidis.

Hierosolymitanæ urbis incendium sub Cosdroa.

Ioel 2.

A κατορθῶσαι. κεχρῆσθαι τοῖς δάκρυσιν. πάνυ γὰρ χαίρει ὁ δεσπότης ἡμῶν δεχόμενος προσευχὴν ἐν δάκρυσι μετὰ ταπεινῆς καρδίας, μηδαμῶς ἐπαιρομένης, ὡς ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ὄντων ἡμῶν, ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον παροργίσωμεν τὸν δεδωκότα τὴν χάριν. πολλοὶ γὰρ δακρύοντες ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, ἐπιλανθανόμενοι τοῦ σκοποῦ τῶν δακρύων, μανέντες ἐξεπλάγησαν. ἐὰν δέ τις τελείαν κατάνυξιν κέκτηται, αἰσθάνεται ἑαυτὸν παρὰ τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς, τὴν τροφὴν δεχόμενον πνευματικήν, τὴν τροφὴν τοῦ κρείττονος B φόβου, τὴν τροφὴν τοῦ πόθου ἐπουρανίου, καὶ στεναγμοῦ παρηγορείας καὶ κατανύξεως, καὶ μελῳδίας, καὶ γνώσεως βαθυτέρας, καὶ θείων τινῶν μυστηρίων. ἡ κατάνυξις δακρυώδεις τινὰς καὶ ἠπίους ἐννοίας τὴν καρδίαν παρασκευάζει φέρειν, ὅθεν ὄντως ἔστιν ἰδεῖν τὰ σπέρματα τῆς εὐχῆς μετὰ δακρύων ἐν τῇ γῇ τῆς καρδίας ἐνσπειρόμενα διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς τοῦ θερισμοῦ χαρᾶς. ἡ μετὰ κατανύξεως καὶ προσευχῆς μελέτη, τίκτει τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἐν ἡμῖν. φησὶ γὰρ ὁ νόμος, καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζόμενος C καὶ διανιστάμενος· ἔστω ἀσάλευτα πρὸ ὀφθαλμῶν σου, ἵνα μάθῃς φοβεῖσθαι Κύριον τὸν Θεόν σου. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἰώβ, ἀφίκοιτό μου ἡ δέησις πρὸς Κύριον, ἔναντι δὲ αὐτοῦ στάζοι μου ὁ ὀφθαλμός. καὶ ἡ Ἄννα ἠθύμει ἐν Σιλὼμ καὶ ἔκλαιεν. καὶ προσηύξατο πρὸς Κύριον, λέγουσα, ἐὰν ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου, καὶ δῷς μοι σπέρμα ἀνδρός. καὶ εἰσήκουσεν αὐτῆς Κύριος. καὶ παρέσχεν αὐτῇ τὸν προφήτην Σαμουήλ. καὶ ἡ ἄλλη Ἄννα τοῦ Ἰωακεὶμ κλαύσασα καὶ αἰτοῦσα ἐν τῷ παραδείσῳ αὐτῆς περὶ τέκνου, ἐκομίσατο τὴν ἁγίαν παρθένον Μαρίαν, τὴν κατὰ D σάρκα μητέρα τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ὁ Δαβίδ, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, Κύριε, καὶ τῆς δεήσεώς μου, ἐνώτισαι τῶν δακρύων μου, μὴ παρασιωπήσῃς. καὶ εἰσακουσθείς, φησιν, ἐλεήμων ὁ Κύριος καὶ δίκαιος, ὅτι ἐταπεινώθην καὶ ἔσωσέν με, καὶ ἐξείλετο τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου· τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος. οἱ γὰρ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι. λοιπόν, εὐαρεστήσωμεν τῷ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ ζώντων. καὶ τό, πορευόμενοι δὲ ἐπορεύοντο, καὶ ἔκλαιον. ὡς E οἶμαι, ὅτι περὶ τῆς ἡμετέρας αἰχμαλωσίας φάσκει. τὰ γὰρ προγραφέντα, εἰς ἡμᾶς κατήντησεν. καὶ ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν, ὑπὲρ ἑαυτῶν κἀκείνων πικρῶς δακρύειν. πρῶτον μὲν διὰ τὸν ἐμπρησμὸν τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου σταυροῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μετάστασιν ἐν Περσίδι, καὶ διὰ τοὺς ἐν τούτοις πολέμοις ἀπολλυμένους, ὅτι σύσσωμοι ἡμῶν εἰσιν, καὶ ὁμόπιστοι. καθὼς ὁ προφήτης Ἰωὴλ βοᾷ·

Plangite

πενθεῖτε, λέγων, οἱ ἱερεῖς οἱ λειτουργοῦντες τῷ θυσιαστηρίῳ, ὅτι τεταλαιπώρηκεν πᾶσα ἡ γῆ· κλαύσατε οἱ ἱερεῖς, οἱ λειτουργοῦντες τῷ Κυρίῳ, καὶ εἴπατε, φεῖσαι Κύριε τοῦ λαοῦ σου, καὶ μὴ δὸς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος, τοῦ κατάρξαι αὐτῶν ἔθνη, ὅπως μὴ εἴπωσι, ποῦ ἐστιν ὁ Θεὸς αὐτῶν; ἐν ἡμῖν γάρ ἐστιν τοῦ δυσωπῆσαι τὸν ἀμνησίκακον Κύριον, καθὼς καὶ ὁ προφήτης Σοφονίας διδάσκει, λέγων, παρέθηκέν σοι πῦρ, καὶ ὕδωρ, οὗ, ἐὰν θέλῃς, ἔκτεινον σου τὴν χεῖρα· ἐναντίον ἀνθρώπου ζωὴ καὶ θάνατος. καὶ οὗ ἐὰν εὐδοκήσῃ, δοθήσεται αὐτῷ. τὸν γὰρ ἁμαρτάνοντα εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τίς δικαιώσει; εἰ μὴ ζεστὰ δάκρυα, μετὰ κατανύξεως; διψᾷ γὰρ ἀεὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ὁ ἀγαθὸς καὶ εὔσπλαγχνος δεσπότης· καθὼς ὁ ἀπόστολος μαρτυρεῖ λέγων, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ, καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, καὶ ἐπιγνοῦσα ὅτι κατάκειται ὁ Κύριος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶσα ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν, καὶ ταῖς θριξὶν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐκμάσσειν, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφεν τῷ μύρῳ, καὶ ἤκουσεν παρὰ τοῦ Σωτῆρος, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Plangite sacerdotes qui ministratis altari, quia miserè afflicta est omnis terra. Flete sacerdotes qui ministratis Domino, & dicite, parce Domine populo tuo, & ne des hæreditatem tuam in opprobrium, vt dominentur eius nationes, vt ne dicant, vbi est Deus eorum? In nostra enim situm est potestate exorare tam clementem Dominum, & qui facilè malorum omnium obliuiscitur: iuxta oraculum Sophoniæ Prophetæ, dicentis: *Apposuit tibi ignem & aquam: ad vtrumlibet volueris extende manum tuam: ante homines vita & mors, & quodcumque placuerit, dabitur eis. Peccantem enim in animam suam quis iustificabit?* Quis, inquam, nisi perferuidæ lacrymæ, quas comitetur compunctio? Sitit quidem semper nostram omnium salutem benignus & misericors Dominus, vel teste Apostolo: *Qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Scriptum autem est & in Lucæ Euangelio: Et, *Ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quia accumberet Dominus in domo Pharisæi; attulit alabastrum vnguenti: cúmque stetisset retrò secus pedes eius, flens cœpit rigare pedes eius lacrymis, & capillis capitis sui detergere, & vnguento vngebat:* & eo promeruit voce Saluatoris illud audire, *Dimittuntur tibi peccata tua.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Lapsus est memoria hic: non enim ex Sophonia depromptus est hic locus, sed ex Ecclesiastici 15.

1. Tim. 2. 4.

Luc. 7.

Περὶ τιμῆς γονέων.

Λόγος ρη΄.

ΤΟΥ τιμᾶν τοὺς τεκόντας ἡμᾶς, καὶ ἀμοιβὰς αὐτοῖς ἀποδιδόναι ὀφειλέται ἐσμὲν καὶ ἐκ τῆς φυσικῆς νομοθεσίας. ἐν πρώτοις μὲν, ὅτι τὸ αἰσθητὸν τοῦτο φῶς δι' αὐτῶν ἑωράκαμεν. ἔπειτα δὲ καὶ τὸ νοητὸν, τουτέστιν τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐπίγνωσιν· καὶ διὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν πρὸς τὰ ἴδια ἔγγονα στοργήν· καὶ διὰ τὸν κόπον ὃν ὑπομένουσι περὶ τῆς ἐκτροφῆς αὐτῶν, καὶ τὴν μέριμναν ἣν ἔχουσι νυκτὸς καὶ ἡμέρας δι' αὐτά. μή τι τῶν ἀβουλήτων αὐτοῖς συναντήσῃ· καὶ ἐργαζόμενοι καὶ μοχθοῦντες περὶ ἐνδύματος καὶ τροφῆς αὐτῶν, καὶ τοῦ ἀποθησαυρίσαι αὐτοῖς μετὰ θάνατον. ποίας οὖν ἀξίας ἀμοιβὰς, ὑπὲρ τούτων πάντων δυνάμεθα ἀνταποδοῦναι αὐτοῖς; πάντοτε τοιγαροῦν σπουδάσωμεν τὰ εἰς τὴν τιμὴν καὶ θεραπείαν καὶ ἀνάπαυσιν αὐτῶν διαπράττεσθαι, ἐξαιρέτως δὲ ἐν τῷ γήρει αὐτῶν,

De honore parentum.

HOMILIA CVIII.

PARENTES vt honore prosequamur, vtque vicem rependamus beneficiorum, vel ipse naturæ tenor atque ordo docet nos iure obstringi. Idipsum confirmat sanctio legis diuinæ. In primis, quia sensile hoc lumen, illorum opera contuemur: deinde & spiritualem lucem hausimus, nimirum agnitionem fidei quæ nos per regeneratiui lauacri gratiam rectà ducit ad Dominum nostrum Iesum Christum: Tum propter pium erga suos liberos, quem illorum animis natura inseuit, affectum: ob laborem quem pro illorum educatione sustinent, & anxiam sollicitudinem qua interdiu noctúque aguntur dum malè metuunt, ne quid filiis suis occurrat fortuiti & aduersi casus: sedulò item dum operantur, ac perplexos adeunt labores quibus liberis suis indumentum parent & alimoniam, vtque posteritati sepoant thesaurum, & à morte relinquant. Quam quæso vicem vniuersis his condignam rependere possimus? Quocirca adnitamur pro virili, ea explere quæ ad eorum attinent honorem, famulatũ, requiem, idq; peculiariter, senio dũ grauantur;

Parentes cur honorandi.

Parentibus qualis honor sit exhibendus.

vt vel ipso filiorum aspectu recreentur ac propè reuiuiscant: quemadmodum Iacob, viso mox Ioseph. Concertemus cum auiculis

Gen.30.

quæ vpupæ dicuntur, illis ne dispares deprehendamur & dissentanei. Si quando enim parentes suos viderint consenuisse, & per senium hebetiores esse visu: filij alares pilos parentum conuellunt, deinde allambunt oculos illorum, mox ipsos parentes suismet alis subiectos excalfaciunt ac refouent, atque ita demum eos quasi pullos recens editos reuocant ad florem ætatis, sic vt iuuenes videri possint: quasi si suis dicant parentibus: quemadmodum vos pullescere nos fecistis, & labores tolerastis pro educatione nostra, & nos simile quiddam vobis rependamus. Quid tuigitur nos parentes arctiore vinculo charitatis prosequamur rationis compotes, vt ne aduersum nos ingemiscant? Planè res eiuscemodi neutiquam futura nobis est vlli emolumento, magis autem detrimentosa admodum, vt qui comperiemur & patris fuisse & matris cæsores. In lege scriptum est: *Honora patrem tuum & matrem tuam vt bene tibi sit, & sis longæuus super terram.* Et: *Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.* Nec abludit Esaias: *Qui dicit patri, quid generas? & matri, quid parturis? scio ego, quia durus es, & neruus ferreus ceruix tua.* Alius item: *Qui honorat patrem, iucundabitur in filiis suis, & in die orationis suæ exaudietur.* Iterum: *Oratio patris confirmat domos filiorum: maledictio autem matris: eradicat fundamenta.* Apostolus: *Filij obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim iustum: honora patrem tuum & matrem, quod est primum mandatum in promissionibus.* Rursus: *Filij discant primùm proprium domum religiosè regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim bonum & acceptum coram Deo.* Parœmiastes item: *Filius astutus obedit patri: filius inobediens in perditione erit.* Iterum: *Maledicentis patri aut matri extinguetur lucerna.* Iterum: *Qui vim facit patri aut matri, & credit se non peccare, socius est viri impij.* Id ipsum & Dominus ad Pharisæos, *Quare & vos transgredimini legem Dei propter traditionem vestram? nam Deus dixit: honora patrem tuum & matrem, & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur: vos autem dicitis, quicumque dixerit patri vel matri suæ Corban: (quod est, munus) quodcumque est ex me tibi proderit: & non honorificabit patrem suum aut matrem.* Sed hæc sufficere putem, ad explicationem sumpti argumenti, nempe quòd parentibus vicem debeamus resoluere. Atqui ne illud quidem ignorare conueniat, à nobis non id repeti solùm, vt parentibus secundùm carnem, vicem redhibeamus, verùm tantò ampliorem honorem cultúmque nos debere iis qui secundùm spiritum patres sunt nostri,

Margin: Vpuparum in seniores parentes pietas. — Deut.27. Ecclef.3. Exod.21. Prou.20. Deut.5. Matth.15. Marc.7. Ioan.45. Eccl.3. Eccl.2. Ephes.6. Coloss.3. 1.Tim.5. Prou.15. Zach.13. Matth.7. Marc.7.

A ἵνα ἐν ὁράσει τῶν τέκνων, ἀναζωπυρῶνται, ὡς ὁ Ἰακώβ, ἑωρακὼς τὸν Ἰωσήφ. γενώμεθα ἐφάμιλλοι καὶ τοῖς ὀρνέοις τοῖς λεγομένοις ἔποψιν. ἐκεῖνα γὰρ ὅταν ἴδωσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν γηράσαντας, καὶ ἀμβλυωπήσαντας, τὰ τέκνα ἐκτίλλουσι τὰς πτέρυγας τῶν γονέων, καὶ λείχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ θάλπουσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν ὑπὸ τὰς ἑαυτῶν πτέρυγας, καὶ νεοσσοποιοῦσιν, καὶ νέοι γίνονται οἱ γονεῖς αὐτῶν. λέγοντες τοῖς γονεῦσιν αὐτῶν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἐνεοσσοποιήσατε ἡμᾶς, καὶ πεπλήκατε κάμνοντες, καὶ τρέφοντες, καὶ ἡ-
B μεῖς τὸ ὅμοιον ὑμῖν ποιοῦμεν. καὶ πῶς λογικοὶ ἡμεῖς ὄντες, οὐ πολὺ πλέον ἀγαπήσωμεν τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς; μὴ ὅπως στενάξουσιν κατὰ ἡμῶν; ἀλυσιτελὲς γὰρ τοῦτο ἡμῖν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπιβλαβές· καὶ εἰκότως εὑρισκόμεθα πατραλῶαι, καὶ μητραλῶαι. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ, ὁ κακολογῶν πατέρα, ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὡσαύτως καὶ ὁ Ἡσαΐας, ὁ λέγων τῷ πατρὶ, τί γεννήσεις; καὶ τῇ μητρὶ, τί ὠδίνεις; γινώσκω
C ἐγὼ ὅτι σκληρὸς εἶ, καὶ νεῦρον σιδηροῦν, ὁ τράχηλός σου. ἄλλος δὲ, ὁ τιμῶν πατέρα, εὐφρανθήσεται ἐπὶ τέκνοις, καὶ ἐν ἡμέρᾳ προσευχῆς αὐτοῦ εἰσακουσθήσεται. καὶ πάλιν, εὐχὴ πατρὸς στηρίζει οἴκους τέκνων· κατάρα δὲ μητρὸς ἐκριζοῖ θεμέλια οἴκου. καὶ ὁ ἀπόστολος, τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν, ἐν Κυρίῳ. τοῦτο γάρ φησιν ἐστὶ δίκαιον, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου. ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίαις. καὶ αὖθις, τὰ τέκνα μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδό-
D ναι τοῖς προγόνοις. τοῦτο γάρ ἐστιν καλὸν, καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. καὶ ὁ παροιμιαστὴς, υἱὸς πανοῦργος, ὑπήκοος πατρί. υἱὸς δὲ ἀνήκοος, ἐν ἀπωλείᾳ ἔσται. καὶ πάλιν, κακολογοῦντος πατέρα ἢ μητέρα, σβεσθήσεται λαμπτήρ. καὶ πάλιν, ὃς ἀποβιάζεται πατέρα, ἢ μητέρα, καὶ δοκεῖ μὴ ἁμαρτάνειν, οὗτος κοινωνός ἐστιν ἀνδρὸς ἀσεβοῦς. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ὁ Κύριος, πρὸς τοὺς Φαρισαίους, διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ Θεὸς εἶπεν, τίμα τὸν πατέρα
E σου, καὶ τὴν μητέρα σου. καὶ, ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ὃς ἂν εἴποι τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, κορβᾶν, ὅ ἐστι δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς· οὐ μὴ τιμήσει τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἢ τὴν μητέρα. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἱκανὰ παραστῆσαι, ὅτι ὀφειλέται ἐσμὲν πάντως ἀμοιβὴν ἀποδοῦναι τοῖς γονεῦσιν ἡμῶν. δεῖ δὲ κἀκεῖνο μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι οὐ μόνον τοὺς κατὰ σάρκα γονεῖς ἡμῶν ταῦτα ἀπαιτούμεθα, ἀλλὰ καὶ τοῖς πνευματικοῖς ἡμῶν πατράσι χρεωστοῦμεν πλεῖστα τιμὴν, καὶ σέβας ἀπονέμειν,

ἵνα δι' αὐτῶν κληρονομήσωμεν τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ. οὐκ ἔλαττον γὰρ καὶ αὐτοὶ κοπιῶσιν, καὶ μεριμνῶσιν ὑπὲρ ἡμῶν, μᾶλλον δὲ καὶ πολὺ πλέον. εἴπερ οἱ μὲν σαρκικῶς, οἱ δὲ πνευματικῶς ἡμᾶς γεννῶσιν. ταῦτα δὲ πάντα οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ὁ Κύριος ἡμᾶς ἐκπαιδεύει. ἦν γάρ, φησιν, ὑποτασσόμενος τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ. καὶ ἐν τῷ σταυρῷ, πρὸς τὸν μαθητήν. ἰδού, ἡ μήτηρ σου. καὶ πρὸς τὴν μητέρα, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A vt per hos hæreditate assequamur benedictionem Dei. Neque enim minùs nostri causa isti affligantur, aut minore cura premuntur, quin maiore multi: siquidem illi carne, hi autem spiritu nos regenerant. Hæc porrò omnia non sermone solùm, sed & opera nos edocet Dominus: ait enim Scriptura, quia *subditus erat patri & matri suæ.* Luc.2. Sed & in cruce ad Discipulum, *Ecce mater tua*: Ioan.19. & ad matrem, *Ecce filius tuus.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

B

Περὶ τοῦ εὐλαβεῖσθαι πρεσβυτέρους.

Λόγος ρθ'.

Reuerentiam deberi senibus.

HOMILIA CIX.

ΚΑΙ τὸ εὐλαβεῖσθαι πρεσβύτας, πάνυ εὐάρεστον τῷ Θεῷ, καὶ ἀνθρώποις ἐπαινετόν. καὶ τὸ τὴν ὀφειλομένην τιμὴν ἀπονέμειν τοῖς γέρουσιν, ὁμοίως τῷ Θεῷ μὲν εὐαπόδεκτον, ἡμῖν δὲ λίαν χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον. εἰ μὲν γὰρ καὶ ἡμεῖς τοὺς αὐτοὺς χρόνους βιώσωμεν, πάντως τὴν αὐτὴν ἀντιμισθίαν ἕξωμεν. εἰ δὲ ἀώρῳ ἡλικίᾳ ἀναλύσωμεν, ἐντεῦθεν, ἔχομεν τὸν Κύριον ἡμῶν μισθαποδότην. καὶ ἐν ἀμφοτέροις μὲν ὁ αὐτὸς μισθὸς καὶ μισθοπάροχός ἐστιν, εἴτε ἐν γήρει, εἴτε ἐν νεότητι. φησὶν γάρ, ὃν τρόπον ἐποίησας, ἔσται σοι. πρῶτος Μωσῆς ἐντέλλεται, λέγων, ἀπὸ προσώπου πολιοῦ ἐξαναστήσῃ, καὶ τιμήσεις πρόσωπον πρεσβυτέρου. ὁ δὲ Ἰώβ, ἐν πολλῷ χρόνῳ, σοφία· ἐν δὲ πολλῷ βίῳ, ἐπιστήμη. καὶ ἄλλος, στέφανος γερόντων πολυπειρία, καὶ τὸ καύχημα αὐτῶν, φόβος Κυρίου. καὶ ὁ ἀπόστολος Τιμοθέῳ, πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα· ἀλλὰ πάντως ἐρεῖς μοι, χρὴ τοὺς πρεσβύτας νηφαλέους εἶναι, σεμνούς, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, κατὰ τὸν ἀπόστολον. γῆρας γὰρ τίμιον ἐστιν, οὐ τὸ πολυχρόνιον. οὐδὲ ἀριθμὸς ἐτῶν μετρεῖται· πολιαὶ δέ εἰσιν φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία γήρους, βίος ἀκηλίδωτος, κατὰ τὴν γραφήν. τοῦτο οὐχ ἡμῶν ἐστιν κρῖναι, ἀλλὰ τοῦ δοκιμάζοντος τὰς καρδίας ἡμῶν Θεοῦ. ἡμῶν δέ ἐστι πᾶσιν ἀποδοῦναι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον· τῷ τὴν τιμήν, τὴν τιμήν· οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. καί, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι· γέγραπται γάρ, υἱέ, ἐὰν σοφὸς ἔσῃ σεαυτῷ, σοφὸς ἔσῃ καὶ τοῖς πλησίον σου· ἐὰν δὲ κακὸς ἀποβῇς, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά. ὡσαύτως καὶ ὁ Πέτρος, οἱ νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις· πάντες δὲ ἐν ἀλλήλοις τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκολπίσασθε, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.

ET quidem senes reuereri modis omnibus Deo est acceptum, & hominibus commendabile. Sed & honorem deferre sanè debitum decliui iam ac deuexa ætate viris, nihilominus Deo gratiosum, nobis verò nimisquam accommodum & vtile. Nos etenim si C continget ad ea vsque tempora prorogare vitam, eandem prorsum recipiemus mercedem. Si verò hinc abeundum sit intempesta ætate, nihilominus sumus habituri Dominum nostrum mercedis repigneratorem. In vtrouis ipse merces, qui & mercedis dignæ est distributor, siue hinc senex migrabis, siue in ætatis flore. Ait enim ille: *Quemadmodum fecisti, fiet tibi.* Primus Moses mandat dicens: *A facie cani capitis consurges, & honorabis vultum senioris.* Iob verò: *In multo tempore,* D *sapientia, & in vita prolixiore, scientia.* Alius item: *Corona senum, multa peritia, & gloriatio eorum timor Domini.* Apostolus insuper Timotheo: *Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem.* Omnino illud forsan obieceris: *Oportet senes sobrios esse castos, sanos fide & dilectione*, iuxta eiusdem Apostoli sententiam: *Senectus enim honorabilis est non diuturna, neque annorum numero computata; cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata,* iuxta Scripturam. Nostræ non est facultatis, pronunciare de eiusmodi, magis autem E Dei, qui probat corda nostra: nostræ autem functionis vni cuilibet reddere sua debita: *Cui timorem, timorem: cui honorem, honorem: non solùm bonis & modestis, sed & dyscolis.* Sed & fraterna charitate inuicem beneuoli, *Honore inuicem præuenientes.* Scriptum quippe est: *Fili si sapiens fueris, tibiipsi eris & proximo: si autem malus, interibis & solus exhauries mala.* Nec diuersus abit Petrus: *Iuniores subiecti estote senioribus: omnes autem inuicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam,*

Assurgendum senibus.
Luc.6.
Marc.14.
Leuit.19.
Iob.32.
Eccl.2.
1.Tim.5.1.
Tit.2.2.
Sap.4.
Rom.13.
Prou.23.
1.Pet.2.

humiliamini ergo sub potenti manu Dei, vt exaltet nos in tempore. Addecet igitur nos qui Christiani sumus, singulis quibusque vt reddamus debita. Nam & hoc ab ipso Domino Deo & Saluatore nostro Iesu Christo astruimur: per ineffabilem enim suam ad nos dignationem, nihil indignum duxit Ioannem vt adiret, ab ipso baptizandus. Ille porrò prohibebat eum, dicens: *Ego opus habeo à te baptizari, & tu venis ad me?* Dominus autem seruo: *Sine nunc: sic enim decet nos implere omnem iustitiam.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

A ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ. πρέπει οὖν τοῖς Χριστιανοῖς πᾶσιν, ἀποδοῦναι τὰς ὀφειλάς. τοῦτο γὰρ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παιδευόμεθα. διὰ γὰρ τὴν ἄφατον αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν, οὐκ ἀπηξίωσεν παραγενέσθαι πρὸς Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ διεκώλυεν αὐτὸν, λέγων· ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ὁ δὲ δεσπότης τῷ δούλῳ, ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστιν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, B Ἀμήν.

De longanimitate siue lenitate animi, & iracundia.

HOMILIA CX.

Περὶ μακροθυμίας καὶ ὀξυχολίας.

Λόγος ρι'.

VIRTVTES quidem omnes laude & commendatione cùm primis dignæ sunt: qui autem placabili animo est, nec ad iram vllis prolicitur quantislibet pulsatus iniuriis, talis vtique sapiens prudénsq; est, minùs præceps, sed moderatus. Talis omni ex parte perpolitus est & ornatus, ac propria longanimitate magnopere ædificat proximos, ciúsque côperitur esse filius, qui nullo non tẽpore nostros perfert lõganimiter defectus: qui & ait: *Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis.* (Matt. 5.) Quemadmodum enim fons silẽtibus scatebris præterfluens, quotquot se adeũt, vltroneus præfert suauem potum: ita & vir longanimis ac placidus. Ipse vultus atque indoles viri sic cuncta longanimiter tolerãtis moderationem animi promittunt ac repræsentant. Ipsiq; oculi placidè ac leniter respectant. Longanimis enim vir multus est in prudentia, pusillanimis verò fortis stultus. Longanimis proximos deprehenditur sufferre semper, citra omnem intẽperiem ac turbelam. Suos semper, non item proximi attendit defectus: cogitat secum anxiè, quî possit se probare Deo. Quisquis tandem sic efficietur longanimis, hunc Spiritus sanctus sanè purus sordiũ, placidè inhabitat, nec patietur eò inferri à maligno spiritu quidvis caliginosum, sed spatiosè habitãs cum suo vase quod inhabitare dignatur, exhilarescit. Quin & talis Domino ministrat multa perfusus hilaritate. Si qua proinde iracũdia ingruerit, mox Spiritus ille sanctus in angustum se contrahit, non iam locum habẽs suæ sinceritati congruentẽ: illinc etiamnum quærit desciscere, quòd locum non habeat (prout expetit) ad seruiendum Domino idoneum. In longanimitate habitat Dominus, in iracũdia verò diabolus. Spiritus igitur vterq; eundẽ si inhabitet locũ, minùs conducit, imò in malum cedit homini quem vterque inhabitat spiritus. Si quis enim accepto in manus absinthio,

Patientiam pollui iracundia si in eadem anima sint.

ΠΑΣΑΙ μὲν αἱ ἀρεταὶ ἐπαινετοί, καὶ εὐαπόδεκτοι. ὁ δὲ μακρόθυμος καὶ ἀόργητος μὲν, οὗτος σοφὸς καὶ συνετὸς, ἀπρόπετός τε, καὶ ἐπιεικής. ὁ τοιοῦτος πάντοθεν κεκόσμηται, καὶ ἐκ τῆς C ἰδίας μακροθυμίας οἰκοδομὴ τοῖς πλησίον γίνεται, καὶ εὑρίσκεται τοῦ μακροθύμου Θεοῦ τέκνον, τοῦ φέροντος ἀεὶ τὰ ἐλαττώματα ἡμῶν. γίνεσθε γὰρ, φησιν, τέλειοι, ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. ὥσπερ γὰρ πηγὴ ἡσυχάζουσα, πᾶσιν τοῖς προσιοῦσιν προσηνὲς ποτὸν παρέχει, οὕτως ὁ μακρόθυμος ἀνὴρ τοῖς πᾶσιν ὠφέλιμος ὑπάρχει. τοῦ μακροθύμου τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ ἦθος ἀεὶ κατεσταλμένον. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, προσηνὲς D βλέπουσι. μακρόθυμος γὰρ ἀνὴρ, φησιν, πολὺς ἐν φρονήσει· ὁ δὲ ὀλιγόψυχος, ἰσχυρὸς ἄφρων. ὁ μακρόθυμος, γαληνὸς, ἀτάραχος, βασταγὸς ἀεὶ εὑρίσκεται, τὰ ἑαυτοῦ πάντοτε προσέχων, οὐχὶ τὰ τοῦ πλησίον ἐλαττώματα· καὶ μεριμνᾷ πῶς ἀρέσει τῷ Θεῷ. ἐὰν γὰρ τις μακρόθυμος γένηται, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατοικεῖ ἐν αὐτῷ καθαρὸν, μὴ ἐπισκοτούμενον ὑπὸ ἑτέρου πονηροῦ πνεύματος· ἀλλ' ἐν εὐρυχώρῳ κατοικοῦν εὐφραίνεται μετὰ τοῦ σκεύους οὗ κατοικεῖ, E καὶ λειτουργεῖ τῷ Κυρίῳ ἐν ἱλαρότητι πολλῇ. ἐὰν δέ τις ὀξυχολία ἐπέλθῃ, εὐθέως τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον στενοχωρεῖται μὴ ἔχον τόπον καθαρὸν, καὶ ζητεῖ ἀποστῆναι, διὰ τὸ μὴ ἔχειν τόπον, λειτουργῆσαι τῷ Κυρίῳ καθὼς βούλεται. ἐν γὰρ τῇ μακροθυμίᾳ, ὁ Κύριος κατοικεῖ· ἐν δὲ τῇ ὀξυχολίᾳ, ὁ διάβολος. ἀμφότερα οὖν τὰ πνεύματα ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοικοῦντα, ἀσύμφορόν ἐστιν καὶ πονηρὸν τῷ ἀνθρώπῳ, οὗ κατοικοῦσιν ἀμφότερα. ἐὰν γὰρ λαβὼν ἀψίνθιον,

A μικρὸν, εἰς κεράμιον μέλιτος ἐπιχέῃς, οὐχὶ ὅλον τὸ μέλι ἀφανίζεται; καὶ τοσοῦτον μέλι, ὑπὸ ἐλαχίστου ἀψινθίου ἀπόλλυται; ἀπόλλεσι γὰρ τὴν γλυκύτητα, καὶ πικρὸν γίνεται· καὶ οὐκ ἔχει χάριν παρὰ τῷ δεσπότῃ αὐτοῦ, ὅτι ἐπικράνθη. βλέπεις ὅτι ἡ μακροθυμία γλυκυτάτη ἐστὶν ὑπὲρ τὸ μέλι, καὶ εὔχρηστος τῷ Κυρίῳ; ἡ δὲ ὀξυχολία, καὶ πικρὰ καὶ ἄχρηστός ἐστιν. ἐὰν οὖν μιγῇ ἡ ὀξυχολία, καὶ ἡ μακροθυμία, μιαίνεται ἡ μακροθυμία, καὶ οὐκ ἔστιν εὔχρηστος τῷ Θεῷ ἡ ἔντευξις αὐτῆς. ἡ γὰρ ὀξυχολία, πονηρὰ οὖσα, καταστρέφει τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ τῇ ἑαυτῆς ἐνεργείᾳ. ὅταν γὰρ ἴδῃ τοὺς ἀνθρώπους εὐ-
B σταθοῦντας, παρεμβάλλει ἑαυτὴν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐκ τοῦ μηδενὸς πικραίνεται, ἕνεκεν βιωτικῶν πραγμάτων, ἢ περὶ ἐδεσμάτων, ἢ ὅτι μικρολογία τις ἐνέπεσεν ματαία, ἢ περὶ δόσεως. ταῦτα γὰρ πάντα μωρά ἐστι καὶ κενὰ τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ. ἡ δὲ μακροθυμία, μεγάλη ἐστὶ καὶ ἰσχυρὰ, ἔχουσα δύναμιν στιβαρὰν, καὶ εὐθηνή, καὶ ἀγαλλιωμένη ἀμέριμνος οὖσα δοξάζει τὸν Κύριον, μηδὲν ἐν αὐτῇ ἔχουσα πικρὸν, διότι πραεῖά ἐστιν, καὶ ἡσύχιος. αὕτη οὖν ἡ μακροθυμία κατοικεῖ
C μετὰ τῶν τὴν πίστιν ἐχόντων ὁλόκληρον. ἡ δὲ ὀξυχολία, ἄφρων ἐστίν. εἶτα, ἐκ τῆς ἀφροσύνης γίνεται πικρία, ἐκ δὲ τῆς πικρίας θυμὸς, ἐκ δὲ τῆς ὀργῆς μῆνις. τὸ οὖν ἅγιον πνεῦμα ὡς τρυφερὸν ὂν, καὶ μὴ ἔχον συνήθειαν μετὰ τοῦ σκληροῦ καὶ πονηροῦ πνεύματος, ἀποχωρεῖ ἀπὸ τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου, καὶ ζητεῖ τοῦ κατοικῆσαι μετὰ τοῦ μακροθύμου, καὶ γίνεται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος κενὸς τοῦ πνεύματος τοῦ δικαίου, καὶ ὅ-
D λως ἀποτυφλοῦται ἀπὸ τῆς διανοίας τῆς ἀγαθῆς. φησὶν δὲ καὶ ὁ λόγος, κρείσσων ἀνὴρ μακρόθυμος ἰσχυροῦ. καὶ ὥσπερ δοκιμάζεται ἄργυρος καὶ χρυσὸς ἐν καμίνῳ, οὕτως ἐκλεκτὰς καρδίας δοκιμάζει ὁ Κύριος, κατὰ τὴν γραφήν. καὶ πάλιν, πραΰθυμος ἀνὴρ καρδίας ἰατρὸς, καὶ μακρόθυμος ἀνὴρ κατασβεννύει κρίσιν. καὶ πάλιν, ὃς φείδεται ῥῆμα προελέσθαι σκληρὸν, ἐπιστήμων. καὶ αὖθις, τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, ἑτοίμασον τὴν ψυχήν σου εἰς
E πειρασμόν. εὔθυνον τὴν καρδίαν σου καὶ καρτέρησον. πᾶν ὃ, ἐὰν ἐπαχθῇ σοι, δέξαι ἀσμένως. καὶ ἐν ἀλλάγμασι ταπεινώσεώς σου μακροθύμησον· πίστευσον αὐτῷ, καὶ ἀντιλήψεταί σου. καὶ ἡμεῖς οὖν, ἀδελφοὶ, διὰ μακροθυμίας ψάλλωμεν σὺν τῷ Δαβὶδ, τὸ, δοκίμασόν με Κύριε, καὶ γνῶθι τὴν καρδίαν μου, ἔτασόν με, καὶ γνῶθι τὰς τρίβους μου, καὶ ἴδε, εἰ ὁδὸς ἀνομίας ἐν ἐμοί. καὶ ὁδήγησόν με ἐν ὁδῷ αἰωνίᾳ,

A ex eo nonnihil infundat dolio mellis, nunquid non totius mellis dulcor deperditur & euanescit? Et quidem per portinnculam absinthij tantæ suauitatis fit depulsio: Perdit enim natiuam dulcedinem, & amarescit, nec quicquam seruat pristinæ gratiæ apud Dominum suum; quòd degenerarit in amaritudinem. Planè vides longè esse etiam præ melleo dulcore dulcissimam: quin & ea vtitur Dominus quàm commodissimè; cùm contra iracundiæ furor & amarulentus est & prorsum inutilis. Si quando illa concitati animi incandescentia simul & patientia per-
B miscentur, cui dubium sit, patientiam fœda contagione pollui & conspurcari? sed nec congressus eiusmodi patientiæ vsui esse Deo potest. Iracundia enim maligna cùm sit, suaipsius improba operatione subuertit seruos Dei. Simul enim vt viderit homines requietos nec vlla seditione tumultuantes, seipsam colligit ac inserit cordi vnius illorum, qui nulla ex re amarescit totus, & exasperatur ob res temporarias, aut certè ob edulia, aut quia colloquium incidit prolixius & idem vanum; puta de dato & accepto, déve similibus negotiis: hæc enim omnia aliud ni-
C hil seruis Dei sunt, quàm stultitia & vanitas. E diuerso, longanimitas iisdem Dei seruis magna prorsus ac robusta, & quæ admirabili præpollet potentia: quod prauum est, ad rectitudinem reuocat, & exultans, secura cùm sit rerum omnium, Dominum glorificat, nihil in se habens amaritudinis, lenis & tranquilla. Hæc animi moderatio domicilium habet commune cum illis qui incolumem retinent & perfectam fidem: iracundia verò stultorum est. Ex stultitia deinceps resistit amaritudo, ex amaritudine furor: ex
D ira autem incandescentia perseuerans. Sanctus igitur Spiritus, vt qui loci temperie mirè se oblectat ac deliciatur, cui ve nulla intercedit consuetudo cum implacabili acrimonia reprobi spiritus; ab eiusmodi homine longiùs se submouet, deligens sibi domicilium in homine patiens qui sit & longanimis: At interim homo ille inanis fit Spiritus iusti, excæcatur totus, dum exuitur mentis dulcedine ac benignitate. Ait autem Scriptura: *Melior vir patiens forti.* Et: *Sicut* probatur *aurum* & argentum *in fornace, sic electa corda pro-*
E *bat Deus,* iuxta Scripturam. Iterum: *Vir mansuetus cordis medicus est.* Rursus: *Fili, si accesseris ad seruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem, dirige cor tuum & sustine: omne quod applicitum fuerit tibi, suscipe libenter, & in mutationibus humiliationis tuæ patientiam habe: crede ei & recuperabit te.* Nos itaque (fratres) longanimitatis ac patientiæ merito subnixi, vnà cum Dauide concinamus; *Proba me Domine, & scito cor meum, interroga me, & cognosce semitas meas, & vide si via iniquitatis in me est, & deduc me in via æterna:*

Iracundia nulla aut leues causa fere sunt.

Prou.16.

Sap.3.

Eccl.2.

Ps.138.

quia ego in innocentia mea ingressus sum, re-
Psal.25.1. *dime me & miserere mei.* Et illud: *Me autem*
Ps.40.13. *propter innocentiam suscepisti, & confirmasti me*
in conspectu tuo in æternum. Dicit item Salo-
Sap.4. mon: *Vir longanimis, sapiens est.* Et: *Stulto*
Prou.17. *interroganti sapientiam, sapientia illi imputabi-*
tur: mutum autem is qui seipsum fecerit, videbi-
Iac.5. *tur esse prudens.* Iterum: *Vir misericors, lon-*
ganimis est. Iacobus: *Patientes igitur estote*
(fratres) vsque ad aduentum Domini: ecce agri-
cola expectat pretiosum fructum terræ patienter
ferens donec accipiat pluuiam temporaneam &
serotinam: patientes igitur estote & vos, exem-
plum accipite laboris & patientiæ, prophetas
Luc.9. In Euangelio quoque scriptum est: *Viden-*
tes autem discipuli Iacobus & Ioannes, quia
noluissent eos recipere Samaritani, dixerunt:
Domine, vis dicamus vt ignis descendat de cælo,
4. Reg.1. *& consumat eos quemadmodum Helias fecit?*
Conuersus autem Iesus increpauit eos, &
dixit, *Nescitis, cuius spiritus estis: Filius ho-*
minis non venit perdere animas hominum, sed
saluas eas facere. Ipsi gloria in sæcula.
Amen.

De his qui præsunt.

HOMILIA CXI.

AIt Scriptura, quia *cœpit Iesus facere & do-*
cere. Primùm fecit, & sic, docuit. Nec se-
Act.1. Matth.5. cus sancit præcepto faciendũ, dicẽs: *Qui fece-*
rit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlo-
rum. Is igitur cuius fidei tutela animarũ à Deo
cõcredita est, non mediocri studio aduigilare
debet pro salute subditorũ: quippe qui certò
sciat se pro illis aditurum esse animæ propriæ
periculũ, at quidẽ pro se minimã habiturum
esse excusationẽ. Ab eo enim cui multa appo-
sita sunt abũdantius repetẽt. Debet igitur Pa-
stor totus esse mẽs & oculus, vt ne vna quidẽ
concreditarũ sibi pecudũ reticula fiat & indi-
gna quæ recipiatur à Domino, per oscitantiã,
aut decolor sit impetigine cogitationum, aut
Leuit.21. per suã Pastoris indulgentiam laboret ac pru-
riat pecus fœda scabie, ne claudicet per irre-
ligiosum ac minùs grauẽ incessũ, aut defecta
sit aure per inobedientiã, ne cęca esse compe-
riatur per vitiosũ aspectũ, aut capta à bestiis
Ezech.33. siue morticina per improbã operationẽ. Cũ
igitur is probè nouerit (ceu mihi dictũ est) se
pro illis rationem esse repositurum, par est, vt
peruigili cura sua prospiciat gregi: morémq;
imitatus medici lõgè experiẽtissimi, cuiq; af-
fectui vitioso opportunũ & cõpetens adferat
auxiliũ, nullo illorũ neglectim trãsmisso. Pe-
ritus enim si est pręses, neutiquã sinet discipu-
lũ vllius vulneris impressione sauciari. Si quẽ norit iam sauciũ: nihil, cunctatus sanãdum suscipiet.

A ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην. λύτρωσαί με
Κύριε, καὶ ἐλέησόν με. καὶ τὸ, ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀκα-
κίαν ἀντελάβου, καὶ ἐβεβαίωσάς με ἐνώπιόν σου εἰς
τὸν αἰῶνα. λέγει δὲ καὶ ὁ Σολομών, μακρόθυμος ἀνήρ,
φρόνιμος. καὶ, ἀνοήτῳ ἐπερωτήσαντι σοφίαν, σοφία
λογισθήσεται αὐτῷ. ἐνεὸν δὲ καὶ ἑαυτὸν ποιή-
σας, δόξει φρόνιμος εἶναι. καὶ πάλιν, ἐλεήμων ἀνὴρ
μακροθυμεῖ. καὶ ὁ Ἰάκωβος, μακροθυμήσατε οὖν,
ἀδελφοὶ, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωρ-
γὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν ἐπὶ τῆς γῆς, μα-
κροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως ἂν λάβῃ καρπὸν πρόϊμον,
B καὶ ὄψιμον. μακροθυμήσατε οὖν καὶ ὑμεῖς· ὑπόδει-
γμα λάβετε τῆς κακοπαθείας, καὶ τῆς μακροθυμίας,
τοὺς προφήτας. καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ γέγραπται· ἰδόν-
τες δέ φησιν οἱ μαθηταὶ, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, ὅτι
οὐκ ἐδέξαντο αὐτοὺς οἱ Σαμαρεῖται, εἶπον, Κύριε θέ-
λεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀνα-
λῶσαι αὐτοὺς, ὡς καὶ Ἠλίας ἐποίησεν; στραφεὶς δὲ ὁ Ἰη-
σοῦς, ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν· οὐκ οἴδατε ποίου
πνεύματός ἐστε. ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν ψυ-
C χὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. αὐτῷ ἡ δό-
ξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ ἡγουμένων.
Λόγος ρια'.

ΦΗΣΙΝ ἡ θεία γραφὴ ὡς ἤρξατο ὁ Ἰη-
σοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν. πρότερον ἐποίησε
καὶ οὕτως ἐδίδαξεν. ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἐντέλλεται
λέγων, ὃς ποιήσει καὶ διδάξει, οὗτος μέγας κληθήσε-
D ται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὁ ἐμπιστευόμενος
ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ψυχὰς, πολλοῦ ἀγῶνος δεῖται
ὑπὲρ τῶν ἀρχομένων, ὡς εἰδὼς ὅτι τὸν ὑπὲρ
αὐτῶν ὑφέξει κίνδυνον καὶ ἀπολογίαν, οὐκ ἔλατ-
τον τῶν περὶ ἑαυτοῦ. ᾧ γὰρ παρέθεντο πολὺ, περισ-
σότερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν. ὀφείλει οὖν ὁ ποι-
μὴν ὅλος νοῦς καὶ ὀφθαλμὸς εἶναι. ἵνα μὴ ἕν τῶν
ἐμπιστευθέντων αὐτῷ θρεμμάτων ἀπρόσδεκτον
γένηται, διὰ τῆς ἀμελείας ἢ λιχνοῦν ἀπὸ λογισ-
μῶν, ἢ ψωριοῦν τῇ συγκαταθέσει αὐτῶν, ἢ χω-
E λὸν δι' ἀσέμνου βαδίσματος, ἢ ὠτότμητον διὰ
παρακοῆς, ἢ τυφλὸν διὰ κακῆς ὁράσεως, ἢ
θηριάλωτον καὶ θνησιμαῖον διὰ κακῆς πρά-
ξεως. ὡς οὖν εἴρηται γινώσκων ὅτι λόγον ὑπὲρ
αὐτῶν ὑφέξει, πολὺ ὀφείλει ἐναγρυπνεῖν τῇ ποι-
μνῇ αὐτοῦ. καὶ ὡς ἄριστος ἰατρὸς τὴν προσήκουσαν
ἑκάστῳ πάθει βοήθειαν προσφέρειν ἐν ἑκάστῳ
αὐτῶν. ὁ γὰρ ἐπιστήμων ἡγούμενος οὐκ ἐάσει τρω-
θέντα μαθητὴν, τρωθέντα δὲ ἰάσεται ταχέως.

σὺ οὖν, ἡγούμενε, ὅπλισον προφυλακτικοῖς σου μαθητὰς, καὶ θωράκισον ἐπαγγελίᾳ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· περίφραξον θυρεῷ πίστεως ἀληθοῦς, καὶ προβίβασον τῇ ἐλπίδι τῇ εἰς Χριστὸν, κνήμωσον τοὺς πόδας εὐαγγελικοῖς μαθήμασι, καὶ ζῶσον τὴν ὀσφὺν λόγοις σωφροσύνης· δὸς μάχαιραν εἰς τὴν χεῖρα, τὸν κατὰ τῶν παθῶν θυμὸν ἐξύπνησον· καὶ ἀντίταξον φάλαγγι παθῶν καὶ ἡδονῶν. καὶ μὴ κινήσῃς θυμὸν ἐπὶ ἁμαρτήσαντι μαθητῇ. οὐ γὰρ ὅσιον αὐτὸν τιτρώσκειν παρὰ τῆς θεραπείας ἑτέρου· ἀλλ' ἀνεξικάκως διόρθου τὸ λαθόν. καὶ γὰρ ὁ ἰατρὸς, θεραπεύει μὲν τὸ πάθος, οὐκ ἀγανακτεῖ δὲ πρὸς τὸν ἀκουσίως νοσήσαντα· ὥσπερ ὁ ἰατρὸς τέμνων χωρὶς ὀργῆς τοῦτο ποιεῖ. οὕτω καὶ διδάσκαλος ἐλέγχων μὴ μιγνύων τῷ ἐλέγχῳ θυμὸν, μηδὲ πάλιν διὰ τοὺς ἀντιλέγοντας, σιωπήσαι τὰ δέοντα· ἵνα μὴ ἡ τοῦ ἑνὸς βλάβη εἰς τοὺς πολλοὺς ἀναδράμῃ. οὔτε χρὴ μακροθυμεῖν, οὐδὲ ζητεῖν τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν. οὐδὲ πάλιν ἀποδέχεσθαι τὸν ἐν ὑποταγῇ σοι ὄντα, λέγοντα, παράσχου μοι ἐξουσίαν τινὰ χρόνον πρὸς ἀρεστὴν τόδε ἢ τόδε τὸ πρᾶγμα δοκιμάσαι· καὶ οὕτω κατορθῶσαι. ὁ γὰρ δὴ οὕτως λέγων δηλονότι ἴδιον ἀποπληροῖ θέλημα, καὶ τὰς συνθήκας τῆς ὑποταγῆς ἀθετεῖ. χρὴ δὲ καὶ τοῦτο καραδοκεῖν ὑπομονῇ. ὁ γὰρ τρέφων προθύμως τοὺς ὑποτεταγμένους ἐν λόγῳ τοῦ Θεοῦ, ἑτοιμαζέσθω τὸν νοητὸν αὐτοῦ εἰς μάστιγας νοητὰς, καὶ πάντα πειρασμὸν ὑφιστάσθω γενναίως. ἴστε γὰρ ὅτι καὶ διδάσκαλος εἰς ἀτιμίαν ἐκδίδοται ὑπὲρ τῶν πνευματικῶς ὠφεληθέντων τοὺς πειρασμοὺς ὑφιστάμενος. ἡμεῖς γὰρ φησιν, ἄτιμοι καὶ κολαφιζόμενοι τῷ σκόλοπι, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροὶ καὶ ἔνδοξοι καθεστηκότες. χρὴ οὖν τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, καὶ λόγῳ ἐξηρτύσθαι, καὶ κοσμεῖσθαι, καὶ δικαίως καὶ κατὰ τάξιν πάντα πράττειν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν αὐτῷ πειθομένων. ὁ γὰρ ἡγούμενος, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἔργῳ προηγεῖσθαι, κέκληται ἡγούμενος. ὄνομα γὰρ ψιλὸν οὐκ εἰσάγει εἰς βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐδὲ ὁ λόγος ἄπρακτος ὠφελεῖ τὸν ἀκούοντα· ἀλλὰ πρᾶξις ἐνδύναμος ἀληθινὸν ποιμένα ἀποδείκνυσιν. ὁ γὰρ ποιήσας μίαν τῶν ἐντολῶν καὶ διδάξας, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

A Tu igitur quisquis præsides, discipulos tuos sermooibus obarma, quibus se cautim obseruent ac tuentur. Illorum præmuni pectus, certa promissione futurorum bonorum: Scuto veræ fidei circumsepi eos: Ad finem vsque prouehito, præduce spe quæ in Christum ceu scopum rectà collineet. Pedes obtura ac circumtege Angelicis disciplinis. Præcinge lumbum illorum spiritualis lætitiæ sermonibus. Da illis in manum, gladium, nempe acrimoniam præcidentem vitiosos animi affectus. Si quos senseris cingi ac premi improbo agmine perturbatiooum aut volupta- B tum, coordina & tu aduersus vtrumque, instructissimam aciem. Caue moueris animum aduersus discipulum peccantem: neque enim sancti viri est ea functio, tibiipsi vulnus infligere & consauciare, dum aliis studes meder: sed & qui cæteros latent, clementer eos emenda. Medicus etenim medetur quidem morbis, oon item aduersus eum qui inuitus ægrescit, indignam vllam mouet querelam. Vt igitur medicus cùm carnis putrilaginem secat, hoc vtique facit citra iram: ita & doctor, interim dum reprehendit, oon iracundiæ furorem immiscet suæ reprehensioni, C oec rursus contradicentium susurris deterritus, quæ addecent frugémve afferunt subiectis, silentio premit, vt oe vnius noxa in multorum perniciem, sua contage recurrat & dimanet. Hîc ne te præstes looganimiter patientem: non item quæras quod tibi vtile est, sed quod multis, vt incolumes seruentur. Rursus vide ne subdito consentias dicenti tibi, fac mecum potestatem temporariæ cuiuspiam morulæ, dum interim recipiam me, vt & hoc vel illud probem, sicque quod decorum est & ex officio concitus absoluam: qui enim ad eum loquitur modum, nimirum vndecunde venatur occasionẽ perficiundæ pro- D priæ voluntatis: eam verò cui se ex pacto obstrinxit, frustratur & elidit obedientiam. Oportet interim vt cum patiẽtia hoc obseruet. Qui eoim alimonia verbi diuini expromptè atq; alacriter pascit subiectos, præparet mentem suam ad excipienda flagra, sed spiritualia, omnémque tentatiooum procellam generoso ferat pectore: ferè enim fit vt & doctor ad ignominiam & dedecus elocetur, ten- E tationes dum sustinet pro his quæ ad spiritualem suorum vtilitatem io commune contulit. *Nos enim ignobiles* (ait Paulus) *& colaphizamur* perinde ac palo quopiam cæsi, *Vos autem fortes & gloriosi.* Necesse igitur sit, vt homo Dei, io omni opere & sermone booo instructus sit ac perpolitus, nihilque non perficiat honestè & secundùm ordinẽ, ad eorũ informationẽ quos habet dicto audiẽtes. Quisquis igitur præsidet, eò sortitur præsidis nomẽclaturã, quòd cæteros antegrediatur strenuitate operis. Neq; enim id nomiois (nudũ si est) inducit in regnum cœlorum, sed nec sermo inefficax vllam adfert audienti vtilitatem: verùm operatio potens si est, pastorem ipsum ceu certo specimine declarat esse veridicum doctorem. *Qui enim fecerit vnum de mandatis & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.*

Iracundiæ furor non miscendus reprehensioni.

1. Cor. 4.

Præsidis animarum nudum nomen.

A qui autem per inefficacem operatiooem *soluerit vnum de mandatis, & docuerit* sermone quidem infrugi, *minimus vocabitur.* Quin potiùs mercenarij illius cogetur subire sententiam, qui lupo admorsu dentium gregem sibi creditum dilacerante ac dispergente, io fugam se proripuit. Oportet igitur ad omnia vsu discretionis, solers vt sit & industrius: sed & quæ iusserit pro potestate facienda, ex æquo & bono coordinet, oec necessitate adigat, sed spootaneos sibi auctionerur discipulos: eum proinde qui minùs paret dicto, longanimiter ferat, vt B ne ioterim in se detorqueri illud Dauidis prometeatur audire, *Qui fingis laborem in præcepto.* Illud item ex Salomone: *Viscera impiorum crudelia.* Quin potiùs adnitatur vt audiat, *Intelligentes agnosces animas gregis tui, & appones cor tuum tuis armentis.* Et: *Pascet iustus animas iumentorum suorum.* Necesse rursus, vt ne subditorum errata prætermittas silentio: ait enim Scriptura: *Fili, speculatorem dedi te domus Israël: si igitur viderit speculator gladium venientem & tuba cecinerit, & qui audierit, non obseruauerit se,* C *sanguis ipsius super caput eius erit: & speculator si viderit gladium, & non significauerit, & vnum aliquem apprehenderit gladius, sanguinem illius de manu speculatoris requiram.* Edocti itaque præsides quantum impendeat periculi ex discipulis, peruigili oculo mentis obseruatore ac prouidere gregi Dominico vtique rationis compoti, ad exemplum beati Iacob: A vestris oculis recedat somnus, die quidem exæstuantibus causone, nocte item gelu afflictis. Pro eis quæ à bestiis captæ iam sunt, pecudibus, videte oequando audire contingat D vos, *Ecce ego super pastores, & exquiram oues meas de manu eorum: non enim requisierunt pastores oues meas, sed pauerunt seipsos, oues autem meas non pauerunt.* Et per Hieremiam: *O pastores qui perditis & dispergitis oues pascuæ meæ: propter hoc ecce ego vltionem expetam de vobis super omni malitia studiorum vestrorum.* Saoè perfecti viri sit sibique prospicieotis, & in spirituali palæstra legitimè decertaotis, noo perfunctoria administratio, scitè vt oouerit fratribus præesse, iuxta Scripturam dicentem: E *Rectorem posuerunt te? noli extolli, sed curam habe illorum, & sic sede, & omnem vsum tui facito atque accumbe.* Sed & Gedeon trecentis secum militantibus, *A me videte, & sic facite.* Nec secus Abimelec accepto ligoorum fasce, ioque humeros sublato, sequeoti se populo dixit: *Quod videtis me facere, facite & vos.* Et de Ioseph melicos Psalmorum Caotor, *Constituit eum Dominum domus suæ & principem omnis possessionis suæ, vt erudiret principes eius sicut semetipsum, & seniores eius sapientiam doceret.*

Ioan. 10.
Pastoribus animarũ necessaria est & longanimitas & discretio.
Psal. 93.
Isa. 40.
Gen. 31.
Ezech. 34.
Hier. 23.
Administratio perfunctoria.
Iud. 6.
Actio Regis, plebis instructio est.

A ὁ δὲ διὰ τῆς ἀπραξίας παραλύων τὴν ἐντολὴν καὶ διδάσκων ἀκάρπῳ λόγῳ, ἐλάχιστος κληθήσεται· μάλιστα δὲ καὶ μισθίου φυγάδος ὑφέξεται δίκην, τοῦ λύκου διασπαράττοντος τὸ ποιμνίον αὐτοῦ, καὶ διασκορπίζοντος. χρὴ οὖν εἰς πάντα εἶναι αὐτὸν διακριτικόν, καὶ ἐπιτάσσειν μὲν ἐπιεικῶς, μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως· προσκρουόμενον δὲ μακροθυμεῖν καὶ ἀνέχεσθαι, ἵνα μὴ ἀκούσῃ παρὰ τοῦ Δαβίδ, ὁ πλάσσων κόπον ἐπὶ πρόσταγμα· καὶ παρὰ τοῦ Σολομῶντος, τὰ σπλάγχνα τῶν ἀσεβῶν B ἀνελεήμονα· ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούσῃ, γνωστῶς ἐπιγνώσῃ τὰς ψυχὰς τοῦ ποιμνίου σου. καί, ἐπιστήσεις καρδίαν σου ταῖς ἀγέλαις. καί, ποιμαίνει δίκαιος ψυχὰς κτηνῶν αὐτοῦ. δεῖ δὲ πάλιν μὴ παρασιωπᾶν τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν. υἱὲ γάρ, φησιν, ἀνθρώπου, σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ. ἐὰν οὖν ἴδῃ ὁ σκοπὸς τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην, καὶ σαλπίσῃ, καὶ ὁ ἀκούσας μὴ φυλάξηται, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. καὶ ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν, καὶ μὴ σημάνῃ, καὶ λάβῃ τινὰ ἡ ῥομφαία, τὸ αἷμα C αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω. μαθόντες οὖν ἡγούμενοι τὸν ἐπηρτημένον ὑμῖν ὑπὸ τῶν φοιτητῶν κίνδυνον ἀγρύπνῳ διανοίας ὄμματι ἐπισκοποῦντες τὴν ποίμνην τὴν λογικὴν τοῦ Κυρίου, γίνεσθε κατὰ τὸν Ἰακὼβ συγκαιόμενοι τῷ καύματι τῆς ἡμέρας καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτός, καὶ ἀφιστάσθω ὁ ὕπνος ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν ὑπὲρ τοῦ μὴ θηριαλώτων γενέσθαι ἓν τῶν προβάτων. βλέπετε μὴ ἀκούσητε· ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ τοὺς ποιμένας, καὶ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν. οὐ γὰρ D ἐξεζήτησαν οἱ ποιμένες τὰ πρόβατά μου· καὶ ἐβόσκησαν ἑαυτούς, τὰ δὲ πρόβατά μου οὐκ ἐβόσκησαν. καὶ διὰ Ἱερεμίου, οἱ ποιμένες οἱ ἀπολλύντες καὶ διασκορπίζοντες τὰ πρόβατα τῆς νομῆς μου. διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἐκδικῶ ἐφ' ὑμᾶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν. ἀνδρὸς οὖν τελείου, καὶ φιλαρέτου, καὶ ἀγωνιστοῦ ἐστιν ἡ διακονία. ὥστε εἰδέναι τινὰ ἐπιστημόνως ἡγεῖσθαι ἀδελφότητος, κατὰ τὴν λέγουσαν γραφήν, ἡγούμενόν σε κατέστησαν, μὴ ἐπαίρου· φρόντισον αὐτῶν, καὶ οὕτω κάθι- E σον, καὶ πᾶσαν τὴν χρείαν σου ποιήσας ἀνάπεσε. φησὶ δὲ καὶ ὁ Γεδεὼν τοῖς τριακοσίοις συμπολεμισταῖς, ἀπ' ἐμοῦ ὄψεσθε, καὶ οὕτω ποιήσατε. ὁμοίως ὁ Ἀβιμελὲχ λαβὼν φορτίον ξύλων, καὶ ἐπιθεὶς τοῖς ὤμοις αὐτοῦ, εἶπε τῷ μετ' αὐτοῦ λαῷ, ὡς βλέπετέ με ποιοῦντα, ποιήσατε καὶ ὑμεῖς. καὶ περὶ τοῦ Ἰωσὴφ ὁ ψαλμῳδός, κατέστησεν αὐτόν, φησίν, κύριον τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἄρχοντα πάσης τῆς κτήσεως αὐτοῦ, τοῦ παιδεῦσαι τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ ὡς ἑαυτόν, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ σοφίσαι.

καὶ ὁ Παῦλος, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς ὃ καὶ κοπιῶ καὶ ἀγωνιζόμενος. καὶ Τιμοθέῳ, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς. καὶ Ἐφεσίοις, μνημονεύετε, φησιν, ὅτι τριετίαν οὐκ ἐπαυσάμην νύκτα καὶ ἡμέραν μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον ὑμῶν. καὶ αὖθις, ἀργυρίου, καὶ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα, αὐτοὶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως δεῖ κοπιῶντας ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων. οὕτως τοίνυν καὶ ἡγούμενος τύπος γινέσθω τοῦ ποιμνίου ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ καὶ ἀναστροφῇ ἁγίᾳ· ὁσίως καὶ δικαίως πολιτευόμενος, τηρῶν ὅσα ἐστὶν ἁγνὰ, ὅσα σεμνά, εἴ τις ἀρετή, καὶ εἴ τις ἔπαινος, εἴ τις εὔφημος· ὠφελείας διόρθωσις γινέσθω παρ' αὐτοῦ, ἐκδικεῖν αὐτοῦ τὸν τόπον ἐν πάσῃ ἐπιμελείᾳ πνευματικῇ, φροντίζειν τῆς ἑνώσεως τῶν μελῶν, ἧς οὐδὲν ἄμεινον. [πάντων ἀνέχεσθαι ἐν ἀγάπῃ.] πάντας βαστάζειν, ὡς καὶ αὐτὸν ὁ Κύριος. προσευχέσθω ὑπὲρ πάντων ἀδιαλείπτως. αἰτεῖν σύνεσιν πνευματικὴν, εἰς τὸ διακρίνειν αὐτὸν τὰ συμφέροντα, γρηγορεῖν, μεριμνᾶν περὶ πάντων· τὰ ἐλαττώματα πάντων, καὶ τὰς νόσους βαστάζειν ὡς τέλειος ἀθλητής. ὅπου γὰρ πλείων κόπος, πολὺ καὶ τὸ κέρδος. τοὺς καλοὺς μαθητὰς ἐὰν φιλῇ, χάρις αὐτῷ οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς ἀπειθεστέρους ἐν πρᾳότητι ὑποτάσσειν. οὐ πᾶν τραῦμα τῷ αὐτῷ ἐμπλάστρῳ θεραπεύεται· τοὺς παροξυσμοὺς ἐν βροχαῖς δεῖ παύειν. ἔστω φρόνιμος ἐν πᾶσιν ὡς οἱ ὄφεις· καὶ ἀκέραιος ὡς αἱ περιστεραί. ἵνα τὰ μὲν φαινόμενα αὐτῷ εἰς πρόσωπον κατανοῇ, τὰ δὲ ἀόρατα αἰτῇ φανερωθῆναι αὐτῷ. ἵνα μηδενὸς λείπηται, ἀλλ' ἐν παντὶ χαρίσματι περισσεύῃ. ὁ καιρὸς γὰρ ἀπαιτεῖ αὐτὸν, ὡς κυβερνήτην πρὸς τοὺς ἀνέμους, καὶ τὰς τρικυμίας καὶ ζάλας τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας στῆναι γενναίως, καὶ ὁδηγεῖν τοὺς χειμαζομένους ἐπὶ τὸν λιμένα τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριος, εἴ τις θέλει ἐν ὑμῖν μείζων εἶναι, ἔστω πάντων δοῦλος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος· καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. τύπος οὖν γινέσθω ὡς εἴρηται ἐν ἅπασι τοῖς ὑπ' αὐτὸν ταπεινοφροσύνης. ὡς καὶ ὁ Κύριος λέγων, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. καὶ πάλιν, ὑμεῖς δέ με καλεῖτε καθηγητής· εἷς γάρ ἐστιν ὁ καθηγητὴς ἡμῶν ὁ Χριστός. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A Paulus item: *Admonentes omnem hominem in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu, in quo & laboro decertans.* (Coloss. 1.) Timotheo quoque: *Attende lectioni, exhortationi, doctrinæ: Insta in his.* (1 Timot. 4.) Ephesiis idem ait: (Ephes. 2.) *Memores estis, quia per tres annos nocte ac die non cessaui cum lacrymis admonere vnumquemque vestrûm.* (Act. 20.) Rursus: *Argentum aut aurum aut vestem nullius concupiui, ipsi enim scitis, quia necessitatibus meis & qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ: omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos.* Ad hunc sanè modum contendat præses quiuis, vt forma sit atque exemplar suo gregi in omni iu- B stitia & conuersatione sancta, sanctè & iustè conuersatus, obseruans quæcunque sunt munda, quæcunque pudica: si qua virtus est, si qua laus, si quis bonæ famæ: à prælato frugis bonæ atque vtilitatis gratia correctio procedat, locum suum vt tueatur in omni diligentia spirituali, laudem vt procuret membrorum, qua melius nihil est. Omnes, vt oportet (sicut & ipsum Dominus) omnes inquam ferat in charitate, pro omnibus iugiter oret, postulet intelligentiam spiritualem sibi conferri, vt quæ magnopere conducunt, nouerit discernere, peruigilet, de singulis anxiè solli- C citus, omnium defectus ac morbos pro modulo rationis discat ferre quasi perfectus athletes. Vbi enim fatigationis moles maior, ibi maior etiamnum quæstus. Quòd si multitudinem discipulorum velit aggregare copiosam: non statim illi gratia est, sed si minùs dicto audientes atque intractabiliores ad officium & obedientiam, amabili lenitate erga illos vsus, reuocarit: non enim vulnus omne vno & eodem curatur emplastro. Curandi veniunt prolixyssimi proluuione & crebra infusione humidorum. In omnibus imitare D prudentiam serpentis, columbinam æmulator simplicitatem: vt quæ sibi quidem patent in faciem, obseruet: quæ autem minùs in conspicuo sunt, postulet sibi manifestari, ita vt nulla re destituatur, sed omni abundet gratia. Opportunum sanè sit, vt, ceu nauclerus quispiam, generosè confirmet se aduersus ventorum turbines, ingentes fluctus & naufragas procellas vndecunque aspirantis malitiæ: viæ prædux vt sit ad portum vsque diuinæ voluntatis, iis qui vndisonæ tempe- E statis agitantur fluctibus. Dicit autem & Dominus: *Si quis vult inter vos maior esse, sit minor, & qui præest, ministret.* Itaque ceu dictum mihi est, iis qui tuæ sunt ditionis, modestæ humilitatis esto formula in omnibus: Ita enim & Dominus, *filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Iterum: *Vos autem me vocatis, magister: Vnus enim est magister vester*, qui est Christus. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Episcopi maxima laus intractabiliores, ad officium reuocare.

Eodem collyrio non medetur omnibus.

Matth. 20. 26
Marc. 10.
Luc. 22.

Marc. 10.
Ioan. 13.
Matt. 23.

A

De renunciatione.

Homilia CXII.

QVI semel mundo supremum dicit vale, ab his debet auocare mentem, quęcunq; oculis patent, & eam ad inuisibilium cōtemplationem attollere: quę enim videntur temporaria sunt: quæ autem non videntur, æterna. Eo siquidem, renunciatio dicitur, quod terrenis qui renūciant, in ordinem cooptātur cœlestium: Dum enim patriam hanc non inuiti deserimus, sublimem illam expetimus Ierusalem, dum mūdi istius sapientes ne salute quidem dignamur, magis verò auersamur ac repudiamus, cū spiritualibus viris tantò propius cōgredimur. Virtutes igitur adipisci magnoperè si cupimus, in primis iugi exercitio excolēdæ sunt hæ, cōtinentia, patientia, modestia, humilitas His omnib. cōtinens suffragetur ac perpes oratio, & quod studiosè efficere molimur, minore perficiemus negotio. Vt enim domū exædificare qui vult, materiā apparat priùs fabricę omnib. suis partibus absoluendę idoneā, ita & qui suam ipsius domū, domicilium nēpe sacrosanctæ Trinitatis molitur extruere. *Ego enim*, ait, *& Pater meus veniemus & māsionem apud eum faciemus*. Et illud: *Spiritus sanctus qui habitat in vobis*. Ad finē vitæ istius (si secundùm virtutem trāsigitur) hæ adsint indiuiduæ comites, continentia, patiētia, modestia, humilitas & oratio. Ineffabilem enim iustitiā nec aliquando otiosam, aut desinentē labores progenerāt ac spirituales cōflictus. Ne tāti quidē æstimādi veniunt labores collati ad magnitudinem fœlicissimæ illius gloriæ, quam parit virtutis studiū, iuxta Domini doctrinam dicētis, *Quia tribulationem habetis in mundo hoc*. Vitā enim pręsentem liquet esse certaminū atque luctarū stadiū: præmiorum autem quæ certò manēt victores futura illa est vita. Dominū igitur sincero diligamus affectu, vt nobis ea clementer impartiat, quę diligentibus eum daturum se esse pollicitus est: *Quæ* quidem non *oculus vidit, non audiuit auris, nec in cor hominis ascenderunt*. Magno conatu adnitamur studeamúsque carnem hanc vincere, & eius prudentiā, adiuuante nos Dei spiritu: Christo nobis vires suggerente: Satanam draconē implacabilem superemus: Tollamus crucem, sequamúrque Iesum qui præstat victoriā. Cursu festino nec minore fiducia decertemus, vt brauium attingamus supernę vocationis in Christo. Omnis enim qui currit spe nihil dubia subnixus, nō itē in incertū, accipit brauiū perfectæ renunciationis. Ad hoc opes assequitur sanctimoniæ operosas sanè, sed nec mediocri mercede cumulatas. Et quidē Petrus scribit: *quasi modò geniti infātes, rationale & sine dolo lac cōcupiscite, vt in ipso crescatis*:

Cœlestia sperans, terrena despiciat.

Difficilia incœpta, lenia redduntur oratione.

Ioan. 14.

Isa. 4.

Matth. 14.

Vita militia est.

1. Cor. 2.

Matth. 16.

1. Pet. 2.

Περὶ ἀποταγῆς.

Λόγος ριβ'.

ὉἈΠΟΤΑΣΣΟΜΕΝΟΣ, ὀφείλει κατὰ διάνοιαν μεθίστασθαι τῶν ὁρωμένων, ἐπὶ τὰ ἀόρατα καθορᾶν. τὰ γὰρ ὁρώμενα, πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ ὁρώμενα αἰώνια. διὰ τοῦτο γὰρ, ὀνομάζεται ἡ ἀποταγὴ, ὅτι τῶν γηΐνων ἀποτασσόμενοι, τῶν B ἐπουρανίων συντασσόμεθα. καὶ τὴν ἐνταῦθα πατρίδα, καταλιμπάνοντες, τὴν ἄνω ἐπιζητοῦμεν Ἱερουσαλὴμ, τοὺς κοσμόφρονας ἀπαυτομολοῦντες, τοῖς πνευματικοῖς συναμιλλώμεθα. ἐὰν οὖν θέλωμεν κτήσασθαι ἀρετὰς, ἀσκήσωμεν ἐγκράτειαν, ὑπομονὴν, ταπεινοφροσύνην. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, τὴν συνεχῆ προσευχὴν, καὶ ῥᾷον ἀνύομεν τὸ σπουδαζόμενον. ὥσπερ γὰρ ὁ θέλων οἰκοδομῆσαι οἶκον, πᾶσαν τὴν ὕλην προετοιμάζει, πρὸς κα- C ταρτισμὸν τῆς οἰκίας, οὕτως καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, τουτέστιν, τὴν μονὴν τῆς τριάδος. ἐγὼ γὰρ φησιν, καὶ ὁ πατήρ μου, ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα, καὶ, τὸ πνεῦμα οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. πρὸς τέλους τοῦ κατ' ἀρετὴν εἶναι βίου, ἀκόλουθα ὑπάρχει, ἐγκράτεια, καὶ ὑπομονὴ, καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ ἡ προσευχή. τὴν γὰρ ἄθραυστον καὶ ἄληκτον δικαιοσύνην οἱ πόνοι καὶ οἱ ἀγῶνες φύουσιν. καὶ οὐδὲν οἱ μόχθοι πρὸς τὸ μέγεθος τῆς εὐκλείας τῆς ὑπομονῆς, τῆς ὑπὸ τῆς ἀρετῆς, τικτομένης· καθὼς καὶ ὁ Κύριος διαγορεύει· ὅτι θλίψιν ἕξετε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. δῆλον γὰρ ὅτι τῶν μὲν ἀγώ- D νων καὶ τῶν ἄθλων στάδιόν ἐστιν ὁ παρὼν βίος· τῶν δὲ ἐπάθλων ὁ μέλλων. ἀγαπήσωμεν οὖν τὸν Κύριον εἰλικρινῶς, ἵνα παράσχῃ ἡμῖν ἃ ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ ἴδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. ἀγωνισώμεθα νικῆσαι τὴν σάρκα, καὶ τὸ ταύτης φρόνημα ἐν πνεύματι Θεοῦ· νικήσωμεν τὸν Σατανᾶν τὸν δράκοντα, ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι ἡμᾶς Χριστῷ· ἄρωμεν τὸν E σταυρόν. καὶ ἀκολουθήσωμεν τῷ νικοποιῷ Ἰησοῦ. ἀγωνισώμεθα οὖν δραμεῖν εὐθέως καὶ πεποιθότως, ἵνα καταλάβωμεν τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἐν Χριστῷ. πᾶς γὰρ ὁ τρέχων πεπληροφορημένος, καὶ οὐκ ἀδήλως, καταλαμβάνει τὸν στέφανον τῆς ἀποταγῆς, καὶ τῆς ἁγνείας, τὸν πολύμοχθον καὶ πολύμισθον πλοῦτον. γράφει οὖν ὁ Πέτρος, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, λέγων, τὸ λογικὸν καὶ ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε·

ζυτίσιν, τὴν ἀκέραιον πίστιν, ἣ τῆς αὐξάνῃ καὶ φωτίζῃ τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς καλοῖς ἔργοις. καὶ ὁ Παῦλος, ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου· ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα, καὶ σάρκα· ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας. καὶ αὖθις, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως, προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει, καὶ δεήσει. οὕτως γὰρ ἀγωνιζόμενοι, δυνήσεσθε ἐν ἀληθείᾳ ἑαυτοῖς ἐμμορφώσασθαι τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἐν πᾶσιν, ἐν βίῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν προθέσει, ἐν λόγῳ, ἐν ἔργῳ, ἐν ὑπομονῇ, ἐν ἀνδρείᾳ, ἐν φρονήσει, ἐν σωφροσύνῃ, ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν μακροθυμίᾳ, καὶ ἀνεξικακίᾳ καὶ εὐσεβείᾳ, ἐν ὁσιότητι, ἐν ἐγκρατείᾳ, ἐν πίστει, καὶ ἐλπίδι, ἐν ἀγάπῃ τελειοτάτῃ, πρὸς τὸν Θεόν. οἱ γὰρ ὄντως εἰλικρινεῖς ἀγωνισταὶ πάντα ἐγκρατεύονται, διὰ πάσης ἀρετῆς, καὶ ἐντολῆς Θεοῦ πολιτεύονται· ὥς φησιν ὁ ἀπόστολος, ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα, διὰ Ἰησοῦν ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν τούτοις στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες· εἴγε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. ὁ μοναχός, οὐκ ἔχει ἑαυτοῦ ἐξουσίαν ἔν τινι, οὐδὲ θέλημα ἴδιον. ζῶ γάρ φησιν, οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. καὶ πάλιν, ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, καὶ πληρώσει τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὅπως δοξασθῇ αἰωνίως. οἱ γὰρ σαρκικοὶ τὰ πνευματικὰ πράττειν οὐ δύνανται, οὐδὲ οἱ πνευματικοὶ τὰ σαρκικά. χρὴ οὖν τὸν βουλόμενον τὴν ἀγγελικὴν ταύτην τοῦ μονήρους βίου ἀσκῆσαι πολιτείαν, κτήσασθαι τὴν φρόνησιν τοῦ ὄφεως, καὶ τὸ ἀκέραιον τῆς περιστερᾶς, ἵνα συνιῇ ἐν παντί, τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθόν, καὶ εὐάρεστον, καὶ τέλειον· ἵνα δοξασθῇ ὁ Θεὸς ἐν πᾶσιν, διὰ τῆς θεοπρεποῦς ἡμῶν πράξεως, καὶ εἰλικρινοῦς πολιτείας. ἵνα οἱ ὁρῶντες ἡμᾶς, ἐπιγνῶσιν, ὅτι σπέρμα εὐλογημένον ἅγιόν ἐσμεν υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος, ἐν παντὶ λόγῳ, αἰδοῖ πραότητι, ἀγωγῇ, προσευχῇ δὲ ἐν μηδενὶ λόγῳ ὁμοιωθῶμεν τοῖς κοσμικοῖς, κατὰ μηδένα τρόπον· ἀλλὰ τοὺς θεοσεβεῖς τῆς θεοσεβείας ἡμῶν διδασκάλους, ἐν πάσῃ ἐπιστήμῃ, φρονήσει τε καὶ δι-

A hoc est, impermixtam & incorruptam fidem, vt in ea crescatis. Crescit enim in homine fides quotidiana accessione, dum mentem hominis suo illustrat splendore in bonis operibus conuersantis. Paulus: *Induite vos armaturam Dei vt possitis stare aduersus insidias diaboli, quia non est nobis colluctatio aduersus sanguinem & carnem, sed & aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mūdi rectores tenebrarum harum, aduersus spiritualia nequitiæ.* Rursus: *in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis tela nequissimi ignita extinguere per omnem orationem* B *& deprecationem, orantes in omni tempore, in hoc ipso instantes cum omni instantia & obsecratione.* Hunc in modum, pro virili si strenuam commodaueritis operam, verissimā in vobismetipsis per omnia Christi imaginem exprimetis in vita, in conuersatione, in proposito, sermone, opere, patientia, virili fortitudine, in prudentia, iustitia, longanimitate, in memoria acceptæ iniuriç, pietate, sanctitate, continentia, in fide, spe, denique in perfectissima ad Deum charitate. Agonistæ isti prorsus sinceri si sunt, ab omnibus abstinent omni virtute se adornantes, inque præceptis conuersantes C Dei, iuxta Apostoli sententiam dicentis: *Nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum, vt & vita Iesu manifestetur in mortali carne nostra: scimus enim, quoniam terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur: quòd ædificationem ex Deo habemus domum non manu factam, æternam in cælis, & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram quæ de cælo est, superindui cupientes: si tamen vestiti & non nudi inueniemur.* In nullo prorsum vel sui ipsius habet monachus potestatem, at ne voluntatem quidem retinet propriam: Illius est dicere: *Viuo iam non ego, viuit* D *verò in me Christus.* Iterum: *Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo, & expleat opus eius, vt glorificetur in æternum.* At carnales spiritualia hæc exequi non queunt, vt neque spirituales carnalia. Qui igitur cupiet solitariæ istius vitæ cōuersationem Angelicā legitimo exercitio excurrere, operæ sit huic pretiū, sibi vt conciliet serpentis prudentiam & simplicitatem columbç, vt nulla non in re voluntatem Dei intelligat bonam, beneplacentem & perfectam, atque ita glorificetur Deus in omnibus per nostram operationem diuinç pietati conformem, pér- E que sinceram vitæ sanctioris conuersationem: vt qui nos pressiùs contuentur & explorant, queant internosse, quia semen benedictum ac sanctum sumus (filij nempe Dei viuentis) in omni sermone, ingenuo ac spectabili pudore, mansuetudine, vitæ instituto, & oratione: quarum virtutum gratia nulla in re nullóve pacto mundi istius hominibus deprehendimur cōformes, quin potiùs vt nouerint pios nos esse doctores ex nostra ad eum modum religiosè instituta cōuersatione, & omni scientia, omni prudentia atque iustitia exor-

Fides quotidie crescit in nobis

Ephes. 6.

Ephes. 6.

2. Cor. 4 & 5

Monachus sui ipsius potestatem non habet.

Gal. 2.

1 Cor. 7.

Matth. 10.

natos. Lampadem igitur sincerioris sanctimoniæ vitæ serua cum omni cautione, sicut amicos addecet Christi. Illorum fac æmuleris vitæ rationem & institutum. Fac repræsentes Ioannem illum Christi præcursorem, verè Angelum Domini, puritate vitæ præsignem: aut certè alterum illum Ioannem imitator, Domino tam familiariter ac domesticè notum, quem merito castimoniæ virginalis deamabat Iesus. Paulum item sectare, Barnabam, & Timotheum, qui vitæ cursum atque agonem in castitate expleuerunt, nulla aspersi labe obscœnæ pollutionis. Quin Heliæ etiamnum & Helisæi, atque aliorum nec paucorum vitam nihil dissimilem comperies fuisse, nimirum intemeratam nec vlli peruiam reprehensioni. Hos igitur si cupieris efficaciter æmulari, imitamini seniores, *Quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem.* Et illud: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Christi enim imitatores, ipsius vitam strenuè & efficaciter imitantur: at, qui tales, beati sunt. Dixit proinde cuidam Dominus, *sequere me*: hic respondit Domino, *Permitte mihi Domine, vt abeam priùs ad sepeliendum patrem meum:* Cui & dixit Dominus: *Sine mortuos sepelire mortuos suos.* Sed & alteri cuipiam: *Sequere me*: Ille respondit: *Permitte mihi primum renunciare ijs qui in domo mea sunt:* Huic, talia, Dominus, *Nemo mittens manum ad aratrum, & conuertens se ad ea quæ sunt retrò, aptus est regno cælorum.* Inducit: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem, & vxorem, & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Et, *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

S. Ioannem Baptistā imitari debēt monachi.

Paulus, Barnabas, & Timotheus, virgines.

Hebr. 13.

1. Cor 11.

Matth. 8.

Matth. 2.

Luc. 5.

Luc 9.

Luc. 14.

Matth. 16.

Luc. 9.

χρηστεύῃ. ἐν πάσῃ οὖν ἀσφαλείᾳ φύλαττέ σου τὴν λαμπάδα τῆς ἁγνείας, ὡς οἱ τοῦ Χριστοῦ φίλοι· ζήλωσον αὐτῶν τὴν πολιτείαν, γίνου ὡς ὁ Ἰωάννης, ὁ τοῦ Χριστοῦ πρόδρομος, ὁ ἁγνὸς τοῦ Κυρίου ἄγγελος, καὶ ὡς ὁ Ἰωάννης ὁ ἐπιστήθιος τοῦ Κυρίου, ὃν καὶ ἐφίλει ὁ Κύριος ὡς ἁγνόν. Παῦλος καὶ Βαρνάβας, καὶ Τιμόθεος, τὸν δρόμον τῆς ἁγνείας, καὶ τὸν ἀγῶνα ἄσπιλον ἐτέλεσαν ὡς ἀληθῶς μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ καὶ Ἠλιοῦ, καὶ Ἐλισσαίου, καὶ ἄλλων πολλῶν τὸν βίον τοιοῦτον εὑρήσεις, ἁγνόν, καὶ ἄμωμον. εἰ οὖν τούτους θέλεις μιμήσασθαι δυνατῶς, μιμοῦ πρεσβυτέρους, ὧν ἀναθεωροῦντες, φησίν, τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμήσασθε καὶ τὴν πίστιν. καὶ τό, μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ· οἱ τοῦ Χριστοῦ μιμηταί, δυνατῶς μιμοῦνται αὐτόν. οἱ τοιοῦτοι καὶ μακάριοί εἰσιν. εἶπεν δὲ ὁ Κύριος πρός τινα, ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ λέγει αὐτῷ, Κύριε ἐπίτρεψόν μοι, πρῶτον ἀπελθεῖν θάψαι τὸν πατέρα μου. εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Κύριος, ἄφες τοὺς νεκροὺς, θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. εἶπεν δὲ καὶ πρὸς ἕτερον, ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ λέγει, Κύριε ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθεῖν, καὶ ἀποτάξασθαι τοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου· ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπάγει, εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής· καὶ εἴ τις θέλῃ ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De subiectione.

HOMILIA CXIII.

Religiosæ subiectionis initium est propria voluntate se exuere.

QVISQVIS propositum arripit religiosæ subiectionis, primùm omnium propria se exuat ac spoliet volūtate, & salutaribus documentis Saluatoris nostri induatur, crucémque tollat suam, iuxta verbum Dominicum, póstq; eum incedat ac sequatur. Qui in subiectione vitā instituit suam, iam emortuas suas voluntates derelinquat cū præmortuis, & anteuertat siué occupet viuentem cum viuentibus. Qui cōuersationem suam studet in statu subiectionis cōponere, ab istius temporariæ vitæ vix extricabilibus curis se mortificet & velut mortuus expediat: in eorū se referat album qui nullo digni sunt ferendo de alijs suffragio, sicq; illi ad vitam æternam interior dabitur accessus. Qui libera electione destinat rectà percurrere viam mandatorum Domini, & ad latitudinem vsque cordis occurrere atque illustrari, is sit vt vestis in fullonaria officina. Quem-

Περὶ ὑποταγῆς
Λόγος ριγ΄.

Ὁ ΘΕΛΩΝ ἐν ὑποταγῇ γενέσθαι, ἀποταξάσθω τὰ ἴδια θελήματα, καὶ ἐνδυσάσθω τὰ σωτηριώδη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ βαδισάτω ὀπίσω αὐτοῦ. ὁ θέλων οὖν ἐν ὑποταγῇ εἶναι, καταλείψῃ τὰ νεκρὰ αὐτοῦ θελήματα τοῖς νεκροῖς, καὶ κατάσχῃ τὰ ζῶντα μετὰ τῶν ζώντων. ὁ βουλόμενος ἐν ὑποταγῇ πολιτεύεσθαι, νεκρωσάτω ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς προσκαίρου ζωῆς καὶ κρατήσῃ τὸ ἀψήφιστον, ἵνα τῆς ὄντως αἰωνίου ζωῆς ἐντὸς γένηται. ὁ αἱρούμενος τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου δραμεῖν, καὶ εἰς πλατυσμὸν καταντῆσαι, καὶ λαμπρυνθῆναι, γενέσθω ὡς ἐν τῷ κναφείῳ ἱμάτιον.

ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνο ὑπὸ τοῦ κναφέως τυπτόμενον, πατούμενον, ξεόμενον, λευκαίνεται, καὶ χιονώδες ἀποτελεῖται· οὕτω καὶ ὁ ἐν ὑποταγῇ ὢν παρὰ πολλῶν ὑβριζόμενος, ὀνειδιζόμενος, ἀτιμαζόμενος, καθαίρεται, καὶ γίνεται ὡς τὸ πυρούμενον ἀργύριον ἐναποστίλβον. ὁ ὀρεγόμενος εἰς τελείαν ὑποταγὴν προκόψαι, πάντα καταλίπῃ τὰ ἀνόνητα, καὶ ἐπιτηδεύσῃ τὰ εἰς ὄνησιν φέροντα. καὶ γένηται ἀληθινὸς Χριστοῦ μαθητὴς, ἵνα εἴπῃ μετὰ τοῦ Πέτρου, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; καταλείψωμεν οὖν, ἀδελφοὶ, τὰ θελήματα ἡμῶν τὰ χαμερπῆ, καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν φυλάξωμεν τὴν ὑψιπετῆ, ἥτις ἀνάγει ἡμᾶς εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. λέγει γὰρ ὁ Κύριος, ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει· ὁ δὲ ἐμοῦ ἀκούων, ἀκούει τοῦ πέμψαντός με. [καὶ, ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ.] χρὴ οὖν τοὺς μαθητευομένους, ὡς πατέρας φιλεῖν τοὺς ὄντας διδασκάλους, καὶ ὡς ἄρχοντας δεδοικέναι· καὶ μὴ διὰ τὴν ἀγάπην καταφρονεῖν, ἢ ἐκλύεσθαι πρὸς τὸν φόβον. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῇ Σοφίᾳ, ὁ τιμῶν πατέρα ἐξιλάσκεται ἁμαρτίας. καὶ ὁ φοβούμενος Κύριον τιμήσει τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ὡς δεσπότῃ δουλεύσει αὐτῷ. καὶ πάλιν, τίμα τὸν πατέρα σου, ἵνα ἐπέλθῃ σοι εὐλογία παρ' αὐτοῦ. καὶ πάλιν, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου δόξασον τὸν πατέρα σου. καὶ ὁ Παῦλος, πείθεσθε, λέγων, τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες· ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. καὶ αὖθις, πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ. αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρίμα λήψονται. καὶ αὖθις, ὡς δοῦλοι Χριστοῦ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας δουλεύοντες ὡς τῷ Κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ἀπὸ Κυρίου λήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν ὑμῶν. καὶ πρὸς Τίτον, ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, καὶ μὴ ἀντιλέγοντας. καὶ ὁ Πέτρος, ὑποτάγητε πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον, ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν. ὁ δὲ Κύριος, καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A quemadmodum enim vestis quælibet à fullone pertunditur, proteritur calcibus, eraditur & confricatur, deinde inalbescit & candicat niuis instar: ita & qui in subiectione cùm sit, si per quam multis appetatur iniuriis: purgatur enim & fit velut argentum quod igne exploratur, natiuo suo prænitens splendore. Qui cupit ad perfectam subiectionem promoueri, is vtique deserat cuncta quæ ad eius consecutionem certò nouit nihil conducere, quò ea apprehendere mereatur quæ ad illam conferunt, & fiat veridicus Christi discipulus, vt cum Petro ausit dicere: *Ecce nos dimisimus omnia & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?* A *Marc.10.* *Luc.23.*

B nobis igitur, fratres, voluntates nostras excutiamus, quæ nihil aliud quàm repunt humi, viles & abiectæ: mandatum quoque Saluatoris nostri illud altiuolum (quippe quod in supernam vsque Ierusalem nos rectà prouehit) obseruemus. Dicit Dominus: *Qui audit vos, me audit, qui autem me audit, audit eum qui me misit.* *Luc.10.* Necesse itaque sit eos qui se disciplinæ substraueruot, tanquam patres vt deament suos, si modò veri sunt, doctores, & quasi

Doctores amandi vt pater; nec spernendi ob familiaritatem.

C priocipes, timori eosdem vt babeant ac vereantur: non etiam per amoris mutui familiaritatem illos aspernentur, aut certè à rigore arrepto sinaot se resolui & emolliri: scriptum enim est in Sapientia, *Qui honorat patrem, peccatis impetrat veniam.* *Eccl.3.* Et: *Qui timet Dominum, honorabit patrem suum, & quasi Domino seruiet ei.* *Deut.27.* Iterum: *Honora Patrem tuum, vt veniat super te benedictio ab illo.* *Deut.7.* Rursus: *In toto corde tuo glorifica patrem tuum.* *Hebr.13.* Paulus: *Obedite præpositis vestris & subiacete: Ipsi enim vigilant pro animabus vestris, tanquam rationem reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vobis.* Iterum: *Om-*

D *nis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi à Deo, &c. Itaque qui resistit potestati Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Rursus: *Vt serui Christi facientes voluntatem Dei ex animo, cum bono voluntate seruientes, sicut Domino, & non hominibus, scientes quòd retributionem à Domino accipietis.* Ad Titum, *Tit.1.* *Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, & dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse, & non contradicere.* *1.Petr.2.* Petrus: *Subiecti*

E *estote omni humanæ creaturæ propter Dominum, quia sic est voluntas Dei vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam.* *Ioan.6.* Dominus autem: *Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me Patris.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

A

De obseruatione mandati.

Homilia CXIV.

MANDATI obseruatio hominem rectà prouehit in illam fœlicissimæ vitæ regionē: cōtrà, eiusdē præuaricatio, lethale vulnus affigit animæ; idq; dicere liceat exactiùs, diuina nos erudiente Scriptura. Nisi enim initio statim conditionis nostræ, in paradiso mādatum fuissemus transgressi, haud quaquam contigisset audire nos illud, *Terra es & in terrā abibis*: neutiquam mundū hunc noster ille aduersarius tot retrò annis sçua tyrānide grassabundus oppressisset. Nemo qui Dei mandatū contēpserit, in rectitudine vitam instituit suā. Saül Dei mandato malè moriger, in mœrore vitam cùm egisset, tēpore ipsi præscripto demū regno quoque excidit. Filij Heli, Ophni & Phinees, cùm illis immorigeræ aures occalluissent ad vocē paternæ monitionis, nec paruissent dicto, arcam quidem Dei, in manus alienigenarum tradiderunt, ipsi autē vnà cum populo meritam mercedē retulerunt miserrima morte perfuncti. Huiusce enim vitandi mali gratia clamat Dominus per Ezechielem: *Abijcite à vobis omnes iniquitates vestras, & facite mandata mea, dicit Dominus, & conuertimini à via vestra quæ mala est.* Et: *Vt quid morimini domus Israel?* Lex quoque: *Custodiens custodies mādata Domini Dei tui.* Rursus: *Viri sancti eritis mihi: si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, inambulabo inter vos, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus, dicit Dominus.* Nos igitur si expleuerimus eius voluntatē, si ad tenorem mandatorū ipsius progrediemur, si quæ illi nouimus esse gratiosa & amabilia, ipsi etiam dilexerimus, templū illi efficiemur. Qui enim erga Deum & proximum flagrat charitate, lōgè se ab omni proripiet peccato, isq; à Deo diligetur. Quòd si deprehendemur contempsisse, vtriq; nouit meritas exigere pœnas de his sanctis suis qui minùs obtemperant mādatis. Nolimus (quęso) aduersum nos eum exasperare, tam benignus cùm sit Deus noster, qui aliud nihil quàm viscera misericordiæ gestitat, misericors siquidem est, sanctus, purus, impollutus, ab omni concretione materiæ alienissimus, solus, vnus, exorabilis, sincerus, ab omni dolo seiūctissimus, in irascibilis, omni deniq; nomēclaturā, quę à nobis vel cogitari vel dici potest multò superior ac sublimior Deus noster Iesus Christus. Lætetur potiùs nobiscū & hilarescat, dum ipsi decorè vitam instituimus, gaudio diffundatur, nobis sinceriter viuentibus: Ab omni turbela interquiescat, probè nobis ac pudicè degentibus, dapsili epulo à nobis excipiatur, qui ipsam deamamus, dum nobis pulchrè temperamus ab immoderatis eduliis ac sobrij sumus.

Gen.3. 1.Para.10.13. 1.Reg.1. Ezech.18. Leuit.22. Zach.3. Leuit.29.

Περὶ τοῦ φυλάττειν ἐντολάς.

Λόγος ριδ'.

ΤΟ φυλάττειν ἐντολὴν, εἰς ζωῆς χώραν εἰσάγει τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ παραβαίνειν, θανατηφόρον. καὶ τοῦτο ἀκριβῶς παρὰ τῆς θείας γραφῆς μανθάνομεν. Εἰ γὰρ μὴ ἐξ ἀρχῆς παρέβημεν τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ ἐντολὴν, οὐκ ἂν ἠκούσαμεν, ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπε- B λεύσῃ· οὐκ ἂν τοσούτοις ἔτεσιν ὁ κόσμος ὑπὸ τοῦ τυράννου ἐκρατεῖτο. οὐδεὶς καταφρονήσας ἐντολῆς Θεοῦ, ὀρθῶς ἐβίωσεν. Σαοὺλ παρακούσας τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς, καὶ ἐν λύπαις βιοτεύσας τὸν ἑαυτοῦ χρόνον. τέλος καὶ τῆς βασιλείας ἐξέπεσεν· οἱ υἱοὶ Ἠλὶ, Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς, μὴ ὑπακούοντες τῆς φωνῆς τοῦ πατρὸς αὐτῶν, τὴν μὲν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ εἰς χεῖρας ἀλλοφύλων παρέδωκαν· αὐτοὶ δὲ οἴκτιστον θάνατον ἀπηνέγκαντο σὺν τῷ λαῷ. διὰ τοῦτο βοᾷ διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ, ἀπορρίψατε ἀφ' ὑμῶν πάσας τὰς ἀσε- C βείας ὑμῶν. καὶ ποιήσατε ἐντολάς μου. καὶ ἵνα τί ἀποθνήσκετε οἶκος Ἰσραὴλ, λέγει Κύριος. ἀποστρέψατε ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ὑμῶν τῆς πονηρᾶς· [καὶ, ἵνα τί ἀποθνήσκετε οἶκος Ἰσραήλ.] καὶ ὁ νόμος, οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον, τὸν Θεόν σου· φυλάττων φυλάξεις τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. καὶ αὖθις, ἄνδρες ἅγιοι ἔσεσθέ μοι, ἐὰν τοῖς προστάγμασί μου πορεύεσθε, καὶ τὰς ἐντολάς μου φυλάξεσθε, ἐμπεριπατήσω ἐν ὑμῖν, καὶ ἔ- D σομαι ὑμῖν Θεὸς, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι λαὸς, λέγει Κύριος. καὶ ἡμεῖς οὖν ἐὰν ποιοῦμεν αὐτοῦ τὸ θέλημα, καὶ πορευόμεθα κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἃ αὐτὸς ἀγαπᾷ, ναὸς αὐτοῦ γινόμεθα. ὁ γὰρ ἔχων τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην, καὶ εἰς τὸν πλησίον, μακρὰν ἔσται πάσης ἁμαρτίας, καὶ ἀνταγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. ἐπεὶ ἐὰν καταφρονοῦμεν, οἶδεν κολάζειν, παρακουόντων ἡμῶν τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν. μὴ οὖν λυπείσθω καθ' ἡμῶν ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν Θεὸς, ὁ εὔσπλαγχνος, E ὁ ἐλεήμων, ὁ ἅγιος, ὁ καθαρὸς, ὁ ἀμίαντος, ὁ ἄϋλος, ὁ μόνος, ὁ εἷς, ὁ ἀμετάβολος, ὁ εἰλικρινὴς, ὁ ἄδολος, ὁ ἀόργητος, ὁ πάσης λεγομένης καὶ νοουμένης ἡμῖν προσηγορίας ἀνώτερος καὶ ὑψηλότερος Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός· εὐφραινέσθω σὺν ἡμῖν, καλῶς ἡμῶν πολιτευομένων· χαιρέτω, καθαρῶς βιούντων ἡμῶν· ἀναπαυέσθω, σεμνῶς ἡμῶν ἀναστρεφομένων· εὐωχείσθω, φιλούντων αὐτὸν ἡμῶν, καὶ καλῶς ἐγκρατευομένων, καὶ σωφρονούντων ἡμῶν.

ἐὰν οὖν διαζωσώμεθα θερμῶς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐκτελέσαι, ἅπαντα λοιπὸν τὰ αἰσθητήρια ἡμῶν, ἐν αὐτοῖς φωτίζουσα ἡ χάρις, τὰ μὲν ἡμέτερα ἐνθυμήματα, ὡς πῦρ καταφλέξει, ἰδιοῦσα δὲ ἡμῶν τὴν καρδίαν ἐν εἰρήνῃ τινὶ φιλίας ἀνενδότου, πνευματικὰ καὶ οὐκ ἔτι κατὰ σάρκα λογίζεσθαι ἡμᾶς παρασκευάζει. γέγραπται δὲ ἐν ταῖς παροιμίαις, υἱέ, μὴ παραρρυῇς, τήρησον δὲ ἐμὴν βουλὴν καὶ ἔννοιαν, ἵνα ζήσῃ ἡ ψυχή σου, καὶ πορεύου πεποιθὼς ἐν εἰρήνῃ πάσας τὰς ὁδούς σου· ὁ γὰρ Κύριος ἔσται σοι ἐπὶ πασῶν ὁδῶν σου. καὶ πάλιν, φύλασσε ἐντολάς, μὴ ἐπιλάθῃ, μηδὲ παρίδῃς ῥῆσιν ἐμοῦ στόματος, μηδὲ ἐκκλίνῃς ἀπὸ ῥημάτων στόματός μου, μηδὲ ἐγκαταλίπῃς αὐτήν, καὶ ἀνθέξεταί σου. καὶ πάλιν, υἱέ, πρὸς τὰς ἐμὰς ῥήσεις παράβαλλε σὸν οὖς, καὶ φύλαξαι αὐτὰς ἐν καρδίᾳ σῇ· ζωὴ γάρ ἐστιν τοῖς εὑρίσκουσιν αὐτάς, καὶ πάσῃ σαρκὶ ἴασις. καὶ ἐν τῷ ἐκκλησιαστῇ, ὁ φυλάσσων ἐντολήν, οὐ γνώσεται ῥῆμα πονηρόν· ὁ φυλάσσων ἐντολήν, τηρεῖ τὴν αὐτοῦ ψυχήν· ὁ φυλάσσων ἐντολήν, ἐστὶν ὑγιαίνων. καὶ ἐπάγει, μακάριος ἀνὴρ ὃς εἰσακούσεταί μου· καὶ ἄνθρωπος, ὃς τὰς ἐμὰς ἐντολὰς φυλάξει. καὶ ὁ Παῦλος Τιμοθέῳ, παραγγέλλω σοι ἐνώπιον Κυρίου, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον. καὶ Κορινθίοις, ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε. τοῦτο δὲ παιδευόμεθα διὰ πάσης τῆς θείας γραφῆς, ὅτι οὐ μόνον ὀφειλέται ἐσμέν, τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ τηρεῖν ἀπαραβάτως, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ διδασκάλων καὶ ἡγουμένων, μετὰ πάσης ἀκριβείας ἀπταίστως διαφυλάττειν. φησὶ δὲ καὶ ὁ Κύριος, ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν, ποιῆτε. καὶ αὖθις, ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου· καθὼς κἀγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A Si igitur æstuanti cum feruore ad Dei mandatorum impletionem accingemur, organa sensuum omnium deinceps gratia Dei illuminans in ipso actu sentiendi, nostras quidem veluti comburet cogitationes, nostra autem virtus, cor ipsum ita afficiet vt secum ratiocinetur & expendat spirituales animi conceptiones, non iam secundùm carnem, in pacifica quadam amicitia & ab omni fuco aliena. Scriptum enim est in Prouerbiis: *Fili ne prætereffluas: custodi autem consilium meum & animi mei sententiam,* Prou.3. *vt viuat anima tua & ambules confidens in* B *pace per omnes vias tuas: Dominus enim aderit tibi in omnibus viis tuis.* Iterum: *Custodi mandata, ne obliuiscaris, noli despicere os* Pr.4. *meum, & ne declines à verbis oris mei, neque derelinquas mandatum hoc, & adiunabit te. Fili, verbis meis accommoda aurem, & custodi in corde tuo. Vita enim est inuenientibus ea,* Eccl.8. *& omni cordi sanitas.* Et in Ecclesiaste: *Qui custodit mandatum, non cognoscet verbum malum: qui custodit mandatum, hic sanus est.* Inducit: *Beatus vir exaudiet me, & homo, qui vias meas custodiet.* Paulus Timotheo: 1.Tim.6. C *Præcipio tibi coram Domino, vt serues mandatum sine macula irreprehensibile.* Idem Corinthiis: *Laudo autem quòd semper estis* 1.Cor.11. *memores, & sicut tradidi vobis, traditiones tenetis.* Quin & hoc nos edocent diuinæ scripturæ omnes, non mandata Dei solùm à nobis perpetuò obseruari debere, sed & *Patrum mandata obseruanda.* patrum nostrorum, doctorum ac præpositorum præcepta cum omni cautione inuiolabiter tenemur custodire. Ait denique *Ioan.15.* Dominus: *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.* Rursus: *Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea;* D *sicut & ego præcepta Patris mei seruaui, & maneo in eius dilectione.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ πραότητος.

Λόγος ριε΄.

Η ΠΡΑΟΤΗΣ θεραπεύει τὸ θεῖον. καὶ γὰρ ὁ Μωσῆς διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν πραότατον παρὰ πάντας, θεράπων Θεοῦ ἐκλήθη, καὶ θεοπτίας ὑπὲρ πάντας προφήτας ἠξίωται. οὐχ οὕτως γάρ φησιν, ὡς ὁ θεράπων Μωσῆς, στόμα κατὰ στόμα λαλήσω αὐτῷ. ἀλλὰ καὶ ὅτε πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν Ἀαρὼν ἰταμοί τινες ὑπὲρ ἀρχιερωσύνης καὶ ἐθναρχίας ἐπανέστησαν φιλονεικοῦντες, ὑπέρτερα μὲν ἁπάσης φιλοτιμίας, καὶ φιλαρχίας, καὶ παρεχώρει τῷ Θεῷ κρίνειν τὴν τοῦ λαοῦ προστασίαν.

De mansuetudine.

HOMILIA CXV.

MANSVETVDO obsequenti famulatu gratiam emereretur diuinam. Moses etenim Domini famulus promeruit dici, quòd cæteros omnes eximia mansuetudine antegrederetur: atque hinc Dei visione, supra cũctos Prophetas dignus habitus est: Ait enim, *At nõ talis sicut famulus meus Moyses, ore ad os loquor ei.* Quin & quidam temerarij vehemẽter ac improbi, cùm aduersus eum atq; Aaronem contentiosiùs coorirentur pro summo sacerdotio & gẽtis Iudaïcę principatu, omni prorsus ambitione, aut effectu imperij in gentẽ retinendi se declarauit superiorem, nihilque cunctatus populi præfecturam, Dei cedebat iudicio.

Hoc eadẽ habet S. Dionys. Areop. Epist 8 ad Demophilum monachũ de benignitate

Moyses, omni ambitione superior.

A Rursus quando aduersus eum congregati
sunt, quódque primas occupasset, eum pro-
bro & contumelia obiicientes, intermina-
bantur, & iam in eum propè insilierant; tanta
cùm vrgeretur necessitate, exerta voce ela-
mauit mansuetissimus ad benignum Domi-
num, sibi vt esset ad salutem: Sed & Deum
Num.24. propitinm illis reddebat, dicens: *Si quidem di-
mittis illis peccatum, dimitte; sin autem, & me
deleto de libro quem scripsisti.* Mansuetissimus
quoque Dauid appetitus ex insidiis à filio Ab-
salone, qui & propalam in patris mulieres ne-
farium admisit scelus, dum modis omnibus
B patrem ad mortem venatur, verè (inquam)
mansuetus Dauid iustus, nec vllius memor
aeeeptæ iniuriæ, pro patricida luctuosas ef-
2.Reg.14. fundebat laerymas. Nec seeus, eùm Semeï
maledicentia & execratione ipsum incesseret
2.Reg.18.17. & appeteret crebro iactu lapidum, adeò nihil
2.Reg.16. aduersus illnm concepit iræ, vt etiam seruis
suis in illius improbi necem stridore quodam
Psa.131. gestientibus, dixerit, *Sinite eum maledicere Da-
uid.* Decorè igitut & eommodè is dieebat,
*Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudi-
nis eius.* Abundè quidem exemplorum mihi
inductum sit in eorum gratiam, qui virorum
C istorum planè admirabilium eonstanti pru-
dentia permoti, imitari eupiunt mansuetu-
dinem atque clementiam, vt cum illis olim
audiant, *Beati mites, quoniam ipsi* hæreditate
Matth.5. *possidebunt terram mansuetis repositam.* Sanè.
quæ secundùm Deum est mansuetudo, Deo
ipsi gratiosa est & perquam amabilis. Ait e-
Isa.66. nim, *Ad quem respiciam nisi ad humilem & man-
suetum & quietum, ac trementem sermones meos?*
Vide Arist.9. de hist. animalium: Ælianum item & Plinium, lib. 9.c.8. Iucunda sanè quàm est pacifici status eon-
templatio. Constratis etenim maris fluctibus
delphines prono in æqnor capite desilientes
D vrinantur & adnatant. Ordo, tranquilla in pa-
ce sie st, sermones abũdè effunduntur, deeoti
Iac.1. admodum & modesti. Ait autem & Iacobus,
*Abiicientes omnem immunditiam, in mansuetudi-
ne suscipite insitum verbum quod potest saluare
Psal.146. animas vestras.* Hymnorum regius eoneentor
Dauid: *Suscipiens mansuetos Dominus, humi-
Psal 24. lians autem peccatores vsque ad terram.* Et, *Do-
Psal.17. cebit mites vias suas.* Alius: *Populum humilem
saluum faciet Dominus, oculos autem superborum
humiliabit.* Sed & benignus ipse Dominus
Matth.11. noster: *Tollite iugum meum super vos, & disci-
E te à me quia mitis sum & humilis corde, & inue-
nietis requiem animabus vestris: Iugum enim
meum suaue est, & onus leue est.* Ipsi gloria in
sæcula. Amen.

A Ἐπεὶ δὲ καὶ αὖθις ἐπισυνήχθησαν αὐτῷ, καὶ πε-
ρὶ τῶν πρωτείων ὀνειδίζοντες, ἠπείλουν, καὶ ἤδη
σχεδὸν ἔπαισαν αὐτὸν, ἐπιβοᾶται μὲν ὁ πρᾶος,
τῶν ἀγαθῶν εἰς σωτηρίαν, αὐτοῖς δὲ τὸν Θεόν. ὑ-
πὲρ αὐτῶν ἱλεοποιεῖται, λέγων· εἰ μὲν ἀφῇς αὐ-
τοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μή, κἀμὲ ἐξά-
λειψον ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας. καὶ ὁ πραό-
τατος Δαβίδ, ἐπιβουλευθεὶς παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐ-
τοῦ ἐργασαμένου ἀναφανδὸν τὸ μύσος εἰς τὰς αὐτοῦ
γυναῖκας, καὶ ζητοῦντος αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὁ ἀ-
ληθῶς πρᾶος καὶ δίκαιος, καὶ ἀνεξίκακος, ὑπὲρ
B αὐτοῦ ἐθρήνει. ὁμοίως καὶ τοῦ Σεμεῒ καταρωμένου
αὐτὸν, καὶ λιθάζοντος, οὐκ ὠργίσθη κατ' αὐτοῦ,
ἀλλ' εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ διαχειριζομένοις αὐτὸν
ἀνελεῖν, ἄφετε αὐτὸν καταρᾶσθαι τὸν Δαβίδ.
εἰκότως οὖν ἔλεγεν· μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαβίδ,
καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ. ἱκανὰ μὲν οὖν
ὑποδείγματα τῶν θαυμασίων τούτων ἀνδρῶν τὰ
φρονήματα, τοῖς βουλομένοις μιμήσασθαι τὸ
πρᾶον αὐτῶν, καὶ ἀνεξίκακον, ὅπως σὺν αὐτοῖς
ἀκούσωσιν παρὰ τοῦ Κυρίου, μακάριοι οἱ πραεῖς,
C ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν τὴν τῶν πραέων γῆν.
ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν πραότης ἔργον ἐστὶ θεάρεστον,
εὐπρόσδεκτον· ἐπὶ τίνα γάρ φησιν, ἐπιβλέψω,
ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ πρᾶον καὶ ἡσύχιον,
καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; τερπνὴ μὲν θεω-
ρία, γαληνιῶσα θάλασσα, ἀλλ' οὐκ ἔστι τερ-
πνοτέρα εἰρηνικῆς καταστάσεως· γαληνιώσης μὲν
γὰρ θαλάσσης, ἐγκυβιστῶσι δελφῖνες· εἰρηνικῇ δὲ
καταστάσει, ἐκχεῖται ῥήματα εὐπρεπῆ. φησὶ δὲ
D καὶ ὁ Ἰάκωβος· ἀποθέμενοι πᾶσαν κακίαν, καὶ
ῥυπαρίαν ἐν πραότητι [τῆς καρδίας] δέξα-
σθε τὸν ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς
ψυχὰς ὑμῶν. ὁ δὲ ὑμνῳδὸς Δαβίδ, ἀναλαμ-
βάνων πραεῖς ὁ Κύριος· ταπεινῶν δὲ ἁμαρτωλοὺς
ἕως γῆς, καὶ ὁδηγήσει πραεῖς ἐν κρίσει, διδάξει
πραεῖς ὁδοὺς αὐτοῦ. καὶ ἄλλος, λαὸν πρᾶον σώ-
σει Κύριος, ὀφθαλμοὺς δὲ ταπεινώσει. ὁ δὲ
ἀγαθὸς ἡμῶν Κύριος· ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ'
ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι
E καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυ-
σιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς,
καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν. αὐτῷ ἡ δόξα
εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A

Περὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι, καὶ μὴ ἀδικεῖν.

Λόγος ρις΄.

ΠΕΡΙ τοῦ μὴ ἀδικεῖν ὁ παλαιὸς νόμος προστάττει. περὶ δὲ τοῦ ἀδικεῖσθαι, καὶ εὐχαριστεῖν, ὁ νέος παρακελεύεται, μᾶλλον δὲ ὁ τοῦ νόμου πληρωτής, εἰς τελειότητα καὶ υἱοθεσίας ἄγων τὸν ἄνθρωπον. γίνεσθε γάρ, φησιν, οἰκτίρμονες ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν. χρὴ τοίνυν τὸν βουλόμενον λαμπρὰν ἀναδήσασθαι νίκην, μὴ B μόνον ὑβριζόμενον καὶ ἀδικούμενον φέρειν γενναίως, ἀλλὰ καὶ πλείονα παρέχειν τῷ ἀδικοῦντι, ὧν βούλεται λαβεῖν· καὶ τοὺς ὅρους τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας ἐκείνου τῇ δαψιλείᾳ τῆς οἰκείας ὑπερβῆναι φιλοτιμίας. ὁ θέλων οὖν γενέσθαι μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, τὰ μαθήματα τοῦ διδασκάλου ἐμπράκτως ἐναποδείξεται. ὃς λοιδορούμενος, φησιν, οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει· ἐπεὶ ἀκοῦσαι ἔχει, τί με λέγετε, Κύριε, Κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; ὁ ὄντως μαθητής, θέλει ἀδικεῖσθαι, καὶ μὴ ἀδικεῖν, καὶ διὰ ταπεινώ- C σεως νικῆσαι τοὺς ἀδικοῦντας αὐτόν, καὶ πρὸς τὰς ὀργὰς αὐτῶν πρᾳεῖς εἶναι. πρὸς δὲ μεγαλορρήμονα αὐτῶν, ταπεινόφρων. πρὸς δὲ ἄγριον, ἥμερος· καὶ μὴ ὁμοιοῦσθαι αὐτοῖς ἐν μηδενί, ἀλλὰ τῇ ἐπιεικείᾳ, ὡς μιμητὴς τοῦ Κυρίου, σπουδάζων μᾶλλον ἀδικηθῆναι, ἤπερ ἀδικῆσαί τινα. καλὸν οὖν ἐστι τὴν βίαν φέρειν τῶν θελόντων ἡμᾶς ἀδικεῖν, καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ἵνα διὰ μετανοίας ἡμῶν καὶ διὰ τῆς ἀνταποδόσεως, ὧν ἀφ᾽ ἡμῶν D ἥρπασαν, ἀπολυθῶσι τοῦ ἐγκλήματος τῆς πλεονεξίας. τοῦτο γὰρ τὸ θέλημα Θεοῦ ἐστιν, ἵνα τὸν πλεονέκτην αὐτὸν κερδήσωμεν, οὐχὶ τὸ πλεονεκτηθέν. καὶ γὰρ ἐκφεύγει ἁμαρτίας ὁ παρὰ ἀνθρώπων ἀδικούμενος, ἀλλὰ καὶ ὁμοίαν τῆς θλίψεως εὑρήσει ἀντίληψιν. ὁ μεταλαβὼν γνώσεως ἁγίας καὶ γλυκύτητος Θεοῦ γευσάμενος, οὔτε δικάζεσθαι ὀφείλει ποτέ, οὔτε δίκην κινεῖν ὅλως πρός τινα, κἂν αὐτὰ ἀφέληταί τις E ἃ ὑπὲρ ἠμφίασται. ἐπεὶ ποία διαφορὰ τῶν τροφίμων τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἀνθρώπων; ὁ μὲν γὰρ νόμος ἐντέλλεται. οὐκ ἀδικήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ οὐ κοιμηθήσεται ὁ μισθὸς τοῦ μισθωτοῦ παρὰ σοί. οὐ κακῶς ἐρεῖς κωφῷ, καὶ ἀπέναντι τυφλοῦ οὐ θήσεις σκάνδαλον. καὶ ὁ παροιμιαστής, μὴ ἀποβιάζου πένητα· πτωχὸς γάρ ἐστιν. μηδὲ ἀτιμάσῃς ἀσθενῆ ἐν πύλαις. ὁ γὰρ Κύριος κρινεῖ αὐτοῦ τὴν κρίσιν;

Iniuriam ferto patienter, ac nemini interim sis iniurius.

HOMILIA CXVI.

NE quid iniuriæ cuipiam inferas, lex præscribit vetus: & noua hortatur, illata vt feras æquanimiter, nec solùm, sed & eã vt excipias cũ gratiarũ actione. Imò verius; is qui legis est consummator, ad perfectionem atq; adoptioẽ in filios, prouehit homiñẽ, dicens: *Estote misericordes, sicut Pater vester cœlestis misericors est.* Luc.6. Necesse igitur sit, vt qui ardentibus votis cupis, obtenta victoriæ laurea, palmarẽ ex hoste referre coroõã, non solùm vt contumelias iniuriásq; generosè perferas, sed & vt optes etiã atrociora accipere, quàm is irrogare velit, ac liberalitatis exuberãtia supergredi limites improbandæ cõcupiscentiæ raptoris illius. Qui Christi vult esse discipulus, sui documenta Doctoris, opere efficaci exprimet, qui *cùm malediceretur* (teste Petro) *non remaledicebat, cùm pateretur, non cõminabatur.* 1.Petr.2. Alioqui iure is promerebitur audire: *Quid me dicitis, Domine, Domine, & nõ facitis quæ dico:* Luc 6. Qui non fucatè Domini est discipul⁹, exerceri vult tolerãtia iniuriarum, nõ item in alios esse iniurius: perq; humilitatẽ vincere in se iniurios: Aduersus impotentẽ illorũ irã, mãsuetudine vtetur. Aduersus talium magniloquam ostẽtationem, modestus erit, nihil sibi magnificè arrogans. Cõtra efferatam & agrestem ferociam, placidus ac lenis, adeò vt nulla in re istis assimilis possit videri. Talis pro virili contendet irrogatas iniurias, æquo animo vt ferat potiùs quàm vt in quempiã sit iniurius. Itaq; iuxta sententiam superiorem, præstiterit, talium violentam impressionem excipere patientia, próque talibus effundere preces, vt per pœnitentiam ad Dominum se recipiant, non item vt pereant retaliatione acceptæ iniuriæ, dũ cum eis expostulamus ob ea quę per immoderatam cupiditatem extorserũt à nobis. Planè ea est Dei voluntas vt lucremur ipsum rei nostrę occupatorem, non rem fraude occupatam. Etenim qui sic hominum malignitate afficitur, vitat peccata, sed & in tribulatione nihil disparem nanciscitur Domino succurrẽte defensionem. Qui particeps efficitur sanctæ cognitionis, plusque melleã degustauit dulcedinem, non debet is aliquando de quo quam sentẽriam ferre, aut actionẽ intendere vlli hominũ, tametsi toga aut pallio spolietur. *Proximus non iudicandus, nec cum eo litigandum.* Quàm enim immane est discrimẽ, quo inter sese differt & Dei & sæculi istius alũni? Mandat lex: *Nõ facies iniuriam proximo tuo. Et: Nõ dormiet merces mercenarij apud te: nõ maledices surdo, & coram cæco nõ pones offendiculum.* Exod.20. Leuit.19. Leuit.13. Parœmiastes: *Non facias violentiam pauperi. (Pauper enim est) neque inhonores infirmum in portis: Dominus enim iudicabit iudicium.* Pr.22.

Et hæc quidem, vetus illa lex, vt quæ imperfecta erat, cum nondum adultis & pusionibus ad eum modum texebat sermones: Christi autem lex perfecta cùm sit, perfectis iam & qui participes facti sunt solidi cibi, sua præscribit mandata. Ait enim Dominus, *Orate pro calumniantibus vos & persequentibus*. Huc expleuerunt præceptum initio fidei coruscantis illi germanè Christi discipuli, Stephanus & Iacobus. Ille quidem creberrimo lapidum iactu adobrutus, hic verò, præcipitio traditus neci, vterq; pro suis interfectoribus preces fudit. De Iacobo enim Ioannis fratre memoriæ proditum est, quòd is cuius delatione fuerat denunciatus, cùm vidisset Iacobum rapi ad mortem, ductus pœnitentia, pedibus procidit beati, dicens: Indulge mihi. Beatus verò aliquantum morulæ restitans, respondit, Pax tibi: hoc dicto, in illius amplexus tuit & oscula: At ille voce exerta Christianum se esse professus est, eique adnumeratus est, quem incusarat, & brauium cum illo assecutus supernæ vocationis. Ait autem & Petrus: *Quæ enim gloria si peccantes, & colaphizati suffertis? sed si benefacientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum, vt in eo quod detrahant de vobis tanquam de malefactoribus, suppudescant qui calumniantur vestram in Christo sanctam conuersationem*. Inducit: *Nouit enim Dominus pios de tentatione eripere, iniquos autem in diem iudicij cruciandos struare*. David: *Qui facit iudicium iniuriam patientibus, qui dat escam esurientibus*. Proptet hoc & ego *iniquitatem odio habui, legem autem dilexi*. Iam quando mandatum tuum est, vt illatam iniuriam fortitet ferens, nemini sim iniurius, isti reddiderunt mala pro bonis: *Ego autem orabam, Deus meus eripe me de manu contra legem agentis & iniqui*. Paulus item: *Vt quid non magis iniuriam patimini? sed vos facitis iniuriam & fraudatis: & hoc fratribus: An non scitis quia iniqui regnum Dei non consequentur?* Alio item loco: *Rememoramini pristinos dies in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum, in altero quidem opprobrijs & tribulationibus spectaculum facti, in altero autem socij taliter conuersantium effecti*. Dicit autem & Dominus: *si quis angariauerit te milliare vnum, vade cum eo & duo, & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium tuum: si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe ei & alliam: beati* enim *eritis cùm oderint vos homines, & separauerint propter Filium hominis: gaudete, quia merces vestra multa est in cœlis*. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Act 7.

Vide Eusebiu c.9. li 2. Eccl. Hist.

1. Petr. 2.

2. Petr. 2.

Ps. 45.
Ps. 118.

Ps. 32.
Psal. 70.
1. Cor. 6.

Hebr 10.

A καὶ ταῦτα μὲν ὁ παλαιός, ἅτε δὴ ὡς ἀτελὴς ἐνηπίοις διελέγετο. ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ νόμος, τέλειος ὤν, τοῖς τελείοις τῆς στερεᾶς τροφῆς μετέχουσιν διατάσσεται. φησὶν γὰρ ὁ Κύριος, εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς, καὶ ἐπηρεαζόντων. ταύτην τὴν ἐντολὴν εὐθέως ἐξεπλήρωσαν οἱ ἀληθινοὶ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, Στέφανος καὶ Ἰάκωβος· καὶ ὁ μὲν λιθαζόμενος, ὁ δὲ κρημνιζόμενος, προσηύχοντο ὑπὲρ τῶν ἀναιρούντων αὐτούς. φησὶν δὲ καὶ περὶ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου, ὅτι ἰδὼν αὐτὸν ἀπαγόμενον τὴν ἐπὶ
B θάνατον, ὁ κατηγορήσας αὐτὸν μεταμεληθείς, προσέπεσεν αὐτῷ, λέγων, συγχώρησόν μοι. ὁ δὲ ἐπισχὼν μικρόν, εἶπεν, εἰρήνη σοι, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ εὐθέως φωνῇ μεγάλῃ Χριστιανὸν ἑαυτὸν ἀνηγόρευσεν. καὶ συγκατακριθεὶς τῷ ἑαυτοῦ κατηγορηθέντι, σὺν αὐτῷ τοῦ βραβείου τῆς ἄνω κλήσεως ἔτυχεν. φησὶ δὲ καὶ ὁ Πέτρος, ποῖον κλέος εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλῶσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζον-
C τες τὴν ἐν Χριστῷ ἀγαθὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν. καὶ ἐπάγει· οἶδεν Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν. καὶ ὁ Δαβίδ, ποιοῦντα κρίμα τοῖς ἀδικουμένοις, διδόντα τροφὴν τοῖς πεινῶσιν. διὰ τοῦτο κἀγώ, ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα· καὶ ἐπεί, δέσποτα, σὴ ἐντολή ἐστιν ἀδικεῖσθαι, καὶ μὴ ἀδικεῖν· ἀνταπεδίδοσάν μοι κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν· ἐγὼ δὲ προσηυχόμην. ὁ Θεός μου ῥῦσαί με ἐκ χειρὸς παρανομοῦντος καὶ ἀδικοῦντος. ὁ δὲ Παῦλος, διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε;
D ἀλλ' ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε· καὶ ταῦτα ἀδελφούς. ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν; καὶ ἐν ἄλλοις, ἀδελφοί, ἀναμιμνήσκεσθε τὰς πρότερον ἡμέρας ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. λέγει δὲ ὁ Κύριος· ἐάν τις σε ἀγγαρεύσῃ μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο, καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ
E ἱμάτιόν σου· καὶ τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην. μακάριοι γάρ ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀφορίσωσιν ἕνεκεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. χαίρετε, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A

Περὶ εὐχαριστίας.

Λόγος ριζ'.

ΤΟΥ ἐν παντὶ εὐχαριστεῖν ὀφειλέται ἐσμέν, κατὰ τὸν ἀπόστολον, εἴτε παρακαλούμεθα, εἴτε θλιβόμεθα. ὁ γὰρ προνοητὴς τῶν ψυχῶν ἡμῶν Κύριος τὰς θλίψεις, ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος ἐπάγει, ὡς ἄριστος ἰατρὸς· καὶ τοὺς δριμυτέρους καυτῆρας πρὸς τὸ νόσημα προσφέρει, ἵνα ἄρτιος γένηται ὁ ἄνθρωπος· καὶ ὡς φιλόστοργος πατήρ, ὅταν μὲν ὁρᾷ τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν ἀτακτοῦντα, παιδεύει· ὅταν δὲ ἴδῃ ὀλιγωροῦντα, ἢ δυσφοροῦντα, παρακαλεῖ· οὕτως ποιεῖ ἡμῖν ἀγαθὸς ἡμῶν δεσπότης καὶ πατήρ, πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν ἐπιφέρει· εἴτε παράκλησιν, εἴτε παιδείαν, ὡς φιλότεκνος. ἡμεῖς οὖν ἐν ταῖς θλίψεσιν πλέον ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν, ὡς γνήσιοι, καὶ οὐχ ὡς νόθοι υἱοί. εἰ Χριστὸς δεσπότης κατ' οὐσίαν, καὶ δεσπότης κατ' οἰκονομίαν. (ὅτι καὶ μὴ ὄντας ἐποίησεν, καὶ θανόντας τῇ ἁμαρτίᾳ, διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος ἐξηγόρασεν.) ἡμεῖς δὲ οἱ ἀχρεῖοι δοῦλοι, ποίαν εὐχαριστίαν δυνάμεθα αὐτῷ ἀποδοῦναι, ἐπεὶ ἐὰν ταῖς εὐημερίαις μόνον εὐχαριστοῦμεν, ὅμοιοι εὑρισκόμεθα τοῖς ἀχαρίστοις Ἰουδαίοις· οἵτινες, ὅταν μὲν ἔτρωγον ἐν τῇ ἐρήμῳ θαυματουργοῦντος τοῦ Κυρίου, ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης, καὶ ἤθελον αὐτὸν ἁρπάσαι, καὶ ποιῆσαι βασιλέα. ὅταν δὲ ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐργάζεσθε, μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἔλεγον, τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν; οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ. εἰκότως οὖν ἁρμόζει ἡμῖν, τό, ἐξομολογήσεταί σοι, ὅταν ἀγαθύνῃς αὐτῷ. καὶ ὁ τοιοῦτος, ἕως αἰῶνος οὐκ ὄψεται φῶς. μὴ οὖν ὁμοιωθῶμεν τοῖς ἀχαρίστοις, ἀλλ' ὡς μαθηταὶ τῆς χάριτος ὑπόδειγμα αὐτῆς διὰ τῆς εὐχαριστίας γενώμεθα, ἵνα καὶ αὐτοὶ δυνηθῶσιν, ὁρῶντες τὸ φῶς τῆς εὐχαριστίας ἡμῶν, ἀποστῆναι τοῦ κατέχοντος αὐτοὺς σκότους τῆς ἀχαριστίας. τὸ γάρ, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε, περιεκτικὴ ἐντολή ἐστιν· εἴτε εὐθυμεῖ τις, εἴτε ἀθυμεῖ, εἴτε θλίβεται, εἴτε χαίρει, ὀφειλέτης ἐστὶ τοῦ εὐχαριστεῖν· οἷος ἦν ὁ μέγας Ἰώβ. ἀπολέσας γὰρ πάντα τὰ ἑαυτοῦ,

De gratiarum actione.

HOMILIA CXVII.

SIVE ipsi consolamur, siue affictat nos quæpiam tribulatio, & quocunque in statu consistimus, iuxta Apostolicam sententiam, gratiarum actionem debemus exsoluere. Dominus enim animarum nostrarum curator prouidentissimus, perinde atq; vnus aliquis B medicæ rei experientissimus, nostro omnium vsui consulens tribulationes infligit, & acrimoniam asperitatémque vrentis cauterij aduersus coalescentem morbũ admouet, integer vt sit homo & incolumis. Et tanquam Pater in liberos pientissimus, si quando perpẽderit suum ipsius filiũ quippiam designare indecori, castigat illum: Quòd si perspexerit neglectim admittere correptionem, aut implacidè ferre; obsecrat & hortatur: ita nobiscum agit benignus noster Dominus ac Pater: quæ nouit nostræ profutura saluti, inuehit omnia: siue consolatione opus est, aut certè C asperitate correptionis, vt qui tam amanter erudit filios. Tribulationibus igitur attriti tãquam genuini ac legitimi, non item vt spurij, tanto ampliorem debemus rependere gratiarum actionem. Si Christus suapte substantia Dominus est noster, si idem & Dominus est dispensatione assumptę carnis, (ipse enim nos, cùm nõ essemus, condidit; conditos, sed peccati tyrannidè mortuos, proprio redemit sanguine) nos inutiles serui, quam illi resoluere dignã possumus gratiarũ actionem? Quòd si rum gratias rependimus, tantisper dum cõmodè habemus, fœlici rerum lætissimè ca- D dentium successu, nihilo deprehendimur ingratis illis Iudæis dissimiles: qui, cùm Domino suspicienda miracula edente, in eremo vescerentur panibus, dicebant: hic *est verè Propheta*: cúmque propè arreptum regem erant facturi. At vbi istis tam malè gratis dicebat; *Operamini non cibum qui perit, sed qui manet in vitam æternam*, subiunxere: *Quod signum ostendis nobis? Patres nostri comederunt manna in deserto*. Sic enim meritò in nos apposítè detor- E quebitur illud, *Confitebitur tibi cùm benefeceris ei*. Qui planè talis comperietur, *Vsque in sæculum non videbit lumen*. Ne (quæso) tam auersè gratos repræsentemus morum similitudine, magis autem discipuli gratiæ qui sumus, simus per continentem actionem gratiarum illis exemplo, vt in nobis contemplati lumen splendescere piæ gratitudinis, queãt à densissima caligine ingratitudinis qua obuallantur, emergere. Illud enim Pauli, *In omnibus grati estote*: in genere vim obtinet præcepti, siue quis animi iucunditate perfruitur, siue tribulatione, siue nubilo tegitur tristitiæ, & afflictatur anxius, aut certè diffunditur gaudio, debet nihilominus agere gratiarum actionem: qualis nihil obscurè fuit eximius ille Iob: Is enim perditis semel omnibus,

Filiorũ castigatio paterna.

Ioan. 6.

Ps. 48.

Coloss. 3.

domo insuper decem contignationibus fastigiosa adęquara solo, sed & filiis (interim dum geniali epulo inuitant se & indulgent) ruina oppressis: quam Domino pro his rependit

Iob 1.

gratiarum actionem? Nimirum accepto hoc nuntio, dicebat, *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita & factum est: sit nomen Domini benedictum.* Nec eatenus solum perspicuum specimen edidit suę in Deū gratitudinis, sed & in sterquilino sedens, in vermium erumpentium saniosa cōsistens putre-

Iob 2.

dine, simulatque conuiuam vxorem audiuit obiicientem illud, *Dic verbum aduersus Dominum & morere:* os impudenti obturauit, dicēs: *Quasi vna de stultis mulieribus locuta es: si bona suscepimus de manu Domini, mala quidni sustineamus?* Hoc insigni argumento internoscitur qui nihil fucatè gratus est, dum inter medias

Ingratitudinis in Deum signa.

deprehēsus calamitates, toto pectore gratias agit Domino. Contra, cognoscibile indicium viri malè grati: is dum angitur quapiam tribulatione, si est querulus, si murmure interstrepit, si discruciatur ob hoc miserè, si tuetur causam suam & excusat innocentiam: & si qua his similia. Dauid item sanè quàm aduersitatis tolerās, dúmque afflictaretur in latitudine cordis permanens, vt primùm mortem intellexit pueruli, è terra erexit se &

2 Reg. 5.

supplex adorauit Dominum. Is nonnunquam

Psalm 34.

dicebat: *Quis sum ego Domine mi, mi Domine,*

Psal. 70.

qui in tantum me dilexisti! Rursus hymnos cantu melico personans, dicebat, *Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi, eripiens inopem de manu fortiorum eius!* Iterum: *Quæ fecisti mihi Deus magnalia, quis similis tibi? quia tenuisti manum dexteram meam, & in volūtate deduxisti me, & cū gloria suscepisti me.* Propter hoc, *exaltabo te Deus meus rex, & confitebor nomini tuo in seculum, quia exaudisti me, & factus es mihi in salutem: Ex omni* enim *tribulatione eripuisti me: memor fui tui, Domine, & delectatus sum.* Et: *Be-*

Psal. 65.
Isa. 12.

nedictus est Deus qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me. Sed & Esaias: *Benedicam te Domine, quoniam iratus es mihi, & misertus es mei.* Zacharias: *Si quid bonum eius:*

Zach. 9.
Ephes. 5.
1. Thess. 3.

& si quid pulchrum, ab eo. Paulus quoque ait: *Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Iesu Christi facite, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.* Iterum: *Quam*

Rom. 8.

enim gratiarum actionem possimus reddere pro vobis? Nos itaque Deo & Patri, perpetem & indiuulsam gratiarum actionem rependamus, qui ne vnigenito quidem filio suo pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Gratias insuper agamus Christo Deo, quia nos tāti æstimauit quos proprio sanguine redimeret de maledicto legis, factus ipse nostri causa maledictum. Ecquam laudem, quámve gratiarum actionē ipsi possimus exsoluere pro omnibus bonis quę nobis humilibus opulēter contulit? Gratias denique agamus sancto Spiritui, qui in lege, in Prophetis,

A ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν δεκ[...] καλίαν τῶν τέκνων, συγχωσθέντων αὐτῇ ὑπὸ συμπτώματος, ἐν τῷ συμποσίῳ, εὐχαριστήσας ἔλεγεν· ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο. ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο· εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κοπρίᾳ καθήμενος, ἐν σαπρίᾳ σκωλήκων, καὶ ἀκούσας παρὰ τῆς συμβίου αὐτοῦ, τὸ, εἰπὲ ῥῆμα πρὸς Κύριον, καὶ τελεύτα, ἐπιστομίσας αὐτὴν λέγει, ἵνα τί ὡς μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας, εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν; οὕτως γνωρίζεται

B ὁ ἀληθινὸς εὐχάριστος, ὁ ἐν ταῖς μεγίσταις συμφοραῖς εὐθυμολογούμενος τῷ Κυρίῳ. γνώρισμα δὲ τοῦ ἀχαρίστου, τὸ μεμψιμοιρεῖν ἐν ταῖς θλίψεσιν, τὸ γογγυστικὸν, τὸ ἄχθεσθαι, τὸ ἀπολογεῖσθαι, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. ὁ δὲ καρτερικὸς καὶ πλατὺς ἐν θλίψεσι Δαβὶδ, ἰδὼν ὅτι τέθνηκεν τὸ παιδάριον, ἀνέστη ἐκ τῆς γῆς, καὶ προσεκύνησε τῷ Κυρίῳ καὶ ἄλλοτε ἔλεγεν, τίς εἰμι ἐγὼ, Κύριέ μου, Κύριε, ὅτι ἠγάπησάς με ἕως τούτων; καὶ αὖθις ὑμνῳδῶν ἔλεγεν, πάντα τὰ ὀστᾶ μου ἐροῦσιν, Κύριε, Κύριε, τίς ὅμοιός

C σοι, ῥυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ; καὶ πάλιν, ἃ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα ὁ Θεὸς, τίς ὅμοιός σοι; ὅτι ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου, καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὡδήγησάς με, καὶ μετὰ δόξης προσελάβου με. διὰ τοῦτο ὑψώσω σε ὁ Θεός μου ὁ βασιλεύς μου, καὶ εὐλογήσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξομολογήσομαί σοι, ὅτι ἐπήκουσάς μου, καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν. ἐκ γὰρ πάσης θλίψεως ἐρρύσω με· ἐμνήσθην σου, δέσποτα, καὶ

D ηὐφράνθην, καὶ εὐλογητὸς εἶ ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἀπέστησας τὴν προσευχήν μου, καὶ τὸ ἔλεός σου ἀπ᾽ ἐμοῦ. φησὶν δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας, εὐλογήσω σε Κύριε, διότι ὠργίσθης μοι, καὶ ἠλέησάς με. καὶ ὁ Ζαχαρίας, εἴ τι ἀγαθὸν, αὐτοῦ· καὶ εἴ τι καλὸν, παρ᾽ αὐτοῦ. ὁ δὲ Παῦλος, πᾶν ὅ τι ἂν ποιῆτε, φησὶν, ἐν λόγῳ, ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, δι᾽ αὐτοῦ. καὶ πάλιν· τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα ἀποδοῦναι ὑπὲρ ἡμῶν; καὶ ἡμεῖς οὖν ἀδιαλείπτως

E εὐχαριστήσωμεν τῷ Θεῷ καὶ πατρί. ὅτι οὐκ ἐφείσατο τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ. ἀλλ᾽ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων, παρέδωκεν αὐτόν. εὐχαριστήσωμεν τῷ υἱῷ ὅτι διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. καὶ τίνα αἶνον ἢ τίνα εὐχαριστίαν δυνάμεθα ἀποδοῦναι αὐτῷ περὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν ὧν πλουσίως παρέσχεν ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς; εὐχαριστήσωμεν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, τῷ λαλήσαντι ἐν νόμῳ καὶ προφήταις;

καὶ τῇ καινῇ διαθήκῃ, τῷ φωτίζοντι τὰς διανοίας ἡμῶν τῶν ἐσκοτισμένων, εἰς κατανόησιν, καὶ ἐργασίας τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν. καὶ ἀνοίξαντι τὸ στόμα ἡμῶν εἰς ἐξομολόγησιν, καὶ εὐχαριστίαν τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. φησὶ γὰρ καὶ ὁ εὐαγγελιστής, ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

A in nouo item locutus est testamento, qui mentes nostras priùs quidem densa caligine ignorationis tectas illustrare dignatus est ad cognitionem operationemque suorum ipsius mandatorum, qui os nostrum adaperuit ad confessionem & gratiarum actionem bonitatis ipsius. Ait insuper Euangelista, In illo tempore respondens Iesus dixit: Confitebor tibi, Pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita Pater quia sic fuit placitum ante te. Ipsi gloria in sæcula. Amen. *Matt.11.*

B

Περὶ τῆς ἐν Θεῷ εὐφροσύνης.
Λόγος ριη´.

Ἡ ἀοίδιμος εὐφροσύνη, τῶν τὴν πρὸς Θεὸν τελείαν ἀγάπην κεκτημένων ἐστίν. ὅσοι ἐμφορηθέντες τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐν αὐτῷ εὐφραίνονται, οἱ περὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ προφήτας, καὶ μάρτυρας, καὶ οἱ τέλειοι ἀσκηταί, οἵτινες τοὺς διωγμούς, καὶ τὰς θλίψεις, καὶ τὰς βασάνους, εὐφροσύνην ἡγοῦντο· C καὶ πάντα τὰ τοῦ κόσμου, ὡς σκύβαλα ἐλογίσαντο, ἵνα Χριστὸν κερδήσωσιν. τὸ πῦρ, τὰ θηρία, τὰ ξίφη, ὁ λιμός, ὁ κρημνός, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ηὔφραινεν αὐτοὺς διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην· καθὼς καὶ Ἡσαΐας διαμαρτύρεται. ἔσονται, φησί, λελυτρωμένοι καὶ συνηγμένοι διὰ Κυρίου· εὐφροσύνη αἰώνιος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν· καὶ ἀγαλλίαμα καὶ εὐφροσύνη καταλήψεται αὐτούς. καὶ πάλιν, εὐφροσύνη ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν. πᾶς ὁ ὁρῶν αὐτούς, ἐπιγνώσεται αὐτούς, D ὅτι οὗτοί εἰσι σπέρμα εὐλογημένον ὑπὸ Θεοῦ, καὶ εὐφρανθήσονται ἐπὶ Κύριον. καὶ, αὖθις, ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι, φάγονται, καὶ πίονται, καὶ εὐφρανθήσονται, καὶ ἀγαλλιάσονται ἐν εὐφροσύνῃ· καὶ ὁ Σοφονίας· ἐπάξει ἐπὶ σε εὐφροσύνην, καὶ ἀνέσει ἐν τῇ ἀγαπήσει αὐτοῦ. καὶ Ναούμ, ἑόρταζε, λέγων, Ἰούδα τὰς ἑορτάς σου, ἀπόδος Κυρίῳ τὰς εὐχάς σου· ὅτι ἀνέβη ὁ ἐμφυσῶν εἰς πρόσωπόν σου. καὶ ὁ Χριστὸς τοῖς ἀποστόλοις, λέγων, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. καὶ ὁ Δαβίδ, εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί. αὕτη γὰρ ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν E ἐν αὐτῇ· δηλαδὴ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσιμος. καὶ, εὔφρανον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, ἦρα τὴν ψυχήν μου, καὶ, ἡ ψυχή μου ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, τερφθήσεται ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ. καὶ γὰρ ηὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου, ὅτι πληρώσεις με εὐφροσύνης, μετὰ τοῦ προσώπου σου. καὶ ἐμπλησθῇ τις τοιαύτης εὐφροσύνης διὰ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης. ἡ γὰρ εὐφροσύνη τῶν δικαίων, ἡ εἰς Θεὸν ἀγάπη ἐστί. λοιπὸν καὶ ἄλλους προτρέπεται. οὕτω λέγων.

De lætitia & delectatione in Deo.

HOMILIA CXVIII.

EORUM est oblectatio lætitiaque illa celebris, qui erga Deum charitatem perfectam indepti iam sunt. Nam quotquot præsentia perfruuntur Spiritus sancti, in ipso iucundantur & exhilarescunt: qui nimirum Apostolorum sunt affectatores, Prophetarum & Martyrum, qui in monastica disciplina exercent se, qui persecutiones, afflictiones, tormenta ducunt animi esse integram iucunditatem, & quæ mundi sunt omnia ad suaues illecebras prolicientia, loco habuerunt vilium stercorum, vt Christum lucrifacerent. Ignis, bestiæ, gladij, fames, præcipitia, & quæ supersunt cætera, tales oblectant, dum toti in Deum flagrant charitate, contestante Esaia, Erunt redempti & congregati per Dominum, lætitia sempiterna super caput eorum. Omnis videns eos, cognoscet illos, quia isti sunt semen benedictum à Deo, & lætabuntur super Dominum. Rursus, Ecce qui seruiunt mihi, comedent, bibent, & lætabuntur, & exultabunt in lætitia. Sophonias, Inducet super te lætitiam in dilectione sua. Naum, Celebra Iudæa festiuitates tuas, redde Domino vota tua, quia ascendit insufflans in faciem tuam. Dominus item ait discipulis: *Accipite Spiritum sanctum.* Dauid, Lætabor & exultabo in te. Hæc enim dies quàm fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea: nempe resurrectio Christi. Et, Lætifica animam Domine, serui tui, quia ad te leuaui animam meam. Et, Anima mea exultabit in Domino, delectabitur super salutari suo: Etenim lætatum est cor meum & exultabit lingua mea, quia replebis me iucunditate cum vultu tuo: Iucunditate enim tali adimpletur quis per charitatem erga Deum: Lætitia enim iustorum, ipsa est erga Deum charitas. Talis denique alios etiam eò adhortatur, dicens:

Signa delectationis diuinæ.
Isa.35.
Isa.65.
Soph.3.
Naum.1.
Ioan.20.
Psal.9.
Psal.117.
Psal.85.
Psal.34.
Psal.15.
Lætitia iustorum charitas.

Venite, exultemus Domino. Et, Seruite A
Psalm.94. Domino in lætitia. Et, Delectare in Do-
Psal.90. mino: hoc est, fruere dulcedine eius. Di-
Psal.36. cit enim Scriptura, Comede fili fauum,
Prou 24. vt edulcetur guttur tuum: & dabit tibi pe-
Ioan.14. titiones cordis tui. Discipulis enim dixit
Dominus, Si diligitis me, & mandata
mea seruaueritis, quodcunque volueritis,
Psal.104.3. petetis à Patre meo, & dabit vobis in no-
Psal.96. mine meo. Iterum, Lætetur cor quæ-
Ps 63. rentium Dominum. Et, Lætamini iusti
Ps.149. in Domino. Et, Lætabitur iustus in Do-
mino. Et, Lætetur Israël in eo qui fecit B
Psal 86. eum, & filij Sion exultauerunt in Rege
Isa.62. suo. Habitatio enim in te quasi lætantium
omnium. Alius item, His qui seruiunt
mihi, vocabitur nomen nouum, quod
benedictum erit super terram. Quotquot
Ps.2. enim seruiunt ei in timore, & exultant
Eccl.7. in tremore, hi sunt filij Dei viuentis. Pa-
rœmiastes proinde ait, In lætitiis non ad-
Prou 15. miscetur tristitia. A choro enim iustorum
fugit dolor & tristitia & gemitus. Et, In
die bonitatis viue in bono. Iterum, Ocu-
lus videns bona delectat cor. Corde autem
exhilarato facies reuirescit. Ait enim Do- C
minus, Si oculus tuus simplex fuerit, to-
Matth.6. tum corpus tuum lucidum erit: fama au-
Luc.1. tem bona impinguat ossa: quemadmodum
Ecclef.16. & anima Pauli, cùm dicebat, Gaudeo &
Philip.2. congaudeo omnibus vobis. Et, Cor gau-
Prou.15.17. dens bene valere facit. Apostolus, Gau-
Philip.4. dete in Domino, iterum dico gaudete. Sed
Luc.15. & in Euangelio ait filio Pater, Lætari au-
tem & gaudere oportebat, quia filius meus
hic mortuus erat, & reuixit: perierat, & in-
uentus est. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ. καὶ, δουλεύσατε τῷ Κυ-
ρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἐν εὐφροσύνῃ. καὶ, κατατρύφησον τοῦ
Κυρίου, τουτέστιν, ἀπόλαυσον τῆς γλυκύτητος αὐτοῦ.
φάγε γὰρ, υἱὲ, μέλι, φησίν. ἀγαθὸν γὰρ, ἵνα γλυκανθῇ
σου ὁ λάρυγξ. καὶ δώῃ σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου.
λέγει γὰρ ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς, ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, καὶ
τὰς ἐντολάς μου τηρήσετε. καὶ ὃ ἐὰν θέλητε, αἰτήσατε
τὸν πατέρα μου, καὶ δώσει ὑμῖν ἐν τῷ ὀνόματί μου. καὶ
πάλιν, εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον.
καὶ εὐφράνθητε δίκαιοι ἐν τῷ Κυρίῳ. καὶ, εὐφρανθήσε-
ται δίκαιος ἐν τῷ Κυρίῳ. καὶ, εὐφρανθήτω Ἰσραὴλ ἐπὶ
τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, καὶ υἱοὶ Σιὼν ἀγαλλιάσθωσαν ἐπὶ τῷ
βασιλεῖ αὐτῶν. ἡ γὰρ ἐν σοὶ κατοικία ὡς εὐφραινομέ-
νων πάντων. καὶ ἄλλος· τοῖς γὰρ δουλεύουσί μοι κληθή-
σεται ὄνομα καινὸν, ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ εὐ-
φροσύνην καὶ ἀγαλλίαμα εὑρήσουσιν ἐπ' αὐτῆς. ὅσοι
γὰρ δουλεύουσιν αὐτῷ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιῶνται αὐ-
τῷ ἐν τρόμῳ· οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος. φησὶ δὲ καὶ
ὁ παροιμιαστὴς, ἐν εὐφροσύναις οὐ προσμίγνυται
λύπη. ἀπὸ γὰρ τοῦ χοροῦ τῶν δικαίων, ἀπέδρα καὶ ὀδύνη,
καὶ λύπη, καὶ στεναγμός. καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθοσύνης, ζῆ-
θι ἐν ἀγαθῷ. καὶ πάλιν, θεωρῶν ὀφθαλμὸς καλὰ,
εὐφραίνει καρδίαν, καρδίας δὲ εὐφραινομένης, πρό-
σωπον θάλλει. ἐὰν γὰρ ὁ ὀφθαλμός σου, φησὶν, ἁπλοῦς
ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. φήμη δὲ ἀγαθὴ
λιπαίνει ὀστᾶ. ὡς καὶ ἡ τοῦ Παύλου ψυχὴ ἡ λέγουσα, χαί-
ρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. καὶ, καρδία εὐφραινομέ-
νη εὐεκτεῖν ποιεῖ. καὶ ὁ ἀπόστολος, χαίρετε ἐν Κυρίῳ
πάντοτε, καὶ πάλιν, ἐρῶ, χαίρετε. ἔχει δὲ καὶ ἐν τῷ εὐαγ-
γελίῳ, εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι δεῖ, φησὶν ὁ πατὴρ,
ὅτι ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν· ἀπολωλὼς ἦν
D καὶ εὑρέθη. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Anxiam & intempestiuam sollicitudinem esse vitandam.

Homilia CXIX.

CVRA illa nimisquam anxia de his quæ temporariæ istius vitæ cernunt vsum, hominis est planè infidi & pusillanimis. Neque enim sic solliciti in eum iam inclinamus in dubia spe, cui de nobis prouida est cura, Deũ nempe nostrum, sed in nosipsos reclinamus spem, de nobisipsis tãtopere solliciti. Si enim E visibilium curã bonorum quæ nobis benignè benignus impartit, nõ permittimus eius fidei, quo pacto de inuisibilibus quæ alioqui se certò nobis promisit daturũ, fidem illi cõmodabimus? Non hic consentaneus est ordo bona obtinendi, magis autem quæramus ipsius regnum, & hæc omnia adũcientur nobis, iuxta eiusdem verbum. Tantò sanè præstiterit, inquã rem nostram cedet fœlicius, si his, quæ nostra neutiquam sunt, contemptim transmissis, quæ propriè nostra sunt, tota alacritate expetemus,

Matth 6.

Περὶ τοῦ μὴ μεριμνᾶν.

Λόγος ριθ'.

ΗΤΩΝ βιωτικῶν πραγμάτων μέριμνα, ἀπίστου καὶ ὀλιγοψύχου ἀνθρώπου ἐστίν. οὐκέτι γὰρ εἰς τὸν μεριμνῶντα Θεὸν ἐλπίζομεν, ἀλλ' εἰς ἑαυτοὺς, καὶ περὶ ἡμῶν μεριμνώμεθα. εἰ γὰρ τὰ ὁρώμενα, ἃ παρέχει ἡμῖν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἀγαθὰ, οὐκ ἐμπιστεύομεν αὐτῷ, περὶ τῶν μὴ ὁρωμένων, ὧν ἐπηγγείλατο, πῶς ἐμπιστεύσωμεν αὐτῷ; οὐ χρὴ δὲ οὕτως ἡμᾶς κρατεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ζητήσωμεν, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ἡμῖν, κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ· λυσιτελέστερον ἡμῖν ἐστιν, καταφρονεῖν τῶν μὴ ἡμετέρων, καὶ ὀρέγεσθαι τὰ ἡμέτερα,

τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὴν ἀθανασίαν λέγω.) ὅταν γὰρ ἄφθαρτοι γενώμεθα, καὶ ἀθάνατοι, τῆς μὲν ὁρατῆς αὐτοῦ θεοφανείας ἐν πανάγνοις θεωρίαις ἀποπληρούμενοι, φανοτάταις ἡμᾶς μαρμαρυγαῖς περιαυγαζούσαις ὡς τοὺς μαθητὰς ἐν ἐκείνῃ τῇ θειοτάτῃ μεταμορφώσει· τῆς δὲ νοητῆς αὐτοῦ φωτοδοσίας, ἐν ἀπαθεῖ καὶ ἀΰλῳ τῷ νῷ μετέχοντες, καὶ τῆς ὑπὲρ νοῦν ἑνώσεως, ἐν ταῖς τῶν ὑπερφανῶν ἀκτίνων, ἀγνώστοις καὶ μακαρίαις ἐπιβολαῖς ἐν θειοτέρᾳ μιμήσει τῶν ὑπερουρανίων νόων· ἰσάγγελοι γάρ, ὡς ὁ θεῖος λόγος ἔφη, ἐσόμεθα καὶ υἱοὶ Θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως ὄντες υἱοί. καλῶς οὖν ὁ ἐκκλησιαστὴς διαγορεύει φήσας, γλυκὺς ὁ ὕπνος τῷ δούλῳ, εἰ ὀλίγον καὶ εἰ πολὺ φάγεται. καὶ ἐπάγει, ἔστιν ἀρρωστία ἣν ἴδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, πλοῦτον φυλασσόμενον τῷ παρ' αὐτοῦ, εἰς κακίαν αὐτοῦ· καὶ ἀπολεῖται ὁ πλοῦτος ἐκεῖνος ἐν περισπασμῷ πονηρῷ· καίγε πᾶσαι αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ἐν σκότει, καὶ πένθει, καὶ θυμῷ πολλῷ καὶ ἀρρωστίᾳ· καὶ ὁ μόχθος αὐτοῦ εἰς ἄνεμον. ὥσπερ γὰρ παρεγένετο γυμνός, οὕτως καὶ ἀπελεύσεται. πολλάκις δὲ οὐκ ἐξουσιάσει αὐτὸν ὁ Θεὸς φαγεῖν ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ ξένος φάγεται αὐτόν. διότι πένης οἶδεν πορευθῆναι κατέναντι τῆς ζωῆς. καὶ ἄλλος, μὴ μεριμνήσῃς περὶ τῆς αὔριον· οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. καὶ πάλιν, μὴ δὴ καυχάσθω εἰς αὔριον. οὐ γὰρ οἶδας τί σοι ἀπαντήσει· παρελεύσεται γὰρ ὁ βίος ἡμῶν, ὡς ἴχνη νεφέλης· σκιᾶς γὰρ *ὁδός, ὁ καιρὸς ἡμῶν. καὶ οὐκ ἔστιν ἀναποδισμὸς τελευτῆς ἀνθρώπου. ὁ δὲ Δαβίδ, ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου, καὶ αὐτός σε διαθρέψει. οὐ γὰρ ἴδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους· οὐ καταισχυνθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ, καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθήσονται. τὴν γὰρ θήραν αὐτῆς εὐλογῶν, εὐλογήσω, καὶ τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρτοις. καὶ ὁ Πέτρος, πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψατε ἐπ' αὐτόν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. ὁμοίως καὶ ὁ Παῦλος· ὁ Κύριος, λέγων, ἐγγύς, μηδὲν μεριμνᾶτε. ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετ' εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν Θεόν. καὶ αὖθις, δυνατὸς δὲ ὁ Θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς· ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. καὶ ὁ Κύριος, μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, ἢ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων· ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A nempe incorruptionem & immortalitatem. Incorrupti enim vbi iam & immortales fuerimus per purissimam speculationem, conspicua expleti Dei apparitiones, quaquauersum illustrante nos & circunfundente radiantissimis illis splendoribus, vt olim discipulos in augustissima illa Christi transfiguratione *(Matth. 17. Marc. 9.)* *i* participes autem intellectilis ipsius in nos effusæ lucis, consortes quoque vnionis intellectum longè exuperantis, in illis constituti nullidum cognitis ac beatis eiaculationis siue vibramentis prænitentium radiorum, in diuiniore cœlestium mentium fœ-

B lici imitatione. Tunc enim vt diuinum asseruit verbum, Angelis æquales erimus & filij Dei, resurrectionis, inquam, erimus filij. *(Luc. 20.)* Eleganter sanè concionatur Ecclesiastes, *Dulcis somnus seruo, si parum & si multum comedet.* *(Eccles. 5.)* Inducit: *Est infirmitas quam vidi sub Sole: diuitias conseruantem, & hoc suo labore in malum sibi: & peribunt diuitiæ illæ in occupatione mala: & certè omnes dies eius in tenebris & luctu & indignatione multa & infirmitate: & labor eius in ventum transuolabit: quemadmodum enim aduenit nudus, sic & abibit: subinde verò potestatem non*

C *dabit illi Deus vt comedat de labore suo, sed vel extraneus comedet illius diuitias: Propter quod pauper nouit pergere obuium vitæ.* Alius item: *Ne sollicitus sis de crastino, non enim scis quid crastina pariet dies.* *(Iac. 4.)* Iterum: *Noli gloriari in crastinum, neque enim scis quid tibi occurret: transibit enim vita nostra tanquam vestigia nubis. Vmbræ enim via, tempus nostrum, & non est reuersio finis hominis.* *(Prou. 17. * ὁδός, rectius, καιρός transitus. Psal. 54.)* Dauid quoque: *Iacta super Dominum curam tuam, & ipso ipse te enutriet: non enim vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panes: non confundentur in tempore malo, sed in diebus famis saturabuntur.* *(Psal. 36. θήραν, alij θύραν, vt Aldus, id est ianuam. Editio vulgata habet, χήραν viduam.)* *Ve-*

D *nationem enim benedicens benedicam, pauperes eius saturabo panibus.* *(Psal. 131.)* Petrus item: *Omnem sollicitudinem vestram proijcite in eum, quia ipsi cura erit de vobis.* *(1. Pet. 5.)* Nec aliter Paulus: *Dominus propè est, nihil solliciti sitis; sed in omni oratione & obsecratione petitiones vestræ cum gratiarum actione innotescant apud Deum.* *(2. Cor. 9.)* Rursus: *Potens autem est Deus omnem gratiam superabundare facere in vobis, vt in om-*

E *nibus omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum.* *(Matth. 6. Luc. 12.)* Dominus item: *Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, aut quid bibatis, neque corpori vestro, quo induamini: scit enim Pater vester cœlestis, quia his omnibus indigetis: quærite autem primùm regnum cœlorum, & hæc omnia adijcientur vobis.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

De primitiis.

Homilia CXX.

QVANTVM attinet ad primitias, his exoluendis modis omnibus obstringimur, ex his etiamnum quæ sunt proprio quæsita labore, ex corporis viribus, quas benignè ipse suppeditat Dominus, quásque sua solius prouidentia suggerit, dum nostri prouidam agit curam: iuxta Scripturæ tenorem dicentis: *Honora Dominum de tuis iustis laboribus, & primitias offer ei de tuis fructibus iustitiæ, vt impleantur horrea tua frumento.* Lex quoque: *Non apparebis vacuus in conspectu meo.* Et: *Primitias fructuum tuorum inferes Domino Deo tuo.* Et: *Ne sis incredulus ei: Nomen enim tuum in illo est: Primitias areæ & torcularis non tardabis reddere: donum primitiarum offeret hæc Domino.* Et: *Offeres sacrificium primitiuorum tuorum:* Et: *Placationis hostiam offeret sacerdos pro peccato suo, & auferetur ab eo.* Rursus: *& obtulerunt principes dona sua ante altare.* Ezechiel: *Omnis populus dabit primitias ei qui præsidet,* Propter hoc Tobias dicebat: *Primitias fetuum meorum dabam sacerdotibus ante altare.* Alius: *Non apparebis in conspectu Domini vacuus.* Hæc enim omnia propter mandatum da altissimo, iuxta datum ipsius, & multipliciter retribuet tibi. In bono oculo glorifica Deum, & ne imminuas decimas manuum tuarum. In omni dato hilarem fac vultum tuum, quia oblatio iusti impinguat altare. Sed & præcepti istius obseruans Dauid: *Introibo in domum tuam in holocaustis, reddam tibi vota mea quæ distinxerunt labia mea. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso & arietibus, offeram tibi boues cum hircis.* Idem hortatotio sermone alios submonens: *Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum: Tollite hostias & introite in atria eius.* Et: *Vouete & reddite Domino Deo nostro omnes qui in circuitu eius afferent munera*, hoc est, qui propiùs adeunt illum. Apostolus, *Vt sim minister Iesu Christi in gentes administrans Euangelium Dei, vt fiat oblatio gentium acceptabilis, sanctificata in Spiritu sancto.* Itaque ceu dixi: homo omnis primitias ac decimas offerre debet Domino Deo: nec vllus est qui prætexere possit ac tueri se velamine paupertatis. Nemo enim vidua illa pauperior vspiam inuenitur, quæ duo minuta obtulit: cæteris alioqui omnibus ampliorem retulit gratiam. Præcipuè autem monachi offerre Deo debent primitias & decimas:

Primitiæ etiā ex opere manuali persoluenda.
Deut. 12.
Exod. 23.
Leuit. 2.
Deut. 18.
Ezech. 44.
Tob. 1.
Exod. 23. 34.
Ps. 5.
Psal. 28.
Ps. 93.
Ps. 75.
Rom. 1.
1. Thess. 3.
Luc. 21

Περὶ ἀπαρχῶν.

Λόγος ρκ'.

ΠΕΡΙ τῶν ἀπαρχῶν, πᾶσι τρόποις χρεωστούμεθα τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ προσφέρειν ἐκ τῶν ἰδίων καμάτων, καὶ ἐκ τῆς ἰσχύος, ἧς αὐτὸς ἐπιχορηγεῖ, καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς προνοούμενος φροντίζει ἡμῶν, κατὰ τὴν γραφήν. τίμα γὰρ, φησι, τὸν Κύριον, ἐκ σῶν πόνων δικαίων, καὶ ἀπάρχου αὐτῷ ἐκ σῶν καρπῶν δικαιοσύνης, ἵνα ἐμπιμπλῶνται τὰ ταμιεῖά σου πλησμονῆς σίτου. καὶ ὁ νόμος, οὐκ ὀφθήσῃ, λέγων, ἐνώπιόν μου κενός. τὰς ἀπαρχὰς τῶν γεννημάτων σου εἰσοίσεις εἰς οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. καὶ, μὴ ἀπειθὴς αὐτῷ, τὸ γὰρ ὄνομά σου ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ. ἀπαρχὴν ἅλωνος καὶ ληνοῦ, οὐ καθυστερήσεις. δῶρον ἀπαρχῆς προσοίσεται αὐτὰ Κυρίῳ. καὶ, προσοίσεις θυσίαν τῶν πρωτογεννημάτων σου, καὶ ἐξιλάσεται ὁ ἱερεὺς περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ. καὶ αὖθις, προσήνεγκαν, φησιν, οἱ ἄρχοντες τὰ δῶρα αὐτῶν ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου. λέγει δὲ καὶ Ἰεζεκιήλ. πᾶς ὁ λαὸς δώσει τὴν ἀπαρχὴν τῷ ἀφηγουμένῳ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Τωβίας ἔφασκε, τὰς ἀπαρχὰς τῶν γεννημάτων μου ἐδίδουν τοῖς ἱερεῦσιν εἰς τὸ θυσιαστήριον. καὶ ἄλλος, μὴ ὀφθήσῃ ἐνώπιον Κυρίου κενός. ταῦτα γὰρ πάντα χάριν ἐντολῆς δὸς ὑψίστῳ· καὶ κατὰ τὴν δόσιν αὐτοῦ, καὶ ἑπταπλάσιονα ἀνταποδώσει σοι. ἐν ὀφθαλμῷ ἀγαθῷ δόξασον τὸν Θεόν· καὶ μὴ σμικρύνῃς ἀπαρχὴν χειρῶν σου. ἐν πάσῃ δόσει ἱλάρωσον τὸ πρόσωπόν σου, ὅτι προσφορὰ δικαίου λιπαίνει θυσιαστήριον. ὁ δὲ ἐντολοφύλαξ Δαβὶδ, εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου, φησὶν, ἐν ὁλοκαυτώμασιν ἀποδώσω σοι τὰς εὐχάς μου, ἃς διέστειλε τὰ χείλη μου. ὁλοκαυτώματα μεμυελωμένα ἀνοίσω σοι, μετὰ θυμιάματος, καὶ κριῶν· ἀνοίσω σοι βόας, μετὰ χιμάρρων. καὶ ἄλλους δὲ προτρεπτικῷ λόγῳ, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὶ Θεοῦ· ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὺς κριῶν, ἄρατε θυσίας, καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ. καὶ, εὔξασθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν. καὶ πάλιν, πάντες οἱ κύκλῳ αὐτοῦ οἴσουσι δῶρα· τουτέστιν οἱ ἐγγίζοντες αὐτῷ. καὶ ὁ ἀπόστολός φησιν, εἰς τὸ, εἶναί με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὰ ἔθνη ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι. πάντες μὲν οὖν οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἔφην, χρεωστοῦμεν ἀπαρχὰς καὶ δεκάτας προσφέρειν τῷ Θεῷ· καὶ μηδεὶς προφασιζέσθω πενίαν. οὐ γὰρ εὑρίσκεται πτωχοτέρα τῆς τὰ δύο λεπτὰ προσενεγκούσης χήρας, καὶ πλείω πάντων προσδεχθείσης. ἐξαιρέτως δὲ, οἱ μοναχοὶ χρεῶσταί εἰσι προσφέρειν τῷ Θεῷ ἀπαρχὰς, καὶ δεκάτας,

nec

οὐ μόνον τὰς φαινομένας ταύτας, τουτέστιν, ἐξ ὧν χρημάτων ἀπὸ ἄλλων οἰκονομοῦνται, καὶ ἐκ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν, ἀλλὰ πνευματικὰς θυσίας, αἷς καὶ μᾶλλον χαίρει ὁ Θεός. ὁλοκαύτωσον σεαυτὸν ὅλον τῷ Θεῷ, διὰ βωμοῦ ἐξομολογήσεως καὶ δακρύων, ὅπερ σημαίνει, βόας μετὰ χιμάρρων. διὰ καθαρᾶς προσευχῆς, ὅπερ ἐστὶ τὸ θυμίαμα, προσενέγκαι αὐτῷ τὸ στηθεόιον, τὸ θυμικὸν, καὶ τὸν λοβὸν τοῦ ἥπατος, τὸ ἐπιθυμητικὸν, καὶ τοὺς δύο νεφρούς, τὴν σωφροσύνην· κεφαλὴν σὺν τοῖς ποσὶν, τὸν ἡγεμόνα νοῦν σὺν ταῖς πράξεσι τῆς εἰς ζωὴν φερούσης ὁδοῦ. πᾶσαν ἔννοιαν, πᾶσαν πρᾶξιν, καὶ κίνησιν, καὶ θεωρίαν ἀνάθου τῷ Θεῷ ἐν πνεύματι συντετριμμένῳ καὶ τεταπεινωμένῳ. ἐὰν οὕτως ὁλοκαυτώσῃς σεαυτὸν τῷ Θεῷ, ἀποκαθαίρει μὲν τὰς λέπρας τῶν ἀκαθάρτων παθῶν, γίνῃ δὲ θυσιαστήριον καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἀκούσῃς, ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ τῷ Χριστῷ, καὶ προσένεγκαι τὸ δῶρον, ὃ προσέταξέν σοι ὁ ἐν πνεύματι Ἰουδαῖος ὁ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον, ἧς ἔτυχες υἱοθεσίας. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A nec eas modò quæ in conspicuo sunt ac propalam videntur, hoc est, ex iis quæ aliorū munere ipsis distribuūtur, aut ex opere manuum resiliunt commoda: sed & spirituales hostias, aut quarum oblatione gaudet tanto præstis Deus. Offer totum te Deo in holocaustum per aram confessionis & lacrymarum, id quod subindicat illud, *Boues cum hircis*: comite quidem oratione, sed quæ sincera sit: & hæc euaporatio est fragrantis incensi. Offer ei pectoris tui partem intimam, illam nimirum quæ suapte natura est ad iracundiam procliuior. Offer duos renes, temperantiam videlicet.
B Caput item cum pedibus, mentem nempe, animæ portionem primiceriam vnà cum operationibus viæ, siue conuersationis rectà ad vitam prouehentis: omnem offer animi conceptionem, da illi opera omnia, & motum corporis atque contemplationem Deo consecrandam transcribe corde contrito. Teipsum si sic in holocaustoma obtuleris Deo, lepram animæ tuæ pressiùs adhærescentem, obscœnas nimirùm passiones expurgabit: efficière autem tu altare, imò templum Spiritus sancti. Audies dici tibi: *Vade, ostende teipsum sacerdoti qui Christus est: & offer munus quod*
C *præcepit Moyses*, ei qui in spiritu Iudæus est: *in testimonium* eius adoptionis quam assecutus es. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Monachi præcipuè debent Decimas Deo, etiam ex eleemosynis.

Leuit.13.

Περὶ ἐξιλασμοῦ.

Λόγος ρκα'.

De propitiatione aut placatione.

HOMILIA CXXI.

ΔΕΟΝ ἐστὶ τὸν ἱερέα πρῶτον ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐξιλεώσασθαι τὸν Θεὸν, καὶ οὕτως ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. εἶτα κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου λέγοντος, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τότε τὸ ἐκτός. πῶς γὰρ δύναταί τις ἱλεοποιήσασθαι τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἄλλων, εἰ μὴ πρότερον ὑπὲρ ἑαυτοῦ; τοῦτο γὰρ καὶ νόμιμόν ἐστιν, καθώς φησιν ὁ Μωσῆς πρὸς Ἀαρὼν, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. προσενέγκαι τὸ ὁλοκαύτωμά σου, καὶ ἐξιλάσαι περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ οἴκου σου, καὶ ποιήσεις τὰ δῶρα περὶ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐξιλάσῃ περὶ αὐτοῦ. δηλοῖ δὲ ὅτι ὅτε ἑαυτὸν ἐκάθαιρεν, καὶ τοὺς οἰκείους, τότε λοιπὸν, ἐξάρας Ἀαρὼν τὰς χεῖρας εὐλόγησεν τὸν λαόν. ὁ δὲ Ἰεζεκιὴλ, περὶ τῶν ἱερέων ἔφησεν οὕτως, οἶνον μὴ πίωσι πᾶς ἱερεὺς, ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι αὐτοὺς εἰς τὴν αὐλὴν τὴν ἐσωτέραν. καὶ ὁ ἀπόστολος, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, φησιν, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρουσιν ἔπειτα ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. ὁ νόμος γάρ, φησιν, καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν. καὶ αὖθις, πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ πλανω-

NECESSE sit, vt pro suis primum peccatis Deum flectat & repropitiet sacerdos: atque vtinam sic: deinde pro populi, iuxta Domini mandatum dicentis, *Munda priùs quod in-*
D *tus est calicis, & tunc quod deforis.* Quî enim possit vnus aliquis irato aduersum se Deo ac malè propitio pro populi exorare peccatis? Offer holocaustoma tuum, & populo conciliabis placabile numen. Liquet, quòd si is primùm suas eleuat sordes, vtique & domesticos expurgabit. Tunc deinceps (ait Scriptura) eleuatis Aaron
E manibus benedicet populo. Ezechiel proinde ad hunc locutus est modum de sacerdote, *Vinum non bibet sacerdos, quando ingreditur atrium interius.* Apostolus item ait: *Quemadmodum Pontifex priùs pro peccatis proprijs hostiam offert, deinde pro populi.* Dicit enim, *Lex constituit pontifices infirmitatem habentes.* Rursus: *Omnis enim Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis, qui condolere possit ijs qui ignorant & errant:*

Matth.23.

Ezech.44.

Hebr.5.

Hebr.8.

T

quoniam & ipse circundatus est infirmitate, & propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis. Vt igitur dictum mihi superiùs est, necesse sit eum qui ad id muneris Deo vocante adsciscitur, offerre dona & sacrificia pro populo: priùs tamen debet is suam ipsius animam, corpus item expiare ab omni fæce inueterati hominis, vtinam pro aliis quoque ausit, nihil dispari legatione perfunctus, deprecationes offerre Deo: ac imitetur eximium illum pontificem Zachariam præcursoris patrem. De hoc enim contestatur Scriptura, quia erat iustus, incedens in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela: Factum est cùm sacerdotio fungeretur, ingressus est in templum vt incensum poneret, & erat omnis multitudo expectans eum foris, tempore incensi. Apparuit autem illi Angelus Domini stans à dextris altaris, & dixit, Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem, & erit tibi gaudium & exultatio: erit enim magnus coram Deo. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Luc. 1.

περιεχόμενον. Vulgata editio legit orans. Augustinus tamē ab altera illa lectione videtur non abhorrere, quæstionum Euangelic. li. 2. cap. 1.

μένοις. ἐπεὶ δὲ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν, καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει καθὼς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. δεῖ οὖν, ὡς εἴρηται, τὸν καλούμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ προσφέρειν δῶρα, καὶ θυσίας ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, πρότερον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα καθαρεῦσαι, ἀπὸ ὅλου τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, εἴθ᾽ οὕτως τολμῆσαι τὰς ὑπὲρ ἄλλων πρεσβείας προσφέρειν τῷ Θεῷ· καὶ μιμεῖσθαι τὸν μέγαν ἀρχιερέα Ζαχαρίαν τὸν πατέρα τοῦ προδρόμου. ἦν γὰρ φησὶ δίκαιος, πορευόμενος ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ τοῖς δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἀμέμπτως. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν, εἰσῆλθεν τοῦ θυμιάσαι εἰς τὸν ναὸν, καὶ ἦν πᾶν τὸ πλῆθος ἔξω* προσευχόμενον ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου· καὶ εἶπεν, μὴ φοβοῦ Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου· καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. καὶ ἔσται σοι χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις. ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De dignitate & functione Pontificis.

HOMILIA CXXII.

PONTIFICIA dignitas, iuxta veterum traditionem, prærogatiua ordinis ambit & complectitur sacrarum rerum functionem omnem, cùm præeminentia ordinis qua omnibus præpollet, habeat cæteros qui ad Dei cultum intermedij sunt, consecrare; & primarias illas quæ ab ipso Deo cœlitus inspirantur, visiones interpretari. Sanè oportet pontificem virum esse præter alios afflatum fauore numinis: imò diuinum, totiúsque sacratioris scientiæ & cogitationis perquam plenum: quemadmodum Paulus suo per epistolam scribit Timotheo: *Oportet Episcopum esse irreprehensibilem, sobrium, prudentem, ornatum, hospitalem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, non litigiosum, non cupidum:* Nec secus Titum admonet, *Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, hospitalem, iustum, continentem, amplectentem eum qui secundùm doctrinam est fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, redarguere.* Ephesios insuper his verbis cohortatur: *Attendite vobismetipsis & vniuerso gregi, in quo posuit vos Spiritus sanctus Episcopos pascere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine. Messis* namque *multa, operarij verò pauci:* hisce nimirum temporibus nostris, quando fames inualuit audiendi verbum Domini:

1. Tim. 3.

Act 20.

Matth. 9. Luc. . Fames audiendi verbum Dei.

Περὶ ἀρχιερωσύνης.

Λόγος ρκβ΄.

ἜΣΤΙΝ μὲν οὖν ἡ ἀρχιερωσύνη περιεκτικὴ, κατὰ τὸν τῆς παραδόσεως λόγον, τὴν κατὰ ταύτην ἁπάντων ἱερῶν πραγμάτων τάξιν ἔχουσα, τὴν πασῶν ὑψηλοτέραν, τὸ περὶ Θεὸν ἀμέσως ἱδρῦσθαι, καὶ τὰς παρὰ τῆς αὐτοῦ θεοφανείας ἐκλάμπεσθαι. δεῖ γὰρ τὸν ἀρχιεράρχην, ἔνθεόν τε καὶ θεῖον ἄνδρα εἶναι, πάσης ἱερᾶς ἐπιστήμης καὶ γνώσεως πεπληρωμένον· καθὼς ὁ Παῦλος Τιμοθέῳ ἐπιστέλλει, λέγων· δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, νηφάλεον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ᾽ ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον. ὡσαύτως καὶ Τίτῳ. δεῖ γάρ φησι τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς Θεοῦ οἰκονόμον, φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. τοῖς δὲ Ἐφεσίοις λέγων, προσέχετε ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ὅτι δὲ ὁ θερισμὸς πολὺς, καὶ οἱ ἐργάται ὀλίγοι, δῆλον ὅτι ἐν τοῖς καιροῖς ἡμῶν λιμός ἐστι τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου.

διὸ δεηθῶμεν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐργάτας τοιούτους, ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἀνεπαισχύντους, ἀνεπιλήπτους, ἐργάτας πιστούς, φωστῆρας οἰκουμένης, ἐργαζομένους μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον· ἐργάτας τοιούτους, ὡς οἱ ἀπόστολοι, καὶ ὅμοιοι αὐτοῖς, οἷς ἔλεγεν ὁ Παῦλος, οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ; συνεργοὺς τοῦ Κυρίου εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἐργαζομένους τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ θέλει ὁ Θεὸς τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι, καὶ ζῆν αὐτόν. διὸ καὶ πρὸς τὸν Ἰεζεκιὴλ ἔλεγεν, υἱὲ ἀνθρώπου, σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ, καὶ ἀκούσῃ παρ' ἐμοῦ λόγον, καὶ διαπειλήσῃ αὐτοῖς, ἐν τῷ λέγειν με τῷ ἀνόμῳ, θανάτῳ θανατωθήσῃ· καὶ οὐ διεστείλω αὐτῷ. τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρός σου ἐκζητήσω. ἐὰν δὲ διαμαρτυρῇ αὐτῷ, καὶ μὴ ἀποστρέψῃ ἐκ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ, ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται. καὶ σὺ τὴν ψυχήν σου ῥύσῃ· καὶ ἐν τῷ ἀποστρέφειν δίκαιον ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, καὶ ποιήσει παράπτωμα, αὐτὸς ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται. καὶ οὐ μὴ μνησθῶσιν αἱ δικαιοσύναι αὐτοῦ ἃς ἐποίησεν· καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρός σου ἀπαιτήσω, ὅτι οὐ διεστείλω αὐτῷ. καὶ σύ, ἐὰν διαστείλῃ τῷ δικαίῳ τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν, ζωῇ ζήσεται, καὶ σὺ τὴν ψυχήν σου ῥύσῃ. καὶ ἐπάγει, ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ὅτι οὐ θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι, καὶ ζῆν αὐτόν. τί δέ φησιν ὁ Κύριος τῷ Πέτρῳ; ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὅρα ῥήματος δύναμιν; οὐκ εἶπεν ὅσα ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐπὶ τῆς γῆς. ἀλλ' ὅσα ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἵνα καὶ ποιῶν ἀκοινώνητον, ἢ κωλύων, ἢ καθαίρων, φοβερὸν ἔχοις τὸ πρᾶγμα, ὡς σύμψηφον καλῶν τὸν Θεόν· ὡς ὑπὸ μάρτυρι τῷ ἐν οὐρανοῖς, τοῦτο ποιῶν· καὶ ὁ κωλυόμενος, ἢ καθαιρούμενος φρίττει, ὡς ἔξω βαλλόμενος οὐρανῶν βασιλείας. ὅρα, φησίν, τί πράττεις ὦ ἱερεῦ, ἃ κάτω δεσμεῖς, ἄνω λογίζεσθαι προσδόκησον· οὐκ ἔστιν ἀνεύθυνος ὁ δεσμός, ἐὰν ἀδίκως δεσμεύῃς. ἐμφανίζεσθαι γὰρ μέλλεις τῷ τῶν ἀγγέλων συνεδρίῳ. διὸ μὴ θυμῷ καὶ πάθει τὸν δεσμὸν ἐπάγοις· μὴ ὡς ἑαυτὸν ἐκδικῶν, ἀλλ' ὡς ἀρετὴν ἐκδικῶν. ἐκδικεῖ γὰρ τὸν ἀδίκως δεθέντα ὁ Θεός, ἐὰν μὴ τοῦ δεσμοῦ καταφρονήσῃ. ὁ οὖν εἰλικρινῶς ποιμαίνων τὴν ποίμνην τοῦ Χριστοῦ, στόμα Θεοῦ κέκληται.

A eóque oremus Dominum messis, vt emittat operarios in messem suam; operarios sanè tales qui verbum veritatis dispertiantur rectè, & tractent: qui nullo deterreantur probro, irreprehensibiles, operarios integræ & incolumis fidei, luminaria orbis terrarum, qui operentur cibum non qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Operarios planè tales, cuiusmodi Apostoli fuere, illis assimiles, quibus dicebat Paulus: *Nunquid non vos opus meum eritis in Domino?* (1.Tim.2. 1.Tim.1.) Cooperarios Domini in Euangelium, qui operentur hominum

B salutem. *Non enim vult Deus mortem peccatoris, magis autem vt conuertatur & viuat:* (Ezech.33.) eóque dicebat Ezechieli, *Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël, audies ex me verbum, & interminaberis eis, dicente me, iniquo, morte morieris: si non prohibueris eum, sanguinem de manu tua requiram: quòd si contestatus fueris eum, & non auersus fuerit ab iniquitate sua, in peccato suo morietur, & tu animam tuam liberabis.* (Ezech 3.) Et: *Iustus si auerterit se à iustitia sua, & deliquerit, ipse in peccato suo morietur, non erunt in memoria iustitiæ eius quas*

C *fecit, & sanguinem de manu tua requiram, quia non prohibuisti eum:* (Ezech.18.) Et, *Tu si prohibueris iustum ne peccet, vita viuet, & tu animam tuam liberabis.* Inducit: *Viuo ego, dicit Dominus, quia nolo mortem peccatoris, magis autem vt conuertatur & viuat.* (Ezech 33.) ecquid ait Dominus Petro? *Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis.* (Matth.18.17.) Vis verbi istius quàm operatoria sit, quamque efficax, expende. Non dixit: *Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata in cœlis.* Vide (inquam) solerter, vt dum quampiam censura excommunicatio-

Attede impie ἀσεβὲς, Luthere, contumax in Christi vicarium.

D nis dum cogeris ferire, dum arces templi aditu, dum gradu deiicis, habeas rem hanc horrori: quippe qui Deum ipsum inuoces sententiæ tali tuæ suffraganeum, quasi qui dum hæc facis, contestere eadem sancita esse & in cœlis. At interim inhorrescit totus qui eliminatur templi aditu, aut gradu deturbatur, vt qui intelligat excludi se regno cœlorum. Vide (rursus dixerim) ô Sacerdos, quid agas. Quæ enim deorsum vinculo innectis oris tui, certò tibi persuade, eadem sanciri sursum, &

E comprobari: non enim vinculum eiusmodi impune it: si quidem iniustè quempiam ligaueris. In consistorio enim illo Angelorum exactissimè rationem repositurus es, ne quem vinculo implicueris, ita aut vitiosa vlla affectione incandescens: non item quasi teipsum vlciscens: quin potiùs quasi pro tuenda virtute decertans. Vlciscitur enim Deus ac defendit iniusta censura ligatum, siquidem is comperietur non contempsisse vinculum. Qui igitur citra fucum vllum Christi pascit gregem, iure vocatus legitur, Os Domini:

Non temerè excommunicandum.

Hier. 15.
Ioan. 10.
Ezech 34.

Ait enim Hieremias, *Si eduxeris pretiosum à* A *vili, quasi os meum eris*. Hæc veri sunt pastoris insignia, vt animam suam ponat pro subditis. Id si tergiuersetur præstare, sibique præcipiti fuga consulat, pœnam subire cogetur illius mercenarij qui lupo sæuiente desertor factus est ac refuga gregis: audiétque à principe pastorum in se detorqueri illud: *Non exquisierunt pastores oues meas*, non pauerunt eas. Et: *Exquiram oues meas de manu eorum*. Tale aliquid inuenisse liceat apud Irenæum. AIT ENIM IS DE IOANNE THEOLOGO, quòd cùm vidisset is adolescentem quendam, nati- B uæ indolis dexteritate præsignem; rudimentis fidei instruxit, instructum baptismo admonuit. Hunc ciuitatis Episcopo curandum dedit, dicens: Adolescentem hunc tuæ commendo fidei, & iter arripuit. Episcopus non instrenuam operam alendo puero commodauit. Non mediocriter hunc amabat, adeóque promouebat adolescentē initio. Sensim cùm oscitanter illius agerer curam pueri, à rectitudine viæ deflexit tandem, ita vt princeps efficeretur latronum. Cúmque eò loci se postliminio recepisset Theologus, repoposcit ab E- C piscopo sibi repræsentari depositum. Is arbitratus cōmendaritiam pecuniā à se reposci, hærebat dubius animi quid respōderet: quippe qui nihil ab Apostolo accepisset pecuniæ. Tūc nihil dissimulanter aperit rem Episcopo: Iuuenem illum quē tuæ fidei credidi, redde. At hic collisis manibus & complosis respondit: Ille mortuus est: atque ita enarrauit quæ illi contigerant. Tum Apostolus magno cum fletu caput percussit, & ait: Bonum te custodem reliqui frarernæ animæ. Simul dicto, egressus est ad persequendum iuuenem. At hic, vt vidit Ioannem, fuga concitus dilabeba- D tur. Clamabat Ioannes, expecta fili patrem tuum: miserere canitiei huius meæ. Cúmque is propiùs accurrisset, procidit senis genibus, dextera alioqui cōtracta. Euāgelista proinde exosculabatur manum illius, dicēs: Super me peccatum tuum fili: à me requiret Deus animam tuam. Is conuersus, velut postliminio factus est vas electionis. En istud est pastorem probè agere, ac sinceriter animam ponere pro ouibus. Hanc ob rem incredibili gaudio perfundetur miréque oblectabitur, & hilarescet vbere fœtura ouium suarum. Gaudebit sanè si singulas quasque compererit incolu- E mes, si nulla è septis exerrauit. Si quam demùm dispalantem & erraticam Dominus deprehēderit: væ erit eiusmodi pastoribus. Cæterùm ipsi pastores si comperiētur in pudendos errores prolapsi: quid hos speres, sui gregis Domino responsuros? Num quòd improbitate ouium, dispalantes exerrarint? Talibus vtique ne tantillum fidei commodabitur. Id enim incredibile, vt ab oue pastor quicquam patiatur: vel ob hunc maximè mēdacem prætextum, atrociores luent pœnas,

Ait enim is de Ioanne Theologo, &c. Id quidem, quod sciam, apud Irenæum nusquam extat: nec mirū: plurima enim illius operu desiderari, cōstat ex Euseb. libr. 5. hist. cap. 19. & Hieron. Scriptorum Ecclesiastic. Catalogo. Verùm citatur ab Euseb. Eccl. hist. 3 lib. cap. 17. ex Clem. eiusdem meminit Abdas lib 5. Metaphrastes in D. Ioannis vita, & Chrysostom. ep. 5. ad Theod lap. Ioann. Euangelista, Theologus dictus Antonomasticōs.

Animam ponere pro ouibus.

Pastorem ab oue quidquam pati incredibile est

A φησὶ γὰρ· ἐὰν ἐξαγάγῃς τίμιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσῃ. Ταῦτα τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος ἐστὶν, ἵνα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν ἀρχομένων. Εἰ δὲ ἀναδύει, τὴν δίκην ὑφέξει τοῦ μισθωτοῦ, τοῦ διὰ τοῦ λύκου φυγάδος γενομένου· καὶ ἀκούσεται παρὰ τοῦ ἀρχιποιμένος, τό, οὐκ ἐξεζήτησαν οἱ ποιμένες τὰ πρόβατά μου, καὶ ἐβόσκησαν αὐτά, καὶ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν. Τοιοῦτόν τι εὑρίσκομεν παρὰ τῷ Εἰρη- B ναίῳ. Φησὶ γὰρ περὶ τοῦ θεολόγου Ἰωάννου, ὅτι ἰδὼν τινα νεανίσκον εὐφυέστατον, κατηχηθέντα παρ' αὐτοῦ, καὶ βαπτισθέντα, ἔφη τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ, τοῦτόν σοι παρατίθημι, καὶ ἀπεδήμησεν. ὁ δὲ ἐπίσκοπος πολλὴν πρόνοιαν ποιούμενος τοῦ παιδὸς, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς μεγάλην προκοπήν. ὕστερον δὲ κατὰ μικρὸν ἀμελῶν, ἐξέκλινε τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ὥστε γενέσθαι αὐτὸν ἀρχιλῃστήν. ἐλθὼν δὲ ὁ θεολόγος, ἀπῄτει τὸν ἐπίσκοπον τὴν παρακαταθήκην. ὁ C δὲ νομίζων χρήματα ἀπαιτεῖσθαι, ἠπόρει τί ἀπολογήσασθαι, μηδὲν κομισάμενος παρ' αὐτοῦ. τότε προφανῶς λέγει αὐτῷ, τὸν νεανίσκον, ὃν παρεθέμην σοι, ἀπόδος· ὁ δὲ κρούσας τὰς χεῖρας, ἔφη, ἐκεῖνος τέθνηκεν· καὶ διηγήσατο αὐτῷ τὰ κατ' αὐτόν· ὁ δὲ ἀπόστολος μετὰ μεγάλης οἰμωγῆς πληξάμενος τὴν κεφαλὴν, ἔφη· καλόν σε φύλακα τῆς τοῦ ἀδελφοῦ ψυχῆς κατέλιπον; καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν εἰς ἐπιδίωξιν αὐτοῦ· ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἐκεῖνος ἤρξατο φεύ- D γειν· ὁ δὲ ἔκραζεν, μεῖνον, τέκνον, τὸν πατέρα σου· ἐλέησον τὰς πολιάς μου· καὶ ἐλθὼν προσέπεσεν αὐτῷ ἔχων τὴν δεξιὰν ἠμαγμένην· ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς κατεφίλει τὴν χεῖρα αὐτοῦ, λέγων, ἐπ' ἐμὲ ἡ ἁμαρτία σου, τέκνον, ἀπ' ἐμοῦ ἐκζητήσει ὁ Θεὸς τὴν ψυχήν σου· καὶ ἐπιστρέψας πάλιν, ἐγένετο σκεῦος ἐκλογῆς. ἰδοὺ τοῦτό ἐστιν ἀληθῶς τό, θεῖναι τὴν ψυχὴν τὸν ποιμένα ὑπὲρ τῶν προβάτων, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριος τῶν προβάτων, χαρῇ ἐπ' E αὐτῷ, καὶ ἐπὶ τοῖς προβάτοις εὐφρανθῇ. χαρήσεται δὲ ἐὰν πάντα ὑγιῆ εὑρεθῇ, καὶ μὴ διαπεπλανηκότα τινὰ ἐξ αὐτῶν· ἐὰν δὲ εὑρεθῇ τινα ἐξ αὐτῶν διαπεπλανηκότα· οὐαὶ τοῖς ποιμέσιν ἔσται. ἐὰν δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ποιμένες εὑρεθῶσι διαπεπλανηκότες, τί ἐροῦσι τῷ δεσπότῃ τοῦ ποιμνίου, ὅτι ἀπὸ τῶν προβάτων διέπεσον; οὐ πιστευθήσονται. ἄπιστον γὰρ πρᾶγμά ἐστι, ποιμένα ὑπὸ προβάτων παθεῖν τι· μᾶλλον δὲ κολασθήσονται διὰ τὸ ψεῦδος αὐτῶν.

εἰδότες οὖν ὅτι λίαν δι' αὐτοὺς ἀποδοῦναι λόγον δεῖ, ὡς ἡγουμένους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προκαθεδρίζας, ἀσφαλισάτωσαν ἑαυτοὺς ἀκριβῶς σὺν τῇ ποίμνῃ αὐτῶν, ἵνα εὐάρεστοι τῷ Θεῷ ἀναδειχθῶσιν. ἐν γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἔστιν φρόνημα σαρκικόν. ἀλλὰ πάντες οἱ καρποὶ τοῦ πνεύματος, οἱ σωτήριοι, ἐν οἷς οἰκεῖ ὁ Θεός, καὶ ἐμπεριπατεῖ. ἐν οἷς φαίνονται ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἔχοντες ὡς ἀληθῶς, καὶ καύχημα, καὶ δόξα τῆς εὐσεβείας ὑπάρχοντες. ἡ γὰρ ἱεραρχία, τάξις ἐστὶν ἱερά, καὶ ἐπιστήμη. σκοπὸς οὖν ἱεραρχίας ἐστὶν, ἡ πρὸς Θεὸν ὡς ἐφικτὸν, ἀφομοίωσίς τε, καὶ ἕνωσις, αὐτὸν ἔχουσα πάσης ἱερᾶς ἐπιστήμης τε καὶ ἐνεργείας καθηγεμόνα· καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ θειοτάτην εὐπρέπειαν ἀκλινῶς ἐνορῶν, ὡς δυνατὸν δὲ ἀποτυπούμενος, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ θιασώτας, ἀγάλματα θεῖα ἀποτελῶν, ἔσοπτρα διειδέστατα καὶ ἀκηλίδωτα, δεκτικὰ τῆς ἀρχιφώτου καὶ θεαρχικῆς ἀκτῖνος. ταύτην δὲ αὖθις ἀφθόνως εἰς τὰ ἑξῆς ἀναλάμποντα, κατὰ τοὺς θεαρχικοὺς θεσμούς. οὐ γὰρ θεμιτόν ἐστιν, τοῖς τῶν ἱερῶν τελεταῖς, ἢ τοῖς ἱερῶς τελουμένοις, ἐνεργῆσαι καθόλου, παρὰ τὰς οἰκείας ἱερὰς διατάξεις. οὐκοῦν ἱεραρχίαν ὁ λέγων τινὰ ἱερὰν, καθόλου δηλοῖ διακόσμησιν, εἰκόνα τῆς θεαρχικῆς ὡραιότητος, ἐν τάξεσιν, καὶ ἐπιστήμαις ἱεραρχικαῖς, τὰ τῆς οἰκείας ἐλλάμψεως ἱερουργοῦσαν μυστήρια. καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρχὴν, ὡς θεμιτὸν, ἐπαναγομένην. ἐστὶ γὰρ τῆς ἱεραρχίας ἡ τελείωσις, τὸ κατ' οἰκείαν ἀναλογίαν ἐπὶ τὸ θεομίμητον ἀναχθῆναι· καὶ Θεοῦ συνεργὸν γενέσθαι, καὶ δεῖξαι τὴν θείαν ἐνέργειαν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐν ἑαυτῷ φαινομένην, καὶ φωτίζεσθαι καὶ φωτίζειν, καὶ καθαίρεσθαι καὶ καθαίρειν, καὶ τελεῖσθαι τὰ θεῖα, καὶ τελεσιουργεῖν, ἵνα πᾶς ὁ ὁρῶν ὑμᾶς, ἐπιγνώσηται ὅτι σπέρμα εὐλογημένον ἐστὶ ὑπὸ Κυρίου, ἀληθῶς σπέρμα ἔντιμον, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν Θεοῦ, κληρονόμοι ἀφθάρτων καὶ ἀμαράντων ἐπαγγελιῶν, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, καὶ φυλάττουσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. φησὶν δὲ καὶ ὁ Πέτρος, ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες, μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως κατὰ Θεὸν, μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως· μηδὲ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου, καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

A Quum igitur perſpicuè cognorint non perfunctoriam reddituros ſe eſſe rationem (vt qui præſunt Eccleſiæ, primáſque obtinent cathedras) ſeipſos vnà cum grege ſibi concredito exactiore diligentia præmuniant, vt Deo gratioſi ſpecimen aliquod edant ſuæ induſtriæ. In nomine enim Dei nihil deprehendes quod carnis reſipiat prudentiam. Fructus ſiquidem Spiritus omnes ſalutares ſunt, in quibus inhabitat Deus & inambulat, qui & conſpiciuntur tanquam luminaria in mundo, cùm veriſſimè ſint pietatis
B exultatio & gloria. Sanè anguſtior hic Sacerdotum principatus, ſacer ordo & ſcientia eſt. Sacri igitur principatus iſtius ſcopus hic eſt, Deo (quantum humanæ ſinunt viriculæ) vt ſe aſſimilet atque vniat, Deum habens ſacræ totius ſcientiæ & operatoriæ virtutis præceptorem: dum aciem mentis intendit in auguſtiſſimam illius pulchritudinem nihil enarians. Pro modulo autem virium Deum imitatus, ſuos etiam ſocios diuinas imagines perficit, ſpecula nitidiſſima & immaculata, capacia primariæ illius
C lucis, radij prorſus diuini. Hanc rurſus Hierarchicam functionem in cætera ſuo quæque ordine relucentia tranſmittit. Non enim fas ſit, ſacrorum ceremoniis aut ſacrè initiatis quicquam omnino efficere præter proprias & eas ſacras conſtitutiones. Itaque Hierarchiam qui dicit, ſacram quandam in genere exprimit diſtinctionem, imaginem diuinæ illius pulchritudinis, quæ natiuum ſplendorem explicat, ſéque exerit in ordinibus ac multiiuga cognitione Hierarchiarum, dum ſanctè perficit propriæ illuminationis arcana myſteria, dum ad propriam originem (quatenus fas) reducit. Ea enim
D eſt Hierarchiæ perfectio, vt ſecundùm proportionem cuique propriam hominem promoueat ad imitationem diuinæ bonitatis, ac Deo cooperetur, réque ipſa declaret diuinæ virtutis efficaciam (quatenus eſt attingibilis) in ſeipſo relucentem, dum illuminatur in primis, ac proinde cæteros circunfundit lumine, dum purgatur & purgat, in diuinis dum perficitur & perficit: adeò vt quiſquis vos contuetur: facilè intelligat ſemen vos eſſe benedictum à Domino: verè ſemen eſtis honorabile, *Regale ſacerdotium, gens ſancta, populus in acquiſitionem*
E *Dei*, hæredes immortalium & immarceſſibilium promiſſionum, *Quas non vidit oculus, non auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderant, quas præparauit Deus diligentibus ſe*, & obſeruantibus mandata ſua. Ait autem & Petrus: *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundùm Deum: non turpis lucri gratia, ſed voluntariè: neque vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis: vt cùm apparuerit princeps paſtorum, percipiatis immarceſſibilem gloriæ coronā.*

Hierarchica functio.

Hierarchica perfectio.

1.Petr.2.

1.Cor.1.

1.Pet.5.

Dominus item, *Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus: mercenarius autem & qui non est pastor, videt lupum venientem, & dimittit oues ac fugit: & lupus rapit oues & dispergit: quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus.* Inducit: *Propter hoc me Pater diligit, quia ego pono animam meam pro ouibus.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

ὁ δὲ Κύριος φησίν, ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων· ὁ δὲ μισθωτὸς, καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, καὶ σκορπίζει· ὅτι μισθωτός ἐστιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. καὶ ἐπάγει, διὰ τοῦτό με ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ τῶν προβάτων. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De ordinatione clerici.

HOMILIA CXXIII.

Sit imitatio Christi vita sacerdotis.

Sacerdotalis vitæ officia.

Nimia seueritas fugienda in arguendis peccatoribus.

Matth 6.

Diaconi, Dei non hominum ministri.

Ex epist. 8. S. Dionysii Areop.

2. Par. 26.

1 Reg. 26.

Num. 4.

1. Par. 23.

Num. 12.

Deut 14.

Act. 19.

RAtioni prorsus consentaneum, summ vt sacerdotes imitentur per omnia pontificem, quemadmodum Christi imitator pontifex est. Bonus vt sit; pia gestitet viscera, alat concordiã, nihil nõ ex æquo & bono faciat ac interpretetur, de se quã modestissimè sentiat, fraternæ dilectionis obseruans, sit hospitalis, omniũ malis indolescat & cõpatiatur, sit misericors. Sacerdotes quos agnouerint à rectitudine deflexisse, cõuertant ac reuocẽt in viã. Nullum nõ visitent infirmum. Prouidã agant curã viduarum, pupillorum & pauperũ. Prouideãt bona semper corã Deo & hominibus. Omnẽ à se eliminent irã, personarũ acceptionem, iudicium iniustum, auiditatem pecnniæ. Non facilè cõmodent fidem delationibus. In pronũciando iudicio, præfracti ne sint, aut æquo seueriores, vt qui sciant neminẽ non esse debitorẽ peccatorum. Nos igitur qui Dominũ obsecramus, debita nostra vt dimittat, nihil grauatim debemus & nos dimittere: in oculis enim versamur Domini ac Dei. Hoc tenore vitæ Diaconi etiamnũ conuersentur. In cõspectu iustitiæ Domini ingrediantur sine querela, tanquã Deo & Christo ministrãtes, non itẽ hominibus. Sedulò & accuratè administrent, iam vt defugiant propheticam imprecationem, ne illi per oscitantiam se reddãt obnoxios, néve priores honoris partes præcerpãt, & occupent prætextu tuendi cultus diuini: sed omnia (iuxta Apostolum) honestè & secũdùm ordinem fiant. Quid enim indecori faciebat Ozias, Deo dum adoleret incẽsum? Quid item Saül, victimas dum offert? Quid porrò tyranni illi dæmones, Dominũ verè esse Deum dum profitẽtur? Sed horum theologia explosa est. Vnusquisque autem in ordine perstet suæ functionis. Ait item lex: solus pontifex in sancta sanctorum intrabit semel in anno. Idque in omni hierarchica purificatione: & sacerdotes cooperiant sancta. Et: Leuitæ ne tangant sancta ipsa, vt ne moriãtur. Et iratus est furore Dominus super temeritate Ozia. Sed & Maria percussa est lepra, quum temerè molita esset legẽ sancire legislatori. In filios Sceuæ insiluit dæmoniacus.

Περὶ διαταγῆς κλήρου.

Λόγος ρκβʹ.

ΕΠΟΜΕΝΟΝ ἐστὶν τοὺς ἱερεῖς μιμητὰς γενέσθαι τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν, ὡς καὶ ἐκεῖνος τοῦ ἀρχιερέως Χριστοῦ, εἰς πάντα, εἰς τὸ ἀγαθὸν, τὸ εὔσπλαγχνον, τὸ ὁμόφρονον, τὸ ἐπιεικὲς, τὸ ταπεινόφρον, τὸ φιλάδελφον, τὸ φιλόπτωχον, τὸ φιλόξενον, τὸ συμπαθητικὸν εἰς πάντας, τὸ ἐλεήμονας εἶναι, καὶ ἐπιστρέφοντας τὰ πεπλανημένα, ἐπισκεπτομένους πάντα τὰ ἀσθενῆ, μὴ ἀμελοῦντας χηρῶν, καὶ ὀρφανῶν ἢ πενήτων, καλὰ προνοοῦντας ἀεὶ, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀπεχομένους πάσης ὀργῆς, καὶ προσωποληψίας, κρίσεως ἀδίκου, φιλαργυρείας· μὴ ταχέως ἐμπιστεύοντες κατά τινος, μὴ ἀπότομοι ἐν κρίσει, εἰδότες, ὅτι ὀφειλέται ἐσμὲν ἁμαρτιῶν· εἰ οὖν δεόμεθα τοῦ Χριστοῦ ἵνα ἀφῇ ἡμῖν, ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς ἀφιέναι. ἀπέναντι γὰρ τῶν τοῦ Κυρίου ἐσμὲν ὀφθαλμῶν. ὡσαύτως καὶ οἱ διάκονοι ὀφείλουσιν εἶναι ἄμεμπτοι. κατενώπιον τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ὡς Θεοῦ καὶ Χριστοῦ διάκονοι καὶ οὐκ ἀνθρώπων· ἐπιμελῶς διακονήτωσαν, ἵνα φύγωσι τὴν ἀρὰν τοῦ προφήτου· μὴ διὰ τῆς ἀμελείας ὑπεύθυνοι γένωνται· μηδὲ προπετεύεσθε ἐν τινὶ ὡς δῆθεν θεοσεβείας χάριν, ἀλλὰ πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω, κατὰ τὸν ἀπόστολον. ἐπεὶ τί ἄτοπον ἐποίει ὁ Οζίας θυμιῶν τῷ Θεῷ; τί δὲ ὁ Σαοὺλ θύων; τί δὲ οἱ τύραννοι καὶ δαίμονες θεολογοῦντες ἀληθῶς τὸν Κύριον; ἀλλ᾽ ἐκκήρυκτος αὐτῶν ἡ θεολογία. ἕκαστος δὲ ἐν τῇ τάξει αὐτοῦ ἔσω τῆς λειτουργίας. φησὶ δὲ καὶ ὁ νόμος, ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσελεύσεται, καὶ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ· καὶ τοῦτο ἐν πάσῃ τῇ ἱεραρχικῇ καθαρότητι· οἱ ἱερεῖς περιστέλλουσι τὰ ἅγια. καὶ οἱ Λευῖται οὐ μὴ ἅψωνται τῶν ἁγίων, ἵνα μὴ ἀποθάνωσιν. καὶ, ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τῇ προπετείᾳ Οζία· καὶ Μαριὰμ λεπροῦται τῷ νομοθέτῃ νομοθετεῖν ἐγχειρήσασα. καὶ ἐπὶ τοὺς Σκευᾶ υἱοὺς ἐφήλατο ὁ δαιμονιῶν.

ς, οὐκ ἀπέστελλον αὐτούς, καὶ αὐτοὶ ἔτρεχον· καί, οὐκ ἐλάλησα πρὸς αὐτούς, καὶ αὐτοὶ ἐπροφήτευον. καὶ ὁ ἀσεβὴς ὁ θύων μοι μόσχον, ὡς ὁ ἀποκτείνων κύνα. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, οὐκ ἀνέχεται τὴν παράταξιν ἡ παντελὴς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη. λεγόντων δὲ αὐτῶν, ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, ἀποκέκριται, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας. ὥστε οὖν οὐ θεμιτόν ἐστι, τὰ ἱερὰ λόγια, φησίν, οὐδὲ τὰ δίκαια, εἰ μὴ τὰ κατ' ἀξίαν διώκειν. προσέχειν δὲ ἕκαστον ἑαυτῷ χρή, καὶ μὴ τὰ ὑψηλότερα καὶ βαθύτερα ἐννοεῖν· διανοεῖσθαι δὲ μόνα τὰ κατὰ τὴν τάξιν αὐτῷ προστεταγμένα· καὶ μὴ διάβολοι, μηδὲ δίλογοι, ἀλλὰ ἀφιλάργυροι, ἐγκρατεῖς, περὶ πάντας εὔσπλαγχνοι, ἐπιμελεῖς, πορευόμενοι κατὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Κυρίου, ὃς ἐγένετο διάκονος πάντων· ᾧ ἐὰν εὐαρεστήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, ἀποληψόμεθα καὶ τὸν μέλλοντα· καθὼς ὑπέσχετο ἡμῖν ἐγεῖραι ἡμᾶς ἐκ νεκρῶν· καὶ ὅτι ἐὰν πολιτευσώμεθα ἀξίως αὐτοῦ, καὶ συμβασιλεύσομεν αὐτῷ. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν· ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, ἐμοὶ ἀκολουθείτω. καί, ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ μου. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A Et: *Non mittebam eos, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.* Et: *Impius qui immolat vitulum, quasi qui occidit canem.* (Hier. 23. / Isa. 66.) Atque vt compendio perstringam, exactissima Dei iustitia non sustinet quicquam fieri præter ordinis decorum. (*Deus inordinata non patitur.*) Dicentibus enim illis: *in nomine tuo virtutes multas fecimus:* respondetur, *Non noui vos, discedite à me omnes operarij iniquitatis.* (Matth. 7.) Non itaque fas esse astruunt sacra Eloquia, vt quis, quamlibet iusta administret, nisi pro dignitate ac seruato decoro. Attentum sanè vnumquemque sibi oportet esse, vt ne intelligere moliatur, quàm pro modulo ingenij, sublimiora & profundiora. Secum B quidem taciti cogitent quę per ordinem sibi imperata sunt, vt ne sint calumniatores, non bilingues, sed quàm minimùm vt sint pecuniæ auidi, continentes, erga omnes pij, strenui diligentia, secundùm Domini veritatem incedentes, qui omnium factus est minister: qui cui placidè si obsequemur in præsenti sæculo, illius promerebimur perfrui gloria in futuro, quemadmodum pollicitus est nobis se nos ex mortuis excitaturum: quódque si ipso dignè conuersabimur, cum eo simul & regnabimus. Dixit enim: *Si quis* C *mihi ministrat, me sequatur, & vbi sum ego, illic & minister meus erit: si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Περὶ τοῦ αἰδεῖσθαι ἱερέας.
Λόγος ρκδ΄.

Ὁ ΘΕΟΦΟΡΟΣ Ἰγνάτιος ἐπιστέλλει, λέγων, τῷ ἐπισκόπῳ προσέχετε, ἵνα καὶ ὁ Θεὸς ὑμῖν. ἀντίψυχον ἐγὼ τῶν ὑποτασσομένων ἐπισκόπῳ, πρεσβυτέροις τε καὶ διακόνοις· μετ' αὐτῶν μου γένοιτο τὸ μέρος ἔχειν ἐν Θεῷ. καὶ αὖθις, μάρτυς μοι, ἐν ᾧ δέδεμαι, ὅτι ἀπὸ σαρκὸς ἀνθρωπίνης οὐκ ἔγνων. τὸ δὲ πνεῦμα ἐκήρυσσε λέγον τάδε· χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν ποιεῖτε. χρὴ οὖν ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν πράττειν ἡμᾶς. ὅπου γὰρ ἂν φανῇ ἐπίσκοπος, ἐκεῖ τὸ πλῆθος ἔστω. ὥσπερ ὅπου περ ἂν ὀνομασθῇ Χριστὸς Ἰησοῦς, ἐκεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἐπισυνάγεται. οὐ γὰρ ὅπου βούλονται βαδίζουσι τῶν θρεμμάτων αἱ ἀγέλαι, ἀλλ' ἔνθαπερ οἱ ποιμένες αὐτὰς ἀποφέρουσι. τὰ δὲ ἔξω τῆς ἀγέλης ἀποπλανώμενα διαρπάζουσιν οἱ θῆρες, καὶ τροφὴν ἑαυτῶν ποιοῦνται τὸ πεπλανημένον. οὐκ ἐξὸν οὖν ἐστι χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου, οὔτε βαπτίζειν, οὔτε ἀγάπην ποιεῖν, ἀλλ' ὃ ἂν ἐκεῖνος δοκιμάσῃ, τοῦτο καὶ τῷ Θεῷ εὐάρεστον. ὁ τὸν ἐπίσκοπον τιμῶν, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τιμᾶται. ὁ λάθρα ἐπισκόπου τι πράσσων, τῷ διαβόλῳ λατρεύει.

Sacerdotes venerationi atque honori habendus.

HOMILIA CXXIV.

IGNATIVS, cognomento Theophorus, per epistolam dicit: Episcopo obtemperare, D vt & Deus vobis: recreor in Episcopo, qui mihi subrogatus est, presbyterisque & diaconis quibuscum contingar vtinam habere me partem in Deo. (*Epist. 8. ad Polycarpum.*) Rursus: Testis mihi est, in quo & vinctus sum: quia per carnem humanam non cognoui: Spiritus autem sanctus ipse prædixit hæc, Sine Episcopo nihil facite: nihil igitur tentandum vobis est sine annutu Episcopi: vbi enim conspicietur adesse Episcopus, eò se conferat multitudo: quemadmodum vbi nominatus est Iesus Christus, eò cogitur & confluit catholica Ec- E clesia. (*Ex Ignat. ep. 7. ad Smyr.*) Non enim quolibet passim sinuntur pecudum greges abire, sed quocũque eas abducunt pastores. Nam eas quæ se submouent & disparant à grege reliquo, feræ abripiunt, & erraticas ac dispalantes in suam conuerrunt alimoniam. Itaque quoad eius fieri potest, sine Episcopo nemo baptizet, nõ Agape celebretur: nam quicquid ille probauerit faciendum, hoc Deo perquam acceptum scitote esse. Episcopum qui honorat, vtique honoratur à Deo. Qui clam Episcopo quiduis operis aggreditur, diabolo exhibet culturam. (*Episcopo clam aliquid agere, est Dæmoni sacrificare.*)

Ex Ignat. Ep. 2. ad Tral. Interpres

Necesse igitur Episcopo subiecti vt sint etiam presbyteri, vt & Apostoli Iesu Christo, qui nobis spes vnica est: in quo si viuimus, inueniemur tandem. Sed & diaconi, oportet, mysteria Iesu Christi vt dum administrant, dent interim modis omnibus operam, grati vt sint omnibus atque amabiles. Non enim esculentorum sunt aut poculentorum ministri, sed Ecclesiæ Dei subseruiunt. Necesse igitur hi vt vitent crimina, perinde ac ignem, nec secùs, diaconos reuerenter obseruent omnes atque Christum Iesum, & Episcopum quasi patrem, Presbyteros, vt Dei concilium & quasi vinculum Apostolicæ charitatis. His sine neutiquam vocatur Ecclesia Dei. Suffragatur autem orationi lex etiam dicens: *Custodies valde iuxta omnia quæ dixerit tibi sacerdos, facies. Non declinabis à verbo, ad dexteram vel ad sinistram. Et homo qui fecerit superbiam, vt non audiat sacerdotem, morietur homo ille.* Propheta verò Malachias ait, *Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem exquirent ex ore eius, quoniam Angelus Domini omnipotentis est. In pace dirigens ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate.* Et alius, *In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes eius suspice. In tota virtute tua dilige eum, qui te fecit, & ministros eius ne derelinquas.*+ Et lex rursus, *Sacerdotes sancti erunt Deo suo: sacrificia enim Domino Deo suo ipsi offerunt, & erunt sancti:* Et rursus, *Sacerdos sanctus est Domini Dei: dona enim Domino Deo nostro iste offert, & sanctus erit tibi. Et ait Dominus ad Aaron dicens, Ego pars tua & hæreditas. Et ministrabit Leui tabernaculo testimonij, & ipsi sument peccata populi: & separationes dedi Leuitis: quoniam merces ista est vobis pro ministeriis vestris.* Esaias porrò inquit, *Vos autem sacerdotes Domini vocabimini ministri Dei. Magnificabo, & inebriabo animam sacerdotum.* Similiter etiam Dauid, *Sacerdotes tui, inquiens, induentur iustitiam, & sancti tui exultabunt.* Paulus verò, *Omnis pontifex, inquit, constituitur, vt offerat dona & sacrificia, qui exemplari & vmbræ deseruiunt cælestium: nunc autem excellentius ministerium sortitus est, quanto & melius testamentum.* Et adiicit, dicens: *Rogamus autem vos, vt noueritis eos qui laborant in vobis, & præsident vobis in Domino, & admonent vos, & vt habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum, pacem habete in vobismetipsis.* Et rursus, *Presbyteri duplici honore afficiantur, maximè qui laborant, in verbo, & doctrina.* Conuenit igitur, dilectissimi, & amici Dei, vt sacerdotes eius reuereamur: quos enim Deus sibi tanquam proprios asciuit, & honore affecit, eis necesse est vt homines debitum honorem deferant.

Ignatij aliter. Itaque reprehensiones eorū sicut ignis vitanda sunt.

Rom. 13. *Exod. 22.* *Deut. 17. 20.* *Mal. 2. 7.* *Eccl. 7. 31.* *Leuit 21. 6.*

timo dominū & honorifica sacerdotem

Num 18. 31. *Esa. 61. 6.* *Hier. 31. 14.* *Heb. 5. 1. & 8. 5* *1. Tim. 5. 17.*

A ἀναγκαῖον δέ ἐστιν ὑποτάσσεσθαι καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, ὡς ἀποστόλοις Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, καθ' πάντα τρόπον πᾶσιν ἀρέσκειν. οὐ γὰρ βρωμάτων καὶ πομάτων εἰσὶν διάκονοι, ἀλλὰ ἐκκλησίας Θεοῦ ὑπηρέται. δέον οὖν ἐστιν αὐτοὺς φυλάσσεσθαι τὰ ἐγκλήματα ὡς πῦρ. ὁμοίως πάντες ἐντρεπέσθωσαν τοὺς διακόνους ὡς Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τὸν ἐπίσκοπον ὡς τὸν πατέρα· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους ὡς συνέδριον Θεοῦ, καὶ ὡς σύνδεσμον ἀποστόλων· χωρὶς τούτων ἐκκλησία οὐ καλεῖται. συνηγορεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ ὁ νόμος λέγων, φυλάξῃ σφό- B δρα κατὰ πάντα, ὅσα ἂν εἴπῃ σοι ὁ ἱερεύς, ποιήσεις. οὐκ ἐκκλινεῖς ἀπὸ τοῦ ῥήματος δεξιὰ ἢ ἀριστερά. καὶ ἄνθρωπος, ὃς ἂν ποιήσῃ ὑπερηφανίαν τοῦ μὴ ἀκοῦσαι τοῦ ἱερέως, ἀποθανεῖται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. ὁ δὲ προφήτης Μαλαχίας φησί, χείλη ἱερέως φυλάξει γνῶσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ, διότι ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορός ἐστιν. ἐν εἰρήνῃ κατευθύνων ἐπορεύθη μετ' ἐμοῦ, καὶ πολλοὺς ἐπέστρεψεν ἐξ ἀδικίας. καὶ ἄλλος, ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου εὐλαβοῦ τὸν Κύριον, καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ θαύμαζε, ἐν ὅλῃ τῇ δυ- C νάμει σου ἀγάπα τὸν ποιήσαντά σε, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ μὴ ἐγκαταλίπῃς. φοβοῦ τὸν Κύριον, καὶ δόξαζε ἱερέα. καὶ αὖθις ὁ νόμος· οἱ ἱερεῖς ἅγιοι ἔσονται τῷ Θεῷ αὐτῶν· τὰς γὰρ θυσίας Κυρίῳ τῷ Θεῷ αὐτῶν αὐτοὶ προσφέρουσιν· καὶ ἔσονται ἅγιοι. καὶ πάλιν, ὁ ἱερεὺς ἅγιός ἐστι Κυρίου τοῦ Θεοῦ· τὰ γὰρ δῶρα Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν οὗτος προσφέρει, καὶ ἅγιος ἔσται σοι. καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ἀαρών, λέγων, ἐγὼ μερίς σου καὶ κληρονομία· καὶ λειτουργήσει ὁ Λευὶ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου· καὶ αὐτοὶ λήψονται τὰ ἁμαρτήματα τοῦ λαοῦ. καὶ τὰ ἀ- D φαιρέματα δέδωκα τοῖς Λευίταις. ὅτι μισθὸς αὐτῶν ὑμῖν ἐστι, ἀντὶ τῆς λειτουργίας ὑμῶν. ὁ δὲ Ἡσαΐας φησίν, ὑμεῖς δὲ ἱερεῖς Κυρίου κληθήσεσθε, λειτουργοὶ τοῦ Θεοῦ. καὶ ὁ Ἱερεμίας, μεγαλυνῶ καὶ μεθύσω τὴν ψυχὴν τῶν ἱερέων. ὡσαύτως καὶ ὁ Δαβίδ, οἱ ἱερεῖς σου λέγων ἐνδύσονται δικαιοσύνην, καὶ οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιάσονται. ὁ δὲ Παῦλος, πᾶς γὰρ ἀρχιερεύς φησιν, εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας, καθίσταται· οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τετύχηκεν λειτουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονος E διαθήκης ἐστὶ μεσίτης. καὶ ἐπάγει, λέγων, ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν εἰρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς. καὶ πάλιν, οἱ πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν. μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. πρέπον οὖν ἐστιν, ἀγαπητοί, καὶ φίλοι Θεοῦ, αἰδεῖσθαι τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ. οὓς γὰρ ὁ Θεὸς οἰκειώσατο, καὶ ἐδόξασεν, ἀνάγκη καὶ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ὀφειλομένην ἀποδιδόναι·

καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. οὐ θέμις τοίνυν ποτὲ ἱερεῖ ἀντιστῆναι, οἱ γὰρ ἀντιστάμενοι αὑτοῖς κρίμα λήψονται. ἄρχοντα γὰρ τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. ὁ δὲ Κύριος, καὶ μέγας ἀρχιερεὺς, φησὶν, ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ δεχόμενος προφήτην, εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται. καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον, εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν δικαίου λήψεται. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A neque verò sibi quis honorem assnmit, sed qui à Deo vocatus est. Nulli igitut fas vnquam fuerit obniti ac reclamare sacerdotis imperio: qui enim *resistunt, damnationem sibi acquirent: Principi* enim *populi tui non maledices.* Dominus item eximius ille Pontifex ait: Qui suscipit vos, me suscipit, & qui me suscipit, suscipit eum qui me misit. Et: *Qui suscipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui suscipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.* Ipsi gloria in sæcula. Amen. *Matth.18.* *Matth.10.*

B

Περὶ προσδοκίας τῶν μελλόντων.
Λόγος ρκέ.

De certa expectatione futurorum.

HOMILIA CXXV.

Ο ΤΑ μέλλοντα ἀγαθὰ προσδοκῶν, τὰ ὧδε ἀπωθεῖται, καὶ διὰ τῆς ὀρέξεως τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ὅλα τὰ τοῦ βίου ὡς σκιὰν καὶ ἀράχνην παρέρχεται διὰ τὴν ἀποκειμένην ἐλπίδα καὶ χαράν. ἐκεῖ γὰρ σπεύδει εἶναι ἔνθα τῆς κτήσεως ὕπαρξιν, ἤγουν, τὴν ἐπιθυμίαν δεδουλωμένην ἔχει. οἷς τοίνυν αἱρετὸν ἐν οὐρανοῖς ἡ κτῆσις, τὴν ἐκ σώματος ἐκδημίαν ἀφίενται. ἀποκαραδοκοῦντες οὖν εἰς τὰ ἀποκείμενα ἡμῖν ἀγαθὰ ἀνείκαστα ὄντα, ὅλῃ τῇ προθέσει ἐν ἐπιθυμίᾳ πολλῇ ποθήσωμεν αὐτά· παρορῶντες τὰ μὴ μένοντα, καὶ γεγηθότες διὰ τὰ αἰώνια, καὶ διαμένοντα ἀγαθὰ, ἃ οὐ δύναται νοῦς ἀνθρώπου καταλαβέσθαι. πάσῃ οὖν φυλακῇ τηρήσωμεν τὴν καρδίαν, περιμένοντες τὸν οἰκοδεσπότην Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν τὸν δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντα, καὶ διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, τὰ τῆς ἀσθενείας πάθη, εἰς ἑαυτὸν ἀναλαβόντα, ἵνα ἡμᾶς τοῦ πλούτου αὐτοῦ κοινωνοὺς ποιήσῃ· καὶ τῆς μελλούσης ἀρρήτου δόξης ἀπολαύσωμεν. ὃν φιλοῦντες μὴ παυσώμεθα καὶ φιλούμενοι ὑπ' αὐτοῦ, συνεισέλθωμεν εἰς τὴν μονὴν τὴν παρὰ τῷ πατρὶ ἡτοιμασμένην· καὶ ὀψώμεθα τὸ φῶς ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ· φοβερὰ ἡ ἡμέρα τῆς παρουσίας αὐτοῦ, μεγάλη καὶ ἐπιφανὴς σφόδρα. διὸ ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ταύτας, χαρώμεθα χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ, καὶ δεδοξασμένῃ, ἀποσμήχοντες ἀεὶ τὴν ψυχήν. μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ μιανθῶσιν πολλοί· ἵνα ἐν τῷ καθαρωτάτῳ καὶ λαμπροτάτῳ φωτὶ γινομένη, μὴ ἔχουσα σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἐκεῖ ὄψεται τὴν ἄκτιστον, καὶ μακαρίαν φύσιν ἐκείνην, ὅπου ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. καθὼς καὶ ὁ ἀπόστολος, Ῥωμαίοις ἐπιστέλλων, λέγει· παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν,

FVtura bona quisquis certa spe opperitur, oihili isthæc ducit temporaria: quin auiditate flagrans futurorum, cætera omnia vitę istius ceu vile quodpiam sarmentum, aut virulĕtam arachnem transmittit, propter spem sibi repositam atque gaudium. Illò enim adproperat occurrere, vbi possessionis substantia: nempe iam desiderium habet subactum. *Spes futurorũ negligit temporaria.*

C Quibus sanè cordi est cœleste illud peculium, nil tam expetunt ardenter quàm vt ex incolatu inquilini corporis euolent. Bona igitur nobis reposita, & quæ insuspicabilia sunt, prorsus tota animi præstolemur contemplatione; atque ea ardenti desiderio expetamus, isthæc aspernati quæ solidi nihil habent & perdurantis substãtiæ, spe æternorum ac permaneotium exhilarati, quæ nulla queat humana cogitatio comprehendere. Omni itaq; custodia seruemus cor, cõstanter expectaotes Dominum familias, nempe Christum Deum nostrum, qui nostri causa pauper esse voluit, *1.Cor.2.*

D próque nostra omnium salute humanæ iofirmitatis afflictiones in se recepit, vt nos cõsortes baberet suæ incõprehensibilis opuleotiæ, simúlq; futura illa & ineffabili gloria perfruemur. Quem, ne (quæso) desinamus sincera complecti cbaritate, vt ab ipso redamati, vnà cum eo prouehi mereamur ad fœlicissimam mansionẽ oobis à Patre adornatam & instructã, vbi in eius lumine videbimus lumẽ. Formidabilis planè & horroris plena dies aduentus eius, dies magna & illustris valde, eóque promissiooes has qui in dubia fide tenemus, ineloquili & glorificato gaudio perfusi iucũ-

E demur, iugiter abstergentes concretã animæ eluuiem, neq; radix amaritudiois sursum germinaos interturbet, & ioquinentur multi, vt nullam deouo eandem contrabens maculam aut rugam, limpidissimo ac splĕdidissimo perlustretur lumioe. Illic enim perspicuè cõtuebitur beatam prorsus illam nec vlla hominũ iodustria fabrefactam oaturam, vbi Pater, Filius & Spiritus, sicuti Romanis dicit Paulus per epistolam: *Obsecro vos per miserationes Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem,* *Rom.12.*

sanctam, beneplacentem Deo, rationabile obsequium vestrum, & nolite conformari huic seculo, sed transformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis vos quæ sit voluntas Dei & beneplacens & perfecta. Rursum: *Nobis enim reuelauit Deus per spiritum suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei: quis enim nouit hominum, quæ sunt hominis, nisi spiritus, qui est in eo? sic & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi Spiritus qui est in Deo.* Inducit: *Nos autem non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.* Iterum: *Si enim administratio damnationis gloria; multo magis abundat administratio iustitiæ in gloria: neque enim glorificatum est quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam: si enim quod euacuatur, per gloriam est, multo magis quod manet in gloria est.* Alius item: *Iustorum animæ in manu Dei sunt, nec aliquando tanget illos tormentum, illi autem sunt in pace.* Et, *Spes eorum immortalitate plena: in paucis vexati, in multis bene disponentur, quia Deus tentauit eos & inuenit illos dignos se, & quasi holocaustum hostiæ accepit illos, & in tempore visitationis ipsorum resplendescent.* Dauid quoque: *Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum, lætitia.* Et illud: *Statuisti in loco spatioso pedes meos.* Iterum & Apostolus: *Si igitur consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.* Rursus: *Nunc autem liberati à peccato, serui facti Christo, habetis fructum vestrum in sanctificationem; finem verò vitam æternam in Christo Iesu Domino nostro.* Dominus item: *Sint lumbi vestri præcincti & lucernæ ardentes, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis: vt cùm venerit & pulsauerit, aperiant ei.* Inducit: *Beati serui illi quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd circuncinget se & discumbere eos faciet, & transiens ministrabit illis.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

1.Cor.2.

1.Cor.3.

Sap.3.

Psal.29.

Psal.30.

Col.3.

Rom.6.

Luc.12.

ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν· καὶ μὴ συσχηματίζεσθαι τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθαι τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον, καὶ τέλειον. καὶ πάλιν, ἡμῖν γὰρ ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς, διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὂν ἐν αὐτῷ; οὕτως καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. καὶ ἐπά-
B γει· ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν. καὶ πάλιν, εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐ δεδόξασται, τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον διὰ δόξης, πολ-
C λῷ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ. καὶ ἄλλως, δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ· καὶ οὐ μὴ ἅψηται αὐτῶν βάσανος· οἱ δέ εἰσιν ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἡ ζωὴ αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης. ὀλίγα γὰρ παιδευθέντες, μεγάλως εὐεργετηθήσονται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπείρασεν αὐτοὺς, εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ, καὶ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτοὺς, καὶ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν ἀναλάμψουσιν. καὶ ὁ Δαβὶδ, τὸ ἑσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμός. καὶ εἰς τὸ πρωῒ, ἀγαλλίασις. καὶ τὸ, ἔστησεν ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου. καὶ πάλιν ὁ ἀπόστολος, εἰ οὖν
D συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καθήμενος. τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ πάλιν, νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ Θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν. τὸ δὲ τέλος ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. ὁ δὲ Κύριος, ἔστωσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν, φησιν, περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν
E γάμων· ἵνα ἐλθόντος, καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. καὶ ἐπάγει, μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται, καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Περὶ κλήσεως Θεοῦ.

Λόγος ρκϛ'.

ΤΟΥ Κυρίου καὶ Θεοῦ καλοῦντος ἡμᾶς, διά τε νόμου καὶ προφητῶν, καὶ ἀποστόλων, καὶ εὐαγγελιστῶν, μᾶλλον δὲ καὶ παρακαλοῦντος, οὐ δεινὸν ἡμᾶς, διὰ ῥᾳθυμίας καὶ χαυνότητος καταφρονεῖν τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ, καὶ ἀμελεῖν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας· ἵνα μὴ διὰ τῆς βραδυτῆτος ἀποκλεισθῶμεν τοῦ νυμφῶνος, καὶ στερηθῶμεν τοῦ ποθουμένου νυμφίου· καὶ πολλὰ κρούοντες, ἄπρακτοι μείνωμεν στενάζοντες ἀνόητα. ἀλλὰ μᾶλλον, ἀδελφοί, τῇ σπουδῇ χρησώμεθα, ἵνα καταλάβωμεν τὴν ἀκρόπολιν· μᾶλλον δὲ τὴν ἡμῶν μητρόπολιν τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν, τὴν τῶν ζώντων χώραν· ἐν ᾗ τὸ φῶς τῆς ζωῆς καταυγάζει, ὁ ἄσβεστος λαμπτήρ, ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμός, ὁ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν χορηγός. ἐὰν οὖν, ἀγαπητοί, μετὰ φόβου καὶ πόθου, καὶ παρρησίας προσέλθωμεν τῷ ἀγαθῷ ἡμῶν δεσπότῃ, ἐκεῖ ὀψόμεθα πᾶσαν φύσιν ἀγγέλων τε καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ δυνάμεων, καὶ ἐξουσιῶν, καὶ τὰ ἀπ' αἰῶνος τετηρημένα ἄρρητα ἀγαθὰ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ. ὅσοι γὰρ ἐρασταὶ γεγόνασι τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἐξ αὐτῆς θηλάσουσι καὶ τρυφήσουσιν ἀπὸ μαστῶν παρακλήσεως αὐτῆς, καὶ ἐκ τοῦ χειμάρρου τῆς τρυφῆς ποτισθήσονται. Αὐτῷ οὖν κολληθῶμεν τῷ φήσαντι, ἐγγίσατέ μοι, καὶ ἐγγιῶ ὑμῖν. εἴξωμεν τῷ νομοθέτῃ τῷ φάσκοντι, ἐὰν ἀκούσητε τῆς φωνῆς μου, ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, καὶ ἁγιασθήσεσθε, καὶ ἔσεσθέ μοι ἅγιοι, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν. καὶ σὲ προείλεγμαι ἐμαυτῷ, λαὸν περιούσιον, παρὰ πάντα τὰ ἔθνη. ἡ δὲ Σοφία φησίν, προσέλθετε πρός με οἱ ἐπιθυμοῦντές με, καὶ ἀπὸ τῶν γεννημάτων μου ἐμπλησθήσεσθε. τὸ γὰρ μνημόσυνόν μου, ὑπὲρ μέλι, γλυκύ. οἱ ἐσθίοντές με, ἔτι πεινάσουσιν· ἐκ τούτου καὶ οἱ πίνοντές με ἔτι διψήσουσιν. ὁ ὑπακούων μου, οὐκ αἰσχυνθήσεται διὰ παντός. καὶ πάλιν, δεῦτε, φάγετε τὸν ἐμὸν ἄρτον, καὶ πίετε τὸν οἶνόν μου, ὃν κεκέρακα ὑμῖν· ἀπολείπετε ἀφροσύνην, καὶ ζήσεσθε. καὶ ζητεῖτε ἐν γνώσει σύνεσιν, [ἵνα βιώσητε.] καὶ ὁ Δαβίδ· προσέλθετε πρὸς αὐτόν, καὶ φωτίσθητε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνθῇ· καὶ ὁ ἀπόστολος· Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος·

De vocatione Dei.

HOMILIA CXXVI.

DOMINVS ac Deus noſter cùm nos ad ſe inuitet per legem, per Prophetas, per Apoſtolos & Euangeliſtas (obſecrat veriùs & hortatur) quàm nefarium ac piaculare fuerit, nos contemptim tranſmittere imperium Domini tam clementis, tam benigni, craſſa quadam ſocordia, animi lentore ac mollicie? tam ſupinè & oſcitanter propriam nihili ducere ſalutem, vt ne vel tantillo tempore excludamur Sponſi aditu: Sponſi (inquam) deſiderabilis adeò modiſque omnibus expetendi fruitione ſpoliemur? vt cùm fores ictibus crebrò repetitis pulſauerimus, nullo noſtro fructu deſideamus, ſuſpicioſè per hãc noſtram ignauiam ingemiſcentes? Quin potiùs (fratres mei) alacriore vtamur ſtudio, & in id toti incumbamus vt aliquãdo detur apprehendere ſupremam illam arcem, imò ciuitatum omnium matrem noſtram ſublimem illam Hieruſalẽ, quæ ſanè omnium noſtrûm mater eſt, ac regio feliciſſimè viuentium: in qua lux ſuos quaquauerſum euibrat & eiaculatur radios, inextinguibilis fax refulget, vbi oculus peruigil non dormitat, bonorúmque nullo fine intercipiẽdorum largitor Deus. Si igitur (dilectiſſimi) cum timore, ardenti deſiderio ſimul & comite fiducia accedentes, tam clementi Domino prociderimus; illic contemplari licebit naturam omnem Angelorum, Archangelorum, virtutum & poteſtatum, denique bona ineffabilia quæ diligentibus Deum initio ſtatim conditi ſæculi cõſeruata ſunt. Quotquot enim cœleſtem illam Hieruſalem ex animo dilexerunt, ex ea ſuccum lactis exugent, oblectabuntque ſe ab vberibus conſolationis eius, & abundè ſe proluent ac inuitabunt torrente voluptatis. Ipſi igitur accollemur & adhæreſcamus, ei qui dixit: *Appropinquate mihi & appropinquabo vobis.* Ad illum nos recipiamus qui legem ſanxit: *Si audieritis vocem meam, eritis mihi populus peculiaris, regale ſacerdotium, gens ſancta & ſanctificamini, & eritis mihi ſancti, quia ego ſanctus Dominus Deus veſter.* Et: *Te prælegi mihi ipſi in populum peculiarem præter omnes gentes.* Sapientia proinde ait: *Accedite ad me qui concupiſcitis me, & à generationibus meis implemini.* Et: *Memoria mei ſuper mel dulcis, qui edunt me, adhuc eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient: nam qui audit me, nunquam confundetur.* Iterum: *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis: Derelinquite ſtultitiam vt viuatis, & quærite in cognitionem intelligentiam.* Dauid item: *Accedite ad eum & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur.* Apoſtolus quoque: *Si igitur conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt, quærite, vbi Chriſtus in dextra Dei ſedens,*

Chriſtus, Deus eſt gratia & manſuetudinis.

Hieruſalem mater credentium.

Iac. 4.

Num. 16. Leuit. 20. Deut. 7.

Eccleſ. 24.

Prou. 9.

Pſal. 33.

Col. 3.

Ephes. 2. Heb. 4.

Inducit: *Itaque non iam estis hospites & aduenæ, sed conciues sanctorum & domestici Dei. Accedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ, vt accipiamus misericordiam, & inueniamus gratiam in auxilio opportuno.* Dominus noster, hominum amator ac saluans nos vltrò ad se aduocat, dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos; tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suaue est & onus meum leue est.* Sed & illud: *Venite post me, & faciam vos piscatores fieri hominum.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Matth. 11. Matth. 4.

καὶ ἐπάγει, ἄρα οὖν οὐκ ἔτι ἐστὲ ξένοι, καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων, καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ. προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεος, καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν. ὁ δὲ φιλάνθρωπος Σωτὴρ, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν προσκαλεῖται ἡμᾶς, λέγων, δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ᾽ ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι. καὶ τὸ, δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων γενέσθαι. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας Ἀμήν.

De timore Dei.

HOMILIA CXXVII.

QVISQVIS sinceriter Deum timet, non multò admodum negotio ad perfectionem prouehitur diuinæ charitatis, eóque efficitur Christi & discipulus & amicus. Ait enim: *Vos me amastis.* Qui eiusmodi est, vtique ineluctabili nexu is astringit sibi munditiam in castissimo timore Domini. *Qui verissimo Domini timore ceu clauis confixit effrenes carnis motus, ab illo eximitur timore, Crescite & multiplicamini: Vitabit proinde & illud, vt ne vlla ex parte debeat in hominum descendere familiaritatem.* Mūdi istius defugit iam sollicitā anxietatem, imposturas, voluptates, crapulæ & ebrietatis intemperiem omnē: omnimodā insuper Babylonicę cōfusionis fugā anteuertit abyssum. Vitæ istius suauiter traducēdę renunciauit illecebris: Mundo quoq; vale supremum dixit, cuius & retia perrupta, cōgressus mirè implexos euasit & pedicas. In terra tametsi ambulat, re ipsa declarat se cōplexum esse cōuersationē quæ in cœlis est. Quum enim lōgè istis fœliciora expetat, nihil est quòd cūctetur renunciare istius mūdi lenociniis, nimirū vitam vt viuat diuinā, cœlestem, Angelicā in obseruatione sinceræ prorsus religionis intemeratæ ac sanctę, in spiritu Dei, latriā exhibēs omnipotēti Deo propter cœlorum regnū, cuius gratia superciliū omne posuit mūdanæ istius prudentiæ. *Time enim,* ille ait, *Dominum, & custodi mandata eius.* Sanè Dei mandata si custodieris, eris vtique in omni operatione potens, operatióque tua incomparabiliter succedet. Dominum enim si timueris, nihil nō decorè conficies. Hic planè timor est, quo necesse sit vt timeas & salutem consequare: diabolum proinde nihil timueris. Dominum enim qui timet, aduersus diabolum præualebit: nihil enim huic superest. Vim vtcunque qui habet aduersus illum, vtique habet & Dei timorem: is enim cùm nihil obtineat virium, omnium patet despicatui & contemnitur. Est tamen quod timeas, opera nempe Diaboli: maligna enim sunt.

Ioan. 16. Gen. 1. & 9. Qui timet Deum, fugit mundum. Timor Dei, prohibet mala. Eccl. 12.

Περὶ φόβου τοῦ Θεοῦ.

Λόγος ρκζ΄.

Ο ἜΧΩΝ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ, ῥᾳδίως ἔρχεται εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ γίνεται μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Χριστοῦ. ὑμεῖς γὰρ, φησιν, πεφιλήκατέ με. καὶ ὁ τοιοῦτος τὴν ἁγνείαν ἐγκομβοῦται ἐν τῷ μέρει τούτῳ· τάς τε τοῦ κόσμου μερίμνας καὶ ἀπάτας καὶ ἡδονὰς, καὶ κραιπάλας καὶ μέθας καὶ συγχύσεις Βαβυλῶνος, καὶ πάντα τὰ βιωτικὰ ἠρνήσατο, καὶ ἀπετάξατο τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς τοῦ κόσμου δικτύοις καὶ συμπλοκαῖς, ἢ παγίσι καὶ ἐπὶ γῆς βαδίζων τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ἠγάπησεν ἔχειν. τῶν γὰρ κρειττόνων ὀρεγόμενος, τῷ κόσμῳ ἀπετάξατο, ἵνα ζήσῃ βίον θεῖον, οὐράνιον, ἀγγελικὸν, ἐν θρησκείᾳ καθαρᾷ καὶ ἀμιάντῳ καὶ ἁγίᾳ, ἐν πνεύματι Θεοῦ· Θεῷ λατρεύων τῷ παντοκράτορι, διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, δι᾽ ἣν καὶ ἀπέθετο τὴν τοῦ κόσμου φροντίδα. φοβήθητι γὰρ, φησιν, τὸν Κύριον, καὶ φύλαξαι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. φυλάξας δὲ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἔσῃ δυνατὸς ἐν πάσῃ πράξει. καὶ ἡ πρᾶξίς σου ἀσύγκριτος ἔσται. φοβούμενος γὰρ τὸν Κύριον, πάντα καλῶς ἐργάσῃ. οὗτος ἐστιν ὁ φόβος, ὃν δεῖ σε φοβηθῆναι, καὶ σωθῆναι. τὸν δὲ διάβολον μὴ φοβηθῇς· φοβούμενος γὰρ τὸν Κύριον, κατακυριεύσεις τοῦ διαβόλου, ὅτι δύναμις οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. ἐν ᾧ δὲ δύναμις οὐκ ἔστιν, οὐδὲ φόβος· ἐν ᾧ ἡ δύναμις ἡ ἔνδοξος, καὶ ὁ φόβος ἐν αὐτῷ. πᾶς γὰρ ὁ δύναμιν ἔχων καὶ φόβον ἔχει. ὁ δὲ μὴ ἔχων δύναμιν, ὑπὸ πάντων καταφρονεῖται. φοβήθητι δὲ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου ὅτι πονηρά εἰσι.

εὐλαβούμενος δὲ τὸν Κύριον, οὐ φοβηθήσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ οὐκ ἐργάσῃ αὐτά· ἀλλὰ φεύξῃ ἀπ' αὐτῶν. διττοὶ οὖν εἰσιν οἱ φόβοι. εἰ γὰρ θέλῃς τὸ πονηρὸν ἐργάζεσθαι, φοβήθητι τὸν Κύριον, καὶ οὐκ ἐργάζῃ αὐτό. ἐὰν δὲ θέλῃς πάλιν τὸ ἀγαθὸν ἐργάσασθαι, φοβήθητι τὸν Κύριον, καὶ ἐργάζῃ αὐτό. ὥστε ὁ φόβος τοῦ Κυρίου ἰσχυρός ἐστι, καὶ ἔνδοξος. καὶ ὅσοι ἂν φοβηθῶσιν αὐτόν, καὶ τηρήσωσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ζήσονται τῷ Θεῷ. ἐπεὶ καὶ πᾶσα κτίσις, φοβεῖται αὐτόν, τὰς δὲ ἐντολὰς αὐτοῦ οὐ φυλάσσει. τῶν οὖν φοβουμένων αὐτὸν καὶ φυλασσόντων τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐκείνων ἡ ζωή ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ. ὁ γὰρ φόβος τοῦ Θεοῦ ἀναγκάζει ἡμᾶς πολεμεῖν τῇ κακίᾳ. ἡμῶν δὲ πολεμούντων ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἀναιρεῖ αὐτήν. οὐ δύναται δέ τις εἰς φόβον Κυρίου ἐλθεῖν, ἐὰν μὴ πασῶν τῶν βιωτικῶν φροντίδων ἔξω γένηται, καθὼς εἴρηται· ὅταν γὰρ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀμεριμνίᾳ γένηται ὁ νοῦς, τότε ἐνοχλεῖ αὐτῷ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, φέρων αὐτὸν εἰς πολλὴν ἀγάπην τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. τοῖς γὰρ ἀγωνιζομένοις εἶδός τι φέρει ἁγιασμοῦ ὁ φόβος. ὁ γὰρ φόβος Κυρίου, φησίν, ἅγιος, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος· φόβος Κυρίου, γενέτωρ φρονήσεως· ὁ τὸν ἕνα εὐλαβούμενος, οὐ δειλιάσει τοὺς πολλούς. μᾶλλον δὲ αὐτὸν διὰ τὸν ἕνα πολλοὶ φοβηθήσονται. ἐὰν γάρ, φησι, φοβηθῆτε Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, καὶ ἀκούσητε τῆς φωνῆς αὐτοῦ, οὐκ ἀντιστήσεται οὐδεὶς κατὰ πρόσωπον ὑμῶν. καὶ ὁ τρόμος ὑμῶν ἔσται ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη. καὶ πάλιν παρακελεύεται λέγων, Κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήσῃ, καὶ πρὸς αὐτὸν κολληθήσῃ. καὶ αὖθις, τίς δώσει οὕτως εἶναι τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ, ὥστε φοβεῖσθαι πάσας τὰς ἐντολάς μου, ἵνα εὖ ᾖ αὐτοῖς; ταῦτα μὲν ὁ νόμος. φησὶ δὲ καὶ ὁ προφήτης Μιχαίας, καὶ ἀνατελεῖ ἡμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον, ἥλιος δικαιοσύνης. καὶ ἐξελεύσεσθε καὶ σκιρτήσετε ὡς μοσχάρια ἀνειμένα ἐκ δεσμῶν. ὁ δὲ παροιμιαστής, ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου, καὶ ὀχύρωμα ὁσίου· φόβος Κυρίου, πηγὴ ζωῆς· ποιεῖ δὲ ἐκκλίνειν ἐκ παγίδος θανάτου. καὶ πάλιν, μακάριος ᾧ ἐδωρήθη φόβος Κυρίου· φόβος Κυρίου εἰς ζωὴν ἀνδρί· φόβος Κυρίου τέρψει καρδίαν, καὶ δώσει εὐφροσύνην καὶ χαράν· φόβος Κυρίου δόσις παρὰ Κυρίου. τῷ φοβουμένῳ γὰρ τὸν Κύριον εὖ ἔσται ἐπ' ἐσχάτων, καὶ ἐν ἡμέραις τελευτῆς αὐτοῦ εὐλογηθήσεται. πλησμονὴ σοφίας, φοβεῖσθαι Κύριον. καὶ μεθύσει αὐτοὺς ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῆς. ἐπεθύμησας σοφίαν· διατήρησον ἐντολάς, καὶ ὁ Κύριος χορηγήσει σοι αὐτήν. οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον οὐδὲν εὐλαβηθήσονται, καὶ οὐ μὴ δειλιάσωσιν, ὅτι αὐτὸς ἐλπὶς αὐτῶν. καὶ ὁ Δαβίδ, στόμα δικαίου μελετήσει σοφίαν, καὶ ἡ γλῶσσα

A Timore porrò Domini munitus, quid est quòd commenta fraudésque veteratorias timeas diaboli? Illius opera nequaquam adeò designabis, vt nō ab eis resilias quàm longissimè. Atqui timoris species duplex est. Si itaq; *Timoris dua sunt species.* cupies nihil admittere quod malignum sit ac *Psalm 8.* reprobum, time Dominum, & ne opereris illud. Dominum itaque qui timet: fortis vtique & gloriosus. Nam quanticunque eum timuerint, obseruantésque fuerint mandatorum ipsius: placent Deo. Etenim creatura omnis ipsius cùm sit, eum veretur ac ti- B met; non item omnis custodit illius mandata. Illorum sanè vita apud Deum reposita est, quotquot eum reuerenter timent & eius mandata explent opere. Ipse timor Domini, necessitatem nobis imponit comminus conserendi cum vitiis. Nobis strenuè depræliantibus gratia Domini malitiam omnem ad internecionem vsque intercidit. Non autem potest quis ad Dei timorem pertingere, ni priùs desciscat ab omni vitæ istius temporariæ sollicitudine, iuxta superiorem sententiam. Quum enim mens reseC dent ab omni intemperie, secura rei mundialis, tunc timor ille Dei sic requieto plurimùm facessit negotij, quo eundem promouet ad exuberantem diuinæ benignitatis amorem. Seriò decertantibus in agone spirituali; ipse timor expressam etiamnum imaginem adfert sanctimoniæ & puritatis. *Timor Domini sanctus* (ait Dauid) *permanens in sæculum sæculi*. Timor Domini prudentiæ est parens. Vnum aliquem si tuetur, & obseruat, nihil hic quamlibet multos timebit: potiùs ob hunc vnum multi exD terrebuntur, vel teste Scriptura: *Si ti-* *2. Reg. 12.* *mueritis* Dominum *Deum vestrum, & audieritis vocem eius, nemo contra vos stabit ante faciem vestram, sed timor vester ac tremor erit* *Leuit. 19.* *super omnes gentes.* Denuò adhortatur di- *Deut. 13.* cens: *Dominum Deum timebis, & ei adhærebis.* Rursus: *quis dabit, vt sit sic cor populi, vt timeat omnia mandata mea, vt bene sit ei?* Et quidem hæc habet lex. Sed & Propheta Mi- *Mich. 4.* chæas: *Et orietur vobis timentibus* Dominum *Prou 1. 18.* *Sol iustitiæ, & egrediemini & salietis quasi vi-* *Ps. 10.* *tuli à vinculis relaxati.* Parœmiastes item: *IniE tium sapientiæ timor Domini, & propugnaculum sancti; timor Domini fons vitæ, vt faciat declinare à laqueo mortis.* Iterum: *beatus, cui donatus est timor Domini. Timor Domini ad vitam viro, timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam & gaudium. Timor Domini donum est* *Prou 14.* *à Domino: timenti* enim *Dominum, bene erit in* *Eccles. 1.* *nouissimis, & in diebus defunctionis ipsius bene-* *Prou. 19.* *dicetur. Plenitudo sapientiæ est timere* Dominum, *& inebriabit eos de fructibus suis.* Iternm: *con-* *Eccles 1.* *cupiuisti sapientiam? serua mandata, &* Dominus *Eccl. 25.* *dabit eam tibi. Qui timent* Dominum, *nihil vere-* *Eccl. 1.* *buntur aut expauescent, quia ipse spes illorum est.* *Eccl. 31 34.* Dauid: *Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua* *Psal. 36.*

eius loquetur iudicium. Quia *secundùm altitudinem cœli à terra corroborauit Dominus misericordiam suam super timentes se.* Et: *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet & saluos faciet eos.* Et: *firmamentum Dominus timentium se, & testamentum suum manifestabit eis: ecce enim oculi Domini super timentes eum.* Idem de seipso: *Lætetur cor meum, & timeat nomen tuum.* Afflatus quoque aura Spiritus sancti, ait: *particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.* Iacobus autem: *quæ desursum est sapientia, primùm quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suasibilis, plena misericordia & fructibus bonis, absque dyudicatione, sine simulatione; fructus autem iustitiæ in pace seminatur facientibus pacem.* Petrus verò: *In omni gente qui timet Dominum & operatur iustitiam, acceptus est ei.* Dominus item: *nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: timete autem magis eum, qui postquam occiderit corpus, habet potestatem & animam & corpus perdendi in gehennam* Certè dico vobis, eum timete. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Psal.102. Psal.144. Psal.24. Psal.32. Psal.85. Psal.118. Iac.3. Act.10. Marc.10.

A αὐτοῦ λαλήσει κρίσιν. ὅτι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ἐκραταίωσε Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν. καὶ, τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει, καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται, καὶ σώσει αὐτούς. καὶ, κραταίωμα Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτόν· καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐτοῖς. ἰδοὺ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν. καὶ περὶ ἑαυτοῦ, εὐφρανθήτω ἡ καρδία μου τοῦ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου. καὶ τὸ ἀγαθὸν πνεῦμα· μέτοχος ἐγώ εἰμι πάντων τῶν φοβουμένων σε, καὶ τῶν φυλασσόντων τὰς ἐντολάς σου. ὁ δὲ Ἰάκωβος, ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους, καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος, B ἀνυπόκριτος· καρπὸς δὲ δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην. καὶ ὁ Πέτρος, ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστιν. ὁ δὲ Κύριος, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἔχοντα ἐξουσίαν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. ναὶ λέγω ὑμῖν, C αὐτὸν φοβήθητε. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De charitate siue dilectione erga Deum.

HOMILIA CXXVIII.

COnsurgat noster hic sermo ac promoueatur à timore Dei ad perfectam ipsius dilectionẽ. Sanè eam dixerim charitatẽ, quæ infracta sit & inconcussa, quæ impartibilis sit & indiuidua, quæ se auelli ac diduci nullis sinat (quãlibet multis tundatur) tentationum suppliciorúmve attritionibus. Eam intelligo charitatem quæ nos Deo proximè connectit & confœderat: quæ nos efficit Dei filios. Ad illustrandas animas, dilectio Dei & timor cęteras virtutes facilè exuperãt: *Oculi enim Domini super diligentes eum.* Qui pleno cordis sensu Deũ diligit, ab ipso talis cognitus est. Quisquis perfectam in Deum dilectionem semel possedit; in hac etiamnon sic adest vita, quasi non sit. Extorrẽ enim se & proinde computat alienum ab his quæcunque oculis subiacent, admirabili cõstantia ad inuisibilia suspirans. Totus enim fœlici alteratione à se transiuit in dilectionem Dei; iuxta Pauli sententiam: *siue excedimus, Deo: siue sobrij sumus, vobis.* Qui se priua dilectione prosequitur, Deum neutiquã potest diligere: cõtra qui à se prorsus excussit priuæ illius dilectionis affectum ob supereminentes diuitias dilectionis Dei, planè hic Deum diligit. Primaria illa lex hũc in modum edicit: *Ego Dominus faciens misericordiam his qui diligunt me, & seruant mandata mea.* Alius itẽ: *semen firmitatis timẽtes Dominũ;*

Charitas in Deum perfecta, quæ sit.

Charitas efficit nos Dei filios.

Περὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης.

Λόγος ρκθʹ.

ΠΡΟΒΗΤΩ ὁ λόγος ἐκ τοῦ φόβου τοῦ Κυρίου ἐπὶ τὴν τελείαν ἀγάπην αὐτοῦ. ἀγάπην δὲ λέγω, τὴν ἀρραγῆ, τὴν μὴ τεμνομένην, μήτε χωριζομένην ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, καὶ βασάνοις, τὴν Θεῷ πλησιάζουσαν, D καὶ τέκνα Θεοῦ ἀποτελοῦσαν. ἀγάπησις γὰρ Κυρίου καὶ φόβος, ὑπὲρ πάντα ὑπερέβαλεν εἰς φωτισμόν. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν. ὁ ἐν αἰσθήσει καρδίας ἀγαπῶν τὸν Θεόν, ἐκεῖνος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. ὁ τελείαν εἰς Θεὸν ἀγάπην κεκτημένος, ἐν τῷδε τῷ βίῳ πάρεσται, ὡς εἰ οὐ πάρεσται. ξένον γὰρ ἑαυτὸν ἡγεῖται τῶν ὁρωμένων, καρτερῶν τῶν ἀοράτων. ὅλως γὰρ ἠλλοίωται εἰς τὴν ἀγάπην E τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐκστὰς ἅπαξ τῆς ἑαυτοῦ φιλίας τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ. εἴ γὰρ καὶ ἐξέστημεν, φησίν, Θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. ὁ ἑαυτὸν φιλῶν, τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν οὐ δύναται. ὁ δὲ ἑαυτὸν μὴ φιλῶν ἕνεκεν ὑπερβάλλοντος πλούτου τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, οὗτος τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ. πρῶτος ὁ νόμος διαγορεύει, λέγων· ἐγὼ Κύριος, ὁ ποιῶν ἔλεος τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου. καὶ ἄλλος, σπέρμα ἀσφαλείας οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον·

καὶ ἔντιμον φύτευμα, οἱ ἀγαπῶντες αὐτόν. Καὶ ἔλεος ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ· ἔλεος Κυρίου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, αὐξάνων, καὶ φωτίζων ὀφθαλμούς. λέγει δὲ καὶ ἡ Σοφία, ἐγὼ τοὺς ἐμὲ ἀγαπῶντας ἀγαπῶ· οἱ δὲ ἐκζητοῦντές με, εὑρήσουσιν γνῶσιν. πλοῦτος καὶ δόξα ἐμοὶ ὑπάρχει. βέλτιον ἐμὲ καρποῦσθαι, ὑπὲρ χρυσίον, καὶ λίθον τίμιον. καὶ ὁ Δαβίδ, ἐκ τῆς εἰς Θεὸν θερμῆς ἀγάπης ἐνδελεχῶς ἐβόα· ὁ Θεὸς, ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω, ἐδίψησέ σε ἡ ψυχή μου, ποσαπλῶς σοι ἡ σάρξ μου, ἐν γῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀβάτῳ, καὶ ἀνύδρῳ. καὶ αὖθις, ἀγαπήσω σε Κύριε, ἡ ἰσχύς μου· Κύριος στερέωμά μου, καὶ καταφυγή μου καὶ ῥύστης μου. καὶ, Κύριε ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου, καὶ ὁ στεναγμός μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβη. καὶ πάλιν, ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου, πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα, πότε ἥξω, καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ. καὶ, ἐπεπόθησεν ἡ ψυχή μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου ἐν παντὶ καιρῷ, ὅτι γλυκεῖα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου. φάγε γάρ φησι, μέλι υἱέ· ἀγαθὸν γὰρ κηρίον, ἵνα γλυκανθῇ σου ὁ λάρυγξ. οὕτως γὰρ αἴσθησις καὶ σοφία ἔσται τῇ σῇ ψυχῇ. καὶ ὁ Ἰωάννης· ἀγαπητοὶ, ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ. καὶ ἐπιφέρει, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν αὐτὸν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἱλασμὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. καὶ ὁ Παῦλος· ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς Θεοῦ. καὶ ἐπάγει, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσιν τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. καὶ πάλιν, τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς, ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα. καὶ ἐπιφέρει· πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε ἐξουσίαι, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. ὁ δὲ Κύριος, ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. βλέπεις ὅτι ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη, τὸ ἐμφανίσαι αὐτὸν, καὶ τὸ ὑποδοχὴν παρέχει. ὁ εἰλικρινῶς ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ξένον ἑαυτὸν καὶ παρεπίδημον ἔχει ἐν τῷ δε τῷ βίῳ· καὶ ὁ τοιοῦτος τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν ἠλλοίωται· καὶ ὅσοι τὸ ἅγιον τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας αὐτῶν μελετῶσι ἀπαύστως, οὗτοι καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ ποτὲ ὁρᾷν δύνανται. στερρῶς γὰρ μεμνημένοι ὑπὸ τῆς διανοίας κρατούμενοι πάντα τὸν ῥύπον τῆς ψυχῆς ἐν αἰσθήσει καταφλέγει πολλῇ.

A Et: *Honorabilis plantatio qui diligunt ipsum* Et: *Misericordia hominis super proximum suum: misericordia autem Domini super omnem carnem se expandit & illuminat oculos.* Dicit & Sapientia: *Ego diligentes me diligo: qui autem quærunt me, inuenient scientiam: Diuitiæ & gloria mihi supersunt. Melius est me fructus colligere præ auro & lapide pretioso.* Dauid item præferuido charitatis in Deum affectu incalescens, iugi clamore insonabat: *Deus Deus meus, ad te de luce vigilo: sitiuit anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea, in terra deserta & inuia & inaquosa* B Rursum: *Diligam te, Domine fortitudo mea: Dominus firmamentum meum & refugium meum & liberator meus est: Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.* Iterum: *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Et: *Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore: quia dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Comede mel fili mi*, ait ille: *Bonus enim, fauus, vt condulcescat guttur tuum: sic enim sensus & sapientia erunt animæ tuæ.* Ioannes: *Charissi-* C *mi Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Infert: *non quia nos dileximus eum, sed quia ipse dilexit nos, misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris.* Paulus: *Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos, Deum.* Inducit: *Quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundùm propositum vocati sunt sancti.* Iterum: *Quis nos separabit à charitate Dei? tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an gladius?* Infert: *Certus enim sum, quia neque mors, neque vita,* D *neque Angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura, neque vlla alia creatura poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.* Dominus quoque, *Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Vides hîc quàm operatoria sit erga Deum charitas: ipsius confert dilucidam cognitionem simul & cognoscentis commendationem. Qui sinceriter Deum E diligit, se aliud nihil ducit esse quàm externum & aduenam in vita præsenti. Talis qui est, decora & eleganti alteratione immutatus est. Quotcumque meditatione iugi & indefessa intra cordis recessus intimos retinent sanctum Christi nomen altiùs impressum, isti splendifluam ipsius lucem contueri iugiter queunt: In quamlibet enim angusta mentis nostræ memoria retentum cum sensu multo ipsius capimus experimentum, & omnem animæ sorditiem interiore flamma exurit.

Marginal notes: Eccles. 18. — Prou. 8. — Inuenient scientiam: pro quo Aldus habet, χάριν, id est, gratiam. — Psal. 62. — Ps. 17. — Psalm 37. — Psal. 41. — Psal. 119. — Prou. 24. — Ioan. 4. 1 5. — Rom. 8. — Rom. 8. — Ioan. 14.

Deut 4. Heb.12.

Siquidem vel teste Moyse, *Deus noster ignis consumens est.* Vnde & ad charitatem copiosam, suæ ipsius gloriæ omnem animam e- cit Dominus & aduocat. Nihil sic ad dilectionem Dei incendit cor & promouet, vt Theologia. Germen enim ipsa cùm sit gratiæ diuinæ, prorsus gratuitò animæ confert primitias quasdam & dona. Lacrymæ sinceriter Deum diligentis quasi mel edulcans eloquantur, seminis in modum dispersi in corde viri istius. Anima consentiens iugiter puritati mentis, Deum contemplatur & perspicit interno desiderio. Anima in charitate Dei exultans hilariter, in articulo exitus sui à corpore, nullo pauore exterrebitur circumstantis se principis aëris huius, neque formidabit potestates tenebrarum harum, sed feruida in Christum charitate incalescens, vnà cum Angelis pacis euolabit: perinde atque à peregrino hospitio migratura, in proprium & peculiare se recipiat domicilium. *Desiderio enim habeo dissolui & esse cum Christo.* Anima enim quæ charitatem habet, plenitudinem legis possidet; ad nubes vsque rapitur, obuiam itura aduenienti Domino. Paulum abfuit vt nos effugeret dilectio illius sponsæ (nempe Ecclesiæ) ad sponsum, videlicet Christum: de qua in Canticis. O iacturam! ait enim: *Osculetur me ab osculis oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata: Vnguentum exinanitum nomen tuum: Ideo adolescentulæ dilexerunt te; traxerunt te: post te in odorem vnguentorum tuorum curramus, exultemus & lætemur in te: rectitudo dilexit te.* Rursus: *Renuntia mihi quem dilexit anima mea: vbi pascis; vbi cubas in meridie: ecce enim tu pulcher & decorus: In vmbra tua desideraui & sedi, & fructus tuus in gutture meo.* Alios adhortata ait: *Adiuraui vos, filiæ Hierusalem, si suscitaueritis dilectionem, donec ipsa voluerit.* Iterum: *Ostende mihi faciem tuam, audire me fac vocem tuam, quia vox tua dulcis & facies tua decora.* Planè talis erat Moses inclamans: *Ostende mihi faciem tuam, perspicuè vt videam te.* Iterum: *Quæsiui, quem dilexit anima mea: tenui eum, nec dimittam ipsum, quia vulnerata charitate ego: quia fortis vt mors dilectio: Aqua multa non poterit extinguere charitatem.* Talis Petri anima, cum diceret: *Domine quo vadis?* Et: *Ad quem ibimus.* Cui Dominus, tertiò: *Petre amas me?* Ille autem: *Certè Domine tu scis, quia amo te.* Dominus denuò discipulis suis dixit: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Theologia, omnium maximè Dei timorem generat.

Anima quæ Deum diligit è corpore migratura non terrebitur à Dæmone.

Philip.1.

Cant 1.

Cant.2.

Cant.3.

Ex od 33

Ioan.13.21.

Ioan.14.

A καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν, πῦρ καταναλίσκον, φησίν· ὅθεν καὶ εἰς ἀγάπην πολλὴν, τὴν ψυχὴν τῆς ἑαυτοῦ δόξης προσκαλεῖται ὁ Κύριος. οὐδὲν δὲ οὕτως διαφλέγει, καὶ κινεῖ τὴν καρδίαν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὡς ἡ θεολογία. γέννημα γὰρ αὕτη οὖσα τῆς αὐτοῦ χάριτος πρῶτα πάντων, καὶ δῶρα τῇ ψυχῇ χαρίζεται τοῦ ἀγαπῶντος τὸν Θεόν. τὰ δάκρυα ὡς μέλι γλυκάζει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καταςπείροντος. τῇ ψυχῇ γὰρ συνὼν τῷ ἡγεμονικῷ, ἐνδελεχῶς αὐτὸν καθορᾷ διὰ τοῦ πόθου. ψυχὴ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ ἀγαλλιωμένη, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξόδου, οὐ μὴ δειλιάσῃ B τὸν ἄρχοντα τοῦ ἀέρος τούτου, οὔτε τὰς ἐξουσίας τοῦ σκότους, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀγάπης τῆς εἰς Θεὸν, χαίρουσα ἵπταται σὺν τοῖς ἀγγέλοις τῆς εἰρήνης, ὡς ἀπὸ ξένης, εἰς τὰ οἰκεῖα· τὴν ἐπιθυμίαν γὰρ φησὶν, ἔχω ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. ἔχουσα γὰρ ἡ ψυχὴ τὴν ἀγάπην, ὅ πλήρωμα τοῦ νόμου, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἁρπάζεται ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. μικροῦ δὲ ἔλαθεν ἡμᾶς ἡ ἀγάπη τῆς ἐν τοῖς ᾄσμασι νύμφης ἐκκλησίας, καὶ πρὸς τὸν νυμφίον C Χριστόν. ὢ τῆς ζημίας· φησὶ γὰρ, φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἀγαθοὶ οἱ μαστοί σου ὑπὲρ οἶνον. καὶ ὀσμὴ μύρων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα. μύρον ἐκκενωθὲν, ὄνομά σου. διὰ τοῦτο, νεάνιδες ἠγάπησάν σε, εἵλκυσάν σε, ὀπίσω σου εἰς ὀσμὴν μύρου δραμούμεθα, ἀγαλλιασώμεθα, καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν σοί. εὐθύτης ἠγάπησέν σε. καὶ αὖθις, ἀπάγγειλόν μοι, ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου, ποῦ ποιμαίνεις; ποῦ κοιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ; ἰδοὺ γὰρ εἶ καλὸς, καί γε ὡ- D ραῖος, ἐν τῇ σκιᾷ σου, ἐπεθύμησα, καὶ ἐκάθισα· ὁ γὰρ καρπός σου γλυκὺς ἐν λάρυγγί μου. καὶ προτετρωμένη ἄλλως, φησὶν, ὥρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, ἐὰν ἐγείρητε, καὶ ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπησιν ἕως οὗ θελήσῃ· καὶ πάλιν, δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου, καὶ ἀκούτισόν μοι τὴν φωνήν σου, ὅτι ἡ φωνή σου ἡδεῖα, καὶ ἡ ὄψις σου ὡραία. τοιοῦτος ἦν ὁ Μωσῆς κράζων, δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου, γνωστῶς ἴδω σε. καὶ πάλιν, ἐζήτησα, ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου, ἐκράτησα αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀφῆκα αὐτὸν, ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγὼ, ὅτι κραταιὰ ὡς θάνατος ἀγάπη· ὕδωρ E πολὺ οὐ δυνήσεται σβέσαι τὴν ἀγάπην. τοιαύτη ἡ τοῦ Πέτρου ψυχὴ, λέγουσα, Κύριε ποῦ ὑπάγεις, καὶ πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; πρὸς ὃν ὁ Κύριος, ἐκ τρίτου· Πέτρε φιλεῖς με; ὁ δὲ, ναὶ, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. πάλιν δὲ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς φησὶν, ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

A

Περὶ υἱοθεσίας.

Λόγος ρκθ'.

ΔΟΞΑ τῇ ἀγαθότητί σου δέσποτα, φιλάνθρωπε, φιλόσπλαγχνε, φιλόστοργε, φιλόψυχε, φιλάγαθε, ἀμνησίκακε Κύριε· ὁ τοὺς ποτὲ τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ ἐντολὴν ἐκφαυλίσαντας, καὶ νεκρωθέντας ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, διὰ τοῦ ἰδίου θελήματος ἡμῶν, οὐ μόνον ἐλευθερώσας, ἀλλὰ καὶ οἰκεῖα τέκνα ἀναγορεύσας· οἵτινες ἕως τοῦ νῦν ἀφυλάκτως περὶ B τὰς ἐντολάς σου βιούμεθα, ὡς εἰς ἡμᾶς πληρωθῆναι τὸ, υἱοὺς ἐγέννησα, καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν· τίς διανοήσεται διηγήσασθαι τὸ πέλαγος τῆς εὐσπλαγχνίας σου, μακρόθυμε καὶ κηδεμὼν τῶν ψυχῶν ἡμῶν παντοκράτωρ, καὶ κύριε, τοῦ ἐλέους σου. ἔφης γὰρ διὰ τοῦ προφήτου σου Ὠσηὲ, καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου· καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην· καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρρέθη ὁ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος. καὶ ὁ Ἰωάννης, ἀγαπητοὶ, νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν. καὶ C οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα. οἴδαμεν δὲ ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν, καθώς ἐστι. καὶ ὁ Παῦλος, ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου πνεύματος. καὶ πάλιν, ἐν ἀγάπῃ ἡ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν. γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα Θεοῦ ἀγαπητὰ, D καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς. καὶ πάλιν, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἡμεῖς τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι τὴν λύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. καὶ αὖθις, ὅτι δέ ἐστε υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κρᾶζον, Ἀββᾶ ὁ πατήρ. ὥστε οὐκ ἔτι εἶ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός· εἰ δὲ υἱὸς, καὶ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ πάλιν· ὅσοι γὰρ πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί E εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ. οὐ γὰρ ἐλάβομεν πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβομεν πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν Ἀββᾶ ὁ πατήρ· καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ· εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι. κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ. οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ συγκληρονόμοι, υἱοὶ ὑψίστου κληθήσονται. ὅταν μὲν ὄψονται βασιλέα Θεοῦ μετὰ δόξης, ἐκεῖ ἀνοιχθήσονται αὐτοῖς πύλαι τῆς βασιλείας,

De filiorum adoptione.

HOMILIA CXXIV.

GLORIA esto benignitati tuæ eximiè hominum amator Domine, qui nos rerum omnium indignos tam amanter excipis, filiis tuis tam indulges clementer; qui deamas animas, qui tanti æstimas qualemcumque vitæ nostræ probitatem, quémque nulla vrget memoria malorum. O Domine: primos quidem iam olim (mandatum abs te præscriptum quum in Paradiso positi contemptim transmisissent) mortis sententia mulctatos ob peccatum, nósque priua voluntate mortificatos: non libertate solùm donasti, sed & proprios filios declarasti: cùm alioqui in hunc vsque diem improuidè tam desidemus circa adimpletionem mandatorum tuorum, vt in nobis impleri illud meritò videri possit: *Filios genui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me* Quis enarrare sufficiat pelagus tuæ erga nos commiserationis; qui longanimitate tanta animarum nostrarum procuras salutem, Deus omnipotens & Domine misericordiæ? Per Osee enim Prophetam dixisti, *Vocabo eum, qui non est populus meus, populum meum, & quæ non erat dilecta, dilectam: & erit in loco vbi dictum est. Populus meus vos, illic vocabuntur filij viuentis.* Ioannes insuper: *Charissimi, nunc Filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quia videbimus eum sicuti est.* Paulus: *Nos autem omnes, reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, à gloria in gloriam tanquam à Domini spiritu.* Iterum: *Qui in charitate prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum. Estote igitur imitatores Dei, sicut filij charissimi: & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit vos.* Iterum: *Non solùm autem, sed & ipsi primitias Spiritus habentes, nos etiam ipsi in nobis ipsis ingemiscimus adoptionem corporis nostri.* Rursus: *Quia autem estis filij, misit Deus spiritum Filij sui in corda vestra; clamantem: Abba Pater. Itaque non iam es seruus, sed filius; quòd si filius, & hæres Dei per Christum.* Iterum: *Quicunque enim Spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei: non enim accepimus spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepimus spiritum filiorum adoptionis: in quo clamamus: Abba pater: ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus Filij Dei: si autem filij, & hæredes. Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Item: *Filij Altissimi vocabuntur.* Itaque cùm intuebuntur regem Deum in gloria, illic portæ istis adaperientur regni;

Gen. 3.
Fideles ocantur filij Dei. Rom. 8.
Isa. 1.
Osee 1.
1. Ioan. 3.
2. Cor. 3.
Ephes 1.
Rom. 4.
Gal. 4.
Rom. 9.

Patrisque conclauia ingrediuntur, qui & sanctos suos (quotquot à condito primùm orbe fuerunt) illis visendos proponet, sólque iustitiæ interclarescet istis. Et exibunt, & salient quasi vituli laxati à vinculis, túmque *transformabit corpus humilitatis nostræ, conforme vt sit proprio corpori gloriæ suæ.* Illic ipsorum *iuuentus renouabitur vt aquilæ*: terrámque conspicient promissionis, & super genua consolabuntur. Quemadmodum mater si quem filiorum consoletur; ita illis exorietur Dominus iustitiæ, & exultatio in omnium prospectu, qui ipsum sincero diligunt corde. Nos igitur (dilectissimi) eum qui nos tanto affecit honore, in idque prouexit dignitatis fastigium, reuereamur, obseruemus. Illi & seruiamus in timore, tanquam legitimo & secundùm naturam Domino: *exultemus* enim *ei in tremore*, vt Patri per gratiam: *nequando irascatur Dominus*, & excidamus iure istius filiorum adoptionis. Quisquis adoptione hac spoliatur, Iudæ proditori efficitur similis: nimirum perditionis filius ac gehennæ, imò diaboli. Ne (quæso) contingat nos ab eo desciscere refugas: qui nostræ est vindex salutis & Deus noster. Is enim hanc indulsit benignus potestatem, nobis vt liceat calce proterere serpentes, scorpiones, omnémque inimici potestatem. Quotquot enim accepimus eum, dedit nobis potestatem filios Dei fieri: quando dixit, *vos autem nolite vocare patrem super terram*: vnus enim est Pater vester qui est in cœlis. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Ierem. 50.
Phil. 3.
Psal. 2.
Matth. 26.
Mat h. 23.

καὶ εἰσελεύσονται εἰς τὰ ταμιεῖα τοῦ πατρὸς, καὶ δείξει αὐτοῖς ὁ Θεὸς τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἁγίους αὐτοῦ, καὶ ὀφθήσεται αὐτοῖς ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης. καὶ ἐξελεύσονται, καὶ σκιρτήσουσιν, ὡς μοσχάρια ἐκ δεσμῶν ἀνειμένα. καὶ μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, σύμμορφον τοῦ ἰδίου σώματος τῆς δόξης αὐτοῦ. ἐκεῖ ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης αὐτῶν, καὶ ὄψονται τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ἐπὶ γονάτων παρακληθήσονται. ὡς εἴ τινα μήτηρ παρακαλέσῃ, οὕτως ἀνατελεῖ Κύριος δικαιοσύνην καὶ ἀγαλλίαμα ἐναντίον πάντων τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν ἐν εἰλικρινεῖ καρδίᾳ. καὶ ἡμεῖς οὖν, ἀγαπητοὶ, αἰδεσθῶμεν τὸν οὕτως ἡμᾶς τιμήσαντα, καὶ εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀναγαγόντα· καὶ δουλεύσωμεν αὐτῷ ἐν φόβῳ ὡς δεσπότῃ κατὰ φύσιν, καὶ ἀγαλλιασώμεθα αὐτῷ ἐν τρόμῳ ὡς πατρὶ κατὰ χάριν, μήποτε ὀργισθῇ Κύριος, καὶ ἐκπέσωμεν τῆς τοιαύτης υἱοθεσίας. ὁ δὲ ταύτης ἐκπίπτων, ὅμοιος γίνεται Ἰούδα τῷ προδότῃ, υἱὸς ἀπωλείας, καὶ γεέννης, καὶ τοῦ διαβόλου. ἀλλὰ μὴ γένοιτο ἡμᾶς ἀποστῆναι τῆς ἀγάπης τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν. ἔδωκε γὰρ ἡμῖν ἐξουσίας πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. ὅσοι γὰρ ἐλάβομεν αὐτὸν, ἔδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι εἰπὼν, ὑμεῖς δὲ μὴ καλέσητε ὑμῶν πατέρα ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

De regno cœlorum.

Περὶ βασιλείας οὐρανῶν.

Homilia CXXX.

Λόγος ρλ'.

MANDATA Dei superiùs mihi inducta si obseruauerimus, vtique ad regnum licebit ceu postliminio redire: pro quo nobis non vnus agon indicitur; sed & secura requies multiplex promittitur. Regnum temporarium ambit quis? hic necesse est vt exerat atque ostentet strenuitatis plurimùm in bellis, periculis, excubiis, anxiis sollicitudinibus, laboribus perplexis: nihil ducit tribulationes omnes vndecunq; contingãt, spe dum alitur regni vel per insomnium excogitati. Et hæc cõditio est tẽporarij, nec vnquã constabiliendi regni. adde, quòd omnis vix exantlato labore diem suum obit. Cúmque se existimat in manib. habere quæ spe præcerpserat, vnus aliquis citra omniũ suspicionẽ pro illo plerũque diadema tulit. Quanto agone opus, quo studio, quã exprompta animi alacritate, quib. vigiliis, solicitudinib. periculis, tribulationib. tentationib. arcanis quidẽ & vix vlli cõpertis ęrũnis; imò & quot mortis species adeũdę veniunt ei qui cũ Christo ęternũ cupit regnare?

Regnum quibus artibus ambiatur.

ΤΑΣ προλεχθείσας ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ τηρήσαντες, ἐπὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐπανιώμεν· περὶ ἧς καὶ ὁ ἀγὼν πολὺς, καὶ ἀπειροπλασίως ἡ ἀνάπαυσις. εἰ γὰρ ὁ ὀρεγόμενος τῆς προσκαίρου βασιλείας, πολλὰς ἀνδραγαθίας ἐπιδείκνυσιν, ἐν πολέμοις, καὶ κινδύνοις, καὶ ἀγρυπνίαις, καὶ μερίμναις, καὶ πόνοις, καὶ οὐδὲν ἡγεῖται πάσας τὰς συμβαινούσας αὐτῷ θλίψεις, τῇ ἐλπίδι τῆς ὀνειροπολουμένης αὐτῷ βασιλείας· καὶ ταῦτα προσκαίρου καὶ ἀνυποστάτου ὑπαρχούσης. ἔστι δὲ, ὅτι καὶ μετὰ τὸ πάντα πόνον ἐκτελέσαι αὐτὸν, καὶ νομίζειν ἤδη ἐν χερσὶν ἔχειν τὰ ἐλπιζόμενα, ἀνυπονοήτως ἀντ' αὐτοῦ, ἐφόρεσεν τὸ διάδημα. ποίων ἀγώνων δεῖται, καὶ σπουδῆς, καὶ προθυμίας, καὶ ἀγρυπνίας, καὶ μερίμνης, καὶ κινδύνων, καὶ θλίψεων, καὶ πειρασμῶν, κρυπτῶν τε καὶ φανερῶν, καὶ αἰκισμῶν, καὶ θανάτων, ὁ βουλόμενος σὺν Χριστῷ ἀδιαδόχως βασιλεύειν;

Διὰ τοῦτο οἱ προλαβόντες ἅγιοι, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, καὶ παῖδες, μέχρι θανάτου ἠγωνίσαντο, ἵνα βασιλείας οὐρανῶν ἐπιτύχωσι. βιαστὴ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐν παντὶ βιαζόμενοι ἑαυτοὺς, αὐτοὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. ὁ γὰρ ὄντως ἀπουχήσας ἑαυτὸν διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἢ παρθενεύσας, διὰ πάντων ὀφειλέτης ἐστὶν ἄξιον ἑαυτὸν ἀποδεῖξαι τῆς βασιλείας. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ, ἢ σχήματι, ἢ ὀνόματι, ἢ δόξῃ, ἢ μορφῇ, ἢ ἰσχύϊ, ἢ χρόνῳ, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καταλαμβάνεται, ἀλλ' ἐν δυνάμει πίστεως, ἐπιδεικνυμένης ἔργα πίστεως. ἐπιδεικνυμένην γὰρ πίστιν ἀπαγγέλλει δίκαιος ἐνεργῶς. τί δέ ἐστιν ἐνεργῶς; ἢ διὰ τῆς πρακτικῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ; ἀπέχεσθαι δὲ τῶν ἐναντίων, τουτέστι τῶν σαρκικῶν, ἤγουν, διαβολικῶν φρονημάτων, ἅ τινά εἰσι, πορνεία, ἀκαθαρσία, εἰδωλολατρεία, φαρμακεῖαι, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι, καταλαλιαὶ, διχοστασίαι, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, εὐτραπελίαι, μωρολογίαι, γέλως, ἀφροσύνη, σκώμματα, ψιθυρισμοὶ, πικρία, ὀργὴ, κραυγὴ, βλασφημίαι, φλυαρία, κακίαι, ἐφευρέσεις κακῶν, ἐπιορκίαι, πολυλογίαι, πλοκολογίαι, βαττολογίαι, μαστισμοὶ, βαναυσίαι, διαπαρατριβαὶ, προσκλήσεις, βλακεῖαι, τῦφος, φυσιώσεις διὰ γένος, μορφῆς, χώρας, πλούτου, ἀνδρείας σωματικῆς, λόγου ἐριθεία μετὰ φιλονεικίας, μῖσος, μνησικακία, ὀξυχολία, μῆνις, δόλος, ἀνταπόδοσις, γαστριμαργία, ἀπληστία, πλεονεξία, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία· φιλαργυρία, ἡ ῥίζα πάντων τῶν κακῶν, φιλοκοσμία, κενοδοξία, φιλαρχία, αὐθάδεια, θρασύτης, ἀλαζονεία, ἡ καλεῖται λοιμότης· ὑπερηφανία, ᾗ ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται. ταῦτα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ὅστις ἔχει ἐν ἑαυτῷ, σαρκικός ἐστι καὶ υἱὸς τοῦ ἐναντίου. τὸ γὰρ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι· καὶ ὁ ἐκ τῆς γῆς ὢν, τὰ τῆς λαλεῖ, τὰ τῆς γῆς λαλεῖ, τὰ τῆς γῆς ἔργα φρονεῖ. τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν ἐστι. τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται· καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ οὐκ οἰκεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. οὐ μὴ γὰρ καταμείνῃ, φησὶν, τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας. εἴ τις τοίνυν πνεῦμα Θεοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. ὁ γὰρ πνεῦμα Θεοῦ ἔχων, πνεύματι Θεοῦ στοιχεῖ, καὶ πνεύματι Θεοῦ τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῖ, καὶ ζῇ τῷ Θεῷ ὑποπιάζων καὶ δουλαγωγῶν τὴν σάρκα, ἵνα ἐνοικήσῃ ἐν αὐτῷ τὸ ἅγιον πνεῦμα, τὸ εἰρηνικόν. καὶ φρουρούμενος ὑπ' αὐτοῦ, ποιῇ καρπὸν πίστεως, ἀρετῆς, σοφίας, ἁγνείας, ἐγκρατείας, ἀγάπης, χρηστότητος, ὑπομονῆς, ἐλπίδος, ὁμονοίας, σωφροσύνης, αἰνέσεως, ἁγιασμοῦ.

A Ob hoc vnum sancti omnes qui nostram hanc anteuerterunt ætatem, viri, mulieres, imò & pueri ad mortem vsque strenuè decertauerunt: quò vel tandem regno perfruerentur cœlorum. Regnum siquidem cœleste vim patitur. Illud enim piè rapiunt, qui in omnibus suam indolem ad vitia propendentem student euincere, vi quadam iniecta suæ naturę. Quisquis pro cœlestis regni consecutione se prorsus castrauit, aut tuendæ virginitatis obstrinxit voto; modis omnibus adniti debet, se vt dignum regno exhibeat. Neque B enim ad cœleste illud regnū prouehitur quis, sermone, habitu, splendore nominis, generis claritudine, formę elegantia, fortitudine corporis, aut temporis prolixitudine: sed virtute fidei, opera fide digna repræsentantis. Sanè fidem eiusmodi vim suam exerentem, iustus declarabit efficaci & operatoria impletione mandatorum Christi. Abstinendum proinde est ab omnib. quæ mādatis ex cōtrario obluctantur: hoc est, à carnalibus vitiis, videlicet à diabolica omni prudentia ad quā referūtur hæc: fornicatio, immunditia, idololatria, veneficium, inimicitiæ, cōtentiones, zelus, ani- C mositates, rixæ, detractiones, seditiones, inuidiæ, cædes, ebrietates, comessationes, scurrilitates, stultiloquia, risus, imprudentia, dicteria seu cauilla, susurria, amaritudo, ira, clamor, blasphemia, nugæ, malitia, adinuentiones malorum, periuria, multiloquia, dolosi sermones, garrulitates, insultationes, turpes & illiberales artes, peruersæ exercitationes, in ius vocationes, lasciuiæ, fastus, arrogantia propter genus, formam, patriam, diuitias, fortitudinem corporis, sermonem: contentio cum peruicacia, odium, iniuriæ acceptæ D recordatio, iracūdia, inueteratum odium, dolus, vindicta, inexplebilis voracitas, auaritia, quæ idolorū seruitus, pecuniæ cupiditas, quæ malorū omniū est radix, ornatus amor, inanis gloria, ambitio, superbia, audacia, iactantia, quæ & vocatur, impudētia, insolētia, cui Deus resistit: hæc & his similia, quicūque habet in se, carnalis est & filius aduersarij: quod enim est natum ex carne, caro est: & qui de terra est, quæ de terra sunt loquitur, cùm opera terrena sapiat. Nam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta, neque enim potest: neque in eiusmodi homine E habitat Spiritus Dei. Non enim permanebit spiritus meus in hominibus istis in æternum, quia carnes sunt. Si quis ergo spiritū Dei non habet, hic non est eius. Qui enim Spiritum Dei habet, Spiritu Dei ambulat, & Spiritu Dei actiones corporis mortificat, & viuit Deo suggillans, & in seruitutem redigens carnem, vt inhabitet in eo Spiritus sanctus, pacificus, & ab eo custoditus, fructus fidei faciat, virtutis, sapientiæ, castitatis, continentiæ, charitatis, benignitatis, patientię, spei, cōcordiæ, temperantiæ, laudis, sanctificationis.

Votum virginitatis suida.

Diabolica prudentiæ partes.

Periuriorum phrases.

Ioan.3.6.

Rom.8.6

Gen.6.3.

Hæc & his similia in regnum cœlorum introducunt: quæ verò dicta antè sunt omnia non efficiunt vt regno cœlorum propinquiores simus. Verum enimvero priusquam ad finem sermonis, qui de regno cœlorum institutus est, veniamus, operæ pretium facturus mihi videor, si cogitationem eam quæ mihi venit in mentem hoc tempore patefaciam, vtilem ipsam fortasse & conuenientem sermoni de regno cœlorum: imo etiam præ cæteris omnibus, vt equidem censeo, commodam atque fructuosam. Quoniam multiplicatæ sunt iniquitates nostræ & capita nostra supergressæ sunt, neque Chaldaico flagello fuimus eruditi, neque ceruicis nostræ duritiem iugum illorum edomuit, sed adhuc in malis obfirmamur: idcirco Dei permissu plagam nobis inflixit Satanas, quæ posset viscera & medullas & ossa pertingere. Audiuimus quendam ex Oriente præcursorem Antichristi venisse, qui voluit sedem Antiochenam occupare, Athanasium nomine; vel potiùs, mortem immortalem: qui Apollinarij, Eutychis, Seueri & Iacobi dogmata diuulgat: quo rumore sanctæ Vrbis orthodoxi incolæ non mediocriter cum monasteriis, quæ circa illam sunt, sunt perturbati. Quando igitur, vt ad me scriptum est, multos pagos & loca & insulas pererrat, & accidit vt diuersis in locis hæreses multæ spargantur, ne fortè propter ignorantiam aliquem illorum inuadat, omnes vobis hæreses, quæ ab aduentu Christi ad hoc vsque tempus ortæ sunt, indicamus, vt vos quoque tanquam à serpentibus vobis ab illis caueatis, & iis qui vobiscum sunt. Sed quid vnaquæque sentiat hæresis, dicere non est huius temporis: hoc autem ad securitatem compendiosum tibi sit indicium & tutum: Omnes sectæ, quæ à nomine alicuius hominis appellationem sortitæ sunt, vt Ariani, Nestoriani, Seueriani, & aliæ similiter, diaboli sectæ sunt: nam Ecclesia Catholica non iam hominis nomine appel-
Act. 4.12. latur, sed omnes nomine Domini nostri Iesu Christi Christiani nominamur. Neque enim est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, nisi solus Dominus Iesus Christus, in gloriam Dei Patris, vnà cum sancto Spiritu in sæcula. Amen.

Ac de fide quidem siue de consubstantialitate Patris & Filij, & Spiritus sancti, sufficienter à nobis initio libri dictum est: iam verò propter hæresim, quæ exorta est, cum fiducia confitemur & prædicamus Dominum nostrum Iesum Christum vnigenitum Filium & Verbum Patris, lumen de lumine, Deum

A Ταῦτα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια εἰσάγουσιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· τὰ δὲ προειρηκότα πάντα, σοφικὰ φρονήματα, βασιλείαν οὐρανῶν οὐ πλησιάζουσιν· ἀλλὰ πρὶν εἰς πέρας ἐλθεῖν τὸν προκείμενον περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν λόγον, ἀναγκαῖόν μοι φαίνεται καταδῆλον ποιῆσαί σοι, τίμιε πάτερ Εὐστάθιε, τὸ ἐπεισελθόν μοι ἐπὶ τοῦ παρόντος νόημα, τάχα καὶ αὐτὸ χρήσιμον, ὡς εἰκὸς τῷ περὶ τῆς βασιλείας λόγῳ· μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλα, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, ὠφέλιμον, καὶ λυσιτελές. Ἐπεὶ αἱ ἀνομίαι B ἡμῶν ἐπληθύνθησαν, καὶ ὑπερῆραν τὰς κεφαλὰς ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐπαιδεύθημεν τῇ Χαλδαϊκῇ μάστιγι, οὐδὲ ἐδάμασεν τὸ σκληροτράχηλον ἡμῶν ὁ ζυγὸς αὐτῶν, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τοῖς κακοῖς ἀνδριούμεθα· τούτου χάριν ἐκ συγχωρήσεως Θεοῦ, ἐπήνεγκεν ἡμῖν ὁ Σατανᾶς πληγὴν, δυναμένην, καὶ σπλάγχνων, καὶ μυελῶν, καὶ ὀστέων ἅψασθαι. ἠκούσαμεν τινα ἐληλυθέναι τῇ ἀνατολῇ πρόδρομον τοῦ Ἀντιχρίστου, θέλοντα τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχέων κατασχεῖν, Ἀθανάσιον μὲν προσαγορευόμενον· μᾶλλον δὲ, θάνατον ἀθάνατον, C τὰ δὲ Ἀπολλιναρίου, καὶ Εὐτυχοῦς, καὶ Σευήρου, καὶ Ἰακώβου, δόγματα κηρύττοντα. αὕτη ἡ ἀκοὴ, οὐ μετρίως ἐτάραξε τοὺς τῆς ἁγίας πόλεως ὀρθοδόξους οἰκήτορας, καὶ τὰ περὶ αὐτὴν μοναστήρια. Ἐπεὶ οὖν, ὡς γέγραπταί μοι, πολλὰς χώρας, καὶ τόπους, καὶ νήσους ἐξ ἀνάγκης ἀμείβεσθαι· καὶ συμβαίνει πολλὰς αἱρέσεις εἰς διαφόρους τόπους εἶναι· ἵνα μήπως ἐξ ἀγνοίας τινὶ αὐτῶν περιπέσητε, ἐσημάναμεν ὑμῖν πάσας τὰς αἱρέσεις, τὰς ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἕως τοῦ νῦν. ἵνα καὶ ὑμεῖς, ὡς ἀπὸ ὄφεων φυλάξητε ἑαυτοὺς ἀπ' αὐτῶν, καὶ οἱ σὺν ὑμῖν. ἀλλὰ D τὸ, πῶς μὲν φρονεῖ ἑκάστη αἵρεσις, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ λέγειν. τοῦτο δέ σοι ἔστω σημεῖον πρὸς ἀσφάλειαν σύντομον, καὶ βέβαιον. πᾶσαι αἱρέσεις ἐπ' ὀνόματι ἀνθρώπου ὀνομαζόμεναι, οἷον, Ἀρειανοὶ, Νεστοριανοὶ, Σευηριανοὶ, καὶ ἄλλαι ὁμοίως τοῦ διαβόλου εἰσὶν αἱρέσεις. ἡ γὰρ καθολικὴ ἐκκλησία, οὐκ ἔτι κέκληται ὄνομα ἀνθρώπου, ἀλλὰ πάντες ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Χριστιανοὶ ὀνομαζόμεθα. οὐδὲ γάρ ἐστιν ἕτερον ὄνομα ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι E ἡμᾶς, εἰ μὴ μόνος Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ πατρὸς, σὺν ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Περὶ μὲν οὖν πίστεως, ἤγουν, ὁμοουσιότητος, πατρὸς, καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου ἀρκούντως ἐξεθέμεθα· νῦν δὲ διὰ τὴν κινηθεῖσαν αἵρεσιν, μετὰ παρρησίας ὁμολογοῦμεν καὶ κηρύττομεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν, καὶ λόγον τοῦ πατρὸς, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸν

ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, σαρκωθέντα τε καὶ ἐνανθρωπήσαντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐκ τῆς ἁγίας ἐνδόξου θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, Θεὸν τέλειον τὸν αὐτόν, καὶ ἄνθρωπον τέλειον, ἕνα καὶ μόνον υἱόν· καὶ πρὸ τῆς σαρκώσεως, καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν· ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν, χωρὶς ἁμαρτίας, γενόμενον ἄνθρωπον· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς, γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα· ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἕνα καὶ μόνον υἱόν. ἐν δύο φύσεσιν, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως γνωριζόμενον. δύο γὰρ φύσεις συνῆλθον ἀλλήλαις καθ' ἕνωσιν ἀδιάσπαστον, ἀχώριστον, ἀσύγχυτον, ἄτρεπτον. ἡ γὰρ σὰρξ, σὰρξ ἐστὶ, καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ γέγονε Θεοῦ σάρξ· ὁμοίως καὶ ὁ λόγος Θεός ἐστι. καὶ οὐ σὰρξ, εἰ καὶ ἰδίαν ἐποιήσατο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς. δύο τοίνυν τὰς φύσεις φαμὲν εἶναι· ἕνα δὲ Χριστὸν, καὶ υἱὸν καὶ Κύριον, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, ἐνανθρωπήσαντα, καὶ σεσαρκωμένον. ἐπειδὴ διάφοροι μὲν αἱ πρὸς τὴν ἀληθινὴν ἑνότητα συναχθεῖσαι φύσεις· εἷς δὲ ἐξ ἀμφοῖν Χριστὸς καὶ υἱός· οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνῃρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν, ἀποτελεσασῶν δὲ μᾶλλον ἡμῖν, τὸν ἕνα Κύριον, καὶ Χριστὸν, καὶ υἱὸν, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος διὰ τῆς ἀφράστου καὶ ἀπερινοήτου πρὸς ἑνότητα συνδρομῆς.

Οὕτως καὶ ἡμεῖς, ἤτοι ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, πιστεύομεν, ὡς καὶ οἱ μεγάλοι φωστῆρες, καὶ διδάσκαλοι τῆς ἀληθείας, Ἀθανάσιος, Βασίλειος, Γρηγόριος, Ἰωάννης, καὶ Κύριλλος, ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως· καὶ τοὺς μὴ οὕτως φρονοῦντας ἀποστρεφόμεθα καὶ ἀναθεματίζομεν, μετὰ τῶν ὑπογεγραμμένων αἱρέσεων τῶν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, κατὰ διαφόρους καιροὺς παραφυέντων. ὧν τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα· Σιμωνιανοὶ, Μενανδριανοὶ, Σατορνιλιανοὶ, Βασιλιδιανοὶ, Νικολαΐται, Γνωστικοὶ, Καρποκρατιανοὶ, Κηρινθιανοὶ, Ναζωραῖοι, Ἀβιωναῖοι, Οὐαλεντιανοὶ, Σεκουνδιανοὶ, Πολεμαῖοι, Μαρκώσιοι, Κολορβάσιοι, Ἡρακλεωνῖται, Ὀφῖται, Καϊανοὶ, Σηθιανοὶ, Ἀρχοντικοὶ, Κερδωνιανοὶ, Μαρκιωνισταὶ, Λουκιανισταὶ, Ἀπελλιανοὶ, Σευηριανοὶ, Τατιανοὶ, Ἐγκρατισταὶ, κατὰ Φρυγαστῶν, καὶ Μοντανιστῶν, καὶ Ἀσκοδρουγιτῶν, Πεπουζιανοὶ, οἱ Πρισκιλλιανοὶ, οἱ Κεκεντιλιανοὶ, οἷς συνάπτονται, Ἀρτοτυρῖται, Τεσσαρεσκαιδεκατῖται, Ἄλογοι, Ἀδαμιανοὶ, Σαμψαῖοι, οἱ καὶ Ἐλκεσαῖοι, καὶ Θεοδοτιανοὶ, Μελχισεδεκιανοὶ, Σαρδισιανοὶ, Νοητιανοὶ, Οὐαλήσιοι,

A verum, de Deo vero, incarnatum esse atque hominem factum ex Spiritu sancto & ex sancta & gloriosa Dei genitrice ac semper Virgine Maria: qui & ipse perfectus fuit Deus & perfectus homo, vnus & solus Filius & ante incarnationem, & post incarnationem, consubstantialis Patri secundùm diuinitatem, & consubstantialis nobis secundùm humanitatem: similis nobis per omnia factus homo, excepto peccato: qui ante sæcula quidem ex Patre natus est secundùm diuinitatem, nouissimis autem diebus idem propter nos & propter nostram salutem ex sancta Dei genitrice semperque B Virgine Maria prodiit vnus & solus Filius, qui in duabus naturis inconfusè, inuariabiliter, indinisè inclaruit atque innotuit orbi. Duæ enim naturæ, vnitate prorsus indissolubili, inter sese conuenerunt: vnitate (inquam) inseparabile, inconfusa, immutabili. Caro enim caro est & non Deitas, tametsi facta est Dei caro, * etiamsi dispensatoriè propriam sibi fecit eam carnem. Duas itaque profitemur esse naturas, vnum autem astruimus esse Christum, filium & Dominum, Dei verbum, qui & homo factus est, & carnem assumpsit. Iam quando differentes quidem hæ C verissima vnione coünitæ sunt naturæ, vnus autem ex vtraque natura Christus & idem filius, non sic alioqui asserta naturarum differentia propter vnionem, magis autem, quia Dei hominisque naturæ per nulli explicandum & incogitabilem prorsus concursum ad illam vnionem nobis perficiunt vnum Dominum & Christum & Filium.

Vnio naturarum in Christo hypostatica.

Sic nos siue Catholica Ecclesia credimus, quemadmodum & magna illa Ecclesiæ luminaria ac doctores veritatis, Athanasius, Basilius, Gregorius, Ioannes, Cy- D rillus magnę Alexandrinorum ciuitatis Episcopus. Quare illos qui præter horum dogmata senserunt, auersamur, repudiamus, & execramur, cum subscriptis hæresibus quæ succedaneis temporibus adnatæ sunt post Domini aduentum. Eiusmodi hæreticorum nomina sunt hæc. 1. Simoniani. 2. Menandriani. 3. Satorniani. 4. Basilidiani. 5. Nicolaitæ. 6. Gnostici. 7. Carpocratiani. 8. Nazaræi. 9. Hebionæi. 10. Valentiniani. 11. Secundiani. 12. Polemæi. 13. E Marcosij. 14. Colorbatij. 15. Eracleonitæ. 16. Ophitæ. 17. Caiani. 18. Sithiani. 19. Archontici. 20. Cerdoniani. 21. Marcionistæ. 22. Lucianistæ. 23. Apelliani. 24. Seueriani. 25. Tatiani. 26. Encratitæ. 27. aduersus Phrygastas & Montanistas, Ascodrougetas. 28. Pepusiani. 29. Priscilliani, Cecentiliani quos consequuntur Artoturitæ. 30. Tessares-Kai-decatitæ. 31. Alogi. 32. Adamiani. 33. Sampsæi, qui & Celsæi. 34. Theodotiani. 35. Melchisedechiani. 36. Sardiasini. 37. Noëtiani. 38. Valesij.

Ecclesia catholica credit vt crediderunt Patres.

Hæreticorum catalogus.

39. Kathari, qui & Anabiti. 40. Angelici. 41. Apostolici qui & Apotactitæ. 42. Sabelliani. 43. Origenarij: qui & Eschropœi. 44. Origeniani alij qui & Adamantij. 45. Paulus Samosateosis. 46. Manichæi. 47. Hierarcitæ. 48. Melitani. 49. Ariani, qui & Ariomanitæ. 50. Andiani. 51. Photiniani. 52. Marcelliani. 53 Hemiarij. 54. Pneumatomachi. 55. Aëriani. 56. Etiani, qui & Anomij, & Ennomiani, & Eudoxiaoi 57. Dimœritæ, qui & Apollioaridæ. 58. Antidicomarianitæ: Isti faciunt ad inuidiam nominis, inter placentulas qoas vocaot, Collyridas Mariæ. 59. Mesaliani. 60 Euchitæ. Hucusque Sanctus Epiphanins exposuit. Posthæc hæreseōn portenta fueruothi, Euagrios & Didymus qui secuodùm dogmata Origenis, puta præexisteotiam rerum atque earum restirurionem seoserunt. Theodorus Mompsuestius, Diodorus & Nestorius qui suo seosu duos astruunt esse filiōs. His coocinit Mares vir Persa, & Epistola quæ dicitur, Iba. Secundùm hos, Eutyches imaginationem, opinionem & confusionem ientiens: quem quidem sequuntur Dioscorus, Theodosius, Gæanus, Timotheus qui & Hælurus, Petrus qui & illud commentus est: nempe, vt trishagio hymno accederet quartus σταυρωθεὶς, id est, crucifixus. Petrus Mungus, Seuerus ille Acephalus, Soterichus ex Cæsarea Cappadociæ, Philoxenus Hierapolitanus, Amphilochius Pisidiæ, Iacobus Syrus, & Iuliaous: & si quis secundùm hos talis fuerit. Hæc quidem, io tui gratiam contraxi, venerabilis pater Eustathie: vt declarem quòd vnaquæque harum hæreseōn ab vno aliquo homine oomenclaturam cognomioem sortita, docet eiusmodi virum desertorem esse àcrefugam Christi. Neque enim isti toleraot dici se Christianos: magis autem affectatores sectæ vel Nestorianæ, Seueriaoæ, Iacobiticæ, ant cognomine quouis præscriptorum. Atqui tempestiuum iam est, vt ex ingenti tempestate hac nimisquam procellosa & turbulenta, deinceps enauigemus: ab impuris spiritibus profundæ voraginis hęreseon oos recipiamus ad tranquillum portum cœlestis regni: vtq; leniter aspiraote aura Spiritus sancti, sermooem illioc redordiamur vnde eramus digressi. Dicebamus sanè esse opos noo mediocri agone & fatigatiooe, vt perfruamur cœlesti regoo. Neque enim de consecutione temporarij cuiuspiam regni, & quod à geote io gentē trāsfertur, oobis sermo est, sed pro vita oullo fine intercipieoda, pro regno nullum admissuro succedaoeum hæredē, iste agoo proponitur subeundus. Ait eoim Daniel: *Aspiciebam, & cornu illud faciebat bellum cum sanctis, & præualebat aduersus eos donec venit antiquus dierū, & iudicium dedit sanctis Altissimi: & tempus peruenit, & regnum obtinuerunt Sancti: & regnum & potestas, & maiestas regum qui subter omne cœlum, data sunt sanctis Altissimi*, & Ioannes: *hæc est promissio quam promisit nobis, vita æterna.*

Christiani nomen Heretici deuitant.

Dan. 7.
Ioann. 17.

A Καθαροὶ οἱ καὶ ἀνάβιτοι, Ἀγγελικοὶ, Ἀποστολικοὶ, οἱ καὶ Ἀποτακτικοὶ, Σαβελλιανοὶ, Ὠριγενιανοὶ, οἱ καὶ Αἰσχροποιοὶ, Ὠριγενιανοὶ ἄλλοι τε, καὶ Ἀδαμαντιανοὶ, Παῦλος Σαμοσατεὺς, Μανιχαῖοι, Ἱερακῖται, Μελιτιανοὶ, Ἀρειανοὶ, οἱ καὶ Ἀρειομανῖται, Αὐδιανοὶ, Φωτινιανοὶ, Μαρκελλιανοὶ, Ἡμιάρειοι, Πνευματομάχοι, Ἀεριανοὶ, Ἀετιανοὶ, οἱ καὶ Ἀνόμοι, Εὐνομιανοὶ, Εὐδοξιανοὶ, Διμοιρῖται, οἱ καὶ Ἀπολιναρισταὶ, Ἀντιδικομαριανῖται, οἱ εἰς ὄνομα τῆς B αὐτῆς Μαρίας κολλυρίδας ποιοῦντες· Μεσαλιανοὶ, οἱ δὲ Εὐχῖται. ἕως τῶν ὧδε ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος διέξεισι. μετὰ δὲ τούτους γεγόνασιν, Εὐάγριος, καὶ Δίδυμος, τὰ Ὠριγένους φρονοῦντες περὶ ὑπάρξιν, καὶ ἀποκατάστασιν, Θεόδωρος ὁ Μομψουεστίας, καὶ Διόδωρος, καὶ ὁ Νεστόριος ἐν φρονήματι δύο υἱοὺς λέγοντες. τούτοις συμφωνεῖ Μάρις ὁ Πέρσης· καὶ ἡ λεγομένη Ἴβα ἐπιστολή· μετὰ τούτους Εὐτυχὴς, φαντασίαν, καὶ δόκησιν, καὶ σύγχυσιν φρονῶν· ᾧ τινι ἕπονται Διόσκορος, Θεοδόσιος, Γαϊανὸς, Τιμόθεος, ὁ Ἔλουρος, C Πέτρος, ὁ καὶ, ὁ σταυρωθεὶς εἰς, τὸ τρισάγιον ἐπινοήσας, Πέτρος ὁ Μογγὸς, Σευῆρος ὁ ἀκέφαλος, Σωτήριχος, ἐκ Καισαρείας Καππαδοκίας, Φιλόξενος ἱεροῦς πόλεως, Ἀμφιλόχιος ὁ Πισίδης, Ἰάκωβος ὁ Σῦρος, καὶ Ἰουλιανός. καὶ εἴ τις κατ᾽ αὐτοὺς τοιοῦτος. Ταῦτά σοι ἀπέστειλα, τίμιε πάτερ Εὐστάθιε, δηλῶν, ὅτι ἑκάστη αἵρεσις, ἐπ᾽ ὀνόματι τινος ἀνθρώπου ὀνομαζομένη, ἀποστασίαν ἀπὸ Χριστοῦ διδάσκει. οὐ γὰρ ἀνέχονται Χριστιανοὶ καλεῖσθαι, ἀλλὰ Νεστοριανοὶ, καὶ Σευηριανοὶ, καὶ Ἰακωβῖται, ἢ, καὶ ἄλλῳ D ὀνόματι τῶν προγεγραμμένων, ἀλλ᾽ αἰδμυνήσωμεν λοιπὸν ἐκ τῆς ζαλοφόδους τρικυμίας, καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων τοῦ βυθοῦ τῶν αἱρέσεων ἐπὶ τὸν εὔδιον λιμένα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ἀναλάβωμεν τὸν λόγον τοῖς αὔραις τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὅθεν αὐτὸν κατελείπομεν. λέγομεν τοίνυν ὅτι πολλοῦ ἀγῶνος καὶ κόπου χρεία, ἵνα τύχῃ τις τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· οὐδὲ γὰρ περὶ προσκαίρου, καὶ μεθισταμένης ἡμέρας ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ αἰδίου ζωῆς ὁ ἀγὼν, καὶ βασιλείας διαδέχου. φησὶν γὰρ ὁ Δα- E νιὴλ, ἐθεώρουν καὶ τὸ κέρας ἐκεῖνο ἐποίει πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ ἴσχυσεν πρὸς αὐτοὺς, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν, καὶ τὸ κρίμα ἔδωκεν ἁγίοις Ὑψίστου· καὶ ὁ καιρὸς ἔφθασεν, καὶ τὴν βασιλείαν κατέσχον ἅγιοι· καὶ ἡ βασιλεία, καὶ ἡ ἐξουσία, καὶ ἡ μεγαλωσύνη τῶν βασιλέων τῶν ὑποκάτω παντὸς τοῦ οὐρανοῦ, ἐδόθη ἁγίοις Ὑψίστου. καὶ ὁ Ἰωάννης· αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν ἐπηγγείλατο ἡμῖν δοῦναι, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.

καὶ ὁ Παῦλος, ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ πάλιν, ὃς ἐῤῥύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγαπήσεως αὐτοῦ. διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες ἔχομεν χάριν, δι᾽ ἧς λατρεύομεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ. οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὁ Πέτρος, οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ἡμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτὴρ, ἡ βασιλεία, φησὶν, τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. καὶ, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν. καὶ πάλιν, μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, καὶ μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν. ἀποστελεῖ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συνάξει ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ὅτι αὐτοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A Paulus: *Nostra conuersatio in cœlis est, vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Iterum: *Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ: Propter quod regnum stabile & inconcussum accipientes, habemus gratiam, per quam Deo placidè obsequimur: scimus enim quia si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus; domum non manufactum: æternam in cœlis.* Petrus item: *sic enim abundanter administrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri Iesu Christi.* Dominus quoque noster, & nostræ omnium salutis vindex, ait: *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Et: *Regnum cœlorum intra vos est.* Iterum: *Beati pauperes spiritu.* Et: Qui *persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Et: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. mittet enim filius hominis Angelos suos, & congregabit de regno suo omnia scandala, & qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis: tunc iusti fulgebunt sicut Sol in regno Patris eorum*: ipsi enim est regnum & potentia & gloria Patris, & Filij, & Spiritus sancti; vbivis locorum, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Coloss. 1. 2. Petr. 1. Matth. 11. Luc. 17. Matth. 5. Luc. 6. Matth. 25.

Περὶ προσευχῆς, καὶ ἐξομολογήσεως.

Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μέγας καὶ θαυμαστὸς, ὁ φυλάσσων τὴν διαθήκην σου, καὶ τὸ ἔλεός σου τοῖς ἀγαπῶσί σε, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰς ἐντολάς σου, μνήσθητι τῶν οἰκτιρμῶν σου καὶ τὰ ἐλέη σου ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνός εἰσιν. καὶ μὴ ἐπιλάθῃ τῆς διαθήκης σου λέγων, ἐὰν τὰς ἐντολάς μου μὴ φυλάξητε, ἐπισκέψομαι ἐν ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας ὑμῶν, καὶ ἐν μάστιξι τὰς ἀδικίας ὑμῶν· τὸ δὲ ἔλεός μου οὐ μὴ διασκεδάσω ἀφ᾽ ὑμῶν, καὶ τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν χειλέων μου οὐ μὴ ἀθετήσω. πιστωθήτωσαν οἱ λόγοι σου, δέσποτα ἀγαθὲ, καὶ ἆρον τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ὁ οἰκτίρμων καὶ μακρόθυμος ὅτι σοὶ, Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἡ δικαιοσύνη. ἡμῖν δὲ ἡ αἰσχύνη τῶν προσώπων ἐκάλυψεν, ὡς ἡμέρα αὕτη, ὅτι ἡμάρτομεν ἐνώπιόν σου, Κύριε, καὶ οὐκ εἰσηκούσαμεν τῆς φωνῆς σου, τοῦ πορεύεσθαι τοῖς προστάγμασί σου, οἷς ἔδωκας κατὰ πρόσωπον ἡμῶν. ἀλλ᾽ ἠθετήσαμέν σε, Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐκολλήθη εἰς ἡμᾶς τὰ κακὰ τὰ μεγάλα ταῦτα. καὶ οὐδὲ οὕτως ἐπιστρέψαμεν φυλάξαι τὰ προστάγματά σου·

Exomologesis sancti Patris Antiochi.

D DOMINE Deus omnipotens, magnus tu & admirabilis: qui custodis testamentum tuum & misericordiam tuam his qui te diligunt & custodiunt mandata tua: Memor esto miserationum tuarum & copiosæ misericordiæ tuæ, quæ à sæculo sunt: ne obliuiscaris testamenti tui: qui dixisti: *Si mandata mea non custodieritis, visitabo in virga iniquitates vestras, & in verberibus iniustitias vestras: misericordiam autem meam non dispergam à vobis: & quæ procedunt per labia mea, non faciam irrita.* Confirmentur sermones isti tui. E Here benignissime, & aufer peccata nostra, quippe qui miserator es longanimis. Tibi enim Domino Deo nostro, iustitia: nobis autem confusio facies nostras adoperuit, vt hæc dies probat: quia peccauimus coram te Domine, neque exaudiuimus vocem tuam, vt ambularemus in mandatis tuis quæ dedisti in conspectu nostro: sed contempsimus te Domine Deus noster, eóq; cohæserũt nobis ingentia mala hæc. Ne sic quidem conuersi sumus ad custodiam mandatorũ tuorũ,

Psal. 24. Psal. 88.

A ſed abiuimus vnuſquiſque in ſenſu praui cordis noſtri, vt faceremus quæ mala ſunt coram oculis tuis, Domine. Ecce ſanctuaria noſtra
Iſa. 5. hæc deſerta: ciuitas igni ſuccenſa eſt, populus in captiuitatem abductus, facti ſumus in opprobriũ his qui in circuitu noſtro ſunt. Facti ſumus ſubtus & non ſupra: quia peccauimus tibi Domino Deo noſtro, eo quòd nõ audiuimus vocem tuam. Ob hoc expuliſti nos & deſtruxiſti nos, & commouiſti terram & conturbaſti eam. Cæterùm tu longanimis cùm ſis & copioſæ miſericordiæ, ſana contritiones ejus, quia commota eſt vehementer. Populus enim tuus expertus eſt dura, ſuper
B quo fruſtrà inuocatum eſt nomen tuum. Impleti ſunt ſermónes Prophetarum tuorum ſuper nos, quia
Pſ. 78. *venerunt gentes in hæreditatem tuam, & polluerunt templum tuum*, in quo myſterium perfectũ eſt diſpenſationis vnigeniti tui, & ſanctuarium tuum igni ſuccenderunt; quin & *Hieruſalem poſuerunt in pomorum cuſtodiam* Morticinia ſeruorum tuorum in medio iuxta ac in circuitu Hieruſalem paſſim diſiecta ſunt, *nec erat qui ſepeliret*. Fortitudinem no-
C ſtram, ornamentum ac decus; ſalutis inquam noſtrę ſpem, nempe crucem Chriſti, tradidiſti fidei aduerſariis. Facti ſumus opprobriũ tam vicinis quàm qui longiſſimè diſſiti ſunt, ſubſannatio & deriſio omnibus gentibus. Auertiſti enim nos retrorſum poſt inimicos noſtros, & qui oderunt nos, diripiebant ſibi. Dediſti nos tanquam oues ad eſcam expoſitas, & inter gentes diſperſiſti nos. Vendidiſti populum tuum ſine pretio, & non erat multitudo in cõmutationibus noſtris. Tradidiſti nos in manus inimicorum exlegum, ac regi iniquo, omniúmque qui per vniuerſam terram gradiuntur longè maligniſſimo addixiſti nos. Ne
D ſic quidem vniuerſis flagellis tui attriti indoluimus: adeò ſenſus noſtri nimia contentione ac ſtudio in malum propendent abúſque pueritia. Sed & ad annos prouecti viriles, in huiuſmodi vitiis ſolito ampliùs occalleſcimus.

Antiochũ vixiſſe ſub Heraclio & Coſdroa, vel hinc liceat colligere.

Pſa. 191. Prorſus Domine iuſtus tu, in omnibus quæ feciſti nobis; nunc demum ſcimus, quia peccata noſtra ipſa reſtiterunt nobis: peccata enim noſtra nimis quã multa increuerunt in cõſpectu tuo Domine. Sed miſericordia tua
Iſ. 78. Domine anticipet nos, quia tu in nobis Do-
E mine, & nomen tuũ ſanctũ inuocatũ eſt ſuper nos. Quieſcat (obſecro) ira furoris tui, & ne confundas nos in finẽ, neq; memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum, ac, ne à nobis quidem recens commiſſarum, nen indignos nos pronunties tuis miſerationibus: quin potiùs reminiſcere, quia tanti nos æſtimauit tua benignitas, quos pretioſo tuo ſanguine redimeres. Peccauimus, placare Domine: iniquè geſſimus: tua here condonet indulgentia: offendimus, conciliator ſancte. Illuſtra fa-
Pſal. 30. ciem tuam Domine ſuper ſeruos tuos qui tyrannica impreſſione premuntur inclemẽter:

A Ἀλλ' ἐρχόμεθα ἕκαστος ἐκ διανοίας ἡμῶν τῆς πονηρᾶς ποιῆσαι τὰ πονηρὰ κατ' ὀφθαλμῶν σου, Κύριε. καὶ ἰδοὺ τὰ ἅγια ἡμῶν ἔρημα, καὶ ἡ πόλις πυρίκαυστος, καὶ ὁ λαὸς αἰχμάλωτος, καὶ ἐγενόμεθα εἰς ὀνειδισμὸν, καὶ εἰς ἄβατον τοῖς κύκλῳ ἡμῶν· καὶ ἐγενήθημεν ὑποκάτω, καὶ οὐκ ἐπάνω, ὅτι ἡμάρτομέν σοι Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, πρὸς τὸ μὴ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς σου. Διὰ τοῦτο ἀπώσω ἡμᾶς, καὶ καθεῖλες ἡμᾶς, καὶ συνέσεισας τὴν γῆν, καὶ συνετάραξας αὐτήν. ἀλλ' ὡς μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, ἴασαι τὰ συντρίμματα αὐτῆς, ὅτι ἐσα-
B λεύθη σφόδρα. ὁ γὰρ λαός σου ἴδεν σκληρὰ, οὗ τὸ ὄνομά σου τὸ καινὸν ἐπικέκληται ἐπ' αὐτόν. ἐπληρώθησαν γὰρ οἱ λόγοι τῶν προφητῶν σου ἐφ' ἡμᾶς, ὅτι ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου, καὶ ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου, ἐν ᾧ τὸ τῆς οἰκονομίας τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ ἐτελεσιουργήθη μυστήριον, καὶ ἐνεπύρισαν πυρὶ τὸ ἁγιαστήριόν σου, καὶ ἔθεντο Ἱερουσαλὴμ ὡς ὀπωροφυλάκιον. καὶ τὰ θνησι-
C μαῖα τῶν δούλων σου, ἐν μέσῳ καὶ κύκλῳ Ἱερουσαλήμ· καὶ ὁ θάπτων οὐκ ἦν. καὶ τὴν ἰσχὺν ἡμῶν, καὶ καλλονὴν, καὶ τὸ σωτήριον ἡμῶν τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ σου παρέδωκας τοῖς ὑπεναντίοις, καὶ ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν, καὶ τοῖς μακρὰν μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, ὅτι ἀπέστρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω παρὰ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν. καὶ οἱ μισοῦντες ἡμᾶς διήρπαζον ἑαυτοῖς· ἔδωκας γὰρ ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως, καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν διέσπειρας ἡμᾶς, καὶ ἀπέδου τὸν λαόν σου ἄνευ τιμῆς, καὶ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλλάγμασιν ἡμῶν. παρέδωκας γὰρ ἡμᾶς εἰς
D χεῖρας ἐχθρῶν ἀνόμων, καὶ βασιλεῖ ἀδίκῳ καὶ πονηροτάτῳ παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ ἐν πάσαις ταῖς μάστιξιν ταύταις οὐκ ἐπονέσαμεν, διότι ἐπιμελῶς ἔγκειται ἡ διάνοια ἡμῶν ἐπὶ τὰ πονηρὰ, ἐκ νεότητος ἡμῶν· καὶ τελείως ἐπὶ τοῖς κακοῖς ἀνδριούμεθα. ὄντως δίκαιος εἶ, Κύριε, ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησας ἡμῖν. οἴδαμεν γὰρ, ὅτι αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν ἀντέστησαν ἡμῖν, ὅτι πολλαὶ αἱ ἀνομίαι ἡμῶν σφόδρα ἐναντίον σου, Κύριε. ἀλλ' ἡ ἐλεημοσύνη σου
E Κύριε, φθασάτω ἐφ' ἡμᾶς, ὅτι σὺ ἐν ἡμῖν, Κύριε, καὶ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἐπικέκληται ἐφ' ἡμᾶς. κόπασον δὴ ὀργὴν θυμοῦ σου, καὶ μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς εἰς τέλος, μηδὲ μνησθῇς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων, μηδὲ προσφάτων, μηδὲ ἀναξίους κρίνῃς ἡμᾶς τῶν οἰκτιρμῶν· ἀλλὰ μνήσθητι, ὅτι τῷ τιμίῳ αἵματί σου ἐξηγόρασας ἡμᾶς· ἡμάρτομεν, ἱλάσθητι Κύριε· ἠνομήσαμεν, συγχώρησον δέσποτα· προσεκρούσαμεν, διαλλάγηθι ἅγιε, καὶ ἐπίφανον, Κύριε, τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τοὺς ἐν ἐπαγωγῇ δούλους σου,

A καὶ τὴν παρά σου βοήθειαν ἐξαπόστειλον, δυνατέ, καὶ ἐξελοῦ τὸν λαόν σου ἐκ πάσης ταλαιπωρίας, καὶ λύτρωσαι ἀπὸ πάσης παρανομίας, καὶ ἐκ χειρὸς παρανομούντων. καὶ διασκέδασον, δέσποτα, πάντα κίνδυνον, διὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου, καὶ μὴ εἰς τέλος παραδῷς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ἀπώλειαν, διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν. ἀλλὰ ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοί σου, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι τὰ ἐλέη σου ἀπ' αἰῶνος ἐπὶ τὴν κτίσιν σου. καὶ σὺ καταφυγὴ πάντων ἡμῶν ἐγενήθης, καὶ σωτηρία τῶν ἐλπιζόντων ἐπὶ σέ. γενοῦ ἡμῖν Κύριε, πύργος B ἰσχύος ἀπὸ προσώπου τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ μὴ συγχωρήσῃς ἀπολέσθαι εἰς χεῖρας τῶν μὴ εἰδότων σε, ψυχὰς ἐξομολογουμένων σοι. μὴ καταδέξῃ, Κύριε, ἀτιμασθῆναι τὴν κληρονομίαν σου ὑπὸ ἔθνους ἀναιδοῦς, ἀλλὰ κλῖνον Κύριε τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον, καὶ ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ ἁγίου σου ἐπὶ τὸν ἀφανισμὸν ἡμῶν, καὶ τῆς πόλεώς σου Ἱερουσαλήμ, ἐφ' ἧς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά σου ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας σου, ἣν ᾠκοδόμησας ἐπὶ τὴν πέτραν, λέγων, πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. εἰσάκουσον, Κύριε τῆς προσευχῆς τῶν δούλων σου, καὶ τῆς δεήσεως ἡμῶν ἐνώ- C τισαι, καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸ ἁγίασμά σου, ὅτι οὐκ ἐπὶ ταῖς δικαιοσύναις ἡμῶν θαρροῦντες προσφέρομέν σοι τὴν ἱκεσίαν (ἀεὶ γὰρ παροξύνομέν σε) ἀλλ' ἐπὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, Κύριε, τοὺς πολλούς. εἰσάκουσον Κύριε, ἱλάσθητι Κύριε, πρόσχες, φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου, δέσποτα, καὶ μὴ δῷς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος, τοῦ κατάρξαι αὐτῶν ἔθνη, ὅπως μὴ εἴπωσι, ποῦ ἐστιν ὁ Θεὸς αὐτῶν, μηδὲ διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν βλασφημηθῇ τὸ ὄνομά σου ἐν τοῖς ἔθνεσι, τοῖς μὴ εἰδόσι σε. σοὶ Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν ἡ δικαιοσύνη, ἡμῖν δὲ ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου ἕως τῆς D νῦν· ὅτι ἕως τούτου οὐκ ἐπεστράφημεν, διότι σκληροτράχηλοί ἐσμεν· εἰ ἀλλάξει Αἰθίοψ τὸ δέρμα αὐτοῦ, καὶ ἡμεῖς τὴν κακίστην προαίρεσιν ἡμῶν. πάντα τὰ κακὰ ταῦτα ἦλθον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐπεστράφημεν τοῦ μετανοῆσαι, ἀλλὰ καὶ προσετέθημεν ἁμαρτίας ἐφ' ἁμαρτίαις ἡμῶν, οὐδὲ ἐδεήθημεν τοῦ προσώπου σου Κύριε, τοῦ ἀποστῆναι τῶν διανοημάτων τῆς καρ- E δίας ἡμῶν τῆς πονηρᾶς. καὶ ἐγρηγόρησας Κύριε ἐπὶ τοῖς κακοῖς ἡμῶν, καὶ ἐπήγαγες ἐφ' ἡμᾶς τὴν ῥάβδον τοῦ θυμοῦ σου, ὅτι δίκαιος εἶ Κύριε ἐν πᾶσιν, ὅτι οὐκ ὑπηκούσαμεν τῆς φωνῆς σου, πορεύεσθαι ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου· ἀλλὰ νῦν Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν,

æque solio sublimi tuo emitte eis & suggere auxilium, ô potens. Populum tuum ab omni calamitate, cui miserè succumbit, eripe, & ab omni legis tuæ præuaricatione redimito, & è manu præuaricatorum subduc illos. Per tuæ viscera pietatis excute à nobis Domine ac disperge impendens omne vitæ discrimen: neque in finem tuam hanc hæreditatem tradideris in internecionem, tametsi nostræ iniquitates id promereantur. Quin potiùs, tuæ nos anticipent miserationes Domine Deus noster: etenim à sæculo non desinis copiosæ & exuberantis misericordiæ tuæ *Psal.32.93.* dona effundere in omnem creaturam tuam. *Psal.60.* *2.Reg.2.* Tu quidem omniũ nostrûm refugium factus es: & in te sperantium asylum salutare. Esto nobis, Domine, turris fortitudinis à facie inimicorum nostrorum; neu sinas ad internecionem & cladem extremam tradi in eorum *Psal.85.* manus qui te non nouerunt, animas confitentium tibi: neque patiaris, Domine, tam insigni ignominia aspergi hæreditatem tuam à gente sic effreni & impudenti. Magis tu inclina, Domine, aurem tuam, & exaudi ac respice de cœlo sancto tuo ad hanc nostram exinanitionem, ad demolitionem & excidium ciuitatis tuæ Hierusalem, pro qua inuocatum est nomen tuum, super ipsam cũctam Ecclesiam tuam: cuius substructionem supra *Matth.6.* solidam petram collocasti, dicens: *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Exaudi Domine orationem seruorum tuorum: aurésque tuas accommoda nostris deprecationibus. Illustra faciem tuam super sanctuarium tuũ: neque enim fiducia subnixi iustificationum nostrarum, nostrã hanc supplicationem tuæ maiestati offerimus, (Nam qua fronte id ausint, qui te quotidiana accessione peccatorum exacerbant?) magis verò sub vmbram tuarum confugimus miserationum: multæ enim sunt, Domine, exaudi; esto Domine placabilis, Domine attende: parce mihi, Domine, populo tuo, *& ne des hæreditatem tuam* *Ioel.2.* *in opprobrium, vt dominentur eis gentes, nequando* *Psalm.113.* *dicant: vbi est Deus eorum?* Neque propter iniquitates nostras vnquã permiseris, vt nomen *Rom.2.* tuum sanctum blasphemetur in gentibus, quę te non nouerunt. Tibi Domino Deo nostro iustitia, nobis autem confusio vultus, vsque in præsens. Hoc enim vsque neglexit, *Bar.1.* *Dan.9.* *Hier.13.* ad te conuerti: callosæ adeò sumus ac præduræ ceruicis. *Si mutabit Æthiops pellem suam:* & nos vitæ hactenus pessimè institutæ propositum immutabimus. Planè mala hæc omnia in nos propterea reciderunt: neque sit ad pœnitentiæ portum nos recepimus aut resipuimus: magis verò prioribus peccatis peccata adiecimus. Ne sic quidem Domine rogauimus faciem tuam, vt vel serò auocares nos à cogitationibus cordis nostri pessimi. Euigilasti tandem Domine experrectus super flagitiis nostris, & super nos induxisti vir- *Hier.32.* gam furoris tui, siquidem iustus es Domine in omnibus: non enim exaudiuimus vocem *Deut.26.34.* tuam, vt per viam mandatorum tuorum ingrederemur. Sed & nunc Domine Deus noster,

quandoquidem in signis & portentis ab insa-
no errore idololatriæ submouisti nos, fecisti-
que tibi ipsi nomen vsque in præsens: quies-
ce, obsecro Domine. Imminuti enim sumus
Dan.3. super terram, & tanquam immundi omnes
nos affecti. Quasi enim pannus mulieris men-
Isa.64. struo sanguine fluentis iustitia nostra: inque
morem marcescentium foliorum ipsi deflu-
ximus propter iniquitates nostras: Et
Psal.19. nunc, Domine, Pater noster tu es: nos autem
Matth 6. lutum, opera manuum tuarum oos. Ne iras-
Ioan.8. caris nobis valdè, néve in tempore memine-
Eccl.23. ris peccatorum nostrorum: quin potiùs vide
Isai.46. Domine, quia populus tuus omnes nos. Ci-
Hier.18. uitas sancti templi tui in solitudinem redacta
Rom.9. est, & gloria Sion incendio conflagrauit, si-
Isai.64. múlque monumenta gloriæ nostræ vniuersa
Ioel.2. conciderunt. Ad hæc etiam omnia; allisisti
nos Domine validè, & humiliasti vehemen-
ter. Neque enim viam iniuimus vitæ melio-
ris, magis autem per calles deuios, nempe post
peccata nostra. Parce Domine populo tuo &
hæreditati tuæ, próque gloria nominis tui erue
nos de manu inimicorum nostrorum, vt no-
uerit terra omnis, quia tu Dominus Deus no-
ster in bello potens, & miserationes tuę in ge-
nerationem & generationem perseuerant su-
per populum tuum, de se alioqui minùs præ-
sumentem. Cæterùm ô hominum amator cle-
mentissime, quid re oremus peccatores, aut
apprecemur nobis secundùm quod oportet,
planè nescimus, qui sumus terra & cinis: ha-
bemus tamen apud tuam benignitatem, qui
pro nobis interpellet: nempe verbum tuum
nulla prorsus aspergine peccati decolora-
tum, quem per tua viscera misericordiæ mi-
sisti, suum vt plasma reuocaret in viam. Caro
factus nostri causa passus est cruci se affigi.
Is aboleuit quod aduersum nos erat, chiro-
Coloss.2. graphum, peccatorum nostrorum factus pro-
pitiatio. Sed & Spiritum sanctum tuum to-
tius sanctitatis infusorem misit. Et hic pro
Gal.4. nobis quoque interpellat non quidem seruili
more, sed prout tantam addecet maiestatem
& consueta in nos benignitate; cui etiam cu-
ræ est tuum hoc plasma. Here mi, memor
esto tantæ istius tuæ erga nos clementiæ.
Crucis etiamnum reminiscere vnigeniti tui,
& à magnitudine gloriæ tuæ nobis emitte
miserationes tuas, neque non gratiam ac do-
num sancti tui Spiritus: qui suo ad nos gra-
tioso aduentu, rectâ prouehat ad ea exem-
pla quæ tibi cùm primis placent: ac demum
vitam illam assequi promereamur æternam.
Nos igitur indigni licèt (ô Domine) fi-
ducia tamen subnixi tuæ solius gratiæ, pe-
timus propter immaculatum Filium ac Ver-
bum Patris, Dominum nostrum Iesum Chri-
Matth.7. stum: qui dixit: *Petite, & dabitur vobis, quæ-*
Luc.11. *rite & inuenietis: pulsate & aperietur vobis: Om-*
Ibidem. *nis* enim *qui petit, accipit: & qui quærit, inue-*
nit, & pulsanti aperietur. Iterum: *Si igitur vos cùm sitis mali, nostis dona bona dare filijs vestris:*

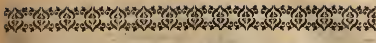
A ἐξερρύσω ἐκ τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων ἐν σημείοις καὶ τέρασιν, καὶ ἐποίησας ἑαυτῷ ὄνομα ἕως τοῦ νῦν, κόπασον Κύριε· ὅτι κατελήφθημεν ὀλιγοστοὶ ἐπὶ γῆς, καὶ ἐγενήθημεν ὡς ἀκάθαρτοι πάντες ἡμεῖς· ὡς γὰρ ῥάκος ἀποκαθημένης ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν, καὶ ἐξερρύημεν ὡς φύλλα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. καὶ νῦν Κύριε πατὴρ ἡμῶν σὺ εἶ, ἡμεῖς δὲ πηλὸς, ἔργα χειρῶν σου πάντες· μὴ ὀργίζου ἡμῖν σφόδρα, καὶ μὴ ἐν καιρῷ μνησθῇς ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἀλλ' ἐπίβλεψον, Κύριε, ὅτι λαός σου πάντες ἡμεῖς. ἡ πόλις τοῦ ἁγίου B σου ἐγενήθη ἔρημος, καὶ ἡ δόξα Σιὼν ἐγενήθη πυρίκαυστος, καὶ πάντα τὰ ἔνδοξα ἡμῶν συνέπεσεν, καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἀνέσχου, Κύριε, καὶ ἐταπείνωσας ἡμᾶς σφόδρα. ὅτι οὐκ ἐπορεύθημεν ἐν ὁδῷ ἀγαθῇ, ἀλλ' ὀπίσω τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν· ἀλλὰ φεῖσαι, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου, καὶ τῆς κληρονομίας σου, καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, ἵνα γνῷ πᾶσα ἡ γῆ ὅτι σὺ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, δυνατὸς ἐν πολέμῳ, καὶ οἱ οἰκτιρμοί σου εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν διαμένουσιν εἰς λαὸν C ἀπεγνωσμένον. ἀλλὰ τί προσευξόμεθα ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ, ὦ δέσποτα φιλάνθρωπε, καθὸ δεῖ οὐκ οἴδαμεν, γῆ καὶ σποδὸς ὑπάρχοντες. ἔχομεν δὲ παράκλητον ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὴν σὴν ἀγαθότητα τὸν ἄχραντόν σου λόγον, ὃν διὰ σπλάγχνα ἐλέους σου ἀπέστειλας ἀνακαλέσασθαι τὸ ἴδιον πλάσμα, τὸν σαρκωθέντα, καὶ σταυρωθέντα ὑπὲρ ἡμῶν. αὐτὸς ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, ἱλασμὸς γέγονεν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. καὶ τὸ πνεῦμα δέ σου τὸ ἅγιον καὶ αὐτὸ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, οὐ δουλι- I κῶς, ἀλλὰ θεοπρεπῶς, καὶ φιλανθρώπως κηδόμενον τοῦ ἰδίου πλάσματός σου. μνήσθητι, ὦ δέσποτα, τῆς τοσαύτης σου περὶ ἡμᾶς ἀγαθότητος, καὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ κατάπεμψον ἡμῖν τοὺς οἰκτιρμούς σου καὶ τὴν χάριν, καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ἵνα τῇ ἀγαθῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ ὁδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὸ τὰ εὐάρεστά σοι διαπράττεσθαι, καὶ τυχεῖν τῆς αἰωνίου ζωῆς. ἡμεῖς οὖν οἱ ἀνάξιοι, δέσποτα, θαρροῦντες αἰτούμεθα διὰ τὸν εἰπόντα ἄχραντον υἱὸν καὶ λόγον σου E τοῦ πατρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. καὶ πάλιν· εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν.

πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; ὅτι σοι πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A *quanto magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum sanctum petentibus se?* Eoque te addecet gloria omnis, honor suspiciendus, & supplex cultus, ô Pater, Fili, & Spiritus sancte, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Finis Orationis exomologeticæ Sancti Patris Antiochi, Tilmano Cart. interprete.

INDEX HOMILIARVM.

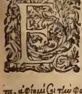
Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ.

SANCTI IACOBI APOSTOLI, FRATRIS
DOMINI, ET HIEROSOLYMORVM PRIMI EPISCOPI,
diuina Miſſa.

De authoritate & fide huius Liturgiæ ſancti Iacobi conſule Sixtum Senenſem, lib. 2. Biblioth. in Iacobo Claud um Sanctesium, & Iacobum Pamelium in Liturgicis. Conſtat antiquos patres illius meminiſſe, & S. Cyrillum Hieroſol. catecheſi 5. myſtagog. plura ex illa mutuatum.

Textus Græcus ex editione Romana expreſſus eſt Demetrij Ducæ an. 1526. Latinus ex Pariſienſi Gul. Morelij anno 1560.

SACERDOS INCIPIT.

A Ν πλήθει ἁμαρτιῶν μεμολυσμένον με μὴ ἐξουδενώσῃς δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν· ἰδοὺ γὰρ προσῆλθον τῷ θείῳ τούτῳ καὶ ἐπουρανίῳ μυστηρίῳ σου· οὐχ ὡς ἄξιος ὑπάρχων, ἀλλ' εἰς τὴν σὴν ἀφορῶν ἀγαθότητα, ἀφίημί σοι τὴν φωνήν· ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ· ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἀντοφθαλμῆσαι τῇ ἱερᾷ σου ταύτῃ καὶ πνευματικῇ τραπέζῃ, ἐφ' ᾗ ὁ μονογενής σου υἱὸς καὶ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ, καὶ πάσῃ κη- B λῖδι κατεστιγμένῳ, μυστικῶς πρόκειται εἰς θυσίαν· διὸ ταύτην σοι τὴν ἱκεσίαν καὶ εὐχαριστίαν προσάγω, τοῦ καταπεμφθῆναί μοι τὸ πνεῦμά σου τὸ παράκλητον ἐνισχύον καὶ καταρτίζον με πρὸς τὴν λειτουργίαν ταύτην· καὶ τὴν παρὰ σοῦ μοι τῷ λαῷ ἐπαγγελθεῖσαν φωνὴν, ἀκατακρίτως ταύτην ἀποφθέγξασθαι καταξίωσον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ καὶ ὁμοουσίῳ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

C

Εὐχὴ τῆς παραστάσεως.

Δόξα τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, τῷ τριαδικῷ καὶ ἑνιαίῳ φωτὶ τῆς θεότητος, τῆς ἐν τριάδι μοναδικῶς ὑπαρχούσης, καὶ διαιρουμένης ἀδιαιρέτως· τριὰς γὰρ εἷς Θεὸς παντοκράτωρ, οὗ τὴν δόξαν οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται· ἡ δὲ γῆ, τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν· καὶ ἡ θά-

PECCATORVM multitudine inquinatum ne me ſpreueris, Domine Deus noſter. Ecce enim accedo ad diuinum hoc & supercœleste myſterium tuum; & indignus quidem, ſed de tua bonitate confiſus emitto tibi vocem: *Deus ſis mihi peccatori propitius, peccaui in cœlum & coram te*, neque dignus ſum, qui oculos obuertam huic ſacræ & ſpirituali menſæ, in qua vnigenitus Filius tuus & Dominus noſter Ieſus Chriſtus, mihi qui peccator ſum, & omnibus maculis labefactatus, myſtice proponitur in ſacrificium. Proinde hanc orationem & gratiarum actionem tibi offero, vt mihi Spiritus tuus paracletus mittatur, fortificans ac inſtaurans me ad hanc Miſſam, dignumque me habeas, qui vocem illam quam ex te populo annuntiaui, citra meam damnationem proferam in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cum quo benedictus es, vnà cum omnibus modis ſancto & bono, & viuificatore atque conſubſtantiali tibi Spiritu; nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Diuinum & ſupercœleſte myſterium.

Miſſa.

Oratio cùm aſſiſtit Altari.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, trino & vni lumini diuinitatis, quod eſt ſingulariter in Trinitate, & quòd ſine diuiſione diuiditur. Trinitas enim vnus Deus omnipotens, cuius gloriam cœli enarrant, terra verò, eius dominationem; & mare,

eius omnipotentiam, & omnis creatura, siue A ea sensu aliquo sentiatur, siue ratione tantùm intelligatur, eius magnificentiam semper prædicat: quia eum omnis gloria, honor, potentia, magnificentia, & decus decet, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio cùm incenditur thus, in ingressu & principio Missæ.

Isa. 6.6. Domine Iesu Christi, Dei sermo; qui tua sponte, te Deo ac Patri victimam immaculatam in cruce obtulisti: ille duplicis naturæ carbo, qui forcipe labia B Prophetæ attigisti, & eius peccata abstulisti, tange & nostros qui peccatores sumus, sensus: ac nos purga omni macula, purosque nos siste sancto Altari tuo, vt tibi laudis sacrificium offeramus: & præsentem hunc ex nobis inutilibus seruis tuis suffitum recipe in odorem suauitatis, fœtoremque animæ & corporis nostri, fragrantem redde: ac vi illa Spiritus tui sanctificante nos sanctifica: solus enim tu sanctus es, qui sanctificas & sanctificaris, fidelibusque impartiris: quem vnà cum æterno C Patre tuo, ac modis omnibus sancto, bono, & viuifico Spiritu tuo, gloria decet nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Oratio in principio.

Benefice Rex sæculorum, vniuersæque creaturæ opifex; recipe ad te accedentem Ecclesiam tuam per Christum tuum: & singulis, quod vtile est, perfice: omnes ad perfectionem adduc: & nos gratia tuæ sanctificationis dignos redde, nos in sanctam tuam Ecclesiam congregans D quam tibi acquisiuisti pretioso sanguine vnigeniti Filij tui Domini & Seruatoris nostri Iesu Christi: cum quo benedictus es & laudatus, vnà cum sanctissimo, & bono, viuificóque Spiritu tuo, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus: Dominum rursus oremus.

Sacerdos dicit Orationem, cùm incenditur thus in ingressu collectæ.

Deus qui admisisti Abelis dona, Noë & Abrahami sacrificium, Aaronis & Zachariæ thymiama; accipe (quæso) de E manibus nostris (qui sumus peccatores) hoc thymiama, quod tibi adolemus in odorem suauitatis, nostrorumque peccatorum remissionem ac totius populi tui, quia benedictus es, & te gloria decet Patrem & Filium ac Spiritum sanctum, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus: Domine benedic.

Sacerdos ipsi adprecatur.

Genes. 4. Dominus & Deus noster Iesus Christus,

A λέγουσα, τὸ αὐτοῦ κράτος· καὶ πᾶσα αἰσθητὴ καὶ νοητὴ κτίσις τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα κηρύττει πάντοτε· ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή, κράτος, μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Εὐχὴ τοῦ θυμιάματος τῆς εἰσόδου τῆς ἐνάρξεως.

Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὦ Θεοῦ λόγε, ὁ ἑκουσίως ἑαυτὸν θυσίαν ἄμωμον ἐπὶ σταυροῦ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ προσαγαγών, ὁ διφυὴς ἄνθραξ, ὁ τῇ λαβίδι B τῶν τοῦ προφήτου χειλέων ἁψάμενος, καὶ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἀφελόμενος, ἅψαι καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τῶν αἰσθήσεων, καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος, καὶ παράστησον ἡμᾶς ἁγνοὺς τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ τοῦ προσενέγκαι σοι θυσίαν αἰνέσεως· καὶ πρόσδεξαι ἀφ' ἡμῶν τῶν ἀχρείων δούλων σου τὸ παρὸν θυμίαμα, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας· καὶ εὐωδίασον ἡμῶν τὸ δυσῶδες τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· καὶ ἁγίασον ἡμᾶς τῇ ἁγιαστικῇ δυνάμει τοῦ παναγίου σου πνεύματος· σὺ γὰρ εἶ μόνος ἅγιος, ὁ ἁγιάζων, καὶ τοῖς πι- C στοῖς μεταδιδόμενος· καὶ πρέπει σοι ἡ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Εὐχὴ τῆς ἐνάρξεως.

Εὐεργέτα βασιλεῦ τῶν αἰώνων, καὶ τῆς κτίσεως ἁπάσης δημιουργέ, πρόσδεξαι προσιοῦσάν σοι διὰ τοῦ Χριστοῦ σου τὴν ἐκκλησίαν σου· ἑκάστῳ τὸ συμφέρον ἐκπλήρωσον· ἄγαγε πάντας εἰς τελειότητα, καὶ ἀξίους ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς χάριτος τοῦ ἁγιασμοῦ σου, D ἐπισυνάγων ἡμᾶς ἐν τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, ἣν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, κυρίου δὲ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Ἔτι τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ ἱερεὺς, εὐχὴν τοῦ θυμιάματος τῆς εἰσόδου τῆς συνάξεως.

Ὁ Θεὸς ὁ προσδεξάμενος Ἄβελ τὰ δῶρα, Νῶε E καὶ Ἀβραὰμ τὴν θυσίαν, Ἀαρὼν καὶ Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα, πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς ὀσμὴν εὐωδίας καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, ὅτι εὐλογημένος ὑπάρχεις, καὶ πρέπει σοι ἡ δόξα, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Κύριε εὐλόγησον.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται αὐτῷ.

Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς,

ὁ δι᾽ ὑπερβολὴν ἀγαθότητος καὶ ἀκαταπαύστῳ ἔρωτι σταυρωθεὶς, καὶ λόγχῃ καὶ ἥλοις πλευρωθῆναι μὴ ἀπανηνάμενος· ὁ τὴν κρυφίαν καὶ ἐπίφοβον ταύτην τελετὴν, εἰς ἀνάμνησιν αἰωνίαν ἡμῖν ἐκτενῆ παρεχόμενος, εὐλογήσαι τὴν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ διακονίαν σου, καὶ εὐλογήσαι τὴν εἴσοδον ἡμῶν, καὶ ἐντελῶς τελειώσαι τὴν παράστασιν τῆς λειτουργίας ἡμῶν ταύτης, τῇ ἀφάτῳ αὐτοῦ εὐσπλαγχνίᾳ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Εὐχὴ ἀποκριτικὴ παρὰ τοῦ διακόνου.

Ὁ Κύριος εὐλογήσαι καὶ ἀξιώσαι ἡμᾶς σεραφικῶς δωροφορῆσαι καὶ προσᾶσαι τὴν πολυύμνητον ᾠδὴν τοῦ ἐνθεαστικοῦ καὶ τρισαγίου, τῷ ἀνενδεεῖ καὶ ὑπερπλήρει πάσης τῆς ἁγιαστικῆς τελειότητος, νῦν καὶ ἀεί.

Εἶτα ἄρχεται ᾄδειν ὁ διάκονος ἐν τῇ εἰσόδῳ.

Ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρχων, καὶ καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας, σταυρωθείς τε Χριστὲ ὁ Θεὸς, θανάτῳ θάνατον πατήσας, εἷς ὢν τῆς ἁγίας τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, σῶσον ἡμᾶς.

Ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην ἀπὸ τῶν πυλῶν ἕως τοῦ θυσιαστηρίου.

Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μεγαλώνυμος κύριος, ὁ δοὺς ἡμῖν εἴσοδον εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, διὰ τῆς ἐπιδημίας τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἱκετεύομεν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἐπειδὴ ἔμφοβοι καὶ ἔντρομοί ἐσμεν, μέλλοντες παρεστάναι τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, ἐξαπόστειλον ἐφ᾽ ἡμᾶς ὁ Θεὸς τὴν χάριν σου τὴν ἀγαθὴν, καὶ ἁγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, καὶ ἀλλοίωσον τὰ φρονήματα ἡμῶν πρὸς εὐσέβειαν, ἵνα ἐν καθαρῷ συνειδότι προσφέρωμέν σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα, εἰς ἀθέτησιν τῶν ἡμετέρων πλημμελημάτων, καὶ εἰς ἱλασμὸν παντὸς τοῦ λαοῦ σου, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ᾽ οὗ εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ θυσιαστήριον λέγει ὁ ἱερεύς.

Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ὁ ἱερεύς. Ὁ κύριος εὐλογήσαι πάντας ἡμᾶς, καὶ ἁγιάσαι ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ καὶ ἱερουργίᾳ τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων, καὶ τὰς μακαρίας ψυχὰς ἀναπαύων μετὰ ἁγίων καὶ δικαίων, τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

A qui per immensam bonitatem ac amorem acerrimum crucifixus est; & lancea clauisque perfodi non recusauit: qui arcanum ac tremendum hoc mysterium ad recordationem æternam, iuge nobis & assiduum exhibet: benedicat hoc in Christo Deo tuum ministerium: Benedicat etiam ingressum nostrum, perfectéque absoluat exhibitionem sacri huius nostri ministerij, ineffabili sua miseratione, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. *Benedictio Diaconi.*

Orans Diaconus respondet.

B Dominus benedicat dignósque nos faciat qui seraphicè dona feramus, & canticum illud celeberrimum diuini atque ter sancti hymni accinamus ei, qui nullius rei est indigus, quíque omni perfectione sanctificante plusquam plenus est, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Deinde canere incipit Diaconus, in ingressu.

Vnigenite Fili & Verbum Dei, qui es immortalis, ac dignatus es propter nostram salutem, ex sancta Deipara semperque Virgine Maria carnem induere, sine vlla conuersione homo factus es, crucique affixus Christe Deus, ac morte mortem conculcasti: vnus cùm sis sanctæ illius Trinitatis, cum Patre, sanctóque Spiritu conglorificatus, serua nos. *Virgo Deipara.*

C

Sacerdos hanc Orationem dicit, à foribus vsque ad Altare.

Deus omnipotens, Dominus magni nominis, qui nobis aditum ad Sancta Sanctorum dedisti, per aduentum vnigeniti Filij tui, Domini ac Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi, supplices tuam imploramus inuocamusque bonitatem, quandoquidem contremiscimus ac trepidamus ad Sanctum sanctum altare tuum accessuri: fac illabatur in nos (Deus) tua bona gratia, & nostras animas sanctifica, corporáque & spiritus, necnon cogitationes nostras ad pietatem conuerte, vt pura conscientia tibi dona offeramus & munera & sacrificia, vt deleantur delicta quæ admisimus, & vt toti populo tuo sis propitius, idque gratia & miseratione ac benignitate vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es in sæcula sæculorum. Amen. *Munera, & fructuum oblationes in Missa.*

D

Postquam Sacerdos ingressus est ad Altare, dicit: Pax omnibus.

Populus: Et Spiritui tuo.

Sacerdos: Dominus benedicat nos omnes, & sanctificet in ingressu & celebratione diuinorum & immaculatorum mysteriorum, animasque beatas requiescere faciat cum Sanctis & iustis, sua ipsius gratia & benignitate, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. *Oratio pro defunctis.*

Deinde Diaconus Collectam dicit:

Pro pace. In pace Dominum oremus.

Vt nobis pacem de cœlo det, ac benignè nobiscum Deus agat & seruet animas nostras, Dominum oremus.

Vt etiam vniuerso mundo pacem largiatur, & omnes Ecclesias vniat, Dominum oremus.

Vt remittat nobis peccata, ac condonet delicta nostra, atque liberet nos ab omni tribulatione, ira, periculo, necessitate, & hostium insultu; Dominum oremus.

Deinde Cantores canunt illum Hymnum ter sanctum:

Hymnus ter sanctus. Sancte Deus, sancte fortis, sancte immortalis, miserere nostri.

Deinde Sacerdos, inclinans se, orat.

Oratio contra tentationes & tribulationes. Clemens & misericors, longanimis, & multæ misericordiæ, Domine verax: respice ex præparato habitaculo tuo, & exaudi nos supplicibus verbis te orantes, ac libera nos ab omni tentatione diaboli & hominum, & ne tuum auxilium à nobis auertas, nósque ne grauiùs corripias, quàm vires nostræ ferant: non enim superandis aduersis nos sufficimus: sed tu Domine potens es seruare nos & eripere ab omnibus calamitatibus & aduersis. Libera nos Deus pro tua bonitate, ab omnibus angustiis ac molestiis huius mundi, vt pura conscientia ad Sanctum Altare tuum ingressi, beatúmque & ter sanctum hymnum recinentes; vnà cum cœlestibus virtutibus, illum citra vllam tui offensionem tibi mittamus, ac tibi grato & diuino oblato sacrificio digni abs te habeamur vita æterna.

Exclamatio.

Quoniam sanctus es Domine Deus noster, & in sanctis habitas & requiescis: & tibi gloriam, ac ter sanctum hymnum illum mittimus, Patri, & Filio, ac Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Populus: Amen.

Sacerdos: Pax omnibus.

Populus: Et spiritu tuo.

Cantores: Alleluia.

Deinde leguntur fusissimè oracula sacra veteris testamenti & Prophetarum; & Filij Dei Incarnatio demonstratur, Passio, Resurrectio ex mortuis, Ascensus in cœlum, secundus præterea Aduentus eius cum gloria: Atque id fit singulis diebus, in sacra & diuina Missa.

Post lectionem & doctrinam, Diaconus dicit.

Dicamus omnes, Domine miserere. Do-

A Εἶτα λέγει ὁ διάκονος συναπτήν.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ Θεοῦ φιλανθρωπίας καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ ἑνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως τῶν πλημμεληματων ἡμῶν, καὶ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, καὶ ἐπαναστάσεως ἐχθρῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

b Εἶτα οἱ ψάλται τὸν τρισάγιον ψάλλουσιν ὕμνον.

Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς.

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται ἐπικλινόμενος.

Οἰκτίρμον καὶ ἐλεῆμον, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε καὶ ἀληθινὲ Κύριε, ἐπίβλεψον ἐξ ἑτοίμου κατοικητηρίου σου, καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν σῶν ἱκετῶν, καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ διαβολικοῦ τε C καὶ ἀνθρωπίνου, καὶ μὴ ἀποστήσῃς ἀφ' ἡμῶν τὴν σὴν βοήθειαν· μηδὲ βαρυτέρας τῆς ἡμετέρας δυνάμεως παιδείας ἐπαγάγῃς ἡμῖν· ἡμεῖς γὰρ οὐχ ἱκανοὶ πρὸς τὸ νικᾷν τὰ ἀντιπίπτοντα· σὺ δὲ δυνατὸς εἶ Κύριε εἰς τὸ σώζειν ἐκ πάντων τῶν ἐναντιωμάτων. σῶσον ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐκ τῶν δυσχερῶν τοῦ κόσμου τούτου κατὰ τὴν χρηστότητά σου, ὅπως εἰσελθόντες ἐν καθαρᾷ συνειδήσει πρὸς τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον, τὸν μακάριον καὶ τρισάγιον ὕμνον σὺν ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν, ἀκατακρίτως ἀναπέμπωμέν σοι καὶ τὴν εὐάρεστόν σοι καὶ θείαν D ἐπιτελέσαντες λειτουργίαν, καταξιωθῶμεν τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Ἐκφώνησις.

Ὅτι ἅγιος εἶ Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐν ἁγίοις κατοικεῖς καὶ ἐπαναπαύῃ, καί σοι τὴν δόξαν καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Οἱ ψάλται. Ἀλληλούϊα.

F Εἶτα ἀναγινώσκεται διεξοδικώτατα τὰ ἱερὰ λόγια τῆς παλαιᾶς διαθήκης καὶ τῶν προφητῶν, καὶ ἀποδείκνυται ἡ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησις, τά τε πάθη καὶ ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, ἡ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἄνοδος, καὶ πάλιν ἡ δευτέρα αὐτοῦ μετὰ δόξης παρουσία. καὶ τοῦτο γίνεται καθ' ἑκάστην ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ θείᾳ ἱερουργίᾳ.

Μετὰ δὲ τὸ ἀναγνῶσαι καὶ διδάξαι, λέγει ὁ διάκονος.

Εἴπωμεν πάντες, Κύριε ἐλέησον. Κύ-

ριε παντοκράτορ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ ἑνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως παντὸς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, δεόμεθά σου ἐπάκουσον. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, αἰχμαλωσίας, πικροῦ θανάτου, καὶ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν, δεόμεθά σου ἐπάκουσον. Ὑπὲρ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ καὶ ἀπεκδεχομένου τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον καὶ μέγα ἔλεος, ἱκετεύομέν σε, σπλαγχνίσθητι καὶ ἐλέησον. Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. Ἐπίσκεψαι τὸν κόσμον σου ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς. Ὕψωσον κέρας Χριστιανῶν τῇ δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ. Ἱκετεύομέν σε πολυέλεε Κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου καὶ ἐλέησον.

Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. ἐκ τρίτου.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ συγχωρήσεως πλημμελημάτων, καὶ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν, τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν, καὶ ἀναμάρτητον οἱ πάντες παρὰ τοῦ Κυρίου διελθεῖν αἰτησώμεθα. Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγὸν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ, παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὑγείᾳ ἐκτελέσαι, παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, καὶ καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ φρικτοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, αἰτησώμεθα.

Ὁ ἱερεύς. Σὺ γὰρ εἶ ὁ εὐαγγελισμὸς καὶ ὁ φωτισμὸς, σωτὴρ καὶ φύλαξ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, ὁ Θεὸς καὶ ὁ μονογενής σου υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων καὶ δικαίων, μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Ὁ λαός. Σοὶ Κύριε.

A mine omnipotens, Deus patrum nostrorum, oramus te; exaudi nos. Vt pacem desuper mittas, & serues animas nostras; Dominum oremus. *Lectiones de vtroque testamento in Missa.*

Vt totus mundus pace fruatur, & vniantur omnes sanctæ Dei Ecclesiæ: Dominum oremus. *Preces pro Pace.* Vt serues ac faueas populo omni qui Christum amplectitur; te rogamus, exaudi nos: liberesque ab omni tribulatione, ira, periculo, ac necessitate, captiuitate, morte amara, & iniquitatibus nostris; te rogamus exaudi nos. Pro populo circunstante, & expectante B à te largam & magnam misericordiam, supplices oramus te, vt effundas in eum viscera misericordiæ tuæ. *Saluum fac Deus populum tuum, & benedic hæreditati tuæ.* *Psalm. 27.* Visita mundum tuum in misericordia, & miserationibus tuis. Extolle cornu Christianorum, pretiosæ & viuificæ crucis virtute. *Crux pretiosa est cornu Christianorum.* Domine multum misericors, te supplices exoramus: exaudi nos te rogantes, & miserere.

Populus dicit ter: Domine miserere.

Diaconus: Oremus Dominum, vt peccata nobis dimittat, nostrisque delictis C det veniam; & liberet nos ab omni tribulatione, ira, & necessitate: Dominum oremus. *Pro peccatis.* Vt dies omnes transigamus in perfectione, sanctitate, pace, & sine peccato; omnes à Domino petamus. Angelum pacis, fidelem ducem, custodem animarum & corporum nostrorum, à Domino petamus. Veniam & remissionem peccatorum ac delictorum nostrorum, à Domino petamus. Quæ bona & vtilia sunt animis nostris & corporibus: vt pacem mundo det, à D Domino petamus. Vt reliquum vitæ nostræ tempus, in pace & bona valetudine peragamus, à Domino petamus. Vt in Christiana sinceraque fide, ad finem vsque vitæ nostræ sine dolore, molestia, ac infamia, perseueremus: & bonam defensionem ante verendum & tremendum tribunal Christi, à Christo petamus.

Sacerdos: Tu enim es bona illa annunciatio, illuminatio, seruator & custos animarum & corporum nostrorum, Deus & vnigenitus tuus Filius, & Spiritus tuus sanctissimus, E nunc, & semper, & in sæculo sæculorum.

Populus: Amen.

Sacerdos: Commemorantes sanctissimam, immaculatam, gloriosissimam Dominam nostram matrem Dei, & semper virginem Mariam, cum omnibus sanctis, & iustis, nos ipsos, & mutuò inter nos, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus.

Populus: Tibi Domine.

Sacerdos: Deus qui sanctis ac diuinis salutaribusque oraculis tuis nos instituisti; illumina nostras animas (qui peccatores sumus) vt quæ prædicta sunt, assequi possimus: nec auditores tantùm spiritalium canticorum cernamur; sed & bonorum operum factores, fidémque præstemus non simulatam, vitam inculpabilem, & conuersationem irreprehensam.

Exclamatio.

In Christo Iesu Domino nostro; cum quo benedictus es, cum sancto, bono, & viuifico Spiritu tuo: nunc & semper, & in sæcula.

Populus: Amen.

Sacerdos: Pax omnibus.

Populus: Et spiritui tuo.

Diaconus: Capita nostra Domino inclinemus.

Populus: Tibi Domine.

Sacerdos orat dicens:

Domine viuificator, & bonorum suppeditator, qui hominibus Dominum nostrum Iesum Christum, beatam spem vitæ æternæ dedisti; dignos nos facito, qui in sanctitate, hoc quoque tibi DIVINVM SACRVM perficiamus, vt futura beatitudine perfruamur.

Exclamatio.

Vt sub tua potentia semper protecti, & in lucem veritatis deducti; tibi gloriam & gratiarum actionem offeramus, Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nunc & semper.

Populus: Amen.

Catechumeni. *Diaconus:* Nullus Catechumenorum: nullus eorum qui nondum initiati sunt ad sacra, nullus eorum qui orare nobiscum non possunt; intersit. Recognoscite vos inuicem. Ad fores, omnes recti. Deum rursus oremus.

Sacerdos dicit orationem incensi:

Domine omnipotens Rex gloriæ; Deus qui omnia nosti antequam fiant; adsis nobis in hac sancta hora te inuocantibus, & redime nos ab infamia peccatorum; expurga mentem nostram & cogitationes ab impuris cupiditatibus ac fallacia mundi, omnique diabolica suggestione: & suscipe de manu nostra (qui peccatores sumus) hunc suffitum; quemadmodum accepisti ea quæ Abel, Noë, Aaron, & Samuel, ac Sancti tui omnes obtulerunt: ab omni malare nos liberans & seruans; vt tibi semper grati simus, te adoremus, glorificemus Patrem vnigenitumque Filium tuum, & Spiritum tuum sanctum, nunc, & semper, & in sæcula.

Hebr. 11. Genes. 4. & 9. 1. Reg. 7. Psalm. 98.

A Ο ἱερεύς. Ο ἐνηχήσας ἡμᾶς Θεὸς τὰ θεῖά σου λόγια καὶ σωτήρια, φώτισον τὰς ψυχὰς ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς τὴν τῶν προλεχθέντων κατάληψιν, ὡς μὴ μόνον ἀκροατὰς ὀφθῆναι τῶν πνευματικῶν ᾀσμάτων, ἀλλὰ καὶ ποιητὰς πράξεων ἀγαθῶν, πίστιν μετερχομένους ἀνυπόκριτον, βίον ἀμέμπτον, πολιτείαν ἀνέγκλητον.

Εκφώνησις.

Εν Χριστῷ Ιησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. B

Ο λαός. Αμήν.

Ο ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ο διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Ο λαός. Σοὶ Κύριε.

Ο ἱερεὺς ἐπεύχεται λέγων.

Δέσποτα ζωοποιέ, καὶ τῶν ἀγαθῶν χορηγέ, ὁ δοὺς τοῖς ἀνθρώποις τὴν μακαρίαν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου ζωῆς, τὸν Κύριον ἡμῶν Ιησοῦν Χριστόν, καταξίωσον C ἡμᾶς ἐν ἁγιασμῷ καὶ ταύτην σοι τὴν θείαν ἐπιτελέσαι λειτουργίαν, εἰς ἀπόλαυσιν τῆς μελλούσης μακαριότητος.

Εκφώνησις.

Οπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι, καὶ εἰς φῶς ἀληθείας ὁδηγούμενοι, σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπωμεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί.

D Ο λαός. Αμήν.

Ο διάκονος. Μή τις τῶν κατηχουμένων, μή τις τῶν ἀμυήτων, μή τις τῶν μὴ δυναμένων ἡμῖν συνδεηθῆναι. Ἀλλήλους ἐπίγνωτε. Τὰς θύρας, ὀρθοὶ πάντες. Ετι τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ο ἱερεύς, εὐχὴν τοῦ θυμιάματος.

Δέσποτα παντοκράτορ, βασιλεῦ τῆς δόξης, ὁ Θεὸς ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, αὐτὸς πάρεσον ἡμῖν ἐν τῇ ἁγίᾳ ὥρᾳ ταύτῃ ἐπικαλουμένοις σε καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἀπὸ αἰσχύνης παραπτωμάτων. E καθάρισον ἡμῶν τὸν νοῦν καὶ τὰ φρονήματα ἀπὸ μιαρῶν ἐπιθυμιῶν καὶ κοσμικῆς ἀπάτης, καὶ πάσης διαβολικῆς ἐνεργείας· καὶ πρόσδεξαι ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸ θυμίαμα τοῦτο, ὡς προσεδέξω τὴν προσφορὰν Αβελ, καὶ Νῶε, καὶ Ααρὼν καὶ Σαμουὴλ, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων, ῥυόμενος ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος, καὶ σώζων εἰς τὸ πάντοτε εὐαρεστεῖν καὶ προσκυνεῖν καὶ δοξάζειν σε τὸν πατέρα καὶ τὸν μονογενῆ σου υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Καὶ ἄρχονται οἱ ἀναγνῶσται τοῦ Χερουβικοῦ.

Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία, καὶ στήτω μετὰ φόβου καὶ τρόμου, καὶ μηδὲν γήϊνον ἐν ἑαυτῇ λογιζέσθω· ὁ γὰρ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, προέρχεται σφαγιασθῆναι καὶ δοθῆναι εἰς βρῶσιν τοῖς πιστοῖς. προηγοῦνται δὲ τούτου οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων μετὰ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, τὰ πολυόμματα Χερουβὶμ, καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφὶμ, τὰς ὄψεις καλύπτοντα, καὶ βοῶντα τὸν ὕμνον· ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Ὁ ἱερεὺς εἰσάγων τὰ ἅγια δῶρα, λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον τὴν τροφὴν τοῦ παντὸς κόσμου, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξαποστείλας σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν καὶ εὐεργέτην εὐλογοῦντα καὶ ἁγιάζοντα ἡμᾶς, αὐτὸς εὐλόγησον τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον. μνημόνευσον, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, τῶν προσενεγκόντων, καὶ δι' οὓς προσήγαγον· καὶ ἡμᾶς ἀκατακρίτους διαφύλαξον ἐν τῇ ἱερουργίᾳ τῶν θείων σου μυστηρίων, ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ διάκονος. Κύριε εὐλόγησον.

Ὁ ἱερεύς. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων πάντας ἡμᾶς ἐπὶ τῇ προθέσει τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων, καὶ τὰς μακαρίας ψυχὰς ἀναπαύων μετὰ ἁγίων καὶ δικαίων, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ διάκονος. Ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν.

Ἄρχεται ὁ ἱερεύς. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς· καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως.

Ἔπειτα ἐπεύχεται κλίνας τὸν αὐχένα.

Ὁ πάντων Θεὸς καὶ δεσπότης ἀξίους ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς ὥρας ταύτης τοὺς ἀναξίους φιλάνθρωπε· ἵνα καθαρεύοντες παντὸς δόλου καὶ πάσης ὑποκρίσεως, ἑνωθῶμεν ἀλλήλοις τῷ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης συνδέσμῳ, βεβαιούμενοι τῷ τῆς σῆς θεογνωσίας ἁγιασμῷ, διὰ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, κυρίου δὲ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Στῶμεν καλῶς, στῶμεν εὐλαβῶς, στῶμεν μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ κατανύξεως. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

A *Et inchoant Lectores hymnum Cherubicum.*

Sileat omnis humana ac mortalis caro, stétque cum metu & tremore; ac nihil terrestre apud se ipsam cogitet: Rex enim regnantium, & Dominus dominantium, CHRISTVS DEVS NOSTER PROGREDITVR VT IMMOLETVR AC DETVR IN CIBVM FIDELIBVS; ipsum autem antecedunt Angelorum chori cum omni imperio & potentia; Cherubim multorum oculorum, ac Seraphim sex alarum, faciésque velantia & cum clamore ca- B nentia hymnum, Alleluia, Alleluia, Alleluia.

Lectores. *Angelorum chori adsunt Christo procedenti vt immoletur in Altari.* *Alleluia.*

Sacerdos adferens SANCTA DONA *hanc orationem dicit.*

Deus Deus noster qui panem cœlestem, cibum vniuersi mundi, Dominum nostrum Iesum Christum demisisti Seruatorem, Redemptorémque ac benefactorem, benedicentem, & sanctificantem nos, ipse benedic huic propositioni, & eam admitte ad supercœleste Altare tuum: memento (vt bonus & humanus) eorum qui obtulerunt, & propter quos obtulerunt: nósque con- C serues insontes, & inculpatos in hac sacra tuorum diuinorum mysteriorum operatione; quoniam sanctificatum est, glorificatum, venerandum omni ex parte & magnificum nomen tuum Patris & Filij & Spiritus sancti, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diuinorum mysteriorum operatio.

Sacerdos: Pax omnibus.

Diaconus: Benedic Domine.

Sacerdos: Benedictus Deus qui benedicit & sanctificat nos omnes in hac oblatione diuinorum, & ab omni labe mundorum D mysteriorum; & qui in quiete & tranquillitate beatas componat animas cum Sanctis & iustis; nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Diaconus: Sapienter attendamus.

Sacerdos: Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ: & in vnum Dominum Iesum Christum Filium Dei: *Et reliqua Symboli fidei.*

Symboli recitatio in Missa.

Deinde orat, ceruice inclinata.

Deus vniuersorum & Domine, indignos nos hac hora, dignos redde benignissime, vt puri & mundi ab omni dolo & omni si- E mulatione, in vnum coniungamur inter nos, pacis ac charitatis vinculo; confirmati sanctificatione diuinæ tuæ cognitionis, per vnigenitum Filium tuum Dominum & seruatorem nostrum Iesum Christum; cum quo benedictus es cum sancto, bono & viuifico Spiritu tuo; nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus: Stemus honestè; stemus teuerenter; stemus cum timore Dei, & cum cordis compunctione. In pace Dominum oremus.

Sacerdos: Quoniam Deus es pacis, misericordiæ, dilectionis, commiserationis, & humanitatis: tu & vnigenitus Filius tuus, & Spiritus tuus sanctus; nunc & semper.

Populus: Amen.

Sacerdos: Pax omnibus.

Populus: Et Spiritui tuo.

Osculum sanctum. *Diaconus*: Osculemur inter nos in sancto osculo. Capita nostra Domino inclinemus.

Sacerdos inclinans se, hanc Orationem dicit:

Tu qui solus es Dominus & misericors Deus; inclinantibus ceruices suas coram SANCTO ALTARI, & petentibus abs te dona spiritalia, emitte gratiam tuam bonam, & benedic omnibus nobis omni benedictione spirituali & quæ adimi non possit; qui in altis habitas, & humilia respicis.

Exclamatio:

Quoniam laudabile, adorandum, & supra modum gloriosum est nomen tuum sanctissimum, Patris, & Filij, & Spiritus sancti; nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Diaconus: Domine benedic.

Sacerdos: Dominus benedicet, & vnà ministrabit cum omnibus nobis, gratia sua & benignitate.

Et rursus: Dominus benedicet, & dignos nos faciet qui assistamus sancto Altari, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Et rursus:

Benedictus Deus qui benedicit & sanctificat nos omnes qui assistimus, & perficimus immaculata ipsius mysteria, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Diaconus Collectam Catholicam & vniuersalem facit.

In pace Dominum oremus.

Populus: Domine miserere.

Diaconus: Serua, miserere, commiserare, ac custodi nos Deus tua gratia. Vt mittat Deus de cœlo pacem, & vt nobis benignus sit, animásque nostras seruet: Dominum oremus.

Preces pro iis qui sunt vtiles Ecclesiæ benefactoribus & commendatis. Pro iis qui sunt vtiles & præclara opera exequuntur in sanctis Dei Ecclesiis; qui pauperes commendatos habent, viduas & orphanos, peregrinos, & indigentes: & qui nobis mandarunt, vt memoriam eorum haberemus in orationibus; Dominum oremus.

Pro infirmis. Pro senibus & imbecillis, infirmis, laborantibus, & iis qui infestantur ab immundis Spiritibus; vt Deus celeriter sanitatem & salutem eis mittat, Dominum oremus.

A Ὁ ἱερεύς. Ὅτι Θεὸς εἰρήνης, ἐλέους, ἀγάπης, οἰκτιρμῶν καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις σύ, καὶ ὁ μονογενής σου υἱός, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ὁ διάκονος. Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν.

Ὁ ἱερεὺς ἐπικλινόμενος λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ὁ μόνος κύριος καὶ ἐλεήμων Θεός, τοῖς κλίνουσι τοὺς B ἑαυτῶν αὐχένας ἐνώπιον τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, καὶ ἐπιζητοῦσι τὰς παρὰ σοῦ πνευματικὰς δωρεάς, ἐξαπόστειλον τὴν χάριν σου τὴν ἀγαθήν, καὶ εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ καὶ ἀναφαιρέτῳ, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν.

Ἐκφώνησις.

Ὅτι αἰνετὸν καὶ προσκυνητὸν καὶ ὑπερένδοξον ὑπάρχει τὸ πανάγιον ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

C Ὁ διάκονος. Κύριε εὐλόγησον.

Ὁ ἱερεύς. Ὁ κύριος εὐλογήσει καὶ συνδιακονήσει πᾶσιν ἡμῖν τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Καὶ πάλιν. Ὁ κύριος εὐλογήσει, καὶ ἀξίους ποιήσει τῆς παραστάσεως τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Καὶ πάλιν. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων πάντας ἡμᾶς ἐπὶ τῇ παραστάσει καὶ ἱερουργίᾳ τῶν ἀχράντων αὐτοῦ μυστηρίων, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὁ διάκονος ποιεῖ καθολικὴν συναπτήν.

D Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Σῶσον, ἐλέησον, οἰκτείρησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ ἑνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων E ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, μεμνημένων τῶν πενήτων, χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, ξένων καὶ ἐπιδεομένων, καὶ τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν, ὥστε μνημονεύειν αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῶν ἐν γήρει καὶ ἀδυναμίᾳ ὄντων, νοσούντων, καμνόντων, καὶ τῶν ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένων, τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ταχείας ἰάσεως καὶ σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῶν ἐν παρθενίᾳ καὶ ἁγνείᾳ καὶ ἀσκήσει καὶ ἐν σεμνῷ γάμῳ διαγόντων, καὶ τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς ἀγωνιζομένων ὁσίων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, ξενιτευόντων Χριστιανῶν, καὶ τῶν ἐν αἰχμαλωσίαις, καὶ ἐξορίαις, καὶ ἐν φυλακαῖς, καὶ πικραῖς δουλείαις ὄντων ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰρηνικῆς ἐπανόδου αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως πλημμελημάτων ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, καὶ κινδύνου καὶ ἀνάγκης, καὶ ἐπαναστάσεως ἐχθρῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, ὄμβρων εἰρηνικῶν, δρόσων ἀγαθῶν, καρπῶν εὐφορίας, τελείας εὐετηρίας, καὶ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου τοῦ ἐνιαυτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῶν παρόντων καὶ συνευχομένων ἡμῖν ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ ὥρᾳ, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ, πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, σπουδῆς, καμάτου, καὶ προθυμίας αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχῆς Χριστιανῆς θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους καὶ βοηθείας Θεοῦ ἐπιδεομένης, καὶ ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων, ὑγείας τῶν ἀσθενούντων, καὶ ἀναρρύσεως τῶν αἰχμαλώτων, ἀναπαύσεως τῶν προκεκοιμημένων, πατέρων τε, καὶ ἀδελφῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τοῦ εἰσακουσθῆναι καὶ εὐπρόσδεκτον γενέσθαι τὴν δέησιν ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ καταπεμφθῆναι ἡμῖν πλούσια τὰ ἐλέη καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις αὐτῶν οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.

Καὶ ὑπὲρ τῶν προκειμένων τιμίων, ἐπουρανίων, ἀρρήτων, ἀχράντων, ἐνδόξων, φοβερῶν, φρικτῶν, θείων δώρων, καὶ σωτηρίας τοῦ παρεστῶτος καὶ προσφέροντος αὐτὰ ἱερέως, κύριον τὸν Θεὸν ἱκετεύσωμεν.

Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. ἐκ τρίτου.

Εἶτα σφραγίζει τὰ δῶρα ὁ ἱερεὺς, καὶ ἱστάμενος λέγει καθ᾽ ἑαυτὸν οὕτως.

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. ἐκ τρίτου.

Κύριε τὰ χείλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν σου. ἐκ τρίτου.

Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεώς σου κύριε, ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειάν σου. ἐκ τρίτου.

Τοῦ πατρός. Ἀμήν. Καὶ τοῦ υἱοῦ. Ἀμήν. Καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἀμήν. Νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

A Pro iis qui in virginitate & castitate, in monasteriis, ac in venerando connubio degunt: & pro sanctis Patribus & Fratribus qui in montibus, speluncis, & foraminibus terræ decertant, Dominum oremus. *Pro monachis.*

Pro nauigantibus, iter facientibus, peregrinantibus Christianis, ac pro fratribus nostris qui in captiuitate, exilio, carcere, & dura seruitute agunt, vt in pace reuertantur, Dominum oremus. *Pro nauigantibus, peregrinis, & captiuis.*

Pro remissione peccatorum, & pro venia erratorum nostrorum, & vt liberemur ab omni tribulatione, ira, periculo, & B necessitate, & insultu hostium, Dominum oremus. *Pro peccatis.*

Vt aërem temperatum reddat, pluuias lenes, rores benignos, fructuum magnam vim: & vt annus plenam nobis omnium rerum copiam suppeditet; & totius anni curriculo, fructus nobis abundent, Dominum oremus. *Pro aeris serenitate, & terræ fructibus.*

Pro omnibus Patribus & Fratribus nostris, præsentibus & nobiscum orantibus in hac sancta hora & omni tempore, vt studiosi, laboriosi, alacres, ac diligentes sint, Dominum oremus. *Pro viuis.*

C Pro omni anima Christiana afflicta & vexata, misericordia & auxilio Dei indigente: & vt errantes reuertantur, & redeant ad pietatem, vt infirmi conualescant, captiui liberentur, patrésque ac fratres nostri qui antè obierunt, in pace requiescant, Dominum oremus. *Pro afflictis.*

Vt oratio nostra exaudiatur & accepta sit coram Deo, & vt mittat nobis largam misericordiam & commiserationem suam, Dominum oremus. *Pro defunctis.*

Commemorationem agamus sanctissimæ, immaculatæ, gloriosissimæ, benedictæ D Dominæ nostræ Matris Dei, & semper virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum & iustorum, vt precibus atque intercessionibus eorum, omnes misericordiam consequamur. *Memoria virginis Mariæ, & Sanctorum intercessio.*

Pro propositis pretiosis, cœlestibus, ineffabilibus, immaculatis, gloriosis, reuerendis, tremendis, & diuinis donis, & vt seruet præsentem Sacerdotem, qui ea offert; Dominum Deum supplices imploremus. *Pro Sacerdote offerente.*

Populus: Domine miserere. *Ter.*

Deinde signacula Crucis Sacerdos facit super dono: & stans, apud se sic dicit.

E Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, hominibus bona voluntas. *Ter.* *Luc. 2.*

Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. *Ter.* *Psalm. 50.*

Impleatur os meum laude tua Domine, vt celebrem gloriam tuam, toto die magnificentiam tuam. *Ter.* *Psalm. 70.*

Patris: Amen. Filij: Amen. & Spiritus sancti: Amen, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

A *Et inclinans se hinc & inde, dicit:*

Psal. 33. *Luc. 1.* Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum.

Et respondent:

Spiritus sanctus veniet super te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.

Deinde Sacerdos diffuse:

Domine Domine qui visitasti nos in misericordia & commiseratione: & nobis abiectis peccatoribus ac indignis seruis tuis concessisti, vt confidentes accederemus ad sanctum Altare tuum, & offerremus tibi verendum hoc & incruentum Sacrificium pro nostris peccatis & igno- B rantiis populi, respice in me seruum tuum inutilem, & dele per viscera misericordiæ tuæ, delicta mea: & pura redde labia mea & cor meum ab omni inquinatione carnis & spiritus: & auerte à me omnem cogitationem turpem & insipientem: & idoneum me fac virtute Spiritus tui sanctissimi ad hoc sacrum ministerium, & recipe me propter tuam bonitatem, accedentem ad sanctum Altare tuum: Et placeat tibi, vt hæc quæ offerimus dona manibus nostris, accepta tibi sint; meisque infirmitatibus te at- C temperes: & non me proiicias à facie tua, neque meam indignitatem auerseris, sed miserere mei secundùm magnam misericordiam tuam, & secundùm multitudinem miserationum tuarum dele iniquitates meas, vt inculpatè accedens ante gloriam tuam, dignus sim qui operiar protectione vnigeniti Filij tui, & illuminatione Spiritus tui sanctissimi; nec vt seruus peccati reprobus fiam, sed vt seruus tuus gratiam inueniam & miseri- D cordiam ac peccatorum remissionem coram te; nunc, & in futuro sæculo. Nam dominator omnipotens, & omnibus viribus prædite Domine, exaudi orationem meam: tu es enim qui omnia in omnibus agis; & abs te omnes quærimus in omnibus auxilium & subsidium, ab vnigenito Filio tuo, & à bono & viuificante, & consubstantiali Spiritu, nunc & in sæcula.

Verendum & incruentum Sacrificium.

Psalm 50.

Spiritus consubstantialis.

Deus qui propter magnam atque ineffabilem benignitatem, misisti filium E tuum vnigenitum in mundum, vt ouem errantem reduceret; ne auerseris nos peccatores; verendum hoc & incruentum Sacrificium attrectantes: non enim de nostra iustitiâ confidimus, sed de benignâ misericordiâ tuâ, propter quam genus nostrum redimis: supplicamus & imploramus bonitatem tuam, ne mysterium hoc quod ad salutem nobis dispensatum est, in condemnationem populo sit, sed in abolitionem peccatorum ac animarum & corporum renouationem;

Καὶ ἐπικλινόμενος ἔνθεν κἀκεῖθεν, λέγει.

Μεγαλύνατε τὸν κύριον σὺν ἐμοὶ, καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Καὶ ἀποκρίνονται.

Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι.

Εἶτα ὁ ἱερεὺς διεξοδικῶς.

Ὁ ἐπισκεψάμενος ἡμᾶς ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς δέσποτα Κύριε, καὶ χαρισάμενος παρρησίαν ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς καὶ ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀναξίοις δούλοις σου, παραστῆναι τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ προσφέρειν σοι τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, ἐπίβλεψον ἐπ᾽ ἐμὲ τὸν ἀχρεῖον δοῦλόν σου, καὶ ἐξάλειψόν μου τὰ παραπτώματα διὰ τὴν σὴν εὐσπλαγχνίαν. καὶ καθάρισόν μου τὰ χείλη καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος· καὶ ἀπόστησον ἀπ᾽ ἐμοῦ πάντα λογισμὸν αἰσχρόν τε καὶ ἀσύνετον· καὶ ἱκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου σου πνεύματος εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην. καὶ πρόσδεξαί με διὰ τὴν ἀγαθότητά σου, προσεγγίζοντα τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ· καὶ εὐδόκησον Κύριε δεκτὰ γενέσθαι τὰ προσαγόμενα ταῦτα δῶρα διὰ τῶν ἡμετέρων χειρῶν, συγκαταβαίνων ταῖς ἐμαῖς ἀσθενείαις· καὶ μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, μηδὲ βδελύξῃ τὴν ἐμὴν ἀναξιότητα· ἀλλ᾽ ἐλέησόν με κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου παρένεγκε τὰ ἀνομήματά μου· ἵνα ἀκατακρίτως προσελθὼν κατενώπιον τῆς δόξης σου, καταξιωθῶ τῆς σκέπης τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τῆς ἐλλάμψεως τοῦ παναγίου πνεύματος, καὶ μὴ ὡς δοῦλος ἁμαρτίας ἀποδόκιμος γένωμαι, ἀλλ᾽ ὡς δοῦλος σὸς εὕρω χάριν καὶ ἔλεος καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. ναὶ δέσποτα παντοκράτορ, παντοδύναμε Κύριε, εἰσάκουσον τῆς δεήσεώς μου· σὺ γὰρ εἶ ὁ τὰ πάντα ἐνεργῶν ἐν πᾶσι, καὶ τὴν παρὰ σοῦ πάντες ἐπιζητοῦμεν ἐπὶ πᾶσι βοήθειάν τε καὶ ἀντίληψιν, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ καὶ ὁμοουσίου πνεύματος, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὁ Θεὸς ὁ διὰ πολλὴν καὶ ἄφατον φιλανθρωπίαν ἐξαποστείλας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα τὸ πεπλανημένον ἐπαναστρέψῃ πρόβατον, μὴ ἀποστραφῇς ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἐγχειροῦντάς σοι τῇ φοβερᾷ ταύτῃ καὶ ἀναιμάκτῳ θυσίᾳ· οὐ γὰρ ἐπὶ ταῖς δικαιοσύναις ἡμῶν πεποιθότες ἐσμὲν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου τῷ ἀγαθῷ, δι᾽ οὗ τὸ γένος ἡμῶν περιποιῇ· ἱκετεύομεν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἵνα μὴ γένηται εἰς κατάκριμα τῷ λαῷ σου τὸ οἰκονομηθὲν ἡμῖν τοῦτο πρὸς σωτηρίαν μυστήριον, ἀλλ᾽ εἰς ἐξάλειψιν ἁμαρτιῶν, εἰς ἀνανέωσιν ψυχῶν καὶ σωμάτων.

εἰς εὐαρέστησιν σου τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ἐν ἐλέει, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Κύριε ὁ Θεὸς ὁ κτίσας ἡμᾶς καὶ ἀγαγὼν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, ὁ ὑποδείξας ἡμῖν ὁδοὺς εἰς σωτηρίαν, ὁ χαρισάμενος ἡμῖν οὐρανίων μυστηρίων ἀποκάλυψιν, καὶ θέμενος ἡμᾶς εἰς τὴν διακονίαν ταύτην ἐν τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου σου πνεύματος, εὐδόκησον δέσποτα γενέσθαι ἡμᾶς διακόνους τῆς καινῆς σου διαθήκης, λειτουργοὺς τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, καὶ πρόσδεξαι ἡμᾶς προσεγγίζοντας τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, ἵνα ἄξιοι γενώμεθα τοῦ προσφέρειν σοι δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τε ἑαυτῶν καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. καὶ δὸς ἡμῖν Κύριε μετὰ παντὸς φόβου καὶ συνειδήσεως καθαρᾶς προσκομίσαι σοι τὴν πνευματικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν· ἣν προσδεξάμενος εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ παναγίου σου πνεύματος. ναὶ ὁ Θεὸς ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἔπιδε ἐπὶ τὴν λογικὴν λατρείαν ἡμῶν ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν ὡς προσεδέξω Ἄβελ τὰ δῶρα, Νῶε τὰς θυσίας, Μωσέως καὶ Ἀαρὼν τὰς ἱερωσύνας, Σαμουὴλ τὰς εἰρηνικὰς, Δαβὶδ τὴν μετάνοιαν, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα· ὡς προσεδέξω ἐκ χειρὸς τῶν ἀποστόλων σου τὴν ἀληθινὴν ταύτην λατρείαν· οὕτω πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρῶν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐν τῇ χρηστότητί σου. καὶ δὸς γενέσθαι τὴν προσφορὰν ἡμῶν εὐπρόσδεκτον, ἡγιασμένην ἐν πνεύματι ἁγίῳ, εἰς ἐξίλασμα τῶν ἡμετέρων πλημμελημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, καὶ εἰς ἀνάπαυσιν τῶν προκεκοιμημένων ψυχῶν· ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, καταξιωθέντες ἀδόλως λειτουργεῖν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, λάβωμεν τὸν μισθὸν τῶν πιστῶν καὶ φρονίμων οἰκονόμων, καὶ εὕρωμεν χάριν καὶ ἔλεος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ τῆς ἀνταποδόσεώς σου τῆς δικαίας καὶ ἀγαθῆς.

Εὐχὴ τοῦ καταπετάσματος.

Εὐχαριστοῦμέν σοι Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων σου· ἣν ἐνεκαίνισας ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ σου. καταξιωθέντες οὖν εἰσελθεῖν εἰς τόπον σκηνώματος δόξης σου, ἔσω τε γενέσθαι τοῦ καταπετάσματος, καὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων κατιδεῖν, προσπίπτομεν τῇ σῇ ἀγαθότητι. δέσποτα ἐλέησον ἡμᾶς· ἐπειδὴ ἔμφοβοι καὶ ἔντρομοί ἐσμεν, μέλλοντες παρεστάναι τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ προσφέρειν τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων,

A vtque Deo & Patri gratum sit per misericordiam & humanitatem vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es cum sanctissimo, bono, & viuificante Spiritu tuo, nunc, & semper, & in sæcula.

Domine Deus qui nos creasti, & in hanc vitam protulisti; qui nobis viam ad salutem ostendisti, & benignè nobis mysteria cœlestia detexisti; quique nos huic ministerio præfecisti in virtute sanctissimi Spiritus tui, placeat tibi Domine, vt ministri simus tui noui Testamenti ac Sacrificij immaculatorum tuorum mysteriorum; & *Sacrificiũ immaculatorum mysteriorum.*
B admitte nos accedentes ad sanctum tuum Altare, secundùm multitudinem misericordiæ tuæ; vt digni simus qui offeramus tibi munera & Sacrificium pro nobis, & pro iis, quæ populus per ignorantiam admisit: daque nobis (Domine) vt tibi cum omni metu, ac pura conscientia hoc Sacrificium spirtale atque incruentum offeramus: quod vbi admiseris in sanctum, supercœleste, ac intellectuale tuum Altare, in odorem suauitatis spiritalis; vicissim mitte nobis gratiam Spiritus tui sanctissimi: ô Deus, respice in nos, & ad nostrum
C hoc rationale obsequium intuere, idque accipe vt Abel dona accepisti, Noë sacrificia, Mosis & Aaronis sacerdotia, Samuelis pacifica, Dauidis pœnitentiam, Zachariæ incensum; vt de manu Apostolorum tuorum verum hunc cultum accepisti; ita quoque è manibus nostris, qui peccatores sumus, recipe munera hæc proposita per tuam benignitatem; & fac vt oblatio nostra, grata & acceptabilis sit per Spiritum sanctum sanctificata, in propitiationem peccatorum nostrorum & eorum quæ populus *Moysis sacerdotium.* *Oblatio acceptabilis in requiem animarum eorũ qui dormierunt.*
D per ignorantiam admisit, & in requiem animarum eorum qui ante nos dormierunt, vt & nos abiecti, & peccatores, & indigni serui tui, digni habiti qui sine dolo ministremus sancto Altari tuo, mercedem accipiamus fidelium & prudentium dispensatorum, gratiamque inueniamus, & misericordiam in die illa tremenda retributionis tuæ iustæ & bonæ. *Merces fidelium dispensatorum.*

Oratio velaminis.

Gratias tibi (ô Domine Deus noster) agimus, quòd nobis fiduciam dederis ad ingressum sanctorum tuorum: quam dedicasti
E nobis viam recentem, & viuentem per velamen carnis Christi tui. Dignos igitur cùm nos feceris qui ingrediamur in locum Tabernaculi gloriæ tuæ, simulque intra illud velum, & aspiciamus Sancta sanctorum; flectimus genua ad tuam bonitatem. Domine, miserere nostri, quandoquidem veneramur ac tremimus, quum tuum sanctum Altare nobis accedendum est, & offerendum sacrificium hoc verendum, & incruentum pro nostris peccatis, *Sacrificiũ verendum & incruentum.*

A & pro iis quæ populus per ignorantiam admisit. Emitte (ô Deus) tuam bonam gratiam, & sanctifica animas nostras, corpora spiritusque cogitationes nostras ad pietatem vt in pura conscientia, tibi oleum pacis offeramus & sacrificium laudis.

Elata voce.

Per misericordiam & benignitatem vnigeniti Filij tui cum quo benedictus es, cum sancto, bono, & viuificatore Spiritui tuo, nunc, & semper.

Populus: Amen.

B *Sacerdos:* Pax omnibus.

Diaconus: Stemus honestè, stemus reuerenter, stemus cum timore Dei & compunctione: attenti simus diuinæ oblationi, vt Deo pacem offeramus.

Populus: Oleum pacis, sacrificium laudis.

C *Sacerdos:* Et reuelans inuolucra ænigmatum, quæ symbolicè hoc sancto sacrificio circundantur; clarè nobis ostende, & imple oculos nostri intellectus luce illa incomprehensibili, & paupertatem nostram purificatam ab omni inquinamento carnis & spiritus, dignam effice quæ accedat ad hoc verendum & tremendum ministerium. quia mirum in modum benignus & misericors Deus es; & tibi gloriam & gratiarum actionem offerimus, Patri, & Filio, & sancto Spiritui, nunc, & semper, & in sæcula.

2.Cor.13. *Deinde exclamat:* Charitas Domini & Patris, gratia Domini & Filij, & communicatio ac donum Spiritus Sancti, sit cum omnibus vobis.

Populus: Et cum spiritu tuo.

D *Sacerdos:* Sursum habeamus mentem, & corda.

Populus: Dignum & iustum est.

E *Deinde Sacerdos orat:* Verè dignum, & iustum est, decens & debitum, vt te laudemus, te hymnis celebremus, tibi benedicamus, te adoremus, tibi laudem decantemus, tibi gratias agamus omnis creaturæ visibilis ac inuisibilis opifici, thesauro æternorum bonorum, fonti vitæ & immortalitatis, omniū Deo ac Domino: quem cœli, & cœli cœlorum laudibus celebrant; ac omnis virtus eorum, Sol & Luna, astrorum chorus, terra, mare, & omnia quę in eis sunt; Hierusalem cœlestis congregatio, Ecclesia primogenitorū descriptorum in cœlis; Spiritus iustorū & Prophetarum; animæ Martyrum & Apostolorum, Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates, ac virtutes tremendæ, Cherubimq; multos oculos habētia, & Seraphim sex alis prædita, quæ duabus quidem alis operiunt facies suas, duabus verò pedes, & reliquis duabus volantia, clamant alterum ad alterum incessabili voce, perpetuis laudibus.

Ezech.10.

A καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. ἐξαπόστειλον ὁ Θεὸς τὴν χάριν σου τὴν ἀγαθὴν, καὶ ἁγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, καὶ ἀλλοίωσον ἡμῶν τὰ φρονήματα πρὸς εὐσέβειαν· ἵνα ἐν καθαρῷ συνειδότι προσφέρωμέν σοι ἔλαιον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως.

Ἐκφώνησις.

Ἐλέει καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

B Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ διάκονος. Στῶμεν καλῶς, στῶμεν εὐλαβῶς, στῶμεν μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ κατανύξεως· προσέχωμεν τῇ ἁγίᾳ ἀναφορᾷ, εἰρήνην τῷ Θεῷ προσφέρειν.

Ὁ λαός. Ἔλαιον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως.

C Ὁ ἱερεύς. Καὶ τὰ περικείμενα τῇ ἱερᾷ ταύτῃ τελετῇ συμβολικῶς ἀμφιάσματα τῶν αἰνιγμάτων ἀνακαλύψας, τηλαυγῶς ἡμῖν ἀνάδειξον· καὶ τὰς νοερὰς ἡμῶν ὄψεις τοῦ ἀπεριλήπτου φωτὸς πλήρωσον. καὶ καθάρας τὴν πτωχείαν ἡμῶν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἀξίαν ἀπέργασαι τῆς φοβερᾶς ταύτης καὶ φρικτῆς παραστάσεως· ὅτι ὑπερεύσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεὸς ὑπάρχεις· καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Εἶτα ἐκφωνεῖ. Ἡ ἀγάπη τοῦ κυρίου καὶ πατρὸς, ἡ χάρις τοῦ κυρίου καὶ υἱοῦ, καὶ ἡ κοινωνία καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν.

D Ὁ λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ὁ ἱερεύς. Ἄνω σχῶμεν τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας.

Ὁ λαός. Ἄξιον καὶ δίκαιον.

E Εἶτα ἐπεύχεται ὁ ἱερεύς. Ὡς ἀληθῶς ἄξιόν ἐστι καὶ δίκαιον, πρέπον τε καὶ ὀφειλόμενον, σὲ αἰνεῖν, σὲ ὑμνεῖν, σὲ εὐλογεῖν, σὲ προσκυνεῖν, σὲ δοξολογεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν τῷ πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου δημιουργῷ, τῷ θησαυρῷ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τῇ πηγῇ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τῷ πάντων Θεῷ καὶ δεσπότῃ· ὃν ὑμνοῦσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν, καὶ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν· ἥλιός τε καὶ σελήνη, καὶ πᾶς ὁ τῶν ἄστρων χορὸς, γῆ, θάλασσα, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· Ἱερουσαλὴμ ἡ ἐπουράνιος πανήγυρις, ἐκκλησία πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς· πνεύματα δικαίων καὶ προφητῶν· ψυχαὶ μαρτύρων καὶ ἀποστόλων· ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαί τε καὶ ἐξουσίαι καὶ δυνάμεις φοβεραὶ, καὶ τὰ Χερουβὶμ πολυόμματα, καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφὶμ, ἃ ταῖς μὲν δυσὶ πτέρυξι κατακαλύπτει τὰ πρόσωπα ἑαυτῶν, ταῖς δὲ δυσὶ τοὺς πόδας, καὶ ταῖς δυσὶν ἱπτάμενα, κέκραγεν ἕτερον πρὸς ἕτερον ἀκαταπαύστοις στόμασιν, ἀσιγήτοις δοξολογίαις.

Exclamatio

Ἐκφώνησις.

Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον τῆς μεγαλοπρεποῦς σου δόξης λαμπρᾷ τῇ φωνῇ ᾄδοντα, βοῶντα, δοξολογοῦντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα.

Ὁ λαός. Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριε σαβαώθ. πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου, ὡσαννὰ ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡσαννὰ ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

Ὁ ἱερεὺς σφραγίζων τὰ δῶρα, λέγει.

Ἅγιος εἶ βασιλεῦ τῶν αἰώνων καὶ πάσης ἁγιωσύνης κύριος καὶ δωτήρ· ἅγιος καὶ ὁ μονογενής σου υἱός, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα ἐποίησας· ἅγιον δὲ καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον τὸ ἐρευνῶν τὰ πάντα, καὶ τὰ βάθη σου τοῦ Θεοῦ. ἅγιος εἶ παντοκράτορ, παντοδύναμε, ἀγαθὲ, φοβερὲ, εὔσπλαγχνε, ὁ συμπαθὴς μάλιστα περὶ τὸ πλάσμα τὸ σόν· ὁ ποιήσας ἀπὸ γῆς ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν· ὁ χαρισάμενος αὐτῷ τὴν τοῦ παραδείσου ἀπόλαυσιν· παραβάντα δὲ τὴν ἐντολήν σου, καὶ ἐκπεσόντα, τοῦτον οὐ παρεῖδες, οὐδὲ ἐγκατέλιπες ἀγαθὲ, ἀλλ' ἐπαίδευσας αὐτὸν ὡς εὔσπλαγχνος πατὴρ, ἐκάλεσας αὐτὸν διὰ νόμου, ἐπαιδαγώγησας αὐτὸν διὰ τῶν προφητῶν· ὕστερον δὲ αὐτὸν τὸν μονογενῆ σου υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξαπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ἐλθὼν, τὴν σὴν ἀνανεώσῃ καὶ ἀνεγείρῃ εἰκόνα· ὃς κατελθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθεὶς ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ θεοτόκου· συναναστραφεὶς τε τοῖς ἀνθρώποις, πάντα ᾠκονόμησε πρὸς σωτηρίαν τοῦ γένους ἡμῶν· μέλλων δὲ τὸν ἑκούσιον καὶ ζωοποιὸν διὰ σταυροῦ θάνατον ὁ ἀναμάρτητος ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καταδέχεσθαι, ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδου, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας.

Εἶτα ὁ ἱερεὺς τῇ χειρὶ τὸν ἄρτον κατέχων, λέγει.

Λαβὼν τὸν ἄρτον ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀμώμων καὶ ἀθανάτων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀναδείξας σοι τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, εὐχαριστήσας, ἁγιάσας, κλάσας, ἔδωκεν ἡμῖν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπών.

Λέγουσιν οἱ διάκονοι. Εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Εἶτα ἐκφωνεῖ. Λάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον καὶ διδόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Εἶτα λαμβάνει τὸ ποτήριον, καὶ λέγει.

Ὡσαύτως μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀναδείξας σοι τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ,

A *Exclamatio.*

Hymnum triumphalem tuæ magnificæ gloriæ, clara voce canentia, clamantia, glorificantia, vociferantia, ac dicentia.

Populus: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus sabaoth: plenum cœlum & terra, gloria tua; osanna in excelsis.

Benedictus qui venit in nomine Domini, osanna in excelsis.

Sacerdos signacula faciens Crucis super dona, dicit:

Sanctus es rex sæculorum, & omnis san- *Signacula*
B ctitatis Dominus & dator: Sanctus & vni- *Crucis.*
genitus Filius tuus Dominus noster Iesus Christus per quem omnia fecisti: Sanctus & Spiritus tuus Sanctus qui omnia perscrutatur, etiam profunditates tuas: qui Deus es, Sanctus es, Omnipotens & in omnia potestatem habens, bone, reuerende, misericors & compatiens (maximè, creaturæ tuæ) qui fecisti hominem ex terra ad imaginem & similitudinem tuam,
qui dedisti ei vt Paradiso frueretur; qui *Genes. 3.*
eum postquam transgressus est mandatum
C tuum & lapsus est, non despexisti, neque dereliquisti (ô benigne) sed correxisti eum, vt misericors pater; eum per legem vocasti, per Prophetas eum instituisti, postremò autem, ipsum vnigenitum Filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum demisisti in mundum, vt veniens tuam renouaret atque exuscitaret imaginem: qui de cœlo descendit & carne indutus est ex Spiritu sancto & Maria virgine Matreque Dei: qui conuersatus cum hominibus, omnia dispensauit ad salutem generis nostri; & qui
D voluntariam & viuificam (per Crucem) mortem, expers ipse peccati, pro nobis peccatoribus subiturus; ea nocte qua tradebatur, vel potiùs seipsum tradebat pro vita & salute mundi.

Deinde Sacerdos panem manibus accipiens, dicit:

Accipiens panem in sanctas, immaculatas, inculpabiles & immortales manus suas, in cœlum suspiciens, ac tibi Deo & Patri ostendens, gratias agens, sanctificans, frangens, dedit sanctis Discipulis suis, & Apo-
E stolis, dicens:

Diaconi dicunt: In remissionem peccatorum, & in vitam æternam.

Deinde exclamat: Accipite, & comedite: *Exclamatio*
Hoc est corpus meum, quod pro vobis *in consecra-*
frangitur, & datur in remissionem pecca- *tione.*
torum.

Populus: Amen.

Deinde accipit Calicem, & dicit:

Similiter postquam cœnauit, accipiens calicem & permiscens ex vino & aqua, & aspiciens in cœlũ, ac ostẽdens tibi Deo & Patri,

gratias agens, sanctificans, benedicens, implens Spiritu sancto, dedit sanctis ac beatis discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro vobis & multis effunditur, & datur in remissionem peccatorum.

Matth.26.

Populus: Amen.

Sacerdos: Hoc facite in meam commemorationem: quotiescumque enim comederitis panem hunc, & hunc calicem biberitis, mortem Filij hominis annuntiatis, & resurrectionem eius confitemini, donec veniat.

Dicunt Diaconi: Credimus, & confitemur.

Populus: Mortem tuam, Domine, annuntiamus, & resurrectionem tuam confitemur.

Sacerdos: Memores igitur & nos peccatores, passionum eius viuificarum, Crucis salutaris, ac mortis, Sepulchri & Resurrectionis à mortuis tertio die, Ascensionis in cœlos, & assessionis eius ad dexteram tuam Dei & Patris, & secundi, gloriosi, & tremendi eius aduentus, cùm venerit cum gloria ad iudicandum viuos & mortuos, cùm reddet vnicuique secundùm opera eius: offerimus tibi Domine, hoc sacrificium venerandum & incruentum, orantes, ne secundùm peccata nostra nobiscum agas, neque secundùm iniquitates nostras retribuas nobis, sed secundùm æquitatem tuam & ineffabilem humanitatem tuam prætergrediens, atque delens chirographum illud quod est contra nos famulos tuos, largire nobis cœlestia & æterna tua dona, quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparasti, Deus, diligentibus te: neque propter me, & propter mea peccata repudies populum, benigne Domine.

Sacrificium incruentum. *Psalm.78.*

1.Cor.2.

Deinde dicit, ter repetens:

Populus enim tuus, & Ecclesia tua supplicant tibi.

Populus: Miserere nostri Domine Deus, Pater omnipotens.

Rursus Sacerdos dicit:

Miserere nostri Deus omnipotens: Miserere nostri Deus seruator noster: Miserere nostri, Deus, secundùm magnam misericordiam tuam, & demitte super nos & super hæc dona proposita, Spiritum tuum sanctissimum.

Psalm.50.

Deinde inclinata ceruice, dicit:

Dominum viuificum, vnà cum te Deo Patre, & vnigenito Filio tuo assidentem, simul regnantem, consubstantialem, & coæternum, qui locutus est in lege & prophetis & in nouo Testamento, qui descendit in specie columbæ super Dominum nostrum Iesum Christum

A εὐχαριστήσας, ἁγιάσας, εὐλογήσας, πλήσας πνεύματος ἁγίου, ἔδωκε τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς εἰπών, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό μού ἐστι τὸ αἷμα τὸ τῆς καινῆς διαθήκης τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχεόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καταγγέλλετε, καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁμολογεῖτε, ἄχρις οὗ ἔλθῃ.

B Λέγουσιν οἱ διάκονοι. Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν.

Ὁ λαός. Τὸν θάνατόν σου Κύριε καταγγέλλομεν καὶ τὴν ἀνάστασίν σου ὁμολογοῦμεν.

Ὁ ἱερεύς. Μεμνημένοι οὖν καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ τῶν ζωοποιῶν αὐτοῦ παθημάτων, τοῦ σωτηρίου σταυροῦ, καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ταφῆς, καὶ τῆς τριημέρου ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν σου τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καθέδρας, καὶ τῆς δευτέρας ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς αὐτοῦ C παρουσίας, ὅταν ἔλθῃ μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ὅταν μέλλῃ ἀποδιδόναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, προσφέρομέν σοι, δέσποτα, τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, δεόμενοι, ἵνα μὴ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ποιήσῃς μεθ' ἡμῶν, μηδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀνταποδώσῃς ἡμῖν· ἀλλὰ κατὰ τὴν σὴν ἐπιείκειαν καὶ ἄφατόν σου φιλανθρωπίαν, ὑπερβὰς καὶ ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τῶν σῶν οἰκετῶν, χαρίσῃ ἡμῖν τὰ ἐπουράνια καὶ αἰώνιά σου D δωρήματα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασας, ὦ Θεός, τοῖς ἀγαπῶσί σε, καὶ μὴ δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας ἀθετήσῃς τὸν λαόν, φιλάνθρωπε Κύριε.

Εἶτα λέγει ἐκ τρίτου.

Ὁ γὰρ λαός σου καὶ ἡ ἐκκλησία σου ἱκετεύουσί σε.

Ὁ λαός. Ἐλέησον ἡμᾶς Κύριε ὁ Θεός, ὁ πατὴρ ὁ παντοκράτωρ.

Πάλιν λέγει ὁ ἱερεύς.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ· ἐλέησον E ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν· ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ ἐξαπόστειλον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, τὸ πνεῦμά σου τὸ πανάγιον.

Εἶτα κλίνας τὸν αὐχένα, λέγει.

Τὸ κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ σύνθρονόν σοι τῷ Θεῷ καὶ πατρί, καὶ τῷ μονογενεῖ σου υἱῷ, τὸ συμβασιλεῦον, τὸ ὁμοούσιόν τε καὶ συναΐδιον, τὸ λαλῆσαν ἐν νόμῳ καὶ προφήταις, καὶ τῇ καινῇ σου διαθήκῃ, τὸ καταβὰν ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐπὶ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν

ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ καὶ μεῖναν ἐπ' αὐτόν· τὸ καταβὰν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους σου ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἐν τῷ ὑπερῴῳ τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου Σιών, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς πεντηκοστῆς· αὐτὸ τὸ πνεῦμά σου τὸ πανάγιον κατάπεμψον δέσποτα ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα ἅγια δῶρα ταῦτα.

Καὶ ἀνιστάμενος ἐκφωνεῖ· Ἵνα ἐπιφοιτῆσαν τῇ ἁγίᾳ καὶ ἀγαθῇ καὶ ἐνδόξῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ, ἁγιάσῃ καὶ ποιήσῃ, τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, σῶμα ἅγιον τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, αἷμα τίμιον τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς καθ' ἑαυτὸν ἱστάμενος:

Ἵνα γένηται πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτῶν [illegible] λαμβάνουσιν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώ[illegible]ιασμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, εἰς καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν, εἰς στηριγμὸν τῆς ἁγίας σου καθολικῆς [illegible]ικῆς ἐκκλησίας, ἣν ἐθεμελίωσας ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως, ἵνα πύλαι ᾅδου μὴ κατισχύσωσιν αὐτῆς, ῥυόμενος αὐτὴν ἀπὸ πάσης αἱρέσεως καὶ σκανδάλων καὶ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, διαφυλάττων αὐτὴν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Καὶ ἐπικλιθεὶς λέγει· Προσφέρομέν σοι δέσποτα καὶ ὑπὲρ τῶν ἁγίων σου τόπων, οὓς ἐδόξασας τῇ θεοφανείᾳ τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου πνεύματος· προηγουμένως ὑπὲρ τῆς ἐνδόξου Σιὼν τῆς μητρὸς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν· καὶ ὑπὲρ τῆς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, πλουσίας καὶ νῦν τὰς δωρεὰς τοῦ παναγίου σου πνεύματος ἐπιχορήγησον αὐτῇ δέσποτα. μνήσθητι Κύριε καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἁγίων πατέρων, καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ ἐπισκόπων τῶν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ ὀρθοδόξως ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας. Μνήσθητι Κύριε καὶ πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν ὀρθοδόξων πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν. Μνήσθητι Κύριε πλεόντων, ὁδοιπορούντων, ξενιτευόντων Χριστιανῶν, τῶν ἐν δεσμοῖς, τῶν ἐν φυλακαῖς, τῶν ἐν αἰχμαλωσίαις καὶ ἐξορίαις, τῶν ἐν μετάλλοις καὶ βασάνοις, καὶ πικραῖς δουλείαις ὄντων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν. Μνήσθητι Κύριε τῶν νοσούντων, καὶ καμνόντων, καὶ τῶν ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένων, τῆς παρὰ σοῦ τοῦ Θεοῦ ταχείας ἰάσεως αὐτῶν καὶ σωτηρίας. Μνήσθητι Κύριε πάσης ψυχῆς Χριστιανῆς θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους καὶ βοηθείας σου τοῦ Θεοῦ ἐπιδεομένης, καὶ ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων. Μνήσθητι Κύριε τῶν κοπιώντων καὶ διακονούντων ἡμῖν πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον.

A in Iordane fluuio, & mansit super eum, qui descendit super Apostolos tuos in specie igniarum linguarum, in cœnaculo sanctæ & gloriosæ Sion, in die Pentecostes: ipsum Spiritum tuum sanctissimum dimitte nunc quoque Domine in nos, & in hæc dona sancta proposita.

Luc.3. *Act.2.*

Et erigens se exclamat: Vt superueniens, sancta, & bona, & gloriosa sua præsentia, sanctificet & efficiat hunc panem corpus sanctum Christi tui.

Populus: Amen.

B *Sacerdos*: Et calicem hunc, pretiosum sanguinem Christi tui.

Populus: Amen.

Ritè ista intellige: nam post cōsecrationem Eucharistiæ orare videtur vt Deus panē vertat in corpus Christi, quasi id factū non fuerit per cōsecrationem & sacra verba, Hoc est corpus meum. Sed quo sensu orthodoxo hæc liturgia verba sint accipiēda abunde habes in Bessarione Nicæno lib. de verbis consecrationis Sixto Senensi lib.6. Biblioth. annot.111. Bellarmino lib 4. de Eucharistia cap.14.

Sacerdos apud se stans.

Vt sit omnibus ex his sumentibus in remissionem peccatorum, & in vitam æternam, in sanctificationem animarum & corporum, ad fructus bonorum operum ferendos, in confirmationem sanctæ tuæ, Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ, quam fundasti super petram fidei, vt C portæ inferorum non præualeant aduersus eam: liberans eam ab omni hæresi, & scandalis, & iis qui operantur iniquitatem, seruans eam vsque ad consummationem sæculi.

Et inclinans: Offerimus tibi, Domine, & pro sanctis tuis locis quos glorificasti diuina apparitione Christi tui, & aduentu sanctissimi tui Spiritus, & præcipuè pro gloriosa Sion, matre omnium Ecclesiarum, ac pro sancta tua Catholica & Apostolica Ecclesia quæ est per vniuersum orbem, lar- D ga dona sancti tui Spiritus, nunc quoque suppedita ei Domine. Memento (Domine) & sanctorum Patrum fratrumque nostrorum qui in ea sunt, ac Episcoporum qui per vniuersum orbem orthodoxa fide distribuunt verbum tuæ veritatis. Memento (Domine) & omnis ciuitatis ac regionis, eorumque qui in orthodoxa fide in iis habitant, vt in pace securitatéque degant. Memento (Domine) nauigantium, iter facientium, peregrinantium Christianorum, in vinculis, & custodiis de- E tentorum, captiuorum, exulum, eorum qui ad metalla & supplicia damnati sunt, & qui in dura seruitute agunt, patrum & fratrum nostrorum. Memento (Domine) infirmorum, & laborantium, & eorum qui ab immundis spiritibus infestantur, vt à te Deo, celeriter ab iis sanentur & seruentur. Memento (Domine) omnis animæ Christianæ afflictæ & vexatæ, implorantis misericordiam & auxilium à te Deo: conuersionis etiam errantium. Memento (Domine) laborantium & ministrantium nobis patrum & fratrum nostrorum, propter nomen sanctum tuum,

Ecclesia Catholica apostolica. *Oblatio & preces pro locis terra sancta.* *Ecclesia Sion mater omniū Ecclesiarum.* *Pro viuis.* *Pro nauigantibus & peregrinis.* *Pro infirmis.* *Pro afflictis.*

Pro pace, & contra hæreses.

Memento (Domine) omnium, vt benignè illis facias: omnium miserere, Domine, omnibus nobis reconciliare: redde multitudinem populi tui pacificam, dissipa scandala, aboleto bella, siste hæreseôn irruptiones, pacem tuam, tuámque charitatem largire nobis, Deus, Saluator noster qui es spes omnium finium terræ.

Pro aëris serenitate & terræ fructibus.

Memento (Domine) temperiei aëris, imbrium lenium, mitis roris, vbertatis fructuum, & coronæ anni, benignitatis tuæ: oculi enim omnium in te sperant, & tu das illis escam in tempore opportuno, aperis tu manum tuam & imples omne animal beneplacito.

Pro benefactoribus & commendatis, & iis qui sunt vtiles Ecclesiæ.

Memento (Domine) eorum qui fructificant & præclara edunt facinora in Ecclesiis tuis sanctis: & eorum qui pauperes, viduas, orphanos, peregrinos, & egenos in memoria habent: & eorum omnium qui mandarunt vt sui memores essemus in orationibus. Prætera meminisse digneris (Domine) eorum qui has oblationes obtulerunt hodierno die ad sanctum Altare tuum, & pro quibus vnusquisque obtulit, aut in mente habet, & eorum quos paulò antè tibi legi.

Pro seipso sacerdote sacrificante. Pro Diaconis ad altare.

Memento (Domine) secundùm multitudinem misericordiæ tuæ & miserationum tuarum, mei etiam, qui abiectus & inutilis seruus tuus sum; & Diaconorum circunstantium sanctum altare tuum, ac largire eis vitam inculpatam; eorum ministerium sine macula conserua, & gradus bonos assere tibi, vt inueniamus misericordiam & gratiam cum omnibus Sanctis tuis, qui ab æterno tibi placuerunt per generationem ac generationem, Maiorum nostrorum, Patrum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Doctorum, Sanctorum, & omnis Spiritus iusti in fide Christi tui consummati.

Salutatio Angelica. Luc 1.

Aue Maria, gratia plena, Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, quia Saluatorem peperisti animarum nostrarum.

Deinde exclamat Sacerdos:

Præcipuè sanctissimæ, immaculatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ Dominæ nostræ, Deiparæ, sempérque virginis Mariæ.

Memoria Deiparæ Virginis.

Cantores: Dignum est, vt te verè beatam dicamus Deiparam, semper beatam, & omnibus modis immaculatam & Matrem Dei nostri, honorabiliorem quàm Cherubim, & gloriosiorem quàm Seraphim; quæ sine corruptione Deum verbum peperisti: te reuera Deiparam magnificamus.

Virgo Deipara.

Et rursus canunt: Tibi, ô plena gratiæ, vniuersa creatura gratulatur; Angelorum cœtus, & hominum genus; quæ es templum sanctificatum, paradisus spiritalis,

A Μνήσθητι Κύριε πάντων εἰς ἀγαθόν· πάντας ἐλέησον δέσποτα· πᾶσιν ἡμῖν διαλλάγηθι· εἰρήνευσον τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ σου· διασκέδασον τὰ σκάνδαλα· καταργήσον τοὺς πολέμους· παῦσον τὰς τῶν αἱρέσεων ἐπαναστάσεις· τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην χάρισαι ἡμῖν, ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς. Μνήσθητι Κύριε εὐκρασίας ἀέρων, ὄμβρων εἰρηνικῶν, δρόσων ἀγαθῶν, καρπῶν εὐφορίας, καὶ τοῦ στεφάνου τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου· οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ πάντων

B εἰς σὲ ἐλπίζουσι, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ· ἀνοίγεις σὺ τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας. Μνήσθητι Κύριε τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις· καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων, χηρῶν, ὀρφανῶν, ξένων, καὶ ἐπιδεομένων· καὶ πάντων τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν τοῦ μνημονεύειν αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς. ἔτι μνησθῆναι καταξίωσον Κύριε καὶ τῶν τὰς προσφορὰς ταύτας προσενεγκάντων ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ἐπὶ τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον, καὶ ὑπὲρ

C ὧν ἕκαστος προσήνεγκεν, ἢ κατὰ διάνοιαν ἔχει, καὶ τῶν ἀρτίως σοι ἀνεγνωσμένων. μνήσθητι Κύριε κατὰ τὸ πλῆθός σου ἐλέους σου καὶ τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀχρείου δούλου σου, καὶ τῶν τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον κυκλούντων διακόνων· καὶ χάρισαι αὐτοῖς βίον ἄμεμπτον, ἄσπιλον αὐτῶν τὴν διακονίαν φύλαξον, καὶ βαθμοὺς ἀγαθοὺς περιποίησαι, ἵνα εὕρωμεν ἔλεον καὶ χάριν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων κατὰ γενεὰν καὶ γενεάν, προπατέρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προ-

D φητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, διδασκάλων, ὁσίων, καὶ παντὸς πνεύματος δικαίου ἐν πίστει τοῦ Χριστοῦ σου τετελειωμένου.

Χαῖρε κεχαριτωμένη Μαρία· ὁ κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, ὅτι σωτῆρα ἔτεκες τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Εἶτα ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς.

Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

I Οἱ ψάλται. Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σε τὴν θεοτόκον, τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον, καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβὶμ, καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφὶμ, τὴν ἀδιαφθόρως Θεὸν λόγον τεκοῦσαν, τὴν ὄντως θεοτόκον σε μεγαλύνομεν.

Καὶ πάλιν ψάλλουσιν. Ἐπὶ σοὶ χαίρει κεχαριτωμένη πᾶσα ἡ κτίσις, ἀγγέλων τὸ σύστημα, καὶ ἀνθρώπων τὸ γένος, ἡγιασμένε ναέ, καὶ παράδεισε λογικέ,

τῶν γυναικῶν καύχημα, ἐξ ἧς Θεὸς ἐσαρκώθη, καὶ παιδίον γέγονεν ὁ πρὸ αἰώνων ὑπάρχων Θεὸς ἡμῶν· τὴν γὰρ σὴν μήτραν θρόνον ἐποίησε, καὶ τὴν σὴν γαστέρα πλατυτέραν οὐρανῶν ἀπειργάσατο. Ἐπὶ σοὶ χαίρει κεχαριτωμένη, πᾶσα ἡ κτίσις· δόξα σοι.

Οἱ διάκονοι. Μνήσθητι Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ὁ ἱερεὺς ἐπικλινόμενος λέγει· Μνήσθητι Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκὸς, ὧν ἐμνήσθημεν καὶ ὧν οὐκ ἐμνήσθημεν, ὀρθοδόξων, ἀπὸ Ἄβελ τοῦ δικαίου μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας· αὐτὸς ἐκεῖ αὐτοὺς ἀνάπαυσον, ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, ἐν τῇ τρυφῇ τοῦ παραδείσου, ἐν τοῖς κόλποις Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν· ὅθεν ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός· ἔνθα ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, καὶ καταλάμπει διὰ παντός. ἡμῶν δὲ τὰ τέλη τῆς ζωῆς, Χριστιανὰ καὶ εὐάρεστα, καὶ ἀναμάρτητα, ἐν εἰρήνῃ κατεύθυνον Κύριε Κύριε, ἐπισυνάγων ἡμᾶς ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἐκλεκτῶν σου, ὅτε θέλεις καὶ ὡς θέλεις· μόνον, χωρὶς αἰσχύνης καὶ παραπτωμάτων, διὰ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ μόνος ἀναμάρτητος φανεὶς ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὁ διάκονος. Καὶ ὑπὲρ εἰρήνης καὶ εὐσταθείας παντὸς τοῦ κόσμου, καὶ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἕκαστος προσήνεγκεν, ἢ κατὰ διάνοιαν ἔχει, καὶ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ὁ λαός. Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ. Δι' ὧν καὶ ἡμῖν καὶ αὐτοῖς ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Ὁ λαός. Ἄνες, ἄφες, συγχώρησον ὁ Θεὸς τὰ παραπτώματα ἡμῶν, τὰ ἑκούσια, τὰ ἀκούσια· τὰ ἐν ἔργῳ, καὶ λόγῳ· τὰ ἐν γνώσει, καὶ ἀγνοίᾳ· τὰ ἐν νυκτὶ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ· τὰ κατὰ νοῦν, καὶ διάνοιαν· τὰ πάντα ἡμῖν συγχώρησον, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Ὁ ἱερεύς. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ὁ διάκονος. Ἔτι καὶ ἔτι διὰ παντὸς ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων καὶ ἁγιασθέντων τιμίων, ἐπουρανίων, ἀῤῥήτων, ἀχράντων, ἐνδόξων, φοβερῶν, φρικτῶν, θείων δώρων, κυρίῳ τῷ Θεῷ δεηθῶμεν.

Ὅπως κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον, νοερὸν, καὶ πνευματικὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὀσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς,

A virginum gloria, ex qua Deus carnem assumpsit & puer factus est Deus noster qui est ante saecula: tuum enim vterum, thronum fecit, & tuum ventrem latiorem ac ampliorē coelis ipsis reddidit: tibi ô gratiæ plena, vniuersa creatura gratulatur, gloria tibi.

Diaconus: Memento, Domine Deus noster. *Pro fidelibus defunctis.*

Sacerdos inclinatus dicit. Memento Domine Deus noster, spirituum & vniuersæ carnis, quorum memoriam egimus & quorum non egimus, Orthodoxorum ac rectè de fide sentientium, ab Abel iusto vsque B ad hodiernum diem: fac eos requiescere in regione viuentium in regno tuo, & delicus Paradisi; in sinu Abrahæ, Isaac & Iacob, sanctorum Patrum nostrorum; vnde exulat dolor, tristitia, & gemitus; vbi visitat lumen vultus tui, & perpetuò refulget; nostræ verò vitæ fines, Christianos, acceptabiles, & peccatis puros in pace dirige, Domine, Domine, colligens nos sub pedes electorum tuorum, quando voles, & vt voles: duntaxat, sine infamia & offensionibus, per filium tuum vnigenitum Dominum, Deum, ac Seruatorem C nostrum Iesum Christum: ipse enim solus est qui absque peccato apparuit super terram.

Diaconus: Et pro pace & tranquillitate totius mundi, & sanctarum Dei Ecclesiarum, & pro quibus vnusquisque obtulit vel cogitat offerre, & pro omni populo circunstante, & pro omnibus viris & foeminis. *Pro pace.*

Populus: Pro omnibus viris & foeminis.

Sacerdos exclamat: Parce & nobis & ipsis, vt benignus, & humanus.

Populus: Remitte, ignosce, & condona Deus peccata nostra voluntaria & non D voluntaria; quæ opere admisimus, quæ verbo, quæ prudentes & imprudentes: quæ noctu, quæ interdiu, quæ animo & cogitatione: omnia nobis condona, vt bonus, & benignus. *Pro peccatis.*

Sacerdos: Gratia & misericordia, ac benignitate vnigeniti Filij tui, cum quo benedictus es & glorificatus, cum sanctissimo, bono, & viuifico Spiritu tuo, nunc & semper & in sæcula.

Populus: Amen.

E *Sacerdos*: Pax omnibus.

Populus: Et Spiritui tuo.

Diaconus: Etiam atque etiam semper Dominum in pace Oremus.

Pro oblatis & sanctificatis, pretiosis, supercoelestibus, ineffabilibus, immaculatis, gloriosis, tremendis, horrendis, diuinis donis, Domino Deo Oremus.

Vt Dominus Deus noster, acceptis iis in sanctū & supercoeleste, mentale, & spiritale Altare suum, in odorē spiritalis fragrantiæ, *Preces super oblata.*

rependat, ac mittat nobis diuinam gratiam, donum sanctissimi Spiritus; Oremus.

Vnitatem fidei & communicationem sanctissimi eius, & adorandi Spiritus, postulantes; nos ipsos, ac inter nos inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus,

Populus: Amen.

Sacerdos ad hæc orat.

Deus & Pater Domini & Dei, ac Seruatoris nostri Iesu Christi, magni nominis Dominus, natura beata, bonitas effusa, Deus omnium ac Dominus, qui es benedictus in sæcula, qui sedes super Cherubim, qui à Seraphim glorificaris, cui assistunt mille millia & decies millies decies millena millia sanctorum Angelorum, & Archangelorum militiæ, Dona tibi oblata, munera, frugum oblationes, accepisti in odorem suauitatis spiritualis: sanctificaréque & perficere dignatus es (ô bone) gratia Christi tui, & aduentu sanctissimi Spiritus tui: sanctifica Domine & animas nostras, corpora & Spiritus: nostras quoque mentes tange, explora conscientias, omnemque malam cogitationem à nobis aufer, omnem impudicam ratiocinationem, omnem turpem cupiditatem, indecentem omnem cogitationem, omnem inuidiam ac superbiam & hypocrisin, omne mendacium, omnem dolum, omnem huius vitæ distractionem, omnem auaritiam, omnem vanam gloriam, desidiam omnem, omne vitium, omnem iram, omnem iracundiam, omnem iniuriarum recordationem, omnem blasphemiam, commotionem omnem carnis & spiritus alienam à voluntate sanctitatis tuæ.

Oblata.

Contra malas cogitationes.

Exclamatio.

Et dignare Domine benigne, vt nos audacter & confidenter, inculpatè, puro corde, animo contrito, facie minimè confusa atque erubescente, labiis sanctificatis, audeamus inuocare te sanctum Deum Patrem, qui in cœlis es, & dicere:

Math.6. *Luc.11.* *Populus*: Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, &c.

Sacerdos inclinatus dicit:

Et ne nos inducas in tentationem, Domine, Domine virtutum, qui nosti infirmitatem virium nostrarum: sed libera nos à malo & operibus eius, ab omni insultu & machinatione eius, propter nomen tuum sanctum, quod inuocatum est super nostram humilitatem.

Exclamatio

Quoniam tuum est regnum, potentia, & gloria, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc & semper.

Populus: Amen.

Sacerdos. Pax omnibus.

A αὐτὴ καταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θείαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου πνεύματος, δεηθῶμεν.

Τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ παναγίου αὐτοῦ καὶ προσκυνητοῦ πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται. Ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μεγαλώνυμος κύριος, ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἄφθονος ἀγαθότης, ὁ B πάντων Θεὸς καὶ δεσπότης, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν Σεραφὶμ, ᾧ παρεστήκασι χίλιαι χιλιάδες καὶ μύριαι μυριάδες ἁγίων Ἀγγέλων, καὶ Ἀρχαγγέλων στρατιαὶ, τὰ μὲν προσενεχθέντα σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς προσεδέξω, καὶ ἁγιάσαι καὶ τελειῶσαι κατηξίωσας ἀγαθὲ, τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου πνεύματος· ἁγίασον δέσποτα καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς C καὶ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, καὶ ψηλάφησον τὰς διανοίας, καὶ ἀνάκρινον τὰς συνειδήσεις, καὶ ἔκβαλον ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν ἔννοιαν πονηρὰν, πάντα λογισμὸν ἀσελγῆ, πᾶσαν ἐπιθυμίαν αἰσχρὰν, πάντα λογισμὸν ἀπρεπῆ, πάντα φθόνον καὶ τῦφον, καὶ ὑπόκρισιν, πᾶν ψεῦδος, πάντα δόλον, πάντα περισπασμὸν βιωτικὸν, πᾶσαν πλεονεξίαν, πᾶσαν κενοδοξίαν, πᾶσαν ῥᾳθυμίαν, πᾶσαν κακίαν, πάντα θυμὸν, πᾶσαν ὀργὴν, πᾶσαν μνησικακίαν, πᾶσαν βλασφημίαν, πᾶσαν κίνησιν σαρκός τε καὶ πνεύματος ἀπηλλοτριωμένην τοῦ θελή- D ματος τῆς ἁγιότητός σου.

Ἐκφώνησις.

Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς δέσποτα φιλάνθρωπε μετὰ παρρησίας ἀκατακρίτως, ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ψυχῇ συντετριμμένῃ, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ, ἡγιασμένοις χείλεσι, τολμᾷν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἅγιον Θεὸν πατέρα, καὶ λέγειν.

Ὁ λαός. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ ἱερεὺς ἐπικλινόμενος λέγει.

F Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων, ὁ εἰδὼς τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ πάσης ἐπηρείας καὶ μεθοδείας αὐτοῦ, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, τὸ ἐπικληθὲν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ταπείνωσιν.

Ἐκφώνησις.

Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ο διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν.

Ο λαός. Σοὶ Κύριε.

Ο ἱερεὺς ἐπεύχεται λέγων οὕτω· Σοὶ ἐκλίναμεν οἱ δοῦλοί σου Κύριε τοὺς ἡμετέρους αὐχένας ἐνώπιον τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου, ἀπεκδεχόμενοι τὰ παρὰ σοῦ πλούσια ἐλέη· πλουσίαν τὴν χάριν σου καὶ τὴν εὐλογίαν σου ἐξαπόστειλον ἡμῖν δέσποτα, καὶ ἁγίασον τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, ἵνα ἄξιοι γενώμεθα κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι γενέσθαι τῶν ἁγίων σου μυστηρίων, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Εκφώνησις.

Σὺ γὰρ προσκυνητὸς καὶ δεδοξασμένος ὑπάρχεις ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονογενής σου υἱός, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί.

Ο λαός. Αμήν.

Ο ἱερεὺς ἐκφωνεῖ. Καὶ ἔσται ἡ χάρις καὶ τὰ ἐλέη τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀκτίστου καὶ προσκυνητῆς τριάδος, μετὰ πάντων ἡμῶν.

Ο λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ο διάκονος. Μετὰ φόβου Θεοῦ πρόσχωμεν.

Ο ἱερεὺς ὑψῶν τὸ δῶρον λέγει καθ᾽ ἑαυτόν.

Αγιε ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος Κύριε, ἁγίασον ἡμᾶς τῷ λόγῳ τῆς σῆς χάριτος, καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου πνεύματος· σὺ γὰρ εἶπας δέσποτα, ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀκατάληπτε Θεοῦ λόγε, τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι ὁμοούσιε, συναΐδιε καὶ ἀχώριστε, πρόσδεξαι τὸν ἀκήρατον ὕμνον ἐν ταῖς ἁγίαις καὶ ἀναιμάκτοις σου θυσίαις, σὺν τοῖς Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ, καὶ παρ᾽ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ βοῶντος, καὶ λέγοντος.

Εκφώνησις.

Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Ο λαός. Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος, Ιησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ πατρὸς, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ο διάκονος. Υπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ ἱλασμοῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχῆς θλιβομένης τε καὶ καταπονουμένης, ἐλέους καὶ βοηθείας Θεοῦ ἐπιδεομένης, καὶ ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων, ἰάσεως τῶν ἀσθενούντων, ἀναῤῥύσεως τῶν αἰχμαλώτων, ἀναπαύσεως τῶν προκεκοιμημένων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, πάντες ἐκτενῶς εἴπωμεν, Κύριε ἐλέησον.

Ο λαός. Κύριε ἐλέησον. δωδεκάκις.

Εἶτα κλᾷ τὸν ἄρτον ὁ ἱερεὺς, καὶ κρατεῖ τῇ δεξιᾷ τὸ ἥμισυ, καὶ τῇ ἀριστερᾷ τὸ ἥμισυ, καὶ βάλλει τὸ τῆς δεξιᾶς ἐν τῷ κρατῆρι, λέγων.

Ενωσις τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵ-

A *Populus*: Et spiritui tuo.

Diaconus: Capita nostra Domino inclinemus.

Populus: Tibi Domine.

Sacerdos: Tibi inclinamus, qui serui tui sumus (Domine) ceruices nostras, coram sancto altari tuo, expectantes copiosam à te misericordiam: abundantem gratiam tuam & benedictionem, dimitte nobis (Domine) & sanctifica animas nostras, & corpora atque Spiritus, vt efficiamur digni, qui socij & participes simus sanctorum tuorum myste- B riorum, in remissionem peccatorum & in vitam æternam. *Sancta mysteria.*

Exclamatio.

Tu enim adorandus es, & glorificatus es (ô Deus noster) & vnigenitus Filius tuus, & Spiritus tuus sanctissimus, nunc & semper.

Populus: Amen.

Sacerdos exclamat. Et erit gratia & misericordia sanctæ & consubstantialis, increatæ & adorandæ Trinitatis, cum omnibus nobis. C

Populus: Et cum spiritu tuo.

Diaconus: Cum timore Dei & reuerentia attendamus.

Sacerdos attollens donum apud se dicit.

Sancte, qui in sanctis requiescis, Domine; sanctifica nos verbo tuæ gratiæ, & aduentu sanctissimi tui Spiritus: tu enim dixisti, Domine, Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum: Domine Deus noster, Verbum Dei incomprehensibile & consubstantiale Patri, & Spiritui sancto, coæter- D num & inseparabile, suscipe incorruptum hymnum in sanctis & incruentis Sacrificiis tuis, vnà cum Cherubim & Seraphim, à me quoque peccatore clamante, & dicente: *Leuit. 11. 45.* *Filius Patri & Spiritui sancto consubstantialis.* *Incruenta sacrificia.*

Exclamatio.

Sancta sanctis.

Populus: Vnus sanctus, vnus Dominus Iesus Christus in gloriam Dei Patris, cui gloria in sæcula sæculorum. *Collecta generalis.*

Diaconus: Pro remissione peccatorum nostrorum & propitiatione animarum nostrarum, & pro omni anima afflicta & E vexata, misericordiæ & auxilij Dei indigente, & conuersione errantium, curatione infirmorum, liberatione captiuorum, requie patrum & fratrum nostrorum, qui ante nos dormierunt; dicamus omnes contenta voce, Domine miserere.

Populus: Domine miserere. *duodecies.*

Deinde sacerdos frangit panem, dimidiumque dextra, sinistra verò dimidium tenet, & quod tenet manu dextra immergit in calicem, dicens: *Mixtio panis & calicis.*

Vnio sanctissimi corporis, & preciosi san-

guinis Domini & Dei ac seruatoris nostri A Iesu Christi.

Et signat id quod tenet manu sinistra, deinde hoc signato, alterum dimidium signans, ac statim incipit diuidere, & ante omnia distribuere in singulos calices partem vnam, dicens:

Vnitum est, & sanctificatum, & consummatum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper.

Et cùm signat panem, dicit:

Ecce agnus Dei, Filius Patris, qui tollit peccata mundi, mactatus pro mundi vita, & salute. B

Et cùm distribuit vnam partem in singulos calices, dicit:

Portio sancta Christi, plena gratiæ & veritatis, Patris & Spiritus sancti, cui gloria & imperium in sæcula sæculorum.

Deinde incipit diuidere in partes & dicere:

Psalm.22. Dominus regit me & nihil mihi deerit, in loco pascuæ, *& reliqua psalmi.*

Psalm.33. *Deinde:* Benedicam Dominum in omni tempore: *& reliqua psalmi.*

Psalm.44. & 116. *Deinde:* Exaltabo te Deus meus rex: *&* C *reliqua.*

Deinde: Laudate Dominum omnes gentes, *&c.*

Diaconus: Domine benedic.

Sacerdos: Dominus benedicet, & conseruabit nos à condemnatione, in perceptione immaculatorum donorum suorum, nunc, & semper, & in sæcula.

Et postquam absoluerint, dicit Diaconus:

Domine benedic.

Sacerdos: Dominus benedicet & dignos nos faciet, qui puris forcipibus accipiamus D igneum carbonem, & imponamus in ora fidelium, ad purgationem & renouationem animarum ipsorum, & corporum, nunc & semper.

Deinde quod sequitur.

Christi corpus in sacrificio distribuitur in partes, nec tamen diuiditur. Gustate & videte quòd benignus est Dominus, qui in partes distributus ac non diuisus, & fidelibus impertitus, nec consumptus est, in remissionem peccatorum, & vitam æternam, nunc & semper, & in sæcula.

Psalm.33. *Diaconus:* In pace Christi psallamus.

Cantores: Gustate & videte quòd Chri- E stus est Dominus.

Sacerdos Orationem dicit ante communionem.

Luc.15. Domine Deus noster, panis cœlestis, vita Vniuersi, peccaui in cœlum & coram te, & non sum dignus particeps fieri immaculatorum tuorum Mysteriorum, sed tu misericors Deus, dignum me fac gratia tua, vt citra condemnationem particeps fiam sancti corporis & pretiosi sanguinis in remissionem peccatorum & vitam æternam.

ματος τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καὶ σφραγίζει τὸ τῆς ἀριστερᾶς· εἶτα τούτῳ τῷ ἐσφραγισμένῳ, τὸ ἄλλο ἥμισυ· καὶ εὐθέως ἄρχεται μερίζειν, καὶ πρὸ πάντων διδόναι εἰς ἕκαστον κρατῆρα ἁπλῶν, λέγων.

Ἥνωται καὶ ἡγίασται καὶ τετελείωται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί.

Καὶ ὅταν σφραγίζῃ τὸν ἄρτον, λέγει.

Ἰδὲ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, σφαγιασθεὶς ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας.

Καὶ ὅταν διδῷ μερίδα ἁπλῶν εἰς ἕκαστον κρατῆρα, λέγει.

Μερὶς ἁγία Χριστοῦ, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας, πατρὸς καὶ ἁγίου πνεύματος, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εἶτα ἄρχεται μερίζειν, καὶ λέγειν.

Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με ὑστερήσει, εἰς τόπον χλόης. καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ψαλμοῦ.

Εἶτα. Εὐλογήσω τὸν κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τὰ ἑξῆς.

Εἶτα. Ὑψώσω σε ὁ Θεός μου ὁ βασιλ. καὶ τὰ ἑξῆς.

Εἶτα. Αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ διάκονος. Κύριε εὐλόγησον.

Ὁ ἱερεύς. Ὁ κύριος εὐλογήσει, καὶ ἀκατακρίτους ἡμᾶς διατηρήσει ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἀχράντων αὐτοῦ δωρεῶν, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Καὶ ὅταν πληρώσωσι, λέγει ὁ διάκονος.

Κύριε εὐλόγησον.

Ὁ ἱερεὺς λέγει. Ὁ κύριος εὐλογήσει, καὶ ἀξιώσει ἡμᾶς ἁγναῖς ταῖς τῶν δακτύλων λαβαῖς, λαβεῖν τὸν πύρινον ἄνθρακα, καὶ ἐπιθεῖναι τοῖς τῶν πιστῶν στόμασι, εἰς καθαρισμὸν καὶ ἀνακαινισμὸν τῶν ψυχῶν αὐτῶν καὶ τῶν σωμάτων, νῦν καὶ ἀεί.

Εἶτα. Γεύσασθε, καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος, ὁ μεριζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, καὶ τοῖς πιστοῖς μεταδιδόμενος καὶ μὴ δαπανώμενος, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλωμεν.

Οἱ ψάλται. Γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος.

Ὁ ἱερεὺς λέγει εὐχὴν πρὸ τῆς μεταλήψεως.

Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ οὐράνιος ἄρτος, ἡ ζωὴ τοῦ παντὸς, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος μεταλαβεῖν τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, ἀλλ᾽ ὡς εὔσπλαγχνος Θεὸς ἀξίωσόν με τῇ χάριτί σου ἀκατακρίτως μετασχεῖν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ζωὴν αἰώνιον.

Εἶτα μεταδίδωσι τῷ κλήρῳ. ὅτε δὲ ἐπαίρωσιν οἱ διάκονοι τοὺς δίσκους καὶ τοὺς κρατῆρας εἰς τὸ μεταδοῦναι τῷ λαῷ, λέγει ὁ διάκονος αἴρων τὸν πρῶτον δίσκον.

Κύριε εὐλόγησον.

Ἀποκρίνεται ὁ ἱερεύς. Δόξα τῷ Θεῷ τῷ ἁγιάσαντι καὶ ἁγιάζοντι πάντας ἡμᾶς.

Λέγει ὁ διάκονος. Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου, καὶ ἡ βασιλεία σου διαμένει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ ὅτε μέλλει ὁ διάκονος τιθέναι εἰς τὸ παρατράπεζον, λέγει ὁ ἱερεύς.

Εὐλογητὸν τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὁ διάκονος. Μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε.

Ὁ λαός. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ πάλιν ὅτε ἐπαίρει τὸν δίσκον ἀπὸ τοῦ παρατραπέζου, λέγει.

Κύριε εὐλόγησον.

Ὁ ἱερεύς. Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου.

Ὁ ἱερεὺς πάλιν. Δόξα τῷ Θεῷ ἡμῶν τῷ ἁγιάσαντι πάντας ἡμᾶς.

Καὶ ὅτε ἀποθῆται τὸ ποτήριον εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν, λέγει ὁ ἱερεύς.

Εἴη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λέγουσιν οἱ διάκονοι καὶ ὁ λαός. Πλήρωσον τὸ στόμα ἡμῶν αἰνέσεώς σου Κύριε, καὶ χαρᾶς ἔμπλησον τὰ χείλη ἡμῶν, ὅπως ἀνυμνήσωμεν τὴν δόξαν σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειάν σου.

Καὶ πάλιν. Εὐχαριστοῦμέν σοι Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἠξίωσας ἡμᾶς μεταλαβεῖν τοῦ σώματος καὶ αἵματός σου, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον· ἀκατακρίτους ἡμᾶς φύλαξον, δεόμεθα, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Εὐχὴ θυμιάματος εἰς τὴν ἐσχάτην εἴσοδον.

Εὐχαριστοῦμέν σοι τῷ σωτῆρι τῶν ὅλων Θεῷ ἐπὶ πᾶσιν οἷς παρέσχου ἡμῖν ἀγαθοῖς, καὶ ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων σου μυστηρίων· καὶ προσφέρομέν σοι τὸ θυμίαμα τοῦτο, δεόμενοι, φύλαξον ἡμᾶς ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου, καὶ καταξίωσον ἡμᾶς μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς, μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων σου, εἰς ἁγιασμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν. ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν ὁ Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

A *Deinde impertit Clero. Cùm autem attollunt Diaconi discos & calices ad impertiendum populo: Diaconus ait, tollens primum discum:*

Domine benedic.

Sacerdos respondet: Gloria Deo qui sanctificauit, & sanctificat nos omnes.

Diaconus ait: Exaltare supra cœlos, & supra terram vniuersam gloria tua, & regnum tuum permanet in sæcula sæculorum.

B *Et cùm Diaconus depositurus est in mensulam, ait Sacerdos:*

Benedictum nomen Domini Dei nostri in sæcula. *Psalm.56.*

Diaconus: Cum timore Dei,& fide,ac dilectione accedite.

Populus: Benedictus qui venit in nomine Domini.

Et rursum cùm attollit discum de mensula, ait:

C Domine benedic.

Sacerdos: Serua Deus populum tuum,& benedic hæreditati tuæ.

Sacerdos rursus: Gloria Deo nostro, qui sanctificauit nos omnes. *Psalm.27.*

Et cùm deponit calicem super sanctam mensam, Sacerdos dicit:

Sit nomen Domini benedictum in sæcula sæculorum.

Diaconi & populus dicunt: Imple os nostrum laude tua, Domine, & gaudio reple D labia nostra, vt laudemus gloriam tuam, & toto die magnificentiam tuam

Et rursus: Gratias agimus tibi Christe, Deus noster, quoniam dignatus es nos participes fieri corporis & sanguinis tui, in remissionem peccatorum & in vitam æternam. Vt nos inculpatos conserues, obsecramus, vt qui bonus & benignus sis.

Oratio suffitus ad extremum vestibulum.

Agimus gratias tibi seruatori, vniuersorum Deo, pro omnibus bonis quæ nobis præbuisti, & pro sumptione sanctorum E & immaculatorum tuorum mysteriorum & offerimus tibi suffitum hunc, orantes vt nos conserues sub operimento alarum tuarum, & digneris nos vsque ad vltimum spiraculum vitæ nostræ, participes facere sanctificationum tuarum in sanctificationem animarum & corporum, in hæreditatem regni cœlorum: quia tu es sanctificatio nostra Deus, tibique gloriam & gratiarum actionem offerimus, Patri, & Filio, & Spiritui sancto. *Actio gratiarum.*

A *Et incipit Diaconus in vestibulo:*

Gloria tibi, gloria tibi, gloria tibi Christe rex, Verbum Patris vnigenitum, quoniam dignatus es, vt nos peccatores & indigni serui tui fruamur immaculatis mysteriis tuis in remissionem peccatorum & in vitam æternam: Gloria tibi.

Et cùm vestibulum transierit Diaconus, incipit hunc in modum dicere:

Etiam atque etiam & omni tempore, in pace Dominum oremus. Vt perceptio sacrorum eius mysteriorum, valeat nobis ad amoliendum omnem malam rem, in viaticum æternæ vitæ, in communicationem ac donum Spiritus sancti, oremus.

Viaticum æterna vita.

B *Sacerdos orat.*

Sanctissimæ, intemeratæ, gloriosissimæ, benedictæ dominæ nostræ Dei genitricis & semper virginis Mariæ & omnium sanctorum, qui tibi à sæculo placuerunt, memoriam celebrantes, nosmetipsos, & inuicem, atque omnem vitam nostram Christo Deo commendemus.

Populus: Tibi Domine.

Sacerdos.

C Deus qui propter multam & ineffabilem benignitatem condescendisti infirmitati seruorum tuorum, & dignatus es nos Mensæ huius cœlestis participes facere; ne condemnes nos peccatores, ob perceptionem mysteriorum tuorum immaculatorum; sed obserua nos benignè in sanctificatione Spiritus sancti tui, vt sancti effecti assequamur partem & hæreditatem cum omnibus Sanctis, qui tibi ab æterno accepti fuerunt, in lumine vultus tui, per misericordiam vnigeniti Filij tui Domini & D Dei ac Seruatoris nostri Iesu Christi, cum quo benedictus es, cum sancto & benigno, atque viuifico Spiritu tuo; quoniam benedictum & glorificatum est, omnibus modis honorandum & magnificum nomen tuum, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Populus: Amen.

Sacerdos: Pax omnibus.

Populus: Et Spiritui tuo.

Diaconus: Inclinemus capita nostra Domino.

E *Sacerdos:* Deus magnus & mirabilis, respice in famulos tuos quoniam tibi ceruices inclinauimus: extende manum tuam fortem & plenam benedictionibus, & benedic populo tuo: conserua hæreditatem tuam, vt semper & perpetuo glorificemus te solum viuentem & verum Deum nostrum, sanctam & Consubstantialem Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum; nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Trinitas consubstantialis.

Καὶ ἄρχεται ὁ διάκονος ἐν τῇ εἰσόδῳ.

Δόξα σοι, δόξα σοι, δόξα σοι Χριστὲ βασιλεῦ, μονογενὲς λόγε τοῦ πατρὸς, ὅτι κατηξίωσας ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. δόξα σοι.

Καὶ ὅταν ποιήσῃ τὴν εἴσοδον, ἄρχεται λέγειν ὁ διάκονος οὕτως.

Ετι καὶ ἔτι καὶ διὰ παντὸς ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. ὅπως γένηται ἡμῖν ἡ μετάληψις τῶν ἁγιασμάτων αὐτοῦ εἰς ἀποτροπὴν παντὸς πονηροῦ πράγματος, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς κοινωνίαν καὶ δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος, δεηθῶμεν.

Ο ἱερεὺς εὔχεται.

Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Ο λαός. Σοὶ Κύριε.

Ο ἱερεύς. Ο Θεὸς ὁ διὰ πολλὴν καὶ ἄφατον φιλανθρωπίαν συγκαταβὰς τῇ ἀσθενείᾳ τῶν δούλων σου, καὶ καταξιώσας ἡμᾶς μεταλαβεῖν ταύτης τῆς ἐπουρανίου τραπέζης, μὴ κατακρίνῃς ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, ἀλλὰ φύλαξον ἡμᾶς ἀγαθὲ, ἐν ἁγιασμῷ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ἵνα ἅγιοι γενόμενοι, εὕρωμεν μέρος καὶ κληρονομίαν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, μεθ᾽ οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι· ὅτι ηὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ο λαός. Αμήν.

Ο ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ο διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν.

Ο ἱερεύς. Ο Θεὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστὸς ἔπιδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, ὅτι σοὶ τοὺς αὐχένας ἐκλίναμεν· ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου τὴν κραταιὰν καὶ πλήρη εὐλογιῶν, καὶ εὐλόγησον τὸν λαόν σου· διαφύλαξον τὴν κληρονομίαν σου, ἵνα ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς δοξάζωμέν σε τὸν μόνον ζῶντα καὶ ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον τριάδα, πατέρα καὶ υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἐκφώνησις.

Σοὶ γὰρ πρέπει καὶ ἐποφείλεται ἡ παρὰ πάντων ἡμῶν δοξολογία, τιμὴ καὶ προσκύνησις καὶ εὐχαριστία, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλωμεν.

Καὶ πάλιν λέγει. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ πορευθῶμεν.

Ὁ λαός. Ἐν ὀνόματι κυρίου. Κύριε εὐλόγησον.

Εὐχὴ ἀπολυτικὴ λεγομένη παρὰ τοῦ διακόνου.

Ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν πορευόμενοι, σὲ ὑμνοῦμεν τὸν σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν. δόξα πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας σὲ ὑμνοῦμεν τὸν σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ὁ ἱερεὺς λέγει εὐχὴν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου μέχρι τοῦ σκευοφυλακίου.

Ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν πορευόμενοι, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν τῷ ναῷ σου πληρώσαντες θείαν λειτουργίαν, καὶ νῦν δεόμεθά σου Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τελείας φιλανθρωπίας ἀξίωσον ἡμᾶς· ὀρθοτόμησον τὴν ὁδὸν ἡμῶν· ῥίζωσον ἡμᾶς ἐν τῷ φόβῳ σου, καὶ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας ἀξίωσον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὁ διάκονος. Ἔτι καὶ ἔτι καὶ διὰ παντὸς ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Εὐχὴ λεγομένη ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν.

Ἔδωκας ἡμῖν, δέσποτα, τὸν ἁγιασμὸν ἐν τῇ μετουσίᾳ τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὸς ἡμῖν καὶ τὴν χάριν τοῦ πνεύματός σου τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ φύλαξον ἡμᾶς ἀμώμους ἐν τῇ πίστει· ὁδήγησον ἡμᾶς εἰς τελείαν υἱοθεσίαν καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ εἰς τὰς μελλούσας αἰωνίους ἀπολαύσεις· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμὸς καὶ φωτισμὸς ἡμῶν ὁ Θεός, καὶ ὁ μονογενής σου υἱός, τὸ πνεῦμά σου πανάγιον, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ διαφυλαχθῶμεν.

Ὁ ἱερεύς. Ηὐλόγηται ὁ Θεὸς ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων διὰ τῆς μεταλήψεως τῶν ἁγίων καὶ ζωοποιῶν καὶ ἀχράντων μυστηρίων, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Εἶτα εὐχὴ τοῦ ἱλασμοῦ.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἀμνὲ καὶ ποιμὴν ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ τὸ δάνειον τοῖς δυσὶ χρεωφειλέταις χαρισάμενος, καὶ τῇ ἁμαρτωλῷ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῆς δούς, ὁ τὴν ἴασιν τῷ παραλυτικῷ δωρησάμενος, σὺν τῇ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, ἄνες, ἄφες, συγχώρησον ὁ Θεὸς

A *Exclamatio.*

Tibi enim conuenit & debetur laus & gloria à nobis, (omnipotens) honor, & adoratio, ac gratiarum actio; Patri & Filio, & Spiritui sancto; nunc, & semper.

Populus: Amen.

Diaconus: In pace Christi psallamus.

Et rursus dicit: In pace Christi eamus.

Populus: In nomine Domini, Domine benedic.

Oratio quando dimittitur populus: quæ dicitur à Diacono.

B Ex gloria in gloriam progredientes, laudamus te Seruatorem animarum nostrarum. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto; nunc, & semper, & in sæcula laudamus te Seruatorem animarum nostrarum.

Sacerdos Orationem dicit, ab ipso Altari vsque ad sacrarium.

Ex virtute in virtutem progredientes, & absoluto omni diuino Sacrificio in Templo tuo; nunc etiam te oramus, Domine Deus noster, dignare nos perfecta benignitate; dirige viam nostram, confirma nos C & stabili in timore tuo; & nos dignare regno cœlesti, in Christo Iesu Domino nostro, cum quo benedictus es cum sancto, bono, & viuifico Spiritu tuo; nunc, & semper, & in sæcula.

Diaconus: Etiam atque etiam, semper in pace Dominum oremus.

Oratio quæ dicitur in sacrario, postquam dimissus est populus.

Largitus es nobis (Domine Deus) sanctificationem in perceptione sanctissimi corporis, & pretiosi sanguinis vnigeniti D Filij tui Domini nostri Iesu Christi: impartire nobis gratiam quoque Spiritus sancti tui boni, & conserua nos inculpabiles in fide: deduc nos in perfectam adoptionem, & redemptionem, & in futuras illas æternas delicias: tu enim es sanctificatio, & illuminatio nostra Deus; ac vnigenitus Filius tuus, & Spiritus tuus sanctissimus; nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus: In pace Christi conseruemur.

Sacerdos: Benedictus est Deus, qui benedicit & sanctificat per participationem San- E ctorum, viuificorum, & immaculatorum mysteriorum; nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde Oratio propitiationis.

Domine Iesu Christe, Fili Dei viuentis; *Ioan.1.*
Agne, ac Pastor; qui tollis peccatum mun- *Luc.7.*
di, qui debitum duobus debitoribus remi- *Ibid.*
sisti, & Peccatrici mulieri remissionem *Marc.2.*
peccatorum eius concessisti, qui sanitatem Paralytico cum remissione peccatorum ejus largitus es: remitte, condona, ignosce, Deus,

peccata nostra voluntaria & non voluntaria, quæ prudentes & imprudentes perpetrauimus, quæ per transgressionem & inobedientiam fecimus; quæ spiritus tuus sanctissimus melius nouit quàm nos serui tui: & si quid à mandatis tuis vt homines carnem gestantes, & mundum hunc inhabitantes, vel à diabolo seducti aberrarunt, siue dicto siue facto; vel in maledictionem inciderunt, aut peculiari anathemate irretiti sunt, rogo & precor ineffabilem tuam benignitatem, vt verbo absoluantur, & vt ipsis condones & iusiurandum, & peculiare Anathema, secundùm bonitatem tuam. Age, Domine Domine, exaudi orationem meam pro seruis tuis, & prætermitte, vt iniuriarum immemor, omnia eorum errata: ignosce ipsis omne delictum & voluntarium & inuoluntarium; libera eos ab æterno supplicio. Tu enim es, qui præcepisti nobis, dicens; Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata in cœlis, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta in cœlis; quoniam tu es Deus noster, Deus, qui misereri, seruare, & dimittere peccata potes; ac te gloria decet cum Patre sine principio, & spiritu viuifico; nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Matth. 16. & 18.

A τὰ πλημμελήματα ἡμῶν τὰ ἑκούσια, τὰ ἀκούσια· τὰ ἐν γνώσει, τὰ ἐν ἀγνοίᾳ, τὰ ἐν παραβάσει καὶ παρακοῇ γενόμενα· ἃ οἶδε τὸ πνεῦμά σου τὸ πανάγιον ὑπὲρ τοὺς δούλους σου· καὶ εἴ τι τῆς ἐντολῆς σου ὡς ἄνθρωποι σάρκα φοροῦντες, καὶ τὸν κόσμον τοῦτον οἰκοῦντες, ἢ ἐκ τοῦ διαβόλου ἐπλανήθησαν, εἴτε ἐν λόγῳ, ἢ ἐν ἔργῳ· εἴτε ὑπὸ κατάραν ὑπέπεσαν, ἢ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι, παρακαλῶ καὶ δέομαι τῆς ἀφάτου σου φιλανθρωπίας, τῷ μὲν λόγῳ λυθῆναι· συγχωρηθῆναι δὲ αὐτοῖς καὶ τῷ ὅρκῳ καὶ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι κατὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα. ναὶ δέσποτα Κύριε εἰσάκουσον
B τῆς δεήσεώς μου ὑπὲρ τῶν δούλων σου, καὶ παριδὼν ὡς ἀμνησίκακος τὰ ἐσφαλμένα αὐτῶν ἅπαντα· συγχώρησον αὐτοῖς πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον· ἀπάλλαξον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου κολάσεως· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἐντειλάμενος ἡμῖν λέγων, ὅτι, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, Θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν καὶ ἀφιέναι ἁμαρτίας δυνάμενος· καὶ σοὶ πρέπει ἡ δόξα σὺν
C τῷ ἀνάρχῳ πατρὶ, καὶ τῷ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Πέτρου.

DIVINA LITVRGIA SANCTI APOSTOLI ET EVANgelistæ Marci, discipuli sancti Petri, è Græco sermone in Latinum conuersa.

IOANNI A S. ANDREA ECCLESIÆ Parisiensis Canonico.

G. SIRLETVS CARD. S.

Ex editione Parisiensi an. 1583. apud Ambrosium Droüard via Iacobæa.

CVM ex literis tuis ad illustrissimum & Reuerendissimum Dominum meum Cardinalem Senonensem cognouissem te sancti Marci Euangelistæ Liturgiam vehementer cupere; dedi operam vt ex vetustissimo codice monasterij S. Mariæ ὁδηγήτριας, quod Rossani apud Calabros sub instituto sancti Basilij regitur, describeretur, & quàm diligentissimè cum exemplari collata primo quoque tempore ad me mitteretur, cùmque Illustrissimus, & Reuerendissimus Senonensis, vt est tui amantissimus, omniúmque bonarum rerum, earum præsertim quæ ad Ecclesiæ Catholicæ antiquitatem pertinent, obseruantissimus, à nobis flagitaret, vt Liturgiam ipsam mitteremus, non potuimus hoc diutius tibi debere. Idque vt libentius faceremus, ea res nos maximè adhortata est, quòd ab amplissimo atque optimo Domino Senonensi plenè didicimus, quàm egregia sit in te pietas, illa quidem patria & auita virtus, quanta in propugnanda orthodoxæ fidei veritate alacritas. Sunt hæc quidem semper vtilia, & laboranti Ecclesiæ necessaria remedia, tum vel maximè hoc tempore, cum noui, recentésque exurgentes loquuntur peruersa, vt abducant discipulos post se, magistri mendaces, introducentes sectas perditionis. Quapropter vigilandum est, si nolumus decipi; propugnandum si volumus superare, & diuinæ prouidentiæ, maiores, in dies, gratiæ sunt agendæ, quæ quotidie nobis arma suppeditat, quibus hostiles acies retundere, impetus repellere, & paternam Catholicæ veritatis possessionem ab aduersariorum iniuria tuentes, integram inuiolatamque fidem

fidem seruare possimus. Non deerit Dominus Ecclesiæ sanctæ quam acquisiuit sanguine suo, fidelis est ad seruandum, poténsque ad præstandum quod promisit, fore scilicet vt portæ inferi non præualeant aduersus eam: nunquam præualuerunt, neque aliquando præualebunt, adiuuante Christo Domino, qui assiduis precibus rogandus est, vt mittat operarios plures in vineam suam, quam exterminare aper de sylua, & singularis ferus depasci in dies nugis magisque conatur. Nostris orationibus excitatus clementissimus Iesus exurgens imperabit ventis, & fiet tranquillitas in mari. Agamus gratias, vt diximus, Deo ipsi, quòd tela nobis suggerat præsentium temporum vexationi opportuna, & operarios optimos in vineam suam mittat, non tantùm probatæ fidei, vitæ & doctrinæ, viros, verùm etiam antiqua Ecclesiæ Catholicæ monumenta atque orthodoxorum patrum libros, quibus profanas vocum nouitates redargui possint. Ex horum numero esse arbitramur beati Marci Euangelistæ sacram Liturgiam, paucis antè annis inuentam in Abbatia beatæ Mariæ ὁδηγητρίας, quæ vulgò dicitur, De lo patire, *antiquissimo monachorum sancti Basilij Monasterio, vbi & D. Cyrilli Hierosolymorum Episcopi Catecheses; Dionysij Alexandrini aduersus Noëtianos, & Hippolyti martyris aduersus Noetij hæresim, & contra Paulum Samosatenum opuscula sunt inuenta, quæ omnia curabimus accuratè describenda, vt ad communem vtilitatem conferantur. Interea misimus Hierurgiam, quam à beato Marco traditam Alexandrina accepit Ecclesia. Ex qua doctores sancti Basilius & Ioannes Chrysostomus multa in suas, quas habemus, Liturgias, transtulerunt. Bene vale in Christo frater honorande, Romæ* XVI. *Kal. Maij, M. D. LXXXII.*

GVILLELMO SIRLETO CARDINALI AMPLISSIMO J. à S. Andrea S. P. D.

ERVIMVR tandem tua opera sacra illa Liturgia D. Marci Euangelistæ, quæ nobis certè gratissima fuit, tum propter Euangelium eius Euangelistæ, quod D. Nazianzenus scripsisse Italis dicit, tum etiam quòd ex tua Bibliotheca procedat, quam, vt scribis, ex vetustissimo codice monasterii S. Mariæ ὁδηγητρίας describere iussisti. Sanè quod ad me attinet, χάριν εἰδέναι σοι τὴν ἰσόῤῥοπον οὐκ αἰσχύνομαι. Etenim si quod ait ille, Νικᾷ δέ σου ἡ φιλότης ὅτι πλείονα ἀμείβων, Quid quæso relaturus sum, quod tanto tuo in me beneficio par esse possit? tantùm abest, vt maius dicam. Per te enim video & habeo quod prope iam habere me posse desperabam. Viginti ab hinc annis feci vt exirent in lucem tres illæ aliæ Liturgiæ, Diuorũ, Iacobi, Basilij Magni, & Ioannis Chrysostomi, quibus elisæ sunt miseræ & infœlices nostrorum hæresiarcharum argutiæ, quas Epiphanius in Manich. μυθωτικὰς διδασκαλίας vocat. Nostra etiam ope in publicum editum est Missale Gothicum, & magni D. Areopagitæ Liturgiæ, quorum omnia exemplaria vetustissima nostra Bibliotheca, quamuis exigua, continet: & hæc deinceps, Deo fauente, D. Marci Liturgia accessura est, quam nouo isti perditissimo hominum generi intulimus, vt rationibus non modò necessariis adducantur ad id confitendum quod tam pertinaciter impugnant, sed testes etiam habeant sanctissimos & locupletissimos: quibus fidem derogare vt impium est, ita impudens & insanum. Curaui igitur, vt hæc Liturgia tuo in nomine appareat, præfigatúrque illis quas antè diximus, iam à multo tempore, excusis. Verumenim cupio, vt hoc tantum beneficium nostrates ac deinde cæteri à te vno profectum intelligant, vt non mihi tantùm innotescat, sed etiam omnibus, quanta sit in te pietas, quanta doctrina, quantus denique in sanctam Catholicam Ecclesiam zelus. Præterea quod tuis literis tantum mihi laudis tribuisti, non equidem is ego sum, fateor, nec eas vnquam in me dotes agnoui quas dicis. Ad alium ergo quæso spectet illa pars literarum tuarum, qui se ornatiorem instructiorémve sentiat. Tu, vt optimus es, & humanitatis plenissimus, vis aliquid concedere magno illi ardori quo feror in studiosos, & ad inuestigandum quod nostram hanc sanctissimam religionem magis magisque exornet. Deus Opt. Max. faueat tuis votis, ac te diutius benè superstitem bonis omnibus & Ecclesiæ nostræ, conseruet: nósque ames oro atque obsecro. Datum Lutetiæ XII. Kal. Maij M. D. LXXXIII.

VITA B. MARCI EVANGELISTÆ.

MARCVS *Alexandriæ Episcopus & Euangelista, cui nomen fuit Ioannes, matrem habuit Mariam, quæ in domo sua Apostolos benignè excipiebat, sicut Lucas testatur. Considerans autem Petrus venit ad domum Mariæ matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus: vbi erant multi congregati & orantes. Oratio autem quæ fiebat ab Apostolis pro D. Petro hæc erat, Prophetarum lectio, Euangelij prædicatio, oblatio sancti sacrificij, & sacri cibi donum, vt Clemens testatur. Ideò domus illius Hierosolymis pro Ecclesia erat, in qua sacrificium Deo incruentum offerebatur. Nam omnes Apostolos & Christi discipulos sacrificium obtulisse Deo testis est D. Epiphanius. Hic Primùm ante dominicam passionem*

Act.12.

Apostolicarũ constitut. lib. 2

Contra Collyridianos hær. 79.

Christum inter septuaginta discipulos sequutus est: deinde post Christi Ascensionem coniunctus est Barnabæ auunculo suo & Paulo: vt idem Paulus & Lucas testantur: postremò, vt Papias & Clemens scribunt, Petro Apostolorum principi se comitem & interpretem dedit: quod & prior Petri epistola demonstrat, in qua ipse filium suum iuxta spiritum Marcum appellauit. Deinde Euangelium scripsit, & Ausonius dicauit, suoque assumpto Euangelio in Ægyptum perrexit. Et ibi primus omnium Alexandriæ Christum annuncians constituit Ecclesiam, tantæ doctrinæ & vitæ continentia, vt Philo Iudæus de eo librum laudatissimum scripserit. Mortuus est octauo Neronis anno, relicto Euangelij codice, quod post decimum annum à morte Christi in Ægypto euulgauit.

Origenes in Marcū ὑπομνήμασι, li.6

APPROBATIO DOCTORVM.

Hanc Diui Marci Liturgiam fidei Catholicæ, Apostolicæ & Romanæ consonam reperimus: & vt typis cuderetur, dignam iudicauimus. Datum Lutetiæ sub signo nostro quo vti solemus.

G. GENEBRARDVS.
I. à S. GERMANO.

A SACERDOS: Pax omnibus.
Populus: Et spiritui tuo.
Diaconus: Orate.
Populus: Domine miserere. (*Ter.*)
Sacerdos sic orat:

Gratias agimus tibi, & plus quàm gratias agimus, Domine Deus noster, Pater Domini, & Dei & seruatoris nostri Iesu Christi: propter omnia, & per omnia; & in omnibus; quia protexisti, adiuuisti, fouisti & deduxisti nos anteactæ nostræ vitæ tempore, & adduxisti nos ad hanc vsque horam, dignatus denuo sistere coram te in loco sancto tuo: remissionem petentes peccatorum nostrorum, & propitiationem omni populo tuo. Certè precamur & obsecramus te, benigne, bone, da nobis, vt sanctum hunc diem totúmque vitæ nostræ tempus sine peccato transigamus, cum omni gaudio, sanitate, salute, & omni sanctificatione, & timore tuo. Omnem autem inuidiam, omnem metum, omnem tentationem, omnem Satanicam operationem, omnes improborum hominum insidias repelle à nobis, ô Deus, & à sancta tua Catholica & Apostolica Ecclesia. Tu nobis ea largire, quæ honesta & vtilia sunt: si quid peccauimus in verbo vel opere, vel cogitatione, tu, tanquam bonus, & benignus conniuere digneris, neque deseras nos, S Deus, sperantes in te, neque inducas nos in tentationem sed libera nos à malo, & ab omnibus operibus eius. gratia & commiseratione, & benignitate vnigeniti filij tui, [*elata voce*] per quem, & cum quo tibi gloria imperium in sanctissimo, & bono, & viuifico spiritu tuo, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Populus: Amen.

A Ο ΙΕΡΕΥΣ. Εἰρήνη πᾶσι.
Ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
Ὁ διάκονος. Προσεύξασθε.
Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. τρίς.
Ὁ δ' ἱερεύς. Εὔχεται τό.

Εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ ὑπερευχαριστοῦμεν Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ πάντα, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν, ὅτι ἐσκέπασας, ἐβοήθησας, ἀντελάβου, καὶ παρήγαγες ἡμᾶς τὸν παρελθόντα χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν, καὶ ἤγαγες ἡμᾶς ἕως τῆς ὥρας ταύτης, ἀξιώσας πάλιν παραστῆναι ἐνώπιόν σου ἐν τόπῳ ἁγίῳ σου ἄφεσιν αἰτουμένους τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ ἱλασμὸν παντὶ τῷ λαῷ σου, καὶ δεόμεθα, καὶ παρακαλοῦμέν σε φιλάνθρωπε, ἀγαθέ, δὸς ἡμῖν τὴν ἁγίαν ἡμέραν ταύτην, καὶ ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐπιτελέσαι ἀναμαρτήτως, μετὰ πάσης χαρᾶς, ὑγιείας, σωτηρίας, καὶ παντὸς ἁγιασμοῦ, καὶ τοῦ σοῦ φόβου. πάντα δὲ φθόνον, πάντα φόβον, πάντα πειρασμόν, πᾶσαν σατανικὴν ἐνέργειαν, πᾶσαν πονηρῶν ἀνθρώπων ἐπιβουλὴν ἐκδίωξον ἀφ' ἡμῶν ὁ Θεός, καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, τὰ καλὰ καὶ τὰ συμφέροντα ἡμῖν ἐπιχορήγησον. εἴτι σοι ἡμάρτομεν ἐν λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἢ κατὰ διάνοιαν, σὺ ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος παριδεῖν καταξίωσον, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς ὁ Θεὸς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σοί, μηδὲ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ [ἐκφώνως] δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος ἐν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ο ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Οἱ διάκονοι. Προσεύξασθε ὑπὲρ τοῦ βασιλέως.

Ο λαός. Κύριε ἐλέησον. τρίς.

Ο δὲ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός, ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, τὸν βασιλέα ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνδρείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ διαφύλαξον, καθυπόταξον αὐτῷ ὁ Θεὸς πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ. δὸς αὐτῷ ὁ Θεὸς νίκας, εἰρηνικὰ φρονεῖν πρὸς ἡμᾶς, καὶ πρὸς τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ γαληνότητι τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν, ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ. [ἐκφώνως] δι᾽ οὗ καὶ μεθ᾽ οὗ σοι ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ο λαός. Ἀμήν.

Ο ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ο διάκονος. Προσεύξασθε ὑπὲρ τοῦ Πάπα καὶ ἐπισκόπου.

Ο λαός. Κύριε ἐλέησον.

Ο ἱερεύς. Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός, ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε φιλάνθρωπε, ἀγαθέ, τὸν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον ἀρχιερέα ἡμῶν Πάπαν. N. καὶ τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον. N. συντηρῶν. συντήρησον ἡμῖν αὐτοὺς ἔτεσι πολλοῖς εἰρηνικῶς, ἐκτελοῦντας τὴν ὑπὸ σοῦ ἐμπεπιστευμένην ἁγίαν ἀρχιερωσύνην, κατὰ τὸ ἅγιον καὶ μακάριόν σου θέλημα, ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σὺν πᾶσιν ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις, διακόνοις, ὑποδιακόνοις, ἀναγνώσταις, ψάλταις τε καὶ λαϊκοῖς, σὺν παντὶ τῷ πληρώματι τῆς ἁγίας καὶ μόνης καθολικῆς ἐκκλησίας, εἰρήνην καὶ ὑγείαν καὶ σωτηρίαν αὐτοῖς χαριζόμενος. Τὰς δὲ εὐχὰς αὐτῶν ἃς ποιοῦσιν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἡμῶν ὑπὲρ αὐτῶν, πρόσδεξαι Κύριε εἰς τὸ ἅγιον καὶ ἐπουράνιον καὶ λογικόν σου θυσιαστήριον. πάντα δὲ ἐχθρὸν τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας καθυπόταξον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν ἐν τάχει, χάριτι, καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ. [ἐκφώνως] δι᾽ οὗ καὶ μεθ᾽ οὗ σοι ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ο λαός. Ἀμήν.

Ο ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ο διάκονος. Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε.

A *Sacerdos*: Pax omnibus.

Populus: Et spiritui tuo.

Diaconus: Orate pro Rege.

Populus: Domine miserere. *Ter.*

Sacerdos autem hunc in modum orat.

Dominator Domine, Deus omnipotens, Pater Domini, & Dei, & seruatoris nostri Iesu Christi, precamur & obsecramus te, vt Regem nostrum in pace, ac fortitudine iustitiaque conserues. Subiicito ei, ô Deus, omnem inimicum & aduersarium. B Apprehende arma & scutum & exurge in adiutorium eius. Da ei, ô Deus, victorias, vt animum ad ea intendat, quæ nobis pacifica sunt, & ad nomen sanctum tuum. Vt & nos in tranquillitate dierum eius quietem & tranquillam vitam degamus in omni pietate & honestate, gratia & commiserationibus, & benignitate vnigeniti filij tui [*elata voce*] per quem & cum quo tibi gloria & imperium cum sanctissimo & bono, & viuifico spiritu, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

C *Populus*: Amen.

Sacerdos: Pax omnibus.

Populus: Et Spiritui tuo.

Diaconus: Orate pro Papa & Episcopo.

Populus: Domine miserere.

Sacerdos orat:

Dominator Domine, Deus omnipotens, Pater Domini, & Dei, & seruatoris nostri Iesu Christi, precamur & obsecramus te, benigne, vt sanctissimum & beatissimum Pontificem nostrum Papam D N. & Reuerendissimum Episcopum N. conserues. Conserua nobis eos annis multis pacificè perfungentes sancto pontificatu, cui à te præfecti sunt, pro sancta & beata voluntate tua, verbum veritatis rectè tractantes, cum omnibus orthodoxis Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Lectoribus, Cantoribus, & Laicis, cum omni plenitudine sanctæ & solius vniuersalis Ecclesiæ pacem & sanitatem & salutem eis largiens. Preces autem eorum, quas pro nobis E offerunt, & nos pro ipsis, admitte, Domine, ad sanctum & cœleste rationaléque altare tuum. Omnem autem aduersarium sanctæ tuæ Ecclesiæ pedibus eorum citò subiice, gratia & miserationibus & benignitate vnigeniti filij tui. [*elata voce*] per quem & cum quo tibi gloria & imperium, cum sanctissimo, & bono, & viuifico spiritu, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Populus: Amen.

Sacerdos: Pax omnibus.

Populus: Et spiritui tuo.

Diaconus: Ad orationem state.

Populus: Domine miserere. *Ter.*

Sacerdos subiungit orationem Introitus, & ad incensum.

Dominator Domine Deus noster, qui duodena luce lucentem lampadem duodecim Apostolorum elegisti, & eos in vniuersum mundum misisti, vt prædicarent & docerent Euangelium regni tui, & curarent omnem morbum & omnem infirmitatem in populo; & insufflasti in facies eorum, & dixisti eis, Accipite Spiritum sanctum & paracletum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: sic quorum retinetis, retenta sunt: ita & in nos insuffla circumassistentes seruos tuos in introitu sacri ministerij, * Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Lectores, Cantores, & Laïcos, cum omni plenitudine sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ. Libera nos, Domine, ab execratione, & maledictione, & ab anathemate, & vinculo, & excommunicatione, & à parte aduersarij, & purga labia nostra & cor nostrum ab omni inquinamento, & ab omni nequitia. Vt in corde puro & pura conscientia tibi hoc incensum offeramus, in odorem suauitatis, & in remissionem peccatorum nostrorum, & totius populi tui, Gratia, & commiserationibus, & benignitate vnigeniti filij tui. [*elata voce*] per quem & cum quo tibi gloria & imperium cum sanctissimo & bono, & viuifico spiritu, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

* *Deest aliquid in cōtextu Gr. quale est τοὺς διακόνους, suscipe orationes episcoporum &c. aut potius ἐπισκόπους, διακόνους τὰ αἰτήματα τοῖς &c.*

Populus: Amen.

Diaconus: Recti.

Et psallunt, Vnigenitus Filius & Verbum. Fitque Introitus Euangelij: dicit Diaconus:

Ad orationem.

Sacerdos: Pax omnibus.

Populus: Et spiritui tuo.

Diaconus: Adorationem.

Populus: Domine miserere.

Sacerdos Orationem trisagij subiungit.

Dominator Domine, Iesu Christe, Verbum coæternum principio carentis Patris, qui nobis similis per omnia factus es redemptor peccato, ad generis nostri salutem, qui sanctos tuos discipulos & Apostolos misisti, vt prædicarent & docerent Euangelium regni tui, & mederentur omni morbo & omni infirmitati in populo tuo: ipse nunc quoque, Domine, emitte lucem tuam & veritatem tuam, & illumina oculos mentis, vt intelligamus sermones tuos diuinos: fac vt idonei eorum auditores simus, & non solùm auditores, verùm etiam factores verbi fiamus: vt fructificemus, & bonos fructus producamus,

Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. τρίς.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται εὐχὴν τῆς εἰσόδου καὶ εἰς τὸ θυμίαμα.

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν δωδεκάφωτον λαμπάδα τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐκλεξάμενος, καὶ ἐξαποστείλας αὐτοὺς, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ κηρύξαι, καὶ διδάξαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, καὶ θεραπεύειν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ, καὶ ἐμφυσήσας εἰς τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ εἰπὼν αὐτοῖς, λάβετε πνεῦμα ἅγιον τὸ παράκλητον· ἄν τινων ἀφίετε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατεῖτε, κεκράτηνται· οὕτως καὶ ἐφ' ἡμᾶς τοὺς περιεστηκότας δούλους σου ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς ἱερουργίας, τοὺς * τοῖς ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις, διακόνοις, ἀναγνώσταις, ψάλταις τε καὶ λαϊκοῖς σὺν παντὶ τῷ πληρώματι τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. ῥῦσαι ἡμᾶς Κύριε ἀπὸ ἀρᾶς καὶ κατάρας, καὶ ἀπὸ ἀναθέματος, καὶ δεσμοῦ, καὶ ἀφορισμοῦ, καὶ ἐκ τῆς μερίδος τοῦ ἀντικειμένου· καὶ καθάρισον ἡμῶν τὰ χείλη καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ καὶ ἀπὸ πάσης ῥᾳδιουργίας· ἵνα ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ καθαρῷ συνειδότι προσφέρωμέν σοι τὸ θυμίαμα τοῦτο, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ. [ἐκφώνως] δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Ὀρθοί.

Καὶ ψάλλουσι τὸ, μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος. καὶ γίνεται ἡ εἴσοδος τοῦ εὐαγγελίου. καὶ λέγει ὁ διάκονος.

Ἐπὶ προσευχήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ὁ διάκονος. Ἐπὶ προσευχήν.

Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ ἱερεὺς εὔχεται εὐχὴν τοῦ τρισαγίου.

Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ συναΐδιος λόγος τοῦ ἀνάρχου πατρὸς, ὁ καθ' ἡμᾶς γενόμενος κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους ἡμῶν, ὁ ἐξαποστείλας τοὺς ἁγίους σου μαθητὰς καὶ ἀποστόλους κηρύξαι καὶ διδάξαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ σου· αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου καὶ καταύγασον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας εἰς κατανόησιν τῶν θείων σου λογίων· καὶ ἱκάνωσον ἡμᾶς ἀκροατὰς αὐτῶν γενέσθαι. καὶ μὴ μόνον ἀκροατὰς, ἀλλὰ καὶ ποιητὰς λόγου γενομένους εἰς τὸ καρποφορῆσαι καὶ ποιῆσαι καρποὺς ἀγα-

θυτς, ἐν τεσσαράκοντα, καὶ ἓν ἑκατὸν, ὅπως καταξιωθῶμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. [ἐκφώνως] Καὶ ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοί σου, Κύριε. [ἐκφώνως] σὺ γὰρ εἶ ὁ εὐαγγελισμός, σωτὴρ καὶ φύλαξ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν Κύριε ὁ Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν, καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος.

Καὶ μετὰ τὸ τρισάγιον σφραγίζει ὁ ἱερεὺς τὸν λαόν, λέγων, εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Εἶτα, τὸ πρόσχωμεν. ὁ ἀπόστολος. ὁ προλέγουσι τὸ ἀλληλούια, οἱ διάκονοι κατὰ ῥητὸν λέγουσι.

Κύριε εὐλόγησον.

Ὁ ἱερεὺς λέγει. Ὁ κύριος εὐλογήσει καὶ συνδιακονήσει ὑμῖν τῇ αὐτοῦ χάριτι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ ἱερεὺς πρὸ τοῦ εὐαγγελίου, βάλλει θυμίαμα, λέγων οὕτως.

Θυμίαμα προσφέρομεν ἐνώπιον τῆς ἁγίας δόξης σου, ὁ Θεός· προσδεξάμενος εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος ὅτι εὐλογημένος ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν σου ἀναπέμψομεν.

Ὁ διάκονος ὅτι μέλλει εἰπεῖν τὸ εὐαγγέλιον, λέγει.

Κύριε εὐλόγησον.

Ὁ ἱερεὺς. Ὁ κύριος εὐλογήσει, καὶ ἐνισχύσει, καὶ ἀκροατὰς ἡμᾶς ποιήσει τοῦ ἁγίου αὐτοῦ εὐαγγελίου· ὁ ὢν εὐλογητὸς Θεὸς νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Σταθῆτε, ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Καὶ λέγει τὸ εὐαγγέλιον ὁ διάκονος· τὴν συναπτὴν ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται. Τοὺς νοσοῦντας Κύριε τοῦ λαοῦ σου ἐπισκεψάμενος ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς ἴασαι· τοὺς ἀποδημήσαντας ἡμῶν ἀδελφοὺς, ἢ μέλλοντας ἀποδημεῖν ἐν τῷ τόπῳ κατευόδωσον ἕκαστον εἰς τὴν χώραν. Τοὺς ἀγαθοὺς ὑετοὺς κατάπεμψον ἐπὶ τοὺς χρήζοντας καὶ ἐπιδεομένους τόπους· τὰ ποτάμια ὕδατα ἀνάγαγε ἐπὶ τὸ μέτρον αὐτῶν κατὰ τὴν σὴν χάριν. Τοὺς καρποὺς τῆς γῆς αὔξησον εἰς σπέρμα καὶ εἰς θερισμόν. Τὴν βασιλείαν τοῦ δούλου σου, ὃν ἐδικαίωσας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνδρίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ γαλήνότητι διαφύλαξον. Τὴν ταπεινὴν, καὶ ἐλεεινὴν, καὶ φιλόχριστον πόλιν ταύτην ῥῦσαι αὐτὴν ὁ Θεὸς ἀφ' ἡμερῶν πονηρῶν, ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ,

A vnum triginta, & vnum centum, vt regno cœlorum digni habeamur. [*elata voce*] & citò anticipent nos misericordiæ tuæ, Domine. [*elata voce*] Tu enim es Euangelismus, seu boni annuntiatio, seruator, & custos animarum & corporum nostrorum Domine Deus, & tibi gloriam & gratiarum actionem, & trisagium, seu ter sanctum, hymnum offerimus, Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Populus: Amen.

B Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis, miserere nobis.

Trisagio completo populum cruce signat Sacerdos, dicens: Pax omnibus.

Populus: Et Spiritui tuo.

Sequitur, Attentissimus. Apostolus. Prologus Alleluia. Diaconi ex præscripto dicunt: Domine benedicito.

Sacerdos dicit: Dominus benedicat, & vobiscum ministret, sua ipsius gratia, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

C *Sacerdos, priùs quàm Euangelium recitetur, incensum mittit, dicens.*

Incensum offerimus coram sancta gloria tua, quod assumas in sanctum & supercœleste & intellectuale tuum altare. Vicissim nobis mittito gratiam sancti tui Spiritus, quia benedictus es, tu quoque gloriam tuam mitte.

Diaconus Euangelium recitaturus, dicit:

Domine benedicito.

Sacerdos: Dominus benedicat, & fortificet; & auditores nos faciat sancti sui

D Euangelij, qui est benedictus Deus, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus: State recti. Audiamus sanctum Euangelium.

Sacerdos: Pax omnibus.

Populus: Et spiritui tuo.

Hinc recitat Euangelium Diaconus. Mox Collectæ orationem subiungit Sacerdos.

Ægrotos, Domine, populi tui visitans in misericordia & visitationibus sana. Pere-

E grè profectos, vel profecturos fratres nostros, eò quò tendunt, singulos deducito. Bonas pluuias emittito in loca iis opus habentia & egentia. Fluuiales aquas ad earum mensuram tua gratia reducito. Fructus terræ augeto in semen & in messem. Regnum serui tui, quem in terra regnare iustum censuisti, in pace & fortitudine, & iustitia, & tranquillitate conseruato. Humilem & misericordia dignam, & Christi amantem ciuitatem istam libera, Deus, à diebus malis, à fame, peste,

& Gentium incursione, vt & Niniuitarum ciuitati pepercisti; quia misericors & miserator es, quique iniquitatum hominum non recordaris. Tu per Prophetam tuam Esaiam dixisti: *Et protegam ciuitatem istam, vt saluem eam, propter me, & propter Dauid seruum meum.* Quare precamur & obsecramus te, humani generis amator bone, protege ciuitatem istam propter Martyrem tuum & Euangelistam Marcum, qui nobis viam salutis demonstrauit, gratia, & miserationibus, & benignitate vnigeniti tui filij, [*elata voce*] per quem & cum quo tibi gloria & imperium cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo spiritu.

Esa. 37.

Diaconus: Incipe.

Hinc dicunt versum. *Diaconus dicit tres. Sacerdos hanc subiungit orationem.*

Fortè Litanias tres intelligit, quarum tamē prima ante Euāgelium: reliquæ duæ recitato Euangelio dicuntur in D. Basilij Missa.

Dominator Domine, Deus omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, precamur & obsecramus te, vt pacem quæ de cœlo est, cordibus nostris infundas, quin & vitæ huius pacem nobis dones, sanctissimum & beatissimum Papam nostrum N. & Reuerendissimum Episcopum nostrum N. conseruans. Conseruato nobis eos multis annis pacificè fungentes sancto, cui eos præfecisti, Pontificatu, pro sancta & beata voluntate tua, rectè tractantes verbum veritatis, cum omnibus orthodoxis Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Lectoribus, Cantoribus, cum omni plenitudine sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ. Episynagogis, seu congregationibus nostris, Domine, benedicito: Da vt eas liberè citráque impedimentum celebremus pro sancta tua voluntate. Ædes precibus, ædes eulogiis, seu benedictionibus accommodas, & nobis & successoribus nostris seruis tuis in sæculum largire.

Exurge, Domine, & dissipentur inimici tui: fugiant omnes, qui oderunt nomen sanctum tuum. Populo autem tuo fideli & orthodoxo benedic, multiplica eos in millia & decies centena millia. Nec præualeat mors peccati contra nos, neque contra omnem populum tuum: gratia & miserationibus, & benignitate vnigeniti filij tui, [*elata voce*] per quem, & cum quo, tibi gloria & imperium cum sanctissimo, & bono, & viuifico spiritu tuo.

Populus: Amen.

Sacerdos: Pax omnibus.

Populus: Et spiritui tuo.

Diacon. Videte, ne quis Catechumenorū.

Hinc psallunt: Qui Cherubim mysticè.

Sacerdos incensum offert ad Εἴσοδον, seu Introitum, & sic orat.

Domine Deus noster, qui nullis rebus eges, suscipe incensum hoc, quod tibi ab indigna manu offertur, tuáque benedictione nos omnes dignare. Tu enim

A καὶ ἐπιστάσεως ἐθνῶν, ὡς καὶ Νινευὶ τῆς πόλεως ἐφείσω· ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων εἶ, καὶ ἀμνησίκακος ἐπὶ κακίαις ἀνθρώπων. σὺ διὰ τοῦ προφήτου σου Ησαΐου εἶπας, ὑπερασπιῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης τοῦ σῶσαι αὐτὴν δι' ἐμὲ, καὶ διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά μου. διὸ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε φιλάνθρωπε, ἀγαθὲ, ὑπεράσπισον τῆς πόλεως ταύτης διὰ τὸν μάρτυρα καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον τὸν ὑποδείξαντα ἡμῖν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ [ἐκφώνως] δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ

B δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι.

Ο διάκονος. Ἄρξαι.

Καὶ λέγουσι τὸν στίχον. ὁ διάκονος λέγει τὰς τρεῖς.

Ο ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς, ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε τὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰρήνην βράβευσον ταῖς ἁπάντων ἡμῶν καρδίαις. ἀλλὰ καὶ τοῦ βίου τούτου τὴν εἰρήνην ἡμῖν δώρησαι, τὸν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον

C ἡμῶν Πάπαν τὸν Ν. καὶ τὸν ὁσιώτατον ἡμῶν ἐπίσκοπον τὸν Ν. συντηρῶν. συντήρησον ἡμῖν αὐτοὺς ἔτεσι πολλοῖς εἰρηνικῶς ἐκτελοῦντας τὴν ὑπὸ σοῦ ἐμπεπιστευμένην ἁγίαν ἀρχιερωσύνην κατὰ τὸ ἅγιον καὶ μακάριόν σου θέλημα, ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, σὺν πᾶσιν ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις, διακόνοις, ὑποδιακόνοις, ἀναγνώσταις, ψάλταις, σὺν παντὶ τῷ πληρώματι τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. Τὰς ἐπισυναγωγὰς ἡμῶν Κύριε εὐλόγησον. δὸς αὐτὰς ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως γενέσθαι κατὰ τὸ

D ἅγιόν σου θέλημα. οἴκους εὐχῶν, οἴκους εὐλογιῶν ἡμῖν τε καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς δούλοις σου εἰς τὸν αἰῶνα, δώρησαι.

Ἐξεγέρθητι Κύριε καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου· φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντες τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· τὸν δὲ λαόν σου τὸν πιστὸν καὶ ὀρθόδοξον εὐλόγησον. ποίησον αὐτὸν εἰς χιλιάδας καὶ μυριάδας. καὶ μὴ κατισχυσάτω θάνατος ἁμαρτίας καθ' ἡμῶν, μηδὲ κατὰ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, [ἐκφώνως] δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ

E καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι.

Ο λαός. Ἀμήν.

Ο ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ο λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ο διάκονος. Βλέπετε μήτις τῶν κατηχουμένων.

Καὶ ψάλλουσιν, οἱ τὰ Χερουβὶμ μυστικῶς.

Ο ἱερεὺς βάλλει θυμίαμα εἰς τὸ εἴσοδον καὶ εὔχεται.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ πάντων ἀπροσδεὴς, δέξαι τὸ θυμίαμα τοῦτο ἐξ ἀναξίου χειρὸς προσφερόμενον, καὶ τῆς παρὰ σοῦ εὐλογίας πάντας ἡμᾶς ἀξίωσον. σὺ γὰρ

εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καί σοι τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν.

Καὶ εἰσέρχονται τὰ ἅγια εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὁ ἱερεὺς εὔχεται οὕτως.

Ἅγιε, ὕψιστε, φοβερέ, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, Κύριε, αὐτὸς ἡμᾶς ἁγίασον, καὶ ἀξίωσον τῆς φοβερᾶς σου ἱερωσύνης, καὶ προσάγαγε ἡμᾶς τῷ τιμίῳ σου θυσιαστηρίῳ μετὰ πάσης συνειδήσεως ἀγαθῆς· καὶ καθάρισον ἡμῶν τὰς καρδίας ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ, πᾶσαν αἴσθησιν πονηρὰν ἐκδίωξον ἀφ' ἡμῶν, ἁγίασον τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχήν, καὶ δὸς ἡμῖν τὴν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν ἐπιτελεῖν λατρείαν μετὰ φόβου σου, ἐξιλασκόμενοι τὸ πρόσωπόν σου διὰ παντός. σὺ γὰρ εἶ ὁ εὐλογῶν, καὶ ἁγιάζων τὰ σύμπαντα, καί σοι τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν.

Ὁ διάκονος. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους.

Ὁ ἱερεὺς εὔχεται τὸν ἀσπασμόν.

Δέσποτα Κύριε παντοκράτορ, οὐρανόθεν ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σου, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, καὶ πᾶν τὸ ποίμνιόν σου, καὶ σῶσον πάντας ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, τὰ θρέμματα τῆς σῆς ἀγέλης, καὶ δώρησαι ἡμῖν τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην, καὶ τὴν σὴν βοήθειαν, καὶ κατάπεμψον ἡμῖν τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου σου πνεύματος, ὅπως ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, καὶ συνειδήσει ἀγαθῇ ἀσπασώμεθα ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ, μὴ ἐν ὑποκρίσει, μὴ τὴν τοῦ ἀλλοτρίου κεκτημένοι προαίρεσιν, ἀλλὰ ἄμωμον, καὶ ἄσπιλον ἐν ἑνὶ πνεύματι, ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, ἐν μιᾷ πίστει, καθὼς καὶ ἐκλήθημεν, ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ἡμῶν, ὅπως καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν θείαν καὶ ἀπέραντον στοργὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ ὁ εὐλογητὸς εἶ.

Εἶτα ὁ ἱερεὺς βάλλει θυμίαμα, λέγων.

Θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματί σου, ἀναληφθήτω δή, δεόμεθα, ἐκ τῶν πενιχρῶν χειρῶν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, εἰς ἱλασμὸν παντὸς τοῦ λαοῦ σου. ὅτι σοι πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή, προσκύνησις καὶ εὐχαριστία τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ μετὰ τὸν ἀσπασμόν, ἐκφώνως, ὁ διάκονος προσφέρει.

Κατὰ τρόπους στάθητε.

Ὁ ἱερεὺς σφραγίζων τοὺς δίσκους καὶ τὰ ποτήρια, ἐκφώνως.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν.

Ὁ διάκονος. Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ διάκονος. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν προσφερόντων.

A es sanctificatio nostra, tibique gloriam offerimus.

Hinc sancta ingrediuntur, ad altare, & Sacerdos sic orat.

Sancte, summe, tremende, qui in sanctis requiescis, Domine, ipse nos sanctifica, nosque dignare tremendo tuo sacerdotio, nosque siste venerando altari tuo; cum omni conscientia bona, cordáque nostra purgato ab omni inquinamento: Reptobum omnem sensum à nobis expelle: Sanctifica mentem & animam, & da nobis
B sanctorum Patrum nostrorum ritum observare cum timore tuo, propitiantibus vultum tuum omni tempore. Tu enim es qui benedicis & sanctificas vniuersa, & tibi gloriam & gratiarum actionem offerimus.

Diaconus: Salutate vos inuicem.

Sacerdos salutationi apprecatur.

Dominator Domine omnipotens, aspice de cœlo ad Ecclesiam tuam, & ad omnem populum tuum, & totum gregem tuum, seruáque nos omnes indignos
C seruos tuos, oues gregis tui: nobisque tuam largire charitatem, & tuum auxilium, & emitte nobis donum sanctissimi tui spiritus, vt in corde puro puráque conscientia salutemus nos inuicem in osculo sancto, non in dolo, non in hypocrisi, non alieno adhærentes instituto, sed innocentes & immaculati, in vno spiritu, in vinculo pacis & charitatis, vnum corpus & vnus spiritus in vna fide; quemadmodum etiam vocati sumus in vna spe vocationis nostræ, vt occurramus omnes in di-
D midium & infinitum amorem in Christo Iesu Domino nostro, cum quo benedictus es.

Tunc Sacerdos incensum offert dicens:

Incensum offertur nomini tuo. Assumatur ergo, quæsumus, è pauperculis manibus nostris, qui peccatores sumus, ad supercœleste altare tuum, in odorem suauitatis, in propitiationem totius populi tui. Quia te decet omnis gloria, honor, adoratio, & gratiarum actio, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum,
E nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et post Salutationem, Diaconus elata voce.

Ad offerendum pro more state.

Sacerdos Cruce signans patinas & calices, elata voce dicit.

Credo in vnum Deum.

Diaconus: Ad orationem state.

Sacerdos: Pax omnibus.

Diaconus: Orate pro offerentibus.

Sacerdos Orationem propositionis subiungit.

Dominator Domine, Iesu Christe, coæternum Verbum æterni Patris, & Spiritus sancti, magne Pontifex, panis qui de cœlo descendisti, & eduxisti de corruptione vitam nostram, qui dedisti teipsum agnum immaculatum pro mundi vita, rogamus & obsecramus te, benigne Domine, ostende faciem tuam super hunc panem, & super hos calices, quos sanctissima mensa suscipit Angelico ministerio, Archangelica chori statione, & sacerdotali sacrificio, in tuam gloriam & renouationem animarum nostrarum, gratia, & miserationibus, & humanitate vnigeniti filij tui, per quem & cum quo tibi gloria & imperium.

Populoque dicente: Et incarnatus est de spiritu sancto, *crucem facit: eodemque subiungente:* Crucifixus etiam pro nobis. *Denuo cruce signat.* Et in Spiritum sanctum: *itidem & expleta fide Sacerdos cruce populum signat, elata voce pronuntians.*

Sacerdos: Pax omnibus.
Populus: Et cum Spiritu tuo.
Sacerdos: Sursum nostra corda.
Populus: Habemus ad Dominum.
Sacerdos: Gratias agamus Domino.
Populus: Dignum & iustum.
Diaconus: * * *

Forte, Stemus honesti.

Sacerdos Anaphoram, seu Oblationem, inchoat.

Verè quippe dignum est & iustum, sanctúmque & decorum, atque nostris animabus vtile, qui es, ô Dominator Domine, Deus pater omnipotens, te laudibus & hymnis celebrare, tibi gratias agere, tibi confiteri per diem & noctem incessabili ore, non silentibus labris, & corde non tacito: tibi, inquam, qui fecisti cœlum, & terram, quæ cœli ambitu continentur, quæque in terra sunt, mare, fontes, flumina, lacus, & omnia, quæ in eis sunt: tibique qui fecisti hominem ad imaginem & similitudinem tuam: cui paradisi quoque delicias largitus es, transgressum non aspernatus es, neque deseruisti, ô bone, sed denuo per legem reuocasti, per Prophetas vt puerum erudisti, denique reformasti & renouasti per hoc tremendum, & viuificum, & cœleste sacramentum. Quæ omnia fecisti per tuam sapientiam, lucem veram, vnigenitum filium tuum, Dominum, & Deum, & seruatorem nostrum Iesum Christum, per quem tibi cum ipso & spiritu sancto gratias agentes offerimus rationabilem & incruentam oblationem hanc, quam offerunt tibi, Domine, omnes Gentes ab ortu Solis vsque occasum; à Septentrione, ad Meridiem: quia magnum

Ὁ ἱερεὺς λέγει εὐχὴν τῆς προθέσεως.

Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, Κύριε, ὁ συναΐδιος λόγος τοῦ ἀνάρχου πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, καὶ ἀναγαγὼν ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀμνὸν ἄμωμον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε Κύριε φιλάνθρωπε, ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ ἐπὶ τὰ ποτήρια ταῦτα, ἃ ἡ παναγία τράπεζα ὑποδέχεται δι' ἀγγελικῆς λειτουργίας, καὶ ἀρχαγγελικῆς χοροστασίας, καὶ ἱερατικῆς ἱερουργίας, εἰς σὴν δόξαν καὶ ἀνακαινισμὸν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, χάριτι, καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος.

Καὶ ὅταν λέγει ὁ λαὸς, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, ποιεῖ σταυρόν. Καὶ σταυρωθέντα ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ πάλιν σφραγίζει. Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον: Ὁμοίως καὶ μετὰ τὴν πίστιν σφραγίζει ὁ ἱερεὺς τὸν λαὸν, ἐκφωνῶν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.
Ὁ λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
Ὁ ἱερεύς. Ἄνω ἡμῶν τὰς καρδίας.
Ὁ λαός. Ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον.
Ὁ ἱερεύς. Εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ.
Ὁ λαός. Ἄξιον καὶ δίκαιον.
Ὁ διάκ. * * *

Ὁ ἱερεὺς ἄρχεται τῆς ἀναφορᾶς.

Ἀληθῶς γὰρ ἄξιόν ἐστι καὶ δίκαιον, ὅσιόν τε καὶ πρέπον, καὶ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐπωφελὲς, ὁ ὢν δέσποτα, Κύριε θεὲ, πάτερ, παντοκράτωρ, σὲ αἰνεῖν, σὲ ὑμνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σοὶ ἀνθομολογεῖσθαι νύκτωρ τε καὶ καθ' ἡμέραν ἀκαταπαύστῳ στόματι, καὶ ἀσιγήτοις χείλεσι καὶ ἀσιωπήτῳ καρδίᾳ. σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ, γῆν, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, θαλάσσας, πηγὰς, ποταμοὺς, λίμνας, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν ἄνθρωπον κατ' ἰδίαν εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν· ᾧ καὶ ἐχαρίσω τὴν ἐν παραδείσῳ τρυφήν· παραβάντα δὲ αὐτὸν οὐχ ὑπερεῖδες, οὐδὲ ἐγκατέλιπες ἀγαθὲ, ἀλλὰ πάλιν ἀνεκαλέσω διὰ νόμου, ἐπαιδαγώγησας διὰ προφητῶν, ἀνέπλασας, καὶ ἀνεκαίνισας διὰ τοῦ φρικτοῦ καὶ ζωοποιοῦ καὶ οὐρανίου μυστηρίου τούτου, πάντα δὲ ἐποίησας διὰ τῆς σῆς σοφίας, τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· δι' οὗ σοὶ σὺν αὐτῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι εὐχαριστοῦντες, προσφέρομεν τὴν λογικὴν καὶ ἀναίμακτον λατρείαν ταύτην, ἣν προσφέρει σοι Κύριε πάντα τὰ ἔθνη ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ μέχρι δυσμῶν, ἀπὸ ἄρκτου καὶ μεσημβρίας, ὅτι μέγα

τὸ ὄνομά σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματί τῷ ἁγίῳ σου, καὶ θυσία καὶ προσφορά.

Καὶ δεόμεθα, καὶ παρακαλοῦμέν σε φιλάνθρωπε, ἀγαθέ.

Μνήσθητι Κύριε τῆς ἁγίας καὶ μόνης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ γῆς περάτων μέχρι τῶν περάτων αὐτῆς, πάντων τῶν λαῶν καὶ πάντων τῶν ποιμνίων σου.

Τὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰρήνην βράβευσον τῶν ἁπάντων ἡμῶν καρδίαις, ἀλλὰ καὶ τοῦ βίου τούτου τὴν εἰρήνην ἡμῖν δώρησαι.

Τὸν βασιλέα, τὰ στρατιωτικά, τοὺς ἄρχοντας, βουλάς, δήμους, γειτονίας, εἰσόδους καὶ ἐξόδους ἡμῶν ἐν πάσῃ εἰρήνῃ κατακόσμησον.

Βασιλεῦ τῆς εἰρήνης τὴν σὴν εἰρήνην δὸς ἡμῖν ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ κτῆσαι ἡμᾶς, ὁ Θεὸς ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἴδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν. Ζωοποίησον τὰς τῶν πάντων ἡμῶν ψυχάς, καὶ μὴ κατισχύσει θάνατος ἁμαρτίας καθ' ἡμῶν, μηδὲ κατὰ παντὸς τοῦ λαοῦ σου.

Τοὺς νοσοῦντας Κύριε τοῦ λαοῦ σου ἐπισκεψάμενος ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς ἴασαι, ἀπόστησον ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν, τὸ πνεῦμα τῆς ἀσθενείας ἐξέλασον ἀπ' αὐτῶν· τοὺς ἐν μακραῖς ἀρρωστήμασι προσκαταχειμένους ἐξανάστησον· τοὺς ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένους ἴασαι· τοὺς ἐν φυλακαῖς, ἢ ἐν μετάλλοις, ἢ δίκαις, ἢ καταδίκαις, ἢ ἐν ἐξορίαις, ἢ πικρᾷ δουλείᾳ, ἢ φόροις κατεχομένους πάντας ἐλέησον, πάντας ἐλευθέρωσον· ὅτι σὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ λύων πεπεδημένους, ὁ ἀνορθῶν τοὺς κατερραγμένους, ἡ ἐλπὶς τῶν ἀπηλπισμένων, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἀνάστασις τῶν πεπτωκότων, ὁ λιμὴν τῶν χειμαζομένων, ὁ ἔκδικος τῶν καταπονουμένων. πάσῃ ψυχῇ Χριστιανῇ θλιβομένῃ καὶ περιερχομένῃ δὸς ἔλεος, δὸς ἄνεσιν, δὸς ἀνάψυξιν. ἀλλὰ καὶ ἡμῶν Κύριε τὰς κατὰ ψυχὴν νόσους ἴασαι, τὰς σωματικὰς ἀσθενείας θεράπευσον, ἰατρὲ ψυχῶν καὶ σωμάτων, ἐπίσκοπε πάσης σαρκός, ἐπίσκεψαι καὶ ἴασαι ἡμᾶς διὰ τοῦ σωτηρίου σου. τοὺς ἀποδημήσαντας ἡμῶν ἀδελφούς, ἢ μέλλοντας ἀποδημεῖν ἐν παντὶ τόπῳ κατεύθυνον, εἴτε διὰ γῆς ἢ ποταμῶν ἢ λιμνῶν ἢ ὁδοιπορειῶν, ἢ οἱῳδήποτε τρόπῳ τὴν πορείαν ποιουμένους πάντας πανταχοῦ ἀποκατάστησον εἰς λιμένα εὔδιον, εἰς λιμένα σωτήριον· σύμπλους καὶ συνοδοιπόρος αὐτῶν γενέσθαι καταξίωσον· ἀπόδος τοῖς οἰκείοις αὐτῶν χαίροντας χαίρουσιν, ὑγιαίνοντας ὑγιαίνουσιν. ἀλλὰ καὶ ἡμῶν Κύριε τὴν παρεπιδημίαν τὴν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἀβλαβῆ καὶ ἀχείμαστον μέχρι τέλους διαφύλαξον. τοὺς ὑετοὺς ἀγαθοὺς πλουσίως κατάπεμψον ἐπὶ τοὺς χρῄζοντας καὶ ἐπὶ τοὺς δεομένους τόπους. εὔφρανον καὶ ἀνακαίνισον τῇ καταβάσει αὐτῶν τὸ πρόσωπον

A nomen tuum in omnibus Gentibus, & in omni loco incensum offertur nomini sancto tuo, & sacrificium, & oblatio.

Certè precamur & obsecramus, benigne, bone.

Memento, Domine, sanctæ, soliusque Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ, quæ à finibus terræ ad eiusdem fines vltimos diffunditur, omnium denique populorum, & omnium ouilium tuorum.

Pacem, quæ de cœlo est, vt Brabeuta, B largire nostris omnium cordibus, imò & vitæ huius pacem nobis dona.

Regem, Legiones, Principes, Senatus & concilia, populos, vicinias, introitus & exitus nostros in omni pace disponito.

Rex pacis, tuam pacem da nobis, in concordia & charitate posside nos, ô Deus alium quàm te Deum non nouimus, nomen tuum nominamus, viuificato nostras omnium animas, & non prævalebit mors peccati contra nos, neque contra totum C populum tuum.

Ægrotos, Domine, populi tui visitans in misericordia & miserationibus sana. Auerte ab eis & à nobis omnem morbum & infirmitatem. Spiritum debilitatis effugato ab eis. Valetudinarios diuturnis morbis decubantes exsuscita. Spiritibus impuris vexatos sana: eorum qui vel carceribus, vel metallis, vel accusationibus, vel condemnationibus, vel exiliis, vel amara seruitute, vel tributis diuexantur, miserere, omnes liberato: quoniam tu D Deus noster, qui soluis compeditos, qui erigis elisos, spes desperantium, auxilium destitutorum, resurrectio lapsorum, portus naufragantium, vltor afflictorum: omni animæ Christianæ afflictæ & oberranti, da misericordiam, da remissionem, da refrigerium. Quin & nostros, Domine, quibus animò laboramus, morbos sana, corporis infirmitates cura, Medice animarum & corporum, Inspector omnis carnis, visita & sana nos, per salutare tuum. Fratres nostros peregrè profectos, vel profecturos, in omni loco dirige, siue per ter-E ram, siue flumina, siue lacus, siue vias, siue quouis modo iter facientes, omnes vndique adducito ad portum tranquillum, ad portum salutarem, ipse nauigationis & viæ comes eis esse dignare, suis eos redde, gaudentes gaudentibus, sanos sanis: quin & nostram, Domine, hac in vita peregrinationem à damno & tempestate immunem vsque in finem conseruato. Pluuias bonas ex thesauris tuis in loca demitte iis opus habentia & egentia. Lætifica & renoua earum descensu faciem

A terræ, vt ſtillicidiis eius lætetur germinans. Fluuiales aquas reducito ad iuſtam earum menſuram. Lætifica & renoua earum aſcenſu faciem terræ. Riuos eius inebria: multiplica genimina eius: Fructibus terræ, Domine benedicito, ſaluóſque nobis & incorruptos conſeruato. Exhibe nobis eos in ſemen & meſſem. Benedicito etiamnum, Domine, coronæ anni benignitatis tuæ, propter pauperes populi tui, propter viduam & propter pupillum: propter peregrinum, & propter aduenam: propter nos omnes ſperantes in te, & inuocantes ſanctum nomen tuum. Oculi enim omnium in te ſperant, B & tu das eſcam ipſorum in tempore opportuno. Qui das eſcam omni carni, imple gaudio & lætitia corda noſtra, vt ſemper omnem ſufficientiam habentes abundemus in omne opus bonum, in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Rex Regum, & Domine dominantium, regnum ſerui tui orthodoxi & Chriſtum amantis Regis noſtri, quem ſuper terram regnare iuſtum cenſuiſti, N. in pace, & fortitudine, & iuſtitia & tranquillitate, conſeruato. Subiicito ei, Deus, C omnem hoſtem & aduerſarium, tam noſtratem quàm externum. Apprehende arma & ſcutum, & exurge in adiutorium ei. Effunde frameam & conclude aduerſus eos, qui perſequuntur eum. Obumbra ſuper caput eius in die belli: fac, vt de fructu lumbi eius ſedeat ſuper ſedem eius. Loquere ad cor eius bona, pro ſancta tua Catholica & Apoſtolica Eccleſia, & omni Chriſtum amante populo, vt & nos in tranquillitate eius tranquillam & quietam vitam degamus, in omni pietate & ſanctitate. D Animabus patrum & fratrum noſtrorum, qui antea in Chriſti fide obdormierunt, dona requiem, Domine Deus noſter, memor maiorum noſtrorum, qui à ſæculo ſunt, Patrum, Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Epiſcoporum, Sanctorum, Iuſtorum, omnis ſpiritus in fide Chriſti defunctorum, necnon eorum, quorum hodierno die memoriam agimus, & ſancti Patris noſtri Marci Apoſtoli* & Euangeliſtæ, qui demonſtrauit nobis viam ſalutis.

E Aue gratia plena, Dominus tecum. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, quia peperiſti Seruatorem animarum noſtrarum: [*elata voce*] in primis ſanctiſſimæ, intemeratæ, & benedictæ Dominæ noſtræ Dei genitricis & ſemper virginis Mariæ.

Diaconus: Domine benedicito.

Sacerdos: Dominus benedicat tibi gratia ſua, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum.

Diaconus: legit Diptycha, hoc eſt, ſacras tabulas quibus defunctorum Catalogus continetur.

** Nomen auctoris Liturgiæ hîc adhiberi minimè nouum videri debet, cùm id quoque factũ reperiatur in Liturgijs D. Clementis & Chryſoſtomi, vt exẽpli tantum cauſa auctorum nomina inſerãtur: eademque ratione in libris legis, Moſis ipſius deceſſus continetur.*

A τῆς γῆς, ἵνα ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσονται, ἀνατέλλουσα. ποτάμια ὕδατα ἀνάγαγε, ἐπὶ τὸ ἴδιον μέτρον αὐτῶν. εὔφρανον καὶ ἀνακαίνισον τῇ ἀναβάσει αὐτῶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Τοὺς αὔλακας αὐτῆς μέθυσον, πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς. Τοὺς καρποὺς τῆς γῆς Κύριε εὐλόγησον, σώους καὶ ἀκεραίους ἡμῖν διατήρησον. παράσχου ἡμῖν αὐτοὺς εἰς σπέρμα καὶ εἰς θερισμόν. Εὐλόγησον καὶ νῦν Κύριε τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου διὰ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ σου, διὰ τὴν χήραν καὶ διὰ τὸν ὀρφανόν, B διὰ τὸν προσήλυτον, δι' ἡμᾶς πάντας τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ, καὶ ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον. οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσιν, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ. ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί, πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. Βασιλεῦ τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριε τῶν κυριευόντων, τὴν βασιλείαν τοῦ δούλου σου τοῦ ὀρθοδόξου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως, ὃν C ἐδικαίωσας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνδρίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ * ὁ Θεὸς πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον ἐμφύλιόν τε καὶ ἀλλόφυλον. ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, καὶ ἔκχεον ῥομφαίαν καὶ σύγκλεισον ἐξεναντίας τῶν καταδιωκόντων αὐτόν. ἐπισκίασον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου. κάθισον ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ. λάλησον εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλη- D σίας καὶ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ γαληνότητι αὐτοῦ ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. Τῶν ἐν πίστει Χριστοῦ προκεκοιμημένων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς ἀνάπαυσον Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, μνησθεὶς τῶν ἀπ' αἰῶνος προπατόρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐπισκόπων, ὁσίων, δικαίων, παντὸς πνεύματος ἐν πίστει Χριστοῦ τετελειωμένων· καὶ ὧν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ τὴν ὑπόμνησιν ποιούμεθα, καὶ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Μάρκου τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ τοῦ ὑποδείξαντος ἡμῖν E ὁδὸν σωτηρίας.

Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, ὅτι ἔτεκες σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν [ἐκφώνως] ἐξαιρέτως τῆς παναγίας, ἀχράντου, εὐλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

Ὁ διάκονος. Κύριε εὐλόγησον.

Ὁ ἱερεύς. Ὁ κύριος εὐλογήσει σε τῇ αὐτοῦ χάριτι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ διάκονος. Τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων.

Ὁ δὲ ἱερεὺς κλινόμενος ἐπεύχεται.

Καὶ τούτων πάντων τὰς ψυχὰς ἀνάπαυσον δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν ταῖς τῶν ἁγίων σου σκηναῖς, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, χαριζόμενος αὐτοῖς τὰ τῶν ἐπαγγελιῶν σου ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπων οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασας ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· αὐτῶν μὲν τὰς ψυχὰς ἀνάπαυσον, καὶ βασιλείας οὐρανῶν καταξίωσον. ἡμῶν δὲ τὰ τέλη τῆς ζωῆς Χριστιανὰ καὶ εὐάρεστα, καὶ ἀναμάρτητα δώρησαι· καὶ δὸς ἡμῖν μερίδα καὶ κλῆρον ἔχειν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων σου τῶν προσφερόντων τῆς θυσίας τὰς προσφορὰς· τὰ εὐχαριστήρια πρόσδεξαι ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἅγιον καὶ ἐπουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, εἰς τὰ μεγέθη τῶν οὐρανῶν διὰ τῆς ἀρχαγγελικῆς σου λειτουργίας τῶν τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον κρύφα καὶ παρρησίᾳ βουλομένων καὶ οὐκ ἐχόντων· καὶ τῶν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ τὰς προσφορὰς προσενεγκάντων, ὡς προσεδέξω τὰ δῶρα τοῦ δικαίου σου Ἄβελ.

Καὶ βάλλει θυμίαμα ὁ ἱερεὺς, καὶ λέγει.

Τὴν θυσίαν τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα, Κορνηλίου τὰς ἐλεημοσύνας, καὶ τῆς χήρας τὰ δύο λεπτὰ πρόσδεξαι, καὶ αὐτῶν τὰ εὐχαριστήρια, καὶ ἀντίδος αὐτοῖς ἀντὶ τῶν ἐπιγείων, τὰ οὐράνια, ἀντὶ τῶν προσκαίρων, τὰ αἰώνια, τὸν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον Πάπαν * ὃν προέγνως καὶ προχειρίσασθαι τὴν ἁγίαν σου καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον * τὸν ἡμέτερον συντηρῶν, συντήρησον αὐτοὺς ἔτεσι πολλοῖς, χρόνοις εἰρηνικοῖς, ἐκτελοῦντας αὐτοὺς τὴν ὑπό σου ἐμπεπιστευμένην ἁγίαν σου ἀρχιερωσύνην, κατὰ τὸ ἅγιον καὶ μακάριόν σου θέλημα ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Μνήσθητι δὲ καὶ τῶν ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, ὑποδιακόνων, ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, μοναζόντων, ἀειπαρθένων, χηρῶν, λαϊκῶν. Μνήσθητι Κύριε τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ τῆς βασιλευούσης, καὶ τῆς πόλεως ἡμῶν ταύτης, πάσης πόλεως καὶ χώρας, καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει Χριστοῦ οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν. Μνήσθητι Κύριε πάσης ψυχῆς Χριστιανῆς θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους Θεοῦ καὶ βοηθείας ἐπιδεομένης, καὶ ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων. Μνήσθητι Κύριε τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ, τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, δὸς αὐτοῖς ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς εἶναι ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς. Μνήσθητι Κύριε καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀναξίων δούλων σου, καὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐξάλειψον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεός. Μνήσθητι Κύριε καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, καὶ τὰς ἁμαρτίας μου ἐξάλειψον ὡς φιλάνθρωπος Θεός.

A *Sacerdos autem se inclinans apprecatur.*

Et horum omnium animabus dona requiem, dominator Domine Deus noster, in ſanctis tuis tabernaculis, in regno tuo, largiens eis promiſſionum tuarum bona quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non aſcenderunt, quæ præparaſti, Deus, diligentibus ſanctum nomen tuum: eorum, inquam, animabus dona requiem, eáſque regno cœlorum dignare: noſtris autem fines vitæ Chriſtianos, & tibi beneplacitos, peccatóque carentes largire: & da nobis, vt partem & hæreditatem habeamus cum B omnibus ſanctis tuis, qui ſacrificij oblationes offerunt. Euchariſteria, ſeu gratiarum agendarum munera ſuſcipe Deus in ſanctum, & cœleſte, & intellectuale altare tuum, in magnitudines cœlorum, per Archangelicum miniſterium tuum, eorum qui multum & parum clam & palam & liberè offerre volunt, & non habent: & eorum, qui hodierno die oblationes obtulerunt, vt ſuſcepiſti munera iuſti tui Abel.

Hinc iniecto incenſo Sacerdos pergit.

C Sacrificium Patris noſtri Abrahæ, Zachariæ incenſum, Cornelij eleemoſynas, & viduæ minuta æra duo ſuſcipe, inſuper eorundem Euchariſteria, eiſque retribue pro terrenis cœleſtia, pro temporalibus æterna. Sanctiſſimum & beatiſſimum Papam. N. quem præſciuiſti fore vt ſibi ſancta tua Catholica & Apoſtolica Eccleſia omnium ſuffragiis eligeret, necnon ſanctiſſimum Epiſcopum N. noſtrum conſeruans. Conſeruato eos, vt multis annis pacificis temporibus ſancto tuo fungantur Pontificatu, cui eos præfeciſti, pro ſancta beatáque voluntate tua rectè tractantes verbum veritatis. D Memento etiam vbique degentium orthodoxorum Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, Lectorum, Cantorum, Monachorum, ſemper virginum, Viduarum, Laïcorum. Memento, Domine, ſanctæ Chriſti Dei noſtri ciuitatis, & ciuitatis Imperatricis, & noſtræ huius, omnis denique ciuitatis & regionis, & eorum, qui orthodoxa in Chriſti fide eas incolunt, pacis & ſecuritatis. Memento, Domine, omnis animæ afflictæ & vexatæ, diuináque miſericordia egentis, necnon conE uerſionis eorum, qui à recta via deerrauerunt. Memento, Domine, fratrum noſtrorum, qui captiui tenentur, da eis, Domine, vt miſeratione digni ſint coram omnibus qui eos captiuos duxerunt. Memento, Domine, noſtri quoque, peccatorum, & indignorum ſeruorum tuorum, & peccata noſtra deleto, vt bonus & benignus Deus. Memento, Domine, mei quoque humilis & abiecti peccatoris, & indigni ſerui tui, & peccata mea deleto, vt bonus & benignus Deus.

καὶ ταύτην τὴν θυσίαν τῆς παρὰ σοῦ εὐλογίας διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ πνεύματος ἁγίου σου πεπλήρωκε. ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος καὶ ὁ Θεὸς καὶ παμβασιλεὺς ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδου ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ τὸν ὑπὲρ πάντων ὑφίστατο θάνατον σαρκί, συνανακλιθεὶς μετὰ τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀμώμων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας εἰς τὸν ἴδιον πατέρα, Θεὸν δὲ ἡμῶν, καὶ Θεὸν τῶν ὅλων, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας, κλάσας διέδωκε τοῖς ἁγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών [ἐκφώνως] λάβετε, φάγετε.

Ὁ διάκονος. Ἐκτείνατε.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς λέγει ἐπευχόμενος.

Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λαβών, καὶ κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς σὲ τὸν ἴδιον πατέρα, Θεὸν δὲ ἡμῶν, καὶ Θεὸν τῶν ὅλων, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, πλήσας πνεύματος ἁγίου, μετέδωκε τοῖς ἁγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών [ἐκφώνως] πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες.

Ὁ διάκονος. Ἐπεκτείνατε.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχεόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς εὔχεται οὕτως.

Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, πίνητε δὲ καὶ ποτήριον τοῦτο, τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλλετε, καὶ τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν καὶ ἀνάληψιν ὁμολογεῖτε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθω. τὸν θάνατον, δέσποτα Κύριε, παντοκράτορ, ἐπουράνιε βασιλεῦ, τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καταγγέλλοντες, καὶ τὴν τριήμερον καὶ μακαρίαν αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ὁμολογοῦντες, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν ὁμολογοῦμεν, καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν σου τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καθέδραν, καὶ τὴν δευτέραν καὶ φρικτὴν καὶ φοβερὰν αὐτοῦ παρουσίαν ἀπεκδεχόμενοι, ἐν ᾗ μέλλει ἔρχεσθαι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ἀποδοῦναί σοι Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν δώρων προεθήκαμεν ἐνώπιόν σου· καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε φιλάνθρωπε, ἀγαθέ, ἐξαπόστειλον ἐξ ὕψους τοῦ ἁγίου σου, ἐξ ἑτοίμου κατοικητηρίου σου, ἐκ τῶν ἀπεριγράπτων κόλπων σου αὐτὸν τὸν παράκλητον τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας,

A vt plenum quoque sit hoc sacrificium benedictione tua, per aduentum sanctissimi Spiritus tui. Quia ipse Dominus & Deus, & summus Rex noster Iesus Christus nocte qua tradebat seipsum pro peccatis nostris, & mortem pro omnibus subibat carne, recumbens cum sanctis suis Discipulis & Apostolis, accepit panem in sanctas, & immaculatas, & inculpatas manus suas, suspiciens in cœlum ad te patrem suum, Deúmque nostrum, & Deum vniuersorum, gratias egit, benedixit, sanctificauit, fregit, deditque sanctis & beatis Discipulis & Apostolis, dicens, [*elata voce*] Accipite, comedite.
B

Diaconus: Attendite.

Sacerdos elata voce.

Hoc enim est corpus meum, quod pro vobis frangitur, & distribuitur in remissionem peccatorum.

Populus: Amen.

Sacerdos autem orans ait.

Similiter & calicem postquam cœnauit accipiens, factáque vini & aquæ commixtione, suspiciens in cœlum ad te patrem suum, Deúmque nostrum, & Deum vniuersorum, gratias egit, benedixit, sanctificauit, impleuit spiritu sancto, & tradidit sanctis & beatis Discipulis suis & Apostolis, dicens, [*elata voce*] Bibite ex eo omnes.
C

Diaconus: Denuo attendite.

Sacerdos elata voce pergit.

Hic est enim sanguis meus noui Testamenti, qui pro vobis & multis effunditur, & distribuitur in remissionem peccatorum.
D

Populus: Amen

Sacerdos sic orare pergit.

Hoc facite in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem hunc biberis, mortem meam annunciatis, & resurrectionem meam, & ascensionem confitemini, donec veniam. Mortem tuam, Dominator, Domine omnipotens, cœlestis Rex, vnigeniti tui filij, Dominique & Dei, & Seruatoris nostri Iesu Christi annuntiantes, &
E triduanam beatámque eius à mortuis resurrectionem confitentes, in cœlos quoque ascensionem confitemur; tuámque à dextris Dei tui & Patris cathedram, necnon secundum, & terribilem, & tremendum eius aduentum expectantes, in quo venturus es iudicare viuos & mortuos in iustitia, & reddere tibi, Domine Deus noster, quæ tua sunt; de tuis bonis hæc proposuimus coram te. Enimvero te rogamus & obsecramus benigne, bone, vt emittas ex alto sancto tuo, ex præparato tabernaculo tuo, ex incircunscriptis sinubus tuis ipsum Paracletum spiritum veritatis

sanctum Dominum, viuificantem, qui in A
lege, & Prophetis, & Apostolis locutus
est, qui vbique adest, & omnia replet, &
operatur sua potentia, non tanquam mi-
nister, in quibus vult, sanctificationem pro
beneplacito tuo, simplex natura, in partes
diuisus actu, diuinorum charismatum fons,
tibi consubstantialis, ex te procedens,
in throno regni tui tecum sedens, & cum
vnigenito filio tuo Domino & Deo & Ser-
uatore nostro Iesu Christo. Emitte prætе-
rea super nos, & super panes istos & calices
istos Spiritum sanctum tuum, vt eos sancti-
ficet & consecret, tanquam Deus omni- B
potens [*elata voce*] & faciat panem quidem
corpus.

Populus: Amen.

Sacerdos elata voce.

Calicem autem sanguinem noui Testa-
menti ipsius Domini & Dei, & Seruatoris,
& summi Regis nostri Iesu Christi.

Diaconus: Descendite Diaconi.

Sacerdos elata voce.

Vt fiant omnibus nobis, qui ex iis par-
ticipamus, in fidem, in sobrietatem, in
medelam, in temperantiam, in sanctifi-
cationem, in renouationem animæ, cor- C
poris, & spiritus, in communionem bea-
titudinis vitæ æternæ, & immortalitatis,
in glorificationem sanctissimi tui nomi-
nis, in remissionem peccatorum, vt tuum
& in hoc, quemadmodum in vniuerso,
glorificetur & laudetur, & sanctificetur
sanctissimum & pretiosum, & glorifica-
tum nomen cum Iesu Christo & sancto
Spiritu.

Populus: Sicut erat, & est.

Sacerdos: Pax omnibus.

Diaconus: Orate.

Sacerdos tacitus orat.

Deus lucis, genitor vitæ, author gratiæ, D
factor sæculorum, fundator scientiæ, da-
tor sapientiæ, thesaure sanctitatis, do-
ctor precum purarum, animæ benefa-
ctor, qui pusillanimibus in te confiden-
tibus das, in iis quæ cupiunt Angeli,
prospicere, qui eduxisti nos ex abysso
ad lucem, qui dedisti nobis è morte
vitam, qui largitus es nobis è seruitute li-
bertatem, qui tenebras peccati in nobis
existentes per aduentum vnigeniti tui filij
soluisti, & ipse nunc, Dominator Do- E
mine, per aduentum sanctissimi tui spi-
ritus, illumina oculos mentis nostræ ad
percipiendum sine iudicij reatu immor-
talem & cœlestem hunc cibum, & sancti-
fica nos integrè & absolutè anima, cor-
pore, & spiritu: vt cum sanctis tuis Disci-
pulis & Apostolis dicamus tibi orationem
hanc,

Pater noster, qui es in cœlis, *&c.*

[*Elata voce*] Et dignare nos, Dominator,

τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐν νόμῳ καὶ προφήταις καὶ ἀποστόλοις λαλῆσαν, τὸ πανταχοῦ παρὸν καὶ τὰ πάντα πληροῦν, ἐνεργοῦν τε αὐτεξουσίως, οὐ διακονικῶς, ἐφ᾿ οὓς βούλεται, τὸν ἁγιασμὸν εὐδοκίᾳ τῇ σῇ, τὸ ἁπλοῦν τὴν φύσιν, καὶ πολυμερὲς τὴν ἐνέργειαν, τὴν τῶν θείων χαρισμάτων πηγήν, τὸ σοὶ ὁμοούσιον, τὸ ἐκ σοῦ ἐκπορευόμενον, τὸ σύνθρονον τῆς βασιλείας σου, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἔτι δὲ ἐφ᾿ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς ἄρτους τούτους καὶ ἐπὶ τὰ ποτήρια ταῦτα τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, ἵνα αὐτὰ ἁγιάσῃ καὶ τελειώσῃ ὡς παντοδύναμος Θεὸς [ἐκφώνως] καὶ ποιήσῃ τὸν μὲν ἄρτον σῶμα.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Τὸ δὲ ποτήριον αἷμα τῆς καινῆς διαθήκης αὐτοῦ τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος καὶ παμβασιλέως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ διάκονος. Κατέλθετε οἱ διάκονοι.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Ἵνα γένωνται πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν εἰς πίστιν, εἰς νῆψιν, εἰς ἴασιν, εἰς σωφροσύνην, εἰς ἁγιασμόν, εἰς ἐπανακαίνωσιν ψυχῆς, σώματος, καὶ πνεύματος, εἰς κοινωνίαν μακαριότητος, ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀφθαρσίας, εἰς δοξολογίαν τοῦ πανάγιου σου ὀνόματος, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ἵνα σου καὶ ἐν τούτῳ καθὼς καὶ ἐν παντὶ δοξασθῇ, καὶ ὑμνηθῇ, καὶ ἁγιασθῇ τὸ πανάγιον καὶ ἔντιμον καὶ δεδοξασμένον ὄνομά σου σὺν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι.

Ὁ λαός. Ὥσπερ ἦν καὶ ἔστιν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ διάκονος. Προσεύξασθε.

Ὁ δὲ ἱερεὺς εὔχεται καθ᾿ ἑαυτόν.

Θεὲ φωτός, γεννῆτορ ζωῆς, ἀρχηγὲ χάριτος, ποιητὰ αἰώνων, θεμελιωτὰ γνώσεως, δωρητὰ σοφίας, θησαυρὲ ἁγιοσύνης, διδάσκαλε εὐχῶν καθαρῶν, ψυχῆς εὐεργέτα, ὁ τοῖς ὀλιγοψύχοις εἰς σὲ πεποιθόσι διδοὺς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακῦψαι· ὁ ἀναγαγὼν ἡμᾶς ἐξ ἀβύσσου εἰς φῶς, ὁ δοὺς ἡμῖν ἐκ θανάτου ζωήν, ὁ χαρισάμενος ἡμῖν ἐκ δουλείας ἐλευθερίαν, ὁ τὸ ἐν ἡμῖν σκότος τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς παρουσίας τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ λύσας, αὐτὸς καὶ νῦν δέσποτα Κύριε διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου σου πνεύματος, καταύγασον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν, εἰς τὸ μεταλαβεῖν ἀκατακρίτως τῆς ἀθανάτου καὶ ἐπουρανίου ταύτης τροφῆς. καὶ ἁγίασον ἡμᾶς ὁλοτελῶς ψυχῇ, σώματι, καὶ πνεύματι, ἵνα μετὰ τῶν ἁγίων σου μαθητῶν καὶ ἀποστόλων εἴπωμέν σοι τὴν προσευχὴν ταύτην, τό,

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἑξῆς.

[ἐκφώνως] καὶ καταξίωσον ἡμᾶς δέσποτα

φιλανθρωπε Κύριε, μετὰ παῤῥησίας, ἀκατακρίτως, ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ψυχῇ πεφωτισμένῃ, ἐν ἀπαισχύντῳ προσώπῳ, ἡγιασμένοις χείλεσι τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἅγιον Θεὸν πατέρα, καὶ λέγειν.

Ὁ λαός. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὁ ἱερεὺς εὔχεται.

Ναὶ Κύριε, Κύριε μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· οἶδεν γὰρ ἡ πολλή σου εὐσπλαγχνία ὅτι οὐ δυνάμεθα ὑπενεγκεῖν διὰ τὴν πολλὴν ἡμῶν ἀσθένειαν, ἀλλὰ ποίησον σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς ὑπενεγκεῖν. σὺ γὰρ ἔδωκας ἡμῖν ἐξουσίας πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, [ἐκφώνως] ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Ἰησοῦ κλίνατε.

Ὁ λαός. Σοὶ, Κύριε.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς, ὁ παντοκράτωρ, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν Σεραφὶμ, ὁ ἐξ ὑδάτων οὐρανὸν σκευάσας, καὶ τοῖς τῶν ἀστέρων χοροῖς τοῦτον κατακοσμήσας, ὁ ἐν ὑψίστοις ἀσωμάτους ἀγγέλων συστησάμενος στρατιὰς πρὸς ἀενάους δοξολογίας. σοὶ ἐκλίναμεν τὸν αὐχένα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, τὸ τῆς δουλείας προσχῆμα σημαίνοντες, καὶ δεόμεθά σου, τὰς σκοτεινὰς τῆς ἁμαρτίας ἐφόδους ἐκ τῆς ἡμῶν διανοίας ἀπέλασον, καὶ ταῖς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος θεοειδέσιν αὐγαῖς τὸν ἡμέτερον νοῦν καταφαίδρυνον, ὅπως τῇ γνώσει σου πληθυνόμενοι ἀξίως μετάσχοιμεν τῶν προκειμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, τοῦ ἀχράντου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· συγχωρῶν ἡμῖν πᾶν εἶδος ἁμαρτιῶν, διὰ τὴν πολλὴν καὶ ἀνεξιχνίαστόν σου ἀγαθότητα, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ [ἐκφώνως] δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοι ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ διάκονος. Μετὰ φόβου Θεοῦ.

Ὁ ἱερεὺς εὔχεται.

Ἅγιε, ὕψιστε, φοβερὲ, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, Κύριε, ἁγίασον ἡμᾶς τῷ λόγῳ τῆς σῆς χάριτος, καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου πνεύματος. σὺ γὰρ εἶπας δέσποτα, ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι, κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἀκατάληπτε Θεοῦ λόγε, τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι ὁμοούσιε, συναΐδιε, καὶ συνάναρχε, πρόσδεξαι τὸν ἀκήρατον ὕμνον σὺν

A benigne Domine, vt cum libertate, sine iudicij reatu, in corde puro, anima illuminata, inconfusa facie, sanctificatis labris, audeamus inuocare te, qui in cœlis es, sanctum Deum Patrem & dicere.

Populus: Pater noster qui es in cœlis.

Sacerdos orat.

Certè, Domine, Domine, ne inducas nos in tentationem, sed libera nos à malo. Nouit enim multa tua misericordia, quòd tentationem ferre non possimus, præ multa nostra infirmitate, sed
B fac etiam cum tentatione prouentum, vt possimus sustinere. Tu enim dedisti nobis potestatem calcandi serpentes & scorpios, & omnem potestatem inimici, [*elata voce*] quia tuum est regnum & potentia.

Populus: Amen.

Sacerdos: Pax omnibus.

Diaconus: Capita vestra Iesu Christo inclinate.

Populus: Tibi, Domine.

Sacerdos sic orat:

C Dominator Domine Deus omnipotens, qui sedes super Cherubim, & glorificaris à Seraphim, qui ex aquis mundum extruxisti, & astrorum choris eum ornasti, qui in excelsis incorporeos Angelorum exercitus constituisti ad perennes glorificationes; tibi animarum corporúmque nostrorum ceruices inclinauimus, seruitutis obsequium designantes; & rogamus te, vt tenebrosos peccati insultus ex cogitatione nostra depellas, & diuinis sancti Spiritus tui splendoribus
D mentem nostram exhilares, vt cognitione tui multiplicati dignè participemus iis quæ nobis proposita sunt, bonis intemerati corporis, & pretiosi sanguinis, vnigeniti filij tui Domini, & Dei, & Seruatoris nostri, Iesu Christi; condonans nobis omnem peccatorum speciem, per multam & inuestigabilem bonitatem tuam, gratia, & miserationibus, & humanitate vnigeniti filij tui, [*elata voce*] per quem & cum quo tibi gloria & imperium cum sanctissimo, & bono, & viuifico spiritu tuo.

E *Sacerdos*: Pax omnibus.

Diaconus: Cum timore Dei.

Sacerdos orat:

Sancte, summe, tremende, qui in sanctis requiescis, Domine sanctifica nos verbo gratiæ tuæ, & aduentu sanctissimi Spiritus tui. Tu enim dixisti, Domine, Sancti eritis, quia ego sanctus sum, Domine Deus noster, incomprehensibile Dei Verbum, Patri & sancto Spiritui consubstantiale, & coæternum, & principio, vt ille, carens, suscipe immortalem hymnum, qui

cum Cherubim & Seraphim, & à me peccatore & indigno seruo tuo ex indignis meis labiis, clamat & dicit.

Populus: Domine miserere. *Ter.*

Sacerdos elata voce: Sancta Sanctis.

Populus: Vnus Pater sanctus, vnus Filius sanctus, vnus Spiritus sanctus, in vnitate Spiritus sancti. Amen.

Diaconus: Pro salute & defensione.

Sacerdos cruce signat populum, elata voce.

Dominus cum omnibus.

Hinc frangit Sacerdos panem, & dicit:

Laudate Deum in, &c.

Panem in frusta secat Sacerdos, dicens assistentibus:

Dominus benedicat, & vobiscum ministret, per magnam, &c.

Hinc dicit Sacerdos: Iubete,

Clerus: Spiritus sanctus iubeat & sanctificet.

Sacerdos: Ecce sanctificata sunt & consecrata.

Clerus: Vnus Pater sanctus. *Ter.*

Et dicit Sacerdos: Dominus cum omnibus.

Clerus: Et cum spiritu tuo.

Sacerdos dicit. Ipse benedixit ei.

Hinc participat Sacerdos Euchites, seu Orator, pro humanitate alius.

Psalm. 41. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, &c.

Et cùm distribuit clero, dicit: Corpus sanctum.

Et ad calicem dicit: Sanguis pretiosus Domini, & Dei, & Seruatoris nostri.

Atque vbi compleuit, dicit Diaconus: Ad Orationem state.

Sacerdos: Pax omnibus.

Diaconus: Orate.

Sacerdos Orationem Eucharistiæ, seu gratiarum actionis, subiungit:

Gratias agimus tibi, Dominator Domine Deus noster, pro perceptione sanctorum, intemeratorum, immortalium, & cœlestium mysteriorum tuorum, quæ dedisti nobis in beneficium, & sanctificationem, & salutem animarum & corporum nostrorum. Certè precamur & obsecramus te, benigne, bone Domine, largire nobis communionem sancti corporis & pretiosi sanguinis vnigeniti filij tui in fidem inconfusam, in charitatem non fictam, in abundantiam pietatis in auersionem cuiusuis contrarij, in obseruationem mandatorum tuorum, in viaticum vitæ æternæ, in defensionem acceptabilem, ante tremendum tribunal Christi tui, [*elata voce*] per quem & cum quo tibi gloria & imperium cum sanctissimo, & bono, & viuifico spiritu.

A τοῖς Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, ἐξ ἀναξίων μου χειλέων βοῶντα καὶ λέγοντα.

Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. τρίς.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Ὁ λαός. Εἷς πατὴρ ἅγιος, εἷς υἱὸς ἅγιος, ἓν πνεῦμα ἅγιον, εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου, ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως.

Ὁ ἱερεὺς σφραγίζων τὸν λαὸν, ἐκφώνως.

Ὁ κύριος μετὰ πάντων.

B Καὶ κλάζει ὁ ἱερεὺς τὸν ἄρτον, καὶ λέγει.

Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τ. καὶ μερίζει ὁ ἱερεὺς, λέγων τοῖς παροῦσιν.

Ὁ κύριος εὐλογήσει καὶ συνδιακονήσει διὰ τῆς μεγάλης.

Καὶ λέγει ὁ ἱερεύς. Κελεύετε.

Ὁ κλῆρος. Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κελεύει καὶ ἁγιάζει.

Ὁ ἱερεύς. Ἰδοὺ ἡγίασται καὶ τετελείωται.

C Ὁ κλῆρος. Εἷς πατὴρ ἅγιος. τρίς.

Καὶ λέγει ὁ ἱερεύς. Ὁ κύριος μετὰ πάντων.

Ὁ κλῆρος. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ὁ ἱερεὺς λέγει. Αὐτὸς εὐλόγησεν αὐτόν.

Καὶ μεταλαμβάνει ὁ ἱερεὺς, εὐχ. τῆς κατὰ φιλανθρωπίας ἄλλος.

Ὃν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγάς.

Καὶ ὅταν μεταδιδῷ τῷ κλήρῳ, λέγει. Σῶμα ἅγιον.

Καὶ εἰς τὸ ποτήριον λέγει. Αἷμα τίμιον τοῦ κυρίου

D καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν.

Καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι, λέγει ὁ διάκονος.

Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ διάκονος. Προσεύξασθε.

Ὁ ἱερεὺς εὔχεται τὴν εὐχαριστίαν.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων, ὧν ἔδωκας ἡμῖν ἐπὶ εὐεργεσίᾳ καὶ ἁγιασμῷ καὶ σωτηρίᾳ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε φιλάνθρωπε, ἀγαθὲ Κύριε, χάρισαι ἡμῖν τὴν κοινω-

E νίαν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ εἰς πίστιν ἀκαταίσχυντον, εἰς ἀγάπην ἀνυπόκριτον, εἰς πλησμονὴν θεοσεβείας, εἰς ἀποτροπὴν ἐναντίου, εἰς περιποίησιν τῶν ἐντολῶν σου, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς ἀπολογίαν εὐπρόσδεκτον τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ σου, [ἐκφώνως] δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοι ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι.

Εἶτα ὁ ἱερεὺς στρέφεται πρὸς τὸν λαόν, λέγων. A

Ἄναξ μέγιστε, καὶ τῷ πατρὶ συνάναρχε, ὁ τῷ σῷ κράτει τὸν ᾅδην σκυλεύσας, καὶ τὸν θάνατον πατήσας, καὶ τὸν ἰσχυρὸν δεσμεύσας, καὶ τὸν Ἀδὰμ ἐκ τάφου ἀναστήσας τῇ θεουργικῇ σου δυνάμει καὶ φωτιστικῇ αἴγλῃ τῆς σῆς ἀρρήτου θεότητος, αὐτὸς δέσποτα, διὰ τῆς μεταλήψεως τοῦ ἀχράντου σου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου σου αἵματος ἐξαπόστειλον τὴν ἀόρατόν σου δεξιὰν τὴν πλήρη εὐλογιῶν, καὶ πάντας ἡμᾶς εὐλόγησον, οἰκτείρησον, σθένωσον τῇ θεικῇ σου δυνάμει, καὶ ἄφελε ἀφ' ἡμῶν τὴν κακοήθη καὶ ἁμαρτάδα σαρκικῆς ἐπιθυμίας ἐργασίαν, καταύγασον τοὺς νοητοὺς ἡμῶν ὀφθαλμοὺς τῆς περικειμένης ζοφερᾶς ἀνομίας, σύναψον ἡμᾶς τῷ παμμακαρίστῳ τῷ εὐαρεστησάντων σοι συλλόγῳ, ὅτι διὰ σοῦ, καὶ σὺν σοὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ πνεύματι πᾶς ὕμνος πρέπει, τιμή, κράτος, προσκύνησίς τε καὶ εὐχαριστία, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. B

Ὁ διάκονος. Προέλθετε ἐν εἰρήνῃ.

Ὁ λαός. Ἐν ὀνόματι κυρίου.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. C

Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, ἡ χάρις τοῦ υἱοῦ, κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ κοινωνία καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ παναγίου πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον.

Ὁ ἱερεὺς εὔχεται ἐν τῷ διακονικῷ λέγων.

Ἔδωκας ἡμῖν δέσποτα τὸν ἁγιασμὸν ἐν τῇ μετουσίᾳ τοῦ παναγίου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, δὸς ἡμῖν τὴν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου πνεύματος, καὶ φύλαξον ἡμᾶς ἀμώμους ἐν τῷ βίῳ, καὶ ὁδήγησον εἰς τὴν τελείαν ἀπολύτρωσιν καὶ υἱοθεσίαν, καὶ εἰς τὰς μελλούσας αἰωνίους ἀπολαύσεις. σὺ γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. D

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Καὶ ἀπολύει λέγων. E

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων, καὶ σκέπων, καὶ διατηρῶν πάντας ἡμᾶς διὰ τῆς μεθέξεως τῶν ἁγίων αὐτοῦ μυστηρίων, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Deinde Sacerdos conuersus ad populum dicit:

Rex maxime, patrique coæterne, qui potentia tua infernum spoliasti, & mortem conculcasti, & fortem vinxisti, & Adam è tumulo excitasti, deifica tua virtute, & lucido splendore ineffabilis tuæ diuinitatis, ipse Domine, per sumptionem intemerati corporis tui & pretiosi sanguinis tui, emitte inuisibilem dexteram tuam plenam benedictionum, & omnibus nobis benedic, miserere, corrobora diuina tua virtute, & aufer à nobis malitiosam & peccatricem carnalis concupiscentiæ operationem, illumina intellectuales oculos nostros contra circunstantem tenebrarum nequitiam. Coniuge nos beatissimo beneplacitorum tibi conuentuum, quia per te, & tecum, Patrem & sanctissimum Spiritum omnis hymnus decet, honor, imperium, adoratio, & gratiarum actio, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Diaconus: Ite in pace.

Populus: In nomine Domini.

Sacerdos elata voce.

Charitas Dei & Patris, gratia Filij dominique nostri Iesu Christi, communicatio & donum sanctissimi Spiritus, sit cum omnibus nobis nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Populus: Amen.

Sit nomen Domini benedictum.

Sacerdos orat in Diaconico, hoc est, sacrario, seu sacristia, dicens:

Dedisti nobis, Domine, sanctificationem in participatione sanctissimi corporis & pretiosi sanguinis vnigeniti filij tui, da nobis gratiam & donum sanctissimi Spiritus, & custodi nos irreprehensibiles in vita, & deduc ad perfectam redemptionem & adoptionem, & ad futuras sempiternas delicias. Tu enim es sanctificatio nostra, & tibi gloriam sursùm offerimus Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Populus: Amen.

Sacerdos: Pax omnibus.

Populus: Et spiritui tuo.

Et dimittit, dicens.

Benedictus Deus, qui benedicit & sanctificat, & protegit, & conseruat omnes non per participationem sanctorum eius mysteriorum, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ Βασιλείου τοῦ μεγάλου.

RITVS DIVINI SACRIFICII SANCTI BASILII MAGNI.

Gentiano Herueto Interprete.

Σημείωσαι ἔτι αὕτη ἡ θεία λειτουργία τοῦ μεγάλου Βασιλείου, οὐ λέγεται πάντοτε, ἀλλ' ἐν καιροῖς τεταγμένοις, ἤγουν ἐν ταῖς κυριακαῖς τῆς ἁγίας μεγάλης τεσσαρακοστῆς, πλὴν τῆς κυριακῆς τῶν βαΐων, ἐν τῇ ἁγίᾳ μεγάλῃ πέμπτῃ, ἐν τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ, ἐν τῇ παραμονῇ τῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν γεννήσεως, καὶ τῶν φώτων· καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑορτασίμῳ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ τῇ τοῦ σταυροῦ, κατὰ τὸν τύπον τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας. Ἡ ἑρμηνεία καὶ ἡ διάταξις ταύτης τῆς ἱερουργίας ἡ αὐτή ἐστι τῇ τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου, ἔν τε ταῖς τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διακόνου εὐχαῖς τε καὶ θρησκείαις, πλὴν τινῶν, ἃ ἐν τοῖς ἑαυτῶν τόποις ἐσημειώθησαν.

Nota quòd hoc diuinum & sacrum ministerium Magni Basilij non semper dicitur, sed certis temporibus; scilicet in Dominicis sanctæ magnæ Quadragesimæ, præterquam Dominica Palmarum, in sancta magna quinta feria, in sancto Sabbato, in vigilia Christi Dei nostri Natiuitatis, & luminum seu Epiphaniæ, & in die festo sancti Basilij, & in festo crucis secundùm formam sanctæ Dei Ecclesiæ. Præparatio, & ordinatio huius sacrificij, eadem est cum ordinatione sacrificij sancti Chrysostomi in Sacerdotis & Diaconi precibus, & sacrificandi ritibus; præter quædam, quæ in suis locis notata sunt.

Oratio propositionis.

DEus Deus noster, qui cœlestem panem, vniuersi mundi nutrimentum, Dominum nostrum & Deum Iesum Christum, saluatorem, & redemptorem, & benefactorem, nos benedicentem, & sanctificantem, misisti: ipse benedic hanc propositionem, & eam suscipe in supercœlesti tuo altari: memento, vt bonus, & benignus, eorum qui obtulerunt, & propter quos obtulerunt: & nos damnationi non obnoxios conserua in sacrificio sanctorum tuorum sacramentorum.

Alta voce.

Quia sanctificatum & glorificatum est vndequaque pretiosum & magnificum nomen tuum, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

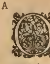
Eadem, quæ in sacro Chrysostomi ministerio, hic etiam dicuntur & à Sacerdote, & à Diacono.

Sacerdos, alta voce.

Benedictum regnum Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

A Εὐχὴ τῆς προθέσεως.

Ο ΘΕΟΣ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον τὴν τροφὴν τοῦ παντὸς κόσμου, τὸν κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξαποστείλας σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν καὶ εὐεργέτην, εὐλογοῦντα καὶ ἁγιάζοντα ἡμᾶς, αὐτὸς εὐλόγησον τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον. μνημόνευσον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, καὶ τῶν προσενεγκόντων, καὶ δι' οὓς προσήγαγον, καὶ ἡμᾶς ἀκατακρίτους

B διαφύλαξον ἐν τῇ ἱερουργίᾳ τῶν θείων σου μυστηρίων.

Ἐκφώνως.

Ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Τὰ αὐτὰ τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου λέγεται κἀνταῦθα παρά τε τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διακόνου.

C Ὁ ἱερεὺς, ἐκφώνως.

Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Τὰ εἰρηνικὰ καὶ αἱ ἀποκρίσεις ὡς, καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου. A
Ὁ διάκονος.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων. Ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι καὶ ὑποτάξαι. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης. Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων. Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς.

Εὐχὴ ἀντιφώνου πρώτου μυστικῶς.

B Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὗ τὸ κράτος ἀνείκαστον, καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος, οὗ τὸ ἔλεος ἀμέτρητον, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἄφατος· αὐτὸς δέσποτα κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου ἐπίβλεψον ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὸν ἅγιον οἶκον τοῦτον, καὶ ποίησον μεθ᾽ ἡμῶν καὶ τῶν συνευχομένων ἡμῖν, πλούσια τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου.

Τοῦ ἱερέως λέγοντος τὴν εὐχὴν μυστικῶς ἐν τῷ βήματι, ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ ὁ διάκονος λέγει ἔξω τοῦ βήματος τὰ εἰρηνικά· εἰ δ᾽ οὐκ ἔστι διάκονος, ὁ ἱερεὺς μετὰ τὴν εὐχήν, λέγει τὰ εἰρηνικά, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ἐκφώνησιν. C

Ἔτι καὶ ἔτι τοῦ κυρίου. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερ.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Μετὰ τὰ εἰρηνικὰ ὁ χορὸς ψάλλει τὸ πρῶτον ἀντίφωνον, ἢ τὰ τυπικά, εἰ ἔστι κυριακή· εἰ δ᾽ οὖν, τῆς ἡμέρας. Εὐχὴ ἀντιφώνου δευτέρου μυστικῶς. D

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου· τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας σου φύλαξον· ἁγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ αὐτοὺς ἀντιδόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.

Σημείωσαι κἀνταῦθα ὡς καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τῇ πρώτῃ, εἰ ἔστι διάκονος, ἢ οὐκ ἔστιν.

Ἔτι καὶ ἔτι. Ἀντιλαβοῦ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. E

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Μετὰ τὰ δεύτερα εἰρηνικά, ψάλλει ὁ χορὸς τὸ δεύτερον ἀντίφωνον, ἢ τὰ τυπικὰ τὰ δεύτερα, εἰ ἔστι κυριακή· εἰ δ᾽ οὖν, τῆς ἡμέρας.

Εὐχὴ ἀντιφώνου τρίτου μυστικῶς.

Ὁ τὰς κοινὰς ταύτας καὶ συμφώνους ἡμῖν χαρισάμενος προσευχάς, ὁ καὶ δύο καὶ τρισὶ συμ-

Pacifica, & responsa, sicut etiam in sacro Chrysostomi ministerio,

Diaconus.

In pace Dominum oremus. Pro superna pace. Pro pace vniuersi. Pro hac sancta domo. Pro Archiepiscopo. Pro Religiosissimis & à Deo custoditis, *&c.* vt vna bellum gerat, & subiiciat, *&c.* Pro hac sancta mansione. Pro aëris temperie. Pro nauigantibus, iter agentibus. Vt nos liberemur, *&c.*

Oratio prima Antiphonæ secretò.

Domine Deus noster, cuius potentia existimari, & gloria comprehendi non potest, cuius est infinita misericordia, & inenarrabilis clementia, ipse Domine secundùm tuam ad miserendum propensionem respice nos, & hanc sanctam domum. Et fac nobiscum, & cum iis qui nobiscum orant, diuitem misericordiam, & miserationem tuam.

Sacerdote dicente secretò orationem in adyto, eodem tempore dicit Diaconus pacifica extra adytum: si autem non est Diaconus, Sacerdos post orationem dicit pacifica, & postea exclamationem.

Etiam atque etiam Dominum. Defende, salua. Sanctissimæ, impollutæ, *&c.*

Alta voce Sacerdos.

Quoniam te decet omnis gloria, honor, & adoratio, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Post pacifica Chorus canit primam antiphonam, vel typica, si est Dominica: sin minùs, de die.

Oratio secundæ Antiphonæ secretò.

Domine Deus noster saluum fac populum tuum & benedic hæreditati tuæ. Serua Ecclesiæ tuæ plenitudinem. Sanctifica eos qui diligunt decorem domus tuæ. Tu eos vicissim glorifica, diuina tua potentia, & ne relinqueris nos qui speramus in te.

Nota hîc etiam simul in prima oratione, si est Diaconus, si non est.

Etiam atque etiam. Defende. Sanctissimæ, immaculatæ.

Alta voce Sacerdos.

Quoniam tua est dominatio, & tuum est regnum & potentia & gloria Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Post secunda pacifica canit Chorus secundam antiphonam, vel secunda typica, si est Dominica: si non, de die.

Oratio tertiæ Antiphonæ secretò.

Qui communes has & concordes nobis precationes largitus es, qui etiam duobus & tribus in tuo no-

mine conuenientibus petitiones præbere A es pollicitus, ipse nunc seruorum tuorum petitiones imple ad eorum vtilitatem, suppeditans nobis in præsenti sæculo tuæ veritatis agnitionem, & in futuro largiens vitam æternam.

Hic etiam nota, sicut in prima oratione, & secunda, si est Diaconus, si non est:

Etiam atque etiam. Defende, Serua sanctissimæ, impollutæ, &c.

Alta voce Sacerdos.

Quia bonus benignúsque, & clemens Deus existis, & tibi glóriam offerimus, Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & B semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Hic quoque Chorus eadem canit, quæ in sacro Chrysostomi ministerio: Diaconusque, & Sacerdos eadem dicunt, & faciunt.

Oratio Introitus sancti Euangelij secretò.

Domine Deus noster, qui in cœlis ordines, & Angelorum, & Archangelorum exercitus, ad tuæ gloriæ ministerium, constituisti, fac vt cum introitu nostro sit sanctorum Angelorum introitus, qui vna nobiscum ministrent, & tuam bonitatem con- C glorificent.

Alta voce.

Quia te decet omnis gloria, honor, & adoratio, cum Patre, & Filio, & Spiritu sancto.

Chorus: Amen.

Post orationem, Sacerdos, & Diaconus, & Chorus, eadem & faciunt & dicunt quæ in Chrysostomi Missa:

Oratio ter sancti, quam secretò dicit Sacerdos.

D Deus sanctus, qui in sanctis requiescis, qui voce ter sancta à Seraphim celebraris, & à Cherubim glorificaris, & ab omni supercœlesti potentia adoraris, qui ex eo quod non est, ad hoc vt sint omnia deduxisti: qui creasti hominem ad imaginem & similitudinem tuam, & omni tua gratia exornasti: qui das petenti sapientiam, & prudentiam, & peccantem non despicis, sed ei ad salutem pœnitentiam statuisti: qui dignatus es nos humiles, & indignos seruos tuos etiam E in hac hora sistere ante gloriam sancti tui altaris, & quæ tibi debetur adorationem, & glorificationem offerre: Ipse Domine suscipe etiam ex ore nostro peccatorum, hymnum ter sanctum: & respice nos in benignitate tua: condona nobis omne delictum, voluntarium, & inuoluntarium; sanctifica animas, & corpora nostra, & da nobis te in sanctitate colere omnibus diebus vitæ nostræ, intercessionibus sanctæ Deiparæ, & omnium

φωνοῦσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου, τὰς αἰτήσεις παρέχειν ἐπηγγειλάμενος, αὐτὸς καὶ νῦν τῶν δούλων σου τὰ αἰτήματα πρὸς τὸ συμφέρον πλήρωσον, χορηγῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον χαριζόμενος.

Κἀνταῦθα σημείωσαι ὡς καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ, εἰ ἔστι διάκονος, ἢ οὐκ ἔστιν.

Ἔτι καὶ ἔτι. Ἀντιλαβοῦ, σῶ. Τῆς παναγίας, ἀχρά.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Κἀνταῦθα τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ ὁ χορὸς τὰ αὐτὰ ψάλλει· ὅ τε ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος ταὐτὰ καὶ λέγουσι καὶ ποιοῦσιν.

Εὐχὴ τῆς εἰσόδου τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου μυστικῶς.

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ καταστήσας ἐν οὐρανοῖς τάγματα καὶ στρατιὰς ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, εἰς λειτουργίαν τῆς σῆς δόξης, ποίησον σὺν τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν, εἴσοδον ἁγίων ἀγγέλων γενέσθαι, συλλειτουργούντων ἡμῖν καὶ συνδοξολογούντων τὴν σὴν ἀγαθότητα.

Ἐκφώνως.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Μετὰ τὴν εὐχὴν ὅ τε ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος καὶ ὁ χορὸς ταὐτὰ καὶ ποιοῦσι καὶ λέγουσι τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ.

Εὐχὴ τοῦ τρισαγίου, ἣν ὁ ἱερεὺς μυστικῶς λέγει.

Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ τρισαγίῳ φωνῇ ὑπὸ τῶν Σεραφὶμ ἀνυμνούμενος, καὶ ὑπὸ τῶν Χερουβὶμ δοξολογούμενος, καὶ ὑπὸ πάσης ἐπουρανίου δυνάμεως προσκυνούμενος· ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα, ὁ κτίσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν, καὶ παντί σου χαρίσματι κατακοσμήσας· ὁ διδοὺς αἰτοῦντι σοφίαν καὶ σύνεσιν, καὶ μὴ παρορῶν ἁμαρτάνοντα, ἀλλὰ θέμενος ἐπὶ σωτηρίᾳ μετάνοιαν· ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ στῆναι κατενώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου, καὶ τὴν ὀφειλομένην σοι προσκύνησιν καὶ δοξολογίαν προσάγειν· αὐτὸς δέσποτα πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον ὕμνον, καὶ ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου. συγχώρησον ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα, ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον· ἁγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ὁσιότητι λατρεύειν σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ πάντων τῶν

τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων.

Ἐκφώνως.

Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καί σοι τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ταύτης τῆς εὐχῆς τελεσθείσης, καὶ τοῦ χοροῦ ψάλλοντος, τό, Δόξα καὶ νῦν. ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος ψάλλουσι τὸ τρισάγιον, καὶ τὰ λοιπὰ ποιοῦσιν, ὡς ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ.

Μετὰ δὲ τὸ εὐαγγέλιον ὁ διάκονος.

Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς. Κύριε παντοκράτορ ὁ Θεὸς τῶν. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐ.

Ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην μυστικῶς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος.

Ἐκφώνως.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις καί σοι τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Τὰ αὐτὰ ὁ διάκονος καὶ ἐνταῦθα ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ λέγει.

Εὔξασθε οἱ κατηχούμενοι τῷ κυρίῳ. Οἱ πιστοὶ ὑπέρ. Κατηχήσῃ αὐτοὺς τόν. Ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς. Ἑνώσῃ αὐτούς. Σῶσον, ἐλέησον, ἀντ. Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλάς.

Εὐχὴ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων πρὸ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς, ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν οὐρανοῖς κατοικῶν, καὶ ἐπιβλέπων ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, τοὺς κεκλικότας τοὺς ἑαυτῶν αὐχένας ἐνώπιόν σου, καὶ δὸς αὐτοῖς τὸν ἐλαφρὸν ζυγόν, ποίησον αὐτοὺς μέλη τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας, καὶ καταξίωσον αὐτοὺς τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας, εἰς ἐπίγνωσιν σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν ὁ ἱερεὺς ἐξαπλοῖ τὸ εἰλητὸν κατὰ τὸ σύνηθες. Ὁ διάκονος.

Ὅσοι κατηχούμενοι προσέλθετε, οἱ κατηχούμενοι προσέλθετε, ὅσοι κατηχούμενοι προσέλθετε· μή τις τῶν κατηχουμένων. ὅσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰ-

A sanctorum, qui tibi à sæculo placuerunt.

Alta voce.

Quia sanctus es Deus noster, & tibi gloriam deferimus Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Hac oratione peracta, & Choro canente, Gloria: Sacerdos & Diaconus canunt, ter sanctus: & faciunt reliqua, sicut in sacro Chrysostomi ministerio.

Diaconus.

B Dicamus omnes ex toto corde. Domine omnipotens Deus. Adhuc oremus pro, &c.

Sacerdos dicit hanc orationem secretò.

Domine Deus inteosam hanc supplicatiooem suscipe à seruis tuis, & miserere nostri secundùm multitudinem misericordiæ tuæ, & miserationes tuas ad nos demitte, & ad omnem populum tuum, qui diuites misericordias à te expectat.

Alta voce.

Quia misericors es benignúsque & clemens existis, & tibi gloriam deferimus,

C Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Diaconus eadem etiam hic dicit pro Catechumenis, quæ in sacro Chrysostomi ministerio.

Catechumeni Deum orate, fideles, pro. Ioitiet eis. Reuelet ipsis; Vniat ipsos. serua, miserere. Catechumeni, capita, &c.

Oratio pro Catechumenis ante sanctam oblationem, quam Sacerdos dicit secretò.

D Domine Deus noster qui in cœlis habitas, & ad omnia opera tua respicis, respice ad seruos tuos Catechumenos, qui colla sua coram te inclinarunt, & impone ipsis leue iugum; fac eos membra sanctæ tuæ Ecclesiæ, & dignare eos lauacro regenerationis, remissiooe peccatorum, & indumeoto incorruptionis, ad agnitionem veri Dei nostri.

Alta voce Sacerdos.

Vt & ipsi nobiscum glorificent pretiosissimum & magnificentissimum nomen

E tuum, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Postquam hac effatus est Sacerdos, explicat corporale, vt mos est.

Diaconus.

Quicunque Catechumeni procedite. quicunque Catechumeni procedite. quicunque Catechumeni procedite. nequis Catechumenorum, quicunque fideles, etiam atque etiam in pace

Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Prima oratio fidelium, postquam explicatum est corporale, quam Sacerdos dicit secretè.

Tu Domine nobis ostendisti magnum hoc salutis mysterium: tu dignatus es nos humiles & indignos seruos tuos fieri ministros sancti tui altaris. Tu virtute sancti Spiritus fac nos idoneos huic ministerio, vt citra reprehensionem stantes ante sanctam gloriam tuam offeramus tibi sacrificium laudis. Tu enim es qui omnia in omnibus operaris. Da Domine, vt & pro nostris peccatis & populi ignorantiis acceptum sit sacrificium nostrum & gratum coram te.

Orante Sacerdote, dicit Diaconus pacifica, si est extra sanctum adytum.

Etiam atque etiam. Defende. Sanctissimæ immaculatæ, &c.

Diaconus: Sapientia.

Sacerdos, alta voce.

Quia te decet omnis gloria, honor, & adoratio, Patrem & Filium, & Spiritum sanctum, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Secunda oratio fidelium, quàm Sacerdos dicit secretè.

Deus qui in misericordia & miserationibus humilitatem nostram respexisti, qui statuisti nos humiles & peccatores & indignos seruos tuos ante sanctam gloriam tuam, ad ministrandum sancto tuo altari: tu confirma nos veritate sancti tui Spiritus ad hoc ministerium. Et da nobis sermonem in apertione oris nostri, ad inuocandam gratiam sancti Spiritus super dona proponenda.

Orante Sacerdote, Diaconus dicit pacifica extra sanctum adytum, sicut prius: post pacifica dicit alta voce Sacerdos.

Vt à potentia tua semper seruati, tibi gloriam offeramus, Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Eadem hic etiam dicunt & faciunt Sacerdos & Diaconus, quæ in sacra Chrysostomi Missa.

Oratio quam dicit secretè Sacerdos, quùm hymnus canitur Cherubicus.

Nemo eorum, qui carnalibus desideriis & voluptatibus alligari sunt, dignus est ad te accedere, vel appropinquare, vel tibi ministrare, rex gloriæ: tibi enim ministrare magnum est, & terribile ipsis etiam cœlestibus potestatibus, sed tamen propter tuam ineffabilem & immensam benignitatem citra vllam mutationem & conuersionem homo factus es,

A ρωνῆ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Εὐχὴ πιστῶν πρώτη μετὰ τὸ ἁπλωθῆναι τὸ εἰλητόν, ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

Σὺ Κύριε κατέδειξας ἡμῖν τὸ μέγα τοῦτο τῆς σωτηρίας μυστήριον, σὺ κατηξίωσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου γενέσθαι λειτουργοὺς τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου· σὺ ἱκάνωσον ἡμᾶς τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος εἰς τὴν διακονίαν ταύτην, ἵνα ἀκατακρίτως στάντες ἐνώπιον τῆς ἁγίας δόξης σου, προσάγωμέν B σοι θυσίαν αἰνέσεως· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι· δὸς Κύριε καὶ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, δεκτὴν γενέσθαι τὴν θυσίαν ἡμῶν καὶ εὐπρόσδεκτον ἐνώπιόν σου.

Εὐχομένου τοῦ ἱερέως, ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικά, εἰ ἔστιν ἔξω τοῦ ἁγίου βήματος.

Ἔτι καὶ ἔτι. Ἀντιλαβοῦ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου.

Ὁ διάκονος. Σοφία.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, πάντοτε C νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα, ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

Ὁ Θεὸς ὁ ἐπισκεψάμενος ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν, ὁ στήσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου κατενώπιον τῆς ἁγίας δόξης σου, λειτουργεῖν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, σὺ ἐνίσχυσον ἡμᾶς τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος εἰς τὴν διακονίαν ταύτην· καὶ δὸς ἡμῖν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν, εἰς τὸ ἐπικαλεῖσθαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπὶ τῶν μελλόντων προτίθεσθαι δώρων.

D Εὐχομένου τοῦ ἱερέως, ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικὰ ἔξω τοῦ ἁγίου βήματος, ὡς καὶ πρότερον. μετὰ τὰ εἰρηνικὰ λέγει ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοί, σοι δόξαν ἀναπέμπωμεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Τὰ αὐτὰ κἀνταῦθα καὶ λέγουσι καὶ ποιοῦσιν ὅ τε ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ.

E Εὐχὴ ἣν λέγει ὁ ἱερεὺς μυστικῶς, τοῦ Χερουβικοῦ ᾀδομένου.

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς, προσέρχεσθαι ἢ προσεγγίζειν ἢ λειτουργεῖν σοι βασιλεῦ τῆς δόξης· τὸ γὰρ διακονεῖν σοι, μέγα καὶ φοβερὸν καὶ αὐταῖς ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν· ἀλλ᾽ ὅμως διὰ τὴν ἄφατον καὶ ἀμέτρητον σου φιλανθρωπίαν, ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως γέγονας ἄνθρωπος,

καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἐχρημάτισας, καὶ τῆς λειτουργικῆς ταύτης καὶ ἀναιμάκτου θυσίας τὴν ἱερουργίαν παρέδωκας ἡμῖν ὡς δεσπότης τῶν ἁπάντων· σὺ γὰρ μόνος κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν δεσπόζεις τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων, ὁ ἐπὶ θρόνου Χερουβικοῦ ἐποχούμενος, ὁ τῶν Σεραφὶμ κύριος, καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, ὁ μόνος ἅγιος καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος. σὲ τοίνυν δυσωπῶ τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ εὐήκοον· ἐπίβλεψον ἐπ᾽ ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀχρεῖον δοῦλόν σου, καὶ καθάρισόν μου τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς· καὶ ἱκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ἐνδεδυμένον τὴν τῆς ἱερατείας χάριν, παραστῆναι τῇ ἁγίᾳ σου ταύτῃ τραπέζῃ, καὶ ἱερουργῆσαι τὸ ἅγιον καὶ ἄχραντόν σου σῶμα καὶ τίμιον αἷμα· σοὶ γὰρ προσέρχομαι, κλίνας τὸν ἐμαυτοῦ αὐχένα· καὶ δέομαί σου, μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ᾽ ἐμοῦ, μηδὲ ἀποδοκιμάσῃς με ἐκ παίδων σου· ἀλλ᾽ ἀξίωσον προσενεχθῆναί σοι ὑπ᾽ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου τὰ δῶρα ταῦτα· σὺ γὰρ εἶ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος, καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν· καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ τοῦθ᾽ ὅ, τι ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος τὰ αὐτὰ καὶ ποιοῦσι καὶ λέγουσι τῇ τοῦ Χρυσοστόμου ἱερουργίᾳ· καὶ πληρωθέντων τῶν εὐχῶν καὶ τῶν θρησκειῶν, ὁ διάκονος ἔρχεται ἐν τῷ συνήθει τόπῳ λέγων.

Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ,
ὑπὲρ τῶν προτεθέντων τιμίων. ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου. ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς.

Εὐχὴ προσκομιδῆς μετὰ τὴν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ τῶν θείων δώρων ἀπόθεσιν, ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας ἡμᾶς καὶ ἀγαγὼν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, ὁ ὑποδείξας ἡμῖν ὁδοὺς εἰς σωτηρίαν, ὁ χαρισάμενος ἡμῖν οὐρανίων μυστηρίων ἀποκάλυψιν· σὺ εἶ ὁ θέμενος ἡμᾶς εἰς τὴν διακονίαν ταύτην ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματός σου τοῦ ἁγίου. εὐδόκησον δὴ Κύριε τοῦ γενέσθαι ἡμᾶς διακόνους τῆς καινῆς σου διαθήκης, λειτουργοὺς τῶν ἁγίων σου μυστηρίων· πρόσδεξαι ἡμᾶς προσεγγίζοντας τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, ἵνα γενώμεθα ἄξιοι τοῦ προσφέρειν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· ἣν προσδεξάμενος εἰς τὸ ἅγιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· ἐπίβλεψον ἐφ᾽ ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ ἔπιδε ἐπὶ τὴν λατρείαν ἡμῶν ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ὡς προσεδέξω Ἄβελ τὰ δῶρα, Νῶε τὰς θυσίας, Ἀβραὰμ τὰς ὁλοκαρπώσεις, Μωσέως καὶ Ἀαρὼν τὰς ἱερωσύνας, Σαμουὴλ τὰς εἰ-

A & Pontifex noster appellatus es, huius ministratorij & incruenti sacrificij consecrationem nobis tradidisti, vt Dominus omnium: tu enim solus Domine Deus noster dominaris cœlestibus, & terrestribus; qui super Cherubicum thronum veheris, qui Seraphim Dominus & Rex Israël, qui solus Sanctus & in Sanctis requiescis: Te ergo rogo qui solus bonus es, & ad exaudiendum propensus, respice in me peccatoram & inutilem seruum tuum, & purga animam meam, & cor meum à mala
B conscientia, & fac me virtute sancti tui spiritus idoneum, vt sacerdotij gratia indutus, huic sanctæ mensæ adsistam, & sanctum & impollutum corpus tuum & sanguinem pretiosum consecrem; ad te enim accedo inclinans caput meum, & oro te ne auertas faciem tuam à me, nec me à famulis tuis reiicias, sed dignare, vt à me peccatore & indigno seruo tuo hæc dona offerantur: tu enim es, qui offers & offerris, & qui suscipis, & impertis, Christe Deus noster: & tibi gloriam offerimus
C cum Patre principij experte, & sanctissimo & bono & viuifico tuo spiritu, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Sic etiam & Sacerdos & Diaconus eadem, & faciunt & dicunt quæ in sacrificio Chrysostomi, & peractis precibus & ritibus Diaconus venit in locum consuetum, dicens:

Impleamus precationem Domino nostro, pro donis propositis, pro hac sancta domo, vt nos liberemur.

D *Oratio oblationis post diuinorum donorum in sancta mensa depositionem: quam Sacerdos dicit secretè.*

Domine Deus noster, qui creasti nos, & ad hanc vitam deduxisti, qui nobis vias ad salutem ostendisti, qui cœlestium mysteriorum reuelationem nobis largitus es, tu es qui nos in hoc ministerio posuisti, in virtute sancti tui Spiritus. Tibi placeat Domine, vt simus ministri noui tui Testamenti, ministri sanctorum tuorum Sacramentorum, suscipe nos ad sanctum tuum altare acce-
E dentes, secundùm multitudinem misericordiæ tuæ: vt simus digni tibi offerre hoc rationale & incruentum sacrificium pro nostris peccatis, & populi ignorantiis: quo suscepto in sancto & intellectuali tuo altari in odorem suauitatis, vicissim nobis remitte gratiam sancti tui spiritus, respice ad nos Deus, & respice ad hunc cultum nostrum, & eum suscipe, sicut dona Abel suscepisti, Noë sacrificia, Abrabæ oblationes, Mosis & Aaron sacerdotia: Samuel pa-

cifica, sicut suscepisti ex sanctis tuis Apostolis verum hunc cultum, ita etiam ex manibus nostris peccatorum hæc dona suscipe in benignitate tua, Domine, vt digni habiti qui citra reprehensionem sancto tuo altari ministraremus, fidelium & bonorum dispensatorum mercedem accipiamus, in die terribili iustæ retributionis.

Diaconus, vt in sacra Chrysostomi Missa.

Defende, Serua, miserere, omnem diem perfectum, sanctum. Angelum pacis, fidelem ducem. Indulgentiam & remissionem. Quæ sunt honesta & animabus vtilia. Reliquum tempus vitæ nostræ. Christianos vitæ nostræ fines. Sanctissimæ, immaculatæ.

Alta voce Sacerdos.

Per miserationes vnigeniti tui filij, cum quo benedictus es cum sanctissimo & bono & viuifico tuo Spiritu, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Sacerdos: Pax omnibus.

Diaconus: Diligamus inuicem, vt in concordia confiteamur.

Chorus: Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem & inseparabilem.

Sacerdos ter adorat secretè, dicens:

Diligam te Domine, fortitudo mea Domine, firmamentum meum & refugium meum. *Ter.*

Et Diaconus complicat orarium suum, & ter adorat, & alta voce subiungit.

Portas, portas: in sapientia attendamus.

Chorus: Credo.

Et post sancti Symboli complementum, dicit alta voce Diaconus:

Stemus honestè, stemus cum timore, attendamus ad sanctam oblationem offerendam in pace.

* fort. Ελεον. *Chorus:* Misericordiam pacis, sacrificium laudis.

Sacerdos alta voce.

Gratia Domini nostri Iesu Christi, & dilectio Dei & Patris, & communicatio sancti Spiritus sit cum vobis omnibus.

Chorus: Et cum spiritu tuo.

Sacerdos: Sursum corda habeamus.

Chorus: Habemus ad Dominum.

Sacerdos: Gratias agamus Domino.

Chorus: Æquum & iustum est adorare Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem, & inseparabilem.

Sacerdos se inclinans orat secretò.

Domine Deus Pater omnipotens, adorande, verè æquum & iustum est, & tuæ sanctitatis magnificentiæ conueniens te laudare, te celebrare, te benedicere, te adorare, tibi gratias agere,

A ῥωμικάς· ὡς προσεδέξω ἐκ τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων τὴν ἀληθινὴν ταύτην λατρείαν, οὕτω καὶ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν πρόσδεξαι τὰ δῶρα ταῦτα ἐν τῇ χρηστότητί σου, Κύριε, ἵνα καταξιωθέντες λειτουργεῖν ἀμέμπτως τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, εὕρωμεν τὸν μισθὸν τῶν πιστῶν καὶ φρονίμων οἰκονόμων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ τῆς ἀνταποδόσεώς σου τῆς δικαίας.

Ο διάκονος, ὡς ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ.

Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν. Αγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν. Συγ-
B γνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν. Τῆς παναγίας, ἀχράντου.

Εκφώνως ὁ ἱερεύς.

Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ᾽ οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ο χορός. Αμήν.

Ο ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ο διάκονος. Αγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν
C ὁμονοίᾳ ὁμολογήσωμεν.

Ο χορός. Πατέρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον.

Ο ἱερεὺς προσκυνεῖ τρὶς, λέγων μυστικῶς.

Αγαπήσω σε Κύριε ἡ ἰσχύς μου, Κύριε στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου. τρίς.

Καὶ ὁ διάκονος περιπλύσσεται τὸ ὠράριον αὐτοῦ, καὶ προσκυνεῖ τρὶς, καὶ ἐπισυνάπτει ἐκφώνως.

Τὰς θύρας, τὰς θύρας. ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν.

Ο χορός, Πιστεύω.

D Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἁγίου συμβόλου, λέγει ὁ διάκονος ἐκφώνως.

Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου, πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν.

Ο χορός. *Ελαιον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως.

Ο ἱερεὺς ἐκφώνως.

Η χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν.

Ο χορός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

E Ο ἱερεύς. Ανω σχῶμεν τὰς καρδίας.

Ο χορός. Εχομεν πρὸς τὸν κύριον.

Ο ἱερεύς. Εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ.

Ο χορός. Αξιον καὶ δίκαιόν ἐστι προσκυνεῖν πατέρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον.

Ο ἱερεὺς κλινόμενος ἐπεύχεται μυστικῶς.

Ω ὢν, δέσποτα Κύριε, θεὲ πάτερ, παντοκράτορ, προσκυνητὲ, ἄξιον ὡς ἀληθῶς καὶ δίκαιον καὶ πρέπον τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς ἁγιωσύνης σου, σὲ αἰνεῖν, σὲ ὑμνεῖν, σὲ εὐλογεῖν, σὲ προσκυνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σὲ δοξάζειν,

te glori-

A τὸν μόνον ὄντως ὄντα Θεὸν, καὶ σοὶ προσφέρειν ἐν καρδίᾳ συντετριμμένῃ καὶ πνεύματι ταπεινώσεως τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ἡμῶν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χαρισάμενος ἡμῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας. καὶ τίς ἱκανὸς λαλῆσαι τὰς δυναστείας σου, ἀκουστὰς ποιῆσαι πάσας τὰς αἰνέσεις σου, ἢ διηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου ἐν παντὶ καιρῷ, δέσποτα, δέσποτα τῶν ἁπάντων, κύριε οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάσης κτίσεως, ὁρωμένης τε καὶ οὐχ ὁρωμένης, ὁ καθήμενος ἐπὶ θρόνου δόξης, καὶ ἐπιβλέπων ἀβύσσους, ἄναρχε, ἀόρατε, ἀκατάληπτε, ἀπερίγραπτε, ἀναλλοίωτε, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ
B σωτῆρος, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τῆς σῆς ἀγαθότητος, σφραγὶς ἰσότυπος ἐν ἑαυτῷ, δεικνύς σε τὸν πατέρα, λόγος ζῶν, Θεὸς ἀληθινὸς, ἡ πρὸ αἰώνων σοφία, ζωὴ, ἁγιασμὸς, δύναμις, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν· παρ' οὗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξεφάνη, τὸ τῆς ἀληθείας πνεῦμα, τὸ τῆς υἱοθεσίας χάρισμα, ὁ ἀρραβὼν τῆς μελλούσης κληρονομίας, ἡ ἀπαρχὴ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ἡ ζωοποιὸς δύναμις, ἡ πηγὴ τοῦ ἁγιασμοῦ· παρ' οὗ πᾶσα κτίσις λογική τε καὶ νοερὰ δυναμουμένη, σοὶ λατρεύει, καὶ σοὶ τὴν ἀΐδιον ἀναπέμπει δοξολογίαν· ὅτι τὰ σύμπαντα, δοῦλα
C σά· σὲ γὰρ αἰνοῦσιν ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαὶ, ἐξουσίαι, δυνάμεις, καὶ τὰ πολυόμματα Χερουβὶμ, σοὶ παρίστανται κύκλῳ τὰ Σεραφὶμ, ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνὶ, καὶ ἓξ πτέρυγες τῷ ἑνί· καὶ ταῖς μὲν δυσὶ κατακαλύπτουσι τὰ πρόσωπα ἑαυτῶν, ταῖς δὲ δυσὶ τοὺς πόδας· καὶ ταῖς δυσὶ πετόμενα, κέκραγεν, ἕτερον πρὸς τὸ ἕτερον ἀκαταπαύστοις στόμασιν, ἀσιγήτοις δοξολογίαις.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ᾄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα.

D Ὁ χορός. Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, κύριος σαβαώθ. πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

Καὶ ἐνταῦθα ὁ διάκονος τὰ αὐτὰ ποιεῖ τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ· ἐπεύχεται μυστικῶς ὁ ἱερεύς.

Μετὰ τούτων τῶν μακαρίων δυνάμεων, δέσποτα φιλάνθρωπε καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ, βοῶμεν καὶ λέγομεν, ἅγιος εἶ ὡς ἀληθῶς καὶ πανάγιος. καὶ οὐκ ἔστι μέτρον τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς ἁγιωσύνης σου, καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς
E ἔργοις σου, ὅτι ἐν δικαιοσύνῃ καὶ κρίσει ἀληθινῇ πάντα ἐπήγαγες ἡμῖν· πλάσας γὰρ τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ εἰκόνι τῇ σῇ ὁ Θεὸς τιμήσας, τέθεικας αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἀθανασίαν ζωῆς καὶ ἀπόλαυσιν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν σου ἐπαγγειλάμενος αὐτῷ· ἀλλὰ παρακούσαντά σου τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ τοῦ κτίσαντος αὐτὸν, καὶ τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὄφεως ὑπαχθέντα, νεκρωθέντα τε τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ παραπτώμασιν, ἐξώρισας αὐτὸν ἐν τῇ δικαιοκρισίᾳ σου, ὁ Θεὸς, ἐκ τοῦ παραδείσου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ ἀπέστρεψας εἰς τὴν γῆν,

A te glorificare, qui verè solus Deus es, & tibi offerre in corde contrito & spiritu humilitatis rationalem hunc cultum nostrũ. quia tu es qui nobis largitus es agnitionem tuæ veritatis, & quis satis idoneus fuerit ad dicendas potentias tuas, & ad faciendum vt audiatur omnes laudationes tuæ, vel ad enarranda omnia mirabilia tua in omni tẽpore, Dominator, Domine omniũ, Domine cœli & terræ, & omnis creaturæ, tã quæ videtur, quàm quę non: qui sedes in throno gloriæ, & abyssos respicis, expers principij, qui nec videri, nec cõprehendi, nec circun-
B scribi, nec immutari potes, Pater Domini nostri Iesu Christi, magni Dei & seruatoris, spei nostræ, qui est imago tuæ bonitatis, æqualis figuræ signaculum, in seipso patrem ostendens, vt qui sit verbum viuens, Deus verus, ante sæcula sapientia, vita, sanctificatio, potẽtia, lumen verum, à quo Spiritus sanctus processit, spiritus veritatis, gratia adoptionis, arrha futuræ hereditatis, primitiæ æternorũ bonorum, viuifica potẽtia, fons sanctificationis, à quo omnis creatura ratione & mente prædita, viribus ac-
C ceptis confirmata, te colit, & æternam tibi offert glorificationem, quia omnia tibi seruiunt? Te enim laudant Angeli, Archãgeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates, virtutes, & qui multos habent oculos, Cherubim, te in orbem circunsistunt Seraphim, sex alæ vni, & sex alæ alteri: & duabus quidem suos vultus tegũt, duabus verò pedes: & duabus volantes, alter alteri clamant ore nunquam cessante, & glorificationibus silentio minimè premendis.

Alta voce Sacerdos.

D Victoriæ hymnum canentes, clamantes, vociferantes, & dicentes: *Chorus:* Sanctus, Sanctus, Sãctus, Dominus Sabaoth. Plenũ cœlũ & terra gloria tua, Osanna in excelsis. Benedictus qui venit, Osanna in excelsis.

Hic etiam Diaconus eadem facit, quæ in Chrysostomi sacrificio. Orat secretè Sacerdos.

Cum his beatis potestatibus, benigne & clemens Domine, nos quoque peccatores clamamus & dicimus: Vere sanctus es, & omni ex parte sanctus, & non est modus magnificentię sanctitudinis tuæ, & sanctus
E es in omnibus operibus tuis. Quia in iustitia & vero iudicio omnia nobis induxisti. Cum. n. limo è terra accepto hominẽ formasses, & tua imagine, Deus, honorasses, posuisti ipsum in paradiso deliciarum, vitæ immortalitatem, & æternorum bonorum perceptionem in mãdatorum tuorum obseruatione ei pollicitus. Sed cũ non obedusset tibi vero Deo, qui eum creaueras, & serpẽtis fraude inductus esset, & propter propria sua delicta mortalis esset reddit⁹ exterminasti eũ in tuo iusto iudicio, Deus, expa radiso, in hũc mundũ, & cõuertisti in terrã

ex qua sumptus est, dispensans ipsi, quæ ex regeneratione efficitur salutem, quæ est in ipso Christo tuo. Non enim auersatus es figmentum tuum in finem, quod fecisti ô bone Iesu, neque oblitus es operis manuum tuarum, sed multifariàm visitasti, eiusque curam gessisti per viscera misericordiæ tuæ: Prophetas emisisti: Fecisti virtutes per sanctos tuos, qui tibi placuerunt in vnaquaque generatione. Locutus es nobis per os seruorum tuorum prophetarũ, prænuntians nobis futuram salutem: legem dedisti in auxilium: Angelos custodes constituisti. Quando autem venit plenitudo temporum, locutus es nobis in ipso filio tuo, per quem etiã sæcula fecisti. Qui cùm esset splendor gloriæ tuæ, & character substantiæ tuæ, & omnia ferret verbo virtutis suæ, non rapinam arbitratus est esse se æqualem tibi Deo, & Patri: sed cùm esset Deus ante sæcula, in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est, & ex virgine Maria incarnatus exinaniuit seipsum forma serui accepta, effectus conformis corpori humilitatis nostræ, vt nos efficiat conformes imagini gloriæ suæ. Quoniam enim per hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, visum est vnigenito filio tuo, vt qui erat in sinu Dei, & patris, ex muliere sancta Deipara, & semper virgine Maria natus, sub lege factus, condemnaret peccatum in carne sua. Vt qui in Adam moriebantur, viuificarentur in ipso Christo tuo, & in hoc mundo versatus, datis præceptis salutis, abductos nos ab errore idolorum, adduxit ad agnitionem veri Dei, & patris: & cùm nos sibi acquisiisset populum peculiarem, regale Sacerdotium, gẽtem sanctam, & in aqua purgasset, & sancto Spiritu sanctificasset, dedit seipsum pretium morti, in qua detinebamur venditi sub peccato: & cùm per crucem ad inferos descẽdisset, vt omnia seipso impleret, soluit dolores mortis: & dum tertio die resurrectionem ex mortuis omni carni viam muniit; quatenus fieri non poterat, vt qui vitæ author erat, detineretur à corruptione, factus est eorum qui dormierunt, primitiæ, primogenitus ex mortuis, vt ipse in omnibus primas partes teneret: & cùm cœlos conscendisset, sedit in dextra maiestatis tuæ in excelsis. Qui etiam venturus est vt reddat vnicuique secundum opera sua. Reliquit autem nobis salutaris suæ passionis monimenta, hæc quæ ex eius mandatis proposuimus. Cùm enim esset exiturus ad voluntariam, & insignem, & viuificam suam mortem, nocte qua tradidit seipsum pro mundi vita, accepto pane in sanctis suis, & impollutis manibus, cum illum tibi, & Deo, & patri ostendisset, gratias egisset, benedixisset, sanctificasset, fregisset:

A ἐξ ἧς ἐλήφθη, οἰκονομῶν αὐτῷ τὴν ἐκ παλιγγενεσίας σωτηρίαν, τὴν ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου· οὐ γὰρ ἀπεστράφης τὸ πλάσμα σου εἰς τέλος, ὃ ἐποίησας ἀγαθέ, οὐδὲ ἐπελάθου ἔργου χειρῶν σου, ἀλλ' ἐπεσκέψω πολυτρόπως διὰ σπλάγχνα ἐλέους σου· προφήτας ἐξαπέστειλας· ἐποίησας δυνάμεις διὰ τῶν ἁγίων σου τῶν καθ' ἑκάστην γενεὰν εὐαρεστησάντων σοι· ἐλάλησας ἡμῖν διὰ στόματος τῶν δούλων σου τῶν προφητῶν, προκαταγγέλλων ἡμῖν τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι σωτηρίαν· νόμον ἔδωκας εἰς βοήθειαν, ἀγγέλους ἐπέστησας φύλακας. ὅτε δὲ ἦλθε
B τὸ πλήρωμα τῶν καιρῶν, ἐλάλησας ἡμῖν ἐν αὐτῷ τῷ υἱῷ σου, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησας· ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης σου, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεώς σου, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα σοὶ τῷ Θεῷ καὶ πατρί· ἀλλὰ Θεὸς ὢν προαιώνιος, ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, καὶ ἐκ παρθένου ἁγίας σαρκωθείς, ἐκένωσεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβών, σύμμορφος γενόμενος τῷ σώματι τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, ἵνα ἡμᾶς συμμόρφους ποιήσῃ τῆς εἰκόνος τῆς δόξης αὐτοῦ. ἐπεὶ γὰρ δι' ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσ-
C μον, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, εὐδόκησεν ὁ μονογενής σου υἱός, ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις σου τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, γενόμενος ἐκ γυναικὸς τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, γενόμενος ὑπὸ νόμον, κατακρῖναι τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, ἵνα οἱ ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀποθνήσκοντες, ζωοποιηθῶσιν ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου· καὶ ἐμπολιτευσάμενος τῷ κόσμῳ τούτῳ, δοὺς προστάγματα σωτηρίας, ἀποστήσας ἡμᾶς τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων, προσήγαγε τῇ ἐπιγνώσει σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, κτησάμενος ἡμᾶς ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον· καὶ καθαρίσας ἐν ὕδατι, καὶ ἁγιά-
D σας τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἔδωκεν ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα τῷ θανάτῳ, ἐν ᾧ κατειχόμεθα πεπραμένοι ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν· καὶ κατελθὼν διὰ τοῦ σταυροῦ εἰς τὸν ᾅδην, ἵνα πληρώσῃ ἑαυτοῦ τὰ πάντα, ἔλυσε τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου· καὶ ἀναστὰς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ὁδοποιήσας πάσῃ σαρκὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς φθορᾶς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἐγένετο ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα ᾖ αὐτὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι πρωτεύων· καὶ ἀνελθὼν εἰς τοὺς οὐρανούς, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης σου ἐν ὑψηλοῖς, ὃς καὶ ἥξει ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. κατέλιπε δὲ ἡμῖν ὑπομνήματα τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ πάθους, ταῦτα ἃ προτεθείκαμεν κατὰ τὰς αὐτοῦ ἐντολάς. μέλλων γὰρ ἐξιέναι ἐπὶ τὸν ἑκούσιον καὶ ἀοίδιμον καὶ ζωοποιὸν αὐτοῦ θάνατον, τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδου ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐπὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ καὶ ἀχράντων χειρῶν, καὶ ἀναδείξας σοι τῷ Θεῷ καὶ πατρί, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας, κλάσας.

Ὁ ἱερεὺς κλίνει τὴν κεφαλὴν, καὶ αἴρων τὴν δεξιὰν αὐτοῦ μετ' εὐλαβείας, εὐλογεῖ τὸν ἅγιον ἄρτον, ἐκφώνως λέγων.

Ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών. λάβετε, φάγετε· τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ χορὸς ψάλλει. Ἀμήν.

Ὅ, τι ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος τὰ αὐτὰ κατὰ τὴν τῆς τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁ ἱερεὺς μυστικῶς.

Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου λαβὼν, κεράσας, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας,

Ἐκφώνως ὁ ἱερεὺς τὴν χεῖρα ἔχων ἄνωθεν μετ' εὐλαβείας, καὶ εὐλογῶν λέγει.

Ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπών, πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχεόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ χορὸς ψάλλει. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς κλίνας τὴν κεφαλὴν, ἐπεύχεται μυστικῶς.

Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλλετε, τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν ὁμολογεῖτε. μεμνημένοι οὖν δέσποτα καὶ ἡμεῖς τῶν σωτηρίων αὐτοῦ παθημάτων, τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῆς τριημέρου ταφῆς, τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου, τῆς ἐκ δεξιῶν σου τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καθέδρας, καὶ τῆς ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς αὐτοῦ παρουσίας.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοι προσφέροντες, κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα.

Ὁ χορὸς ψάλλει τὸ,

Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν Κύριε, καὶ δεόμεθά σου ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ὁ ἱερεὺς κλίνας τὴν κεφαλὴν, εὔχεται μυστικῶς.

Διὰ τοῦτο δέσποτα πανάγιε, καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, οἱ καταξιωθέντες λειτουργεῖν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν· οὐ γὰρ ἐποιήσαμέν τι ἀγαθὸν ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλὰ διὰ τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, οὓς ἐξέχεας πλουσίως ἐφ' ἡμᾶς, θαῤῥοῦντες προσεγγίζομεν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ προσθέντες τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου, σοῦ δεόμεθα, καί σε παρακαλοῦμεν ἅγιε ἁγίων, εὐδοκίᾳ τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἐλθεῖν τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, καὶ εὐλογῆσαι αὐτὰ, καὶ ἁγιάσαι, καὶ ἀναδεῖξαι. Ὁ διάκονος ἀποτίθησι τὸ ῥιπίδιον, ὅπερ εἶχεν ἔτι, ἢ κάλυμμα, καὶ ἔρχεται ἐγγύτερον τοῦ ἱερέως, καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρεῖς ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ εὐχόμενοι καθ' ἑαυτοὺς τὸ,

Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ,

A *Sacerdos caput inclinat, & dextram suam reuerenter extollens, benedicit sanctum panem, alta voce dicens:*

Dedit sanctis suis Discipulis & Apostolis, dicens: Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum.

Chorus canit: Amen.

Sacerdos autem & Diaconus hic eadem faciunt, quæ in sacra Missa Chrysostomi.

Sacerdos secretè.

Similiter & cùm calicem ex genimine B vitis accepisset, miscuisset, grates egisset, benedixisset, & sanctificasset.

Alta voce Sacerdos manum reuerenter supra tenens, & benedicens, dicit:

Dedit sanctis suis Discipulis & Apostolis, dicens, Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro vobis & multis effunditur in remissionem peccatorum.

Chorus canit: Amen.

Sacerdos inclinato capite orat secretè.

Hoc facite in meam commemorationem. C Quoties enim comeditis hunc panem, & hunc calicem bibitis, mortem meam annuntiatis, resurrectionem meam confitemini. Recordantes ergo nos etiam Domine salutarium eius passionum, viuificæ crucis, triduanæ sepulturæ, resurrectionis à mortuis, in cœlos ascensionis, à dextris tuis Dei & Patris sessionis, & gloriosi, & terribilis eius aduentus.

Alta voce Sacerdos.

Tua ex tuis tibi offerentes, in omnibus & per omnia.

Chorus canit:

D Te laudamus, te benedicimus, tibi gratias agimus Domine, & oramus te Deus noster.

Sacerdos inclinato capite orat secretè.

Propterea, sanctissime Domine, nos quoque peccatores & indigni serui, qui digni habiti sumus qui sancto tuo altari seruiremus: non propter iustitias nostras (non enim fecimus aliquid boni in terra) sed propter misericordias & miserationes tuas, quas affatim in nos effudisti: confidentes, sancto tuo altari appropinquamus, & propositis iis, quæ sanctum corpus & sangui- E nem Christi tui repræsentant, te rogamus, & te obsecramus sancte sanctorum, per tuæ bonitatis placitum, vt spiritus sanctus tuus ad nos veniat, & ad hæc dona proposita, & ea benedicat, & sanctificet, & efficiat.

Diaconus deponit flabellum quod tenebat, vel operculum, & accedit propius ad Sacerdotem, & ambo ter adorant ante sanctam mensam, & apud se orantes hoc modo.

Propitius esto mihi peccatori.

Ter dicunt secretè. A

Domine qui sanctissimum spiritum hora tertia Apostolis demisisti, eum, ô bone, à nobis ne abstuleris. &hoc.

Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis,

Deinde Diaconus capite paramper inclinato, ostendit orario sanctum panem, & dicit secretè.

Benedic, Domine, sanctum panem.

Et Sacerdos surgens, sancta dona ter signat, dicens secretè.

Panem hunc ipsum pretiosum corpus Domini & Dei & seruatoris nostri Iesu B Christi.

Diaconus: Amen.

Et rursus Diaconus.

Benedic, Domine, sanctum calicem.

Sacerdos autem benedicens dicit:

Hunc verò Calicem, ipsum pretiosum sanguinem Domini & Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi.

Diaconus: Amen.

Sacerdos: Qui pro mundi vita effusus est.

Diaconus: Amen.

Et rursus Diaconus ostendens vtraque sancta C cum orario, dicit.

Benedic, Domine.

Sacerdos autem vtraque sancta benedicens cum manu, dicit.

Mutans spiritu tuo sancto.

Diaconus: Amen. *Ter.*

Et Diaconus Sacerdoti parum inclinato capite, postquam dixit.

Memento mei sancte Domine peccatoris:

Transit in locum in quo prius stabat, accepto rursus vt prius flabello. D

Sacerdos autem orat secretè.

Nos autem omnes, qui ex vno pane & calice participamus, vni inuicem ad vnius Spiritus sancti communionem: & fac vt nemo nostrum ad iudicium vel condemnationem sit particeps sancti corporis & sanguinis Christi tui, sed vt inueniamus misericordiam & gratiam cum omnibus sanctis qui tibi à sæculo placuerunt, parentibus, Patribus, Patriarchis, Prophetis, E Apostolis, Prædicatoribus, Euangelistis, Martyribus, Confessoribus, Doctoribus, & omni iusto spiritu, qui in fide consummationem & perfectionem assecutus est.

Alta voce.

Præcipuè sanctissima, impolluta, perquam benedicta, gloriosa Domina nostra, Deipara & semper virgine Maria.

Chorus canit.

In te lætatur.

Λέγουσι μυστικῶς τρίς.

Κύριε ὁ τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς ἀποστόλοις καταπέμψας, τοῦτο ἀγαθὲ μὴ ἀντανέλῃς ἀφ' ἡμῶν. Καὶ τὸ,

Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεὸς, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου.

Εἶτα τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας ὁ διάκονος, δείκνυσι τῷ ὠραρίῳ τὸν ἅγιον ἄρτον, καὶ λέγει μυστικῶς.

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον.

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀνιστάμενος, σφραγίζει τρὶς ἅγια δῶρα, λέγων μυστικῶς.

Τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, αὐτὸ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ διάκονος. Ἀμήν.

Καὶ αὖθις ὁ διάκονος.

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ ἅγιον ποτήριον.

Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογῶν λέγει.

Τὸ δὲ ποτήριον τοῦτο, αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ διάκονος. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

Ὁ διάκονος. Ἀμήν.

Καὶ αὖθις ὁ διάκονος δεικνύων μετὰ τοῦ ὠραρίου τὰ ἅγια ἄμφω, λέγει.

Εὐλόγησον, δέσποτα.

Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογῶν μετὰ τῆς χειρὸς ἀμφότερα τὰ ἅγια, λέγει.

Μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ.

Ὁ διάκονος. Ἀμήν. τρίς.

Καὶ τὴν κεφαλὴν ὁ διάκονος ὑποκλίνας τῷ ἱερεῖ, καὶ εἰπὼν τὸ,

Μνήσθητί μου ἅγιε δέσποτα τοῦ ἁμαρτωλοῦ,

Μεθίσταται ἐν ᾧ πρότερον ἵστατο τόπῳ, λαβὼν καὶ τὸ ῥιπίδιον αὖθις ὡς πρότερον.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Ἡμᾶς δὲ πάντας τοὺς ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου μετέχοντας, ἑνῶσαι ἀλλήλοις εἰς ἑνὸς πνεύματος ἁγίου κοινωνίαν, καὶ μηδένα ἡμῶν εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα ποιῆσαι μετασχεῖν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου· ἀλλ' ἵνα εὕρωμεν ἔλεον καὶ χάριν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, προπατόρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, διδασκάλων, καὶ παντὸς πνεύματος δικαίου, ἐν πίστει τετελειωμένου.

Ἐκφώνως.

Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

Ὁ χορὸς ψάλλει τό. Ἐπὶ σοὶ χαίρει.

Εἰ δὲ ἐστὶν ἡ μεγάλη πέμπτη, ψάλλει.

Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ σήμερον υἱὲ Θεοῦ κοινωνόν με παράλαβε· οὐ μὴ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς σου τὸ μυστήριον εἴπω, οὐ φίλημά σοι δώσω καθάπερ ὁ Ἰούδας, ἀλλ' ὡς ὁ λῃστὴς ὁμολογῶ σοι, μνήσθητί μου Κύριε ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Εἰ δὲ ἐστι τὸ μέγα σάββατον, ψάλλει.

Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία, καὶ στήτω μετὰ φόβου καὶ τρόμου, καὶ μηδὲν γήϊνον ἐν ἑαυτῇ λογιζέσθω· ὁ γὰρ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, προέρχεται σφαγιασθῆναι τοῖς πιστοῖς· προηγοῦνται δὲ τούτου οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων μετὰ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, τὰ πολυόμματα Χερουβὶμ, καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφὶμ, τὰς ὄψεις καλύπτοντα, καὶ βοῶντα τὸν ὕμνον, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Ὁ διάκονος θυμιᾷ γύρωθεν τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ τὰ δίπτυχα, τῶν τε ζώντων καὶ κεκοιμημένων ὧν βούλεται, μνημονεύει.

Ὁ δὲ ἱερεὺς εὔχεται μυστικῶς.

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ προφήτου προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ, τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τοῦ ἁγίου τοῦδε, οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου, ὧν ταῖς ἱκεσίαις ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ μνήσθητι πάντων τῶν προκεκοιμημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου.

Ἐνταῦθα ὁ ἱερεὺς μνημονεύει ὧν θέλει, ζώντων καὶ τεθνεώτων· καὶ ὑπὲρ μὲν ζώντων, λέγει.

Ὑπὲρ σωτηρίας, ἐπισκέψεως, ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ ὁ δεῖνος.

Ὑπὲρ δὲ τεθνεώτων, λέγει.

Ὑπὲρ ἀναπαύσεως καὶ ἀφέσεως τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου σου ὁ δεῖνος.

Ἐν τόπῳ φωτεινῷ ἔνθα ἀπέδρα λύπη καὶ στεναγμός, ἀνάπαυσον αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Μυστικῶς τὴν εὐχήν.

Καὶ ἀνάπαυσον αὐτοὺς ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. Ἔτι σοῦ δεόμεθα, μνήσθητι Κύριε τῆς ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, καὶ εἰρήνευσον αὐτήν, ἣν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ τὸν ἅγιον οἶκον τοῦτον στερέωσον μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Μνήσθητι Κύριε τῶν τὰ δῶρά σοι ταῦτα προσκομισάντων, καὶ ὑπὲρ ὧν, καὶ δι' ὧν, καὶ ἐφ' οἷς αὐτὰ προσεκόμισαν. Μνήσθητι Κύριε τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις, καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων· ἄμειψαι αὐτοὺς τοῖς πλουσίοις σου καὶ ἐπουρανίοις χαρίσμασι· χάρισαι αὐτοῖς ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ ἐπουράνια, ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια, ἀντὶ τῶν φθαρτῶν τὰ ἄφθαρτα. Μνήσθητι Κύριε τῶν ἐν ἐρημίαις, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. Μνήσθητι Κύριε τῶν ἐν παρθενίᾳ, καὶ εὐλαβείᾳ,

A *Si eſt autem magna quinta feria canit.*

Cœnæ tuæ myſticæ hodie, fili Dei, aſſume me participem: non enim tuis inimicis dicam myſterium: non dabo tibi oſculum, ſicut Iudas: ſed vt latro tibi confiteor. Memento mei Domine in regno tuo.

Si eſt autem magnum ſabbatum, canit:

Sileat omnis caro humana, & ſtet cum metu & tremore, & nihil terrenum in ſe cogitet. Rex enim regnantium, & dominus dominantium progreditur, vt mactetur fidelibus: eum autem præcedunt chori Angelorum cum omni principatu & poteſtate, qui multos habent oculos Cherubim, & qui

B ſex alas Seraphim, oculos tegentes, & hymnum proclamantes, Alleluia, Alleluia, Alleluia.

Diaconus ſanctam menſam circum circa ſuffumigat & diptycha, ſeu tabulas duplices: viuorumque, & eorum qui dormierunt, quorum vult, meminit.

Sacerdos autem orat ſecretè.

Sancti Ioannis Prophetæ Præcurſoris & Baptiſtæ, Sanctorum & vndiquaque benedictorum Apoſtolorum. ſancti N. cuius etiam memoriam peragimus, & omnium ſanctorum tuorum, quorum ſupplicationibus viſita nos Deus, & memento omnium

C qui prædormierunt in ſpe reſurrectionis vitæ æternæ.

Hic Sacerdos mentionem facit eorum quorum vult, & viuorum & mortuorum: & pro viuis quidem dicit:

Pro ſalute, viſitatione, remiſſione peccatorum famuli tui. N.

Pro mortuis autem dicit:

Pro quiete & remiſſione animæ famuli tui, N. In loco luminoſo, vnde aufugit triſtitia, & gemitus, fac eum quieſcere Deus noſter.

Secretè orationem.

D Et fac eos quieſcere vbi viſitat lumen vultus tui. Præterea te rogamus, memento Domine ſanctæ tuæ Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ, quæ à finibus vſque ad fines habitat. & fac eam in pace degere, quam pretioſo ſanguine tuo acquiſiuiſti: & hanc ſanctam domum confirma vſque ad conſummationem ſæculi. Memento Domine eorum qui hæc dona tibi obtulerunt, & pro quibus & per quos, & propter quos, hæc obtulerunt. Memento Domine eo-

E rum qui fructum offerunt & bene operantur in ſanctis tuis Eccleſiis, & meminerunt pauperum. remunerare eos diuitibus tuis & cœleſtibus donis, largire eis pro terrenis cœleſtia, pro temporalibus æterna, pro iis quæ corrumpuntur & intereunt, ea quæ à corruptione & interitu ſunt aliena. Memento Domine eorum, qui ſunt in ſolitudinibus, & montibus & ſpeluncis, & foraminibus terræ. Memento Domine eorum qui in virginitate & pietate,

& exercitatione, & vitæ honestate versantur. Memento Domine religiosissimorum & fidelissimorum nostrorum imperatorum, quos vt in terra regnarent, iustum censuisti: armis veritatis, armis beneplaciti eos corona: caput eorum obumbra in tempore belli, brachium eorum corrobora, dexteram eorum exalta, regnum confirma, barbaras omnes gentes quæ bella volunt, eis subiuga; largire eis profundam, & quæ auferri non possit, pacem. Loquere in cor ipsorum bona pro Ecclesia tua, & vniuerso populo tuo: vt in tranquillitate ipsorum quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & honestate. Memento Domine omnis magistratus & potestatis, & fratrum nostrorum, qui sunt in palatio, & vniuersorum castrorum: bonos in bonitate conserua, malos bonos effice in bonitate tua. Memento Domine circumstantis populi, & eorum qui adsunt iustis de causis, & miserere eorum & nostri secundum multitudinem misericordiæ tuæ: promptuaria eorum imple omni bono, coniugia eorum in pace & concordia conserua, infantes ale, adolescentiam institue; senectutem confirma, consolare pusillanimes, congrega dispersos, & reduc errantes, & coniunge sanctæ tuæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ; eos qui ab immundis spiritibus vexantur, libera; cum nauigantibus nauiga, cum viatoribus vnà iter ingredere, patrocinare viduis, orphanos protege: captiuos libera, ægrotos cura: eorum qui sunt in carcere, metallis, exilio, & omni afflictione, & necessitate, memento Deus, & omnium qui indigent magna tua misericordia, & eorum qui nos diligunt, & eorum qui oderunt, & eorum qui nobis indignis mandarunt, vt pro eis oraremus: & totius populi tui memento Domine Deus noster, & in omnes effunde diuitem tuam misericordiam, omnibus præbens petitiones, quæ spectant ad eorum salutem: & quorum nos mentionem non fecimus propter ignorantiam, vel obliuionem, vel nominum multitudinem, ipse Deus recordare, qui scis vnius cuiusque ætatem & appellationem, qui nosti vnumquemque ex vtero matris suæ. Tu enim Domine es auxilium eorum qui carent auxilio, spes desperatorum, eorum qui tempestate agitantur seruator; nauigantium portus, ægrotorum medicus; ipse omnibus omnia sis, qui nosti vnumquemque, & petitiones eius, domum eius, & quidnam ei opus sit. Libera Domine hanc ciuitatem, & omnem ciuitatem, & regionem ab omni fame, peste, terræ motu, mundatione, igne, gladio, alienigenarum incursione, & bello intestino.

Diaconus quidem conuertitur ad portam sancti adyti, tenens orarium summis digitis, & dicit.

Et cunctorum & cunctarum.

A καὶ ἀσκήσει, καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ διαγόντων. Μνήσθητι Κύριε τῶν εὐσεβεστάτων καὶ πιστοτάτων ἡμῶν βασιλέων, οὓς ἐδικαίωσας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς· ὅπλῳ ἀληθείας, ὅπλῳ εὐδοκίας στεφάνωσον αὐτούς· ἐπισκίασον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου· ἐνίσχυσον αὐτῶν τὸν βραχίονα, ὕψωσον αὐτῶν τὴν δεξιάν, κράτυνον αὐτῶν τὴν βασιλείαν, ὑπόταξον αὐτοῖς πάντα τὰ βάρβαρα ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα· χάρισαι αὐτοῖς βαθεῖαν καὶ ἀναφαίρετον εἰρήνην· λάλησον εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας σου καὶ παντὸς τοῦ

B λαοῦ σου, ἵνα ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. Μνήσθητι Κύριε πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ τῶν ἐν παλατίῳ ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ παντὸς τοῦ στρατοπέδου· τοὺς ἀγαθοὺς ἐν τῇ ἀγαθότητι διατήρησον· τοὺς πονηροὺς ἀγαθοὺς ποίησον ἐν τῇ χρηστότητί σου. Μνήσθητι Κύριε τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, καὶ τῶν δι' εὐλόγους αἰτίας ἀπολειφθέντων, καὶ ἐλέησον αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς, κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου· τὰ ταμεῖα αὐτῶν ἔμπλησον παντὸς ἀγαθοῦ, τὰς συζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ διατήρησον· τὰ νήπια ἔκθρεψον, τὴν νεότητα παιδαγώγησον, τὸ γῆρας περι-

C κράτησον· τοὺς ὀλιγοψύχους παραμύθησαι, τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε, τοὺς πεπλανημένους ἐπανάγαγε, καὶ σύναψον τῇ ἁγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ. Τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ἐλευθέρωσον· τοῖς πλέουσι σύμπλευσον, τοῖς ὁδοιποροῦσι συνόδευσον· χηρῶν πρόστηθι, ὀρφανῶν ὑπεράσπισον, αἰχμαλώτους ῥῦσαι, νοσοῦντας ἴασαι· τῶν ἐν βήματι καὶ μετάλλοις καὶ ἐξορίαις καὶ πάσῃ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ καὶ περιστάσει ὄντων μνημόνευσον ὁ Θεός, καὶ πάντων τῶν δεομένων τῆς μεγάλης σου εὐσπλαγχνίας, καὶ τῶν ἀγαπών-

D των ἡμᾶς, καὶ τῶν μισούντων, καὶ τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου μνήσθητι κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐπὶ πάντας ἔκχεον τὸ πλούσιόν σου ἔλεος, πᾶσι παρέχων τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα· καὶ ὧν ἡμεῖς οὐκ ἐμνημονεύσαμεν δι' ἄγνοιαν, ἢ λήθην, ἢ πλῆθος ὀνομάτων, αὐτὸς μνημόνευσον ὁ Θεός, ὁ εἰδὼς ἑκάστου τὴν ἡλικίαν, καὶ τὴν προσηγορίαν, ὁ εἰδὼς ἕκαστον ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· σὺ γὰρ εἶ Κύριε ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπὶς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν χειμαζομένων σωτήρ, ὁ τῶν πλεόντων λιμήν, ὁ τῶν νοσούν-

E των ἰατρὸς· αὐτὸς τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γενοῦ, ὁ εἰδὼς ἕκαστον καὶ τὸ αἴτημα αὐτοῦ, οἶκον καὶ τὴν χρείαν αὐτοῦ· ῥῦσαι Κύριε τὴν πόλιν ταύτην, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρὸς, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων, καὶ ἐμφυλίου πολέμου.

Ὁ μὲν διάκονος ἐπιστρέφει πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἁγίου βήματος, κρατῶν τὸ ὠράριον ἄκροις τοῖς δακτύλοις, καὶ λέγει·

Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ὁ δὲ χορὸς ψάλλει.

Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ.

Ἐν πρώτοις μνήσθητι Κύριε τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, τοῦδε, ὃν χάρισαι ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνῃ σῶον, ἔντιμον, ὑγιῆ, μακροημερεύοντα, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.

Καὶ ὁ διάκονος λέγει πρὸς τῇ θύρᾳ στὰς, Τοῦ, ὁ δεῖνος, πανιερωτάτου μητροπολίτου, ἢ ἐπισκόπου, ὅστις ἂν ᾖ.

Καὶ ὑπὲρ τοῦ προσκομίζοντος τὰ ἅγια δῶρα ταῦτα εὐλαβεστάτου ἱερέως, ὁ δεῖνος.

Καὶ ὑπὲρ σωτηρίας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν. Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Καὶ ὁ χορὸς ψάλλει.

Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Μνήσθητι Κύριε πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων, τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας. Μνήσθητι Κύριε κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος· συγχώρησόν μοι πᾶν πλημμέλημα, ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον, καὶ μὴ διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας κωλύσῃς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ἀπὸ τῶν προκειμένων δώρων. Μνήσθητι Κύριε τοῦ πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος· καὶ μηδένα ἡμῶν καταισχύνῃς τῶν κυκλούντων τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον. Ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου Κύριε, ἐπιφάνηθι ἡμῖν ἐν τοῖς πλουσίοις σου οἰκτιρμοῖς· εὐκράτους καὶ ἐπωφελεῖς τοὺς ἀέρας ἡμῖν χάρισαι· ὄμβρους τῇ γῇ πρὸς καρποφορίαν δώρησαι· εὐλόγησον τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου· παῦσον τὰ σχίσματα τῶν ἐκκλησιῶν· σβέσον τὰ φρυάγματα τῶν ἐθνῶν, τὰς τῶν αἱρέσεων ἐπαναστάσεις ταχέως κατάλυσον, τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος· πάντας ἡμᾶς πρόσδεξαι εἰς τὴν βασιλείαν σου, υἱοὺς φωτὸς καὶ υἱοὺς ἡμέρας ἀναδείξας· τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην χάρισαι ἡμῖν Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς ἐπιστρέφει πρὸς τῇ θύρᾳ καὶ εὐλογῶν λέγει ἐκφώνως.

Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ἡμῶν.

Καὶ ὁ διάκονος ἐξέρχεται εἰ ἔστιν, εἴτ' οὖν ὁ ἱερεὺς καὶ στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, λέγει.

Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἔτι καὶ ἔτι τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Chorus autem canit.

Et cunctorum & cunctarum.

Sacerdos autem alta voce dicit:

Imprimis memento Dnmine Archiepiscopi nostri N. cui largire, vt sanctis tuis Ecclesiis in pace, saluus, hnnnratus, sanus, lnngænus, veritatis sermnnem recte dispenset.

Et Diaconus dicit stans ad portam.

N. Sacratissimi Metroplitani, vel Episcopi, quicunque is sit.

Et prn religiosissimo Sacerdote. N. qui hæc dona offert, & pro salnte religinsissimnrum & à Den custoditorum Imperatorum nostrorum, & cunctorum & cunctarum.

Et Chorus canit.

Et cunctorum & cunctarum.

Sacerdos autem orat secretè.

Mementn Domine omnis Episcopatus orthodnxorum, qui verbum veritatis rectè dispensant, memento Domine secundùm multitudioem misericordiarum tuarum etiam meæ indignitatis. Cnndnna mihi nmne delictum vnluntarium & inunluntarium, & ne prnpter peccara mea prnhibueris gratiam sancti tui spiritus à dnnis prnpnsitis. Memento Dnmine Presbyteratus, in Christn Diaconatus, & omnis nrdinis Sacerdntalis, & nullum illorum, qui sanctum tuum altare circundant, dedecore affeceris: respice nos in bnnitate tua Domine. Appare nobis in diuitibus tuis miseratinnibus. Temperatum & vtilem nobis aërem largire: dnoa terræ imbres, ad fructuum satietatem, benedic cnrnnam anni benignitati tuæ. Fac vt cessent schismata Ecclesiarum, extingue fremitus gentium, hæresium resurrectiones velociter dissnlue virtute sancti tui spiritus. Suscipe nos nmnes in regnum tuum, filios lucis & filins diei efficiens: pacem tuam, & dilectionem ruam largire nnbis Dnmine Deus noster: nmnia enim nobis dedisti.

Alta voce Sacerdos.

Et da nobis vnn nre & vno corde glorificare, & laudare pretiosissimum, & magnificentissimum nnmen tuum, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculnrum.

Chorus: Amen.

Sacerdos conuertitur ad portam, & benedicens dicit alta voce.

Et erunt misericordiæ Dei & seruatoris nostri Iesu Christi cum nmnibus nobis.

Et Diaconus egreditur si est: sin minus, Sacerdos, & stans in loco consueto dicit:

Omoium sanctorum memnriam facientes, etiam atque etiam Dominum rogemus.

Chorus: Miserere Domine.

Et reliqua quemadmodum in sacra Missa Chrysostomi.

Pro oblatis. Vt benignus & clemens
Deus noster. Vt nos liberemur.

Sacerdos orat mysticè.

Deus noster, Deus seruandi, tu nos doce pro tuis beneficiis dignè gratias agere, quæ fecisti, & facis nobiscum. Tu Deus noster, qui hæc dona suscepisti, purga nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus, & doce sanctitatem peragere in timore tuo, vt puro quidem testimonio conscientiæ nostræ suscipientes partem sanctificationum tuarum, vniamur sancto corpori, & sanguini Christi tui: & his dignè susceptis habeamus Christum in cordibus nostris habitantem, & efficiamur templum sancti Spiritus. Ita fac Deus noster, & neminem ex nobis reum feceris horum venerandorum tuorum & supercœlestium sacramentorum, neque anima, & corpore imbecillum, ex eo quod eorum indignè sit particeps: Sed da nobis vsque ad extremam nostrám respirationem sanctificationum tuarum dignè spem recipere, ad viaticum vitæ æternæ, ad gratam, & acceptam excusationem, quæ coram terribili tribunali Christi tui admitti possit, vt nos etiam cum omnibus Sanctis, qui à sæculo tibi placuerunt, æternorum tuorum bonorum efficiamur participes, quæ præparasti his, qui diligunt te.

Diaconus, si est, pacifica, sicut etiam in sacra Chrysostomi Missa.

Defende, serua, miserere & custodi. Totum diem perfectum, sanctum, pacificum. Angelum pacis, fidelem ducem, custodem. Veniam, & remissionem peccatorum, *&c.* Ea quæ sunt honesta, & animabus nostris vtilia. Reliquum tempus vitæ nostræ. Christianum finem vitæ nostræ. Vnionem fidei & communionem.

Alta voce Sacerdos.

Et dignare nos Domine cum libertate citra condemnationem audere inuocare te supercœlestem Deum patrem, & dicere.

Chorus: Pater noster.

Alta voce Sacerdos.

Quia tuum est regnum, potentia, & gloria, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Sacerdos: Pax omnibus.

Chorus: Et cum spiritu tuo.

Diaconus: Capita nostra Domino inclinemus.

A Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Καὶ τὰ λοιπὰ ὡς ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ.

Ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων. Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἡμῶν: Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν, σὺ ἡμᾶς δίδαξον εὐχαριστεῖν σοι ἀξίως τῶν εὐεργεσιῶν σου, ὧν ἐποίησας καὶ ποιεῖς μεθ' ἡμῶν. σὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος τὰ δῶρα ταῦτα, καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ
B σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ δίδαξον ἁγιωσύνην ἐπιτελεῖν ἐν φόβῳ σου, ἵνα ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ὑποδεχόμενοι τὴν μερίδα τῶν ἁγιασμάτων σου, ἑνωθῶμεν τῷ ἁγίῳ σώματι καὶ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ ὑποδεξάμενοι αὐτὰ ἀξίως, σχῶμεν τὸν Χριστὸν κατοικοῦντα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, καὶ γενώμεθα ναὸς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος. ναὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν. καὶ μηδένα ἡμῶν ἔνοχον ποιήσῃς τῶν φρικτῶν σου τούτων καὶ ἐπουρανίων μυστηρίων, μηδὲ ἀσθενῆ ψυχῇ καὶ σώματι, ἐκ τοῦ ἀναξίως τούτων μεταλαμβάνειν· ἀλλὰ δὸς ἡμῖν μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς, ἀξίως
C ὑποδέχεσθαι τὴν ἐλπίδα τῶν ἁγιασμάτων σου, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς ἀπολογίαν εὐπρόσδεκτον τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ σου, ὅπως ἂν καὶ ἡμεῖς μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, γενώμεθα μέτοχοι τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν, ὧν ἡτοίμασας τοῖς ἀγαπῶσί σε Κύριε.

Ὁ διάκονος, εἰ ἔστι, τὰ εἰρηνικά, ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικήν. Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα. Συγγνώμην καὶ ἄ-
D φεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν. Τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς δέσποτα μετὰ παρρησίας ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐπουράνιον Θεὸν πατέρα, καὶ λέγειν.

Ὁ χορός, τό, Πάτερ ἡμῶν.

E Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ χορός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ κυρίῳ κλίνωμεν.

Κλίνας δὲ καὶ ὁ διάκονος μικρὸν τὴν κεφαλὴν, καὶ ὁρῶν τὸν ἱερέα προσκυνοῦντα, προσκυνεῖ καὶ αὐτός.

Ο ἱερεὺς κλινόμενος ἐπεύχεται μυστικῶς.

Δέσποτα Κύριε, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως, τοὺς ὑποκεκλικότας σοι τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς εὐλόγησον, ἁγίασον, φρούρησον, ὀχύρωσον, ἐνδυνάμωσον, ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ ἀπόστησον· παντὶ δὲ ἔργῳ ἀγαθῷ σύναψον, καὶ καταξίωσον ἀκατακρίτως μετέχειν τῶν ἀχράντων τούτων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς πνεύματος ἁγίου κοινωνίαν.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ο χορός. Ἀμήν.

Ο ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Πρόσχες Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ ἁγιάσαι ἡμᾶς ὁ ἄνω τῷ πατρὶ συγκαθήμενος, καὶ ὧδε ἡμῖν ἀοράτως συνών· καὶ καταξίωσον τῇ κραταιᾷ σου χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματός σου, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ.

Καὶ ἐνταῦθα ὅ τε ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος τὰ αὐτὰ καὶ λέγουσι καὶ ποιοῦσι τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ.

Ο διάκονος ἐκφωνεῖ. Πρόσχωμεν.

Καὶ ὁ ἱερεύς. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Καὶ ὁ χορός. Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρὸς, Ἀμήν.

Καὶ ἐνταῦθα καὶ ὁ χορὸς τὸ αὐτὸ ψάλλει τῇ τοῦ Χρυσοστόμου ἱερουργίᾳ, καὶ ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος, καὶ ἐν τῇ ζέσει, καὶ ἐν τῷ μελισμῷ, καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς, καὶ θρησκείαις ταὐτὰ καὶ λέγουσι καὶ ποιοῦσι τῇ τοῦ Χρυσοστόμου.

Ο ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Εὐχαριστοῦμέν σοι Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων, ἀχράντων καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων, ἃ ἔδωκας ἡμῖν ἐπὶ εὐεργεσίᾳ καὶ ἁγιασμῷ καὶ ἰάσει τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν· αὐτὸς δέσποτα τῶν ἁπάντων δὸς γενέσθαι ἡμῖν τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου, εἰς πίστιν ἀκαταίσχυντον, εἰς ἀγάπην ἀνυπόκριτον, εἰς πλησμονὴν σοφίας, εἰς ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς ἀποτροπὴν παντὸς ἐναντίου, εἰς περιποίησιν τῶν ἐντολῶν σου, εἰς ἀπολογίαν εὐπρόσδεκτον τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ σου.

Ο διάκονος ἐν τῷ συνήθει τόπῳ στὰς, λέγει.

Ὀρθοὶ, μεταλαβόντες τῶν θείων, ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων, ἐπουρανίων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων,

A *Diaconus itaque parum inclinato capite, videns adorantem Sacerdotem, adorat & ipse.*

Sacerdos inclinans orat secretè.

Dominator Domine, pater misericordiarum, & Deus omnis consolationis, eos qui tibi sua capita inclinarunt, benedic, sanctifica, custodi, muni, confirma, abduc ab omni malo, & omni operi bono coniunge, & dignare, vt citra condemnationem sint participes horum impollutorum & viuificorum sacramentorum, in remissionem peccatorum, ad Spiritus sancti commu-
B nionem.

Alta voce Sacerdos.

Gratia, & miserationibus, & clementia vnigeniti filij tui, cum quo es benedictus, cum sanctissimo, & bono, & viuifico tuo spiritu, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus:* Amen.

Sacerdos orat secretè.

Attende Domine Iesu Christe Deus noster de sancto habitaculo tuo, & de throno gloriæ regni tui, & veni ad eos sanctificandos, qui supra cum patre sedes, & hîc nobis-
C cum inuisibiliter versaris: & dignare potenti manu tua impertiri nobis impollutum corpus tuum, & pretiosum sanguinem, & per nos toti populo.

Hic etiam, Sacerdos, & Diaconus, eadem dicunt & faciunt, quæ in sacra Chrysostomi Missa.

Diaconus alta voce effatur. Attendamus.

Et Sacerdos: Sancta sanctis.

Et Chorus: Vnus sanctus, vnus Dominus Iesus Christus, in gloriâ Dei Patris. Amen.

D *Hic etiam Chorus idem canit quod in Missa Chrysostomi, Sacerdos & Diaconus, & in calidæ iniectione, & fractione, & communione, & in orationibus, & ritibus, eadem, & faciunt, & dicunt quæ in sacrificio Chrysostomi.*

Sacerdos orat secretè.

Gratias agimus tibi Domine Deus noster, propter participationem sanctorum, impollutorum, & cœlestium tuorum sacramentorum, quæ dedisti nobis, propter beneficium, & sanctificationem, & medelam animarum, & corporum nostrorum. Ipse, Domine omnium, concede vt fiat nobis
E communio sancti corporis, & sanguinis Christi tui, ad fidem inconfusam, ad charitatem non fictam, ad sapientiæ copiam, ad medelam animæ, & corporis, ad omnis rei aduersæ auersionem, ad mandatorum tuorum obseruationem, ad acceptam, & non reiiciendam excusationem coram terribili tribunali Christi tui.

Diaconus stans in loco solito, dicit.

Recti, qui diuinorum, sanctorum, impollutorum, immortalium, cœlestium & viuificorum sacramentorum participes fuimus,

Domino gratias dignè agamus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Defende, serua, miserere, & custodi. Diem omnem perfectum, sanctum, pacatum.

Sacerdos alta voce.

Quia tu es sanctificatio nostra, & tibi gloriam offerimus, Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Diaconus: In pace procedamus.

Et rursus: Dominum oremus.

Oratio post ambonem, finito sacro, quæ alta voce dicitur à Sacerdote extra sacrarium.

Qui benedicis benedicentibus te Domine, & sanctificas eos qui confidunt in te, serua populum tuum, & benedic hereditati tuæ: conserua Ecclesiæ tuæ plenitudinem, sanctifica eos qui diligunt decorem domus tuæ: tu ipse eos vicissim glorifica diuina tua virtute, & ne reliqueris nos, qui speramus in te: pacem mundo tuo largire, Ecclesiis tuis, Sacerdotibus, Imperatoribus nostris, exercitui, & omni populo tuo: Quia omne datum bonum, & omne donum perfectum, desuper est descendens à patre luminum, & tibi gloriam, & gratiarum actionem, & adorationem offerimus, Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Chorus canit: Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & vsque in sæculum. *ter*, *& Psalmum.* Benedicam Dominum. *Vel de sancto diei.*

Oratio quæ fit secretè, dum sacra componuntur.

Completum, & peractum est, quoad quidem à nobis fieri potuit, Christe Deus noster, dispensationis tuæ sacramentum. Habuimus enim mortis tuæ memoriam: vidimus resurrectionis tuæ figuram: impleti sumus vita quæ nunquam desinit, delicias tuas quæ exinaniri non possunt percepimus: quarum vt etiam in futuro tempore nos omnes dignemur, benignè concede, gratia impolluti tui Patris, & sancti, & boni, & viuifici spiritus, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Post orationem Sacerdos egreditur, & dat antidotum, seu panem benedictum, & dicit, & facit hic quemadmodum in sacra Missa Chrysostomi.

A ἀξίως εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικήν.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

B Ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν.

Καὶ αὖθις. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος, ἐκφωνουμένη παρὰ τοῦ ἱερέως ἔξω τοῦ βήματος.

Ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντάς σε Κύριε, καὶ ἁγιάζων τοὺς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας, σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου· τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας σου φύλαξον· ἁγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ αὐτοὺς ἀντιδόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ
C σέ. εἰρήνην τῷ κόσμῳ σου δώρησαι, ταῖς ἐκκλησίαις σου, τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν, τῷ στρατῷ καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου· ὅτι πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι, καταβαῖνον ἐκ σοῦ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων· καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν καὶ προσκύνησιν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ χορὸς ψάλλει τό, Εἴη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλο-
D γημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. τρίς.

Καὶ τὸν ψαλμόν. Εὐλογήσω τὸν κύριον. ἢ τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας.

Εὐχὴ ἐν τῷ συστεῖλαι τὰ ἅγια μυστικῶς.

Ἤνυσται καὶ τετέλεσται, ὅσον εἰς τὴν ἡμετέραν δύναμιν, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὸ τῆς σῆς οἰκονομίας μυστήριον· ἔσχομεν γὰρ τοῦ θανάτου σου τὴν μνήμην, εἴδομεν τῆς ἀναστάσεώς σου τὸν τύπον· ἐνεπλήσθημεν τῆς ἀτελευτήτου σου ζωῆς· ἀπηλαύσαμεν τῆς ἀκενώτου σου τρυφῆς, ἧς καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι πάντας ἡμᾶς καταξιωθῆναι εὐδόκησον, χάριτι τοῦ ἀχράντου σοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου καὶ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Μετὰ τὴν εὐχὴν ἐξέρχεται ὁ ἱερεύς, καὶ δίδωσι τὸ ἀντίδωρον· καὶ λέγει καὶ ποιεῖ καὶ ἐνταῦθα ἅπερ καὶ ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ.

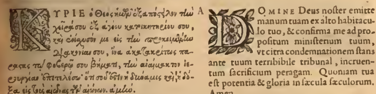
ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΙΕΡΟΥΡΓΙΑΣ, ΤΟΥ ΕΝ ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOANNIS CHRYSOSTOMI, diuini sacrificij seu Missæ ritus.

Gentiano Herueto Interprete.

Μέλλων ὁ ἱερεὺς τὴν θείαν ἐπιτελεῖν μυσταγωγίαν, ὀφείλει μὲν προηγουμένως ἐξωμολογημένος, καὶ μετὰ πάντων κατηλλαγμένος, καὶ τὴν καρδίαν ὅση δύναμις, καθαρὰν τετηρηκὼς ἀπὸ πονηρῶν λογισμῶν, ἐγκρατεύσας τε ἀφ᾽ ἑσπέρας, καὶ ἐγρηγορηκὼς μέχρι τοῦ τῆς ἱερουργίας καιροῦ. τοῦ δὲ καιροῦ ἐπιστάντος, μετὰ τὸ ποιῆσαι τὴν συνήθη τῷ προεστῶτι μετάνοιαν, εἰσέρχεται ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἑνωθεὶς τῷ διακόνῳ, ποιοῦσιν ὁμοῦ πρὸς ἀνατολὰς προσκυνήματα τρία, ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ σωτῆρος καὶ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, καὶ εἰς τοὺς δύο χοροὺς ἀνὰ ἕν. ὅτε δὲ προσκυνοῦσι, λέγουσι μυστικῶς τὴν εὐχὴν ταύτην.

Oportet, Sacerdotem, qui est diuinum mysterium peracturus, primò & ante omnis esse confessum, & omnibus reconciliatum, & cor à malis cogitationibus pro viribus custodisse, & à vespere se continuisse, & vsque ad sacrificij tempus vigilasse. Quando autem venit tempus, postquam præsidi, quæ fieri consueuit, pœnitentiam, seu reuerentiam exhibuerit, templum ingreditur, & vnitus Diacono ter simul adorant ad Orientem ante imaginem Seruatoris sanctissimæ Deiparæ, & in duos choros sigillatim ingressi ita rursus recedunt: quando autem adorant, secretò hanc orationem dicunt.

A ΚΥΡΙΕ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἐνίσχυσόν με εἰς τὴν προκειμένην διακονίαν σου, ἵνα ἀκατακρίτως παραστὰς τῷ φοβερῷ σου βήματι, τὴν ἀναίμακτον ἱερουργίαν ἐπιτελέσω· ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ ἱερατεῖον, λαμβάνουσιν ἕκαστος ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν τὸ στιχάριον ἑαυτῶν, καὶ ποιοῦσι προσκυνήματα τρία κατ᾽ ἀνατολάς, λέγοντες καθ᾽ ἑαυτοὺς τό,

B Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.

Εἶτα ὁ διάκονος προσέρχεται τῷ ἱερεῖ, ὑποκλίνας τὴν κεφαλήν, κρατῶν καὶ ἐν τῇ χειρὶ τῇ δεξιᾷ τὸ στιχάριον σὺν τῷ ὠραρίῳ, λέγων.

Εὐλόγησον δέσποτα τὸ στιχάριον σὺν τῷ ὠραρίῳ.

Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογῶν μετὰ τῆς χειρός, λέγει·

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα ἀποχωρεῖ ὁ διάκονος καθ᾽ ἑαυτὸν εἰς ἓν μέρος τοῦ ἱερατείου, καὶ ἐνδύεται τὸ στιχάριον, C εὐχόμενος οὕτως.

Ἀγαλλιάσεται ἡ ψυχή μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ· ἐνέδυσέ με γὰρ ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης περιέβαλέ με, καὶ ὡς νυμφίῳ περιέθηκέ μοι μίτραν, καὶ ὡς νύμφην περιέθηκέ με κόσμῳ.

A DOMINE Deus noster emitte manum tuam ex alto habitaculo tuo, & confirma me ad propositum ministerium tuum, vt citra condemnationem stans ante tuum terribibile tribunal, incruentum sacrificium peragam. Quoniam tua est potentia & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Ingressi autem in sacrarium, accipit vnusquisque in manibus suis tunicam, & ter adorant ad Orientem, apud se hoc dicentes:

B Deus propitius esto mihi peccatori.

Deinde Diaconus accedit ad Sacerdotem inclinato capite, & manu dextra tenens tunicam cum orario, dicens:

Benedic Domine tunicam cum orario.

Sacerdos autem manu benedicens, dicit:

Benedictus Deus noster vbique, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde secedit seorsum Diaconus in vnam partem sacrarij, & induit tunicam, orans hoc C *modo.*

Exultabit anima mea in Domino: induit me veste salutaris, & tunica lætitiæ circundedit me, & tanquam sponso mihi mitram imposuit, & tanquam sponsum me ornamento circundedit.

Et orarium osculatus, sinistro humero id imponit. Sacerdos autem cùm ipse etiam tunicam acceperit, eam benedicit, & osculatus induit, dicens solus apud se Psalmum qui antè dictus est, sicut & Diaconus. Et Sacerdos accepto manipulo in manu dextera, sic dicit:

Dextera tua Domine glorificata est in fortitudine: dextera tua Domine confregit inimicos, & multitudine gloriæ tuæ contriuisti aduersarios. Dextera Domini fecit virtutem.

In sinistra autem manu sic dicit:

Manus tuæ fecerunt me, & formauerunt me.

Deinde cùm accepit stolam, & benedixit, osculatur, & collo suo imponens, dicit:

Benedictus Deus qui effundit gratiam suam in Sacerdotes suos, tanquam vnguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius, tanquam ros Hermon, qui descendit in montes Sion. Quoniam mandauit illic Dominus benedictionem, vitam vsque in sæculum.

Et cùm accepit Zonam, & benedixit eam, osculatur, & dicit:

Benedictus Deus qui accingit me virtute, & effundit gratiam vsque suam, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde accepto subgeniali, si est Protosyngelus, hoc est Præpositus magnæ Ecclesiæ, vel aliquis alius habens dignitatem aliquam, & postquam id benedixit, & osculatus est, dicit:

Accingere gladio tuo super femur tuum, potens specie tua, & pulchritudine tua, & intende, & prosperum iter ingredere, & regna propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua, vbique, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde acceptam casulam seu pallium, & benedictum, osculatur, & dicit:

Sacerdotes tui Domine, induentur iustitia, & sancti tui exultatione exultabunt vbique, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Deinde euntes ad prothesin seu propositionem, lauant manus, dicentes:

Lauabo inter innocentes manus meas, & circundabo altare tuum Domine: Vt audiam ego vocem laudis tuæ, & enarrem omnia mirabilia tua. Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum tabernaculi gloriæ tuæ. Ne perdas vnà cum impiis animam meam, & cum viris sanguinum vitam meam. In quorum manibus iniquitates, dextera ipsorum impleta est muneribus.

A Καὶ τὸ μὲν ὠράριον ἀσπασάμενος, ἐπιτίθησι τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ. ὁ δὲ ἱερεὺς λαβὼν καὶ αὐτὸς τὸ στιχάριον, εὐλογεῖ αὐτὸ, καὶ ἀσπασάμενος, ἐνδύεται, λέγων καθ' ἑαυτὸν τὸν ψαλμὸν τὸν πρότερον ῥηθέντα, ὅμοιον τῷ διακόνῳ. καὶ λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὰ ἐπιμανίκια, ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ χειρὶ λέγει οὕτως.

Ἡ δεξιά σου χεὶρ Κύριε δεδόξασται ἐν ἰσχύϊ· ἡ δεξιά σου Κύριε ἔθραυσεν ἐχθροὺς, καὶ τῷ πλήθει τῆς δόξης σου συνέτριψας τοὺς ὑπεναντίους. ἡ δεξιὰ κυρίου
B ἐποίησε δύναμιν.

Ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ, λέγει οὕτως·

Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με, καὶ ἔπλασάν με.

Εἶτα λαβὼν τὸ ἐπιτραχήλιον, καὶ εὐλογήσας, ἀσπάζεται· καὶ τιθέμενος ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ, λέγει.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ἐκχέων τὴν χάριν αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ, ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς, τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα, τὸν πώγωνα τὸν Ἀαρὼν, τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν ὤαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ, ὡς δρόσος Ἀερμὼν, ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιὼν, ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο
C κύριος τὴν εὐλογίαν, ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος.

Καὶ λαβὼν τὴν ζώνην, καὶ εὐλογήσας ἀσπάζεται, καὶ λέγει.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν, καὶ ἐκχέων τὴν χάριν αὐτοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Εἶτα τὸ ὑπογονάτιον λαβὼν, εἰ ἔστι πρωτοσύγκελος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἢ ἄλλος τις ἔχων ἀξιότητά τινα, καὶ εὐλογήσας αὐτὸ καὶ ἀσπασάμενος, λέγει·

D Περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατὲ τῇ ὡραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου, καὶ ἔντεινε, καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασίλευε ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πρᾳότητος καὶ δικαιοσύνης· καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιά σου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Εἶτα λαβὼν τὸ φαινόλιον, καὶ εὐλογήσας ἀσπάζεται, καὶ λέγει.

Οἱ ἱερεῖς σου Κύριε ἐνδύσονται δικαιοσύνην, καὶ οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται, πάντοτε νῦν καὶ
E ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα ἀπελθόντες εἰς τὴν πρόθεσιν, νίπτονται τὰς χεῖρας, λέγοντες.

Νίψομαι ἐν ἀθῴοις τὰς χεῖράς μου, καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου Κύριε· τοῦ ἀκοῦσαί με φωνῆς αἰνέσεώς σου, καὶ διηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου· Κύριε ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου, καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου· μὴ συναπολέσῃς μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχήν μου, καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωήν μου, ὧν ἐν χερσὶν αἱ ἀνομίαι· ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων.

Ego

A Ἐγὼ δὲ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην· λύτρωσαί με Κύριε, καὶ ἐλέησόν με· ὁ πούς μου ἔστη ἐν εὐθύτητι· ἐν ἐκκλησίαις εὐλογήσω σε Κύριε.

Ὁ δὲ διάκονος εὐτρεπίζει τὰ ἱερὰ, τὸν μὲν ἅγιον δίσκον ἐν τῷ μέρει τῷ ἀριστερῷ· τὸ δὲ ποτήριον ἐν τῷ δεξιῷ, καὶ τὰ ἄλλα σὺν αὐτοῖς· Εἶτα προσκυνήματα τρία ἔμπροσθεν τῆς προθέσεως ποιήσαντες, λέγουσιν ἕκαστος τό,

Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, καὶ ἐλέησόν με. τὸ δὲ, Ἐξηγόρασας ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου τῷ τιμίῳ σου
B αἵματι, τῷ σταυρῷ προσηλωθεὶς, καὶ τῇ λόγχῃ κεντηθεὶς, τὴν ἀθανασίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις, σωτὴρ ἡμῶν. δόξα σοι.

Εἶτα λέγει ὁ διάκονος. Εὐλόγησον δέσποτα.

Καὶ ποιεῖ ὁ ἱερεὺς εὐλογητόν.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα λαμβάνει ὁ ἱερεὺς, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ, τὴν προσφορὰν· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ, τὴν ἁγίαν λόγχην· καὶ σφραγίζων σὺν αὐτῇ ἐπάνω τῆς σφραγῖδος τῆς προσφορᾶς, τρὶς λέγει.

C Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καὶ εὐθὺς πήγνυσι τὴν ἁγίαν λόγχην ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς σφραγῖδος, καὶ ἀνατέμνων λέγει.

Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη.

Ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ ὁμοίως πηγνὺς τὴν ἁγίαν λόγχην, λέγει.

Καὶ ὡς ἀμνὸς ἄμωμος ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν, ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ.

Ἐν δὲ τῷ ἄνω μέρει τῆς σφραγῖδος πηγνὺς τὴν ἁγίαν λόγχην, λέγει.

D Ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη.

Ἐν δὲ τῷ κάτω μέρει τῆς σφραγῖδος πάλιν πηγνὺς τὴν ἁγίαν λόγχην, λέγει.

Τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;

Ὁ δὲ διάκονος ἐν ἑκάστῃ ἀνατομῇ λέγει.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κρατῶν δὲ τὸ ὠράριον αὐτοῦ ἐν τῇ δεξιᾷ, μετὰ ταῦτα λέγει ὁ διάκονος.

Ἔπαρον δέσποτα.

E Καὶ ὁ ἱερεὺς ἐμβαλὼν τὴν ἁγίαν λόγχην ἐκ πλαγίου τοῦ δεξιοῦ μέρους τῆς προσφορᾶς, ἐπαίρει τὸν ἅγιον ἄρτον, λέγων οὕτως.

Ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ τιθεὶς αὐτὸν ὕπτιον ἐν τῷ ἁγίῳ δίσκῳ, εἰπόντος τοῦ διακόνου.

Θῦσον δέσποτα.

Ὁ ἱερεὺς θύει αὐτὸ σταυροειδῶς, λέγων.

Θύεται ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ

A Ego autem in innocentia mea ambulaui: redime me Domine, & miserere mei. Pes meus stetit in rectitudine. In Ecclesiis benedicam te Domine.

Diaconus autem parat sacra, sanctam quidem patinam in parte sinistra, calicem verò in dextera, & alia quæ sunt vnà cum eis. Deinde cùm ter adorauerint ante prothesim seu propositionem, dicit vnusquisque.

Deus propitius esto mihi peccatori, & miserere mei: & redemisti nos à maledicto
B legis pretioso tuo sanguine, cruci affixus, & lancea punctus, immortalitatem, tanquam ex fonte, præbuisti hominibus Seruator noster: Gloria tibi.

Deinde dicit Diaconus:

Benedic Domine.

Et benedicit Sacerdos.

Benedictus Deus noster, perpetuò, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde sumit Sacerdos in manu quidem sinistra oblationem, in dextra autem sanctam lanceam,
C *& ter cum ea signum crucis faciens, super sigillum oblationis, dicit:*

In recordationem Domini, & Dei, & Seruatoris nostri Iesu Christi.

Et statim infigit sanctam lanceam in dexteram partem sigilli, & scindens dicit:

Tanquam ouis ad cædem ductus est.

In sinistra autem parte similiter sanctam figens lanceam, dicit:

Et tanquam agnus innocens coram ipsum tondente, mutus, sic os suum non aperit.

D *In superiori autem parte signaculi sanctam infigens lanceam, dicit:*

In humilitate, eius iudicium eius sublatum est.

In inferiori autem parte signaculi rursus infigens sanctam lanceam, dicit:

Generationem autem eius quis enarrabit?

Diaconus autem in vnaquaque incisione, dicit:

Dominum Oremus:

Tenens etiam suum orarium in dextera, postea dicit Diaconus:

Tolle Domine.

E *Et Sacerdos iniecta sancta lancea per obliquum dexteræ partis oblationis, extollit sanctum panem, sic dicens:*

Quoniam tollitur è terra vita eius, quouis tempore, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et ponens eum supinum in sancta patina, postquam dixit Diaconus:

Sacrifica Domine.

Sacerdos eum in crucis formam sacrificat, dicens:

Sacrificatur Agnus Dei, qui tollit pecca-

tum mundi, pro mundi vita & salute.

Et vertit alteram partem qua superius habet crucem, [minime, si fieri potest, feruentem, & cooperientem. Tunc enim ponatur supinus, ne inferius faciat humiditatem] Et dicit Diaconus: Punge Domine.

Sacerdos autem ipsum in dextera parte pungens sancta lancea, dicit:

Et vnus militum lancea latus eius pupugit, & protinus exiuit sanguis & aqua.

Diaconus autem infundit sancto calici vinum & aquam simul, [sed plus vini, propterea quod in vnione calidam inuiciat, ne sit plus aqua] cum prius Sacerdoti dixerit.

Benedic Domine vnionem hanc.

Et Sacerdos: Benedictus Deus noster.

Deinde cum accepit Sacerdos secundam oblationem, dicit:

In honorem & memoriam insigniter benedictæ & gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ & semper virginis Mariæ, cuius intercessionibus suscipe Domine sacrificium hoc in cœleste tuum altare.

Et tollens particulam cum sancta lancea, ponit à sinistris sancti panis.

Deinde accepta tertia oblatione, dicit:

Venerandi, gloriosi, Prophetæ, Præcursoris, & Baptistæ Ioannis, Sanctorum gloriosorum, & omni ex parte benedictorum Apostolorum, sanctorū Patrum nostrorum Pontificum, Basilij magni, Gregorij Theologi, & Ioannis Chrysostomi, Athanasij, S. Cyrilli, Niculai Myrensis, & omnium sanctorum Pontificum, sancti Apostoli, Protomartyris & Archidiaconi Stephani, sanctorum magnorum Martyrum, Georgij, Demetrij, Theodori, & omnium sanctorum Martyrum, sanctorum Deiferorum Patrum nostrorum, Antonij, Euthymij, Sabæ sanctificati, Onofrij, Arsenij, Athanasij, qui erat in Atho, & omnium sanctorum, sanctorum & absque pecunia medentium, Cosmæ & Damiani, Cyri, & Ioannis Panteleemonis, & Hermolai, Sampsonis, & Diomedis, Thallalei & Tryphonis, & cæterorum Sanctorum iustorum Deiparentum Ioachim & Annæ, sancti, N. cuius hodie scilicet festum agitur, & omnium sanctorum: Quorum precibus protege nos Deus.

Et ita tollens particulam, ponit eam subter in sinistra parte.

Deinde accepta alia oblatione, dicit:

Pro Archiepiscopo nostro, N. Venerando Presbyteratu, in Christo diaconatu, & omni ordine sacerdotali. Pro insigniter piis, & à Deo custoditis imperatoribus nostris.

A κόσμου, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας.

Καὶ στρέφει τὸ ἕτερον μέρος τὸ ἔχον ἐπάνω τὸν σταυρόν, καὶ λέγει ὁ διάκονος.

Νύξον, δέσποτα.

Ὁ δὲ ἱερεὺς νύττων αὐτὸν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει μετὰ τῆς ἁγίας λόγχης, λέγει.

Καὶ εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἔνυξε, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.

Ὁ δὲ διάκονος ἐγχέει ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ ἐκ τοῦ κράματος καὶ ὕδατος, πρότερον πρὸς τὸν ἱερέα εἰπών.

B Εὐλόγησον, δέσποτα, τὴν ἕνωσιν ταύτην.

Καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ. Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὴν δευτέραν προσφορὰν, λέγει.

Εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῆς ὑπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἧς ταῖς πρεσβείαις πρόσδεξαι Κύριε τὴν θυσίαν ταύτην εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον.

Καὶ αἴρων μερίδα μετὰ τῆς ἁγίας λόγχης, τίθησιν ἐξ ἀριστερῶν τοῦ ἁγίου ἄρτου. Εἶτα λαβὼν τὴν

C τρίτην προσφορὰν, λέγει.

Τοῦ τιμίου, ἐνδόξου, προφήτου, προδρόμου, καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων· τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἀθανασίου, Κυρίλλου, Νικολάου τοῦ ἐν Μύροις, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἱεραρχῶν. Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πρωτομάρτυρος, καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου· τῶν ἁγίων μεγάλων μαρτύρων, Γεωργίου, Δημητρίου, Θεοδώρου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων μαρτύρων

D. τῶν ὁσίων θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, Ἀντωνίου, Εὐθυμίου, Σάβα τοῦ ἡγιασμένου, Ὀνοφρίου, Ἀρσενίου, Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ, καὶ πάντων τῶν ὁσίων· τῶν ἁγίων καὶ ἰαματικῶν ἀναργύρων, Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, Κύρου καὶ Ἰωάννου, Παντελεήμονος καὶ Ἑρμολάου, Σαμψὼν καὶ Διομήδους, Θαλλαλαίου καὶ Τρύφωνος, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἁγίων δικαίων θεοπατόρων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης· τοῦ ἁγίου ὁ δεῖνα, οὗ καὶ τὴν ἡμέραν ἐπιτελοῦμεν· καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ὧν ταῖς ἱκεσίαις ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ὁ Θεός.

Καὶ οὕτως αἴρων τὴν μερίδα, τίθησιν αὐτὴν ὑποκάτω

E ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει. εἶτα λαβὼν ἑτέραν προσφορὰν, λέγει.

Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, ὁ δεῖνος. τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν.

[Proseruo Dei, N. præside scilicet. Pro fratribus & comministris nostris, quos ad tuum ministerium euocasti per tuam miserationem optime Domine.

Deinde dicit etiam quos habet nominatim, & ita tollit partem In alia autem oblatione sic dicit:]

Pro recordatione, & remissione peccatorum eorum qui extruxerunt hanc sanctam mansionem.

Ὑπὲρ μνήμης καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀειμνήστων κτιτόρων τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης.

Εἶτα καὶ ζώντων καὶ τεθνεώτων, ὧν ἐθέλει ὁ ἱερεὺς μνημονεύει ὀνόμασι.

Καὶ πάντων τῶν ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως καὶ ζωῆς αἰωνίου τῇ σῇ κοινωνίᾳ κεκοιμημένων ὀρθοδόξων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, φιλάνθρωπε Κύριε συγχώρησον.

Καὶ οὕτως αἴρων τὴν μερίδα, τίθησιν αὐτὴν ὑποκάτω ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει.

A *Deinde meminit Pontificis qui eam ordinauit, & aliorum ex ijs qui dormierunt, quos vult, nominatim, & postremò sic subiungit.*

Et omnium qui in spe resurrectionis & vitæ æternæ dormierunt, Orthodoxorum patrum, & fratrum nostrorum, benigne & clemens Domine, dimitte.

Et extollit particulam.

Diaconus autem accepta etiam ipse oblatione, & sancta lancea, meminit eorum quos vult, ex viuis & mortuis, & postremo sic dicit.

Memento Domine etiam meæ indignitatis, & condona mihi omne peccatum voluntarium.

Deinde meminit etiam eorum quos vult ex viuis & ex mortuis, & in alia oblatione similiter eorum qui dormierunt, & ponit particulas in inferiore parte sancti panis, sicut & Sacerdos: & accepta spongia componit particulas quæ sunt in patina subter sanctum panem, vt in tuto sint, & nihil excidat. Sciendum quòd in magna Ecclesia non ita fit. Sed Diaconus dat Sacerdoti oblationem, & recordantur Diacono eorum, quos in mente habet, viuorum & mortuorum. Sacerdos extollit particulas.

Εἶτα λαβὼν ὁ διάκονος τὸ θυμιατήριον καὶ τὸ θυμίαμα, λέγει πρὸς τὸν ἱερέα.

Εὐλόγησον δέσποτα τὸ θυμίαμα, καὶ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχήν.

Θυμίαμά σοι προσφέρομεν Χριστὲ ὁ Θεὸς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, ὃ προσδεξάμενος, δέσποτα, εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, καὶ ἀντικατάπεμψον ἡμῖν πλούσια τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, καὶ δώρησαι ἡμῖν αὐτὰ τοῖς δούλοις σου τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς θυμιάσας τὸν ἀστερίσκον, τίθησιν αὐτὸν ἐπάνω τοῦ ἄρτου, καὶ λέγει.

Καὶ ἐλθὼν ὁ ἀστὴρ ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον κείμενον, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ ἱερεὺς θυμιάσας τὸ πρῶτον κάλυμμα, σκεπάζει τὸν ἄρτον, καὶ λέγει.

Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν καὶ περιεζώσατο· καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται. Τῷ οἴκῳ σου πρέπει ἁγίασμα Κύριε εἰς μακρότητα ἡμερῶν, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν, Κάλυψον δέσποτα.

Καὶ ὁ ἱερεὺς θυμιῶν τὸ δεύτερον κάλυμμα, καὶ σκεπάζων τὸ ποτήριον, λέγει.

Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετή σου Χριστὲ, καὶ τῆς αἰνέσεώς σου πλήρης ἡ γῆ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Σκέπασον, δέσποτα.

Καὶ ὁ ἱερεὺς θυμιῶν τὸν ἀέρα, καὶ σκεπάζων ἀμφότερα, λέγει.

Σκέπασον ἡμᾶς ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου ὁ Θεὸς ἡμῶν, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

B *Deinde Diaconus accepto thuribulo & incenso, dicit Sacerdoti:*

Benedic, Domine, incensum. *Et dicit,* Oremus Dominum.

Et Sacerdos dicit orationem.

Incensum tibi offerimus Christe Deus in odorem suauitatis spiritalis. Quam suscipe, Domine, in sanctum & cœleste & intellectuale tuum altare, & vicissim ad nos demitte diuites misericordias & miserationes tuas, & eas dona nobis seruis tuis, qui inuocamus nomen tuum, Patris & Filij, & Spiritus sancti, omni tempore, nunc,
C & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus: Oremus Dominum.

Et Sacerdos cùm asteriscum, hoc est, stellulam suffumigarit, ponit eam super panem, & dicit:

Et veniens stella stetit super locum vbi positus erat puer, omni tempore, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus: Oremus Dominum.

Sacerdos postquam primum operculum suffumigrauit, tegit sanctum panem, & dicit:

D Dominus regnauit, decorem indutus est, indutus est Dominus virtutem, & præcinxit se. Etenim firmauit orbem terræ qui non commouebitur. Domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudinem dierum, omni tempore, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus: Oremus Dominum. Operi Domine.

Et Sacerdos, secundùm operculum suffumigans, & sanctum calicem tegens, dicit:

E Operuit cœlos virtus tua Christe, & laudis tuæ plena est terra, omni tempore, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diac. Oremus Dominum. Tege, Domine.

Et Sacerdos tertium operculum suffumigans, seu subtilissimum sudarium, & vtraque tegens, dicit:

Tege nos in tegumento alarum tuarum, Deus noster, omni tempore, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

A *Deinde vtrique lotis manibus cùm piè & religiosè adorauerint, dicunt:*

Benedictus Deus noster cui sic complacuit, omni tempore, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus in pretiosorum donorum propositione, dicit:

Dominum oremus.

Sacerdos dicit orationem propositionis.

Deus Deus noster, qui cœlestem panem totius mundi alimentum, Dominum nostrum & Deum Iesum Christum emisisti, Saluatorem, & Redemptorem, & Benefactorem, nos benedicentem & sanctificantem: ipse benedic hanc propositionem: & B suscipe eam in cœleste tuum altare: memento, vt bonus & benignus eorum qui obtulerunt, & propter quos obtulerunt: & nos indemnatos conserua in sacrificio diuinorum tuorum mysteriorum.

Alta voce.

Quoniam sanctificatum est & glorificatum pretiosissimum & magnificum nomen tuum, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. C

Et post orationem suffumigat propositionem, & facit absolutionem, dicens:

Gloria tibi Christe Deus, spes nostra.

Diaconus: Gloria Patri & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Sacerdos: Christus verus Deus noster, intercessionibus omni ex parte sanctæ, impollutæ, super omnes benedictæ dominæ nostræ, Dei genitricis & semper virginis Mariæ, virtute venerandæ & viuificæ crucis, & omnium sanctorum, misereatur nostri, vt bonus Deus clemens & benignus. D

Chorus: Amen.

Et ita Diaconus accepto thuribulo, recedit, & sanctam mensam circumcirca in crucis formam suffumigat, dicens apud se:

In sepulchro corporaliter, in infernoautem cum anima, vt Deus, in paradiso autem cum Latrone, & in throno fuisti Christe cum Patre, & Spiritu, omnia implens, qui circumscribi non potes.

Et dicit quinquagesimum hunc psalmum.

E Miserere mei Deus.

Et postquam suffumigauit sacrarium, & totum templum, ad sanctum rursus tabernaculum, seu altare ascendit, & suffumigata rursus sancta mensa, & Sacerdote, thuribulum quidem in suo loco reponit: ipse autem ad Sacerdotem accedit: & simul stantes ante sanctam mensam, & apud se quisque adorantes, & orantes dicunt:

Rex cœlestis, paraclete, spiritus veritatis, qui vbiq; ades, & omnia imples, thesaurꝰ bonorũ, & vitæ suppeditator, veni, & in nobis

A Εἶτα νιψάμενοι ἀμφότεροι τὰς χεῖρας, καὶ προσκυνήσαντες εὐλαβῶς, λέγουσιν.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ οὕτως εὐδοκήσας, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁ διάκονος ἐπὶ τῇ προθέσει τῶν τιμίων δώρων.

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως.

Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον τὴν τροφὴν τοῦ παντὸς κόσμου, τὸν κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξαποστείλας, σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν καὶ B εὐεργέτην, εὐλογοῦντα καὶ ἁγιάζοντα ἡμᾶς, αὐτὸς εὐλόγησον τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον· μνημόνευσον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος τῶν προσενεγκόντων, καὶ δι' οὓς προσήγαγον, καὶ ἡμᾶς ἀκατακρίτους διαφύλαξον ἐν τῇ ἱερουργίᾳ τῶν θείων σου μυστηρίων.

Ἐκφώνως.

Ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

C Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν θυμιᾷ τὴν πρόθεσιν, καὶ ποιεῖ ἀπόλυσιν, λέγων.

Δόξα σοι Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡ ἐλπὶς ἡμῶν.

Ὁ διάκονος. Δόξα πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῇ δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, D ἐλεήσαι ἡμᾶς ὡς ἀγαθὸς Θεὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Καὶ οὕτω λαβὼν ὁ διάκονος τὸ θυμιατήριον, ἀπέρχεται, καὶ θυμιᾷ τὴν ἁγίαν τράπεζαν κύκλῳ σταυροειδῶς, λέγων καθ' ἑαυτόν.

Ἐν τάφῳ σωματικῶς, ἐν ᾅδου δὲ μετὰ ψυχῆς, ὡς Θεὸς ἐν παραδείσῳ δὲ μετὰ λῃστοῦ, καὶ ἐν θρόνῳ ὑπῆρχες Χριστὲ μετὰ πατρὸς καὶ πνεύματος, πάντα πληρῶν ὁ ἀπερίγραπτος.

Καὶ λέγει τὸν πεντηκοστὸν ψαλμόν.

E Ἐλέησόν με ὁ Θεός.

Καὶ ἐν ᾧ θυμιάσας τό τε ἱερατεῖον καὶ τὸν ναὸν ὅλον, εἰσέρχεται αὖθις εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, καὶ θυμιάσας αὖθις τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ τὸν ἱερέα, τὸ μὲν θυμιατήριον ἀποτίθησιν ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ· αὐτὸς δὲ προσέρχεται τῷ ἱερεῖ καὶ στάντες ὁμοῦ πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ προσκυνοῦντες καθ' ἑαυτούς, καὶ εὐχόμενοι, λέγουσι.

Βασιλεῦ οὐράνιε, παράκλητε, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ παρὼν, καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν, καὶ ζωῆς χορηγός, ἐλθὲ καὶ σκήνωσον

ἐν ἡμῖν, καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλῖδος, καὶ σῶσον ἀγαθὲ τὰς ψυχὰς ἡμῶν. ὁ δὲ, Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. δίς. καὶ τὸ, Κύριε τὰ χείλη μου ἀνοίξεις. καὶ τὰ ἑξῆς ἅπαξ.

Εἶτα ἀσπάζεται, ὁ μὲν ἱερεὺς, τὸ εὐαγγέλιον· ὁ δὲ διάκονος, τὴν ἁγίαν τράπεζαν. Εἶτα ὁ διάκονος ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν τῷ ἱερεῖ, κρατῶν καὶ τὸ ὠράριον ἑαυτοῦ τοῖς τρισὶ δακτύλοις τῆς δεξιᾶς χειρὸς, λέγει.

Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ κυρίῳ. δέσποτα εὐλόγησον.

Καὶ ὁ ἱερεὺς σφραγίζων αὐτὸν, λέγει.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ δέσποτα.

Ὁ δὲ ἱερεύς. Κατευθύναι κύριος τὰ διαβήματά σου.

Καὶ πάλιν ὁ διάκονος. Μνήσθητί μου δέσποτα.

Ὁ δὲ ἱερεύς. Μνησθείη σου κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ ὁ διάκονος. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν.

Καὶ προσκυνήσαντες τρὶς, λέγουσι καθ' ἑαυτούς.

Κύριε τὰ χείλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ μετὰ τοῦτο ἐξέρχεται ὁ διάκονος τοῦ βήματος, καὶ προσκυνήσας τρὶς, λέγει ἐκφώνως·

Εὐλόγησον δέσποτα.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκφώνως λέγει.

Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

A inhabita, & purga nos ab omni macula, & serua ô bone animas nostras.

Deinde, Gloria in excelsis Deo. *bis*, & Domine labia mea aperies: *& quæ deinceps sequuntur, semel.*

Deinde osculatur quidem Sacerdos Euangelium Diaconus verò sanctam mensam. Deinde Diaconus inclinans caput Sacerdoti, & tenens orarium tribus digitis manus dextræ, dicit:

Tempus faciendi Domino: Benedic Domine.

B *Et Sacerdos ipsum signans, dicit:*

Benedictus Deus noster, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus: Ora pro nobis Domine.

Et Sacerdos: Dirigat Dominus gressus tuos.

Et rursus Diaconus: Memento mei sancte Domine.

Et Sacerdos: Meminerit tui Dominus Deus in regno suo, vbique, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Diaconus: Amen. Amen. Amen.

C *Et postquam ter adorauerunt, dicunt ter apud se.*

Domine labia mea aperies: *& quæ sequuntur.*

Et postea egrediens Diaconus à sancto adyto, postquam ter adorauit, dicit alta voce:

Benedic Domine:

Sacerdos autem alta voce dicit:

Benedictum regnum Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Sciendum est, quòd si sunt plurimi Sacerdotes qui sacrum ministerium obeunt, Sacerdos qui fecit oblationem, ipse etiam sacrum ministerium incipit. Ipse etiam dicit exclamationes.

Ὁ διάκονος ἐκφώνως.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν μετὰ πίστεως, εὐλαβείας, καὶ φόβου Θεοῦ, εἰσιόντων ἐν αὐτῷ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, ὁ δεῖνος, τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

D *Diaconus alta voce.*

In pace Dominum oremus.

Chorus: Domine miserere.

Diaconus: Pro superna pace, & salute animarum nostrarum, Dominum oremus.

Chorus: Domine miserere.

Diaconus: Pro pace totius mundi, tranquillitate sanctarum Dei Ecclesiarum, & omnium vnione Dominum oremus.

Chorus: Domine miserere.

E *Diaconus:* Pro hac sancta domo, & iis qui cum fide, religione, & Dei timore ipsam ingrediuntur, Dominum oremus.

Chorus: Domine miserere.

Diaconus: Pro Archiepiscopo nostro N. venerabili Presbyteratu, in Christo Diaconatu, vniuerso Clero, & populo, Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Pro religiosissimis, & à Deo custoditis nostris Imperatoribus, toto palatio, & eorum Comitatu Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Vt vnà bellum gerat, & omnem inimicum & aduersarium pedibus eorum subiiciat, Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Pro hac sancta mansione, tota ciuitate, regione, & iis qui fide in eam habitant, Dominum oremus.

Chorus: Domine miserere.

Diaconus: Pro bona aëris temperie, fructuum terræ fertilitate, & pacificis temporibus, Dominum oremus.

Chorus: Domine miserere.

Diaconus: Pro nauigantibus, iter facientibus, ægrotantibus, laborantibus, captiuis, & ipsorum salute, Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Vt nos liberemur ab omni afflictione, ira, periculo, & necessitate, Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Oratio primæ Antiphonæ secretò.

Domine Deus noster, cuius nec potentia æstimari, nec gloria potest comprehendi, cuius est immensa misericordia, & elementia ineffabilis, ipse Domine pro tua miseratione in nos respice, & in hanc sanctam domum, & fac nobiscum, & cum iis qui nobiscum orant, diuites misericordias, & miserationes tuas.

Dum Sacerdos dicit mysticè & secretò orationem in sanctuario, eodem tempore Diaconus dicit pacifica extra tabernaculum, quòd absit Diaconus, Sacerdos post orationem pronuntiat exclamationem, ac deinde pacifica.

Diaconus: Defende, serua, miserere, & custodi nos Deus tuâ gratia.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Sanctissimæ, impollutæ, supra omnem modum benedictæ, gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper virginis Mariæ memoriam agentes, nos ipsos, & nos inter nos inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus.

Chorus: Tibi Domine.

Alta voce Sacerdos.

Quia te decet omnis gloria, honor, & adoratio, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

A Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι, καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης, πάB σης πόλεως, καὶ χώρας, καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρος, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς, καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

C Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Εὐχὴ ἀντιφώνου πρώτου μυστικῶς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὗ τὸ κράτος ἀνείκαστον, καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος, οὗ τὸ ἔλεος ἀμέτρητον, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἄφατος, αὐτὸς δέσποτα κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου ἐπίβλεψον ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὸν ἅγιον οἶκον τοῦτον, καὶ ποίησον μεθ᾽ ἡμῶν καὶ τῶν συνευχομένων ἡμῖν πλούσια τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου.

D Τοῦ ἱερέως λέγοντος τὴν εὐχὴν μυστικῶς ἐν τῷ βήματι, ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ ὁ διάκονος λέγει ἔξω τοῦ βήματος τὰ εἰρηνικά· εἰ δὲ οὐκ ἔστι διάκονος, ὁ ἱερεὺς μετὰ τὴν εὐχὴν λέγει τὴν ἐκφώνησιν, καὶ μετὰ ταῦτα τὰ εἰρηνικά.

Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν E Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Ὁ χορός. Σοὶ Κύριε.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Dum hæc dicitur à Sacerdote, Diaconus postquam ter adorauerit ex aduerso sancti altaris, abit, & postquam recesserint, in dextera parte stat ante sanctas imagines, expectans donec expleatur Antiphona. Similiter debet facere etiam in vnaquaque Antiphona. Amen.

Μετὰ τὰ εἰρηνικά, ὁ χορὸς ψάλλει τὸ πρῶτον ἀντίφωνον, ἢ τὰ τυπικά, εἰ ἔστι κυριακή, εἴτ' οὖν, τῆς ἡμέρας.

Εὐχὴ ἀντιφώνου δευτέρου μυστικῶς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας σου φύλαξον, ἁγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ αὐτοὺς ἀντιδόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.

Σημείωσαι καὶ ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τῇ πρώτῃ, εἰ ἔστι διάκονος, ἢ οὐκ ἔστιν.

Ὁ διάκονος. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν παραθώμεθα.

Ὁ χορός. Σοὶ Κύριε.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Μετὰ τὰ εἰρηνικὰ τὰ δεύτερα, ψάλλει ὁ χορὸς τὸ δεύτερον ἀντίφωνον, ἢ τὰ τυπικὰ τὰ δεύτερα, εἰ ἔστι κυριακή εἴτ' οὖν, τῆς ἡμέρας.

Εὐχὴ ἀντιφώνου τρίτου μυστικῶς.

Ὁ τὰς κοινὰς ταύτας καὶ συμφώνους ἡμῖν χαρισάμενος προσευχάς, ὁ καὶ δύω καὶ τρισὶ συμφωνοῦσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου, τὰς αἰτήσεις παρέχειν ἐπαγγειλάμενος, αὐτὸς καὶ νῦν τῶν δούλων σου τὰ αἰτήματα πρὸς τὸ συμφέρον πλήρωσον, χορηγῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον χαριζόμενος.

Σημείωσαι καὶ ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ· εἰ ἔστι διάκονος, ἢ οὐκ ἔστιν.

Ὁ διάκονος: Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Ὁ χορός. Σοὶ Κύριε.

A *Post pacifica Chorus canit primam Antiphonam, vel typica, si est dies Dominicus: Si non, de die.*

Oratio secundæ Antiphonæ mysticè seu secretò.

Domine Deus noster serua populum tuum, & benedic hæreditati tuæ, custodi tuæ Ecclesiæ plenitudinem, sanctifica eos qui diligunt decorem domus tuæ, tu ipsos vicissim glorifica, diuina tua potentia, & ne reliqueris nos sperantes in te.

Nota etiam hic, sicut in prima oratione, si est Diaconus, vel non est.

B *Diaconus*: Etiam atque etiam in pace Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Defende, serua, miserere, ac custodi nos Deus tua gratia.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Sanctissimæ, intemeratæ, supra omnem modum benedictæ gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos, & nos inter nos inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo nostro

C commendemus.

Chorus: Tibi Domine.

Alta voce Sacerdos.

Quoniam tua est dominatio, & tuum est regnum, & potentia, & gloria Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Post pacifica secunda Chorus cantat secundam Antiphonam, vel secunda typica, si est dies Dominicus: Si non, de die.

D *Oratio tertiæ Antiphonæ secretò seu mysticè.*

Qui has communes & consonas nobis orationes largitus es: qui etiam duobus & tribus in tuo nomine conuenientibus te petitiones daturum es pollicitus, ipse etiam nunc seruorum tuorum petitiones imple ad vtilitatem, suppeditans nobis in præsenti sæculo agnitionem veritatis, & in futuro vitam æternam largiens.

Nota etiam hic, sicut in prima oratione, & secunda, si est Diaconus, aut si non est.

Diaconus: Adhuc & adhuc in pace Dominum oremus.

E *Chorus*: Miserere Domine.

Diaconus: Defende, serua, miserere, & custodi nos Deus tua gratia.

Chorus: Misere Domine.

Diaconus: Sanctissimæ, intemeratæ, super omnes benedictæ, gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ ac semper virginis Mariæ cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos, & nos inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus.

Chorus: Tibi Domine.

Alta voce Sacerdos. A

Quoniam es bonus, clemens, & benignus, tibi etiam gloriam offerimus, Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum.

Populus: Amen.

Hic Chorus canit tertiam Antiphonam, vel triteclem. Si autem eſt etiam dies Dominicus, canit beatitudines, & de Sancto diei. Quando autem venerit Chorus ad (Gloria Patri) *Sacerdos, & Diaconus ante ſanctam menſam ter adorant. Deinde Sacerdos acceptum ſanctum Euangelium tradit Diacono, & ita egreſſi per portam partis ſeptentrionalis, veniunt in locum conſuetum, & faciunt paruum introitum, & inclinant ambo capita, & poſtquam Diaconus ſummiſſe dixerit:* B

Dominum Oremus:

Simul etiam tenens orarium tribus digitis, dicit Sacerdos orationem introitus.

Oratio introitus ſancti Euangelij ſecreto ſeu myſticè.

Dominator Domine Deus noſter, qui in cœlis ordines, & exercitus Angelorum, & Archangelorum in miniſterium tuæ gloriæ conſtituiſti, fac vt vnà cum introitu noſtro ſit etiam ſanctorum Angelorum introitus ſimul nobiſcum miniſtrantium, & bonitatem tuam conglorificantium. C

Alta voce.

Quoniam te decet omnis gloria, honor, & adoratio Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum.

Chorus: Amen.

Peracta autem oratione, dicit Diaconus Sacerdoti. D

Benedic Domine ſanctum introitum.

Oſtendens ſimul etiam ad Orientem cum orario.

Et Sacerdos crucem faciens in Oriente, dicit:

Benedictus introitus ſanctorum tuorum nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Deinde Diaconus accedit ad Epiſcopum, & is oſculatur Euangelium, ſi adeſt. Sin minus, oſculatur Sacerdos, & vltimo completo tropario. ingreditur Diaconus in medium, & ſtans ante Sacerdotem manus paramper attollit, & oſtendens ſanctum Euangelium, dicit alta voce: E

Recta ſapientia.

Deinde cùm & ipſe adorauit, & Sacerdos poſt ipſum, ingrediuntur ſanctum adytum. Et Diaconus quidem reponit ſanctum Euangelium in ſancta menſa. Qui autem canunt, dicunt conſueta troparia, & de ſancto diei: & quando venerint ad vltimum, Diaconus dicit Sacerdoti, caput inclinans, & orarium manu tenens:

Benedic Domine tempus ter ſancti.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Εἶτα ὁ χορὸς ψάλλει τὸ τρίτον ἀντίφωνον, ἢ τὴν τριτόκτην· εἰ δὲ καὶ ἔστι κυριακή, ψάλλει τοὺς μακαρισμούς, καὶ τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας. ὅταν δ' ἔλθῃ ὁ χορὸς εἰς τό, (Δόξα πατρὶ) ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ποιοῦσι προσκυνήματα τρία. Εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, δίδωσι τῷ διακόνῳ, καὶ οὕτως ἐξελθόντες, διὰ τῆς θύρας τοῦ βορείου μέρους, ἔρχονται εἰς τὸν συνήθη τόπον, καὶ ποιοῦσι τὴν μικρὰν εἴσοδον, καὶ κλίνουσιν ἀμφότεροι τὰς κεφαλάς, καὶ τοῦ διακόνου εἰπόντος ἠρέμα,

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ἅμα καὶ τὸ ὠράριον κρατοῦντος, τοῖς τρισὶ δακτύλοις, λέγει ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου.

Εὐχὴ τῆς εἰσόδου τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου μυστικῶς.

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καταστήσας ἐν οὐρανοῖς τάγματα καὶ στρατιὰς ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων εἰς λειτουργίαν τῆς σῆς δόξης, ποίησον σὺν τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν εἴσοδον ἁγίων ἀγγέλων γενέσθαι, συλλειτουργούντων ἡμῖν, καὶ συνδοξολογούντων τὴν σὴν ἀγαθότητα.

Ἐκφώνως.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. Ἀμήν.

Τῆς εὐχῆς δὲ τελεσθείσης, λέγει ὁ διάκονος πρὸς τὸν ἱερέα.

Εὐλόγησον δέσποτα τὴν ἁγίαν εἴσοδον.

Δεικνύων ἅμα καὶ πρὸς ἀνατολὰς μετὰ τοῦ ὠραρίου.

Καὶ ὁ ἱερεὺς ποιῶν σταυρὸν κατ' ἀνατολάς, λέγει.

Εὐλογημένη ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων σου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα ὁ διάκονος προσέρχεται πρὸς τὸν ἐπίσκοπον, καὶ ἀσπάζεται τὸ εὐαγγέλιον, εἰ πάρεστιν· εἰ δ' οὔ, ἀσπάζεται ὁ ἱερεύς. καὶ τοῦ τελευταίου δὲ τροπαρίου πληρωθέντος, εἰσέρχεται ὁ διάκονος εἰς τὸ μέσον, καὶ στὰς ἔμπροσθεν τοῦ ἱερέως, ἀνυψοῖ μικρὸν τὰς χεῖρας, καὶ δεικνύων τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, λέγει ἐκφώνως.

Σοφία ὀρθοί.

Εἶτα προσκυνήσας αὐτός τε καὶ ὁ ἱερεὺς κατόπισθεν αὐτοῦ, εἰσέρχονται εἰς τὸ ἅγιον βῆμα· καὶ ὁ μὲν διάκονος ἀποτίθησι τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ· οἱ δὲ ψάλλοντες, λέγουσι τὰ συνήθη τροπάρια, καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἁγίου· καὶ ὅταν ἔλθωσιν εἰς τὸ ὕστερον, ὁ διάκονος πρὸς τὸν ἱερέα λέγει, κλίνων τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν, καὶ τὸ ὠράριον ἐν τῇ χειρὶ κρατῶν.

Εὐλόγησον δέσποτα τὸν καιρὸν τοῦ τρισαγίου.

Καὶ ὁ ἱερεὺς σφραγίζων αὐτὸν, λέγει.

Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, πάντοτε νῦν καὶ ἀεί.

Τοῦ δὲ τροπαρίου πληρωθέντος, ἔρχεται ὁ διάκονος ἐγγὺς τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ δείκνυσι τὸ ὠράριον τοῖς ἐκτὸς λέγων ἐκφώνως.

Καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Τοῦ δὲ χοροῦ ψάλλοντος τὸ τρισάγιον, ὁ ἱερεὺς εὔχεται μυστικῶς. Εὐχὴ τοῦ τρισαγίου μυστικῶς.

Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ τρισαγίῳ φωνῇ ὑπὸ τῶν Σεραφὶμ ἀνυμνούμενος, καὶ ὑπὸ τῶν Χερουβὶμ δοξολογούμενος, καὶ ὑπὸ πάσης ἐπουρανίου δυνάμεως προσκυνούμενος· ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα· ὁ κτίσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν, καὶ παντί σου χαρίσματι κατακοσμήσας· ὁ διδοὺς αἰτοῦντι σοφίαν καὶ σύνεσιν, καὶ μὴ παρορῶν ἁμαρτάνοντα, ἀλλὰ θέμενος ἐπὶ σωτηρίᾳ μετάνοιαν· ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ στῆναι κατενώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου, καὶ τὴν ὀφειλομένην σοι προσκύνησιν καὶ δοξολογίαν προσάγειν· αὐτὸς δέσποτα πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον ὕμνον, καὶ ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου· συγχώρησον ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον, καὶ ἁγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ὁσιότητι λατρεύειν σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων.

Ἐκφώνως.

Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καί σοι τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ταύτης δὲ τελεσθείσης, καὶ τοῦ χοροῦ ψάλλοντος τὸ, Δόξα καὶ νῦν. ψάλλουσι καὶ αὐτοὶ ὅ τε ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος τὸ τρισάγιον, ποιοῦντες ὁμοῦ καὶ προσκυνήματα τρία ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης.

Εἶτα λέγει ὁ διάκονος πρὸς τὸν ἱερέα.

Εὐλόγησον, δέσποτα.

Καὶ ἀπέρχονται ἐν τῇ καθέδρᾳ. καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει ἀπερχόμενος.

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Ὁ δὲ διάκονος. Εὐλόγησον, δέσποτα, τὴν ἄνω καθέδραν.

Καὶ ὁ ἱερεύς. Εὐλογημένος εἶ ἐπὶ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ τρισαγίου, ὁ διάκονος ἐλθὼν ἔμπροσθεν τῆς θύρας, λέγει.

Πρόσχωμεν.

A *Et Sacerdos ipsum signans, dicit:*

Quoniam sanctus es Deus noster, omni tempore, nunc, & semper.

Completo autem tropario, venit Diaconus prope sanctas portas, & ijs qui sunt extra, ostendit orarium, alta voce dicens:

Et in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Choro autem canente ter sanctum, Sacerdos orat mysticè, & secretò.

Oratio ter Sancti quæ fit mysticè ac secretò.

Deus sancte, qui in sanctis requiescis, B qui ter sancta voce à Seraphim laudaris, & celebraris, & à Cherubim glorificaris, & ab omni cœlesti potestate adoraris, qui ab eo quod non est, ad id quod est omnia deduxisti, qui hominem ad imaginem & similitudinem tuam creasti, & omni tuo dono exornasti, qui das petenti sapientiam, & intelligentiam, & non despicis peccantem, sed ad salutem posuisti pœnitentiam: qui nos humiles, & indignos seruos tuos dignatus es & in hac hora stare ante gloriam sancti tui altaris, & quæ tibi debetur adorationem, & glorificationem exhibere: C ipse etiam Domine suscipe ex ore nostro peccatorum, hymnum ter sanctum, & respice nos in bonitate tua: condona nobis omne peccatum voluntarium, & inuoluntarium: sanctifica animas nostras, & corpora, & da nobis te in sanctitate colere omnibus diebus vitæ nostræ, intercessionibus sanctæ Deiparæ, & omnium sanctorum qui tibi à sæculo complacuerunt.

Alta voce.

Quia sanctus es Deus noster, & tibi gloriam offerimus, Patri & Filio, & Spiri- D tui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Ea autem peracta, & Choro canente, Gloria, canunt etiam ipsi Sacerdotes & Diaconus ter sanctum, simul etiam ter adorantes ante sanctam mensam.

Deinde dicit Diaconus Sacerdoti:

Benedic, Domine.

Et procedunt ad cathedram: & procedens Sacerdos dicit:

E Benedictus qui venit in nomine Domini.

Diaconus autem: Benedic, Domine, quæ superiùs est cathedram.

Et Sacerdos: Benedictus es in throno gloriæ regni tui, Qui sedes super Cherubim perpetuò, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et post completum ter sanctum, Diaconus veniens pro foribus dicit:

Attendamus.

Et Sacerdos: Pax omnibus. A

Diaconus: Sapientia.

Et Lector incipit: Alleluia. Psalmus Dauid.

Et Diaconus rursus: Attendamus.

Lector legit id quod est propositum ex Apostolo, & de die.

Et Diaconus iterum. Attendamus.

Et completa Apostolica epistola effatur Sacerdos. Pax tibi.

Diaconus: Sapientia.

Lector: Psalmus Dauid.

Et canitur, Alleluiarium.

Dum autem canitur, Diaconus accepto thuribulo, & incenso, accedit ad Sacerdotem, dicens: B

Benedic Domine incensum.

Dum autem Sacerdos benedicit, & hanc dicit orationem.

Incensum tibi offerimus Christe Deus noster, in odorem suauitatis spiritalis: nobis contrà demitte diuinam gratiam tui sanctissimi spiritus, perpetuò, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Suffumigat Diaconus sanctam mensam circumcirca, totum sacrarium, & aërem: & postea deposito thuribulo accedit ad Sacerdotem, & inclinato ipsi capite, tenens etiam sanctum Euangelium cum orario summis digitis, scilicet in illo loco sanctæ mensæ, dicit. C

Benedic Domine Euangelistam sancti Apostoli, & Euangelistæ, N.

Sacerdos autem eum signans, dicit:

Deus per intercessiones sancti gloriosi Apostoli, & Euangelistæ, N. det tibi verbum ad Euangelizandum Euangelizanti multa virtute.

Et Diaconus postquam dixit, Amen, & reuerenter sanctum Euangelium adorauit, & per sanctas portas egressus est, præcedentibus Lampadibus, & suffitibus, venit, & stat superius in ambone, vel in loco ordinato. Sacerdos autem stans prope sanctam mensam, respiciens ad Occidentem, alta voce effatur. D

Sapientia recta: audiamus sanctum Euangelium.

Et Diaconus.

Ex sancto Euangelio secundùm, N. lectio.

Chorus. E

Gloria tibi Domine, tibi gloria.

Et Sacerdos.

Attendamus.

[*Si autem alius quoque Diaconus vnà ministrat, ille loco Sacerdotis effatur illud:*

Attendamus.

Et etiam illud prius:

Recta sapientia.]

Completo autem Euangelio dicit Sacerdos Diacono:

Pax tibi.

Καὶ ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ διάκονος. Σοφία.

Καὶ ὁ ἀναγνώστης ἄρχεται. Ἀλληλούια. Ψαλμὸς τοῦ Δαβίδ.

Καὶ ὁ διάκονος αὖθις, Πρόσχωμεν.

Ὁ ἀναγνώστης τὸ προκείμενον τοῦ ἀποστόλου, καὶ τῆς ἡμέρας.

Καὶ ὁ διάκονος αὖθις. Πρόσχωμεν.

Καὶ τοῦ ἀποστόλου πληρωθέντος, ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη σοι.

Ὁ διάκονος. Σοφία.

Καὶ ὁ χορὸς τὸ, Ἀλληλούια. Ψαλμὸς τοῦ Δαβίδ.

Καὶ λαβὼν ὁ διάκονος τὸ θυμιατήριον καὶ τὸ θυμίαμα, προσάγει τῷ ἱερεῖ, λέγων.

Εὐλόγησον δέσποτα τὸ θυμίαμα.

Τοῦ δὲ ἱερέως εὐλογοῦντος, καὶ τὴν εὐχὴν εἰπόντος ταύτην.

Θυμίαμά σοι προσφέρομεν Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν θείαν χάριν τοῦ παναγίου σου πνεύματος, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Θυμιᾷ ὁ διάκονος τὴν ἁγίαν τράπεζαν γύρωθεν, τὸ ἱερατεῖον ὅλον, καὶ τὸν ἀέρα. καὶ μετὰ τοῦτο τὸ θυμιατήριον ἀποθέμενος, ἔρχεται πρὸς τὸν ἱερέα καὶ κλίνας αὐτῷ τὴν κεφαλὴν, κρατῶν καὶ τὸ ὠράριον σὺν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελίῳ ἄκροις τοῖς δακτύλοις, δηλονότι ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγει.

Εὐλόγησον δέσποτα τὸν εὐαγγελιστὴν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου, καὶ εὐαγγελιστοῦ. τοῦδε.

Ὁ δὲ ἱερεὺς σφραγίζων αὐτὸν, λέγει.

Ὁ Θεὸς διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ τοῦδε, δώῃ σοι ῥῆμα εἰς τὸ εὐαγγελίσασθαι τῷ εὐαγγελιζομένῳ δυνάμει πολλῇ.

Καὶ ὁ διάκονος εἰπὼν τὸ Ἀμήν. καὶ προσκυνήσας μετὰ εὐλαβείας τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, καὶ ἐξελθὼν διὰ τῶν ἁγίων θυρῶν, προπορευομένων καὶ λαμπάδων καὶ θυμιαμάτων, ἔρχεται, καὶ ἵσταται ἄνω ἐν τῷ ἄμβωνι, ἢ ἐν τῷ τεταγμένῳ τόπῳ. ὁ δὲ ἱερεὺς ἱστάμενος ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, βλέπων πρὸς δυσμὰς, ἐκφωνεῖ.

Σοφία ὀρθοί ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου.

Καὶ ὁ διάκονος. Ἐκ τοῦ κατὰ τοῦδε ἁγίου εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ὁ χορός. Δόξα σοι Κύριε, δόξα σοι.

Καὶ ὁ ἱερεύς. Πρόσχωμεν.

Τοῦ δὲ εὐαγγελίου πληρωθέντος, λέγει πρὸς τὸν διάκονον ὁ ἱερεύς.

Εἰρήνη σοι.

Καὶ ὁ διάκονος ἐλθὼν ἕως τῶν ἁγίων θυρῶν, ἀποδίδωσι τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον τῷ ἱερεῖ. Εἶτα ἐν τῷ συνήθει τόπῳ στὰς, ἄρχεται οὕτως.

Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας εἴπωμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Κύριε παντοκράτορ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου Κύριε ἐπάκουσον.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, κράτους, νίκης, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγιείας, σωτηρίας αὐτῶν, καὶ τοῦ κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐπὶ πλεῖον συνεργῆσαι, κατευοδῶσαι αὐτοὺς ἐν πᾶσι, καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην μυστικῶς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου κατάπεμψον ἐφ᾽ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος.

Ἐκφώνως.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Εὔξασθε οἱ κατηχούμενοι τῷ κυρίῳ.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων δεηθῶμεν, ἵνα ὁ κύριος αὐτοὺς ἐλεήσῃ.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Κατηχήσῃ αὐτοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ἑνώσῃ αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ, καὶ διαφύλαξον αὐτοὺς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Ὁ χορός. Σοὶ Κύριε.

A *Et postquam venit Diaconus vsque ad sacras portas, reddit sanctum Euangelium Sacerdoti. Deinde in loco consueto stans, sic incipit.*

Dicamus omnes ex tota anima & ex tota mente ac cogitatione.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Domine omnipotens Deus patrum nostrorum te rogamus, exaudi.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Miserere nostri Deus secundùm magnam misericordiam tuam, rogaB mus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Etiam oramus pro religiosissimis & à Deo custoditis Imperatoribus nostris, potentia, victoria, perseuerantia, pace, sanitate, & salute ipsorum, & vt Dominus Deus amplius eos adiuuet, vt eos in recta via in omnibus dirigat, & pedibus ipsorum subiiciat omnem inimicum & aduersarium.

Chorus: Miserere Dumine.

Sacerdos dicit hanc orationem secretò.

C Domine Deus noster intensam hanc supplicationem suscipe à seruis tuis, & miserere nostri secundùm multitudinem misericordiæ tuæ, & miserationes tuas in nos demitte, & in omnem populum tuum, qui à te copiosam expectat misericordiam.

Alta voce.

Quia es misericors, clemens, benignus, & tibi gloriam offerimus Patri, & Filio, & D Spiritui sancto, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Diaconus: Orate Catechumeni Dominum.

Chorus: Domine miserere.

Diaconus: Fideles oremus pro Catechumenis, vt Dominus eorum misereatur.

Chorus: Domine miserere.

Diaconus: Instruat eos verbo veritatis.

Chorus: Miserere Domine.

E *Diaconus*: Reuelet eis Euangelium iustitiæ.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Vniat eos sanctæ suæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Serua, miserere, defende, & custodi ipsos Deus tua gratia.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Catechumeni capita vestra Domino inclinate.

Chorus: Tibi Domine.

Oratio Catechumenorum ante sanctam oblationem, quam Sacerdos dicit secretè. A

Domine Deus noster qui in altis habitas, & humilia respicis, qui salutem humano generi emisisti vnigenitum filium tuum, & Deum Dominum nostrum Iesum Christum, respice ad seruos tuos Catechumenos, qui tibi collum suum submiserunt: & dignare eos in tempore opportuno lauacro regenerationis, remissione peccatorum, & indumento incorruptionis: vni eos sanctæ tuæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, & refer eos in numerum electi tui gregis. B

Alta voce.

Vt & ipsi nobiscum glorificent pretiosissimum & magnificentissimum nomen tuum, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Postquam ita effatus est, sumit Sacerdos corporale, & pro more explicat.

Diaconus: Quicunque estis Catechumeni, recedite. Catechumeni recedite. Quicunque estis Catechumeni, recedite. C Neque Catechumenorum. Quicunque fideles, etiam atque etiam Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Prima oratio fidelium, postquam explicatum est corporale, quam Sacerdos dicit secretè.

Gratias agimus tibi Deus virtutum, qui dignatus es nos etiam nunc sancto tuo altari sistere, & ad miserationes tuas pro peccatis nostris, & populi ignorantiis procidere, suscipe Deus deprecationem nostram. D Fac nos esse dignos vt offeramus tibi preces, supplicationes, & incruenta sacrificia pro toto populo tuo: & fac nos idoneos, quos in hoc ministerio posuisti, vt in potestate Spiritus sancti, citra condemnationem & offensionem, in puro nostræ conscientiæ testimonio, te inuocemus in omni tempore & loco, vt nos exaudiens, sis nobis propitius in multitudine tuæ bonitatis.

Orante Sacerdote Diaconus dicit pacifica, si est extra sanctum adytum in loco consueto. E

Etiam atque etiam in pace Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Pro hac sancta mansione, tota ciuitate: regione, & iis qui fide in eis habitant, Deum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Pro aëris bona temperie, fructuum terræ fertilitate, & pacificis temporibus Dominum oremus,

A Εὐχὴ κατηχουμένων πρὸ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς, ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ τὴν σωτηρίαν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐξαποστείλας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν καὶ Θεὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ὑποκεκλικότας σοι τὸν ἑαυτῶν αὐχένα· καὶ καταξίωσον αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας, ἕνωσον αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ B σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ συγκαταρίθμησον αὐτοὺς τῇ ἐκλεκτῇ σου ποίμνῃ.

Ἐκφώνως.

Ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸ εἰλητὸν, καὶ μετὰ τὸ σιωπῆς ἐξαπλοῖ.

Ὁ διάκονος. Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε· C οἱ κατηχούμενοι προέλθετε· ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε. μή τις τῶν κατηχουμένων. ὅσοι πιστοὶ, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Εὐχὴ πιστῶν πρώτη μετὰ τὸ ἁπλωθῆναι τὸ εἰλητὸν, ἣν ὁ ἱερεὺς μυστικῶς λέγει.

Εὐχαριστοῦμέν σοι Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς παραστῆναι καὶ νῦν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ προσπεσεῖν τοῖς οἰκτιρμοῖς σου ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. D πρόσδεξαι ὁ Θεὸς τὴν δέησιν ἡμῶν, ποίησον ἡμᾶς ἀξίους γενέσθαι τοῦ προσφέρειν σοι δεήσεις καὶ ἱκεσίας καὶ θυσίας ἀναιμάκτους ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, καὶ ἱκάνωσον ἡμᾶς, οὓς ἔθου εἰς τὴν διακονίαν σου ταύτην, ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματός σου τοῦ ἁγίου, ἀκατακρίτως καὶ ἀπροσκόπτως ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ἐπικαλεῖσθαί σε ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ, ἵνα εἰσακούων ἡμῶν, ἵλεως ἡμῖν εἴης ἐν τῷ πλήθει τῆς σῆς ἀγαθότητος.

Εὐχομένου τοῦ ἱερέως, ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικὰ, εἰ ἔστιν ἔξω τοῦ ἁγίου βήματος ἐν τῷ συνήθει τόπῳ. E

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης, πάσης πόλεως, χώρας, καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς, καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Σοφία.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα, ἣν ὁ ἱερεὺς μυστικῶς λέγει.

Πάλιν καὶ πολλάκις σοι προσπίπτομεν, καὶ σου δεόμεθα ἀγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε, ὅπως ἐπιβλέψας ἐπὶ τὴν δέησιν ἡμῶν, καθαρίσῃς ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος· καὶ δώῃς ἡμῖν ἀνένοχον καὶ ἀκατάκριτον τὴν παράστασιν τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου. χάρισαι δὲ ὁ Θεὸς καὶ τοῖς συνευχομένοις ἡμῖν προκοπὴν βίου καὶ πίστεως καὶ συνέσεως πνευματικῆς· δὸς αὐτοῖς πάντοτε μετὰ φόβου καὶ ἀγάπης λατρεύουσί σοι, ἀνενόχως καὶ ἀκατακρίτως μετέχειν τῶν ἁγίων σου μυστηρίων, καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἀξιωθῆναι.

Εὐχομένου τοῦ ἱερέως, ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικὰ ἔξω τοῦ ἁγίου βήματος.

Ὁ ἱερεὺς, ἐκφώνως.

Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι, σοὶ δόξαν ἀναπέμπωμεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, λέγει τὴν εὐχὴν καθ' ἑαυτὸν, καὶ οἱ μὲν ψάλται ψάλλουσι τὸν Χερουβικὸν ὕμνον.

Οἱ τὰ Χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες καὶ τῇ ζωοποιῷ τριάδι τὸν τρισάγιον ὕμνον ᾄδοντες, πᾶσαν νῦν βιωτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν, ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν· ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Ὁ δὲ διάκονος προσελθὼν τῷ ἱερεῖ, μετὰ θυμιάματος θυμιᾷ τὴν ἁγίαν τράπεζαν σταυροειδῶς κύκλῳ, καὶ τὸ ἱερατεῖον, καὶ τὸν ἱερέα. καὶ μετὰ τοῦτο ἵσταται ἐν τῇ ἀριστερᾷ τοῦ ἱερέως εὐλαβῶς, προσμένων τὴν συμπλήρωσιν τῆς εὐχῆς.

Εὐχὴ ἣν λέγει ὁ ἱερεὺς μυστικῶς τοῦ Χερουβικοῦ ᾀδομένου.

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκι-

A *Chorus*: Miserere Domine.

Diaconus: Pro nauigantibus, iter ingredientibus, ægrotantibus, laborantibus, & captiuis, & salute ipsorum, Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Vt nos liberemur ab omni afflictione, ira, periculo & necessitate, Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Defende, serua, miserere, & custodi nos Deus tua gratia.

B *Chorus*: Miserere Domine.

[*Hæc dicens Diaconus respicit ad Sacerdotem. & quando comprehenderit quòd compleuit orationem,*] *statim dicit*;

Sapientia.

Sacerdos alta voce.

Quia te decet omnis gloria, honor, & adoratio, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, perpetuò, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Oratio secunda fidelium, quam Sacerdos dicit secretè.

C Rursus, & sæpe ante te procidimus, & te rogamus bone, & benigne, vt respiciens ad orationem nostram, purges animas nostras & corpora ab omni inquinamento carnis & spiritus, & des nobis, vt absque reatu & condemnatione sancto tuo altari assistamus. Largire autem Deus etiam iis, qui nobiscum vnà precantur, profectum vitæ & fidei, & spiritalis prudentiæ: Da eis, qui te assiduè cum timore & dilectione colunt, vt citra reatum & reprehensionem sint tuorum sanctorum sacramentorum participes, & cœlesti tuo regno dignentur.

D *Orante Sacerdote Diaconus dicit pacifica extra sanctum adytum.*

Sacerdos alta voce.

Vt à potentia tua semper seruati, tibi gloriam offeramus, Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus*: Amen.

Postquam alta voce effatus fuerit, dicit apud se orationem: & cantores quidem Cherubicum hunc hymnum psallunt.

Qui Cherubim mysticè repræsentamus, & viuificæ Trinitati ter sanctum hymnum E canimus, omnem secularem sollicitudinem abiiciamus: vt vniuersorum regem excipiamus inuisibiliter stipatum Angelicis ordinibus. Alleluia. Alleluia. Alleluia.

Diaconus autem ad altare cum suffitu accedens, sanctam mensam in crucis formam circumcirca suffumigat, & sacrarium, & Sacerdotem: & postea stat piè & reuerenter ad sinistram Sacerdotis, expectans, donec finiatur oratio.

Oratio, quam secretò dicit Sacerdos, dum hymnus [illegible] *canitur Cherubicus.*

Nullus eorum, qui carnalibus cupiditatibus

D d

& voluptatibus est irretitus, dignus est ad te accedere, vel appropinquare, vel tibi ministrare, Rex gloriæ. Tibi enim ministrare magnum est, & vel ipsis cœlestibus potestatibus terribile. Sed tamen propter inenarrabilem & infinitam tuam benignitatem, citra conuersionem & commutationem homo factus es, & noster Pontifex appellatus, & huius solennis & incruenti sacrificij consecrationem nobis tradidisti, tanquam Dominus omnium. Tu enim solus Domine Deus noster, solus cœlestibus & terrestribus dominaris. Qui super thronum Cherubicum veheris. Qui es Dominus Seraphim, & Rex Israël. Qui solus sanctus, & in sanctis requiescis. Te ergo veneror qui solus & bonus es, & lubenter exaudis, respice in me peccatorem & inutilem seruum tuum, & purga animam meam & cor à mala conscientia, & me fac idoneum virtute sancti tui Spiritus, indutum gratia Sacerdotij, vt huic sanctæ tuæ mensæ assistam, & tuum sanctum & immaculatum corpus, & pretiosum sanguinem consecrem. Tibi enim inclinata ceruice supplico, & te rogo ne auertas faciem tuam à me, nec me seruum tuum reieceris, sed dignare vt à me peccatore & indigno seruo tuo hæc dona afferantur. Tu enim es qui offers, & offerris, & suscipis & impertis, Christe Deus noster, & tibi gloriam offerimus, vnà cum principij experte tuo patre, & sanctissimo & bono & viuifico tuo Spiritu, nunc, & semper & in sæcula sæculorum. Amen.

Completa autem oratione, hymnum Cherubicum simul orant, ter etiam dum ipsum dicunt adorantes. Deinde etiam 50. Psalmum mysticè, & ter adorantes accedunt in propositionem, præeunte Diacono cum suffitu: & cùm sancta suffumigauit, illud apud seipsum orans:

Deus esto propitius mihi peccatori, *dicit Sacerdoti*, Tolle Domine.

Diaconus autem sublatum velum imponit sinistro humero Diaconi, dicens:

In pace eleuate manus vestras in sancta, & benedicite Dominum. Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlum & terram, perpetuò, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Diaconus: Amen.

Deinde sanctam patinam supra suum verticem sumit Diaconus cum attentione. Sacerdos eleuans tantùm sacrum calicem, & Diaconus tenens in dextera sua vno digito thuribulum, &

A καὶ ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς, προσέρχεσθαι ἢ προσεγγίζειν ἢ λειτουργεῖν σοι βασιλεῦ τῆς δόξης· τὸ γὰρ διακονεῖν σοι, μέγα καὶ φοβερὸν καὶ αὐταῖς ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν· ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν ἄφατον καὶ ἀμέτρητόν σου φιλανθρωπίαν, ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως γέγονας ἄνθρωπος, καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἐχρημάτισας, καὶ τῆς λειτουργικῆς ταύτης καὶ ἀναιμάκτου θυσίας τὴν ἱερουργίαν παρέδωκας ἡμῖν, ὡς δεσπότης τῶν ἁπάντων· σὺ γὰρ μόνος Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν δεσπόζεις τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων ὁ ἐπὶ θρόνου Χερουβικοῦ ἐποχούμενος, ὁ τῶν Σεραφὶμ κύριος, καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, ὁ μόνος ἅγιος, καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος. B σὲ τοίνυν δυσωπῶ τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ εὐήκοον· ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀχρεῖον δοῦλόν σου, καὶ καθάρισόν μου τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ ἱκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ἐνδεδυμένον τὴν τῆς ἱερατείας σου χάριν, παραστῆναι τῇ ἁγίᾳ σου ταύτῃ τραπέζῃ, καὶ ἱερουργῆσαι τὸ ἅγιον καὶ ἄχραντόν σου σῶμα, καὶ τὸ τίμιόν σου αἷμα· C σοὶ γὰρ προσεύχομαι κλίνας τὸν ἐμαυτοῦ αὐχένα, καὶ δέομαί σου μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, μηδὲ ἀποδοκιμάσῃς με ἐκ παίδων σου, ἀλλ' ἀξίωσον προσενεχθῆναί σοι ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου τὰ δῶρα ταῦτα· σὺ γὰρ εἶ ὁ προσφέρων καὶ ὁ προσφερόμενος, καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρί, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

D Πληρωθείσης δὲ τῆς εὐχῆς, εὔχονται ὁμοῦ τὸν Χερουβικὸν ὕμνον, καὶ τρεῖς ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν προσκυνοῦντες. εἶτα καὶ τὸν πεντηκοστὸν ψαλμὸν μυστικῶς. καὶ προσκυνοῦντες τρεῖς, ἀπέρχονται ἐν τῇ προθέσει, προπορευομένου τοῦ διακόνου μετὰ θυμιάματος. καὶ θυμιάσας τὰ ἅγια, καθ' ἑαυτὸν εὐχόμενος τό,

Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, πρὸς τὸν ἱερέα λέγει. Ἔπαρον δέσποτα.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἄρας τὸν ἀέρα, ἐπιτίθησι τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ τοῦ διακόνου, λέγων.

E Ἐν εἰρήνῃ ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια, καὶ εὐλογεῖτε τὸν κύριον. εὐλογήσαι σε κύριος ἐκ Σιὼν, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ διάκονος. Ἀμήν.

Εἶτα τὸν ἅγιον δίσκον ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ὁ διάκονος μετὰ προσοχῆς λαμβάνει· ὁ δὲ ἱερεὺς αἴρων τὸ ἅγιον ποτήριον μόνον, καὶ ὁ διάκονος κατέχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ ἑνὶ δακτύλῳ τὸ θυμιατήριον, καὶ

διερχόμενοι τὸν ναὸν, εὔχονται ἀμφότεροι ὑπὲρ πάντων, λέγοντες. A

Μνησθείη κύριος ὁ Θεὸς πάντων ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Καὶ πολλάκις τοῦτο λέγουσιν, ἕως ἂν πληρωθῇ ἡ μεγάλη εἴσοδος. εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, λέγουσι καθ' ἑαυτούς.

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Εἶτα ὁ διάκονος πάλιν πρὸς τὸν ἱερέα τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας, λέγει. B

Μνήσθητί μου, δέσποτα ἅγιε, τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

καὶ ὁ ἱερεύς. Μνησθείη σου κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα ἀποτίθεται καὶ αὐτὸς τὸ ἅγιον ποτήριον, ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ, ἐπιλέγων καὶ τὸ τροπάριον τόδε.

Ὁ εὐσχήμων Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελὼν τὸ ἄχραντόν σου σῶμα, σινδόνι καθαρᾷ εἱλήσας, καὶ ἀρώμασιν ἐν μνήματι καινῷ κηδεύσας ἀπέθετο.

Εἶτα ἀποτίθησι τὰ καλύμματα ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ ἁγίου δίσκου καὶ τοῦ ἁγίου ποτηρίου· τὸν δὲ ἀέρα λαβὼν ἀπὸ τῶν ὤμων τοῦ διακόνου, καὶ θυμιάσας αὐτὸν ἐπισκεπάζει δι' αὐτοῦ τὰ ἅγια. εἶτα ὁ διάκονος θυμιᾷ τὰ ἅγια τρίς, λέγων οὕτως. C

Ἀγάθυνον Κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών.

Εἶτα εὐχόμενοι τὸ,

Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.

Ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης προσκυνοῦσι τρίς. καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς ἵσταται· ὁ δὲ διάκονος τὸν αὐχένα κλίνας, πρὸς τὸν ἱερέα λέγει. D

Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, δέσποτα.

Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει.

Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι.

Ὁ δὲ διάκονος λέγει.

Τὸ αὐτὸ ἅγιον πνεῦμα συλλειτουργήσει ὑμῖν καὶ ἡμῖν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Μνήσθητί μου, δέσποτα ἅγιε. ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει. E

Μνησθείη σου κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ διάκονος. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν.

Καὶ προσκυνήσας, ἔρχεται ἐν τῷ συνήθει τόπῳ λέγων.

Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῶν προτεθέντων τιμίων δώρων, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

transeuntes templum, orant ambo pro omnibus, dicentes:

Memor sit Dominus Deus omnium nostrûm in regno suo, perpetuò, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Et sæpe hoc dicunt, donec impletus fuerit magnus introitus. [*Sciendum quòd in magna Ecclesia non dicunt illud:*] *Ingredientes autem in sanctum adytum, dicunt apud se:*

Benedictus qui venit in nomine Domini.

Deinde Diaconus inclinato rursus capite ad Sacerdotem, dicit:

Memento mei, Domine sancte, peccatoris. *Et Sacerdos:* Meminerit tui Dominus Deus in regno suo, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde deponit ipse quidem sanctum calicem in sacra mensa, dicens etiam hoc troparium.

Decorus ille Ioseph, cùm de ligno impollutum corpus deposuisset, id sindone munda & aromatibus inuolutum, in nouo monimento iustis factis posuit.

Deinde deponit velamina Sacerdos in sancta patina, & sancto calice: accepto autem sudario ab humeris Diaconi, eum ipsum suffumigat, & per ipsum sancta contegit. Deinde Diaconus sancta ter suffumigat, sic dicens:

Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion.

Deinde cùm orauerint:

Deus propitius esto mihi peccatori.

Magnas adorationes ter facientes. [*Et Sacerdos quidem postquam casulam seu pallium relaxauit, & manus,*] *& ter adorauerint, ante sanctam mensam: Sacerdos quidem stat, Diaconus verò inclinata ceruice ad Sacerdotem dicit.*

Ora pro me Domine.

Sacerdos autem dicit:

Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.

Diaconus autem dicit:

Idem Spiritus sanctus vnà vobiscum & nobiscum ministrabit perpetuò, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Tunc autem dicit Diaconus:

Memento mei, Domine sancte.

Sacerdos autem dicit:

Meminerit tui Dominus Deus in regno suo, perpetuò nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Diaconus: Amen. *ter.*

Et postquam adorauit, venit in locum consuetum, dicens:

Impleamus orationem nostram Domino.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Pro propositis pretiosis donis Dominum oremus.

Chorus: Domine miſerere.

Diaconus: Pro hac ſancta domo, & iis qui cum fide, & religione, & Dei timore in ipſam ingrediuntur, Dominum oremus.

Chorus: Miſerere Domine.

Diaconus: Vt nos liberemur ab omni afflictione, ira, periculo, & neceſſitate, Dominum oremus.

Chorus: Miſerere Domine.

Oratio oblationis poſt diuinorum donorum in ſancta menſa depoſitionem, quam dicit Sacerdos ſecretò.

Domine Deus omnipotens, qui ſolus es ſanctus, qui ſuſcipis ſacrificium laudis ab iis qui te inuocant in toto corde, ſuſcipe etiam noſtram, qui peccatores ſumus, orationem, & offer ſancto tuo altari, & fac nos idoneos ad offerendum tibi dona, & ſacrificia ſpiritalia pro noſtris peccatis, & populi ignorantiis, & præſta vt inueniamus gratiam coram te, & vt ſit tibi acceptum ſacrificium noſtrum, & ſpiritus gratiæ tuæ bonus in nobis inhabitet, & in his propoſitis donis, & in toto populo tuo.

Diaconus: Defende, ſalua, miſerere, & conſerua nos Deus tua gratia.

Chorus: Miſerere Domine.

Diaconus: Omnem diem perfectam, pacificam, & ſine peccato à Domino petamus.

Chorus: Præſta Domine.

Diaconus: Angelum pacis, fidelem ducem, cuſtodem animarum & corporum noſtrorum à Domino petamus.

Chorus: Præſta Domine.

Diaconus: Indulgentiam, & remiſſionem peccatorum, & delictorum noſtrorum, à Domino petamus.

Chorus: Præſta Domine.

Diaconus: Quæ ſunt honeſta & animabus noſtris vtilia, & pacem mundo à Domino petamus.

Chorus: Præſta Domine.

Diaconus: Vt reliquum vitæ noſtræ tempus in pace, & pœnitentia peragamus, à Domino petamus.

Chorus: Præſta Domine.

Diaconus: Chriſtianum vitæ noſtræ finem, à dolore & ignominia immunem, pacificum, & bonum defenſionem in horrendo tribunali, à Domino petamus.

Chorus: Præſta Domine.

Diaconus: Sanctiſſimæ, intemeratæ, ſupra omnem modum benedictæ, glorioſæ Dominæ noſtræ Deiparæ, & ſemper virginis Mariæ, cum omnibus ſanctis, memoriam agentes, nos ipſos, & inuicem, & omnem vitam noſtram Chriſto Deo commendemus.

Chorus: Tibi Domine.

A Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου, καὶ τῶν μετὰ πίστεως καὶ εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῷ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Εὐχὴ προσκομιδῆς μετὰ τὴν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ τῶν θείων δώρων ἀπόθεσιν, ἣν λέγει ὁ ἱερεὺς μυστικῶς.

B Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μόνος ἅγιος, ὁ δεχόμενος θυσίαν αἰνέσεως παρὰ τῶν ἐπικαλουμένων σε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, πρόσδεξαι καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν δέησιν, καὶ προσάγαγε τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ ἱκάνωσον ἡμᾶς προσενεχθῆναί σοι δῶρά τε καὶ θυσίας πνευματικὰς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· καὶ καταξίωσον ἡμᾶς εὑρεῖν χάριν ἐνώπιόν σου, τοῦ γενέσθαι σοι εὐπρόσδεκτον τὴν θυσίαν ἡμῶν, καὶ ἐπισκηνῶσαι τὸ πνεῦμα τῆς χάριτός σου τὸ ἀγαθὸν ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου.

C Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.

Ὁ χορός. Παράσχου Κύριε.

Ὁ διάκονος. Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.

Ὁ χορός. Παράσχου Κύριε.

D Ὁ διάκονος. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.

Ὁ χορός. Παράσχου Κύριε.

Ὁ διάκονος. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.

Ὁ χορός. Παράσχου Κύριε.

Ὁ διάκονος. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ μετανοίᾳ ἐκτελέσαι, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα. Ὁ χορός. Παράσχου Κύριε.

E Ὁ διάκονος. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά, καὶ καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.

Ὁ χορός. Παράσχου Κύριε.

Ὁ διάκονος. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Ὁ χορός. Σοὶ Κύριε.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ διάκονος. Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογήσωμεν.

Ὁ χορός. Πατέρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον.

Ὁ ἱερεὺς προσκυνεῖ τρεῖς, λέγων μυστικῶς τρεῖς.

Ἀγαπήσω σε Κύριε ἡ ἰσχύς μου· κύριος στερέωμά μου, καὶ καταφυγή μου.

Καὶ ὁ διάκονος περιτυλίσσεται τὸ ὠράριον αὐτοῦ, καὶ προσκυνεῖ τρεῖς, καὶ ἐπισυνάπτει ἐκφώνως.

Τὰς θύρας, τὰς θύρας. ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν.

Καὶ ὁ χορὸς, τὸ, Πιστεύω.

Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἁγίου συμβόλου, λέγει ὁ διάκονος ἐκφώνως.

Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου, πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν.

Ὁ χορός. Ἔλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ὁ χορός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ὁ ἱερεύς. Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας.

Ὁ χορός. Ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον.

Ὁ ἱερεύς. Εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ.

Ὁ χορός. Ἄξιον καὶ δίκαιόν ἐστι προσκυνεῖν πατέρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον.

Ὁ ἱερεὺς κλινόμενος ἐπεύχεται μυστικῶς.

Ἄξιον καὶ δίκαιόν σε ὑμνεῖν, σὲ εὐλογεῖν, σὲ αἰνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σὲ προσκυνεῖν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας σου· σὺ γὰρ εἶ Θεὸς ἀνέκφραστος, ἀπερινόητος, ἀόρατος, ἀκατάληπτος, ἀεὶ ὢν, ὡσαύτως ὢν, σὺ καὶ ὁ μονογενής σου υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον· σὺ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς παρήγαγες, καὶ παραπεσόντας ἀνέστησας πάλιν, καὶ οὐκ ἀπέστης πάντα ποιῶν, ἕως ἡμᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγες, καὶ τὴν βασιλείαν σου ἐχαρίσω τὴν μέλλουσαν. ὑπὲρ τούτων ἁπάντων εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ τῷ μονογενεῖ σου υἱῷ, καὶ τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ, ὑπὲρ πάντων ὧν ἴσμεν, καὶ ὧν οὐκ ἴσμεν, τῶν φανερῶν καὶ ἀφανῶν εὐεργεσιῶν τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων. εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ ὑπὲρ τῆς λειτουργίας ταύτης, ἣν ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν δέξασθαι κατηξίωσας· καίτοι σοι παρεστήκασι χιλιάδες ἀρχαγγέλων, καὶ μυριάδες ἀγγέλων, τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφὶμ ἑξαπτέρυγα, πολυόμματα, μετάρσια, πτερωτὰ,

A *Sacerdos alta voce.*

Per miserationes vnigeniti filij tui, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, bono, & viuifico spiritu, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. *Chorus*: Amen.

Sacerdos: Pax omnibus.

Diaconus: Diligamus nos inuicem, vt in concordia confiteantur.

Chorus: Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem, & inseparabilem.

Sacerdos ter adorat, ter secretò dicens:

B Diligam te Domine fortitudo mea: Dominus firmamentum meum, & refugium meum.

Et Diaconus orarium suum complectitur, & ter adorat, & alta voce subiungit:

Portas, portas, in sapientia attendamus.

Et Chorus: Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem: *& integrum dicit.*

Et impleto sancto symbolo, Diaconus dicit alta voce.

Stemus honestè, stemus cum timore, attendamus sanctam oblationem in pace offerre.

C *Chorus*: Misericordiam pacis, sacrificium laudis.

Sacerdos alta voce.

Gratia Domini nostri Iesu Christi, & dilectio Dei, & Patris, & communio sancti Spiritus sit cum vobis omnibus.

Chorus: Et cum spiritu tuo.

Sacerdos: Sursum corda habeamus.

Chorus: Habemus ad Dominum.

Sacerdos: Gratias agamus Domino.

Chorus: Dignum est, & iustum adorare Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem & inseparaD bilem.

Sacerdos autem inclinatus orat secretò.

Æquum, & iustum est te canere, te benedicere, te laudare, tibi gratias agere, te adorare in omni loco dominationis tuæ. Tu es enim Deus ineffabilis, qui nec mente percipi, nec videri, nec comprehendi potes, qui semper es, eodémque & simili modo es, tu, & vnigenitus tuus filius, & spiritus tuus sanctus. Tu ab eo quod non est, ad id quod est, nos deduxisti, & cum lapsi essemus, nos rursus erexisti, & omnia facere non destitisti, donec nos in cœlum deduceres, & futurum E regnum tuum largireris. Pro his omnibus agimus tibi gratias, & vnigenito tuo filio, & spiritui tuo sancto, pro omnibus quæ nescimus, & scimus, manifestis, & non manifestis tuis in nos beneficiis. Agimus tibi gratias etiam pro hoc sacro ministerio, quod ex manibus nostris suscipere dignatus es: etsi tibi adsistant millia Archangelorum, & myriades Angelorum, Cherubim, & Seraphim, sex alas, & multos oculos habentes, sublimes, & alati.

Alta voce.

Qui triumphalem hymnum canunt, clamant, vociferaotur, & dicunt:

Chorus: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabbaoth: Plenum est cœlum & terra gloria tua. Osanna in altissimis: Benedictus qui venit in nomioe Domini: Osanna in altissimis.

Diaconus autem accipit stellulam, & concinnat in formam crucis supra sanctam patinam, & postquam ipsam mundauit in corporali, & osculatus est, ponit eam cum velo. Deinde transit ad dextram partem, & supra sancta ventilat reuerenter cum flabello. Si autem non est flabellum, hoc facit cum operculo.

Orat Sacerdos secretò.

Cum his etiam nos beatis virtutibus benigne ac clemens Domine, clamamus, & dicimus: Sanctus es, & omni ex parte sanctus, tu, & vnigenitus tuus Filius, & Spiritus tuus, sanctus es, & omoi ex parte sanctus, & magnifica est tua gloria. Qui mundum tuum ita dilexisti, vt vnigeoitum tuum filium dares, vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Qui cùm venisset, & quam pro nobis suscepetat, dispeosationem implêsset, nocte qua tradebatur, vel potius seipsum tradebat pro mundi vita, accepto pane in sanctis suis, & impollutis, & inculpatis manibus, cùm gratias egisset, & benedixisset, sanctificasset, fregisset, dedit sanctis suis discipulis, & Apostolis, dicens:

Sacerdos inclinat caput, & dextram suam attollens, benedicit sanctum panem, alta voce dicens:

Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissiooem peccatorum.

Chorus: Ameo.

Diaconus autem tangens suum orarium, ostendit vnà cum Sacerdote ipse quoque sanctam patinam. Similiter etiam cum sancto calice. Itidem etiam quando Sacerdos alta voce dicit:

Tua ex tuis.

Sacerdos secretò.

Similiter etiam calicem, postquam cœnauit, dicens:

Alta voce Sacerdos manum suprà reuerenter tenens, & benedicens, dicit:

Bibite ex eo omnes: hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro vobis, & multis effunditur in remissionem peccatorum.

Chorus: Amen.

Sacerdos inclinato capite orat secretò.

Recordantes ergo salutaris huius mandati, & omnium quæ pro nobis facta sunt, crucis, sepulchri, triduanæ resurrectionis, io

A Ἐκφώνως.

Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ᾄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα, καὶ λέγοντα.

Ὁ χορός. Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, κύριος σαβαώθ. πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

Ὁ διάκονος δὲ λαμβάνει τὸν ἀστερίσκον, καὶ ποιεῖ σταυροειδῶς ἐπὶ τοῦ ἁγίου δίσκου, καὶ ἀποσπογγίσας αὐτὸν ἐπὶ εἰλητοῦ, καὶ ἀσπασάμενος, τίθησιν αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀέρος. εἶτα μεταβαίνει ἐν τῷ δεξιῷ μέρει, B καὶ ῥιπίζει ἐπάνω τῶν ἁγίων μετὰ ῥιπιδίου εὐλαβῶς. εἰ δὲ οὐκ ἔστι ῥιπίδιον, ποιεῖ τοῦτο μετὰ καλύμματος.

Ἐπεύχεται μυστικῶς ὁ ἱερεύς.

Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων δυνάμεων, δέσποτα φιλάνθρωπε, βοῶμεν καὶ λέγομεν, ἅγιος εἶ καὶ πανάγιος, σὺ καὶ ὁ μονογενής σου υἱός, καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον· ἅγιος εἶ καὶ πανάγιος, καὶ μεγαλοπρεπὴς ἡ δόξα σου· ὃς τὸν κόσμον σου οὕτως ἠγάπησας, ὥστε τὸν μονογενῆ σου υἱὸν δοῦναι, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον· ὃς ἐλθὼν, C καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρώσας, τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδου, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐν ταῖς ἁγίαις αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις καὶ ἀμωμήτοις χερσὶν, εὐχαριστήσας καὶ εὐλογήσας, ἁγιάσας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών.

Ὁ ἱερεὺς κλίνει τὴν κεφαλὴν, καὶ αἴρων τὴν δεξιὰν αὐτοῦ μετ' εὐλαβείας, εὐλογεῖ τὸν ἅγιον ἄρτον, ἐκφώνως λέγων.

Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

D Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ δὲ διάκονος ἀπτόμενος τοῦ ἰδίου ὠραρίου, δείκνυσι σὺν τῷ ἱερεῖ καὶ αὐτὸς τὸν ἅγιον δίσκον, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ ἁγίου ποτηρίου. ὡσαύτως καὶ ὅταν ἀναφωνῇ ὁ ἱερεύς.

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν.

Ὁ ἱερεὺς μυστικῶς.

Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεὺς τὴν χεῖρα ἔχων ἄνωθεν μετ' εὐλαβείας καὶ εὐλογῶν, λέγει.

E Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχεόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς κλίνας τὴν κεφαλὴν ἐπεύχεται μυστικῶς.

Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένων, τοῦ σταυροῦ, τοῦ τάφου, τῆς τριημέρου ἀναστάσεως, τῆς εἰς

οὐρανοὺς ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας, τῆς A δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιν παρουσίας.

Ἐκφώνως.

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα.

Ὁ χορός. Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν Κύριε, καὶ δεόμεθά σου ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ὁ ἱερεὺς πάλιν κλίνας τὴν κεφαλὴν, ἐπεύχεται μυστικῶς.

Ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμεν, καὶ δεόμεθα, B καὶ ἱκετεύομεν, κατάπεμψον τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα.

Ὁ διάκονος ἀποτίθησι τὸ ῥιπίδιον ὅπερ ἐκράτει, ἢ κάλυμμα, καὶ ἔρχεται ἐγγύτερον τοῦ ἱερέως, καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρὶς ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ εὐχόμενοι καθ' ἑαυτοὺς τὸ,

Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ· λέγουσι μυστικῶς τρίς. Κύριε ὁ τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς ἀποστόλοις καταπέμψας, τοῦτο ἀγαθὲ μὴ ἀντανέλῃς ἀφ' ἡμῶν. καὶ τὸ, Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεὸς, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον C ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου.

Εἶτα τὴν κεφαλὴν κλίνας ὁ διάκονος, δείκνυσι σὺν τῷ ὠραρίῳ τὸν ἅγιον ἄρτον, καὶ λέγει μυστικῶς.

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον.

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀνιστάμενος, σφραγίζει τρὶς τὰ ἅγια δῶρα, λέγων μυστικῶς.

Ποίησον, τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ διάκονος. Ἀμήν.

Καὶ αὖθις ὁ διάκονος. Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ D ἅγιον ποτήριον.

Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογῶν λέγει.

Τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου.

Ὁ διάκονος. Ἀμήν.

Καὶ αὖθις ὁ διάκονος δεικνύων μετὰ ὠραρίου ἀμφότερα τὰ ἅγια, λέγει.

Εὐλόγησον, δέσποτα.

Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογῶν μετὰ τῆς χειρὸς ἀμφότερα τὰ ἅγια, λέγει.

Μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. E

Ὁ διάκονος. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν.

Καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας ὁ διάκονος τῷ ἱερεῖ, καὶ εἰπὼν τὸ,

Μνήσθητί μου ἅγιε, δέσποτα, τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

Μεθίσταται ἐν ᾧ πρότερον ἵστατο τόπῳ, λαβὼν καὶ τὸ ῥιπίδιον αὖθις ὡς πρότερον. ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Ὥστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς κοινωνίαν τοῦ ἁγίου

A cœlos ascensionis, à dextris sessionis, secundi & gloriosi rursus aduentus.

Alta voce.

Tua ex tuis tibi offerimus per omnia & in omnibus.

Chorus: Te laudamus, te benedicimus, tibi gratias agimus, Domine, & oramus te Deus noster.

Sacerdos rursus inclinato capite orat secretò.

Præterea offerimus tibi hunc rationabilem, & incruentum cultum, te rogamus, B & oramus, & supplicamus, demitte Spiritum tuum sanctum in nos, & in hæc dona proposita.

Diaconus deponit flabellum quod tenebat, vel operculum, & venit prope Sacerdotem, & ambo ter adorant ante sanctam mensam, & apud se hoc orantes:

Deus propitius esto mihi peccatori, *Dicunt ter secretò*, Domine, qui sanctissimum spiritum in tertia hora Apostolis demisisti, eum, ô bone, à nobis ne abstuleris: *& hoc:* Cor mundum crea in me Deus, C & spiritum rectum innoua in visceribus meis.

Deinde inclinato capite Diaconus ostendit vnà cum orario sanctum panem, & dicit secretò:

Benedic Domine sanctum panem.

Et surgens Sacerdos ter signat sancta dona, dicens secretò.

Fac panem hunc pretiosum corpus Christi tui.

Diaconus: Amen.

Et rursus Diaconus.

D Benedic Domine sanctum calicem.

Sacerdos benedicens dicit:

Quod autem est in hoc calice, pretiosum sanguinem Christi tui.

Diaconus: Amen.

Et rursus Diaconus ostendens vtraque simul sancta cum orario, dicit:

Benedic Domine.

Sacerdos autem vtraque sancta manu benedicens, dicit:

Mutans spiritu tuo sancto.

Diaconus: Amen. Amen. Amen.

E *Et Diaconus inclinato capite Sacerdoti, postquam dixerit:*

Miserere mei peccatoris sancte Domine.

Transfert se in eum, in quo priùs stabat, locum, accepto rursus vt prius flabello. Sacerdos autem orat secretò.

Vt sit iis, qui participant, ad emundationem animæ, ad remissionem peccatorum, ad communionem sancti

Spiritus, ad regni cœlorum complementum, in fiduciam apud te, non in iudicium, vel condemnationem: prætereа offerimus tibi rationalem hunc cultum pro iis qui in fide requiescunt, maioribus, patribus, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Prædicatoribus, Euangelistis, Martyribus, Confessoribus, Continentibus, & quovis spiritu, qui in fide consummationem accepit.

Alta voce.

Præcipuè sanctissima, intemerata, supra omnem modum benedicta gloriosa, Domina nostra Deipara, semper virgine Maria.

Chorus canit hoc:

Laudare te æquum est reuera te Deiparam, quæ semper beanda es, & omni ex parte incolpata, & à reprehensione aliena, & mater Dei nostri, Cherubim præstantior, & Seraphim sine comparatione gloriosior, quæ citra corruptionem Deum verbum peperisti: Te quæ es re vera Deipara, magnificamus.

Vel canit quod est de die. Diaconus sanctam mensam circumcirca suffumigat, & corporalia: & eorum qui dormierunt, & viuorum quorum vult, meminit.

Sacerdos autem inclinatus orat secretò.

Sancti Ioannis Prophetæ Præcursoris, & Baptistæ, sanctorum, & omni ex parte celebrium Apostolorum. Sancti, N. cuius etiam memoriam peragimus: & omnium sanctorum tuorum: Quorum supplicationibus respice nos Deus, & memento omnium qui prædormierunt, in spe resurrectionis vitæ æternæ.

Hic Sacerdos mentionem facit eorum quos vult viuorum & mortuorum. Pro viuis dicit:

Pro salute, protectione, remissione peccatorum serui Dei, N.

Pro mortuis dicit:

Pro requie, & remissione animæ serui tui, N. In loco luminoso, à quo aufugit dolor, gemitus, fac eam quiescere Deus noster, & fac eam quiescere, vbi præsidet lux vultus tui. Prætereа te rogamus, memento Domine omnis orthodoxi Episcopatus eorum qui verbum veritatis tuæ recte tractant & dispensant, omnis Presbyteratus, in Christo Diaconatus, & omnis ordinis Sacerdotalis. Prætereа offerimus tibi rationalem hūc cultum pro orbe terrarum: Pro sancta Catholica & Apostolica Ecclesia. Pro iis qui in castitate & veneranda vitæ agendæ ratione degunt: Pro fidelissimis & Christi amantissimis nostris Imperatoribus, toto palatio, & castris eorum. Da eis Domine regnum pacificum, vt nos etiam in pace ipsorum tranquillam & quietam vitam agamus in omni pietate & honestate.

A πνεύματος, εἰς βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρῖμα ἢ εἰς κατάκριμα. ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων προπατόρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐγκρατευτῶν, καὶ παντὸς πνεύματος ἐν πίστει τετελειωμένου.

Ἐκφώνως.

Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν, θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου

B Μαρίας.

Ὁ χορὸς ψάλλει.

Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σε τὴν θεοτόκον, τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβίμ, καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφίμ, τὴν ἀδιαφθόρως τὸν Θεὸν λόγον τεκοῦσαν, τὴν ὄντως θεοτόκον σε μεγαλύνομεν.

Ἢ τὸ τῆς ἡμέρας. Ὁ διάκονος θυμιᾷ γύρωθεν τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ τὰ δίπτυχα· τῶν τε κεκοιμημένων καὶ ζώντων ὧν βούλεται, μνημονεύει.

C Ὁ δὲ ἱερεὺς κλινόμενος εὔχεται μυστικῶς.

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ προφήτου προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ· τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τοῦ ἁγίου τοῦδε, οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν. καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου, ὧν ταῖς ἱκεσίαις ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ μνήσθητι πάντων τῶν προκεκοιμημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου.

Ἐνταῦθα ὁ ἱερεὺς μνημονεύει ὧν θέλει, ζώντων καὶ τεθνεώτων. ὑπὲρ ζώντων λέγει.

D Ὑπὲρ σωτηρίας, ἐπισκέψεως, ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ τοῦδε.

Ὑπὲρ τεθνεώτων λέγει.

Ὑπὲρ ἀναπαύσεως καὶ ἀφέσεως τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου σου ὁ δεῖνος. ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἔνθα ἀπέδρα λύπη, στεναγμός, ἀνάπαυσον αὐτὴν ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἀνάπαυσον αὐτὴν ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. Ἔτι παρακαλοῦμέν σε, μνήσθητι Κύριε πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξου τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου τῆς ἐν

E Χριστῷ διακονίας καὶ παντὸς τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος. Ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ὑπὲρ τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας· ὑπὲρ τῶν ἐν ἁγνείᾳ καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ διαγόντων. Ὑπὲρ τῶν πιστοτάτων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν· δὸς αὐτοῖς Κύριε εἰρηνικὸν τὸ βασίλειον, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν πάσῃ ἐν εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

Ὁ μὲν διάκονος ἐπιστρέφει πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἁγίου βήματος, κρατῶν τὸ ὠράριον τοῖς τρισὶν ἄκροις δακτύλοις, καὶ λέγει.

Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ὁ δὲ χορὸς ψάλλει. Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ.

Ἐν πρώτοις μνήσθητι Κύριε τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν ὁ δεῖνος. ὃν χάρισαι ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνῃ σῶον, ἔντιμον, ὑγιῆ, μακροημερεύοντα, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.

Καὶ ὁ διάκονος πρὸς τῇ θύρᾳ στὰς, λέγει.

Τοῦ ὁ δεῖνος, πανιερωτάτου μητροπολίτου, ἢ ἐπισκόπου, ὅστις ἂν ᾖ. Καὶ ὑπὲρ τοῦ προσκομίζοντος τὰ ἅγια δῶρα ταῦτα, εὐλαβεστάτου ἱερέως. ὁ δεῖνος. Ὑπὲρ σωτηρίας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ὁ χορός. Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Μνήσθητι Κύριε τῆς πόλεως ἐν ᾗ παροικοῦμεν, καὶ πάσης πόλεως καὶ χώρας, καὶ τῶν ἐν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς. Μνήσθητι Κύριε πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Μνήσθητι Κύριε τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἁγίαις σου ἐκκλησίαις, καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων, καὶ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου ἐξαπόστειλον.

Ἐκφώνως.

Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς ἐπιστρέφει πρὸς τὴν θύραν, καὶ εὐλογῶν λέγει ἐκφώνως.

Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ὁ χορός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Καὶ ὁ διάκονος εἰσέρχεται, εἰ θέλει, εἴσω ὁ ἱερεὺς καὶ στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, λέγει.

Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἔτι καὶ ἔτι τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων καὶ ἁγιασθέντων τιμίων δώρων, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὀσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θείαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

A *Diaconus quidem conuertitur ad portam sancti adyti, tenens orarium tribus summis digitis & dicit:*

Et cunctorum & cunctarum.

Chorus autem canit.

Cunctorum & cunctarum.

Sacerdos autem alta voce dicit:

In primis memento Domine Archiepiscopi nostri, N. cui largire vt in tuis sanctis Ecclesiis in pace saluus, honoratus, sanus, longæuus, verbum veritatis tuæ rectè dispenset & distribuat.

Et Diaconus stans ad portas dicit:

B N. sanctissimi Metropolitani, vel Episcopi, quicunque fuerit. Et pro eo qui offert hæc sancta dona, religiosissimo Sacerdote, N. Pro salute religiosissimorum, & à Deo custoditorum. Imperatorum nostrorum, & cunctorum & cunctarum.

Chorus: Et cunctorum & cunctarum.

Sacerdos orat secretò.

Memento Domine ciuitatis in qua habitamus, & omnis ciuitatis & regionis, & C eorum qui fide in eis habitant. Memento Domine nauigantium, iter agentium, ægrotantium, laborantium, captiuorum, & salutis ipsorum. Memento Domine eorum qui fructificant, & bene operantur in sanctis tuis Ecclesiis, & meminerunt pauperum, & in nos omnes miserationes tuas immitte.

Alta voce.

Et da nobis vno ore & vno corde glorificare & laudare pretiosissimum & magnificentissimum nomen tuum, Patris, & Filij, D & Spiritus sancti, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Sacerdos conuertit se ad portam, & alta voce dicit:

Et erunt misericordiæ magni Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi cum omnibus vobis.

Chorus: Et cum spiritu tuo.

Et Diaconus ingreditur, si est: sin minùs, Sacerdos: & stans in loco consueto, dicit:

Omnium sanctorum mentionem facien- E tes, etiam atque etiam Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Pro oblatis & sanctificatis pretiosis donis Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Vt benignus & clemens Dominus noster, qui ea in sanctum & supercœleste, & intellectuale suum altare suscepit in odorem spiritalis suauitatis, remittat nobis diuinam gratiam & donum sanctissimi Spiritus, Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine. A

Diaconus: Vt nos ab omni afflictione, ira, periculo, & necessitate liberemur, Dominum oremus.

Chorus: Domine miserere.

Sacerdos orat secretò.

Tibi commendamus omnem vitam nostram & spem, benigne Domine, & rogamus, & oramus, & supplicamus, vt mereamur esse participes supercœlestium & admirabilium tuorum sacramentorum huius sacræ & spiritalis mensæ, cum pura conscientia, in remissionem peccatorum, in condonationem delictorum, B in Spiritus sancti communionem, in regni cœlorum hæreditatem, in fiduciam apud te, non in iudicium, vel in condemnationem.

Diaconus: Defende, serua, miserere, & custodi ipsos Deus tua gratia.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Diem omnem perfectum, sanctum, pacificum, & à peccato immunem à Deo petamus.

Chorus: Præsta Domine. C

Diaconus: Angelum pacis, fidelem ducem, custodem animarum & corporum nostrorum, à Domino petamus.

Chorus: Præsta Domine.

Diaconus: Veniam & remissionem peccatorum & delictorum nostrorum, à Domino petamus.

Chorus: Præsta Domine.

Diaconus: Quæ sunt honesta, & animabus nostris vtilia, & pacem mundo, à Domino petamus. D

Chorus: Præsta Domine.

Diaconus: Vt reliquum vitæ nostræ tempus in pace & pœnitentia peragamus, petamus à Domino.

Chorus: Præsta Domine.

Diaconus: Vnitatem fidei & Spiritus sancti communicationem petentes, nos ipsos, & nos inuicem, & omnem vitam nostram, Christo Deo commendemus.

Chorus: Tibi Domine.

Alta voce Sacerdos. E

Et præsta, Domine, vt cum libertate citra condemnationem audeamus inuocare te supercœlestem Deum Patrem, & dicere.

Chorus: Pater noster.

Alta voce Sacerdos.

Quoniam tuum est regnum, & potestas, & gloria Patris & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Ο χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ο διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ο χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ο ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς

Σοὶ παρακατατιθέμεθα τὴν ζωὴν ἡμῶν ἅπασαν καὶ τὴν ἐλπίδα, δέσποτα φιλάνθρωπε, καὶ παρακαλοῦμέν σε καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν, καταξίωσον ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἐπουρανίων σου καὶ φρικτῶν μυστηρίων ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ πνευματικῆς τραπέζης, μετὰ καθαροῦ συνειδότος εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς συγχώρησιν πλημμελημάτων, εἰς πνεύματος ἁγίου κοινωνίαν, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρίμα, ἢ εἰς κατάκριμα.

Ο διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ο χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ο διάκονος. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.

Ο χορός. Παράσχου Κύριε.

Ο διάκονος. Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.

Ο χορός. Παράσχου Κύριε.

Ο διάκονος. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.

Ο χορός. Παράσχου Κύριε.

Ο διάκονος. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.

Ο χορός. Παράσχου Κύριε.

Ο διάκονος. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ μετανοίᾳ ἐκτελέσαι, παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα.

Ο χορός. Παράσχου Κύριε.

Ο διάκονος. Τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Ο χορός. Σοὶ Κύριε.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, μετὰ παρρησίας ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐπουράνιον Θεὸν πατέρα, καὶ λέγειν.

Ο χορός. Πάτερ ἡμῶν.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ο χορός. Ἀμήν.

A Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσιν.

Ὁ χορός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

Ὁ χορός. Σοὶ Κύριε.

Κλίνας γοῦν ὁ διάκονος μικρὸν τὴν κεφαλὴν, καὶ ὁρῶν τὸν ἱερέα προσκυνοῦντα, προσκυνεῖ καὶ αὐτός. ὁ ἱερεὺς κλινόμενος, ἐπεύχεται μυστικῶς.

Εὐχαριστοῦμέν σοι βασιλεῦ ἀόρατε, ὁ τῇ ἀμετρήτῳ σου δυνάμει τὰ πάντα δημιουργήσας, καὶ τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα, αὐτὸς, δέσποτα, οὐρανόθεν ἔπιδε ἐπὶ τοὺς ὑποκεκλικότας σοι τὰς ἑαυτῶν κεφαλάς· οὐ γὰρ ἔκλιναν σαρκὶ καὶ αἵματι, ἀλλά σοι τῷ φοβερῷ Θεῷ. σὺ οὖν, δέσποτα, τὰ προκείμενα πᾶσιν ἡμῖν εἰς ἀγαθὸν ἐξομάλισον κατὰ τὴν ἑκάστου ἰδίαν χρείαν· τοῖς πλέουσι σύμπλευσον, τοῖς ὁδοιποροῦσι συνόδευσον, τοὺς νοσοῦντας ἴασαι, ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων. B

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

C Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Πρόσχες Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ ἁγιάσαι ἡμᾶς, ὁ ἄνω τῷ πατρὶ συγκαθήμενος, καὶ ὧδε ἡμῖν ἀοράτως συνών· καὶ καταξίωσον τῇ κραταιᾷ σου χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματός σου, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ.

D Εἶτα προσκυνεῖ ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος ἐν ᾧ ἐστὶ τόπῳ, λέγοντες μυστικῶς τρίς.

Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.

Καὶ ὁ λαὸς ὁμοίως, πάντες μετ' εὐλαβείας προσκυνοῦσιν. ὅταν δ' ἴδῃ ὁ διάκονος τὸν ἱερέα ἐκτείνοντα τὰς χεῖρας, καὶ ἁπτόμενον τοῦ ἁγίου ἄρτου πρὸς τὸ ποιῆσαι τὴν ἁγίαν ὕψωσιν, ἐκφωνεῖ.

Πρόσχωμεν.

Καὶ ὁ ἱερεύς. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

E Ὁ χορός. Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός. ἀμήν.

Εἶτα ψάλλει ὁ χορὸς τὸ κοινωνικὸν τῆς ἡμέρας ἢ τοῦ ἁγίου· καὶ ὁ διάκονος ζώννυται τὸ ὠράριον αὐτοῦ σταυροειδῶς, καὶ στὰς ἐκ δεξιῶν τοῦ ἱερέως κρατοῦντος τὸν ἄρτον λέγει.

Μέλισον, δέσποτα τὸν ἅγιον ἄρτον.

Ὁ δ' ἱερεὺς μελίζων αὐτὸν εἰς τέσσαρα, μετὰ προσοχῆς καὶ εὐλαβείας λέγει.

Μελίζεται* καὶ διαμερίζεται ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ,

Sacerdos: Pax omnibus.

Chorus: Et cum spiritu tuo.

Diaconus: Capite vestra inclinate Domino.

Chorus: Tibi Domine.

Diaconus ergo parum inclinato capite, & videns Sacerdotem adorantem, ipse quoque adorat. Sacerdos inclinatus orat secretò.

Gratias agimus tibi, Rex inuisibilis, qui infinita tua potentia omnia fabricatus es, & multitudine misericordiæ tuæ, ex iis quæ non sunt, ad hoc vt essent, vniuersa deduxisti. Ipse, Domine, è cœlo respice ad eos qui inclinauerunt tibi capita sua: non enim inclinarunt carni & sanguini, sed tibi terribili Deo. Tu ergo, Domine, quæ sunt proposita nobis omnibus, ad bonum exæqua pro proprio vniuscuiusque vsu. Cum nauigantibus nauiga: cum iter agentibus vnà ingredere: ægrotis medere, qui es medicus animarum & corporum.

Alta voce Sacerdos.

Gratia & miserationibus & benignitate vnigeniti filij tui, cum quo es benedictus cum sanctissimo & bono & viuifico tuo Spiritu, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Sacerdos orat secretò.

Attende Domine Iesu Christe Deus noster ex sancto habitaculo tuo, & ex throno gloriæ regni tui, & veni ad nos sanctificandos, qui supra vnà cum patre sedes, & hîc vnà nobiscum inuisibiliter versaris: & dignare potenti manu tua nobis impertiri immaculatum corpus tuum, & pretiosum sanguinem, & per nos toti populo.

Deinde Sacerdos adorat, & Diaconus in eo in quo est loco, ter secretò dicentes:

Deus propitius esto mihi peccatori.

Et populus similiter, omnes cum pietate & reuerentia adorant. Quando autem viderit Diaconus Sacerdotem manus extendentem, & sanctum panem tangentem ad hoc vt faciat sanctam exaltationem, effatur.

Attendamus.

Et Sacerdos [exaltans sanctum panem, exclamat.]

Sancta sanctis.

Chorus: Vnus sanctus, tuus Dominus Iesus Christus in gloriam Dei Patris. Amen.

Deinde canit Chorus commune diei, vel sancti: & Diaconus orario suo cingitur in formam crucis, & stans à dextris Sacerdotis tenentis panem, dicit:

Diuide, Domine, panem sanctum.

Sacerdos autem ipsum in quatuor diuidens partes, cum attentione & reuerentia dicit:

Diuiditur & non diuiditur agnus Dei, filius * fort. [illegible]

patris, qui in membra scinditur, & non membratim secatur: qui semper comeditur, & nunquam consumitur, sed eos qui sunt participes, sanctificat.

Tunc accipit vnam partem sancti panis, & habet in manu. Et Diaconus ostendens cum orario sanctum calicem, dicit:

Imple Domine sanctum calicem.

Sacerdos autem [accepta superiori parte, facit cum ea crucem super sanctum calicem,] dicens:

Plenitudo fidei, spiritus sancti.

Et signans cruce ita inijcit in sanctum calicem.

Diaconus: Amen.

Et accipiens feruentem aquam, dicit Sacerdoti:

Benedic, Domine, sanctum feruorem hunc.

Sacerdos autem benedicit, dicens:

Benedictus feruor sanctorum tuorum, perpetuò, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Diaconus autem effundit in formam crucis intra sanctum calicem, dicens:

Feruor fidei plenus spiritu sancto, Amen.

Et hoc facit ter: & deponens feruentem, stat paulo longius. Sacerdos autem dicit:

Accede Diacone.

Et accedens Diaconus facit reuerenter inclinationem, petens condonationem. Sacerdos autem tenens sanctum panem, dat Diacono. Et osculatus Diaconus manum quæ ei impertit, sumit sanctum panem, dicens:

Imperti mihi Domine pretiosum & sanctum corpus Domini, & Dei, & Seruatoris nostri Iesu Christi.

Sacerdos autem dicit:

Impertio tibi pretiosum, & sanctum, & immaculatum corpus Domini, & Dei, & Seruatoris nostri Iesu Christi, in remissionem peccatorum, in vitam æternam.

Et abit post sanctam mensam inclinato capite, & orat vt Sacerdos. Similiter autem Sacerdos sumit sanctum panem, inclinato capite ante sanctam mensam: & sic orat.

Credo Domine, & confiteor quòd tu es Christus filius Dei viuentis, qui venisti in mundum ad seruandos peccatores, quorum primus ego sum: &, Cœnæ tuæ mysticæ hodie, fili Dei, me adsume participem. Non enim inimicis tuis dicam mysterium, non osculum tibi dabo, sicut Iudas, sed vt latro confiteor tibi. Memento mei Domine in regno tuo: &, Domine, non sum dignus vt sub sordidum animæ meæ tectum ingrediaris: sed quemadmodum æqui boni consuluisti in spelunca & præsepi ratione carentium animalium recumbere, & in domo Simonis Leprosi, etiam similem mihi meretricem, peccatricē ad te accedētem suscepisti,

A ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, ὁ μελιζόμενος, καὶ μὴ διαιρούμενος· ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος, καὶ μηδέποτε δαπανώμενος, ἀλλὰ τοὺς μετέχοντας ἁγιάζει.

Τότε λαμβάνει τὸ ἐν μέρος τοῦ ἁγίου ἄρτου, καὶ ἐν τῇ χειρὶ ἔχει. καὶ ὁ διάκονος δεικνύων σὺν τῷ ὠραρίῳ τὸ ἅγιον ποτήριον, λέγει.

Πλήρωσον, δέσποτα τὸ ἅγιον ποτήριον.

Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει.

Πλήρωμα πίστεως, πνεύματος ἁγίου.

Καὶ ποιεῖ διὰ σταυροῦ, καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον.

B Ὁ διάκονος. Ἀμήν.

Καὶ δεχόμενος τὸ ζέον, λέγει πρὸς τὸν ἱερέα.

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὴν ἁγίαν ζέσιν ταύτην.

Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογεῖ λέγων.

Εὐλογημένη ἡ ζέσις τῶν ἁγίων σου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁ δὲ διάκονος ἐκχέει σταυροειδῶς ἔνδον τοῦ ἁγίου ποτηρίου, λέγων.

Ζέσις πίστεως πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀμήν.

Καὶ τοῦτο ποιεῖ ἐκ τρίτου· καὶ ἀποτιθέμενος τὸ ζέον, ἵσταται μικρὸν ἄποθεν. ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει.

C Πρόσελθε διάκονε.

Καὶ προσελθὼν ὁ διάκονος ποιεῖ μετάνοιαν εὐλαβῶς, αἰτῶν συγχώρησιν. ὁ δὲ ἱερεὺς κρατῶν τὸν ἅγιον ἄρτον, δίδωσι τῷ διακόνῳ. καὶ ἀσπασάμενος ὁ διάκονος τὴν μεταδιδοῦσαν αὐτῷ χεῖρα, λαμβάνει τὸν ἅγιον ἄρτον, λέγων.

Μετάδος μοι δέσποτα τὸ τίμιον καὶ ἅγιον σῶμα τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει.

Μεταδίδωμί σοι τὸ τίμιον καὶ ἅγιον καὶ ἄχραντον σῶμα τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

D εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ ἀπέρχεται ὄπισθεν τῆς ἱερᾶς τραπέζης, κλίνας τὴν κεφαλὴν, καὶ προσεύχεται ὡς ὁ ἱερεύς. ὁμοίως δὲ ὁ ἱερεὺς λαμβάνει τὸν ἅγιον ἄρτον, κλίνας τὴν κεφαλὴν, ἔμπροσθεν τῆς ἱερᾶς τραπέζης· καὶ εὔχεται οὕτως.

Πιστεύω Κύριε καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός ἐγώ εἰμι. καὶ, Τοῦ δείπνου σου

E τοῦ μυστικοῦ σήμερον υἱὲ Θεοῦ κοινωνόν με παράλαβε· οὐ μὴ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς σου τὸ μυστήριον εἴπω· οὐ φίλημά σοι δώσω καθάπερ Ἰούδας, ἀλλ᾽ ὡς ὁ λῃστὴς ὁμολογῶ σοι, μνήσθητί μου Κύριε ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. καὶ, Κύριε οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα ὑπὸ τὴν ῥυπαρὰν στέγην τῆς ψυχῆς μου εἰσέλθῃς· ἀλλ᾽ ὡς κατεδέξω ἐν σπηλαίῳ καὶ φάτνῃ ἀλόγων ἀνακλιθῆναι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, καὶ τὴν ὁμοίαν μοι πόρνην τὴν ἁμαρτωλὸν προσερχομένην σοι καταδεξάμενος,

ipse

αὐτῆς καταξίωσον καὶ ἐν τῇ φάτνῃ τῆς ἀλόγου μου ψυχῆς, καὶ ἐν τῷ ἐσπιλωμένῳ μου σώματι εἰσελθεῖν τῷ νεκρῷ καὶ λεπρῷ. καὶ ὡς οὐκ ἐβδελύξω τὸ στόμα τὸ ῥυπαρὸν τῆς πόρνης καταφιλούσης τοὺς ἀχράντους σου πόδας, οὕτω δέσποτα θεέ μου μὴ βδελύξῃ κᾀμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν, ἀλλ᾽ ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος ἀξίωσόν με κοινωνὸν γενέσθαι τοῦ παναγίου σώματος καὶ αἵματός σου.

Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἄνες, ἄφες, συγχώρησόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ τὰ παραπτώματά μου, ὅσα σοι ἥμαρτον, τὰ ἑκούσιά τε καὶ ἀκούσια, εἴτε ἐν γνώσει, εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ· εἴτε ἐν λόγῳ, εἴτε ἐν ἔργῳ, εἴτε ἐν ἐπιθυμίᾳ τι ἔπραξα· πάντα μοι συγχώρησον, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου σου καὶ ἀειπαρθένου μητρὸς· ἀκατακρίτως με διατήρησον δέξασθαι τὸ τίμιον καὶ ἄχραντον σῶμά σου, εἰς ἴασιν ψυχῆς τε καὶ σώματος· ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Καὶ οὕτω μεταλαμβάνουσι τὸν ἅγιον ἄρτον, ὁμοίως καὶ τὸ ἅγιον ποτήριον· καὶ μεταλαμβάνει, πρότερον μὲν ὁ ἱερεὺς τρία ῥοφήματα ἐν μιᾷ ἀποκλίσει· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ῥοφήματι, λέγει.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ.

Καὶ τοῦ υἱοῦ. ἐν τῷ τρίτῳ δέ.

Καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Καὶ μετὰ τὴν μετάληψιν, ἀποσπογγίζει τῷ καλύμματι τὸ ἅγιον ποτήριον, καὶ τὰ ἑαυτοῦ χείλη ἐπιδεξίως ἅμα καὶ εὐλαβῶς, λέγων.

Τοῦτο ἥψατο τῶν χειλέων μου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας μου, καὶ τὰς ἁμαρτίας μου περικαθαριεῖ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Κρατῶν δὲ τὸ ἅγιον ποτήριον, καλεῖ τὸν διάκονον, λέγων. Διάκονε πρόσελθε.

Καὶ ὁ διάκονος ἔρχεται, καὶ προσκυνεῖ ἅπαξ λέγων. Ἰδοὺ προσέρχομαι τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ. καὶ τό, Πιστεύω καὶ ὁμολογῶ. ὅλον. καὶ λέγει ὁ ἱερεύς.

Μεταλαμβάνεις ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ διάκονος ὁ δεῖνα, τὸ τίμιον καὶ ἅγιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν σου, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Μεταλαβόντος δὲ τοῦ διακόνου, λέγει ὁ ἱερεύς.

Τοῦτο ἥψατο τῶν χειλέων σου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου, καὶ τὰς ἁμαρτίας σου περικαθαριεῖ. ὡς καὶ δι᾽ ἑαυτοῦ εἶπε.

Τότε λαβὼν τὸν ἅγιον δίσκον ὁ διάκονος, ἐπάνω τοῦ ἁγίου ποτηρίου ἀποσπογγίζει τῷ ἁγίῳ σπόγγῳ πάνυ καλῶς καὶ μετὰ προσοχῆς καὶ εὐλαβείας· καὶ σκεπάζει τὸ ἅγιον ποτήριον τῷ καλύμματι. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τὸν ἅγιον δίσκον τίθησι τὸν ἀστέρα καὶ τὰ καλύμματα.

A ipse dignare etiam in præsepe meæ animæ rationis expertis, & in commaculatum meum corpus ingredi mortui & leprosi: & sicut non abhorruisti os sordidum meretricis impollutos tuos pedes osculantis, ita Domine Deus meus ne à me etiam peccatore abhorrueris. Sed tanquam bonus & benignus, dignare me effici participem sanctissimi tui corporis & sanguinis.

Deus noster, relaxa ac dimitte mihi delicta mea, quæcunque peccaui, siue sciens, siue nesciens, siue in sermone, siue in facto ea feci. Condona mihi omnia, vt bonus, &
B benignus, intercessionibus omni ex parte impollutæ tuæ, & semper virginis matris: conserua me vt sine condemnatione accipiam pretiosum & immaculatum corpus tuum, ad medelam animæ, & corporis. Quoniam tuum est regnum, & potentia, & gloria Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et sic sumunt sanctum panem, similiter & sanctum calicem. Et sumit quidem Sacerdos tres prius sorbitiones, in vna inclinatione: & in
C *primâ sorbitione, dicit:*

In nomine Patris. *In secunda:*

Et Filij. *In tertia:*

Et sancti Spiritus.

Et post participationem, abstergit operculo sanctum calicem, & sua labra, dexterè simul, & reuerenter ac piè, dicens.

Hoc tetigit labra mea, & auferet iniquitates meas, & peccata mea expurgabit, nūc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Tenens autem sanctum calicem, vocat Diaconum, dicens: Diacone accede.

D *Et Diaconus venit, & semel adorat, dicens:* Ecce accedo ad Regem immortalem: *& illud.*

Credo Domine, & confiteor: *totum.*

Et dicit Sacerdos:

Sumis serue Dei Diacone, N. pretiosum, & sanctum corpus, & sanguinem Domini, & Seruatoris nostri Iesu Christi, in remissionem peccatorum tuorum, & in vitam æternam.

Vbi sumpsit autem Diaconus, dicit Sacerdos:

Hoc attigit labra tua, & auferet iniquita-
E tes tuas, & peccata tua purgabit, *sicut etiam apud se dixit.*

[*Sciendum quòd primus Sacerdotum impertit panem Sacerdotibus, & Diaconis. Secundus autem, sanctum sanguinem: & si quidem est Pontifex, osculantur eius manum Sin minùs, vnusquisque propriam manum, & primum Sacerdotem.*] *Tunc Diaconus accepta sancta patina, supra sanctum calicem sancta spongia admodum pulchrè, & cum attentione pietatéque ac reuerentia abstergit, & sanctum calicem tegit operculo. Similiter etiam supra sanctam patinam imponit stellulam, & operculo.*

Et aperiunt portam sancti adyti seu tabernaculi. Et Diaconus cùm semel reuerenter adorauit, venit ad portam, & sustollens sanctum calicem, ostendit eum populo, dicens: A

Cum timore Dei, & fide accedite.

Chorus: Amen, Amen, Amen. Benedictus, qui venit in nomine Domini: [Deus Dominus, & apparuit nobis.]

[*Sciendum quòd si sint quidem aliqui, qui velint communicare, accipit è manibus Diaconi sanctum calicem, & eis impertit, & Diacono tenente sanctum calicem*] *Sacerdos populum benedicit, alta voce dicens:*

Serua Deus populum tuum, & benedic hæreditati tuæ.

Et Chorus: Ad multos annos Domine.

Et conuertuntur Diaconus, & Sacerdos ad sanctam mensam, & Sacerdos ter suffumigat apud se dicens:

Exaltare super cœlos Deus, & super omnem terram gloria tua.

Deinde accipiens sanctam patinam, imponit capiti Diaconi. Et Diaconus cùm eam reuerenter acceperit, respiciens extra ad portam, nihil dicens venit ad prothesim seu propositionem, & ipsam deponit. Sacerdos autem cùm adorauit, & accepit sanctum calicem, conuersus ad portam, respicit populum, dicens: C

Perpetuò nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Dum autem canitur.

Impleatur.

Sancta deferunt in propositionem, præeunte Diacono, dicente Sacerdote orationem hanc secretò. D

Gratias agimus tibi benigne Domine benefactor animarum nostrarum, quòd etiam præsenti die nos dignatus es cœlestibus tuis, & immortalibus sacramentis. Viam nostram dirige, confirma nos omnes in timore tuo, custodi vitam nostram, tutos & stabiles effice gressus nostros, precibus, & supplicationibus gloriosæ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, & omnium sanctorum tuorum.

Et Diaconus quidem, cùm sancta suffumigauit, & incensum deposuit, stans in loco solito, dicit. E

Recti, participes effecti diuinorum, sanctorum, impollutorum, immortalium, cœlestium, & viuificorum sacramentorum, dignè Domino gratias agamus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Defende, serua, miserere, & custodi nos Deus tua gratia.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Omnem diem perfectum, sanctum, pacificũ, & à peccato alienũ petentes,

καὶ ἀνοίγουσι τὴν θύραν τοῦ ἁγίου βήματος. καὶ ὁ διάκονος προσκυνήσας ἅπαξ λαμβάνει τὸ ἅγιον ποτήριον μετ' εὐλαβείας, καὶ ἔρχεται εἰς τὴν θύραν, καὶ ὑψῶν τὸ ἅγιον ποτήριον, δείκνυσιν αὐτὸ τῷ λαῷ, λέγων.

Μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως προσέλθετε.

Ὁ χορός. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ τὸν λαὸν, λέγων ἐκφώνως.

Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου.

Καὶ ὁ χορός. Εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα.

Καὶ ἐπιστρέφουσιν ὅ τε διάκονος καὶ ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ θυμιᾷ ὁ ἱερεὺς τρὶς λέγων καθ' ἑαυτόν.

Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

Εἶτα λαβὼν τὸν ἅγιον δίσκον, ἐπιτίθησιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ διακόνου. καὶ ὁ διάκονος λαβὼν αὐτὸν μετ' εὐλαβείας, θεωρῶν ἔξω πρὸς τὴν θύραν, οὐδὲν λέγων ἀπέρχεται εἰς τὴν πρόθεσιν, καὶ ἀποτίθησιν αὐτόν. ὁ δὲ ἱερεὺς προσκυνήσας καὶ λαβὼν τὸ ἅγιον ποτήριον, καὶ ἐπιστραφεὶς πρὸς τὴν θύραν, ὁρᾷ τὸν λαὸν, λέγων.

Πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ψαλλομένου τοῦ, Πληρωθήτω:

Ἀποκομίζονται ἐν τῇ προθέσει τὰ ἅγια, προπορευομένου τοῦ διακόνου, λέγοντος τοῦ ἱερέως τὴν εὐχὴν ταύτην μυστικῶς.

Εὐχαριστοῦμέν σοι δέσποτα φιλάνθρωπε, εὐεργέτα τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ ἡμέρᾳ κατηξίωσας ἡμᾶς τῶν ἐπουρανίων σου καὶ ἀθανάτων μυστηρίων· ὀρθοτόμησον ἡμῶν τὴν ὁδὸν, στήριξον ἡμᾶς ἐν τῷ φόβῳ σου τοὺς πάντας, φρούρησον ἡμῶν τὴν ζωὴν, ἀσφάλισαι ἡμῶν τὰ διαβήματα, εὐχαῖς καὶ ἱκεσίαις τῆς ἐνδόξου θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου.

Καὶ ὁ μὲν διάκονος θυμιάσας τὰ ἅγια, καὶ τὸ θυμιατὸν ἀποθέμενος, καὶ ἐν τῷ συνήθει τόπῳ στὰς, λέγει.

Ὀρθοὶ, μεταλαβόντες τῶν θείων, ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων, ἐπουρανίων, καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων, ἀξίως εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν, τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν, καὶ ἀναμάρτητον αἰτησάμενοι,

ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Ὁ χορός. Σοὶ Κύριε.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σὺ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καί σοι τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν.

Ὁ χορός. Ἐν ὀνόματι κυρίου.

Ὁ διάκονος. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον, δέσποτα ἐλέησον.

καὶ αὖθις. Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος ἐκφωνουμένη παρὰ τοῦ ἱερέως ἔξω τοῦ βήματος.

Ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντάς σε Κύριε, καὶ ἁγιάζων τοὺς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας, σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου· τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας σου φύλαξον, ἁγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ αὐτοὺς ἀντιδόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ· εἰρήνην τῷ κόσμῳ σου δώρησαι, ταῖς ἐκκλησίαις σου, τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν, τῷ στρατῷ, καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου. ὅτι πᾶσα δόσις ἀγαθή, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι, καταβαῖνον ἐκ σοῦ, τοῦ πατρὸς τῶν φώτων· καί σοι τὴν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν καὶ προσκύνησιν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ταύτης τῆς εὐχῆς λεγομένης, ἵσταται ὁ διάκονος ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ κρατῶν τὸ ὠράριον αὐτοῦ, ὡς πολλάκις εἴρηται, τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνει μέχρι συμπληρώσεως τῆς εὐχῆς. καὶ ὁ χορὸς ψάλλει τρὶς τό,

Εἴη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. Καὶ τὸν ψαλμόν.

Εὐλογήσω τὸν κύριον. ἢ τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας.

Εὐχὴ ἐν τῷ συστέλλαι τὰ ἅγια μυστικῶς.

Τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν αὐτὸς ὑπάρχων Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πληρώσας πᾶσαν πατρικὴν οἰκονομίαν, πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Μετὰ τὴν εὐχὴν ἐξέρχεται ὁ ἱερεύς, καὶ στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, δίδωσι τὸ ἀντίδωρον, εἶτα ποιεῖ ἀπόλυσιν, λέγων.

Δόξα σοι Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, δόξα σοι.

Καὶ ὁ χορός. Δόξα πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Καὶ εἰ ἔστι κυριακή, λέγει ὁ ἱερεύς.

Ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν Χριστός, ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν.

A nos ipsos, & ,nuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus.

Chorus: Tibi Domine.

[*Sacerdos autem, dum hæc dicuntur, complicato corporali*] *alta voce loquitur.*

Quoniam tu es sanctificatio nostra, & tibi gloriam offerimus Patri & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Diaconus: In pace progrediamur.

Chorus: In nomine Domini.

Diaconus: Dominum oremus.

B *Chorus*: Domine miserere, Domine miserere: *& rursus*, Dominum oremus.

Oratio post ambonem, quæ completo sacrificio alta voce dicitur à Sacerdote extra sanctuarium.

Qui benedicis benedicentes te Domine, & sanctificas eos qui confidunt in te, Serua populum tuum, & benedic hæreditati tuæ: Ecclesiæ tuæ plenitudinem conserua: sanctifica eos qui diligunt decorem domus tuę: tu eos vicissim glorifica diuina tua potestate: & ne dereliqueris nos qui speramus in

C te. Dona pacem mundo, Ecclesiis tuis, Sacerdotibus, Imperatoribus nostris, exercitui, & omni populo tuo. Quia omne datum bonum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à te patre luminum. Et tibi gloriam, & gratiarum actionem, & adorationem offerimus, Patri & Filio, & Spiritui sancto, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Dum hæc oratio dicitur, Diaconus stat ante sanctas portas, & tenens orarium suum, vt sæpe

D *dictum est, inclinat caput vsque ad complementum orationis. Et Chorus ter canit:*

Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & vsque in sæculum *& psalmum*.

Benedicam Dominum in omni tempore. *vel sancti diei illius.* *Psal. 33.1.*

Oratio dum componuntur sancta, secretò.

Qui plenitudo legis, & Prophetarum ipse exitus Christe Deus noster, qui impleuisti omnem paternam dispensationem, imple corda nostra gaudio, & lætitia, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

E *Post orationem egreditur Sacerdos, & stans in loco solito dat panem benedictum. Deinde facit dimissionem, dicens:*

Gloria tibi Christe Deus noster, spes nostra, tibi gloria.

Et Chorus:

Gloria Patri & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et si est Dominicus dies, dicit Sacerdos:

Qui resurrexisti à mortuis Christus verus Deus noster.

A *Sin autem non est dies resurrectionis, seu dies Dominicus, dicit:*

Christus verus Deus noster, intercessionibus vndiquaque impollutæ suæ matris, potentiâ pretiosæ, & viuificæ crucis, sanctorum, gloriosorum, & omni ex parte benedictorum Apostolorum, Sancti, N. de die, Iustorum, & sanctorum Dei parentum, Ioachim, & Annæ, & omnium sanctorum, miserere, & serua nos vt bonus Deus, & benignus.

B *Et benedicens populo ingreditur. Post dimissionem autem, si non est Diaconus, ingreditur Sacerdos in prothesim seu propositionem: & quod relictum est in sacro calice, idque attentè, piè, & reuerenter sumit: & ter sanctum calicem, abluit vino, & aqua, & videns ne remaneat id quod dicitur margarita, tunc dicit:*

Nunc dimittis seruum tuum, Domine.

Integrum.

Et componit, & concinnat sancta, calicem, patinam cum velaminibus, vt mos est. Sin autem est Diaconus, ipse facit. Sacerdos autem abit in vestiarium, & seipsum exuit, ter dicens:

C Sanctus Deus, &, sanctissima Trinitas, &, Pater noster.

Tunc dicit dimissorium seu absolutorium Chrysostomi.

Oris tui, quæ tanquam fax resplenduit gratia, orbem terrarum illuminauit, benignitatis, & liberalitatis thesauros in mundo reposuit: altitudinem humilitatis nobis ostendit: sed verbis tuis docens Ioannes Chrysostome, intercede cum Christo Deo, vt seruentur animæ nostræ.

Postea, contacium.

D Diuinam gratiam ex cœlis suscepisti, & per tua labia omnes doces in Trinitate adorare vnum Deum, Ioannes Chrysostome, beatissime sancte: dignè te laudamus: es enim præceptor ac institutor, vt qui diuina explices.

Vel dicit de die, vel quod est resurrectionis, si est Dominicus, & dimissionem, vt mos est, secretò. Tunc egreditur ad portas sancti adyti indutus veste sua Sacerdotali, & adorat, dicens:

Deus propitius esto mihi peccatori.

E *Et conuersus ad populum benedicit, alta voce dicens:*

Dominus Deus conseruet nos omnes sua gratia, & benignitate, vbique, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Populus autem, omnes inclinato capite, dicunt:

Per preces sanctorum Patrum.

Et recedunt in pace cum Deo sancto.

A Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἀναστάσιμος, λέγει.

Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναχράντου αὐτοῦ μητρὸς, τῇ θείᾳ δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῶν ἁγίων, ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας. τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐλεήσαι καὶ σώσαι ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

B Καὶ εὐλογῶν τὸν λαὸν, εἰσέρχεται. μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν, εἰ οὐκ ἔστι διάκονος, εἰσέρχεται ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν πρόθεσιν, καὶ μεταλαμβάνει τὸ ὑπολειφθὲν ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ προσεκτικῶς καὶ εὐλαβῶς· καὶ ἀποπλύνει τὸ ἅγιον ποτήριον τρὶς τῷ οἴνῳ καὶ τῷ ὕδατι. καὶ ὁρῶν μὴ μείνῃ τὸ λεγόμενον μαργαρίτης. τότε λέγει.

Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα. ὅλον.

Καὶ συστέλλει τὰ ἅγια, τὸ ποτήριον, τὸν δίσκον μετὰ τῶν καλυμμάτων κατὰ τὸ ἔθος. εἰ δὲ ἐστι διάκονος, ὁ αὐτὸς ποιεῖ. ὁ δὲ ἱερεὺς ἀπέρχεται ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ, καὶ ἐκδύει ἑαυτὸν, λέγων τρὶς τὸ,

C Ἅγιος ὁ Θεός. καὶ τὸ, Παναγία τριάς. καὶ τὸ, Πάτερ ἡμῶν.

Τότε λέγει τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἡ τοῦ στόματός σου καθάπερ πυρσὸς ἐκλάμψασα χάρις, τὴν οἰκουμένην ἐφώτισεν, ἀφιλαργυρίας τῷ κόσμῳ θησαυροὺς ἐναπέθετο, τὸ ὕψος ἡμῖν τῆς ταπεινοφροσύνης ὑπέδειξε. ἀλλὰ σοῖς λόγοις παιδεύων πάτερ Ἰωάννη Χρυσόστομε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Μετέπειτα, τὸ κοντάκιον.

D Ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐδέξω τὴν θείαν χάριν, καὶ διὰ τῶν σῶν χειλέων πάντας ἐκδιδάσκεις προσκυνεῖν ἐν τριάδι τὸν ἕνα Θεὸν Ἰωάννη Χρυσόστομε, παμμακάριστε ὅσιε· ἐπαξίως εὐφημοῦμέν σε· ὑπάρχεις γὰρ καθηγητὴς ὡς τὰ θεῖα σαφῶν.

Ἢ λέγει τῆς ἡμέρας, ἢ τὸ ἀναστάσιμον, εἰ ἔστι κυριακὴ καὶ τὴν ἀπόλυσιν, ὡς ἔθος, μυστικῶς. τότε ἐξέρχεται εἰς τὰς θύρας τοῦ ἁγίου βήματος, ἐνδεδυμένος τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ τὸ ἱερατικὸν, καὶ προσκυνεῖ λέγων τὸ,

E Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.

Καὶ ἐπιστρέφων πρὸς τὸν λαὸν, εὐλογεῖ λέγων ἐκφώνως.

Φυλάξαι κύριος ὁ Θεὸς πάντας ἡμᾶς τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ὁ δὲ λαὸς, κλίνοντες τὰς κεφαλὰς πάντες, λέγουσι τὸ,

Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων.

Καὶ ἀπέρχονται ἐν εἰρήνῃ σὺν Θεῷ ἁγίῳ.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ
τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς.

Εὐλογήσαντος τοῦ ἱερέως, καὶ τοῦ προοιμιακοῦ στιχολογηθέντος, μετὰ τὴν ἐκφώνησιν ψάλλομεν τὰ πρὸς Κύριον.

OFFICIVM DE MYSTERIIS ANTE CONSECRATIS
sanctæ Quadragesimæ.

Cùm benedixit Sacerdos, & Psalmus Introitus per versus recitatus est; post altam vocem, Psalmos ad Dominum, canimus, Cantica graduum quindecim.

ΠΡΟΣ Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα, καὶ τὰ ἑξῆς. ψαλ. ριθ.
Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη. ψ. ρκ.
Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι, εἰς οἶκον Κυρίου. ψ. ρκα.
Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου. ψ. ρκβ.
Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, εἰπάτω. ψ. ρκγ.
Δόξα.
Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τὸν Κύριον, ὡς ὄρος Σιών. ψ. ρκδ.
Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν. ψ. ρκε. B
Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον. ψ. ρκϛ.
Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον. ψ. ρκζ.
Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου. ψ. ρκη.
Δόξα.
Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι Κύριε, Κύριε εἰσάκουσον. ψ. ρκθ.
Κύριε οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου. ψ. ρλ.
Μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαβίδ. ψ. ρλα.
Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν, ἢ τί τερπνόν. ψ. ρλβ. C
Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον. ψ. ρλγ.
Δόξα, καὶ νῦν. Ἀλληλούϊα, γ'.
Εἰς δὲ τὸ, Κύριε ἐκέκραξα, ἱστῶμεν στίχους ι. καὶ ψάλλομεν τὸ ἰδιόμελον τῆς ἡμέρας, δὶς, καὶ τὸ μαρτυρικὸν, καὶ τὰ τρία προσόμοια τοῦ τριῳδίου· καὶ τοῦ μηναίου τὰ τρία εἰς στίχους δ'.
Δόξα καὶ νῦν.
Θεοτοκίον, καὶ Σταυροθεοτοκίον. ἐὰν δὲ κατὰ τὴν ὥραν οὐχ εὑρεθείη τριῴδιον, λέγε τὸ παρὸν ἰδιόμελον, καὶ τὰ λοιπά. D

Στιχηρὰ ἰδιόμελα. ἦχος α.

Τὴν πνευματικὴν ἀδελφοὶ ἀναλαβόντες νηστείαν, τῇ γλώσσῃ μὴ λαλεῖτε τὰ δόλια, μηδὲ τίθεσθε πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ εἰς σκάνδαλον, ἀλλὰ μετανοίᾳ φαιδρύναντες τὴν τῆς ψυχῆς λαμ-

A AD Dominum cum tribularer, &c. Psalm. 119.
Leuaui oculos meos in montes, &c. Psalm. 120.
Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini, &c. Psal. 121.
Ad te leuaui oculos meos, &c. Psalm. 122.
Nisi quia Dominus erat in nobis, &c. Psalm. 123.
In fine huius Psalmi. Gloria.
Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion, &c. Psal. 124.
B In cõuertendo Dominus captiuitatem, &c. Psalm. 125,
Nisi Dominus ædificauerit domum, &c. Psalm. 126.
Beati omnes, qui timent Dominum, &c. Psalm. 127.
Sæpe expugnauerunt me, &c. Psalm. 128.
In fine, Gloria.
De profundis clamaui ad te Domine, &c. Psalm. 129.
Domine non est exaltatum cor meum, &c. C Psalm 130.
Memento Domine Dauid, &c. Psalm. 131.
Ecce quàm bonum, & quàm iocundum, &c. Psalm, 132.
Ecce nunc benedicite Dominum, &c. Psalm 133.
Gloria, & nunc. Alleluia, *ter.*
Ad illud autem, Domine clamaui, statuimus versus decem, & psallimus Idiomelon diei, bis, & Martyricum, & tria similaria Triodij. & tria Calendary, ad versus quatuor.
D Gloria & nunc.
Theotocium, & Staurotheotocium. Quòd si pro hora non inuenitur Triodium, dicitur præsens Idiomelon, & reliqua.

Versus Idiomeli sonus 1. bis.

Spirituale (fratres) assumentes ieiunium, Lingua ne loquamini dolos; neque ponatis offendiculum fratri in scandalum: sed pœnitentia decorantes animæ lam-

Psalmos graduum sic nominant, quod eorum primus incipiat. Ad Dominũ cùm tribularer.

Genera Prosarum.

padem lacrymis, clamemus Domino, Dimitte nobis lapsus nostros, velut clementissimus.

Deinde Martyricum.

Celeberrimi Martyres; vos non terra abscondit, sed cœlum suscepit. Apertæ vobis sunt paradisi portæ, & intus versantes, ligni vitæ vsumfructum estis consecuti. Apud Christum intercedite, vt animabus nostris concedatur pax & magna misericordia.

Versus alij: Sonus idem.

Celebratissimi martyres: Ieiunium desideremus animæ, quod affectus molestissimos, ope Spiritus tabefacit, & ad diuinas actiones præstandas vim præbet, & mentem in cœlum subuehit, & indulgentiam peccatorum nostrorum conciliat, à Deo qui misericordiam largitur.

Simile.

Totum tempus vitæ meæ turpiter qui consumpsi Domine, cum meretricibus miser, quemadmodum ille luxuria perditus, compunctione clamo: Pater cœlestis, peccaui, propitius esto, salua me: Et ne repellas me, qui à te procul recessi, & diuinorum operum nunc factus sum inops.

Versus alij similes; Sonus 4. dedisti significationem.

Tribue mihi compunctionem, & malorum redemptionem & vitæ emendationem, in corporis affectibus nunc demerso, & à te procul egresso ô Deus omnium rex, nullaque ex parte spem habenti. Atque me salua intemperantissimum, propter multam bonitatem Iesu omnipotens, animarum nostrarum Saluator.

Simile.

Diuinus Moses, per ieiunium conspexit purificatus Deum desideratum: hunc igitur æmulata humilis anima mea, stude in die temperantiæ, à malis purgari, vt Dominum tibi concedentem remissionem, & propitiationem, & redemptionem, conspicias, qui bonus est & clemens. Gloria & nunc.

Introitus, propositum, Sonus 4.

Speraui in misericordia Deus in sæculum.

Versus.

Quid gloriaris in malitia ô potens?

Genesis Lectio.

Noë erat sexcentenarius, & diluuium factum est super terram. Ingressus est autem Noë, & filij ipsius & vxor eius, & vxores filiorum eius cum eo in arcam, pro-

A πάλιν τοῖς δάκρυσι βοήσωμεν τῷ Χριστῷ, ἄφες ἡμῖν τὰ παραπτώματα ἡμῶν, ὡς φιλάνθρωπος.

Πανεύφημοι μάρτυρες· ὑμᾶς οὐχ ἡ γῆ κατέκρυψεν, ἀλλ' οὐρανὸς ὑπεδέξατο. ἠνοίχθησαν ὑμῖν παραδείσου πύλαι, καὶ ἐντὸς γενόμενοι τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἀπολαύετε· Χριστῷ πρεσβεύσατε, δωρηθῆναι ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὴν εἰρήνην καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Ἕτερα στιχηρά· ἦχος ὁ αὐτός.

B Πανεύφημοι μάρτυρες· νηστείας ποθήσωμεν ψυχῆς, πάθη χαλεπώτατα, τῇ συνεργείᾳ τοῦ πνεύματος καταμαραίνουσαν, καὶ ἐνθέοις πράξεις πρὸς ἐπιτελεῖν ἐνισχύουσαν, καὶ νοῦν πρὸς οὐρανὸν ἀναπέμπουσαν, καὶ τὴν συγχώρησιν προξενοῦσαν ὧν ἡμάρτομεν, δωρουμένην ἐκ Θεοῦ οἰκτίρμονος.

Ὅμοιον.

Ἅπαντα τὸν βίον μου αἰσχρῶς δαπανήσας Κύριε, μετὰ πορνῶν ὁ ταλαίπωρος, ὥσπερ ὁ ἄσωτος κατανύξει κράζω, Πάτερ ἐπουράνιε ἡμάρτηκα, ἱλάσθητι, σῶσόν με, καὶ μὴ ἀπώσῃ με, C ἐμαυτὸν ἐκ σοῦ μακρύναντα, καὶ ἐνθέοις ἔργοις νῦν πτωχεύσαντα.

Ἕτερα στιχηρὰ προσόμοια. ἦχος δ΄. ἔδωκας σημείωσιν.

Δίδου μοι κατάνυξιν καὶ τῶν κακῶν ἀπολύτρωσιν, καὶ τοῦ βίου διόρθωσιν εἰς πάθη τοῦ σώματος νῦν βεβυθισμένῳ καὶ μεμακρυσμένῳ ἐκ σοῦ Θεὲ παμβασιλεῦ, καὶ μηδαμόθεν ἐλπίδα ἔχοντι, καὶ σῶσόν με τὸν ἄσωτον διὰ πολλὴν ἀγαθότητα Ἰησοῦ παντοδύναμε ὁ Σωτὴρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

D Ὅμοιον.

Μωσῆς ὁ θεσπέσιος διὰ νηστείας τεθέαται καθαρθεὶς τὸν ποθούμενον. τοῦτον οὖν ζηλώσασα ταπεινή ψυχή μου σπεῦσον ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἐγκρατείας τῶν κακῶν ἐκκαθαρθῆναι, ὅπως τὸν Κύριον διδόντα σοι τὴν ἄφεσιν καὶ ἱλασμὸν καὶ τὴν λύτρωσιν, θεωρήσῃς, ὑπάρχοντα ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον. Δόξα καὶ νῦν.

Εἴσοδος, προκείμενον, ἦχος δ΄.

E Ἤλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

Τί ἐγκαυχᾷ ἐν κακίᾳ δυνατός;

Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα.

Νῶε ἦν ἐτῶν ἑξακοσίων, καὶ ὁ κατακλυσμὸς τοῦ ὕδατος ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰσῆλθε δὲ Νῶε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν κιβωτὸν διὰ

A τὸ ὕδωρ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν τῶν καθαρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν τῶν μὴ καθαρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν κτηνῶν τῶν μὴ καθαρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς, δύο δύο ἀπὸ πάντων εἰσῆλθον πρὸς Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, ἄρσεν καὶ θῆλυ, καθὼς ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Νῶε.

Προκείμενον, ἦχος πλ. α΄.

Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

B Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ.

Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα.

Υἱὲ ἐὰν σοφὸς γένῃ σεαυτῷ, σοφὸς δ' ἔσῃ καὶ τοῖς πλησίον σου· ἐὰν δὲ κακὸς ἀποβῇς, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά. υἱὸς πεπαιδευμένος σοφὸς ἔσται, τῷ δ' ἄφρονι διακόνῳ χρήσεται. ὃς ἐρείδεται ἐπὶ ψεύδεσιν, οὗτος ποιμανεῖ ἀνέμους. ὁ δ' αὐτὸς διώξεται ὄρνεα πτερωτά. ἀπέλιπε γὰρ ὁδοὺς τοῦ αὐτοῦ ἀμπελῶνος. τοὺς δὲ ἄξονας τοῦ ἰδίου γεωργίου πεπλάνηται· διαπορεύεται δὲ δι' ἀνύδρου καὶ γῆν διατεταγμένην ἐν διψώδεσι, συνάγει δὲ χερσὶν ἀκαρπίαν. C γυνὴ δὲ ἄφρων καὶ θρασεῖα ἐνδεὴς ἄρτου γίνεται, ἣ οὐκ ἐπίσταται αἰσχύνην. ἐκάθισεν ἐπὶ θύραις τοῦ ἑαυτῆς οἴκου ἐπὶ δίφρου, ἐμφανῶς ἐν ταῖς πλατείαις, προσκαλουμένη τοὺς παριόντας ὁδὸν, τοὺς κατευθύνοντας ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, ὅς ἐστιν ὑμῶν ἀφρονέστατος, ἐκκλινάτω πρός με· καὶ τοῖς ἐνδεέσι φρονήσεως παρακελεύομαι λέγουσα, ἄρτων κρυφίων ἡδέως ἅψασθε, καὶ ὕδατος κλοπῆς γλυκεροῦ πίετε. ὁ δὲ οὐκ οἶδεν, ὅτι γηγενεῖς παρ' αὐτῇ ὄλλυνται, καὶ ἐπὶ πέτευρον ᾅδου συναντᾷ. D ἀλλὰ ἀποπήδησον, μὴ ἐγχρονίσῃς ἐν τῷ τόπῳ αὐτῆς, μηδὲ ἐπιστήσῃς τὸ σὸν ὄμμα πρὸς αὐτήν. οὕτω γὰρ διαβήσῃ ὕδωρ ἀλλότριον· ἀπὸ δὲ ὕδατος ἀλλοτρίου ἀπόσχου, καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίῃς, ἵνα πολὺν ζήσῃς χρόνον· καὶ προστεθῇ σοι ἔτη ζωῆς.

Εἶτα τὸ Κατευθυνθήτω, καὶ καθεξῆς ἡ θεία λειτουργία τῶν προηγιασμένων.

pter aquam diluuij: & de volatilibus mundis, & de iumentis mundis, & de volatilibus immundis, & de iumentis immundis, & de reptilibus repentibus super terram, bina bina ex omnibus ingressa sunt ad Noë in arcam, mas & fœmina, quemadmodum præceperat Dominus Deus Noë.

Propositum: sonus obliq. 1.

In conuertendo Dominus captiuitatem populi sui.

Versus.

Dixit insipiens in corde suo.

Prouerbiorum Lectio.

Fili, si sapiens fueris, tibi ipsi sapiens eris, & proximo tuo. Si autem malus extiteris, solus sustinebis mala. Filius eruditus sapiens erit. Insipienti autem ministro vtetur. Qui innititur mendaciis ipse pascet ventos. Itemque persequetur aues pennatas. Dereliquit autem vias suæ vineæ: Et à semitis agelli sui errauit, ingreditur autem per viam inaquosam, & terram ordinatam in siticulosis: colligit autem manibus fructuum penuriam. Mulier stulta & audax indigens pane efficitur, quæ nescit erubescere: sedit in foribus suæ domus super sellam, apertè in plateis vocans transeuntes, per viam rectam pergentes in itinere suo: Qui vestrûm est insipientissimus, declinet ad me. Et, væcordes adhortor, dicens: Vinum absconditum suauiter attingite, & aquam furtiuam dulcem bibite. Ille autem ignorauit, quòd terra sati ab ipsa perduntur, & in laqueum inferni occurrit. Sed exili, ne diu verseris in loco ipsius, neque affigas oculum tuum ad eam. Sic enim pertransibis aquam alienam. At ab aliena aqua abstine, & de fonte alieno ne bibas, vt multo tempore viuas: & addentur tibi anni vitæ.

Prou. 9. 12. Ista partim habentur, partim desiderantur.

Ibidem.

Deinde Dirigatur, & postea sequetur sacra Liturgia mysteriorum antè consecratorum.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ τῶν προηγιασμένων.

DIVINÆ MYSTERIORVM ANTE CONSECRATORVM Liturgiæ declaratio.

A IN *sancta & magna Quadragesima, cùm Sacerdos facturus est rem diuinam antè consecratorum; in Offertorio Dominicæ agit more solito. At postquam incidit primum panem & sacrificauit, & punxit: scindit etiam alios panes, dicens ad vnumquemque:* In memoriam: &c, Sicut ouis, &c, immolatur; &c, vnus militum.

B *Deinde infundit in sacrum Calicem vinum & aquam: recitans consueta; & tegit ipse cum sacris velaminibus, & thure adolet commemorans Precem Prothesis, & sic incipit diuinam Liturgiam, & de more absoluit. Cùm autem signaturus est panes, dicit:* Et fac panem hunc: *singulari numero, quemadmodum vnus est Christus; non vt aliqui imperitè aiunt;* Panes hos.

C *Cùmque eleuaturus est; omnes simul eleuat, & partitur oblatum primum Panem, & partem ponit in sacrum Calicem, & infundit aquam calidam, vt moris est. Deinde acceptam sacram Fuscinulam, dextra manu intingit in sacro Sanguine: Sinistra autem accepto vnoquoque Pane, sacram Fuscinulam infert sacro tinctam Sanguine, & admouet sacro Pani in crucis formam: ad eam partem in qua cælata est Crux sub Psychia, reponitque Panem in Panario. Præterea assumit etiam alios, & in singulis agit similiter, cunctosque ipsos in eodem Panario colligit. Mox Sacerdos, preces ritu consueto persequitur; & communicat de more, atque sacrificium perficit; prout constitutum est:* D *Quando verò Missam antè consecratorum operaturus est, ingrediens sacrarium, Sacerdotalem stolam induit; eam signo Crucis facto duntaxat osculatur, nihil præterea commemorans, nisi,* Dominum deprecemur; *super vnoquoque indumento.*

A ΤΗ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ, ὅτε μέλλει ὁ ἱερεὺς ποιῆσαι προηγιασμένην, ἐν τῇ προσκομιδῇ τῆς Κυριακῆς ποιεῖ ὡς σύνηθες. καὶ μετὰ τὸ προσκομίσαι τὸν πρῶτον ἄρτον, καὶ θῦσαι καὶ κεντῆσαι, προσκομίζει καὶ τοὺς ἑτέρους ἄρτους, λέγων εἰς ἕνα ἕκαστον τό· Εἰς ἀνάμνησιν, ὡς πρόβατον, καὶ τὸ, θύεται, καὶ τὸ, εἷς τῶν στρατιωτῶν.

B Εἶτα οὕτως χέει ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ οἶνον καὶ ὕδωρ, λέγων τὰ συνήθη, καὶ συγκαλύπτει αὐτὸ μετὰ τῶν ἱερῶν καλυμμάτων, καὶ θυμιᾷ λέγων τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως, καὶ οὕτως ἄρχεται τῆς θείας λειτουργίας, καὶ ἐκπληροῖ αὐτὴν ὡς ἔθος. ὅτε δὲ μέλλει σφραγίσαι τοὺς ἄρτους, λέγει· Ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον ἑνικῶς, ὡς εἷς ἐστὶν ὁ Χριστός· οὐχ ὡς τινὲς δὲ ἀμαθῶς λέγουσι. Τοὺς ἄρτους τούτους.

C Καὶ ὅτε μέλλει ὑψῶσαι, ὑψοῖ ὅλους ὁμοῦ, καὶ μελίζει τὸν προσκομιζόμενον πρῶτον ἄρτον, καὶ τίθησι τὴν μερίδα ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ, καὶ ἐγχέει καὶ τὸ ζέον ὡς ἔθος. Εἶτα λαβὼν τὴν ἁγίαν λαβίδα μετὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς βάπτει αὐτὴν ἐν τῷ ἁγίῳ αἵματι· τῇ δὲ ἀριστερᾷ χειρὶ λαμβάνει ἕκαστον ἄρτον, καὶ εἰσφέρει τὴν ἁγίαν λαβίδα μετὰ τοῦ ἁγίου αἵματος βεβαμμένην· καὶ ἐγγίζει αὐτὴν ἐν τῷ ἁγίῳ ἄρτῳ σταυροειδῶς ἐν τῷ μέρει ἐν ᾧ ἐχαράχθη ὁ σταυρὸς ὑπὸ D τὴν Ψυχίαν, καὶ ἀποτίθησι τοῦτον ἐν τῷ ἀρτοφορείῳ· εἶτα λαμβάνει καὶ τοὺς ἑτέρους, καὶ ποιεῖ ὡσαύτως εἰς ἕνα ἕκαστον, καὶ συστέλλει αὐτοὺς πάντας ἐν τῷ ἀρτοφορείῳ. ἔπειτα ὁ ἱερεὺς εὔχεται ὡς σύνηθες, καὶ μεταδίδοται ὡς σύνηθες, καὶ ἐκπληροῖ τὴν θείαν μυσταγωγίαν κατὰ τὸ διατεταγμένον. ὅτε δὲ μέλλει ἱερουργῆσαι προηγιασμένην, εἰσελθὼν ἐν τῷ ἱερατείῳ ἐνδύεται τὴν ἱερατικὴν στολήν, σφραγίζων καὶ ἀσπαζόμενος, μηδὲν ἐπιλέγων, εἰ μὴ, Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν, εἰς ἓν ἕκαστον τῶν ἐνδυμάτων.

Καὶ λαβὼν ὁ διάκονος καιρὸν, ἐξέρχεται, ὁ δὲ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ.

Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρός.

Καὶ εὐθὺς ὁ ἐκκλησιάρχης, τό, Δεῦτε προσκυνήσωμεν, γʹ. Καὶ λέγεται ὁ προοιμιακὸς ψαλμός. ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει τὰς εὐχὰς τοῦ λυχνικοῦ. μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ψαλμοῦ λέγεται ἡ συναπτὴ παρὰ τοῦ διακόνου· καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν στιχολογεῖται τὰ πρὸς Κύριον, γινομένων καὶ μετανοιῶν εἰς τό, Αλληλούϊα. ἐν ἑκάστῳ δὲ ἀντιφώνῳ γίνεται συναπτὴ μικρὰ παρὰ τοῦ διακόνου, καὶ ἡ ἐκφώνησις παρὰ τοῦ ἱερέως. ἀρξαμένης δὲ τῆς στιχολογίας, ἀπέρχεται ὁ ἱερεὺς ἐν τῇ ἁγίᾳ προθέσει· καὶ λαβὼν τὸν προηγιασμένον ἄρτον ἐκ τοῦ ἀρτοφορείου, τίθησιν αὐτὸν μετ' εὐλαβείας πολλῆς ἐν τῷ ἁγίῳ δίσκῳ, βαλὼν καὶ εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον οἶνον καὶ ὕδωρ συνήθως, σιωπῶν, μηδὲν λέγων· καὶ λαβὼν θυμίαμα, θυμιᾷ τὸν ἀστερίσκον, καὶ τὰ καλύμματα, καὶ περικαλύψας αὐτά, μηδὲν ὅλως λαλῶν, μήτε εὐχὴν τῆς προθέσεως, κἂν καὶ ἔν τισιν εὑρίσκεται, ἀλλ' ἢ μόνον τό, Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων· Προηγιασμένη γάρ ἐστι καὶ τετελειωμένη αὕτη ἡ θυσία. μετὰ δὲ τὸ κάθισμα τό, Κύριε ἐκέκραξα, Εἰς τὸν ἦχον τοῦ ἰδιομέλου τῆς ἡμέρας ἱστῶμεν, στίχ. ιʹ. καὶ δευτεροῦμεν τὸ ἰδιόμελον. Εἶτα τὸ μαρτυρικὸν, τὰ τρία προσόμοια τοῦ τριωδίου, καὶ τὰ τρία τοῦ μηναίου, δευτεροῦντες τὸ ἕν. Δόξα καὶ νῦν θ.

Εἴσοδος ἄνευ εὐαγγελίου.

Ὅτε δὲ μέλλει εἰπεῖν εὐαγγέλιον, ἤγουν, εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ προδρόμου, τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων, τοῦ εὐαγγελισμοῦ, καὶ τῇ μεγάλῃ ἑβδομάδι, τότε εἰσοδεύει μετὰ τοῦ εὐαγγελίου.

Ὁ διάκονος. Σοφία ὀρθοί· τὸ φῶς ἱλαρόν.

Ὁ διάκονος. Πρόσχωμεν.

Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ διάκονος. Σοφία.

Ὁ ἀναγνώστης, τὸ προκείμενον, καὶ ἡ Γένεσις, τὸ δεύτερον προκείμενον· καὶ μετὰ τοῦτο ἐκφωνεῖ.

Ὁ διάκονος. Κελεύσατε.

Ὁ δὲ ἱερεὺς λαβὼν τῇ δεξιᾷ χειρὶ θυμιατὸν μανουάλιον μετὰ κηροῦ, ἵσταται ἐνώπιον τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ σφραγίζων σταυρὸν λέγει.

Σοφία ὀρθοί, φῶς Κυρίου φαίνει πᾶσι.

A *Diaconus adeptus opportunitatem egreditur, & Sacerdos alta voce pronuntiat.*

Benedictum regnum Patris.

Statimque Ecclesiæ propositus, Venite adoremus. *ter.* Quin *& recitatur exordij Psalmus. Sacerdos autem recitat preces de Lucernis. Et post absolutum Psalmum dicitur minor Synapte à Diacono: & post altam pronuntiationem per versus memorantur Graduum. cantica factis etiam pœnitentijs ad* Alleluia. *In singulis porrò Antiphonis, exigua Synapte fit à* Diaco-

Haud scio an Synapte verti possit, collecta.

B *no, & alta pronunciatio à Sacerdote. Dum verò incipit versuum psalmodia ad sanctam Prothesin Sacerdos abit, & Panem iam consecratum in panario acceptum, in sacra patena cum summa veneratione ponit: misso etiam in sacram Calicem vino & aqua iuxta morem solitum: Tacet nihilque recitat; sed thymiama accipiens, Asteriscum & Velamina incenso adolet: deinde illa obtegit, nihil planè dicens, ne quidem Prothesis precem, etiamsi in aliquibus reperiatur: præter*, Per preces san-

C ctorum Patrum: *nam præsanctificatum & consummatum est istud Sacrificium. Cæterum post Cathisma*; Domine clamaui; *ad sonum Idiomeli diei statuimus decem Versus, & iteramus Idiomelon: deinde Martyricum, tria similia Triodij, & tria Calendarij, siue Menæi, vnum iterantes*, Gloria & nunc Dei p.

Introitus sine Euangelio, siue Euangelico codice.

D *Cùm autem dicturus est Euangelium; verbi gratia, de inuentione venerandi capitis Præcursoris, Sanctorum quadraginta Martyrum, Annunciationis, & in magna Hebdomada; tunc cum Euangelio ingreditur.*

Diaconus:

Sapientia recta, lucem hilarem

Diaconus:

Sacerdos: Pax omnibus.

Diaconus: Sapientia.

Lector.

E Propositum, & Genesis, secundum propositum: & postea altè enunciat.

Diaconus: Iubete.

Sacerdos autem accipiens dextra manu Incensum & Manuarium cum cereo, stat ante sacram mensam, & signo Crucis facto, ait,

Sapientia recta lumen Christi apparet omnibus.

Lectio: Lectio Prouerbiorum, & Parœmia.

Quibus absolutis, Sacerdos dicit: Pax tibi.

Diaconus: Sapientia.

Psaltes siue cantor: Dirigatur.

Versus 1. Domine clamaui.

Versus 2. Pone Domine custodiam.

Versus 3. Ne declines cor meum. Post quæ facimus tres Pœnitentias.

Intentam supplicationem vocant, quæ infrà incipiet: Domine Deus noster.

Deinde Diaconus: Intentam supplicationem: *& reliqua.*

At ad magnum Introitum; Nunc virtutes: Oratio Cherubici non dicitur, sed thure incenso, Sacerdos psalmum recitat quinquagesimum. Ac post sanctorum Donorum progressum, absoluto, Nunc virtutes: *mittimus Pœnitentias très, sine tegumento existentes. Aufert verò Sacerdos Velamina à sacris Donis, & ea sudario velat. Verùm cùm eleuaturus est sanctum Panem; non detegit quidem sancta, sed tectis adhuc diuinis illis Donis, infert Sacerdos manum suam multum reuerenter, & sanctum Panem tangit. Cum veneratione & metu dicente Diacono:* Attendamus: *altè enunciat Sacerdos*, Ante consecrata Sancta Sanctis; *& reliqua iuxta morem atque ritum.*

Quadragesima nostra Missarum solemnia, exceptis Sabbatis & Dominicis, à Chrysostomo, non celebrant: Sed antè consecratis, sicut nos in sancto Parasceues vtuntur.

Ὁ ἀναγνώστης. Παροιμιῶν τὸ, καὶ ἡ παροιμία.

Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν λέγει ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη σοι.

Ὁ διάκονος. Σοφία.

Ὁ ψάλτης. Τὸ κατευθυνθήτω.

Στιχ. α. Κύριε ἐκέκραξα.

Στιχ. β. Θοῦ Κύριε φυλακήν.

Στιχ. Μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου. καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ποιοῦμεν μετανοίας γ.

Εἶτα ὁ διάκονος. Τὴν ἐκτενῆ, καὶ τὰ λοιπά.

Εἰς δὲ τὴν μεγάλην εἴσοδον, τὸ, Νῦν αἱ δυνάμεις· ἡ εὐχὴ τοῦ Χερουβικοῦ οὐ λέγεται, ἀλλὰ θυμιάσας ὁ ἱερεὺς λέγει τὸν ν. καὶ μετὰ τὴν πρόοδον τῶν ἁγίων δώρων πληρουμένου τοῦ, Νῦν αἱ δυνάμεις, βαλλόμεθα μετανοίας γ΄. ἀσκεπεῖς ὄντες. αἴρει δὲ ὁ ἱερεὺς τὰ καλύμματα τὰ ἐκ τῶν ἁγίων δώρων, καὶ σκεπάζει αὐτὰ μετὰ τοῦ ἀέρος. ὅταν δὲ μέλλῃ ὑψῶσαι τὸν ἅγιον ἄρτον, οὐ μέν τοι ἀνακαλύπτει τὰ ἅγια, ἀλλ' ἔτι κεκαλυμμένων τῶν θείων ὄντων δώρων, εἰσάγει ὁ ἱερεὺς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, διὰ πολλῆς, καὶ ἅπτεται τοῦ θείου ἄρτου μετ' εὐλαβείας καὶ φόβου· λέγοντος τοῦ διακόνου, Πρόσχωμεν· ἐκφωνεῖ· τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις· καὶ τὰ λοιπὰ ὡς ἔθος.

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΘΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ.

SACRA MYSTERIORVM ANTE consecratorum Liturgia.

Interprete G. Genebrardo Theologo Parisiensi, diuinarum Hebraicarum litterarum Professore Regio.

A ΥΤΗ ἡ θεία λειτουργία λέγεται ἐν ταῖς τῆς τεσσαρακοστῆς νηστείμοις ἡμέραις μόνον, ὡς ἐν τῷ τυπικῷ ἔγκειται. ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος εἰσέρχονται, καὶ ἐνδύονται, τοιαύτας εὐχὰς λέγοντες, οἵας καὶ ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ· μετέπειτα λαμβάνουσι τὸ θυμιατήριον, καὶ θυμιῶσι τρὶς μετ᾽ εὐλαβείας, ἔνθα ὁ ἅγιος ἄρτος προφυλαγμένος εἴη, λέγοντες τό, Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι. Τότε λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸν ἅγιον ἄρτον μετὰ τῆς B προσηκούσης εὐλαβείας καὶ ἐπιμελείας, καὶ τίθησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἅγιον δίσκον ἐν τῇ προθέσει, λέγων τό Πιστεύω Κύριε καὶ ὁμολογῶ. Εἶτα θυμιᾷ τὸν ἀέρα, τίθησιν ἐπάνω, οὐδὲν λέγων, μετ᾽ εὐλαβείας μόνον, ὁμοίως καὶ τὸ κάλυμμα. ἐν δὲ τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ ἐγχέει οἶνον καὶ ὕδωρ, ὅσον ἀρκεῖ, οὐδὲν λέγων, καὶ μετὰ τοῦ καλύμματος καλύπτει ὡς ἔθος, σὺν τῷ ἀέρι εὐλαβῶς, καὶ ἔρχεται ἐπὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν ποιῶν μετανοίας τρεῖς, λέγων τό Θεὸς ἱλάσθητί μοι. καὶ ἀσπάζεται τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον καὶ τὴν ἱερὰν τράπεζαν. καὶ ὁ διάκονος λέγει. Εὐλόγησον, δέσποτα.

C Καὶ ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Καὶ μετὰ τὸν προοιμιακὸν ψαλμόν, λέγει τὰ εἰρηνικὰ ὁ διάκονος· ὁ δὲ ἱερεὺς ἢ εὔχεταί τι, ἢ ἐπιμελεῖται τὴν ἁγίαν πρόθεσιν.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας.
D Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος.
Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου.
Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν ὁ δεῖνος.
Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων.
Ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι καὶ ὑποτάξαι.
Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης.
Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων.
Ὑπὲρ πλεόντων καὶ ὁδοιπορούντων.
Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς.
Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον.
Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης.

A HOC sanctum solemnéque officium, ieiunij Quadragesimæ diebus duntaxat dicitur; vt habetur in Typico: Sacerdos & Diaconus vicissim vterque ingrediuntur, & induuntur, eiusmodi preces recitant quales in Chrysostomi Liturgia: Deinde sumunt Acerram, & suffiant ter cum reuerentia ad eum locum vbi sacrosanctus Panis asseruatur, commemorantes precem: Deus propitius esto mihi. *Tum capit sacrum Panem Sacerdos cum conuenienti veneratione & cura,* B *& super patenam sanctam in Prothesi posuit, cum hac oratione:* Credo Domine & confiteor. *Deinde suffumigans sudarium supra collocat, nihil dicens; reuerenter tamen: similiter etiam Velum. Sed in sacrum calicem, vinum & aquam fundit quantum satis est, nihil loquens; atque cum velamine tegit pro more cum sudario reuerenter, & ad sacram mensam tres reuerentias faciens proficiscitur, ac dicit:* Deus propitius esto mihi. *Osculatúrque sanctum Euangelium, & sacram mensam, Diacono antè dicente:* C Benedic Domine.

Typicus est liber cantic. in quo Psal. quos vicissim vterque Chorus dicit, qui 102. & 145.

Prothesis, altariolu à laua altaris, in quo Sacerdos præparat sacra.

ἀὴρ vsu Græcorum Christianorum dicitur.

Sacerdos alta voce.

Benedictum (inquit) regnum Patris & Filij, & Spiritus sancti; nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Ac post Proœmij Psalmum recitat preces de pace Diaconus; interea orat Sacerdos, aut sacram Prothesin apparat & componit.

In Euchologio ante hac verba habetur, Proœmiique Psalmus à destinato Monacho dicitur: & post hūc Proœmij Psalmum, &c. Preces de pace inita, vel diuinorum custodibus.

In pace Dominum obsecremus.
D Pro superna pace, & salute.
Pro pace vniuersi mundi.
Pro sancta hac domo.
Pro Archiepiscopo nostro. N.
Pro pijssimis, & à Deo seruatis.
Vt expugnet, & subiiciat.
Pro sancta hac mansione.
Pro temperie aëris.
Pro nauigantibus, & iter facientibus.
Vt nos liberemur.
Succurre, salua, miserere & custodi.
Sanctæ, immaculatæ, super benedictæ.

Loco huius in Euchologio habetur, Quia decet te omnis gloria, honor, & adoratio Patrem & Filium, & sanctum Spiritũ, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Clara voce Sacerdos. A

Quia benedictum & gloriosum est, planè honorandum & magnificum nomen tuum Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Oratio primi Antiphoni, quam Sacerdos arcanè & tacitè commemorat, Choro legente Psalmos, Ad Dominum cum tribularer *ad vsque,* Gloria Patri: *id est, primam stationem.*

B Domine miserator & misericors, longanimis & multæ misericordiæ, exaudi precem meam, & intende voci deprecationis meæ, fac nobiscum signum in bonum, dirige nos in via tua vt ambulemus in veritate tua, lætitia affice corda nostra ad timendum nomen sanctum tuum, quia magnus es tu & faciens mirabilia. Tu es Deus solus, & non est similis tibi in diis Domine, potens in misericordia & bonus in fortitudine, ad adiuuandum & consolandum, & saluandum omnes sperantes in nomen sanctum tuum. C

Alta voce Sacerdos post;

Gloria Patri.

Quoniam decet te omnis gloria, honor, & adoratio Patrem & Filium & Spiritum sanctum, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Κάθισμα appellãt certum psalmorũ numerum. Nam totum psalterium diuidũt in 20. κατίσματα, quasi sedes & pausas, mox videtur appellare Stationem.

Tunc Chorus recitat reliqua è Cathismate, nempe secundam stationem.

Precatio Antiphoni secundi, quam Sacerdos peragit secretò.

Domine, ne in furore tuo arguas nos, D neque in ira tua corripias nos, sed fac nobiscum secundùm æquitatem tuam, medice & curator animarum nostrarum, dirigens nos in voluntatis tuæ portum, illumina cordium nostrorum oculos, in veritatis tuæ agnitionem: & largire nobis, vt reliquum huius diei in pace & sine peccato transigamus, totum præterea tempus vitæ nostræ, intercessionibus sanctæ virginis Deiparæ, & omnium tuorum sanctorum.

Diaconus absoluto dimidio Cathismatis, nempe Gloria Patri, *preces de pace recitat.* E

Post eas altè precatur Sacerdos.

Etiam atque etiam in pace Domini; &c. Succurre, salua, &c. Omnino sanctæ, immaculatæ, semper benedictæ, &c.

Alta voce.

Quia tuum est imperium, & tuum regnum, & potentia & gloria Patris, & Filij, & sancti Spiritus, nunc, & semper, & in sæculorum sæcula.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Εὐχὴ ἀντιφώνου πρώτου, ἣν ὁ ἱερεὺς μυστικῶς λέγει. ὁ δὲ χορὸς ἀναγινώσκει τοὺς ψαλμούς, τὸ, Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με, ἕως τοῦ, δόξα πατρί, ἤγουν τὴν πρώτην στάσιν.

Κύριε οἰκτίρμον καὶ ἐλεῆμον, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε, ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν, καὶ πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεως ἡμῶν· ποίησον μεθ' ἡμῶν σημεῖον εἰς ἀγαθόν, ὁδήγησον ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ σου, τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, εὔφρανον τὰς καρδίας ἡμῶν, εἰς τὸ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν σου, διότι μέγας εἶ καὶ ποιῶν θαυμάσια, σὺ εἶ ὁ Θεὸς μόνος, καὶ οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς Κύριε, δυνατὸς ἐν ἐλέει, καὶ ἀγαθὸς ἐν ἰσχύϊ, εἰς τὸ βοηθεῖν καὶ παρακαλεῖν καὶ σώζειν πάντας τοὺς ἐλπίζοντας εἰς τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν σου.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεὺς μετὰ τό,

Δόξα πατρί.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Τότε ὁ χορὸς λέγει τὸ ἐπίλοιπον τοῦ καθίσματος, ἤγουν τὴν δευτέραν στάσιν.

Εὐχὴ ἀντιφώνου δευτέρου, ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς ἡμᾶς μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς ἡμᾶς, ἀλλὰ ποίησον μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιείκειάν σου, ἰατρὲ καὶ θεραπευτὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὁδηγῶν ἡμᾶς ἐπὶ λιμένα θελήματός σου, φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καρδιῶν ἡμῶν, εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας, καὶ δώρησαι ἡμῖν τὸ λοιπὸν τῆς παρούσης ἡμέρας εἰρηνικὸν καὶ ἀναμάρτητον, καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν, πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου.

Ὁ διάκονος μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ μέσου καθίσματος τοῦ, Δόξα πατρί. Λέγει τὰ εἰρηνικά,

Μετὰ τὰ εἰρηνικά, ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης.

Ἐκφώνως.

Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν ἄρχεται ὁ χορὸς τὸ τρίτον τοῦ καθίσματος. ὁ δὲ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν τοῦ τρίτου ἀντιφώνου μυστικῶς λέγει.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν μνήσθητι ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων δούλων σου, ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαι ἡμᾶς τὸ ἅγιον καὶ προσκυνητὸν ὄνομά σου, καὶ μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς προσδοκίας τοῦ ἐλέους σου, ἀλλὰ χάρισαι ἡμῖν ὁ Θεὸς πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, καὶ ἀξίωσον ἡμᾶς ἀγαπᾶν καὶ φοβεῖσθαί σε ἐξ ὅλης καρδίας ἡμῶν, καὶ ποιεῖν ἐν πᾶσι τὸ θέλημά σου. B

Πληρωθείσης τῆς εὐχῆς, καὶ τοῦ καθίσματος τελουμένου, ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικά.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ, ἀντιλαβοῦ, σῶσον, τῆς παναγίας ἀχράντου.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν. C

Καὶ μετὰ τὴν στιχολογίαν ὁ διάκονος τὰ εἰρηνικά.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρ. ἀντιλαβοῦ, σῶσον. τῆς παναγίας, ἀχράντου.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, Θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Τότε ὁ μὲν χορὸς ψάλλει τό, Κύριε ἐκέκραξα. D

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἢ ὁ διάκονος, θυμιᾷ πρῶτον μὲν τὴν πρόθεσιν, ἔνθα ὁ ἅγιος ἄρτος, ἔπειτα δὲ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ ὅλον τὸ ἱερατεῖον καὶ τὸν ναὸν σὺν παντὶ τῷ λαῷ. μετὰ δὲ τό, Κύριε ἐκέκραξα, ψάλλει τὸ ἰδιόμελον τῆς περιόδου τῆς ἡμέρας, καὶ τὰ μαρτυρικὰ καὶ τοῦ μηναίου. ἐν δὲ τῷ (δόξα πατρὶ) εἰσέρχεται ὁ ἱερεύς, καὶ ὁ διάκονος μετὰ τοῦ θυμιάματος καὶ λαμπάδων, καὶ ποιοῦσι τὴν εἴσοδον ὡς ἔθος ἐστί, καὶ λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην ὁ ἱερεὺς μυστικῶς E

Ἑσπέρας καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίας αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν, εὐχαριστοῦμεν, καὶ δεόμεθά σου, δέσποτα τῶν ἁπάντων φιλάνθρωπε Κύριε· κατεύθυνον τὴν προσευχὴν ἡμῶν, ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου· καὶ μὴ ἐκκλίνῃς τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς λόγους πονηρίας, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἐκ πάντων τῶν θηρευόντων τὰς ψυχὰς ἡμῶν, ὅτι πρὸς σὲ Κύριε Κύριε οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν, ἐπὶ σοὶ ἠλπίσαμεν, μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Chorus: Amen.

Post hanc altam orationem, Chorus, tertiò Cathisma inchoat. Sacerdos autem, tertij Antiphoni precem secretò peragit.

Domine Deus noster, memento nostri, peccatorum & inutilium seruorum tuorum, dum inuocamus sanctum & adorabile nomen tuum, & ne confundas nos ab expectatione misericordiæ tuæ, sed largire nobis Deus omnes salutares petitiones, & dignare vt diligamus, & timeamus te ex toto B corde nostro, atque faciamus in omnibus voluntatem tuam.

Absoluta prece, & Cathismate perfecto, Diaconus preces de Pace recitat.

Etiam atque etiam in pace. Succurre, salua. Omnino sanctæ, immaculatæ.

Alta voce Sacerdos.

Quoniam tu es Deus noster, Deus miserendi & saluandi, tibique gloriam offerimus Patri & Filio, & sancto Spiritui; nunc & semper, & in sæculorum sæcula.

Chorus: Amen.

C *Et post versuum recitationem Diaconus preces de pace subiungit*

Etiam atque etiam in p. Succurre, salua. Omnino sanctæ, impollutæ.

Alta voce Sacerdos.

Quia tu es Deus noster, Deus miserendi & saluos faciendi, & tibi gloriam offerimus Patri & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Tunc Chorus psallit, Domine clamaui.

D *Sacerdos verò vel Diaconus, thure perfundit primo Prothesin, deinde sanctum Panem, mox sanctam Mensam, & totum sacrarium atque Templum cum vniuerso populo: post Psalmum*, Domine clamaui, *psallit proprium feriæ canticum Triodij diei, & de Martyribus & de Calendario Mensium siue Menæo. Dumque canunt*; Gloria Patri: *Egreditur Sacerdos & Diaconus cum incenso & lampadibus; & introitum faciunt iuxta morem; recitátque secretò precem hanc Sacerdos.*

E

Vespere & mane & meridie laudamus, benedicimus, gratias agimus, & precamur te, Domine omnium humanissime: Domine dirige orationem nostram, sicut incensum, ante te; & ne declinare facias corda nostra in verba malitiæ; sed libera nos ab omnibus animas nostras venantibus, quia ad te Domine Domine oculi nostri: in te sperauimus, ne confundas nos Deus noster.

Post hanc precem, benedicit manu Sacerdos, dicens:

Benedictus introitus Sanctorum tuorum perpetuò, nunc, & semper, & in sæculorum sæcula.

Altè. Quoniam te decet omnis gloria, honor, & adoratio, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, nunc, & semper, & in sæculorum sæcula.

Chorus: Amen.

Vbi recitauit Chorus [2] *Troparium, dicit Diaconus vel Sacerdos alta voce:*

Sapientia recta, *&c.*

Et Lector dicit [3] *Propositum, & Genesim. Quibus absolutis tenens Sacerdos Lampadem ardentem cum thuribulo dextra manu, altè dicit:*

Sapientia. Lumen Christi appatet omnibus.

Et Lector recitat Paræmiam: qua peracta Sacerdos psallit.

Dirigatur oratio mea, sicut incensum ante te; eleuatio manuum mearum, sacrificium vespertinum, exaudi me Domine.

Chorus idem etiam repetit. Dirigatur.

Versus. Sacerdos: Domine clamaui ad te.

Chorus: Dirigatur.

Versus. Sacerdos: Pone Domine custodiam ori meo, & ostium comprehensionis circum labia mea.

Chorus: Dirigatur.

Versus. Sacerdos: Ne declinare facias cor meum in verba malitiæ.

Chorus: Dirigatur.

Et rursus Sacerdos: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.

Chorus: Eleuatio manum mearum, sacrificium vespertinum: Exaudi me Domine.

Diaconus: Dicamus omnes tota anima, *&c.* Domine omnipotens Deus, *&c.* [4] Prætera otemus pro piissimis & diuinitus custoditis.

Hanc precem Sacerdos dicit summissa voce.

[5] Domine Deus noster intentam hanc supplicationem suscipe à seruis tuis, & miserete nostri secundùm multitudinem misericordiæ tuæ, & miserationes tuas demitte super nos & super vniuersum populum tuum, qui à te locupletem misericordiam expectat.

Alta voce.

Quoniam misericors & benignus Deus es, & tibi gloriam deferimus Patri, & Filio, & sancto Spiri[tui], nunc, & semper, & in sæcula sæ[cul]orum.

Chorus [A]men.

2 Troparium versus, qui memoriã continet sancti, qui suo die recolitur
3 Propositum. id est, quod illi proponitur. Genesim, lectionem ex Genesi. Paræmiam, lectionem ex Paræmijs Salomonis.

4 In Euchologio inseritur, Miserere nostri Deus, secundùm magnam misericordiã tuam, Oramus te, exaudi, & miserere, & reliqua consueta.
5 In Euchologio inscribitur, Oratio intenta supplicationis.

A Μετὰ τὴν εὐχὴν εὐλογεῖ μετὰ τῆς χειρὸς ὁ ἱερεὺς, καὶ λέγει.

Εὐλογημένη ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων σου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἐκφώνως.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Εἰπόντος δὲ τοῦ χοροῦ τὸ τροπάριον, λέγει ὁ διάκονος ἢ ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Σοφία ὀρθή.

B Καὶ ὁ ἀναγνώστης λέγει τὸ προκείμενον. καὶ τὴν γένεσιν. καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν ταύτην κρατῶν ὁ ἱερεὺς τὴν λαμπάδα μετὰ τοῦ θυμιατηρίου ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ λέγει ἐκφώνως.

Σοφία. Φῶς χριστοῦ φαίνει πᾶσι.

Καὶ ὁ ἀναγνώστης λέγει τὴν παροιμίαν. καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν ταύτην ὁ ἱερεὺς ψάλλει τὸ,

Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου, ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου, ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου, θυσία ἑσπερινὴ, C εἰσάκουσόν μου Κύριε.

Καὶ ὁ χορὸς ψάλλει τὸ αὐτὸ, κατευθυνθήτω.

Στίχος. ὁ ἱερεύς. Κύριε ἐκέκραξα πρὸς σέ.

Ὁ χορός. Κατευθυνθήτω.

Στίχος. ὁ ἱερεύς. Θοῦ κύριε φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μου.

Ὁ χορός. Κατευθυνθήτω.

Στίχος. ὁ ἱερεύς. Μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας.

D Ὁ χορός. Κατευθυνθήτω.

Καὶ αὖθις ὁ ἱερεύς. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου, ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου.

Ὁ χορός. Ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου, θυσία ἑσπερινὴ, εἰσάκουσόν μου Κύριε.

Ὁ διάκονος. Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, Κύριε παντοκράτωρ ὁ Θεὸς τῶν. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων.

Τὴν εὐχὴν ταύτην ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν E πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου κατάπεμψον ἐφ᾽ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος.

Ἐκφώνως.

Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Καὶ νῦν ὁ διάκονος ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων τὰ αὐτὰ λέγει τῇ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Βασιλείου λειτουργίᾳ.

Εὔξασθε οἱ κατηχούμενοι τῷ κυρίῳ.
Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων.
Κατηχήσῃ αὐτοὺς τὸν λόγον.
Ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον.
Ἑνώσῃ αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ καθολικῇ.
Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ, καί.
Οἱ [κα]τηχούμενοι, τὰς κεφαλάς.

Εὐχὴ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων μυστικῶς.

Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν ἁπάντων, ὁ πάντας θέλων σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, καὶ λύτρωσαι αὐτοὺς τῆς παλαιᾶς πλάνης, καὶ τῆς μεθοδείας τοῦ ἀντικειμένου, καὶ προσκάλεσαι αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, φωτίζων αὐτῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, καὶ συγκαταριθμῶν αὐτοὺς τῇ λογικῇ σου ποίμνῃ, ἐφ' ἣν τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἐπικέκληται.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Εἶτα ἐξαπλοῖ ὁ ἱερεὺς τὸ εἰλητὸν, ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου λειτουργίᾳ.

Ὁ διάκονος.

Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, μή τις τῶν κατηχουμένων, ὅσοι πιστοὶ, ἔτι καὶ ἔτι τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ταῦτα μόνα λέγεται μέχρι καὶ τῆς τρίτης καὶ τῆς τετάρτης ἑβδομάδος. Ἀπὸ δὲ τῆς δ' τῆς μεσονηστίμου, μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸ, Ἵνα καὶ αὐτοί.

Λέγονται καὶ ταῦτα τὰ διακονικὰ, ἤγουν τὰ εἰρηνικά.

Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι προέλθετε, ὅσοι πρὸς τὸ φώτισμα προέλθετε, εὔξασθε οἱ πρὸς τὸ φώτισμα.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸ ἅγιον φώτισμα εὐτρεπιζομένων ἀδελφῶν καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὅπως κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν στηρίξῃ αὐτοὺς καὶ ἐνδυναμώσῃ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Φωτίσῃ αὐτοὺς φωτισμῷ γνώσεως καὶ εὐσεβείας, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

A *Etiam hic Diaconus pro Catechumenis eadem dicit, quæ in Chryſoſtomi & Baſilij Liturgia.*

Orate Catechumeni Dominum.
Fideles pro Catechumenis.
Inſtruat eos Verbo.
Reuelet ipſis Euangelium.
Vniat eos ſanctæ ipſius Catholicæ.
Salua, miſerere, opitulare: &.
Catechumeni, capita.

Oratio pro Catechumenis ſummiſſa voce.

1 In Euchologio, oratio Catechumenorũ ante ſanctam Oblationem.

B [1] Deus Deus noſter, creator & opifex omnium, qui omnes vis ſaluari, & ad agnitionem veritatis venire, inſpice in ſeruos tuos Catechumenos, & redime eos à veteri errore & inſidiis aduerſarij, & voca eos in vitam æternam, illuminans eorum animas & corpora, & cooptans ipſos in rationale tuum ouile, ſuper quod nomen tuum ſanctum inuocatum eſt.

Alta voce Sacerdos.

Vt etiam ipſi nobiſcum glorificent omnino C honorandum & magnificum nomen tuum, Patris, & Filij, & ſancti Spiritus, nunc, & ſemper, & in ſæculorum ſæcula.

Chorus: Amen.

Hic explicat Sacerdos corporale, vt in Chryſoſtomi & ſancti Baſilij Liturgia.

Diaconus.

Vniuerſi Catechumeni procedite, Catechumeni procedite, quotquot eſtis, procedite. D Nullus Catechumenorum (remaneat) vniuerſi fideles, etiam atque etiam [2] Dominum oremus.

Chorus: Miſerere Domine.

2. Euchol. interponitur, In pace.

Hæc ſola dicuntur vſque ad tertiam & quartam Hebdomadam. At à quarta, quæ eſt medij Ieiunij, poſtquam recitata ſunt ſuperiora verba:

3 Ibid. Hucuſque qua à quarta medij ieiunij, vbi deſunt quæcumque ſequũtur vſque ad primam fidelium precem.

Vt etiam ipſi nobiſcum, &c.

Commemorantur etiam iſta [4] diaconica, ſiue pacifica.

4 Diaconica. Diaconi verba: Pacifica, preces de pace.

Vniuerſi Catechumeni procedite, Cate- E chumeni procedite; qui ad Baptiſmum vocamini, procedite; orate, qui ad Baptiſmum vocamini.

Chorus: Miſerere Domine.

Diaconus: Fideles, pro fratribus ſeſe ad ſanctam illuminationem parantibus, & eorum ſalute, Dominum oremus.

Chorus: Miſerere Domine.

Diaconus: Vt Dominus Deus noſter firmet eos & potentes faciat; Dominum oremus.

Chorus: Miſerere Domine.

Diaconus: Illuminet ipſos illuminatione ſcientiæ & pietatis, Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Dignetur ipsos in tempore opportuno, lauacro regenerationis, remissione peccatorum, & indumento incorruptionis, Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Regeneret ipsos per aquam & spiritum, Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Largiatur ipsis perfectionem fidei, Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Colligat ipsos in sanctum & electum suum ouile, Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Diaconus: Salua, miserere, opitulare, & custodi ipsos Deus gratia tua.

Chorus: Miserere Domine,

Diaconus: Qui ad illuminationem accedítis, capita vestra Domino inclinate.

Chorus: Tibi Domine, &c.

Precatio pro ijs qui ad sanctum Baptisma præparantur, quam Sacerdos profert tacitè.

Ostende Domine faciem tuam super eos qui se ad sanctum Baptismum præparant, & concupiscunt peccati inquinationem excutere, illustra eos fide, firma spe perfice, charitatis membra Christi tui honoranda effice, qui dedit semetipsum redemptionem pro animabus nostris.

Alta voce Sacerdos.

Quoniam tu es illuminatio nostra, & tibi gloriam deferimus Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæculorum sæcula.

Chorus: Amen.

Diaconus: Illuminandi procedite, illuminandi procedite. Vniuersi Catechumeni procedite, ne quis Catechumenorum (remaneat.) Quotquot adestis fideles etiam atque etiam in pace Dominum oremus.

Chorus: Miserere Domine.

Hactenus quæ dicuntur à quarta medij ieiunij. Precatio prima Fidelium, submissa voce.

Deus magne & laudabilis, qui viuifica Christi tui morte ad incorruptibilitatem, nos è corruptione transtulisti, tu cunctos nostros sensus à mortali sorte perturbationibus obnoxia libera, bonum illi ducem internam rationem præponens. Atque oculus abscedat ab omni prauo aspectu, auditus ne verbis otiosis intendat, lingua pura sit à ver-

A Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Καταξιώσῃ αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ἀναγεννήσῃ αὐτοὺς δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Χαρίσηται αὐτοῖς τὴν τελειότητα

B τῆς πίστεως, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Συγκαταριθμήσῃ αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐκλεκτῇ ποίμνῃ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ, καὶ διαφύλαξον αὐτοὺς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Οἱ πρὸς τὸ φώτισμα, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.

C Ὁ χορός. Σοὶ Κύριε.

Εὐχὴ ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸ ἅγιον βάπτισμα εὐτρεπιζομένων, ἣν ὁ ἱερεὺς λέγει μυστικῶς.

Ἐπίφανον δέσποτα τὸ πρόσωπόν σου, ἐπὶ τοὺς πρὸς τὸ ἅγιον φώτισμα εὐτρεπιζομένους, καὶ ἐπιποθοῦντας τὸν τῆς ἁμαρτίας μολυσμὸν ἀποτινάξασθαι, καταύγασον αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, στήριξον ἐν ἐλπίδι, τελείωσον ἐν ἀγάπῃ, μέλη τίμια τοῦ Χριστοῦ σου ἀνάδειξον, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

D Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ φωτισμὸς ἡμῶν, καί σοι τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Ὅσοι πρὸς τὸ φώτισμα, προσέλθετε, οἱ πρὸς τὸ φώτισμα προσέλθετε, ὅσοι κατηχούμενοι προσέλθετε, μή τις τῶν κατηχουμένων· ὅσοι πιστοὶ, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ἕως ὧδε τὰ ἀπὸ τῆς τετάρτης τῆς μεσονηστίμου.

E Εὐχὴ πιστῶν πρώτη μυστικῶς.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ αἰνετὸς, ὁ τῷ ζωοποιῷ τοῦ Χριστοῦ σου θανάτῳ εἰς ἀφθαρσίαν ἡμᾶς ἐκ φθορᾶς μεταστήσας, σὺ πάσας ἡμῶν τὰς αἰσθήσεις τῆς ἐμπαθοῦς νεκρώσεως ἐλευθέρωσον, ἀγαθὸν ταύταις ἡγεμόνα τὸν ἔνδοθεν λογισμὸν ἐπιστήσας· καὶ ὀφθαλμὸς μὲν ἀπέστω παντὸς πονηροῦ βλέμματος· ἀκοὴ δὲ λόγοις ἀργοῖς ἀνεπίβατος· ἡ δὲ γλῶσσα καθαρευέτω ῥημά-

bis non

πῶν ἀπρεπῶν. ἅγιασον ἡμῶν τὰ χείλη τὰ αἰνοῦντά σε Κύριε, τὰς χεῖρας ἡμῶν ποίησον, τῶν μὲν φαύλων ἀπέχεσθαι πράξεων, ἐνεργεῖν δὲ μόνα τὰ σοὶ εὐάρεστα, πάντα ἡμῶν τὰ μέλη καὶ τὴν διάνοιαν τῇ σῇ καταφαλιζόμενος χάριτι.

Ὁ διάκονος τὰ εἰρηνικά, ὡς ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου λειτουργίᾳ.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.
Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν.
Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν.
Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν.
Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς.
Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς.
Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν.
Τῆς παναγίας, ἀχράντου.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Εὐχὴ πιστῶν δευτέρα, μυστικῶς.

Δέσποτα ἅγιε, ὑπεράγαθε, δυσωποῦμέν σε τὸν ἐν ἐλέει πλούσιον, ἵλεων γενέσθαι ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς, καὶ ἀξίους ἡμᾶς ποίησον τῆς ὑποδοχῆς τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ βασιλέως τῆς δόξης. ἰδοὺ γὰρ τὸ ἄχραντον αὐτοῦ σῶμα, καὶ τὸ ζωοποιὸν αἷμα, κατὰ τὴν παροῦσαν ὥραν εἰσπορευόμενα, τῇ μυστικῇ ταύτῃ προτίθεσθαι μέλλει τραπέζῃ, ὑπὸ πλήθους στρατιᾶς οὐρανίου ἀοράτως δορυφορούμενα. ὧν τὴν μετάληψιν ἀκατάκριτον ἡμῖν δώρησαι, ἵνα δι' αὐτῶν τὸ τῆς διανοίας ὄμμα καταυγαζόμενοι, υἱοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας γενώμεθα.

Τὰ εἰρηνικὰ ὁ διάκονος, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον. Σοφία.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Κατὰ τὴν δωρεὰν τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ μὲν χορὸς ψάλλει τό,

Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σὺν ἡμῖν ἀοράτως λατρεύουσιν. ἰδοὺ γὰρ εἰσπορεύεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. ἀλληλούϊα. γ'.

Ὁ δ' ἱερεὺς θυμιᾷ τὰ ἅγια. καὶ ἀσπάζεται τὸν ἀέρα προσκυνῶν, καὶ λέγει.

Ὡς ὁ ἄσωτος υἱὸς ἦλθον, κἀγὼ οἰκτίρμων.

Καὶ λαμβάνει τὰ θεῖα ὡς ἔθος, μετ' εὐλαβείας, καὶ ἐξέρχεται, προπορευομένων λαμπάδων, καὶ λέγει.

Μνησθείη πάντων ἡμῶν κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

A bis non conuenienribus Purifica labia nostra, quæ laudant te Domine, manus nostras fac à prauis temperare actionibus: efficere verò quæ tibi solùm sunt placita, cuncta nostra membra & cogitationem tua gratia tutam securámque efficiens.

Diaconus, preces de pace, vt in Chrysostomi & Basilij Liturgia.

Succurre, salua, miserere.
Diem omnem perfectam, sanctam.
Angelum pacis, fidelem ducem.
B Indulgentiam & remissionem.
Pulchra & conferentia animabus.
Reliquum vitæ tempus.
Christiana extrema vitæ nostræ.
Persanctæ, immaculatæ.

Alta voce Sacerdos.

Quoniam te decet omnis gloria, honor & adoratio, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, nunc, & semper, & in sæculorum sæcula. 1 *In Euchol. Sapiētia, &c.*

Chorus: Amen.

Precatio fidelium secunda, submissa voce.

C Domine sancte, bonitatem omnem superans, obsecramus te qui misericordia diues, vt propitius sis nobis peccatoribus, & dignos nos effice perceptione vnigeniti filij tui, & Dei nostri, Regis gloriæ. Ecce enim immaculatum ipsius corpus & viuificus sanguis hac nunc hora ingredientia, in hac mensa mystica proponenda sunt, quæ multitudine cœlestis exercitus inuisibiliter stipantur; quorum communionem innocuam nobis tribue, vt per ipsa mentis oculo collustrato, filij lucis & diei efficiamur. 2 *Ante hanc Precem, in Euchol. etiam atque etiam in pace Dominū deprecemur.*

D *Pacifica Diaconus, vt in alijs.*

Succurre, salua. Sapientia.

Alta voce Sacerdos.

Beneficio & munere Christi tui, cum quo benedictus es, cum sancto, & bono & viuifico tuo Spiritu, nunc & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Chorus psallit.

Nunc virtutes cœlorum nobiscum inuisibiliter adorant: Ecce enim ingreditur rex E gloriæ. Alleluia. *Ter.*

* *Sacerdos autem suffumigat Sancta, & osculatur sudarium adorans, & dicit:*

Sicut prodigus ille filius, veni etiam ego misericors.

Et assumit diuina, vt moris est, cum reuerentia, & exit præcedentibus lampadibus: aitque:

Recordetur omnium nostrûm Dominus Deus in regno suo perpetuo, nunc, & semper, & in sæculorum sæcula.

* *Loco istorum simpliciter in Euchol. Et fit introitus Sanctorum, post quē dicit Diaconus, impleamus vespertinam orationē nostram, vt paulò post.*

Statim ingreditur ad sanctam mensam, & deponit sancta, adorans & thure adolens omni cum reuerentia. Peracto autem iam dicto hymno per chorum incipit Diaconus:

Impleamus vespertinam orationem nostram Domino.

Chorus: Domine miserere.

Diaconus: Pro propositis & antè consecratis venerandis donis Dominum deprecemur.

Chorus: Domine miserere.

Diaconus: Vt benignus Deus noster, qui suscepit ista in sanctum & supercœleste & intelligibile altare suum in odorem suauitatis spiritualis, vicissim ad nos demittat diuinam gratiam & donum sancti Spiritus, Dominum deprecemur.

Chorus: Domine miserere.

Diaconus: Vt liberemur ab omni angustia, ira, periculo, & necessitate, Dominum deprecemur.

Chorus: Domine miserere.

Submissè Sacerdos.

Ineffabilium & inaspectabilium mysteriorum Deus, apud quem sunt thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, qui ministerium huius solemnis officij reuelasti nobis, & constituisti nos peccatores propter multam misericordiam tuam ad offerendum tibi dona & sacrificia pro peccatis nostris, & populi ignorantiis, ô Rex inuisibilis, qui facis magna & imperscrutabilia, insignia, & mirifica, quorum non est numerus, respice super nos indignos famulos tuos, qui in hoc sancto altari, quasi Cherubico tuo throno assistimus, super quo vnigenitus filius tuus & Deus noster per proposita terribilia mysteria requiescit; & ab omni impuritate nos populúmque tuum fidelem liberans, sanctifica omnium nostrûm animas & corpora, sanctificatione stabili, vt conscientia pura, facie secura, corde illuminato, diuinis his participantes sanctificationibus, & ab eis viuificati vniamur ipsi Christo vero Deo nostro, qui dixit; Qui manducat carnem meam & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo, vt inhabitante in nobis & nobiscum incedente verbo tuo, Domine, efficiamur templum sancti & adorandi tui Spiritus, liberati ab omnibus diaboli insultibus, in opere aut verbo aut cogitatione factis, atque consequamur promissa nobis bona, cum omnibus sanctis tuis ab omni æternitate tibi placentibus.

Diaconus, preces de pace.

Succurre, salua, miserere.

A Καὶ αὐθὺς εἰσέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ ἀποτίθησι τὰ ἅγια, προσκυνῶν καὶ θυμιῶν μετὰ πάσης εὐλαβείας. πληρουμένου δὲ τοῦ εἰρημένου ὕμνου ὑπὸ τοῦ χοροῦ ἄρχεται ὁ διάκονος.

Πληρώσωμεν τὴν ἑσπερινὴν δέησιν ἡμῶν τῷ κυρίῳ.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τῶν προτεθέντων καὶ προαγιασθέντων τιμίων δώρων, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

B Ὁ διάκονος. Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θείαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου πνεύματος, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Ὁ διάκονος. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, καὶ ἀνάγκης, τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

C Ὁ χορός. Κύριε ἐλέησον.

Μυστικῶς ὁ ἱερεύς.

Ὁ τῶν ἀῤῥήτων καὶ ἀθεάτων μυστηρίων Θεός, παρ' ᾧ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι, ὁ τὴν διακονίαν τῆς λειτουργίας ταύτης ἀποκαλύψας ἡμῖν, καὶ θέμενος ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ πολλήν σου φιλανθρωπίαν εἰς τὸ προσφέρειν σοι δῶρα, καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, αὐτὸς ἀόρατε βασιλεῦ ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, τοὺς τῷ ἁγίῳ τούτῳ θυσιαστηρίῳ, ὡς τῷ Χερουβικῷ παρισταμένους θρόνῳ, ἐφ' ᾧ ὁ μονογενής σου υἱὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν διὰ τῶν προκειμένων φρικτῶν ἐπαναπαύεται μυστηρίων, καὶ πάσης ἡμᾶς καὶ τὸν πιστόν σου λαὸν ἐλευθερώσας ἀκαθαρσίας, ἁγίασον πάντων ἡμῶν τὰς ψυχάς, καὶ τὰ σώματα, ἁγιασμῷ ἀναφαιρέτῳ, ἵνα ἐν καθαρῷ συνειδότι, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ πεφωτισμένῃ καρδίᾳ, τῶν θείων τούτων μεταλαμβάνοντες ἁγιασμάτων, καὶ ὑπ' αὐτῶν ζωοποιούμενοι ἑνωθῶμεν αὐτῷ τῷ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ εἰπόντι, ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, ὅπως ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν καὶ ἐμπεριπατοῦντος τοῦ λόγου σου Κύριε, γενώμεθα ναὸς τοῦ παναγίου καὶ προσκυνητοῦ σου πνεύματος, λελυτρωμένοι πάσης διαβολικῆς μεθοδείας, ἐν πράξει ἢ λόγῳ, ἢ κατὰ διάνοιαν ἐνεργουμένης, καὶ τύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις σου, τοῖς ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστήσασιν.

Ὁ διάκονος, τὰ εἰρηνικά.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικήν. A
Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν.
Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.
Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ψυχαῖς.
Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν.
Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς.
Τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τὴν κοιν.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς δέσποτα μετὰ παῤῥησίας, ἀκατακρίτως τολμᾷν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐπουράνιον Θεὸν πατέρα, καὶ λέγειν.

Ὁ χορός. τὸ Πάτερ ἡμῶν. B

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.
Ὁ ἱερεύς. Εἰρήνη πᾶσι.
Ὁ χορός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
Ὁ διάκονος. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ κυρίῳ κλίνατε.
Ὁ χορός. Σοὶ Κύριε.

Κλίνας γοῦν ὁ διάκονος μικρὸν τὴν κεφαλὴν, καὶ ὁρῶν τὸν ἱερέα προσκυνοῦντα, προσκυνεῖ καὶ αὐτός. C

Ὁ ἱερεὺς κλινόμενος ἐπεύχεται μυστικῶς.

Ὁ Θεὸς ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ εὔσπλαγχνος, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ἔπιδε εὐσπλάγχνῳ ὄμματι ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, καὶ φύλαξον αὐτὸν, καὶ ἀξίωσον πάντας ἡμᾶς, ἀκατακρίτως μεταλαβεῖν τῶν ζωοποιῶν σου τούτων μυστηρίων. σοὶ γὰρ τὰς ἑαυτῶν ὑπεκλίναμεν κεφαλὰς ἀπεκδεχόμενοι τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος. D

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς.

Πρόσχες Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ ἁγιάσαι ἡμᾶς, ὁ ἄνω τῷ πατρὶ συγκαθήμενος, καὶ ὧδε ἡμῖν ἀοράτως συνών, καὶ καταξίωσον τῇ κραταιᾷ σου χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματός σου, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ. E

Μετὰ τὴν εὐχὴν ὅ τε ἱερεὺς, καὶ ὁ διάκονος προσκυνοῦσι τρεῖς, ὁμοίως καὶ πᾶς ὁ λαὸς, λέγοντες.

Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. τρεῖς.

Diem omnem perfectam, sanctam, pacificam.
Angelum pacis, fidelem ducem.
Veniam & indulgentiam peccatorum.
Recta & conferentia animabus.
Reliquum tempus vitæ nostræ.
Christianum vitæ finem.
Vnitatem fidei & communicationem.

Alta voce Sacerdos.

Et dignare Domine, vt nos cum libertate & fiducia citra condemnationem inuocare te audeamus, supercœlestem Deum Patrem: & dicere:

* *Chorus*: Pater noster.

Alta voce Sacerdos.

Quoniam tuum est regnum & potentia, & gloria Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc, & semper, & in sæculorum sæcula.

Chorus: Amen.
Sacerdos: Pax omnibus.
Chorus: Et cum Spiritu tuo.
Diaconus: Capita vestra Deo inclinate.
Chorus: Tibi Domine.

Inclinato igitur modicè capite Diaconus cernens Sacerdotem adorantem, & adorat etiam ipse. Sacerdos autem inclinatus submissè orat.

Deus qui solus es bonus & misericors, qui in excelsis habitas, & humilia respicis, respice misericordi oculo super vniuersum populum tuum: & custodi ipsum: & dignare vt cuncti nos, citra condemnationem participes simus viuificorum omnium tuorum mysteriorum. Tibi enim inclinauimus capita, suscipientes à te diuitem misericordiam:

Alta voce Sacerdos.

Gratia & miserationibus & benignitate vnigeniti tui Filij, cum quo benedictus es cum sancto & viuifico tuo Spiritu, nunc, & semper, & in sæculorum sæcula.

Submissè orat Sacerdos.

Attende Domine Iesu Christe Deus noster à sancto domicilio tuo, & de throno gloriæ regni tui, & veni ad sanctificandum nos qui superiùs cum Patre sedes, & hîc inuisibiliter nobiscum ades, atque dignare valida manu tua communicare nobis immaculatum corpus tuum & venerabilem sanguinem, & per nos vniuerso populo.

Post hanc precem Sacerdos, itémque Diaconus ter adorant, similiter & vniuersus populus, dicentes, ter.

Deus propitius esto mihi peccatori.

* *In Euchol. Populus. Aliàs vbi in hoc exemplari est Chorus: illic nihil ponitur: responsioque cohæret cum præcedentibus.*

Sacerdos autem ad tecta diuina dona manum mittens, attingit viuificum panem cum reuerentia & metu multo. Et dicente Diacono:

Attendamus.

Altè Sacerdos ait:

Ante consecrata sancta sanctis.

* *Chorus:* Vnus sanctus, vnus Dominus Iesus Christus ad gloriam Dei patris. Amen.

Non enim modò panem eleuat. Porrò vbi ipsum detexit, communionem sacrarum reliquiarum perficit. Faciunt autem dicuntque Sacerdos, & Diaconus, & Chorus, eadem quæ in Chrysostomi Liturgia.

Orat Sacerdos submissè.

Gratias agimus tibi vniuersorum Seruatori Deo pro omnibus quæ præbuisti nobis, beneficiis, & pro communione sancti corporis & sanguinis Christi tui, & rogamus te benignissime Domine, serua nos sub alarum tuarum vmbra & tegumento, dáque nobis vsque ad extremum nostrum Spiritum, dignè participare sanctificationibus tuis, in illuminationem animæ & corporis, ad regnum cœlorum hæreditate possidendum.

Diaconus: Recti participes facti diuinorum, sanctorum, immaculatorum.

Succurre, salua, miserere.

Diem omnem perfectam, sanctam.

Altè Sacerdos.

Quoniam tu es sanctificatio nostra, tibique gloriam deferimus, Patri & Filio, & Spiritui sancto, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum.

Chorus: Amen.

Oratio post ambonem ante cancellos, alta voce recitata à Sacerdote extra Tabernaculum, post completam Missam.

Omnipotens Domine qui omnem creaturam in sapientia fabricasti, qui ineffabili tua prouidentia & eximia bonitate adduxisti nos ad venerandos hos dies, ad purificationem animarum & corporum, ad affectuum moderationem, in spem resurrectionis; qui per quadraginta dies tabulas & diuinitus exaratas litteras in manu tribuisti Mosi famulo tuo: concede etiam nobis, ô bone, certamen præclarum certare, cursum ieiunij consummare, fidem indiuiduam seruare: capita inuisibilium draconum conterere, victoresque peccati effici, & vt citra condemnationem possimus adorare etiam sanctam Resurrectionem; quoniam benedictum est gloriosum, venerandum & magnificum nomen tuum, Patris & Filij & sancti Spiritus; nunc, & semper, & in sæculorum sæcula.

Chorus: Amen.

Etiam hic Chorus psallit eadem quæ in Chrysostomi & Basilij Liturgia.

** In Euch. loco istorum, deinde detegens ipsum, perficit communionē diuinorū donorum. Perfecta autē communione & sacris reliquijs de sacra Mensa sublatis orat Sacerdo., Gratias agimus tibi, &c.*

Ambon, locus editus inter Chorum & nauem templi & pulpitum.

A Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπικεκαλυμμένων ὄντων τῶν θείων δώρων, βαλὼν τὴν χεῖρα ἅπτεται τοῦ ζωοποιοῦ ἄρτου μετ' εὐλαβείας, καὶ φόβου πολλοῦ. καὶ λέγοντος τοῦ διακόνου.

Πρόσχωμεν.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Ὁ χορός. Εἷς ἅγιος, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός, ἀμήν.

Οὐ γὰρ ὑψοῖ ἀρτίως τὸν ἄρτον. εἶτα ἀνακαλύψας αὐτόν, B ἐκπληροῖ τὴν μετάληψιν τῶν θείων λειψάνων. καὶ ποιοῦσι καὶ λέγουσιν ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος καὶ ὁ χορὸς τὰ αὐτὰ τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ.

Ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς μυστικῶς.

Εὐχαριστοῦμέν σοι τῷ σωτῆρι τῶν ὅλων Θεῷ ἐπὶ πᾶσιν οἷς παρέσχου ἡμῖν ἀγαθοῖς, καὶ ἐπὶ τῇ μεταλήψει τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου σου, καὶ δεόμεθά σου δέσποτα φιλάνθρωπε, φύλαξον ἡμᾶς ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου, καὶ δὸς ἡμῖν μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς, ἐπαξίως μετέχειν τῶν ἁγιασ- C μάτων σου, εἰς φωτισμὸν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν.

Ὁ διάκονος. Ὀρθοὶ μεταλαβόντες τῶν θείων ἁγίων ἀχράντων. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν.

Ἐκφώνως ὁ ἱερεύς.

Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος ἐκφωνουμένη παρὰ τοῦ ἱερέως D ἔξω τοῦ βήματος.

Δέσποτα παντοκράτορ ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐν σοφίᾳ δημιουργήσας, ὁ διὰ τὴν ἄφατόν σου πρόνοιαν, καὶ πολλὴν ἀγαθότητα, ἀγαγὼν ἡμᾶς εἰς τὰς πανσέπτους ἡμέρας ταύτας, πρὸς καθαρισμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων. πρὸς ἐγκράτειαν παθῶν, πρὸς ἐλπίδα ἀναστάσεως, ὁ διὰ τεσσαράκοντα ἡμερῶν πλάκας χειρίσας τὰ θεοχάρακτα γράμματα τῷ θεράποντί σου Μωσεῖ, παράσχου καὶ ἡμῖν ἀγαθὲ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνίσασθαι, τὸν δρόμον τῆς νηστείας ἐκτελέσαι, τὴν πίστιν ἀδιαί- D ρετον τηρῆσαι, τὰς κεφαλὰς τῶν ἀοράτων δρακόντων συνθλάσαι, νικητάς τε τῆς ἁμαρτίας ἀναφανῆναι, καὶ ἀκατακρίτως φθάσαι προσκυνῆσαι καὶ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν, ὅτι εὐλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ χορός. Ἀμήν.

Καὶ τὰ λοιπὰ ὁ χορὸς ψάλλει τὰ αὐτὰ τῇ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου λειτουργίᾳ.

Εὐχὴ ἐν τῷ συστέλλεσθαι τὰ ἅγια μυστικῶς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἀγαγὼν ἡμᾶς εἰς τὰς πανσέπτους ἡμέρας ταύτας, καὶ κοινωνοὺς ἡμᾶς ποιήσας τῶν φρικτῶν σου μυστηρίων, σύναψον τῇ λογικῇ σου ποίμνῃ, καὶ κληρονόμους ἀνάδειξον τῆς βασιλείας σου, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Οἱ χοροὶ λέγουσι τοὺς ψαλμούς, τό, Εὐλογήσω τὸν Κύριον· καὶ τό, Ὑψώσω σε Κύριε ὁ Θεός μου.

Ὁ ἱερεὺς ἐξέρχεται, καὶ στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, δίδωσι τὸ ἀντίδωρον, εἶτα ποιεῖ ἀπόλυσιν, καὶ τὰ αὐτὰ καὶ λέγει καὶ ποιεῖ ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου λειτουργίᾳ.

A

Oratio, dum colliguntur sancta submisse.

Domine Deus noster qui adduxisti nos ad venerabiles istos dies, & participes nos fecisti tremendorum tuorum mysteriorum, coniunge nos rationali tuo ouili, & hæredes effice regni tui, nunc & semper, & in sæculorum sæcula. Amen.

– *Chorus autem recitat Psalmos:*

Benedicam Dominum, & Exaltabo te Domine Deus meus.

B

Sacerdos autem exit, & stans in loco solito, tribuit Antidorum siue panem benedictum: deinde missionem facit: eademque dicit & agit, quæ in Chrysostomi & Basilij Liturgiis.

BENEVOLO LECTORI G. GENEBRARDVS INTERPRES.

SI quæris, Lector beneuole, cur Ioannes à sancto Andrea in conquirendis quibuscumque ad pia sua instituta pertinentibus diligentissimus & liberalissimus vir; Claudius Sanctius olim præceptor meus eruditissimus, nunc Episcopus Ebroicensis; Iacobus Pamelius solertissimus antiquitatis peruestigator, & alij viri litterati qui Liturgias vndique coaceruarunt; has vnas prætermiserint, De mysteriis antè consecratis, De dormientibus, De sanctis: respondeo: alys non venisse in manum, alios, existimasse eam quæ est de mysteriis antè consecratis parum ritè institutam, atque vnam esse è næuis quos Ecclesiæ Græcis Christianis attribuit. In iis Maiorum nostrorum memoria fuisse fertur Humbertus quidam Candidæ syluæ episcopus, qui eas vt imperfectas, aduersus Nicetam incessit, illam demum Missam perfectam esse contendens, quæ benedictione, fractione & distributione constet. Sed & iste, & alij qui eandem sententiam persequuntur, mihi videntur toto cælo errare. Primùm, quoniam aut illæ rationes nullæ sunt, aut etiam Missa nostra Romana atque adeò Catholica, quam semel quotannis magno Veneris die agitamus Sacramentis præcedenti die consecratis, labefactanda est. Quid enim etiam ipsa est aliud, quàm τῶν προηγιασμένων, & vt aliter Patres Græci loquuntur, τῶν ἄλλων λειτουργιῶν; nec refert, quòd tale sacrum apud Græcos sæpius in Quadragesima repetatur, apud nos, nisi semel, nempe reliquis diebus præter Sabbatum & Dominicũ, quibus solis duobus, solenni ritu, Mysteria consecrant: cùm de re & iure vertatur quæstio, non de temporis μεταθέσει. Nec scio vnde didicerit Missam illam esse imperfectam, Episcopus quem modò nominaui, quòd ea demum perfecta sit quæ constat Cõsecratione, fractione & distributione. Nam illud est, quod quæritur; ne nostra illa quam Paschæ Parasceue conficimus, imperfecta censeatur, & cõtra institutum Christi & Apostolorum obseruationem celebrata. Itaque dum eam ab imperfectione & vitio asserimus, consecrationem quidem requirimus, sed vniuersè quocunque tandem die illa perfecta sit, modò cætera seruentur quæ Ecclesia (diuini cultus regula & moderatrix) instituit. Deinde suspectum est, quod de fractione & distributione adiicit: nam videtur annuere opinantibus, Sacrum non esse legitimum nisi peracta Consecratione omnes simul communicent. Præterea non videtur considerasse Preces in ea recitatas, quæ adeò piæ sunt, adeò religiosæ, adeò Ecclesiæ nostræ Catholicæ & Romanæ cõgruentes, adeò appositæ, vt eas non esse à Spiritu sancto dictatas, dubitare nefas videatur. Postremò, nescio quo pacto non probro & contumelia afficit Concilia tam Oecumenica quàm Prouincialia, quæ tale Missarum genus certis temporibus imperant, certis prohibent. Canon quinquagesimus secundus sextæ Synodi in Trullum Constantinopolis palatium è totius orbis Episcopis conuocatæ, sic loquitur: In omnibus sanctæ Quadragesimæ ieiunij diebus, præterquam Sabbato & Dominico, & festo Annuntiationis die, fiat sacrũ Præsanctificatorum ministerium. *Quadragesimus nonus Laodicenæ, multò antiquioris, Prouincialis quidem, sed ab Oecumenicis approbatæ & confirmatæ, non diuersum cecinit:* Non oportet (inquit) in Quadragesima panem offerre, nisi Sabbato & solis Dominicis. *Hic ergo libentius duorum insignium Græcorum Patrum, Cabasilæ & Balsamonis testimonia audio, quibus etiam refutantur & repelluntur tela hæreticorum, qui præsentiam corporis Domini, in solo Eucharistiæ vsu constituunt. Prioris verba sunt, προηγιασμένα, siue præsanctificata, habent Christi corpus & sanguinem, quia alys antè diebus sanctificata & perfecta: Vnde & in ipsa Introductione debent adorari. Posterior, proposito superiori Canoni sextæ œcumenicæ Synodi, commentandi causa subiicit:* Statutum est, vt ieiuniorum dies, luctus & compunctionis dies sint, ad sua vniuscuiusque expianda peccata; Deo autem sacrificium peragere, est panegyrim agitare: Panegyricus autem siue festiuus dies, nihil est aliud quàm gaudium. Cùm ergo nemo possit, mœrore & gaudio simul affici; statuerunt Patres, ne conficeretur Sacrificium tota Quadragesima, exceptis Sabbato, Dominico, & Annunciationis festo: In iis enim festum agitare, non flere, aut ieiunare, aut genu flectere iussi sumus: *Præsanctificatorũ autem*

Cassander in Liturgicis.

Vt sub finem Liturgiæ huius.

Cabas. in expositione Liturgia, cap. 24.

Theodorus Balsamon in canon. 52. sextæ Synodi in Trullo.

ministerium; non incruentam Sacrificationem dicimus, sed oblationem prius oblati & perfecti sacrificij, sacrive mysterij. Quæ ratio eò vsque Balsamoni Patriarchæ Antiocheno placuit, vt quinquagesimi primi, Laodicenæ, causam ex eodem fonte deduxerit. Non oportet (*habet Canon*) in Quadragesima, Martyrum, Natales peragere; sed sanctorum martyrum commemorationes facere in Sabbatis & Dominicis. *Vt & reperitur 33. q. 4. Canon.* Non licet in Quadragesima. *Vnde istud? (ait Balsamon) Nempe non prohibetur, per totam Quadragesimam ne fiant, per Sacrificia sanctorum Martyrum memoriæ; quippe quæ lætitiam non afferunt, sed tantùm, ne fiant eorum Natales; vt qui lætitiam afferunt & festum,* &c.

Quoniam autem diximus, hanc Missarum coaceruatoribus non venisse in manum; percontaberis fortasse, vnde ego eam nancisci potuerim. Certè duo nactus sum exemplaria, quorum vnum fuit à Demetrio Duca, Cretensi: anno 1526. Clemente septimo Pontifice, editum; & Romam à Claudio Spencæo sempiternæ memoriæ clarissimo Theólogo allatum, mihique datum munere. Alterum reperi in Euchologio Græcorum, nonnihil quidem ab illo differens; vt in suo loco infrà annotabimus. Sed ratio diuersitatis, quæ tamen minima, explicatu est facilis. Pendet enim è diuerso Sacrificantium ordine; dum, quibusdam paulùm immutatis vel transpositis, Callogeri sancti Montis Athos, rem diuinam suo Monastico instituto congruenter conficiunt: alij, Ecclesiæ magnæ Constantinopolitanæ vulgatum vsum sequuntur.

[*Nonnulla sunt in hac Genebrardi obseruatione acriori iudicio expēdenda. Primò immeritò carpit Humbertum Syluæ Candidæ Episcopum, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, quem fuisse virum sanctissimum atque eruditissimum Lanfrancus initio libri de Eucharistia aduersus Berengarium affirmat, in omnibus probatissimum: scriptaque eius aduersus Nicetam Pectoratum, Græcosque plurimùm laudata, undecimus annalium Ecclesiasticorum tomus copiose recenset. Deinde Humbertus non penitus perstringit, & abycit ritum Græcorum de præsanctificatis, inuehitur iustissimè in Nicetam, quòd morem Latinæ Ecclesiæ reprehenderet, omnibus anni diebus excepto Parasceues, Eucharistiam consecrantis: obtendens canonem 52. Trullanum, & 46. Laodicenum, qui vetarent in quadragesima exceptis solis Dominicis, & Sabbatis, & festo Annunciationis, alijs diebus Eucharistiam conficis sed vti tantùm præconsecratis. Canonem Trullanum hisce verbis reijcit Humbertus: De Papa Agathone omnino scimus, quia nec sextæ Synodi per se ipsum præsedit, nec aliquibus eius capitulis subscripsit, nisi quæ promulgata fuerunt aduersus Monothelitarum hæresim. Vos videte, vnde hæc quæ proponitis habeatis, quia Romana Ecclesia talia hactenus ignorauit. Hæc ille.* Qui ad *concilium Laodicenum ista respondet: Cæteri autem quiuis sanctorum Patrum conuentus etsi potuerūt de vtilitate & conuersatione Ecclesiarum suarum tractare, nullas tamen traditiones vniuersali Ecclesiæ præfigere. Ita prudenter Humbertus, indicans sic ritum illum de præsanctificatis potuisse à patribus Græcis in suis Ecclesijs haud prorsus absurdè introduci, vt non propterea Romanam Ecclesiam ad illud excipiendum obstringere ius ipsis fuerit, & neque hinc in crimen arcessenda illa sit, si illum morem non colat.*

Insuper multis ostendere nititur Genebrardus in die parasceues veram & perfectam Missam in Romana Ecclesia celebrari: quod tamen non adeo receptum est consensu omnium Theologorum, vt non desint plures doctrina præstantissimi, qui magnis argumentis negent actionem illam quæ in Parasceue celebratur, propriè esse veram perfectam Missam: cùm essentiam veri & perfecti sacrificij Missa contineri existiment in consecratione & consumptione, velintque in Parasceue tantùm fieri consumptionem præconsecratæ hostiæ, & eiusmodi esse Græcorum ritum in præsanctificatis. vide Bellarminum lib. 4. de Eucharistia lib. 24. & lib. 1. de Missa cap. 27. Denique Genebrardus Nicolaum Cabasilam & Theodorum Balsamonem appellat duos insignes Græcos patres, quos nec ita antiquos, ac potius schismaticos, ne dicam hæreticos Romanæ Ecclesiæ infensos fuisse, nulli non compertum.]

DE GRÆCORVM RITIBVS.

CÆTERVM *in suis ritibus, satis testantur Ecclesiam esse Sanctorum communionem. Nam parum à nobis in suis rei Diuinæ ritibus differunt; vt taceam fidei capita, de Transsubstantiatione, de veritate corporis & sanguinis Domini, de Precatione pro mortuis, de inuocatione Sanctorum,* &c. *quæ planè habent nobiscum communia.*

Primùm singulos habent Papas (sic enim vocant Presbyteros vel Curiones) in parœciis singulis, cum vno Diacono.

Hodie propter tyrannidem Turcarum (opinor) vnam duntaxat Missam in singulis Ecclesiis dicunt, vixque alijs quàm Dominicis & Festis diebus. Ieiuni singuli Parochiani, *panem benedictum Festis diebus & quoties celebratur osculato sacerdote capiunt: At Paschatis festo, post auricularem confessionem, etiam communicant: sed sub vtraque specie: Ad ægrotos tamen panis duntaxat species defertur. Vestes eorum sacerdotales, ferè cum nostris conueniunt: nisi quòd vltra nos, habent ὑπογονάτιον, q. subgeniale, à zona ad lumbos vsque propendens, forma Rhomboide. Prima ergo vestis, στιχάριον, tunica. 2. ἐπιμανίκια, Manipulus. 3. ἐπιτραχήλιον, stola 4. ὑπογονάτιον, subgeniale. 5. φελώνιον, Casula.*

Diaconus similiter, nihil amplius quàm apud nos habet, præter orarium. i. stolam: & quasi alas, quibus exprimatur Angelorum velocitas. In hac stola scriptus est, Sanctus, *ter.*

Ecclesia in quinque partes diuisa. Prima, *ἁγιοβῆμα, sanctum Tabernaculum, quod gradibus in illam scandatur, solis sacrificantibus peruium: illic sunt duo Altaria: Maius, in medio: θυσιαστήριον. sacra Mensa, Sancta sanctorum, Cathedra, Locus Dei, Requies, Propitiatorium, magni Sacrificij officina, Christi*

*monumentum, & eius gloriæ tabernaculum: tot enim vocabulis appellatur: Minus Altare, in quo Sacerdos sacra præparat, Prothesis dicitur: quasi, propositio, quòd panis consecrandus, in eo primùm ponatur. * Secunda, ἱερατεῖον, Sacrarium, Chorus, locus Clero & cantoribus deputatus: vbi tabulatum, duo habens ostia, & vela in vtroque ostio interiecta. * 3. ἄμβων, pulpitum: vbi recitantur Euangelia & Epistolæ, & verba fiunt ad populum: Vnde, εὐχὴ ὀπισθάμβωνος: Oratio ante cancellos, post completam Missam, 4. ναὸς, Templum, Atrium populi, Nauis Ecclesiæ (inde enim Latini certam Templi partem, nauim videntur nominasse) In ima eius ita mulieres à viris separantur, vt à nullo videri possint: In tabulato superiori, sunt viri: ex quo, per clatros, sacra quæ conficiuntur, prospiciunt.*

Enim baptisterium, prope νάρθηκα, id est, Templi vestibulum, vbi erant Pœnitentes.

*** Sacram supellectilem habent: ζέον, lagenula capiens aquam calidam: τὸ εἰλητὸν, Corporale, ῥιπίδιον, flabellum: ἀστὴρ, & ἀστερίσκος, asteriscus, stellula: λαβὶς, fuscina, tenaculum, forcipula: ἀὴρ, sudarium quo velantur res sanctæ: δίσκος, patena: δίπτυχα, tabella inscripta mortuorum & Sanctorum habentes nomina: λόγχη, lancula qua desecatur σφραγὶς τῆς προσφορᾶς, sigillum Oblationis, nempe imago Christi Crucifixi in pane, quæ excisa consecratur: Reliqua enim pars, est ἀντίδωρον, quam frustulatim incisam. Sacerdos post Missam diuidit ijs qui Corpori & Sanguini Domini non communicauerint. Vnde Antidoron: quasi sit loco doni siue Eucharistiæ. Alias, ἀμνὸς dicitur: vt à nobis, panis benedictus. Vale & fruere.*

ΕΙΣ ΚΟΙΜΗΘΕΝΤΑΣ.

DE IIS QVI DORMIERVNT.

Cætera è communibus Liturgijs repetuntur.

A

ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἦχος δʹ. Αἱ ψυχαὶ αὐτῶν, ἐν ἀγαθοῖς αὐλισθήσονται.

Στίχος. Πρὸς σὲ Κύριε κεκράξομαι ὁ Θεός μου.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστ. Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοὶ οὐ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας· ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ, καταβήσεται ἀπὸ οὐρανοῦ. καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ἀλληλούια.

Στίχος. Μακάριοι, οὓς ἐξελέξω, καὶ προσελάβου Κύριε.

Εἰς κοιμηθέντας. Εὐαγγέλιον, ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην.

Εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τοὺς ἐληλυθότας πρὸς αὐτὸν Ἰουδαίους, ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀπέθανον· οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστὶν, ἣν ἐγὼ δώσω

PROPOSITVM:

Sonus 4. Animæ ipsorum in bonis commorabuntur.

Versus. Ad te Domine clamabo, Deus meus.

Lectio Pauli, ex Epistola ad Thessalonicenses.

Fratres nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini, sicut & cæteri, qui spem non habent. Si enim credimus, quòd Iesus mortuus est, & resurrexit, *1. Thess. 4. 13.*

B sic & Deus eos qui dormierunt per Iesum, adducet cum ipso. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quòd nos qui viuimus, qui relinquimur in præsentia Domini non præueniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iussu, in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo: & mortui in Domino resurgent primùm: deinde nos qui viuimus, qui residui sumus: simul cum ipsis rapiemur in nubibus in occursum Domini, in aëra. Et sic semper cum Domino erimus. Alleluia.

Versus. Beati quos elegisti, & assumpsisti

C Domine.

De iis qui dormierunt.

Euangelium secundum Ioannem. *Ioan. 6.*

Dixit Dominus ad Iudæos qui ad ipsum venerant: Ego sum panis vitæ. Patres vestri comederunt Manna in deserto, & mortui sunt. Iste est panis qui de cœlo descendit, vt qui ex ipso manducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuens, qui de cœlo descendit. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et verò panis, quem ego dabo,

caro mea est quam ego dabo pro mundi vita. Litigabant ergo Iudæi in se inuicem, dicentes: quomodo potest iste nobis dare carnem ad manducandum? Dixit igitur eis Iesus: Amen dico vobis, si non manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habetis vitam in vobis. Qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Et resuscitabo eum in die nouissimo.

DE SANCTIS.

Propositum.

Sonus grauis. Lætabitur iustus.

Versus. Exaudi Domine iustitiam meam.

Lectio ex Epistola Pauli, ad Hebræos.

Hebr.13. Fratres, obedite præpositis vestris, & subiacete. Ipsi enim vigilant pro animabus vestris, quasi rationem reddituri: vt cum gaudio istud faciant, & non gementes. Invtile enim vobis istud, Orate pro nobis. Confidimus enim quòd bonam conscientiam habemus, in omnibus benè volentes conuersari. Abundantius autem deprecor vos hoc facere, quò celeriùs restituar vobis. Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis Pastorem magnum ouium, in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Iesum Christum: aptet vos in omni opere bono, vt faciatis voluntates eius, per Iesum Christum, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Sonus quartus.

Versus. Iustus sicut palma florebit.

De sanctis, Euangelium secundùm Matthæum.

Dixit Dominus suis discipulis: Ingredimini per angustam portam: quoniam lata est ianua & ampla via, quæ ducit ad perditionem: & multi sunt qui ingrediuntur per illam. Et angusta est porta & arcta est via, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt qui inueniunt eam.

DE PONTIFICIBVS.

Propositum. Sonus 2.

Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.

Versus. Quid retribuemus Domino, pro omnibus?

Lectio Epistolæ beati Pauli, ad Hebræos.

Hebr.7. Fratres, talis decebat vt nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus: qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum pōtifices, priùs pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi ignorantiis. Hoc enim fecit semel, se offerendo. Lex enim homines constituit pontifices infirmitatem habentes. Sermo autem iurisiurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum. Caput autem super ea quæ dicuntur: Talem habemus pontificem, qui sedit in dextra throni magnitudinis

A ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. ἐμάχοντο οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

Εἰς Ὁσίους. Προκείμενον. ἦχος βαρύς.

Εὐφρανθήσεται δίκαιος.

B Στίχος. Εἰσάκουσον Κύριε δικαιοσύνης μου.

Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοὶ πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. πεποίθαμεν γὰρ ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης ὁ ἀναγαγὼν ἐκ C νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν, ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ἀλληλούϊα. Ἦχος δ'.

Στίχος. Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει.

Εἰς ὁσίους, εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

Εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, εἰσέλθετε διὰ D τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς, καὶ στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν.

Εἰς Ἱεράρχας. Προκείμενον. ἦχος β'.

Τίμιος ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ.

Στίχος. Τί ἀνταποδώσομεν τῷ κυρίῳ περὶ πάντων;

Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοὶ, τοιοῦτος ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεὺς, ὅσιος, E ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν, ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν, ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον. κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης

ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος καὶ οὐκ ἄνθρωποι. ἀλληλούια. ἦχος β'. οἱ ἱερεῖς σου Κύριε ἐνδύσονται δικαιοσύνην.

Εὐαγγέλιον τὸ κατὰ Ἰωάννην.

Εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ, καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστι, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα, καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων, καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης, κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν, καὶ γενήσεται μία ποίμνη εἷς ποιμήν.

Εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

Προκείμενον. ἦχος γ'. Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον.
Στίχος. Ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν.
Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί, εἶχεν ἡ πρώτη σκηνὴ δικαιώματα λατρείας, τό, τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη ἐν ᾗ ἥ, τε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἅγια. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα, σκηνὴ ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ, ἡ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. ὑπεράνω δὲ αὐτῆς, Χερουβὶμ δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον. περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. τούτων δὲ οὕτω κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διαπαντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς ἐπιτελοῦντες τὰς λατρείας. εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων.

ἀλληλούια. ἦχος. πλ. δ'. ἄκουσον θύγατερ καὶ ἴδε, καὶ κλῖνε τὸ οὖς σου.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς κώμην τινά. γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη

A in cœlis, sanctorum minister, & tabernaculi veri quod fixit Dominus & non homo. Alleluia. *Sonus* 2. Sacerdotes tui Domine induantur iustitiam.

Euangelium secundùm Ioannem.

Dixit Dominus suis discipulis: Ego sum ostium. Per me si quis introierit, saluabitur, & introibit, & exibit & pascua inueniet. Fur non venit, nisi vt furetur & mactet & perdat. Ego veni, vt vitam habeant & abundanter habeant. Egu sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus: Mercenarius autem cùm non sit B pastor, cuius non sunt oues propriæ, spectat lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit eas & dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non est ei cura de ouibus. Ego sum pastor bonus, & cognosco meas, & cognoscor à meis. Quemadmodum cognoscit me Pater, & ego cognosco Patrem; & animam meam pono pro ouibus, & alias oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili; illásque me oportet adducere, & vocem meam audient. Et fiet vnum ouile & vnus C pastor. *Ioan.* 10.

De Festis sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ semperque virginis Mariæ.

Propositum.

Sonus 3 Magnificat anima mea Dominum.

Versus: Quia respexit.

Lectio Pauli, ex Epistola ad Hebræos.

Fratres, habuit primum tabernaculum iustificationes culturæ, & sanctum sæcula- *Hebr.* 9.
D re. Tabernaculum enim constitutum est primum, in quo erant candelabrum, & mensa, & propositio panum, quod dicitur Sancta. Post secundum autem velum; tabernaculum quod dicitur Sancta sanctorum, aureum habens thuribulum & Arcam testamenti circumtectam vndique auro; in qua, vrna aurea habens Manna, & virga Aaron, quæ floruit, & Tabulæ testamenti. Super ipsam autem, Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium; de quibus non est nunc dicendum per singula. His autem sic constitutis, in primum
E quidem tabernaculum semper ingrediuntur sacerdotes perficientes cultus. At in secundum semel in anno solus Pontifex, non sine sanguine, quem offert pro suis & populi ignorantiis. Alleluia.

Sonus 4. Audi filia & vide & inclina aurem tuam.

Euangelium secundùm Lucam.

In illo tempore ingressus est Iesus in pagum quendam. Mulier autem quædam *Luc.* 10. 38.
Martha nomine excepit ipsum in domum suam. Huic verò erat soror quæ vocabatur

Maria; quæ & sedens ad pedes eius, audie- A bat ipsius ve b um. Martha autem distrahebatur circa mulrum ministerium; & instans dicebat: Domine non curæ tibi est, quòd soror mea me solam relinquit ministrare? Dic igitur ei vt me adiuuet. Respondens autem dixit ei Iesus: Martha, Martha sollicita es & turbaris erga plurima. Porrò vnum est necessarium. Maria bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Factum est autem dum hæc diceret; extollens vocem quædam mulier è turba,
Luc. 11, 27. dixit ei: Beatus venter qui te portauit, & B vbera quæ suxisti. Ipse autem dixit: Quinetiam beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

Μαρία· ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπε, Κύριε οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με εἴασε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ᾽ αὐτῆς. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ, μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ, οὓς ἐθήλασας. αὐτὸς δὲ εἶπε, μενοῦνγε μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.

DE MARTYRIBVS.

Propositum.

Sonus 4. Sanctis qui sunt in terra mirificauit.

Versus: Præuidebam Dominum semper in conspectu tuo.

Lectio Pauli, ex Epistola ad Ephesios.

C

Ephes. 6. Fratres confortamini in Domino & in potentia virtutis eius. Induite armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli. Quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus Principatus & Potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum sæculi huius, aduersus spiritualia nequitiæ in supercœlestibus. Propterea assumite armaturam Dei, vt possitis resistere in die mala, & omnia conficientes stare. State igitur succincti D lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ, & calceati pedes in præparationem Euangelij pacis, in omnibus assumentes scutum fidei, in quo poteritis omnia tela maligni ignita extinguere; & galeam salutis accipite; & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Alleluia.

Sonus 2. Versus. Iustus vt palma florebit.
Vel, Expectans expectaui Dominum.

Euangelium secundùm Ioannem.

Ioan. 15. Dixit Dominus suis discipulis. Hæc E mando vobis, vt diligatis inuicem. Si mundus vos odio habuerit, scitote, quia me ante vos odio habuit. Si ex hoc mundo essetis, mundus, quod suum esset, diligeret. Quoniam autem non estis de hoc mundo, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Mementote verbi mei, quod ego dixi vobis, Non est seruus maior Domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Si verbum meum seruauerunt, etiam vestrum seruabunt. Sed hæc omnia

ΕΙΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ.

Προκείμενον. ἦχος. δ΄.

Τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ ἐθαυμά.

Στίχος. Προωρώμην τὸν κύριον μου ἐνώπιόν μου διὰ παντός.

Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοὶ ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδίας τοῦ διαβόλου, ὅτι οὐκ ἔστιν ὑμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι, στῆναι. στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν, ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι· καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ. ἀλληλούϊα.

Ἦχος. β΄. Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει.

Ἤ, Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν κύριον.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννου.

Εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. μνημονεύετε τοῦ λόγου μου, οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. ἀλλὰ ταῦτα πάντα

ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. εἰ μὴ ἦλθον, καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον. νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ ἑωράκασι, καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου· ἀλλ᾽ ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν.

Τῇ κυριακῇ εἰς τὴν λειτουργίαν, οἱ μακαρισμοί. Ἦχος πρῶτος.

Διὰ βρώσεως ἐξήγαγε τοῦ παραδείσου ὁ ἐχθρὸς τὸν Ἀδάμ. διὰ σταυροῦ δὲ τὸν λῃστὴν ἀντεισήγαγε Χριστὸς ἐν αὐτῷ, μνήσθητί μου, κράζοντα, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Ἐσταυρώθης ἀναμάρτητε, καὶ ἐν μνημείῳ κατετέθης ἑκών, ἀλλ᾽ ἐξανέστης ὡς Θεὸς συνεγείρας τοὺς προπάτορας, μνήσθητί μου, κράζοντας, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Προσκυνῶ σου τὰ παθήματα, δοξολογῶ καὶ τὴν ἀνάστασιν, σὺν τῷ Ἀδὰμ καὶ τῷ λῃστῇ μετὰ φωνῆς ἀναβοῶ σοι λαμπρᾶς, μνήσθητί μου Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Τὸν ναὸν σωτὴρ τοῦ σώματος, τῇ τριημέρῳ ἀναστήσας ταφῇ σὺν τῷ Ἀδὰμ τοὺς ἐξ Ἀδὰμ συνανέστησας Χριστὸς ὁ Θεός, μνήσθητί μου κράζοντας, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Μυροφόροι ἦλθον κλαίουσαι ἐπὶ τὸ μνῆμά σου, Χριστὸς ὁ Θεός, λίαν πρωῒ καὶ ἐν λευκοῖς, εὗρον ἄγγελον καθήμενον, τί ζητεῖτε λέγοντα, ἐξανέστη Χριστός, μὴ θρηνεῖτε λοιπόν.

Οἱ ἀπόστολοί σου Κύριε ἐπὶ τὸ ὄρος οὗ ἐτάξω αὐτοῖς, παραγενόμενοι σωτήρ, σε ἰδόντες, προσεκύνησαν, οὓς ἐξαπέστειλας εἰς τὰ ἔθνη, βαπτίζειν διδάξας αὐτούς.

Τριαδικόν.

Τὸν πατέρα προσκυνήσωμεν, καὶ τὸν υἱὸν δοξολογήσωμεν, καὶ τὸ πνεῦμα ἅγιον πιστοὶ πάθυμα πάντες ἀνυμνήσωμεν, κράζοντες καὶ λέγοντες, παναγία τριὰς σῶσον πάντας ἡμᾶς.

Θεοτοκίον.

Τὴν μητέρα σου προσάγει σοι εἰς ἱκεσίαν ὁ λαός σου Χριστὲ τῇ παρακλήσει αὐτῆς, τοὺς οἰκτιρμούς σου ἡμῖν δώρησαι, ἵνα σε δοξάζωμεν τὸν ἐκ τάφου ἡμῖν ἀνατείλαντα.

Τῇ κυριακῇ εἰς τὴν λειτουργίαν, οἱ μακαρισμοί.

Ἦχος δεύτερος.

Μνήσθητι εὔσπλαγχνε καὶ ἡμῶν, ὥσπερ ἐμνημόνευσας τοῦ λῃστοῦ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Ἀδὰμ ᾐχμαλωτευμένους τῷ σταυρῷ, ζωὴν ἐδωρήσω τοῖς θνητοῖς, καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ξύλον πρὶν ἐξήγαγε τὸν Ἀδάμ, σταυρὸς ἀντεισήγαγε τὸν λῃστὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

A facient vobis propter nomen meum; quia non cognouerunt eum qui misit me. Si non venissem & locutus fuissem eis, peccatum non haberent. Nunc autem prætextum non habent de peccato suo. Qui me odit, etiam Patrem meum odit. Si opera non fecissem in ipsis, quæ nullus alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt & odio habuerunt & me & Patrem meum; sed vt impleatur sermo qui dictus est in lege ipsorum; Quia odio habuerunt me gratis. *Psalm. 34.*

DOMINICA AD MISSAM,

B *Beatitudines. Sonus 1.*

Per esum eduxit è paradiso inimicus Adamum: Per crucem autem vicissim, in ipsum Latronem Christus introduxit, Memor esto mei, vociferantem, quando veneris in regnum tuum. Crucifixus fuisti peccati expers; & in monumento volens positus Sed surrexisti vt Deus, simul excitasti antiquos patres, Recordare mei, vociferantes, quando veneris in regnum tuum.

Adoro tuas passiones; glorifico etiam tuam resurrectionem, cum Adam & Latrone; cum voce ad te clamo clara: Me-
C mento mei Domine, quando veneris in regnum tuum.

Templum (Saluator) corporis; post triduanam exsuscitans sepulturam, cum Adam, ortos ex Adam, simul suscitasti Christe Deus, Memento mei, clamantes, quando veneris in regnum tuum.

Vnguentiferæ venerunt lacrymantes ad monumentum tuum, Christe Deus, valde mane, & in albis inuenerunt Angelum sedentem, quid quæritis? dicentem: Resurre-
D xit Christus, ne ploretis deinceps.

Apostoli tui, Domine, ad montem quem eis constitueras, accedentes (Saluator) te visum adorarunt: quos & misisti ad gentes, baptizare docens eos.

Versus de Trinitate.

Patrem adoremus, & Filium glorificemus, & sanctum Spiritum Fideles omnes celebremus: clamantes & dicentes, sancta Trinitas salua nos omnes.

Versus de Deipara.

Matrem tuam adducit tibi in supplicatio- *Virginis Dei-*
E nem populus tuus Christe, intercessioni- *paræ inuocatio*
bus ipsius miserationes tuas nobis tribue. Vt *& intercessio.*
te glorificemus qui è sepulchro nobis effulsisti.

DOMINICA AD MISSAM,

Beatitudines. Sonus 2.

Recordare misericors, etiam nostri, quemadmodum Latronis in regno cœlorum.

Infernum captiuum reddidisti cruce; vitam autem largitus es mortalibus, & regnum cœlorum.

Lignũ anteà exegit Adamũ, crux contrà, introduxit Latronem in regnum cœlorum.

Sepulchrum suscepit te Christe, qui sepulchra inaniuisti, & mortalibus vitam dedisti, vt Deus.

Apostolorum Inuocatio.

Resurrexisti triduanus à mortuis, & apparuisti vndecim discipulis, Saluator in monte Oliuarum.

Apostoli gloriosi, Christi remissionem poscite Fidelibus, & regnum cœlorum.

Versus de Trinitate.

Patrem glorificemus & Filium & Spiritum sanctum, Fideles, tribus in personis vnum Deum.

Versus de Deipara.

Omnes celebramus te pura. Nam sine semine peperisti in carne Deum regem cœlorum.

DOMINICA AD MISSAM, Beatitudines. Sonus 4.

Negligentem, Christe, mandatum tuum, primum patrem Adam paradiso exterminasti. At Latronem qui te confitebatur in Cruce, in ipso collocasti, ô misericors, clamantem, Memento mei Saluator in regno tuo.

Crucis arma valida contra dæmones.

In monte, Moses, manus explicans præfigurabat Crucem, Amalec in fugam vertens. Nos autem Fideles hæc contra dæmones arma valida capientes, fide clamamus, Memento etiam nostri in regno tuo.

Resurgens à mortuis, simul exsuscitasti nos à passionibus, resurrectione tua Domine: mortis autem vniuersum principatum perdidisti Christe, propterea fide clamamus, Memento etiam nostri in regno tuo.

Peccantes nos, mortis damnasti execratione, vitæ largitor Deus noster. In corpore autem tuo citra culpam patiens, Domine, mortales viuificasti clamantes, Recordare etiam nostri in regno tuo.

Vrnam Spiritus auream, Manna habentem, interpretes tuos Christe, Apostolos effecisti, per ipsos alens cœlesti pane verè, populum tuum fide clamantem tibi, memento mei Saluator, in regno tuo.

Cum Cruce, sepulturam & sanctam resurrectionem tuam, Saluator, adorantes glorificamus: qui propter nos voluntariè omnia pati voluisti, Deus in carne, & mundum saluasti à maligni seruitute, atque inferni corruptione.

Vnguentum ferentibus mulieribus primis apparuisti, resurgens à mortuis Saluator, vociferatus; Auete: ac per eas, inimicis tuam significasti excitationem Christe. Propterea fide clamamus, memento etiam nostri in regno tuo.

Versus de Virgine.

Daniel. 2.

Aue porta Dei, per quam transit incarnatus Conditor, signatam seruans te. Aue nubes leuis, imbrem Christum ferens. Aue scala & porta cœli. Aue mons Dei, reuera non sectus manibus.

A Τάφος ὑπεδέξατό σε Χριστὲ τοὺς τάφους κενώσαντα, καὶ νεκροῖς ζωὴν δωρησάμενον ὡς Θεόν.

Ἀνέστης τριήμερος ἐκ νεκρῶν, καὶ ὤφθης τοῖς ἕνδεκα μαθηταῖς, σωτὴρ ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν.

Ἀπόστολοι ἔνδοξοι τοῦ Χριστοῦ ἄφεσιν αἰτήσασθε τοῖς πιστοῖς, καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Τριαδικόν.

Πατέρα δοξάσωμεν καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οἱ πιστοὶ, τριὰν ἐν προσώποις ἕνα Θεόν.

Θεοτόκιον.

B Πάντες μακαρίζομέν σε ἁγνή. ἀσπόρως γὰρ ἔτεκες ἐν σαρκὶ Θεὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν.

ΤΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΕΙτουργίαν, οἱ μακαρισμοί. Ἦχος γ΄.

Ἀθετήσαντα, Χριστὲ, τὴν ἐντολήν σου τὸν προπάτορα Ἀδὰμ τοῦ παραδείσου ἐξώρισας, τὸν δὲ λῃστὴν οἰκτίρμων ὁμολογήσαντά σε ἐν σταυρῷ ἐν αὐτῷ εἰσῴκισας κράζοντα, μνήσθητί μου σῶτερ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Ἐν τῷ ὄρει Μωσῆς, χεῖρας ἁπλώσας προέτυπου τὸν σταυρὸν, τὸν Ἀμαλὴκ τροπωσάμενος, ἡμεῖς δὲ οἱ πιστοὶ τοῦτον κατὰ δαιμόνων ὅπλον κραταιὸν εἰληφότες πίστει C κραυγάζομεν, μνήσθητι καὶ ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν, συνεξανέστησας ἡμᾶς ἐκ τῶν παθῶν τῇ ἀναστάσει σου Κύριε, τοῦ δὲ θανάτου πᾶσαν τὴν δυναστείαν ὤλεσας Χριστὲ, διὰ τοῦτο πίστει κραυγάζομεν, μνήσθητι καὶ ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Ἁμαρτήσαντας ἡμᾶς, τῇ τοῦ θανάτου κατεδίκασας ἀρᾷ ὁ ζωοδότης Θεὸς ἡμῶν, ἐν δὲ τῷ σώματί σου, ἀναμαρτήτως Κύριε παθὼν, τοὺς θνητοὺς ἐζώωσας κράζοντας, μνήσθητι καὶ ἡμῶν, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Στάμνον τοῦ πνεύματος χρυσῆν, τὸ μάννα ἔχουσαν τοὺς λόγιους σου Χριστὲ, τοὺς ἀποστόλους ἀνέδειξας, καὶ δι᾽ D αὐτῶν ἐκτρέφεις τῷ οὐρανίῳ ἄρτῳ ἀληθῶς, τὸν λαόν σου πίστει βοῶντά σοι, μνήσθητί μου σῶτερ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Σὺν τῷ σταυρῷ τε τὴν ταφὴν, καὶ τὴν ἁγίαν σου ἀνάστασιν σῶτερ προσκυνοῦντες δοξάζομεν, τὸν δι᾽ ἡμᾶς βουληθέντα, πάντα παθεῖν θελήσαντα Θεὸν ἐν σαρκὶ, καὶ κόσμον ῥυσάμενον δουλείας τοῦ πονηροῦ καὶ τῆς τοῦ ᾅδου φθορᾶς.

Ταῖς μυροφόροις γυναιξὶ, πρώταις ἐφάνης ἀναF στὰς ἐκ τῶν νεκρῶν σῶτερ, βοήσας τὸ, χαίρετε· καὶ δι᾽ αὐτῶν τοῖς φίλοις τὴν σὴν μηνύσας ἔγερσιν Χριστέ. Διὰ τοῦτο πίστει κράζομεν, μνήσθητι καὶ ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Θεοτόκιον.

Χαῖρε ἡ πύλη τοῦ Θεοῦ, δι᾽ ἧς διῆλθε σαρκωθεὶς ὁ πλαστουργὸς, ἐσφραγισμένην φυλάξας σε. χαῖρε νεφέλη κούφη, τὸν ὄμβρον φέρουσα Χριστόν. χαῖρε κλίμαξ, καὶ πύλη οὐράνιος. χαῖρε ὄρος Θεοῦ, ὄντως ἀλατόμητον.

DOMI-

Τῇ κυριακῇ εἰς τὴν λειτουργίαν οἱ μακαρισμοί. A

Ἦχος τέταρτος.

Διὰ ξύλου ὁ Ἀδάμ, παραδείσου γέγονεν ἄποικος, διὰ ξύλου τοῦ σταυροῦ δὲ ὁ λῃστὴς παράδεισον ᾤκησεν. ὁ μὲν γὰρ γευσάμενος ἐντολὴν ἠθέτησε τοῦ ποιήσαντος· ὁ δὲ συσταυρούμενος, Θεὸν ὡμολόγησε τὸν κρυπτόμενον, μνήσθητί μου, βοῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ σταυρῷ καὶ τοῦ θανάτου λύσας τὴν δύναμιν, καὶ ἐξαλείψας ἀληθῶς τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, δέσποτα, λῃστοῦ τὴν μετάνοιαν, καὶ ἡμῖν παράσχου μόνε φιλάνθρωπε, τοῖς πίστει βοῶσί σοι, Χριστὲ πολυέλεε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, μνήσθητι καὶ ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. B

Τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, καὶ τὸ τοῦ ᾅδου κράτος σκυλεύσαντα, καὶ ὀφθέντα γυναιξὶ μυροφόροις, καὶ λέγοντα, χαίρετε, πιστοὶ δυσωπήσωμεν, ἐκ φθορᾶς λυτρώσασθαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν, κραυγάζοντες πάντοτε, λῃστοῦ τοῦ εὐγνώμονος τὴν φωνὴν πρὸς αὐτόν, μνήσθητι καὶ ἡμῶν, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

[Τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, ἐν διανοίᾳ πάντες κατέχοντες, τὰς τοῦ βίου ἡδονὰς ἀπονεκρῶσαι πάντες σπουδάσωμεν, ναοὺς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, τοῦ παναγίου πνεύματος καθαρίζοντες, φωνὴν ἀναπέμποντες, λῃστοῦ τοῦ εὐγνώμονος τῷ δεσπότῃ Χριστῷ, μνήσθητι καὶ ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.] C

Ἐπὶ τὸ μνῆμά σου Χριστὲ αἱ μυροφόροι ἦλθον μυρίσαι σε, καὶ μὴ εὑροῦσαι ἀγαθέ, τὸ ζωηφόρον ἄχραντον σῶμά σου, ἠπόρουν ἐν δάκρυσιν, ὀδυρόμεναι Κύριε, καὶ ζητοῦσαί σε, εὑροῦσαι δὲ δέσποτά σε τὸν παθούμενον ἀνεβόων σοι, μνήσθητι καὶ ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Δι' ἡμᾶς ἀπαθής, παθητὸς ἐγένου ὡς ἄνθρωπος, ἑκουσίως δὲ ἐν σταυρῷ προσηλωθείς, ἡμᾶς συνήγειρας. διὸ προσκυνοῦμεν σοῦ σὺν τῷ σταυρῷ τὸ πάθος, καὶ τὴν ἀνάστασιν δι' ὧν ἀνεπλάσθημεν, δι' ὧν καὶ σωζόμενοι ἀνακράζομεν, μνήσθητι καὶ ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. D

Τριαδικόν.

Τὸν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα πάντες τὸ ἅγιον ὁμοφρόνως οἱ πιστοὶ δοξολογεῖν ἀξίως εὐξώμεθα, μονάδα θεότητος, ἐν τρισὶ ταῖς ὑπαρχούσαις ὑποστάσεσι, ἀσύγχυτον μένουσαν, ἁπλῆν, ἀδιαίρετον, καὶ ἀπρόσιτον, δι' ἧς λυτρούμεθα τοῦ πυρὸς τῆς κολάσεως.

Θεοτοκίον.

Τὴν μητέρα σου Χριστέ, τὴν ἐν σαρκὶ ἀσπόρως τεκοῦσάν σε, τὴν καὶ παρθένον ἀληθῶς καὶ μετὰ τόκον, μείνασαν ἄφθορον, αὐτήν σοι προσάγομεν εἰς πρεσβείαν δέσποτα πολυέλεε, πταισμάτων συγχώρησιν, δωρήσασθαι ἅπασι τοῖς βοῶσιν αὐτῇ. χαίροις οὖν ἀληθῶς θησαυρὲ τῆς ζωῆς. E

Τῇ κυριακῇ εἰς τὴν λειτουργίαν οἱ μακαρισμοί.

Ἦχος πλαγίου. α'.

Ὁ λῃστὴς ἐν τῷ σταυρῷ, Θεὸν εἶναί σε πιστεύσας Χριστέ, ὡμολόγησεν εἰλικρινῶς ἐκ καρδίας, μνήσθητί μου, βοῶν, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

DOMINICA AD MISSAM,
Beatitudines. Sonus quartus.

Per lignum, Adam, à paradiso factus est exul: per lignum Crucis, Latro paradisum incoluit. Nam qui gustauit vetitum lignum, mandatum Conditoris neglexit: at cum Christo crucifixus, Deum confessus est latentem, Memento mei, clamans in regno tuo.

Exaltatus in Cruce, & mortis soluens potentiam, & verè delens contra nos chirographum, Domine; Latronis pœnitentiam etiam nobis præbe solus misericors, qui fide clamamus tibi, Christe, multæ miserationis Deus noster: Memento etiam nostri in regno tuo.

Eum qui resurrexit à mortuis, & inferni potentiam spoliauit, & apparuit mulieribus, obsecremus, vt de corruptione liberet animas nostras, perpetuò clamantes, Latronis beneuoli vocem ad Christum Dominum. Memento etiam nostri in regno tuo.

Ad monumentum tuum, Christe, vnguentiferæ venerunt vt te vngerent: nec inuenientes, ô bone, vitam afferens immaculatum tuum corpus: hæsitabant cum lacrymis, gementes (Domine) & quærentes te. Vbi autem inuenerunt te, Domine, te desideratum, acclamabant tibi: Memento etiam nostri in regno tuo.

Propter nos, impatibilis, patibilis factus es vt homo; libenter autem in Cruce clauis affixus, nos simul suscitasti: proinde adoramus tuam cum Cruce passionem & resurrectionem, per quæ instaurati sumus, per quæ & saluati, clamamus: Memento etiam nostri in regno tuo.

Versus de Trinitate.

Vt Patrem & Filium & Spiritum sanctum, vno animo omnes Fideles, glorificemus dignè, obsecremus Vnitatem diuinitatis in tribus subsistentem hypostasibus, inconfusam manentem, simplicem, indiuiduam, & inaccessam, per quam redimimur à supplicij igne.

Versus de Deipara.

Matrem tuam, Christe, quæ te in carne, sine semine peperit; quæ & virgo verè, etiam post partum mansit, incorrupta, tibi adducimus in intercessionem, Domine misericordissime, lapsuum veniam largire cunctis qui ei inclamant; Gaudeas igitur, verè thesaurus vitæ.

DOMINICA AD MISSAM,
Beatitudines. Sonus obliqui 1.

Latro in Cruce, te Deum esse credens, Christe, te est confessus sincerè ex corde, Memento mei, clamans, in regno tuo.

Eum qui in ligno Crucis, vita floruit nostro generi, & tabefecit ortam ex ligno exe- A
crationem; vt Saluatorem & Conditorem communi consensu celebremus.

Morte tua Christe, mortis soluisti potentiam, simulque suscitasti ab æuo mortuos te celebrantes Deum verum & Saluatorem nostrum.

Ad tuum monumentum Christe, accedentes mulieres illustres quærebant, vt te vitæ datorem vngerent. Apparuit autem ipsis Angelus clamans, surrexit Dominus.

Crucifixo te, Christe, in medio duorum sontium latronum, vnus blasphemans, meritò damnatus est; Alter te confitens, para- B
disum inhabitauit.

Vniuersam repleuit terram, Apostolorum tuorum sonus, Christe, & imminuit impietatis noctem, infundens cunctis Fidelibus lumen notitiæ.

Apostolorum choro euangelizant mulieres illustres, vociferantes, Christus resurrexit, vt Dominus & opifex; ipsum adoremus.

Versus de Trinitate, siue, Triadicon. C

Trinitas indiuisa vnitas, omnium opifex & omnipotens, Pater, Filius & Spiritus sanctus, tu Deus & lumen, téque celebrans adoro.

Versus de Deipara: siue Theotocion.

Qui consecuti sumus gaudium in tuo conceptu, ô planè immaculata; salutamus te, cum Angelo clamantes: Aue Mater Emmanuelis Dei & Saluatoris nostri.

Dominica ad Missam; Beatitudines:

Sonus obliqui 2.

Memor esto mei, Deus Saluator meus, D
quando veneris in regnum tuum, & salua me velut solus clemens.

Per lignum, Adam deceptum; per lignum Crucis rursum saluasti Latronem clamantem, Memor esto mei Saluator in regno tuo.

Inferni portas & vectes contriuisti Christe, suscitasti omnes Saluator clamantes, Gloria exurrectioni tuæ.

Memor esto mei, qui infernum spoliasti sepultura tua, & qui resurrectione tua, gaudio cuncta repleuisti, velut misericors.

Vnguentiferæ ad monumentum venientes, Angelum clamantem audiebant: Chri- E
stus resurrexit, illuminans omnia.

Clauis in Crucis ligno cõfixum Christum, qui mundum ab errore liberauit, communibus vocibus omnes celebremus.

Triadicon.

Patrem & Filium glorificemus, & Spiritum sanctum, dicentes: sancta Trinitas, animas nostras salua.

Theotocion, siue versus de Deipara.

Quæ ineffabiliter in extremis concepisti & peperisti tuum conditorem proprium, Virgo, te magnificantes serua.

Τὸν ἐν ξύλῳ τοῦ σταυροῦ ζωὴν ἀνθήσαντα τῷ γένει ἡμῶν, καὶ ξηράναντα τὴν ἐκ τοῦ ξύλου κατάραν, ὡς σωτῆρα καὶ δημιουργὸν, συμφώνως ὑμνήσωμεν.

Τῷ θανάτῳ σου Χριστὲ, θανάτου ἔλυσας τὴν δύναμιν, καὶ συνήγειρας τοὺς ἀπ' αἰῶνος θανόντας, σὲ ὑμνοῦντας τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ σωτῆρα ἡμῶν.

Ἐπὶ τὸ μνῆμά σου Χριστὲ παραγινόμεναι γυναῖκες σεμναὶ, ἐπεζήτουν σε τὸν ζωοδότην μυρίσαι· ὤφθη δὲ αὐταῖς ἄγγελος βοῶν, ἀνέστη ὁ κύριος.

Σταυρουμένου σου Χριστὲ, ἐν μέσῳ δύο κακοδίκων λῃστῶν, ὁ μὲν εἷς βλασφημήσας, κατεκρίθη δικαίως, ὁ δὲ ἄλλος σε ὁμολογῶν, παράδεισον ᾤκησε.

Πᾶσαν ἐπλήρωσε τὴν γῆν, τῶν ἀποστόλων σου ὁ φθόγγος, Χριστὲ, καὶ ἐμείωσε τῆς ἀσεβείας τὴν νύκτα, καταυγάσας πᾶσι τοῖς πιστοῖς, τὸ φῶς τὸ τῆς γνώσεως.

Τῶν ἀποστόλων τὸν χορὸν εὐαγγελίζονται γυναῖκες σεμναὶ ἐκβοῶσαι, ὁ Χριστὸς ἀνέστη ὡς δεσπότης καὶ δημιουργὸς, αὐτὸν προσκυνήσωμεν.

Τριαδικόν.

Τριὰς ἀμέριστε μονὰς, ἡ παντουργὸς καὶ παντοδύναμος, ὁ πατὴρ, ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, σὺ Θεός μου, καὶ φῶς, καί σε ἀνυμνῶν προσκυνῶ.

Θεοτόκιον.

Οἱ κληρωσάμενοι χαρὰν ἐν τῇ κυήσει σου πανάχραντε, χαιρετίζομέν σε σὺν τῷ ἀγγέλῳ βοῶντες. χαῖρε μήτηρ τοῦ Ἐμμανουὴλ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν.

Τῇ κυριακῇ εἰς τὴν λειτουργίαν οἱ μακαρισμοί.

Ἦχος πλαγίου β'.

Μνήσθητί μου ὁ Θεὸς ὁ σωτήρ μου ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, καὶ σῶσόν με ὡς μόνος φιλάνθρωπος.

Διὰ ξύλου τὸν Ἀδὰμ ἀπατηθέντα, διὰ ξύλου σταυροῦ πάλιν ἔσωσας λῃστὴν, βοῶντα, μνήσθητί μου σωτὴρ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Ἅδου πύλας καὶ μοχλοὺς συντρίψας Χριστὲ, ἀνέστησας ἅπαντας σωτὴρ βοῶντας, δόξα τῇ ἐγέρσει σου.

Μνήσθητί μου, ὁ τὸν ᾅδην σκυλεύσας τῇ ταφῇ σου, καὶ τῇ ἀναστάσει σου, χαρᾶς τὰ πάντα πληρώσας ὡς εὔσπλαγχνος.

Μυροφόροι ἐν τῷ μνήματι ἐλθοῦσαι, τοῦ ἀγγέλου κραυγάζοντος ἤκουον, Χριστὸς ἀνέστη, φωτίσας, τὰ σύμπαντα.

Τὸν ἐν ξύλῳ τοῦ σταυροῦ προσηλωθέντα καὶ τὸν κόσμον ἐκ πλάνης ῥυσάμενον, συμφώνως πάντες Χριστὸν ἀνυμνήσωμεν.

Τριαδικόν.

Τὸν πατέρα καὶ υἱὸν δοξολογοῦμεν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, λέγοντες, τριὰς ἁγία σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Θεοτόκιον.

Ἡ ἀρρήτως ἐπ' ἐσχάτων συλλαβοῦσα, καὶ τεκοῦσα τὸν κτίστην τὸν ἴδιον, παρθένε σῶζε τοὺς σε μεγαλύνοντας.

Τῇ κυριακῇ εἰς τὴν λειτουργίαν οἱ μακαρισμοί.

Ἦχος βαρύς.

Ὡραῖος ἦν καὶ καλὸς εἰς βρῶσιν, ὁ ἐμὲ θανατώσας καρπός. Χριστός ἐστι τὸ ξύλον τὸ τῆς ζωῆς, ἐξ οὗ φαγὼν οὐ θνήσκω, ἀλλ' ἐκβοῶ σὺν τῷ λῃστῇ, μνήσθητί μου Κύριε ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Ἐν τῷ σταυρῷ ὑψωθεὶς οἰκτίρμον, τὸ Ἀδὰμ τὸ χειρόγραφον τῆς πάλαι ἁμαρτίας ἐξήλειψας, καὶ ἔσωσας ἐκ πλάνης ἅπαν τὸ γένος τῶν βροτῶν, ὅθεν ἀνυμνοῦμέν σε, εὐεργέτα Κύριε.

Προσήλωσας ἐν σταυρῷ οἰκτίρμον, τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας σωτὴρ, καὶ διὰ τοῦ θανάτου τὸν θάνατον ἐνέκρωσας, ἐγείρας τοὺς τεθνεῶτας ἐκ νεκρῶν, ὅθεν προσκυνοῦμέν σου τὴν ἔνδοξον ἀνάστασιν.

Ἐξέχεε τὸν ἰὸν ὁ ὄφις, ἀκοαῖς ταῖς τῆς Εὔας ποτέ. Χριστὸς δὲ ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ ἐπήγασε τῷ κόσμῳ τῆς ζωῆς τὸν γλυκασμὸν; μνήσθητί μου κράζοντι ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Ἐν μνήματι ὡς θνητὸς ἐτέθης, ἡ ζωὴ τῶν ἁπάντων Χριστὲ, καὶ πύλας τοῦ θανάτου συνέτριψας, ἐξαναστὰς τοῦ ᾅδου τριήμερος ὡς δυνατὸς, καὶ πάντας ἐφώτισας σε ὑμνοῦντας δόξα σοι.

Συνήγειρας ἐν τῇ σῇ ἐγέρσει τὸν Ἀδὰμ ζωοδότα Χριστὲ, τὴν πάλαι ἀφθαρσίαν δωρούμενος, τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ. διὸ βοῶ σὺν τῷ λῃστῇ, μνήσθητί μου Κύριε ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Τριαδικόν.

Φῶς ὁ πατὴρ, φῶς ὁ υἱὸς ὁ λόγος, φῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἓν φῶς, τὰ τρία. εἷς γὰρ Θεὸς ἐν τρισὶ μὲν προσώποις, μία δὲ φύσις καὶ ἀρχὴ ἄτμητος, ἀσύγχυτος μένων προαιώνιος.

Θεοτόκιον.

Ἐκύησας τὸν υἱὸν καὶ λόγον τοῦ πατρὸς ἐν σαρκὶ ἐπὶ γῆς, ὡς οἶδε, θεοτόκε, ὁ αὐτὸς διὸ παρθενομῆτερ οἱ θεωθέντες διὰ σοῦ, χαῖρέ σοι κραυγάζομεν, τῶν Χριστιανῶν ἡ ἐλπίς.

Τῇ κυριακῇ εἰς τὴν λειτουργίαν οἱ μακαρισμοί.

Ἦχος πλ. δ'.

Μνήσθητι ἡμῶν, Χριστὲ σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὥσπερ τοῦ λῃστοῦ ἐμνήσθης ἐπὶ ξύλου, καὶ καταξίωσον πάντας μόνε οἰκτίρμον, τῆς οὐρανίου βασιλείας σου.

Ξύλῳ ἐμπαγεὶς σωτὴρ ἡμῶν, βουλήσει, ξύλου τὸν Ἀδὰμ κατάρας ἐλυτρώσω, ἀποδιδοὺς ὡς οἰκτίρμων, τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ παραδείσου τὴν κατοίκησιν.

Ἄκουε Ἀδὰμ, καὶ χαῖρε σὺν τῇ Εὔᾳ, ὅτι ὁ γυμνώσας πρὶν τοὺς ἀμφοτέρους, καὶ δι' ἀπάτης λαβὼν ἡμᾶς αἰχμαλώτους ἐν τῷ σταυρῷ Χριστοῦ κατήργηται.

Ξύλῳ ὁ Ἀδὰμ ὠλίσθησε τὸ πρῶτον, ξύλῳ ὁ λῃστὴς τὸ δεύτερον ἐσώθη, καὶ τῆς ἀρχαίας διαίτης τοῦ παραδείσου, ἀπολαμβάνει τὸ ἀξίωμα.

A *DOMINICA AD MISSAM,*

Beatitudines. Sonus grauis.

Formosus & pulcher erat ad edendum, qui me occidit, fructus. Christus est lignum vitæ, quo vescens, non morior: sed clamo cum Latrone; Memor esto mei Domine, in regno tuo.

In cruce exaltatus, misericors, Adami chirographum veteris peccati, deleuisti, & saluasti ab errore vniuersum hominum genus: vnde celebramus te, benefice Domine.

B Clauis confixisti in cruce, misericors, nostra peccata Saluator, ac morte mortem interfecisti, excitans mortuos è mortuis. Vnde tuam gloriosam adoramus resurrectionem.

Effudit venenum, Serpens, auribus Euæ, olim: Christus autem in ligno crucis effudit mundo dulcedinem, qui clamat, Memor esto mei, in regno tuo.

In monumento, vt mortalis, positus fuisti, vita omnium Christe, & portas mortis contriuisti: exurgens ex inferis, triduanus, vt potens: ac omnes illuminasti, te celebran-
C tes: Gloria tibi.

Simul excitasti in tua exurrectione Adamum, vitæ dator Christe, antiquam incorruptibilitatem largiens, quæ erat in paradiso. Proinde clamo cum latrone, Memor esto mei, Domine, in regno tuo.

Versus de Trinitate.

Lumen, Pater; lumen Filius Verbum; lumen Spiritus sanctus: sed vnum lumen, tria. Vnus enim Deus in tribus personis, vna natura, & principium insecabile, inconfusum, sæculis antiquis manens.

Versus de Deipara.

D Peperisti Filium & Verbum Patris, in carne super terram, vt nouit, ô Dei genitrix, ipse. Proinde Virgo Mater per te deificati; Aue tibi, Christianorum spes; clamitamus. *Virgo Deipara, spes Christianorum.*

DOMINICA AD MISSAM,

Beatitudines. Sonus obliqui 4.

Memor esto nostri, Christe Saluator mundi: quemadmodum memor fuisti latronis super ligno: & dignos fac nos, ô solus misericors, cœlesti regno tuo.

D Ligno affixus Saluator noster, liberè ligni execratione Adamum liberasti, reddens veluti misericors primam imaginem & paradisi habitaculum.

Audi Adam, & gaude cum Eua, quoniam qui vos ambos antè nudos fecit, & fallacia vos cœpit captiuos, in Cruce Christi destruitur.

Ligno Adam primùm cecidit, ligno latro secundò seruatus est, & antiquæ paradiso vitæ dignitatem assecutus est.

Abite festinanter, Angelus diuinis inquiebat mulieribus, verbi prædicatricibus: nuntiate his, quoniam resurrexit Christus, omnium resurrectio.

Vt in cœlo multitudo Angelorum; sic super terram hominum genus sanctam colit resurrectionem bonitatis tuæ, Domine.

Versus de Trinitate.

Expers principij Trinitas, indiuidua essentia, throni eiusdem vnitas, natura eiusdem honoris consors; principio superior gloria, & regnum, salua nos qui te fide canimus & celebramus.

Versus de Deipara.

Virgo Deipara. *Arca noui Testamenti.* Aue Dei amplissimum prædium: Aue Arca noui Testamenti. Aue vrna, è qua manna cœleste cunctis datum est mortalibus.

MODVLI, QVI PRO MORTVIS canuntur, ex horologio Græcorum.

Benedictus es Domine, doce me iustificationes tuas.

Sanctorum Chorus inuenit fontem vitæ & paradisi portam. Inueniam & ego viam illam per pœnitentiam. Ouis ego sum quæ periit, reuoca me Saluator & salua me.

Benedictus, &c.

Qui Agnum Dei prædicastis, & interfecti tanquam agni, & ad vitam senij expertem & perpetuam translati estis, hunc obnixè, ô martyres precamini, vt peccatorum remissionem nobis tribuat.

Benedictus, &c. Qui viam angustam perambulastis, afflictam, ô vos omnes qui in vita crucem velut iugum baiulastis, & me sequuti estis in fide; adeste, percipite quæ paraui vobis brauia & cœlestes coronas.

Benedictus, &c. Imago sum ineffabilis gloriæ tuæ, etsi stigmata fero lapsuum: Miserere tui operis, Domine, & purifica tua misericordia, expetitámque patriam præbe mihi, Paradisi rursum me ciuem efficiens.

Benedictus, &c. Qui olim de nihilo creasti me & tua diuina imagine honorasti, at propter transgressionem mandati tui me rursum expulisti in terram è qua fueram sumptus: ad tuam similitudinem reduc me, pristinam pulchritudinem restaurans.

Benedictus, &c. Requiem dona Deus seruis tuis, & colloca eos in paradiso, vbi sanctorum Chori, Domine, & iusti fulgent tanquam luminaria. Dormientibus seruis tuis requiem præsta, omnes ipsorum culpas dissimulans. Gloria.

Triadicum. Trinum fulgorem vnicæ deitatis piè celebremus, clamantes; Sanctus es ô Pater, principij expers; Fili simul principio carens, & diuine Spiritus: illumina nos, qui te fide colimus, & de igne æterno eripe.

A Ἄπιτε σπουδῇ, ὁ ἄγγελος ταῖς θείαις ἔφη γυναιξί, τοῖς κήρυξι τοῦ λόγου, διαγγείλατε τούτοις, ὅτι ἀνέστη Χριστός, ἡ πάντων ἐξανάστασις.

Ὡς ἐν οὐρανῷ τὰ πλήθη τῶν ἀγγέλων, οὕτως ἐπὶ γῆς, ὁ χορὸς τῶν ἀνθρώπων τὴν πανάγιαν ἀνάστασιν ἑορτάζει, τῆς ἀγαθότητός σου Κύριε.

Τριαδικόν.

Ἄναρχε τριάς, ἀμέριστε οὐσία, σύνθρονε μονάς, ὁμότιμε τῇ φύσει, ὑπεράρχιος δόξα καὶ βασιλεία, σῶζε τοὺς πίστει ἀνυμνοῦντάς σε.

B Θεοτοκίον.

Χαῖρε τοῦ Θεοῦ εὐρύχωρον χωρίον, χαῖρε κιβωτὲ τῆς νέας διαθήκης, χαῖρε ἡ στάμνος ἐξ ἧς τὸ μάννα ἐδόθη πᾶσι βροτοῖς τὸ ἐπουράνιον.

Τροπάρια νεκρώσιμα, ἐκ τοῦ Ὡρολογίου τῶν Ἑλλήνων.

Εὐλογητὸς εἶ Κύριε.

Τῶν ἁγίων ὁ χορὸς εὗρε πηγὴν τῆς ζωῆς, καὶ θύραν παραδείσου. εὕρω κἀγὼ τὴν ὁδὸν διὰ τῆς μετανοίας· τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον ἐγώ εἰμι, ἀνακάλεσαί
C με σωτὴρ, καὶ σῶσόν με.

Εὐλογητὸς εἶ Κύριε.

Οἱ τὸν ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ κηρύξαντες, καὶ σφαγιασθέντες ὥσπερ ἄρνες, καὶ πρὸς ζωὴν τὴν ἀγήρω ἅγιοι καὶ ἀΐδιον μεταστάντες, τοῦτον ἐκτενῶς μάρτυρες αἰτήσασθε ὀφλημάτων λύσιν ἡμῖν δωρήσασθαι.

Εὐλογητὸς εἶ Κύριε.

Οἱ τὴν ὁδὸν τὴν στενὴν βαδίσαντες τεθλιμμένην, πάντες οἱ ἐν βίῳ, οἱ τὸν σταυρὸν ὡς ζυγὸν ἀράμενοι, καὶ ἐμοὶ ἀκολουθήσαντες ἐν πίστει, δεῦτε ἀπολάβετε ἃ ἡτοίμασα ὑμῖν βραβεῖα, καὶ στέφη τὰ οὐράνια.

D Εὐλογητὸς εἶ Κύριε.

Εἰκών εἰμι τῆς ἀρρήτου δόξης σου, εἰ καὶ στίγματα φέρω πταισμάτων, οἰκτείρησον τὸ σὸν πλάσμα, δέσποτα, καὶ καθάρισον σῇ εὐσπλαγχνίᾳ, καὶ τὴν ποθεινὴν πατρίδα παράσχου μοι, παραδείσου πάλιν ποιῶν πολίτην με.

Εὐλογητὸς εἶ Κύριε.

Ἀνάπαυσον ὁ Θεὸς τοὺς δούλους σου, καὶ κατάταξον αὐτοὺς ἐν παραδείσῳ, ὅπου χοροὶ τῶν ἁγίων, Κύριε,
E καὶ οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς φωστῆρες, τοὺς κεκοιμημένους δούλους σου ἀνάπαυσον, παρορῶν αὐτῶν πάντα τὰ ἐγκλήματα. Δόξα.

Τριαδικόν.

Τὸ τρίλαμπες τῆς μιᾶς θεότητος εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν βοῶντες, ἅγιος ὁ πατὴρ ὁ ἄναρχος, ὁ συνάναρχος υἱὸς, καὶ θεῖον πνεῦμα φώτισον ἡμᾶς, πίστει σοι λατρεύοντας, καὶ τοῦ αἰωνίου πυρὸς ἐξάρπασον.

Καὶ νῦν, Θεοτόκιον.

Χαῖρε σεμνή, ἡ Θεὸν σαρκὶ τεκοῦσα εἰς πάντων σωτηρίαν, δι' ἧς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων εὕρατο τὴν σωτηρίαν. Διὰ σοῦ γὰρ εὕρομεν τὸν παράδεισον, Θεοτόκε ἁγνὴ εὐλογημένη. Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα. δόξα σοι ὁ Θεός, ἐκ τρίτου.

Et nunc, Theotocium.

Aue honoranda quæ Deum peperisti ad omnium salutem, per quam hominum genus salutem reperit. Per te enim Dei genitrix pura, benedicta, paradisum inuenimus. Alleluia, Alleluia, Alleluia. Gloria tibi Deus. *ter.*

Canon supplex, qui de superis Potestatibus Angelisque, & omnibus sanctis canitur.

Ordine Alphabetico quem Latinè seruare non potuit idem Genebrardus interpres.

Oda 1. Sonus Plagij quarti: Aurigam Pharaonis.

Verbum principij expers, sacris Cherubim, Seraphim, Potestatum, Thronorum, diuinarum Virtutum, Angelorum, Archangelorum, Principatuum, Dominationum precibus; diuites tuas miserationes nobis, vt clementissimus, tribue. β

Adiuua me, Domini præcursor, Christum obsecrans: Prophetarum multitudo, Apostolorum cœtus, Martyrum exercitus, vniuersorum Dominum flecite vt saluer ego plurimis irretitus peccatis. γ

Sanctæ mulieres quæ egregiè pugnauistis; pietatémque exercuistis; sacrorum Præsulum turba; Sancti & Iusti, honorandi, sacri Martyres, vt bona sempiterna consequamur, fide nos beantes, intercedite.

De Virgine. δ

Mentem meam, corporis voluptatibus mancipatam, Domina bonaque mater integram in libertatem asserе, & verissimum seruum Filij tui, bonis operibus me effice; vt te obnixiùs glorificem.

Oda 3. Qui firmasti principio.

Ab inimici scandalis Seraphim liberate me. Potestates, Cherubim, Dominationes, Principatus, Throni, Archangeli cũ vniuersis Angelis, supplices redemptorem obsecrate. ζ

Vitam eximiam Christum mihi semper, Præcursor impetra, cum Prophetis & choris Apostolorum, Præsulum sãctorum & sacrorum Martyrum per sanguinem consummatis.

Quam adeptæ estis voluptatem & perennem gloriam mulieres viriliter luctatæ, hoste præclaris exercitationibus superato, eius vt efficiamur participes, precamini.

Deo gratissima, pura & casta Virgo, cum supernis ordinibus, cum sapientibus omnibus Apostolis, Martyribus sacris atque Prophetis, supplica vt perfectam peccatorum remissionem consequamur.

Oda 4. Tu mihi Christe.

Vide Christe, nec me spernas, obsecro, omni peccatorum genere implicatum; sed supplicationibus tuorum Angelorum, Martyrum atque Apostolorum, miserere mei, salua me; tuique regni hæredem, vt misericordiæ plenus, effice.

Præco Christi, Præcursor, cordis mei extinctam lucernam nunc accende, qui iam lucerna spiritualis Solis nominatus es: ac cum Prophetis omnibúsque Sanctis, roga vt in ardenti pœnitentia vitam hanc temporariam transigam. λ

*Respondet hæc oda prosis Latinorum S. Ioannes Baptista, lucerna Solis spiritualis.

Accende mihi lumen pœnitentiæ, humanissime Iesu; sanctarum mulierum quæ te sanctissimè coluerunt, intercessionibus: Item Pontificum, Martyrum & Apostolorum tuorum; atque vt salutem consequamur, tribue. μ

Virgo sanctissima quæ sola immaculatum assumpto corpore peperisti; illum obsecra, vt in die illa terribili cunctos nos saluet, à supplicio liberet, æternam vitam atque lumen tribuat cum iis qui præclarè Deum coluerunt.

Oda 5. Vt quid me.

Spirituales Virtutes te nunc obsecrant, misericors Domine, Potestates, Throni, Seraphim, Dominationes, Angeli cum Archangelis & Principatibus; propitius esto populo tuo, & vt misericors, salua.

Qui mirabilem vitam, & à communi hominum more alienam egisti; alienum me fac ab omni supplicio, flecte humanissimum Dominum, comitatus Prophetis diuinis, Apostolis, Præsulibus, sanctisque Martyrum exercitibus.

Qui tuos sacros Præsules & Martyres illuminasti, Domine, qui venerabilium mulierum pietatem excolentium diuinum catalogum magnis affecisti præmiis: horum omnium precibus, mei miserere, qui infinita mea peccata nosti.

Virgo sanctissima quæ Verbum Dei sanctissimum enixa es, ab anima mea omnem expelle torporem & molestiam, meas cogitationes dirige, vt diuina præstem opera, vt fide & desiderio te glorificem.

Oda 6. Propitius esto mihi.

Vt liberer supplicio, apud inferos inflicto, Cherubim, Throni, Dominationes, Angeli, Archangeli, Principatus & Potestates, vniuersæ creaturæ Dominum precamini.

Cum Apostolorum Choris & Martyrum exercitibus; Præcursor Christi præco, vt nanciscamur in hora iudicij misericordiam, à Iesu humanissimo Deo nostro impetra.

Tecla prima princepsque mulierum quæ pugnarunt fortiter; ipsis comitata intercede, vt prauorum affectuum caligine & variis tentationibus liberemur.

Deo gratissima Domina, te Fideles celebramus. Nam Deum qui omnem celebrationem excedit, peperisti; à quo, precibus obtine immaculata, vt vrbem & populum suum in pace conseruet.

Oda 7. Dei condescensus.

Angeli materia expertes. Sancti Angeli, primi luminis secunda lumina, participatione materiæ experte, & beatissima decori excellitis: Itaque clamo, mentem meam illustrate perpetuò, obtenebratam vitæ affectibus.

** Respondet Pontificia Bulla in Cœna Domini, quæ similiter recitatur Sancta Hebdomade.* Beatus Apostolorum Chorus, cum diuino præcursore, itémque sacris & triumphantibus Prophetis, atque sanctis Pontificibus, precamini, vt humanissimus benedictus Deus noster, nostra omnium delicta despiciat.

Animæ meæ, Christe, labores eiice; eamque miserere sacrorum Martyrum, sacrorum Antistitum, & Sanctorum tuorum intercessionibus. Ne pudore afficias me quando tuo throno sistar, benedictus Deus Patrum nostrorum.

Vt Thronus igne rutilus, Regem creaturæ gestas. Eum Virgo obsecra, cum beatis & sanctis mulieribus, vt me regno suo dignum efficiat; qui tuum patrocinium fideliter cano & celebro.

Oda 8. Septuplum fornacem.

Cherubim, igneam habentes formam; Seraphim, multis insignes oculis, Throni, Potestates, Principatus. Angeli, omnes Archangeli & Dominationes sacræ, cum beato Præcursore, Prophetis, Apostolis, sanctis Præsulibus vniuersis iustis, orate vt nostri misereatur.

Præstate nobis auxilium, Petre, Paule, Iacobe, Bartholomee, Thoma, Philippe, Andrea, Marce, cum Luca. Amice Christi Ioannes, Simon & Iuda beatissime, Matthiáque maxime; qui errorum insultibus premimur & conturbamur.

Apostolorum inuocatio. Stephane, qui es solaribus fulgoribus fulgidior, Athletarum Christi primus; cum illis supplica, vt omnes nos illustremur, omnemq; peccati caliginem effugiamus, Domino clamantes: Sacerdotes benedicite, Laici superexaltate eum in cuncta sæcula.

Vestigia sequar, Virgo purissima, Sanctorum, qui vitam virtutibus excultam traduxerunt, effice: Hostes maledictione prosequens, qui me immaniter excruciant, & ad carnis prauos affectus assiduis turbis impellunt, vt lætus clamem: Populi superexaltate in cuncta sæcula.

Oda 9. Excessit super hoc.

Diuinæ Potestates & Cherubim, Seraphim, Dominationes, Angeli, Throni, Principatus, omnes etiam Virtutes gloriosissimæ, sacri item Archangeli, precem ad Deum fundite, vt probè viuamus, salutem consequamur, & à malis liberemur.

Cum vniuersis Prophetis, Prophetarum summe, Præcursor, nobis postula cuncta bona, qui malè affectibus afficimur, & assiduè praui (Satanæ) insultibus implicamur, vitæque illecebris; vt vos fide decoremus.

Duodenarius inclytus Apostolorum numerus, vniuersi Martyres, Sacerdotes, beati Prophetæ, Sancti & Iusti, quæque fortiter dimicastis mulieres; pro nobis precem, ad humanissimum Dominum fundite.

Bonitatis amantissima Virgo, bonum tuum Filium & Dominum obsecra, vt perpetuò fatigatam insultibus exitialis Draconis & infirmatam animam meam curet, saluet, & cunctis ascensionibus lumen afferentibus bene afficiat.

*CANON DE SANCTISSIMA VIRGINE *Domini Ioannis Monachi Zonaræ. Est autem poëma contra omnes propemodum hæreses. Eodem Genebrardo interprete. Sonus plagij quarti.*

Oda 1. Aurigam Pharaonis. Arrius.

Sanctissima quæ Deum peperisti, eiusdem cum patre naturæ vnigenitum verbum, coæuū, paris honoris, etiamsi insanus Arrius eum creaturam esse senserit à patris essentia alienam, illum, vt nos saluet, obsecra.

Sabellius.

Omnium regina tu suscepisti vtero vnam deitatis vnicæ hypostasim, verè trinā habentis subsistentiam, nempe filium: etiamsi Sabellius confusionem impiè excogitans, in vnam trium nominum personam improbè trinitatem contraxerit.

Macedonius.

Spiritum Dei increatum, qui te obumbrauit, immaculata Virgo, Verbo & Patri consubstantialem glorificamus, ab ipso procedentem. Macedonium omnino in suo delirio sinentes, qui eum creaturam opúsque Dei asserebat.

Apollinarius.

De cœlo descendens Dominus in tuum vterum virgo casta, & carnem assumens mentis participem atque animatam, nostram saluauit naturam. Pœnas autem luat amens ille Apollinarius, qui Domini animam sine mente creatam affirmabat.

Oda 3. cœlestis. Nestorius.

Ei, qui non te Dei genitricem profitetur, omnium regina Virgo, par sit cum Nestorio, qui quidem Christum tenuem prædicabat hominem, téque, qui Dei es genitrix, tantum Christi dicebat genitricem.

Marcion.

Qui è tuis sanguinibus carnem assumpsit, domina, libera voluntate, contra Marcionem impium tria principia insanè introducentem, ouile tuum fide ipse firmat & munit.

Ennomius.

Supplicationibus tuis virgo tuum ouile libera, è suppliciis æternis, quæ mollissimus Eunomius ad comminationem solo figmento conscripta esse delirabat.

Oda 4. Tu mei Christe. Eutyches.

Eutyches insanilem hæresim profundebat, in Christo post vnionem vnicam esse naturam, corpus videlicet, quod virgo Dominus assumpsit, vnius nobiscum essentiæ, nequaquam sentiens cum Seuero: quorum opinionem nos despuimus.

Manes

Manus tua, immaculate fili, me formauit, quæ & vniuersum mundum cōstituit, etsi iuxtasuum nomen furens Manes duo introducentprincipia, duósque docuerit Deos, vnum quidem bonum, alterum prauum, creaturas ipsi dispertiens.

Idem.

Iste miser, pura virgo, etiam corporationem filij tui in figura fuisse asseruit, nec veram eam arbitratus, passum fuisse opinione dumtaxat prodidit, impiè introducens diuinitatis vnicam in Christo naturam. Ab huius igitur mania & furore, fac liberemur.

Arrius.

Corpus Christi inanimatum affirmabat Arrius, quasi ipsi sola diuinitas sufficeret animæ locum, studens astutè humana Christi verba diuinitati accommodare, vt minorem patre filium, ô omnium regina, ostenderet.

Oda 5. Vt quid me, Origenes.

Cùm fontium pœnæ sint æternæ, ô virgo, iuua me. Neque enim Origenis opinionem, docentis terribilia inferni supplicia esse temporaria, suscipio.

Didymus, Euagrius.

Cum Didymo, rursum docet Euagrius animas extitisse ante corpora, hanc hauriens opinionem dissentaneam ex Origenis placitis. At nobis vera sententia immota cōstet & maneat, tuis intercessionibus, ô omnium Regina.

Idem.

Eorumdem est dogma, rursum etiam dæmones alteram cōditionem accepturos, & homines, qui nefanda commiserint, cum Angelis etiam completuros nouem ordines, vt insana opinione fabulantur.

Marcion.

Resurrectionem mortuorum impiè negabat Marcion. Baptisma verò triplex lapsis dispensabat. Nos autem vnū baptisma, & resurrectionem, Dei mater, docemus atque confitemur.

Nouatus.

Semitas meas, ô veneranda, dirige ad pœnitentiam, quam Nouatus nobis labentibus denegabat, & post baptismum, indignum istud existimans Dei humanitate.

Eucratitæ.

Qui nominantur Eucratitæ, nuptias prohibent, animalium esum execrantur: Nos autem omnes in filij tui decretis firma, Virgo Dei genitrix.

Oda 7. Descensus, Messaliani.

Mentis humanæ Dominum esse Satanam impiè asseuerant Messaliani. Prauitatis item spiritus in eis personaliter & per subsistentiam inhabitare. Virgo Domina tuis supplicationibus Deus habitauit in nobis.

Idem.

Nugantur Athei mortales natura sequi deteriota: & proinde duas possidere animas: vnā hominibus communem, alteram rursum cœlestem, Virgo immaculata. Sed tu animæ meæ tribue, vt bona eligat.

Idem.

Auersantur domina laborem manuum, veluti fidelibus minimè congruentem, cùm tamen Paulus nihil agentes manducare vetet. Præterea Spiritus sancti personam aiunt posse percipi sensu.

Oda 8. Septuplo Aëtius.

Prauè sentiens Aëtius non offerendum pro mortuis dictitabat. Neque enim illos ex iis vllā vtilitatem capere. Præterea negabat esse ieiunandum insanè quartis & sextis feriis. In cæteris etiam circa fidem consentiebat Arrio. Ab eius impietate ô omnium regina, eripe me. 1. Thess. 3.

Paulus Samosatenus.

Ex impiis decretis Pauli Samosateni Dei sponsa, gregem tuum exime: filium tuum principij expertem è tuo vtero habuisse principiū, profitebatur. Verbum enim dicens prolatitiū, etiam Deum opificem Spiritu vsum fuisse tanquam instrumento sanciebat.

Sergius.

Sanctissimorum doctorum decreta secuti, binas voluntates, & duplicem Christi operationem agnoscimus, sinentes cum suo Sergio Pyrrhum & eiusdem opinionis cæteros delirare, ô Dei genitrix, qui Domini carnem expertem esse voluntatis, nec habere actionem blasphemabant.

Apelles.

Omnium regina, Apelles quidam vnicum principium prædicat, vnúmque dumtaxat supremum Deum confitetur. At vnum alterum creasse rursum ait, quem prauum mundi opificem fuisse constituit, cùm ipse prauus sit, ingrataque creatura sempiterno igne digna.

Oda 9. Excessit super hoc. Leo Isauricus.

Venerandum imaginum cultum prohibuit Leo Isauricus. Cùm enim esset Iconomachorum origo & principium, tunm characterem omnino honorandum, itémque illum filij tui secundùm carnem dilacerauit, Dei genitrix, similiter & omnium sanctorum: A qua impietate, fac, liberemur.

Bogomelli.

Populum quem redemit filius tuus virgo, ab execranda hæresi libera Bogomelorum recens orta: qui quidem docent hominum corpus esse opus praui (diaboli:) Animam verò cœlestis Dei, negantes Deum vtriusque communem esse opificem. Hic sequebantur tres contra Latinos censuræ contra Spiritus sancti è filio processionem, sed honoris Græcorum causa vertere noluimus.

Ex editione Parisiensi Federici Morelli Architypographi Regij. Erutaex mss. Bibliotheca Regis Christianissimi an. 1593.
Hæc Grecis sunt Parasceuastica ad religiosã diuinorũ donorũ Panis & Vini in Corpus & Sãguinẽ Domini consecrãdorũ illationem ad S. altare, quæ apud varias Dei Ecclesias variant.
2 Vox est Sacerdotis in Liturgia D. Chrysostomi Ex Isa. c 55
3 In Missa D. Barnabę Mediolanensis similis extat effusi sanguinis Domini de latere mẽtio.
* χ. αἷμα.
4 Quid huic parti respondeat in Lat.
5. Deest aliquid Gr. vt & seq. orationi, de Liturgia Chrysostomi supplẽdum; in qua additur. καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
6 Similis extat oratio Eccl. Ro. in missa Episc. qua in quotidiana omittitur.
7 Latinus Canon alludit ad Thymiama illud Aromatũ quæ S. Michael pro Christi Ecclesia offert Deo in Apocalypsi. Ambrosianus S. Barnaba respicit odorem Sanctorũ Dei.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ἀποστόλου Πέτρου.

MISSA APOSTOLICA, SEV DIVINVM SACRIFICIVM S. Apostoli Petri.

Cum Canone Lat. S. Ecclesiæ Rom. & notis..

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS. D. PETRO DE GONDY, S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO, PARISIORVM ANTISTITI, OPTIME DE REIP. CHRISTIANA MERITO, HANC GRÆCO-LATINAM SANCTÆ DIVI PETRI APOSTOLI LITVRGIÆ EDITIONEM IO. A SANCTO ANDREA CANONICVS ECCLES. PARISIEN. DEDICABAT ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΣ.

AN. S. CIϽ. IϽ. XCV. KAL. OCTOBR.

A

Oratio ad Panis propositionem, seu in Altare illationem, per Diaconum.

SICVT 2. ouis ad lanienam ductus est, & sicut agnus coram tondente ipsum, vocem non edit; sic non aperuit os suum. In humilitate eius iudicium eius sublatum est. Generationem eius quis enarrabit? Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Quando commiscet vinum & aquam, dicit:

Vnus militum lancea latus eius pupugit, & statim 3 exiuit sanguis & aqua, Mundi salutis scaturigo.

B

4 *Post hæc orationem facit Propositionis siue oblationis Sacerdotalis.*

Domine Deus noster, qui te ipse obtulisti pro huius Mundi vita, inspice in nos & super panem istum, & calicem super hunc, & fac eum immaculatum corpus tuum, & pretiosum sanguinem, in perceptionem animarum & corporum: quia sanctificatum atque glorificatum est ter venerandum & & magnificè decorum nomen tuum, Patris. 5.

C

Oratio 6 Thymiamatis, quando thurificatio peragitur.

Deus sancte & in sanctis requiescens, lumen habitans inaccessibile, ipse Domine tua benigna humanitate conniue ad plurima nostra delicta, & sicuti Zachariæ suffitum 7 thymiamatis suscepisti; sic de manibus nostris; peccatorum, hanc suscipe thurificationem in odorem suauitatis, atque nobiscum fac misericordiam

Εὐχὴ εἰς τὸ προσκομίσαι τὸν ἄρτον.

ΩΣ πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος· οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη· τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Καὶ εἰς τὸ ἑνῶσαι τὸν οἶνον * καὶ τὸ ὕδωρ, λέγει.

Εἷς δὲ τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ τὸ πηγάσαν τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν.

Εἶτα ποιεῖ τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προθεὶς ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ ἐπὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, καὶ ποίησον αὐτὸ ἄχραντόν σου σῶμα, καὶ τίμιον αἷμα εἰς μετάληψιν ψυχῶν τε, καὶ σωμάτων· ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ πατρός.

Εὐχὴ τοῦ θυμιάματος.

Ο Θεὸς, ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, αὐτὸς δέσποτα οἰκείᾳ φιλανθρωπίᾳ παρίδε ἡμῶν τὰς πολλὰς ἁμαρτίας, καὶ ὡς προσεδέξω τὸ θυμίαμα Ζαχαρίου, οὕτω καὶ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν πρόσδεξαι τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ ποίησον ἔλεος μεθ'

ἡμῶν. ὅτι ἡγίασαι καὶ δεδόξασαι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ.

Καὶ θυμιῶν καλύπτει τὰ δῶρα, λέγων.

Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετή σου Κύριε, καὶ τῆς αἰνέσεώς σου πλήρης ἡ γῆ.

Καὶ ἐπάγει λέγων.

Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέσθωσαν λαοί· ὁ καθήμενος.

Καὶ θυμιᾷ τὸν λαόν. Εἶτα ἐκφώνως ὁ διάκονος.

Εὐλόγησον, δέσποτα.

Ὁ ἱερεὺς λέγει.

Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ.

Ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν, ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης· ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ· ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου· ὑπὲρ τοῦ πατρὸς καὶ πατριάρχου ἡμῶν τοῦδε τοῦ τιμίου. ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων· ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι· ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης· ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων· ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων. ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς.

Ὁ ἱερεὺς ποιεῖ εὐχὴν τῆς εἰσόδου.

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ καταστήσας ἐν οὐρανοῖς τάγματα, καὶ στρατιὰς ἀγγέλων.

Καὶ τὰ ἑξῆς· ζήτει εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον. Τῆς παναγίας.

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ.

Καὶ εὐθέως.

Σοφία ὀρθοί. Δεῦτε προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ. Ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ ἀθάν.

Εἶτα ὁ ἱερεὺς λέγει λαμπρᾷ τῇ φωνῇ.

Ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν.

Ὁ λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ὁ ἱερεύς. Εὐξώμεθα.

Ὁ λαός. Κύριε ἐλέησον. γ'.

Ὁ ἱερεὺς μεγάλῃ τῇ φωνῇ.

Παράσχου ἡμῖν Κύριε τοῖς δούλοις σου δεξιᾶς οὐρανίου βοηθείας, ἵνα σε ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ ἐκζητήσωσι, καὶ ἅπερ ἀξίως αἰτοῦσιν, κατευοδωθῶσι, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ ζῇς καὶ βασιλεύεις ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός.

Καὶ τοῦ λαοῦ λέγοντος τὸν τρισάγιον, ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Δέσποτα ὁ Θεὸς παντοκράτωρ, ὁ μόνος ἅ-

A tuam. Quoniam [1] sanctificatum & glorificatum est ter venerandum & magnificum nomen tuum, Patris, *&c.*

Post Thymiama obuelat dona, dicens:

Obtexit Domine cœlos virtus tua, & gloriæ tuæ plena est terra.

Post hæc dicit.

Dominus regnauit, irascantur populi. Qui sedes.

Tum populo aspergit Thymiama: deinde clara voce Diaconus:

B Benedic Domine.

Sacerdos dicit:

Benedictum Regnum Patris & F.

Diaconus:

[2] In Pace rogemus Dominum pro superna Pace, pro Pace [3] N. Pro hac sacra Domo. pro Patre [4] & Patriarcha nostro venerando. N. Pro religiosiss. Augustis, vt vnà propugnent. Pro ciuitate hac. Pro aëris temperie. Pro nauigantibus viatoribus, *&c.* Vt nos liberemur.

Sacerdos dicit precem [5] *Ingressus.*

C Here Domine Deus noster qui in Cœlis Angelorum ordines & agmina constituisti.

Et quæ sequuntur, quære in Liturg. D. Basilij.

[6] Opitulare, salua, miserere. [7] Sanctissimæ. [8] Quoniam te decet omnis gloria, honor, *&c.*

[9] *Et statim.*

D Sapientia recta, *&c.* Venite adoremus & procidamus ante ipsum. [10] Vnigenitus filius & verbum Dei, *&c.*

Deinde Sacerdos voce clara dicit.

Dominus vobiscum.

Populus: Et cum spiritu tuo.

Sacerdos: Oremus.

Populus: Domine miserere. *ter.*

Tum Sacerdos alta voce.

Præbe nobis, Domine, seruis tuis dexteram cœlestis auxilij, vt te toto corde perquirant, & quæ dignè postulant, consequantur, per Dominum nostrum Iesum Christum, cum quo viuis & regnas Deus noster in vnitate Spiritus sancti, in sæcula.

E *Populus:* Amen.

Sanctus Deus, Sanctus fortis. [11]

Et interea dum populus dicit hymnum ter sanctum, precatur Sacerdos.

Domine Deus omnipotens, qui solus san-

[1] *In Epist. Missa Rom. est similis inuocatio, eodem spectans.*

[2] *Ista Litaniæ variāt variis in Christi Ecclesiis, quas Chrysostomiana & Basiliana plurimas habet, & sæpius iterat, vt & D. Marci.*

[3] *Similes piorū veterū preces pro salute N. vel N. pro infirmis, pro iter agentib. & similibus, sunt Lat. secretæ, quæ ad Parasceuem spectāt teste D. Aug. Epist. 59. ad Paulin. & D. Marci Lit. fo. 8 & 30.*

[4] *Obserua hîc distingui Patrē à Patriarcha, vt vetus illud agnoscas Ecclesiæ Cathol. discrimē Apost. Pap. Romani œcumen. à Patriarcho Topico.*

[5] *Ecclesia Mediolan. vocat Ingressum Ro. Introitum.*

[6] *Vox est Diaconi apud D. Basil.*

[7] *Extat integra in D. Iac. Liturg.*

[8] *Habetur tota in Chrysost.*

[9] *Vox Diaconi.*

[10] *Relegat ad orationē Græcis notam, quæ extat in Chrysostom. & D. Iac.*

[11] *Populi vox est & cantorū, apud D. Iacobum in Lit. & Chrys. Hæc oratio à Sacerdote di-*

citur apud Chrys. sed multò est prolixior. Extat & in D. Mar. Liturg.

ctus, & in sanctis requiescis & à cœlestibus A potestatibus ter sanctum hymnum suscipis, suscipe & de ore nostro, peccatorum, hunc ter sanctum hymnum, nobis misericordias tuas & miserationes largiens, intercessionibus sanctæ Genitricis Dei, & omnium sanctorum tuorum.

Sacerdos: Attendamus. Pax omnibus.
Populus: Et spiritui tuo.
Sacerdos: Sapientia, *&c.*

Deinde legit textum Apostolicum.

Alleluia.

Et Euangelium, & statim contentam orationem. B

Miserere nostri Deus.

1 Hac aliáque arguunt plurima D. Petri Liturgia paulatim à piis addita.

Subditque precem contentæ.

1 Domine Deus noster hanc contentam supplicationem, *&c.*

Quære. suprascripta est in D. Basilij Liturgia.

Ac post precem, & exclamationem statim dicit:

2 Intelligit eã precis partem quæ clara voce profertur: reliqua secretò dicta. Confer. Basilium.

Qui Cherubim, *&c. secretò*

Deinde Sacerdos precatur pro seipso, decantato Cherubico hymno, in hunc modum: C

3 Orationes istæ pòst accesserunt.

3 Nullus dignus est eorum qui carnalibus cupiditatibus illigati sunt & voluptatibus, *&c.*

** τοῦ Χερουβικοῦ ᾀδομένου. ἰσ. ᾀδομένου.*

Quære. suprascripta est in Liturgia D. Basilij,

Deinde repositis sacris [donis] in sacra mensa, Sacerdos lauat manus suas, dicens:

Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum, vt audiam vocem laudis tuæ.

Tum tres facit pœnitentias, dicens: D

4 Vox est ministrorum Ecclesiæ ad Sacerdot. pro se illorum preces petentem, apud D. Iacob. & Bas.

4 Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.

Mox Sacerdos clara voce.

Dominus vobiscum.
Populus: Et cum spiritu tuo.
Sacerdos. Ostia. 5 Ostia.
Populus: Credo in vnum Deum.
Sacerdos: Stemus honestè: stemus cum reuerentia, *&c.* E
Populus: Misericordiam: pacem.

5 Hoc tribuitur Diacono apud D. Basiliũ & apud D. Iac. legitur. Ad fores apud D. Chrysost. Archidiaconus clamat ad Diaconum foris stantem vt cancellorum ianuas claudat.

Sacerdos dicit alta voce.

Hostiam tibi Domine destinatam in oblationem sanctifica, & per eam nos clementer suscipe, per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum quo cum viuis & regnas Deus in vnitate Spiritus sancti per omnia sæcula sæculorum.

Populus: Amen.

γιος, καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ ὑπὸ τῶν οὐρανίων δυνάμεων τὸν τρισάγιον ὕμνον προσδεχόμενος, πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον ὕμνον, χαριζόμενος ἡμῖν τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου.

Ὁ ἱερεύς. Πρόσχωμεν. εἰρήνη πᾶσι.
Ὁ λαός. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
Ἱερεύς. Σοφία.

Εἶτα λέγει προκείμενον ἀποστολικόν.

Ἀλληλούια.

Καὶ εὐαγγέλιον, καὶ εὐθέως ἐκτενῆ.

Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεός.

Καὶ λέγει εὐχὴν τῆς ἐκτενοῦς.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν.

Ζήτει. προεγράφη εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου. καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐκφώνησιν εὐθέως λέγει.

Οἱ τὰ Χερουβίμ. μυστικῶς.

Καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς εὐχὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοῦ Χερουβὶμ * ᾄδοντος οὕτως.

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς προσέρχ.

Ζήτει. προεγράφη εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου. καὶ μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ ἅγια τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, ὁ ἱερεὺς νίπτει τὰς χεῖρας αὐτοῦ, λέγων.

Νίψομαι ἐν ἀθῴοις τὰς χεῖράς μου, καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου Κύριε, τοῦ ἀκοῦσαί με φωνὴν αἰνέσεώς σου.

Καὶ ποιεῖ τρεῖς μετανοίας, λέγων.

Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι.

Καὶ εὐθέως ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν.
Ὁ λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
Ὁ ἱερεύς. Τὰς θύρας, τὰς θύρας.
Ὁ λαός. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν.
Ὁ ἱερεύς. Στῶμεν καλῶς. στῶμεν μετὰ φόβου.
Ὁ λαός. Ἔλεον, εἰρήνην.

5. Ὁ ἱερεὺς λέγει μεγάλῃ τῇ φωνῇ.

Θυσίαν Κύριέ σοι προορισθεῖσαν προσφορὰν ἁγίασον, καὶ δι' αὐτῆς ἡμᾶς ἀσμένως πρόσδεξαι διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ σου, μεθ' οὗ ζῇς καὶ βασιλεύεις ὁ Θεὸς εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Vers. Sursum corda.
Resp. Habemus ad Dominum.

Gratias agamus Dom. Deo nostro.

Dignum & iusti. est, verè dignum & iustũ est, æquum & salutare, nos tibi semper & vbique gratias agere, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, per Christum Dominũ nostrũ: Per quem Maiestatem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates: Cœli cœlorúmque virtutes ac beata Seraphim, socia exultatione concelebrant: cum quibus & nostras voces vt admitti iubeas deprecamur, supplici confessione dicentes, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus, *& quæ seq.*

Te igitur clementissime Pater, per Iesum Christum Filium tuum Dominum nostrum, supplices rogamus ac petimus, [*Osculatur altare.*] vti accepta habeas & benedicas. [*Signat ter super oblata.*] Hæc dona, hæc munera, hæc sancta Sacrificia illibata. [*Extensis manibus prosequitur.*] In primis quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Catholica, quam pacificare, custodire, adunare & regere digneris toto orbe terrarum, vnà cum famulo tuo Papa nostro. N. & Antistite N. & Rege nostro N. & omnibus orthodoxis atque Catholicæ & Apostolicæ fidei cultorib.

Commemoratio pro viuis Memento Domine famulorũ famularúmq. tuarum N. Et omniũ quorũ tibi fides cognita est, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerũt hoc sacrificiũ laudis, pro se suisq; omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ, tibique reddunt sua vota æterno

A Ὁ ἱερεύς. Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας ἡμῶν.

Ὁ λαός. Ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον.

Ὁ ἱερεύς. Εὐχαριστίας ἀναπέμψωμεν κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν.

Ὁ λαός. Ἄξιον καὶ δίκαιον.

Ὁ ἱερεὺς εὔχεται. Ὄντως ἄξιον καὶ δίκαιον, πρέπον ἐστὶ καὶ σωτηριῶδές, σοὶ ἀεὶ καὶ πανταχοῦ εὐχαριστίας ἀναπέμπειν
B Κύριε ἅγιε, πάτερ παντοκράτορ, παντοδύναμε καὶ αἰώνιε θεέ, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. δι' οὗ τὴν δόξαν σου αἰνοῦσιν ἄγγελοι, προσκυνοῦσι κυριότητες, τρέμουσιν ἐξουσίαι, οὐρανοὶ οὐρανῶν τε δυνάμεις, τά τε μακάρια Σεραφὶμ κοινῇ ἀγαλλιάσει λαμπρύνουσι· μεθ' ὧν καὶ τὰς ἡμετέρας φωνὰς ἵνα προσδεχθῶσι κελεύσῃς
C δεόμεθα, ἱκετευτικῇ ὁμολογίᾳ λέγοντες.

Ἐκφώνως.

Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ᾄδοντα, βοῶντα.

Ὁ λαός. Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος.

Ὁ δ' ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Σὲ τοίνυν ἐπιεικέστατε πάτερ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἱκετεύοντες παρακαλοῦμέν σε καὶ δεόμεθα, ἵνα προσδεκτὰ ἔχῃς καὶ εὐλογήσῃς ταῦτα τὰ δῶρα, ταύτην τὴν προσφοράν,
D ταύτην τὴν ἁγίαν θυσίαν, τὴν ἀμώμητον, ἐν πρώτοις ἅπερ σοι προσφέρομεν ὑπὲρ τῆς ἁγίας σου Καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας εἰρηνεῦσαι, διαφυλάξαι, ἑνῶσαι, κυβερνῆσαι καταξιώσῃς πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, ἅμα τῷ δούλῳ σου τῷ Πάπᾳ καὶ Πατριάρχῃ ἡμῶν τῷδε, καὶ τῆς ἐμῆς ἐλαχιστότητός τε καὶ ἀναξιότητος. μνήσθητι
E Κύριε τῶν δούλων σου καὶ τῶν δουλίδων σου, καὶ πάντων παρεστώτων, ὧν σοι ἡ πίστις δήλη ἐστί, καὶ φανερὰ ἡ πρόθεσις, οἵτινες προσφέρουσι ταύτην τὴν θυσίαν τῆς αἰνέσεως ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῶν ἰδίων γε πάντων, ὑπὲρ ἀναῤῥύσεως ψυχῶν καὶ σωμάτων, ὑπὲρ ἐλπίδος σωτηρίας καὶ ῥώσεως αὐτῶν, σοὶ ἀποδιδοῦσι τὰς εὐχὰς αὐτῶν τῷ αἰωνίῳ ζῶντι

Sacerdos.

[1] Sursum corda.

Populus:

Habemus ad Dominum.

Sacerdos:

Gratiarum actiones submittamus Domino Deo nostro.

Populus:

Dignum & iustum est.

Sacerdos orat.

Verè dignum & iustum est, decorum & salutare, tibi semper & vbique gratiarum actiones submittere, Domine sancte Pater omnia gubernans, omnipotens & æterne Deus per Dominum nostrum Iesum Christum; per quem gloriam tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt potestates, Cœli, cœlorúmque virtutes, ac beata Seraphim socia exultatione deseruiunt & colunt: cum quibus & nostras voces vt admitti iubeas deprecamur, supplici confessione dicentes:

Clara voce.

Victorialem hymnum canentes, clamantes:

Populus:

Sanctus, Sanctus, Sanctus, *&c.*

Sacerdos deinde orat.

Te igitur benignissime pater per Dominum nostrum Iesum Christum supplices rogamus & deprecamur vt accepta habeas & benedicas hæc dona, hanc oblationem, hanc sanctam hostiam, irreprehensam. In primis quæ tibi offerimus pro sancta tua Catholica & Apostolica Ecclesia, pacificare, custodire, adunare, gubernare dignare omnes terrarum fines, vnà cum seruo tuo Papa & Patriarcha nostro. N. méque misero & indigno. Memento [2] Domine seruorum tuorum & ancillarum tuarum, & omnium adstantium, quorum tibi fides nota est, & manifesta in te affectio, qui quidem tibi offerunt hanc hostiam laudis pro seipsis, & suis omnibus, pro redemptione animarum & corporum, pro spe salutis & incolumitatis suæ. Tibi reddunt vota sua æterno & viuo

1 Præfatio est Latinis, vt & Mediolanensi Ecclesiæ, quæ ad verbum ferè vbique respondet Latinæ, nisi quòd variat Præfationem pro tẽpore, aut Sanctis, vt & Ecclesia Lat. licèt non ita frequẽter, potissimum post Pelagij 1. reformationem S. Can. Missæ

2 In Ambrosiano legitur, oratio pro amicis viuis & circumstantibus.

Accipite & bibite ex eo omnes. Hic est enim calix sãguinis mei, noui & æterni Testamenti, mysterium Fidei, qui pro vobis, *& quæ seq.* Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis. Vnde & memores, Domine, nos serui tui, sed & plebs tua sancta eiusdẽ Christi Filij tui Domini nostri, tam beatæ Passionis, necnon & ab inferis resurrectionis, sed & in Cœlos gloriosæ Ascensionis, offerimus præclaræ Maiestati tuæ de tuis donis ac datis, Hostiam † puram, † Hostiam † sanctam: Hostiam † immaculatam: Panem † sanctum, vitæ æternæ, & Calicem † salutis perpetuæ: supra quę propitio ac sereno vultu respicere digneris, & accepta habere; sicut accepta habere dignatus es munera tua iusti Abel, & Patriarchæ nostri Abrahæ, & quod obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech sanctum sacrificium, immaculatam hostiam, supplices te rogamus, omnipotens Deus, iube hęc perferri per manus Sãcti Angeli tui in sublime Altare tuum * in conspectu diuinę Maiestatis tuę, vt quotquot ex hac Altaris participatione sacrosanctum Filij tui † Corpus & † Sanguinem sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur, Per Christum Dominum nostrum, Amen. Memento etiam Domine famulorum famularúmque tuarum, qui nos pręcesserunt cum signo Fidei, & dormiunt in somno pacis. N. & N. * *& quæ sequuntur.* Nobis quoque peccatoribus famulis tuis, de multitudine miserationũ tuarum sperantibus, partem aliquam & societatem donare digneris, cum tuis sanctis Apostolis & martyrib. cum Ioãne, Stephãno, Matthia, Barnaba, Ignatio,

Ἐκφώνως.

Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Ταῦτα ὁσάκις ἂν ποιῆτε, εἰς τὴν ἐμὴν μνήμην ποιεῖτε. Ὅθεν μνημονεύοντες, Κύριε, ἡμεῖς οἱ σοὶ δοῦλοι, ἀλλὰ καὶ ὁ λαός ὁ ἅγιος τοῦ Χριστοῦ σου, τοῦ κυρίου δὲ ἡμῶν καὶ Θεοῦ, τοῦ τε μακαρίου πάθους, καὶ μὴν καὶ τῆς ἐκ τοῦ ᾅδου ἐγέρσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἐνδόξου ἀναβάσεως.

Ἐκφώνως.

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέροντες καὶ σά.

Ὁ λαός. Σὲ ὑμνοῦμεν σὲ εὐλογοῦμεν.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν προσφέρομεν τῇ ἐνδόξῳ μεγαλωσύνῃ σου, ἐκ τῶν σῶν δωρεῶν καὶ χαρισμάτων, θυσίαν καθαράν, θυσίαν ἁγίαν, θυσίαν ἄμωμον, ἄρτον ἅγιον ζωῆς αἰωνίου, καὶ ποτήριον σωτηρίας ἀενάου· ὑπὲρ ὧν ἵλεως καὶ εὐμενεῖ τῷ προσώπῳ ἐπισκέψαι καταξιώσῃς, καὶ προσδέξασθαι, καθὼς κατηξίωσας τὰ δῶρα τοῦ παιδός σου τοῦ δικαίου Ἄβελ, καὶ τὴν θυσίαν τοῦ πατριάρχου ἡμῶν Ἀβραάμ· καὶ ὥσπερ σοι προσήνεγκεν ὁ ἀρχιερεύς σου Μελχισεδὲκ ἁγίαν θυσίαν, ἄμωμον προσφοράν, ἱκετεύοντές σε δεόμεθα παντοδύναμε Θεέ, κέλευσον ταῦτα διακονηθῆναι διὰ χειρὸς ἁγίου ἀγγέλου σου εἰς τὸ ὑψηλόν σου θυσιαστήριον, ἐνώπιον τῆς θείας μεγαλειότητός σου, ἵνα ὅσοι δήποτε ἐκ τούτου τοῦ θυσιαστηρίου μερίδα ἁγίαν τοῦ σώματος τοῦ υἱοῦ σου καὶ τοῦ αἵματος ληψώμεθα, πάσης ἐπουρανίου εὐλογίας καὶ χάριτος ἐμπλησθῶμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐκφώνως.

Ἐν πρώτοις μνήσθητι κυρίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Ἐνταῦθα ἀναφέρει τοὺς ζῶντας.

Ἡμῖν δὲ τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀναξίοις δούλοις σου, τοῖς εἰς τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου ἐλπίζουσι μέρος τι καὶ κοινωνίαν χαρίσασθαι καταξίωσον, μετὰ τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων καὶ μαρτύρων, μετὰ Ἰωάννου Στεφάνου, Ματθαίου, Βαρνάβα, Ἰγνατίου,

Clara voce.

Bibite ex eo omnes. Hic est sanguis meus. [1]

Populus: Amen.

Sacerdos orans addit.

Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facite. Vnde recordantes Domine, nos serui tui, sed & populus tuus sanctus, Christi tui, Domini autem nostri & Dei, beatæque passionis, atque ab inferis Resurrectionis, sed & gloriosæ in Cœlos Ascensionis.

B *Clara voce.*

Tua ex tuis tibi offerimus, per, *&c.*

Populus:

Te laudamus, Te benedicimus, *&c.*

Sacerdos adprecatur.

Tua ex tuis offerimus venerandæ Maiestati tuæ de donis tuis & charismatis hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitæ æter-
C næ, & Calicem salutis perpetuæ. Super quæ propitio & sereno vultu respicere digneris, & accepta habere, sicuti dignatus es, dona pueri tui iusti Abel, & sacrificium Patriarchæ nostri Abrahæ: & quemadmodum tibi obtulit primus Sacerdos tuus Melchisedech sanctum Sacrificium & immaculatam hostiam, supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc administrari [2] per manum sancti Angeli tui in illud sublime altare tuum coram diuina maie-
D state tua, vt qui ex hoc altari portionem sacram corporis Filij tui, siue sanguinis sumpserimus, omni cœlesti benedictione & gratia repleamur, Per Dominum nostrum Iesum Christum.

Clara voce.

In primis memento Domine
E Archiepiscopi.

Hic commemorat viuos.

Nobis igitur peccatoribus & indignis famulis tuis, in multitudine tuę miserationis sperantibus, portionem aliquam & societatem largiri digneris, cum sanctis Apostolis tuis, & martyribus; cum Ioanne, Stephano, Matthæo, [4] Barnaba, Ignatio,

1 S. Crucis cõsignatio super Calicem similiter est in Mediolanensi Canone Ambrosiano, vt & in Canone S. Barnaba similiter Latinis legitur mysterium Fidei. Qui, *& quæ seq. cui annexitur:* Mãdans quoque & dicens, Hæc quotiescunque, *&c. addens memoriam passionis Resurrect. & aduentus ad iudicium. Sed Latinus Canon, hic consentit Græco S. Petri.*

2 Seu, In ministerium & cultum præsentari.

3 In conspectu tremidæ Maiestatis tuæ, habet Ambr. & paulo pòst, Ex hac Altaris sanctificatione, planè sensu eodem, licèt in Missa ordine legatur participatione. Sic & alibi eiusdem Missa Ambr. à seipso variant verba paucula; sed eodem planè sensu cum Rom.

** Hac sancta Crucis signacula exstant & in Ambrosiano.*

4 Fortè legendu Matthia, suprà enim Matthæi fuit memoria.

1 *Ad verbum Romano Canoni congruit Ambroſianus D. Barnabæ pro mortuis. Vt & Anaphora Syrorum per Andream Maſiũ edita. D Iacobi Canon pro viuis offerẽs addit, Et in requiem animarũ eorum, qui ante nos dormiunt. Sic & poſt Conſecrationem orat vt ſpiritus orthodoxorum Deus faciat quieſcere in regione viuentium, in regno ſuo, in ſinu Abrahæ &c. Ita & Athenien. apud D. Dionyſium Areopagitam.*

2 *Signacula in Crucis eadẽ in Ambroſiano.*

3 *Hic chronus, Kyrie eleiſon, in Liturgia D. Iacobi 12. reperitur, in Baſiliana quinquies recinitur: cui Diaconus toties orationem piorum virorum ſuccinit. Sed in Ambroſiano.*

4 *Diaconi vox eſt in Baſiliano vnde hæc ſupplenda*

5 *Sic & in Ambroſiano.*

6 *Andrea, addit Latinus Canon. vt & Ambroſianus qui & nomen Diui Ambroſii attexit.*

7 *Sic Græca, neſcio an deprauata, cùm ſequentia ſanant, magis Latino Canoni, in diebus. Certè Romano conſentit Ambroſianus.*

A Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Cecilia, Anaſtaſia, Barbara, Iuliana, glorioſiſſimorum martyrum quadraginta, & omnium tuorum ſanctorum: Quibus cum nos ſocia, non actiones conſiderans, ſed remiſſionis peccatorum, quæſumus, veniam dona per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, per quem hæc omnia, Domine, bona ſemper præbes, ſanctificas, viuificas, benedicis, & præſtas nobis.

Tenenſque panem Sacerdos ſignat Calicem dicens:

Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo eſt tibi Deo & Patri omnipotenti in vnitate Spiritus ſancti, omnis honor & gloria.

Clara voce.

C In ſecula ſeculorum.

Populus: Amen.

Sacerdos, clara voce, Oremus.

Populus: Kyrie eleiſon. *ter.*

Sacerdos, clara voce.

Diuina doctrina eruditi, & ſalutaribus admonitionibus docti, audemus dicere.

Populus: Pater noſter.

Sacerdos, clara voce.

D Quoniam tuum eſt regnum, & poteſtas, & gloria. Pax omnibus. Capita.

Sacerdos adprecatur.

Libera nos, quæſumus Domine, ab omni malo, præſente, ac futuro, interceſſionibus immaculatæ & glorioſæ Dominæ noſtræ Deiparæ, ſempérque virginis Mariæ beatorum tuorum glorioſorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & omnium ſanctorum tuorum, concede pacem in cordibus noſtris; vt protectione miſerationis tuæ adiuti, ex E noſtris eruamur peccatis, & ab omni perturbatione inueniamur ſecuri, Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cum quo viuis & regnas Deus noſter in vnitate Spiritus ſancti.

Clara voce

In omnia ſecula ſeculorum.

Populus: Amen.

A Ἀλεξάνδρου, Μαρκελλίνου, Πέτρου, Φηλικιτάτης, Περπετούας, Ἀγάθης, Λουκίας, Ἀγνῆς, Κηκιλίας, Ἀναστασίας, Βαρβάρας, Ἰουλιανῆς, τῶν πανενδόξων τεσσαράκοντα μαρτύρων καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων· μεθ' ὧν ἡμᾶς σύνταξον, μὴ ἐπισκέπτων τὰς πράξεις, ἀλλὰ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν δεόμεθα ἄφεσιν παράσχου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ταῦτα πάντα, Κύριε, ἀεὶ τὰ ἀγαθὰ B χορηγεῖς, ἁγιοποιεῖς, ζωοποιεῖς, εὐλογεῖς, καὶ παρέχεις ἡμῖν.

Καὶ κρατῶν τὸν ἄρτον ὁ ἱερεὺς κατασφραγίζει τὸ ποτήριον, λέγων.

Δι' αὐτοῦ, καὶ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ ἐστί σοι τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τῷ παντοδυνάμῳ εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου, πᾶσα τιμὴ καὶ δόξα.

Ἐκφώνως.

C Εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Εὐξώμεθα.

Ὁ λαός. Τὸ, Κύριε ἐλέησον γ'.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

Ἐκ τῆς θείας διδασκαλίας διδαχθέντες, καὶ ἐκ τῶν σωτηριωδῶν ὑπομνημάτων παιδευθέντες τολμῶμεν λέγειν.

Ὁ λαός. Τὸ, Πάτερ ἡμῶν.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως.

D Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα. εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλάς.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Ῥῦσαι ἡμᾶς δεόμεθα Κύριε, ἀπὸ παντὸς κακοῦ ἐνεστῶτος καὶ μέλλοντος, πρεσβείαις τῆς ἀχράντου καὶ ὑπερδεδοξασμένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν μακαρίων σου ἐνδόξων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων. παράσχου εἰρήνην ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἵνα τῇ σκέπῃ τοῦ ἐλέους σου βοηθούμενοι, ἐκ τῶν ἡμε- E τέρων ῥυσθῶμεν ἁμαρτιῶν, καὶ ἐκ πάντων θορύβων εὑρεθῶμεν ἀμέριμνοι, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ ζῇς καὶ βασιλεύεις ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου.

Ἐκφώνως.

Εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Cæcilia, Anaſtaſia & omnibus ſanctis tuis, intra quorum nos conſortium, non æſt[illegible]ator menti, ſed ve[illegible] quæſumus largitor admitte, Per Chriſtum Dominũ noſtrum. Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas, ſancti[illegible]cas, † viuificas † benedicis † & præſtas nobis. Per ipſum & cum ipſo eſt tibi Deo Patri omnipotenti, in vnitate Spiritus ſancti omnis gloria. Per omnia ſecula ſæculorũ. Amen.

Oremus Præceptis ſalutaribus moniti & diuina inſtitutione formati, audemus dicere, Pater noſter, &c.

Libera nos quæſumus Domine ab omnibus malis præteritis, preſentibus & futuris, intercedente beata & glorioſa ſemper virgine Dei genitrice Maria cum beatis Apoſtolis tuis Petro & Paulo atque Andrea, & omnibus ſanctis: da propitius pacem in diebus noſtris, vt ope miſericordię tuę adiuti & à peccato ſimus liberi, & ab omni perturbatione ſecuri, Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuũ, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, Per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

* Pax Domini sit semper obiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

Agnus Dei qui tollis peccata Mundi, miserere nobis.
Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, Pacem relinquo vobis. &c. Domine Iesu Christe Fili Dei viui, qui ex voluntate Patris. *& quæ sequuntur.*

Ὁ ἱερεὺς ποιεῖ εὐχήν.

Πρόσχες Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου.

Ζήτει. προεγράφη εἰς τὴν Λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Ὁ διάκονος. Πρόσχωμεν.

Ὁ ἱερεὺς ὑψοῖ τὸν ἄρτον, λέγων.

Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Ὁ λαός. Εἷς πατὴρ ἅγιος, εἷς υἱὸς ἅγιος, ἓν πνεῦμα ἅγιον, εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου. ἀμήν.

Εἶτα λέγει κοινωνικόν.

Ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἐλέησον ἡμᾶς.

Καὶ μετὰ τὸ πάντας μεταλαβεῖν, ὁ ἱερεὺς θυμιῶν, λέγει.

Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεός. ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου. καὶ μετὰ τὸ θυμιᾶσαι. Ἐκφώνως.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὁ λαός. Πληρωθήτω τὸ στόμα ἡμῶν.

Ὁ διάκ. Ὀρθοὶ οἱ μεταλαβόντες τῶν θείων, ἀχράντων, ἐπουρανίων, ζωοποιῶν, φρικτῶν μυστηρίων ἀξίως ἐπὶ πᾶσιν εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ. ἀντιλαβοῦ, σῶσον. καὶ τὰ λοιπά. Καὶ ὁ ἱερεὺς εὔχεται.

Communio Sacerdotis. Postcommunio, (quæ pro tempore variat) est oratio publica quæ sacram sequitur mysteriorum Communionem apud Latinos & Mediolanenses.

Αὕτη ἡμᾶς, δεόμεθα, ἡ κοινωνία Κύριε, καθαρεύσῃ ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ οὐρανίων ἀγαθῶν ποιήσει εἶναι μετόχους διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ ζῇς καὶ βασιλεύεις ὁ Θεὸς εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἐκφώνως.

Ὅτι σὺ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ διάκονος. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν.

Ὁ ἱερεὺς λέγει εὐχὴν ὄπισθεν.

Εὐλογητὸς ὁ Θεός, δι' οὗ τὸ ἄχραντον αὐτοῦ σῶμα, καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα μεταλαβεῖν κατηξιώθημεν, αὐτὸς εὐλόγησον καὶ διαφύλαξον πάντας ἡμᾶς, καὶ ἀξίους ποίησον τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν

A *Sacerdos orat*

[1] Intende Domine Iesu, Christe, Deus noster, de sancto habitaculo tuo.

Quære antè scripta est in D. Basilij Liturgia.

Diaconus: Attendamus.

Sacerdos sustollit panem, dicens:

Sancta sanctis.

Populus: Vnus Pater sanctus, vnus Filius sanctus, vnus Spiritus sanctus, in vnitate Spiritus sancti, Amen.

Deinde legit Communionem, [orationem

B *quæ ad sacram Eucharistiæ participationem populum præparat.]*

Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis.

Postquam omnes Communionem acceperint, Thymiama spargit, dicens:

Exaltare super cœlos Deus, & super omnem terram gloria tua.

Et post Thymiama sparsum, clara voce.

[2] Benedictus iugiter Deus noster, nunc & semper, & in omnia sæcula,

C *&c.*

Populus: Impleatur os nostrum.

* *Diaconus:* Erecti qui diuinorum, immaculatorum, cœlestium, viuificorum, tremendorum mysteriorum fuimus participes, digne in omnibus gratias agamus Domino.

Tum illud, Suscipe, salua.

Tum orat Sacerdos.

[3] Hæc nos, Domine, quæsumus, communio purget ab omni inquinamento carnis & spiritus, & cœle-

D stium bonorum faciat esse consortes: Per Dominum nostrum Iesum Christum, Quo cum viuis & regnas Deus in vnitate Spiritus sancti in sæcula sæculorum.

Clara voce.

Quoniam tu es sanctificatio nostra, & tibi gloria. *Pop.* Amen.

Diaconus: In pace procedamus.

Sacerdos retro precatur.

[4] Benedictus Deus, per quem immaculatum corpus & sanguinem ipsius participare dignati sumus, ipse

E benedicat & custodiat nos omnes, & dignos faciat cœlesti suo regno, nunc, & semper, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

Deinde, [5] Plenitudo legis & Pro-

1 Harum orationum loco habet Romanus Canō precē ad Dominum Iesum Christum pro Ecclesia sua pace atque gubernatione, vt & Ambrosianus, qui & alterā subtexit similē. D. Marci Liturgia prolixas habet preces ad sanctā cōmunionē paraſceuaſticas, quibus ante illud, Sācta sanctis, subtexit Kyrie eleiſon tergeminum.

2 Sic & Ambrosiano, vbi additur. Et cōmunicatio: Item illud, offerte vobis pacē) quod vestigium est prisci illius osculi casti.

3 Hæc innocatio Christi non legitur in Ambrosiano, sed post preces ad sanctam Communionē præparātes cualyo pysorati ñculo subtexitur. Plenius aut in est in D. Iacobi Liturgia.

4 Tota extat in Chrysostomiana Cuius loco in Romana & Ambrosiana similes pij voti preces exstāt ad sanctā Communionē præparātes.

5 Initium est Græcis nota Liturgicæ orationis, ex qua hucrepetebāt. Sic enim

ANNOTATIONES IN LITVRGIAM D. PETRI APOSTOLI.

VVilhelmo Lindano, Episcopo Gandau. autore.

Oratio ad panis propositionem.

Pag 4.

IDEM est Romanæ Missæ exordium, si quis incorrupto æstimare volet iudicio. Licèt enim ea passim nunc temporis exordium capere videatur à sacra Confessione de coram Altari, tamen Romana Missa, quæ non priuatim, sed publicè ac legitimè, si antiquitatem Apostolicam spectes, agitur, initium habet ab ista, cuius Liturgia D. Petri meminit, oblatione siue præsentatione atque illatione panis ad sacrum Altare per Diaconum facta. Reliqua enim omnia seorsim more prisco extra altare nunc Romæ (vt olim) geruntur, ad quod tum demum accedit Sacerdos, quando Offertorium est legendum, siue post Euangelium, & Apostolicum symbolum decantatum. Post Missam enim Catechumenorum, siue totius scholæ audientium, Energumenorum atque Pœnitentium, ista oritur Missa, quæ Fidelium olim vocabatur: quæ à priori diuini Officij parte discreta erat, & Catechumenorum vulgò dicebatur, quibus erudiendis & in Christo educandis atque formandis vacabat potissimùm. Eundem in modum & D. Marci Euangelistæ Liturgia suum habet exordium à Missa Fidelium. [*Sicut ouis ad lanienam.* Hæc ad religiosam Christiani sacrificij parasceuem pertinent, vt & alia multa: in quibus & Latini, immo & Græci ipsi non parum variant, cùm magis sint priuatæ pietatis ac religiosæ meditationis, quàm Apostolicæ traditionis. sic & illud: *Vnus militum, &c.* eòdem pertinet, sicuti & plurima alia Parasceuastica, quod ampliùs nō monebimus. Hæc qui desiderat videre paulatim à Sanctis Patribus aucta, consulat Basilianam, aut Chrysostomianam à nobis pridem conuersam, vbi pleniora omnia, & castigatiura de Græco expressa, quā habet Erasmus. Certè & Latinis olim fuit vsitata similis oratio, quæ huius militis, effusique in Cruce sanguinis meminit. Ea etiamnū exstat in antiquissimo codice Reuerendissimi Domini Aug. Card. Truchesij, quem anno 57. Dilingæ, quando SS. Theologiæ Professorem cum Reuerendo admodum viro D. Petro Soto agebamus, nobis descripsimus. Titulus erat: *Codex benedictionum & consecrationum Ecclesiæ.* In eo sic legitur: Post acceptum Calicem (ante cōsecrationem legitur) Domine Iesu Christe qui in Cruce positus, de latere tuo sanguinem & aquam, vnde tibi Ecclesiam consecrantes, manare voluisti, suscipe hoc sacrificium, *&c.* Sic & in antiquiss.* Diptychis Ecclesiæ S. Gregorij, quæ in littore magis Oceani, siue Byßchagiæ, apud Portugallette, videre est similem precandi formulam. Erant distinctæ, sesquipedem ferè altæ, hoc est, plicatiles duæ valvulæ, quæ post sacrificium claudebantur: hæ antiquissima certè manu descripta, & passim exolera, Missæ Latinæ Canonem continebant à Præfatione quam vocat Ecclesia. Vbi post Præfationem die Pentecostes sic legitur: Miscetur aqua cum vino. De latere Domini nostri sanguis & aqua exisse perhibetur, & ideo pariter cōmiscemus. Misericors Deus vtrumq; ad medelam animarum nostrarū sanctificare dignetur. Quod in Græco exemplari nostro legitur εἶμα, proculdubio est scribæ lapsus, turpisque menda, quales non paucæ occurrunt in nouitiis scribarū ætatis nostræ apographis & descriptis. Græci enim studiosi, lucro & quæstui non parum dediti, passim magis τὸ καλλιγραφεῖν, quam ὀρθογραφεῖν student, vt & in Italia nobis viri doctissimi sunt conquesti, vnde parum solliciti de cōferendis ad prototypon exēplaribus, emptori obtrudunt libellos malè castigatos, & interdum mutilatos. Istud huic nostro exemplari euenisse liquet hoc loco, & aliquot subsequentibus. *Deinde erat precem Propositionis siue Oblationis Panis & Vini. Domine Deus noster.* In huius locum Latinus Canon Roman. nunc habet, Suscipe sancta Trinitas: quæ sola ex aliis nunc legitur, cùm olim varia solerent recitari, quæ Græcis magis videntur respondere. Sed hæc, vt diximus, priuatæ fuerunt pietatis. Ideóque pro loco & tempore variè à variis adhibita. *Tres facit Pœnitentias.* Videtur accipiendum de tribus in terram geniculationibus, quæ piæ reuerentiæ causa in Dei cultum & religiosam venerationem fiebant, vt & in Liturgia diui Chrysostomi non semel occurrit. Latinis appellantur Prostrationes veniæ, *&c.* Quòd Sacerdos suæ sibi conscius fragilitatis, lapsúum & indignitatis, animo non minùs quàm humili corpore sibi à clementissimo Patre veniam postulat, ac pro reatuum culpa sibi merita deprecatur supplicia. *Sursum corda.* Initium est Præfationis Sacerdotalis ad sacram Actionem, siue cœlestem diuinorum mysteriorum consecrationem, qua mentes auditorum à terrenis ad diuina cœlestiáque meditanda excitantur. Quod apud Græcos legitur, [*Populus.* Habemus ad Dominum,] Apostolicæ antiquitatis nota est. Sic enim olim tota respondebat Ecclesia: apud posteriores, Clerus & populus: sicuti & ad hunc vsque diem apud Mediolanenses audire est illum Threnum, (Kyrie eleison) vnà cum Clero etiam pias clara voce ingeminare matronas. Postea verò non sine causa soli Clero hoc respondendi officium est commissum: quod nunc passim solis relinquitur cantoribus aliquot, ita omnibus paulatim in deterius degenerantibus, *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Hoc trishagion Latinis & Græcis delibatum est, partim ex Angelica

Idem est exordiū Missæ Latinis, & huic D. Petri Liturgia.

Offertorium est Apostolicæ Missæ initiū: qua Fideles [illegible] catechumenorum quo olim erudiebat.

** Diptycha etiamnū Lindano visa in Byßchagia Hispania, quæ à siluis nomen habet Germanicum, olim Asturia.*

Græcum exēplar Lindani non est castigatum.

Pag. 15.

Pag. 16.

illa D. Esaiæ visione, partim ex Mosaica diuorum festorùm celebratione. *Hic commemorat Dormientes.* Quæ hic oriatur mendæ suspicio, quòd non diserta fiat piorum in fide defunctorum fratrum memoria, vide cap. Apoc. 2. vbi diffusè hanc rem discussimus. Quòd post absolutam Christiani sacrificij actionem, modò Latinè legimus Euangelium D. Ioannis Apostoli, aut aliud subinde, quando in Dominicam solenne incidit festum, non est à nouitatis excogitatum. Inuenimus in antiquissimis Græcorum Liturgiæ formulis, post ἀπολυτικὸν, quod nos dimissorium dicimus, à missione populi, siue à dimittendo, post peractum sacrificium populo, pios Patres legisse quædam quæ appellant, ὀπισθάμβωνον, quasi dicas lectionem quæ pòst recitanda: alij reddendum contendunt vaticinium, quòd olim aliqua legebatur Prophetia post absolutum Christianum sacrificium, ad pios populi discessuri animos in fide constabiliendos, sed quod postremò recitabatur.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ Η ΘΕΙΑ Λειτουργία.

S. GREGORII PAPÆ QVEM DIALOGVM GRÆCI COGNOMINANT, diuinum Officium, siue MISSA.

C. V. IO. A S. ANDREA ERVDITISS. AC RELIGIOSISS. Ecclesiæ Paris. Canonico FED. MORELLVS.

Ex editione Parisiensi Fed. Morelli, ann. 1595. Typogr. Reg.

EN Corollarium τῶν λειτουργιῶν, *à te profectum, fidei meæ commissum, ad te reuertitur, & cultiore habitu, typisque informatum. Sic Hesiodus præcipit,* Αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον. *Et hoc quoque munere locupletabitur Orientalis Ecclesiæ* γαζοφυλάκιον. *& simul euelletur scrupulus ex animo* εὐλαβῶν, *qui omnia tuta timent, cùm illam* γνησίαν *D. Petri* λειτουργίαν, *& hanc Gregorianam Græcè à Ge. Codino* κατὰ πόδα *expressam, inter se contulerint. Tu V. C. ex eorum numero qui Sæpe sui memores alios fecère merendo; tuere tua, & vtere, fruere tuis: & nos, vt facis, ama. bene vale,* σμικρὰ μεγάλα.

Cum interpretatione Græca Georgij Codini.

Ο ΜΕΛΛΩΝ ἱερεὺς ἱερουργῆσαι, ἐνδὺς τὴν ἱερὰν ἐσθῆτα, καὶ στὰς ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου λέγει.

Ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός.

Ὁ δὲ ὑπηρέτης ἀποκρινέσθω αὐτῷ τὸ λοιπόν.

Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εἶτα κλίνας ἑαυτὸν ὁ ἱερεὺς λέγει.

Ἐξομολογοῦμαι τῷ Θεῷ καὶ τῇ μακαρίᾳ παρθένῳ Μαρίᾳ, καὶ πᾶσιν ὑμῖν ἀδελφοί, ὅτι ἥμαρτον σφόδρα λόγῳ, ἔργῳ, διανοίᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ. Τούτου χάριν δέομαι ὑμῶν, δεήθητε ὑπὲρ ἐμοῦ, τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἀποκρινέσθωσαν οἱ παρεστῶτες διὰ τοῦ ὑπηρέτου.

Οἰκτειρήσαι σε ὁ παντοδύναμος κύριος· καὶ παράσχοι σοι ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων σου πάντων· καὶ ῥύσαιτό σε παντὸς κακοῦ σώσαι τε, καὶ βεβαιώσαι

A SACERDOS *Missam celebraturus, sacra veste indutus, & stans ante altare dicit.*

Confitemini Domino quoniam bonus.

Minister autem respondeat illi, quod sequitur.

Quoniam in sæculum misericordia eius.

Deinde inclinans seipsum Sacèrdos dicit:

Confiteor Deo & beatæ virgini Mariæ & omnibus vobis fratres, quia peccaui nimis, verbo, opere, cogitatione & omissione. Ideo precor vos, vt oretis Deum pro me.

Tum respondeant qui adsunt, per ministrum.

B Misereatur tui omnipotens Deus, & tribuat tibi remissionem peccatorum tuorum, liberet te ab omni malo, saluétque te, &

A Εἶτα ποιεῖ τὴν προσκομιδήν, καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ κατέχων ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις, καὶ μικρὸν ἀνάγων αὐτό, λέγει.

Deinde oblationem peragit, & accipiens calicem, manuque eum tenens vtraque, ac paululum eleuans, dicit:

Πρόσδεξαι τὴν προσφορὰν ταύτην ἁγία Τριάς, ἣν σοι προσφέρω εἰς ἀνάμνησιν τοῦ πάθους τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ παράσχου ταύτην ἐνώπιον τῆς σῆς δόξης εὐπρόσδεκτον ἀναβιῶσαι· ἔλεόν τε μετὰ σοῦ καὶ σωτηρίαν αἰώνιον, πᾶσι τοῖς εἰς σὲ πιστεύουσι κατεργάσασθαι.

Suscipe sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus ob memoriam passionis Domini nostri Iesu Christi, & concede vt acceptabilis in conspectu gloriæ tuæ ascendat, & misericordiam apud te ac salutem æternam omnibus in te credentibus operetur.

B Μετὰ δὲ τὸ ἀπονίψασθαι, συνάψας τὰς χεῖρας πρὸς τὸ στῆθος, ἐλθών τε εἰς τὸ μέσον τοῦ θυσιαστηρίου ἐκχέων τὴν προσευχήν, λέγει.

Postea verò quàm manus lauit, eásque ante pectus iunxit, ad medium progressus altare, effundens orationem dicit:

Ἐν ψυχῇ συντετριμμένῃ καὶ πνεύματι ταπεινώσεως προσδεχθείημεν ἐνώπιόν σου Κύριε, καὶ οὕτω γένοιτο ἡ θυσία ἡμῶν, ὥστε παρὰ σοῦ σήμερον προσδεχθῆναι ἐν ἀρεσκείᾳ.

In spiritu humilitatis & in animo contrito suscipiamur à te Domine, & sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, vt placeat tibi Domine Deus.

Μετὰ τοῦτο ὀρθώσας ἑαυτόν, καὶ πρὸς τὸν λαὸν ἐπιστραφείς, λέγει.

Postea seipsum erigens & ad populum conuertens ait:

Εὔξασθε ἀδελφοί, ἵνα ἡ ἐμὴ ὁμοίως καὶ ἡ ὑμετέρα θυσία ἔναντι κυρίου εὐπρόσδεκτος γένηται.

Orate fratres vt meum pariter ac vestrum sacrificium acceptabile fiat apud Dominum. C

Εἶτα λέγει τὴν εὐχήν.

Deinde dicit orationem.

Κύριε ὁ Θεὸς ἁγίασον δεόμεθά σου ταύτης τῆς προσφορᾶς τὴν θυσίαν τῇ ἐπικλήσει τοῦ ἁγίου ὀνόματός σου, καὶ δι' αὐτῆς τελείωσον ἡμᾶς, ὥστε προσαγαγεῖν σοι ἡμᾶς αὐτοὺς δῶρον αἰώνιον, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Sanctifica quæsumus Domine Deus noster per tui sancti nominis inuocationem huius oblationis hostiam, & per eam perfice vt offeramus nosmetipsos tibi munus æternum, Per Dominum nostrum Iesum Christum.

Λεγέτω δὲ αὐτὴν μυστικῶς. εἶτα ἐκφωνεῖ.

Dicat autem illam secretò. Deinde elata voce ait:

Εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ὁ λαός. Ἀμήν.
Ὁ ἱερεύς. Ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν.
Ὁ λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
Ὁ ἱερεύς. Ἄνω τὰς καρδίας.
Ὁ λαός. Ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον.
Ὁ ἱερεύς. Εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν.
Ὁ λαός. Ἄξιον καὶ δίκαιόν ἐστιν.

Per omnia sæcula sæculorum.
D *Populus*: Amen.
Sacerdos: Dominus vobiscum.
Populus: Et cum spiritu tuo.
Sacerdos: Sursum corda.
Populus: Habemus ad Dominum.
Sacerdos: Gratias agamus Domino Deo nostro.
Populus: Dignum & iustum est.

Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Sacerdos orat.

Ἀληθῶς ἄξιον καὶ δίκαιον, πρέπον τε καὶ σωτήριον, ἡμᾶς σοι πάντοτε καὶ πανταχοῦ χάριτας ὁμολογεῖν, ἅγιε Κύριε, πάτερ παντοκράτορ, θεὲ αἰώνιε· ὃς σὺν τῷ μονογενεῖ σου υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ σου πνεύματι, εἷς ὑπάρχεις Θεός, εἷς κύριος, οὐκ ἐν ἑνὸς προσώπου μονάδι, ἀλλ' ἐν μιᾶς οὐσίας τρισὶ προσώποις. ὃ γὰρ ἀποκαλύψαντός σου πιστεύομεν, τοῦτο καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ σου, τοῦτο καὶ περὶ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος ἀδιακρίτως ἐχω-

Verè dignum & iustum est, æquum & salutare, nos tibi semper & vbique gratias agere, Domine sancte, Pater omnipotens, E æterne Deus, qui cum vnigenito Filio tuo & Spiritu sancto tuo vnus es Deus; vnus es Dominus, non in vnius singularitate personæ, sed in vnius substantiæ tribus personis: quod enim de tua gloria reuelante te credimus, hoc de Filio tuo, hoc de Spiritu

Populus: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth, pleni sunt cœli & terra gloria tua, *&c.*

Sacerdos secretò.

Te igitur clementissime ac misericors Pater, per Iesum Christum Filium tuum Dominum nostrum, supplices rogamus ac petimus, vti accepta habeas, & benedicas, hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia, illibata, imprimis quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Catholica: quam pacificare, custodire, adunare, & regere digneris toto orbe terrarum, vnà cum famulo tuo Papa nostro, N. & Rege nostro, N. & omnibus orthodoxis Catholicæ & Apostolicæ Fidei cultoribus. Memento Domine famulorum tuorum cunctorum atque cunctarum, & omnium [*tibi astantium*] quorum tibi fides cognita est & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ, tibique reddunt vota sua æterno Deo viuo & vero.

Communicantes & memoriam venerantes in primis gloriosæ & semper virginis Mariæ genitricis Dei & Domini nostri Iesu Christi: & beatorum Apostolorum ac Martyrum tuorum Petri & Pauli, Andreæ, Iacobi, Ioannis, Thomæ, Iacobi, Philippi, Bartholomæi, Simonis, Thaddæi, Lini, Cleti, Clementis, Xysti, Cornelij, Cypriani, Laurentij, Chrysogoni, Ioannis & Pauli, Cosmæ & Damiani, & omnium sanctorum tuorum: quorum meritis precibúsque concedas, vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quæsumus, Domine, vt placatus accipias, diésque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari. Quam oblationem tu Deus in omnibus quæsumus benedictam, adscriptam, rationabilem acceptabilémque facere digneris: vt nobis corpus, & sanguis fiat dilectissimi filij tui Domini nostri Iesu Christi. Qui pridie quàm pateretur accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas: & eleuatis oculis in cœlum, ad te Deum patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens benedixit, fregit, deditque discipulis suis, dicens:

Hoc loco Sacerdos accepto ambabus manibus suis, pane, ipsum attollit sursum respiciens ad Orientem, eumque toti populo ostendens, ait secretò:

A Ὁ λαός. Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, κύριος Σαβαώθ. πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου.

Καὶ τὰ λοιπά. Ὁ ἱερεὺς μυστικῶς.

Σοὶ τοίνυν ἐπιεικέστατε καὶ εὔσπλαγχνε πάτερ προσπίπτοντες αἰτούμεθα καὶ ἱκετεύομεν διὰ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετ' εὐμενείας προσδέξῃ καὶ εὐλογήσῃς τὴν προσφοράν, ταῦτα τὰ δῶρα, ταύτην τὴν ἁγίαν καὶ ἄψαυστον καὶ καθαρωτάτην θυσίαν, ἥν σοι προσάγομεν ἐν πρώτοις ὑπὲρ τῆς ἁγίας σου καὶ Καθολικῆς ἐκκλησίας, ἣν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ καταξίωσον εἰρηνοποιῆσαι, διατηρῆσαι, ἑνῶσαι, καὶ B ποιμᾶναι, ἅμα τῷ δούλῳ σου Πάπᾳ ἡμῶν τῷ δεῖνι, καὶ τῷ βασιλεῖ ἡμῶν καὶ πᾶσι τοῖς ὀρθοδόξοις τοῖς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως λατρευταῖς. Μνήσθητι Κύριε τῶν δούλων σου πάντων καὶ πασῶν, καὶ πάντων τῶν περιεστώτων σοι· ὧν ἡ πίστις ἔγνωσταί σοι καὶ εὐλάβεια δήλη· ὑπὲρ ὧν σοι προσφέρομεν, ἢ καὶ ἐκεῖνοι προσάγουσί σοι ταύτην τῆς αἰνέσεως τὴν θυσίαν ὑπέρ τε ἑαυτῶν καὶ τῶν ἰδίων πάντων, ὑπὲρ ἀπολυτρώσεως τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ὑπὲρ ἐλπίδος τῆς σωτηρίας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑγείας αὐτῶν, ἀποδιδόντες σοι τῷ αἰωνίῳ καὶ ἀληθεῖ καὶ ζῶντι Θεῷ τὰς εὐχὰς αὐτῶν. κοινωνοῦντες καὶ τὴν C μνήμην σέβοντες, ἐν πρώτοις, τῆς ἐνδόξου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῆς μητρὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν μακαρίων ἀποστόλων, καὶ μαρτύρων, Πέτρου, καὶ Παύλου, Ἀνδρέου, Ἰακώβου, Ἰωάννου, Θωμᾶ, Ἰακώβου, Φιλίππου, Βαρθολομαίου, Σίμωνος, Θαδδαίου, Ματθίου, Κλήτου, Κλήμεντος, Ξύστου, Κορνηλίου, Κυπριανοῦ, Λαυρεντίου, Χρυσογόνου, καὶ Παύλου, Κοσμᾶ, καὶ Δαμιανοῦ· καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων, ὧν ταῖς ἀγαθοεργίαις καὶ δεήσεσι χάρισαι ἡμῖν ἐν πᾶσι καὶ διὰ πάντων τῷ D τῆς σῆς βοηθείας ὑπερασπισμῷ τετειχισμένους ὑπάρχειν, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἀμήν.

Ταύτην τοίνυν τὴν ἡμετέραν τῆς οἰκίας σου δουλικὴν προσφορὰν δεόμεθά σου Κύριε μετ' εὐμενείας προσδέξασθαι, τάς τε ἡμέρας ἡμῶν ἐν τῇ σῇ τηρῆσαι εἰρήνῃ, καὶ τῆς αἰωνίου κατακρίσεως ἡμᾶς λυτρώσασθαι, καὶ ἐν τῇ τῶν ἐκλεκτῶν σου ποίμνῃ εὐδοκῆσαι ἡμᾶς συναριθμηθῆναι· ἣν δὴ προσφορὰν ποιῆσαι καταξίωσον Κύριε εὐλογημένην, ἀπογεγραμμένην, βεβαίαν, E λογικὴν καὶ εὐπρόσδεκτον, ὥστε γενέσθαι ἡμῖν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ ἀγαπητοῦ σου υἱοῦ, κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὃς πρὸ τοῦ παθεῖν λαβὼν ἄρτον εἰς τὰς ἁγίας καὶ προσκυνητὰς αὐτοῦ χεῖρας, καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς πρὸς τὸν οὐρανὸν εἰς σὲ τὸν πατέρα αὐτοῦ τὸν παντοκράτορα Θεόν, καὶ εὐχαριστήσας, εὐλογήσας τε καὶ κλάσας, δέδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων.

Ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ λαβὼν ὁ ἱερεὺς τὸν ἄρτον ταῖς δυσὶ χερσὶν αὐτοῦ ὑψοῖ αὐτὸν ἄνω βλέπων κατὰ ἀνατολάς, καὶ ἐμφανίζων τοῦτον παντὶ τῷ λαῷ, λέγει μυστικῶς τό,

Λάβετε, φάγετε. τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου.

Ὁμοίως δὲ μετὰ τὸ δειπνῆσαι λαβὼν καὶ τοῦτο τὸ λαμπρότατον ποτήριον εἰς τὰς ἁγίας αὐτοῦ χεῖρας ὁμοίως εὐχαριστήσας, ὁμολογήσας, εὐλόγησε καὶ δέδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων, Λάβετε καὶ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ ποτήριον τοῦ αἵματός μου τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ μυστήριον τῆς πίστεως, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχεόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὑψῶν δὲ καὶ τὸ ποτήριον ὁμοίως, καθὼς καὶ τὸν ἄρτον, λέγει.

A Accipite & manducate: Hoc est corpus meum.

Simili modo postquam cœnatum est, accipiens & hunc præclarum calicem in sanctas ac venerabiles manus suas: item tibi gratias agens, benedixit deditque discipulis suis, dicens, Accipite, & bibite ex eo omnes: Hic est enim calix sanguinis mei noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Eleuans autem calicem eodem modo quo panem, ait:

B Ὁσάκις γὰρ ἂν τοῦτο ποιῆτε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν τοῦτο ποιῆτε. ὅθεν καὶ ἡμεῖς οἱ σοὶ δοῦλοι, Κύριε, καὶ ὁ λαός σου ἐστὶν ὁ ἅγιος, μεμνημένοι αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ μακαρίου πάθους, ἔτι τε τῆς ἐκ τοῦ ᾅδου ἀναστάσεως, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἐνδόξου ἀναβάσεως, προσφέρομεν τῇ μεγαλοσύνῃ σου ἐκ τῶν σῶν δωρεῶν, καὶ χαρίτων, θυσίαν ἁγίαν, ἄρτον ἅγιον ζωῆς αἰωνίου, καὶ ποτήριον σωτηρίου διηνεκοῦς· ἐφ' ἃ ἵλεῳ καὶ εὐσπλάγχνῳ προσώπῳ ἀξίωσον ἐπιβλέψαι, καὶ προσδέξασθαι, ὥσπερ τὰ δῶρα τοῦ δικαίου παιδός σου Ἄβελ, καὶ τοῦ Πατριάρχου ἡμῶν Ἀβραὰμ θυσίαν, καὶ ὅσοι προσήνεγκεν ὁ ἀρχιερεύς σου Μελχισεδὲκ, θυσίαν ἁγίαν, θυσίαν ἄμωμον· προσαιτοῦντες δεόμεθά σου, Κύριε, πρόσταξον ἀπενεχθῆναι ταῦτα διὰ χειρὸς ἀγγέλου σου εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον ἐνώπιον τῆς σῆς μεγαλειότητος· ἵνα πάντες ὅσοι τῇ μετοχῇ τοῦ ἁγίου τούτου θυσιαστηρίου, τοῦ ἁγίου καὶ ἱερωτάτου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ υἱοῦ σου κοινωνῶμεν, πάσης εὐλογίας, καὶ χάριτος οὐρανίου * πληρούμενοι, δι' αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. Vnde & memores, Domine, nos serui tui, sed & plebs tua sancta, eiusdem Christi filij tui Domini nostri, tam beatæ passionis, necnon ab inferis resurrectionis, sed & in cœlos gloriosæ ascensionis, offerimus Maiestati tuæ, de tuis donis ac datis, Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ: supra quæ propitio ac sereno vultu respicere
C digneris, & accepta habere, sicut munera pueri tui iusti Abel, & sacrificium Patriarchæ nostri Abrahæ, & quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech: sanctum sacrificium, immaculatam hostiam. Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in supercœleste altare tuum, in conspectu diuinæ maiestatis tuæ, vt quotquot ex hac altaris participatione sacro-sanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur, per eundem Christum Dominum no-
D strum. Amen.

Μνήσθητι καὶ τῶν δούλων σου πάντων, καὶ πασῶν, οἳ μετὰ τοῦ σημείου τῆς πίστεως προαπῆλθον ἡμῶν, καὶ ὕπνον εἰρήνης κεκοίμηνται· καὶ δεόμεθά σου, ἵνα πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ ἀναπαυσαμένοις χάριν ἀναψύξεως καὶ φωτὸς, καὶ εἰρήνης, παράσχῃς δι' αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

Memento etiam Domine famulorum tuorum, cunctorum atque cunctarum, qui * nos præcesserunt cum signo Fidei, & dormiunt in somno pacis. Ipsis Domine & omnibus in Christo quiescentibus locum refrigerij, lucis, & pacis, vt indulgeas deprecamur, per eundem Christum Dominum nostrum.

* fort. πληρωθῶμεν.

* Præmortui sunt.

Ἡμῖν τε τοῖς ἁμαρτωλοῖς δούλοις σου τοῖς περὶ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου, ἀποστόλων, καὶ Μαρτύρων, Ἰωάννου, Στεφάνου, Ματθίου, καὶ Βαρνάβα,
E Ἰγνατίου, Ἀλεξάνδρου, Μαρκελλίνου, Φηλικιτάτης, Περπετούας, Ἀγάθης, Λουκίας, Ἀγνῆς, Καικιλίας, Ἀναστασίας, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων, ὧν τῇ ἑται-

Nobis quoque peccatoribus famulis tuis de multitudine miserationum tuarum sperantibus partem aliquam, & societatem do-
E nare digneris cum tuis sanctis Apostolis & Martyribus, cum Ioanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Cæcilia, Anastasia, &

Deinde elata voce ait:
Per omnia secula seculorum.
Populus: Amen.
Sacerdos: Oremus: Præceptis salutaribus moniti, & diuina institutione formati audemus dicere: Pater noster qui es in cœlis, *& cætera vsque ad*, Sed libera nos à malo.

Id enim à populo dicitur: Et rursus Sacerdos ait:

Libera nos quæsumus Domine ab omnibus malis præteritis, præsentibus & futuris: & intercedente beata & gloriosa semper virgine Dei genitrice Maria, cum beatis Apostolis tuis, & omnibus sanctis, da propitius pacem in diebus nostris: vt ope copiosæ misericordiæ tuæ adiuti, & à peccato simus semper liberi, & ab omni perturbatione securi: Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti, nunc, & semper, & per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Deinde: Pax Domini sit semper vobiscum.
Populus: Et cum spiritu tuo.

Dein de Sacerdos diuidit panem in duas partes: quarum alteram rursus in duas, & dimidium totius cum alterius partis dimidio manu sinistra tenet, reliquum autem in calicem immittit dicens, bis.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis.

Tertiò verò dicit:

Agnus Dei, qui tollis peccatā mundi: dona nobis pacem.

Deinde dicit:

Hæc commistio sancti * & sacri corporis Domini nostri Iesu Christi: Fiat autem mihi, & omnibus accipientibus, ad sanitatem mentis & corporis salutaris præparatis, ad consequendam vitam æternam, per Dominum nostrum Iesum Christum. Amen.

Sacrosancti.

Domine Iesu Christe fili Dei viui, qui ex voluntate Patris, cooperante Spiritu sancto, per mortem tuam mundum viuificasti, libera me per hoc sacrosanctum corpus & sanguinem tuum, ab vniuersis malis & ab omnibus iniquitatibus meis, & fac me tuis inhærere* mandatis, & à te nunquam separari permittas: Qui viuis & regnas cum Patre in vnitate Spiritus sancti, in sæcula sæculorum. Amen.

Obedire.

Corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi custodiat me in vitam æternam. Amen.

A

Εἶτα ἐκφωνεῖ.

Εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ λαός. Ἀμήν.

Ὁ ἱερεύς. Εὐξώμεθα· ταῖς σωτηριώδεσιν ἐντολαῖς διδαχθέντες, καὶ τῇ θείᾳ παραδόσει τυπωθέντες τολμῶμεν λέγειν· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τοῦ, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Τοῦτο γὰρ λέγει ὁ λαός. καὶ πάλιν ὁ ἱερεύς.

Ῥῦσαι ἡμᾶς δεόμεθα Κύριε παντὸς κακοῦ παρελθόντος, παρόντος καὶ μέλλοντος καὶ μεσιτευούσης τῆς μακαρίας ἀειπαρθένου καὶ ἐνδόξου θεοτόκου Μαρίας, καὶ τῶν B μακαρίων σου ἀποστόλων καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων δώρησαι ἔλεος καὶ εἰρήνην ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, ἵνα τῇ βοηθείᾳ τῶν πλουσίων σου οἰκτιρμῶν, πάσης τε ἁμαρτίας ῥυσθῶμεν, καὶ ἀπὸ πάσης ταραχῆς ἀπτόητοι διαφυλαχθῶμεν, δι' αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὃς μετὰ σοῦ ζῇ καὶ βασιλεύει ἐν ἑνότητι τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Εἶτα. Ἡ εἰρήνη τοῦ κυρίου εἴη πάντοτε μεθ' ὑμῶν.

καὶ ὁ λαός. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

C Εἶτα διαιρεῖ ὁ ἱερεὺς τὸν ἄρτον εἰς δύο μερίδας, ὧν τὴν ἑτέραν πάλιν εἰς δύο καὶ τὸ διχοτόμημα δηλονότι τοῦ ὅλου καὶ τὸ ἥμισυ κατέχει τῇ ἀριστερᾷ χειρί, τὸ δὲ λοιπὸν ἐμβάλλει τῷ ποτηρίῳ, λέγων δίς.

Ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἐλέησον ἡμᾶς.

Τὸ δὲ τρίτον λέγει.

Ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, δώρησαι ἡμῖν εἰρήνην.

Εἶτα ἐπιλέγει.

Αὕτη ἡ ἕνωσις τοῦ ἁγίου καὶ ἱεροῦ σώματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· γένοιτο δὲ καὶ ἐμοὶ καὶ πᾶσι τοῖς μετέχουσιν εἰς ὑγείαν ψυχῆς τε καὶ σώματος· σωτηριώδης ἑτοιμασία πρὸς τὸ τυχεῖν καὶ λαβέσθαι τῆς αἰωνίου ζωῆς, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἀμήν.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ βουλήσει τοῦ πατρὸς καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ τοῦ θανάτου σου τὸν κόσμον ζωοποιήσας, ῥῦσαί με διὰ τούτου τοῦ ἁγίου σου σώματος καὶ αἵματος ἀπὸ παντὸς κακοῦ, καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν μου, καὶ ποίησόν με ἀεὶ ταῖς σαῖς ὑπακούειν ἐντολαῖς, καὶ μηδέποτε D συγχωρήσῃς μοι σοῦ χωρισθῆναι· ὃς ζῇς καὶ βασιλεύεις μετὰ τοῦ πατρὸς ἐν ἑνότητι τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διατηρήσαι με εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν. ἀμήν.